

שבוע פרשת צו - שבת הגדול

(2 - 8 April 17)

ר' - י"ב ניסן תשנ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משניות י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליוזר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוּהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּךְ תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הדיוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתָּה אַת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ**

**הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ, וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבָרְךָ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.**

**וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתְּתִי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה**

**וּמִלֶּקֶט, וְאִסַּפְתִּי דֶגֶן וְתִירָשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנִתְּתִי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמִירוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה**

**אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם.**

**וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר**

נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, פִּימֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ.

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי כְּגִדֵּיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,**

**וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים
אֲחִירֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם**

**קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדש.**

**יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָיִם אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סודור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייחפף ל"חדר ובית של צדקה".

קמז.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשֹׁמֵד תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמֻתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אִיה־נָּא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאַל־הִינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: ה פֶּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵף לָהֶם וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יַמְלִשׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִדֵיהֶם: ח כְּמוֹתָם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: י בֵּית אַהֲרֹן בָּטַחוּ בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יְרֵאֵי יְהוָה בָּטַחוּ בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִכְרֹךְ יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית אַהֲרֹן: יג יִכְרֹךְ יְרֵאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עָשִׂה שְׁמִים וְאַרְץ: טז הַשָּׁמַיִם שְׁמִים לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמַּתִּים יִחְלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יָרְדֵי דוּמָה: יח וְאַנְחָנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא וחיאיך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הטובות שעשה עמו:

א אֶהְבֹּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִפָּהּ אֲזִנּוּ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִל־מָוֶת וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֲמָצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאַל־הִינוּ מִרְחָם: ו שָׁמַר פִּתְאִים יְהוָה דָּלְתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלֵיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְחַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אָנֹכִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַּחֲפוּי פֶל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אִשָּׁא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדֵה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוֶתָה לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי־עֹבֵדְךָ בְּנֶאֱמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לֹךְ אֲזַבַּח וְכַח תֹּדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדֵה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחִצְרוֹת | בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי וְיוֹשְׁלֵם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמוז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָל־הָאֻמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמַּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

ביאור למזמור קטז נדפס לקמן עמ' רכו

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהָנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה החודש הזה לכם ראש חודשים וגו' שבת פ' צו, שבת הגדול, י"ב ניסן, ה'תשכ"ו ה
- (ד) מכתב כללי י"א ניסן, ה'תשכ"ו יג
- (ה) שיחת שבת פרשת צו, שבת הגדול, י"ב ניסן, ה'תשכ"ו טו
- (ו) שיחת מוצאי שבת קודש פרשת צו, אור ל"ג ניסן, ה'תשכ"ו כב
- (ז) שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ו לד
- (ח) משיחת שבת פרשת צו, שבת הגדול, ח' ניסן ה'תשנ"א מו
- (ט) לקוטי שיחות פרשת צו כרך יז נו
- (י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל סב
- (יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו סג
- (יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת צו סד
- (יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו פט
- (יד) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת צו צ
- (טו) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן קא
- (טז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת צו קד
- (יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קו
- שיעורי רמב"ם**
- (יח) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת צו קט
- (יט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת צו קצב
- (כ) – ספר המצוות לשבוע פרשת צו ריב
- (כא) נביאים וכתובים ישעיה פרק מ, איוב פרק כא ריח
- (כב) משניות – מסכת שבת ביאור קהתי רכ
- (כג) עין יעקב מסכת ראש השנה רכז
- (כד) מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף ע עד דף עו רכח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כה) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים אדמו"ר הזקן רנו
- (כו) שולחן ערוך הלכות פסח לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רנו
- (כז) תורה אור אדמו"ר הזקן רנח
- (כח) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי רסג
- (כט) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" רסד
- (ל) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש רסה
- (לא) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב רסה
- (לב) ספר המאמרים קונטרסים חלק א אדמו"ר מוהרי"צ רסו
- (לג) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהרי"צ רסז
- (לד) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ רסז
- (לה) אגרות קודש מכתב הרבי מוהרי"צ לרבנית חיה מושקא רסח
- (לו) חומש לקריאה בציבור רעו
- (לז) קריאת התורה למנחת שבת קודש רפה
- (לח) לוח זמנים לשבת פרשת צו רפו
- (לט) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

על חודש ניסן נאמר בתורה:

וּלְהַעֲרִיר שְׁעֵנֶיךָ זֶה שֶׁל הַנְּחִיגָה נִסִּית לַמַּעֲלָה מִסְדְּרִי הַטְּבַע הַרְגִּילִים שֶׁיֵּךְ
גַּם לַמָּשָׁה רַבִּינוּ, גּוֹאֵל רָאשׁוֹן, שֶׁהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַגְּאוּלָּה
מִהַגְלֹת הָרָאשׁוֹנָה, גְּלוּת מִצִּירִים שֶׁעַל־יָדוֹ הִיָּתָה הַגְּאוּלָּה מִמַּצְרַיִם
בְּחֹדֶשׁ נִסָּן. דִּהְיָה אֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶ מָשָׁה הוּא נִסָּן הַנֶּסֶם

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רָאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֹדֶשִׁי
הַשָּׁנָה¹. וּמִבָּאֵר כ"ק אֲדַמּוּר' ה'צִמַּח צֶדֶק' בְּמֶאֱמָרוֹ
דְּבִיבֵר-הַמִּתְחִיל הַזֶּה, הַפּוֹתָח בַּפֶּסוּק זֶה שֶׁאֲמָרוֹ בְּיָמִים שְׁלֹפְנֵי
הַסְּתַלְקוּתוֹ² לִפְנֵי מָאָה

שָׁנָה³, אֲדַמּוּר' ה'צִמַּח צֶדֶק' נִסְתַּלַּק
בִּי"ג נִסָּן תַּרְכ"ו, מָאָה שָׁנָה לִפְנֵי
אֲמִירַת מֵאָמֶר זֶה בִּי"ב נִסָּן תַּשְׁכ"ו,
וְהַבִּיאוֹר עָלָיו מְדוּבָר כָּאֵן נֵאמָר
בְּמֵאמֶר שֶׁאֲמָרוֹ בְּיָמִים הַסְּמוּכִים

בס"ד. שבת פרשת צו, שבת הגדול, י"ב ניסן, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

שָׁל מָשָׁה, הַקֶּבֶ"ה, שֶׁאֲמָר⁸
וַיִּבֶן מָשָׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
מִשֶּׁה קָרָא לְמִזְבֵּחַ בֶּשֶׁם ה' נָסִי.
וַיִּבְנוּ שְׁמֹשֶׁה הוּא רוּעָה
וְנִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל, שְׁמִמְשִׁיף
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל עֲנֻנֵינוּ, כִּי
הַנְּשִׂאִי שֶׁל הָדוּר הוּא זֶה שֶׁדְּרָכּוֹ
נִמְשַׁכֵּת הַהִשְׁפָּעָה הָאֱלֹקִית לְכָל אֲנָשִׁי
הָדוּר [וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה נִשְׂאִי
יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כְּדִבְרֵי
הַזֶּה הַמּוֹבָאִים פַּעֲמִים רַבּוֹת בְּתוֹרַת
הַחֲסִידוֹת שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר יֵשׁ נִשְׂאִי
הָדוּר שֶׁהוּא "אֲתַפְשׁוּתָא דְּמִשְׁה",

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רָאשׁוֹן הוּא
לְכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה¹. וּמִבָּאֵר כ"ק
אֲדַמּוּר' ה'צִמַּח צֶדֶק' בְּמֶאֱמָרוֹ דְּבִיבֵר-הַמִּתְחִיל
הַזֶּה, שֶׁאֲמָרוֹ בְּיָמִים שְׁלֹפְנֵי הַסְּתַלְקוּתוֹ² לִפְנֵי
מָאָה שָׁנָה³, גּוֹדֵל מַעֲלַת חֹדֶשׁ נִסָּן. וְנִקְרָא
הַעֲנִין, שֶׁחֹדֶשׁ נִסָּן הוּא ה'רֹאשׁ' (הַיְינוּ שֶׁכּוֹלֵל
אֶת הַחִיּוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה⁴) בְּנוֹגַע לְעֲנִינִים
שֶׁלְּמַעֲלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הַנְּסִים
שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַטְּבַע, וְעַד לְנִסֵּי נְסִים, כְּמֶרְמֶז גַּם
בְּשִׁמּוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ נִסָּן, שֵׁשׁ בּו ב' נִנְיִין,
כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא⁵ שְׂרומֶז לְנִסֵּי נְסִים.

וּלְהַעֲרִיר שְׁעֵנֶיךָ זֶה שֶׁיֵּךְ גַּם לַמָּשָׁה רַבִּינוּ, גּוֹאֵל
רָאשׁוֹן, שֶׁעַל־יָדוֹ הִיָּתָה הַגְּאוּלָּה
מִמַּצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ נִסָּן. דִּהְיָה אֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶
מָשָׁה הוּא נִסָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, דְּכֵתִיב לְכָל הָאוֹתוֹת
וְהַמּוֹפְתִים גּו' אֲשֶׁר עָשָׂה מָשָׁה, וְיָמִי הוּא נְסוֹ שֶׁל
מָשָׁה, הַקֶּבֶ"ה, שֶׁאֲמָר⁸ וַיִּבֶן מָשָׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ ה' נָסִי. וַיִּבְנוּ שְׁמֹשֶׁה הוּא רוּעָה וְנִשְׂאִי
יִשְׂרָאֵל, שְׁמִמְשִׁיף לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל עֲנֻנֵינוּ,
[וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה נִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר,
וַיִּבְנוּ שְׁמֹשֶׁה הוּא רוּעָה וְנִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל, שְׁמִמְשִׁיכִים לְצֶאֱן
מִרְעִיתָם אֶת כָּל עֲנֻנֵיהֶם, וְהַמְשָׁכָה זֹו הִיא
גַּם לְאַחֲרֵי הַהִסְתַּלְקוּת, כְּדֵאִיתָא בְּתַנְיָא⁹ שֶׁזֶּהוּ
כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ הַמֵּאִיר מִתַּחַת לְאַרְץ לְשִׁשִּׁים רְבּוּא
מִתַּחַת לְאַרְץ לְשִׁשִּׁים רְבּוּא

מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה וְכֵן עוֹלָם בְּסִדֵּר
הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁבּוֹ הָאֹר יוֹרֵד בְּצוּרָה
הַדְּרָגָתִית מִסְדּוּרֶת וְנִמְשָׁךְ מִדְּרָגָה
לְדְרָגָה (כְּמוֹ טְבַעוֹת שֶׁל שְׁלֹשֶׁת
אֲרוּכָה שֶׁאֲחֻזּוֹת זֹו בּוֹ) וְיִסְדֵּר
הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת זֶה הוּא הָאֹפֶן שֶׁבּוֹ הָאֹר
הָאֱלֹקִי הוֹלֵךְ וְנִמְשָׁךְ תָּמִיד לְבִרּוֹא
וְלַהֲנִיחַ אֶת הָעוֹלָם כְּפִי סִדְרֵי הַטְּבַע,
וְאִילוֹ חֹדֶשׁ נִסָּן הוּא ה'רֹאשׁ' שֶׁל כָּל
הַשָּׁנָה בִּיחֹס לְגִילּוֹ אֱלֹקוֹת שֶׁלָּא כְּפִי
הַסִּדֵּר הַרְגִּילִי שֶׁל הַתְּנַחְלוֹת הָעוֹלָם
וְהַבִּרְיָא שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הַנְּסִים
שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַטְּבַע, וְעַד לְנִסֵּי
נְסִים, נִסִּים בְּחוּץ הַנִּסִּים עֲצָמִים
כְּמֶרְמֶז גַּם בְּשִׁמּוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ
נִסָּן, שֵׁשׁ בּו ב' נִנְיִין,

כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא⁵ לְגַבִּי הָרֹאשׁ ב' נִנְיִין בְּחֹלָם שְׂרומֶז לְנִסֵּי נְסִים. כּוֹכְבִּים, וְכַלְשָׁן רַבְּנוּ הֶזְקֵן בְּתַנְיָא שֶׁם שֶׁהָאֵרָה הַמֵּאִירָה עַל תַּלְמִידָיו שֶׁל

(1) בא יב, ב. י"ג ניסן - והרי עניני יום זה מתחילים כבר ביום הש"ק לאחר חצות, רעוא דרעוין. (3) נדפס באוה"ב בא ע' רסד ואילך, ובקונטרס בפ"ע (ב' ניסן תשכ"ו) - בתוספת איזה הערות ומ"מ מכ"ק אדמו"ר שליט"א שנדפסו בהתחלת הקונטרס. וראה גם השיחה בקשר להמאמר (תורת מנחם - התוודעויות חמ"ו ע' 234 ואילך). (4) ראה עטרת ראש שער ר"ה פ"א ואילך. (5) ברכות נז, רע"א ובפרש"י. וראה חדא"ג מהרש"א שם. (6) ב"ר פנ"ט, ה. (7) ברכה לד, י"ב. (8) בשלח יז, טו. (9) אגה"ק סו"ס זך.

החודש הזה לכם ראש חודשים וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הצדיק לאחר הסתלקותו "היא בעולם והסתר גדול כמו שמש המאיר לכוכבים
2 מתחת לארץ, כדאיתא בתיקונים על משה רבינו עליו-השלום שאחרי פטירתו
3 מתפשט הארתו בכל דרא ודרא לשישים ירבו נשמות כמו שמש המאיר
4 מתחת לארץ לשישים ירבו כוכבים", היינו שהשפעת הצדיק נמשכת לכל
5 אנשי הדור]. **הרי מוכן, שנוסף**
6 **לכך שמשוה הוא ניסן הנס של** 1 **כוכבים], הרי מוכן, שנוסף לכך שמשוה הוא**
7 **ישרָאל, הרי הוא ממשיך** 2 **ניסן של ישראל, הרי הוא ממשיך לבני ישראל**
8 **לבני ישראל גם את הנס** 3 **גם את הנס שלו, "הרי נסי". ונמצא, שעל-ידי**
9 **שלו, שהוא** 4 **הקדוש-ברוך-הוא**
10 **"הרי נסי". ונמצא, שעל-ידי** 5 **משה נמשך לבני ישראל**
11 **משה נמשך לבני ישראל** 6 **בחגיגת נסי נסים נס בתוך נס -**
12 **בחגיגת נסי נסים נס בתוך נס -** 7 **הנס של משה עצמו והנס של הקדוש-**
13 **ברוך-הוא שנמצא בתוכו.** 8 **ועל זה נאמר בתורה בפסוק זה**
14 **החדש הזה לכם ראש** 9 **החדש הזה הוא לכם**
15 **חדשים ראשון הוא לכם** 10 **לחדשי השנה, שגם בחדשי**
16 **השנה כולה, מלבד חודש ניסן,** 11 **שהם עניני הטבע, שהרי רק**
17 **בחדש ניסן ההנהגה היא בני** 12 **ניסים, אבל מכל-מקום גם בהם, בתוך**
18 **עניני הטבע ובתוך גדרי הטבע,** 13 **נמשך ענינו של החדש הזה,**
19 **שהוא ענין הנס שלמעלה** 14 **מהטבע, ולא רק נסים, אלא**
20 **גם נסי נסים והטבע לא מעלים** 15 **ומסתיר על אלוות אלא שעניני**
21 **האלוקות יהיו ניכרים ומורגשים** 16 **בטבע עצמו.**
22 **(ב) וממשיך במאמר בענין** 17 **מעלת חודש ניסן אפילו על**
23 **חודש תשרי, עם כל מעלותיו של** 18 **חודש תשרי שלכן בגלל המעלה**
24 **המיוחדת של חודש ניסן לגבי כל** 19 **שאר חודשי השנה ואפילו לגבי חודש**
25 **תשרי אִמְרו רבותינו ז"ל** 20 **שבניסן עתידין להגאֵל,**
26 **ומבאר בזה במאמר הנזכר של אדמו"ר ה'צמח צדק' פְּמָה טַעֲמִים** 21 **מדוע הגאולה העתידה תהיה בחודש ניסן, וּמִסִּים¹¹ : וְעוֹד יֵשׁ טַעַם**
22 **שֶׁבְּנִסָּן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, עַל-פִּי מָה שֶׁתּוֹרָה אֹרֶ** 23 **לרבנו הזקן פְּרָשֶׁת מִקֵּץ, סוֹף דְּבוּר־הַמִּתְחִיל רִנִּי וְשִׁמְחִי בַת**
24 **הראשון (כמבואר במקום אחר שאמנם מעלת השביעי היא היותו שביעי** 25 **לראשון, בכל זאת יש יתרון בשביעי שלא קיים בראשון ולכן "כל השביעי**
26 **חביבין").** 27 **וְיֵשׁ לַעֲיֵן יֵשׁ מְקוֹם לִסְפֵּק אִם זֶהוּ הַקָּטֵעַ בּוֹ מִבּוֹאֵר הַמַּעֲלָה שֶׁל חוֹדֶשׁ**
28 **תשרי הַמִּשְׁוֹף הַמֵּאֲמָר שְׁעוֹסֵק בְּבִיאוֹר הַמַּעֲלָה שֶׁל חוֹדֶשׁ נִסָּן, או**

(10) ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, יא. (11) שם ע' רעג. (12) לז, ב ואילך. (13) שהש"ר פ"ג, יא (ב). שמו"ר ס"פ פקודי. (14) שה"ש ג, יא. (15) משלי יב, ד. (16) ויק"ר פכ"ט, יא.

ביאור בדרך אפשר

1 הוֹסֵפֶה לְהַמְאָמֵר, בְּרוּר דְּבָרִים וְשָׁקְלָא-וִטְרִיא דִּינָן בְּעֵנֵין
2 נִיסָן וְתִשְׁרִי. וּבְכָל אוֹפֵן בֵּין אִם קֻטַּע זֶה הוּא הַמֶּשֶׁךְ הַמְאָמֵר עֲצֻמו
3 וּבֵין אִם הוּא תוֹסֶפֶת בִּירוּר וְדִין אֵינּוּ מוֹכֵן מֵה רָאָה ה'צִמַּח צֶדֶק' לְהוֹסִיף
4 כֹּאן אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ בַּמַּעֲלָת חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי עַל חוֹדֶשׁ נִיסָן, שֶׁהָרִי זֶה
5 בִּסְתִירָה לְכָל הַמֶּשֶׁךְ הַמְאָמֵר
6 שְׁנֵתְבָאָר לְעִיל בַּמַּעֲלָת נִיסָן
7 עַל תִּשְׁרִי?
8 (ג) וַיּוֹכֵן עַל-פִּי מֶאֱמַר כ"ק
9 מו"ח אֲדֹמו"ר הַרִי"צ, חֲמִי שֶׁל
10 הַרְבֵּי דְבוּרֵי-הַמִּתְחִיל "הַחוֹדֶשׁ
11 הַזֶּה לָכֵם" ה'ש"ת¹⁷
12 (שְׁאֲמָרוּ בְּבוֹאוֹ לְמִדְיָנָה זֶה,
13 הַרְבֵּי הַרִי"צ בֹּא לֵארְצוֹת הַבְּרִית בִּט'
14 בֹּאדֵר שְׁנֵי ה'ת"ש וְאֵת הַמְאָמֵר דְּבוּרֵי-
15 הַמִּתְחִיל "הַחוֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵם" שֶׁל אוֹתָהּ
16 שָׁנָה אָמַר זִמֵּן קֶצֶר לֵאחֹר בּוֹאוֹ),
17 שְׁגָם שָׁם בַּמְאָמֵר זֶה מְבָאָר
18 מַעֲלַת חוֹדֶשׁ נִיסָן עַל חוֹדֶשׁ
19 תִּשְׁרִי, שְׁלֹכָן בְּגַלל מַעֲלַת חוֹדֶשׁ
20 נִיסָן עַל חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הַכְּרִיעַת
21 הַמְדָּרֶשׁ¹⁸ הִיא שְׁבִינִסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל,
22 עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, וּמְבָאָר הַרְבֵּי
23 הַרִי"צ בַּמְאָמֵר הַנוֹכַח מִשְׁנַת ה'ש"ת
24 שִׁישׁ בָּזָה בַּמַּעֲלָתוֹ שֶׁל חוֹדֶשׁ נִיסָן
25 בְּמָה טְעָמִים, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִפְּרָט.
26 טַעַם הָא', שְׁבִעֲנִין הַסְּפִירוֹת,
27 עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁהֵם עֶשֶׂר
28 כּוֹחוֹת שְׂבָאֵםצֵעוֹת הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
29 פּוֹעֵל וּמִשְׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת הַגָּה נִיסָן
30 הוּא חֶסֶד בַּחוּדֶשׁ נִיסָן מִידַת הַחֶסֶד
31 פּוֹעֵלֶת בִּיתֵר שֶׁאֵת וְכוּ הֵיוּ נִיסִים וּבְנֵי
32 יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְכוּ עֲתִידִין
33 לְהִיגָאֵל וְתִשְׁרִי גְבוּרָה¹⁹, וְאִילוּ
34 בַּחוּדֶשׁ תִּשְׁרִי יֵשׁ פְּעוּלָה חֲזָקָה יוֹתֵר

35 שֶׁל מִידַת הַגְּבוּרָה וְהוּא זִמֵּן הַדִּין וּמִשְׁפָּט כו', כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
36 שֶׁרָאָה הַשָּׁנָה הוּא יוֹם הַדִּין שְׁבוּ נִקְבַּע מֵה יִהְיֶה עִם הָאָדָם וְהָעוֹלָם בְּמַחֲלָךְ
37 כָּל הַשָּׁנָה, וְהָדִין בֹּא מִמִּידַת הַגְּבוּרָה וְהֵגָם שְׁעַל-יְדֵי מִצְוֹת תִּקְיַעַת
38 שׁוֹפָר שְׁעֲנִינָה תְּשׁוּבָה פּוֹעֲלִים לְהִיּוֹת עוֹמֵד מִכְּסָא דִּין
39 וַיּוֹשֵׁב עַל כְּסֵא רַחֲמִים וּמִרְחָם עַל עַמּוֹ²⁰, וּמִידַת הַרַחֲמִים הִיא
40 הַיָּפֶךְ הַדִּין, אֵין זֶה סְתִירָה לִכְן שְׁחוּדֶשׁ תִּשְׁרִי שִׁיד לְמִידַת הַגְּבוּרָה כִּי הַגָּה
41 עִם כָּל זֶה לְמִירוֹת הַתְּעוּרָרוֹת מִידַת הַרַחֲמִים עַל יְדֵי תִקְיַעַת שׁוֹפָר הָרִי
42 עֲצָם הַזִּמֵּן הַזֶּמֶן מִצֵּד עֲצֻמו, לֵאלּא הַפְּעוּלָה שֶׁעַל יְדֵי תִקְיַעַת שׁוֹפָר הוּא
43 זִמֵּן הַדִּין וּמִשְׁפָּט, דְּכָל²¹ בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו וְתִבְרָךְ

ביאור בדרך אפשר

44 בְּדִין וּמִשְׁפָּט, אֵלֹא שֶׁהָדִין וּמִשְׁפָּט גּוֹפָא עֲצֻמו הוּא בְּאוֹפֵן
45 שֶׁל רַחֲמִים. וְעַל כֵּן מֵאֲחֵר שְׁמִידַת הַחֶסֶד מֵאִירָה בַּחוּדֶשׁ נִיסָן תִּהְיֶה
46 הַגְּאוּלָּה בְּנִיסָן שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד.
47 וְכִפִּי שֶׁנִּתְבָּאָר בַּמְאָמֵר דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל "הַחוֹדֶשׁ" שֶׁנִּתְבָּאָר בַּשָּׁבָת פְּרִשְׁת
48 וַיִּקְהַל-פְּקוּדֵי, פְּרִשְׁת הַחוֹדֶשׁ, שָׁנָה זֹה,
49 תִּשְׁכ"ו (שָׁגָם הוּא מִיּוֹסֵד עַל הַמְאָמֵר
50 דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל שֶׁל אֲדֹמו"ר ה'צִמַּח
51 צֶדֶק' בִּשְׁנַת תִּרְכ"ו וַיּוֹצֵא לֵאמֹר עִם
52 בִּיאוּר בְּדֶרֶךְ אֲפִשֵׁר בִּידְבַר מַלְכוּת'
53 לְפִרְשַׁת וַיִּקְהַל-פְּקוּדֵי הַשָּׁנָה) בְּטַעַם
54 הַדְּבַר שָׁגָם לֵאחֹר תִּקְיַעַת שׁוֹפָר
55 שְׁפוּעֵלַת הַתְּעוּרָרוֹת רַחֲמִים, עֲדִיין רֹאשׁ
56 הַשָּׁנָה הוּא זִמֵּן דִּין וּמִשְׁפָּט כִּי
57 הַתְּעוּרָרוֹת וְהַתְּגַלּוֹת הַרַחֲמִים הִיא
58 בְּדֶרֶךְ מִשְׁפָּט, בְּהַתָּאָם לְעוֹבוֹת הָאָדָם
59 וְלִכְן זֶה הַתְּעוּרָרוֹת רַחֲמִים מוֹגִבֶּלֶת, עַד
60 כִּמְה שְׁבִיכּוֹלַת הָאָדָם לְהִכִּין וְלַהֲרִיגֵשׁ
61 וְכוּ, וְלֹא יוֹתֵר, כִּשְׁם שֶׁמִּצִּינוּ בְּבִרְיָאָה
62 שָׁגָם לֵאחֹר שֶׁהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא שִׁתֵּף
63 אֶת מִידַת הַרַחֲמִים עִם מִידַת הַדִּין עֲדִיין
64 נִבְרָא וְנִשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ עוֹלָם מִדּוֹר
65 וּמוֹגֵבֶל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁקֵּן מִידַת הַדִּין
66 הִיא מִידָה שֶׁל צִמְצוּם וְהַגְּבָלָה, כִּי
67 מִידַת הַרַחֲמִים מִתְּלַבֶּשֶׁת וּפּוֹעֵלֶת בְּתוֹךְ
68 הַמִּדְיָה וְהַהֲגָבָלָה, וְכֵן גַּם בְּעֵינֵין זֶה –
69 הַתְּגַלּוֹת וְהַתְּעוּרָרוֹת שֶׁל מִידַת
70 הַרַחֲמִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, לֵאחֹר תִּקְיַעַת
71 שׁוֹפָר, לֹא מִשְׁנָה אֶת מַהוּתוֹ שֶׁל יוֹם זֶה
72 כִּיּוֹם דִּין, אֲבָל הַתְּגַלּוֹת וְהַתְּעוּרָרוֹת
73 הַרַחֲמִים בַּחוּדֶשׁ נִיסָן הִיא לֹא מִצֵּד
74 זְכוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲלֵא מִצֵּד חֶסֶד שֶׁל
75 הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא וְלִכְן גִּילּוֹת הָאֱלוּקוֹת
76 מִלְּמַעֲלָה וְהַפְּעוּלָה וְהַשְּׁפָעָה שֶׁל עַל
77 נִפְשׁ הָאָדָם בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בַּחוּדֶשׁ נִיסָן
78 הִיא לְמַעֲלָה מִהַגְּדִירִים וְהַהֲגָבָלוֹת שֶׁל הָאָדָם וְהָעוֹלָם.

79 וְטַעַם הַב', לִכְן שִׁיצִיאַת מִצְרַיִם וְהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה הֵם בַּחוּדֶשׁ נִיסָן
80 דְּהִנֵּה, הַגְּלוּי בְּפִסְחָה הִנֵּה בְּאַתְּעִירוּתָא-דְּלְעִילָא הַתְּעוּרָרוֹת
81 מִלְּמַעֲלָה, מֵאֱלוּקוֹת, מִצֵּד עֲצָמָה שֶׁלֹּא נִגְרַמָּה עַל-יְדֵי "אַתְּעִירוּתָא דְּלִתְתָּא",
82 הַתְּעוּרָרוֹת מִלְּמַטָּה מִצֵּד הָאָדָם (מֵה-שְׁאִין-כֵּן תִּשְׁרִי שָׁגָם הוּא זִמֵּן שֶׁל
83 הַתְּגַלּוֹת אֱלוּקוֹת מִלְּמַעֲלָה, אֲבָל שְׁעֲנִינָנו הוּא אַתְּעִירוּתָא-דְּלְעִילָא
84 שְׁבָאָה עַל-יְדֵי אַתְּעִירוּתָא-דְּלִתְתָּא בְּעִקְבוֹת עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה מִצֵּד
85 הָאָדָם בַּחוּדֶשׁ אֱלוּל), וְכִפִּי שְׁמִבְאָר, הַרְבֵּי הַרִי"צ בַּמְאָמֵר הַנוֹכַח
86 שְׁבָאָתְעִירוּתָא-דְּלְעִילָא שְׂבָאוּפֵן כִּלְיֵי עֵינֵינָה הוּא הַתְּגַלּוֹת אֱלוּקוֹת

(17) סה"מ ה'ש"ת ע' 19 ואילך. (18) שבהערה 10. (19) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ שם (ע' 28). (20) ראה ויק"ר פכ"ט, ג. (21) ראה ר"ה טז, א. יח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מלמעלה למטה בהתעוררות מלמעלה, ל'ש בפרטיות יותר ב' בהינות
2 ומדרגות, הא', אתערותא-דלעילא הבאה על-ידי (בסבת
3 ולאחר) אתערותא-דלתתא, התעוררות מלמעלה שקדמה לה
4 התעוררות מלמטה שגרמה אותה והב' הבחינה השנייה היא
5 אתערותא-דלעילא מצד-
6 עצמה שאין אתערותא-
7 דלתתא מגעת לשם כלל, וזה
8 "אתערותא דלעילא" ממקור הרבה
9 יותר נעלה, עד כדי כך ששום
10 התעוררות מלמטה לא יכולה להיות
11 הכנה והקדמה אליה ולא יכולה להיות
12 הגורם לה, כי זו דרגה כל כך נעלית
13 שהתעוררות מלמטה (שגם בדרגה
14 הכי גבוהה שלה היא מוגבלת לפי
15 כוחו ויכולתו ולפי דרגתו של האדם)
16 לא מגעת לשם ואין לה יכולת השפעה
17 על דרגה כל כך גבוהה וגלוי כזה
18 של "אתערותא דלעילא" שלעבודת
19 האדם אין בה כל השפעה ה'יה
20 בפסח, שאז היתה הארה והתגלות
21 של בחינת אתערותא-דלעילא
22 מצד עצמה למרות שבני ישראל
23 מצידם היו שקועים בטומאת מצרים
24 ולא הייתה פעולה מצידם שתגורם
25 ותביא את ההתעוררות וההתגלות
26 מלמעלה. ולכן הנה הגאולה
27 העתידה תהיה בניסן שהוא
28 זמן האתערותא-דלעילא
29 מצד-עצמה הנעלית יותר
30 מ"אתערותא דלעילא" שבאה כתוצאה
31 מעבודת האדם.
32 ויש להוסיף בזה, עניין נוסף
33 במעלת ה"אתערותא דלעילא" של
34 חורש ניסן דהנה ידוע בתורת
35 החסידות, אשר למרות האמור לעיל
36 ש"אתערותא דלעילא" שלא באה אחרי
37 הקדמה של "אתערותא דלתתא" היא נעלית יותר, כי פעולת האדם מוגבלת
38 לפי כוחו ויכולתו, מצד שני מבואר שיש מעלה ויתרון באתערותא-
39 דלעילא שבאה על-ידי אתערותא-דלתתא דוקא, דכיון
40 שבאה על-ידי עבודת האדם, ובעקבות התעוררות מצידו הרי
41 הוא האדם בבחינת כלי ראוי ומוכשר לאור שנמשך מלמעלה
42 והאדם יכול לקלוט אותו ולהכיל אותו בתוכו, ועד שמתאחד עמו
43 קליטתו עד כדי כך שהאור האלוקי חודר בו בפנימיות ומתאחד אתו, ולכן
- 44 הרי זה באופן של קיום תמיד. מה-שאין-כן באתערותא-
45 דלעילא שבאה מצד-עצמה, ללא הקדמה והכנה של "אתערותא
46 דלתתא" הנה אף שגדלה מעלת האור למרות שמבחינת המעלה,
47 הדרגה, של האור, זהו אור בדרגה גבוהה יותר ונעלה יותר מאשר האור שבא
48 בעקבות "אתערותא דלעילא"
49 (שהאור שנמשך מלמעלה
50 מצד-עצמו הוא למעלה יותר
51 בדרגה גבוהה יותר ונמשך ממקור
52 נעלה יותר מהאור שנמשך על-
53 ידי עבודת האדם). מפל-
54 מקום, כיון שלא נמשך על-
55 ידי עבודת המטה ולא קדמה לו
56 "אתערותא דלתתא", הרי המטה
57 האדם והעולם שבהם האור נמשך
58 ומתגלה אינו כלי ראוי ומוכשר
59 לאור זה, והאור לא חודר ונקלט בו
60 בצורה פנימית ולכן יכול להיות
61 שגלוי האור יהיה נפסק
62 כו' כעבור זמן קצר. וכידוע
63 בענין מתן-תורה²³, דכיון
64 שהיה הגלוי של האור האלוקי
65 הנעלה מאד מלמעלה, ולא מצד
66 עבודה, ובני ישראל והעולם מצידם
67 לא היו כלים ראויים לקליטת האור
68 הגבוה והנעלה לכן נאמר בתורה
69 שאף שלגבי שעת מתן תורה הייתה
70 אוהרה חמורה לא להתקרב להר סיני,
71 בכל זאת "במשך היכל" גו'²⁴,
72 לאחר שנשמעה תקיעת שופר של סיום
73 מעמד מתן תורה, נסתלקה השכינה
74 מהמקום, והותר לגשת להר סיני
75 ולעלות עליו, כיוון שנפסק גלוי
76 האור (ועד כדי כך, הפסקת
77 ההתגלות והסתלקות השכינה הייתה
78 עד כדי כך שלאחר-יזה כעבור זמן
79 קצר יחסית של ארבעים יום ה'יה
80 יכול להיות חטא העגל, עניין של עבודה זרה שזהו ענין הפכי
81 ממתן-תורה שהיה גילוי אלוקות בעולם ואז נאמר "אנכי ה' אלוקיך... לא
82 יהיה לך אלוהים אחרים..."²⁴. ואף-על-פי-כן, למרות שלפי האמור יש
83 לכאורה חיסרון ב"אתערותא דלעילא" שלא קדמה לה "אתערותא דלתתא",
84 בכל זאת הנה הגאולה העתידה שתהיה בניסן, באופן של
85 אתערותא-דלעילא מצד-עצמה (כנ"ל), שהיא למעלה
86 מ"אתערותא דלעילא" שהאדם מסוגל לעורר ולהמשיך ב"אתערותא דלתתא"

(22) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ועוד. (23) ראה לקו"ת פ' ראה כח, ב. המשך תרס"ו ע' שנג. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך. סה"מ תרע"ח ע' עג. תרח"ץ ע' קמח. (24) יתרו יט, יג.

ביאור בדרך אפשר

1 תהיה גאולה שלמה שאין אחריה גלות חס-ושלום²⁵, ענין
2 של קנא בשונה מ"אתערותא דלעילא" שללא "אתערותא דלתתא" בדרך
3 כלל שהיא כאמור ברת-חלוף, ואפילו במתן תורה ההתגלות הייתה זמנית
4 בלבד, ולכאורה הרי זו סתירה למבואר לעיל שב"אתערותא דלעילא" מסוג זה
5 (למרות שיש בה התגלות אור גבוה
6 ונעלה) יש חיסרון. על כך בא המענה
7 והינו לפי שתהיה ה"אתערותא
8 דלעילא" שתומשך ותתגלה בגאולה
9 השלימה והנצחית מבחינה היותר
10 נעלית הגבוהה ביותר
11 באתערותא דלעילא שאין
12 אתערותא דלתתא מגעת
13 לשם כלל, וכיוון שאין שום
14 אפשרות של"אתערותא דלתתא" תהיה
15 איזו השפעה בדרגה הגבוהה הזו, אם
16 כן חסרונה של "אתערותא דלתתא" לא
17 נחשב חיסרון אלא שאז כאשר יש
18 התגלות של "אתערותא דלעילא" כל
19 כן נעלית הנה גם באשר "איש
20 מזריע תחילה" וההתעוררות היא
21 מצד הזכר, היינו המשפיע מלמעלה
22 (אתערותא דלעילא מצד-
23 עצמה) אזי "יולדת זכר"
24 בניגוד למצב הרגיל של השפעת
25 "אתערותא דלעילא" בדרגה לא כל-כך
26 גבוהה שאז דווקא כאשר "אשה מורית
27 תחילה" והתחלת ההתעוררות היא מצד
28 המקבל, אזי "יולדת זכר", לידה שיש
29 לה תוקף וקיום, ואילו כאשר "איש
30 מוריע תחילה" אזי "יולדת נקבה"
31 ונקפי שמביא הצמח צדק²⁶
32 במאמר דיבור-המתחיל 'החודש' הנוכר
33 לעיל, שעל-זה על התגלות אלויות
34 בדרגה הגבוהה ביותר שעליה מדובר
35 כאן נאמר²⁷ הפסוק איש ואיש יולד בה, היינו, שבאיזה אופן
36 שיהיה, כתוצאה משני סוגי ההשפעה וההתגלות המבוארים לעיל הן
37 באופן של השפעה שנגרמת על-ידי אתערותא דלתתא, מצד האדם
38 למטה, המקבל, "אשה מזריעת תחלה", והן באופן של השפעה
39 בדרך אתערותא דלעילא מצד המשפיע עצמו, "איש מזריע
40 תחילה", תהיה "יולדת זכר", ובשני המקרים תהיה הולדה של
41 "איש". ולכן תהיה הגאולה העתידה באופן של קנא
42 ונצחיות, למרות שהיא התעוררות מלמעלה (שבמצב רגיל לא נקלטת בפנימיות
43 והיא ברת-חלוף, כמבואר לעיל). והינו, שיהיו בזה בהתגלות מלמעלה

ביאור בדרך אפשר

44 לעתיד-לבוא ב' המעלות גם יחד, הן מעלת האור, שיהיה אור נעלה
45 ביותר כיון שהוא בלתי מדוד ומוגבל, כיון שבא ממקום שאין
46 אתערותא דלתתא מגעת שם ולכן אינו מותאם לפי ערכה של
47 ההתעוררות מלמטה אלא הוא למעלה מכל מדידה והגבלה, והן מעלת
48 הפנימיות, שיחדור באדם ובעולם
49 ובפנימיות ויהיה לו קיום נצחי
50 "יולדת זכר". ובדגמת מעלת
51 אתערותא דלעילא שבאה
52 לאחר שלמות העבודה
53 דאתערותא דלתתא
54 ואתערותא דלעילא שעל-
55 ידה²⁸ כאמור, ב"אתערותא דלעילא"
56 שתהיה בימות המשיח יהיו שני
57 היתרונות גם יחד – היא תהיה ממקור
58 נעלה מאד (בהיותה "אתערותא
59 דלעילא" שלא תלויה ב"אתערותא
60 דלתתא") וגם תחדור בפנימיות ותהיה
61 נצחית (כמו "אתערותא דלעילא"
62 שבאה בעקבות "אתערותא דלתתא"),
63 ויש דוגמא לדבר: מבואר בחסידות
64 שלמעשה יש ב"אתערותא דלעילא"
65 שלושה אופנים. א' שנמשכת מעצמה.
66 ב' שנמשכת אחרי "אתערותא דלתתא".
67 ג' שבאה ממקור נעלה ש"אתערותא
68 דלתתא" לא מגעת לשם ועם זאת
69 ההתגלות שלה היא רק לאחר שמצבו
70 של המטה כבר מושלם (כי קדמה לכך
71 השפעה של "אתערותא דלעילא" שכן
72 מותאמת לפי "אתערותא דלתתא")
73 וכיון שכן יש בה את שתי המעלות,
74 וענין זה הוא דוגמה להתעוררות
75 וההתגלות שתהיה לעתיד לבוא שאף
76 בה יהיו שתי המעלות גם יחד, כמבואר
77 לעיל בהרחבה.
78 וטעם הג' לכך שהגאולה העתידה תהיה בחודש ניסן, דהנה, מעלת
79 חודש תשרי היא העבודה שהיא חודש ניסן היא העבודה שהיא חודש
80 וכל השביעין חביבין¹⁶. והנה, מעלתו של השביעי היא
81 להיותו שביעי לראשון, והינו, שגם במעלת השביעי הנה
82 הראשון הוא העקר, ונמצא שהמעלה והיתרון והחביבות של חודש
83 תשרי, החודש השביעי, היא בעצם מעלה ויתרון של חודש ניסן, החודש
84 הראשון כי מעלתו של השביעי נובעת מכך שהוא שביעי לראשון. וכמו
85 באבות, הנה השביעי מהאבות שהוא החביב בגלל היותו שביעי
86 הוא משה רבינו עליו-השלום, שהוא שביעי לאברהם

(25) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתור"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב. (26) אוה"ת שם ע' ערב. וראה תו"א מקץ לו, ג. לקו"ת תזריע כ, ג. (27) תהלים פז, ה. (28) ראה לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך.

החודש הזה לכם ראש חודשים וגו'

ביאור בדרך אפשר

1 (אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה). דַּאֲבָרָהּם הוּא
2 הָרָאשׁוֹן, וּמִשָּׁה רַבִּינוּ עֲלִיר־הַשְּׁלוֹם הוּא הַשְּׁבִיעִי, הָרִי
3 שְׁמַעְלָתוֹ הִיא לְהִיטוֹ שְׁבִיעִי לְרָאשׁוֹן כֹּךְ שֶׁגַם מַעֲלָתוֹ וּחְבִיבוּתוֹ
4 כִּשְׁבִיעִי הִיא בַּעֲצֵם בִּטּוּי לַמַּעֲלָתוֹ שֶׁל הָרָאשׁוֹן, אֲבָרָהּ אֲבִינוּ.

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה מוֹכֵן בְּנוֹגֵעַ

6 לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, חֹדֶשׁ 1 שְׁבִיעִי לְאֲבָרָהּם. דַּאֲבָרָהּם הוּא הָרָאשׁוֹן, וּמִשָּׁה
7 הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוּא 2 שְׁבִיעִי רַבִּינוּ עֲלִיר־הַשְּׁלוֹם הוּא הַשְּׁבִיעִי, הָרִי שְׁמַעְלָתוֹ
8 לְנִסָּן, הַחֹדֶשׁ הָרָאשׁוֹן 3 וְהִנֵּנוּ, הִיא לְהִיטוֹ שְׁבִיעִי לְרָאשׁוֹן. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה מוֹכֵן
9 שֶׁגַם בְּמַעֲלַת חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, 4 בְּנוֹגֵעַ לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוּא
10 בְּחוּר הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִדְּגֵשׁ 5 שְׁבִיעִי לְנִסָּן, וְהִנֵּנוּ, שֶׁגַם בְּמַעֲלַת חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי,
11 שְׁחֹדֶשׁ נִסָּן הוּא הָעֵיקָר, 6 מִדְּגֵשׁ שְׁחֹדֶשׁ נִסָּן הוּא הָעֵיקָר, וְלִכְּן תִּהְיֶה
12 וְלִכְּן תִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה 7 הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה בְּחֹדֶשׁ נִסָּן דּוֹקָא.
13 בְּחֹדֶשׁ נִסָּן דּוֹקָא הַחֹדֶשׁ
14 הָרָאשׁוֹן וְהָעֵיקָר.

15 (ד) וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן שְׁמָה 8 (ד) וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן שְׁמָה
16 שְׁכֵתָּה הַצִּמְח צִדְק' בְּסִיּוֹם 9 שְׁכֵתָּה הַצִּמְח צִדְק' בְּסִיּוֹם
17 הַמֶּאֱמָר אֹדוֹת מַעֲלַת חֹדֶשׁ 10 מַעֲלַת חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, אִינוּ בְּסִתְרָה לְתוֹכָן כָּלִלּוֹת
18 תִּשְׁרִי, אִינוּ בְּסִתְרָה לְתוֹכָן 11 הַמֶּאֱמָר אֹדוֹת מַעֲלַת חֹדֶשׁ נִסָּן, כִּי מַעֲלַת
19 כָּלִלּוֹת הַמֶּאֱמָר אֹדוֹת מַעֲלַת 12 חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הִיא מִפְּנֵי הִיטוֹ חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי,
20 חֹדֶשׁ נִסָּן, וּמִיּוֹשֶׁבֶת הַשְּׁאֵלָה עַל 13 וְכָל הַשְּׁבִיעִינִי חֲבִיבִין, וְהָרִי בְּעֵינֵי זֶה גּוֹפָא
21 כֹּךְ שֶׁנִּשְׁאָלָה בְּתַחֲלִיל הַמֶּאֱמָר כִּי 14 מוֹדְגֵשׁ שְׁחֹדֶשׁ נִסָּן הוּא הָעֵיקָר, כִּי מַעֲלַת
22 מַעֲלַת חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי עֲצֻמוֹ הִיא 15 הַשְּׁבִיעִי הִיא לְהִיטוֹ שְׁבִיעִי לְרָאשׁוֹן, כִּנ"ל.
23 מִפְּנֵי הִיטוֹ חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, 16 וְהִנֵּנוּ, שְׁנִינִן הוּא הָרָאשׁוֹן וְהָרָאשׁ, וְבוֹ כָּלִל
24 וְכָל הַשְּׁבִיעִינִי חֲבִיבִין, וְכִיּוֹן 17 (בְּהַעֲלָם) גַּם מַעֲלַת הַשְּׁבִיעִי. וְזֶהוּ גַּם מַה
25 שֶׁכֵּן אֵין סִתְרָה בֵּין הִדְגַּשְׁתַּ מַּעֲלָתוֹ שֶׁל 18 שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל (סְעִיף א) בְּעֵינֵי רָאשׁוֹן הוּא לְכֶם
26 חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי וּבֵין הַתּוֹכָן הַכִּלְלִי שֶׁל 19 לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה, שְׁנִינִן פּוֹעֵל גַּם בְּעֵינֵינִים
27 הַמֶּאֱמָר שֶׁהוּא הִדְגַּשְׁתַּ הַמַּעֲלָה שֶׁל 20 ד"שָׁנָה", אֵף שְׁמַצֵּד־עַצְמָם שְׂיִכִּים הֵם לְתִשְׁרִי,
28 חֹדֶשׁ נִסָּן וְהָרִי בְּעֵינֵי זֶה גּוֹפָא 21 כִּי גַם הָעֵינֵינִים דְּתִשְׁרִי מִתְחִילִים מִנִּסָּן, לְהִיטוֹ
29 בְּעֵינֵי זֶה עֲצֻמוֹ שְׁחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הוּא 22 הָרָאשׁוֹן שְׁבוֹ כָּלִילּוֹת כָּל הָעֵינֵינִים, וְעַד שֶׁגַם
30 הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מוֹדְגֵשׁ שְׁחֹדֶשׁ 23 מַעֲלַת הַשְּׁבִיעִי שְׁבִיעִי לְהִיטוֹ שְׁבִיעִי
31 נִסָּן הוּא הָעֵיקָר, כִּי מַעֲלַת 24 (ה) וּבְזֶה יוֹכֵן גַּם מַה שְׁכֵתָּה בְּגִמְרָא בְּמִסְכַּת
32 הַשְּׁבִיעִי הִיא לְהִיטוֹ שְׁבִיעִי רָאשׁוֹן, כִּנ"ל לִגְבִי הִיט מִשָּׁה 25
33 לְרָאשׁוֹן, כִּנ"ל לִגְבִי הִיט מִשָּׁה 26 שְׁבִיעִינִים נִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר 29 וְתוֹצֵא הָאֶרֶץ
34 בִּרְכִינוֹ הַשְּׁבִיעִי שׁוּ אִכֵּן מַעֲלָה וּחְבִיבוּת 27 דִּשָּׁא עֲשֵׁב מְזִרִיעַ זֶרַע וְעֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי, אִיזְהוּ
35 מִיּוֹחֲדוֹת, אֲבָל בּוֹה עֲצֻמוֹ יֵשׁ דִּגֵּשׁ עַל 28 חֹדֶשׁ שְׁהָאֶרֶץ מְלָאָה דִּשָּׁאִים וְאִילָן מוֹצִיא
36 מַעֲלַת הָרָאשׁוֹן. וְהִנֵּנוּ, אֲשֶׁר לִפִּי 29 פְּרוֹת, הָרִי אֹמֵר זֶה נִסָּן, וְאֹתוֹ הַפֶּרֶק זְמַן
37 מִהַשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים 30 בְּהִמָּה וְחִתָּה וְעוֹף שְׁמִדְּוִיגִין זֶה אֲצֵל זֶה, שְׁנַאֲמַר לְכִשּׁוֹ כְּרִים הַצֵּאן וְגו' -
38 הַכּוֹנוֹה הִיא שְׁנִינִן הוּא הָרָאשׁוֹן 31 כְּפִי שְׁמִפְרֵשׁ רִש"י לְעִיל מִינִיָּה³⁰, מִקְרָא הוּא בְּסִפְרֵ תְהִלִּים³¹, לְכִשּׁוֹ כְּרִים
39 וְהָרָאשׁ, וְבוֹ כָּלִיל (בְּהַעֲלָם) 32 הַצֵּאן וְעַמְקִים יַעֲטֹפוּ בָּר יִתְרוֹעֲעוּ אֵף יִשִּׁירוּ. פְּרוֹשׁ, לְכִשּׁוֹ כְּרִים הַצֵּאן,
40 גַּם מַעֲלַת הַשְּׁבִיעִי (כִּאֲמוֹר
41 בְּתַחֲלִיל הַמֶּאֱמָר שֶׁהִרְבֵּה דְּרומָה לְרָאשׁ
42 הָאֵדָם שְׁכּוֹל בְּחוּכוֹ אֵת הַחַיִּית שֶׁל כָּל
43 הַגּוֹף).

ביאור בדרך אפשר

44 וְזֶהוּ גַּם מַה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל (סְעִיף א) בְּעֵינֵי רָאשׁוֹן הוּא
45 לְכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה, שְׁנִינִן פּוֹעֵל גַּם בְּעֵינֵינִים ד"שָׁנָה",
46 הִיטוֹ הַנִּהגָתָה הָעוֹלָם עַל־פִּי סְדְרִי הַטִּבְעִי וְשֶׁל כָּל יְמֵי הַשָּׁנָה
47 אֵף שְׁמַצֵּד־עַצְמָם שְׂיִכִּים הֵם לְתִשְׁרִי, שְׁבוֹ הוּא רָאשׁ הַשָּׁנָה
48 לְעֵינֵי הַהִנְהָגָה עַל־פִּי הַטִּבְעִי

49 בַּעֲצֵם, לֵאמֹתוֹ שֶׁל דְּבַר גַּם
50 הָעֵינֵינִים דְּתִשְׁרִי מִתְחִילִים
51 מִנִּסָּן, לְהִיטוֹ הָרָאשׁוֹן בְּחִינַת
52 "רָאשׁ" שְׁבוֹ כָּלִילּוֹת כָּל
53 הָעֵינֵינִים, וְעַד שֶׁגַם מַעֲלַת
54 הַשְּׁבִיעִי שְׁכֵתָּה כָּלִילּוֹת
55 בְּנִסָּן, כִּנ"ל.

56 (ה) וּבְזֶה יוֹכֵן גַּם מַה שְׁכֵתָּה
57 בְּגִמְרָא בְּמִסְכַּת רָאשׁ־
58 הַשָּׁנָה¹⁸ (וְרָאה לַחֲלֹן שֶׁהַעֲבוּדָה כִּי
59 עֵינֵי זֶה נִידוֹן בְּמִסְכַּת רָאשׁ הַשָּׁנָה הִיא
60 בַּעֲלַת מִשְׁמַעוֹת), לִגְבִי מִחֲלֻקַּת רַבִּי
61 אֲלִיעֶזֶר וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ מִתִּי נִבְרָא הָעוֹלָם
62 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר מִנִּין
63 שְׁבִיעִינִים נִבְרָא הָעוֹלָם,
64 שְׁנַאֲמַר²⁹ בְּחוּרָה בְּסִפּוֹר הַבְּרִיאָה
65 בְּשֶׁשֶׁת יְמֵי בְּרִיאַת וְתוֹצֵא הָאֶרֶץ
66 דִּשָּׁא עֲשֵׁב מְזִרִיעַ זֶרַע וְעֵץ
67 עוֹשֶׂה פְּרִי, אִיזְהוּ חֹדֶשׁ מִבֵּין
68 חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה שְׁהָאֶרֶץ מְלָאָה
69 דִּשָּׁאִים וְאִילָן מוֹצִיא פְּרוֹת,
70 הָרִי אֹמֵר זֶה נִסָּן, חֹדֶשׁ הָאֲבִיב
71 שִׁישׁ בּוֹ פְּרִיחָה וְצִמְיָחָה שֶׁל הַדְּשָׁאִים
72 וְהַחֲלִילוֹת וְאֹתוֹ הַפֶּרֶק אֹתָהּ
73 תְּקוּפָה בִּשְׁנָה הִיא גַּם זְמַן בְּהִמָּה
74 וְחִתָּה וְעוֹף שְׁמִדְּוִיגִין זֶה
75 אֲצֵל זֶה, שְׁנַאֲמַר כְּפִי שְׁמוּבֹן
76 מִהַפְּסוֹק לְכִשּׁוֹ כְּרִים הַצֵּאן וְגו' -
77 כְּפִי שְׁמִפְרֵשׁ רִש"י לְעִיל
78 מִינִיָּה³⁰, לִפְנֵי כֵן (בְּסוּגִיָּה קוֹדֶמֶת
79 בְּמִסְכַּת רָאשׁ הַשָּׁנָה) מִקְרָא הוּא
80 בְּסִפְרֵ תְהִלִּים³¹, לְכִשּׁוֹ כְּרִים
81 הַצֵּאן וְעַמְקִים יַעֲטֹפוּ בָּר

(29) בראשית א, יא. (30) ח, א. (31) תהלים סה, יד - שהתחילו לאמרו ב"א ניסן שנה זו (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יתרוֹעֲצוּ אֶף לְשִׁירֵי. פֶּרוֹשׁ, לְבָשׁוּ כְּרִים הַצֶּאֱנָן, מִתְּלַבְּשׁוֹת
2 הַכְּבָשִׁים שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת, וְעִמָּקִים יַעֲטֹפוּ בָּר, שֶׁהִזְרִיעָה
3 צוּמַחַת וְנִכְרַת יָפָה, יתרוֹעֲצוּ אֶף לְשִׁירֵי, בְּנִיסָן, כְּשִׁיגִיעַ זְמַן
4 הַקָּצִיר, וְהַתְּבוּאָה בְּקָשִׁים שְׁלָה, שִׁכְבָּר נִגְמָר בִּישׁוּל הַתְּבוּאָה
5 וְהָרוּחַ מְנַשְּׁבֶת וְהֵן הַשְּׂבִלִים
6 נוֹקְשִׁים זֶה עַל זֶה, נִשְׁמָע
7 הַקּוֹל, וְנִרְאוֹת כְּמִשׁוּרְרוֹת,
8 וְהָרִי מִזְמוֹר זֶה גְּבִי³² בְּרִיאַת
9 הָעוֹלָם כְּתִיב, דְּכָתִיב לְעִיל
10 מִיָּנִיָּה³³ קוֹדֵם לִכֵּן בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק
11 בְּתֵהִלִּים מִכֵּין הָרִים בְּכָחוֹ,
12 שֶׁהָרִים הֹכְנוּ וְנִבְרָאוּ בְּכוֹחוֹ שֶׁל
13 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִזֶּה מוֹכַח
14 כְּדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁבְּנִיסָן נִבְרָא
15 הָעוֹלָם.
16 וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹדֵן, מִהִי
17 הַנְּתִינָת מְקוֹם לִימֵר
18 שֶׁבְּנִיסָן נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה
19 שְׁהוּא עוֹלָם גִּשְׁמִי מִדּוֹד וּמוֹגֵבֵל, הָרִי
20 עֲנִינוּ שֶׁל נִיסָן הוּא יִצְיָאָה
21 מִצְרַיִם, שְׁהוּא עֲנִינוּ
22 שֶׁלִּמְעַלָּה מִהָעוֹלָם וַיִּצְיָאָה
23 וְהַתְּעַלּוֹת מִגְּדֵרֵי הָעוֹלָם (בְּמִבְּאֵר
24 בְּמִאֲמָר הַנִּל, וַיִּכְכְּמָה
25 מִקּוֹמֹת) וַאֲיֵךְ אִפְשָׁר לְהַבִּין
26 שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּנִיסָן?
27 וְתִמְיָהָה גְּדוּלָּה יוֹתֵר, מִלִּבְד
28 הַתְּמִיָּהָה בְּעֵצֶם הַדְּבַר, שֶׁעֲנִינוּ זֶה עַל
29 מַעֲלֹתָיו הַיִּיחֻדִּיתוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ נִיסָן
30 נִאֲמָר בְּמִסְכַּת רֹאשׁ-הַשָּׁנָה,
31 שֶׁבָּה נִתְבְּאָרוּ עֲנִינוּ וּמַעֲלֹת
32 חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן
33 לְמִרוֹת שֶׁהִנּוּשָׁה הַמְּדוּבָר הוּא מַעֲלָה
34 חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הוּבָא כָּאֵן מִאֲמָרוֹ
35 שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁבְּנִיסָן נִבְרָא
36 הָעוֹלָם?
37 אֶף הָעֲנִינוּ הוּא, עַל-פִּי מִה
38 שֶׁנִּתְבְּאָר לְעִיל שֶׁגַּם עֲנִינוּ
39 תִּשְׁרִי כְּלָלִים בְּנִיסָן, כִּי גַם
40 הַשְּׂבִיעִי כְּלָל בְּרֹאשׁוֹן וְלִכֵּן, גַּם
41 עֲנִינוּ בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְכִלּוֹת
42 הַהִנְגָּה עַל-פִּי סֹדֵי הַטֵּבַע שֶׁשִּׁשְׁקָה
- מִתְּלַבְּשׁוֹת הַכְּבָשִׁים שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת, וְעִמָּקִים יַעֲטֹפוּ
בָּר, שֶׁהִזְרִיעָה צוּמַחַת וְנִכְרַת יָפָה, יתרוֹעֲצוּ אֶף
לְשִׁירֵי, בְּנִיסָן, כְּשִׁיגִיעַ זְמַן הַקָּצִיר, וְהַתְּבוּאָה
בְּקָשִׁים שְׁלָה, וְהָרוּחַ מְנַשְּׁבֶת וְהֵן נוֹקְשִׁים זֶה עַל
זֶה, נִשְׁמָע הַקּוֹל, וְנִרְאוֹת כְּמִשׁוּרְרוֹת, וְהָרִי
מִזְמוֹר זֶה גְּבִי³² בְּרִיאַת הָעוֹלָם כְּתִיב, דְּכָתִיב
לְעִיל מִיָּנִיָּה³³ מִכֵּין הָרִים בְּכָחוֹ, וּמִזֶּה מוֹכַח
שֶׁבְּנִיסָן נִבְרָא הָעוֹלָם. וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹדֵן, מִהִי
הַנְּתִינָת מְקוֹם לִימֵר שֶׁבְּנִיסָן נִבְרָא הָעוֹלָם, הָרִי
עֲנִינוּ שֶׁל נִיסָן הוּא יִצְיָאָה מִצְרַיִם, שְׁהוּא עֲנִינוּ
שֶׁלִּמְעַלָּה מִהָעוֹלָם (בְּמִבְּאֵר בְּמִאֲמָר הַנִּל, וַיִּכְכְּמָה
וְהַתְּעַלּוֹת מִקּוֹמֹת). וְתִמְיָהָה גְּדוּלָּה יוֹתֵר, שֶׁעֲנִינוּ
זֶה נִאֲמָר בְּמִסְכַּת רֹאשׁ-הַשָּׁנָה, שֶׁבָּה נִתְבְּאָרוּ
עֲנִינוּ וּמַעֲלֹת חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן
הוּבָא כָּאֵן מִאֲמָרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁבְּנִיסָן נִבְרָא
הָעוֹלָם. אֶף הָעֲנִינוּ הוּא, עַל-פִּי מִה שֶׁנִּתְבְּאָר
לְעִיל שֶׁגַּם עֲנִינוּ תִּשְׁרִי כְּלָלִים בְּנִיסָן, וְלִכֵּן, גַּם
עֲנִינוּ בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁשִּׁשְׁקָה לְתִשְׁרִי, יִשְׁנוּ בְּנִיסָן,
אֲלֹא שֶׁעֲנִינוּ בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁבְּחֹדֶשׁ נִיסָן (בְּנִיסָן
נִבְרָא הָעוֹלָם) הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל יִצְיָאָה מִמִּצְרַיִם
וְהַגְּבֻלוֹת. וְהִינוּ, שֶׁאַף-עַל-פִּי שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָם
מִצְד-עֲצָמָה הוּא עֲנִינוּ שֶׁל הַגְּבֻלָּה וְטִבְעָה, הָרִי
מִצְד הַפְּעוּלָה דִּ'נִיסָן' גַּם בְּעֲנִינוּ הַ"שָּׁנָה", יִשְׁנוּ
גַּם עֲנִינוּ בְּרִיאַת הָעוֹלָם כְּפִי שְׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל
יִצְיָאָה מִמִּצְרַיִם וְהַגְּבֻלוֹת.
- וְהָעֲנִינוּ בְּזֶה, דָּאֵף שֶׁכְּלָלוֹת עֲנִינוּ הַבְּרִיאָה הוּא
עַל-יָדֵי צִמְצוּם הָרֹאשׁוֹן (בְּחִינַת
צִמְצוּם וּמִיָּצָר), וְעַד שֶׁגַּם לְפָנֵי הַצִּמְצוּם כְּבָר
שָׁעַר בְּעֲצָמוֹ בְּכַח כָּל מִה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת
בְּפֹעֵל³⁴, מְכַל-מְקוֹם הַתְּחִלָּה כָּל הָעֲנִינוּ
שֶׁמִּזֶּה בָּא גַם עֲנִינוּ הַהִשְׁעָרָה בְּכַח וְעֲנִינוּ
הַצִּמְצוּם) הִיא מְכַל-מְקוֹם חֶסֶד הוּא³⁵, שֶׁזֶּהוּ

(32) כ"ה הגירסא שהובאה בהגהות הבי"ח שם יא, א. (33) שם, ז. (34) ראה עץ חיים שער א (שער עגולים ויושר) ענף א' בתחילתו. מק"מ לזח"א טו, א. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' שכד ואילך. שער היחוד לאדמו"ר האמצעי פ"י ואילך. ועוד. (35) מיכה ז, יח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ורצונו לגלות, להאיר ולהשפיע שְׁזָהוּ עֵינֵי הַגִּלּוּי (הַפֶּךְ הַצְמָצוּם),
 2 בְּלִי גְבוּל כִּי שֹׁגֵם הַצְמָצוּם וְהַחֲסָרָה וְהַחֲתָלְבוּשׁ בְּגִדֵּי הַטֹּבֶע, הֵם בְּסוּפוֹ
 3 שֶׁל דָּבָר, בִּיטּוֹ שֶׁל הָאוֹר הָאִי־נִסְפִי הַבִּלְתִּי מוֹגְבֵּל. וְהָרִי הָעֵנָן דְּ"חֶפֶץ
 4 חֶסֶד הוּא" (שְׁמִמְנוּ מִתְחִיל וְנוֹבֵעַ כְּלָלוֹת עֵנָן הַבְּרִיאָה) שֶׁיֵּךְ
 5 לְנִסָּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל
 6 (סְעִיף ג) שֶׁתִּשְׁרִי הוּא בְּחִינַת 1
 7 גְבוּרָה, לְהִיטּוֹ זְמַן הַדִּין 2
 8 וּמִשְׁפָּט, וְאֵךְ שְׁעַל־יָדֵי 3
 9 תְּקִיעַת שׁוֹפָר פּוֹעֲלִים לְהִיטּוֹ 4
 10 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹמֵד מִפְּסָא 5
 11 דִּין וְיוֹשֵׁב עַל פְּסָא רַחֲמִים, 6
 12 הָרִי זֶה עֵנָן שֶׁל רַחֲמִים 7
 13 שֶׁקְּשׁוֹר עִם דִּין וּמִשְׁפָּט 8
 14 וְהַתְעוּרוֹת הַרַחֲמִים הֵם בַּעֲנֵי הַדִּין 9
 15 וּמִשְׁפָּט עֲצוּמוֹ (וּבַחֲתָאם לְמַעֲשֵׂי 10
 16 וּפְעוּלוֹתָיו שֶׁל הָאֵדָם, כְּמִבּוֹאָר לְעֵיל). 11
 17 שֶׁלֹּכֵן הֵנָּה גַם בְּאֶשֶׁר יוֹשֵׁב 12
 18 עַל פְּסָא רַחֲמִים, הָרִי זֶה עֵנָן 13
 19 עֵנָן שֶׁל מִשְׁפָּט וְקִשּׁוֹר בְּמִידַת 14
 20 הַגְּבוּרָה. מִה־שְּׂאִין־כֵּן נִסָּן הוּא 15
 21 בְּחִינַת חֶסֶד מִצַּד־עֲצוּמוֹ, 16
 22 בְּאֶפְסוֹן שְׂאִין מְקוֹם כָּלֵל לְעֵנָן 17
 23 שֶׁל דִּין. וּמִזֶּה מוֹבֵּן, שֶׁהָעֵנָן 18
 24 דְּ"כִי חֶפֶץ חֶסֶד" שֶׁיֵּךְ 19
 25 לְחוֹדֵשׁ נִסָּן וּמַעֲתָה מִיּוֹשֵׁב 20
 26 הַשְּׂאֵלָה מִה מְקוֹמָה שֶׁל הַבְּרִיאָה שֶׁל 21
 27 עוֹלָם מוֹגְבֵּל בְּחֹדֶשׁ נִסָּן שְׁעִינִי 22
 28 יֵצֵא מִהַגְּדִירִים וְהַהֲגָבָלוֹת, כִּי אֲדַרְבָּה, 23
 29 הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר לְבְּרִיאָה הוּא מִבְּחִינַת 24
 30 "חֶפֶץ חֶסֶד" שֶׁשִּׁיכַת דּוֹקָא לְחֹדֶשׁ 25
 31 נִסָּן (וְלֹא לְחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי). וּבִפְרָט 26
 32 שְׁזָהוּ בְּחִינַת "כִּי חֶפֶץ 27
 33 חֶסֶד", שֶׁבְּחֶסֶד גּוֹפָא עֲצוּמוֹ 28
 34 הָרִי זֶה הִדְרָגָה שֶׁל "חֶפֶץ חֶסֶד" 29
 35 שְׁעִינִיָּה רַצוֹן פְּנִימִי וְעִמּוּק בְּמִידַת
- הַחֶסֶד חֶסֶד בְּלִתִּי מְגָבֵל, הֵינֵנו, לֹא רַק מִדַּת הַחֶסֶד כְּפִי
 שֶׁהִיא מִצַּד הַשֶּׁכֶּל אוֹ אִפִּילוֹ כְּפִי שְׂמִידַת הַחֶסֶד הִיא מִצַּד הַרְצוֹן,
 אֲלֵא כְּפִי שְׂמִידַת הַחֶסֶד הִיא מִצַּד בְּחִינַת הַחֶפֶץ דּוֹקָא שְׁלִמְעֵלָה
 מִהַרְצוֹן. וְזֶהוּ עֵנָן בְּרִיאַת הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁהִיא בְּנִסָּן, כְּפִי
 שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא מִצַּד בְּחִינַת
 "כִּי חֶפֶץ חֶסֶד הוּא" שְׂמִמְנוּ
 נּוֹבֵעַ עֵנָן הָאוֹר וְהַגִּלּוּי שְׂמִינִי בְּעוֹלָם
 לְמַעֲלָה מִגְּדֵר הָעוֹלָם וּפּוֹעֵל אֶת יֵצִיאַת
 מִצְרַיִם ("בְּנִסָּן נִגְאָלוּ") וְאֶת הַגְּאֻלָּה
 הָעֲתִידָה ("בְּנִסָּן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל").
 וְזֶהוּ גַם הַטֵּעַם הַפְּנִימִי עַל מַה
 שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְתַחֲלַת הַהִתְהַוּוֹת
 וְהַבְּרִיאָה שֶׁל הָעוֹלָם, אֲמָרוּ
 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁶ בְּמִי נִמְלָךְ
 הַתִּיעֵץ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּכִיכּוֹל,
 בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים,
 צְדִיקִים דּוֹקָא, וְלֹא בְּעֵלֵי
 תְּשׁוּבָה, שֶׁזָּהוּ הַחֲלּוּקָה הַהִבְדֵּל
 בֵּין נִסָּן לְתִשְׂרִי, כִּדְּעוּ³⁷
 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁתִּשְׁרִי שְׂבֵא אַחֲרֵי
 חֹדֶשׁ אֶלּוּל וְכו' חֲלִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם
 הַכִּיפּוּרִים וְעֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה הוּא
 עֵנָן עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, שְׁעִיקָה
 עֲבוֹדַת ה' בְּדֶרֶךְ "אַתְעוּרָא דִּלְתַּת"
 מִתּוֹךְ גְּדֵרֵי הָאָדָם וְהָעוֹלָם וְנִסָּן
 הוּא עֵנָן עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים
 שְׁעִיקָה עֲבוֹדַת ה' בְּדֶרֶךְ "אַתְעוּרָא
 דְּלַעֲלֵא", הַתְּגַלּוּת אוֹר אֶלּוּקֵי שְׁלִמְעֵלָה
 מִהָעוֹלָם, וְלִכֵּן בְּהַתְּחִלַת הַהִתְהַוּוֹת
 וְהַבְּרִיאָה "נִמְלָךְ" בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל
 צְדִיקִים, כִּי גַם הַבְּרִיאָה בְּפּוֹעֵל שֶׁל
 עוֹלָם מוֹגְדֵר וּמוֹגְבֵּל נּוֹבֵעַת מִכֶּךָ
 שְׂבִחוֹשׁ נִסָּן יֵשׁ הַתְעוּרוֹת וְהָאֵרָה
 מִבְּחִינַת "חֶפֶץ חֶסֶד" שְׁלִמְעֵלָה מִגְּדֵרֵי
 הָעוֹלָם.

(36) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג. (37) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שס. תרנ"ב ס"ע ג ואילך. וראה גם ד"ה החודש דמוצש"ק זה פ"ה (סה"מ תשכ"ו ע' קסח ואילך).

חילוק שבין קריעת ים-סוף שביציאת מצרים לבקיעת הנהר דלעתיד-לבוא, שעניין הים הוא בחינת מלכות, ועניין הנהר הוא בחינת בינה.

ממאמר שבת פרשת צו, ה'תשכ"ח

מכתב כללי

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשכ"ו

- שנת המאה להסתלקות הילולא של

כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" -

ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל

בכל מקום ומקום

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

חג הפסח נקרא על-שם - **קרנן הפסח**, שהכין, הביא, (ומזה יש להבין שגם) ביטא את תוכנו של מאורע עיקרי וכללי בחיי עם ישראל: **יציאת מצרים**, היציאה המוחלטת ממצרים, **זמן חרותנו**, החרות העצמית שלנו שבאה בעקבותיה.

התורה קובעת בדיוק את הפרטים ופרטי הפרטים כיצד יש להכין את קרבן הפסח, כיצד יש להקריבו וכיצד עליו להיאכל.

על אחד הפרטים האלו ואשר יש ללמוד ממנו - רצוני לעמוד בזה.

* * *

את קרבן הפסח, את הכבש, שהיה 'עבודה-זרה' של מצרים, היו צריכים בני ישראל לעשות **פסח לה'**, לשחטו, ולאחר מכן לצלותו באש: **"ראשו על כרעיו ועל קרבו"**, כאחד.

הכל, למן החשוב ביותר, הראש, ועד לפרטים הנחותים ביותר, הכרעים-הרגלים, של ה'עבודה-זרה' ואף הדברים המהווים רק אמצעים לקיום ו'הזנת' ה'עבודה-זרה' - הכל צריך להתבטל, להיעשות **פסח לה'**, ראשו על כרעיו ועל קרבו, שכולם ייצלו באותה אש.

ההתנערות מ'עבודה-זרה' צריכה להיות **שלמה**, בכל הפרטים, כאשר האדם אינו עובד אמנם את ה'ראש' של ה'עבודה-זרה', החכמה והשכל שלה אינם קיימים לדידו, אך הוא משתחוה ל'רגלים' שלה משום שהן (לדברי 'מצרים') דורכות ושולטות על הכל ועל כולם, הוא מתגמד ומשתחוה מול האמצעים בהם משתמשת ה'עבודה-זרה'.

וכן באדם עצמו: ישנה 'עבודה-זרה' של 'ראשו', כשהוא עושה את ראשו ושכלו המוגבל לסמכות הגבוהה והאחרונה, ישנה 'עבודה-זרה' של דברים נחותים יותר עד ל'כרעיו', תאוות שלטון של השתלטות, דריכת ורמיסת כל אשר מסביב לו, ועד להאלהת והשתחואה ל'קרבו', למזונו ופרנסתו, כשלמענם אינו נמנע משום דבר,

- כלפי כל זה קיים הכלל: משהו מ'עבודה-זרה' - היא 'עבודה-זרה' שלימה.

נקרא: שמות לד, כה. וראה ת"י שם.

על-שם - קרבן הפסח: ע"ד השמות: חג המצות, השבועות, הסוכות. ובפרט לפי המכילתא (בא יב, כז) שע"י הקרבן פסח - פסח ה' על בתי בניי. ואף שזמן קרבן הפסח הוא בערב פסח והלילה שאחריו - הרי גם הח"י הוא ע"י ש' שבועות שקדמו לו.

שהכין, הביא: ראה מכילתא בא (יב, ו) (הובא בפרש"י שם), יב, כז. ובכ"מ.

היציאה המוחלטת: כלי הכתוב (בא יא, א) כלה גרש יגרש. וראה ברכות (ט, רע"ב) ונצלת את מצרים כו'. ועד אשר ג"פ הוזהרו בניי שלא לחזור למצרים (מכילתא בשלח יד, יג. סהמ"צ להרמב"ם מל"ת מו). ועיין שי' המצות להאריז"ל ס"פ ראה.

הכבש . . 'עבודה זרה': שמות רבה פט"ז, ג. ובזח"ג (רנא, א): דטלה. רב על כל ממנן דאלקים אחרים.

"ראשו . . כאחד: פסחים עד, א. וראה תוד"ה נחתך שם. רמב"ם הל' ק"פ פ"י הי"א.

ה'עבודה-זרה' . . ייצלו: ראה זח"ג (רנא, א): לבתר דיינין לי' בנורא, דכתיב פסילי אלהים תשרפון

באש.

בכל הפרטים: להעיר מע"ז (מא, א): יד . . רגל. ובפיה"מ שם: וכן צורת איזה אבר.

אגרות קודש

וכביציאת מצרים (ויציאה מתועבות מצרים) - כך גם ב"חרותנו", החרות לפי המושג שלנו, המתבטאת בהיותנו "עבדי", עבדי הקב"ה, בהחלטת מסירת-נפש - להיות יהודי: אין בזה מקום למדידות והבדלים, מסירת-נפש יתרה כשמדובר ב"כרעים" ופחותה יותר כשהדברים נוגעים ל"ראשי", לעניינים שהאדם רוצה לקלטם דוקא באמצעות שכלו. אימתי "פסח הוא לה"? - כאשר "ראשו על כרעיו ועל קרביו", כל-כולו נתון באותה אש, אש המקיפה היטב וחודרת עמוק-עמוק.

* * *

בתוך ימי ההכנה לחג הפסח, ביום י"ג ניסן, חל השתא יום השנה המאה להסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק". דוגמא של **שלמות**, לפי המובן האמור, של אש מסירת-נפש המקיפה יהודי "ראשו על כרעיו ועל קרביו" **בכל ימי** השנה כולה - אפשר לראות בכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק". הוא איחד בקרביו את הדרגות הנעלות ביותר של צדיק, גאון, חוקר, מקובל, פוסק ומנהיג ישראל. כשם שגאונו הקיפה את כל פינות התורה, נגלה ונסתר. - בפשט רמז דרוש סוד - כך היתה הנהגת הציבור והנהגת היחיד שלו בכל העניינים, גשמיים ורוחניים, למן החשובים ביותר לכלל ישראל ועד ל"נחותים" ביותר של הפרט והיחיד, למן הפצת עבודה חקלאית בין יהודים והשגת ההנחות הדרושות מן השלטון ועד להשגת הלוואה ליהודי, למן חיזוק ושמירת החינוך התורני לכלל ישראל ברוסיה ועד להבטחת "מלמד" ליהודי בודד.

ואת כל זה עשה באש מסירת-נפש, בכל כוחות נפשו ובכל אשר לו - כך לכלל וכך לפרט.

ואף שמי זה מסוגל להידמות אל כ"ק אדמו"ר בעל ה"צמח צדק" - יש לצדיק אמת ומנהיג ישראל הסגולה להאיר ולהשפיע כוחות לכל מי שרוצה ללכת בדרכיו, כשם שהשמש הענקית משתקפת, מאירה בטיפת מים קטנה, וגם הופכת אותה למאירה - אם רק טיפת המים היא זכה ונקיה ומופנית כלפי השמש.

* * *

ויהי רצון - יעזור הקב"ה שההתעוררות של ימי הפסח - ולפי הדוגמא של בעל ההילולא - תשפיע על כל אחד ואחת ברוח יציאת מצרים וזמן חרותנו, להשתחרר מכל ההפרעות וההגבלות (מיצרים וגבולות), הן פנימיות והן חיצוניות, ולהיות עבדי ה', לעבוד את הקב"ה מתוך חירות אמיתית,

וע"י כך לקרב את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ומילוי הבקשה: נאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים.

בברכת חג הפסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

משהו: ראה ע"ז (א, עד), א) ובירוש' שם: ולא ידבק בידך מאומה.
המתבטאת . . עבדי: להעיר משמו"ר (פ"ג, ה) עה"פ בהוציאך גוי' באיזה זכות כו' תעבדון כו'.
אין בזה מקום . . והבדלים: להעיר מדין גרות (שהתחילה במצרים) שמודיעין אותו קלות וחמורות (יבמות מו, א. מז, א).
מסירת-נפש יתרה . . ופחותה יותר וכי': ראה ד"ה אני ישנה (בס' המאמרים תש"ט ע' קיט ואילך).
המקיפה . . עמוק-עמוק: וכהציווי אל תאכלו ממנו נא.
יום השנה המאה: ראה תורת חיים (לאדמו"ר האמצעי) ד"ה ויהיו ח"ש מאה שנה וביאורו"ז שם. אור התורה להצ"צ ד"ה זה.
שמי זה מסוגל: ראה תניא רפמ"ב. פמ"ד.
להאיר ולהשפיע: אגה"ק סי' כ"ז וביאורו. עיי"ש.
השמש . . משתקפת: ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בסוף קונטרס ב' ניסן תרח"צ (ס' הקונטרסים ע' תד) שיחת אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) ד"ה שמשא אכולא עלמא נייחא (סנה' לט, א) כו'.
מכל . . (מיצרים): להעיר מד"ה אנכי ה"א אשר הוצאתיך (ס' המאמרים לאדמו"ר מהר"ש - פסח תרכ"ו).
הבקשה: בברכת הגאולה (משנה פסחים קטז, ב. נוסח ההגדה).

בס"ד. שיחת שבת פרשת צו, שבת הגדול, י"ב ניסן, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

א. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל "החודש הזה לכם".¹

* * *

ב. בקאפיטל תהלים¹ הנזכר לעיל (במאמר²) נאמר³: "משביח שאון ימים שאון גליהם וגו'".

ומבאר ה'צמח-צדק' - שיום ההילולא המאה שלו הוא ביום המחרת, שמתחיל כבר ביום השבת-קודש לאחר חצות (כנזכר לעיל במאמר⁴) - ברשימותיו לתהלים על הפסוק⁵, ש"ים" ("ימים") הוא ענין עולם התהו [ונכמבואר במקום אחר⁶ בפירוש דברי המדרש⁷ על הפסוק⁸ "יקוו המים", בענין "דיורים אלמים"], וזהו ענין "שאון ימים" - התגברות גלי הים, מצד שרשם בתהו שלמעלה מתיקון. אך על זה נאמר "משביח שאון ימים שאון גליהם", "כי אף שהם מבחינת גבוהה, היינו מעולם התהו, ולכן מתגברים, אך הוא יתברך משביח שאון ימים, כי אצלו, גם ריבוי האור דעולם התהו כלא חשיב".

ועל-פי-זה מבאר מה שכתוב במדרש⁹ "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"¹⁰, מים רבים אלו עובדי כוכבים, שנאמר¹¹ כהמות ימים יהמיון כו', לא יוכלו לכבות את האהבה כו' ואוהב את יעקב כו' - כי, שרש אומות העולם שנמשלו לשאון מים כבירים הוא מעולם התהו שלמעלה מעולם התיקון, ולכן רוצים להתגבר על בני-ישראל ששרשם מעולם התיקון; ואף-על-פי-כן, "לא יוכלו לכבות את האהבה", כיון שהקדוש-ברוך-הוא "משביח שאון ימים", על-ידי המשכת בחינת האור שלמעלה גם מעולם התהו. וזהו גם מה שכתוב¹² "הלא אח עשו ליעקב גו' ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי" - שאפילו במדריגה שבה נאמר "הלא אח עשו ליעקב", כיון שלמעלה מהשתלשלות (ריבוי האור דתהו) אין תפיסת מקום גם ליעקב, שהרי "אם צדקת מה תתן לו גו'"¹³, הנה מצד פנימיות הכוונה - "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי". וכיון ש"ואוהב את יעקב" הוא מצד עצמותו ית', שלמעלה מ'תהו', לכן הנה גם "מים רבים (שמצד בחינת התהו) לא יוכלו לכבות את האהבה".

ויש לקשר ענין זה עם המוזכר לעיל (במאמר²) אודות הפסוק "לבשו כרים הצאן וגו'" שבקאפיטל הנ"ל¹⁴, שממנו למדים ש"בניסן נברא העולם"¹⁵, כדלקמן.

ג. ובהקדמה:

נתבאר לעיל (במאמר¹⁶) העילוי דחודש ניסן לגבי חודש תשרי, שבחודש תשרי ההמשכה היא בנוגע להנהגת העולמות בדרך הטבע, ובחודש ניסן שבו היתה היציאה ממצרים נמשכת ההנהגה שלמעלה מהעולם ולמעלה מהטבע.

ובעבודת האדם - הרי זה החילוק שבין עבד ובן:

תשרי - מדריגת העולם - הוא ענין עבודת עבד, כי התהוות העולמות היא מספירת המלכות, שהרי "אין מלך בלא עם"¹⁷, מלשון עוממות¹⁸, שלכן נתהוו מספירת המלכות עולמות נפרדים. וזהו גם ענינו של עבד - שהוא דבר נפרד מהאדון והמלך.

(1) מזמור ס"ה - שהתחילו לאמרו בי"א ניסן השתא.

(2) פ"ה (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ו ע' 242).

(3) פסוק ח.

(4) הערה 2 (תורת מנחם שם ע' 239).

(5) יהל אור ע' רכד ואילך.

(6) ראה סה"מ תרכ"ז בתחלתו. וש"נ.

(7) ב"ר רפ"ה.

(8) בראשית א, ט.

(9) שמו"ר רפ"ט.

(10) שה"ש ח, ז.

(11) ישע"י יז, יב.

(12) מלאכי א, ב-ג.

(13) איוב לה, ז.

(14) פסוק יד.

(15) ר"ה יא, א.

(16) פ"ב ואילך (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ו ע' 240 ואילך).

(17) רבינו בחיי עה"פ וישב לח, ל. ועוד. תניא שעהיה"א

רפ"ז. ובכ"מ (נסמן בתורת מנחם סה"מ תשרי ע' רלד הערה 86).

(18) שעהיה"א שם.

- 1 מה-שאיין-כן ניסן - מדריגה שלמעלה מהעולם - הוא ענין הבן, שהוא קשור עם האב, ואינו נפרד
2 ממנו.
- 3 ובפרט על-פי המבואר ב'לקוטי-תורה'¹⁹ בענין מעלת הנשמה, שעליה נאמר²⁰ "בנים אתם לה'
4 אלקיכם", שאין זה "כמו הבן שנלקח ממנו האב ונפרד ממנו אחר-כך", וכאשר יש צורך בענין של
5 מסירת נפש בשביל אהבת אביו, הרי "אינו מחויב על-פי הדין, כי חייך קודמין"²¹, ואבידתו ואבידת אביו
6 אבידתו קודמת כו'²², וזה מחמת שהוא נהיה מהות בפני עצמו. אך הנשמה אינה כן, רק כולא חד, ואינה
7 נפרדת ממנו יתברך כלל".
- 8 - וכידוע מה שכתוב ב'אגרת הקודש' דכבוד-קדושת מורי-יוחמי אדמו"ר²³ בביאור לשון ה'תניא'²⁴
9 "חלק אלקה ממעל מומש", שבתבת "ממש" יש ב' ענינים הפכיים לכאורה: (א) "ממש" - מלשון ממשות
10 (מציאות), היינו, דקאי על הנשמה כפי שנעשית מציאות נברא, ועד כפי שירדה למטה ונתלכשה בגוף
11 גשמי, (ב) "ממש" - קאי אדלעיל מיניה - חלק אלקה ממעל, היינו, שהנשמה היא מומש חלק אלקה
12 ממעל. ושניהם קשורים זה בזה: גם לאחר שהנשמה נעשית בבחינת מציאות, "ממש" מלשון ממשות
13 - גם אז היא חלק אלקה ממעל ממש -
- 14 "לכן מוכרח להיות לה אהבה אפילו בכל לבבך ובכל נפשך"²⁵, במסירות-נפש ממש".
- 15 ואם כן מובן בודאי שבחינת בן היא למעלה מעולמות, כי עולמות ענינם שהם נבראים נפרדים,
16 ובעבודת האדם הרי זה בחינת עבודת עבד, מה-שאיין-כן בן הוא בבחינת דביקות.
- 17 וזוהי מעלת חודש ניסן על חודש תשרי - שבתשרי העבודה היא באופן של קבלת עול, עבודת עבד,
18 ואילו בניסן העבודה היא בבחינת בן.
- 19 ד. ולהעיר, שאף שמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו²⁶ גודל המעלה דעבודת עבד, וכן מבואר ב'תניא'²⁷
20 שעבודת עבד דוקא היא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" - אין הכוונה שתכלית העילוי היא בעבודת
21 עבד כשלעצמה, שהרי אדרבה: עיקר המעלה היא בחינת בן, וכנזכר לעיל שעבד הוא נפרד, ואילו בן
22 הוא דבוק, אלא, כדי שתהיה אמיתית השלימות של בן, צריכה להיות גם העבודה דקבלת עול, עבודת
23 עבד, וכאשר ישנו לא רק הענין של בן, כשלעצמו, אלא גם ענין העבד, "בן שהוא גם-כן עבד"²⁸, הרי
24 זה אמיתית העילוי של הבן.
- 25 ועל-דרך מה שכתב ה'צמח-צדק' (וכאמור לעיל (במאמר⁴) שביום השבת-קודש זה מתחיל כבר ענינו
26 של יום ההילולא, והשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו) במאמרי 'מחר חודש'²⁹ בענין ירושה
27 ומתנה, שירושה אין לה הפסק ומתנה יש לה הפסק (כפי שמציין לגמרא ו'שולחן-ערוך' חושן-משפט³⁰),
28 ולאידך יש גם מעלה בענין המתנה, שבאה ממקום גבוה - מכח הנותן, אמנם, כאשר נתינת המתנה היא
29 למי שראוי ליורשו אזי אין לה הפסק, ואז ישנן ב' המעלות - שבאה ממקום גבוה, ואין לה הפסק.
- 30 ועל-דרך-זה גם בענין בן ועבד:
- 31 עיקר המעלה היא בחינת בן, שהוא בדביקות, ואינו נפרד - בחינת ירושה שאין לה הפסק. אלא כיון
32 שצריך להיות גם ענין קבלת-עול, שהיא ראשית העבודה כו', כי דוקא קבלת-עול, מצד הביטול שבה,
33 הרי היא מגעת למעלה יותר - בדוגמת ענין המתנה שבאה מכח הנותן, לכן, הנה אמיתית המעלה היא
34 בבן שהוא גם עבד, שאז ישנן ב' המעלות - בדוגמת מתנה למי שראוי ליורשו.

(19) דרושי ר"ה סב, ד.

(20) פ' ראה יד, א.

(21) ב"מ סב, א.

(22) שם לג, א (במשנה).

(23) ראה אג"ק שלו ח"ד ע' תד ואילך.

(24) רפ"ב. וראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות ו"לקוטי

פירושים" לתניא שם (ע' לד ואילך). וש"נ.

(25) ואתחנן ו, ה.

(26) ע' שט ואילך.

(27) רפמ"א.

(28) תניא שם (נז, א).

(29) אוה"ת בראשית יז, רע"א.

(30) "ב"ב פ"ג (= פרק יש נוהלין) דקכ"ט ע"ב ודקל"ג סע"א

ובח"מ סי' רמ"ח".

- ה. על-פי הנ"ל יובן גם מה שכתוב בהפטר פרשת החודש - ההפטר ששייכת לחודש ניסן, בחינת בן - בתחילתה וסיומה, בחלק שאמירתו היא על-ידי הנשיאים³¹:
- התחלת ההפטר - "כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא בישראל"³²: "עם" - מלשון עוממות³³, שהם דברים נפרדים. ו"כל העם גו' אל התרומה גו' לנשיא" - הוא עניין ההעלאה והרוממות (כידוע³³ ש"תרומה לשון רוממות") של העם אל הנשיא.
- ועל-דרך מה שכתוב³⁴ "ארוממך אלקי המלך", שהוא ענין העלאה מלמטה למעלה³⁵, לרומם ולהעלות את בחינת "אלקי המלך", כח הפועל שבנפעל שמספירת המלכות, לבחינת רוממות העצמי.
- ולאחרי-זה באה ההמשכה מלמעלה למטה - כהפירוש השני³⁵ ב"ארוממך אלקי המלך" - להמשיך בחינת רוממות העצמי בבחינת "אלקי המלך".
- והמשכה זו היא בב' אופנים שאודותם מדובר בסיום ההפטר: (א) "כי יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחוזתם היא בנחלה"³⁶, וכנזכר לעיל שירושה אין לה הפסק; (ב) "וכי יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד שנת הדרור ושבת לנשיא"³⁷, והיינו לפי שעבד הוא בחינת נפרד, ולכן אין זה ענין תמידי, וכנזכר לעיל שמתנה יש לה הפסק.
- ומסיים³⁷: "אך נחלתו בניו להם תהיה". ולכאורה אינו מובן: מדוע חוזר וכופל ענין זה - לאחר שכבר נתפרטו ב' האופנים הנ"ל?
- אך הענין הוא - שבזה מוסיף שאמיתית מעלת הבן היא כאשר ישנו גם מעלת העבד:
- "כי יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו גו'" - הרי זו מעלת הבן מצד עצמו. אבל עדיין אין כאן מעלת העבד. ולכן ממשיך: "וכי יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו וגו'". ולאחרי כן חוזר ומסיים "אך נחלתו בניו להם תהיה" - שכאן מדובר אודות בן שיש לו גם מעלת העבד: עבד שהוא בן או בן שהוא עבד³⁸, שאז ישנן ב' המעלות, כנ"ל.
- ו. ובזה יובן גם מה שכתוב בסיום הפטר פרשת השבוע - פרשת צו - "אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל וגו'"³⁹:
- לכאורה אינו מובן: כיון שהתורה קוראת אותו בשם "חכם" "גבור" ו"עשיר", הרי מובן, שהוא אכן חכם גבור ועשיר באמת, והיינו, שאין זה באופן שרק נדמה לו שהוא חכם גבור ועשיר, אלא כן הוא על-פי תורת אמת. ואם כן, מדוע "אל יתהלל גו'" - הרי חכמה גבורה ועשירות הן מעלות אמיתיות, שלכן אמרו רז"ל⁴⁰ "אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר", וכידוע שמעלות אלו הם בג' הקוין⁴¹:
- חכמה - בקו הימין, גבורה - בקו השמאל, ועשירות - בקו האמצעי (שעולה עד הכתר⁴², ולכן הרי זה ענין של עשירות, בלי גבול), ואם כן, מדוע "אל יתהלל גו'"?
- וידוע הביאור בזה במאמרו של רבינו הזקן⁴³, שאין כוונת הכתוב לומר שענין ההילול צריך להיות רק ב"השכל וידוע אותי" ("בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי"), ואילו בחכמה גבורה ועשירות לא צריך להיות ענין ההילול כלל, אלא הפירוש הוא: "אל יתהלל חכם בחכמתו .. הגיבור בגבורתו .. עשיר בעשרו", בחכמה וגבורה ועשירות בלבד; "כי אם בזאת יתהלל המתהלל גו'", שכאשר ישנו הענין

(38) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ז ע' ט.

(39) ירמי' ט, כב"כג.

(40) שבת צב, א. וש"נ.

(41) ראה שער האמונה פ"ב. פי"ח. שערי אורה שער החנוכה

ד"ה רני ושמחי פט"ו. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תב.

(42) ראה המשך תער"ב ח"א ע' רכ ואילך. ועוד.

(43) ראה ד"ה אל יתהלל גו' (הנחות הר"פ ע' עח. סה"מ

תקס"ח ע' מא). וראה גם לקו"ש חיי"ט ע' 85 הערה 31*. ועוד.

(31) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' תטו. וש"נ.

(32) יחזקאל מה, טז.

(33) תנ"א ויקהל פח, ד. ובכ"מ.

(34) תהלים קמה, א.

(35) ראה תנ"א מקץ מ, ג ואילך. ויקהל שם ואילך. ובארוכה -

המשך תער"ב ח"א פש"ה ואילך. ח"ב פשמ"ז ואילך. תורת מנחם - התנועות חמ"א ע' 4 ואילך; ע' 73 ואילך.

(36) יחזקאל מו, טז.

(37) שם, יז.

- 1 ד"בזאת", שהוא ענין קבלת-עול שבעבודת עבד - כדאיתא ב'זהר'⁴⁴ על הפסוק⁴⁵ "בזאת יבוא אהרן גו'",
 2 "דא תרעא לאעלאה" - אזי "יתהלל המתהלל" גם "בחכמתו .. בגבורתו .. בעשרו".
 3 ועל-דרך האמור לעיל שכאשר ישנו הענין דעבודת עבד, אזי גם הבחינה של בן היא בתכלית העילוי.
 4 ז. ועל-פי האמור לעיל, יש לבאר הקשר והשייכות בין הענין ד"בניסן נברא העולם" והענין ד"מים
 5 רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", שלמדים מהפסוקים שבקאפיטל הנ"ל:
 6 ענינו של חודש ניסן הוא העבודה דבחינת בן דוקא, שזהו ענין עבודת הצדיקים - שזהו מה שמושרש
 7 בפנימיות הכוונה, וכנזכר לעיל (במאמר⁴⁶) בענין "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים"⁴⁷.
 8 ועד כדי כך, שגם בנוגע לבריאת העולם, הנה מה ש"בניסן נברא העולם" הרי זה כפי שהעולם הוא
 9 מצד בחינת "כי חפץ חסד הוא"⁴⁸, וכפי שהעולם הוא בעת שנמלך אודותיו בנשמותיהם של צדיקים.
 10 וזוהי גם הסיבה לכך ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" - כי כללות ענין קדימת עולם התהו
 11 לעולם התיקון, שמצד זה נעשה ה"שאון ימים", הרי זה רק בדרגא ששייכת לעולמות כפי שהם באופן
 12 של מיצר והגבלה כו', שזהו כפי "שבתשרי נברא העולם"⁴⁹; אבל כאשר מדובר אודות בריאת העולם כפי
 13 שהיא מצד ניסן, היינו, כפי שהעולם הוא מצד "כי חפץ חסד הוא", ומצד ההמלכה בנשמותיהם של
 14 צדיקים - אזי נרגשת מעלת הבן, שזהו ענינם של נשמות ישראל כפי שמושרשים בעצמותו ית', שלכן
 15 "ואוהב את יעקב" דוקא.
 16 ח. על-פי-זה יובן גם מה שמפרש רש"י⁴⁹ על הפסוק⁴⁹ "יתרועעו אף ישירו", "בניסן כשיגיע זמן
 17 הקציר והתבואה בקשים שלה, והרוח מנשבת והן נוקשים זו על זו, נשמע הקול, ונראות כמשוררות":
 18 לכאורה אינו מובן: מדוע נעשית השירה דוקא על-ידי-זה ש"הן נוקשים זו על זו", ולא על-ידי כל
 19 אחד בפני עצמו?
 20 אך הענין הוא - על-פי הידוע בענין ההפרש בין תהו לתיקון⁵⁰, שבתהו היו ענפין מתפרדין, שכל
 21 אחד היה אומר "אנא אמלוך", מבלי לתת מקום לזולתו; לא זו בלבד שלא היה סובל את זולתו, אלא
 22 עוד זאת, שהזולת אינו במציאות אצלו כלל. מה-שאינ-כן בעולם התיקון ישנו ענין של התכללות, והיינו,
 23 שלא זו בלבד שמכיר בכך שישנה גם מציאותו של הזולת, אלא עוד זאת, שסובל את הזולת ומשפיע לו
 24 כו', ועד שנרגש אצלו שהשלמות שלו היא דוקא על-ידי הזולת.
 25 ומזה מובן גם בנוגע לשירת הקשים:
 26 ובהקדמה - שעל-פי נגלה, הרי זה רק באופן ש"נראות כמשוררות", כלשון רש"י, אבל על-פי פנימיות
 27 התורה, הרי זה ענין של שירה ממש, כפשטות לשון הכתוב: "אף ישירו".
 28 וענין שירת הקשים באופן ש"הן נוקשים זו על זו" דוקא, הוא - שכל אחד מרגיש שבהיותו בפני
 29 עצמו אין לו שלמות, אלא דוקא על-ידי ההתכללות עם זולתו, "יתרועעו", אזי "אף ישירו".
 30 וענין זה קשור עם כללות ענין השירה, שהוא ענין הביטול במציאות, כמבואר ב'לקוטי-תורה'⁵¹ בענין
 31 שירת המלאכים. והרי ענין הביטול קשור עם ענין ההתכללות - שלעצמו אינו מציאות, וכדי שיהיה
 32 בבחינת מציאות, הרי זה על-ידי הזולת דוקא.
 33 וזהו ההמשך של הפסוק "לבשו כרים הצאן גו' יתרועעו אף ישירו" עם הפסוק "משביח שאון ימים
 34 גו'":
 35 "ימים" - הוא ענין ה'תהו', ומצד קדימת ה'תהו' לתיקון נעשה "שאון ימים", שזהו ענין ה'מים רבים"
 36 שרוצים לכבות חסד-ושלום את האהבה.

(49) ר"ה ח, א.

(44) ראה סה"מ תרפ"ט ס"ע 122. וש"נ.

(50) ראה ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך תהו, תיקון (ס"ע

(45) אחרי טו, ג.

י"ד ואילך). וש"נ.

(46) בסופו (תורת מנחם - התועודיות חמ"ו ע' 243).

(51) ברכה צח, א ואילך.

(47) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

(48) מיכה ז, יח.

אך על זה נאמר "יתרועעו אף ישירו" - שעל-ידי ההנהגה של התכללות ואחדות, בחינת התיקון,¹
מעוררים את פנימיות הכוונה ששם הרצון הוא בבחינת התיקון דוקא, "ואוהב את יעקב" דוקא, ולכן²
הנה "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה".³

ט. ענין הנ"ל קשור גם עם מה שכתוב¹⁴ "ועמקים יעטפו בר", כפירוש רש"י⁴⁹ "שהזריעה צומחת":
זריעה - הוא ענין הביטול, שהרי הזריעה היא באופן שהגרעין והתבואה הנזרעים צריכים להירקב.⁵
וזהו גם מה שהזריעה היא בארץ דוקא, שארץ מורה על ענין הביטול, וכמו שכתוב⁵² "ונפשי כעפר לכל
תהיה".⁷

ודוקא על-ידי הביטול זריעה נעשית אחר-כך הצמיחה בתוספת מרובה על העיקר, כי הביטול דתיקון⁸
מושרש בדרגא נעלית ביותר, שלמעלה מתהו ותיקון, ששם היא פנימיות הכוונה באופן ד"ואוהב את
יעקב", ולכן באה משם הצמיחה בתוספת מרובה לאין שיעור.¹⁰

וענין הזריעה והצמיחה שייך לגלות מצרים ויציאת מצרים - כנ"ל (במאמר²) שהזמן ש"לכשו כרים
הצאן וגו'" הוא בחודש ניסן - כידוע בפירוש הפסוקים "וזרעתי לי בארץ"⁵³, "הבאים ישרש יעקב יציץ
ופרח ישראל"⁵⁴ (כפי שה'צמח-צדק' מבאר בארוכה⁵⁵ בהגותיו לדיבור-המתחיל "הבאים ישרש
יעקב"⁵⁶), דקאי על גלות מצרים ויציאת מצרים, שעל-ידי הביטול של הזריעה וההשרשה בארץ, "כי
תהיו אתם ארץ חפץ"⁵⁷, דהיינו, שבני-ישראל הם בבחינת ביטול בדוגמת הארץ שהכל דורסין עליה, הנה
על-ידי-זה דוקא נעשית הצמיחה דיציאת מצרים ומתן תורה.¹⁶

והביאור בזה:

הענין דיציאת מצרים וחג הפסח הוא בחינת בן (כנזכר לעיל סעיף ג), שזוהי הבחינת ד"ואוהב את
יעקב", שרש התיקון. ולכן באה הגאולה דיציאת מצרים על-ידי ענין הביטול, זריעה בארץ דוקא, בחינת
התיקון.¹⁸

לולי ענין הזריעה בארץ, הביטול דתיקון - הרי מצד הענין ד"שאון ימים", יכולים ה"מים רבים"
לכבות חס-ושלום כו'. ולכן הנה דוקא על-ידי הביטול וההתכללות דתיקון, שזה מעורר את בחינת האור
שלמעלה מריבוי האור דתהו, ששם "ואוהב את יעקב" - הנה על-ידי-זה באה הגאולה.²³

י. בהמשך השיחה נתבאר מה שמביא רש"י⁵⁸ ממדרשו⁵⁹ שמשה רבינו "דאג על שראה בישראל
רשעים דלטורין אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל", שדוקא החטא דלשון הרע מעכב את הגאולה
יותר מכל שאר החטאים (אפילו חטא עבודה-זרה, אף שחטא לשון הרע הוא רק "כאילו כפר בעיקר"⁶⁰)
- הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי-שיחות' חלק ל"א עמוד 8 ואילך.²⁷
יא. וזהו גם הטעם לכך שרבותינו נשיאינו - החל מרבינו הזקן - עוררו ודרשו בלהט רב ("האָבן זיך
אָזויפיל געקאָכט") אודות ענין האחדות,²⁹

- כמבואר במאמר דיבור-המתחיל 'החלצו' לרבינו הזקן⁶¹, והרביים שלאחריו⁶², ועד למאמר דיבור-
המתחיל 'החלצו' לכבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן⁶³, וכן המאמר של כבוד-קדושת
מורי-וחמי אדמו"ר⁶⁴ -

כיון שדוקא ההנהגה באופן של אחדות והתכללות מעוררת את הענין ד"ואוהב את יעקב", ופועלת
את הגאולה.³⁴

(52) ברכת "אלקי נצור" בסוף תפלת העמידה (ברכות יז, א).

(53) הושע ב, כה.

(54) ישעי' כז, ו.

(55) אוה"ת שמות ע' עז ואילך.

(56) לתו"א שמות נג, ג ואילך.

(57) מלאכי ג, יב.

(58) שמות ב, יד.

(59) שמור" פ"א, ל.

(60) ערכין טו, ב.

(61) לקו"ת מטות פה, סע"ד ואילך.

(62) מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ה ע' א'תשלט ואילך. וראה

גם אוה"ת מטות ס"ע א'שלז. ובהוספות ס"ע 47 ואילך.

(63) סה"מ תרנ"ט ס"ע נג ואילך.

(64) ד"ה איתא בוח"ג כו' שנדפס בסה"מ תרנ"ט בהוספות.

(62) מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ה ע' א'תשלט ואילך. וראה
גם אוה"ת מטות ס"ע א'שלז. ובהוספות ס"ע 47 ואילך.

- 1 וכן תהיה לנו - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁶⁵, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"¹⁵,
2 בקרוב ממש.

* * *

- 12 יב. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁶⁶ "המשיח תחתיו מבניו", "המשיח מבניו תחתיו", "כליל
13 תקטר", "אין נקמצת להיות שירי" נאכלין אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה",
14 "כליל", "כולה שוה לגבוה",
15 - שחביתי כהן גדול (שמת) מביא רק הכהן גדול שנתמנה תחתיו, "המשיח מבניו תחתיו"⁶⁷, ולא בניו
16 סתם⁶⁸ (ולא כדעת רבי יהודה⁶⁹ שחביתי כהן גדול שמת שבאים "משל יורשים" (סתם), "דהכי משמע,
17 הכהן המשיח כשמת, תחתיו אחד מבניו יעשה אותה"⁷⁰), כיון שזהו קרבן ששייך לכהן גדול שמביאו
18 בתור שליח של כלל ישראל, כעין קרבן ציבור.
19 ולכן: מנחת כהן גדול - "כליל תקטר", ש"אין נקמצת להיות שירי" נאכלין, אלא נקמצת באופן
20 ש"כולה כליל", הקומץ לעצמו והשירים לעצמן, כי להיותה על-דרך מנחת ציבור, חייבת בקמיצה, ככל
21 המנחות; וכאילו מנחת כהן סתם, אינה נקמצת כלל, אלא "כולה שוה לגבוה", שנשארת בהווייתה ללא
22 קמיצה⁷¹ -

- 23 הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁷² ב'לקוטי-שיחות' חלק כ"ב עמוד 21 ואילך.
24 יג. ובהמשך לזה יש לבאר גם פירוש רש"י בפרשת ויקרא⁷³ - "וואם לא תשיג ידו גו' והביא את
25 קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סולת וגו') והיתה לכהן כמנחה", "ללמד על מנחת חוטא שיהיו שירי'
26 נאכלין, זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו, והיתה לכהן, ואם חוטא זה כהן הוא, תהא כשאר מנחת נדבת
27 כהן שהוא בכליל תהיה לא תאכל":
28 לפי פשוטו שבא ללמד על מנחת חוטא שיהיו שירי' נאכלין - אינו מובן: מהו הצורך בלימוד זה,
29 בה בשעה שמפורש הדבר בפרשת צו⁷⁴: "וכל מנחה כלולה בשמן וחרבה (זו מנחת חוטא .. שאין בהן
30 שמן - פרש"י) לכל בני אהרן תהיה"?

- 31 ולכן מוסיף רש"י "ורבותינו דרשו .. אם חוטא זה כהן הוא וכו'", שדין זה לא נתפרש בפרשת צו,
32 שבה מדובר רק אודות מנחת נדבת כהן, ולא אודות מנחה שמקריב הכהן על חטאו, ולכן יש צורך בלימוד
33 מיוחד מהכתוב "והיתה לכהן כמנחה", שגם מנחת כהן חוטא, דינה "כשאר מנחת נדבת כהן שהוא בכליל
34 תהיה לא תאכל".

- 35 יד. ויש להוסיף ולבאר ההוראה מפירושי רש"י הנ"ל - בעבודת האדם לקונו, בשייכות לכל אחד
36 ואחד מישראל, שנקרא "כהן", כמו שכתוב⁷⁵ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים":

בפנים.

(69) מנחות נא, ריש ע"ב (במשנה).

(70) ח"י הרשב"א שם.

(71) ועפ"ז יש לפרש כפל הלשון "כליל תהי' לא תאכל" (בפשטות הכתובים*) - שלא זו בלבד שאינה נקמצת להיות שירי' נאכלין, שהרי "לא תאכל", אלא עוד זאת, ש"כליל תהי'", ללא קמיצה כלל.

(72) בשילוב שיחת מוצאי ש"פ צו תשל"ח.

(73) ה, יא ואילך.

(74) ז, יו"ד.

(75) יתרו יט, ו.

(65) מיכה ז, טו.

(66) פרשתנו ו, טו-טז.

(67) דלכאורה י"ל שכשם שבתחלת הפרשה נאמר (שם, ב) "זה קרבן אהרן ובניו", הן אהרן והן בניו, הנה גם כאן מדובר אודות שניהם: "הכהן המשיח" - כנגד "אהרן", ו"תחתיו מבניו" - כנגד "בניו". ואף שבפירוש זה יש קושי שכאן נאמר "מבניו", ולא "בניו" - הנה כנגד קושי זה, ישנו הקושי שצריך לסרס את המקרא ולפרש "המשיח מבניו תחתיו", במקום "המשיח תחתיו מבניו".

(68) וכיון שהכתוב קאי רק במנחת כה"ג, ולא במנחת כהן סתם - צריך רש"י להוסיף ולהבהיר "וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהי'", אלא שיש חילוק ביניהם בנוגע להקמיצה, כדלקמן

(*) נוסף על הפירוש ע"ד ההלכה - "ליתן לא-תעשה על אכילתו" (ראה מנחות שם סע"ב. ושם עד, סע"א ואילך).

ובהקדם ביאור מעלת מנחת כהן שהיא ב"כליל תהיה" לגבי מנחה ששירי' נאכלין - דאף שאכילת כהנים הוא ענין נעלה, שהרי "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים"⁷⁶, אפילו אכילת כהן הדיוט, ועל-אחת-כמה-וכמה סגן כהן גדול ועד לכהן גדול עצמו, מכל-מקום ישנו עילוי גדול יותר - "כליל תהיה".

ובענין זה ישנו חידוש במנחת חוטא - על-פי דרשת רבותינו ("רבותינו דרשו") - ש"אם חוטא זה כהן הוא", אין שירי' נאכלין כמו כל מנחת חוטא, אלא "תהא כשאר מנחת נדבת כהן שהיא בכליל", היינו, שאצל כהן, הנה גם מנחת חוטא יש בה העילוי ד"כליל".

טו. והענין בזה:

לכאורה אינו מובן איך יתכן מציאות של כהן חוטא!?

ועל-אחת-כמה-וכמה כהן גדול בנו של כהן גדול - "הכהן המשיח תחתיו מבניו" (וכפירוש רש"י: "המשיח מבניו תחתיו"), שיש אצלו הן המעלה שנמשח בשמן המשיחה (כמבואר ב'לקוטי-תורה'⁷⁷ גודל העילוי דשמן המשיחה, שהוא ממוצע בין פנימי למקיף כו'), והן המעלה שעומד תחת אביו ויורש ממנו את הכל⁷⁸; ומצד גודל מעלת כהן גדול - אינו מובן: איך שייך מה שכתוב⁷⁹ "אם הכהן המשיח יחטא"? ! [ועל-דרך-זה בנוגע לנשיא⁸⁰, עליו נאמר⁸¹ "אנכי עומד בין ה' וביניכם"].

אך הענין הוא - כהמשך הכתוב - "אם הכהן המשיח יחטא (הרי זה) לאשמת העם", היינו, שאין זה מצד עצמו, כי להיותו כהן, ובפרט "הכהן המשיח", אינו שייך לענין של חטא, וכל האפשרות לענין של חטא אינה אלא מצד "אשמת העם"⁸².

אמנם, אף-על-פי שאין זה אלא מצד "אשמת העם", הרי זה⁸³ חטא של הכהן המשיח... "הכהן המשיח יחטא... והוא זה שלוקה" ("שמייסן - שמייסט מען איס")...

וכידוע הסיפור אודות ה'צמח-צדק'⁸⁴, שבסוף ימיו ביקש ממנו ר' הלל לאמר 'דברי-אלקים-חיים', ואמר, שאינו יכול... ובפשטות היה זה מצד חלישות הגוף. ואחר-כך ראו זאת גם אצל כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, שבשנותיו האחרונות סבל יסורים... שזהו מצד "אשמת העם" שהוא ה"נשיא" שלהם, ובלשון הכתוב⁸⁵: "והוא מחולל מפשעינו"...

ואף-על-פי-כן, "רבותינו דרשו", שמצד גודל מעלת הכהן, הנה גם "אם חוטא", אין שירי מנחתו נאכלין, אלא "תהא כשאר מנחת נדבת כהן שהיא בכליל תהיה לא תאכל", כפי שנתפרש בידינו מנחת כהן שבפרשתו.

טז. ויש להוסיף ולבאר הטעם שבפרשת ויקרא לא נתפרש ונתבאר ענין זה באריכות ובפרטיות, אלא בקיצור וברמז - "והיתה לכהן כמנחה", ורק "רבותינו דרשו: והיתה לכהן, ואם חוטא זה כהן הוא וכו'": בפרשת ויקרא - די בכך שנוזרה האפשרות "אם הכהן המשיח יחטא (ביחד עם ההבהרה שזהו רק) לאשמת העם", אבל אם ימשיכו להאריך בענין זה - "וועט זיין ביטער"...

ואם רוצים לידע פרטי הדברים - אומר רש"י - יש לעיין בפרשת צו [שממנה למדים שכתוב זה לא בא ללמד "על מנחת חוטא (סתם) שיהיו שירי' נאכלין", שהרי ענין זה נתפרש להדיא בפרשת צו (כנוזר לעיל סעיף י"ג)], אלא ש"אם חוטא זה כהן הוא וכו'"], כי בפרשת צו מדובר אודות הקמת המשכן, שבו היה העילוי היותר גדול ד"ושכנתי בתוכם"⁸⁶, ובה נתבאר גם גודל העילוי של מנחת כהן, ש"כליל תהיה לא תאכל", "כולה שוה לגבוה" - שזהו מצד גודל מעלת הכהן (כנוזר לעיל סעיף י"ד); ולכן, ממנה

(76) פרש"י שמיני יו"ד, יז.

(77) נשא כט, ב.

(78) ראה תורת מנחם - התוועדות חל"צ ע' 239. וש"נ.

(79) ויקרא ד, ג.

(80) ראה שם, כב.

(81) ואתחנן ה, ה.

(82) ראה ראב"ע וספורנו עה"פ.

(83) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר מתוך התרגשות גדולה ובקול

חנוק מבכי (המור"2).

(84) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שצא.

(85) ישע"י נג, ה.

(86) תרומה כה, ח.

- 1 יכולים רבותינו לדרוש ולבאר, שגם כהן חוטא, "תהא (מנחתו) כשאר מנחת נדבת כהן שהיא בכליל
- 2 תהיה לא תאכל" (וכנזכר לעיל⁸⁷), שלא זו בלבד שאין שירי נאכלין, "לא תאכל", אלא ש"כליל תהיה",
- 3 ללא קמיצה כלל).
- 4 יז. ובענין זה יש לימוד והוראה ל"כהנים" - כל בני-ישראל שנקראו "ממלכת כהנים" - שעבודתם
- 5 צריכה להיות באופן ד"כליל", "כולה שוה לגבוה", היינו, שלא ישאר שום דבר לעצמו (אפילו לא אכילת
- 6 כהן גדול שגדלה מעלתה ביותר, כנ"ל), כיון שאינו מציאות לעצמו כלל!
- 7 אלא שבענין זה גופא יש חילוק בין כהן גדול לשאר הכהנים:
- 8 אצל כהן גדול - צריך להיות הענין ד"כליל תקטר" באופן תמידי, "בכל יום, שנאמר מנחה תמיד ..
- 9 חק עולם"⁸⁸; אבל בנוגע לשאר הכהנים - אי אפשר לתבוע מהם שהענין ד"כליל תקטר", ביטול
- 10 במציאות, יהיה אצלם באופן תמידי, אלא רק בהתחלת העבודה ("ביום שהן מתחנכין לעבודה"⁸⁸).
- 11 [ועל-דרך שגם אצל כהן גדול גופא ישנם חילוקים:
- 12 בכניסתו לקדש הקדשים ביום הכיפורים, לא היה הכהן גדול מציאות לעצמו כלל, כִּי-אם שלוחם של
- 13 כל ישראל,
- 14 - כולל גם אלו שהיו במדרגה הכי תחתונה, שיש להם שייכות עם אלו שלמטה מכל ה"עשרה
- 15 יוחסין"⁸⁹, וכמו בענין הקטורת שהיו בה "י"א סממנים"⁹⁰ (כמבואר הענין בזה בדרושי חסידות⁹¹),
- 16 וביניהם גם "חלבנה" (סממן הי"א שלמטה מהעשרה סממנים, בדוגמת אלו שיש להם שייכות עם אלו
- 17 שלמטה מהעשרה יוחסין)⁹², ואם חסר אחד מכל סממניה - אפילו חלבנה - חייב מיתה⁹³, היפך ענינו
- 18 של הכהן גדול שהוא "מחיה חיים"⁹⁴ -
- 19 מה-שאין-כן לאחר גמר עבודתו בצאתו מן הקודש, אזי היו אצלו חילוקי דרגות - "בבוקר"⁹⁵ .. בערב"
- 20 כו'⁹⁶.

שם. וש"נ.

(92) ראה כריתות ו, ב. שו"ע אדה"ז או"ח רסתר"ט. פרש"י שם.

(93) כריתות שם, א. ירושלמי יומא פ"א ה"ה. פ"ד ה"ה.

רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ב ה"ח.

(94) יומא ע"א, א.

(95) פרשתנו שם.

(96) חסר סיום ההתוועדות.

(87) הערה 71.

(88) פרש"י פרשתנו שם, יג.

(89) ברשימת א' השומעים: כמוזכר בתפלת הכה"ג בקד"ק

(ואולי הכוונה לפסיקא ש"לא יצטרכו עמך בית ישראל .. לעונ

אחר" (המור"ק)).

(90) פרש"י תשא ל, לד.

(91) ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' קסה ואילך. כסלו ס"ע

בס"ד. שיחת מוצאי שבת קודש פרשת צו, אור לי"ג ניסן, ה'תשכ"ו.

– מאה שנה להסתלקות-הילולא של אדמו"ר ה"צמח-צדק" –

בלתי מוגה

1 א. בעמדנו ביום ההילולא של ה'צמח-צדק', ובשנת המאה להסתלקות-הילולא שלו - יש לפתוח

2 בתורתו של בעל ההילולא.

3 ובהקדמה:

4 בנוגע לתורתו של ה'צמח-צדק' - הנה אף שרוב תורתו וכל תורתו לא נדפסה במשך ימי חייו בחיים

5 חיותו בעלמא דין,

[ולא כפי שהיה אצל רבינו הזקן, שהדפיס בחייו את הלכות תלמוד תורה, ולאחרי כן - גם הלכות ברכות הנהנין ושאר ההלכות שנכללו בסידור, ועוד לפני הסידור - ספר התניא, שכל זה נדפס עוד בחייו של בעל התורה, רבינו הזקן¹. ועל-דרך-זה אצל אדמו"ר האמצעי, שכמה וכמה ספריו נדפסו בחיים חיותו בעלמא דין; אבל ה'צמח-צדק' - הנה התשובות שלו שעל שמם נקרא בשם "צמח צדק", וכן מאמרי ועניני החסידות שלו, נדפסו כמה שנים לאחר הסתלקותו].

ישנו יוצא מן הכלל - ההערות והגהות ומראה-מקומות שנכללו ב'לקוטי-תורה', שנדפסו בחיים חיותו ועל-ידו.

וכידוע הסיפור הארוך שסיפר נשיאנו, כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, ואחר-כך כתבו גם במכתביו שכבר נדפסו² - השתלשלות הדברים אודות ההפסק בין הדפסת ה"תורה אור" להדפסת ה"לקוטי תורה", שלכתחילה היתה הסברא שיודפסו זה לאחר זה (כפי שמסתבר גם בשלל, להיותם המשך אחד של דרושי רבינו הזקן על חמשה חומשי תורה, ולכן מצינו שבכמה כתובים נקרא ה'לקוטי-תורה' בשם חלק שני של ה'תורה אור'³), אלא שבינתיים היה ענין של גזירת המלכות כו', ומצד זה היה הפסק של כמה שנים בין הדפסת ה'תורה אור' להדפסת ה'לקוטי תורה', וכתוצאה מזה היתה תועלת גדולה ותוספת מרובה ביותר - כיון שבינתיים נודע שישנם הערות והגהות וביאורים של ה'צמח-צדק' על דרושי רבינו הזקן (החל מהדרושים שנדפסו ב'לקוטי-תורה'), ובסופו של דבר (על-ידי ענין החלום וכו'), כמסופר בארוכה במכתב) הסכים ה'צמח-צדק' להכניסם בדרושי רבינו הזקן, ויצאו לאור בחייו.

ומובן, שנוסף על כללות המעלה של דבר שבדפוס לגבי כתב או דיבור, כפתגם ה'צמח-צדק' (כפי שנמסר על-ידי רבינו נשיאנו⁴) שדבר שבדפוס הוא לעד ולעולמי עולמים, יש גם מעלה בדבר שנדפס בחיים חיותו בעלמא דין לגבי דבר שנדפס לאחר הסתלקות, כמו שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש' בסוף הביאור לסימן ז"ך⁵ ש"אחר פטירתו מתפשטת הארתו... לששים ריבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים ריבוא כוכבים", כך, שאין זה בדוגמת המעמד ומצב שבשעת מעשה.

ובהתאם לכך, נתעכב עתה על ההערה הראשונה של ה'צמח-צדק' שיש בה אריכות קצת, ובה רואים גם שענין המבואר בזה קשור גם עם הלכה בנגלה דתורה - בהתאם לענינו המיוחד של ה'צמח-צדק', שאצלו רואים בגלוי, שנגלה וקבלה, דרוש ורמז, כלולים ביחד, ועד שנעשית אחדות שלימה⁶.

- בתורתו של רבינו הזקן, הענינים של נגלה דתורה ופנימיות התורה הם במקומות שונים. ואף-על-פי שכאשר מעיינים בתורת הנגלה של רבינו הזקן, יכולים לדייק משם כמה ענינים בפנימיות התורה, ועל-דרך-זה בלימוד פנימיות התורה יכולים להוציא ענינים גם בנגלה דתורה, אבל בשביל זה יש צורך להתייגע כדי למצוא ולהוציא מפסק-דין בשולחן-ערוך ענין בפנימיות התורה, ועל-דרך-זה ממאמר חסידות - ענין בנגלה דתורה; מה-שאינ-כן בתורתו של ה'צמח-צדק', רואים בגלוי שנגלה ופנימיות התורה הם בחדא מחתא, באופן של התאחדות, ועד שנעשים ענין אחד בתורה.

וכידוע הסיפור שסיפר רבינו נשיאנו⁷ אודות ה'צמח-צדק', שלאחרי הריבוי והאריכות במאמרי החסידות של אדמו"ר האמצעי, שבמשך השנים כבר נתרגלו החסידים לכך, והיו קולטים את המאמרים, הנה כאשר התחילה הנשיאות של ה'צמח-צדק' ואמירת המאמרים בסגנון שלו, הרי אף שהמאמרים לא היו ארוכים כל-כך, מכל-מקום היה קשה לחסידים לקלוט את המאמרים, וכפי שביאר רבינו נשיאנו טעם הדבר - מפני שלא היו רגילים לסגנון כזה, שכאשר מדובר אודות ענין של חסידות, הנה כאן נעשה הענין "מואר" על-ידי מדרש, וכאן בא מאמר מהגמרא, מאמר הזהר ודין בנגלה, וכל זה - בסדר אחד.

(4) אג"ק שלו ח"ב ע' שפב.

(5) קמז, ב.

(6) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ה ס"ע 61. וש"נ.

(7) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ד ס"ע 319. וש"נ.

(1) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ח ס"ע 350. וש"נ.

(2) בהוספות לת"א ולקו"ת. ולאח"ז באג"ק שלו ח"ד ס"ע תקס ואילך.

(3) ראה אוה"ת חוקת ע' תתלח. דברים ע' כ. ראה ע' תרפה.

שה"ש ע' יב. ע' תכז. ע' תעא. נ"ך ע' תצז.

- 1 ויש להוסיף בתור מאמר המוסגר, שרבינו נשיאנו סיפר אז⁷ גם בנוגע לגדלותו של אדמו"ר מהר"ש,
- 2 - ולהעיר, שיום ההילולא של ה'צמח-צדק' הוא גם יום התחלת הנשיאות של אדמו"ר מהר"ש, דכיון
- 3 שהיתה הצוואה על זה מתחילה, עוד בחיי ה'צמח-צדק', הרי מובן שבאותה שעה ש"ובא השמש", אזי
- 4 תיכף ומיד "זורח השמש"⁸ -
- 5 שכבר בהיותו קטן בשנים, "בוצין בוצין כו"⁹ - בשנים הראשונות לנשיאות של ה'צמח-צדק',
- 6 כשאדמו"ר מהר"ש היה בגיל שש או שבע שנים - שאלו אותו בנוגע למאמר המדרש שנזכר במאמרו
- 7 של ה'צמח-צדק': באחד המאמרים של חודש תשרי הזכיר ה'צמח-צדק' ש"תשרי" הוא מלשון "תשרי
- 8 ותשבוק ותכפר כו'". וכאשר חזרו את המאמר, נגש אחד החסידים לאדמו"ר מהר"ש, שמצד שנותיו היה
- 9 עדיין משחק... ושאל אותו היכן נמצא מאמר זה במדרש. והשיב אדמו"ר מהר"ש - באמצע המשחק -
- 10 שזהו מדרש בפרשת אמור¹⁰ על פסוק פלוני, ופירושו כך וכך.
- 11 ב. בדרוש הראשון ב'לקוטי תורה', ששייך גם לענין השבת - דיבור-המתחיל "ראו כי הוי' נתן לכם
- 12 השבת" - מביא רבינו הזקן מאמר המדרש "כל עיסקא דשבתא כפול"¹¹, ו"שקולה שבת כנגד כל
- 13 המצות"¹², ומבאר בארוכה פרטי הענינים בזה.
- 14 ולביאור הענין מביא גם מאמר רו"ל במסכת מנחות¹³ על הפסוק¹⁴ "כי ביה ה' צור עולמים", "ביו"ד
- 15 נברא העולם הבא" ו"בה' נברא העולם הזה".
- 16 ומבאר ה'צמח-צדק' בהערה שנדפסה בהדרוש¹⁵ (וכאמור, שהערה זו היא מהתורות הראשונות של
- 17 ה'צמח-צדק' שנדפסו בחייו), וזה לשונו:
- 18 "ועיין מה שכתוב ב'תורה אור' פרשת לך-לך¹⁶ בדיבור-המתחיל "שרי אשתך כו' שרה שמה", בטעם
- 19 מה שלהיות הולדה לשרה הוא על-ידי שלוקח מאתה כח היו"ד, וניתן לה כח הה"א במקומו, שהגם
- 20 שלמעלה בהמשכה מאור אין-סוף באצילות הוא על-ידי היו"ד דוקא, שהוא בחינת צמצום כו', מכל-מקום
- 21 למטה בההמשכה שמבחינת שרה, שהוא מלכות שמאירה בבריאה-יצירה-עשיה, הוא להיפך ממש, שאם
- 22 היה האור מתצמצם, היה חושך והעלם גמור כו' . . (ולכן) צריך להמשיך תמיד בחינת הה"א שנברא בו
- 23 עולם הזה, כדי שלא יהיה צמצום וחושך, אלא בחינת התפשטות והרחבה, שיהיה גילוי אלקות כו'".
- 24 והענין בזה:
- 25 החילוק שבין אות י' לאות ה' הוא - כפי שרואים בפשטות שאות י' היא נקודה, מה-שאינ-כן אות
- 26 ה' יש לה התפשטות לאורך ורוחב.
- 27 וסדר ההמשכות וההארות מלמעלה הוא - שכאשר צריך להיות נמשך ממקום שיש בו תוקף האור,
- 28 שענינו בספירות הוא ספירת הכתר, ששם הוא תוקף האור כמו שהוא קודם כל הצמצומים, בבחינת
- 29 אין-סוף, ש"כשמו כן הוא, אין סוף להתפשטותו"¹⁶, הנה כדי שהנברא יוכל לקבל ההמשכה והגילוי,
- 30 צריך להיות צמצום גדול ביותר, עד כדי כך, שמה שנשאר וניתן לאחר-יזה הוא רק בדוגמת אות יו"ד שהיא
- 31 נקודה בעלמא. והיינו, שכיון שההמשכה היא ממקום שיש בו ריבוי אור, ריבוי בכמות וריבוי באיכות,
- 32 לכן, צריכה להיות ההמשכה על-ידי אות יו"ד, שאז תוכל להתקבל.
- 33 וזהו מה שעולם הבא נברא ביו"ד, כי ענינו של עולם הבא הוא "שכר הצדיקים (על קיום המצוות)
- 34 . . (ש)יושבים . . ונהנין מזיו השכינה" (כמו שכתב הרמב"ם¹⁷), ולכן, כדי שהצדיקים יוכלו לקבל גילוי
- 35 האור-אין-סוף של השכינה, הרי זה דוקא כאשר ההמשכה היא על-ידי אות יו"ד, כיון שלולי הצמצום

(13) כט, ב.

(14) ישעי' כו, ד.

(15) א, ריש ע"ב.

(16) יג, ב.

(17) הל' תשובה פ"ח ה"א-ב.

(8) קהלת א, ה. וראה יומא לח, ב. וש"נ. וראה גם תורת מנחם

- התוועדויות חמ"ו ע' 235. וש"נ.

(9) ברכות מח, רע"א.

(10) ויק"ר פכ"ט, ח.

(11) מדרש תהלים ס"ז.

(12) שמו"ר ספכ"ה.

עד שישאר נקודה (י"ד) בלבד, לא היו הנשמות יכולים להכיל את הגילוי, ונמצא, שעל-ידי היו"ד נברא עולם שבו יוכלו הנשמות ליהנות מזיו השכינה.

אבל עולם הזה נברא בה' - כי:

עולם הזה הוא סוף ההשתלשלות, ואם יהיה בסוף ההשתלשלות עוד צמצום (י"ד), אזי יהיה מעמד ומצב של חושך, יניקה ללעומת-זה, שזהו ההיפך מ"שמש ומגן הוי' אלקים"¹⁸.

מדובר אמנם אודות עולם הזה, שנקרא "עולם" מלשון העלם¹⁹, אבל אף-על-פי-כן, הרי זה עולם שבו צריך יהודי לבקוע ("דורך-ברעכן") את החושך, העלם והסתר, ולעשות מהעולם דירה לו יתברך²⁰, ובהכרח שתהיה נתינת כח ואפשרות לפעול הענין דאתכפיא ועד לאתהפכא חשוכא לנהורא²¹. ולכן, ביחד עם החושך, צריך להיות גם אור, שיוכל לכפות ולהפוך את החושך לאור.

ולכן יש צורך באות ה', שמורה - לא על צמצום, אלא אדרבה - על התפשטות, ובכל הצדדים, הן לאורך והן לרוחב, וגם קו השלישי, ועל-ידי-זה דוקא נברא עולם הזה.

ג. וממשיך ה'צמח-צדק' ומוסיף ענין המיוסד על מאמר הזהר, וקשור גם עם הלכה בנגלה דתורה: "ועיין מה שכתוב כהאי גוונא בביאור על פסוק כי תצא²² גבי וגלחה את ראשה²³, בענין השערות, שלמעלה הם קדושה עצומה, י"ג תיקוני דיקנא, ושער רישי' כעמר נקא כו'²⁴, ובנזיר קדוש יהיה גדל פרע כו'²⁵, מה-שאין-כן באשה שער באשה ערוה כו'²⁶, כי השערות הם גם כן בחינת צמצום כו'. ומכל זה יובן גם כן כאן הטעם שהעולם הזה נברא בה'א דוקא".

והענין בזה²⁷:

בנוגע לנזיר - מבואר ב'זהר'²⁸ שזהו ענין שנמשך מהקדושה דבחינת אריך-אנפין שבכתר, וזהו טעם הציווי "גדל פרע שער ראשו"²⁵, היינו, שאין להסיר את השערות, ואדרבה: יש בהם קדושה, כי ההמשכה מבחינת הכתר שיש בו ריבוי אור (שלכן נקרא בשם "אריך"²⁹) היא על-ידי שערות, שהוא ענין של צמצום, בדוגמת הצמצום דאות יו"ד, והיינו, ששרש השערה הוא כמו אות יו"ד, ועל-ידי-זה באה אחר-כך ההמשכה עד למטה מטה.

מה-שאין-כן בנוגע לאשה - כיון שמצד עצמה היא בחינת גבורות, כמאמר רז"ל³⁰ "אשה צרה עיני' כו'", הנה צמצום נוסף על-ידי שערות הוא ענין בלתי רצוי, "שער באשה ערוה", ועל-דרך שעולם הזה אינו יכול להבראות על-ידי הצמצום של אות יו"ד, כי-אם על-ידי אות ה' דוקא, כנזכר לעיל.

וכאן רואים את ענין האחדות שבתורה - שהענין שעולם הבא נברא ביו"ד ועולם הזה נברא בה' המבואר במאמר של רבינו הזקן בדרך החסידות, קשור ומאוחד עם המבואר בזהר, בדרך הקבלה, אודות השייכות של נזיר עם הקדושה דבחינת 'אריך אנפין', ומזה נמשך גם פסק-דין בנגלה דתורה, שנזיר צריך לגדל שער ראשו, ואילו "שער באשה ערוה".

ד. ויש להוסיף, שבהערה זו מכריע ה'צמח-צדק' - בדרך אגב - בענין שיש בו כמה סברות ומחלוקת בנוגע לשער נזיר:

מצינו פלוגתא במסכת תענית³¹ בפירוש הכתוב "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" - אם "קדוש יהיה" קאי על הנזיר עצמו (ובגלל זה ישנו החיוב "גדל פרע שער ראשו"), או "אגידול פרע קאיי", "ששערו אסור בהנאה"³².

(26) ברכות כד, א.

(27) ראה לקו"ת אמור לא, ד ואילך. ובכ"מ.

(28) ח"ג קזו, ריש ע"ב. הובא בהגהות הצ"צ בלקו"ת שם לב, סע"א.

(29) אוה"ת בראשית (כרך ג) תקסד, ב. סה"מ תרל"ח ע' קפ. ועוד.

(30) ב"מ פז, רע"א.

(31) יא, סע"א.

(32) פרש"י שם.

(18) תהלים פד, יב.

(19) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(20) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(21) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(22) לקו"ת תצא לו, ג.

(23) תצא כא, יב.

(24) דניאל ז, ט.

(25) נשא ו, ה.

1 וגם לפי הדעה ש"קדוש יהיה" "אגידול פרע קאי" - יש לחקור אם השער עצמו יש בו קדושת הגוף,
2 או שיש לדחוק ולפרש כפי שמשמע מדברי רש"י במסכת פסחים³³ בפירוש דברי הגמרא "קדוש יהיה
3 גדל פרע שער ראשו", "גידולו קדוש", "שער שלו אסור בהנאה וטעון שריפה, כדכתיב³⁴ ונתן על האש
4 אשר תחת זבח השלמים" (תחת הדוד שהוא מבשל בן), וכפי ששינונו במסכת נזיר³⁵: "היה נוטל שער
5 ראש נזרו ומשלח תחת הדוד" (של שלמים), היינו, שכל ענין הקדושה (איסור הנאה) שיש בשער מתבטא
6 רק בכך שיש חיוב לשרוף את השער תחת הדוד, ובמילא אי אפשר להשתמש בו לענין אחר.

7 והנפקא-מינה בזה - כאשר ישנו שער שאינו ניתן תחת הדוד, ולדוגמא: כשגילחוהו לסטים בעל כרחו,
8 האם גם אז אסור השער בהנאה, אף שלא ניתן תחת הדוד, מצד הקדושה שיש בו.

9 אך גם לדברי הספרי²⁵ "לפי שהוא אומר³⁴ וגלח הנזיר פתח אוהל מועד, אין לי אלא המגלח כמצוותו
10 .. גילחוהו לסטים מניין, תלמוד-לומר קדוש יהיה, מכל-מקום" - יש לומר, שזהו לפי שהיה ראוי ליתנו
11 תחת הדוד, אבל אם לא היה ראוי ליתנו תחת הדוד, אין בו קדושה כלל - כפי שמצינו סברות הנ"ל
12 בדברי האחרונים³⁶.

13 ומדברי ה'צמח-צדק' שמקשר ומשווה את הענין ד"גדל פרע שער ראשו" ביחס ל"שער באשה ערוה",
14 מובנת הכרעתו בזה - שכשם ש"שער באשה ערוה" אינו בגלל איזה ענין שמחוצה לה, אלא באופן
15 שהשער עצמו הוא ערוה, כמו-כן גם הענין ד"גדל פרע שער ראשו" אינו בגלל ענין אחר (שצריך ליתנו
16 תחת הדוד), כי-אם שהשער עצמו יש בו קדושה; ונוסף לזה יש עוד ענין - שצריך ליתן השער תחת הדוד,
17 אבל גם כאשר אינו נותנו תחת הדוד, מפני שגילחוהו לסטים וכיוצא-בזה בשאר האופנים שאינו נותנו
18 תחת הדוד, גם אז נאמר בו "קדוש יהיה".

19 וענין זה מתאים גם להנמשל - בנוגע למאמר רו"ל "ביו"ד נברא העולם הבא", "שלמעלה בהמשכה
20 מאור-אין-סוף באצילות הוא על-ידי היו"ד דוקא, שהוא בחינת צמצום" (שדוגמתו הוא ענין השערות
21 דנזיר, "קדוש יהיה גדל פרע גוי", ש"השערות הם גם כן בחינת צמצום") - שהקדושה שבאות יו"ד היא
22 לא בגלל שבו נברא עולם הבא, אלא אדרבה, בגלל שיש קדושה באות יו"ד, לכן נברא בו עולם הבא,
23 והיינו, שהיו"ד הוא הסיבה, ועולם הבא הוא מסובב ונברא מזה, ולא להיפך כו', כי היו"ד עצמו הוא
24 קדוש (ועל-דרך-זה בנוגע ל"קדוש יהיה גדל פרע גוי", שהשער עצמו הוא קדוש), ואדרבה, עיקר
25 הקדושה היא באות יו"ד, שהרי מדובר אודות אות יו"ד שבפסוק "כי ביי"ה ה' צור עולמים", שזוהי
26 התחלת שם י"ה, תכלית הקדושה, ולאחרי-זה גם היו"ד דשם הוי', שזהו עיקר שם הוי', כמבואר בכמה
27 מקומות³⁷.

28 ה. ויש להוסיף ולקשר כל הנ"ל גם עם ענין השבת - שהרי זו הערה במאמר דיבור-המתחיל 'ראו
29 כי ה' נתן לכם השבת':

30 ובהקדמה, שבדרוש 'החודש הזה לכם'³⁸, שאמרו ה'צמח-צדק' "קודם הסתלקותו" (כפי שנרשם
31 במפתחות)³⁹, נתבאר⁴⁰ גם החילוק שבין יום השבת לימות החול, שבענין זה מדובר גם בדרוש "ראו כי
32 ה' נתן לכם השבת" ב'לקוטי-תורה', שעליו באה הערת ה'צמח-צדק' הנזכר לעיל.

33 ותוכן הדברים - שביום השבת ישנו ריבוי אור, מה-שאינ-כן בימות החול, ועד שהחילוק שבין יום
34 השבת לימות החול הוא בדוגמת החילוק שבין שם הוי' לשם אלקים.

35 והענין בזה:

36 ידוע שכל שבת הוא "זכר למעשה בראשית"⁴¹ - בדוגמת השבת הראשון, "שבת בראשית".

בפ"ע (ב' ניסן תשכ"ו) - "בקשר עם .. שנת המאה".

(33) כג, א.

(39) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ו ע' 235.

(34) נשא ו, יח (ובפרש"י).

(40) בסופו (אוה"ת שם ע' עדר ואילך).

(35) מה, ב.

(41) נוסח תפלת העמידה דערבית ומוסף לשבת. וראה מו"נ

(36) ראה צפע"נ עה"ת נשא שם. וש"נ.

ח"ב פל"א. הובא ברמב"ן ואתחנן ה, טו. מט"מ סת"ז.

(37) ראה אוה"ת תשא ע' א'תקצג. ועוד.

(38) תרכ"ו - נדפס באוה"ת בא ע' רסד ואילך, ובקונטרס

ועל-פי-זה מבאר רבינו הזקן⁴² מה ש"אנו מונין היום יום ראשון בשבת יום שני כו' עד יום השבת .. וקשה הרי כבר עברו רבבות ימים מששת ימי בראשית עד עתה, ואם כן איך אומרים היום יום ראשון כו', אלא מפני שבשבת העליה של בחינת נער שר העולם (בחינת המלאך .. שנאמר בוי⁴³ נער הייתי גם זקנתי כו') באצילות, ושם למעלה מבחינת זמן, על כן כל יום א' הוא ממש יום ראשון כמו יום א' של ששת ימי בראשית שנתחדש הזמן מלמעלה מהזמן, כך מתחדש כל יום ראשון שאחר השבת, שהשבת הוא העליה באצילות שלמעלה מהזמן וכו'".

והנה, בשבת בראשית היה ריבוי אור, ועד כדי כך, שאפילו לאחר חטא עץ הדעת (בערב שבת), הנה "ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים עשר של ערב שבת, וי"ב של לילי שבת וי"ב של שבת"⁴⁴, והיינו, שגם בליל שבת היתה אותה האורה כמו ביום השבת בצהריים. ומזה מובן, שגם בכל שבת ישנו ריבוי אור. ובפשטות - שיום השבת הוא יום מנוחה ויום עונג, כמו שכתוב⁴⁵ "וקראת לשבת עונג" - עונג כפשוטו, שזהו בגלל שישנו ענין העונג ברוחניות.

ולכן, כאשר יוצאים מיום השבת, במוצאי שבת, צריך להיות הענין ד"מלוה מלכה" - כפסק-דין רבינו הזקן ב'שולחן-ערוך'⁴⁶ "לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת .. לסעודה .. פריסת מפה וכיוצא בזה .. כדי ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו .. ולכן יש נוהגין להרבות נרות .. לומר פיוטים וזמירות .. ללוות את השבת אחר שיצא כדרך שמלוין את המלך".

[נתבאר גם הפלא בלשון רבינו הזקן⁴⁷: "סעודה זו אינה חובה כל כך (ואף-על-פי-כן מסיים) אלא מצוה מן המובחר בלבד", אף שלכאורה הוה-ליה-למימר "מצוה בעלמא" וכיוצא בזה⁴⁸ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴⁹ ב'לקוטי-שיחות' חלק ל"ו עמוד 70 ואילך].

והענין בזה - שעל-ידי-זה ממשיכים מעניני יום השבת על כל השבוע כולו, בהתאם לענינו של יום השבת ש"מיניה מתברכין כולוה יומין"⁵⁰.

ויש לקשר זה עם דברי ה'צמח-צדק' בהגהה הנ"ל, "בטעם מה שלהיות הולדה לשרה הוא על-ידי שלוקח מאתה כח היו"ד, וניתן לה כח ה"א במקומו" ("שרי לא תלד, אבל שרה תלד"⁵¹) - שהרי הענין דשבת מלכתא הוא ענינה של שרה, שהנרות שהדליקה היו דולקים מערב שבת לערב שבת (כדאיתא במדרש⁵²), והיינו, שגם שבת (ענינה דאות ה"א) האיר את כל ששת ימי השבוע עד להדלקת נר שבת בערב שבת הבא.

ו. ובפרטיות יותר:

לאחר ריבוי האור שהיה ביום השבת, ש"ל"ו שעות שימשה אותה האורה" - מסופר בהמשך דברי המדרש⁴⁴: "כיון ששקעה החמה במוצאי שבת, התחיל החושך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון .. מה עשה הקדוש-ברוך-הוא, זימן לו שני רעפים, והקישן זה לזה, ויצא מהן אור כו'".

וענין זה הוא על-דרך המבואר בהערת ה'צמח-צדק' הנ"ל "שלמעלה בהמשכה מאור-אין-סוף באצילות הוא על-ידי היו"ד דוקא, שהוא בחינת צמצום כו'":

כדי שתוכל להיות ההמשכה מבחינת אור-אין-סוף - הרי זה דוקא על-ידי הצמצום דאות יו"ד, שעל-ידי-זה נעשית האפשרות ליהנות מזיו השכינה בעולם הבא שנברא ביו"ד.

"מצוה מן המובחר" היא - אדרבה - שבזה מתבטאת עיקר המצוה, וע"ד מ"ש הרמב"ם (סוף הל' איסורי מזבח) "כל דבר שהוא לשם האיל הטוב שיהי' מן הנאה והטוב, וכן הוא אומר כל חלב לה".

(49) בשילוב שיחת מוצש"ק בשלח, יו"ד שבט תשי"ז.

(50) זח"ב סג, ב. פח, א.

(51) פרש"י לך לך טו, ב.

(52) ב"ר פ"ס, טז. הובא בפרש"י עה"ת חיי שרה כד, סז.

(42) לקו"ת שה"ש כה, סע"א.

(43) תהלים לו, כה. וראה יבמות טז, ב.

(44) ב"ר פי"א, ב. ועוד.

(45) ישעי' נח, יג.

(46) אור"ח ס"ש ס"א-ב.

(47) שם ס"ג.

(48) כמו: רשות, מצוה קלה, מנהג בעלמא - בהתאם לפירוש

הפשוט שזהו רק תוספת הידור במצוה; ואילו משמעות הלשון

- 1 וכמו כן בנוגע להמשכה מיום השבת שבו האיר ריבוי אור, עד שגם כליל שבת שימשה האורה -
 2 שתחילה שקעה החמה והתחיל החושך, ולאחרי-זה נמשך אור על-ידי הקשת שני רעפים, שאין זה אור
 3 גדול שהוא בדוגמת אות ה', אלא (כפי שרואים במוחש שכאשר מקישים ומשפשפים שתי אבנים זו בזו,
 4 אזי מתגלה) ניצוץ ונקודה של אור, בדוגמת אות יו"ד.
- 5 וזהו גם מה שבהבדלה דמוצאי שבת (שהיא בדוגמת ולזכר פעולת אדם הראשון שהקיש שני רעפים
 6 זה לזה⁵³) מזכירים (לא רק את ההבדלה שבין יום השביעי לששת ימי המעשה, אלא) גם ההבדלה שבין
 7 ישראל לעמים, אף שזהו חילוק שלא בערך - בגלל גודל הצמצום שנעשה בצאת השבת, שלכן יש צורך
 8 לעשות מיד כמה ענינים כדי להרבות אור כו'.
- 9 וזהו גם מה שאמרו רז"ל⁵⁴ "נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה
 10 ממנו, שנאמר⁵⁵ שבת וינפש, כיון ששבת (שנח ושמר את השבת) וי אבדה נפש" (וינפש - ווי נפש), ולא
 11 עוד אלא שנטילת הנשמה היתירה פועלת שינוי גם בנפש הנשואת, שנעשה בה חלישות אפילו לגבי
 12 מעמדה ומצבה בימות החול, שלכן, "אנשי המעמד .. לא היו מתעניין .. באחד בשבת, כדי שלא יצאו
 13 ממנוחה ועונג ליגיעה ותענית"⁵⁶ (שזהו דילוג גדול וחזק ביותר), ובגלל זה יש צורך בכל הענינים
 14 ד"מלוה מלכה", כדי למנוע את האפשרות של צער חס-ושלום מצד סילוק הנשמה היתירה.
- 15 ועל-דרך-זה בנוגע לעולם-הבא שנברא ביו"ד - שלאחרי-זה צריכה להיות עבודתו של יהודי בקיום
 16 המצוות כדי להרבות אור בגן-עדן (עולם הבא), כמו שכתוב⁵⁷ "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", לעבדה
 17 - על-ידי רמ"ח מצוות-עשה, ולשמרה - על-ידי שס"ה מצוות לא-תעשה⁵⁸, כיון שמצד עצמו נברא
 18 הגן-עדן ביו"ד, ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא שלא ישאר כמו שהוא, אלא שיהיה בו תוספת אור כו'.
- 19 ז. וענין זה קשור גם עם יום ההילולא ויום ההסתלקות של ה'צמח-צדק':
 20 אצל ה'צמח-צדק' היה ריבוי אור - כאמור לעיל שבתורתו ישנו האיחוד של כל חלקי התורה, נגלה
 21 וחסידות, פשט רמז דרוש וסוד, ורצונו היה שכל זה יתפשט באופן דמוסיף והולך ואור.
- 22 אבל ההתחלה היתה באופן שבמשך ימי חייו לא הדפיס את עניני התורה שגילה וכתב כו', לא בנגלה
 23 ולא בחסידות (וגם מה שהדפיס, נכלל בדרושים של רבינו הזקן, ורק באופן של הערות וקיצורים, מראה
 24 מקומות וציונים, "עיין כו'") - שזהו ענין של צמצום; ומצמצום זה נתגלה אחר-כך ריבוי אור, ועד לאופן
 25 שיפוצו מעינותיך חוצה, אשר לאורו נסע ונלך עד ביאת גואל צדק, בקרוב ממש.
- 26 ועל-דרך-זה בנוגע לכללות הענין דהפצת המעיינות חוצה:
- 27 ישנם רבים ששואלים קושיא: כיון שיש צורך שיפוצו מעינותיך חוצה, אם כן, למה היו מלכתחילה
 28 כל הקשיים, הגבלות וצמצומים - לא רק מבחוץ, אלא גם מבפנים - שאמירת דברי חסידות היתה רק
 29 בזמנים מיוחדים ומסוגלים, וגם אז לא הכניסו את כולם, והיה צורך בכמה הכנות לזה, ולאחרי כל זה
 30 - היו אומרים רק 'תורה' קצרה, כפי שהיה הסדר אצל הבעל-שם-טוב והרב המגיד, ואפילו בתחילת
 31 נשיאותו של רבינו הזקן היו 'תורות' קצרות ומצומצמות בערך להשכליים שבתורות אלו (ורק לאחר-יזה
 32 היה הגילוי דפנימיות התורה באופן של הרחבת ההבנה וההשגה, על-ידי אדמו"ר האמצעי). ולכאורה:
 33 למה היתה כזאת, שההתחלה תהיה באופן של צמצום כמו אות יו"ד - וכי לא היה מוטב להתחיל מיד
 34 באופן של הרחבה כמו אות ה' ?!
- 35 אך הענין הוא - כמבואר ב'לקוטי-תורה' דיבור-המתחיל "ראו" הנ"ל⁵⁹ בנוגע לצמצום דאות יו"ד,
 36 ש"אין זה הצמצום העלם והסתור גמור, אלא על-דרך לעולם⁶⁰ ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה כו',

(58) תיב"ע עה"פ. זח"א כז, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה
 (פח, ב).

(59) שם א, א.

(60) פסחים ג, ב. וש"נ.

(53) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סרסר"צ. וש"נ.

(54) תענית כז, ב (ובפרש"י). וש"נ.

(55) תשא לא, יז.

(56) שם כז, א (במשנה).

(57) בראשית ב, טו.

וכמו המשנה שהיא בלשון קצרה⁶¹, ומובן, שאין הכוונה ש"בדרך קצרה" חסר משהו, שהרי אופן כזה¹ אינו נקרא "שנה" .. לתלמידו, כיון שלמדו רק חלק, ולא הכל, ועל כן צריך לומר שנותן לו את הכל,² אלא שנותן זאת "בדרך קצרה"⁶².

ונתינה זו היא על מנת שיקויים "הפך בה והפך בה דכולא בה"⁶³, והיינו, שכיון ש"בדרך קצרה" זו נכללו כל הענינים, הרי על-ידי "הפך בה והפך בה", מקבלים את כל הענינים ("דכולא בה") בגלוי, ועד שנמשך באופן של הפצה.

ולכן, יש להוסיף באיכות ובכמות בלימוד תורה בעל ההילולא, ותורת הנשיאים שקדמו לו ושלאחריו,⁷ ועד לתורת רבינו נשיאנו כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, ובאופן שהעולם יהיה מוצף ("פארפלייזט")⁸ באור תורה, ועד שיהיה דירה לו יתברך בתחתונים²⁰ - על-ידי "ושכנתי בתוכם"⁶⁴, "בתוך כל אחד ואחד"⁶⁵.

ועד שבאים ל"ויהי ביום השמיני"⁶⁶ - כפי שמבאר ה'צמח-צדק'⁶⁷ שזהו בדוגמת כינור של ימות המשיח שיהיה של שמונה נימין⁶⁸, ובאופן שעל-ידי-זה לוקחים את כל העשר עטרות - כינור של עשר נימין⁶⁸ (כפי שמביא רש"י דרשת חז"ל בגמרא⁶⁹ ובסדר עולם⁷⁰ ש"אותו היום נטל עשר עטרות"), וכפי שכל אחד כלול מעשר, שאז הם במספר מאה⁷¹.

וכל זה יהיה בגאולה האמיתית והשלימה, וממהירים זאת שיהיה בקרוב על-ידי הפצת לימוד התורה ופנימיות התורה במיוחד, עדי קיום היעוד⁷² "מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים".

* * *

ח. דובר אודות הסיפור⁷³ על דבר הכנסתו של ה'צמח-צדק' לחדר⁷⁴ על-ידי רבינו הזקן⁷⁵, שלאחרי שהמלמד לימד את ה'צמח-צדק' התחלת פרשת ויקרא, שאל ה'צמח-צדק' אצל רבינו הזקן⁷⁶: למה תיבת "ויקרא" היא באל"ף זעירא, ולאחרי משך זמן שהיה בתנועה של דביקות, ביאר רבינו הזקן בארוכה, שאדם הראשון, יציר כפיו של הקדוש-ברוך-הוא⁷⁷, שנשכל בהכרת מעלת עצמו, נאמר בו אל"ף רבתי⁷⁸, ואילו משה רבינו, שהיה "עניו מאד מכל האדם"⁷⁹ אשר על פני האדמה⁸⁰, נאמר בו אל"ף זעירא - שכוונת רבינו הזקן היתה (לא רק לתרץ שאלת ה'צמח-צדק', שהרי בשביל זה לא נוגע אריכות הביאור אודות אל"ף רבתי דאדם הראשון, אלא) בעיקר לבאר ההוראה בעבודת ה' מהענין דאל"ף זעירא⁸¹.

לתורה.

(61) ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

(62) ראה גם תורת מנחם סה"מ סין ע' שכח. וש"נ.

(63) אבות פ"ה מכ"א.

(64) תרומה כה, ח.

(65) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(66) ר"פ שמיני.

(67) אוה"ת ר"פ שמיני.

(68) ערכין יג, ב.

(69) שבת פז, ב.

(70) רבא - פ"ז.

(71) ראה גם במאמר ד"ה איתא בזהר עה"פ ויהיו חיי שרה מאה שנה גר' (תורת מנחם - התועדויות חמ"ו ע' 263 ואילך).

(72) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(73) שנמסר מדור לדור, ועד שנשיא דורנו צוה שידפיסוהו (סה"ש קץ ה'ש"ת ע' 68) באופן שישאר דבר קבוע לדורות, ובודאי שזהו ענין של "תורה", מלשון הוראה, הן עבור הצ"צ, והן עבור כל הדורות שלאח"י, ועד לדורנו זה.

(74) וכיון שהסדר בקדושה הוא באופן שנעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (כמ"ש בספר יצירה (פ"א מ"ז)), הרי מובן, שהפצת תורתו של בעל ההילולא קשורה עם התחלת כניסתו

(75) כדברי רבינו הזקן (סה"ש שם): "הנני מכניסו לתורה ..

כשם שנכנס לתורה כן יכנס לחופה ולמעשים טובים כו". וכידוע הסיפור שרבינו הזקן התעסק בעצמו בחינוכו של הצ"צ - מצד המס"נ של אמו, שמסרה נפשה בפועל עבור רבינו הזקן, ובגלל זה קיבל רבינו הזקן על עצמו לחנך את בנה הצ"צ (ראה תורת מנחם שם ע' 67. וש"נ).

(76) ובזה התחיל הלימוד של הצ"צ עצמו - באופן של "תלמיד המחכים את רבו" (חגיגה יד, א), ועד ש"מתלמידי יותר מכולן" (תענית ז, א. וש"נ), וראי' לדבר, שרבינו הזקן הוצרך לענין של דביקות והתבוננות כו'.

(77) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב).

(78) דברי הימים בתחלתו.

(79) וכמ"ש רבינו הזקן ב"ר ויספו ענוים בה' שמחה (סה"מ תקס"ב ח"א ע' נא) - א געוואלדיקער ענין - ש"עניו מאד מכל האדם" היינו "אפילו מנכרי". וזהו הדיוק במש"נ "מכל האדם", כדיוק התוס' בדברי הגמרא (יבמות סא, רע"א) "אתם קרויין אדם ואין העכו"ם קרויין אדם", ש"יש חילוק בין אדם להאדם, דעכו"ם בכלל האדם נינהו".

(80) בהעלותך יב, ג.

1 בשלימותה, שאכן צריכה להיות ההכרה במעלת עצמו⁸¹ (ועד למעלת אדם הראשון - כיון שנשמתו היא
2 "חלק אלקה ממעל ממש"⁸², יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא ברוחניות), אלא שצריך ליהזר שהכרת
3 מעלת עצמו לא תגרום נפילה חסוֹשִׁלּוּם, על-ידי-זה שתהיה אצלו ענווה וביטול בתכלית (בדוגמת
4 הענווה דמשה, שניצוץ ממנו יש בכל אחד מישראל⁸³), ודוקא ביטול זה הוא הגדלות האמיתית, כמאמר
5 ה'זהר'⁸⁴: "מאן דאיהו זעיר⁸⁵ איהו רב" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
6 ב'לקוטי-שיחות' חלק י"ז בתחלתו.

* * *

7 ט. האמור לעיל אודות כניסתו של ה'צמח-צדק' לתורה, קשור - כמובן - גם עם כניסת נפש הקדושה
8 שלו, שמתחילה במצות מילה (כמו שכתב רבינו הזקן במהדורא תנינא של ה'שולחן-ערוך'⁸⁶), ועוד
9 לפניה - מיד בלידתו⁸⁷.
10 והענין המיוחד שבזה - יכולים לדעת מהמאמר שאמר רבינו הזקן בקשר למאורע זה:
11 מובא ברשימות רבינו נשיאנו⁸⁸: ה'צמח-צדק' סיפר, אשר בראש השנה הראשונה לחייו - שנת תק"ן
12 - אמר רבינו הגדול דרוש משיבין אותו תהי צדיק כו', והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר
13 התניא.
14 וכיון שה'צמח-צדק' נולד בערב ראש השנה, נמצא, שמיד לאחר לידתו נאמר מאמר זה. וכיון שבכלל
15 אין ענין שהוא במקרה, ובפרט שה'צמח-צדק' מדגיש שמאמר זה נאמר בראש השנה הראשונה לחייו
16 (ומה גם שראש השנה הוא ענין ד"אני היום ילידתיך"⁸⁹ אצל כל אחד ואחד מישראל⁹⁰), הרי בודאי יש
17 שייכות בין שני הענינים.

18 ואכן רואים שבמאמר זה נקבע מלכתחילה ענינו המיוחד של ה'צמח-צדק':
19 פרק ראשון שבתניא - התחלת מאמר זה - מתחיל במאמר רז"ל בתורה שבעל-פה: "תניא בסוף פרק
20 ג דנדה", ואחרי-כך מובא בו מאמר המשנה⁹¹, מאמר הגמרא⁹², פסוקים מתורה שבכתב (הן מחומש⁹³
21 והן מנ"ך⁹⁴), מאמר הזהר⁹⁵ ורעיא מהימנא⁹⁶, מדרש⁹⁷ ו'עץ חיים'⁹⁸ - ענינים מכל חלקי התורה, פשוט

(86) סוס"ד.

(87) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 120. וש"נ.

(88) אג"ק שלו ח"ד ע' עדר (נעתק ב"היום יום" ו' אד"ש).
וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד ס"ע 316. וש"נ.

(89) תהלים ב, ז.

(90) ראה לקו"ת נצבים מז, ב.

(91) "ואל תהי רשע בפני עצמך" (אבות פ"ב מ"ג).

(92) "משביעים אותו כו'" (נדה ל, ב). "צדיק טוב לו כו'" (ברכות ז, א). "צדיקים יצ"ט שופטין כו' לא שביק מר חיי לכל ברי'" (שם סא, ב). "רבש"ע בראת צדיקים כו'" (ב"ב טז, א). "צדיק ורשע לא קאמר" (נדה טז, ב). העובר על איסור קל של דברי סופרים מקרי רשע (יבמות כ, א. נדה יב, א). מי שיש בידו למחות ולא מיחה נק' רשע (שבועות לט, ב). "כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק כו'" (סנהדרין טז, א). "כל צדקה וחסד שאומות העולם עושין כו'" (ב"ב י"ד, ב).

(93) "כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו'" (שלח טו, לא).

(94) "ולבי חלל בקרבי" (תהלים קט, כב). "וצדיק יסוד עולם" (משלי י"ד, כה). "ונשמות אני עשיתי" (ישעי' נז, טז). "וחסד לאומים חטאת" (משלי יד, לד).

(95) "כל שממועטין עוונותיו וכו'" (זח"ג ולא, א). "וכל טיבו דעבדין האומות כו'" (תקוני זוהר ת"ו).

(96) צדיק ורע לו שרע שבו כפוף לטוב וכו' (זח"ב קיז, ב).
(97) "ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים כו'" (יומא לא, ב).
וראה במ"מ ובליקוטי פירושים (שם).

(98) לכל איש ישראל יש שתי נשמות (ש"ג פ"ב). נפשות אוד"ע הן משאר קליפות טמאות שאין בהן טוב כלל (שמ"ט פ"ג).

(81) שהרי לכל אחד מישראל יש מעלות נפלאות, כמובן מזה שאפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרימון (ברכות נז, א. וש"ג), ועארכ"כ כאשר "לא בשופטני עסקינן" (ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, א. ועוד).

(82) תניא רפ"ב.

(83) "כי הוא משבעה רועים .. ונקרא רעיא מהימנא", והרי ענינו של רועה - שממשיך לצאן מרעיתו, ומצד זה נאמר לכל אחד מישראל "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה גו'" (עקב י"ד, יב), שכיון ש"יראה מילתא זוטרתא היא .. לגבי משה" (ברכות לג, סע"ב. וש"ג), הרי זה "מילתא זוטרתא" גם לגבי כל אחד מישראל (תניא רפ"ב).

(84) ח"א קכב, ב. ח"ג קסט, א. וכפי שנתבאר בארוכה בא' ממאמרי-שיחות רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר (ראה ד"ה איתא בוח"ב דקס"ח ע"א כו' תרצ"ד שנרפס בהוספות לסה"מ תרנ"ט. סה"מ תשי" ע' 121. לקו"ד ח"ג תקה, א. סה"ש תש"ט ע' 296. ועוד).

(85) בדוגמת אות יו"ד (כמשנת'ל בענין "ביו"ד נברא העולם הבא") - שזהו בחינתו של משה, חכמה דאצילות, שנקראת "חיוה"י, שהו"ע האור - ולכאורה: איך שייך לומר שזהו אור בלי כלי, ובפרט לפי השיטה שהאורות הם פשוטים (ראה ספר הערכים חב"ד כרך ד ע' נט ואילך. וש"ג), ומה שנקרא בשם חכמה וכיו"ב, הרי זה בגלל שישנם כלים שמגבילים ונותנים להם ציור? - אך הענין הוא, שבחכמה גם הכלי הוא בבחי' ביטול לגמרי, כמו האור. וכאשר צריכה להיות ההמשכה בתושב"כ, שאז מוכרח שיבוא בציור של אות - הרי זה נמשך בציור האות הכי קטנה כו' (ראה לקו"ש שבפנים הערה 28).

שיחת מוצאי שבת קודש פרשת צו, אור ל"ג ניסן, ה'תשכ"ו לא

- רמז דרוש וסוד (וגם פסקי הלכות למעשה - בשייכות לקריאה בשם זה או בשם אחר, שזהו ענין שנוגע לנאמנות לעדות), כפי שבאים בהמשך אחד בפרק הראשון שבתניא (מה שאין כן בפרקים שלאחרי-זה).
- ועוד זאת, שבפרק ראשון שבתניא מדובר גם אודות נפשות אומות העולם - נוסף על המדובר אודות הנפש שמצד הקליפה שיש בישראל, וכן חמש החלוקות שכוללים את כל בני-ישראל, מהקצה העליון עד לקצה התחתון.
- ובזה מודגשת השייכות לענינו המיוחד של ה'צמח-צדק' - כפי שנתגלה כאשר התחיל לעבוד עבודתו בזמן נשיאותו (כנזכר לעיל סעיף א).
- ולכן, כאשר חשבתי איך לכתוב⁹⁹ סדר התוארים של ה'צמח-צדק' - עלה בדעתי ("איך האב זיך געכאַפט"), שהתואר הראשון שהעניק לו רבינו הזקן הוא: "משביעין אותו תהי צדיק", כך, שזהו התואר הראשון שקיבל מנשיא, שמילא את מקומו - "תחת אבותיך יהיו בניך"¹⁰⁰, ו"עטרת זקנים בני בנים"¹⁰¹; ואחר-כך בא הענין ד"בוצין בוצין מקטפי ידע"⁷ - הגאונות שלו; ולאחרי כן - כפי שמספר רבינו נשיאנו¹⁰² אודות רבינו הזקן, שבתחילה היה "א של"ה איד", ואחר-כך התחיל ללמוד עניני החסידות ופנימיות התורה בכלל, ורק לאחר-זה היה ענין החקירה, ואחר-כך ענין הקבלה; ועד שהגיע למעמד ומצב שנעשה פוסק - כיון שכבר לא היה במקום רבו, או על-ידי נתינת כח מרבו (שזה היה לאחר ששכר נעשה מקובל), ועד שנעשה מנהיג בישראל, נשיא בדורו.
- וההתחלה בכל זה היא - "משביעין אותו כו'", כפי שה'צמח-צדק' מבאר בארוכה בהגהותיו¹⁰³, ש"משביעין" הוא גם מלשון שובע, וכאמור, שענין זה היה בראש השנה הראשונה שלו, מיד לאחר שנולד, ובהמשך לזה היה ענין המילה, שאז נעשית כניסת נפש הקדושה בגילוי יותר (שהרי הכניסה עצמה היא מיד בלידתו, שאז הוא הענין ד"משביעין אותו").
- ולאחרי כן בא כל המשך הענינים בחיים חיותו בעלמא דין, והסדר בזה - שמיד בכניסתו לתורה, שואל שאלה הקשורה עם נשיאות בישראל - בנוגע למשה רבינו, רעיא מהימנא, רועה ישראל הראשון: מדוע נאמר בו אל"ף זעירא, ועל-ידי-זה מעורר את הביאור - בבחינת "תלמיד המזכים את רבו"¹⁰⁴ - שתוכנו הוא התיקון על זה שאדם הראשון נכשל בחטא עץ הדעת, שזהו כללות הענין ד"בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין"¹⁰⁵.
- וכללות הענין בזה - שתוכן ג' פרקים הראשונים דספר התניא, שכולל את כל סדר ההשתלשלות שנחלק לג'¹⁰⁶, נאמר בקשר עם לידתו של זה שעליו נאמר "צמח שמו", ובימיו כו' (ככל פרטי הענינים שבדבר¹⁰⁷).
- ואף-על-פי שלכאורה היה ענין של הסתלקות-הילולא, ועתה אווזים כבר בשנת המאה - הרי ידוע מה שסיפר רבינו נשיאנו, כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, אודות ה'צמח-צדק'¹⁰⁸, שנסע לפטרבורג להשתתף באסיפה הידועה, ובפני כל הנאספים יצא בתקיפות הכי גדולה נגד באי-כח הממשלה, באופן של מרידה בפועל, וכשחזר, שאל אצלו אחד הגדולים: היתכן שהעמיד את עצמו בסכנה, בהוסיפו, שגם אם לא חשב על עצמו, היה לו לחשוב אודות החסידים וכלל ישראל, והשיב לו ה'צמח-צדק' שתי תשובות: התיירון - שיש לו בנים, ואי בעית אימא - שכאשר חסידים יתאחדו ביחד, "וועלן זיי דאָס דורכטראַגן"¹⁰⁹ (זהו - לערך - תוכן הדברים¹¹⁰).

(99) במכתב הכללי ד"א ניסן שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' קו, 105) קידושין ל, ב. וש"נ.

(100) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ל ס"ע 58. וש"נ.

(101) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 234. תרצ"א ע' 244.

(102) שיחת אחש"פ תרצ"ה סט"ו (סה"מ תשי"א ע' 245).

וראה גם תורת מנחם - התועדויות חכ"ז ע' 457. וש"נ.

(103) = יעמדו בזה.

(104) בשיחה שם: "די אחדות פון חסידים וועט זיי פיהרן

אנטקעגן משיח'ן".

(100) תהלים מה, יז.
(101) משלי יז, ו.
(102) סה"ש תש"ד ע' 131. תש"ז ע' 99. וש"נ.
(103) קיצורים והערות לתניא ע' נו ואילך. וש"נ.
(104) ראה לעיל הערה 76.

- 1 ולכן: בעמדנו מאה שנה לאחר ההסתלקות, וגם ללא הענין של בנים - אזי מתאחדים החסידים ביחד
2 "און טראָגן דאָס דורך", ובוקעים את החושך כפול ומכופל של הגלות, וממשיכים - על-ידי האל"ף
3 זעירא - הגילוי ד"הוי' יהיה לך לאור עולם"¹¹¹.
4 ובאופן כזה יוצאים מיום השבת ונכנסים לימות החול, ובאופן שפועלים שהחול יהיה באופן של
5 "חולין שנעשו על טהרת הקודש"¹¹², כיון שזוכים לבנין בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו,
6 שאז יהיה גם הענין של פרה אדומה, שזהו ענין של קודש, ואז תהיה העבודה לפעול שגם החולין יהיו
7 נעשים על טהרת הקודש.
8 ופועלים זאת על-ידי האחדות של חסידים (על-פי המענה של ה'צמח-צדק'), שמבטלת כל עניני
9 גזירות כו', ופורצת כל הגדרים, וממשיכה את הענין ד"אמת הוי' (עד) לעולם"¹¹³.

* * *

- 10 י. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל החדש הזה לכם ראש חדשים¹¹⁴.

* * *

- 11 יא. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל איתא בזהר על הפסוק ויהיו חיי שרה מאה שנה¹¹⁵.

* * *

- 12 יב. כרגיל בכל התוועדות¹¹⁶, ובפרט בהתוועדויות העיקריות - יש להזכיר גם בפרטיות אודות אחינו
13 הנתונים במיצר ובשביה,
14 וגם אודות באי-כחם שכבר בקעו וסללו את הדרך ונמצאים כבר במצב של חירות בגשמיות, בארצנו
15 הקדושה, ובפרטיות - בכפר חב"ד,
16 ויהי רצון שתהיה זו התחלה טובה - "בניסן נגאלו כו"¹¹⁷ - עבור אלו שנמצאים עדיין במיצר ושביה,
17 שתהיה אצלם גאולה כפשוטה, וכידוע הסיפור¹¹⁸ שאמרו ל'צמח-צדק' שצריכים גאולה בגשמיות, באופן
18 שיכולים לראות בעיני בשר ולמשש בחוש המישוש.
19 זאת ועוד:

- 20 כשם שגאולת מצרים, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹⁹, ועד ש"לא תשאר פרסה"¹²⁰, היתה
21 "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור"¹²¹, שלא שינו לבושם וכו'¹²² - כך גם עתה, בדרא דעקבתא
22 דמשיחא, שזהו דורנו זה, שנמצאים בתכלית הירידה בחושך כפול ומכופל, ואין אפשרות אחרת מלבד
23 העליה, שתהיה "כהרף עין"¹²³, "כימי צאתך מארץ מצרים"¹²⁴ - יהיה זה בזכות נשים צדקניות שבדור
24 זה¹²⁵.

- 25 וכמו-כן בזכות אותן נשים שכבר בקעו ויצאו מן המיצר אל המרחב כפשוטו - תהיה סלילת הדרך
26 להמשיך בגלוי את הגאולה כפשוטה, גאולה גשמית וגם גאולה רוחנית, לכל אחד ואחת מאלו הנמצאים
27 במיצר ושביה.

המאה (המור"2).

- (116) ראה גם תורת מנחם שם ע' 190. וש"נ.
(117) ר"ה יא, רע"א. שמור"ר פט"ו, יא.
(118) ראה גם תורת מנחם שם ע' 115. וש"נ.
(119) בא יו"ד, ט.
(120) שם, כו.
(121) סוטה יא, ריש ע"ב.
(122) מדרש לקח טוב וארא ו, ו. תבוא כו, ה.
(123) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
(124) מיכה ז, טו.
(125) ראה יל"ש רות רמז תרו (בסופו).

(111) ישע"י ס, כ.

- (112) חגיגה יט, ב. וש"נ. וראה תו"א לך יג, א. ובכ"מ.
(113) תהלים קיז, ב.
(114) קודם התחלת המאמר, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
בקשר להדפסת המאמר (של הצ"צ) ד"ה החדש הזה לכם,
דובר (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 236. וש"נ) שילמדו
מאמר זה, בפנים וגם בעל-פה, "בשבתך בבייתך ובלכתך בדרך"
(ואתחנן ו, ז), עד יום ההילולא ועד בכלל.
ובהתאם לכך, יש לחזור עתה לכל-הפחות שורות אחדות
ממאמר זה.
(115) בקשר עם הענין המיוחד ביום ההילולא דשנה זו - שנת

ויהיה זה בדרכי נועם ובדרכי שלום, ובטוב וחסד הנראה והנגלה - כמו שנתבאר לעיל¹²⁶ (מהמאמר של ה'צמח-צדק') שחודש ניסן הוא בחינת חסד, ולא רק באופן שעומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שזהו עדיין ענין של משפט, אלא מלכתחילה באופן של חסד, והחסד הוא מבחינת היותר נעלית שבאתערותא דלעילא, ונמשך לאחר-יזה הן ברוחניות והן בגשמיות, ועד לגאולה כפשוטה.¹²⁷ וכשם שביציאת מצרים נאמר¹²⁸ "וינצלו את מצרים", כך יהיה גם עתה, בגאולה מהגלות הרביעי, ו"ברכוש גדול"¹²⁹ אפילו בערך ל"רכוש גדול" דיציאת מצרים, כפי שיהיה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

יג. מסתמא קראו כולם את המכתב שיצא מ"הנהלת קרן המאה" בנוגע להשתתפות ב"קרן המאה"¹²⁹. ואם בכל השנה היה זמנו, על-אחת-כמה-וכמה שזמנו הוא ביום ההילולא עצמו, שאז הוא ענין העליה כו'¹³⁰, ועד לעליה שלא בערך דוקא, שזוהי אמיתית העליה על-פי תורת החסידות, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום ההילולא שבו עוברים ממאה למאה ואחת (שמסתיימים מאה שנה, ומתחילה שנת המאה ואחת), שאז ישנן שתי המעלות ביחד, הן המעלה דמאה, והן המעלה דמאה ואחת, ש"שקולה כנגד כולן כו'" (כמבואר בארוכה¹³¹ בפירוש מאמר רז"ל¹³² "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת").

ולכן, יש מעלה מיוחדת ביום זה לגבי כל הימים שלפני-זה, אף-על-פי שגם הם היו בשנת המאה להילולא-הסתלקות שלו, בנוגע להשתתפות כפשוטו בגשמיות - כמו שנתבאר כמה פעמים שמצינו אפילו בנוגע לעניני נבואה, "רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני"¹³³, שכאשר מקשרים עם ענין גשמי למטה, אזי בטוחים שסוף-סוף יומשך הענין בשלימות ללא שינויים¹³⁴, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹³⁵.

ובכן: פרטי הדברים בזה - נתבארו בארוכה בהמכתב, ולא באתי אלא להעיר, וגם להוסיף ולהדגיש, שיש לעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב, ככל המצוות¹³⁶, ועל-אחת-כמה-וכמה במצוה שיש בה חסרון כס'¹³⁷, ואדרבה - החסרון כס צריך להיות גדול ביותר, כיון שצריך ליתן באופן ש"כל המרבה הרי זה משובח", ולכן דוקא במצוה כזו צריכה להיות השמחה וטוב לבב ביתר שאת וביתר עוז.

ובטוח הוא הקדוש-ברוך-הוא שימלא הבטחתו "ובחנוני נא בזאת"¹³⁸, שעל-ידי-זה תהיה עשירות ברוחניות ועשירות בגשמיות - שזהו הפירוש הפשוט במאמר והודעת ופסק-דין רבותינו זכרונם-לברכה: "עשר בשביל שתתעשר"¹³⁹, שלא זו בלבד שעל-ידי נתינת הצדקה לא יחסר חסד-שלום, ולא זו בלבד שיהיה כמקודם, אלא אדרבה - שיתוסף עוד יותר, והוספה שלא בערך, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".

וההתחלה בזה - תהיה בניגון שמח, ואחר-כך גם בנתינה מתוך שמחה, שאז תהיה גם הנתינה באופן של פריצת גדר¹⁴⁰.

[ניגנו ניגון שמחה וכבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו, ורקד על מקומו זמן רב בשמחה גדולה.

(126) ד"ה החודש דש"פ צו פ"ג (תורת מנחם שם ע' 240).
וש"נ.

(127) בא יב, לו.

(128) לך לך טו, יד.

(129) נדפס באג"ק חכ"ד ע' קיג ואילך. וראה גם תורת מנחם

- התוועדיות חמ"ד ע' 316. וש"נ.

(130) ראה תניא אגה"ק סז"ך וכ"ח. סידור (עם דא"ח) שער

הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך.

(131) תניא פט"ו.

(132) חגיגה ט, ב.

(133) שמואל"ב כג, ב.

(134) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש

על הרקאנטי לך לך שם.

(135) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(136) ראה רמב"ם הל' לולב בסופן.

(137) ראה פרש"י ר"פ צו.

(138) מלאכי ג, י"ד.

(139) תענית ט, רע"א. וש"נ.

(140) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

- 1 אחר-כך נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א את המזונות והיין עבור ההתועודות שתיערך במשך
2 המעט-לעת.
3 ואחר-כך צוה לנגן ניגון ה'צמח-צדק', הניגון 'הושיעה את עמך', והניגון 'ממצרים גאלתנו'.

בס"ד. שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 4 א. מצינו שאמירת ההגדה צריכה להיות "בקול רם ובשמחה כו"¹.
5 ואף-על-פי שנמצאים כבר לאחר אמירת ההגדה, הרי הסיפור ביציאת מצרים מצוותו כל הלילה, כמו
6 שכתוב בהגדה "מעשה כו" והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו
7 להם רבותינו הגיע זמן קריאת-שמע של שחרית",
8 - ומזה שנזכרו כאן גם תנאים שסוברים שאכילת הפסח היא רק עד חצות², מוכח, שהענין ש"היו
9 מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה" אינו קשור עם קרבן פסח, אלא עם המצוה דסיפור ביציאת
10 מצרים -
11 ולכן, מה שהחסירו בשמחה בעת אמירת ההגדה, יכולים להשלים עתה.
12 [ניגנו הניגון "ממצרים גאלתנו" בשמחה רבה].

* * *

- 13 ב. ידוע³, שישנם חילוקים בין חיוב ומצות זכירת יציאת מצרים בליל פסח להחייב בכל ימות השנה⁴.
14 אחד החילוקים הוא⁵, שבכל השנה די בזכירה בעלמא - "מצוה להזכיר יציאת מצרים"⁶, ואילו בליל פסח
15 המצוה היא - סיפור ביציאת מצרים. ובלשון הרמב"ם⁷: "מצות-עשה של תורה לספר⁸ בנסים ונפלאות
16 שנעשו לאבותינו במצרים כו".
17 וכיון שסיפור וזכירת יציאת מצרים הוא "יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו", ו"באו⁹ לנו
18 מצוות רבות על זה מצוות-עשה ומצוות לא-תעשה כו" ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפילותינו
19 זכר ליציאת מצרים"¹⁰ - הרי מובן, שבסיפור יציאת מצרים בליל פסח מתבטא גם התוכן וענין כללי של
20 יציאת מצרים, כפי שהוא "יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו כו".
21 מצות סיפור יציאת מצרים בליל פסח נלמדת¹¹ מהפסוק¹² "והגדת לבנך", שהיא מצות אמירת
22 ההגדה¹³.

(8) ועד"ז לשונו בהמצות שבהכרתת להל' חו"מ "לספר ביצי"מ באותו הלילה" (וכ"ה לשון אדה"ז ריש הל' פסח). ועד"ז במנין המצות בריש ספר היד ובסהמ"צ מ"ע קנו (וראה מנ"ח מצוה כא "כנראה מהר"מ והרהמ"ח כאן").
(9) כ"ה בחינוך הוצאת שעוועל (מצוה יו"ד). ובחינוך לפנינו (מצוה כא) "בא".
(10) חינוך שם.
(11) סהמ"צ להרמב"ם שם. וכ"ה במנין המצות שבריש ספר היד. הל' חו"מ רפ"ז (ושם הוסיף לפני"ז: שנאמר זכור את היום הזה גו'*) ומנין שבלייל חמשה עשר ת"ל והגדת לבנך גו'). חינוך שם. שו"ע אדה"ז חאו"ח סתע"ג סמ"ב.
(12) בא יג, ח.
(13) ראה שו"ע אדה"ז שם "היינו אמירת ההגדה שהיא מ"ע

(1) סידור הארז"ל בהגש"פ (לפני "מה נשתנה").
(2) ראה שיחת ליל ב' דחג"פ תשכ"א סי"ג (תורת מנחם - התועודיות ח"ל ע' 224). וש"נ.
(3) מכאן עד סוסי"ח הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש חיי"ז ע' 78 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
(4) הובאו ונסמנו בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים (קה"ת) ע' טו.
(5) הגדת מעשה נסים (לבעל חוות דעת) בפתיחה. שבח פסח. סי' מהרי"ד. מלבי"ם בא יג, ח. וראה הגש"פ הנ"ל שם. וראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 71 ואילך.
(6) רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג.
(7) הל' חמץ ומצה רפ"ז.

(*) וראה בארוכה לקו"ש הנ"ל.

- וכיון שכל ענין מתבטא בגלוי ובהדגשה בהתחלה ובסיום, הרי מובן, שתוכן סיפור יציאת מצרים כפי שמודגש בו שהוא תוכן וענין וכללי, הרי זה בעיקר בהתחלת וסיום "עיקר נוסח ההגדה שתיקנו חכמים חובה על הכל" 14 (כדברי המשנה 15 "מתחיל בגנות ומסיים בשבח") - "מתחילת" 14 עבדים היינו, וכן 16 "מתחילה עובדי עבודה-זרה היו אבותינו" 17, ולאחרי-זה הפיסקא "והיא שעמדה וכו'" - סיום "ענין מצרים" 18 והקדמה 19 לחלק העיקרי של "סיפורי לבן ויעקב" 18, ("ודורש מ)ארמי אובר אבי" 20.
- וגם: כיון שלפי "נוסח ההגדה" כ"מנהג שנהגו כל ישראל מדורות הראשונות" 21 מתחילים 22 מ"הא לחמא עניא" (שאומרים בתחלה עוד לפני "מה נשתנה"), הרי מובן שגם ב"התחלה" זו מודגשת נקודה כללית.
- ועל-דרך-זה ב"סיום" ה"ניסים ונפלאות שעשה לנו הקדוש-ברוך-הוא באותו זמן" 23 - סיום הפיסקא "כמה מעלות טובות למקום עלינו" 24 - "ובנה לנו בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו" 25.
- כדי להבין את התוכן הכללי של ענין ההגדה והסיפור ביציאת מצרים, צריך להקדים ולבאר כמה דיוקים בפיסקאות הנ"ל 26.

המצרוב.

(22) ולהעיר, שהתחלת כל ענין נוגעת ופועלת בכל המשך הענין, כידוע הפתגם בנוגע לשבת בראשית: "ווי מ'שטעלט זיך אָוועק כו", "ווי מ'שפאנט אָין כו" - כך נמשך על כל השנה כולה (ראה תורת מנחם - התוועדות חל"ח ע' 140. וש"נ). - מהנחה בלתי מוגה.

(23) לשון אבודרהם הנ"ל (הערה 13).

(24) כלשון הנ"ל (הערה 21) מר"א בנו של הרמב"ם כתב על הדרשות ד"ר"י הגלילי אמר כו' ר"א אמר כו' ר"ע אמר כו' ואח"כ אמר כמה מעלות טובות למקום עלינו וכו' על אחת כמה וכמה וכו' ועליו ועל כיוצא בו נאמר כל המרבה וכל המאריך ביצי"מ הרי זה משובח".

(25) ראה יבין שמועה להרשב"ץ ד"ה כמה מעלות טובות בסופו: ובזה השלמנו לדרוש מארמי אובר אבי לספר ביצי"מ. וראה לשונו שם בתחלת הפי' ובמאירי פסחים שם. משא"כ חלק ההגדה שלאח"כ "ר"ג ה' אומר כל שלא אמר כו" אף שג"ז הוא חלק מההגדה (כלשון הרמב"ם שם פ"ז סה"ה) וקיום מצות סיפור ביצי"מ*, והרי ג"ז נכלל בסימן "מגיד" (ואם לא אמרם לא יצא יד"ח והגדת** - רשב"ץ שם ד"ה ר"ג ה' אומר) - מ"מ, הרי כפשוטו אי"ז הסיפור ד"נסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים" (ל' הרמב"ם ה' חו"מ רפ"ז. וראה גם לשון החינוך שם. אבודרהם הנ"ל). וראה אבודרהם פ"י ר"ג ה' אומר (ועד"ז רשב"ם (להגש"פ) וכל בו שם): פ"י אע"פ שיאכל פסח ומצה כו' לא יצא יד"ח אם לא יאמר שלשה דברים אלו למה הם באים שמצאנו שהכתוב הקפיד באמירה ובהגדה***.

השייכות והנקודה כללית כו' להסיום של כללות סימן מגיד (ולא רק דסיפור "נסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים") -

ברכת "אשר גאלנו כו" - ראה לקמן הערה 88.

(26) בכמה ענינים (דיוקים וביאורים) שבאו לקמן יש לעזור ולהעיר מכמה מפרשי ההגדה שהובאו בהגש"פ הנ"ל, וכן בהגדה שלמה (להר"מ כשר), ועוד - ורק אחדים נפרטו בהערות דלקמן.

מן התורה כו' שנאמר והגדת לבנך". ובאבודרהם סדר הגדה ופירושה: ונקראת הגדה על שם והגדת לבנך. ועוד מפני שמגיד בה ענין יצי"מ הנסים ונפלאות וכו' ור"מ הגדה שהוא לשון הודאה ושבח להקב"ה על שהוציאנו מארץ מצרים - הובא בהגש"פ הנ"ל ע' ה.

וכ"ז הוא בעיקר הנאמר בהגדה אחר סימן "מגיד" אף ששם "הגדה" בכללות כולל גם הענינים של שאר הסימנים. ולהעיר מדיוק לשון הרמב"ם בסוף ה' חו"מ "בנוסח ההגדה" שמתחיל רק מ"בכהילו .. הא לחמא עניא" עד "גאל ישראל" (וראה שם פ"ז סוף ה"ה). משא"כ שאר הענינים הם רק "סדר עשיית מצות אלו כו" (שם רפ"ח).

(14) שו"ע אדה"ז שם סמ"ג.

(15) פסחים קטז, א.

(16) כב' הדיעות בגמרא שם.

(17) ראה כל בו פיסקא מתחלה: פ"י כאן הוא תחילת ההגדה. ובאבודרהם: עתה מתחיל סדרו של אביי (וראה שם פ"י עבדים היינו. הגש"פ הנ"ל ע' יד ד"ה עבדים). וראה לשון הרמב"ם שם ה"ד. וראה הדיעות בזה - אנציקלופדי' תלמודית ע' הגדה ס"ה, וש"נ.

(18) ראה ז"פ הובא בהגש"פ הנ"ל ע' כא ד"ה צא ולמד.

(19) ראה הגש"פ שם ד"ה ולמד, וש"נ.

(20) משנה שם. וברמב"ם שם פ"ז ה"ד: "והוא שידרוש מארמי אובר אבי עד שיגמור כל הפרשה", ובא בהמשך למ"ש "ומסיים בדת האמת .. ליחודו וכן מתחיל ומודיע כו' ומסיים בנסים .. ובחירותינו". ולכאורה משמע קצת שמפרש מ"ש במשנה "ודורש מארמי אובר אבי" הוא חלק (או עכ"פ תנאי) ב"ומסיים בשבח". וראה אנציקלופדי' שם.

(21) שו"ע אדה"ז שם סמ"ג בסופו. ולשון הרמב"ם בהכותרת לההגדה "נוסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות כן הוא" (ומביא שם בתחלתו הפי' "בכהילו .. הא לחמא עניא"). וראה לשון הר"א בן הרמב"ם (נעתק בהגש"פ הנ"ל ע' כו) "ואמירת זה מנהגנו ומנהג קדמונינו אבא מארי ז"ל והקודמין לו וחכמי

(*) ראה הגש"פ הנ"ל ד"ה לא יצא. הגש"פ הנ"ל עם ביאורים (קה"ת, תשמ"ז) ע' קמג. לקר"ש חס"ז ע' 216. וש"נ.

(**) אבל ראה רבינו מנחם לרמב"ם שם ה"ה. חזק"אג מהרש"א פסחים קטז, א ד"ה כל מי. של"ה קטז, ב (מצה עשירה). צל"ח פסחים שם. ועוד.

(***) לכאורה יש לקשר פ"י האבודרהם הנ"ל עם פירש"י ורא"ש שהובאו בהגש"פ עם "ביאורים" הנ"ל ולקשר שם. ואכ"מ.

- 1 ג. "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים כו"²⁷;
- 2 הפיסקא "הא לחמא עניא" באה²⁸ לאחר הסימן "מגיד"²⁹. ומזה מובן, שאמירת פיסקא זו בהתחלת
- 3 עריכת הסדר, היא לא (רק) מפני שתוכנה הוא להזמין לשולחן הסדר את כל אלו שאין להם צרכי הסעודה
- 4 והפסח - דאם כן, היו צריכים לאומרה לפני התחלת הסדר, מיד כשבאים מבית הכנסת (או לפני זה -
- 5 כשנמצאים בבית הכנסת), שהרי "כל דצריך" קאי גם על מי שצריך לספק לו גם ד' כוסות כו"³⁰, החל
- 6 מכוס ראשון של קידוש - אלא (גם ובעיקר) לפי שזהו (הקדמה ו) התחלה של הסיפור ביציאת מצרים,
- 7 ולכן נאמר דוקא (מיד) לאחר הסימן "מגיד".
- 8 ואינו מובן³¹: מהי השייכות של כל ג' הענינים שבפיסקא זו לענין הסיפור ביציאת מצרים?
- 9 ואדרבא: (א) תוכן התחלת הפיסקא "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" - אינו סיפור
- 10 אודות יציאת מצרים, אלא אדרבא - אודות ענין העוני במצרים. (ב) גם בסיום הפיסקא "השתא הכא כו"
- 11 השתא עבדין", מודגשת העובדה שנמצאים במצב של גלות ועבדין - היפך (סיפור ה) גאולה;
- 12 ואם כן, מה מקום לפיסקא זו ביפור ביציאת מצרים? - בכללות סדר המצוות והענינים בליל זה השתא,
- 13 ובראשם אמירת ההגדה סיפור ביציאת מצרים, צריך להיות מודגש וניכר הענין של השתא חירות, ולכן
- 14 "צריך לעשות כל מעשה לילה זה דרך חירות"³², ואילו כאן אומרים ומדברים אודות "השתא הכא כו"
- 15 השתא עבדין", היפך מחירות.
- 16 ד. לכאורה היה אפשר לומר (בדוחק), שבאמירת "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים"
- 17 רוצים להדגיש שרק "אבהתנא" היו בארעא דמצרים, אבל אנחנו איננו במצרים; ועל-דרך-זה בסיום,
- 18 "השתא הכא כו" לשנה הבאה כו", שהמכוון בזה הוא על-דרך דברי המשנה "מתחיל בגנות (ומסיים
- 19 בשבח)".
- 20 אבל באמת אי אפשר לומר כן, כי:
- 21 (א) לפי זה היו צריכים לומר (הענינים שב) פיסקא זו לאחר (ולא לפני) השאלה "מה נשתנה" (כמו
- 22 כל ההגדה), היות ש"אמירת ההגדה מצותה לאומרה דרך תשובה על שאלות ששאלוהו"³³.
- 23 (ב) הענין ד"מתחיל בגנות" (בכדי שיהיה ניכר ובוטל יותר ה"שבח") שייך רק על ענין לשעבר, כדברי
- 24 חז"ל אודות ההתחלה ב"עבדים היינו לפרעה", "מתחילה עובדי עבודה-זרה כו" ("מתחיל בגנות")
- 25 ואחר-כך ממשיכים ("ומסיים בשבח") לגבי עתה "ויוציאנו ה' אלקינו משם גו", "ועכשיו קרבנו המקום
- 26 לעבודתו"³⁴, כיון שבאופן זה מודגש ומורגש ה"שבח" וההודיה להקדוש-ברוך-הוא ביתר שאת³⁵,
- 27 ובמילא הרי זה מעורר גם את רגש החירות;
- 28 אבל אין זה מתאים, כמובן, כאשר מתחילים ב"גנות" בהוה - "השתא הכא כו" השתא עבדין כו"; שהרי
- 29 אף-על-פי שיהודי מתפלל ובטוח (מנחם)³⁶ ש"לשנה הבאה בארעא דישאל" ו"לשנה הבאה בני חורין",
- 30 הרי זו רק תקוה ורגש שקשור עם (חירות ב) עתיד, ולא עם רגש החירות בהווה בלילה זה.

(30) שהרי הכוונה ב"כל דצריך ייתי ויפסח" היא (לא לקרבן פסח, כ"א) ש"יבוא ויעשה סדר הפסח", "מצה של מצוה .. חרוסת ומרור ויין לארבעה כוסות" (אבודרהם. ועד"ז בכלבו "מי שצריך כרפס וחרוסת כו").

(31) וראה הגש"פ הנ"ל "ביאורים" לפיסקא זו (ע' קב ואילך).

(32) שו"ע אדה"ז אור"ח סתע"ב ס"ז.

(33) שם סתע"ג ס"ד.

(34) וראה לעיל הערה 20.

(35) להעיר מגבורות ה' למהר"ל פנ"ב. מהר"ל להגש"פ דברי נגידים כו'. ועוד.

(36) כהפ"י במפרשים לפיסקא זו - הובאו בהגדה הנ"ל הערה 26.

(27) ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשכ"ד ס"ד ואילך (תורת מנחם - התוועדות חל"ט ס"ע 282 ואילך). וש"נ.

(28) ראה הערה 21.

(29) כפי שמדייק רבינו זקן בסידורו בהעתקת סימני הסדר (כפי שהם בפע"ח) - שהפיסקא "הא לחמא עניא" באה לאחר הסימן "מגיד".

וזהו הטעם להנהגת רבותינו נשיאנו בביאורי ההגדה, שהיו מתחילים לבאר מהפיסקא "הא לחמא עניא", אע"פ שגם בענינים שלפנ"ז, החל מקידוש, ישנם כו"כ ביאורים ע"פ חסידות, ששייכים ליצי"מ - כי, ביאורי הרבנים על ההגדה היו מצד הענין ד"והגדה לבנך", וענין זה מתחיל בפיסקא "הא לחמא עניא" (ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשי"ט בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות חכ"ה ע' 202). וש"נ). - מהנחה בלתי מוגה.

- על-דרך-זה צריך להבין, כנ"ל, בבבא הב', "כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח": מהי ¹ שייכותה ל"מגיד", לסיפור ביציאת מצרים? ²
- על-פי כל הנ"ל בהכרח לומר, שאף-על-פי שהפיסקא "הא לחמא עניא" אינה חלק מהסיפור ביציאת ³ מצרים גופא (שבא בעיקר בדרך תשובה לשאלת "מה נשתנה כו'", כנזכר לעיל), מכל-מקום, הרי זה ⁴ נוגע לתוכן של "מגיד", סיפור ביציאת מצרים, כיון שזוהי הקדמה כללית, שמבארת ומתרצת שאלה ⁵ כללית בנוגע לכל סדר הלילה הזה ובסיפור ביציאת מצרים, וכדלקמן. ⁶
- ה. גם אינו מובן מה שאומרים "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" - כשאלת ⁷ המפרשים: הרי המצה שאנו אוכלים עתה קשורה למצה שאכלו בני-ישראל בצאתם ממצרים, ולא עם ⁸ המצה שאכלו במצרים? וכמו שכתוב בהמשך ההגדה: "מצה זו שאנו אוכלים כו' על שום שלא הספיק ⁹ בצקת כו' שנאמר ³⁷ ויאפו את הבצק גו' עוגות מצות גו' כי גורשו ממצרים גו'". ¹⁰
- והיתרון המובא ³⁸, שבני-ישראל אכלו במצרים מצה, כיון שנהגו להאכיל "שבויים" במצה "מפני ¹¹ שהוא קשה ואינו מתעכל במהרה כחמץ" (או (כדברי ה'ספורנו' ³⁹) "לחם שהיו אוכלים בעוניי ולא היה ¹² להם פנאי להשהות עיסתם עד שתחמץ מפני נוגשים אצים") - מפרין ⁴⁰ המהר"ל ⁴¹: "והם דברים שיכחיש ¹³ הכתוב והאמת כי לא נמצא בשום מקום לא בכתב ולא במשנה ולא בתלמוד שהמצריים היו מאכילים ¹⁴ את ישראל מצה" ⁴². ¹⁵
- ונוסף לזה: אם זו היתה הכוונה, היה בעל ההגדה מציין על זה מקור (כדרכו בכל המשך ההגדה). ¹⁶
- ו. "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה כו' ואילו לא הוציא הקדוש-ברוך-הוא את ¹⁷ אבותינו כו' הרי אנו ובנינו כו' משועבדים היינו כו'": ¹⁸
- ידועה השאלה בזה: ⁴³ הרי הגזירה על גלות מצרים היתה רק על ("ועבדום וענו אותם) ארבע מאות ¹⁹ שנה" ⁴⁴, ואם כן, מהו הפירוש "ואילו לא הוציא הקדוש-ברוך-הוא" - הרי הגלות לא היתה יכולה ²⁰ להימשך יותר מארבע מאות שנה, ומיד לאחר-יזה היה בטל שעבודם של בני-ישראל. ²¹
- אילו היו בני-ישראל משועבדים מצד מהותם ותכונתם, היה צורך בפעולה מיוחדת ("א' באזונדער ²² אויפטו") כדי להוציאם מתכונת העבדות. אבל כיון שבני-ישראל היו בעצם בני חורין, ורק בגלל גזירת ²³ ברית בין הבתרים נעשו עבדים, הרי מיד כשמסתיים הזמן הקצוב, צריך בדרך ממילא להתבטל שעבודם, ²⁴ וצריכים לחזור ולהיות בני חורין ⁴⁵. ²⁵
- ואין לומר שהיה צורך ב"הוציא הקדוש-ברוך-הוא כו'" בגלל שהיציאה היתה (לא לאחר ארבע מאות ²⁶ שנה, אלא) לאחר רד"ו ⁴⁶ - כי: ²⁷
- ראשית, אין זה שייך לעצם החידוש של היציאה, אלא לאופן החשבון של ארבע מאות שנה, ²⁸ שהקדוש-ברוך-הוא לא מנאם מזמן הירידה למצרים, אלא מלידת יצחק; אבל אין זה משנה את הענין, ²⁹ שלאחרי סיום זמן הקצוב, אפילו לפי החשבון המוקדם, צריכים בני-ישראל להיות בני חורין בדרך ממילא. ³⁰

לא בארעא דמצרים שמורה על ההרגל והתמדה כל זמן ישיבתם ³⁷ שם". וצ"ע.

(43) ראה ריטב"א להגש"פ כאן. וראה בהבא לקמן במפרשי ההגדה לפיסקא ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא שחישב את הקץ לעשות.

(44) לך לך טו, יג.

(45) וכמו בגלות בבל, שכיון שהי' מלכתחילה על זמן קצוב של שבעים שנה, הנה כשנסתיים הזמן יצאו בני' מהגלות, ואופן הגאולה הי' ע"י בשר ודם - כורש; ואילו ביצי"מ - "ויוציאנו ה' אלקינו" דוקא (מהנחה בלתי מוגה).

(46) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ו ע' 86. וש"נ.

(37) בא יב, לט.

(38) אבודרהם כאן "פירש ה"ר יהוסף האזובי בשם בן עזרא". ועד"ז בזבח פסח. ועוד.

(39) ראה טז, ג. ועד"ז בזבח פסח שם הטעם השלישי.

(40) ראה גם אוה"ת דרושים לפסח רד"ה הא לחמא עניא (ויקרא כרך ב' ע' תג).*

(41) גבורות ה' פנ"א.

(42) באוה"ת סד"ה הא לחמא שם מבאר, דהיינו המצה שאכלו קודם חצות כדן אכילת פסח, ונצטוו על מצות יאכלוהו. וכ"כ בכלבו ועוד. ובזבח פסח שם כתב על טעם זה "אך גם זה אינו שוה לי כי הי' ראוי לומר די אכלו אבהתנא ביציאתם ממצרים

(*) ושם כותב הצ"צ - שוה עתה נשלמה שנת המאה להסתלקות-הרה"ל שלו, והתחילה שנת המאה ואחת - בנוגע ל"הקושיא בספרים מהו די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, הלא ויאפו את הבצק לא הי' אלא אחז יצ"מ, ש"תירוצם דחוק" (מהנחה בלתי מוגה).

1 שנית, אנו אומרים "הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים", וענין זה (שגם "אנו
2 ובנינו וכו'" היינו עדיין במצרים) הוא היפך מ"דור רביעי ישובו הנה"⁴⁷, ואם כן, איך אומרים "אילו לא
3 הוציא הקדוש-ברוך-הוא את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה
4 במצרים"?

5 ז. "מתחלה עובדי עבודה-זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו"⁴⁸:

6 וצריך להבין:

7 (א) "קרבנו המקום לעבודתו" קאי על הדורות שלפני-זה החל מאברהם אבינו (הראשון שקרבנו
8 לעבודתו יתברך (לאחרי ש"מתחלה וכו' אבותינו" - תרח⁴⁹)). ולמה אומרים "ועכשיו קרבנו המקום
9 לעבודתו", ולא "ואחר כך קרבנו המקום לעבודתו"⁵⁰?

10 ואפילו אם נאמר שהלשון "ועכשיו" פירושו (לא ממש עתה, בזמן אמירת ההגדה, אלא) בעת יציאת
11 מצרים - הרי ה"קרבנו" התחיל זמן רב לפני זה, לפני גלות מצרים, ואפילו לפני ברית בין הבתרים⁵¹,
12 כפי שמביא מיד ראייה מהפסוק⁵² "ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר גו"⁵³.

13 (ב) תוכן ההגדה הוא הסיפור ביציאת מצרים "בניסים ונפלאות שנעשו לנו, ובחירותינו"⁵⁴. אבל כל
14 הענין ש"מתחלה עובדי עבודה-זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו כו'", אינו שייך לכאורה
15 לסיפור ביציאת מצרים; ורק בגלל ש"מתחיל בגנות" ("מתחילה עובדי עבודה-זרה היו אבותינו"), צריך
16 להמשיך שלאחרי-זה נתקרבנו לעבודתו עד ל"וירד מצרימה"⁵⁵. לפי זה אינו מחזור: מה נוגע להדגיש
17 כאן שהקדוש-ברוך-הוא קרבנו לעבודתו? לכאורה היה צריך לומר ש"עכשיו (אחר כך)" נעשינו (או
18 במפורש: אברהם⁵⁶) קרובים ודבוקים בה' ובעבודתו (וכיוצא בזה).

19 ומוכן מכל הנ"ל, שלסיפור ביציאת מצרים ("מגיד") נוגע ש"עכשיו קרבנו המקום" - לא רק "אחר
20 כך" (בנוגע לאברהם), אלא גם בשייכות לכל דורות בני-ישראל שלאחרי עד "עכשיו" כפשוטו, כדלקמן.

21 ח. "והיא⁵⁷ שנעמדה כו"⁵⁸:

22 וצריך להבין:

23 (א) אם אלו ש"עומדים עלינו לכלותינו" היו צדיקים יותר מבני-ישראל, היה מוכן החידוש,
24 שאף-על-פי-כן, "הקדוש-ברוך-הוא מצילנו מידם". אבל כיון שהם רשעים וזדים וכו', מדוע תהיה
25 מלכתחילה סברא שהם יוכלו לכלות חסו-שלום את בני-ישראל⁵⁹, שיצטרכו ליתן להקדוש-ברוך-הוא
26 שבח והודיה⁶⁰ על כך ש"מצילנו מידם"?

(47) שם, טז ובפרש"י.
(48) ראה גם שיחת ליל ב' דחה פ' תשכ"ד סי"ח ואילך (תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 293 ואילך). וש"נ.
(49) ברמב"ם שבהערה 20: "בימי תרח ומלפניו כופרין כו'".
ובפיה"מ פסחים שם "איך היינו קודם אברהם כו'". וראה גם ריטב"א להגש"פ כאן. ביאורי מהרש"ל לסמ"ג מ"ע מא (וראה לשון הרמב"ם הל' ע"ז פ"א סה"ב וריש הלכה ג). אבל ראה רשב"ץ שם ד"ה מתחלה "אחר שעבר לע"ז בתרח (כתרח?) אביו הכיר כו'". וראה לקמן הערה 53.
(50) ראה הגש"פ הנ"ל ע' יט.
(51) אבל ברבינו מנוח לרמב"ם שבהערה 20: ויצ"מ חזקה אמונתם כו'. וראה גם פ' רי"ד הובא בהגדה שלמה אות קמט.
(52) יהושע כד, ג.

(53) להעיר מלשון הרמב"ם שם "ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבונו ליחודו". אבל ע"פ מ"ש בהל' ע"ז שם ספ"א יש לפרש ב' זמנים ב"ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו" - בימי אברהם ובזמן גאולת מצרים. ואולי לכך סתם בהל' חו"מ, כי כוונתו גם על זמן גאולת מצרים (כמ"ש ברבינו מנוח הנ"ל). ועצ"ע. וראה הערה 56.
(54) רמב"ם הל' חו"מ שם.
(55) תבוא כו, ה.

(56) רמב"ם הל' ע"ז שם ה"ג, שמשמע שאברהם הכיר מעצמו. אבל בהל' חו"מ שם "שקרבנו המקום לו כו'". ועד"ז בפיה"מ: בחר בנו הש"י. (ובתרגום קאפאח: ובחרנו ה' לו לנחלה). ולכאורה זהו החילוק בין הקירוב בימי אברהם להקירוב בזמן גאולת מצרים, כמפורש ברמב"ם הל' ע"ז שם בסופו. וראה לקו"ש ח"כ ע' 18 ואילך (והערה 79 שם). חכ"ה ע' 48 (והערה 26 שם).
(57) ההבטחה (ראה הערה 64). וע"ד הקבלה (ראה סידור האריז"ל בהגש"פ במקומו) - "היא" קאי על ספירת המלכות, שנקראת "כוס ישועות", וזהו גם מה שמגביהים את הכוס, שהו"ע הגבחה ועליית המלכות (מהנחה בלתי מוגה).
(58) ראה גם שיחת ליל ב' דחה פ' תשכ"א סי"ח ואילך (תורת מנחם - התועדויות ח"ל ע' 230 ואילך). וש"נ.
(59) ובמכ"ש ממש במדרש (במדב"ר פ"א, ג) "אילו היו אוה"ע יודעים מה ה' המקדש יפה להם, קסטריות היו מקיפים אותו כדי לשומרו". ואם הדברים אמורים בנוגע לביהמ"ק שהוא רק טפ"ל לבניי (כדי שיוכל להיות אצלם העילוי שבעבודת הקרבנות, אשר "רוא דקורבנא עולה עד רוא דא"ס" (ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב)) - בנוגע לבניי עצמם עאכ"כ (מהנחה בלתי מוגה).

(60) ראה הגדה הנ"ל ע' כ ד"ה להגבי.

ובפרט שהעולם וכל אשר בו נבראו בשביל ישראל, כמאמר⁶¹ "בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית", ותכלית כל המציאות (כולל של אומות העולם) היא בכדי "לצוות לזה"⁶², לסייע לבני-ישראל. אלא מאי, הם עצמם אינם יודעים זאת, ואין זה נראה בגילוי - הרי מובן טעם הדבר: כדי שיהיה מקום לבחירה, לעבודה של אתכפיא ואתהפכא כו', אבל אין זה משנה את הענין לאמיתתו. וההצלה מה"עומדים עלינו לכלותינו" היא ענין שלא יכול להיות אחרת⁶³.

(ב) כל הענין "שלא אחד בלבד וכו' והקדוש-ברוך-הוא מצילנו מידם" - היות ונאמר כאן במפורש "שבכל דור ודור עומדים עלינו וכו'", אם כן, מהי שייכותו דוקא לסיפור יציאת מצרים⁶⁴, ומדוע אומרים נוסח זה רק בהגדה בליל פסח, ולא בזמנים אחרים של הצלה וישועה (כמו פורים וכיוצא בזה)?

ואדרבא: בגלות מצרים לא היה "עומד עלינו לכלותינו", כמו שכתוב בהמשך ההגדה "שפרעה לא גזר אלא על הזכרים"⁶⁵, מה-שאיין-כן "לבן ביקש לעקור את הכל"; ועל-דרך-זה בימי אחשורוש, כשהגזירה היתה על "כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים גו"⁶⁶.

ט. "ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו":
וצריך להבין:

(א) בכל אחד מי"ד ה"מעלות טובות למקום עלינו" שלפני זה, לא מוסבר במה מתבטאת ה"מעלה" - ומצינו שבמעלות מסוימות נתייגעו המפרשים לבאר את תוכן המעלה (ולדוגמא: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה") - ודוקא במעלה האחרונה, "ובנה לנו את בית הבחירה", ניתוסף ונתפרש טעם המעלה?

(ב) ואם רוצים לפרש את המעלה (מצד איזה טעם שהוא), הרי ישנה המעלה הכי פשוטה שנאמרה במפורש בפסוק⁶⁷ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - הענין העיקרי במקדש הוא השראת השכינה⁶⁸ (ואף-על-פי שהפסוק מדבר אודות המשכן, ובעל ההגדה מדבר אודות מעלת בית הבחירה לאחר כניסתן לארץ - הרי אדרבא: מעלת בית המקדש (אפילו לגבי המשכן) היא אכן בכך⁶⁹ ששם ראו השראת השכינה ועד לגילוי אלקות במוחזש ("עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש"⁷⁰)). ולמה בוחר דוקא הענין "לכפר על כל עונותינו"⁷¹?

(ג) יתירה מזה: נוסף לכך ש"ושכנתי בתוכם" הוא הענין העיקרי של בית המקדש, הרי זה גם עליו ששייך לכל בני-ישראל (גם אלו שאינם זקוקים לכפרה), מה-שאיין-כן "לכפר על כל עונותינו", שזוהי מעלה שנוגעת רק לאלו שזקוקים לכפרה על עונות?⁷²

(ד) מהו הדיוק לקרוא כאן את בית המקדש בשם "בית הבחירה" - לא בלשון הרגיל (גם בהגדה) "בית המקדש"⁷³ וכיוצא בזה?

אבל זה לא נזכר בהגדה.

(66) אסתר ג, יג.

(67) תרומה כה, ח.

(68) ראה רמב"ן ר"פ תרומה.

(69) ראה רשב"ם (להגש"פ), אבודרהם וכל בו: יש לנו משכן ובבנין בית המקדש נתוספו עשרה נסים. ובזבח פסח: גם כי בביהמ"ק נעשו בו נסים הרבה וכל המעלות שהזכיר נסים הם.

(70) אבות פ"ה מ"ה.

(71) שלכאורה אינו עיקרי כ"כ, שהרי עיקר הכפרה היא (לא ע"י קרבנות, אלא) ע"י התשובה, וכיון שעיקר התשובה בלב, הרי גם בזמן הזה שביהמ"ק אינו קיים, יכול להיות ענין התשובה במדרגה הכי נעלית, שמכפרת על החטא לגמרי, ועד ש"זדונות נעשו לו כזכיות" (יומא פו, ב). - מהנחה בלתי מוגה.

(72) אבל ראה זבח פסח שם: לפי שאין איש בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

(73) ראה בחילופי נוסחאות בהגדה שלמה גירסא זו.

(61) פרש"י ר"פ בראשית.

(62) ברכות ו, סע"ב. וש"ג.

(63) ואדרבה: אם יש צורך בטעם והסבר - הרי זה בנוגע למציאותם של אזה"ע, שנלקחת מג' קליפות הטמאות שאין בהם טוב כלל, תכלית הרע, דלכאורה (ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"י ריש ע' 202): איך יתכן מציאות של רע בעולמו של הקב"ה, שהוא עצם הטוב? ! ועד שאפילו בנוגע לקליפת נוגה שיש בה תעודות (טוב ורע), יש להקשות כיצד יכולה להיות מציאות כזו בעולמו של הקב"ה שהוא תכלית הטוב? ! - והביאור בזה, שהתהוות מציאות הרע היא רק בגלל שעלה ברצונו ית' שתהי' העבודה דאתכפיא ואתהפכא סט"א, שפועלת נח"ר גדול למעלה כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(64) בפשטות בא בהמשך ללפניו - ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאברהם בין הבתרים ביחד עם ההבטחה על יצי"מ (כמ"ש בכמה מפרשים. וראה הגש"פ הגי' ע' יט ד"ה הבטחתו).
(65) אף שאח"כ אמר אריק חרבי גוי' (ראה בהגש"פ שם).

1 (ה) ועיקר: מה נוגעת המעלה האחרונה ("בנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו") ליציאת
2 מצרים וסיפור ביציאת מצרים: בשלמא בכל המעלות עד "הכניסנו לארץ ישראל" - אפשר להבין (באיזה
3 אופן) את שייכותן, היות שכל זמן שנמצאים במדבר ולא באים לארץ נושבת, עדיין הגאולה והיציאה
4 ממצרים אינה בשלימות⁷⁴. - וכפי שהדבר מתבטא גם בכך שלאחרי הלשונות של גאולה⁷⁵ "והוצאתי,
5 והצלתי, וגאלתי, ולקחתי", שאמר הקדוש-ברוך-הוא למשה במצרים, המשיך מיד וסיים "והבאתי אתכם
6 אל הארץ גו"⁷⁶; אבל בנין בית הבחירה בירושלים אין לו שייכות לכאורה עם ענין הגאולה.

7 י. והביאור בכל זה:

8 כאשר יושבים ל'סדר' וצריך להתחיל באמירת ההגדה, הנה עוד לפני שיש ל"בן" (שאליו אומרים את
9 ההגדה - "והגדת לבנך") ידיעה בפרטי השעבוד ונסים ונפלאות של הגאולה, מתעוררות אצלו כמה
10 קושיות שיש צורך שיובהרו אצלו עוד לפני אמירת ההגדה מ"עבדים היינו":

11 (א) מדוע לא היתה הגאולה דיציאת מצרים⁷⁷ אחת ולתמיד? אילו היתה הגאולה על-ידי בשר-ודם,
12 היה מובן, שכשם שהוא עצמו (מוגבל ו)משתנה, כך ישנו שינוי וחילוף גם בפעולותיו; אבל כיון
13 שהגאולה דיציאת מצרים היתה על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, אשר "ה' אלקים אמת"⁷⁸, וכל פעולותיו הן
14 אמיתיות ונצחיות, היתה הגאולה ממצרים צריכה להיות גאולה נצחית - ואם כן, איך יתכן שאנחנו
15 נמצאים בגלות? ולא סתם גלות, אלא גלות מר כזה ש"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו", בדוגמת
16 (ועוד יותר מ)מה שהי' בגלות ושעבוד מצרים?

17 (ב) כיון שבני-ישראל יצאו "ברכוש גדול"⁷⁹, כהבטחת הקדוש-ברוך-הוא⁸⁰ - כיצד יתכן שיש עניות
18 אצל בני-ישראל (כפי שרואה בשולחן-הסדר שיושבים אורחים עניים - "דצריך" ו"דכפין")?

19 (ג) יתירה מזה: מצות ההגדה בליל הסדר, "והגדת לבנך", היא "כנגד ארבעה בנים דברה תורה", כך,
20 שבשולחן-הסדר נמצא לא רק בן חכם, אלא גם רשע (ותם ושאינו יודע לשאול). וקשה להבין: ידוע⁸¹
21 שהרשעים שהיו באותו דור, לא נגאלו (הם מתו בשלושת ימי אפילה). וכיון שבני-ישראל שיצאו ממצרים
22 לא היו רשעים - כיצד מגיע לפתע בן-רשע⁸² אצל בני-ישראל⁸³?

23 [ואין לומר שהרשע של ההגדה שיושב אצל השולחן אינו מסוג הרשעים שמתו במצרים בשלושת
24 ימי אפילה, כי מפורש בהגדה בתשובה לבן הרשע ש"אילו היה שם לא היה נגאל"].

25 ושאלות אלו אינן סתם שאלות בשכל והבנה, אלא הן מפריעות לכל התוכן של הסדר וסיפור ביציאת
26 מצרים, שענינם הוא ש"בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים",
27 ולכן "יכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות"⁸⁴ כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים⁸²; וכיון שהתורה
28 היא תורת אמת, הרי זה צריך להיות באופן ובהרגש אמיתי. אך כיצד יכול להיות אצל יהודי הרגש

בשלח יד, לא), אלא בענין של הבנה והשגה באלקות, עד לראי' חושיית (כמבואר בתניא פל"ו), ומוכן, שבמעמד ומצב של השגה וראי' באלקות, אי אפשר שיהי' "תם" ו"שאינו יודע לשאול", ועאכו"כ בנוגע ל"רשע" (אפילו "רשע" שכנגדו "דיברה תורה", כפי שהוא בתורה (ראה לקו"ש ח"כ ע' 108 ואילך. ושי"נ), וע"ד הקושיות שבתורה, שאף שענינם העלם כו', הרי זה חלק מהתורה (ראה תורת מנחם - התועדויות חמ"ד ריש ע' 110. ושי"נ). - מהנחה בלתי מוגה.
(83) כמו שהקשה כ"ק מו"ח אדמו"ר (ספר השיחות תש"ה ע' 83).
(84) ריש לבאר (ולחזק) הקושיא ע"פ הידוע (יחזקאל טז ובמפרשים) דביצ"מ הי' לידת עם ישראל, ומכיון שבשעת הלידה לא היתה מציאות של רשעים (כאלו) איך באו אח"כ.
(84) שלכן, גם אמירת ההלל בליל הסדר היא מיושב - אע"פ שאמירת הלל בכל השנה (וגם בתפלת ערבית דליל הפסח) צ"ל מעומד דוקא (ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סתע"ג סמ"ח. ושי"נ). - מהנחה בלתי מוגה.

(74) וראה זבח פסח.

(75) וארא ו, ר"ז.

(76) שם, ח.

(77) שכבר הזכיר בקידוש "זכר ליציאתנו".

(78) ירמ' יוד, יוד. וראה רמב"ם בתחלתו (פ"א, ה"ד).

(79) לך לך טו, יד.

(80) ואין זה דומה להבטחה מלמעלה שלפעמים יכול להיות שלא תומשך למטה, וכפי שמצינו ביעקב, שאף שהובטח לו כו', מ"מ חשש "שמא יגרסו החטא" (ברכות ד, סע"א) - כי כאן מדובר בענין שכבר נמשך בפועל למטה, והי' צריך להשאר תמיד (מהנחה בלתי מוגה).

(81) שמו"ר פ"ד, ג. תנחומא וארא יד. פרש"י בא י, כב.

(82) ולכאורה לא הי' צריך להיות (לא רק רשע, אלא) אפילו תם ושאינו יודע לשאול, כי החידוש דיצי"מ ומ"ת הוא - לא בענין האמונה (שהיתה עוד לפניו, החל מאברהם אבינו, ראש אמנה, ראש לכל המאמינים (ראה שמו"ר פכ"ג, ה), וגם בזמן הגלות, ואדרבה: בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים (מכילתא

החירות באופן כזה שיראה את עצמו באמת "כאילו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים", בה בשעה שנמצא בגלות, במצב ש" (בכל דור ודור) עומדים עלינו ללכותינו", וישנם אצל בני-ישראל עניים, עניים בפשטות וגם עניים בדעת, ועד בן רשע?

יא. בכדי לבטל בלבול זה, מקדימים את הפסקא "הא לחמא עניא", שזוהי גם הקדמה שבה מבואר כללות התוכן של הסיפור ביציאת מצרים שמתחיל באמירת "עבדים היינו":
המצה שאכלו אבותינו לאחר צאתם ממצרים ("שלא הספיק להחמין עד שיצאו וכו'") נקראת בפסקא זו "די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" - להדגיש, שאופן היציאה ממצרים לא היה בשלימות, ובני-ישראל מצד עצמם כאילו "נשארו" במצרים.

וזהו ההסבר להמשך הפסקא "כל דכפין .. כל דצריך": העובדה שישנה מציאות של עניים, והמציאות של "השתא הכא .. השתא עבדין", שנמצאים עדיין בגלות ועבדות⁸⁵ - היא בגלל ש"אבהתנא (נמצאים) בארעא דמצרים", היינו, שבני-ישראל לא יצאו אז (לגמרי) משעבוד מצרים⁸⁶.

אך על-פי-זה נשאלת השאלה: אם כן, מה פעל הענין דיציאת מצרים, שלכן צריך לערוך את הסדר "דרך חירות"?

ועל זה ממשיכים ואומרים, שאמנם "השתא הכא (אבל) לשנה הבאה בארעא דישראל", ו"השתא עבדין, (אבל) לשנה הבאה בני חורין": גאולת מצרים פתחה את הדרך והצינור של גאולה⁸⁷ שמביאה לגאולה השלימה⁸⁸ - "לשנה הבאה בארעא דישראל .. בני חורין"⁸⁹.

ולכן אפשר עתה לקיים מצות סיפור ביציאת מצרים בלילה זה והחייב "להראות את עצמו כאילו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים" בשלימות; ואדרבא, על-ידי קיום הסיפור ביציאת מצרים ובאופן "כאילו הוא כו' יוצא משעבוד מצרים", יוצאים ממצב ושעבוד מצרים להיות (לשנה הבאה) בני חורין. וכידוע⁹⁰, שכל הזמן מאז יציאת מצרים עד לגאולה העתידה, ממשיכים לצאת ("מ'האלט אין איין אַרויסגין") ממצרים.

ונקודה כללית זו, שמתבטאת מיד בהתחלת "מגיד" כדי להסיר את השאלה האמורה - מדגישים ומפרטים בסיפור ביציאת מצרים, לאחר שאלת "מה נשתנה", כדלקמן.

יב. ידוע מאמר רז"ל⁹¹ שהקדוש-ברוך-הוא נתן לאברהם את הברירה: "כמה אתה מבקש שישתעבדו בניך בגיהנם או בגלות", ואברהם (או הקדוש-ברוך-הוא, כב' הדעות בזה⁹²) בחר גלות במקום גיהנם⁹³. ומזה מובן, שתוכן ענין הגלות, ולכל לראש גלות מצרים, הוא אותו תוכן וענין של גיהנם - מירוק וכפרת החטא.

(89) ובפרט ע"י ה"לחמא .. די אכלו אבהתנא", היינו, שהגילוי מלמעלה נמשך בפנימיותם, וכידוע בענין אכילת מצה (ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובכ"מ), שזוהי ע"ד מאור"ל (ברכות מ, סע"א) "אין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן", דאף שהידיעה לקרות אבא אינה הבנה וטו"ד גמור, אלא בבחי' עניות, הרי זה ענין החודר כל מציאותו, ומזה בא אח"כ לשלימות ההבנה וההשגה כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(90) ד"ה כימי צאתך שם בתחלתו.

(91) שמו"ר פנ"א, ז. ועד"ז בב"ר פמ"ד, כא. וש"נ.

(92) במדרש שם.

(93) וטעם הדבר, כי "ביסורין קלין" בעוה"ז ניצול מדינין קשים של עוה"ב, כמשל הילוך והעתקת הצל בארץ טפח לפי הילוך לגלגל השמש ברקיע אלפים מילין וכו' (תניא אגה"ת פ"ב). - מהנחה בלתי מוגה.

(85) ראה שמחת הרגל להחיד"א בתחלתו (לימוד ג' ד"ה צפון).

(86) וזהו דיוק הלשון "הא לחמא כו'", ולא "כהא כו'" (בכ"ף הדמיון) - כי לא מדובר על דבר שיש לו דמיון ל"לחמא עניא די אכלו אבהתנא כו'", אלא ש"הא לחמא עניא כו'" הוא הסיבה לכך שיש "דכפין .. דצריך", ו"השתא הכא .. עבדין" (מהנחה בלתי מוגה).

(87) ד"ה כימי צאתך תש"ח רפי"ב. וראה שם בסוף המאמר. וראה גבורות ה' למהר"ל פס"א דמבאר דבגאולת מצרים קבלו בני מעלה עצמית דבני חורין ואין המקרה דגלות שלאח"ז מבטל זה כלל (וראה שם פנ"ב). ועיין זח"ב מ, א. וראה הגש"פ עם "ביאורים" הנ"ל ע' קפה ואילך.

(88) וזה מודגש בגילוי בסיום של סימן "מגיד", בברכת "אשר גאלנו כו' ממצרים כו' כן כו' יגיענו כו' ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו" (שקאי על הגאולה העתידה).

(*) ובפרט שאצל בני", ש"בני מלכים הם" (שבת סז, א. וש"ו), אפילו טירחא קלה נחשבת ליסורין, כדאיתא בגמרא (ערכין טז, טע"ב) "עד היכן תכלית יסורין .. אפילו הושיט ידו לכיס לסיול שלש ועלו בידו שתיים" (איכא טירחא למיהדר ולמשקל שלישית - פרש"י).

- 1 החטא (כפשוטו), שבגללו הוצרכו למירוק ולכפרה, היה (שורש ומקור כל החטאים) החטא הראשון⁹⁴
- 2 - חטא עץ הדעת, שפעל סילוק השכינה מהארץ לרקיע⁹⁵. ולכן, המירוק על חטא זה נאמר לאברהם, כי
- 3 לאחר חטא עץ הדעת, שגרם הסתלקות השכינה מהארץ לרקיע, היו עוד ששה חטאים שכל אחד מהם
- 4 גרם לסילוק השכינה מרקיע לרקיע, עד לרקיע השביעי. והראשון שהתחיל להחזיר המשכת השכינה
- 5 מלמעלה למטה היה אברהם אבינו (שהמשיך את השכינה מרקיע ז' לרקיע הו'⁹⁶). ולכן, דוקא אליו נאמר
- 6 ששלימות המירוק ובירור וזיכוך החטא, שעל-ידיה נמשכת השכינה למטה כמו קודם החטא, נפעלת
- 7 על-ידי גלות מצרים.
- 8 ובכן: אילו זכו, היתה גלות מצרים גם הגלות האחרונה והיחידה, ובמילא היתה הגאולה ממצרים
- 9 גאולה שלימה, "ולא היה גליות ולא מלאך המות שולט בהן"⁹⁶ - כפי שהיה לפני החטא.
- 10 אבל כיון שלפועל לא פעלה עדיין גלות מצרים את המירוק והכפרה בשלימות⁹⁷ וכדלקמן, לכן הוכרח
- 11 להיות "ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה" - נגד מדת הדין. כי מצד מדת הדין והחשבון נשמעת הטענה,
- 12 שהיות שהמכוון והמטרה של גלות ושעבוד מצרים - לפעול בירור וזיכוך בני-ישראל (והעולם) עד למצב
- 13 כמו לפני החטא - לא נפעלה עדיין בשלימות, אין מקום ליציאה וגאולה.
- 14 יג. ועל-פי-זה מוסבר דיוק הלשון "ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה" - שהיציאה ממצרים היתה
- 15 מצד הקדוש-ברוך-הוא:
- 16 מצד מצבם, עדיין לא היו בני-ישראל ראויים לכך לגמרי; ועל-פי הידוע⁹⁸, שבהיותם במצרים היו
- 17 בני-ישראל שקועים, רחמנא-ליצלן, במ"ט שערי טומאה, ואילו התעכבו במצרים עוד רגע אחד, לא היו
- 18 נגאלים חס-ושלום.
- 19 ובלשון חסידות - כפי שמסביר אדמו"ר הזקן⁹⁹ הטעם שיציאת מצרים היתה באופן ד"כ ברח העם" (כלשון הכתוב¹⁰⁰), "מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין היה בתקפו בחלל השמאלי"; והגאולה באה
- 20 מצד זה ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא", שעל-ידיה נתעוררה אצלם ("דאָס האָט
- 21 דערנומען") נקודת היהדות שלהם, ושוב לא היו יכולים לרמות את עצמם מצד ה'רוח שטות', ה"מכסה
- 22 על האמת", שבמצב זה יכולים להיות קשורים להקדוש-ברוך-הוא - וזה פעל הענין ד"ברח העם"
- 23 [בדוגמת המבואר ב'תניא'¹⁰¹, שאפילו קל שבקלים (שבחינת חכמה שבנפש האלקית היא אצלם בבחינת
- 24 גלות ושינה), כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה, שזה מגיע בבחינת חכמה שבנפש, "היא ניצורה משנתה
- 25 ופועלת פעולתה", וגם הם מוסרים נפשם על קדושת שמו יתברך].
- 26
- 27 יד. ולכן אומרים "אילו לא הוציא הקדוש-ברוך-הוא את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני
- 28 משועבדים היינו לפרעה במצרים" - כי אילו לא היתה היציאה מצד הקדוש-ברוך-הוא, היתה גלות מצרים
- 29 נמשכת¹⁰² עד להשגת שלימות הבירור והמירוק - עד לגאולה העתידה.
- 30 וענין זה מדגישים ומפרשים יותר לפי הדעה הנוספת (הראשונה)¹⁰³ ב"מתחיל בגנות" - "מתחילה

(102) ואף שהובטחה הגאולה בסיום ת' שנה ודור רביעי ישובו הנה - הרי לאחר יציאתם זו (לולא שהקב"ה הוציא - מצד טבעם) "אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני .. לא אצא חפשי" (משפטים כא, ה), ובמכש"כ שאפילו לאחר שהוציא הקב"ה ממצרים הרי בכו "בני ישראל ויאמרו גו' זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" (בהעלותך יא, דה) וכמה פעמים אמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (שלח יד, ד), הנה "אילו לא הוציא הקב"ה כו'" היו (ע"פ טבע) גם עושים כן ושבים למצרים - ו"משועבדים היינו לפרעה במצרים" - ולהעיר משיבת כו"כ מבני למצרים היפך ציווי ירמי' (ירמי' מב ואילך).

(103) ולהעיר שברמב"ם הלכות חו"מ שם הביא זה בתחלה "כיצד מתחיל ומספר (ואח"כ ממשיך) וכן מתחיל ומודיע כו'". וראה אנציק' שם. וש"נ. וראה לקו"ש חכ"א ע' 73-74 והערה 53 שם.

(94) ראה בארוכה של"ה קעה, ב ואילך. קעז, סע"א. ועוד.

(95) שהש"ר פ"ה, א. וש"נ. וראה ד"ה באחי לגני ה'ש"ת.

(96) שמו"ר רפ"ב. ושם הוא לענין חטא העגל. אבל י"ל שיש שייכות זל"ז, כי האפשרות לחטא העגל ה' לפי שבמ"ת רק (פסוקה וזהמתן) (שבת קמו, א), כי הזיכוך ה' רק מצד "למעלה" (ראה לקו"ש ח"א ע' 10, וש"נ).

(97) אף שפעל הזיכוך בישראל ובהעולם שיוכלו לקבל התורה וכו' - ת"א עד, א ואילך.

(98) נסמן בהגש"פ הנ"ל ע' ל. וראה גם ריטב"א להגש"פ פי' עבדים היינו. ובכ"מ (וראה גם בהנסמן בתורת מנחם - התועדויות חל"ו ריש ע' 315).

(99) תניא ספ"א. לקו"ת כמסומן במפתחות (ע' פסח, ספה"ע ושבועות). ד"ה כימי צאתך שם פי"ג. ובכ"מ.

(100) בשלח יד, ה.

(101) פי"ט.

- עובדי עבודה-זרה היו אבותינו וענשיו קרבנו המקום לעבודתו: הקירוב להקדוש-ברוך-הוא הוא גם ענשיו
(לא מצד מעמדם ומצבם, מצד עבודתם, אלא) מצד "קרבנו המקום לעבודתו"¹⁰⁴.
- ועל-פי-זה מובן כיצד יכולה להיות מציאות של בן רשע גם עתה, לאחר גאולת מצרים, וגם מדוע
יכול להיות המצב ש"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו", ורק מפני ש"הקדוש-ברוך-הוא מצילנו
מידם" אין זה בא לידי פועל - כי¹⁰⁵, כנ"ל, כל זמן שלא נפעלת המטרה והתכלית, הבירור בשלימות,
נמצאים בני-ישראל במעמד ומצב שמצד ענינם ומדריגתם עדיין אינם מבוררים ומזוככים לגמרי מהרע
(ועד שישנו בן רשע), ולכן, מצד מידת הדין יש מקום לכך ש"עומדים עלינו לכלותינו".
- טו. אך כאן מתעוררת השאלה:
איך שייך שבני-ישראל יהיו "שקועים" כל-כך בטומאה וברע של מצרים, עד שמצד עצמם ומהותם
לא יוכלו לצאת ממצרים?
- וכדי להבהיר שאלה זו - ממשך בעל ההגדה ומדגיש: "וירעו אותנו"¹⁰⁶, שפירושו¹⁰⁷, שהמצריים
עשו אותנו רעים¹⁰⁸ (שלכן נאמר "אותנו", ולא "וירעו לנו"): המצריים פעלו אצל בני-ישראל כזה "רע"
שלא היה שייך אצל בני-ישראל מצד עצמם¹⁰⁹ (יותר מבחינת ה"רע" שהוצרך להתברר על-ידי גלות
ושעבוד מצרים).
- ועל-דרך התירוץ על הקושיא מדוע נענשו פרעה ומצרים שקיימו את הגזירה "ועבדום וענו אותם" -
(שאחד¹¹⁰ הביאורים בזה הוא) שהגיע להם העונש מפני שבני-ישראל סבלו אצלם מקושי השעבוד, שלא
נכלל בגזירה מלמעלה.
- טז. אך לאחר כל הנ"ל נשאלת השאלה: כיון שסוף-סוף לא פעלה גלות מצרים בירור ועילוי הראוי
- במה מתבטא הרעש וכו' והמעלה של יציאת מצרים וסיפור יציאת מצרים? ועל זה "מסיים בשבח":
"ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו".
- אמיתית ענין הבחירה¹¹¹ הוא דוקא באופן שהדבר נבחר לא בגלל סיבות וטעמים, אלא רק מצד בחירה
חפשית של הבוחר; ובחירה זו שייכת רק בעצמותו יתברך¹¹², שלגביה יתברך לא שייך כלל שתהיה
תפיסת מקום למציאות שחוץ ממנו חס-ושלום,
- ומצד עצמותו יתברך כתיב¹¹³ "הלוא אח עשו ליעקב", ודוקא מצד בחירה חפשית של עצמותו יתברך
הרי הוא בוחר בעם ישראל - "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי".
- כלומר¹¹⁴: שרש ואמיתית ענין הבחירה הוא מצד זה שישראל הם דבר אחד, כביכול, עם עצמותו
יתברך - ישראל וקודש-א-ברך-הוא כולא חד. וגילוי הבחירה למטה הוא באופן¹¹⁵ שבחיצוניות ובגלוי
נראה ש"אח עשו ליעקב", ששניהם בשוה, ואף-על-פי-כן "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי".

(109) וע"ד שאומרים "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע",
אף שלכאורה כל שאר החטאים שנימנו על סדר הא"ב, מ"באונס
וברצון" עד "בתמהון לבב" הם מצד היצוה"ר - כי כל שאר
החטאים באים מהיצוה"ר כפי שהוא מצד עצמו, ואילו ה"חטא ..
ביצוה"ר" הוא מה שהאדם מגרה את יצרו יותר מכמו שהוא מצד
עצמו (ראה גם תורת מנחם - התוועדות חל"ט ס"ע 404. וש"נ).
- מהנחה בלתי מוגה.

(110) רמב"ן לך לך טו, יד.

(111) ראה תורת שלום ע' 220. לקו"ש ח"ד ע' 1147. ע'
1309. ע' 1341. לקו"ש ח"א ע' 5 ואילך. ועוד.

(112) ראה גם לקו"ת אמור לה, ב.

(113) מלאכי א, ב"ג.

(114) ראה לקו"ש ח"ט ע' 282.

(115) להעיר מאבודרהם פ"י והיא שעמדה: כדי להראות
השגחתו בישראל מקים להם בכל דור אויבים ומציל אותם מידם.
וי"ל דפנימיות הפירוש בזה הוא, שזה שמקים להם אויבים, היינו
שמצד מוריגתם - בחיצוניות נראה "אח עשו ליעקב".

(104) וצ"ל דכוונת בעל ההגדה דגם באברהם - קרבנו
המקום, וכבב"ר רפ"ט "לפי שהי' אברהם אומר כו' הציץ עליו
הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם".

ועפ"ז י"ל אדרבה, שהטעם שבגלות מצרים לא נזדככו
בשלימות, כי גם "מתחלה" אצל אברהם הי' באופן ד"קרבנו
המקום לעבודתו".

(105) ראה גם של"ה קסא, ב (מצה שמורה). ובס"י שער השמים
לפי' והיא שעמדה.

(106) תבוא כו, ו.

(107) של"ה שם קסב, א (ועד"ז בס"י שער השמים שם).
ובכ"מ (וראה גם תורת מנחם - התוועדות חל"ט ריש ע' 261.
וש"נ).

(108) ועפ"ז: הסדר ד"וירעו אותנו המצרים .. ויתנו עלינו
עבודה קשה" הוא מן הכבד אל הקל, כיון שהענין ד"וירעו" גרוע
יותר מאשר הענין והעבודה קשה, כמארז"ל ש"המחטיא לאדם
קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו
מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא" (פרש"י תצא כג, ט). -
מהנחה בלתי מוגה.

- 1 וזהו תוכן הענין דגלות ויציאת מצרים:
- 2 בחיצוניות ובגילוי - כפי שמתגלה בעולם (סדר השתלשלות), ששם ישנו הענין ד"ביד חזקה" נגד
- 3 מדת הדין - היה זה באופן שאם היו נשארם עוד רגע במצרים לא היו נגאלים; מצד מדריגתם לא היו
- 4 ראויים ליציאת מצרים - "אח עשו ליעקב" - "הללו עובדים כו' והללו עובדים וכו'" ¹¹⁶;
- 5 אבל בפנימיות ובאמיתיות הרי זה בא מעצמותו יתברך ¹¹⁷, שהוא יתברך בבחירתו בוחר ב(נשמות)
- 6 ישראל, מצד היותם עצם אחד עם הקדוש-ברוך-הוא ¹¹⁸, ו"להחליפם" ¹¹⁹ באומה אחרת איני יכול ¹²⁰.
- 7 יז. על-פי-זה מובן גם שעל-ידי "בית הבחירה" נפעל "לכפר על כל עוונותינו" (לא רק סליחה
- 8 ומחילה):
- 9 במדריגת סדר ההשתלשלות, ששם לא ניכר בגילוי שבני-ישראל הם דבר אחד כביכול עם
- 10 הקדוש-ברוך-הוא (בדוגמת הבן למטה שהוא נפרד מהאב ¹²¹), ושם נוגע ופוגע ענין החטא - שם יש
- 11 צורך בכפרה להסיר את הלכלוך ופגם על-ידי שעבוד וגלות; אבל מצד התקשרות עצמית של בני-ישראל
- 12 עם הקדוש-ברוך-הוא על-ידי "בחירה" - נעשה "לכפר" (לאמיתתה, בשלימות ¹²²) על כל עוונותינו. מצד
- 13 מדריגה זו נעשית במילא הכפרה ומירוק החטא, כיון שזוהי מדריגה שחטא ועוון אינם נוגעים שם
- 14 מלכתחילה ¹²³. וענין זה פועל גם על מציאותם בגלוי, שגם מצד מציאותם נעשה זיכרון ומירוק הנפש.
- 15 אלא שההמשכה בזמן היא בסדר ובהדרגה: בזמן גלות ויציאת מצרים היתה נראית הגאולה כפי שהיא
- 16 בסדר השתלשלות - "כי ברח העם", ויש צורך "ביד חזקה"; והגילוי שענין זה בא מצד בחירת
- 17 הקדוש-ברוך-הוא מעצמותו יתברך ונפעל גמר ושלמות הכפרה - נעשה כאשר "בנה לנו את בית הבחירה
- 18 לכפר על כל עוונותינו".
- 19 וענין זה קשור גם עם בית הבחירה כפשוטו, שבו נפעל ענין הכפרה לא על-ידי שעבוד ויסורין כו',
- 20 אלא על-ידי קרבנות, כיון שבבית (הבחירה) המקדש נתגלתה בחירתו ¹²⁴ של הקדוש-ברוך-הוא.
- 21 ויש לומר שזהו הפירוש הפנימי ב"מתחיל בגנות ומסיים בשבח" ¹²⁵: בתחילת ההגדה והסיפור ביציאת
- 22 מצרים הרי זה כפי שהיציאה באה מלמעלה, כאילו שבני-ישראל למטה מצד מדריגתם לא היו ראויים
- 23 לגאולה (כנזכר לעיל בארוכה). ו"מסיים בשבח", שגם למטה מתגלה ענינה האמיתי - "בית הבחירה
- 24 לכפר על כל עוונותינו", כנזכר לעיל.

(116) זח"ב קע, ב (הובא בילקוט ראובני בשלח יד, כח).
שמו"ר פמ"ג, ח. ועוד.

(117) ראה אזה"ת בא ע' רס, וע' ערב (הובא לקמן בפנים) -
שהגאולה בניסן באה מבחי' אתעדל"ע שלמעלה לגמרי
מאתעדל"ת.

(118) המבואר בפנים הוא ע"ד משנ"ת בלקו"ש ח"י"ב (ע' 74
ואילך) בענין דירה בתחתונים, ע"ש.

(119) פתיחתא דרות רבה ג. וראה פסחים פז, סע"א ואילך.
ועוד.

(120) ומובן שאי"ז סתירה למשנ"ת בלקו"ש ח"י"א (ס"ע 2
ואילך), כי מובן שכמה מדריגות בזה, ובפרטיות בחי' בני
נתגלתה ביצי"מ ובחירה במ"ת. וראה לקמן בפנים.

(121) אלא שהנשמה אינה נפרדת מאת ית' כלל (לקו"ת ר"ה
סב, ד).

(122) ראה אגה"ת פ"ב.

(123) ובדוגמת החילוק שבין כפרה שע"י התשובה לזה
שעיצומו של יום מכפר - ראה לקו"ש ח"ד ע' 1151 ואילך. וראה
לקו"ש ח"ט ע' 428 ואילך (ובסעיף יו"ד שם).

(124) להעיר שהרמב"ם קורא ה' ביהמ"ק - "הלכות בית
הבחירה"*, והרי לדעתו (שם בתחלתו. ועד"ז בסהמ"צ מ"ע כ)
מצות בנין מקדש הוא "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו
הקרבנות כו'" (ולא כדעת הרמב"ן הנ"ל הערה 68 דעיקר החפץ
במשכן הוא מקום מנוחת השכינה - ראה לקו"ש ח"י"א ע' 120
ואילך. אבל ראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 הערה 24. לקו"ש ח"ט
ע' 438-9).

(125) ולהעיר שלדעת הרשב"ץ (נסמן לעיל הערה 25. וראה
גם לשון המאירי הנ"ל שם) משמע לכאורה שגם כפשוטו זהו
הסיום בשבח.

(* וכ"כ במנין המצות בריש ספר היד מ"ע כ "לבנות בית הבחירה". סהמ"צ שם (לפנינו). אבל בתרגום העליר וקאפח "בית עבודה". ובהל'
מלכים בתחלתו. אף שהביא תיכף (ביד וסהמ"צ שם) מקור דהמצוה מהכתוב "ועשו לי מקדש", ולא הכתוב (ראה יב, יא) "והי' המקום אשר
יבחר ה' גו'" שהובא בסנהדרין (כ, ב) וספרי שם. וכבסמ"ג מ"ע קסג ורמזי מ"ע שם. ראה כס"מ ריש הל' ביהב"ח. ובארוכה לקו"ש ח"ט"ז ע'
298 ואילך. ולהעיר שבהמצות בהכותרת להל' ביהב"ח כתב "לבנות בית המקדש". וראה לקו"ש ח"ט ע' 142 ואילך בארוכה. לקו"ש ח"ד
ע' 83 ואילך.

יח. ועל-ידי הסיפור ביציאת מצרים ובאופן ד"להראות את עצמו כאילו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים", וזכים לכך ש"בניסן עתידין להיגאל" יתקיים בפועל בניסן זה, כדעת רבי יהושע¹²⁶ (שבמדרש¹²⁷ הכריעו וסתם¹²⁸ כדעתו) ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל", שהגאולה באה ממקום שהוא "למעלה לגמרי מאתערותא דלתתא, דהיינו למעלה גם מבחינת תשובה"¹²⁹, והרי ממדריגה זו נעשה "יולדת זכר" - גאולה שיש לה קיום, גאולה נצחית, אפילו כאשר איש מזריע תחילה¹³⁰, שבא מלמעלה.
ו"לשנה הבאה בארעא דישראל", "לשנה הבאה בני חורין", כפי שמפרש כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹³¹, שאין צורך לחכות חס-ושלום עד לשנה הבאה, אלא יקויים תיכף ומיד בניסן זה, ובדרך ממילא נמצאים בשנה הבאה בארעא דישראל, ובני חורין, "ונודה לך שיר חדש (לשון זכר¹³²) על גאולתנו ועל פדות נפשנו".

* * *

יט. זה עתה - ב"ג ניסן - נסתיימו מאה שנה (והתחילה שנת המאה ואחת) להסתלקות ה'צמח-צדק', ובהמשך לזה - "וזרח השמש ובא השמש"¹³³ - התחלת נשיאותו של אדמו"ר מהר"ש (על-פי צוואת ה'צמח צדק¹³⁴).
והמאמר הראשון¹³⁵ שאמר אדמו"ר מהר"ש בתחלת נשיאותו הוא - דיבור-המתחיל אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים¹³⁶, שאמרו בליל ב' דחג הפסח, כי זמן האבילות נמשך עד חג הפסח (שמפסיק האבילות¹³⁷), ובחג הפסח עצמו נהגו רבותינו נשיאתו לומר 'דברי-אלקים-חיים' בליל ב' דוקא, היינו, שהיו מתחילים המאמר בסיומו של יום א', ועיקר המאמר נמשכה אמירתו בליל ב'.
ובטעם הדבר יש לומר - שהחילוק בין יום א' דפסח ליום ב' דפסח הוא על-דרך החילוק שבין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה¹³⁸, ודוגמתו במאמר 'דברי-אלקים-חיים', שהתחלת המאמר בפסוק מתורה שבכתב, והמשך המאמר הוא תורה שבעל-פה. ולכן, התחלת המאמר - הפסוק מתורה שבכתב - היתה בסיומו של יום א', מבעוד יום, והמשך ועיקר המאמר - תורה שבעל-פה - בליל ב'.
כ. מאמר ד"ה אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

תשנ"ז) ס"ע 13 ואילך, ובהערה שם. אג"ק הצ"צ ח"א ע' שסג. וש"נ.
(135) בכת"י אחד (1777 לז, א) נרשם בתחלת המאמר: "התורה הראשונה מכ"ק הרה"ק ר"ש שליט"א" (אבל שם נרשם "בליל ראשון של פסח". ראה בהערות המו"ל במפתח המאמרים שבתחלת הספר).
(136) נדפס בסה"מ תרכ"ו ע' נ ואילך.
(137) מו"ק יט, א (במשנה). רמב"ם הל' אבל פ"י ה"ג. טושו"ע יו"ד סשצ"ט ס"י.
(138) אולי הכוונה שיום א' הוא מה"ת, ויום ב' (י"ט שני של גלויות) הוא מדרבנן (המו"ז).

(126) ר"ה יא, א.
(127) שמו"ר פט"ו, יא.
(128) ד"ה החדוש הזה ה'ש"ת פ"א. ובאוה"ת בא (ע' רנט) הלשון "סתם כר"י".
(129) אוה"ת שם ע' רס. ע' ערב.
(130) כמ"ש (תהלים פז, ה) איש ואיש יולד בה. תו"א סד"ה רני ושמחי (הב') וביאורו (בסופו). אוה"ת ע' ערב (הנ"ל).
(131) ספר השיחות תש"ה שם.
(132) ראה תוד"ה ונאמר פסחים קטז, ב.
(133) קהלת א, ה. וראה יומא לח, ב. קה"ר עה"פ.
(134) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תשז;

אלו שיש להם השפעה ברוחניות הרי בוודאי צריכים לנצל זאת כדי לדבר אודות כל ענייני הפסח, ובפרט בנוגע לעניין המצה, שתהיה מצה שמורה וכו'.

משיחת שבת פרשת צו, ה'תשכ"ח

עליו להשפיע בסביבתו, ובפרט בחבריו בהכיתה שלו שגם הם ינהגו ככה, וכשידבר עימיהם בדברים היוצאים מן הלב, ועיקר כשהנהגתו הוא תהיה כדבעי בזה - יפעלו הדברים.

ממכתב, ט' ניסן, תשט"ו

בס"ד. משיחת ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן ה'תנש"א.

וקראוהו שבת הגדול, דאע"פ שיש סיבה על
כך¹³, מ"מ צריך לומר¹⁴ (ע"פ הידוע גודל הדיוק
של כל דבר בתורה וקביעות הימים ע"פ תורה)
שיש לזה שייכות פנימית עם תוכן השבת, עד כדי
כך ששבת זו נקראת "שבת הגדול".

ולוסיף, שהשייכות ד" (התחלת) הגאולה
והנסים עם שבת (הגדול) הוא בהדגשה יתירה
בשנה זו, שיום הראשון של פסח (שאז היתה
הגאולה והיציאה ממצרים בפועל) חל ביום השבת¹⁵.

ב. אחד מהענינים העיקריים בגאולת מצרים
המודגש בתורה הוא – שהגאולה היתה ע"י משה
רבינו, גואלם של ישראל, כפי שהתורה מספרת
ובארוכה¹⁶ איך שהקב"ה בחר דוקא במשה¹⁷
להיות הגואל ישראל. עד שאפילו כשמה בקש
מהקב"ה "שלח נא ביד תשלח"¹⁸, לא קבל הקב"ה
את בקשתו, כי הקב"ה רצה שדוקא משה יהי'
השליח לגאול את בני".

מזה מובן, שלמשה יש שייכות עמוקה
לגאולה¹⁹, ולכן יש בכוח לגאול את בני".

וכפי שחז"ל אומרים על משה "הוא גואל
ראשון הוא גואל אחרון"²⁰. משה נקרא "גואל
אחרון" אפילו בנוגע לגאולה האמיתית והשלימה
מגלות אחרון זה (שיהי' ע"י משיח צדקנו), שעלי'
נאמר²¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",
ובפרט כידוע²² שגאולת מצרים הוא ראש ושורש

א. תוכנו של חודש ניסן, "חודש הגאולה"¹ –
שנקרא כך על שם ענינו המרכזי, חג הפסח, "זמן
חירותנו"² – מודגש במיוחד בשבת שלפני פסח:
ניסן הוא מלשון נס³, ועוד יותר: ניסן (עם שני
נוניין) מראה על "נסי נסים"⁴ – הנסים ונפלאות
שהקב"ה עשה עם בני' בחודש זה בהוציאם
ממצרים, שמסמלים במיוחד, את ההנהגה הנסית
של חודש זה. והענין (של נסי נסים) מודגש עוד
יותר בשבת שלפני פסח (שממנו (מיני') מתברך⁵
חג הפסח⁶), הנקרא "שבת הגדול" "לפי שנעשה
בו נס גדול"⁷, הנס של "למכה מצרים בבכוריהם"⁸
(כפי שמבאר אדה"ז בשו"ע שלו⁹), "וקבעו נס זה
לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול". ועוד
יותר: "בשבת הגדול היתה התחלת הגאולה
והנסים"¹⁰ של יציאת מצרים (שלכן אומרים בשבת
זה "עבדים היינו וכו'"¹¹).

וצריך להבין¹²: למה דוקא הנס של "למכה
מצרים בבכוריהם" נקרא (א) "נס גדול" (יותר
משאר הנסים); במה מתבטא גדלות הנס? ועד שזה
(ב) "התחלת הגאולה והנסים" דיצי"מ, דלכאורה
ה"ז רק עוד נס בין כל הנסים שקרו במצרים.

צריך גם הסברה בשייכות של נס זה עם יום
השבת דוקא, ש"קבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת

(1) שמו"ר פט"ו, א.

(2) נוסח התפלה והקידוש דתה"פ. וראה לקו"ש ח"ז ע' 71
ואילך.

(3) ראה מדרש לקח טוב עה"פ בא יב, ב: ניסן שבו נעשו
נסים לישראל.

(4) ראה ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(6) דאף שיום ראשון דחג הפסח חל (בשנה זו) ביום השבת,
הרי גם שבת מקבלת (תוספת) ברכה (נוסף להברכה שיש בה
מצ"ע) משבת שלפני זה, שמיני' מתברך כולו יומין, גם יום
השביעי, כמובן מתוכן הענין בזה שם, שמיני' מתברך כולו
יומין בברכת המן, והרי הברכה על יום הששי כולל "לחם משנה"
גם על יום השבת (בשלח טז, חב). וראה גם שיחת ש"פ בא
(והתועדויות שלאח"י) תשד"מ.

(7) תוד"ה ואותו – שבת פז, ב בשם מדרש (ראה דעת זקנים
מבעה"ת בא יב, ג). טור ושו"ע אדה"ז או"ח ה' פסח ר"ס תל.

(8) תהלים קלו, י. וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומצוד"ש שם.
(9) שם. וכ"ה בתוס' שם. – ובטור מבאר תוכן הנס באו"א. וראה

לקו"ש ח"ב ע' 33 ואילך בהערות.

(10) שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

(11) שם, מרמ"א שם ס"א.

(12) ראה גם לקו"ש ח"ב שם. ח"ז ע' 57.

(13) שו"ע אדה"ז שם ס"א, ממג"א שם סק"א.

(14) ראה גם לקו"ש שם ע' 58.

(15) ולהעיר שפסח נקרא שבת בכתוב (אמור כג, טו).

(16) שמות ג, א ואילך.

(17) ואהרן הלך עם משה אל פרעה – ש"יהי' לך לפה" (אבל
"אתה תהי' לו לאלקים" (שמות ד, טז)) במענה לטענת משה "לא
איש דברים אנכי גו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שם, ט),
ולכאורה משמע שלולא טענת משה, לא הי' אהרן המדבר (וכמובן
גם מזה שבתחלה ענה ה' (על טענת משה הנ"ל) "מי שם פה
לאדם גו' ואנכי אהי' עם פך גו'" (שם, יא"ב), ורק אחרי שאמר
משה "שלח נא ביד תשלח", אמר ה' שאהרן יהי' המדבר).

(18) שם, יג.

(19) ראה שמו"ר פ"ב, ד: משה הי' מתוקן לגאולה, מתחלת
ברייתו נתקן לכך.

(20) ראה זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי. תו"א ר"פ
משפטים. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 8 ואילך.

(21) מיכה ז, טו.

(22) ד"ה כימי צאתך ה'תש"ח פי"ב (ע' 164).

וזה נתן ונותן את הכח לבניי (שראו את הנסים גלויים), שאצלם תהי' גאולה – חירות מהמצרים (מדידות והגבלות) של העולם ומה"שעבוד" להנחות העולם ומה"עבדות" למיני (המצרים מלשון³³) מיצרים וגבולים של עולם בכלל וגלות בפרט, החל מגלות מצרים – שזה נעשה "זמן חירותנו", חירות אמיתית מכל ההגבלות, כולל ההגבלות של לבושי הטבע (גם מהנסים המלוכשים בטבע, כמו נס פורים³⁴).

כפי שיהי' בשלימות בגאולה האמיתית והשלימה³⁵, שאז יהי' "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", נפלאות לגמרי למעלה מדרך הטבע (כמו הנסים של יצי"מ), ועוד יותר – נפלאות אפילו בערך לנסים של יציאת מצרים; ובאופן של "אראנו", הקב"ה בעצמו מראה להם, שאז מתגלה הכל, גם השייך לגילוי (נגלה), וגם המכוסה (נסתר); נראה האמת והפנימיות של ההנהגה הטבעית, השלימות והנהגה נסית, עד גם זה שהוא לגמרי "נפלא".

וכח זה להביא גאולה לבניי (גילוי אלקות למטה) באופן הנ"ל בא דוקא ע"י משה רבינו, גואלם של ישראל, כדלקמן.

ד. ויובן זה ע"י ביאור תוכן הענין והחידוש דמשה (שהוא בדוגמת החידוש של ענין הגאולה, ולכן באה הגאולה דוקא ע"י משה) – כפי שמתבטא בספר תהלים מזמור צד"ק (שמתחילים לומר בימים אלו³⁶), שמתחיל "תפלה למשה איש האלקים", ומסיים "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו".

מזמור זה בולט במיוחד בחידוש, שהוא נאמר ע"י משה רבינו ("תפלה למשה"); הראשון מבין "אחד עשר מזמורים כו' מכאן עד³⁷ לדוד מזמור

1 לכל הגאולות, כולל גם הגאולה העתידה לבוא –
2 כיון שגאולה (כל גאולה) באה דוקא בכח משה.

3 ג. נקודת הביאור בזה:
4 התכלית דגאולת מצרים היא – "ולקחתי אתכם
5 לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה'
6 אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים"²³,
7 ו"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"²⁴.
8 ז.א. שהגילוי אלקות למטה בגאולת מצרים היא,
9 כדי שבניי, כפי שנמצאים בעולם, יראו זאת ויכירו
10 וידעו את הקב"ה, ויקבלו על עצמם (אח"כ במתן
11 תורה) את התורה והמצוות של הקב"ה²⁵, וע"י
12 העבודה שלהם – לגלות אלקות כפי שנפעל במשכן
13 (תכלית יצי"מ ומ"ת) – "ועשׂו²⁶ לי מקדש ושכנתי
14 בתוכם"²⁷, ויותר בקביעות – בבית המקדש (ראשון
15 ושני), ובתכלית השלימות שתהי' בבית המקדש
16 השלישי, "מקדש אד' כוננו ידיך"²⁸, בית נצחי²⁹,
17 בגאולה האמיתית והשלימה, ועי"ז – גם לגלות
18 אלקות בעולם באופן כזה, עד לשלימות בזה לע"ל,
19 כשכל העולם וכל האנשים שבו יכירו ויראו אלקות
20 בגלוי ובשלימות, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר
21 יחדיו כי פי ה' דיבר"³⁰.

22 זהו גם הטעם שגאולת מצרים באה דוקא ע"י
23 נסים ונפלאות (גלויים) – כיון שדוקא ע"י נס
24 שלמעלה מדרך הטבע, מתגלה בגלוי (לעיני בשר)
25 הכח הבלתי מוגבל של הקב"ה, שיכירו בגלוי איך
26 שהקב"ה הוא הבע"ב על טבע העולם, ולכן יש בו
27 הכח לעשות נס שלמעלה (או נס שמשנה) את
28 ההנהגה הטבעית של העולם (מלשון העלם
29 והסתור³¹), שטבע (מלשון "טובעו בים"³²) מכסה
30 על כח הפועל של הקב"ה הנמצא בו,

(23) וראו ו, ז.

(24) יתרו כ, ב. וראה מכילתא ופרש"י שם. שמור"ר פכ"ט, ג.

(25) וכמ"ש (שמות ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה".

(26) תרומה כה, ח.

(27) וראה שהש"ר רפ"ה: "ראימת שרתה שכניה עלי' (בארץ) מיום שהוקם המשכן". וראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' נו. ובכ"מ.

(28) בשלח טו, יז ובפרש"י. ועוד.

(29) זח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקנ"ז ת"ח.

(30) ישעי' מ, ה. וראה תניא פל"ו (מו, א). ושם: וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מ"ת כו'.

(31) ראה לקו"ת שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' אנט. וראה לקו"ש שופטים תשמ"ז הערה 63. וש"נ.

(32) לשון הכתוב – בשלח טו, ד. וראה קונטרס י"ט כסלו שנה זו סיו ואליל. וש"נ.

(33) ראה תר"א וראו נו, ב ואליל. בשלח סד, א"ב. יתרו עא, ג ואליל. ובכ"מ.

(34) אור"ת להנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים א. סה"מ תקס"ה ח"א ע' שע ואליל (נוסחא שני). ובכ"מ – נסמנו במכתב כ"ה אדר שנה זו הערה ד"ה כידוע.

(35) בהבא לקמן – ראה מכתב ה' ניסן שנה זו. וש"נ.

(36) ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, נרפס ב"קובץ מכתבים" שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק (ע' 214). אגרות קודש שלו ח"א ע' לא. ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שמא) – מתחילים ב"א ניסן שנה זו אמירת מזמור צד"ק שבתהלים.

(37) ולא עד בכלל. וראה רש"י שבועות טו, ב (ד"ה השיר):

25 "כוננה עלינו" נדרשים שני ענינים, שני קצוות, 26 וחיבורם יחד: (א) כח שהוא נעלה מההנהגה הרגילה, הנהגה טבעית של העולם, שיש בו הכח 27 להכניס בעולם גילוי אלקות (שאינו בגילוי בעולם (מלשון העלם והסתור) מצ"ע), ועד לשנות את 28 העולם, שיהי "כלי" לגילוי אלקות. ובפרט – 29 באופן של קביעות ונצחיות – שלכך נדרש כח מיוחד, כיון שמצד גדר העולם – שמתבטא 30 בשינויים (זמן) – משתנים כל הנבראים⁴⁵ בהמשך הזמן, עד ש"כל הוה נפסד"⁴⁶, (ב) הכח צריך לדרת 31 ולהתלבש עד שיהי בערך לגדרי העולם [כידוע⁴⁷ 32 שהמברר צריך להתלבש בלבושי המתברר], שדוקא 33 אז יש לו בכח לעשות מזה (מהמתברר) כלי, מקום 34 קבוע לקבל בפנימיות את הגילוי (משא"כ אם הגילוי 35 הוא שלא בערך למקבל, לא ישאר שם בקביעות, 36 רק באופן מקיף וכיו"ב, עד שבמשך הזמן יכול 37 להסתלק). 38

39 ו. שני ענינים אלו – וי"ל שאלו שני הענינים 40 בכפילות שבתחילת וסיום מזמור צדי"ק – היו 41 בשלימות ובגילוי אצל משה רבינו – שהוא הממוצע 42 המחבר בין הקב"ה ובני"י, "אנכי עומד בין ה' 43 וביניכם"⁴⁸, וממוצע צריך להיות בו שני הענינים 44 שהוא מחבר⁴⁹:

45 על "איש האלקים" אומרים חז"ל⁵⁰ "אם אלקים 46 למה איש ואם איש למה אלקים כו", מחציו ולמטה 47 איש מחציו ולמעלה האלקים". ובהיות אצלו שני 48 ענינים אלו – "איש (ו)האלקים" – יש בכח משה 49 לחבר אלקות עם העולם (כפי שהי' בגלוי במשכן 50 משה). 51

52 ובפרטיות יותר – י"ל ששני קצוות אלו 53 בממוצע הם שני הענינים של "משה" ו"איש 54 האלקים" (הכפל שבתחילת המזמור): 55

1 (ש) משה אמרם³⁸ – שמזה מובן, שמזמור זה 2 מבטא את התוכן של עבודת ופעולת משה (ע"י 3 תפלתו), כולל – פעולתו בבני"י ובעולם³⁹.

4 וכמו שאומרים חז"ל⁴⁰, ש"ויהי נועם ה' אלקינו 5 עלינו גו'" (סיום מזמור זה) הוא הברכה (ותפלה) 6 של משה בקשר עם השראת השכינה במשכן: "אמר 7 להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי 8 נועם ה' אלקינו עלינו וגו'". ז.א. שדוקא תפלת משה 9 פעלה את השראת השכינה במשכן⁴¹, ובאופן של 10 "כוננה עלינו" – בקביעות, לדור דור [עד כפי שזה יהי' 11 בשלימות בבית המקדש השלישי, כדברי חז"ל⁴² 12 עה"פ ש"ומעשה ידינו כוננהו" מכון על בית 13 המקדש השלישי, שעליו אומר הקב"ה: לעתיד לבא 14 אני אבנה אותו ומשרה שכינתי בתוכו ואינו חרב 15 לעולם].

16 ה. הביאור בזה – ובהקדים דיוק בכפל הלשון 17 (וענין) בתחילת המזמור ובסיומו⁴³: מהו הטעם 18 בכפילות של "(תפלה ל)משה", ואח"כ תוארו – 19 "איש האלקים". ועד"ז בסיום המזמור: "ויהי נועם 20 ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו (ואח"כ 21 – עוד פעם) ומעשה ידינו כוננהו"⁴⁴.

22 ויש לומר אחד הביאורים בזה:

23 בכדי לפעול המשכת וגילוי אלקות למטה 24 באופן של קביעות ("ושכנתי בתוכם" באופן של

אחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה עד סוף מזמור לתורה.

(38) מדרש תהלים ופרש"י עה"פ. פרש"י פקודי לט, מג. ועוד. (39) ראה בארוכה ד"ה תפלה למשה תשכ"ט (נדפס בקונטרס י"א ניסן שנה זו. "קובץ י"א ניסן – שנת הצדי"ק" (קה"ת, תנש"א) אות כא).

(40) פרש"י פקודי שם, במבדב"ר פ"ב, ט. וראה גם פרש"י תהלים עה"פ. תו"ש עה"פ פקודי שם (אות לד). וש"נ (וראה ב"פתיחה" לקובץ י"א ניסן הנ"ל הערה 12).

(41) ראה בארוכה ה"פתיחה" שם. (42) מדרש תהלים עה"פ. וראה הנסמן במכתב הנ"ל הערה ד"ה לעתיד.

(43) שמוה מובן שתוכן כל המזמור (שבין תחלתו וסיומו) הוא ענין של כפל, ראה לקמן ס"ו. ולהעיר שגם בהמשך פסוקי המזמור יש כמה לשונות כפולים: "בדור דור" (פסוק א). "ומעולם עד עולם" (פסוק ב). "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם" (פסוק ג), ועוד. ואף שכן נהוג בכ"כ מזמורי תהלים לכפול לשונו (כסגנון של מזמור), הרי כל ענינים בתורה הם בתכלית הדיוק (וראה הערה הבאה), ובפרט שבמזמור זה החידוש הוא (לגבי רוב המזמורים) שיש כפל לשון (ענין) הן בתחלת המזמור והן בסיומו.

(44) ראה ראב"ע שם ששולל פירוש הרד"ק שהוא לשון כפול.

(45) וכמאמר הידוע: התינוק משנולד מתחיל להתייבש (ראה בחיי בראשית א, כח).

(46) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ה ע' 98 בהערות. חט"ו ע' 428. וש"נ.

(47) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קפז. וש"נ.

(48) ואחתנן ה, ה.

(49) ראה בארוכה ד"ה פנים בפנים תרנ"ט.

(50) מדרש תהלים עה"פ (במדרש תהלים שלפנינו הובא רק בבא הראשונה "ממחציתו ולמטה נקרא איש". אבל במדרש תהלים באבער הובא כל המאמר). דב"ר פי"א, ד. וראה "קובץ י"א ניסן" הנ"ל אות ב. וש"נ.

האלקים" (60), אלקות שלמעלה מהבריא. וידוע
הפירוש בזה⁶¹, ששרש נשמת משה הוא מדרגא
גבוהה מאד, בחי' מים (עלמא דאתכסיא⁶²),
שלמעלה מארץ ויבשה (מקום מושב האדם), ומשם
— "מן המים — משיתיהו" בגלוי (ב)עלמא
דאתגליא, עד (ב)עולם הזה הגשמי. באופן שבהיותו
נשמה בגוף פה למטה הרי הוא בגלוי "מן המים",
דבוק בגלוי למקורו למעלה (ע"ד דגי הים שתמיד
קשורים בגלוי למקור חיותם — מי הים⁶³).

נמצא ש"משה איש האלקים" מרמז על שני
הענינים הנ"ל אצל משה: "משה" — התקשרותו
(פה למטה) עם אלקות שלמעלה מהבריא (שנותן
כח לגלות אלקות למטה ולהפך את העולם,
ולהמשיך נצחיות, כח הבלי גבול — למטה), ו(ב)
"איש האלקים" — התקשרותו (כאיש) עם אלקות
שבערך הבריא, וזה נותן כח להמשיך אלקות
בערך (לבני) נשמות בגופים בעולם, באופן
שיכולים להעשות כלים (מצד ענינם הם) ובאופן
של קביעות, לגילוי אלקות שבערך הבריא, עד
ל"ושכנתי בתוכם" — גילוי אלקות שלמעלה
מהבריא.

ז. עפ"ז יובן גם הכפל בסיום המזמור —
"ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו":
כיון שאצל משה (ממוצע המחבר) היו שני
הענינים ("משה ואיש האלקים") — שלכן יש אצל
משה למטה את ענין הנצחיות וקביעות (כח
הבל"ג) בגלוי [כמרום בהמשך המזמור⁶⁴: "מעון
אתה היית לנו בדור ודור, בטרם הרים ילדו גו'
ומעולם עד עולם אתה אל גו', כי אלף שנים בעיניך
כיום אתמול גו'"] — וכך נמשכת הנצחיות בזמן גם

אע"פ ש"איש האלקים" הוא חיבור של שני
קצוות ("איש" ו"האלקים") כפי שהם באדם אחד
(משה)⁵¹ — אבל הרי שם אלקים בגימטריא
הטבע⁵², וזהו הדרגא באלקות "שמתלבשת" ומחי'
את טבע העולם. ולכן נאמר "איש האלקים", כיון
שבחי' "איש" ("מחציו ולמטה") של משה, כפי
שהוא קשור עם עולם, מתאחד (רק) עם
ה"האלקים" (אלקות שבערך הבריא)⁵³, אבל לא
עם הוי' (שם העצם⁵⁴ כו'), גילוי האלקות שלמעלה
מהעולם (שנברא בשם אלקים, בראשית ברא
אלקים⁵⁵).

לאידך, "משה" (שנאמר לפני "איש האלקים")
הוא על שם "כי מן המים משיתיהו"⁵⁶ — משם
מ"ה⁵⁷ (ונחנו מה⁵⁸), שם הוי'⁵⁹ (למעלה מ"איש

(51) דאף שמפשוטות הלשון משמע, שמבשה היו ב' ענינים
נפרדים, "איש" ("מחציו ולמטה"), ו"האלקים" ("מחציו
למעלה"), והחידוש במשה הוא, שהוא "האלקים" "מחציו
למעלה" (משא"כ שאר בני אדם הם כולו בבחי' איש, גם מחציו
למעלה) — הרי, מפשוטות לשון הכתוב ("משה איש האלקים")
מוכן, שהיות שמושה הוא איש אחד, נשמה בגוף אחד, ומה מוכן
שהוא "איש האלקים" בכל מציאותו* (ראה ד"ה פנים בפנים
הנ"ל, מע"ח שער לאה ורחל בסופו. וראה "קובץ י"א ניסן" הנ"ל
אות ב, וש"ג), שגם "מחציו ולמטה" (בעסקו בענינים גשמיים)
הוא חלק מ"איש האלקים", וגם "מחציו ולמעלה" (בעסקו
בענינים רוחניים) הוא חלק מ"איש האלקים" (משא"כ בשאר
בני אדם, אף שיש להם ב' חלקים — נשמה וגוף, נשמה היא "חלק
הוי' עמו", "חלק אלוהה ממעל ממש", וגוף הוא נברא גשמי).

(52) פרס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ר"ח שער האהבה
פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). וראה שם שער האהבה ספ"א ד"ה
וכדי להבין (נב, ד). "שלה פט, א (דאיתא בזהר); קפט, א (ומרומו
בזהר); שח, ב. חכם צבי סי"ח. שעהיה"א רפ"ו.

(53) לאידך גיסא יש לומר: מכיון שזהו "איש האלקים" (אלקות
שבערך הבריא), הרי "איש" ("מחציו ולמטה") לא מתאחד לגמרי
עם "האלקים" ("מחציו ולמעלה"), וגם לא נמשך האלקות למטה
מבחי' איש (בבחי' אנוש וכיו"ב); משא"כ ע"י התאחדות משה עם
עצמותו ית', שזהו התוכן ד"תפלה למשה", בכחו לאחד "איש
והאלקים" וגם להמשיך אלקות למטה מבחי' איש כו', כדלקמן
בפנים.

(54) כס"מ ה' ע"ז פ"ב ה"ז. פרס שער יט (שער שם בן ד')
פ"א. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח.

(55) בראשית א, א.

(56) שמות ב, י.

(57) תו"ח שמות קטז, א. אוה"ת תצוה ע' א'תרה. ע' א'תרכ.

וראה גם תו"א יתרו סח, ריש ע"ב. מג"א צט, ג. ובכ"מ.

(58) בשלח טז, ז. ח.

(59) ראה סה"מ תקס"ב ע' קלו. אוה"ת וראר ע' רג. ובכ"מ.

(*) ראה פי' מהר"ו לדב"ר שם. שמפרש מאחז"ל זה ע"פ הפד"א
(פמ"א) משה ה' רגילו עומדות בהו וכו' בשמים, וקורא לחלק שנעמד
בארץ איש וחלק שבשמים אלקים.

(60) ראה תו"א יתרו שם. לקו"ת ואתחנן ג, א. אוה"ת עקב
ע' תקצט. ובכ"מ.

(61) ראה תו"ח אוה"ת שבהערה 57. ובכ"מ.

(62) תו"א בשלח סב, א"ב. ובכ"מ.

(63) וראה ע"ז ג, ב: מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד
מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מד"ת ומן המצוות כו'. וראה
ברכות סא, ב.

(64) ולהעיר מסיום מזמור שלפני זה (מזמור פט): ברוך ה'
לעולם אמן ואמן, שאמן בכלל מורה על קיום הדבר (גמר הנצחון
— ראה נזיר בסופה), ואמן בכפליים מורה על הקיום והתוקף
באופן נצחי. וענין זה נמשך לעולם בפירושו מקום וזמן (ראה
סה"מ תש"ח ע' 160. ובכ"מ), וגם בפירושו נצחיות (ראה המשך
מים רבים תרל"ו פנ"ז ואילך). וראה יהל אור ע' תשכד השייכות
ד"אמן" עם עיסקא דשבתא כפול (דלקמן בפנים).

רק פי שנים, אלא יתירה מזה באיכות ובתוקף).
 וכפל קשור גם עם הגאולה⁷⁵ – גאולה נצחית⁷⁶.
 ובפרטיות יותר – ע"פ ביאור רש"י⁷⁷ בכפל זה:
 "ושני פעמים ומעשה ידינו כוננהו, א' על מלאכת
 המשכן שבירכן לישראל והתפלל שתשרה שכינה
 במעשה ידיהם במשכן, וא' שתהא ברכה במעשה
 ידיהם". ועפ"ז י"ל, שכפל זה מרמז על ברכה כפולה
 של משה ש"מעשה ידינו" יהיו נצחיים – הן "מעשה
 ידינו" בעניני קדושה (בדוגמת מעשה המשכן), והן
 ב"מעשה ידינו" בעניני רשות וחול, "מעשיך"⁷⁸
 ו"דרכיך"⁷⁹, הגם שאלו מעשים הקשורים עם הנהגת
 העולם, מכניס בהם משה את כח הנצחיות – "ומעשה
 ידינו כוננהו".

ולהוסיף: "תפלה למשה" הוא חלק מתפלת שבת.
 ועפ"ז מובן, שלתפילה זו יש שייכות מיוחדת עם
 שבת⁸⁰. ובפרט ש"מזמור שיר ליום השבת"⁸¹ הוא
 חלק מתפלת משה (מי"א המזמורים שאמר משה),
 עד ש"בא⁸² משה וחדשו על שמו מזמור שיר ליום
 השבת (ר"ת למשה)⁸³.

ויש לומר השייכות: עה"פ "מזמור שיר ליום
 השבת" אומרים חז"ל⁸⁴ "עיסקא דשבתא כפול"
 ומבואר בכ"מ⁸⁵, שהכפל הוא שתי הדרגות (שתי

1 אצל "משה איש האלקים"⁶⁵ בהיותו בטל לאלקות,
 2 נצחיות במשה עצמו, ש"משה לא מת"⁶⁶ (ובכל
 3 דור ודור ישנו אתפשוטותא דמשה⁶⁷, נוסף על בחי'
 4 משה שבכל א' מישראל⁶⁸), וכן בכחותיו והפרטים
 5 שלו⁶⁹, עד שגם "מעשי ידי משה (משכן שעשה
 6 משה) נצחיים"⁷⁰ –

7 לכן הי' דוקא בכחו של משה להמשיך את
 8 השכינה למטה⁷¹ ע"י תפלתו "ויהי נועם גוי", "יהי
 9 רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם", באופן
 10 ד"כוננה עלינו" – בקביעות, לדור דור (עד שבזה
 11 "ומעשה ידינו כוננהו") מרומזת הנצחיות דבית
 12 המקדש השלישי, שאינו חרב לעולם, כנ"ל).

13 וכשם שאצל משה עצמו ישנם שני ענינים
 14 ("משה" ו"איש האלקים"), כך ישנם שני ענינים
 15 אלו (כפל) בברכת ותפלת משה ("ויהי נועם גוי")
 16 – (א) המשכת השכינה במשכן, אלקות שלמעלה
 17 מעולם, (ב) באופן שזה מתלבש בפנימיות שלמטה
 18 – ויש לומר שהם מרומזים בכפל הלשון (א)
 19 "ומעשה ידינו כוננה עלינו" – באופן של מקיף
 20 מלמעלה, "להיותו בלי גבול ותכלית"⁷², (ב)
 21 "ומעשה ידינו כוננהו", שהוא מחזק את "מעשה
 22 ידינו" עצמם, ז.א. שה"כוננהו" חודר בפנימיות גם
 23 ב"מעשה ידינו" (ולא רק באופן ד"כוננה עלינו")⁷³.

24 – ויומתק בזה שכפל בכלל מורה על קיום
 25 הדבר באופן נצחי – כפליים לתושי⁷⁴ (שהוא לא

(65) ומה שבהמשך המזמור מדבר בקוצר זמן האדם ("כל
 ימינו פנו בעברתך גוי' ימי שנותינו בהם שבעים שנה גוי') – הוא
 חלק מהעונש כאשר "זרמתם שנה ידיו גוי' שנה עונותינו גוי'".

(66) סוטה יג, סע"ב. זח"א לג, סע"ב. וראה בארוכה לקו"ש
 חכ"ו ע' 6 ואילך.

(67) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. וראה תניא פמ"ד (סג, א).
 ועוד.

(68) ראה תניא רפמ"ב.

(69) כי שלמות ענין הנצחיות היא דוקא כשנמשכת וניכרת
 בכל הפרטים, דבאם פרט א' אינו נצחי ה"ז מורה על "חלישות"
 גם בהענינים שהם נצחיים, כי יש נתינת מקום ואפשרות להיפך
 הנצחיות.

(70) סוטה ט, סע"א. וראה לקו"ש חט"ז ע' 465, ובהנסמן
 שם. לקו"ש חכ"ו שם.

(71) ראה שהש"ר רפ"ה: עמד משה והורידה (השכינה) לארץ
 .. ואימת שרתה שכינה כו' (כדלעיל הערה 27). וראה המשך
 ההיולולא באתי לגני ה'שית".

(72) תניא אגה"ק סכ"ג.

(73) וראה גם פי' האלשיך עה"פ.

(74) לשון הכתוב – איוב יא, ו.

(75) ראה יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה ד"ה ויאמר גוי'
 לך לך באוה"ת לך לך תרעד, א. תרכ"ז. תר"ל – הובא בסד"ה
 נחמו עת"ר.

(76) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
 פסחים קטז, ב. ועוד.

(77) עה"פ תהלים כאן.

(78) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע
 אור"ח סרל"א.

(79) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(80) ויומתק בזה שעיקר העבודה דשבת היא עבודת התפלה
 (ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. ספר היראה לר"י אות שיט. הובא
 ונתבאר בתו"א קיג, א. לקו"ת צו יא, ד. סידור עם דא"ח רצו, ד.
 ועוד). ובפרט תפלת משה – שחזורין אליו האלף אורות בשבת (וזהו
 "שמח משה במתנת חלקו" (סידור האריז"ל במקומו. פע"ח שער
 השבת פ"ח)). ומבואר בכ"מ השייכות דתפלה למשה לתפלת שבת
 – ראה אוה"ת ויצא ע' תתמב. ד"ה תפלה למשה תר"ס. ועוד.

(81) תהלים מזמור צב.

(82) ב"ר ספכ"ב ובמ"כ שם.

(83) וראה פע"ח שם: וכשתאמר מזמור שיר ליום השבת
 תכוין בר"ת שהם למשה.

(84) מדרש תהלים שם. יל"ש עה"פ (בשלח טז, כט) ראו כי
 ה' נתן לכם השבת (רמז רסא).

(85) לקו"ת בשלח ב, ג. יהל אור ריש ע' תרכט. שם
 בהשמטות ע' תשכד ואילך. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ובכ"מ.
 וראה ד"ה אלה תולדות נח שנה זו.

חוזק) הוא, שב(המשכיות או חזרה ד) שלש פעמים
נעשה הדבר קבוע, הוא מתחזק ("כוננה") וכך
ישאר לעד.

השלימות המלאה בחזקה דשלשה (פעמים)
גופא היא – תשעים, שהוא שלש פעמים שלשים,
שלש פעמים שלש פעמים עשר: השלימות דכל
מספר הוא כאשר הוא כלול מעשר, כיון שעשר
הוא שלימות המספר⁹⁷, שמורה על שלימות הענין
[ולכן תהי' גאולה העתידה – גאולה נצחית –
קשורה עם מספר עשרה: "עלי עשור"⁹⁸ וכו']⁹⁹.
ועפ"ז – שלשים (עשר פעמים שלש) הוא שלימות
בחזקה (שלימות יותר משלש, שש, תשע וכיו"ב);
ותשעים (שלש פעמים שלשים) הוא השלימות
המלאה בחזקה.

צ':

האופן הרגיל שבו כותבים חז"ל וכו' אות זו
(במילוי) הוא – "צד"י"¹⁰⁰ (ללא ק' בסוף). ובכמה
מקומות כותבים "צדי"ק"¹⁰¹ (מצרפים לצד"י את
האות שלאחרי זה – ק'¹⁰²), שזה קשור¹⁰³ עם

(97) פרדס שער ב.

(98) תהלים צב, ד. ערכין יג, ב. וש"נ.

(99) ראה מכילתא בשלח טו, א. וש"נ (שירה העשירית).

נחומא (באבער) תשא ח. ועוד (מנין העשירי). רמב"ם הל' פרה

אדומה ספ"ג (פרה העשירית). ועוד.

(100) ראה שבת קג, ב: שלא יכתוב... גמין צדיק, צדיק גמין.

ושם קד, א: צד"י כפופה וצד"י פשוטה. ועוד.

(101) ראה זח"א ב, ב (בהקדמה): אמר לה (הקב"ה) צדי צדי

אנת וצדיק אנת* (נחבאר בספר הדרת מלך סי' עה (לד, א).

אוה"ת נ"ך ע' תתקכ, ב ואילך). ובאור הלכנה גריס: א"ל צדי

צדיק אנת וצדיק אתקרי את. ובפרדס שער כז (שער האותיות)

פכ"א (הובא באוה"ת שם ס"ע תתקכא): וכן לא נקרא צדיק אלא

בהיותו מתייחד בצדק. וכן מפורש באותיות דר"ע אות צד"י: אל

תקרי צד"י אלא צדק. וי"ג: צדיק. וראה הערה 103.

(102) ראה הערה הבאה.

(103) ראה מגן דוד שם: אות צ' מורה ביסוד כאשר נבאר

בע"ה (וראה הנסמן בהערה 105) וא"ת שהרי אין קריאת האות

צדיק אלא צד"י בלא ק', דהכי תניא בברייתא (דלעיל הערה 100)

... לא קשיא שהרי הק' לאחרי** הצ' וכאילו אתה מחברה אצל

הצ' ומשלים קריאת צדיק, ומלמדי תינוקות של ספרד מלמדין

צדיק בק'.

(*) ראה גם בס' שערי גן עדן להמקובל הר"י קאפל (קארעץ, תקס"ג)

אות צד"י (פתח א): הרי שאמר (בוהר) ב' לשונות צד"י וצדי"ק. וכן

הוא נמצא בגמרא שלנו כ'. ולכאורה י"ל דכוונתו להא דאיתא בשבת

שם: "צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט". אבל

לכאורה אין להביא רא' מזה, "דהתם אות קמייטא קא דריש" (מגן

דוד להרדב"ז אות צד"י). כדמוכח ממשאר האותיות דדריש בגמ' שם.

(**) בנדפס שם: לפני. ולכאורה הוא טה"ד.

1 שבתות⁸⁶) בכל שבת – מעלי שבתא ויומא
2 דשבתא⁸⁷, מנוחה בערך ליגיעה, ומנוחה בעצם⁸⁸,
3 ע"ד החילוק בין שם אלקים (אלקות בערך הבריאה)
4 ושם הוי' (אלקות שלמעלה מהבריאה); ובשבת
5 באים שניהם יחדיו, כפול. וי"ל שזהו ע"ד הכפל
6 בתחלת המזמור – "(תפלה ל)משה" (הוי') ו"איש
7 האלקים", ובסיום המזמור – "ויהי נועם ה' אלקינו
8 עלינו", שנועם היא הדרגא דשבת⁸⁹ (וע"ד ענין
9 עשיית המשכן⁸⁹) – "ומעשה ידינו כוננה עלינו",
10 "ומעשה ידינו כוננהו", הן מנוחה בערך ליגיעה
11 דמעשה ידינו, והן מנוחה בעצם (עלינו). ובכללות
12 יותר: כוננהו ב"מעשה ידינו" דימי החול ("ששת
13 ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"⁹⁰), "ומעשה ידינו
14 כוננה עלינו" ביום השבת, כש"כל⁹¹ מלאכתך
15 עשוי"⁹².

16 ושבת – בדוגמת משה – קשורה עם ענין
17 הנצחיות, כידוע⁹³ שבכל שבת ישנו מעין דה"יום
18 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים⁹⁴, כשתהי'
19 שלימות הגילוי דמנוחה בעצם, מנוחה נצחית.
20 והגאולה ("מיד נגאלין") באה עי"ז ש"משמרין
21 שתי שבתות כהלכתן"⁹⁵ (שתי הדרגות הנ"ל בכל
22 שבת⁸⁶, שעסקא כפול).

23 ח. ע"פ הנ"ל יש לומר הטעם לכך שתפלה זו
24 – תפלת משה איש האלקים – היא מזמור צד"י ק
25 בתהלים, הן מצד המספר (תשעים), והן מצד האות
26 (צ'):

27 תשענים:

28 בתלתא זימני הוה חזקה⁹⁶. ענין החזקה (מלשון

86) ראה ד"ה אלה תולדות גו' הנ"ל בתחלתו. וש"נ.

87) זח"א (בהקדמה) ה, ב. ח"ב קלח, א.

88) ראה אוה"ת נח נו, ב ואילך. ד"ה תפלה למשה תר"ס.
ועוד.

89) ראה מאמרי אדהאמ"צ תצוה ע' ת ואילך.

90) יתרו כ, ט.

91) פרש"י יתרו שם, ממכילתא שם. טרשו"ע או"ח טש"ו

ס"ח. שו"ע אדה"ז שם סכ"א.

92) ולהעיר מפ"י הראב"ע עה"פ: "טעם כוננה עלינו – לתקן

סבות ועלילות שלא יהי' טורח להם ועמל בכל מעשיהם, וטעם

כוננהו – שיהיו שלם, ע"ד אם ה' לא יבנה בית" (תהלים קכז,

א).

93) ראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמב). המשך תער"ב ח"ב

ע' א'קנו. ועוד.

94) תמיד בסופה.

95) שבת קיח, ב.

96) ב"מ ק, ריש ע"ב. וש"נ.

ע"פ הוראות ופס"ד התורה (עד "לכוף את כל באי
עולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח" 111) – הוא הרי
"נוגע בדבר" בזה, כיון שתורה תלוי' בישראל וניתנה
בשביל ישראל (ולכן קדמה מחשבתן של ישראל
לתורה 112), כמו שכתוב בתורה "צו את בני
ישראל", "דבר אל בני" (וכיו"ב), והחיות של
יהודי תלוי' בתורה (היא חיינו ואורך ימינו 113) –
והשאלה: בהיותו "נוגע בדבר", כיצד יכול הוא
לפעול ולעשות דירה לו ית' בתחתונים 114, מצד
ענינם הם?!

לכן עשה הקב"ה שיהודי (כפי שהוא בא למטה
בעולם כנשמה בגוף) עומד בגלוי כאילו מן הצד,
ששייכותו לתורה ומצוות אינה מכריחה אותו ואינה
גורמת לנטי' כל שהיא (בגלוי) שיתנהג כך, אלא
הדבר נמסר לבחירתו החפשית, שהוא יבחר "ובחרת
בחיים" 115 בצד דתומ"צ, ובמילא אין הוא "נוגע
בדבר", כיון שאין הוא מוכרח להתנהג באופן אחד
דוקא, יש לו הן צד טוב והן צד שכנגד, ו"זה וזה
שופטן" 116 (לא "מושלים" 117, גם לא נפשו
האלקית);

אבל מוסיפים יו"ד ל"צד", כיון שהכוונה בזה
היא – "ובחרת בחיים", שיבחר שצד ימין יהי'
צדי", הצד שלו 118 ואז – כשהוא בוחר לציית
לנפש האלקית – הרי "הקב"ה עוזרו" 119, "כי
יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו" 120].

וזהו ע"ד שני הענינים במשה – "משה ו"איש
האלקים" [ומעין זה – הנשמה וגוף דכל יהודי]:
בהיותו "משה" ע"ש מן המים משיתיהו (למעלה
מעולם) הרי הוא קשור בגלוי רק עם אלקות, עם
אין מים אלא תורה" 121 ("זכרו תורת משה

הדרגא דצדיק, בחינת יסוד כמ"ש 104 "צדיק יסוד
עולם" 105.

ואיתא בספרים 106 (ע"פ הידוע בגודל הדיוק בכל
עניני התורה, ובפרט קדושת האותיות, שלכל אות
במילוי יש פירוש) ש"צד"י הוא מלשון צד, ולפ"ז
מובן ש"צדי" פירושו צד שלי.

ט. ויש לומר הענין בזה (בעבודת ה'):

הקב"ה ברא את האדם והעולם באופן שישנם
שני צדדים ("זה לעומת זה" 107): צד הקדושה
והצד שכנגד, יצר הטוב (בצד ימין, חלל הימני 108)
ויצר הרע (בצד שמאל 108). כיון ש"תורה צוה לנו
משה מורשה קהלת יעקב" 109 לכל יהודי, מובן
ש"צדי" – הצד שלי (הצד דבני") – הוא תורה
ומצוות, פסקי דיני התורה איך צריך יהודי להתנהג
בעולם (משא"כ לצד שכנגד אין שום שייכות אליו,
ועאכ"כ שאין זה הצד שלו).

אבל לאיך גיסא הרי זה נקרא "צדי", רק צד
שלי (ולא מציאותי, וכיו"ב) – כיון שהקב"ה הרי
ברא את העולם (בשם אלקים) כ"צד" בפני עצמו
20 (זה לעומת זה עשה אלקים 107), עולם המעלים
ומסתיר על אלקות, תחתונים, עד "תחתון שאין
תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' 110, ולא
נרגש בו (מצ"ע) שצריכים להשמע להוראות
התורה, עד שיתכן שיתנהגו היפך התורה ח"ו.
והכוונה בזה היא – שיהפכו את העולם, שגם
ה"צד" דעולם מצד ענינו הוא "יסכים" להוראות
27 ופס"ד התורה (ודוקא אז הרי זה נקבע בפנימיות
בתחתונים).

ועפ"ז יכולה להתעורר השאלה (אפילו בנוגע
לדבר של רשות, אפילו לא הצד שכנגד): כיצד
יכול יהודי לצאת ולהפוך את (חפצא ד)עולם
והאנשים בעולם, שהם – מצד ענינם הם – יתנהגו

(111) רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(112) ראה תרומה פ"ד ופ"א. ב"ר פ"א, ד.

(113) נוסח ברכת אהבת עולם ותפלת ערבית – ע"פ לשון

הכתוב (נצבים ל, כ) "כי הוא חיין ואורך ימין".

(114) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדבר פ"ג,

ו. תניא שם.

(115) נצבים ל, יט.

(116) ברכות סא, ב.

(117) תניא רפ"ג.

(118) וראה ס' ברוך שאמר שם, ש"צד"י, צד י', פירושו –

צד ימין, ע"ש הי"ד שבצד ימין של ה' באות צ'.

(119) תניא שם. וראה סוכה נב, ב. קידושין ל, ב.

(120) תהלים קט, לא.

(121) ב"ק יז, א.

(104) משלי י, כה.

(105) ראה פירוש שם: פירוש בס' התמונה (תמונה ג אות צד"י)

כי רמוזה בצדיק יסוד עולם. וכ"ה בקה"י מערכת צ'. אוה"ת נ"ך
שם. לקוטי לוי"צ לתנ"ך וכו' ע' ז.

(106) ראה מגן דוד שם: צד"י הוא מלשון צד כמו מצד הארון
ולצדי המשכן. וראה גם ברוך שאמר (לרבינו שמשון ב"ר אליעזר)
אות צד"י – כח, א ("הצדקות שינטה מקו האמצעי השווה לצד
ראש ימיני").

(107) קהלת ז, יד. וראה תניא רפ"ו.

(108) תניא רפ"ט.

(109) ברכה לג, ד.

(110) תניא פל"ו (מה, ב).

קושיא פשוטה: ה"מים" (שמהם "משיתיהו" את
משה) היו מי הנילוס – "ותשם בסוף על שפת
היאור" ¹²⁶, בסמיכות ¹²⁷ לעבודה זרה דמצרים ¹²⁸!
וגם: דוקא בת פרעה מלך מצרים (ערות הארץ ¹²⁹)
הוציאה את משה מן המים, וקראה לו משה על
שם "מן המים משיתיהו", ודוקא על שם זה הוא
נקרא (אע"פ שי' שמות היו ¹³⁰) – כיצד מתאים זה
עם הפירוש בחסידות, שזהו עלמא דאתכסיא, תכלית
ההיפך מע"ז פרעה וכו'?

והביאור בזה הוא, שהיא הנותנת: כל הגבוה
גבוה ביותר נופל למטה מטה ביותר ¹³¹. בכדי
להגיע לאלקות שלמעלה מגדר הבריאה, צריכים
להגיע דוקא לבת פרעה [וכמרומו בשמה "בתי"
ה" ¹³², מלשון בת (מקבלת) מי"ה ¹³³, שלמעלה
משם הוי'], שהיא תוציא את משה ממקום של
עבודה זרה (מי נילוס), ועי"ז נעשה הגילוי ד"מן
המים משיתיהו", הגילוי דמשה מעלמא דאתכסיא
בעלמא דאתגליא.

ועפ"ז יש לומר, שזה שמשה הי' בתיבה "בסוף
על שפת היאור", בסמיכות למקום ע"ז (למטה יותר
מ"איש" "מחציו ולמטה"), אבל באופן שהי' מוגן
ע"י התיבה, ובפשטות היתה התיבה פתוחה
מלמעלה ¹³⁴, ז.א. שמשה בהיותו בתיבה הי' גלוי
כלפי שמיא, ובהיותו שם "ראתה" (אפילו בהיותה
עדיין בת פרעה) עמו שכניה ¹³⁵, ולאח"ז "מן המים

1 עבדי" ¹²²), שתורה היא בעה"ב על העולם,
2 "בראשית", בשביל התורה ובשביל ישראל ¹²³,
3 ובכח זה יכול הוא להפוך את העולם ולהמשיך שם
4 גילוי אלקות; בהיותו "איש" ("מחציו ולמטה")
5 הרי הוא "נדמה בחומריותו לגופי אוה"ע" ¹²⁴, ולכן
6 הרי הוא כאילו עומד מן הצד, והוא בוחזר, "ובחרת
7 בחיים", שכפי שהוא נמצא כ"איש" נעשה הוא
8 "איש האלקים" – "צדי".

9 עפ"ז מובן, שכיון ש"צד"י" (שתומ"צ הם הצד
10 שלו) בא (לא כ"נוגע בדבר", אלא) ע"י בחירתו,
11 בהיותו (בחיצוניות) "איש", נשמה בגוף גשמי
12 בעולם – יש בכחו להפוך את העולם ותושבי
13 העולם, שגם הם "יסכימו", לצייט להוראות
14 התורה, באופן כזה שזה נקבע אצלם בפנימיות,
15 כיון שזה בערכם, כנ"ל. באופן שע"ז יכולה
16 אלקות להמשיך ולהתגלות בכל העולם, באופן של
17 קביעות.

18 י. ועדיין צריך להבין: האמור לעיל אודות
19 העבודה ד"צד"י", להמשיך אלקות בחלק הרשות
20 שבעולם, בטבע העולם שמשם אלקים (שאמנם
21 מעלים על אלקות, אך אינו מנגד) – היות שהעבודה
22 דבירור העולם היא ע"י התלבשות בבחי' "איש
23 האלקים", הרי זה מתקבל גם בגדרי העולם; אבל
24 כאשר אומרים שכל העולם צריך להעשות דירה לו
25 יתברך בתחתונים, דירת קבע, מובן שלא יכולה
26 להשאר "פינה" בעולם שמנגדת לאלקות ח"ו (כיון
27 שאז חסר בקביעות ונצחיות דכל הדירה). א"כ כיצד
28 יש בכחנו לפעול גם ב"צד שנגד", "מקום" שבו כבר
29 הי' מכשול היפך התורה ר"ל?

30 וצריך לומר, שע"י "תפלה למשה איש
31 האלקים" (שנותן כח להמשכת אלקות באופן של
32 קביעות), ה"ז מגיע גם בתחתון שאין תחתון למטה
33 ממנו, ומהפך גם אותו. ויש לומר שענין זה מרומז
34 בכך שמוסיפים ק' ל"צד"י", שעושה את המלה
35 "צדיק" – וק' יורד למטה מן השורה ¹²⁵, וכדלקמן.

36 יא. על הפירוש הנ"ל (ס"ה) שמשה ע"ש "מן
37 המים משיתיהו" מרמז על גילוי שם הוי', שלמעלה
38 מן העולם, עלמא דאתכסיא – נשאלת לכאורה

(122) מלאכי ג, כב.

(123) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(124) תניא פמ"ט.

(125) ראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות – קו"ף. ושו"נ.

(126) שמות ב, ג.

(127) ראה צפצפ"נ עה"ת עה"פ, דכיון שהם היו עובדים
לנילוס, היתה יוכבד אסורה להשימו בתוך היאור, ולכן "ותשם
בסוף על שפת היאור"; ולאחרי ש"ותרד בת פרעה לרחוץ על
היאור", "שירדה לרחוץ מגילולי אבי", הרי ביטלה בזה הע"ז,
ושוב באתה התיבה בתוך היאור". וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 13.

(128) ראה תנחומא וארא יג. שמו"ר פ"ט, ט. פרש"י וארא ז,

יז.

(129) מקץ מב, יב.

(130) ויק"ר פ"א, ג. ועוד.

(131) שערי אורה ד"ה יביא לבוש מלכות פי"ב ואילך. פל"ב
ואילך. ובכ"מ.

(132) מגילה יג, א.

(133) ראה ל"ת להאריז"ל ישע"י קכא, ב. ספר הגלגולים

פס"ז. עיי"ש.

(134) שהרי בודאי היו נקבים בהתיבה לכניסת אויר, ואם כן,
למה הטרחא לעשות סתימה ובה נקבים, כשדי להבטיח שנענוע
הגלים לא יפילוהו מתוך התיבה ע"י סתימת רוב גג התיבה.
וכפשט הכתוב ("ותפתח ותראהו גו" – שמות ב, ו) שרצתה
לראותו ופתחה חלק התיבה שמנע הראי'.

(135) פרש"י שמות ו, ב.

יב. עפ"ז יש לומר הרמז במזמור צדי"ק
 (בהוספת ק' אחרי צד"י):
 ידוע הפירוש¹⁴⁴ ב"בה"א נברא העולם
 הזה¹⁴⁵, שהעולם נברא בה"א, שיש לה שלשה
 קוים, כנגד ג' הדרגות בעולם – בריאה יצירה
 עשי', מחשבה דיבור ומעשה: הגג ורגל ימיני
 (המחברים) הם כנגד מחשבה ודיבור, והרגל
 השמאלי הנפסק הוא כנגד עשי', שעלי' נאמר "אף
 עשיתו"¹⁴⁶, אף המפסיק.
 כיון ש"עולם על מילואו נברא"¹⁴⁷, מובן
 שאע"פ שעוה"ז נברא בה"א, שישנו הפסק לפני
 עולם העשי' (ז.א. העלם והסתור המעלים על
 חיבורו עם העולמות הגבוהים יותר) – אעפ"כ הרי
 זה על מילואו, באופן כפי שהקב"ה ברא אותו
 בשם אלקים, שישנו עולם המעלים על אלקות.
 והעבודה בעולם היא כ"צד"י"¹⁴⁸ – לבחור
 שתומ"צ יהיו הצד דבני", כנ"ל.
 לאח"ז ישנה העבודה דק' (דקדושה) –
 שמגיעים גם במקום (שנעשית ע"י החטא), שמאות

1 משייתיהו" בת פרעה דוקא, והוא גדל בבית פרעה
 2 מלך מצרים¹³⁶ – הרי זה נתן כח למשה, שיוכל
 3 לשבור אח"כ את הקליפה וע"ז דמצרים, ולהציל את
 4 בני"מ משם.
 5 נמצא שבפסוק "תפלה למשה איש האלקים"
 6 כלול גם ענין שלישי (נוסף על העבודה ד"איש
 7 האלקים" (גילוי אלקות בערך הבריאה), ו"משה"
 8 (גילוי שם הוי' שלמעלה מן הבריאה)) העבודה
 9 דבירור התחתון שאין תחתון למטה ממנו. וי"ל
 10 שענין זה מרומז בענין ד"תפלה למשה"¹³⁷, כמבואר
 11 בחסידות¹³⁸ שזוהי תפלת עשיר, הקשורה עם
 12 עצמותו ית', שלמעלה מהוי' ואלקים (סוכב וממלא)
 13 והמחבר שניהם יחד, שבכח העצמות (שלמעלה
 14 לגמרי ממצאות העולם ומשלילת מציאות העולם)
 15 נמשך אלקות בכל העולם ובכל הדרגות שבו, עד
 16 בתחתון שאין תחתון למטה ממנו.

17 וכפי שיהי' בשלימות בגאולה האמיתית
 18 והשלימה, כאשר "ואת רוח הטומאה אעביר מן
 19 הארץ"¹³⁹, ו"לא יהי' שם לא מלחמה כו", ולא יהי'
 20 עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"¹⁴⁰ –
 21 הגילוי ד"והי' נועם ה' אלקינו עלינו", עלמא דאתי
 22 איקרי נועם¹⁴¹, תענוג העצמי¹⁴² (עד שנמשך
 23 ב) "ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו",
 24 כסיום המזמור¹⁴³.

(136) שם, י.

(137) היינו שבכחי' משה ב' ענינים: (א) גילוי שם הוי',
 עלמא דאתכסיא, אלקות שלמעלה מעולם. (ב) "משה" (הוי') כפי
 שהוא בדרגת "תפלה למשה", מלשון תפל ומחובר לעצמותו ית'.
 ואולי י"ל שזהו ע"ד ה' דרגות בהוי': (א) בחי' שם הוי', (ב)
 כפי שהוא למעלה מכל ענין של שם (ראה ס' הליקוטים
 דא"ח-צ"צ ערך הוי' בתחלתו. וש"נ).
 (138) ד"ה תפלה למשה תר"ס. תשכ"ט.

(139) זכרי' יג, ב.

(140) רמב"ם בסיום וחותם ספרו.

(141) זח"א קצו, ב.

(142) מאמרי אדה"ז תצוה ע' תיא. שע"ת ד"ה אם יהי' נדחך
 פכ"א.

(143) ויש לומר שע"ד התוכן דמזמור "תפלה למשה" –
 תחלתו וסיומו – הוא גם בספר הרמב"ם* (ששמו משה, וידוע
 הפתגם משה ועד משה לא קם כמשה): בתחלת ספרו – "יסוד
 היסודות ועמוד החכמות" ר"ת הוי"ש** (כמ"ש נכד) ר' דוד הגנידי

(* ולהעיר שיום הולדת שלו הוא בעבר פסח (ס"ה ד"א תתקכו).

(** ומזהיר ד"ד"סוד" (כנגד הוי"ד דשם הוי') נמשך התיבה "סוד",
 בגימטריא שבעים, כנגד בירור העולם, שבעת ימי הבנין (בחי'
 אלקים). וגם שם ממשכים ומגלים אלקות דבחי' סתום (שלמעלה

– סה"ד שם. שה"ג להחיד"א מע' רמב"ם. וראה גם "פירוש"
 לריש הל' יסודות (וגם ממשיך אח"כ "ואמת הוי' לעולם"),
 "לידע שיש שם מצוי ראשון", "אמיתת המצאות" (עצמותו ית').
 ובסיום ספרו – בהל' משיח, הקשור עם הגילוי ד"נועם" (עלמא
 דאתי), בזה גופא – ב' תקופות: שלא יהי' שינוי הטבע כ"א
 ביטול שעבוד מלכיות בלבד (גילוי אלקים בגימטריא הטבע),
 ובתקופה שני' נסים למעלה מטבע – כנרמז בסיום הספר "כמים
 לים מכסים". כמבואר במ"א (הדרן על הרמב"ם) (משיחת ש"פ
 חיי שרה) שנה זו).

(144) ראה לקו"ת ר"פ בלק (סז, א ואילך). תו"א מג"א צה,
 סע"ב ואילך. סה"מ תר"ן ע' רעט ואילך. תרנ"ח ע' ריב. השי"ת
 ע' 122. סה"מ קונטרסים ח"א רמא, א ואילך.

(145) מנחות כט, ב.

(146) ישעי' מג, יז.

(147) ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ד, ז. פ"ג, ג.

(148) וי"ל ש"ד"י" (מתיבת "צד"י") הם כנגד אות ה', שהוא
 ד' עם י' (רגל השמאלי). וזה בא לאחרי אות צ' שהוא נ' (כפופה)
 וי' בימינו, שמרמז על העבודה בקדושה ורשות, דאף שני' ר"ת
 נפילה, ה"ז נ' כפופה (שאניה יורדת למטה מן השורה), וזהו
 היירידה בשם אלקים, וצורך עלי' לבחי' נ' ר"ת נשיא, עד לגילוי
 שער הנ'. ומרומז גם בזה ש"צדי" "הוא מלשון וצודה לי ציד"
 (מגן דוד שם), בירור ה"ציד" (המותר) דעולם הזה.

וע"י היירידה נוספת למטה מן השורה, באות ק' (ע"ד ק' פשוטה),
 נעשית עלי' שלא בערך, ע"ד משה (ש"מן המים משייתיהו",
 במקום של ע"ז), שבכחו לברר גם למטה מן השורה.

מהבריאה. ע"י "נכנס יין (בגימטריא שבעים) יצא סוד", שזוהו הגילוי
 דפנימיות התורה (וע"ד מעשה מרכבה – בפיקים הראשונים דספר
 הרמב"ם).

ולכן נקרא דוקא זה "נס גדול", ודוקא זה נעשה
ה"התחלת גאולה ונסים" דגאולת מצרים.

וענין זה נקבע דוקא בשבת, כיון ששבת קשור
עם הגאולה הנצחית – יום שכולו שבת ומנוחה
לחיי עולמים (כנ"ל ס"ז), ועסקא דשבתא כפול,
שכפל קשור גם הוא עם גאולה; ולכן, בשבת שבה
קרה ה"נס גדול" ד"למכה מצרים בבכוריהם" –
ה"ז מהפך את כל השבת, שנעשה "שבת הגדול".
[ולכן יש בכח שבת זו לברך את חג הפסח, כנ"ל
ס"א].

ולחסיף, שבקביעות שנה זו (ובכמה שנים) חל
שבת הגדול בשבת פ' צו, "אין צו אלא לשון זירוז
מיד ולדורות"¹⁵⁴, שמדגיש עוד יותר את גילוי ענין
הנצחיות למטה – בכח זה שהקב"ה מצוה למשה
רבינו: "צו את אהרן", וע"י אהרן הרי זה מגיע
לכל יהודי (כיון שאהרן הוא אוהב שלום ורודף
שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה¹⁵⁵), שיש
לו ציווי ונתינת כח בלתי מוגבלת מהקב"ה, הן
בהווה (מיד) והן בעתיד (לדורות):

"מיד" – אין לו שום הפרעה או אפילו עיכוב
מלפעול את הציווי מיד, כיון שהוא מלוכש בזה
לגמרי, עד שזהו חייו, חדור תוך תוכו; ולדורות –
ענין זה נמשך, ובאותו אופן – זריזות, גם בדורות
הבאים – ל' רבים; וכאשר ישנה חזקה דשלשה
דורות (שלו ועוד שני דורות), ה"ז נעשה ענין נצחי
לכל הדורות, שכל פעולה שהוא עושה תהי' באופן
ד"מעשה ידינו כוננהו"¹⁵⁶.

טו. האמור לעיל הוא בהדגשה יתירה בהמצאנו
בחודש ניסן דשנה זו "הי' תהא שנת נפלאות
אראנו", וכמדובר (גם במכתבים כלליים) אודות
הנסים ונפלאות שקרו בשנה זו (בסמיכות לחג
הפורים), עד שהנצחון הביא לכך, שהשונא
ישחרר, באופן טוב, חלק משבויי-המלחמה וכו',
כמדובר בפרטיות לפנ"ז.

ובודאי ימשיך הקב"ה להראות נסים ונפלאות,
עד – ועיקר – "אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית
והשלימה,

(154) תר"כ (הובא בפרש"י עה"פ).

(155) אבות פ"א מ"ב.

(156) ראה מכתב ח' ניסן שנה זו. וש"נ.

ה' יעשה אות ק', שרגלה השמאלי יורד למטה מן
השורה, למטה מהמקום שבו ברא הקב"ה את
העולם לכתחילה. והכוונה בזה היא – "אשר ברא
אלקים לעשות, לתקן"¹⁴⁹, להיות "שותף להקב"ה
במעשה בראשית"¹⁵⁰, ולברר גם מקום זה, כפי
שפעל משה (כנ"ל) – שזהו תוכן שלימות העבודה
ד"צדיק", שהוא ממשך מ"צד"י" (שתומ"צ הוא
הצד שלו) גם בק"י¹⁵¹ למטה מן השורה¹⁵².

יג. ע"פ כל הנ"ל מובן מדוע דוקא משה הוא
גואלם של ישראל, בגאולת מצרים, וגואל ראשון
הוא גואל אחרון – כיון שבהיותו בדרגת "תפלה
למשה איש האלקים" יש בכחו להמשיך גאולה –
גילוי כח הבלי גבול – בעולם, ולגאול את בני
מכל המיצרים וגבולים, עד גם דקליפת וע"ז של
מצרים, ובכח זה – גם הגאולה האמיתית
והשלימה, ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
נפלאות", לא רק נסים המלוכשים בטבע (אלקים),
אלא גם נסים גלויים שלמעלה מדרך הטבע לגמרי,
ועד נפלאות,

ותהי' זו גאולה שאין אחרי' גלות, באופן שכל
העולם כולו יהי' דירה לו יתברך, דירת קבע ונצחי,
לעד ולעולמי עולמים.

יד. בזה ניתן גם לבאר את תוכן ה"נס גדול"
בשבת הגדול, והקשר עם שבת דוקא:

דוקא ע"י הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם",
שהתוקף דלעו"ז עצמו (בכורי מצרים) מכה את
מצרים, ארץ מלאה גילולים¹⁵³ – הבירור דק'
(למטה מן השורה) – נפעל ע"י גילוי הכי נעלה
דאלקות, למעלה מהנסים שקרו לבנ"י עצמם (או
הנסים שהקב"ה עשה). עד שזה מגלה עוד יותר את
הכח הנצחי וכח הבלי גבול דאלקות, שמגיע אפילו
במקום זה.

(149) בראשית ב, ג.

(150) ל' חז"ל – שבת ק"ט, ב.

(151) וע"ד ההוספה בצדיק לגבי פ"א בפסוקי "תהלה לדוד"
(שע"פ סדר הא"ב) – "פותח את ידיו ומשביע לכל חי רצון, צדיק
ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו": אף שגם ב"פותח גו"
מודגשת הפעולה וההשפעה בעוה"ז (ע"ד באות ה'), שזהו"ע
משביע לכל חי" – הרי ההשפעה היא ביד ימין (ראה יהל אור
ע' תקנה); וב"צדיק גו" מרומזת ההשפעה גם ביד שמאל, למטה
מן השורה.

(152) וע"ד משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא (ראה לקו"ת

שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, ב).

(153) פרש"י וארא ט, כט.

והיהדות והפצת המעיונות חוצה, וגם – להשפיע
גם על אוה"ע בנוגע לשבע המצוות שלהם¹¹¹, –
ובזה באים לנצל מאורע נוסף להוספה בעבודת
השם:

בהשגחה פרטית, יצאה לאור בימים אלו
החלטה מספר 104 – גימטריא צד¹⁶² – מבית
הנבחרים של מדינה זו (באי-הכח של המדינה
כולה), שיש להם הכח דינאי דמלכותא דינא¹⁶³ –
בקשר לקביעת יום עשתי עשר יום¹⁶⁴ לחודש ניסן
דשנה זו כיום מיועד במיוחד לחיזוק חינוך הטוב
וכיו"ב. – יסודות ביישוב העולם עבור כל תושבי
המדינה וכל תושבי העולם –

ולעשות זאת עד באופן ד"צדיק", להגיע בחוצה
שאינ חוצה ממנה.

והדגשה מיוחדת בענין שהזמן גרמא¹⁶⁵: סיפוק
כל צרכי החג לאלו הנצרכים לזה – צרכי הסדר
(מצות, ד' כוסות וכו'), וצרכי יום טוב בכלל (בגדי
יום טוב, ומאכלי יום טוב), וכיו"ב.

ויש לעורר אודות ענין נוסף בקשר עם זה:
במקומות שעורכים סדרים ציבוריים וכלליים –
ישנם כמה מקומות שבהם עשו הכנות לערוך רק
סדר אחד (בגלל חסרון כסף וכיו"ב). ונחוץ וכדאי
ביותר, שישתדלו ביותר לעשות את שני הסדרים,
על כל פנים, לחלק את ההוצאות לשני הלילות,
ובודאי – לא יצטרכו להגיע לזה, כיון שהקב"ה
ודאי יברך ויספק לעוסקים בזה את כל המצטרך,
יותר מזה.

ויהי רצון שכבר תקויים שלימות התפלה דמשה
ודמשה שבכאו"א מישראל – "תפלה למשה איש
האלקים" – "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", "תשרה
שכינה במעשה ידיכם", במעשינו ועבודתינו במשך
זמן הגלות, ותיכף ומיד ממש העיקר – בבית
המקדש השלישי, "מקדש אד' כוננו ידיך".

שמלחמות אלו הם באותו חלק בעולם ("מלך
פרס" עם "מלך ארם") הן מהסימנים שבקרב באה
הגאולה ע"י משיח צדקנו, כדאיתא בילקוט
שמעוני¹⁵⁷, ובלשונו, ש"בני אל תתיראו... הגיע
זמן גאולתכם", ו"מלך המשיח עומד על גג ביהמ"ק
והוא משמיע להם לישראל ואומר, עניים הגיע זמן
גאולתכם"!

טז. מכל הנ"ל יש לכל יהודי הוראה בעבודת
עצמו:

בעמדנו בשנת נפלאות אראנו, ובזה גופא –
בחודש ניסן, ובתוך השבוע דחג הפסח, זמן
חירותנו, ולאור המאורעות והנסים האחרונים –
שגלויים לעיני בשר, לעיני כל העמים –

הרי זה צריך לעורר אצל יהודי עוד יותר רצון
וכחות לעשות את עבודתו באופן דנס, עד נסי נסים
– אין זה מספיק שיתעלה ממצבו שעד עכשיו
בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, אלא שצריך
להתעלות בזה מעלה מעלה, "ילכו מחיל אל
חיל"¹⁵⁸, עד שמגיע ל"נס גדול" האמיתי הקשור
עם "גדול הוי' ומהולל מאד"¹⁵⁹.

וישנה ע"ז נתינת כח מיוחדת ממזמור צדי"ק,
"תפלה למשה איש האלקים", "ויהי נועם ה'
אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה
ידינו כוננהו" – ש"תשרה שכינה במעשה ידי",

ומשה נותן כח לכל יהודי – בפרט ע"י בחי'
משה שבו (המשפיעה על עבודתו בפועל) – שיגלה
בעצמו את ה"צדיק" שבו, "ועמך כולם
צדיקים"¹⁶⁰, כפי שהוא קשור עם "צדיק ה' בכל
דרכיו"¹⁶¹, ועי"ז – לעשות בשלימות את עבודתו
של "צד"י", להתמסר כל כולו לצד זה של תורה,
באופן שזה נעשה "צדי" לגמרי (באופן שאין שום
מקום לקס"ד של צד נוסף), הן בנוגע לעצמו, והן
בנוגע להשפעה על יהודים אחרים, בהפצת התורה

(162) והרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית. – ולהעיר מהנהגת
גדול א' שהי' לומד הוראה אפילו ממספר הרכבת שבה הי' נוסע!

(163) גיטין י, ב. וש"נ.

(164) לשון הכתוב – נשא ז, עב.

(165) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ריש הל' פסח סתכ"ט ס"ה.

(157) ישע"י רמז תצט.

(158) לשון הכתוב – תהלים פד, ח.

(159) תהלים מח, ב.

(160) ישע"י ס, כא.

(161) תהלים קמה, יז.

לקוטי שיחות פרשת צו כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

א.

"זאת תורת" - לפני כל סוג קרבנות בפרשתנו

1 בחלקה הראשונה של פרשתנו מדובר על חמשה
2 סוגי קרבנות: עולה, מנחה, חטאת, אשם ושלמים,
3 ולכל אחד מהם מקדים הכתוב² "(ו) זאת תורת...".

4 פירושו הפשוט של "זאת תורת" הוא "זוהי התורה
5 (ההלכות) של...", ולמרות שדיניהם של הקרבנות הללו
6 כבר נאמרו בפרשת ויקרא, בכל זאת מתאים לומר
7 "זאת תורת" בפרשתנו, כי כאן, בפרשה זו, נוספים
8 פרטי דינים שלא נאמרו בפרשה הקודמת³.

9 ב"תורת כהנים"⁴, ובדומה לכך בש"ס⁵, לומדים
10 מ"זאת תורת העולה", ש"תורה אחת לכל העולים שאם
11 עלו לא ירדו". המילה "תורת" באה לרבות סוג עולה⁶
12 (פסולין), שללא ריבוי זה לא היינו יודעים שחל עליו
13 דין של עולה ("העולה... על המזבח"⁷).

14 ובדומה לכך בארבעת הסוגים האחרים מנחה,
15 חטאת, אשם ושלמים. המילה ("זאת) תורת" בכל אחד
16 מהם באה לרבות מין בקרבן, שבלעדי ריבוי זה הוא
17 לא היה נכלל בין המינים האחרים של אותו קרבן⁸,
18 לפחות בקשר לדין מסוים. וכך מפורש ב"תורת
19 כהנים"⁹:

20 "תורת המנחה, תורה אחת לכל המנחות שיהו
21 טעונות שמן ולבונה – שגם "מנחות שאין שיריהם
22 נאכלין"¹⁰ (כמנחת כהנים...) טעונות שמן ולבונה";
23 "תורת החטאת, תורה אחת לכל חטאות שיהא דמם
24 טעון כיבוס", שאפילו "חטאות הפנימיות (ש"אין

נאכלות"¹¹)... דמם טעון כיבוס"; "תורת האשם, תורה
25 אחת לכל אשמות שיהא דמם ניתן למטה" – גם דמו
26 של "אשם מצורע" – "ניתן למטה" (למרות שלגבי
27 אשם מצורע כתוב¹² "כחטאת האשם הוא", ודם
28 החטאת "ניתן למעלה"); ומ"תורת זבח השלמים –
29 תורה אחת לכל השלמים"¹³ – לומדים "לעשות זמן
30 בבמה בזמן אהל מועד" (שגם ב"במה"¹⁴ קיים הדין
31 של נותר ופיגול).
32

ב.

שיטת רש"י - והתמיהה עליו

33 בשיטתו של רש"י בהסבר הלשונות הנ"ל בפירושו
34 על התורה, מוצאים דבר פלא:

35 בשתי הפעמים הראשונות שבהן כתוב "זאת תורת"
36 – לגבי עולה ולגבי מנחה – מפרש רש"י ש"תורת"
37 באה לרבות – "תורה אחת לכל (לכולן)..."¹⁵, ומביא
38 מ"תורת כהנים" את הפרטים הנלמדים מכאן. ואילו
39 בשלוש הפעמים האחרונות – "זאת תורת החטאת",
40 "זאת תורת האשם", "זאת תורת זבח השלמים" –
41 אין רש"י מפרש כלום.

42 ותמוה מאד, ממה נפשך: אם רש"י סובר ש"תורת"
43 מהווה ריבוי, היה עליו להסביר מהו הריבוי של
44 המילים "זאת תורת" גם בשלוש הפעמים האחרונות –
45 חטאת, אשם ושלמים; ואם רש"י סובר שבדרך הפשט
46 אין הביטוי "תורת" בא לרבות דבר-מה, ופירושו הוא,
47 (כמוזכר לעיל), כפשוטו – מדוע הוא מפרש שלגבי
48 עולה ומנחה מהווה ביטוי זה ריבוי?

(8) כלשון הת"כ (גבי מנחה חטאת ואשם) "זכי מנין יצאו מכלל" (וכיו"ב).

(9) בכל אחד במקומו. ועד"ז בש"ס גבי חטאת (משנה זבחים רפ"א) ושלמים (זבחים בסופה).

(10) ו"נאמר (ויקרא ב, א-ג) ויצק עלי' שמן ונתן עלי' לבונה והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" (ת"כ כאן).

(11) ו"נאמר (פרשתנו ו, יט-כ) הכהן המחטא אותה יאכלנה ואשר יזה מדמה תכבס" (ת"כ כאן). אבל ראה לקמן בפנים סעיף ד' והערה 22.

(12) מצורע יד, יג.

(13) בת"כ וש"ס לא הועתקו תיבות אלו. אבל זהו טעם הלימוד, כמפורש ברש"י זבחים שם. קרבן אהרן לת"כ שם.

(14) ראה ת"כ זבחים שם הטעם שהוצרך לרבותו.

(1) ל' הרמב"ם בספרו (הל' מעה"ק בתחלתו ובכ"מ) "מינים", כי לשונו לשון המשנה והתנ"ך וכו', אבל בס' חז"ל שלאחריו מפרטים יותר וקוראים למין הכולל כמה מינים – "סוג" (ראה בס' ביאור מלות ההגיון וכיו"ב). וראה הקדמת פיה"מ לס' קדשים (העתקת קאפח) "מין" וגם "סוג".

(2) ו, ב – "זאת תורת העולה"; שם, ז – "זאת תורת המנחה"; שם, יח – "זאת תורת החטאת"; ז, א – "זאת תורת האשם"; שם, יא – "זאת תורת זבח השלמים".

(3) ראה רשב"ם ריש פרשתנו.

(4) עה"פ.

(5) זבחים פד, סע"א. וש"נ.

(6) להעיר מרמב"ן ומפרש"י רש"י ריש פרשתנו.

(7) פרשתנו ו, ב.

ג.

נסיון לתרץ התמיהה על רש"י

- 1 לכאורה ניתן לתרץ: רש"י נוקט, אמנם, את הכלל
2 ש"תורת" מהווה ריבוי, כפי שהוא מדיגש בפירושו על
3 "זאת תורת העולה"⁶: "שכל תורה לרבות הוא בא,
4 לומר תורה אחת לכל..."¹⁵, ולפיכך אין הוא צריך
5 להסביר שגם לגבי חטאת, אשם ושלמים בא ביטוי זה
6 "לרבות", והוא סומך על התלמיד¹⁶, אשר יחפש
7 בעצמו וימצא במה מתבטא החידוש והריבוי של
8 הביטוי "תורת" בכל אחד מסוגי הקרבנות.
9 רק לגבי "זאת תורת המנחה" אין רש"י סומך על
10 התלמיד, והוא מסביר את הריבוי – "תורה אחת לכולן
11 להטעין שמן ולבונה האמורין בענין, שיכול אין לי
12 טענות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת,
13 מנחת כהנים שהיא כליל מנין, ת"ל תורת" – וזאת
14 מפני שלגבי מנחה יש מקום לטעות שהמילה "תורת"
15 באה לרבות דין אחר, כדלהלן:
16 בגמרא¹⁷ לומדים מ"זאת תורת המנחה – תורה
17 אחת לכל המנחות", שגם מנחות "דלא כתיבא" (שלא
18 כתוב לגביהן במפורש הדין ששיריהן נאכלין לכהנים,
19 כדוגמת מנחת חוטא) – "שיריהן לכהנים"¹⁸.
20 וכדי למנוע את המחשבה, שבדרך הפשט מרבה
21 הביטוי "תורת (המנחה)" את הדין של "שיריהן
22 לכהנים" לגבי מנחת חוטא (כדברי הגמרא), מצטט
23 רש"י בפירושו את הדרשה של "תורת כהנים", כפי
24 שפירש רש"י כבר לפני כן¹⁹, שהדין הנ"ל, שהובא

- (15 באברבנאל ריש פרשתנו מפרש: וכאילו יאמר הכתוב על מה
שנוכר בסדר ויקרא... זאת שכבר זכרנו לעיל בדבור שעבר היא תורה
כוללת לכל העולות.
ומה שפירש"י ש"תורת" הוא ריבוי [היינו שבא לרבות עוד מין כמו
"פסולים" וכו'] – שלולי הריבוי לא היינו אומרים שהוא בכלל* –
כתורת כהנים] – יש לומר, שמכיון שנאמר "זאת תורת גוי", קשה לפרש
דקאי "על מה שנוכר בסדר ויקרא" (וראה לקמן בפנים סעיף ד').
(16 כמדובר כמה פעמים, ששם שאין "חסר" בפרש"י (שמתרץ כל
קושיא שישנה בפשוטו של מקרא), כך אין "יתר" בפירושו, ולכן – כל
ענין שכן חמש למקרא יוכל להבין מעצמו (אם מפשטות הכתובים או
מפירוש רש"י שכבר למד), אין רש"י כותבו וסומך על התלמיד.
(17 מנחות עב, ב וברש"י שם.
(18 והוצרך לריבוי ד"תורת" – כי לולי הריבוי הו"א שאי"ז בכלל
מנחה, שהרי מנחת חוטא חטאת היא (ויקרא ה, יב. וראה רש"י פרשתנו
ו, יו"ד (מתו"כ עה"פ. זבחים יא, א. מנחות ב, ב).
(19 ויקרא שם, יג.

- בגמרא, שגם מנחת חוטא – "שיריה נאכלין", נלמד,
25 "לפי פשוטו"²⁰, מן הפסוק (בפרשה הקודמת²¹) "והיתה
26 לכהן כמנחה".
27

ד.

דחיית התירוץ

- תירוץ זה איננו מספיק מפני הסיבות הבאות:
28 (א) כיוון שרש"י אמר לפני-כן בפירושו, שהדין
29 ששיריה של מנחת חוטא נאכלין נלמד מן הפסוק
30 בפרשת ויקרא – הרי כבר אין הכרח להסביר, שלא זהו
31 הדין שבא לרבות הביטוי "תורת המנחה".
32 (ב) ועיקר: אין זה מסתבר, לפי ההגיון, ש"בן חמש
33 למקרא" יידע ויבין בעצמו מהם הריבויים הנלמדים
34 כאן, והכתובים ב"תורת כהנים", לגבי חטאת, אשם
35 ושלמים:
36 "זאת תורת החטאת" – מאין יבין בן חמש למקרא,
37 שעל הדין ש"חטאות הפנימיות... דמם טעון כיבוס" –
38 יש צורך בלימוד מיוחד²²? והלא, לכאורה, נראה
39 בדיוק ההיפך: אם החטאות החיצוניות – "דמם טעון
40 כיבוס", הרי קל-יחומר, שזהו הדין גם לגבי החטאות
41 הפנימיות²³?!
42 [המחשבה על האפשרות שאולי לגבי החטאות
43 הפנימיות אין צורך בכיבוס, נלמדת ב"תורת כהנים"
44 על-ידי קל-יחומר מקדשי קדשים: "ומה אם קדשי
45 קדשים ששוו לחטאות החיצוניות למריקה ושטיפה,
46 לא שוו לכיבוס, חטאות הפנימיות שלא שוו למריקה
47 ושטיפה – אינו דין שלא ישוו להם לכיבוס".
48

(20 ולפי "רבותינו דרשו" קאי הפסוק "והיתה לכהן כמנחה" במנחת
חוטא של כהן וללמד שהיא ב"כליל תהי" לא תאכל" (פרשתנו ו, טז)
כמנחת נדבת כהן.

ויש לומר, ש"לפי פשוטו" דין זה אי"צ כלל קרא מיוחד, כי נלמד
ממש"נ (פרשתנו שם) "וכל מנחת כהן כליל תהי" גוי" [ומה שפירש"י שם
(טו) "וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהי" – היינו, שגם, "של נדבה
כליל תהי", וכ"ש של חובה (ראה מפרשי רש"י שם)].

(21 ויקרא שם.
(22 כי אף שדין זה נאמר בהמשך ל"הכהן המחטא אותה יאכלנה"
(כנ"ל הערה 11) – אין טעם לומר שהדין דמם טעון כיבוס הוא דוקא
גבי חטאות הנאכלות.

(23 בזבחים (צב, ב – לדעת רבה), דהכתוב דכיבוס איירי בפנימיות
(אשר יזה בהזאות (בניזאות) הכתוב מדבר), ו"תורת" מרבה גם
הנאכלות (שאינן בהן קדושה כ"כ בהפנימיות) – אבל ע"ד הפשט, כל
הפרשה קאי בנאכלות.

(*) כי זה שדיני הפרשה הם כלליים לכל מיני העולה וכיו"ב (ראה מלבי"ם כאן) – היינו יודעים גם אם ה' כתוב "אם עולה קרבנו" (סתם) וכיו"ב – ולא הול"ל "זאת
תורת" שפירושו הפשוט אינו מתאים כאן (מכיון שרוב דיני הקרבנות נאמרו בפ' ויקרא.
(**) משא"כ זה שגלגל מ"זאת תורת המנחה גוי" דגם מנחות דלא כתוב בהו מצה "באות מצה" (מנחות נב. טע"ב ואילך) – יש לומר שאין צריך ע"י הריבוי ד"תורת".

הדינים הבודדים שנוספים כאן – הם "תורת העולה"? 22
 לכן הכרחי לומר ש"תורה – לרבות הוא בא, לומר 23
 תורה אחת לכל העולין" 30 – 24
 [ובדומה לכך יש לומר גם לגבי "זאת תורת 25
 המנחה" ו"זאת תורת החטאת" – אשר רוב דיניהם 26
 כבר נאמרו בפרשת ויקרא, ובפרשתנו נוספו רק מספר 27
 דינים]. 28
 אך לא כן לגבי "זאת תורת האשם": דיני קרבן 29
 אשם אינם כתובים בפרשת ויקרא – שם 31 נאמר רק
 מי צריך להביא קרבן אשם, אך לא דיני הקרבן עצמו, 31
 ולפיכך יוצא, שבדרך הפשט, משמעות הביטוי "זאת 32
 תורת האשם" היא "זוהי התורה (הדינים) של אשם" 33.
 וכך גם לגבי "זאת תורת זבח השלמים", המכוון 34
 לקרבן תודה 33, כהמשכם של הפסוקים "אם על תודה 35
 יקריבנו..." 34 – וקרבן תודה אינו מוזכר אף פעם 36
 בפרשת ויקרא, ולפיכך הביטוי "זאת תורת זבח 37
 השלמים" אינו ריבוי, אלא פירושו הוא כפשוטו, כפי 38
 שהוסבר לעיל. 39

ו.

רש"י אינו מפרש את "זאת תורת החטאת" - כי הריבוי כאן הוא פשוט

לפי האמור לעיל, עדיין לא מובן מדוע אין רש"י 40
 מפרש כלום על "זאת תורת החטאת", אשר עליה אי 41

אך אין מסתבר, לחלוטין, לומר שרש"י סומך על 1
 כך שהתלמיד עצמו יעלה בדעתו קל-וחומר זה 2
 (ובמיוחד כאשר הדין, שחטאות הפנימיות לא הושוו 3
 למריקה ושטיפה 24, איננו מוזכר כלל בפירוש רש"י 4
 בחומש 25)]. 5
 "וזאת תורת האשם": על אשם מצורע מסופר רק 6
 מאוחר יותר, בפרשת מצורע 26, ואם כך, כיצד יתכן 7
 לומר, שכבר כאן ילמד התלמיד בעצמו את הריבוי 8
 הכתוב ב"תורת כהנים" (שגם דמו של אשם מצורע 9
 "ניתן למטה") 27? 10
 וודאי הוא שכן חמש איננו מסוגל להבין מעצמו 11
 ש"זאת תורת זבח השלמים" בא לרבות קרבנות במה 12
 (כנלמד ב"תורת כהנים") 28, ועוד ועיקר: על דינים אלו 13
 הוא ילמד רק בפרשת ראה 29. 14

ה.

ההסבר על כך

אך ההסבר הוא: 15
 לפי דרך הפשט מובן, שהכלל "כל תורה לרבות 16
 הוא בא" חל רק כאשר המילה "תורה" היא מיותרת, 17
 או, יתר על כן, כאשר היא איננה מתאימה לפסוק. 18
 לדוגמא: אצל "זאת תורת העולה" אשר רוב דיניה של 19
 עולה כבר אמורים בפרשת ויקרא, תמוה, כיצד מתאים 20
 לכאן הביטוי "זאת תורת העולה", שפירושו: אלו – 21

ראה פי' הראב"ד לתו"כ ש"אם נפל מרובן על הכלי די להם 24
 כדי געלה מפני שהן כחטאת הפסולה שהכתוב ממעטה ממריקה ושטיפה
 כו" (תו"כ לקמן פסוק כא"כ) – והרי רש"י לא הביא דין זה דחטאת
 פסולה נתמעטה ממריקה ושטיפה.

בפי' רבינו הלל וק"א לתו"כ שם, דמה שחטאות הפנימיות אינן
 במריקה ושטיפה הוא מפני דלרשיפה קיימי ולא לבישול (וא"כ א"צ ע"ז
 קרא) – אבל דא"כ שם, (דלפי זה) "ק"ו זה אינו ק"ו כלל אחר דמה
 שלא הושוו לחטאות החיצוניות במריקה ושטיפה אינו מהעדר השווי אלא
 מפני דא"כ בהם בישול כו".

ולהעיר מרש"י זבחים שם (ד"ה ה"ק): מריקה ושטיפה דהיא דוקא
 בנאכלות דסמיך ל' כל זכר כהנים יאכל אותה.

25) ולהעיר, דמה שכתב רש"י "והוא הדין לכל קדשים" רק גבי
 הדין דכלי חרש ישבר (ו, כא) ולא גבי הדין ד"מורק ושוטף" (שם) [דלא
 ככתו"כ (שם, כב) וזבחים (צח, ב) במשנה. צו, ב). וראה רמב"ם וראב"ד
 הל' מעשה הקרבנות פ"ח ה"ד] – משמע שהדין ד"מורק ושוטף" ע"ד
 הפשט הוא רק בחטאת ולא בשאר קדשים, כמשנ"ט בלקו"ש חכ"ז ע' 36.
 26) כי אף שאשם מצורע כבר נזכר בפרש"י (ויקרא ה, יט) – הרי
 הצורך בריבוי ד"תורת" הוא מצד הקרא דמצורע (יד, יג), כנ"ל בפנים
 סעיף א'.

27) בזבחים (מח, א) וכריתות (כב, ב) יליף מ"זאת תורת האשם תורה

אחת לכל האשמות" דגם אשם תלוי הוא של ב' סלעים ("כסף שקלים")
 – אבל לרש"י נלמד זה ממשנ"י "בערכך" (ויקרא ה, יח וברש"י. מתו"כ
 עה"פ. רבנן – זבחים וכריתות שם).

וגם ע"ד ההלכה – זהו רק לדעת רע"ק. וראה שטמ"ק זבחים
 וכריתות שם (וראה גם במקומות שצוינו לקמן הערה 39) – שהדרשה
 "תורת אחת לכל כו" בנדו"ז הוא שונה משאר המקומות (שלא ידענו
 פלוגתא אי אמרין בזה "תורת אחת לכל כו"). * וראה לקמן בפנים סעיף
 ד'.

28) נוסף לזה שהה"א שאין זמן במה הוא רק מצד ק"ו כו' (תו"כ

וזבחים שצוינו לעיל הערה 9), שאינו פשוט (לבן חמש).

29) יב, ח וברש"י שם. – אף שכבר נזכר ברש"י (ויקרא א, ג. יא).

30) דאה מלבי"ם כאן.

31) ה, יד ואילך.

32) ועד"ז בעוד כמה מקומות שנאמר "זאת תורת" (וכיו"ב) – כמו:

לקמן ז, לו. שמיני יא, מו. תזריע יב, ז. יג, נט. ועוד – ולא פרש"י כלום,

כי במקומות אלו פירושו כפשוטו.

וצע"ק לשון רש"י "שכל תורה לרבות הוא בא".

33) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 21 ואילך.

34) ז, יב. וראה רש"י שם: נדר שלמים הללו.

(*) ויש לומר, דהא שס"ל לדבנן (כריתות שם) דלא ילפינן דין הנ"ל דאשם מתורה אחת כו' מפני ד"הו"א כי אמיתא תורה אחת לכל אשמות הני מילי בשאר אשמות
 ודאין אבל אשם תלוי כו" – אף שגם בכ"מ, הדרשא ד"תורת אחת כו" באה לרבות סוג שיש הו"א שאינו בכלל (כנ"ל בפנים ט"א) – כי בנדו"ז יש לדחות הדרשה
 מכיון שאינה דומה לשאר המקומות, כפנים ההערה.

ז.

הסיבות לכך שרש"י צריך לפרש את הריבוי של "תורת המנחה"

לפי ההסבר דלעיל קשה להבין מדוע צריך רש"י
לפרש "וזאת תורת המנחה, תורה אחת לכולן להטעין
שמן ולבונה" גם לגבי "מנחת כהנים שהיא כליל",
ואינו סומך על כך שהריבוי יובן מעצמו, בדיוק כמו
לגבי "זאת תורת החטאת"?

וההסבר לכך הוא:

לפי דרך הפשט מסתבר ש"זאת תורת" בא לרבות
("תורה אחת לכל...") דוקא דבר־מה בקשר לדינים
הכתובים בפרשה זו עצמה, לאחר ההקדמה "זאת
תורת...".³⁹ כלומר, הדין הכתוב מיד אחר־כך חל על
כל המינים של קרבן זה, גם על מינים שלכאורה לא
היינו כוללים אותם (בקשר לדין זה) עם המינים
האחרים.

אבל במקרה זה של קרבן מנחה, שהריבוי הנלמד
מ"תורת" הוא בקשר לדין של "טעונות שמן
ולבונה", שאיננו כתוב בפרשתנו, אלא בפרשת
ויקרא⁴⁰ (כאן כתוב⁴¹ רק "והרים ממנו... מסולת...
אשר על המנחה...", אך לא עצם הדין, שטעונות
שמן ולבונה).

לכן היינו חושבים ש"זאת תורת" איננו מרבה דין
זה, אלא ריבוי הקשור לאחד הדינים הכתובים כאן
בפרשתנו, ולפיכך מסביר רש"י שהריבוי מתכוון לדין
זה.⁴²

ישנה סיבה נוספת שבגללה לא היינו סוברים,
בלעדי פירוש רש"י, ש"תורת המנחה" בא לרבות דין
זה, שמנחת כהנים טעונה שמן ולבונה, והיא:

דיני מנחת כהנים הכתובים לאחר הפרשה של
"וזאת תורת המנחה", מתחילים בדיבור מיוחד –
"ידבר ה' אל משה לאמר זה קרבן אהרן ובניו וגו'"⁴³.

אפשר לפרש כפשוטו של הביטוי, שהרי רוב דיני
חטאת כתובים בפרשת ויקרא, וברור שהוא בא
לרבות". הכרח, אפוא, לומר, שלפי דרך הפשט,
הריבוי של "תורת החטאת" הוא פשוט עד כדי כך,
שרש"י איננו מוצא לנכון לכותבו בפירוש, כדלהלן:

מיד לאחר "תורת החטאת" כתוב "במקום אשר
תשחט העולה תשחט החטאת"³⁵, שחיתתן של כל
החטאות ("חטאת" – סתם), ואפילו של חטאת כהן
המשיח וחטאת הקהל, אשר לגביהן אין הפסוק מציין
כך בפירוש, היא בצפון (במקום אשר תשחט
העולה)³⁶.

רק לגבי מין אחד בקרבן חטאת ניתן היה לחשוב
ששחיתתו איננה בצפון (למרות שכתוב "תשחט
החטאת" סתם) – וזהו קרבן עולה ויורד, התלוי
ביכולת האדם: אם הוא בעל אמצעים הוא מביא
ל"נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים"; "ואם לא
תגיע ידו די שה והביא... שתי תורים או שני בני
יונה..." – עוף; "ואם לא תשיג ידו... והביא... עשירית
האיפה סולת לחטאת..."³⁷.

וכיוון שבמין זה של חטאת ייתכן שיביאו קרבן
שאין בו כלל שחיטה, ואפילו לא מליקה במקום
שחיטה (כבחטאת העוף, ואשר דבר זה מוצאים גם
בעולה³⁸) אלא "סולת לחטאת" – מסתבר לומר
שהשחיטה איננה ענין עיקרי בכפרה זו, ולפיכך אין
השחיטה צריכה להתבצע "במקום אשר תשחט
העולה... לפני ה'" (בצפון), אפילו כאשר מביאים שה,
ויש צורך בשחיטה.

על כך בא לשון הריבוי "זאת תורת החטאת",
ש"תורה אחת לכל החטאות" – וכיוון שגם קרבן עולה
ויורד הוא חטאת, הרי ברור ששחיתתו בצפון, ורש"י
איננו צריך לומר כלום בפירושו, מפני שזהו הענין
הראשון הכתוב מיד לאחר "זאת תורת החטאת", ודיני
החטאת כבר נלמדו בפרשת ויקרא.

(35) ו, יח.

(36) ראה גם ת"כ ע"פ: לרבות כל חטאות כר. וראה ת"כ ויקרא
ד, כד. זבחים מח, ריש ע"ב. מנחות נה, ב.

(37) ויקרא ה, ויא.

(38) ויקרא א, יד ואילך.

(39) ראה עד"ז תוד"ה הילכך (זבחים ח, א"ב), לר"ש (מנחות ג, ב –
"ועוד כו"). שטמ"ק זבחים מח, א ונעי"ג כ תוד"ה איתבי' זבחים ט, ב.

שטמ"ק כריתות כב, ב. ואכ"מ.

(40) ב, א.

(41) ו, ח.

(42) ע"פ המבואר בפנים יומתק לשון רש"י ("להטעין שמן ולבונה")
האמורין בענין – שבוהא מבאר, שמכין שס"ס הם "אמורין בענין", אפ"ל
שהריבוי ד"תורת" הוא בנוגע לדין זה.

(43) ו, יב ואילך.

33 הקרבנות שיש להם אותו דין.
 34 ומוזה שההוספה איננה איכותית בלבד (הוספת
 35 פרטי דינים), אלא גם כמותית (תוספת של קרבן), ישנה
 36 הוראה בעבודת ה':
 37 "גשמיות" נמדדת ברובה ב"כמות", ו"רוחניות" –
 38 ב"איכות". ההוראה מן הענין דלעיל היא, שהוספה
 39 באיכות וברוחניות נעשית לפעמים דוקא על-ידי
 40 תוספת בעבודה עם "כמות" ועם גשמיות. הדרך
 41 להשגת ההתעלות האמיתית בעבודה הרוחנית איננה
 42 על-ידי התרחקות והסתגרות מעניני העולם, והתעסקות
 43 רק בענינים רוחניים, אלא באמצעות הפיכת ענינים
 44 גשמיים לקרבן לה'.

45 דוקא על-ידי אופן זה של הגברת "צורה על
 46 החומר"⁴⁶, הפיכת החומר לצורה, הפיכת כמות
 47 לאיכות⁴⁷, מתהווה התעלות גבוהה ביותר בעבודתה
 48 הרוחנית של הנשמה.

ט.

קירוב יהודים לתורה ומצוות - הוספה בכמות ובאיכות

49 העבודה מסוג של הוספה בכמות היא, במובנה
 50 הרחב, התעסקות בקירוב כמות גדולה ככל היותר של
 51 יהודים לתורה ומצוות, עד כדי כך שאפילו יהודים
 52 שבחיצונותם נראה שאינם ראויים למזבח ("פסולין"
 53 ר"ל) – גם אותם הוא יעלה על המזבח באופן של
 54 "אם עלו לא ירדו".

55 ובאמצעות זאת הרי "מאיר עיני שניהם ה'"⁴⁸ – בו
 56 עצמו יתווסף אור גדול, באין-ערוך לעבודתו האישית,
 57 עד שנוצרת אצלו איכות שונה לחלוטין של עבודה
 58 רוחנית, הוא נשאר קשור, הוא עולה על ה"מזבח",
 59 הזובח ומבטל את מציאותו העצמית, עליה שהיא
 60 נעלית ממדידה והגבלה – "כל הלילה עד הבוקר", דרך
 61 כל הלילה של העלם הגלות עד לבוקר של אור
 62 הגאולה⁴⁹.

(משיחת ש"פ צו תשל"ג)

1 וכיוון שיש ביניהם הפסקה גם על-ידי דיבור
 2 מיוחד, ולא רק הפסקה של פרשה נפרדת, אשר
 3 הפסקות הפרשיות הן "ליתן ריוח למשה להתבונן בין
 4 פרשה לפרשה ובין ענין לענין"⁴⁴, קשה לומר שב"זאת
 5 תורת המנחה, תורה אחת לכולן" מתכוונים לרבות את
 6 מנחת כהנים (ולומר שחלים עליה הדינים של כל
 7 המנחות), שהיא נפרדת על-ידי דיבור בפני עצמו, דבר
 8 המוכיח שלמנחה זו יש ענין חדש ומיוחד

9 [ובמיוחד נראה דבר זה מכך שאפילו סוגי קרבנות
 10 שונים – מנחה, אשם ושלמים⁴⁵ – אינם נפרדים
 11 על-ידי דיבור בפני עצמו, ויש ביניהם רק הפסק של
 12 פרשה חדשה].

ח.

התוספות בפרשתנו על הקרבנות של פרשת ויקרא היא בשני סוגים

13 לפי כל הנ"ל ניתן לומר, שההוספה בפרשת
 14 הקרבנות בפרשתנו על הקרבנות של פרשת ויקרא היא
 15 בשני סוגים: (א) תוספת של פרטי דינים חדשים
 16 בקרבנות עולה, מנחה וחטאת. (ב) הוספת קרבנות
 17 נוספים – אשם ותודה – שדיניהם אינם כתובים כלל
 18 קודם-לכן. וכך גם בשלושת הראשונים קיים הריבוי
 19 של ("זאת תורת", שבא לרבות עוד מין של קרבן זה
 20 (תורת אחת לכל העולין מנחות וכו').

21 וכך מפרט רש"י את שני סוגי התוספת בקרבן
 22 הראשון – "זאת תורת העולה": "הרי הענין הזה בא
 23 ללמד (א) על הקטר חלבים ואברים שיהא כשר כל
 24 הלילה" – דין הכתוב מיד לאחר מכן בפסוק "על
 25 המזבח כל הלילה עד הבוקר". (ב) "וללמד על
 26 הפסולין איזה אם עלה ירד ואיזה אם עלה לא ירד,
 27 שכל תורה לרבות... שאם עלו לא ירדו".

28 ההבדל בין שני סוגי התוספת הוא ההבדל בין
 29 כמות לאיכות: התוספת מן הסוג הראשון היא הוספה
 30 באיכות הקרבן – פרטי דינים חדשים באותו קרבן
 31 משנים את איכותו של הקרבן, וסוג התוספת השני הוא
 32 הוספה בכמות – מין נוסף של קרבן, או תוספת בכמות

(44) רש"י ר"פ ויקרא.

(45) וי"ל, דמה שבחטאת יש דיבור חדש הוא רק מפני שהפסיק בדיני מנחת כהנים.

(46) ראה קונטרס תורת החסידות פ"א י"ב.

(47) דוגמא להפיכת "כמות" ל"איכות" בהלכה – עשרה מישראל לגבי פחות מעשרה. ועוד רבים. – גם י"ל: המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו (משנה שבת צג, סע"ב. רמב"ם

ה' (שבת ספ"ח) – היינו, שאף שגשם הכלי יש לו שיעור וכמות להתחייב עליו, הנה כאשר מוציא הכלי בשביל האוכלין, "כוונת" הכלי – זה שהיא בשביל האוכלין – נעשית כל מציאותה; ומכיון שהאוכלין הן פחות מכשיעור, גם הכלי הוא – פחות מכשיעור.

(48) משלי כט, יג. תמורה טז, א. תניא בהקדמה.

(49) כפ"י האוה"ח הק' עה"פ.

ילקוט לוי יצחק על התורה

הוא רק יעקב הבא מיצחק. לכן נתוסף באסתר ומרדכי מספר ז' פעמים הוי' מספר יעקב, להורות שהם, מרדכי ואסתר הבאים מזרע יעקב, ינצחו את המן. ובדוגמא כמו שיעקב ע"י הו' השתחויות שהשתחוה להקב"ה כמ"ש והוא עבר לפניו וישתחו ארצה שבע פעמים, ועיין בזה"ק פרשת וישלח דף קע"א ע"ב, נצח את עשו, וד"ל.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד צז

בראשית לג, גיד: והוא עבר לפניו וישתחו ארצה שבע פעמים עדיגשתו עדיגשתו וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל עליצואריו וישקו ויבכו:

סח

רמזים בז' פעמים השתחוואה של יעקב, דמרדכי ואסתר ינצחו את המן הבא מעשו וכו' – "אברהם שרה יעקב" בגי' "מרדכי אסתר"

במדרש רבה¹ במגילת אסתר ע"פ איש יהודי שמרדכי בדורו כמו אברהם, והראי' ממאמר רז"ל² אימא דאברהם שמה אמתלאי כו' ואימא דהמן שמה אמתלאי כו'. ואסתר מלכה על קצ"ז מדינות כמספר שני חיי שרה קצ"ז, הרי שמרדכי ואסתר שייכים לאברהם ושרה. והניתוסף במרדכי³ על אברהם הוא פעם אחת הוי'. והניתוסף באסתר⁴ על שרה, הוא ו' פעמים הוי', ביחד ז' פעמים הוי' הוא מספר יעקב.

הוא, כי כדי לנצח את המן הרשע הבא מעשו, שהוא ג"כ מאברהם ושרה, הוא ע"י בחי' יעקב דוקא. והוא מ"ש כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק,

(1) אסתר רבה פרשה ו, ב וז"ל: איש יהודי שהי' שקול כאברהם בדורו, מה אברהם אבינו מסר את עצמו לתוך כבשן האש והחזיר והכיר לבריות גדולתו של הקב"ה הה"ד (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן, אף מרדכי בימיו הכיר לבריות גדולתו של הקב"ה הה"ד (אסתר ח, יז) ורבים מעמי הארץ מתייחדים וייחד שמו של הקב"ה וקדשו, לפיכך נקרא יהודי, דכתיב איש יהודי, אל תקרי יהודי אלא יחיד.

(2) בבא בתרא צא. "ואמר רב חנן בר רבא אמר רב, אמי דאברהם אמתלאי בת כרנבו, אמי דהמן אמתלאי בת עורבתי". ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן פ. פג*. קלח.

(3) (בראשית רבה פנ"ח, ג) וז"ל: "רבי עקיבא הי' יושב ודורש והצבור מתנמנם בקש לעורר, אמר, מה ראתה אסתר שתמלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיייתה ק' וכ' וז' ותמלך על ק' וכ' וז' מדינות". נראה ביאור בזה בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קמח].

(4) פירוש מרדכי (בגי' 274), אברהם (248), החילוק ביניהם (248 — 274) = 26, שהוא פעם אחת הוי'. אסתר (בגי' 661), שרה (505), החילוק ביניהם (661 — 505) = 156.

וכן ו' פעמים הוי' (26 × 6) = 156.

ביחד 26 + 156 = 182, שהוא ז' פעמים הוי' (26 × 7) = 182, כמנין יעקב.

(5) בראשית כא, יב.

(6) ראה ירושלמי נדרים פרק ג' הלכה ח': הנודר שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות. גמ'. ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם (בראשית כא, יב), כי ביצחק יקרא לך זרע, ואין עשו בכלל זרע יצחק. א"ר יודן בר שלום ביצחק במקצת יצחק. ר'

הנא אמר בי"ת תרי, בן שהוא עתיד לנחול שני עולמות העולם הזה והעולם הבא.

קרבן העדה: ופרץ ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם, בתמי', ולמה יהא מותר בכל האומות. ומשי כתיב כי ביצחק יקרא לך זרע, דוקא יצחק ואין השאר זרעו. ופרץ עשו וכו', ולמה יהא מותר בזרעו של עשו. ביצחק, ולא כל יצחק למעט עשו שאין בכלל זרעו של אברהם. בי"ת תרי, ב' של ביצחק אתי לרמזי על הבן שהוא עתיד לירש שני עולמות הוא הנקרא זרעו, והיינו זרעו של יעקב שנחלתו שני עולמות בימי דוד ושלמה וכן לעתיד.

ועיין בראשית רבה פ' נג, ב.

(7) וז"ל: מש"כ (בראשית לג, ג) והוא עבר לפניו, מאי והוא (על מי נאמר "והוא") דא שכנינא עלאה דהוה אולה קמי' (אלא "והוא" הכוונה על השכינה העליונה שהלכה לפני יעקב), ודא הוא נטירו עלאה (וזהו היא השמירה העליונה שהלכה לשמור אותו), כיון דחמא יעקב (וכשראה אותה יעקב) אמר הא עידן לסגרא גבי' דקודשא בריך הוא דהוה אזיל קמי' (אמר הרי עתה השעה להשתחוות להקב"ה שהי' הולך לפניו), כרע וסגיד שבע זמנין (וכנגדו כרע והשתחוה שבע פעמים) עד גשתו עד אחיו, ולא כתיב וישתחו לעשו (כי לא לעשו השתחוה), אלא כיון דחמא דהא קודשא בריך הוא אול קמי' כדין סגיד לקבלי' (אלא כיון שראה שהקב"ה הולך לפניו אז השתחוה לנגדו), בגין דלא למיהב יקר למסגד לאחר בר מני' (כדי שלא לתת כבוד להשתחוות לאחר חוץ ממנו, ועשו חשב שכנגדו השתחוה יעקב), וכולא איהו כדקא יאות (והכל הי' כראוי), זכאין אינון צדיקייא דכל עובדיהון דקא עבדי בגין יקרא דמאריהון איהו (אשריהם הצדיקים שכל מעשיהם שעושים הם כנגד לתת כבוד לקונם), ובגין דלא יסטון לימינא ולשמאלא (וכדי שלא יטו עצמם לימין ולשמאל מדרך הישר של הקב"ה). נרמק וכ"פ ומפרשים].

ראה גם לקמן סימן עא.

(8) ראה אור התורה בראשית — פרשת וישלח — סוף עמוד רלא. פנים יפות פרשת וישלח (לב, כח). ספר המקנה קידושין כט, ב. ד"ה ואפשר דמתרחש ניסא.

פירוש: (ראה לעיל סימן סו) "עשו" בגי' 376, וכן ז' פעמים טמא" (7 × 50 = 350), + פעם א' הוי' (26) = 376, וע"י השתחוות יעקב ז' פעמים, וכנ"ל יעקב הוא ז' פעמים "הוי'", הנה כל פעם השתחוואה ביר יעקב פעם אחת "טמא" של עשו, ואחר ז' פעמים השתחוואה של יעקב, בירור כל הו' פעמים "טמא" בעשו, ואז נתגלה הפעם א' "הוי'" שהי' טמון בעשו (שהי' נבלע בתוך הו' פעמים טמא), ואז נתעורר הצד הטוב של עשו ולכן "ויחבקו וישקו".

המפרשים ז"ל מה אצטרך לומר עד הבוקר, דבכמה דוכתי כתיב לילה ולא כתיב עד הבוקר. וי"ל עד הבוקר לע"ל ועד בכלל שאז ג"כ יקריבו קרבנות אע"ג דלא שייך אז הטעם דשייך השתא דהיינו לשלול אמונות ע"ז כמ"ש למעלה. א"נ כמ"ש בס' ויקרא ע"פ וערבה לה' דאף שלע"ל אינם נרדפים אלו המינים עכ"ז הו"ו כלשעבר בשנים קדמוניות שהיו נרדפים.

מ"ש הריב"ה ז"ל דזאת תורת העולה היא העולה ר"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה קשה איך יפורש לפי זה כל הנמשך. ונ"ל לפי שהקרבן צריך כמה דברים ומצינו דכולהו איתנהו בעוסק בתורה, דאמרינן בסוף מגילה (כט.) ר"א הקפר אומר עתידין ב"ה וב"מ שיקבעו בא"י שנאמר כי כחבר בהרים כו' ב"כ וב"מ שקורין בהם ומרביצין כל התורה בהם עאכ"ו א"כ הרי שנעשה כאילו הוא בא"י.

ובסוף מנחות אמר לעולם זאת על ישראל אר"י אלו ת"ח העוסקים בהל' עבודה ומע"ה כאילו נבנה מקדש בימיהם, הרי כאן א"י ומקדש, ובפ' ה' קורא ארחב"א אר"י כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מע"ה כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, א"ל רבה לא ס"ל מר כאילו טבל, א"ל שפיר קאמרת דכתיב ארחץ ולא כתיב ארחץ כו', א"כ הרי א"י ומקדש ומזבח וטבילה וקרבן. ועוד שם אמר רחב"א אר"י כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים פרש"י כאילו הקריב עולה שחייבו הכתוב להקריב עמה מנחת נסכים אף זה הקורא אינו מקיים ואינו גומר את המצוה ולישנא דקרא נקט עולה ומנחה וזבח ונסכים וה"ה דמצי למימר עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים, א"כ הרי א"י ומקדש ומזבח וקרבן וטבילה ומנחה ונסכים, וז"ש על מוקדה על המזבח ר"ל ככל משפטי העולה.

ובזה יובן מ"ש בסוף מגילה ואה' להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם א"ר שמואל בר יצחק אלו ב"כ וב"מ שבבבל, ר"ל שהוא כא"י שהוא הקדושה היותר קטנה שבעשר קדושות שמונה בפ"ק דכלים דהראשונה היא קדושת א"י וגדולה ממנה עיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון ומפ' ואזיל עד קדש הקדשים, לכך אמר מקדש מעט סתם ולא פ' כמה מעט לפי שהוא כא"י שהיא היותר קטנה מכל העשר.

ובזה ידוקדק מ"ש בפ' בתרא דתעניות שאמר הקב"ה לאברהם כבר תקנתי להם לישראל סדר קרבנות, בזמן שקורין בהם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, דקשה לפני לפני למ"ל אלא ר"ל שקורין בהם בב"כ ובב"מ שהוא לפני הקב"ה מצוי בב"כ שהוא כא"י מעלה אני כאילו הקריבום לפני דהיינו ע"ג המזבח.

צמח טו

ו, ב – צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו

מביא הוכחה מפ' הטיבה ברצונך את ציון וגו' לשיטת הרמב"ן דטעם הקרבנות לשבור לב האדם וכו', דלטעם הרמב"ם להרחיקם מע"ז, והרי לע"ל לא יהיו ע"ז דאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ומבאר בזה המדרש "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם (כימי נח), וכשנים קדמוניות (כימי הבל)"

במדרש וערבה לה' מנחת יהודה וכו' כימי עולם כימי נח וכשנים קדמוניות כימי הבל. רבנן אמרי כימי עולם כימי משה וכשנים קדמוניות כימי נח.

ונלענ"ד דהנה הרמב"ם ז"ל כתב בטעם הקרבנות משום שהיו רגילין בעבודה זו דהיינו להקריב לע"ז וע"ז ה' בעת ההוא בקר וצאן לכך צוה הקב"ה שיקריבו לפני ה' בקר וצאן, ובאמת שכן מובאר בספרי.

ורמב"ן דחה דבר זה וכתב בטעם הקרבן לשבור לב האדם שרואה שור שחוט לפניו והדם נזרק והקרב והכרעיים נשרפין ויחשוב בלבו שהוא ראוי לזה והקב"ה ברוב רחמיו מקבל קרבן הבהמה בשביל גוף הבהמה.

והנה באמת כי דברי רמב"ן נכונים דהרי לעתיד כשיעבור רוח הטומאה ויהפך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם המיוחד ועבודה-זרה יבוטל ואעפ"כ יביאו קרבן לה' והיינו משום לשבור לב האדם כשיטת הרמב"ן.

עוד הביא הרמב"ן ראי' מקרבן נח שאחר המבול לא ה' בעולם רק הוא ובניו ולא ה' שום ע"א בעולם וכמו כן בימי הבל בודאי לא ה' ע"ז דהרי בימי אנוש צץ האפקורסות לקרוא בשם ע"ז ואעפ"כ הביאו קרבן.

והנה בזה פירשתי מאמר הכתוב זבחי אלקים רוח נשברה דהיינו כשיטת הרמב"ן והראי' הטיבה ברצונך את ציון כו' אז תחפץ זבחי צדק וכו' והיינו משום שבירת הלב. וזה ביאור המדרש וערבה לה' וכו' דהיינו בזמן ביאת משיח צדקנו יהיו הקרבנות כימי נח וכימי הבל דהיינו רק לב נשבר.

ישועות יעקב

רמז במ"ש "כל הלילה עד הבוקר", "הליל" – הגלות, "הבוקר" – הגאולה, דגם לע"ל יקריבו קרבנות, אף שבטל הטעמים, א) לשלול אמונות ע"ז, ב) דלע"ל אינם נרדפים מינים אלו וכו', עכ"ז יקריבו קרבנות בבנין העתיד וכו'

זאת תורת העולה כו' כל הלילה עד הבוקר. הקשו

♦ יום ראשון ו' ניסן ♦

ו (א) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לַמִּימָר:

(ב) צו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה הָיָה הָעֵלָה עַל מִקְדָּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־הַבֹּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֻּקַּד בּוֹ:

ב פֶּקֶד יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהֵי לַמִּימָר דָּא אֹרִיָּתָא דְעֵלְתָא הִיא עֵלְתָא עַל דִּמְתֻּקְדָּא עַל מִדְבָּחָא כָּל לֵילָיָה עַד צִפְרָא וְאַשְׁמָא דִּמְדָּבָחָא תִּהֵא יִקְדָּא בֵּה:

שְׁכַל 'תֹּרַת' לְרִבּוֹת הוּא בָּא, לֹאמֹר: תֹּרַת אַחַת לְכָל הָעוֹלָם, וְאַפְלוּ פְסוּלִין, שְׂאֵם עָלוּ לֹא יִרְדּוּ. הוּא הָעֵלָה. לְמַעַט אֶת הָרֹבֵעַ וְאֶת הַנֶּחֱרָע וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, שְׁלֹא הִיָּה פְסוּלִין בְּקִדְשׁ, שְׁנִפְסְלוּ קֳדָם שְׂבָאוּ לְעִזְרָה.

(כָּל הַעֲנָן בַּתֹּרַת כֹּהֲנִים וְכֹהֲנִים פָּקֵד א וּפָקֵד ד.)

כ"י צו אֶת אַהֲרֹן • (ת"ס) אֵין "צו", אֵלָא לְשׁוֹן וְרוּז מִיָּד וּלְדוּרוֹת. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּיוֹתֵר צָרִיךְ הַכְּתוּב לְהוֹדוֹ בְּמָקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ חֶסֶד וְכֶסֶד. זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה וְגו'. הָרִי הָעֵנִין הִזָּה בָּא לְלַמֵּד עַל הַקָּטָר חֲלָבִים וְאִיכָרִים שֵׁיהֵא כָּשֶׁר כָּל הַלֵּילָה, וּלְלַמֵּד עַל הַפְּסוּלִין, אִיזָה אִם עֵלָה – יִרְדּוּ, וְאִיזָה אִם עֵלָה – לֹא יִרְדּוּ;

כלי יקר – עוז והדר

בְּכָל הַפָּרָשָׁה, כִּי הִכָּל תֹּרַת כֹּהֲנִים הוּא, וְשִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ" (מלאכי ב ז), עַל כֵּן בָּא לְהוֹדוֹ לְחֹזֶק לִבָּם בַּתֹּרַת ה' לְלַמֵּד לְדוּרוֹת, וְשִׁלָּא יִקְרָה לָהֶם כְּדָרֶךְ שִׁקְרָה לְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁבָּעוֹן מִיָּנִיָּה אֹרִיָּתָא וְלֹא יָדַע, אֵלָא כְּעִין שְׁנֵאמַר (חגי ב יא) "שִׁאל נָא אֶת הַכֹּהֲנִים תֹּרַת" וְגו', וְכִדְשִׁמוּאֵל דְּאָמַר לֹא אֲשַׁתְּבֹשׁ כֹּהֲנֵי (פסחים יז).

אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בְּנָיו. בְּכָל סֵדֶר וַיִּקְרָא לֹא הִזְכִּיר אַהֲרֹן כִּי אִם "בְּנֵי אַהֲרֹן", וְאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ שֶׁרָקוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּעַבְדוֹ עוֹן הָעֵגֶל, וּמִשָּׁה קָרְבּוֹ בַּתְּפִלָּתוֹ וְאָמַר בּוֹר שְׁנוּאָה וּמִיָּמִיָּה חֲבִיבִין כו', כְּדֹאִיתָא בְּיָלְקוּט (רמז תעט):

וּמִעֲמֹו שֶׁל דָּבָר, כִּי כָּל הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא מְדַבְּרִים עַל הָרֵב מֵאוֹתָן הַקְּרִבָּנוֹת הַבָּאִים עַל הַחֶטָּא, וְאֵלּוּ לֹא חָטְאוּ כְּעֵגֶל לֹא הָיוּ צָרִיכִים לְאוֹתָן קְרִבָּנוֹת כָּלָל, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (ויקרא יב) "כִּי לֹא דִבְרַתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל דְּבָרֵי עוֹלָה וְזֶבֶח", וְאָמְרוּ הַמְּפָרְשִׁים דּוֹקָא 'בְּיוֹם הוֹצֵאתִי אוֹתָם' קֳדָם שֶׁחָטְאוּ כְּעֵגֶל לֹא צוּיָתִים עַל דְּבָרֵי עוֹלָה וְזֶבֶח, אֲבָל אַחֵר שֶׁחָטְאוּ כְּעֵגֶל צוּיָתִים עַל מִשְׁכָּן וְקְרִבָּנוֹת, כִּי הָיוּ צָרִיכִין אֲזַי לְכַפֵּרוֹת:

דַּעַתָּה, אָמַר לָהּ דַּעַתָּא בְּלָבָא תִּלְיָא וְלָבָא בְּכִיסָא תִּלְיָא. מִכָּאֵן רָאִיָּה שֶׁחֶסֶד כִּסִּי "הִלּוּל חֶכֶם וְיִאבֹד לֵב מִתְנָה" אֲשֶׁר נִתֵּן לוֹ אֱלֹהִים לְחֹשֶׁב "בְּחֶרֶשֶׁת עֵץ" חִיִּים, וְהִשְׁיִאוּ לָבוֹ לְחֹשֶׁב וּלְהִרְהוֹר בַּעֲבֻרָה. וְאִם לֹא עָשָׂה הַכֹּהֵן קָרְבָּן זֶה בְּמִשְׁפַּט צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אַחֵר וְהִרְאִישׁוֹן בְּטָל וְאָבֵד, כִּךְ פִּרְשׁ בְּחֻקּוֹנֵי, וְעַל יְדֵי חֶסֶד כִּסִּי זֶה יָאבֵד דַּעַתוֹ וְלָבוֹ וְיִבּוֹא לִיְדֵי הִרְהוֹר עֲבֻרָה, וְאִזּוֹ לֹא יִהְיֶה גַם הַקָּרְבָּן הַשֵּׁנִי בְּפָרָה עַל הִרְהוֹר, שֶׁהָרִי הוּא מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֻרָה וְאִיךְ יִכְפֹּר עַל הִרְהוֹר, וְהָרִי הַקָּרְבָּן מוֹסִיף לוֹ הִרְהוֹר עֲבֻרָה עַל יְדֵי חֶסֶד כִּסִּי, לְפִיכָךְ הַכֹּהֵן צָרִיךְ וְרוּז בְּיוֹתֵר בְּקָרְבָּן הָעוֹלָה דּוֹקָא:

דָּבָר אַחֵר, לְפִי שְׁכַל פָּרָשָׁה זוֹ צוּי אֵל הַכֹּהֲנִים **לֵאמֹר** לְדוּרוֹת, לְלַמֵּד זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה וְתוֹרַת הַחֶטָּא וְכֵן כָּל תֹּרַת הַקְּרִבָּנוֹת, וְהִלְמוּד מִסְתַּמָּא הוּא בְּחֶכֶם כְּאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (נדרים לו) 'מָה אֲנִי בְּחֶכֶם אִף אֶתָּם בְּחֶכֶם, וְעוֹד שֶׁהַכֹּהֲנִים מִסְתַּמָּא אֵינָן עֲשִׂירִים כִּי אֵין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל' וְאֶרְחֵנוּ דְּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ מִן שְׁלָחֵן גְּבוּהָ, וּמִחֻמַּת חֶסֶד כִּסִּי שֶׁבָּהֶם חִיּוּשֵׁין שְׂמָא יָאבִּדוּ דַּעַתָּה הַתְּלוּיָה בְּכִסִּי, עַל כֵּן בָּא לְהוֹדוֹ וְאָמַר **צו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בְּנֵי לֵאמֹר**, הֵינּוּ לֵאמֹר לְדוּרוֹת וּלְלַמֵּד זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה וְכֵן כָּל זֹאת תֹּרַת הַנֶּחֱרָעִים

ו (ב) צו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בְּנָיו לֵאמֹר. אֵין צו אֵלָא וְרוּז מִיָּד וּלְדוּרוֹת, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּיוֹתֵר צָרִיךְ הַכְּתוּב לְהוֹדוֹ בְּמָקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ חֶסֶד וְכֶסֶד (רש"י). אֵין וְרוּז כִּי אִם בְּמָקוֹם עֵצְלָה, וְכִתִּיב (משלי יט טו) "עֵצְלָה תְּפִיל תִּרְדָּמָה", וְכִתִּיב (שם יט טו) "עַד מָתִי עֵצְל תִּשְׁכַּב", וְכֵאֵן הוּא מִצְוָה שִׁתְּעַסֵּק בִּיקוּדֵת אִשׁ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר, וְיִשׁ לְחוֹשׁ שְׁמַעַד הָעֵצְלָה הַמִּצְוָה בְּאֶדָם יְבוֹא לִיְדֵי תִרְדָּמָה וְיִקְלַקֵּל הַקָּרְבָּן, עַל כֵּן הוּא צָרִיךְ וְרוּז. וְדָגְמָא לְזוֹה פִּרְשׁ הָרִא"ם כְּעֵנִין חֶסֶד כִּסִּי, שְׂאִיכָא צַעַר טוֹבָא בִּיקוּדֵת הָאִשׁ כָּל הַלֵּילָה יוֹתֵר מִצַּעַר שֶׁל חֶסֶד כִּסִּי:

וּמִכָּאֵן לְמַדוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שבת כג) לֹאמֹר שְׁסַתֵּם כֹּהֲנִים וְרִיזִים הֵם, כִּי הַכְּתוּב וְרוּז בְּאָמְרוֹ **צו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בְּנָיו לֵאמֹר**, לְדוּרוֹת, שְׁכָלֵם הָיוּ מוֹרִיזִים כְּעַבְדוֹה, וְיַעֲבִירוּ שָׁנָה מִעֵינֵיהֶם וְהִתְנַחֲמוּ מִעֲפֻפֵיהֶם וְיִתְעַסְקוּ בַּעֲבֻדָה **כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר:** וְכְעֵנִין חֶסֶד כִּסִּי הָאָמַר כָּאֵן רַבּוֹ הִדְעוֹת, וְאוֹסִיף לְקַח טוֹב מִשְׁלִי. לְפִי שֶׁהָעוֹלָה מְכַפֵּר עַל הִרְהוֹר דְּלָב (ירושלמי שְׁבוּעַת פ"א ה"ז), וּמִצְוֵנוּ בִּירוּשְׁלָמִי (תְּרֻמוֹת פ"ח ה"ד חֲשִׁמֻטוֹ) 'מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָבֵד לִיה בִּיסִיתִיה וְבָעוֹן מִיָּנִיָּה אֹרִיָּתָא וְלֹא יָדַע, אָמְרִין לִיה וְכִי מִפְּנֵי דְאָבֵדָה בִּיסִיתִיךְ אֲבָדָה

בקשו חשבונות רבים

צבור צריך להזהר ביותר, ואם-כן יכול האדם לטעון שלא-דוקא שעצים למערכה הם הדברים הכי נחוצים עכשו, ואולי יש דברים הנחוצים יותר, ולכן צריכים להשתמש בכספי הצבור לדברים אחרים.

ולכן דוקא כאן כשמדבר בכספי צבור, שם צריך הכתוב להזהיר ולזרז שפשחוק"ה מצוה לעשות משהו, אין מקום לחשבונות בני-אדם. וכשהקב"ה מצוה שצריך עצים למערכה, ודאי הדבר שזהו מה שצריכים לעשות עם הכסף.

על הפסוק "צו את אהרן" (ו. ב) מפרש רש"י "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון פיס".

יש לעין מדוע נאמר זירו זה דוקא כאן בנוגע לאש המזבח, ולא במצות אחרות שיש בהן חסרון פיס?

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

במצות אחרות שיש בהן חסרון פיס, כצדקה וכיוצא בזה, אין צריך לזירו כל-כך, כי בהן בטוח האדם שהקב"ה ישלם לו בחזרה. ואפילו בלא זה, הרי זה כסף שלו, ובכסף שלו יכול הוא לעשות ככל העולה על רוחו.

אבל כשמגיע לקונו הקדש שהוא מכספי צבור, ובכספי

כלי יקר – עוז והדר

ברצונה את ציון וגו' אז תחפץ זכחי צדק אז יעלו על מזבחך פרים";

ויכול להיות שעל זה נאמר (ירמיה ז כא) "עלותיכם ספו על זבחיכם"

ואכלו בשר", שהנביא מוכיחם שיבואו בית ה' בעולות ושלמים שהבשר נאכל לבעלים, ואל תסבבו חרבן הבית ובטול הקרבנות, ואל תשענו "על משענת קנה רצוף אהבה" לומר שיכולים אנו לפטר עצמנו מן הקרבנות בדברי עולה וזבח והיגו שיח שפתותינו, "כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח" (שם פסוק כב), דוקא על הדברים של עולה וזבח לא צויתי ביום הגאולה דהיגו 'ביום הוציאי אותם מארץ מצרים' כי זהו בקרן של ישראל, והכתוב שאומר **זאת תורת העולה הוא העולה** דוקא **כל הלילה עד הבקר** ולא עד בכלל, כי הבקר זמן לקרן ממש:

ואמר ואש המזבח תוקד בו, אם בסתם אש הוא מדבר, רצה לומר

תוקד בו באדם המקריב הקרבן, "כי אש קדוה באפו" מצד היותו נבהל ונרתע לאחוריו לומר מה זה עשיתי כי הרעותי מעשי וקפחתי חיי כי הייתי ראוי לכל הדינין הללו, ונמצא שאש המזבח פועל בו וגורם לו לשוב בתשובה. ואם "באש דת" התורה ידבר, פשוט שהוא **תוקד בו** ממש, ושורף בו כל מחשבה רעה וכל הבהמיות שבו:

ועל צד הרקו שהזכיר חשבת הגלות

ואל תאמר שעסק התורה דומה להקרבנות עולה על דרך העברה שהרי באמת אין כאן לא מוקד אש ולא מזבח, תלמוד לומר **על מזבחה על המזבח**, כי אש התורה אשר בקרבו דומה לאש המזבח:

והודיע לנו הכתוב שזמן העולה **כל הלילה עד הבקר**, ועוד **שער הבקר** מיתר. ללמד "דעת את העם"

על צד הרקו, כמו שזמן העולה **כל הלילה עד הבקר**, כך הזמן המוכן לזה שהעוסק בתורת עולה דומה כאלו הקריב עולה הוא בזמן הגלות שגמול ללילה, כי אז צריכים ישראל 'לשלם פרים שפתותיהם' (ע"פ הושע יד א), **ועד הבקר** ולא עד בכלל, כי בזמן שיעלה בקרן של ישראל אז יעלו על מזבח ה' פרים ממש. כמו שנאמר (תהלים נא יז) "ה' שפתי" וגו', ואימתי אני מבקש שתקבל ניב שפתי, "כי לא תחפץ זבח ואמתנה" (שם פסוק יח), ולשון "כי" מורה על הזמן, ורצה לומר כי יהיה זמן שלא תחפץ זבח, ועל אותו זמן אני מבקש שתקבל ארשת שפתי במקום הקרבן, כי על ידי העסק בתורת הקרבנות יבוא האדם גם כן לידי רוח נשברה, והו שגאמר (שם פסוק ט) "ובחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונבכה אלהים לא תבדו", ומדקאמר "לא תבדו" שמע מינה שעסק הקרבן עצמו נבדח לה יותר מן העסק בתורת עולה, ומה שגאמר **זאת תורת העולה הוא העולה** הינו דוקא **כל הלילה** בגלות כשאין זבח ומנחה, וזהו שגאמר אחר כך (שם פסוק כ"א) "היטיבה

ולפי שהארץ שעשה העגל היה סבה אל הקרבנות, על כן נתרחק מעשייתם כי 'אין קטגור נעשה סגור' (ברכות נט), עד שקרבו משה בתפלתו ואמר 'לעצים חלקת כבוד בשביל בנייהם כדתנן (תמיד כט), כל העצים כשרים למערכה חוץ משל זית וגפן וכו' (ילקוט שם), והוא לפי שמקריבים על המזבח זין ושמן התולדות, על כן נצולו העצים שהם אביהם שלא ישרפו במערכה, כך אהרן יהיה נצול בשביל בניו כי אמר ה' להשמיד כל פרוי. והעולה תפלת משה לחצאיו, ובעבור החצי שגשרפו יצא אביהם בדימוס, והקדוש ברוך הוא הודיע דרכיו למשה שכן יהיה שיתקדש הבית בבניו של אהרן, ועל זה בנה משה סוד תפלה זו:

זאת תורת העולה הוא העולה על מזבחה. 'הוא העולה' מיתר

לגמרי, והסכימו המפרשים לומר שבא להודיע שכל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה" (ראה מנחות קז). ועל זה אמר **זאת תורת העולה**, העוסק בתורת העולה, **הוא העולה**, והו טוב כמו הקרבנות העולה עצמה. ו'היא' קרינו, הוא מוסב על ספר התורה, כי ספר זה וזכר ותורה לשון נקבה, (ראה רש"י דברים כט ב), על כן נאמר **'הוא'**

העולה וקרינו 'היא':

ויש אומרים, **'הוא' העולה**, שנחשב לו עסק התורה שנקראת "תושיה" שמתקשת כחו של אדם' (סנהדרין כז) כאלו הקריב 'הוא' את עצמו לעולה.

החבור להקב"ה בקיום מצותיו

והמעלה בקיום המצות. ב. כי כך צוה הקב"ה ולכן מקיים מצותיו ב'קבלת עול', ולא מצד שמבין בשכלו המעלה שבזה. ועל זה אומרים שעקר ה"צוה" ו"חיוב" להקב"ה שעל-ידי קיום המצות הוא כשמבטל את עצמו להקב"ה, ומקיים מצותיו לא מצד שמבין כך בשכלו אלא רק מפני ה"ציווי", שקף צוה הקב"ה.

בקשר לפסוק "צו את אהרן" (ו, ב) ישנם שני פירושים הקשורים בתיבת "מצוה": א. מלשון ציווי. ב. מלשון "צוה" ו"חיוב" (לקוטי תורה בקהתי מה, ג. ועוד) שקיים המצות מחבר ומקשר את ישראל להקב"ה. ויש לומר ששני פירושים אלו מבארים אחד את השני: דהנה יהודי יכול לקיים מצות משני טעמים: א. כי מבין בשכלו היקר

כלי יקר – עוז והדר

שמתוכו וכלכלה של תאנים הוא אחר שחתכו העקצין, והמשיל אליהם הקרנות המכפרים בעד חטא המעשה והרהור שמבית ומחוץ. ובאה התשובה על זה **כל הלילה**, בעולם הזה בעוד היות האדם מסבף בחשבת חמור או "אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", דוקא כל זמן היותו "בארץ" מחבר בחלק הארצי החמרי שבו, אמנם כשיעלה **בקר** הגאולה אז יוסר "לב האבן" מקרב ישראל, 'אז תחפץ ובחי צדק עולה וכליל, לא עולה וחטאת אלא שלמים הבאים דרך צדקה ודורון, 'אז יעלה לרצון פרים' הבאים דרך צדקה ודורון. וזה פרוש יקר:

על מוקדה על המזבח וגו', שלשה יקידות נזכרו בפרשה, ומקרה"י אברגנאל פרש שהם כנגד שלש תפלות, כי התפלות כנגד התמידים תתקנו, תפלת השחר כנגד תמיד השחר, ותפלת מנחה כנגד תמיד של בין הערבים, ותפלת ערבית כנגד איברים ופדרים שזמנם כל הלילה (ברכות כו). וזהו שנאמר **על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר**, כנגד תפלת ערבית שזמנה כל הלילה עד הבקר, ועל זה אמר **ואש המזבח תוקד בו**, ואחר כך אמר (פסוק ט) **והאש על המזבח תוקד בו ובער עליה כהן עצים בבקר בבקר**, כנגד תפלת של שחרית. ואחר כך אמר (פסוק יד) **אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, ואת תורת המנחה**, וזה כנגד תפלת מנחה. עד כאן תרף דבריי. וכדמות ראיה לךבריי שהתפלה רמוזה בלשון יקידה, לפי שנאמר (תהלים לו) "בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני".

"ברצונה את ציון ותבנה חומות ירושלים אז תחפץ ובחי צדק עולה וכליל" (תהלים נא כ"ב): **וקשה** על מדרש זה היכן רמוז בפסוק תשובה זו, כי הקשה כאן והתשובה בספר תהלים. אלא ודאי שבעל מדרש זה סמך על **יתור עד הבקר** הנאמר כאן, ודרש שמשעה השיב להקדוש ברוך הוא דוקא **כל הלילה** בעולם הזה הנמשל ללילה תקבל זה, **ועד הבקר** לזמן הגאולה כשיעלה בקרן של ישראל דהינו כשתטיב ברצונה את ציון ולא עד בכלל, כי אז תחפץ ובחי צדק, ונקט אגב שטפיה לשון הפסוק שבתהלים, אבל כל תשובה זו הוציא מן **יתור עד הבקר**:

וכונת המאמר הוא, שהעולה של העולם הזה בזה על חטא ההרהור (ירושלמי שבעות פ"א ה"ז), וכי זה כבוד ודורון, כי אין כבוד לה' שחטא וביא קרבן, כי יותר היה טוב שלא יחטא ולא יביא קרבן, כי קרבן זה אינו דורון כלל אלא תשלום החטא, וכי מכבדים את המלך בתשלום חובו. ועל כן הביא משל מן התאנים וזין, לפי שנאמר (דושע ט ט) "כענבים במדבר מצאתי ישראל כבברה בתאנה", כי במדבר היו ישראל חוטאים ורעים מתוכם ומפרם כמו שיתבאר בעזרת השם בפסוק "והאספסף אשר בקרבו התאנו תאנה" (במדבר י"א ד) ע"ן שם, ובזה המשילם לענבים שגראין זפים מבחוץ ובתוכם פסלת וגרעיניו, והתאנים יש להם עוקץ מבחוץ כדמסיק בילקוט פרשת לך לך (רמז ט) בענין המילה 'מה התאנה אין בה פסלת כי אם עקצה' כו', והיין הוא אחר הסרת הפסלת

שנמשל ללילה, ובעצם הזמן שהוא "ממרום שלח ה' אש" בניעלב (ע"פ איכה א יג) ויש לחוש פן חס ושלום "מפפז ועד בשר יכלה" (ישעיה י יח) ואיה ה'בקר' אשר אמר. על כן אמר שאש של מעלה שורף ואינו מכלה, כי **אש המזבח תוקד בו** ב'שפאל', כי כל אש שלמעלה כך טבעו ששורף ואינו מכלה, ואש המזבח יוכיח, ובאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה כו) 'פושעי ישראל אין אש של גיהנם שולט בהם, קל וחמר ממזבח הזהב שלא היה עליו כי אם כעבי דינר וזהב ולא נשרף, קל וחמר אלו שמלאים מצות כרמון'. ומסיק בתנחומא (שמות ט) 'שאש של מעלה כך טבעו ששורף ואינו מכלה, וראיה מן אש דסנה כי "הסנה איננו אכל" (שמות ג ב). וזה למוד נפלא על מה שנאמר 'ממרום שלח ה' אש', לומר לך אשיו משום חצינו (ראה ב"ק כג), כי חצינו כלים וישראל אינן כלים (פסוק ט), כך אשיו אשר שלח ה' ממרום הוא ולא יבער בהם כלותם, אלא אש הדומה **לאש המזבח תוקד בו עד הבקר** עד שיעלה בקרן של ישראל:

ומה שאמרנו כל הלילה עד הבקר רמז לזמן הגלות, פרוש זה מקרח מן המדרש שמסיק בילקוט (רמז תעט) **'זאת תורת העלה**, אמר רבי אבא בר יודן משל למלך שכבדו אוהבו בחבית של יין וכלכלה של תאנים, אמר לו המלך זו היא דורון, אמר ליה אדוני המלך לפי שעה בבדתיך אכל בשתבנס לפלטין אתה יודע כמה אני מכבדך, כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה **זאת תורת העלה הוא העלה** בתמייה, אמר לפניו רבונו של עולם לפי שעה הקרבתי אותה, אבל כשתטיב

ואת אהרן (ו, ב)

אין 'צו' אלא לשון זיווג מיד וקדושות (רש"י)

"אין 'צו' אלא לשון זיווג" - כללות עבודתו של האדם לקונו צריכה להיות מתוך זריזות, בגלל השמחה והתשוקה לקיים את רצון הבורא.

"מיד" - מצוה הבאה לידי אל תחמיצנה, אלא יש לקיימה

מיד, ללא דחייתו.

"ולדורות" - הקיים אינו חד-פעמי, אלא נמשך עד סוף כל הדורות. ובשני מובנים: א) יש לפעולה זו פירות ופירי-פירות עד סוף כל הדורות; ב) הפעולה עצמה היא תמידית, ובכך יש להידוע - 'פעולה נמשכת'.

כלי יקר - עוז והדר

אף זו, לא זו מנחה אלא גם שחרית, ולא זו שחרית אלא אפילו ערבית: **על** בן נראה לפרש ששלישיתן מדברים מתפלת המנחה לבד, שכל אחד מהם מוסיף זמן למנחה, כדמסיק בטור ארץ חיים סימן ק"ח על המבטל איזו תפלה אם יש לה תשלומין אם עבר ולא התפיל שני תפלות, כי לדברי בעל הלכות גדולות יש תשלומין אפילו אם עבר שני תפלות, ולדברי רבנו יונה אפילו אם עבר יומו כדמסיק בבית יוסף. על בן ראו שלשה אמוראים אלו לדבר במעלת תהלת תפלת מנחה, כי רבי חלבו אומר לעולם יזהר אדם בתפלת מנחה בדרך שנאמר **אש תמיד** שלא יבטלה בשום עסק בעולם:

רבי יוחנן מוסיף לתן זמן למנחה, אף אם נאנס ולא התפיל מנחה מכל מקום יזהר לשלם התפלה בערבית השמונה לה, וזהו שאמר 'אף בתפלת ערבית', רצה לומר שיהיה נזהר להתפיל מנחה אף בערבית, שנאמר 'משאת כפי מנחת ערב', וקשה למה קרא לערבית מנחה, אלא ודאי שמדבר במי ששכח להתפיל מנחה שמתפיל ערבית שנים, מתחלה ערבית והשניה לתשלומי מנחה, לכך נאמר על תפלת ערבית 'תבון תפילתי קטרת לפניך' זו תפלת ערבית הבאה בשעת הקרבת הקטרת בין הערבים דהינו בשעת העלאת הירות, ואחר כך יתפיל אחת למנחה, הוא שקראת 'מנחת ערב':

ורב נחמן הוסיף לומר עוד 'אף בשחרית', רצה לומר אף בשחרית יש תשלומין למנחה אף על פי שעבר שני תפלות ועבר גם יומי, שנאמר 'בקר תשמע קולי' בקר אעריך

והנני מוסיף על דברי להביא על זה ראיות בריאות וטובות, כי מתחלה אמר **ואש המנחה תוקד בו**, אין כאן שום אזהרה ללא כי אם עשה. ובשניה נאמר לאו ועשה, שנאמר **והאש על המנחה תוקד בו לא תכבה**, 'תוקד בו' עשה, 'לא תכבה' לא תעשה. ובשלישית נאמר גם בן לאו ועשה והוסיף בו ענין התמידות, שנאמר **אש תמיד תוקד על המנחה לא תכבה**, וכל זה לא נכתב על צד הקרי כי אם לכונה גדולה ונפלאה. וזה לפי שתפלת ערבית רשות ואינה חובה (ראה ברכות ב), על בן לא נאמר בה שום לאו, ואפילו העשה אינו עשה גמור כי אין צווי אל האש, שהרי נאמר **ואש המנחה תוקד בו**. ותפלת שחרית חובה ואסור לבטלה, על בן הוסיף לאו **לא תכבה**. ותפלת המנחה נוסף על לאו **לא תכבה** אמר **אש תמיד**, המורה על התמידות שלא יבטל על ידי שום עסק בעולם, כדמסיק במסכת ברכות (א) 'אמר רבי חלבו לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה שכן אליהו לא נענה כי אם בתפלת המנחה כו', רבי יוחנן אומר אף בתפלת ערבית שנאמר (תהלים קמא ב) **"תבון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב"**, רב נחמן בר יצחק אמר אף בתפלת שחרית שנאמר (שם ד ה) **"ה' בקר תשמע קולי בקר אעריך לך ואצפה"**. הנה רואה שלשון 'תמיד' ולשון 'לעולם' מורים על הזריזות והתמידות בתפלת המנחה, על בן נאמר כאן **אש תמיד**, וזהו אמרו **'לעולם יזהר אדם כו'**:

אך מאמר זה עדין צריך למודעי, כי שלש דעות אלו לא נזכרו בסדר מדרגתו, כי היה לו לקבץ דברי רבי יוחנן באחרונה כדי לסדרן דרך לא זו

לך ואצפה', וקשה 'בקר' 'בקר' למה לי, כי אין לומר שמדבר במי ששכח ערבית שמתפיל שחרית שנים, שהרי ערבית רשות והדבר שהוא רשות אינו צריך תשלומין. ועוד מדקאמר 'אעריך לך' ודאי בקר זה מדבר בתפלת מנחה שנאמר בה (פסוק ו) **הקרב אתה בני אהרן לפני ה'** מה שלא נאמר בן בשום אחת מהם, ולפני ה' האמור כאן הינו 'לך' האמור להלן, כי תפלה זו קרובה אל ה' יותר מכלם. ומכאן למד לומר שפסוק זה מדבר במי ששכח מנחה ולא התפיל אותה אפילו בערבית שמתפיל בבקר שנים, ראשונה תפלת הבקר אשר עליה אמר 'ה' בקר תשמע קולי', והשניה לתשלומי מנחה ועליה אמר 'בקר אעריך לך ואצפה', שהיה מצפה וממתין עד שהתפיל תפלה שחרית של חובה. ואמר 'לך' דגמט **לפני ה'** האמור כאן, כי תפלת מנחה קרובה ביותר אל ה' מדת הרחמים, כי בלילה מדת הדין שולטת (מודע ח"ב יח) על בן אין הערבית כל כך עת רצון ולפניך הוא רשות, והשחרית קרוב קצת אל הלילה שעברה, אבל המנחה שבצהרים רחוקה משני גבולים אלו, כמו שנאמר (תהלים לו א) **ומשפטך בצצהרים**, על בן סדרם הכתוב בפרישה זו בסדר מדרגתו, ערבית, שחרית, מנחה. וכן סדרם דוד באמרו (שם נה ד) **"ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה"**, במספר 'ואהמה', דהינו חמשים ושבע ברכות שבשלישה תפלות עם ברכת המינים:

ולפי זה קאי 'לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה' על שלשון, וכן מה שאמר **אש תמיד תוקד על המנחה**, ועל ענין התמידות אמר **וזאת**

זאת תורת העולה (ו, ב)

בא ללמוד על הקטר חלבים ואברים שיהא פשר כל הלילה (רש"י)

בגמרא (מנחות עב) אמרו, שעקר הקטר חלבים הוא ביום, אלא שאפשר להקטירם גם בלילה.

ויש להסביר זאת בעבודת האדם לקונו:

"יום" - רומז לאור וגלוי, ככתוב (בראשית א) "ויקרא אלקים לאור יום", שזהו עסק התורה והמפצות המגלה את אור ה' בעולם.

"לילה" - רומז לחשך ולהעלם, שזהו העסק בדברי הרשות שמעלימים על תכלית חייו האמתית של האדם בעולמו.

המשמעות הפנימית של הקטרת החלבים ביום היא 'הקטרת' התענוג שבעבודת הבואה (חלב רומז לתענוג), כלומר: לעבד את ה' אף ורק כדי לקיים את הרצון העליון, לא משום התענוג שבעבודה זו.

ואילו הקטר החלבים בלילה משמעותו - שיש 'להקטיר' גם את התענוג שבדברי הרשות, לעסוק בהם רק כפי הצורך, לשם שמים.

אולם עקר הקטר החלבים הוא ביום וזקא, שכן הצורך לבטל את התענוג שבדברי הרשות - אין בו משום חדוש כל-כך; עקר החדוש הוא שחיב אדם "להקטיר" גם את התענוג שבעסק התורה והמפצות.

(ג) ולבש הכהן מדו בד ומכנסיו בד ילבש על בשרו והרים את־הדשן אשר תאכל האש את־העלה על־המזבח ושמו אצל המזבח:

ג. וילבש כהנא לבושין דבוין ומכנסין דבוין ילבש על בשרה ויפרש ית קטמא די תיכול אשתא ית עלתא על מדבחה וישונה בסטר מדבחה:

את־העלה • ועשאתה דשן, מאותו דשן ירים תרומה. ושמו אצל המזבח • [על המזבח • מצא איברים שעדין לא נתאכלו, מחזירין על המזבח, לאחר שחתה גחלים אילף ואילף ונטל מן הפנימיות, שנאמר: "את־העלה על־המזבח", ברש"י יצו].

ש"י • מדו בד • היא הכתנת; ומה תלמוד לומר: "מדו"? שתהא כמדתו. על־בשרו • שלא יהא דבר חוצץ ביניהם (ת"כ ערכין ג). והרים את־הדשן • היה חותה מלא המחפה מן המאכלות הפנימיות ונותנן במזרחו של כבש (תמיד כד). הדשן אשר תאכל האש

כלי יקר - עוז ויהוד

כי אם על ההרהור, ולא פרט זמנו 'כל היום' כי אינו צריך לכפר על חטא של 'כל הלילה' תורה ג
(ג) ולבש הכהן מדו בד וגו'. פרש הרמב"ן, אף על פי שתורמת הדשן צריך בגדי כהנה ואין עבודה בשני בגדים, מכל מקום פרט הכתוב אלו הבגדים לדבר שנתחדש בהם, שיהא הכתנת כמדתו, ושלא יהא דבר חוצץ בין מכנסים לבשרו. וקשה על זה למה פרט חדושין אלו כאן, והיה לו לכתבם בפרשת תצוה כי שם מקומו שמדבר בתקון הבגדים:

ואומר אני לישוב זה, לפי שהעולה מכפר על הרהור הלב (ירושלמי שבתות פ"א ה"ז) שעקרו בלילה, ועקר הרהור בעריות כי מן זה הרהור יבוא לידי מעשה מעצמו דהינו טמאת הקרי, ודבר זה נקרא גם שפיכות דמים, כי הוצאת זרע לבטלה היא על ידי הרהור דומה לשפיכות דמים דהינו דם זרעיותיו, כמו שלמדו (נדה יג) מן פסוק "שחטי היקלים בנחלים"

להביא פסוק 'העם היושב בה' על היום, כי הוא זמן לשיבה ולא זמן לינה ושכיבה. ולפי זה תמיד של הלילה היה מכפר על עברות היום. ועוד קשה למה אמר שזמנו של תמיד של בין הערבים כל הלילה, ולמה לא הזכיר זה בתמיד של בוקר שזמנו כל היום. ועוד קשה שבפרשת תצוה (שמות כט לט"א) ובפרשת פנחס (במדבר כח ד"ח) לא הזכיר עולת הבקר כי אם פעם אחת, ותמיד של בין הערבים הזכיר שני פעמים:

ונראה לפי שחטא היום כפול במעשה ובמחשבה, ועוד שכל היום אדם פנוי לעברה, על כן הזכיר שני פעמים בין הערבים כי כפרתו כפולה, וזמנו כל הלילה לכפר על חטא של 'כל היום'. אבל הלילה אינו זמן הפעלה, ועל הרוב עקר חטא הלילה בהרהור כמו שנאמר 'חשבי און ופעלי רע על משכבותם באור הבקר יעשוה', ועוד שרוב הלילה האדם ישן על משתו, ואם כן עולת הבקר אינו מכפר

תורת המנחה, כי גם דינה שלעולם יתמיד' וזהו בה. ומי שישב גם כן מה שנאמר **ובער עליה הפהן עצים בבקר בבקר** על דרך מה שנאמר 'ה' בקר תשמע קולי בקר אעקף לך', והוא לתן בקר שני לתפלת המנחה כאמור: **כל הלילה עד הבקר**. המפרשים אמרו, לפי שהעולה באה לכפר על הרהור הלב (ירושלמי שבתות פ"א ה"ז) אשר עקרו בלילה, שנאמר (מנחה ב א) 'חשבי און ופעלי רע על משכבותם באור הבקר יעשוה', על כן זמנה כל הלילה.

ובתנחומא (פנחס יג ע"ש) מצינו סתירה לדעה זו, שמטיק שם "צדק ילין ביה" (שעיה א כא) 'אמר רבי יודא בר סימון לא לן אדם בירושלים ובידו עון, כיצד, תמיד השחר היה מכפר על עברות של הלילה, ושל בין הערבים מכפר על עברות של כל היום, הדא הוא דכתיב 'צדק ילין ביה', וכתיב (שם לג כד) 'העם הישב בה נשא עון'. כי 'ילין' מדבר בלן ביה, הצריך

(ד) וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר:

פחותין מהן. והוציא את הדשן • (תמיד כח) הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציא משם. ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום.

כ"י וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו • (יומא כג) אין זו חובה אלא דרך־אָרֶץ, שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשול בהן קדרה לרבו, אל ימזג בהן כוס לרבו, לכה: "ולבש בגדים אחרים",

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' חלק כה עמוד 431 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מלאכה - לעבוד את ה'

ויש לומר, שבעבודת האדם לקונו, מרמז ענין הדשן על העסק בדברים גשמיים, שאין בהם קדושה מצד עצמם, ואינם נשפכים ב"אש" שלמעלה. וזהו שמוציאים את הדשן "אל מחוץ למחנה", כי אין העסק בדברים גשמיים נכלל בתחום הקדושה - "אצל המזבח" וכל־שכן לא על המזבח, אלא עסק זה הוא "מחוץ למחנה" של הקדושה. ועל זה אומר רש"י ש"הוצאת הדשן" - "מחוץ למחנה" -

על המלים "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה" (ו, ד) מפרש רש"י, הדשן הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה - מוציאו משם. בספר התניא (אגרת הקדש סימן טו) מבאר שה'אפר' (דשן) הנשאר מ'עץ הנשרף' הוא יסוד 'העפר' שבו הוירד למטה ואין האש שולטת בו". והינו, שהאפר הוא הדבר הכי נחת שבדבר הנשרף, עד שאינו יכול להפלי ולשורף באש שלמעלה ממנו.

כלי יקר - עז והדר

ויש אומרים, לפי שהרמת הדשן מלאכה קלה וכוונה, ויש לחוש שמוציא ילבש הבהן בגדים קצרים שלא יתלכלכו בדשן, או ילבש איזו דבר חוצץ על בשרו שלא ילכלך בשרו באפר, על כן אמר שיהיה הכתנת במדתו, ושלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין מכןסם: תורה ד

(ד) וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וּגָ' פָּרַשׁ רִש"י 'אין זה חובה אלא למדך תורה דרך ארץ' כו'. לפי שקשה לרש"י שהרי בפרשת אחרי מות (והח טו כג) נאמר "ופשט את בגדי הבר" ולא נאמר שם 'בגדיו', ולמדו רבותינו ז"ל (תרי טו ד) שאינן באים משלו אלא משל הקדש, ואם כן למה קראן כאן 'בגדיו' והלא אינן שלו. אלא שרצה לומר שיעשה עם בגדי קדש אלו בדרך כל הארץ, וכמו שהיה עושה עמהם אלו היו 'בגדיו' ממך, כי כמו שאלו היו שלו ודאי היה פושטם בשעה שהוא עושה איזו "מלאכה נמכה ונמס" והיה לובש בגדים פחותים, כך יעשה גם בבגדי קדש אלו, ודון מינה ומינה מה בגדיו רשות אף אלו רשות, דאם לא כן למאי נפקא מינה תלאם הכתוב בבגדיו: תורה ד

המתגאה, אלא שדעת מדרש זה לומר שהעולה מכפרת על גסות הרוח, ויש לו קצת סיוע מן פסוק "והעלה על רוחכם" (יחזקאל כ לב) דהינו על גסות הרוח, על כן דין העולה באש אשר טבעו לעלות, על כן אמר **הוא העלה על מוקדה**, כי מוקד אש המזבח העולה למעלה הוא כפרה על הגסות הרוח העולה "בגדולות ונפלאות ממנו": ועל כנה זו הנזכר הרמת הדשן, כי התקון הוא הדשן, שיאמר "ואנכי עפר ואפר" באברהם (בראשית יח כו), ואז "ירום ונשא וגבה מאד" (ע"פ ישעיה נב יא), כי 'כל המשפיל עצמו הקדוש ברוך הוא מגביהו' (עירובין יא), וזהו שנאמר **והרים את הדשן**. ולזה פרט שני בגדים אלו שילבש הבהן המכפר, **ולבש הכהן מוה בדר** במדתו, שלא יהיה בגד נשיאנו ארץ ממנו אלא במדתו, כי 'מאן דלבש מדא ילבש מדא' במדתו (ע"פ ברכות כה) ולא ילך בגדולות ובנפלאות ממנו. **ומכנסי בדר** המכפרים על גלוי עריות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (פסוק ד' כ"ל) המתגאה כאלו בא על כל העריות' כו'. ושימית הדשן **אצל המזבח**, כי גם המזבח מורה על גדר הענוה במבאר למעלה פרשת משפטים (שמות כא א):

(ישעיה נז ד) קרי ביה 'שוחטי' ו'סוחטי':

ויכבד ידעת שהמכנסים מכפרים על גלוי עריות והכתנת מכפר על שפיכות דמים כדאיתא מסכת ערכין (טו, א), והעולה מכפר על ההרהור הכולל גלוי עריות ושפיכות דמים באחד, על כן נאמר בהרמת הדשן של העולה **ולבש הכהן מוה בדר**, וזה הכתנת המכפר על שפיכות דמים, **ומכנסי בדר**, המכפרים על גלוי עריות. ולכך פרט **אשר תאכל האש את העלה**, לומר לה אף על פי שיש באפר תערובת שאר מינים, מכל מקום אין הרמה זו בשני בגדים אלו כי אם בעבור היות בה אפר העולה המכפר על ההרהור. ולפי שבאמת אין כאן לא גלוי עריות ממש ולא שפיכות דמים ממש אלא דבר הרומה להם, סלקא דעתך אמינא שאף אם לא יהיה הכתנת במדתו ואף אם יהיה דבר חוצץ בין מכנסים לבשרו לא עכב, על כן פרט לומר שגם כאן יהיו בתקונם מכל צד:

ויכבד אפרו (ויקד' ז ח), **זאת תורת העלה** **הוא העלה על מוקדה** (פסוק א), 'כל המתגאה גדון באש' כו'. אין פגנתו להוציא מקרא זה מידי פשוטו ולפרש הוא העולה על האדם

שהוא עבודת התורה והתפלה, שעל-ידי העסק בעניני עולם-הזה יוכל להתעסק ביתר שאת בעבודת ה', אזי הותר עבודת "הוצאת הדשן". אף פאשר יש "מקום למערכה" גם בלי העסק ב"דשן" - אין עבודה זאת. ועל האדם להשאיר במקומו האמיתי - בתוך מחנה התורה והתפלה, ולהתעסק בעבודת ה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר שחיות חלק לו, עמוד 1 - מתוך 'לקראת שבת')

תרומת הדשן - חובה או רשות

בגדים אחרים" אינן חובה אלא רק דרך-ארץ? ובמפרשים מצינו בזה כמה וכמה ביאורים.

ויש לומר בפשטות, שמקורו של רש"י הוא מהא גופא שבפרשת "ועשית בגדי קודש" שבפרשת תצוה, לא נצטוה משה על עשית בגדים פחותים לבני אהרן עבור הוצאת הדשן. ומזה מכריח רש"י שאין חובה בלבישת בגדים אלו, ורק דרך-ארץ שלא ללכלך את הבגדים בהם משרת תמיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר שחיות חלק לו, עמוד 5 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בישול קדירה ומזיגת הכוס אחר הן

לפי כבודו להתעסק בבישול קדירה. אף בעבודת הבוֹרֵא, אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל מהן ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמאמר רבותינו ז"ל (תנחומא עקב ב) "אל תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה . . קלה שבקלות . . ותמורה שבחמורות . . הרי הן שוין".

דהרי העיקר בעבודת ה' הוא קיום רצונו 'יתברך, מתוך קבלת עול מלכות שמים, ככל אשר יצוה עלינו.

וכאשר האדם מקים את המצוות רק כדי למלאת רצונו יתברך, אין חילוק בעיניו בין עבודה כ"מזיגת כוס" או "בישול קדירה", דהרי העיקר הוא מלוי רצונו, ומה לי באיזה אופן יתקיים רצונו. ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם, כדברי רש"י.

הואשמתא על מדבחא תהי יקדא בה לא תספי ויבער עלה כהנא אעניא בצפר בצפר ויסדר עלה עלתא ויסק עלה תרפי נכסת קידשאי:

ישן: ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר? תלמוד לומר: העלה, עולה ראשונה). חלבי השלמים • אם נביאו שם שלמים. ורבותינו (שם) למדו מכאן: "עליה", על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כלם. מכאן שלא יהא דבר מאחר לתמיד של בין הערבים.

ואשמתא תדירא תהי יקדא על מדבחא לא תספי:

היא דוקא פאשר זה לתועלת עבודת הקרבנות, כי "אין מקום למערכה", ו"הוצאת הדשן" היא העושה מקום למערכה חדשה, אבל פאשר יש מקום למערכה - אין עבודה זאת.

ועל-דרך-זה בעבודת האדם לקונו, שרק פאשר העסק ב"דשן" ובדברים גשמיים יביא תועלת בעבודת הקרבנות,

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל-מחיצת למחנה

ופשט את בגדיו - אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ולכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן. (ו, ד. ובפירוש רש"י) ברמב"ם הקשה: מנא-לילה לרש"י שדברי הפסוק "ולבש

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן גו'

שלא ולכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן (ו, ד. ובפירוש רש"י) לכאורה צריך באור, הרי בדרך-כלל "המבשל קדירה" ו"המוזג כוס" אינם רק בבגדים שונים, אלא עבודות אלו נעשות על ידי שני סוגי עבדים. ואם כן גם כאן, מדוע נעשית "הוצאת הדשן" רק בבגדים אחרים, ולא על-ידי ב' כהנים שונים?

ויש לומר בזה בדרך הדרוש:

כלל זה, דמזיגת כוס ובישול קדירה נעשים על-ידי שני סוגי אנשים, הוא רק בעבודת עבד לרבו. דהמוזג כוס אין זה

(ה) והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים:

הואש על-המזבח תוקד-בו • רבה פאן יקירות הרבה: "על מוקדה", "ואש המזבח תוקד בו", "והאש על-המזבח תוקד בו", "אש תמיד תוקד על-המזבח". כלן נדרשו במסכת יומא (דף כח) שפחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם. וערף עליה העלה • עולת תמיד היא תקדים (פסחים נח). (ברש"י

(1) אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה: ס

החיצון "תוקד". לא תכבה. המכבה אש על המזבח, עובר בשני לאוין.

רש"י אש תמיד • (יומא מר) אש שנאמר בה "תמיד", היא שמדליקין בה את הנרות, שנאמר בה (שמות כז יג): "להעלת נר תמיד". אף היא "מעל המזבח"

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 217 - מותך 'לקראת שבת')

רגשי התלהבות בכל מצב

רגשי הלב. וזהו "תמיד" - אפילו בשבת, שאפילו בהיות האדם שקוע בהשגת הבורא, גם אז עליו לעורר בעצמו רגשי התשוקה להקב"ה. ומאידך, גם הרחוק חסוֹשֵׁל מַעֲבֹדֵת הבורא, ו"טמא" הוא, אין לו לחשוב שפכר "אבוד" הוא, ואי־אפשר לו להתקרב אל הבורא, אלא "תמיד" - אפילו בטומאה דגם על הטמא לעורר את עצמו ולעשות את כל התלוי בו שיה"אש תמיד" - "לא תכבה" חסוֹשֵׁל, אלא תמשיך לבעור ולהלהיב לבו לעבודת הבורא.

אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה: (1, 1)

תמיד - אפילו בשבת. תמיד - אפילו בטומאה (בירושלמי יומא פרק ד הלכה ו)
יש לפרש לימוד זה בדרך עבודת האדם לקונו:
ה'אש תמיד' היא התלהבות הלב, המתלהט ברגשי קודש להקב"ה. ועל האדם ליזהר שאש זו תוקד ותבעיר את לבו בכל עת, ולא תכבה חסוֹשֵׁל.
והנה בשבת שהיא יום המוקדש כולו לעבודת ה', עלול האדם לחשב שצריך הוא להשקיע כל כולו במחשבה עמוקה והתבוננות, שהיא עבודת המוח, ואין לו לעורר בעצמו את

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 55)

להדליק את המנורה): בנוסף לשאר הדינים שבאש המזבח, היא צריכה להיות זו שממנה מדליקים את המנורה ("אף היא"), ובהעדר אש במזבח - אפשר להדליק את המנורה מאש אחרת.

אף היא מעל מזבח החיצון תוקד (רש"י 1, 1) בגמרא (יומא מה, ב) אמרו "אש תמיד שאמרתי לך, לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון", והינו שהוא דין במנורה (שהיא צריכה להדלק מהמזבח), ואם אין אש במזבח לא נתן להדליקה ("לא תהא אלא"). אף לרש"י זה דין במזבח (שממנו צריכים

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"א ניסן שני)

התמיד האלקית שבנפשו,
"לא תכבה" - זכות זו תעמוד לו לעד.

תמיד תוקד... לא תכבה (1, 1)

מפרש הרבי ה'צמח צדק':
"אש תמיד" - זה הולמוד עם חברו ומעורר את 'אש'

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 56)

"ותורה אור".
כאן טמון רמז נפלא: העבדה שהדלקת נרות המנורה נעשתה דוקא מאש שעל־גבי מזבח החיצון, מלמדת שהדרך לזכות לאור התורה (הדלקת המנורה) היא דוקא כפאשר האדם אינו מסתפק בעבודתו עם עצמו אלא מתעסק גם בטובת האל - "מזבח החיצון".

אש תמיד (1, 1)

אש שנאמר בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות... אף היא מעל מזבח החיצון תוקד (רש"י)
"מזבח החיצון" - רמז לעבודת האדם עם זולתו, הנמצא בחוץ.
"הדלקת המנורה" - רמזת ללמוד התורה, כנאמר (משלי ו),

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת צו, התשכ"ט

"לזכיות" ("הו"), פנובא ב'היום יום' (כ' ניסן שני) ובפסקא שלאחר־זו (כא ניסן שני), שפאשר פועלים ענין זה, הנה שזכרו אתו, אשר זכותו זו "לא תכבה" לעד.
כדי שיִדַּלַק אש ואור התורה אצל יושב אהל בתמידיות, צריך להיות נוגע לו תחלה שתאיר נשמתו של יהודי שנמצא בחוץ.

ידועה תורת הרב המגיד, שאמרה לפני רבנו הזקן עשר פעמים, כדי לחקקה בעשר כחות נפשו - שצריכים להבעיר אש על המזבח והקרבת אש "מכס", ואש זו "לא תכבה", שהיא מכבה את ה"לא" = הפרוש הפשוט הוא, שיתבטלו כל המנגדים שאומרים "לא", וגם הם יאמרו "הו"; והפרוש הפנימי הוא הפיכת ה"זדונות" ("לא")

יודא אורייתא דמנהתא דיקרבין יתה כגי אהרן קדם יי לקדם מדבחא:

(1) וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני־אֶהֱרֵן לפני

יהוה אל־פני המזבח:

שמך ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמץ. מנחת כהנים שהיא פליל, מנין? תלמוד לומר: "תורת".

רש"י וזאת תורת המנחה • תורה אחת לכלל להטעין שמך ולבונה האמורין בענין. שיכול, אין לי טעונות

הקרב אתה • היא הגִּזְשָׁה בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מִעֲרֵבִית. פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ • הוא הַדְּרוֹם, שֶׁהוא פְּנֵיו שֶׁל מִזְבֵּחַ, לְפָנֶי ה' • הוא מִעֲרָב, שֶׁהוא לְצַד אֶחָל מוֹעֵד. אֶל

(ח) וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסְּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֹנֶה וְאֵת כָּל־הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזִיזָה לַיהוָה:

רש"י • (וְהָרִים מִמֶּנּוּ • מִהַמִּחְבֵּר, שִׁיחָא עֲשָׂרוֹן שְׁלֹם בִּבְת אַחַת בְּשַׁעַת קְמִיצָה. בְּרִש"י יֶשֶׁן). בְּקִמְצוֹ • שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מִדָּה לִקְמִץ (וימא מו). מִסְּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֹנֶה • מִכָּאן, שֶׁקוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שְׁמֹנֶה הַמִּנְחָה • שְׁלֹא תֵּהָא מִעֲרֵבָת בְּאַחֲרָת (ת"כ). (סוטה יד).

(ט) וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֲהֶרֶן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכֹל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:

רש"י • בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ • וְאִיזָהוּ? בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד.

כלי יקר - עוז והדר

לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֵלָּא שֶׁשָּׂאוֹר שְׁבַעֲסָה מִעֵבֶב* (ברכות יז), וְעַל זֶה הַדֶּרֶךְ פִּרְשְׁנוּ לְמַעַלָּה פֶּסוּק "כָּל שָׂאֵר וְכָל דִּבְשׁ לֹא תִקְטִירוּ" בִּפְרֹשֶׁת וִיקְרָא (כ יא) עֵינַי שָׁם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר כָּאֵן קֹדֶשׁ קִדְשִׁים כַּחֲסִיטָה וּבָאֵשׁ, כִּי עַל יְדֵי וְבִיחַת הַקֶּרֶן הָאֵדָם זֹכֵב יִצְרוּ וִיבָשׁוּ "וְהִנֵּה אֵינֵנוּ", עַל כֵּן גַּם הַמִּנְחָה בָּאָה נִקְיָה מִן הַשָּׂאוֹר. אֲמִנָּה שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֵרֶת בָּאוּ דִּקְקָא חֲמִץ, כִּי אֵלֶּמָּלָה הִיצֵר הָרַע לֹא הָיוּ הַתַּחֲתוֹנִים צָרִיכִין אֶל הַתּוֹרָה יוֹתֵר מִן הָעֲלִיוֹנִים, כִּי בִטְעָנָה זֹו נִצָּח מִשָּׁה הַמִּלֵּאכִים וְאָמַר 'כִּלּוֹם יֵשׁ יִצֵּר הָרַע בִּינִיכֵם' כו' (שבת פט), וְעוֹד שֶׁמִּצִּיאָתָה הִיצֵר הָרַע הַכִּרְחִי וְאֵלֶּמָּלָה הוּא לֹא בָּנָה הָאֵדָם בֵּית וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה, וּבְמָקוֹם הַתּוֹרָה אֵין לְחוּשׁ שְׁמָא יִפְרֹץ גִּדְרוֹ כִּי הַתּוֹרָה תִּבְלִין אֵלָיו (ראה שם ז):

אֶכֶּל הַתּוֹרָה הָיוּ בּוֹ חִלּוֹת חֲמִץ וּמִצָּה כְּאַחֵד, כִּי הַמִּצָּה לְאוֹת שֶׁכֶּבֶר נִכְנַע בְּעֵמֶל לְבוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֶצֶל אֲרָבַע שְׁצָרִיכִין לְהוֹדוֹת (תהלים קו יב) "וַיִּכְנַע בְּעֵמֶל לִבָּם", כִּי 'הַרְשָׁעִים בִּרְשׁוֹת לִבָּם' כו' (אסתר רבא י ג), וְרַבּוֹתֵינוּ י"ל דְּרָשׁוּ (סנהדרין מג) פֶּסוּק "זֹכֵב תּוֹרָה יִכְבְּדִנִּי" (תהלים נ כג) עַל 'הַזֹּכֵב יִצְרוּ וּמִתְנוּדָה עֲלֵיו' כו', וּמִשָּׁם רָאִיָּה

וְאַחֲרַי כִּי נִתֵּן טַעַם עַל שְׁנֵיהֶם, כִּי עַל מֶה שֶׁאָמַר בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ, זֶהוּ לְפִי שְׁחֻלְקָם נִתְּתִי אֹתָהּ מֵאִשִּׁי (פסוק י), עַל כֵּן צָרִיכִין שְׁנֵיהֶם לְהִיּוֹת בַּמִּחְצָה אַחַת. וְעַל מֶה שֶׁאָמַר מִצֹּת תֹּאכֹל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ, נִתֵּן טַעַם וְאָמַר (שם) קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הִיא כַּחֲסִיטָה וּבָאֵשׁ, כִּי הַחֲסִיטָה וְהָאֵשׁ הַבָּאִים עַל כִּפְרַת הַחֲטָא נִקְרְאוּ 'קֹדֶשׁ קִדְשִׁים', כִּי הַצִּדִּיק גְּמוּר שֶׁלֹּא חָטָא כָּלֵל קֹדֶשׁ הוּא לֵה, אֶכֶּל הַחוּטָא וְשֶׁבַּ בְּתִשְׁבָּה הוּא 'קֹדֶשׁ קִדְשִׁים', כִּי 'בְּמָקוֹם שֶׁבַּעֲלִי תִשְׁבָּה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִים לַעֲמֹד בָּהּ' (ברכות לד), וְרַבּוֹתֵינוּ י"ל אָמְרוּ (וימא פז) 'שֶׁהַעוֹשֶׂה תִשְׁבָּה מֵאַהֲבָה הַזִּדּוּנוֹת נַעֲשִׂין לוֹ כְּנִכְיוֹת' כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵזֶרֶת הַשֵּׁם לְקַמֵּן פְּרִשְׁת וַיֵּלֶךְ (דברים לא יז), וְזֶה מִדְּרָגָה גְּדוּלָּה שֶׁאֵינוֹ בְּצִדִּיק גְּמוּר מְלֻבָּד שֶׁאֵר מַעֲלוֹת שֶׁנִּכְרוּ רַבּוֹתֵינוּ י"ל שָׁם, עַל כֵּן דִּין הוּא שִׁיְהִיָּה הַחֲסִיטָה קֹדֶשׁ קִדְשִׁים.

וְכֵן הַמִּצָּה צָרִיכָה מִקוֹם קֹדֶשׁ מִזֶּה הַטַּעַם, כִּי גַם הִיא 'קֹדֶשׁ קִדְשִׁים' מִצֵּד הַרְחֻקָּת הַשָּׂאוֹר שֶׁבַּעֲסָה הַמִּחְלָל קֹדֶשֶׁת הָאֵדָם: וְטַעַם הַרְחֻקָּת הַשָּׂאוֹר נִרְאֶה לְפָרֶשׁ בְּשֵׁנֵי דְרָכִים. הַדֶּרֶךְ הָאֶחָד הוּא כִּדְבָרֵי רַבִּי אֶלְפִּינְדִּירִי שֶׁאָמַר 'רְצוֹנֵנוּ

(ט) מִצֹּת תֹּאכֹל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ. פִּרְשׁ רִש"י 'בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ, וְאִיזָהוּ, בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד'. וּמִכָּל מָקוֹם בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ מִיֵּתֵר. גַּם 'תֹּאכֹל' יֹאכְלוּהָ אֶחָד מֵהֶם מִיֵּתֵר, וּמִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן הוּא שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן בְּחִינַת הָאוֹכֵל וְהַנֶּאֱכָל:

בְּחִינַת הָאוֹכֵל הֵינּוּ שֶׁהִכְהֵן הָאוֹכֵל אוֹתָהּ צָרִיךְ שִׂידַע שֶׁאֵכִילתוֹ מִשְׁלִיחַן גְּבוּהָ הִיא, וּמִן הַדִּין הִיָּה שֶׁתִּהְיֶה הַמִּנְחָה כְּלִיל לְגְבוּהָ וּלֹת שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לוֹ חֵלְקוֹ מֵאִשִּׁיו, וְעַל כֵּן צָרִיךְ הִכְהֵן לֶאֱכֹל חֵלְקוֹ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱכָל חֵלֶק גְּבוּהָ, דְּהֵינּוּ בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁם מִקוֹם הַמִּנְחָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּאֲמַת הַמִּקוֹם הֵהוּא קֹדֶשׁ, מִכָּל מִקוֹם אֵין קְפִידָא עַל הָאוֹכֵל מִצֵּד קֹדֶשֶׁת הַמִּקוֹם, כִּי אִם מִצֵּד שְׁצָרִיךְ לְהִסְמִיךְ אֵכִילתוֹ אֶל אֵכִילַת הַמִּנְחָה, לְהוֹרֹת שְׁכֻמוֹ שֶׁאֵכִילַת הַמִּנְחָה מְכַפֵּר כִּי אֵכִילַת הַכֹּהֲנִים הַבְּעָלִים מִתְּכַפְּרִין בָּהֶם:

אֲמִנָּה בְּחִינַת הַנֶּאֱכָלָה הִיא הַמִּצָּה, מִצֵּד הִיּוֹתָהּ נִקְיָה מִן הַשָּׂאוֹר יֵשׁ בַּמִּצָּה צֵד קֹדֶשָׁה, עַל כֵּן נֶאֱמַר מִצֹּת תֹּאכֹל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ, כִּי מִצֵּד בְּחִינַת הַמִּצָּה יֵשׁ קְפִידָא שִׁיְהִיָּה בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ:

(א) לֹא תִאָפֶה חֲמִיץ חֶלְקֶם נִתְּתִי אֹתָהּ מֵאִשִּׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הֵוא כַּחֲטָאת וְכַאֲשֵׁם:

יֵלֵא תַתְּאֲפִי חֲמִיעַ חֶלְקֶהוֹן יִהְיִית יִתָּה
מִתְּרַבְּנִי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הִיא כַּחֲטָאתָא
וְכַאֲשֵׁמָא:

מִנַּחַת נִדְבָה הָרִי הִיא כַּאֲשֵׁם. לְפִיכָךְ, קִמְצָה שְׁלֹא
לְשִׁמָּה – כְּשֶׁרָהּ.

כַּחֲמִיץ. כַּחֲטָאת וְכַאֲשֵׁם. (שם ב') מִנַּחַת חוֹטָא הָרִי
הִיא כַּחֲטָאת. לְפִיכָךְ, קִמְצָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה – פְּסוּלָהּ;

כלי יקר – עוז והדר

על כן לא יהיה קטן בעיני האדם אפלו
משהו ממנו, כי מעט מן השאור
מבצבץ ועולה כאמור:

ומיטעם זה היו מביאים על קרבן תודה
שלושים חלות מצות (ראה מנחות
עו), כי אצל ארבעה שצריכין להודות
נאמר 'ויכנע בעמל לבם, ואחר
ההכנעה ראוי שיקריבו חלות מצות
שלושים, ואולי הוא כנגד המלכות
שנקנית בשלושים מעלות (אבות פ"ו מ"ה),
והם כוללים כל מיני התנשאות
השוכים לפולחן, וזה המתגאה אחד
בכלם או במקצתם על כן מביא
שלושים חלות מצות, כי אחר שנכנע
בעמל לבו וביא שלשים מצות המורים
על ההכנעה, לומר "שלא נשאר בהם
עד אחד" ואפלו משהו אין בו. ועשרה
של חמץ המורה על הרוממות
והתנשאות, לתן כל הגדלה והרוממות
לסבה ראשונה ותבדיל הכלול בעשר
ספירות בלימה, "וכבר אלהים הסתר
דבר" (משלי כח ב):

ומיטעם זה המצה סימן גאולה וחרות
בכל מקום, הן ביציאת
מצרים, הן בקרבן תודה כמו שנאמר
במנומר "יאמרו גאולי ה' אשר גאלם
מיד צר" וגו' (תהלים קו ב), וזה קאי על כל
ארבע שצריכין להודות שנגאלו
בעבור שנכנע בעמל לבם וגו' ועל כן
הוא מקריב חלות מצות, הן במנחות,
כי על ידי הקרבות נגאל האדם מיד
היצר הרע אשר מצודתו פרוסה עליו
ללכדו "בחבלי עני", והוא יוצא
לחרות מן היסורים ומן המלכיות ומן
מלאך המות על ידי הקרבן המביא
לידי "רוח נשברה" והכנעה, על כן דין
המנחות לאפות מצה, והם דומים
לחטאת ואשם בדרך שנתבאר: תורה י

(פס.) מן פסוק "לא מרובכם מכל העמים
חשק ה' בכם כי אתם המעט" (דברים י
א), כי "מה ה' שאל מעמך כי אם
ליראה" (שם י ב), שהעננה מביאה לידי
יראה (ע"ז כ), וכל עוד שההכנעה
מצויה בתחולתו ביותר, לפי זה
ביותר תגלה ותראה מלכות שמים, כי
הוא יתברך "גאות לבש ואין עוד
מלכדו". וזהו טעם גלות מצרים,
להכניעם "בכור עני וחסו בשם ה'
(ע"פ ישעיה מח י, צפניה ג יב), ועל ידי
ההכנעה יצאו לחרות מן המלכיות
ונכנסו בעל מלכות שמים:

ולפיכך דין החמץ בשרפה וזקא, כי
'נימוס קלוטין הוא שכל
המתגאה נדון באש' כדאיתא במדרש
(ילקוט רמז ט) על פסוק "זאת תורת העלה
הוא העלה על מוקדה" (פסוק ב), כי
הרוצה לעלות למעלה כטבע החמץ
העולה למעלה, ראוי להיות נדון באש
אשר טבעו לעלות למעלה. ולפיכך
דין החמץ במשהו (פסחים ל), כי בכל
המדות צריך האדם לילך בדרך ממצע
(ראה רמב"ם דעות פ"א), חוץ מן הגאון
שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה ה) 'לא מינה
ולא מקצתה', הרי שאסרו אפלו משהו
מן הגאון, כך משהו מן החמץ אסור,
וכן אמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"ד מ"י)
'מאד מאד הוי שפל רוח בפני כל
אדם', והוא רמו' להפלת הענין
ולהרחיקו מכל וכל:

ולדבר רבי אלפסנדרו שהמשיל
היצר הרע לשאור שבועשה,
נוכל לומר שלכך אסרו גם המשהו,
לפי שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה ג),
מתחלה דומה היצר הרע לחוט של
עכביש, דהינו משהו, ואחר כך הוא
מבצבץ ועולה עד שיהיה כעבותות
העגלה ויעלה חמס גבר "לאין מרפא",

שזיכת התורה הנינו וזיכת היצר
הרע, על כן מביא לאות "חלות מצות"
נקיות מן השאור. אבל מכל מקום
צריך עדין אל היצר הרע לקיום המין,
על כן היו גם חלות חמץ. והיו שלשה
חלות מצה כנגד חלה אחת של חמץ,
לבטל מציאתו ברב, כי כל אדם
ישלש שנותיו באוריתא, תליתאי
במקרא, ומשנה, ותלמוד (קידושין ל),
וחלק רביעי יתן אל קיום גופו:

אמנם לפי שלא מצינו במנחת חוטא
שום חמץ, נוכל לומר בהפך זה,
שזה שמביא קרבן על חטא מעצמו
כלא הכרח ודאי לא נשאר בו כלום מן
השאור הפנימי, אבל הזבח תודה
אחר שבאו עליו יסורים המכריחים
אותו על התשובה, ודאי נשאר בו
רשע מן השאור הפנימי:

ותדע ותשכיל כי 'חמץ' אותיות 'מצה',
והם שונים במבטא כי הה"א
והחית מתחלפין באותיות אחה"ע,
אף שיש לחמץ מספר שלשה יתר על
מצה, וכנגד זה היה כנגד כל חלת חמץ
שלשה של מצה, כדי שיהיו שונים
בממות. ויש כזה רמז שיש ליצר הרע
יתרון על היצר הטוב מספר שלשה,
הם שלשה טענות שזכר בספר חובת
הלכות שיש ליצר הרע על היצר
הטוב, ואם יבוא לנצחו אינו יעמוד
כנגדו חוט המושלש במקרא ומשנה
ותלמוד, ואז יהיה "פשר דבר" ביניהם
'חציו לה' וחציו לכם':

דרך שני הוא היותר נכון וקרוב
לשמע, שהמצה סימן אל
ההכנעה כעסת מצה שאינו עולה
למעלה, ומצה של חג הפסח יוכיח כי
היא סימן חרות וגאולה. לפי שלא
חשק ה' בישאאל כי אם בעבור שהם
ממעטים את עצמם כמו שלמדו וחילז

(יא) כָּל־זָכָר בְּבִנְיַ אֶהְרֹן וְאִכְלָנָה חֻק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
מֵאִשִּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יַעַבְדָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

יא כל זכור בבני אהרן ואכלנה חוק עולם לדורותיכם
מאשירי יהוה כל אשר יעבדוהם יקדש:
יתקדש:

או חלין שיגעו בה ויכלעו ממנה (צ"ח) • יקדש •
להיות כמוה, שאם פסולה, יפסלו. ואם פשרה, יאכלו
בחמר המנחה (צ"ח) •

ה"י • כל־זכר • אפלו בעל מום. למה נאמר? אם
לאכילה, הרי כבר אמור (ויקרא כא כב): "לחם אלהיו
מקדשי הקדשים וגו'" אלא לרבות בעלי מומין
למחלקת (ובחים קב) • כל אשר־יגע וגו' • קדשים קלים

♦ יום שני ז' ניסן ♦

(יב) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יב ומליל יי עם משה למימר:

(יג) זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בַּיּוֹם
הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאֵפָה סֵלֶת מִנְחָה תָמִיד
מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב:

יג דין קרבן אהרן ובניהו די יקריבו קדם יי
ביוםא דרביאיו יתה חד מן עסרָא בתלת
סאין סלתא מנחתא תדינא פלגותיה בצפרא
ופלגותיה ברמשא:

תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבני חקת־עולם
וגו'."

ה"י • זה קרבן אהרן ובניו • (מנחות עח) אף ההדיטות
מקריבין עשירית האפה ביום שהן מתחנכין
לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר: "מנחה

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת תענית אסתר תשמ"ו. תורת מנחם תשמ"ו כרך ב עמ' 700)

שבנפש לתוך פרטי העבודה במשך המעלה, "בבקר
ובערב".
הדבר בא לידי ביטוי בקר, שמיד לאחר פרשת מנחת
חביתין (עגן ה'יחידה') באים דיני הקרבנות הפרטיים -
חטאת, אשם ושלמים.

זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבָנָיו... מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב
(ו, יג)
הכהן הגדול הוא ה'יחידה הכללית של עם־ישראל.
המשמעות הרוחנית של "קרבן אהרן ובניו" (חביתין כהן
גדול) בעבודת האדם היא, החזרת עצמות ה'יחידה'

(יד) עַל־מִחְבַּת בִּשְׁמֹן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה תַּפְיִנִי
מִנְחַת פִּתִּים תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יד על מסרימא במשח תתעבד וביכא
תיתנה תופיני מנחת בצועין תקרב
לאתקבלא ברעוא קדם יי:

בציעין ופרורין לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה
לשנים, וחוזר וכופלה לארבע שתי־וערב ואינו
מבדיל. וכן מקטיר לאשים, ב'תורת כהנים' מפרש
לה).

ה"י • מרבכת • חלוטה ברותחין כל צרפה (ת"כ).
תפיני • אפיה אפיות הרבה, שאחר חליטתה, אופה
בתנור וחוזר ומטגנה במחבת. מנחת פתים • מלמד
שטעונה פתיתה. (ברש"י יצן: ולא פתיתה ממש

(טו) וַהֲכֹהֵן הַמִּשְׁחָ תַּחֲתֵיו מִבְּנֵי יַעֲשֶׂה
חֻק־עוֹלָם לַיהוָה כָּל־יֶלֶד תִּקְטָר:

טו וכהנא דמרבא תחותיה מבניהו יעבד
יתה קדם עלם קדם יי גמיר תמסק:

אֵלָּא כֹּלָּה כָּלִיל. וְכֵן כָּל מִנְחַת כֹּהֵן שֶׁל נִדְבָה, כָּלִיל
תִּהְיֶה.

ה"י • המשיח תחתיו מבניו • המשיח מבניו, תחתיו.
כליל תקטר • אין נקמצת להיות שיריה נאכלין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 24)

אֵלָּא נִקְטַרְת 'כָּלִיל' עַל הַמִּנְחָה, הַקִּמְץ וְהַשִּׁירִים. כָּלִיל תִּהְיֶה
- מִנְחַת כֹּהֵן אֵינָה נִקְמָצָה, הִיא נִשְׁאָרֶת כָּלִיל בְּמִשְׁחָ כָּל
הַהִקְרָבָה וּמִקְטַרְת כֹּלָּה כְּאַחַת; כֹּלָּה שְׁנֵה לְגִבּוֹה - אֵין בָּהּ
הַפְרָדָה בֵּין הַקִּמְץ לַשִּׁירִים אֵלָּא כֹּלָּה מִקְטַרְת בְּשֹׁנָה.

אֵין נִקְמָצָה לְהִיּוֹת שִׁירָה נֹאכְלִין אֵלָּא כֹּלָּה כָּלִיל . . כֹּלָּה
שְׁנֵה לְגִבּוֹה (רש"י ו, טו) רש"י בא לְבַאֵר אֶת שְׁנֵי הַשְּׁוֹן
בֵּין מִנְחַת חֲבִיתִין לְמִנְחַת כֹּהֵן. כָּלִיל תִּקְטָר - מִנְחַת חֲבִיתִין
נִקְמָצָה, אֶךְ קְמִיצָתָהּ אֵינָה מִתְרַת אֶת שְׁאֵר הַמִּנְחָה לְאִכְלִיָּה,

(טו) וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכְלֶ: פ
 טז וְכָל מִנְחָתָא דְכֹהֵנָא גְמִיר תְּהִי לֹא
 תִּתְאָכֵל:
 טז"א כָּלִיל • כָּלָה שְׁוֹה לְגִבְתָּהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה (יז, טז)
 מנחה, שבאה מקומח, רומזת לצרכי האדם (כמאמר אם אין
 קומח כו'). במנחת ישראל - בעל עסק, השיר לעולם,
 מקריבים רק את הקומץ כליל לה', היינו זמן תורה ותפלה,
 (יז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 יז ומליל יי עם משה למימר:

**יח דְּבַר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת
 הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִּשְׁחַט
 הַחֲטָאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ הוּא:**

**יט הַכֹּהֵן הַמַּחֲטֵא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ
 תֹּאכֵל בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד:**

כט"א המחטא אתה • העובד עבודותיה שהיא נעשית
 חטאת על־ידו. המחטא אתה יאכלנה • (זכחים קב)
 הראוי לעבודה. יצא טמא בשעת זריקת דמים, שאינו

**כ כָּל אֲשֶׁר־יִגַע בַּבְּשָׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְּמָה
 עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִּכְבֶּם בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ:**

כט"א כָּל אֲשֶׁר־יִגַע בַּבְּשָׂרָה • (שם צז) כָּל דָּבָר אֵכֶל
 אֲשֶׁר יִגַע וַיִּבְלַע מִמֶּנָּה. יקדש • להיות פְּמוֹה: אם
 פְּסוּלָה - תִּפְסֵל, ואם היא כְּשֶׁרָה - תֹּאכֵל בַּחֲמֹר
 שְׂבֵה. וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְּמָה עַל־הַבֶּגֶד • ואם הִזָּה

**כא וְכָל־יֶחֱרֵשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל־בּוֹ יִשְׂבֹּר וְאִם־בְּכֵלִי
 נִחֲשֶׁת בִּשְׁלָה וּמִרְק וְשִׁטֹּף בְּמָוִם:**

כלי יקר - עז והדר

תפתח הרעה "ע"פ רמיה א יד) וְלֹא־וּמָרִים
 שאין העולה באה כי אם דורון,
 וראיתם ממה שנאמר (תהלים סו יא)
 "אָבֹא בֵיתְךָ בַּעֲלֹת", נוכל לומר כי
 החוטא אחר שנתן אל לבו לשוב
 בתשובה ולהביא חטאת לכפרה, מאז
 הוא מרצה וקרבנו מרצה לפני השם
 יתברך באלו הקריב עולה המעלה
 שבכל הקרבנות: תורה יט

על הרהור עברה (שם שבועות פ"א ה"ז), ויש
 אומרים שהעולה מן אותן קרבנות
 אשר "כלי עזן ורצון" (תהלים נט ה). והנה
 לאומרים שיש בעולה צד כפרת חטא,
 טעמו של דבר כי הלב המנח בצד
 שמאל סבה לכל חטא, כי הלב חומד
 וכלי המעשה גומרין" (טור א"ח סי' א), על
 כן שחיסת שניהם בצפון, להורות כי
 "לב הותל השדור" (שערי מד כ) "ומצפון

**יח) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה
 תִּשְׁחַט הַחֲטָאתָ:**
 המפרשים אמרו כדי לכסות על
 החוטאים, כי יאמרו שעולה הוא
 מקריב (ראה ירושלמי יבמות פ"ח ה"א). וזה טעם
 הלוי, שהרי על כל פנים נגלה עונו
 כשיקראו שאינו מקריבו כליל לעולה.
 ועוד שהרי העולה זכר וחטאת נקבה:
 והנה בענין העולה יש אומרים שבאה

לפלט את בליעתו. אבל כלי חרס, למדך הפתוב
כאן, שאינו יוצא מידי דפיו לעולם.

ישיב. לפי שהבליעה שנכללת בו נעשה נותר, והוא הדין לכל הקדשים. ומרק. לשון "תמרוקי הקשים" (אסתר ב יב). אשקורי"ר בלע"ז. ומרק ושטף.

כלי יקר – עז והדר

וזלת השלמים נכראו בשתי ידים (ראה מדרש תהלים קלט ח), ואיך ירדו ממדרגה זו אל דיוטא תחתונה זו:

ובהצעה זו נראה לי לישב מה שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קה) 'כל המתעצל בהספדו של תלמיד חכם ראוי לקברו בחייו, שנאמר (יחזקאל כד ז) "ויקברו אתו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר מפון להר געש", מלמד שגשג עליהם ההר לקברם'. ומנא ליה לומר כן, שמא איזו עון אחר גרם להם שגשג עליהם ההר:

והנה 'בתמנת סרח' פרש רש"י 'בתמונת חרס דהינו שמש'. ובשופטים (כ ט) כתיב "חרס" במקום 'סרח', והנה על פי דרכו של רש"י נראה לי לפרש 'בתמנת' לשון 'בתמונת', אבל 'חרס' צריך לומר שהוא לשון 'כלי חרס', ורצה לומר שלא נהגו בו דין תלמיד חכם להספידו כראוי, אלא קברוהו בתמונת שאר עם הארץ שנמשל לחרס הנשבר שאינו יוצא מידי סרחונו ודפיו לעולם. לכה גרס בשופטים 'חרס' במקום 'סרח', כי ה'סרח' דהינו סרחון מעשיו, ממשיכו לכלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו וסרחונו כי אם בשבירה:

ואצל תלמיד חכם לא כף המדה, שהרי אמרו רבותינו ז"ל (ברכות יט) 'אם ראית תלמיד חכם עובר עברה בלי לה אל תהרהר אחריו ביום כי ודאי עשה תשובה', כי מסתמא הוא עוסק בתורה והיא כפרתו למרק חטאו, **ומרק ושטף** מבית ומחוץ במי התורה. ואף על פי שסתם תלמיד חכם נמשל לכלי זהב ששקל הוא להעביר מעליו מעט אבק ושמן דפי שגליו, מכל מקום בשחטא והלך בעצת הנפש המשיכו לכלי נחשת, כי הלשון נופל על הלשון (ראה רש"י במדבר כא ט), ועל שם שהיה מצחו 'נחשוש' להעז בבוראו **ומרק ושטף** כאמור. ומפסוק זה אנו למדין גם הלכות געול הכלים שפדך תשמישו כף סהרתו: תורה כב

אבל מתפפר הוא בתלמוד תורה' ר"ה יח):

על כן כתבה התורה דין הכלים אצל החשאת, לומר לה שבזמן שאין זבח ומנחה אז סהרת החוטא בטהרת הכלים, כי כל עם הארץ נמשל ל**כלי חרס** ואינו יוצא מידי דפיו כי אם בשבירת לבו, וכל תלמיד חכם יש לו דין **כלי נחשת** שיש לו תקנה על ידי מריקה ושטיפה מבית ומחוץ, כך כל תלמיד חכם יש לו תקנה על ידי התורה שנמשלה למים (תענית ז) המטהרו מבית ומחוץ, כי על ידי התורה יהיה תוכו כרו, כמו שנאמר (שמות כה יא) "מבית ומחוץ תצפנו" כדרך שנתבאר שם בפרשת תרומה, וזה הדבר שאמרנו שכל אדם דומה לכלי כזה. ויש ראיה ממה שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין גב) 'למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ, בקיתונו של זהב, ספר עמו דומה לכלי כסף. נהנה ממנו דומה לכלי חרס כו'.

ונראה שעל זה נאמר (איכה ד ג) "בני ציון היקרים המסלאים בפז איכה נחשבו לנכלי חרש מעשה ידי יוצר", היה מקונו על אנשי הסגלה שנמשלו "לזהב וכתם ואבני קדש" (שם פסוק א), שהיו מרבים סעודתם בכל מקום בראש כל חוצות עם עמי הארץ, עד שגרמו גלות להם ולבניהם, כמו שאמרו (פסחים מט) 'כל המפרה סעודתו בכל מקום לסוף מחרב ביתו' כו', ומסיק שם בפרק אלו עוברין 'לסוף גולה' כו'. ועל זה אמר (איכה שם א) "תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות", שהיו מרבים סעודתם בכל מקום עם עמי הארץ, ואמר מיד "בני ציון היקרים", כמה דאית אמר (משלי כ טו) "וכלי יקר שפתי דעת", "המסלאים בפז", כי מתחלה היו נמשלו לכלי זהב, ועל ידי שתשתפכנה בראש כל חוצות' "איכה נחשבו לנכלי חרש" אותן השלמים שנכראו "מעשה ידי יוצר" הכל נכרא כיד אחד

(כא) **וכלי חרש אשר תבשל בו ישיב ונו' פרש רש"י** 'והוא הדין לכל הקדשים' ומכל מקום הדבר צריך באור למה כתבה התורה דין זה דוקא גבי חטאת הקא לכפרה. וכפי הפשט נובל לומר, לפי שהתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם' (פסחים ז) 'וסלקא דעתך אמינא דוקא בקדשים קלים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת שהמאכל מתעבב בקדרה זמן רב על כן הוא בולע כל כך הרבה עד שאינו יוצא מידי דפיו לעולם, אבל קדשי קדשים שאינם נאכלין כי אם ליום אחד ולילה אחת סלקא דעתך אמינא שבזמן מועט כזה אינו בולע כל כך הרבה ויש תקנה אף לכלי חרס בשטיפה, קא משמע לן:

ועל צד הרמז קרוב לשמע, שטהרת הכלים יש להם דמיון לטהרת החוטא המקריב חטאת, כי כמו שהכלים יש מהם שכולעים הרבה מן האסור ולא יוכל לצאת על ידי שטיפה ואין להם תקנה כי אם בשבירה. ויש מהם שאינם בולעים הרבה מן האסור ויש להם תקנה בשטיפה, כך יש לה אדם חוטא שבולע הרבה מן האסור וקשה לו לעזוב ההרגל ואין לו תקנה כי אם בשבירת לבו כי הוא הכלי שנתבשל בו האסור, ויש לה אדם שאינו בולע הרבה ויש לו תקנה בכל דהו, כדרך שאמרו רבותינו ז"ל (ערכין טו) 'מאי תקנתיה של מספר לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה שנאמר (משלי טו ד) 'מרפא לשון עץ חיים', ואם עם הארץ הוא ישפיל עצמו שנאמר (שם) 'וסלק ביה שבר ברוח', ומן חטא לשון הרע יקח לכל חטאת ולכל עון, שבזמן שאין בית המוקד קיים אין תקנה לעם הארץ כי אם בשבירת לבו הכלי שנתבשל בו החטא, ולתלמיד חכם יש תקנה בכל חטא על ידי תלמוד תורה, וחטא בני עלי יוכיח שאינו מתפפר בזבח ומנחה

(כב) כַּל־זָכָר בַּבְּהֵמָה יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא: כב כַּל דְּכוּרָא בַּבְּהֵמָיָא יִכּוּל יִתְהּ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁין הִיא:
 כג"י כַּל־זָכָר בַּבְּהֵמָה יֹאכַל אֹתָהּ. הָא לְמַדְתָּ, שׁ"ה מַחֲטָא אוֹתָהּ" הָאמור לְמַעֲלָה – לֹא לְהוֹצִיא שְׂאֵר הַבְּהֵמָה, אֲלָא לְהוֹצִיא אֶת שְׂאֵינוּ רְאוּי לְחַטּוּי.

(כג) וְכַל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: פ
 כג וְכַל חַטָּאת וְגו' • (זבחים פב) שְׂאֵם הַכִּנִּיס מִדָּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה לַפְּנִים – פְּסוּלָה. וְכַל • לְרִבּוֹת שְׂאֵר קֹדָשִׁים.

ז (א) וְזֹאת תֹּרַת הָאֲשָׁם קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא: א וְזֹא אוֹרֵיתָא דְאֲשָׁמָא קֹדֶשׁ קֹדָשִׁין הוּא:
 כג"י קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא • (תמורה יח. ת"כ) הוּא קָרֵב, וְאִין תְּמוּרָתוֹ קָרֵבָה.

(ב) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחָטוּ אֶת־הַעֹלָה יִשְׁחָטוּ אֶת־הָאֲשָׁם וְאֶת־דָּמֹו יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
 כג"י יִשְׁחָטוּ • רַבָּה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה, לְפִי שְׁמַצִּינוּ אֲשָׁם בְּצִבּוּר, שְׁנַאֲמַר "יִשְׁחָטוּ" רַבִּים, וְתֵלֵאוּ בְּעוֹלָה, לְהִבִּיא עוֹלַת צִבּוּר לְצִפּוֹן.

(ג) וְאֵת כָּל־חֲלָבֹו יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת־הָאֵלֶּיָּה וְאֵת־הַחֲלֵב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקָּרֵב:
 ג וְיֵית כַּל תְּרַבָּה יִפְרֵשׁ מִנָּה יֵית אֵלִיתָא וְיֵית תְּרַבָּא דִּחְפִי יֵית גִּיָּא:

כג"י וְאֵת כָּל־חֲלָבֹו וְגו' • עַד כָּאֵן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אַמּוּרִין בְּאֲשָׁם, לְכַן הִצְרִיךְ לְפָרֶשׁם כָּאֵן, אֲבָל חַטָּאת – כִּבְר נִתְפָּרְשׁוּ בָּהּ בְּפִרְשֵׁת "וַיִּקְרָא". אֵת הָאֵלֶּיָּה •

(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת וְאֶת־הַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַפֶּסֶלִים וְאֶת־הַיִּתְרָת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלִּיֹּת יִסִּירֶנָּה:
 ד וְיֵית תְּרַמִּין כָּלִין וְיֵית תְּרַבָּא דִּי עַלִיָּהֶן דִּי עַל גִּסְסִיָּא וְיֵית חִצְרָא דְעַל כִּבְדָּא עַל כָּלִיתָא יַעֲדֶנָּה:

(ה) וְהַקָּטִיר אַתֶּם הַבֹּהֶן הַמִּזְבֵּחַה אִשָּׁה לַיהוָה אֲשָׁם הוּא:
 ה וְיִסַּק יִתְרוֹן כְּהֵנָּא לְמַדְבָּחָא קְרִבָּנָא קָדָם יֵי אֲשָׁמָא הוּא:

כג"י אֲשָׁם הוּא • עַד שִׁנְתַּק שְׁמוֹ מִמֶּנּוּ. לְמַד עַל אֲשָׁם שְׁמָתוֹ בְּעָלִיו אוֹ שְׁנִתְכַּפְּרוּ בְּעָלִיו בְּאַחַר, אַף־עַל־פִּי שְׁעוּמִד לְהִיּוֹת דְּמִיו עוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ, אִם שְׁחָטוּ סֶתֶם, אִינוּ כָּשֶׁר לְעוֹלָה קָדָם שְׁנִתַּק לְרַעֲיָה. וְאִינוּ כָּא לְלַמֵּד עַל הָאֲשָׁם שֶׁיֵּהָא פְּסוּל שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ,
 כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ – "הוּא" הַכְּתוּב בַּחַטָּאת, לְפִי שְׁאֲשָׁם לֹא נֶאֱמַר בּוֹ: "אֲשָׁם הוּא", אֲלָא לְאַחַר הַקָּטִיר אַמּוּרִין. וְהוּא עֲצָמוֹ שְׁלֹא הַקָּטִיר אַמּוּרִיו – כְּשֶׁר (זבחים דף ד. וצ"י"ש ברש"י) •

(ו) **כָּל-זֶכֶר בְּכֹהֲנִים יֹאכְלֻנוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכֵל**
קָדֵשׁ קֳדָשִׁים הוּא:
 וְכָל דְּכוּרָא בְּכֹהֲנָיָא יִיכְלֵנָה בְּאַתֵּר קָדִישׁ
 יִתְאַכֵּל קָדֵשׁ קֳדָשִׁין הוּא:

כ"י • קָדֵשׁ קֳדָשִׁים הוּא • ב' תּוֹרַת כְּהֹנִים' הוּא נִדְרָשׁ.

(ז) **כַּחֲטָאת כַּאֲשֶׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הִכֵּהוּ אִשֶּׁר**
יִכְפֹּרֵהוּ לוֹ יִהְיֶה:
 זֶכֶתְטָאָתָא כַּאֲשֶׁמָּא אוֹרִיתָא חֲדָא לְהוֹן
 כִּהְנָא דִּי יִכְפֹּר בֵּה דִּילָהּ יֵהָא:

כ"י • תּוֹרָה אַחַת לָהֶם • בְּדָבָר זֶה. הִכֵּהוּ אִשֶּׁר יִכְפֹּרֵהוּ • הָרָאוּי לְכַפֵּרָה חוֹלֵק בּוֹ, פֶּרֶט לְטָבוֹל יוֹם וּמִחְסָר
 כַּפּוּרִים וְאוֹגֵן.

(ח) **וְהִכֵּהוּ הַמִּקְרִיב אֶת-עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה אִשֶּׁר**
הִקְרִיב לִפְנֵהוּ לוֹ יִהְיֶה:
 ח וְכִהְנָא דְמִקְרִיב יֵת עֹלֹת גְּבֵר מִשְׁחָ עֲלֵמָא
 דִּי יִקְרִיב לְכִהְנָא דִּילָהּ יֵהָא:

כ"י • עוֹר הָעֵלָה אִשֶּׁר הִקְרִיב לִפְנֵהוּ לוֹ יִהְיֶה • פֶּרֶט לְטָבוֹל יוֹם וּמִחְסָר כַּפּוּרִים וְאוֹגֵן, שְׂאִינָן חוֹלָקִים
 בְּעוֹרוֹת (זכחים ק).

(ט) **וְכָל-מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאפֶה בַּתָּנוּר וְכָל-נִעְשָׂה**
בַּמִּרְחָשׁת וְעַל-מִחְבַּת לִפְנֵה הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ
תִּהְיֶה:
 ט וְכָל מִנְחָתָא דִּי תֹאפִי בַּתָּנוּרָא וְכָל
 דְּתַתְּעַבֵּד בִּרְדֵּיתָא וְעַל מִסְרִיתָא לְכִהְנָא
 דְמִקְרִיב יֵתָּה דִּילָהּ תֵּהָא:

כ"י • לִפְנֵה הַמִּקְרִיב אֹתָהּ וְגו' • יָכוֹל לוֹ לְבַדּוֹ? | תְּלִמּוּד לומר: "לִפְנֵה הַמִּקְרִיב". הָא כִּיצַד? לְבִית-אֵב
 תְּלִמּוּד לומר: "לְכָל-בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה". יָכוֹל לְכָלָן? שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמִּקְרִיבִין אוֹתָהּ (ת"כ).

(י) **וְכָל-מִנְחָה בְּלוּלָה-בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל-בְּנֵי אֶהְרֹן**
תִּהְיֶה אִישׁ בְּאַחִיו: פ
 י וְכָל מִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַּׁח וּדְלָא פִילָא
 לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה גְבֵר בְּאַחוּהִי:

כ"י • בְּלוּלָה-בְּשֶׁמֶן • זוֹ מִנְחַת נִדְבָה. וְחִרְבָּה • זוֹ מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוּת, שְׂאִין בֵּהֶן שֶׁמֶן.

♦ יום שלישי ח' ניסן ♦

(יא) **וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה:**
 יא וְזֹא אוֹרִיתָא דְנִכְסַת קֳדָשִׁיא דִּי יִקְרִיב
 קָדָם יי:

כלי יקר - עוז והדר

פָּנִיו בַּמִּנְחָה הוֹלֵכֶת לִפְנֵי וְאַחֲרֵי כֵן
 אֶרְאֶה פָּנָיו" (בראשית לב כא), אֲכָל הַמִּכְבִּיא
 לְמַלְכֵּי אִיּוֹ מִתְנַהֵּ דֶרֶךְ דִּירוֹן וְכַבּוּד אִזּוֹ
 הוּא מִכְבִּיא הַמִּנְחָה בִּידֵיו בְּעֶצְמוֹ וְלֹא
 עַל יְדֵי הַשְּׁלִיחַ. וְהוּא הַקְבֵּדֶל שֶׁבִין
 חֲסוּת וְאֲשֶׁם הַבָּאִים עַל חֲטָא הַמַּעֲשָׂה
 וְהַעוֹלָה הַבָּאָה עַל חֲטָא הַהִרְהוּר, וּבִין
 הַשְּׁלָמִים, כִּי אוֹתָן קָרְבָּנוֹת הַבָּאִים
 לְהִסִּיר פָּנֵי כַּעַסוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִינוּ

ה", הַזִּכּוּר בְּכָלֶם "לֹה", כִּי בְּאַלְהָ
 חֲפִצְתִּי נָאִם ה'" (ע"פ ירמיה ט כ"ב):
 "וְהַבִּיט יָמִין וּרְאֵה" (ע"פ תהלים קמב ה'),
 שֶׁלֹּא הַזִּכּוּר בְּשׁוּם קָרְבָּן שֶׁהַבַּעַל יָבִיא
 בִּידָיו חֶלֶק שֶׁל גְּבוּהָ, כִּי אִם בְּשְׁלָמִים
 "יָדָיו תִּבְיָאֵנָה", לִפְנֵי שֶׁכָּל מִי שִׁישׁ לוֹ
 כַּעַס מִן הַמַּלְכֵּי וְרוּצָה לְכַפֵּר וּלְקַנֵּחַ פָּנֵי
 רוּחוֹ אִזּוֹ הוּא שׁוֹלֵחַ הַמִּנְחָה לִפְנֵיו עַל
 יְדֵי שְׁלִיחַ, בְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב "אֲכַפְּרָה

ז (יא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
 יִקְרִיב לַה', לֹא נֶאֱמַר
 אֲשֶׁר יִקְרִיב לַה' בְּכָל הַקְּרָבָנוֹת כִּי אִם
 אֲצֵל הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר "כָּלִי עוֹן וְרוּצוֹן"
 (ע"פ תהלים נט ה'), לִפְנֵי שֶׁהֵם קְרוּבִים אֶל ה'
 יוֹתֵר מִכָּל הַקְּרָבָנוֹת הַבָּאִים עַל הַחֲטָא.
 וּמִשְׁעֵם זֶה כְּתִיב בְּסִמּוּךְ (פסוק כט"ו)
 "הַמִּקְרִיב אֶת זֶבַח שְׁלָמָיו לַה' יָבִיא אֶת
 קָרְבָּנוֹ לַה'", יָדָיו תִּבְיָאֵנָה אֶת אִשִּׁי

(יב) אַם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב, עַל־זִבְחַת הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת בַּשֶּׁמֶן וְרִיקְיֵי מִצּוֹת מִשְׁחָם בַּשֶּׁמֶן וְסֵלֶת מִרְבֶּכֶת חֶלֶת בְּלוֹלֹת בַּשֶּׁמֶן:

יב אם על תודתא יקריבנה ויקריב על נכסת
תודתא גריצן פטירין דפילן במשח
ואספוגין פטירין דמשיחין במשח וסלתא
רביכא גריצן דפילן במשח:

ולילה, כמו שמפרש כאן. והקריב על־זבח
התודה • ארבעה מיני לחם: חלות וריקין וירבוכה
– שלשה מיני מצה, וכתוב: "על־חלת לחם חמץ
וגו'", וכל מין ומין עשר חלות; כף מפרש ב'מנחות'
(דף נז), ושיעורן חמש סאין וירושלמיות שהן שש
מדבריות, עשרים עשרון. מרבעת • לחם חלוט ברותחין
כל צרכו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"ס 9 בלק תשמ"ה)

שחלפה מנציה את עצמת החיים; הם עברו אותה והתגברו
עליה. ועל־דרך מה שמצינו, ששטר שיצא עליו ערעור
והתקיים בבית־דין שוב לא נתן לערער עליו (הינו שהערעור
מחזק את השטר).

אַם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ (ז, יב)

ה'טור' נתן סימן למי שצריך להודות: "וכל החיים" יודוך
סלה" (חולה, יסורים, ים, מדבר). ויש להבין, מדוע נרמזו
מצבים של סקנת חיים במלה 'חיים'. ויש לומר, שכן הסקנה

כלי יקר – עוז ודוד

זה נזכרו כל הקרבנות שיש בכלם צד
חטא חוץ מן השלמים:

והעוסק בספר במדבר כאלו הקריב
אשם. כי בו נאמר כל תורת
האשם בפרישת נשא (במדבר ה א) "איש או
אשה כי יעשו מכל חטאת האדם
ואשמה הנפש ההוא" וגו', ואף על פי
שכבר נאמר דין האשם בפרישת ויקרא
(לעיל ה יד-ט), מכל מקום נשנית שם
לדבר שנתחדש בו כמו שפרש רש"י
שם (במדבר שם), ואם כן על ידי למוד
הפרשה עם הדבר שנתחדש בו נגמר
כל תורת האשם:

והעוסק בספר דברים כאלו הקריב
שלמים. כי בפרישת פי תבא
(דברים כז ז) נאמר "וּבְחַתְּ שְׁלָמִים וְאִכַּלְתָּ
שֶׁם" וגו', וכן בפרישת ראה נאמרו כל
דיני השלמים קדשים קלים כמו
שנאמר (שם יב כז) "וְדָם וּבְחִיךְ יִשְׁפֹּךְ עַל
מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִבִּשֵׁר תֹאכַל", וְשֶׁם
נִגְמְרוּ דִינֵי הַשְּׁלָמִים מִחֻמַּת כְּמָה
דברים שנתחדשו בהם:

על כן נאמרו חמשה 'זאת תורת' אלו,
כי העוסק בכל ספר מיוחד שפרו
הריבה כאלו הקריב מין אותו קרבן
המבא באותו ספר. והמשכילים
"דינו לרבים" ענין יקר זה, כי ברור
"ונכון" הוא "מעם האלהים": תורה יב

חסלת פרישת צו

מיני צרעת אלו, והעוסק בחמשה
חמשי תורה נצול מהם, בדרך שפרש
בעקדה (שער ס) שבכל ספר נזכר ענש
חטא הלשון, כך בקרבנות אלו העוסק
בחמשה ספרים אלו דומה כאלו
הקריב חמשה מיני קרבנות אלו:
כי העוסק בספר בראשית דומה כאלו
הקריב עולה. והוא "זאת תורת
העלה" (לעיל ו ב), כי בו מבאר תורת
העולה, כי הכל הקריב עולה "מבכרות
צאנו" (בראשית ד ד), וכן בנח כתיב (שם ח
ט) "ויעל עלת במזבח", וכן אברהם
"ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת
בנו" (שם כב יא), וכן גיעקב "ויזבח וזבחים
לאלהי אביו יצחק" (שם מו א):

והעוסק בספר שמות כאלו הקריב
מנחה. כי 'כל המנחות באות
מצה' (מנחות נב), ובספר זה מבארים כל
דיני מצה והוראתה וצורפה לקרבן
פסח שנאכל על מצות, וכתוב (שמות לד
כה) "לא תשחט על חמץ דם וזבחי":
והעוסק בספר ויקרא כאלו הקריב
חטאת. אף על פי שכל
הקרבנות מבארים בספר זה, מכל
מקום עקר הספר תורת החטאת הוא,
כי אחר שחטאו ישראל בעגל אשר
הוא היה התחלה לכל חטאת ולכל
עון, נתן ה' מקום לחוטאים שיוכלו
לבא לידי כפרה על ידי הקרבן, ואגב

דין ש'ידיו תביאנה' כי נראה כחוצפא
כלפי שמיא, לפיכך הוא משלחם על
ידי הפהנים, אבל השלמים שהם דורון
ומתנה 'ידיו תביאנה':

ויש מפרשים פסוק 'ומקריב את זבח
שלמיו לה' יביא את קרבנו לה'
מזבח שלמיו, שראוי שייברכוהו
ויאמרו 'הי רצון שכל קרבנותיו
שיביא לה' יהיו מזבח שלמיו, לא
חטאות ואשמות ועולות. אבל אצל
העולה נאמר (לעיל ו א) "זאת תורת
העלה הוא העלה", רצה לומר היא
לבדה יביא, ולא ישנה באולתו להביא
שנית עולה על חטא ההרהור, כי אם
שלמים בשעה שיש שלום בינו לבין
בוראו:

ועל צד הרמז יתכן לפרש חמש פעמים
'זאת תורת' שנאמרו בפרשה זו
כנגד חמשה חמשי תורה, שהעוסק
בהם דומה כאלו הקריב חמשה מיני
קרבנות אלו, עולה, ומנחה, וחטאת,
ואשם, ושלמים (ראה מנחות קי), אבל
המלואים לא היו כי אם לשעה ולא
לדורות. ובדרך זה מצינו חמשה 'זאת
תורת' בפרישת מצרע, כי גם שם אמרו
רבותינו ז"ל (ערכין טו) 'מאי תקנתיה של
מספר לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא
יעסק בתורה' כו', ואם כן התורה
מזלת מן לשון הרע המסבב חמשה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 20)

הגזרה שנגזרה עליהם להיות כלואים במדבר. חולה – גם שלא מצינו שנגזרו לו כלל (ולכן נקט לשון יחיד, כי הנסים הראשונים ארעו לכל ישראל, מה שאין כן גם זה).

יודי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י ז, יב) צווי זה, שנאמר לבני דור המדבר, נאמר לפי הסדר שבו ארעו הדברים להם עצמם. **ים** – קריעת ים סוף. **מדבר** – הליכתם במדבר. **חבוש** –

(א) **על-חלל לחם חמץ יקריב קרבנו על-זבח תודת שלמיו:** יג על גריצן דלחם חמץ יקריב קרבנה על נקסת תודת נקסת קודשוי:

כ"ט יקריב קרבנו על-זבח • (שם דף עו, ת"כ) מגיד, שאין הלחם קדוש בקדשת הגוף לפסל ביוצא וטבול-יום ומלצאת לחלין בפדיון, עד שישחט הזבח.

(יד) **והקריב ממנו אחד מפל-קרבן תרומה ליהוה לכהן הוירק את-דם השלמים לו יהיה:** יד ויקריב מנה חד מפל קרבנא אפרשיתא קדם יי לכהנא דיזרק ית דם נקסת קודשויא דילה יהי:

כ"ט יקריב קרבנו • לחם אחד מפל מין ומין, יטל תרומה לכהן העובד עבודתה. והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים, חוץ מחזה ושוק שבה,

(טו) **ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא-יניח ממנו עד-בקר:** טו ובשר נקסת תודת נקסת קודשוי ביום קרבנה יתאכל לא יצנע מנה עד צפרא:

כ"ט יקריב קרבנו • אכל אוכל הוא כל הלילה. אם-כן, למה אמרו 'עד חצות'? כדי להרחיק האדם מן העברה (ריש ברכות).
כ"ט יקריב קרבנו • (ובחיים לו, ת"כ) יש כאן רבויין הרבה: לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד, שיהיו נאכלין ליום ולילה. ביום קרבנו יאכל. וכן מן בשרה – זמן לחמה. לא-יניח ממנו

(טז) **ואם-יגדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את-זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל:** טז ואם יגדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את-זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל:

כ"ט יקריב קרבנו • נדבה • שלא הביאה על הדאה של גס, אינה טעונה לחם, ונאכלת לשני ימים, כמו שפירש בענין. וממחרת והנותר ממנו • בראשון יאכל (ספרים אחרים: והנותר ממנו יאכל). ו' זו יתרה היא,

(יז) **והנותר מבשר הזבח ביום השלישי פאש ישרף:** יז וידאשתאר מבשר נקסתא ביומא תליתאה בנורא יתוקד:

(יח) **ואם האכל יאכל מבשר-זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא:** יח ואם אתאכלא יתאכל מבשר נקסת קודשוי ביומא תליתאה לא יהא לרענא דמקריב יתה לא יתחשב לה מרחק יהא נאנש דתיכול מנה חובה יקבל:

כ"ט יקריב קרבנו • (ת"כ) במחשב בשחיטה לאכלו בשלישי, הפתוב מדבר. יכול אם אכל ממנו בשלישי, יפסל למפרע? תלמוד לומר: "המקריב אתו לא יחשב" – בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו

נפסל בשלישי. וכן פרושו: בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה, ואם חשב – פגול יהיה. והנפש האכלת ממנו • אפלו בתוך הזמן – עונה תשא.

(יט) וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל-טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַבֶּשֶׂר כָּל-טָהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר׃
 יט ובסר קודשא די יקרב בכל מסאב לא יתאכל בנורא יתקד ובסר קודשא כל די דכי בקודשא ייכול בסר קודשא:

(ו)הבשר כל-טהור יאכל בשר • כלומר: כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים – אסורה, כמו שכתוב: "בחצר אהל מועד יאכלוה", בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר", אפלו בכל העיר).

יט"א • והבשר • של קדש שלמים אשר יגע בכל-טמא, לא יאכל. והבשר • לרבות אבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר. כל-טהור יאכל בשר • (פסחים עט) מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (דברים יב כז): "ודם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים? לכך נאמר: "כל-טהור יאכל בשר".

(כ) וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר-תֹּאכַל בְּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וּטְמֵאתוֹ עָלָיו וּנְכֹרֶתָהּ הִנֵּפֶשׁ הַהוּא מַעֲמִיָּה׃
 כ ואנש די תיכול בסרא מנכסת קודשא די קדם יי וסכרתה עלוהי וישתיצי אנשא הדיא מעמיה:

כרתות אמורות באוכלי קדשים בטמאת הגוף, ודרשוה רבותינו ב'שבועות' (דף ו) אחת לכלל, ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויזר, שלא נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו.

יט"א • וטמאתו עליו • (ובחים מג, ת"כ) בטמאת הגוף הכתוב מדבר, אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהרה • והבשר אשר יגע בכל-טמא וגו'". ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפרשת בתורה, אלא חקמים למדוה בגזרה שוה. (ת"כ) שלש

(כא) וְנִפְּשׁ כִּי-תִגַּע בְּכָל-טָמֵא בְּטִמְאַת אָדָם אוֹ בְּבִהֶמָּה טָמֵא אוֹ בְּכָל-שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבֶּשֶׂר-זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וּנְכֹרֶתָהּ הִנֵּפֶשׁ הַהוּא מַעֲמִיָּה׃
 כא ואנש ארי תקרב בכל מסאב בסואבת אנשא או בבקערא מסאבא או בכל שקצא מסאב וייכול מבסר נכסת קודשא די קדם יי וישתיצי אנשא הדיא מעמיה:

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כג מלל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואמר ועזא לא תיכלון:

(כג) דבר אל-בני ישראל לאמר כל-חלב שור וכשב ועז לא תאכלו:

כד ותרב גבילא ותרב תבירא ותעבד לקל עבדתא ומיכל לא תיכלגה:

(כד) וחלב גבלה וחלב מרפה יעשה לכל-מלאכה ואכל לא תאכלהו:

גבלה וטרפה ויחול על אסור חלב, שאם אכלו, יתחב אף על לאו של גבלה, ולא תאמר: אין אסור חל על אסור.

יט"א • יעשה לכל-מלאכה • (פסחים כג, ת"כ) בא ולמד על החלב, שאינו מטמא טמאת גבלות. ואכל לא תאכלהו • (חולין פ"ק ג"ד תנשא) אמרה תורה: יבוא אסור

כה ארי כל דיכול תרבא מן בעירא די קרבון מנה קרבנא קדם יי וישתיצי אנשא די תיכול מעמיה:

(כה) כי כל-אכל חלב מן-הבהמה אשר יקריב ממנה אשה ליהוה ונכרתה הנפש האכלת מעמיה:

כו וכל דמא לא תיכלון בכל מותבגיכון דעוסא ודבעירא:

(כו) וכל-דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעזף ולבהמה:

כִּי־יֵלְעוּף וְלִבְהֻמָּה • (שם ט) פָּרַט לְדָם דָּגִים וְחִגְבִּים • | חֹבֶת קֶרֶקַע, נֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹת. וּבִמְסַכֶּת קִדּוּשֵׁין בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם • לִפִּי שְׁהִיא חֹבֶת הַגּוֹף וְאֵינָהּ

(כו) כָּל־נַפֶּשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ | כּו כָּל אֲנָשׁ דִּי תִיכּוֹל כָּל דָּמָא וְיִשְׁתִּיבֵי
הֵהוּא מַעֲמִיָּה:

כח ומליל יי עם משה למימר:

(כח) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

(כט) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמִּקְרִיב אֶת־זֶבֶח | כט מלל עם בני ישראל למימר דמקרב ית
נִכְסֶת קִדּוּשֻׁהִי קָדָם יי יִיטִי ית קֶרְבְּנָהּ | נכסת קידשוהי קדם יי ייטי ית קרבנה
לְקָדָם יי מִנְכַּסֶּת קִדּוּשֻׁהִי:

(ל) יָדִיו תְּבִיאֶנָּה אֶת אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־ | ל ידוהי תיתן ית קרבנא דיי ית תרפא על
הַחֹזֶה וְבִיאָנוּ אֶת הַחֹזֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי | חדיא יתנה ית חדיא לארמא יתה ארומא
יְהוָה:

שָׁנְאָמַר (שם טו ז): "וְיִשִּׁימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֹזוֹת | שָׁנְאָמַר (שם טו ז): "וְיִשִּׁימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֹזוֹת
וְיִקְטֹר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ". לְמַדְנִי, שְׁשִׁלְשָׁה כְּהָנִים | ויקטר החלבים המזבחה". למדני, ששילשה כהנים
זָקוּקִין לָהּ; כִּךְ מִפְּרֹשׁ ב'מִנְחוֹת' (דף סב). אֶת־הַחֶלֶב | זקוקין לה; כך מפרש ב'מנחות' (דף סב). את־החלב
עַל־הַחֹזֶה וְבִיאָנוּ • וְאֵת הַחֹזֶה לָמָּה מְבִיא? לְהִנִּיף | על־החזה וביאנו • ואת החזה למה מביא? להניף
אוֹתוֹ הוּא מְבִיא, וְלֹא שְׁיֵהָא הוּא מִן הָאֲשִׁים. לִפִּי | אותו הוא מביא, ולא שיהא הוא מן האשים. לפי
שָׁנְאָמַר: "אֶת אֲשֵׁי ה' אֶת־הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה", יְכוּל | שנאמר: "את אשׁי ה' את־החלב על החזה", יכול
שְׁיֵהָא אַף הַחֹזֶה לָאֲשִׁים, לְכִךְ נֶאֱמַר: "אֶת הַחֹזֶה | שיהא אף החזה לאשים, לכך נאמר: "את החזה
לְהִנִּיף וְגו'". | להניף וגו'".

(לא) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַחֹזֶה | לא ונסק כהנא ית תרפא למדכסא ויהי
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: | חדיא לאהרן ולבנהי:

כִּי־יֵלְעוּף וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב • וְאַחֲרֵי־כֵן "וְהָיָה הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן", | כי ילעוף והקטיר הכהן את־החלב • ואחר־כן "והיה החזה לאהרן",
שְׁהָאֲמֹרִים לְמִטָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ. | שהאמורים למטה מן המזבח.

(לב) וְאֵת שֹׁק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְּרוּמָה לְכֹהֵן מִזְבְּחִי | לב וית שוק דימינא תתנון אפרשותא
שְׁלָמִיכֶם: | לכהנא מנכסת קידשיכוז:

כִּי־יֵלְעוּ שֹׁק • מִן הַפָּרֶק שֶׁל אֲרֻכָּה הַנִּמְכָּרָת עִם הָרֹאשׁ עַד הַפָּרֶק הָאֲמֻצְעִי, שֶׁהוּא סִבָּךְ שֶׁל יָרֵךְ.

(לג) הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי | לג דמקרב ית דם נכסת קידשיא וית תרפא
אַהֲרֹן לֹא תִהְיֶה שֹׁק הַיָּמִין לְמִנְחָה: | מבני אהרן דילה תהי שוקא דימינא לחלק:

כִּי־יֵלְעוּ הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם וְגו' (פסחים נט) מִי שֶׁהוּא רְאוּי לְזַרְיקָתוֹ וְלִהְקִטֵּיר חֲלָבָיו; יֵצֵא טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקָת | כי ילעו המקריב את־דם וגו' (פסחים נט) מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלבי; יצא טמא בשעת זריקת
דָּמִים אוּ בְשַׁעַת הִקְטֵר חֲלָבִים, שְׁאֵינֻ חוֹלֵק בְּבִשְׂרֹוֹ.

לד ארי ית חדיא דארמותא וית שוקא
דאפרשותא נסבית מן בני ישראל מנכסת
קודשיהון ויהבית יתהון לאהרן כהנא
ולבגוהי לקנס עלם מן בני ישראל:

(לד) כִּי אֶת־חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה
לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלֵמִיהֶם וְאֶתֶּן
אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

ט"ו • התנופה. התרומה • (סוכה לו) מוליך ומביא, מעלה ומוריד.

לח דא רבות אהרן ורבות בגוהי מקרבניא
דיי ביומא די יקרבין יתהון לשמשא קדם
יי:

(לה) וְאֵת מִשְׁחַת אֶהְרֹן וּמִשְ�חַת בָּנָיו מֵאֲשֵׁי יְהוָה
בְּיוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לִכְהֵן לַיהוָה:

לח די פקיד יי למתן להון ביומא דרבי יתהון
מן בני ישראל קנס עלם לדריהון:

(לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:

לח דא אורייתא לעלתא למנחתא ולחטאתא
ולאשמא ולקרבניא ולנכסת קודשיא:

(לז) וְאֵת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לַמִּנְחָה וְלַחֹטָאֵת וְלֹאֲשָׁם
וּלְמִלֻּואִים וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים:

ט"ז • ולמלוואים • ליום חנוך הכהנה.

לח די פקיד יי ית משה בטרדא דסיני ביומא
דפקודה ית בני ישראל לקרבא ית קרבניהון
קדם יי במדברא דסיני:

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוּתוֹ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קַרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה
בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

♦ יום רביעי ט' ניסן ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ח (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב קרב ית אהרן וית בגוהי עמה וית לבושיא
וית משחא דרבותא וית תורא דחטאתא וית
תריין דקריין וית סלא דפטיריא:

(ב) קַח אֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ׀ פֶּרֶךְ הַחֹטָאֵת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים
וְאֵת סַל הַמִּצּוֹת:

החטאת וגו' • אלו האמורים בענין צואת המלוואים
ב"ואתה תצנה" (שמות כ); ועכשו ביום ראשון למלוואים
חזר וזרזו בשעת מעשה.

ט"ז • קח את־אהרן • פרשה זו נאמרה שבעת ימים
קדם הקמת המשכן, שאין מקדם ומאחר בתורה.
קח את־אהרן • קחנו בדברים ומשכו. ואת פר

ג וית קל כנשתא כגש לתרע משפן זמנא:

(ג) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ט"ז • הקהל אֶל־פתח אֹהֶל מוֹעֵד • זה אחד מן המקומות שהחזיק מעט את המרבה.

ד ויעבד משה כמא די פקיד יי יתה
ואתקנישת כנשתא לתרע משפן זמנא:

(ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתְּקַהֵל הָעֵדָה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הֶעֱדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת:

ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכַנְשָׁתָא דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יִי לְמַעַבְד:

כ"י זֶה הַדָּבָר • דְּבָרִים שֶׁתִּרְאוּ שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה לְפָנֶיכֶם — צִוִּי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת, וְאֵל תֹּאמְרוּ לְכַבֹּדִי וּלְכַבֹּד אֶחָי אֲנִי עוֹשֶׂה. כָּל הַעֲנִין הַזֶּה דְּפִרְשַׁת הַמִּלּוּאִים פִּרְשְׁתִּי בִּ"וְאַתָּה תִּצְוֶה" (שפ).

(ו) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם בַּמַּיִם:

ו וַיִּקְרַב מֹשֶׁה יְת אַהֲרֹן וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי וְאֶסְחִי יֵתְהוֹן בַּמַּיִא:

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֹּהֵנֶת וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּאַבְנֶט וַיַּלְבֵּשׁ אוֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: חֲצֵי הַתּוֹרָה בַּפְּסוּקִים

ז וַיִּהְיֶה עָלוּהִי יְת כְּתוּבָא וְזֵרז יְתָה בְּהִמְנָא וְאַלְבֵּשׁ יְתָה יְת מַעִילָא וַיִּהְיֶה עָלוּהִי יְת אֶפֶדָא וְזֵרז יְתָה בְּהִמְנָן אֶפֶדָא וְאַתְקֵן לָהּ בָּהּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 197)

וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד . . וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן (ח, ד, ח) נְחָלְקוּ הָרָאשׁוֹנִים: לְהַרְמִיב"ם הַסֵּדֶר הוּא אֶפֶד, חֹשֶׁן, חֹשֶׁב הָאֶפֶד (כְּתוּב בְּפִרְשַׁת תִּצְוֶה); וְלְהַרְמִיב"ן - אֶפֶד, חֹשֶׁב הָאֶפֶד, חֹשֶׁן (כְּתוּב כָּאן). וַיִּשֶׂם לוֹמֵר: לְהַרְמִיב"ן חֹשֶׁן וְאֶפֶד הֵם שְׁנֵי בְּגָדִים שׁוֹנִים, וְלָכֵן

לובשים את האפד וחגירתו ולאחר מכן את החשן. אף להרמב"ם הם בגדר בגד אחד שחלקו מלפניו וחלקו מאחוריו, ולכן לובשים את האפד והחשן (בגד אחד) וחוגרים - גמר לבישת שניהם.

(ח) וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים:

ח וַיִּשְׂוִי עָלוּהִי יְת חוֹשֶׁנָא וַיִּהְיֶה בְּחוֹשֶׁנָא יְת אוּרִיא וְיֵת תַּמִּיא:

כ"י אֶת־הָאוּרִים • כְּתֹב שֵׁל שֵׁם הַמִּפְרָשׁ:

(ט) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מִוֶּל פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב גִּזְר הַקֹּדֶשׁ בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

ט וַיִּשְׂוִי יְת מִצְנֶפֶתָא עַל רִישָׁא וַיִּשְׂוִי עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבֵּל אֶפֶדִּי יְת צִיצָא דְּדִהְבָּא כְּלִילָא דְּקוּדְשָׁא כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה:

כ"י וַיִּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת • פְּתִילִי תַכְלֵת הַקְּבוּעִים בְּצִיץ נֵתָן עַל הַמִּצְנֶפֶת. נִמְצָא הַצִּיץ תָּלוּי בַּמִּצְנֶפֶת.

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם:

י וַיִּסְכֵּב מֹשֶׁה יְת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְרִבִּי יְת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל דִּי בֵּה וְקִדִּישׁ יְתְהוֹן:

(יא) וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנּוֹ לְקַדְּשָׁם:

יא וַיֹּאדִי מִנֵּה עַל מִדְּבָחָא שְׁבַע זְמָנִין וְרִבִּי יְת מִדְּבָחָא וְיֵת כָּל מְנוּהִי וְיֵת פִּיזְרָא וְיֵת פְּסִיסָה לְקִדְשִׁיתְהוֹן:

כ"י וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ • לֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָוָה בְּהִזְאוֹת הַלָּלוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 264)

בתורה. ויש לומר שקאן שאני, שהרי **בענין זה** מפרש בצווי
ה' בפרשת תצוה (כט, א ואילך) **בפרטיות** סדר העבודה של
ימי המלוואים.

לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו (ח, יא) כתב הרמב"ן
"וכבר הראיתי כי במקומות רבים, פעם יאריך בדבור ה'
אל משה ויקצר בספור משה, ופעם יעשה בהפך, ולפעמים
לא יזכיר האחד כלל". והינו שלא בכל פעם נאמר הצווי

(יב) **ויצק משמן המשיחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו:**
יב ואריק ממשחא דרבוותא על רישא דאהרן
ורבי יתה לקדשותה:

כ"ט ~ **ויצק. וימשח.** בתחלה יוצק על ראשו, ואחר-כך נותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם תפארת לוי"צ ג עמ' מז)

תפלה, כי תפלות כנגד תמידיו תקנום. והתפלה צריכה
לבוא מכח התורה, שהיא שרש הכל וכוללת הכל, "הפך
בה והפך בה דכולא בה".

וימשח אותו לקדשו (ח, יב) יש לבאר הטעם לכך שמשיחת
אהרן לכהנה היתה דוקא על-ידי משה: משה הוא כנגד
תורה. פתוב "זכרו תורת משה עבדי", ואהרן הוא כנגד

יג וקריב משה את-בני אהרן וילבשם פתגת ויחגור
אתם אבגט ויחבש להם מגבעות פאשר צוה יהוה
את-משה:

(יג) **ויקריב משה את-בני אהרן וילבשם פתגת ויחגור
אתם אבגט ויחבש להם מגבעות פאשר צוה יהוה
את-משה:**

כ"ט ~ **ויחבש. לשון קשירה.**

♦ יום חמישי י' ניסן ♦

יד וקריב ית תורא דחטאטא וסמך אהרן
ובגוהי ית ידיהון על ריש תורא דחטאטא:

(יד) **ויגש את פר החטאטא ויסמך אהרן ובניו
את-ידיהם על-ראש פר החטאטא:**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 416)

בפשיטות, שאף בזמן הזה כל אחד ואחד צריך לכתב חיובי
חטאטא שלו, ע"כ. ולא ראינו זה כלל (ואף שלא ראינו אינו
ראיה - בדבר הרגיל זה כן ראיה), וגם אבותינו לא ספרו לנו.

ויגש את פר החטאטא (ח, יד) אמרו רז"ל (שבת יב, ב) שרבי
ישמעאל "כתב על פנקסו... לכשיבנה בית המקדש אביא
חטאטא שמנה". ובאנציקלופדיא תלמודית ערך חטאטא פותב

טו ונסים ונסים משה ית דמא ויהב על קרנת
מדבחה סחור סחור באצבעה ודפי ית
מדבחה ונת דמא אריק ליסודא דמדבחה
וקדשה לכפרא עלוהי:

(טו) **וישחט ויקח משה את-הדם ויתן על-קרנות
המזבח סביב באצבעו ויחטא את-המזבח ואת-
הדם יצק אל-יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו:**

כ"ט ~ **ויחטא את-המזבח.** חטאו וטהרו מזרות לפנס לקדשה.
מעשה כל הפפרות.

כ"ט ~ **ויחטא את-המזבח.** חטאו וטהרו מזרות לפנס לקדשה.
מעשה כל הפפרות.

טז ונסים ית כל תרפא די על גוה ונת חצר
בכדא ונת תרמין קלון ונת תרמין ואסר
משה למדבחה:

(טז) **ויקח את-כל-החלב אשר על-הקרב ואת-יתרת
הכבד ואת-שתי הפלית ואת-חלבון ויקטר משה
המזבחה:**

כ"ט ~ **ואת יתרת הכבד.** לבר הכבד, שהיה נוטל מעט מן הכבד עמה.

יז וְיָת תֹּדָא וְיָת מִשְׁכָּה וְיָת בִּסְרָה וְיָת אֶכְלָה
אוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי
פְּקִיד יִי יָת מִשָּׁה:

יח וְקָרִיב יָת דְּכָרָא דְעֻלְתָּא וְסֻמְכוֹ אֶהְרֵן
וּבְנוֹהֵי יָת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:

יט וְנִכְסֵי וְזִרְק מִשָּׁה יָת דְּמָא עַל מִדְּבָחָא
סְחוּר סְחוּר:

כ וְיָת דְּכָרָא פְּלִיג לְאַבְרוּהֵי וְאַסְק מִשָּׁה יָת
רִישָׁא וְיָת אֶבְרִיָּא וְיָת תְּרַבָּא:

כא וְיָת גִּזָּא וְיָת כְּרַעֲנָא חֲלִיל בְּמִיָּא וְאַסְק
מִשָּׁה יָת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבָחָא עֻלְתָּא הוּא
לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעֲנָא קֶרְבְּנָא הוּא קָדְם יִי כְּמָא
דִּי פְּקִיד יִי יָת מִשָּׁה:

(יז) וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־בִּשְׂרוֹ וְאֶת־פֶּרֶשׁוֹ שָׂרַף
בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה בְּאֵשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(יח) וַיִּקְרָב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

(יט) וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(כ) וְאֶת־הָאֵיל גִּתַּח לְגִתְחוּ וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ
וְאֶת־הַנֶּתְחִים וְאֶת־הַפָּדֶר:

(כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעִים רָחֵץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹר
מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַה עֹלָה הוּא לְרִיח־נִיחֹחַ
אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה בְּאֵשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

♦ יום שישי י"א ניסן ♦

כב וְקָרִיב יָת דְּכָרָא תַנְגְּנָא דְּכָר קֶרְבְּנָא
וְסֻמְכוֹ אֶהְרֵן וּבְנוֹהֵי יָת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ
דְּכָרָא:

כג י"א אֵיל הַמִּלֻּאִים • אֵיל הַשְּׁלָמִים, שְׁמִלּוּאִים לְשׁוֹן "שְׁלָמִים", שְׁמִמְלֻאִים וּמְשִׁלְמִים אֶת הַכֹּהֲנִים בְּכֹהֲנֵתָם.

כד וְנִכְסֵי וְנִסְבֵּי מִשָּׁה מִן דְּמָא וַיֵּהֵב עַל רוֹם
אוֹדְנָא דְאֶהְרֵן דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן יְדֵיהּ
דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלָהּ דְּמִינָא:

(כב) וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ
אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

(כג) וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדָּמּוֹ וַיִּתֵּן עַל־תֵּנוּד
אֶזְזֹאֲהֶרֶן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יְדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיְמָנִית:

(כד) וַיִּקְרָב אֶת־בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן מִשֶּׁה מִן־הַדָּם
עַל־תֵּנוּד אֶזְנֵם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יְדֵם הַיְמָנִית
וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כה וְקָרִיב יָת בְּנֵי אֶהְרֵן וַיֵּהֵב מִשָּׁה מִן דְּמָא
עַל רוֹם אוֹדְנָהוֹן דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן יְדִיהוֹן
דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלָהוֹן דְּמִינָא וְזִרְק
מִשָּׁה יָת דְּמָא עַל מִדְּבָחָא סְחוּר סְחוּר:

כה וְנִסְבֵּי יָת תְּרַבָּא וְיָת אֱלִיתָא וְיָת כָּל תְּרַבָּא
דִּי עַל גִּזָּא וְיָת חֲצֵר כְּבֹדָא וְיָת תְּרִיתִין קָלָן
וְיָת תְּרַבְּהֵן וְיָת שׁוּקָא דְּמִינָא:

(כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֹלֶב וְאֶת־הָאֵלִיָּה וְאֶת־כָּל־הַחֹלֶב
אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת
וְאֶת־חִלְבֵּהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיְמִינִי:

כו ומסלֵא דפֿטיריא די קדם יי נסיב גרצתא
פֿטיריא תדא וגרצתא דלחם מִשח תדא
ואספוג חד וְשוי על תרבינא ועל שוקא
ד־מינא :

(כו) ומִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֶלֶת מִצָּה
אֶחָת וְחֵלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִיק אֶחָד וַיֵּשֶׁם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין:

כז וְחֵלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן • היא רבוכה, שְׁהִיָּה מְרֻבָּה בַּה שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַחֲלוֹת וְהַרְקִיקִין, כִּף מִפְרֵשׁ ב'מִנְחוֹת'.

כו ויהיב נת פלא על ידי אהרן ועל ידי בנויה
וארם וְתהוין אֶרְמָא קדם יי :

(כו) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֹהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיִּנָּח
אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כח ונסיב משה וְתהוין מעל ידיהוין ואסק
למדבחה על עלתא קרפניא אנון לאתקבלא
ברענא קרפניא היא קדם יי :

(כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹר המִזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה הוּא
לִיהוָה:

כט ויקטור המזבחה • משה שִׁמֵּשׁ כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּלּוּאִים בְּחִלּוֹק לְבָן • עַל־הָעֹלָה • אֶחָד הָעֹלָה, וְלֹא
מְצִינּו שׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים קָרֵב בְּכָל מְקוֹם, חוץ מִזֶּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 95)

מה־שאינ־כן שאר הגונים, שְׁהֵם צִבְעֵי שְׂצוֹבָעִים בּוּ . .
שְׁהֵצִבֵּעַ . . הוא דָּבָר נוסף על עֵצֶם הַדָּבָר . . הַרְבֵּבָה על
עֵצֶם הַדָּבָר, מה־שאינ־כן גוֹן לְבָן, שְׁהוּא עֵצִמִי וְאִינוּ צִבְעֵי.

ויקטור המזבחה (ח, כח) מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ . . בְּחִלּוֹק לְבָן (רש"י
ח, כח) לְבָן הוּא גוֹן 'פֶּשֶׁט', וְכַמְבֹּאֵר בְּחִסְדוֹת, שְׁהוּא "בְּחִינַת
עֵצִמִיּוֹת שֶׁל הַדָּבָר, וְאִין דָּבָר נוסף, רק עֵצֶם הַדָּבָר לְבַד,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 28)

מִסְקִימִים, גַּם שְׁמוּשׁ בְּכֶהֱנָה. וְכֵשֶׁם שְׁלֵא הַצֶּרֶף לְבָגָדִים
מִיְחָדִים כְּדִי לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבַר ה', לֹא הָיָה לוֹ צֶרֶף בְּבָגָדִים
מִיְחָדִים גַּם בְּשִׁעָה שֶׁשְׁמוּשׁ בְּכֶהֱנָה.

מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ . . בְּחִלּוֹק לְבָן (רש"י ח, כח) עֶקֶר תַּפְקִידוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה הָיָה קִבְּלַת דָּבָר ה' וּמִסִּידָתוֹ לִישְׂרָאֵל, וְאַף שְׁמוּשׁוֹ
בְּכֶהֱנָה הָיָה חֵלֶק מִתַּפְקִיד זֶה (תַּפְקִיד שְׁדִּירֵשׁ מִמּוֹנֵי, בְּמִקְרִים

כט ונסיב משה ית חדיא וארימה ארמא
קדם יי מדבר קרפניא למשה הנה לחלק
קמא די פקדי יי ית משה :

(כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹזֶה וַיַּנִּיחֵהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמִנְחָה בְּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

♦ שבת קודש י"ב ניסן ♦

ל ונסיב משה ממשיחא דרבינא ומן דמא די
על מדבחה ואדי על אהרן על לבושוהי
ועל בנויה ועל לבושי בנויה עמה וקדיש ית
אהרן ית לבושוהי וית בנויה וית לבושי
בנויה עמה :

(ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדֶּם אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזַּךְ עַל־אֹהֲרֹן וְעַל־בָּגְדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־
בָּגְדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֶת־אֹהֲרֹן אֶת־בָּגְדָיו וְאֶת־
בָּנָיו וְאֶת־בָּגְדֵי בָנָיו אֹתוֹ:

לא ואמר משה לאהרן ולבנויה בשילו ית
בסרא בתרע משפן זמנא ותמן תיכלון יתה
וית לחמא די בסל קרפניא קמא די פקדיית
למימר אהרן ובנויה ייכלנה :

(לא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו בְּשִׁלּוֹ אֶת־
הַבָּשָׂר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסֵל הַמִּלֵּאִים בְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר
אֹהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ:

(לג) וְהִנֹּתָר בַּבֶּשֶׂר וּבַלֶּחֶם בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ:

לכ ודאשתאר בבשרא ובלחמא בנורא
תוקדון:

(לד) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד
יוֹם מְלֹאת יְמֵי מְלֹאֵיכֶם בִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמֵלֵא
אֶת־יְדֵכֶם:

לג ומתנרע אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד
יומין עד יום מלאים יומי קרבניכון ארי
שבועא יומין קרב ית קרבניכון:

(לה) בְּאִשֶּׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צֹוֹה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם:

לד כמא די עבד ביומא הדין פקיד יי
למעבד לכפרא עליכון:

גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים שבעת ימים,
וכן הפכה השורף את הפרה.

ה"י צוה ה' לעשות. כל שבעת הימים. ורבותינו
זכרונם לברכה דרשו: "לעשות" – זה מעשה פרה,
"לכפר" – זה מעשה יום-הכפורים; וללמד, שכהן

לה ובתנע משפן זמנא תיתבין ימם ולילי
שבועא יומין ותשרין ית מטרת מימרא דיי
ולא תמותין ארי כן אתפקדית:

(לו) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת
יָמִים וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ
בִּיכֶן צִוִּיתִי:

ה"י ולא תמותו. הא אם לא תעשו כן, הרי אתם חייבים מיתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ט)

וכדומה – הנה על זה נאמר ופתח אהל מועד תשבו - מי
שאוכל וישן כדי שיהיה חזק ובריא ויוכל לחזור ללמודו,
מצוי גם בעת האכילה והשינה ליד 'פתח אהל מועד'; הוא
'עומד ליד הפתח' ומתכוון להקנס שוב.

ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים (ח),
לה) יושב אהל חייב לשבת באהל של תורה ביום ובילה,
בשני ובחמישי (שהם ימים מיוחדים) ובשאר ימי השבוע,
בשבת ובחל. ואף שמקרחים להפסיק כדי לאכל ולישן

ויועבד אהרן ובנויה ית כל פתגמא די
פקיד יי בידא דמשה: ס ס ס

(לו) וַיַּעַשׂ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

ה"י ויעש אהרן ובניו. להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ח)

כראוי. ולא זו בלבד שלא טעו (בדבר מהותי), אלא אף לא
הטו (סטיה קלה), לא לימין – הוספת דבר שלא נצטוו,
ולא לשמאל – החסרת דבר שנצטוו.

להגיד שבחן, שלא הטו ימין ושמאל (רש"י ח, לו) מפרתם
של ימי המלוואים היתה לחנוך ולהרגיל את אהרן ובניו
בעבודת הקרבנות. והכתוב מספר בשבחים, שמיד בתחלת
העבודה, עוד לפני שהתרגלו והתאמנו, הצליחו לעשותה

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן. חסלת פרשת צו

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפא - רפה

אין יוצאים ידי חובתו בועשה לך רב, אלא שצריך להיות גם כן וקנה לך חבר, היינו שיהיה מי שיוכל לגלות לו ולפניו נגעי לבבו, וכפתגם
כ"ק אדמו"ר האמצעי, שעל ידי זה הנה שני נפש האלוקית נלחמים על נפש הבהמית אחד.

ממכתב, ח' ניסן, תשט"ו

שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ו' ניסן פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	יום רביעי - ט' ניסן פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שני - ז' ניסן פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג	יום חמישי - י' ניסן פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שלישי - ח' ניסן פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח	יום שישי - י"א ניסן פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה
שבת קודש - י"ב ניסן פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ו' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נא, כי מי שדעתו יפה... עד עמ' 102, כנו"ל.

מתגלה במוחו, ופירוש הדבר שבמוחו קיים רצון גלוי להתדבק
בהקב"ה. דבר זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי
שתהיה לו, על ידי כך, דביקות בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה
וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו והתבוננותו, אלא על ידי

התעוררות האהבה
הטבעית (המסותרת)

שבנשמתו — הרי זה,
משום כך, למשל, כנשמת
בעל חי, שאינו בעל שכל,
ואהבתו ויראתו הן
טבעיות (ולא "נולדות"
משכלו) — וזהו משמעות
הדברים שזה עתה למדנו
— שמי שדעתו קצרה
להוליד בתוכו, על ידי
התבוננותו, אהבה
"בהתגלות לבו" ו"יראה
במוחו ופחד ה' בלבו" —
רק שיוכר ומעורר את
האהבה הטבעית
המסתרת בלבו,
ומוציאה מההעלם
והסתר הלב אל הגלוי
במח על-ידי-פנים, — אם
אין בכוחו להביא
להרגשת אהבה גלויה
להקב"ה בלבו, הרי, על-

כל-פנים הרי במוחו הוא מגלה אהבה זו, שהיה רצונו ששכחו
ותעלמות לבו מסכים ומתרחק בריצו נמור באמת
לאמתו, למסר נפשו בפעל ממש על יחוד ה', — כלומר,
מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן החזינה של תעלומות לבו,
של האהבה המסותרת שבלבו, נוצר רצון כן ואמיתי למסור
נפשו על יחוד ה'. זאת — כדי לדבקה בו נפשו האלהית
ולבושיה, — מחשבה, דיבור ומעשה, ולכללן ביחודו
ואחדותו, שהוא רצון העליון המלבש בתלמוד תורה
ובקיום המצוות, — כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות —
מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, בנזכר לעיל;
— שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות
נפרד ממנו, הרי בשעה שמעוררים ומגלים את האהבה
המסותרת, היא מביאה ללימוד התורה ולקיום המצוות, כדי
לבצע את רצונו, להיות דבוק בהקב"ה; וגם היראה — הנדרשת
כדי להישמר מלעבור על מצות-לא-תעשה, בלולא בה, —
באהבה מסותרת זו, לקבל — על עצמו, עול מלכותו שלא
למיר בו חסד-שלוש; — על ידי עבירה של מצות-לא-תעשה;
ובכונה זו — הבאה מהאהבה והיראה הטבעיות שבנשמת כל
יחודי, הוא סר מרע — הוא שומר עצמו מלעבור עבירה,

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדולתו ותבונה,
ולהוליד מבינתו יראה עלאה במחו ואהבת ה' בחלל הימני
שכלבו, — בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה,
להיות נפשו צמאה לה, לדבקה בו על-ידי קיום התורה

והמצוות, שהן — התורה
והמצוות, המושכת
והארת אור אין-סוף
ברוך-הוא על נפשו —
לדבקה בו, — כלומר:
כוונתו לרצות להתדבק
בהקב"ה, על ידי לימוד
תורה וקיום מצוות, באה
מכך, שהתבונן תחילה
בגדלות ה', התבוננות זו
יצרה בו יראה ואהבה —
צמאון להיות דבוק
בהקב"ה; ומכיוון שהדרך
להתדבקות בה' היא רק
על ידי לימוד תורה וקיום
מצוות — לכן הוא רוצה
ללמוד תורה ולקיים
מצוות מתוך כוונה
להתדבק עם הקב"ה,
ובכונה זו הוא לומד
ומקיים המצוות, וכן
בכונה זו מתפלל ומברך
— הרי כונה זו, על-דרך-

משל, כמו נשמת המדבר, שהוא — "מדבר", בפעל שכל
ובחירה ובדעת ידבר. — כך גם ה"כוונה" שלו, להיות דבוק
בהקב"ה — באה מדעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו הוא יצר
בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. ומי שדעתו
קצרה לידע ולהתבונן בגדולת אין-סוף ברוך-הוא, להוליד
האהבה מבינתו בהתגלות לבו, — מי שאינו מסוגל להוליד
אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו יתברך, שכן
דעתו קצרה לשם כך; וגם — אין הוא יכול ליצור את היראה
במחו ופחד ה' בלבו, — כי שכלו קצר מכדי לעורר על ידי
התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) — כיצד,
איפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות, הרי, שלימות קיומה של
מצות-תעשה, היא דוקא על ידי אהבה ה', ושלימות ההישמרות
מלעבור על מצות-לא-תעשה, באה על ידי יראה ה' — מסביר
רבונו הוקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה מהאהבה
המסותרת שבלבו כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה מסותרת זו,
כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח ובפרק י"ט).
כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא מעורר בתוכו
את האהבה המסותרת. ולמרות שאין הוא יכול להביא את
האהבה המסותרת ולהפכה לאהבה גלויה בלבו — אבל היא

בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, — גם הן אינן "תוצר" של שכל ובחירה, אלא
קיימות באופן טבעי בנשמתו של כל אחד מישראל, כִּי הֵן יִרְשָׁה
לָנוּ מַאֲבוּתֵינוּ, וְכֵמוֹ טִבְעֵי בְּנִפְשׁוֹתֵינוּ, בְּנוֹכַח לְעֵיל: — בפרק
י"ח, שהאבות הורישו לכל אחד מילדיהם ("עד עולם") — נשמח
של קדושה, ובאותה
נשמח ישנה האהבה
(המסותרת והכוללת
בתוכה גם יראה) להקב"ה.
ומכיוון שאהבה זו אינה
שכלית, אלא טבעית, לכן
היא נמשלת לנשמה של
בעל-חי. הרי, שבגוף
המצוות, ישנן שתי
מדרגות: מצוות מעשיות
ומצוות שבדיבור
ומחשבה, המשולות

ליקוטי אמרים

ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא החילו
ורחימו בהתגלות לבו ומוחו הרי כוונה זו עד"מ כמו
נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה וכל מדותיו
שהן יראתו מדברים המזיקים אותו ואהבתו לדברים
הנאהבים אצלו הן רק טבעיים אצלו ולא מבינות ודעתו
וכך הן על ד"מ היראה והאהבה הטבעיות המסותרות
בלב כל ישראל כי הן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע
בנפשותינו כנו"ל:

1 וְעוֹשֶׂה טוֹב, — בקיום מצות-עשה, ולומד ומתפלל ומברך
2 בְּפִירוֹשׁ הַמְּלוֹת לְבָדוֹ, בְּלֵא דְחִילוֹ וְרַחֲמֵיו — בלי שתהיה לו
3 יראה ואהבה, בְּהַתְגַּלּוּת לָבוֹ וּמוֹחוֹ — שכן, אם היו לו יראה
4 ואהבה בלבד ובמוחו, היו אז לימודו ותפילתו לא רק בפירוש
5 המלות, אלא גם בהרגש
6 החיות של אהבה ויראה —
7 הֲרִי פִּנְיָה זו — שיש לו
8 בשעת לימוד התורה
9 וקיום המצוות, כדי
10 להתדבק עם הקב"ה,
11 שרצון זה וכוונה זו אינם
12 באים אצלו, כאמור, מתוך
13 אהבה ויראה שמצד
14 השכל וההתבוננות, אלא
15 מן האהבה המסותרת, הרי
16 זה עַל-דֶּרֶךְ-מִשַּׁל כְּמוֹ
17 נִשְׁמַת הַחַי שֶׁאֵינוֹ בְּעַל שִׁכְלָ וּבְחִירָה, וְכָל מַדּוּתָיו, — של
18 הבעל-חי, שֶׁהֵן יִרְאָתוֹ מִדְּבָרִים הַמּוֹזִיקִים אוֹתוֹ וְאַהֲבָתוֹ
19 לְדְבָרִים הַנֹּאֲהָבִים אֵצֶלּוֹ, הֵן — המדות הללו, רק טִבְעִיִּים
20 אֵצֶל — אצל בעל חי, וְלֹא — ואינן באות מבינות וְדַעַת; וְכֵן
21 הֵן עַל-דֶּרֶךְ-מִשַּׁל הִירְאָה וְהַאֲהָבָה הַטִּבְעִיּוֹת הַמְּסוּתְרוֹת

יום שני ז' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 102, פרק לט ומפני... עד עמ' נב, ויקהל.

שאהבתם ויראתם הן טבעיות ולא נוצרות מהשכל — נקראים בשם חיות
ובהמות.
ומפני זה נִקְרָאִים הַמַּלְאָכִים בְּשֵׁם חַיּוֹת וּבְהִמּוּת,
בְּדַבְּתֵיב: — כמו שכתוב: "וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין וְגו' וּפְנֵי
שׁוֹר מִהַשְּׂמָאל" וְגו', —
המדובר ב"פני אריה"
ו"פני שור" שב"מרכבה"
העליונה. הרי שהמלאכים
נקראים "אריה" ו"שור".
ואלה הם שמות של חיות
ובהמות. וכל כך למה? —
לְפִי שְׂאִינָם — "חיות"
הקודש — המלאכים אינם
בְּעַלִי בְחִירָה, — אין להם
הבחירה החפשית הקיימת באדם, לכוון בטוב או ברע, וְיִרְאָתָם
וְאַהֲבָתָם — להקב"ה, היא טִבְעִיָּה לָהֶם, — ואין הם צריכים
לעורר אותן, על ידי הבנתם השכלית בגדלות ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
בְּ"רַעְיָא מְהִימְנָא" פִּרְשֵׁת פִּינְחָם. — ומכיוון שיראתם ואהבתם
קבועות בהם בטבע, לכן הם משולים למדותיהן הטבעיות של
חיות ובהמות. וְלָכֵן מַעֲלָת — ומדרגת, הַצִּדִּיקִים גְּדוּלָּה מֵהֶם,
— מהמלאכים², כִּי מְדוּר נִשְׁמוֹת הַצִּדִּיקִים הוּא בְּעוֹלָם הַמַּלְאָכִים

43 פֶּרֶק לט. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, מדוע חכמינו ז"ל, מדמים
44 את עשיית המצוה ל"גוף", ואת כוונת המצוה — ל"נשמה". כן הסביר
45 שישנן שתי מדרגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי מדרגות של
46 נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבבעל-חי והנשמה שבאדם. כשהכוונה
47 והרצון במצוה, להיות דבוק
48 בהקב"ה על ידי עשיית
49 המצוה, נוצר באדם על ידי
50 שכלו והתבוננותו בגדלות ה',
51 בעוררו בו את האהבה בגילוי
52 בלבד, ורצון להתאחד עם
53 הקב"ה על ידי תורה ומצוות —
54 הרי כוונה זו ורצון זה, הם,
55 למשל, כנשמה של אדם,
56 "מדבר", שהוא בעל שכל
57 ובחירה; ואילו, אם שכלו קצר מדאי ואין בכוח ה"התבוננות" שלו, לעורר
58 אהבה כזו ורצון כזה — ורצונו וכוונתו (כלומר: ה"נשמה" שבקיום המצוות
59 שלו), באים מהתעוררות ה"אהבה מסותרת" שבו, אותה אהבה טבעית
60 ומסותרת להקב"ה שבירושא מהאבות בכל אחד מישראל — הרי רצון זה
61 וכוונה זו, הם, למשל, כנשמה של בעל-חי, שכל מדותיו, אהבתו ויראתו,
62 אינן "גולדות" משכל והבנה, אלא טבעיות. בפרק זה, אותו אנו עומדים
63 ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שמפני אותו טעם, הרי גם מלאכים —

1. יחזקאל א, י. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים — שאי"ז כלל מענין שש"ב — בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים בדו"ר שכללים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעור ענין למדנו — במעלת העובדים

1 איינסוף ברוך־הוא לְבָדֵן, – ולא בחינות חכמה־בינה־ידעת
2 של איינסוף ברוך־הוא, שֶׁהֵן – המדות: אֶהְבֵּתוּ וּפְחָדוּ וַיִּרְאֵתוּ
3 כו', – אהבה, פחד ויראה, הן מדות של "חסד" ו"גבורה". כך
4 מאירות שם גם שאר המדות של איינסוף ב"ה. וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב
5 [ב'תקוני' – ב'תיקוני'
6 זוהר, וְעֵץ חַיִּים] דְּשִׁית
7 סְפִירֵין מְקַנְנִין בְּיִצְרָה.
8 – שש הספירות, מ'חסד"
9 עד "יסוד" מקננות,
10 מאירות, ב'עולם
11 היצירה, כי ארבעה
12 הפרצופים של "עולם
13 האצילות", כלומר, עשר
14 הספירות כפי שהן
15 מתחלקות לארבעה
16 חלקים כלליים – (א)

ליקוטי אמרים

הנה"ה

(והיינו כפתם מלאכים אבל יש
מלאכים עליונים בעולם הבריאה
שעבודתם בדחילו ורחימו שכלים
כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני
חיות הקדש טבעיים ושכליים
וכמ"ש בע"ח):

זאת היא עבודת המלאכים

1 חכמה, (ב) בינה, (ג) "זעיר אנפין" (=מדות), (ד) מלכות – מאירות
2 בארבעת העולמות: "אצילות", "בריאה", "יצירה", "עשיה", והם
3 מהווים האלקות שבכל עולם: ב'עולם האצילות" מאירה ספירת
4 ה"חכמה" – ולכן, תכלית הביטול לאלקות, היא ב'עולם
5 האצילות", כי שם מורגש שאינסוף ברוך־הוא, הוא לבדו ואין
6 זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה בפרק
7 ל"ה: ב'עולם הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה ספירת
8 ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים
9 שבאותו עולם הם בעלי השגה גדולים: ב'עולם היצירה",
10 מאירות שש הספירות של "עולם האצילות", "זעיר אנפין", ולכן
11 עבודת הנבראים של "עולם היצירה" – היא עבודת המדות;
12 ב'עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה
13 מתוך קבלת עול מלכות שמים. – הרי, שב'עולם היצירה"
14 מאירות המדות של איינסוף ברוך־הוא. וְלִכֵּן, זֹאת הִיא

1 הַבְּרִיאָה, וּמִדּוֹר הַמְּלָאכִים בְּעוֹלָם הַיִּצְרָה. – ו'עולם
2 הבריאה" הוא למעלה מ'עולם היצירה', כפי שיוסבר להלן,
3 שהאהבה והיראה הבאות מן השכל, שייכות ל'עולם הבריאה',
4 שהוא עולם ההשגה וההבנה: ואילו אהבה ויראה טבעיות
5 שייכות ל'עולם היצירה',
6 שהוא עולם המדות.
7 ב'הגהה" הבאה, מסביר
8 רבנו הזקן, שמה שלמדנו
9 שהמלאכים הם ב'עולם
10 היצירה', המדובר
11 במלאכים סתם. אך, ישנם
12 גם מלאכים שמקומם
13 ב'עולם הבריאה', כי אופן
14 עבודתם, הוא באהבה
15 ויראה הבאות מהבנתם
16 הגדולה בגדלות ה'.

17 הנה"ה * [וְהֵינּוּ – מה שלמדנו שהמלאכים הם ב'עולם היצירה',
18 המדובר הוא: בְּסִתָּם מְלָאכִים, אֲבָל יֵשׁ מְלָאכִים עֲלִיּוֹנִים
19 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – היינו מאלה שֶׁעֲבוֹדָתָם בְּדַחֲלֵי וּרְחִימוֹ
20 שְׂכָלִיִּים, – יראה ואהבה שכליות, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּדִרְגָּא
21 מְהִימָנָא שֶׁם, שִׁישׁ שְׁנֵי מִיֵּי חַיּוֹת הַקֶּדֶשׁ: טַבְעִיִּים –
22 שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, וְשְׂכָלִיִּים, –
23 שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה שכליות, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב
24 בְּעֵץ חַיִּים]: – עד כאן למדנו, שמקומן של נשמות הצדיקים,
25 שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא ב'עולם הבריאה';
26 ומקום המלאכים, שהבתם ויראתם "טבעיות", הוא ב'עולם
27 היצירה'. להלן – תוסבר השייכות של אהבה ויראה שכליות,
28 ל'עולם הבריאה', ושייכות אהבה ויראה טבעיות, ל'עולם
29 היצירה': וְהַחֲבֵדֵל שֶׁבִּינֵיהֶם – בין "עולם הבריאה" ל'עולם
30 היצירה', הוּא, כִּי בְּעוֹלָם הַיִּצְרָה מְאִירוֹת שֶׁם מְדוּתָיו שֶׁל

כדו"ר טבעיים [שזה נוגע יותר לסש"ב, שנקודתו לבאר אין שקרוב אליך - לכאור"א] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף
כמו הדו"ר שכליים [ובמילא גם ה"לעשותו" שלהם (שנמשכת מהדו"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדו"ר טבעיים
ה"ז מדו"ר המלאכים דהמרכבה דפני ארי' כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמויות) כו'. ומוזה מובן דקרום
אליך לכאור"א בלבבך (דו"ר) - הוא לא רק שבכאור"א יש דו"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'.
כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של
בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל.
אלא הענין הוא, שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות,
שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר - ממשיך הרבי שליט"א -
אפשר לומר, שרבנו הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך
האהבה המסותרת - דבר זה כבר נוגע באופן ממשי לתוכנו של "ספר של בינונים", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך",
כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובחיות של אהבה ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב
שהבתו ויראתו - אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו
תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף - לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה
זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדלותה ותוקפה של עבודה זו: אלא - זוהי
עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך - בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה - לא זו בלבד
שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה התיינה בתוקף, שכן,
האהבה והיראה הטבעיות בבני ישראל הן על־דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו"
להיות בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבה ה' ויראת ה'.

- 1 עבודת המלאכים – שמקומם ב"עולם היצירה": תמיד, יומם
2 ולילה לא ישקטו, לעמד ביראה ופחד וכו', – לפני הקב"ה,
3 והינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל, – שמבחינת ה"גבורה"
4 הנקראת "שמאל" – שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה
5 ופחד; ועבודת מחנה
6 מיכאל היא האהבה
7 כו'. – ועבודת מחנה
8 מיכאל, היא תמיד מתוך
9 אהבה לחקב"ה. שכן,
10 כאמור, ב"עולם היצירה"
11 מאירות מדותיו של איך
12 סוף ברוך הוא, ולכן, גם
13 עבודתם של הנבראים
14 והמלאכים של "עולם
15 היצירה", היא תמיד בענין
16 המדות. אבל בעולם
17 הבריאה מאירות שם
18 חכמתו ובינתו ודעתו
19 של אינסוף ברוך הוא, – בחינות חכמה בינה דעת של
20 "עולם האצילות", שכן – חכמה בינה דעת, מקור המדות
21 ואם ושרש להן, – למדות, כפי שלמדנו בפרק ג'. ובראיאת
22 ב'תקונים' – וכמו שכתוב ב'תיקוני זוהר': דאימא עלאה –
23 ספירת "בינה" דאצילות, מקננא – מקננת ומאירה ב"עולם
24 הבריאה", הנקרא "בוריא", עולם הכסא, בתלת ספירן
25 בכרסא, שהוא עולם הבריאה. – ואלו הן חכמה בינה דעת
26 שב"אצילות". ולכן – מפני שב"עולם הבריאה" מאירות בחינות
27 חכמה בינה דעת של אינסוף, לכן הוא – "עולם הבריאה",
28 מדור נשמות הצדיקים, עובדי ה' בדחילו ורחימו, – ביראה
29 ואהבה, הנמשכות מן הבינה ודעת הגדלת אינסוף ברוך
30 הוא, שאהבה זו נקרא "רעותא דלבא", – רצון שמן הלב,
31 שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה מהשכל,
32 כנזכר לעיל; ו"רעותא דלבא" נעשה לבוש לנשמה בעולם
- הבריאה, שהוא ג' עדן העליון כדלקמן וככו"ש בזה ויקהל
ב"עולם היצירה", ר"ג עדן
הבריאה, וכפי הידוע,
ענינו של "גן עדן" הוא,
ש"יושבין ונהנין מזיו
השכינה". תענוג זה בא
מהננתם והשגתם גדלות
ה' – וזהו השכר עבור
העבודה הקשורה בהשגה
והתבוננות בגדלות ה'.
להלן, מסביר רבנו הזקן,
שבכך מתכוונים לאותן
נשמות שהן במדרגת
נשמה ממש – אלה שהשגתם הנעלה ביותר מתוארת כבחינת
"מוחין דגדלות", ולא רק השגתם ושכלם יש להם שייכות
ל"עולם הבריאה", אלא גם מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן
שייכות ל"עולם הבריאה". כי, גם מדותיהן נכללות במוחין
ובשכל שלהם, עד שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת מוחין".
ואילו, נשמות שהשגתם איננה נעלה כזו, הרי למרות שאהבתן
ויראתן באות על ידי התבוננות ושכל, הרי זה רק שהשכל
משמש לעורר וליצור את מדות האהבה והיראה, אבל עיקר
עבודתן היא "עבודת המדות" – ולכן, שייכות נשמות אלו,
ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ומכל-שכן שאותן
נשמות שעבודתן היא מתוך "אהבה מסותרת" – המדות
הטבעיות, שאינן באות מן השכל ומן המוחין, בודאי ובודאי
שמקומן הוא ב"עולם היצירה"; רק בזמנים מסויימים עולות גם
נשמות אלו ב"גן עדן העליון", ב"עולם הבריאה".

יום שלישי ח' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נב, אך היינו דוקא... עד עמ' 104, מצוה עצמה.

- 65 אך – מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריא",
66 הנינו דוקא נשמות ממש, – ו"נשמה" היא הרי ענין השכל,
67 כמו שכתוב: "ונשמת שדי
68 תבינם", שכן בחינת
69 מוחין דגדלות אינסוף
70 ברוך הוא, – השגתן היא
71 באופן של "מוחין" א"ס ב"ה אבל בחי' הרוח של הצדיקים וכן שאר כל
72 נשמות ישראל שעברו את ה' בדחילו ורחימו המסותרות
73 אלקות כמו שהוא, בלי
74 לבושי השגה וכלי משלים של הסברה, ולכן עבודתן היא
75 "עבודת המוחין", שיש לה שייכות ל"עולם הבריאה", ול"גן עדן
- העליון" שב"עולם הבריאה". אבל בחינת הרוח של הצדיקים,
– שעבודתם היא עבודת ה"רוח", עבודת המדות. שכן, גם
השגתם בגדלות ה', אינה
מגיעה לאופן ההשגה של
אלה שהם בדרגה של
נשמה, כך שכל עבודתם
מתוארת כ"עבודת
המדות", כי גם המוחין
שלהם שייכים למדות,
בשמשם כמעוררי המדות. וכן שאר כל נשמות ישראל
שעברו את ה' בדחילו ורחימו – ביראה ואהבה, המסתירות

שְׁלָחֶם – יראה ואהבה של אותן נשמות, אֶתְכֵפִיא – נכפתה, 45
סְטֵרָא־אֶחָרָא הַמְלֻבָּשֶׁת בְּגוֹפָם, בֵּין בְּחִינַת "סוּר מֵרַע" – 46
לדמינע מלעשות רע, ועל ידי כך, לְכַבֵּשׁ הַתְּאוּוֹת וּלְשַׁבֵּרן, – 47
התאוה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, 48
בדיבור או אפילו 49

במחשבה של עבירה – 50
דבר שבא כתוצאה 51
מהיראה שלה, וּבֵין 52
בְּחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב" – 53
לעשות מצוות ומעשים 54
טובים כנגד הטבע והרצון 55
של הנפש הבהמית, שהיא 56
נפש של "סטרא־אחרא". 57
ענין ה'ועשה טוב' בא להן 58
בעיקר מאהבתן להקב"ה, 59
בְּנֻכָּר לְעִיל, וְהֵם – 60
הנשמות בהיותן בעולם 61
הזה, הֵיוּ בְּעָלֵי בְּחִירָה 62
לְבַחַר בְּרַע חֲסִידֵי שְׁלוֹם 63
וּבְחִירוֹ בְּטוֹב, לְאֶתְכֵפִיא 64
לְסְטֵרָא־אֶחָרָא – לכפות 65
את ה"סטרא־אחרא", 66

לְאֶתְכֵלְקָא יִקְרָא דְקַדְשָׁא־בְּרִיָּהּ הוּא כו', – שיתרום כבודו 67
של הקב"ה, כביכול, בכל העולמות, בְּיִתְרוֹן הָאוֹר כו', – 68
כיתרון האור הבא מן החושך דוקא, שכן על ידי שבירתן את 69
החושך של ה"סטרא־אחרא", המשיכו יתרון באור הקדושה, 70
בְּנֻכָּר לְעִיל. – הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, 71
היו טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות 72
באהבתן ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא 73
למעלה מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן 74
זכותן לעלות, בזמנים מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין 75
המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו 76
שמקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא 77
בעולם הבריאה, ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה 78
הטבעיות, הוא בעולם היצירה – מדובר ביחס לנשמות עצמן. 79
ואילו, התורה והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות, 80
של העולם בו עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות 81
הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות של העולם – הן 82
מתאחדות באיך־סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא 83
ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של 84
אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד של אותו עולם – 85
כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו 86
ומהמצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן מבינות 87
אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מהות ההארה, וזה 88

1 בְּלֵב בְּלִלּוֹת יִשְׂרָאֵל – ולא מתוך אהבה ויראה הבאות מן
2 השכל – אֵין עוֹלוֹת לְשֵׁם, – ל"גן עדן העליון" שב"עולם
3 הבריאה", רק בְּשִׁבְתָּ וְרָאש־חֹדֶשׁ לְבָד, – שבת וראש־חודש
4 הם הומן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה):

5 "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ
6 וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ, יָבוֹא
7 כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּגְרָ" 1
8 – בזמנים אלה עלות גם 2
9 נשמות אלו ל"גן עדן 3
10 העליון", דִּרְךְ הַעֲמֹד 4
11 שְׁמֹנֶה־עָדָן הַתַּחְתּוֹן לְגַן 5
12 עֲדָן הָעֲלִיּוֹן, שְׁהוּא 6
13 עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא 7
14 בְּגִיְעָדָן הָעֲלִיּוֹן, לְהַתְעַנֵּג 8
15 עַל ה' וּלְהַנּוֹת מִזֵּיו 9
16 הַשְּׂכִינָה, – התענוג 9
17 וההנאה מאלקות הם 10
18 בעיקר ב"גן־עדן העליון" 11
19 שב"עולם הבריאה" – 12
20 עולם ההשגה. שכן, 13
21 התענוג שיש לנשמה 14
22 מאלקות, בא מהשגתה

23 והבנתה אלקות, עד כמה שאפשר להשיג ; כִּי אֵין הִנָּחָה
24 וְתַעֲנוּג לְשִׁכָּל נִבְרָא אֱלֹא בְּמָה שְׁמִשְׁכִּיל וּמִבֵּין וְיִזְדַּע
25 וּמִשְׁיָן בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ, – "משכיל", "מבין", "יודע" – מכובנות
26 לכוחות חכמה־בינה־דעת, מָה שְׁאִפְשָׁר לוֹ לְהִבֵּן וּלְהַשִּׁיג
27 מֵאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – ומה שנשמות אלו מבינות בשכל
28 ומשיגות אור איך־סוף ברוך־הוא ב"גן־עדן העליון" שב"עולם
29 הבריאה", בא: עַל־יְדֵי חֲכָמָתוֹ וּבִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ – על ידי
30 ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות
31 חכמתו ובינתו, הַמְאִירוֹת שֵׁם בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה. – ב"עולם
32 הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות",
33 ולכן הנשמות שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור איך־סוף
34 ברוך־הוא, וזוהו בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש־חודש
35 עולות גם שאר הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה
36 להן התענוג הבא מהשגה. וְמָה שְׁחִיבוֹת נְשָׁמוֹת אֱלֹ – שעבדו
37 את השי"ת מתוך מדות אהבה ויראה טבעיות, לְעֵלוֹת לְמַעְלָה
38 מִהַמְּלָאכִים, – מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם
39 היצירה", בגלל עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים
40 שאי־פעם הם עולים ל"עולם הבריאה" – אֶף שְׁעָבְדוּ – אותן
41 נשמות, בְּדִחְלוֹ וּרְחִימוֹ – ביראה ואהבה, טַבְּעִיִּים לְבָד, –
42 באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים – מדוע, איפוא,
43 ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים
44 ל"עולם הבריאה" אלא – הֵינּוּ, מִפְּנֵי שְׁעָלֵי־יְדֵי דְחִילוֹ וּרְחִימוֹ

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (וזמה) גם ראי' דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו'". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקת קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) – ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הם שתי מדריגות – אפשרית העליה מאחת לשניה.

1 [עין זחר ויקהל דף רי], כי שֶׁכֶּר מִצְוָה - היא מִצְוָה עֲצֻמָּה: 48
2 - שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהתורה עם אינסוף
3 ברוך-הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן - והתענוג הוא
4 השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר להבין גדולתה
5 ויקרותה של מצוה שיהודי
6 מקיים בעולם הזה, ושל
7 לימודו תורה ועבודתו את
8 הקב"ה - אם מזיו והארה
9 בלבד של תורה ועבודה,
10 יש לנשמה תענוג נפלא
11 כזה בגן עדן גדול
12 התענוג אנו למדים ממה
13 שחכמינו ז"ל אומרים
14 בנוגע ל"אחר", שמוטב
15 שידונו אותו בגיהנום, כדי
16 שיוכל לבוא ל"עלמא
17 דאתי", לעולם הבא -
18 לשכר של "גן עדן".
19 כלומר: כדאים כל יסורי גיהנום (עליהם אומר הרמב"ם שכל
20 יסורי איוב במשך שבעים שנה, אין להם ערך כלל ליסורי הנפש
21 בגיהנום אפילו שעה אחת (וכדלקמן "אגרת התשובה" פרק
22 י"ב)), ובלבד שיוכלו לאחר מכן להגיע לתענוג הנפלא שב"גן
23 עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו"
24 ו"הארה" של התורה והעבודה. שכן, את עצם התורה והמצוה
25 לא היה בכוח הנשמה לקלוט ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת
26 לגמרי לעומתן. ה"עצם" של התורה והמצוות שהנשמה קיימה
27 בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור,
28 זיו והארה בלבד. בכך מובן מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת
29 בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כי
30 בעולם הבא, ב"גן עדן", נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של
31 תורתה ועבודתה. ואילו, בהיותה בעולם הזה, יש לה את
32 ה"עצם" של התורה והעבודה, שעל ידו היא מתאחדת עם
33 הקב"ה עצמו. המעלה שבגן עדן מתבטאת רק בכך ששם היא
34 קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית, היא משיגה שם את מהותו
35 של הזיו - והשגת המהות של אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו
36 פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם
37 הבא מכל חיי עולם הזה" - כולל, קורת הרוח מהתורה
38 והעבודה בעולם הזה - שכן, קורת הרוח והתענוג האמיתי קיים
39 ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה ומבינה אלקות בהשגת
40 המהות. אחרי שרבנו חזקוני הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא מקום
41 הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה שכליות, ו"עולם
42 היצירה" - מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה
43 טבעיות - הוא ממשיך להסביר ש"עולם האצילות" הוא מקום
44 הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם למעלה גם מאהבה
45 ויראה שכליות. עבודתם של אותם צדיקים היא בבחינת
46 "מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה
47 קיים בהם רצון אחר כלל, אלא מה שהוא רצון העליון בלבד.

1 יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון ה"תניא":
2 וְהִנֵּה, כָּל זֶה הוּא בְּמִדּוּר הַנִּשְׁמוֹת וּמְקוֹם עֲמִידָתָן, -
3 לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע - כמו בשעת
4 עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי חודשים. ובלשון
5 כ"ק אדמו"ר שליט"א:
6 "מקום עמידתן - שזהו
7 לפעמים לא במדורן (וכמו
8 בשבת ור"ח דעולות
9 לבריאה אף שמדורן
10 ביצירה)". אף תִּדְרֹגָן
11 וְעִבְדוּתָן נִכְלָלוֹת מִמֶּשֶׁ
12 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁהֵן -
13 עשר הספירות, בְּחִינַת
14 אֱלֹהוֹת, וְאוֹר אֵינֶסוֹף
15 מְתַנַּחֵךְ בָּהֶן - בעשר
16 הספירות, בְּתַכְלִית
17 הַיְחָדּוּד; - האור האין
18 סופי המאיר בעולם,
19 מתאחד עם הספירות של אותו עולם בתכלית היחוד; וְהִנֵּנוּ -
20 מה שאנו אומרים שהתורה והעבודה עולות ונכללות בעשר
21 הספירות, הרי זה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה עַל־יְדֵי דְחִילו
22 וְרַחֲמֵי שְׁכָלִים, - יראה ואהבה שכליות. כשהתורה והעבודה
23 נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן נכללות אז בעשר
24 הספירות של "עולם הבריאה", וּבְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּיִצְרָה עַל־
25 יְדֵי דְחִילו וְרַחֲמֵי מְבַעֲרִים; - יראה ואהבה טבעיות,
26 כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה טבעיות, הן
27 נכללות אז בעשר הספירות של "עולם היצירה", וּבְתוֹכָן
28 מְלַבְּשׁוֹת עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת וּמִיחָדוֹת בָּהֶן בְּתַכְלִית,
29 - עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות ומתאחדות
30 בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן גם בעשר
31 ספירות "עולם היצירה", וּבְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת מִיחָדוֹת
32 בְּתַכְלִית בְּמַאֲצִיל אֵינֶסוֹף בְּרוּךְ־הוּא. - שהאציל וגילה את
33 עשר ספירות "עולם האצילות" - כמו שאומרים לגבי נבאים
34 ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים - שעשר ספירות
35 "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן, הרי, שהתורה
36 והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן נכללות
37 בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" - הן
38 מתאחדות עם האין־סוף ברוך הוא. מִה־שְּׂאִינֶן הַנִּשְׁמוֹת, -
39 בשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אֵינֶן נִכְלָלוֹת בְּאֱלֹהוֹת דְּעֶשֶׂר
40 סְפִירוֹת, אֲלָא עוֹמְדוֹת בְּהִיכְלוֹת וּמִדּוּרֵין דְּבְרִיָּאָה אוֹ
41 יִצְרָה, - "היכלות" ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש", ואינם
42 בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, וְנִהְיִין - הנשמות,
43 מִזְיו הַשְּׂכִינָה, הוּא אוֹר אֵינֶסוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמִּיחָד בְּעֶשֶׂר
44 סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה אוֹ יִצְרָה, - "זיו השכינה" ממנו הן "נהנין"
45 - הוא אור אין־סוף ברוך־הוא המאחד בעשר ספירות "עולם
46 הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה", וְהוּא זִיו תִּדְרֹגָן
47 וְעִבְדוּתָן מִמֶּשֶׁ - הזיו של תורתן ועבודתן של אותן נשמות.

יום רביעי ט' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 104, ועולם האצילות שהוא... עד עמ' נג, ל"ח].

האצילות", בו ספירות חכמה-בינה-דעת הן, כמו שהן בעצם –
אין בכוח שכלם של נבראים לקבל מהן השגה באור אינסוף
ברוך-הוא – ובלשון רבנו הזקן: והנה, צמצום זה – מה
ספירות חכמה-בינה-דעת של "אצילות" נצטמצמו, כדי

להאיר ב"עולם הבריאה",

היא סבת ההארה

שמאירות שם חכמה

בינה-דעת של אינסוף

ברוך-הוא – חכמה

בינה-דעת של "עולם

האצילות", לנשמות אלו

בעולם הבריאה, – שכן,

גלגל שהאור בא על ידי

צמצום – יכולות הנשמות

לקבל ממנו, שתהיה להן

השגה באור אינסוף

ברוך-הוא. מה-שאין-כן

באצילות, שאינם –

ספירות חכמה-בינה-דעת

שב"אצילות", אינן

בבחינת צמצום כל כך

– כפי שהדבר ב"עולם

הבריאה". שהרי, בכל

זאת, בהיותן ענין של

"ספירות", יש כבר בכך

משום צמצום מסוים,

אלא לא צמצום כזה כמו

שהוא ב"עולם הבריאה",

ולכן אי אפשר לשכלים

נבראים לקבל מהן, – מהספירות שב"אצילות". ולכן לית

מחשבתא דילהון תפיסא שם כלל. – אין ל"מחשבה" של

הנבראים "תפיסה" (השגה) שם כלל. המחשבה וההשגה של

נבראים אינן יכולות כלל "לקלוט" את האור המאיר

ב"אצילות". לכן הוא – "עולם האצילות", מדור לצדיקים

הגדולים, שעבודתם היא למעלה מעלה אפילו בבחינת

דחילו ורחימו – יראה ואהבה, הנמשכות מן הבחינה ודעת

גדולתו ותפודה, כמו שעולם האצילות הוא למעלה מעלה

בבחינת בינה ודעת לשכל נברא, – כך גם עבודתם היא

הרבה למעלה מהאהבה והיראה הבאות מן השכל, אלא

עבודתם היתה? בבחינת מרכבה ממש לאינסוף ברוך

הוא, ולבטל אליו במציאות, ולהכלל באורו ותפודה, הם

וכל אשר להם, עלי-ידי קיום התורה והמצוות, עלי-דרך

ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה
לשכל נברא, – שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של
עולם הבריאה, הוא בכל זאת "נברא", ו"עולם האצילות"
הוא למעלה גם מהשגתו. טעמו של דבר: כי חכמתו ובינתו

ודעתו של אינסוף

ברוך-הוא מיוחדות שם

בו בתכלית היחוד,

ביחוד עצום ונפלא,

ביתר שאת ויתר עז

לאין קץ מבעולם

הבריאה. כי שם

ב"עולם הבריאה", ירדו

להאיר בבחינת צמצום,

– חכמה-בינה-דעת של

"עולם האצילות",

הנקראת "חכמתו ובינתו

ודעתו של אינסוף ברוך

הוא", מאירות ב"עולם

הבריאה", רק אחרי

שהצטמצמו במדה כזו,

כדי שיוכלו שכלים

נבראים – השכל של

הנשמות והמלאכים של

"עולם הבריאה", לקבל

מהן – ענין של חכמה

בינה-דעת, לידע את

ה', ולהבין ולהשיג איזו

השגה באור אינסוף

ברוך-הוא, כפי כח

שכלים הנבראים, שהם בעלי גבול ותכלית, שלא יתבטלו

במציאותם, – בלי הצמצום האמור, ויתירה מזו: ולא יהיו

בגדר נבראים כלל, רק יחורו למקורם ושרשם שהוא

בחינת אלהות ממש. – אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של

"עולם האצילות", היו מאירות ב"עולם הבריאה", בלי צמצום,

והנבראים של "עולם הבריאה" היו מקבלים מהן השגה להבין

אלקות כפי שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן

בעצם – היו אז אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח

השגתם "לקלוט" אור נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך

ירידת והארת חכמה-בינה-דעת של "אצילות", ב"עולם

הבריאה", ורק על ידי הצמצום, יש בכוח שכלו של הנברא,

לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף ברוך-הוא, עד כמה

ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור אינסוף. אך, ב"עולם

6. ולא שזה (ש"לא יהיו בגדר נבראים כלל") הוא תוצאה (ממה שיתבטלו ממציותן), (כ"א הוא הוספה על זה, דהיינו שיתבטלו ממציותן, ויתירה מזו... הם לא יהיו... גדר נבראים), וכדלקמן "וליבטל כו' וליכלל" ע"פ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. "לכאורה צ"ל 'היא' וכלפני זה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

- 1 שְׁאֵמְרוּ: – חכמינו ז"ל: "הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֵּה", וְהֵינּוּ –
2 מזה שהאבות מתוארים כ"מרכבה", הוא: לְפִי שְׂכָל יְמִיהֶם
3 הָיְתָה זֹאת עֲבוֹדָתָם. – האבות היו תמיד בהתבטלות של
4 "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם יוצרים, על עצמם
5 ועל כל עניניהם את דרגת
6 ההתבטלות העליונה
7 ביותר להקב"ה, כך שאין
8 להם רצון אחר כלל, אלא
9 רק מה שהוא רצון ה' –
10 ולכן מקומם של צדיקים
11 אלה הוא ב"עולם"
12 האצילות, בו מורגש
13 אותו סוג של ביטול. אָךְ
14 מִי שֶׁשָּׂרַשׁ נִשְׁמָתוֹ קָמָן
15 מִהִכָּל עֲבוֹדָה תַּמָּה זו, –
16 של בחינת "מרכבה",
17 לְבַטֵּל וּלְבָלֵל בְּאֹרֹ
18 יתברך פְּעֻבֶדָתוֹ
19 בְּקִבְיָעוֹת, – לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו יתברך, רק
20 לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת רִצּוֹן לְמַעַלָּה, וְכִמּוֹ בְּתַפְלָת
21 שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁהִיא בְּאֲצִילוֹת, – שכן ארבעת השלבים
22 שבסולם התפילה, הם כנגד ארבעת העולמות: חלק התפילה עד
23 "ברוך שאמר", הוא בבחינת "עולם העשיה"; "פסוקי דזמרה" –
24 בבחינת "עולם היצירה"; "קריאת שמע" – בבחינת "עולם
25 הבריאה"; "שמונה עשרה" – בבחינת "עולם האצילות", וּבְפָרְט
- 26 בְּהַשְׁתַּחוּוֹת שֶׁבָּה, – כשכורעים בשמונה־עשרה, שְׂכָל
27 הַשְׁתַּחוּוָּה הִיא בְּבַחֲנֵת אֲצִילוֹת [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ב'פָּרִי עֵץ
28 חַיִּים' בְּקִבְלָת שֶׁבֶת – שההשתחוואות הן בבחינת "אצילות"],
29 כִּי הִיא – ההשתחוואה היא, עֵנִין בְּפֹל בְּאֹרֹ וְיִתְבָּרֵךְ, לְהִיּוֹת
30 חָשִׁיב קָמִיָּה כְּלֹא מְשֻׁשׁ,
31 – להיות חשוב לפני
32 הקב"ה, כלא ממש; אֲזִי
33 נִסְתָּבֵן – כשעומד בבחינת
34 ביטול גמור רק "לפרקים
35 ועתים", כמו למשל בשעת
36 "שמונה עשרה" בכלל,
37 ובהשתחוואות שב"שמונה
38 עשרה" בפרט, עֶקֶר
39 קִבְיָעוֹת נִשְׁמָתוֹ הוּא
40 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – שכן,
41 מדובר כאן בקשר לנשמה,
42 ששייכותה היא ל"עולם
43 הבריאה", [רק לְפָרְקִים
44 בְּעֵת רִצּוֹן תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת בְּבַחֲנֵת "מִיָּין נִזְכָּקִין",
45 כִּידוּעַ לְיֹדְעֵי ח'"]: – רק בשעת רצון, תעלה נשמתו ל"עולם
46 האצילות", על ידי התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי תורת
47 הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הדרגים בקשר למקומן של
48 הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו
49 הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות
50 העבודה עצמה:

ליקוטי אמרים

האבות הן הן המרכבה והיינו לפי שכל ימיהם היתה זאת עבודתם. אך מי ששרש נשמתו קטן מהכיל עבודה תמה זו ליכטל וליכלל באורו ית' בעבודתו בקביעות רק לפרקים ועתים שהם עת רצון למעלה וכמו בתפלת שמונה עשרה שהיא באצילות ובפרט בהשתחווא' שבה שכל השתחוואה היא בבחי' אצילות [כמו"ש בפרע"ח בקבל' שבת] כי היא ענין ביטול באורו ית' להיות חשיב קמיה כלא ממש אזי ג"כ עיקר קביעות נשמתו הוא בעולם הבריאה [רק לפרקים בעת רצון תעלה נשמתו לאצילות בבחי' מ"ג כידוע לי"ח]:

בְּקִבְיָעוֹת, – לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו יתברך, רק לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת רִצּוֹן לְמַעַלָּה, וְכִמּוֹ בְּתַפְלָת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁהִיא בְּאֲצִילוֹת, – שכן ארבעת השלבים שבסולם התפילה, הם כנגד ארבעת העולמות: חלק התפילה עד "ברוך שאמר", הוא בבחינת "עולם העשיה"; "פסוקי דזמרה" – בבחינת "עולם היצירה"; "קריאת שמע" – בבחינת "עולם הבריאה"; "שמונה עשרה" – בבחינת "עולם האצילות", וּבְפָרְט

יום חמישי י' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נג, והנה שכר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.

- 51 וְהֵנָּה, "שֶׁכֶר מִצְוָה – מִצְוָה", – השכר אינו דבר נפרד ונוסף
52 על המצוה, שהנשמה מקבלת כגמול עבור המצוה – כמו,
53 למשל, כסף שאדם מקבל עבור עבודה מסויימת שביצע – שאז,
54 אין אנו יכולים לדעת מהשכר, את מהות העבודה; אלא שכר
55 המצוה הוא הרי, כאמור,
56 ההארה של המצוה
57 המתגלה לנשמה ב"ג
58 עד", פְּרוּשׁ שְׁמִשְׁכָּרָה –
59 של המצוה, נִדַּע מְהוּתָה
60 וּמִדְרָגָתָה – של המצוה.
61 שלפי אופן השכר
62 וההתגלות שמהמצוה
63 לנשמה – אפשר לדעת
64 מהות ומדרגת המצוה.
65 וְאִין לָנוּ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת
66 – להסביר את הענינים הנסתרים, שֶׁהֵם צִדִּיקִים הַגְּדוֹלִים,
67 שֶׁהֵם – שעבודתם היא, בְּבַחֲנֵת מְרַבֵּה, – עבודה שלמעלה
68 משכל, ואשר משום כך היא נקראת "נסתרות", רק הַנִּגְלּוֹת
- 69 לָנוּ, שְׁאֲחִירֵיהֶם כָּל אָדָם יִמְשֹׁךְ, – רק אל אופני עבודה אלה,
70 בענינים הגלויים, על כל אחד להימשך ולשאוף ולהגיע אליהם,
71 לִידַע נֶאֱמָנָה – לדעת באמת, מְהוּת וּמִדְרָגָת עֲבוֹדַת ה'
72 בְּדַחֲלֹ וּרְחִימוֹ – ביראה ואהבה, בְּהִתְנַלּוֹת לָבוּ, הַנִּמְשָׁכוֹת
73 מִן הַבִּינָה וְדַעַת בְּגִדְלָת
74 אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא –
75 הערת כ"ק אדמו"ר
76 שליט"א: "שכנ"ל שכרה
77 בעולם הבריאה, מזה נדע
78 שהעבודה (מצוה) מקומה
79 ב"ס דבריהא". כלומר:
80 שכר עבודה זו, הוא,
81 כאמור, ב"עולם הבריאה",
82 הרי שנדע מכן, שהעבודה
83 (המצוה) – מְקוּמָהּ בְּעֶשֶׂר
84 סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה, וְעֲבוֹדָה בְּדַחֲלֹ וּרְחִימוֹ – ביראה ואהבה,
85 הַטְּבָעִים שֶׁכְּמֹחֹ – אהבה ויראה שאינן גלויות ומורגשות בלב,
86 אלא הן בעיקר במוח, שהאדם זוכר ומעורר במוחו אהבה

הדרגה שאנו עוסקים בה עתה היא בקשר למזה שנקרא
 "חיצוניות העולמות", ואין בה – בעבודה זו, בַּח' לעלות
 וליכלל ביחודו ותפורה, שהן עשר ספירות תקדושות, וכמו
 שכתוב ב'תקונים' דכלל דחילו ורחימו – לא פרחא
 לעילא, – וכמו שכתוב
 ב'תיקוני זוהר', שכל
 יראה ואהבה, אין הן
 פורחות למעלה. שכן, כפי
 שיוסבר להלן, נמשלות
 אהבה ויראה לכנפים,
 בהן עפה הציפור למעלה
 – כך גם, על-דרך-משל,
 האהבה והיראה הן
 ה'כנפים', שעל ידן
 עולות התורה והעבודה
 למעלה. ואילו, בעבודה

ליקוני אמרים

עבודה בלי התעוררות דחילו ורחימו אפי' במוחו בנחי'
 גילוי דהיינו לעורר האהבה הטבעית המסותרת בלב
 להוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי אפי' במוחו
 ותעלומות לבו עכ"פ רק היא נשארת מסותרת בלב
 כתולדתה כמו שהיתה קודם העבודה הרי עבודה זו
 נשארת למטה בעולם הפירוד הנק' חיצוניות העולמות
 ואין בה כח לעלות וליכלל ביחודו ית' שהן עשר ספי'
 הקדושות וכמ"ש בתיקונים דכלל דחילו ורחימו לא
 פרחא לעילא ולא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה'.

מסותרת. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה ביצירה
 מזה נדע שהעבודה מקומה ב"ס דיצירה". כלומר: שכר עבודה
 זו, הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", הרי שנדע מכך שמקומה של
 עבודה זו הוא בעשר ספירות דיצירה. אבל עבודה בלי
 התעוררות דחילו
 ורחימו – יראה ואהבה,
 אפילו במחו בכחני' 1
 גלוי, – שגם במוחו אין 2
 האהבה והיראה 3
 בהתגלות, דהיינו לעורר 4
 האהבה הטבעית 5
 המסותרת בלב, 6
 להוציאה מההעלם 7
 והסתר הלב אל הגלוי, 8
 אפילו במחו ותעלומות 9
 לבו על-כל-פנים, – 16

כלומר: לא זו בלבד שאין בכוחו לעורר אהבה גלויה ומורגשת
 בלבד, אלא הוא גם אינו יכול לעורר את האהבה הטבעית
 המסותרת, שתורגש לפחות בהתגלות במוחו, ותהיה
 בהתעוררות בתעלומות לבו, דבר המביא ליצירת רצון במוחו,
 לקיים תורה ומצוות, כדי להידבק, על ידן, עם הקב"ה, רק היא
 – האהבה, נשארת מסותרת בלב כתולדתה כמו שהיתה
 קדם העבודה – כשהאהבה להקב"ה מוסתרת לגמרי, ואינה
 מעוררת ענין העבודה – הרי עבודה זו – שהוא עובד בלי
 התעוררות רגשי אהבה ויראה, נשארת למטה בעולם
 הפירוד, הנקרא "חיצוניות העולמות"¹⁰, – פנימיות
 העולמות היא ה'ספירות', שהן האלקות של העולמות. ואילו

יום שישי י"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, והיינו אפילו אם... עד עמ' 106, לקמן.

שהרגל מקטנותו, שהרגילו ולמדו אביו ורבו לירא את
 ה' ולעבדו. ואינו עוסק – בתורה ובמצוות, לשמה ממש, כי
 – לעסוק בעבודה לשמה
 ממש אי אפשר בלא
 התעוררות דחילו
 ורחימו – יראה ואהבה
 הטבעיים על-כל-פנים,
 להוציא מהסתר הלב
 אל הגילוי במח
 ותעלומות לבו על-כל-
 פנים, – אם אין בכוחו
 ליצור ולעורר אהבה

ליקוני אמרים

והיינו
 אפי' אם אינו עוסק שלא לשמה ממש לשום איזו פניה
 ח"ו אלא כמ"ש ותהי יראתם אותי מצות אנשי' מלומדה
 פי' מחמת הרגל שהורגל מקטנותו שהרגילו ולימדו
 אביו ורבו לירא את ה' ולעבדו ואינו עוסק לשמה
 ממש כי לשמה ממש אי אפשר בלא התעוררות דחילו
 ורחימו הטבעיים עכ"פ להוציא מהסתר הלב אל
 הגילוי במוח ותעלומות לבו עכ"פ כי כמו שאין אדם

והיינו אפילו אם אינו עוסק – בתורה ומצוות, שלא לשמה
 ממש, לשום איזו פניה חס"ש ולשום – כשהוא עוסק בעבודה
 מתוך פניה עצמית, לא זו
 בלבד שחסר אז
 ה'לשמה", אלא קיים כאן 10
 ה'היפך' מ'לשמה', שהרי 11
 הוא עושה זאת בגלל 12
 הפניה העצמית שלו: 13
 אלא כמו שכתוב: 14
 ותהי יראתם אותי 15
 מצות אנשים מלומדה, 16
 פירוש מהמת הרגל 17

9. "ראה לקמן רפ"מ - שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשארה למטה' ועיין בקו"א. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
 10. "ע"פ הנ"ל מובן "העולמות" - לשון רבים, עשי' ויצירה". - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. ישע"י כט, יג. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ באם (מפני שהרגיל עצמו) בגדלותו (כדלעיל פרק ט"ו) - שאז י"ל שהלשמה תחתל עבודתו מעלה ג"ז, וכמו בתפילה מלוקט (שבסוף הפ'). וצ"ע. וי"ל דנקט בקטנותו - מפני שזוהו נמצא בכאור", וצ"ל נמצא ע"פ תורה שציוותה ושנתת לבניך גו'".

עבודתו נעשית כדי למלא רצון הקב"ה, למרות שאין לו שום פניה עצמית בעבודתו זו, אלא הוא עושה אותה בגלל רגילותו. וְגַם אֶהְיֶה לְבָדָה גַּם אִם הוּא מְעוּרָר וּמְגַלָּה בְּתוֹכוֹ אֲהַבָּה לְהַקְבִּיָּה, אֲךָ אִם זֶה אֲהַבָּה בְּלִבְדּוֹ שִׁיעוּרָר בְּתוֹכוֹ גַּם יִרְאֶה,

אֵינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם

"עֲבֹדָה", - אִם הִיא

נְעִשִׂית, כְּלִי יִרְאֶה תִּתְּנָהּ

- יִרְאֶה תַּחְתּוֹנָה, לְפָחוֹת,

שְׁהִיא - הִירָאָה

הַתַּחְתּוֹנָה, מִסְתַּרֶת בְּלִבְ

כָּל יִשְׂרָאֵל, - כְּלוּמָר:

הַעֲבֹדָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה

מֵתוֹךְ הַתַּעוּרָרֹת אֲהַבָּה

בְּלִבְדּוֹ, בְּלִי הֶרְגֵּשׁ הִירָאָה,

אֵינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם עֲבֹדָה; אֲמַנֵּם יֵשׁ כַּאֲן ה"לִשְׁמָה", שֶׁהִיא הוּא

עוֹשֶׂה זֹאת מֵתוֹךְ אֲהַבָּת ה' וּבְכָל זֹאת אֵין הִיא יִכּוּלָה לְהִיחָשֵׁב

ל"עֲבֹדָה". שֶׁכֵּן, עֲבֹדָה מִשְׁמַעָה - כַּעֲבֹד הַמִּשְׁרֵת אֶת אֲדוֹנָהּ,

שֶׁעֲבֹדָתוֹ בָּאָה בְּעֵיקָר מֵתוֹךְ יִרְאֵתוֹ אֶת אֲדוֹנָהּ, שֶׁלֹּא כְּמוֹ כֵּן

שֶׁמִּלְמַל רָצוֹן אֲבִיו בְּעֵיקָר מֵתוֹךְ אֲהַבָּתוֹ אֵלָיו. וּמִכֵּיּוֹן שֶׁחֲסֵרָה

הִירָאָה - אֵין זֶה נִחְשָׁב ל"עֲבֹדָה" כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאָר לְקַמָּן. - בְּפֶרֶק

מ"א.

1 גְּלוּיָה בְּלָבוֹ, שֶׁהִלֵּב רִיגִישׁ אֶת הָאֲהַבָּה - עָלָיו, כֹּאמֹר, לַעוּרָר

2 לְכָל הַפָּחוֹת אֶת הָאֲהַבָּה הַמְסוּתֶרֶת, שֶׁתּוֹרֵגֶשׁ בְּמוֹדוֹ וּבִהְעֵלֶם

3 לְבוֹ. גַּם אֲהַבָּה כּוֹז מְעוּרָרֶת בּוֹ רָצוֹן וּנְכוּנוֹת לְלִמּוּד תּוֹרָה וּלְקִיּוּם

4 מִצְוֹת. הִרִי שֶׁגַּם הַתַּעוּרָרֹת שֶׁל הָאֲהַבָּה הַמְסוּתֶרֶת, מִזְהוּה

5 סִיבָה לַעֲבֹדָה זֹה, כִּי

6 הַנְּכוּנוֹת לַעֲסוֹק בַּעֲבֹדָה

7 זֶה, בָּאָה כְּתוֹצָאָה

8 מִזְהֲאֲהַבָּה הַמְסוּתֶרֶת.

9 בָּרֵם, כִּשְׁהוּא אֵינוֹ מְעוּרָר

10 אֶת הָאֲהַבָּה הַמְסוּתֶרֶת,

11 לְמִרְוֹת שֶׁהִיא קִיּוּמָה

12 בְּתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ, אֵין הִיא

13 מִזְהוּה סִיבָה לַעוּרָרֹ

14 לַעֲסוֹק בַּעֲבֹדָה - וּמִמִּילָא

15 חֲסֵר ה"לִשְׁמָה" בַּעֲבֹדָה זֶה, וְכָל כֵּךְ לִמָּה? - כִּי כְּמוֹ שֶׁאֵין אָדָם

16 עוֹשֶׂה דְּבָר בְּשִׁבְלִי חֲבֵרוֹ לְמִלְּאָת רָצוֹנוֹ אֶלֶּאֱדָא־כֵּן אֲהֵבָו

17 אִו יִרְאֵה מִמֶּנּוּ, כִּךְ אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לְשִׁמּוֹ וְיִתְבָּרֵךְ בְּאַמָּת

18 לְמִלְּאָת רָצוֹנוֹ - שֶׁל הַקְּבִיָּה, לְבָד בְּלִי זְכוּרָן וְהַתַּעוּרָרֹת

19 אֲהֵבָתוֹ וְיִרְאֵתוֹ כְּלָל בְּמֹחוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ

20 עַל־כָּל־פְּנִיָּם. - שִׁיכּוּר לַפָּחוֹת אֶת הָאֲהַבָּה בְּמוֹד וְיַעוּרָרָה

21 בְּתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ. אֲךָ, אִם גַּם דְּבַר זֶה הוּא לֹא עוֹרֵר בְּתוֹכּוֹ - אֵין

יום שבת קודש י"ב ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, וכשעוסק שלא לשמה... עד עמ' נד, בזהר.

64 בְּגִלְגּוּל זֶה אִו בְּגִלְגּוּל אֲחֵר, כִּי לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְּחַ. - גַּם

65 מִי שֶׁהִיָּה בִּזְמוֹן מִסּוּיִים "נִדְּחַ" מִזְהַקְב", לֹא יִשְׁאֵר נִידָח, אֲלֵא

66 לְבִסּוּף יִחוּזָר בְּתִשּׁוּבָה; וּבִשְׁעָה שִׁיעוּשָׁה תִּשּׁוּבָה, תַּחְזוּר

67 לְקִדּוּשָׁה גַּם הַתּוֹרָה שֶׁלֵּמַד מֵתוֹךְ פְּנִיָּה - הִרִי שֶׁאִו הוּא יִגִּיעַ

68 ל"לִשְׁמָה". הִרִי שֶׁפִּירֵשׁ

69 הַמֵּאמֵר הוּא לֹא

70 שֶׁמ"שֶׁלֹּא לִשְׁמָה" הוּא

71 יִכּוּל לְהִגִּיעַ ל"לִשְׁמָה",

72 אֲלֵא שֶׁהוּא בּוֹדָאִי יִגִּיעַ

73 ל"לִשְׁמָה". וְיִתִּירָה מִזֶּה,

74 גַּם מִזֶּה שֶׁלֵּמַד שֶׁלֹּא

75 לִשְׁמָה - יִיעֲשֶׂה לַמִּצְוָה

76 (יַעֲלֶה) כֹּאִילוֹ נִלְמַד

77 מִלְּבַחֲחִילָה לִשְׁמָה" -

78 הַעֲרַת ב"ק אֲדַמּוּר

79 שֶׁלִּישׁ"א. כֹּל הָאֲמֹר הוּא

80 כִּשְׁהִלְיָמוֹד הוּא מִמֶּשׁ

81 שֶׁלֹּא לִשְׁמָה, לִשְׁם פְּנִיָּה

82 שֶׁל כְּבוֹד עֲצָמִי. אֲךָ

83 בְּשִׁיעוּשָׁה כְּתָם, לֹא לִשְׁמָה וְלֹא לִשְׁמָה - אֵין הַדְּבָר

84 תְּלוּי בְּתִשּׁוּבָה, אֶלֶּא מִיד שְׁחֹזֵר וְלִזְמוֹד דְּבָר זֶה לִשְׁמָה,

43 וְכִשְׁעוּסָק שֶׁלֹּא לִשְׁמָה מִמֶּשׁ, - שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁחֲסֵר

44 בַּעֲבֹדָה זֶה ה"לִשְׁמָה" שֶׁל אֲהַבָּה וִירָאָה, אֲלֵא, שֶׁהַעֲבֹדָה

45 נְעִשִׂית בְּפִירֵשׁ שֶׁלֹּא לִשְׁמָה, רַק לְשׁוּם אֵיזוֹ פְּנִיָּה לְכָבוֹד

46 עֲצָמוֹ, כְּגוֹן לְהִיּוֹת תְּלִמִּיד־חֶקֶם וְכִהְיָ אֶנָּה - וּכְדוּמָה,

47 אֵין אֲוִתָּהּ פְּנִיָּה שְׁמַצֵּד

48 הַקְּלִיפָה דִּנְגָה מִתְּלִפָּת

49 בְּתוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה -

50 שֶׁלֵּמַד מֵתוֹךְ אֲוִתָּהּ פְּנִיָּה,

51 הִיא בְּכַתִּיבָת גְּלוּת

52 בְּתוֹךְ הַקְּלִיפָה לְפִי

53 שְׁעָה, - הַגְּלוּת הִיא רַק

54 לְפִי שְׁעָה, עַד אֲשֶׁר

55 יַעֲשֶׂה תִּשּׁוּבָה, שְׁמִכִּיָּאָה

56 רְפוּאָה לְעוֹלָם, שְׁבִישׁוּבוֹ

57 אֶל ה' - גַּם תּוֹרָתוֹ -

58 שֶׁלֵּמַד מֵתוֹךְ פְּנִיָּה שֶׁל

59 קְלִיפָה, שְׁבָה עִמּוֹ. וְלָכֵן

60 אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרָנֵם

61 לְכִרְכֵּיָּהֶם: "לְעוֹלָם יַעֲסֹק

62 אָדָם וְכוּ' - בְּתוֹרָה, אֲפִילוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָה, שְׁמַתוֹךְ שֶׁלֹּא

63 לִשְׁמָה בָּא לִשְׁמָה" בּוֹדָאִי, שְׁבִישׁוּבוֹ סוּפּוֹ לַעֲשׂוֹת תִּשּׁוּבָה

הענין בתפילה שלא בכוונה, – שאם הוא מתפלל לאחר מכן, 15
 אותה תפילה מתוך כוונה – עולה גם התפילה הקודמת שהיה 16
 חסר בה הכוונה, כמ"ו שכתוב בזהר¹⁴: באשר לתפילה, כתוב 17
 להלן ב"קונטרס אחרון", שמכיוון שכוונתו (בתפילה) היא 18
 לשמים, לכן מספיק הדבר, 19
 שבמשך כל השנה, 20
 תצטרף, מכל התפילות 21
 של כל השנה, תפילה 22
 אחת מתוך כוונה (יום 23
 אחד הוא התפלל חלק זה 24
 בכוונה; יום אחר – חלק 25
 אחר, עד שבמשך כל השנה, מצטרפת תפילה אחת שלמה 26
 בכוונה) עולות אז למעלה כל התפילות שהתפלל במשך כל 27
 השנה. 28

ליקוני אמרים

מתחבר ומצטרף ללימוד זה ופרחא לעילא מאחר שלא 1
 נתלבש בו עדיין שום קליפה דנוגה ולכן לעולם יעסוק 2
 אדם כו' וכן הענין בתפלה שלא בכוונה כמ"ש בזהר: 3

1 הרי גם מה שלמד בסתם, מתחבר ומצטרף ללימוד זה
 2 ופרחא לעילא, – ועולה למעלה, מאחר שלא נתלבש בו
 3 עדיין שום קליפה דנוגה. – שהרי, הוא לא למד מתוך פניה
 4 עצמית (ולכן לימוד התורה הראשון שלו, לא היה בגלות
 5 בקליפת נוגה) היה חסר
 6 כאן רק ה"לשמה", לכן זה
 7 עולה כעת, כשהוא חוזר
 8 על אותו לימוד "לשמה".¹
 9 ולכן "לעולם יעסוק אדם"²
 10 כו'. – בתורה, גם כאשר
 11 חסרה הכוונה "לשמה",
 12 מפני שמה"שלא לשמה" יגיע הלימוד עצמו ל"לשמה" (ולא
 13 דוקא על ידי תשובה, המעלה את מה שלמד "שלא לשמה",
 14 אלא) על ידי שילמוד מחדש אותו דבר ומתוך "לשמה". וכן

14. "כנראה הכוונה לז"ב רמה, ב". – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שישי עמ' א

לאותה בלימה. 34
 כיצא בדרך אתה אומר, כשאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה 35
 רבינו 'קח לך את יהושע בן נון וגו' ונתתה מהודך עלי' (במדבר כו 36
 יחג), שדייק הכתוב ואמר 'מהודך' שמשמעותו חלק מההוד 37
 ו-קירן עור פנים) ולא כל הודך, וכלומר שמה שאם לא האציל על 38
 יהושע את כל ההוד שהיה לו. וקנים שבאותו הדור אומר, פני משה 39
 משולים הם בפני חמה, ואילו פני יהושע נמשלים בפני לבנה, שאף 40
 על פי שהיה גם הוא מלך ונביא כמשה ושניהם זכו לקרני הוד, 41
 אפילו הכי לא יכל יהושע להגיע לכבודו והודו של משה, אוי לה 42
 לאותה בושא אוי לה לאותה בלימה. 43
 אחר רבי חמא (בר) חנינא, עשר חופות עשה הקדוש ברוך הוא 44
 לאדם הראשון בגן עדן, שנאמר בנבואת יחזקאל שהזכיר לחירם 45
 מלך צור (יחזקאל כח ג') 'בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה' וגו' – 46
 לא חסרת דבר, וסבור היית להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן 47
 והיו לו עשר מיני חופות וסוכות, ואלו הן: א. אדם, ב. פטדה, ג. 48
 ויהלם, ד. תרשיש, ה. שהם, ו. וישפה, ז. ספיר, ח. נפר, ט. וברקת, 49
 י. וזהב'. הרי שהיו לאדם הראשון עשר חופות בגן עדן. 50
 מבאינה הגמרא שיטה נוספת: מה זומרא אחר, אחת עשרה חופות 51
 היו לאדם הראשון בגן עדן, שנאמר (בתחילת הפסוק שם) 'כל אבן 52
 יקרה', וגם זה בכלל מיני החופות שהיו לאדם הראשון בגן עדן. 53
 אחר רבי יוחנן, ויריעו שבבבלי – המין הגרוע שבהם הוא הזהב, דקא 54
 חשיב ליה לבסוף – בשמנה הכתוב את עשר מיני החופות, מנה את 55
 הזהב לבסוף, משום שהוא גרוע מכולם. 56
 מבאר הגמרא את המשך הכתוב שם: מאי מלאכת תפיד ונקבד 57
 כך ביום הקראת כונו, אחר רב יהודה אחר רב, אחר לו הקדוש 58
 ברוך הוא לחירם מלך צור, כך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים 59
 באדם – בשעה שבראתי עולמי ידעתי שאתה עתיד למרוד 60
 ולעשות עצמך אלוה, ועל כן בראתי באדם תופים ונקבים 61
 שמוציאין ריעי, כדי להראות חסרונך. 62
 ביאר נוסף: ואיכא דאמרי הכי קאמר ליה הקדוש ברוך הוא לחירם 63
 מלך צור, כך נסתכלתי – בשעה שבראתי עולמי ידעתי שאתה 64
 עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה, 65

בנגד היכל וכתליו שהיו בבית שני ברום מאה אמה (כמבואר במדות 1
 פ"ד מ"ו). ומביא רבי יהודה ראייה לשיטתו ממה שנאמר (תהלים קמד יב) 2
 על העתיד לבוא, 'אשר ננינו בנמעים ו-באילנות) מנגלים 3
 בנעוריהם, בנותינו כזויות מחטבות תבנית היכל' – יהיה גובהן 4
 כגובה ההיכל, שהיה בבית שני ברום מאה אמה. העולה מכל זה 5
 שלעיתיד לבוא תהיה קומת הברואים גבוהה הרבה, ואין יכולים 6
 לבקף קומתן ולהכנס בפתח שאין לו אלא גובה עשרים אמה 7
 בדברי רבי יוחנן.
 מתרצת הגמרא: כי קאמר רבי יוחנן שיחקקו באבנים פתחים 9
 בשיעור עשרים אמה, הוא רק לכזו דבי זיקא – לחלונות שיש 10
 בחומה ושוויין לאויר, ועל זה אמר הכתוב 'שעריך לאבני אקדח'. 11
 ברם הפתחים עצמם, יהיו גבוהים הרבה כשיעור קומת הברואים. 12
 ואמר רבא אחר רבי יוחנן, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות בגן עדן 13
 שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר בנבואת ישעיה (ישעיה ד ה') 14
 שבגאולה העתידה הקדוש ברוך הוא יסכך על ירושלים והצדיקים 15
 שבתוכה, 'ויבא ה' על כל מבון הר ציון ועל מקראת ענן יומם וענן 16
 וננה אש להכה לילה כי על כל כבוד חפה וסכה תהיה לצל וגו'. 17
 הרי שבע חופות: א. ענן יומם, ב. עשן, ג. נוגה, ד. אש, ה. להבה, ו. 18
 חופה, ז. וסוכה תהיה לצל. ומלמד – מה שאמר הכתוב 'על כל 19
 כבוד' בא ללמד, שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה 20
 לפי כבודו – החופה משתנית לפי דרגתו ומעלתו של הצדיק. 21
 לפי המבואר, חופות אלו יעשו בכדי להגן על ירושלים והצדיקים 22
 שבתוכה. ומבררת אם כן הגמרא: עשו בחופה למה – מדוע תיעשה 23
 החופה מעשן, הלא הוא דבר המזיק. אחר רבי חנינא, שעשן זו 24
 נעשה עבור תומכי ומחזיקי התורה שעניניהם צרות בתלמידי 25
 חכמים שלא להנאותם מנכסיהם, לפי שכל מי שעניניו צרות 26
 בתלמידי חכמים בעולם הזה, מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא. 27
 מבררת עוד הגמרא: ואש בחופה למה – מדוע יעשו חופות מאש 28
 שהוא דבר המזיק, הלא החופה באה להגן. אחר רבי חנינא, מלמד 29
 שדרגות ומעלות החופות יהיו רחוקות זו מזו כל כך (וכל אחד לפי 30
 מעלתו), עד שכל אחד ואחד נבנה מחופתו של חברו מחמת 31
 הבושה, שאף על פי ששניהם צדיקים ושניהם זכו לחופות, אפילו 32
 הכי מדרגתם רחוקה הרבה זו מזו, אוי לה לאותה בושא אוי לה 33

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וכיום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ו' ניסן

ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן־דעואל: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בנ־שנה חמשה זה קרבן אליסף בן־דעואל:

יום שני, ז' ניסן

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן־עמיהוד: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בנ־שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן־עמיהוד:

יום שלישי, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן־פדהצור: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בנ־שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן־פדהצור:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי ח' ניסן
מנשה

ליום שני ז' ניסן
אפרים

ליום ראשון ו' ניסן
גד

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

יום רביעי, ט' ניסן

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן־גדעני: קרבנו קצרת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: קף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתרים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אבירן בן־גדעני:

יום חמישי, י' ניסן

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן־עמישדי: קרבנו קצרת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: קף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתרים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן־עמישדי:

יום שישי י"א ניסן

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פנעאל בן־עכרן: קרבנו קצרת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: קף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתרים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן פנעאל בן־עכרן:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשפחין ומצלצלין על עמא קדישא ישראל. רבונו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלחד. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שישי י"א ניסן

אשר

ליום חמישי י' ניסן

דן

ליום רביעי ט' ניסן

בנימין

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

שבת קודש י"ב ניסן

בְּיוֹם שְׁנִים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחִירָע בֶּן־עֵינָן: קָרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אַחֵד כֶּסֶף שְׁבָעִים שָׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמֹרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־פֶּקֶד אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנֵים אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אַחִירָע בֶּן־עֵינָן:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתֹּאִיר הַיּוֹם בְּחֶסֶדְךָ הַגָּדוֹל עַל גִּשְׁמֵתֵינוּ קִדְּשֵׁנוּ דְּמִתְחַדְּשֵׁנוּ בְּצַפְרֵים וּמִצְפָּצִין וּמִשְׁבְּחֵינוּ וּמִצְלָאֵינוּ עַל עֲמָא קִדְּשָׁא יִשְׂרָאֵל. רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וְתַעֲלֵל הַנֶּדְ צִפְרֵי קִדְּשֵׁנוּ לְאַתֵּר קִדְּשָׁא דְּאִיתְמַר עֲלֵיהּ עֵין לֹא רָאתָה אֱלֹהִים וּזְלִתָּהּ. יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁבָּאֵם אֲנִי עֲבָדְךָ מִשְׁכֵּם

לשבת קודש י"ב ניסן

נִפְתָּלִי

שְׁקָרָאֲתִי בְּתוֹרַתְךָ פְּרָשָׁה שֶׁל הַנְּשִׂיא הַיּוֹם אֲנִי יֹאִירוֹ נָא עָלַי כָּל נִצּוּצֵי קִדְּשֵׁנוּ וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַבְּלוּלוֹת בְּקִדְּשֵׁת זֶה הַשְּׁכֵם לְהַכִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרַתְךָ וּבִקְרָאתְךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיִּי אֲנִי וְרַעִי וְרַעִי מִעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום ראשון עמ' א

- 1 – אם היה טוען הנפקד נאנסו, מי קצוץ אָמַר לִיה – האם יכול
2 המפקיד לטעון כנגדו שֶׁמֶדֶד בְּיָדֵי מֵאִי קָצַץ, הרי ודאי אף אתה
3 מודה באופן זה שאין זה טענה, שהרי אין השטר סותר את טענת
4 'נאנסו', ונאמן הנפקד בטענתו, אם כן אף כשטוען הנפקד החזרתי

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' ב

- 1 עד שדי היה במקום מועט לכנס את כל המים. וכפי שֶׁנֶּאֱמַר באיוב
2 (כ"ה) על נפלאותיו של הקדוש ברוך הוא 'כִּבְחוֹ רָנַע הַיָּם וּבִתְבוּנָתוֹ
3 מִחֵין רָהֵב' – בכוחו הרגיע ושרר את מי הים לעומק התהום, כאשר
4 בתבונתו מחץ וחרג את 'רהב' שרו של ים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁמַּע
5 מִיָּתֶה שְׂרוֹ שֶׁל יָם 'רָהֵב' שָׁמֹ. ולאחר שמת שרו של ים היה מסריח,
6 וְאֶלְמָלָא מִים מְכַסִּין אוֹתוֹ אֵין כָּל בְּרִיָּה יִבְלֹחַ לַעֲמוֹד בְּרִיחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
7 'לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ כָּכָל חַר קִדְּשֵׁנוּ' בְּמִים לִים מְכַסִּים, אֵל תִּקְרִי
8 'לִים מְכַסִּים' שהרי הים עצמו מים הוא, ומה שייך לומר שהמים
9 מכסים לים, אֵלָּא פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַמִּים 'לִשְׁדָּה' שֶׁל יָם מְכַסִּים' ועל כן אינו
10 מסריח לבריות העולם.
11 וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, נָהַר הִיָּדֵן יוֹצֵא (מקום נביעתו) מִמַּעַרַת
12 פְּמִיָּים – מערה הסמוכה לעיר דן. תִּנְיָא נְמִי חֲבִי, יִרְדֵּן יוֹצֵא מִמַּעַרַת
13 פְּמִיָּים, והוא טובב ומהלך סביב ארץ ישראל, בְּמִיָּה שֶׁל סִיבְבִי
14 וּבְמִיָּה שֶׁל מְבָרָא וּמִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד לִים הַגָּדוֹל, וּמִשָּׁם מִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד
15 עַד שְׁמִינֵעַ לְפִי שֶׁל לְוִיָּתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מ כ"ג) 'כִּבְשָׁה כִּי גִיָּה יִרְדֵּן אֵל
16 פִּיָּה' – הלויתן בוטח במי הירדן שירדו אל פיו להשקותו.
17 מִתְקַרֵּן לָהּ רָבָא בְּרַעֲלָא, הָאִי – פְּסוּק (זהו) בְּהִמּוֹת בְּתִרְרֵי אֶלְפֵי

- 18 בְּתִיב – כפי שכתוב לפני כן (שם מ טו) 'הָזֶה נָא בְּהִמּוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
19 עִמָּךְ' וגו', ועליהם אמר הכתוב שיבטחו במי הירדן, ולא על
20 הלויתן. אֵלָּא אָמַר רַבָּא בְּרַעֲלָא, שאכן כוונת הפסוק הוא על
21 בהמות אלו, אלא שפירושו, אִמְתִּי בְּהִמּוֹת בְּתִרְרֵי אֶלְפֵי בְּמִוּחַת
22 שלא ימותו, בְּמִן שְׁמִינֵי יִרְדֵּן בְּפִי שֶׁל לְוִיָּתָן – כל שעה שיורדים
23 מי הירדן לפניו של לויתן, לפי שכל זמן שהוא חי בטוחין גם הן
24 בחייהם.
25 (סִיבְבִי יָמִים נְבָרִיאֵל רַעֲב).
26 כִּי אָתָּא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי דְּבִתִּיב עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (תהלים
27 כ"ד) 'כִּי הוּא עַל יָמִים יִסְדָּה וְעַל נְהָרוֹת יְבֻנְנָה', אֵלֹו שְׁבָעָה יָמִים
28 וְאֶרְבָּעָה נְהָרוֹת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסַּד בְּסִמּוּךְ לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל
29 שְׁמִקְפִּין אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵלֹו הֵן שְׁבָעָה יָמִים: יוֹמָה שֶׁל מְבָרָא –
30 יום כְּנַרְת, יוֹמָה שֶׁל סְדוֹם, יוֹמָה שֶׁל חֵילָת, יוֹמָה שֶׁל חֵילָת – עֶבֶר,
31 יוֹמָה שֶׁל סִיבְבִי, יוֹם אֶסְפָּא, יוֹם הַגָּדוֹל. וְאֵלֹו הֵן אֶרְבָּעָה נְהָרוֹת:
32 יִרְדֵּן, וְיִרְמוּד, וְקִירוֹמִיּוֹ, וְפִיָּתָה.
33 כִּי אָתָּא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲתִיד נְבָרִיאֵל לַעֲשׂוֹת

יום ראשון	יום ראשון	ו ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: להילת. תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).		
	הנסיון הראה, אשר כשִׁמְמַעֲטִים בַּחֲקִירוֹת, וְעוֹבְדִים בְּסֹדֶר וּבְחֻקֵּי עַל פִּי הַנְּעִימוֹת שֶׁל תּוֹרָה, יִמִּין מְקַרְבֵּת וּשְׂמָאל דּוֹחָה, אֲזִי פּוֹעֲלִים בְּדַאִי, וּבִפְרָט בְּעִנְיָנִים הָעֹקְרִים מֵעֹקְרֵי הַדָּת.		

יום שני	יום שני	ז ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: ובוה יובן . . . 110 בר"מ. גוסס "וְיֵהִי בְּנֶסֶע": וְכִרְצוֹן בַּל עָמָד בֵּית יִשְׂרָאֵל. כְּנוֹי מִשְׁפָּחָה שֶׁל רַבְּנוּ הַזֶּקֶן: בְּרוֹכָאוֹיִטָּשׁ. כְּנוֹי מִשְׁפָּחָה שֶׁל בְּנוֹ אֲדָמוֹר הָאֲמָצְעִי: שְׁנִיאֹרִי. כְּנוֹי מִשְׁפָּחָה שֶׁל הַ"צִּמְח צֶדֶק": שְׁנִיאֹרְסָאָהֵן.		

יום שלישי	יום שלישי	ח ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.		
	כָּל נִשְׁמָה יֵשׁ לָהּ עֲבוֹדָה פְּרָטִית בְּמַחֲזִין וּמִדּוֹת כָּפִי טְבֻעָה וְעִנְיָנָה. וּכְתִיב "מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי", מִהֶהָטוֹת הָרָעוֹת שֶׁמֵּרְגִישׁ בְּמִדּוֹתָיו הַטְּבָעִיּוֹת, מִזֶּה מִתְחַכֵּם וְיוֹדֵעַ אֵיךְ לְכַלֵּל תְּקוֹן מִדּוֹתָיו וְשֶׁעָבוֹד הַכַּחוֹת שֶׁלוֹ בְּעֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרֵךְ.		

יום רביעי	יום רביעי	ט ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, רביעי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: והנה אף דדחילו . . . באריכות.		
	נִיט הִיזְעֵר אֹן גַּעֲלָד אִיז דַּעַר אִידִישְׁעֵר רִיכְטוֹם. דַּעַר אִידִישְׁעֵר אִיבִיקַעַר רִיכְטוֹם אִיז, אִז מַעַן אִיז אִידַעַן וּוְאָס הִיטַעַן אָפּ תּוֹרָה אֹן מִצּוֹת, אֹן מ'בְּרִינְגִט אֹיף דַּעַר וועלט קינדער און אייניקלאך וואָס הִיטַעַן אָפּ תּוֹרָה אֹן מִצּוֹת.		

לֹא בָתִּים וּמִמּוֹן הֵם הָעֹשֶׁר הַיְּהוּדִי. הָעֹשֶׁר הַיְּהוּדִי הַנִּצְחִי הוּא, שְׁאֵנוּ יְהוּדִים הַשּׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצּוֹת, וּמִבִּיאִים לְעוֹלָם בָּנִים וּנְכָדִים הַשּׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצּוֹת.

יום
חמישי

יום חמישי

י ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, חמישי עם פירש"י.

תהלים: נהננט.

תניא: פרק מא. ברם . . . עבודת עבד.

בדבר התעמולה בענין טהרת המשפחה במושבו, יתבונן בזה: אלו יציר, אשר ה' אנה לידו להציל מושב יהודים מפליון, רחמנא לצלן, הנה בטח היה מוסר נפשו על זה, והיה מהלל ומשבח את ה' יתברך, על גדל החסד לזכותו בזכות גדול כזה. כן ויותר מכן היא תעמולה זו, שהיא הצלת נפשות ממש.

יום
שישי

יום שישי

יא ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, ששי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: והנה ה' . . . 112 ותפילין.

ביום ההלדת, על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תקון ותשובה ישוב ויתקנם.

שבת
קודש

שבת

יב ניסן, שבת הגדול

ה'תש"ג

הפטורה: וארבעה אנשים. במנחה: עבדים היינו.

שיעורים. חומש: מצורע, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סח.

תניא: וגם יתבונן . . . 112 והמוח כו'.

מזמן יציאת מצרים נקראו בני ישראל "צבאות ה'". ההפרש בין עבדים – שנקראו כן בני ישראל – וצבאות, הוא: עבד עושה עבודת רבו – ובזה כמה דרגות, נוקב מרגליות, עושה שאר מלאכות, עושה מלאכות פשוטות – ויש בזה יגיעה ועמל רב, אבל אין זה ענין של מסירת נפש. צבא הם עבדים שעובדים ביגיעה רבה ועמל ובמסירת נפש, הן במלחמת הגנה והן במלחמת תנופה, ועומדים על משמרתם בתכלית התקף מבלי התפעל מהמנגד ושונא, ועבודתם זו אינה ענין של השגה, כי הם מתנהגים על פי הוראת מצביאם.

והנה נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעיניו קשים ומרים, ועם זה לא שנו שםם ולשונם ולבושיהם, ועמדו על משמרתם בתכלית החזק, כי ידעו שהקדוש ברוך הוא הבטיח לגאל אותם, והמתנהג כזה במצב זה הוא מצבא ה', דה' עוזרו בדרך מלמעלה מן הטבע בטבע.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שישי עמ' ב

- 1 האחרות שלא עקרתן, ולכן אין זה נחשב משיכה, אבל ספינה בין
- 2 הנהגה בה פורקא, נדה לה פולח – מה שאין כן ספינה, שמכיון
- 3 שמשכה מעט, הרי נמצא שכל הספינה נמשכה ממקומה, ושום
- 4 חלק מן הספינה לא נשאר על מקומו הראשון, ולכן יתכן שבזה
- 5 אף רבי אחא מודה שדי במשיכה כל שהיא.
- 6 ושמואל אמר, אנה דאמרי אפילו בתנא קמא שדי בעקירת יד ורגל,
- 7 שיש לומר שער באן לא קאמר תנא קמא אלא קבעי חיים, דבין
- 8 דמיעקרא יד ורגל, אידך למיעקר קמיא – שכיון שעוקר הבעל חי

- 9 יד ורגל אחת, הרי ידו ורגלו האחרות אף הן עומדות להיעקר,
- 10 ולכן נחשב כאילו כבר עקרו, אבל ספינה שאין עומדת להימשך,
- 11 אי משיך לה פולח אין ו-כן, אי לא, לא.
- 12 הגמרא סבורה לתלות את מחלוקתם של רב ושמואל במחלוקת
- 13 תנאים אחרת: לימא בהני תנאי – שמא נאמר שרב ושמואל נחלקו
- 14 במחלוקת התנאים האלו. דתניא בברייתא, ספינה נקנית במשיכה.
- 15 רבי נתן אומר ספינה וכן איתיות – המוכר או הנותן במתנה לחבירו
- 16 שטר חוב, שיוכה בשטר ובחוב הכתוב בו, נקנות במשיכה

מצות אכילת קדשים - מה שיעורה?

יום ראשון ו' ניסן ה'תשע"ז

וגם ה'דורש לציין' (סוף דרוש א, בהגהה מכן ה'נודע ביהודה') כתב שדחוק לומר שמצות אכילת קדשים מתקיימת בפחות מכזית, שהרי אין זו 'אכילה', אלא כיון שלא היה שיעור כלכל כהן, היה אחד נותן לחברו את חלקו, במתנה או במכירה, כדי שיהיה לו שיעור כזית.

אך ה'חתם סופר' (שו"ת א"ח סי' קמ) סובר שבאכילת קדשים המצוה אינה על היחיד ('אברא') אלא המצוה מתקיימת בצירוף הכהנים האוכלים את כולו, כמשמעות הפסוק (שמות כט, לג) "ואכלו אותם אשר כופר בהם", ורק באכילת קרבן פסח מצוה על כל אחד לאכול כזית.

וכתב ה'מגן אברהם' ('אורח סי' נג סק"ז) ומקורו מה'דרכי משה' (שם): "אין להתקוטט בעבור שום מצוה, שהרי שנינו הצנועים מושכין את ידיהם מלחם הפנים". ולדעתם הימנעות הצנועים מאכילת לחם הפנים היא כדי לא לבוא לידי קטטה, ואף שהאכילה היא פחות מכשיעור, קצת מצוה יש באכילת קדשים גם בפחות מכשיעור ('מחצית השקל' שם).

[ואדמו"ר הזקן כתב (שם סכ"ט) שהצנועין שמשכו ידיהם מלחם הפנים נמנעו מקיים 'מצוד'עשה של תורה, ומשמע שסובר כשיטת ה'חתם סופר', שבצירוף אכילת הכהנים את כל הלחם מתקיימת המצוה על ידי כל אחד ואחד].

הלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה א: אכילת החטאת והזשם - מצות עשה, שנאמר: "ואכלו אותם אשר כפר בהם".

לדעת ה'תוספות ישנים' (יומא לט, א) מצות אכילת קדשים היא בכזית, ככל מצוות של אכילה, אך אכילה המשביעה יש בה מצוה גם בפחות מכזית, ולכן בימי שמעון הצדיק שהיתה ב'לחם הפנים' ברכה ושבעו גם באכילה מועטת, כהן שקיבל פחות מכזית (כפול) קיים את המצוה באכילה זו. אך לאחר תקופת שמעון הצדיק כאשר לא היתה הברכה מצויה וכמות קטנה לא השביעה, הצנועים מבין הכהנים שקיבלו פחות מכזית היו מושכים את ידיהם, כי אין בו כדי שביעה ואין מצוה לאוכלו.

והאחרונים (מנחת חינוך מ' קלד. מהר"צ חיות יומא שם) הוכיחו מכאן כדעת ה'משנה למלך' (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ז) שרק באיסורים יש דין 'חצי שיעור' (ואף פחות מכשיעור אסרה תורה והשיעור הוא רק לענין עונשין), אבל במצוות עשה, כגון האוכל מצוה פחות מכזית, אין דין 'חצי שיעור' וה'האוכל פחות מכשיעור לא עשה ולא כלום', כי אם המצוה היא גם בפחות מהשיעור לא היו הצנועים מושכים את ידיהם מאכילת 'לחם הפנים', גם אם קיבלו פחות מכזית.

אין חזרה בהקדש

יום שני ז' ניסן ה'תשע"ז

אפשר לחזור בה תוך כדי דיבור.

וה'דובב מישירים' (ח"א סי' כ"ז) מבאר: בהקדש אין מועילה חזרה תוך כדי דיבור כי הקדש חל במחשבה (כדברי הרמב"ם לעיל (פי"ד ה"ב)) "גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום... חייב להביא, שנאמר כל נדיב ליבו יביאה". ולכן, גם אם יחזור בו תוך כדי דיבורו הרי החזרה היא לאחר שעבר 'כדי דיבור' מחלות ההקדש, כי ההקדש חל על-ידי המחשבה שקדמה לדיבור.

ולפי זה מדויק לשון הרמב"ם "אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר ולדה עולה... — ולדה שלמים, שאין חזרה בהקדש". והקשה בספר 'ושב הכהן' (סי' יח): הרי הקדש חל במחשבה ואין צורך להוציא בשפתיים? אלא שאכן אם גמר בליבו שהבהמה תהיה שלמים חלה עליה קדושת שלמים, אבל אז תועיל החזרה בתוך כדי דיבור, ורק כאשר הוציא בשפתיו, שבגלל דיבורו הזמן שחזר בו הוא כבר לאחר 'כדי דיבור' מגמירת הלב - אין החזרה מועילה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק טו, הלכה א: אם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהיה שלמים, חזר בו ואמר 'ולדה עולה' - אף על פי שחזר בו בתוך כדי דיבור, הרי ולדה שלמים; שאין חזרה בהקדש, ואפילו בתוך כדי דיבור.

וכן כתבו התוספות (מנחות פא, ב ד"ה תורה) שבהקדש אינו יכול לחזור בו אפילו תוך כדי דיבור, כיון שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט.

והקשה הש"ך (חו"מ סי' רנ"ה ס"ק ה): לענין חזרה תוך כדי דיבור, משווה הגמרא (ב"ק צג, ב) את דין תמורה לעדות, ומכיון שההלכה היא "תוך כדי דיבור כדיבור", גם בתמורה והקדש צריך הדין להיות כן, ומדוע פסק הרמב"ם שבהקדש אין חזרה אפילו תוך כדי דיבור?

ומבאר ה'קצות החושן' (שם ס"ק ב'): הרמב"ם נקט כסוגיית הגמרא בבבלי (ט, א) שכל דבר שיכול לחול גם בטעות אי אפשר לחזור בו אפילו תוך כדי דיבור, שהרי גם אם דבריו הראשונים נאמרו בטעות (כפי שמתברר מחזרתו) — כבר חלו. ולכן תמורה שאי אפשר להישאל עליה (הל' גדרים פ"ד ה"ז) אי

על חשבון מי הנסכים?

יום שלישי ח' ניסן ה'תשע"ז

בהן צד לנבונה בלל.

ויש להבין: מדוע נזקק הרמב"ם ללימוד מיוחד לומר שאין מביאים נסכים ממעשר שני, והרי כבר כתב לעיל (הל'

הלכות מעשה הקרבנות פרק טז, הלכה יז: אין הנסכים באין לעולם אלא מן החליו, כמו שנאמר: לפי שנאמר בהן: "והקריב הקריב קרבנו" - עד שיהיו משלל, ולא יהיה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קז

צריך לפטור את עצמו מחיוב יכול להביא גם לא מן החולין, ולכן הרמב"ם מביא לכך לימוד מיוחד - 'והקריב המקריב קרבנו'.

והתוספות (שם) למדו זאת מהכתוב "ואכלת... ושמחת" – אכילה שיש בה שמחה, ולכן אין להשתמש במעשר שני אלא לאכילת אדם שיש בה שמחה ולא לנסכים הקרבים על המזבח.

ר'נפקא מינה' בין הלימודים: לדעת התוספות, אם הביא נסכים ממעשר שני אין בכך פגם בנסכים אלא במעשר שני שלא השתמש בו כראוי, אך מכל-מקום יצא ידי חובת נסכים, אך לדעת הרמב"ם זהו מדיני הנסכים עצמם שיבואו ממזון המקריב ואף בדיעבד לא יצא ידי חובתו.

(תורת הקודש ח"ב סי' לה)

טו) שהנודר נדר לא יביא אותו ממצות מעשר שני, והיינו משום שכל דבר שבחובה בא מן החולין (מנחות פב, א), וגם נסכים בכלל זה?

והביאור:

כאשר אדם נודר להביא קרבן, החיוב נובע מחמת הנדר שקיבל על עצמו, אך חיוב הבאת הנסכים אינו מצד הנדר שהרי קיבל על עצמו רק קרבן ולא נסכים, אלא הוא דין מדיני הקרבן שאין להביאו ללא נסכים ונמצא שחיוב הנסכים אינו מדין הנדר אלא שהבאת הקרבן מחייבת הבאת נסכים. ולכן אין שייך כאן הדין ש'דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין' האמור רק בדברים שהם חובה על האדם, שאינו יכול לפטור עצמו מחובתו על ידי דבר שהיה חייב בו ממילא, אך בדבר שאינו חובת האדם אלא חובת הקרבן ואינו

יום רביעי ט' ניסן ה'תשע"ז

זמן הקרבת הפסח

בלבד" (התמיד). ומדוע כתב הרמב"ם שהטעם הוא כי אי אפשר להקריב את הפסח בשתי שעות?

ומבאר ה'כתר תורה' (להג"ר לוי הקדוש):

לדעת הרמב"ם, הקרבת פסח שני היא קודם תמיד של בין הערבים, כמובן מזה שרק בהקרבת פסח ראשון כתב (כאן ובהל' ק"פ פ"א ה"ד) ששחיטתו אחר תמיד של בין הערבים, ואילו בפסח שני (שם ריש פ"ה) לא הזכיר זאת.

וצריך להבין: מה נשתנה פסח שני מראשון, והרי אם פסח ראשון בא אחר התמיד משום שבקרבן פסח נאמר גם 'בערב' וגם 'בין הערבים' ו'יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים' – צריך להיות הדין כך גם בפסח שני (וגם מדין 'תדיר ושאינו תדיר' – תדיר קודם, יש להקדים את קרבן התמיד)?

לכן כתב הרמב"ם כאן, בפסח ראשון, כי היות "שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות" הוצרכו לבטל את ה'עשה' של 'עליה השלם' ולהקריב את הפסח לאחר התמיד, אך בפסח שני שרק יחידים מקריבים אותו ואין מניעה שכולם יקריבו קודם התמיד – עומד בתוקפו הדין של 'עליה השלם' ויש להקריב את הפסח קודם התמיד.

הלכות תמידין ומוספין פרק א, הלכה ג: תמיד של בין הערבים... לא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה... ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים, חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.

אחר תמיד של בין הערבים אין מקריבים קרבנות נוספים, כי מצות-עשה היא 'והקטיר עליה חלבי השלמים', ולמדו מכאן, 'עליה השלם כל הקרבנות' (פסחים שם). אך לגבי קרבן פסח נפקע 'עשה' זה, כי אם היו שוחטים את הפסח קודם התמיד היו נשארות רק שתי שעות (משש ומחצה עד שמונה ומחצה), ואי אפשר שיקריבו כולם את פסחיהם בשתי שעות, אך כאשר מקריבים את הפסח לאחר התמיד, יש שלש שעות ומחצה (משמונה וחצי עד הערב).

והקשה ה'לחם משנה': בגמרא (פסחים נט, א) מבואר שהקריבו קרבן פסח לאחר קרבן התמיד, כי בתמיד נאמר רק 'בין הערבים' ("את הכבש השני תעשה בין הערבים") ואילו בפסח נאמר גם 'בערב' ("תזבח את הפסח בערב") וגם 'בין הערבים' ("ושחטו אותו... בין הערבים"), ו'יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים (הפסח) לדבר שלא נאמר בו 'בערב' אלא 'בין הערבים'.

יום חמישי י' ניסן ה'תשע"ז

סופרים אצבעות, לא אנשים

לגולגולת', ואת האיסור למנות לדבר מצוה למדים מהאמור בשאול שהיה לצורך מלחמת מצוה, ומכל-מקום לא ספרו את האנשים עצמם אלא באמצעות טלאים (עין יעקב יומא כב).

ועוד: מהפסוק בתורה למדים רק שאסור למנות את כל ישראל, ובזה יש לחשוש לנגף, אך במנין מקצת העם אין חשש, וזה נלמד משאול שמנה רק את היוצאים למלחמה ומכל-מקום לא מנה אלא עלידי טלאים (ראה עין זוכר להחיד"א מערכת המ"ם, כד).

ועוד יש להוסיף, כי בפרשת כ"תשא מדובר על ספירה שמטרתה לדעת את מספר הנמנים, וספירה זו אסורה משום עין הרע העלולה לגרום למגיפה, אך בהלכה זו מטרת המנין

הלכות תמידין ומוספין פרק ד, הלכה ד: ולמה מניין המנין שהספירו עליו על האצבעות שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן? לפי שאסור למנות את ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר: "ויפקדם במלאים".

יש לעיין: מדוע לא הביא הרמב"ם כמקור לאיסור מנין בני ישראל את הפסוק המפורש בתורה (שמות ל, יב): "כי תשא את ראש בני ישראל ונתנו איש כופר נפשו... ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם", הרי שמנין עשוי להביא נגף?

ויש לומר, כי מפסוק זה אין ראייה שאסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, כי אפשר לפרש שמדובר בדבר הרשות, כדברי רש"י (שם) 'כשתחפוץ לידע מספרם אל תמנע

החיים סי' יג) שמותר למנות בלב או בהבטת העין, אך לא בפה. וכן יש להיזהר שלא להצביע על הנמנים. ופשוט המנהג למנות על ידי עשר תיבות הפסוק "הושיעה את עמך..." ויתכן שיש סגולה באמירת פסוק זה כדי להניצל ממגפה, וכן יתכן כי ספירה על ידי פסוק אינה בגדר האיסור כי אינו יודע את מספרה הסידורי של כל תיבה ותיבה אלא רק את התוצאה הסופית (מנחת אשר שם).

אינה לדעת את מספר הנמנים אלא רק כדי לשמש כגורל והכהן שהמנין יגמר בו יזכה, ויש ללמוד מספירת היוצאים למלחמה על ידי שאול, שאע"פ שלא היה בכך חשש עין הרע משום שלא נמנו כל העם, מכל-מקום הספירה נאסרה (מנחת אשר במדבר סי' א).

ולמעשה מהלכה זו למדים שאין למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, אלא רק על ידי האצבעות (מגן אברהם סי' קנו סק"ב), וכאשר צריכים למנות עשרה למנין, כתב הגר"ח פאלאג'י (כף

איסור קצירה קודם העומר בזמן הזה

יום שישי י"א ניסן ה'תשע"ז

עומר ראשית קצירכם אל הכהן" (לדעת הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו ה"ט, מעה"ק פי"ט ה"ט"ו) קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ומותר להקריב בזמן הזה אף-על-פי שאין בית. ואם כן מנחת העומר ראויה להיקרב גם בזמן הזה ואסור לקצור תבואה לפני זמן קצירת העומר (ואף שהמזבח חסר, כבר כתבו התוס' (יומא סג, א) שלהקרב מנחה אין המזבח מעכב).

ולמעשה מסתפק האם לאסור, כי: א. לדעת הראב"ד (הל' ביהב"ח שם) קדושת המקדש בטילה בזמן הזה ולא ניתן להקריב את העומר ושמא הלכה כמותו. ב. גם אם מצד הדין אין עיכוב להביא את העומר, הדבר לא ניתן לביצוע בגלל האומות, ובפועל מנועים אנו מלהקריב במקום המקדש, ואם כן אין מה שיאסור את הקצירה. וה'שפת אמת' (מנחות ע, א) נוטה לאסור קצירה קודם ט"ז ניסן משום 'שמא יבנה המקדש במהרה', ונמצא שביטל את הכתוב "והבאתם את עומר ראשית קצירכם...".

הלכות תמידין ומוספין פרק ז, הלכה יג: אסור לקצור בארץ ישראל מין מחמשת מיני תבואה קודם לקצירת העמר, שנאמר: "ראשית קצירכם" - שיחיה תחלה לכל הנקצרים. האם גם בזמן הזה שאין מקריבים את העומר, אסור לקצור לפני העומר?

לדעת ה'שאגת אריה' (שור"ת החדשות דיני חדש סי' ח), איסור קצירה קודם העומר נלמד מהכתוב 'ראשית קצירכם', היינו שהעומר צריך להיות 'תחילה לכל הנקצרים', ואם כן בזמן הזה שאין עומר לכאורה אין סיבה לאסור, אמנם שנינו מנחות עא, א) שאנשי יריחו היו קוצרים בבית השלחין שבעמקים לפני העומר והיה זה ברצון חכמים רק משום שקציר זה אינו ראוי להביא ממנו את העומר ("ממקום שאי אתה מביא - אתה קוצר"), ומשמע מזה שאילמלא היה מדובר בתבואת העמקים (שאינה משובחת) היה אסור לאנשי יריחו לקצור לפני העומר, אף שהיו בזמן שבית המקדש לא היה קיים.

ומוסיף ה'מקראי קודש' (פסח ח"ב סי' סה):

אף שאיסור קצירה קשור עם הבאת העומר ("והבאתם את

עולה וחטאת - מה קודם?

שבת קודש י"ב ניסן ה'תשע"ז

אך לגבי מצוות-עשה נאמר בגמרא (ובחים ז, א), 'אין לך אדם מישראל שאינו מחויב עשה'. ומאחר שלגבי מצוות-עשה גדול כוח הכפרה של העולה משל החטאת, יש להקדים את פרשת העולה לחטאת (מגן אברהם שם סק"ח).

ויש מיישבים באופן אחר: אמנם זריקת דם החטאת קודם לדם העולה, אך מאידך הקרבת אברי העולה קודמים לחטאת, שכן מעלת הכפרה היא רק בזריקת הדם (שהיא המכפרת) ולא בהקטרת האימורים, ואילו בהקרבה יש מעלה בקרבן עולה שכולו לה' ובחטאת רק האימורים קריבים.

ולכן, מאחר ואמירת פרשת הקרבנות באה במקום כל עבודות הקרבן וכאילו הקריבו את הדם והחלב על גבי המזבח, נמצא שבכל אופן אי אפשר לעשות כסדר ההקרבה שהרי בזריקת הדם החטאת קודמת, ואילו בהקרבה העולה קודמת, ולכן עדיף לקרוא את הפרשיות כסדרן בתורה, היינו קודם עולה ואחר כך חטאת (שור"ת בנין שלמה סי' א).

הלכות תמידין ומוספין פרק ט, הלכה ה: דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שדם החטאת מכפר; אברי עולה קודמין לאימורי חטאת, מפני שהעולה בלה לאשים.

בזריקת הדם, החטאת קודמת לעולה כי היא באה לכפר, כדברי הגמרא (ובחים ז, ב): 'משל לפרקליט שנכנס למלך, ריצה הפרקליט, נכנס דורון אחריו'. כלומר, החטאת היא המכפרת, ואילו העולה באה כ'דורון' שלאחר הכפרה.

ואמנם לגבי מצוות-עשה, גדול כוח הכפרה של העולה מהחטאת, כמבואר בגמרא, אך על עבירות של איסורי כרת החמורות יותר, מכפרת החטאת ולא העולה (תוספות שם).

ואף שבהקרבה בפועל דם החטאת קודם לעולה, אך לגבי אמירת פרשת הקרבנות, נאמר ב'שלחן ערוך' (א"ח סי' א ס"ה), "טוב לומר פרשת עולה... וחטאת ואשם", ולכאורה סדר זה הפוך מהמבואר כאן שדם החטאת קודם לדם העולה!

ומבאר ה'מגן אברהם' (שם): בזמן הזה כל אחד אומר את פרשת הקרבנות מספק, שהרי אינו יודע אם התחייב חטאת,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ו' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קט
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – ו'י"ב ניסן תשע"ז

(8 כלומר, היא אכילה כשרה. 9) ואמרו במנחות ח': "רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שאם הקיפו גויים את העזרה, שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין בקדשי קדשים ושיירי מנחות, תלמוד לומר, בקדש הקדשים תאכלנו". (10) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה.

ד. חֲזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לְכַהֲנִים וְזָכָרִים וְנִקְבּוֹת¹¹, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם: לֶךְ נְתִיתִם וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֶיךָ. וְכֵן הַמּוֹרָם מִתּוֹדָה וְהַמּוֹרָם מֵאֵיל נְזִיר, שְׁנֵאֲמַר: כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִרְמֹז בְּגִי יִשְׂרָאֵל לָהּ נְתִיתִי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֶיךָ¹².

(11) משנה זבחים נה. "המורם מהם (=מן השלמים, שהם חזה ושוק) כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם". (12) כן הוא בפרק א מהלכות ביכורים הלכה י'. אבל בפירוש המשניות שם כתב רבינו "וכל אלו אוכלין אותם הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן (ויקרא י', יד) חקך וחק בניך וגו'" ועיקר הלימוד מתחילת הפסוק "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך וגו'".

ה. וְכֵן הַבְּכוֹר¹³, שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בּוֹ: וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לְךָ פִּחְזָה הַתְּנוּפָה וּבְשׁוֹק הַיָּמִין¹⁴. וְכָל אֵלוֹ הַנֶּאֱכָלִים לְכַהֲנֹת - נֶאֱכָלִים לְעַבְדֵי הַכֹּהֲנִים וּלְנִשְׁיָהֶם¹⁵ כְּתוּבָה¹⁶. וְכָל נֶאֱכָלִים בְּכָל הָעִיר, שְׁנֵאֲמַר: אֵת חֲזָה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר. לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן 'בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ', שֶׁהָיָה הָעֵזְרָה, אֶלָּא 'טָהוֹר', שֶׁהוּא כָּל מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל. שְׁפָנְגְדוֹ לְדוֹרוֹת - יְרוּשָׁלַיִם. וְהוּא הָדִין לְמַעַשְׂר וּפְסָח¹⁷, שֶׁהָיָה הֵן קֹדְשִׁים קָלִים בְּשָׁלְמִים. וְהַחֲלוּנוֹת וְעֹבֵי הַחוּמָה - כְּלָפְנִים¹⁸.

(13) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. (14) של קרבן שלמים שנאכלים לכהנים זכרים ונקבות. ראה בזבחים נז, שמהפסוק הנ"ל אנו לומדים "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד". ובתוספתא זבחים פרק ו': "הבכור והמורם מן התורה ואיל הנזיר נאכלים לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות". (15) לנשי הכהנים. (16) תוספתא שם: "זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו". ודע כי יש יוצא מן הכלל הזה והוא: בת כהן שנישאה לישראל ואחר כך נתגרשה, או מת הבעל, ולא היה לה זרע, שחזרת לבית אביה הכהן לאכילת תרומה, ואף על פי כן אינה חוזרת לאכילת חזה ושוק. (17) ובכור נלמד ממה שנאמר בו "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק התרומה". והיינו שנאכלים בכל העיר. (18) כלומר, עובי חלל החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה בראשה למעלה, הם כלפנים, כלומר, כיורשלים.

יום ראשון ו' ניסן ה'תשע"ז

הלכות מעשה הקרבנות

פרק עשירי

(1) יבאר בו מצות-עשה של אכילת קדשי קדשים לכהונה, ובאיזה מקום הם נאכלים.

א. אֲכִילַת הַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם מִצֹּת עֲשֵׂה, שְׁנֵאֲמַר: וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם - הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתַּפְּרִים². וְהוּא הָדִין לְשָׂאֵר הַקֹּדְשִׁים שְׁאוּכְלִין אוֹתָן הַכֹּהֲנִים³, שְׁאֲכִילְתָּן מִצְוָה.

(2) ובספרא פרשת שמיני פרק ב הלכה ד: "מניין שאכילת קדשים כפרה על כל ישראל, תלמוד לומר (ויקרא י', יז) ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליהם לפני ה', הא כיצד, הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים". (3) שהם קדשי קדשים, וחזה ושוק של שלמי יחיד שאין באכילת אלו כפרה לבעלים. וראה ברש"י שם. דיבור המתחיל בשאר ימות השנה, שכתב שגם החלק הנאכל לישראל יש בו מצות-עשה. [וכן הוא בתוספתא סוף מסכת פסחים: "איזו היא ברכת הזבח אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לאכול את הזבח"].

ב. וְכֵן אֲכִילַת שְׁרֵי מְנַחֹת⁴ מִצֹּת עֲשֵׂה, שְׁנֵאֲמַר: וְהִנּוּתֶרְתָּ מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו⁵.

(4) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה. (5) ובהמשך הפסוק שנאמר "מצות תאכל במקום קדוש" ולשון ספרא (פרשת צו פרק ב הלכה ט) מצות תאכל מצוה, כיוצא בו יבמה יבא עליה (דברים כה, ה) מצוה, כלומר, שאכילת שיירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות-עשה לא דבר של רשות בלבד.

ג. וְאֵין חֲטָאת וְאֵשֶׁם וְשְׁרֵי מְנַחֹת נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְזָכָרִי כְּהֹנֶה הָעֵזְרָה⁶; וְאֵם נֶאֱכָלוּ בְּהִיכָל⁷ - נֶאֱכָלוּ⁸. שְׁנֵאֲמַר: לְכָל מְנַחְתָּם וּלְכָל חֲטָאתָם וּלְכָל אֲשָׁמָם קִדְּשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ, כָּל זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ⁹. וְכֵן שְׁלָמֵי צִבּוֹר הָרִי הֵם פִּחְטָת וּבָאֵשֶׁם¹⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(6) ולענין שיירי מנחות, ראה זבחים סג. במשנה: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה ונאכלים לפני מן הקלעים (=בחצר אהל מועד, והעזרה במקדש כנגד לפני מן הקלעים שבמשכן, רבינו בפירוש המשנה זבחים נב:) לזכרי כהונה". ומשום שנאמר (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", וכמו כן נאמר (שם ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש. בחצר אהל מועד יאכלוה" ונאמר גם (שם, יא) "כל זכר בבני אהרן יאכלנה" (7) ראה פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה ה, כי הקודש וקדש הקדשים והאולם שלושתן נקראים היכל.

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ו. השלמים נאכלים ביום הזבחה וכל הלילה וכל
2 יום המחרת עד שתשקע החמה¹⁹; שְׁנָאֹמֶר: ביום
3 הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, ואם האכל יאכל
4 מִבֶּשֶׂר־זֶבַח שְׁלָמֵיו ביום השלישי וגומר²⁰. נמצאת
5 למד, שהן נאכלין לשני ימים ולילה אחד. בין חלק
6 הפהנים בין חלק הפעלים²¹. והוא הדין לבכור
7 ומעשר²², שהרי הן קדשים קלים בשלמים.

(19) ברייתא שם נו: "קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת מחשבין בדמן משתשקע החמה וכו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". (20) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא". (21) במשנה שם: "שלמים וכו' ונאכלין וכו' לשני ימים ולילה אחד, המורם מהם (=חלק הכהנים) כיוצא בהם". (22) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל הפסח אינו נאכל אלא בלילה.

- 8 ז. אָבֵל התודה, אף על פי שהיא קדשים קלים,
9 אינה נאכלת אלא ביום הזבחה עם הלילה²³;
10 שְׁנָאֹמֶר בה: ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד
11 בקר. וכן איל נזיר²⁴. והלחם הבא עמה²⁵ - פיוצא
12 בהן²⁶, בין חלק הפהנים בין חלק הפעלים²⁷. והוא
13 הדין לחטאת ולאשם ולשלמי צבור ולשירי מנחות,
14 שהכל נאכל ליום ולילה; שְׁנָאֹמֶר: ביום קרבנו
15 יאכל - כל הקרבנות במשמע²⁸. חוץ מן השלמים,
16 שפירש בהן הפתוב, ובכור ומעשר הדומים להם.

(23) שלאחריו. (24) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו). ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו", שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. (25) עם התודה ועם איל הנזיר. (26) שם לו. אמרינן: "לחמי תודה וחלות וריקים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר (שם) קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". (27) שם נה. במשנה "המורם מהם (=מן התודה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתודה וזרוע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיוצא בהן (=כבשר)". (28) ראה שם לו. ברייתא: "ובשר זבח תודת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר. חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח. ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו. לחמי תודה וחלות וריקים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו". ורבינו שכתב כי מ"קרבנו" משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו שאמרו בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה).

- 17 ח. כָּל אֵלוֹ הַנֶּאֱכָלִין ליום ולילה - דין תורה שהן
18 נאכלין עד שיעלה עמוד השחר; וכדי להרחיק מן
19 העברה²⁹, אמרו חכמים, שאין נאכלין אלא עד
20 חצות הלילה.

(29) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר.

- 21 ט. כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת, בין קדשי קדשים בין קדשים

- 22 קלים, אין אוכלין אותם אלא הטהורים³⁰ בלבד
23 המולין³¹. אפילו העריב שמשו³² ולא הביא פפרתו³³
24 - אינו אוכל בקדשים³⁴. והשטמים³⁵ אסור לאכל
25 בקדשים, לפי שהוא ספק ערל³⁶. אכל
26 האנדוגינוס³⁷ - יראה לי שאוכל בקדשים קלים³⁸.
(30) שנאמר (במדבר יח, יא) "כל טהור בביתך יאכל אותו".
(31) אבל הערלים אינם אוכלים בקדשים, שאצל פסח (שהוא מקדשים קלים) נאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו", ומזה אפשר ללמוד שהוא הדין בקדשים קלים אחרים, ואילו קדשי קדשים יש ללמוד בקל וחומר. (32) כלומר, אפילו טבל הטמא וגם שקעה שמשו של יום הטהרה שבתרומה הוא מותר. (33) קרבן טהרה, כגון הזב והזבה היולדת והמצורע. (34) ולמדו זאת (יבמות עד:) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן (אף על פי שטבל והעריב שמשו) אינו אוכל בקדשים. (35) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא אטום, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (36) שמה הוא זכר. (37) שיש לו גם זכרות וגם נקבות. (38) אם נימול (כסף משנה). לפי שגם נקבה אוכלת בקדשים קלים. אבל בקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרים - אינו אוכל שמה הוא נקבה.

- 27 י. ומתן לאכל את הקדשים בכל מאכלי³⁹. אפילו
28 הפהנים⁴⁰ מתרין לאכל חלקם, בין מקדשים קלים
29 בין מקדשי קדשים, בכל מאכל, ולשנות פאכילתן⁴¹,
30 ולאכלם צלויים שלוקים⁴² ומבשלים⁴³, ולתת לתוכן
31 תבלין של חלין, אכל לא תבלין של תרומה, שלא
32 יביאו את התרומה לידי פסול⁴⁴. והעצמות
33 הנשארות⁴⁵ - מתרות, ועושה אדם מהם כל פלים
34 שירצה.

(39) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלים המתנות אלא צלי בחרדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה צלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולנקבות. (57) שעבר יום ולילה ונשאר רק יום אחד לאכילה. (58) של השלמים. כי החטאת והאשם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ואילו המורם מהשלמים נאכלים גם לזכרים וגם לנקבות, כנ"ל. (59) של השלמים, שהחטאת והאשם אינם נאכלים אלא בעזרה ואילו השלמים נאכלים בכל העיר. (60) של החטאת והאשם, שהם נאכלים ליום ולילה, ואילו השלמים של אמש אחרי שעברו עליו יום ולילה לא נשאר מזמן אכילתן אלא יום אחד בלבד. (61) לפי שדינם שווה. (62) שדינם שווה. (63) שאף הם דינם שווה. (64) ערלה פרק ב משנה טז, כדעת תנא קמא, ולא כרבי שמעון האומר שגם לזרים מותרות. (65) כלומר, חתיכה זו של קדשי קדשים הייתה של פיגול וכן "או נותר" שבסמוך, היינו, שחתיכה זו של קדשי קדשים הייתה נותר, אבל קדשים קלים שהם פיגול או נותר שנתבשל עמו החתיכות - אותן החתיכות מותרות גם לזרים וגם לכהנים. (66) "נותר" זה אינו הנותר שבכל מקום אלא המדובר שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ לזמנו, שהוא פיגול, ו"פיגול" שלמעלה הוא שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ למקומו. (67) של חולין או של קדשים קלים. [והמדובר כשהיה בהן כדי ביטול, דהיינו מאה כנגד האיסור, שביטול קדשים - במאה]. והמדובר כשהכירו את החתיכה האסורה והוציאוה, באופן שאין כאן בעיה של "חתיכה הראויה להתכבד" שאינה בטלה בתערובת. (68) [כן כתב רבינו גם בהלכות פסולי המוקדשין (שם הלכה כד) שחתיכה של חטאת [טהורה] או פרוסה של לחם הפנים טהור שנתערבו במאה חתיכות של חולין הרי אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לכהנים (שאינן כאן אלא הפסד מועט - ואף על פי שתורומה עולה במאה ואחד אף על פי שגם שם אינו אלא הפסד מועט - בקדשים החמירים)].

יג. בשר קדשי קדשים או בשר קדשים קלים
שנתבשל עם בשר תאווה - הריהו⁶⁹ בשר התאווה אסור
לטמאים ומתיר לטהורים⁷⁰.

(69) בשר חולין. כלומר, "אם היה בשר קדשי קדשים (הוא) זה שנתבשל עם בשר תאווה, אוכלין הכל טהורי הכהנים וכו'. ואם יהיה בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאווה, אוכלין הכל טהורי זרים ולא נחוש בזה העניין ודומה לו לאחד משישים כיוון שהכל מותר ואין שם דבר ייאסר אכילתו".

יד. נאמר בעולה: עור העלה אשר הקריב לפנה לו יהיה; ונאמר בחטאת: הפנה המחטא אתה לאכלנה; ונאמר באשם: הפנה אשר וכפר בו לו יהיה; ונאמר בשלמים: לפנה הזרק את דם השלמים לו יהיה; ונאמר במנחה: הפנה המקריב אתה לו יהיה. אין הפתוב מדבר בכל אלו אלא פראוי: שהפנה הראוי לעבודה⁷¹ - זהו שיש לו חלק לאכל; ומי שאינו ראוי בשעת הקרבן, כגון שהיה טמא - אין לו חלק לאכל אפלו פשיטה לערב. אבל לענין חלקה - הפל לאנשי בית אב⁷² שמקריבין באותו היום. וכלם

באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם התבלין, שהרי יש בהם טעם של בשר נותר. (45) והיינו, כשאין בעצמות שום דבר הראוי לאכילה.

יא. היתה להם אכילה מועטת - אוכלין⁴⁶
עמה⁴⁷ חלין ותורמות, פדי שתיה נאכלת עם
השבע⁴⁸. היתה להן אכילה מרבה - אין אוכלין
עמה חלין ותורמות, פדי שלא תהיה נאכלת
אכילה גסה⁴⁹. וכן בשרי המנחות⁵⁰.

(46) כלומר, אם היו הקדשים הנאכלים מעט ואין בהם כדי שביעה. (47) ועיין שם ברש"י ותוספות שנחלקו אם מותר לאכול החולין בעזרה, או שאוכלם מחוץ לעזרה. (48) על השובע, "דרך גדולה" (קריט ספר). ו"שלא יצא משולחן רבו רעב". (49) ואכילה גסה אינה אכילה. (50) ובתמורה שם על הפסוק (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה (=מן המנחה) יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה" אמרו: "יאכלו מה תלמוד לומר, מלמד שאם הייתה אכילה מועטת אוכלין עימה חולין ותורומה כדי שתהא נאכלת על השובע, יאכלוה מה תלמוד לומר, שאם הייתה אכילה מרובה אין אוכלין עימה חולין ותורומה, כדי שלא תהא נאכלת על הגסה".

יב. אין מבשלין חטאת או אשם⁵¹ עם מורם מתודה
או מאיל נזיר⁵², מפני שממעיט באוכליהן⁵³ ובמקום
אכילתן⁵⁴. ולא מורם מתודה ומאיל נזיר עם בכור
או עם חזה ושוק של שלמים⁵⁵, מפני שממעיט זמן
אכילתן⁵⁶. ולא מורם משלמים של אמש⁵⁷ עם
חטאת ואשם של יום, מפני שממעיט באוכליהן⁵⁸
ובמקום אכילתן⁵⁹ ובזמן אכילתן⁶⁰. אבל חטאת
ואשם מתבשלין זה עם זה⁶¹, ותודה ואיל נזיר זה
עם זה⁶², והבכור וחזה ושוק זה עם זה⁶³. חתיכה
של קדשי קדשים⁶⁴ או של פגול⁶⁵ או נותר⁶⁶
שנתבשלה עם חתיכות אחרות⁶⁷ - אותן החתיכות
אסורות לזרים ומתירות לכהנים⁶⁸.

(51) שאינם נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה. (52) שנאכלין לזכרים ונקבות בכל העיר. (53) של מורם מתודה ואיל נזיר, שאין הנשים אוכלות אותם בגלל טעם החטאת והאשם אשר בהם. (54) שלא יוכלו לאוכלם בכל העיר, בגלל החטאת והאשם. אבל מזמן אכילתם אינו ממעט, שהרי כולם אינם נאכלים אלא ליום ולילה. ועל אחת כמה וכמה שאין לבשל החטאת והאשם עם השלמים, שממעט גם בזמן אכילתו, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה. (55) [הוא הדין שאסור לבשל בשר תודה ואיל נזיר עם בשר של שלמים, אלא שכיוון שדובר פה גם בחטאת ואשם, שאינם נאכלים אלא לכהנים, נקט גם מורם מתודה ואיל נזיר ומשלמים, שהם לכהנים]. (56) שהרי מורם מתודה ואיל נזיר נאכלין ליום ולילה, והבכור והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה. אבל באוכלים ובמקום האכילה הם שווים, כי כולם נאכלים בכל העיר לזכרים

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם רֵאשׁוֹן ו' נִיסָן - סֵפֶר עֲבוּדָה - הַל' מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת

מִתּוֹךְ מַהְדּוּרַת וְגִשְׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

וּנְפִסָּל⁸⁴ - חוֹלֵק⁸⁵ וְאוֹכֵל; שְׁנֵאֲמָר: לָחֵם אֱלֹהֵי
מִקְדָּשֵׁי הַקִּדְשִׁים⁸⁶ וְגוֹמֵר. וְהוּא שְׂחִיזָה רָאוּי
לְאֲכִילָה⁸⁷. אָבָל אִם הָיָה טָמֵא - אֵינוֹ חוֹלֵק לְאָכֹל
לְעֶרֶב.³²

(79) כְּלוּמָר, אֵין לוֹ חֵלֶק בַּמִּתְנוֹת כְּהוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (שם
ז, י) "אִישׁ כֹּאחִיו" וּדְרָשׁוּ (קִידוּשִׁין וּמִנְחוֹת וּסְפָרָא שֶׁם)
"אִישׁ חוֹלֵק וְכו' וְאֵין הֶקְטָן חוֹלֵק וְכו'". (80) שְׁהָרִי הַפִּסּוֹק
"אִישׁ כֹּאחִיו", שֶׁמִּמֶּנּוּ לָמְדוּ חִלּוּקַת קִדְשִׁים וְשֶׁאֵין הֶקְטָן
חוֹלֵק - מְדַבֵּר גַּם בְּקִדְשִׁים קְלִים. (81) זִבְחִים צֵט. "הָרִי
קֵטָן דְּאֵינוֹ רָאוּי לְחִיטּוּי - וְאוֹכֵל", וְכַתֵּב רַש"י שֶׁם בְּדִיבּוּר
הַמִּתְחִיל קֵטָן: "דְּאֵמְרִין בַּמִּנְחוֹת (עַג). אִישׁ כֹּאחִיו, אִישׁ
חוֹלֵק וְאֵין קֵטָן חוֹלֵק וּמְדַמְעִיט לִיה מַחֲלּוּקָה מְכַלל דְּאֲכִיל,
וְעוֹד כָּל זָכֵר כְּתִיב" (וִיקָרָא ו, יא; ז, ו). וְהָרִי הַפִּסּוֹק
הָרֵאשׁוֹן מְדַבֵּר בַּמִּנְחָה וְהַפִּסּוֹק הַשֵּׁנִי בַּמִּנְחָה וּבִאשֶׁם,
וְשִׁנְיָהם קִדְשִׁים קִדְשִׁים. (82) כְּלוּמָר, לֹא רֵק בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים
שֶׁאֲסוּרִים בָּהֶם בִּאֲכִילָה - אֵינֶם חוֹלְקִים, אֲלֵא אֲפִילוּ
בְּקִדְשִׁים קְלִים שְׁמוֹתֵיהֶם לָהֶם בִּאֲכִילָה, אֵינֶם חוֹלְקִים בָּהֶם,
כְּדִין הֶקְטָן. (83) עֵיִקֵּר הַלִּימוּד הוּא מִתְחִילַת הַפִּסּוֹק: "לְכָל
בְּנֵי אֹהֶרֶן" - "בְּנֵי אֹהֶרֶן וְלֹא בְּנֹת אֹהֶרֶן". (84) וְנִתְרַבָּה
מִמֶּה שֶׁכָּתוּב (וִיקָרָא ז, ו) אֲצֵל אֲשֶׁם "כָּל זָכֵר כִּבְהָנִים
יֵאֲכַלְנוּ". (85) יֵשׁ לוֹ חֵלֶק. (86) בּוֹזְחִים שֶׁם לָמְדוּ מִפִּסּוֹק
זֶה שֶׁבַעל מוֹם אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים, וְאִילוּ זְכוֹת חִלּוּקָה בְּקִדְשִׁים
לָמְדוּ מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁלֹּש פַּעֲמִים "כָּל זָכֵר": (א) אֲצֵל מִנְחָה
(שם ו, יא); (ב) אֲצֵל חֲטָאֵת (שם, כב); (ג) אֲצֵל אֲשֶׁם (שם
ז, ו), אֲנוּ לִמְדִים מִפִּסּוֹק אֶחָד כִּי בַעַל מוֹם חוֹלֵק, אֵף כִּי
אֵינוֹ רָאוּי לְעַבְדוּדָה. וּמִפִּסּוֹק שֵׁנִי - כִּי גַם הַנּוֹלֵד בְּמוֹמוֹ חוֹלֵק,
וּמִהַפִּסּוֹק הַשְּׁלִישִׁי - כִּי גַם בַּעַל מוֹם קָבוֹעַ בְּכָלֵל זֶה.
(87) בּוֹזְחִים צֵט. "בְּעֵי רֵישׁ לִקִּישׁ בַּעַל מוֹם וְהוּא טָמֵא מִהוּ
שִׁיחֲלָקוֹ לוֹ כִּיּוֹן דְּלֹא חֲזִי וְרַחֲמָנָא רַבִּייהּ לֹא שֶׁנֶּאֱמַר מִה לִּי
טָמֵא מִה לִי בַעַל מוֹם, אוֹ דְּלֵמָא רָאוּי לְאֲכִילָה חוֹלֵק שְׁמֵא לֵאנִי
רָאוּי לְאֲכִילָה אֵינוֹ חוֹלֵק, אֲמַר רַבָּה תָּא שְׁמַע כְּהֵן גְּדוֹל
מִקְרִיב אוֹנֵן וְאֵינוֹ אוֹכֵל, וְאֵינוֹ חוֹלֵק לְאֲכֹל בְּעֶרֶב, שְׁמַע
מִינָהּ רָאוּי לְאֲכִילָה בְּעֵינָן, שְׁמַע מִינָהּ".

יח. וְכֵהֵן גְּדוֹל אוֹכֵל⁸⁸ שֶׁלֹּא בְּחִלְקָהּ, אֲלֵא נוֹטֵל כָּל
מָה שְׂחִיזָה⁸⁹.

(88) בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל. (89) בַּסְּפָרָא
פִּרְשֵׁת צוּ פִּרְשָׁה בַּהֲלָכָה חַ עַל מָה שֶׁנֶּאֱמַר (וִיקָרָא ו, ט)
"וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנָּה יֵאֲכַלוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו", דְּרָשׁוּ: "לֹאֲהָרֵן וּבְנָיו",
לֹאֲהָרֵן תַּחֲלִילָה וְאַחֵר כֵּךְ לְבָנָיו, לֹאֲהָרֵן שֶׁלֹּא בַּמְחֻלּוֹקַת
וּלְבָנָיו בַּמְחֻלּוֹקַת, מִה אֹהֶרֶן כְּהֵן גְּדוֹל אוֹכֵל שֶׁלֹּא בַּמְחֻלּוֹקַת
אֵף בְּנֵי כְהָנִים גְּדוֹלִים אוֹכְלִים שֶׁלֹּא בַּמְחֻלּוֹקַת".

יט. כָּל הָרָאוּי לְאֲכִילַת הַקִּדְשִׁים⁹⁰ בְּשַׁעַת הַקֶּרֶבֶן -
חוֹלֵק לְאָכֹל; וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְאָכֹל בְּשַׁעַת
הָעֲבוּדָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְעַבְדוּתָהּ⁹¹ וְהָרִי הוּא
רָאוּי לְאָכֹל לְעֶרֶב - אֵין חוֹלֵק כְּדִי לְהַנִּיחַ חֵלֶקוֹ
לְעֶרֶב. כִּיצַד? טְבוּל יוֹם⁹² וּמַחֲסֵר כְּפֻרִים⁹³ וְהָאוֹנֵן⁹⁴
כִּיּוֹם הַקְּבוּרָה⁹⁵, כִּיּוֹם גְּדוֹל⁹⁶ כִּיּוֹם כְּהֵן הַדִּיּוּט, אֵין
חוֹלֵקִין לְאָכֹל לְעֶרֶב.⁴¹

1 חוֹלְקִים בְּכָל קִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ אִישׁ כֹּאחִיו, בֵּין זֶה
2 שֶׁהֶקְרִיב בֵּין אָחִיו שְׁעִמּוֹ בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּא הֶקְרִיב⁷³.

(71) אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֲבַד. וְהַמְדוּבָר כְּשֶׁרָאוּי גַם לְאֲכִילַת
קִדְשִׁים. (72) סְפָרָא שֶׁם. [נִוְמָה שֶׁאֲמָרוּ (זִבְחִים צֵט). "וְהָרִי
מִשְׁמֵרָה כּוֹלָה דְּאֵין מַחֲטִין (=זִזְרִיקִים הָדֵם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ)
וְאוֹכְלִים", לֹא אֲמָרוּ כֵן אֲלֵא לְהִיתָר אֲכִילָה, שְׁהָרִי בַּתְחִילַת
הַסּוּגִיָּא שֶׁם לֹא דִיבְרוּ עַל חִלּוּקָה, וְרָאָה בְּלַחֵם מִשְׁנָה. וְמָה
שֶׁאֲמָרוּ בַּפִּסּוֹקִים נ.ז. שֶׁתִּקְנוּ שִׁיחֲלָקוֹ בְּעֶרֶב שַׁבַּת לְכָל
הַמִּשְׁמֵר (וְלִשְׁוֹן הַגְּמֵרָא "דְּאֵתִיין כּוֹלָהוּ מִשְׁמֵרוֹת", לֹא
דוּקָא) - אֵין זֶה אֲלֵא בְּעוֹרוֹת, אֲבָל בְּבִשּׁוֹר אִי אֲפֻשֶׁר לְתַקֵּן
כֵּן, שְׁהָרִי יִפְסֵל בְּנוֹתָר]. (73) אֲלֵא שֶׁרָאוּי לְהֶקְרִיב.

3 טו. וְלִמָּה חֵלֶק הַכְּתוּב בַּמִּנְחוֹת בֵּין מִנְחוֹת הָאֲפוּיּוֹת
4 וּמִנְחַת הַסֵּלֶת? שְׁהָרִי בְּאֲפוּיּוֹת הוּא אוֹמֵר: כָּל
5 הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתְּנוּרָה, לְכַהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ
6 תִּתְּנָהּ⁷⁴; וּבַמִּנְחַת הַסֵּלֶת הוּא אוֹמֵר: וְכָל מִנְחָה
7 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה, לְכָל בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּתְּנָהּ אִישׁ
8 כֹּאחִיו⁷⁵. שְׁהָאֲפוּיָהּ, כְּשִׁיחֲלָקִין אוֹתָהּ אֲנָשִׁי בֵּית אָב,
9 כָּל שְׂחִיזָה לוֹ חֵלֶקוֹ, אֲפִילוּ פְּזִיזַת פֶּת - הָרִי הוּא רָאוּי
10 לוֹ, שְׁהָרִי אוֹכְלוֹ מִיָּד; אָבָל הַסֵּלֶת, אִם יִחֲלָקוּהָ
11 בִּינֵיהֶן, נִמְצָא מִגִּיעַ לָזֶה מִלֵּא פְּפוֹ סֵלֶת אוֹ פָּחוֹת,
12 שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לֹא לְלוֹשׁ אוֹתוֹ וְלֹא לְאֲפֹתוֹ, לְפִיכָךְ
13 הָיָה עוֹלָה עַל הַדַּעַת שִׁיחֲלָקוֹ מִנְחָה כְּנֶגֶד מִנְחָה⁷⁶,
14 וְלֹא יִחֲלָקוּ מִנְחָה זוֹ בִּפְנֵי עֲצָמָה עַל כָּל אֲנָשִׁי בֵּית
15 אָב; הִצֵּרֶךְ הַכְּתוּב לִזְמַר בָּהּ: לְכָל בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּתְּנָהּ
16 אִישׁ כֹּאחִיו - לִזְמַר שִׁיחֲלָקוּהָ בִּפְנֵי עֲצָמָה. מִכָּפֶאן
17 אֲמָרוּ חֲכָמִים: אֵין חוֹלְקִין מִנְחָה כְּנֶגֶד מִנְחָה, אֲפִילוּ
18 מַעֲשֵׂה מַחֲבַת כְּנֶגֶד מַעֲשֵׂה מַחֲבַת אוֹ סֵלֶת כְּנֶגֶד
19 סֵלֶת; אֲלֵא כָּל אֶחָת וְאַחַת חוֹלְקִין שְׂחִיזָה בִּפְנֵי
20 עֲצָמָה.

(74) שְׁהִיָּה נִרְאָה שֶׁכָּל הַמִּנְחָה שִׁיכַת לְכַהֵן הַמִּקְרִיב.
(75) שֶׁמֶכָּאן לָמְדוּ שֶׁהִיא נִחְלָקַת לְכָל אֲנָשִׁי בֵּית אָב, וְלֹא
אֲמָרָה הַתּוֹרָה דִּין חִלּוּקָה בַּמִּנְחַת סוּלֶת. (76) כְּלוּמָר, מִנְחָה
שְׁלֵמָה, שֶׁאֵם הִיוּ עֲשָׂרִים כְּהָנִים בְּבֵית אָב וְהִיוּ שֶׁם עֲשָׂרִים
מִנְחוֹת, יִקְבַּל כָּל אֶחָד מִנְחָה שְׁלֵמָה, וְלֹא שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד
יִקְבַּל חֵלֶק אֶחָד מֵעֲשָׂרִים מְכַל מִנְחָה וּמִנְחָה.

21 טז. וְכֵן אֵין חוֹלְקִין עוֹף כְּנֶגֶד עוֹף⁷⁷, וְלֹא חֲטָאֵת
22 כְּנֶגֶד חֲטָאֵת, וְלֹא חִזָּה וְשׁוֹק כְּנֶגֶד חִזָּה וְשׁוֹק⁷⁸;
23 אֲלֵא כָּל חֵלֶק וְחֵלֶק חוֹלְקִין אוֹתוֹ בִּינֵיהֶן בְּשׁוּהָ.

(77) חֵינּוֹ חֲטָאֵת הָעוֹף הַנֶּאֱכָלֶת לִזְכֹּרִי כְּהוֹנָה. (78) (וִיקָרָא
ז, ייב) אִישׁ כֹּאחִיו - וְסִמִּיךְ לִיה וְאֵם עַל תּוֹדָה, כִּשֶׁם שֶׁאֵין
חוֹלְקִין בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים כֵּךְ אֵין חוֹלְקִים בְּקִדְשִׁים קְלִים".

24 יז. אֵין הֶקְטָן חוֹלֵק⁷⁹ אֲפִילוּ בְּקִדְשִׁים קְלִים⁸⁰, אֵף
25 עַל פִּי שֶׁמִּתָּר לְהֶאֱכִילוֹ קִדְשֵׁי קִדְשִׁים⁸¹. וְכֵן אֲשֶׁה
26 וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס אֵין חוֹלְקִים לָהֶם בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ
27 כָּלִל⁸², שְׁנֵאֲמָר: אִישׁ כֹּאחִיו⁸³, אָבָל בַּעַל מוֹם, בֵּין
28 קָבוֹעַ בֵּין עוֹבֵר, בֵּין שְׁנוּלֵד בְּמוֹמוֹ בֵּין שְׁחִיזָה תָּמִיד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקריבין אותו¹⁰³ - אין חולקין עם הטהורין לאכל
לערב, מפני שאינם ראויים לאכילה¹⁰⁴.

(103) כלומר, ראויין להקריב אותו, אבל למעשה לא
הקריבוהו אלא הטהורים, שאם הקריבו הטמאים, אין
הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שנטמאו.
(104) בזבחים צט. "בעי רב אושעיא טמא בקרבנות צבור
(=שהקריבוהו טהורים) מהו שיחלקו לו, מי אמרין המחטא
אמר רחמנא, והאי נמי מחטא הוא, או דלמא ראוי לאכילה
חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבינא תא שמע
כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב,
שמע מינה ראוי לאכילה בעינן שמע מינה".

פרק אחד עשר

(1) יבוארו בו איסורי אכילת בשר עולה ואיסורי שאר
הקרבנות גם לכהנים, ובשר קדשי קדשים לזר.

א. כל האוכל פזית³ מבשר העולה, בין לפני זריקת
דמה⁴ בין לאחר זריקת דמה - לוקה. שנאמר: לא
תוכל לאכל בשר עזרף מעשר דגנך תירשך ויצהרך
וגומר וכל נדריך אשר תדר; מפני השמועה למדו⁵,
שזו אזהרה⁶ לאוכל בשר העולה.

(2) בין כהן ובין ישראל (רש"י במכות יז:). (3) אף-על-פי
שכתב רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קמו) כי הלאו הזה
של "לא תוכל לאכול וגו'" הוא האזהרה לכל מועל (וכן
כתב הכסף-משנה כאן, והמשנה-למלך בפ"א מהלכות
מעילה הלכה ג), ובמעילה אין שיעור של כוית אלא שזה
פרוטה (הלכות מעילה שם הלכה א) - עולה לאחר שחיטה
שאינה ראויה לכלום, אלא להקריב על גבי מזבח, אין לה
ערך של ממון כלל, ולפיכך דנו בה בשיעור כוית ככל
איסורי המאכלות ולא בשוה פרוטה (ראה במנחת-חניוך
מצוה תמז). (4) מה-שאין-כן בקדשים הנאכלים, ראה
להלן הלכה ד. (5) בספרי פ' ראה (לדרים יב, יז) ומכות
יז. (6) "נדרך זה עולה" (שם ושם).

ב. וחלבה ובשרה וסלתה ושמןה ויין של נסכיה⁷ -
חמשתן מצטרפין לכזית⁸.

(7) כי קרבן עולה טעון נסכים (למעלה פ"ב הלכה ב) ומנחת
נסכים נשרפת כולה על המזבח, והיין מתנסך על המזבח
ויורד לשיתין (שם הלכה א). (8) להלקותו. מעילה טו:
במשנה: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה",
ופירש שם רבינו, וכן רש"י שם שמצטרפין גם לענין מעילה,
שאם אכל מכולם כוית אחד הרי זה מעל, וחייב מלקות, וכן
פירש"י שם. ואף-על-פי שיין שיעורו תמיד ברביעית, אין
זה אלא בשתיה. אבל בדרך אכילה, כגון ששרה פתו ביין
- שיעורו בכזית (תוספות זבחים קט. ד"ה עולה, וראה
במנחת-חניוך מצוה קמח).

ג. וכן האוכל פזית מכל האמורין⁹, בין לפני זריקה
בין לאחר זריקה, בין כהן בין ישראל¹⁰ - לוקה.
שהאמורין כליל למזבח ככל העולה¹¹, והרי נאמר
במנחת-כהנים: כליל תהיה לא תאכל; כל שהוא כליל

(90) [נוסף למה שהוא ראוי לעבודה (למעלה הלכה יד) ואם
כן קטן שאינו ראוי לעבודה, אף על פי שהוא ראוי לאכילה
- אינו חולק. ולא הוצרך רבינו למעט, שהרי ממילא הוא
ממועט, והוא הדין לאשה ואנדרוגינוס, ועיין בלחם משנה].
(91) כגון כהן גדול אונן, וטמא שראוי בקרבנות צבור (להלן
הלכה כג), וכגון שהקריבו הטהורים, אבל בהקריבו
הטמאים אינו נאכל כלל, אלא נשרף כשאר קדשים
שנטמאו. (92) כל שנטמא בטומאה מן התורה וטבל ועדיין
לא העריב שמש. (93) כגון הזב, הזבה, היולדת והמצורה
שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן (=קרבן טהרה),
(94) "אונן נקרא האדם, שימות לו מת שחייב עליו אבלות,
ויום המיתה בלבד הוא אונן מדאורייתא, ואסור לו לאכול
בקדשים כל זמן שהוא באנינות. (95) היינו כשיום הקבורה
אינו ביום המיתה, שאז אינו אונן בלילה שלאחריו אפילו
מדרבנן. (96) אף על פי שהוא מקריב.

כ. כל שאינו ראוי לאכל - אינו ראוי לעבד; חוץ
מכהן גדול האונן, שהוא מקריב ואינו אוכל¹², כמו
שבארנו. וכל שאינו ראוי לעבד - אינו ראוי לאכל;
חוץ מפעל מום, שהרי נתפרש בתורה¹³.

(97) והטעם בזה "משום שנאמר (ויקרא כא, יב ככהן גדול)
ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב, ויעבוד עבודה
שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ו"אסור לאכול בקדשים
משום שנאמר (שם י, יט באהרן הכהן הגדול) ואכלתי
חטאת היום הייטב בעיני ה'" (שם הלכה ח). וטמא שמקריב
בקרבנות צבור ואינו אוכל (ראה השגת הראב"ד) אינו משום
שהוא פסול, אלא מחמת שהקרבן נטמא ואינו ראוי
לאכילה. (98) ויקרא ו, כב, "כל זכר בכהנים" לרבות בעל
מום.

כא. כל שאין לו חלק בפשר - אין לו חלק
בעורות¹⁴. אפילו טמא בשעת זריקת דמים וטהור
בשעת הקטר חלבים¹⁰⁰ - אינו חולק בפשר¹⁰¹.
שנאמר: המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני
אהרן, לו תהיה שוק המין למנה - עד שיהיה טהור
וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר
חלבים¹⁰².

(99) ולמדו זאת בספרא פרשת צו פרק ט הלכה ה ממה
שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה
- פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן".
(100) כלומר, כלילה. שטבל והעריב השמש.
(101) להשמיענו שצריך "שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת
זריקה עד אחר הקטר חלבים". למעט מי שהיה טהור בשעת
זריקה וטמא בשעת הקטרה. (102) למעט מי שהיה טהור
בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חלבים.

כב. נטמא אחר זריקה וטבל, והרי הוא טהור אף
בשעת הקטר חלבים - הדבר ספק אם חולק אם
אינו חולק. לפיכך, אם תפס - אין מוציאין מידו.
כג. קרבן צביר הפא בטמאה, אף על פי שהטמאים

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 למזבח - אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו בכזית¹².
- 2 וכן האוכל כזית מבשר חטאות הנשפכות¹³ - לוקה¹⁴;
- 3 שְׁנֵאמֹר: וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד
- 4 לֹא תֹאכַל, בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף¹⁵.

(9) האימורים של כל הקרבנות ולא רק של עולה. (10) ראה ברייתא מנחות עד: המובא בדברינו להלן בהמשך ההלכה.

(11) ראה לחם-משנה למעלה ה"א. (12) כלומר, נוסף על איסור מעילה (ראה למעלה הלכה א, ולהלן פ"א ופ"ב מהלכות מעילה), לוקה גם על כל לאו של "כליל תהיה לא תאכל". מקור הדברים במנחות עד. עד: "בעא רבינא, כהן שאכל מן האימורין מהו, לאו דזרות (=וזה לא יאכל קודש - שמות כט, ג) לא קמיבעיא לי (=שאינו חייב (ודלא כפירש"י), שלא נאמר הלאו הזה אלא בדבר הנאכל לכהנים, אבל אימורים שאינם נאכלים לכהנים, אין בהם הלאו של "זה לא יאכל קודש", ראה מכות יח. ובתוספות מנחות שם - הר המוריה, וראה להלן הלכה ח), כי קמיבעיא לי לאו דכליל תהיה, מאי (מי הוי כהן חייב משום לאו דכליל תהיה, כמו שהוא חייב על אכילת מנחת כהן - רש"י), אמר רב אהרן לרבינא, תא שמע, דתניא רבי אליעזר אומר כל שהוא בכליל תהיה, ליתן לא-תעשה על אכילתו". וראה גם מכות יח: וספרא צו פרק ה הלכה ד. (13) שאינם בכליל כליל תהיה, שהרי אינם נקרב על המזבח אלא נשרפות בבית הדשן (למעלה פ"ה הלכות ב"ד, וראה לחם-משנה למעלה הלכה א, ומשנה-למלך כאן ובפ"א מהלכות מעילה הלכה ג). (14) כלומר, נוסף על זה שלוקה מטעם מעילה (ראה להלן פ"א מהלכות מעילה הלכה ג, ופ"ב שם הלכה ד). (15) ספרא צו פ"ח הלכה ה, ופסחים פג. וזבחים פב.

- ו. בְּשֶׁר קִדְשֵׁי קָדְשִׁים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְחֹמֶת הָעֶזְרָה,
- וּבְשֶׁר קִדְשִׁים קָלִים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְחֹמֶת יְרוּשָׁלַם -
- נִפְסַל וְנֶאֱסַר לְעוֹלָם²⁵, וְאֵף עַל פִּי שְׁחֹזֵר לְמִקְוָמוֹ -
- אֶסּוּר לְאָכְלוֹ²⁶. וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית - לֹקֵה²⁷;
- שְׁנֵאמֹר: וּבְשֶׁר בְּשָׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ - כִּיּוֹן
- שֶׁיֵּצֵא בְּשֶׁר חוּץ לְמַחֲצֵתוֹ נִעְשֶׂה כְּטְרֵפָה, כְּמוֹ
- שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכּוֹת מַאֲכָלוֹת אֶסּוּרוֹת²⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיון שיצא הבשר חוץ למחיצתו, נעשה טריפה".

בפנימיות העניינים, 'טריפה' מרמז על זמן הגלות, כמארז"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה כו", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, וכאשר עם ישראל נמצאים חוץ למחיצתו, היינו בגלות - הרי הם כטריפה שאין להם שלימות אמיתית, היינו החיות והחירות.

(על"פ 'לקוטי שיחות' ח"ב עמוד 42)

(25) חולין סח: מכות יח. זבחים פב. (26) חולין שם. (27) מכות שם. כלומר, בין אם חזר למקומו ובין לא חזר למקומו. (28) פ"ה הלכה ט.

- ז. נִכְנָס²⁹ בְּשֶׁר קִדְשִׁים קָלִים³⁰ לְהִיכָל - הָרִי זֶה
- כָּשֶׁר.

(29) זבחים פב: (30) כלומר, בשר קדשי קדשים בוודאי אינו נפסל, שהרי בשעת הדחק, גם ההיכל הוא מקום אכילה (זבחים סג). ולמעלה פ"ה הלכה ג), אלא אפילו קדשים קלים שהבעלים הישראלים האוכלים אותם אסורים ליכנס להיכל לאכלן - גם הם אם נכנס הבשר שלהם להיכל הרי הוא כשר, שהרי אמר ר' יוחנן (זבחים סג). "שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (ויקרא ג, ב) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר" (ראה למעלה פ"ה הלכה ד). הרי שאם נכנס בשר קדשים קלים להיכל הוא

- ד. כָּל הָאוֹכֵל כְּזֵית מִבְּשֶׁר הַקִּדְשִׁים, אֶפְלוּ קִדְשִׁים
- קָלִים, קִדְּם וְזִיקַת דָּמָם¹⁶ - לֹקֵה. שְׁנֵאמֹר: לֹא תֹאכַל
- לְאֹכֶל בִּשְׂעָרֶיךָ מִעֲשֶׂר דִּגְגָךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ
- וְנִדְבָתֶיךָ. כְּלוּמֹר, לֹא תֹאכַל לְאֹכֶל נִדְבֹתֶיךָ בִּשְׂעָרֶיךָ
- קִדְּם שְׁזֹרָקֶיךָ דָּמָן בִּשְׂעָרֶיךָ הַמָּקוֹם. מִפִּי הַשְּׂמִימָה
- לְמִדּוּ¹⁷, שְׁזוֹ אֲזַהֲרָה לְאוֹכֵל תּוֹדָה אוֹ שְׁלָמִים קִדְּם
- וְזִיקַת דָּמִים. וְהוּא הִדִּין לְשָׂאֵר קִדְשִׁים, בֵּין קָלִים
- בֵּין חֲמוּרִים¹⁸. וְשֶׁשֶׁה דְּבָרִים שֶׁבְּתוֹדָה, שֶׁהֵם: הַחֶלֶב
- וְהַבֶּשֶׂר, וְהַסֶּלֶת¹⁹ וְהַשֶּׁמֶן וְהַיֵּין, וְהַלֶּחֶם - כֻּלָּן
- מִצְטָרְפִין לְכֹזֵית²⁰.

(16) שאין בהם דין מעילה, ראה להלן פ"ב מהלכות מעילה הלכה א. (17) מכות יז. וספרי ראה (לדברים שם). (18) במכות שם אמרו, כי בכור וחטאת ואש ועולה נלמדים בקל-וחומר מתורה ושלמים. (19) שהרי התורה טעונה נסכים (מנחות צ:). (20) משנה במעילה טו: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה וכו'. וששה בתודה, הבשר והחלב והסולת והיין והשמן והלחם".

- ה. כָּל הָאוֹכֵל כְּזֵית מִבְּשֶׁר קִדְשֵׁי קָדְשִׁים חוּץ לְעֶזְרָה
- לֹקֵה. שְׁנֵאמֹר: לֹא תֹאכַל לְאֹכֶל בִּשְׂעָרֶיךָ מִעֲשֶׂר
- דִּגְגָךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכְרַת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ; מִפִּי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשר, וראה גם שם פב: "בשר הנכנס לפניו כשר", ולא חילקו בין קדשי קדשים לבין קדשים קלים.

ח. זרי³¹ שאכל פזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר זריקת דמים - לוקה. שנאמר: ואכלו אתם אשר פפר בהם וגומר, וזר לא יאכל וגומר; במקום שהפחין אוכל³² ובעת שראוי לאכל³³, אם אכלו שם הזר - לוקה³⁴. אבל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אוכל בחוץ³⁵, לא משום זר שאכל קדש³⁶, שהרי אינם ראויין שם לפניהם³⁷. וכן אם אכלו בעזרה קדם זריקה - לוקה משום אוכל קדם זריקה בלבד, לא משום זרות³⁸.

(31) מכות יח: (32) בעזרה. (33) אחרי זריקת הדמים. (34) במכות שם: "איתמר, אמר רב גידל אמר רב, זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור. מאי טעמא, דאמר קרא, ואכלו אותם אשר כופר בהם, כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, קרינן ביה זור לא יאכל קודש. וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, לא קרינן ביה זור לא יאכל". ומכאן שגם מחוץ לעזרה הוא פטור, לפי שאין שם "ואכלו אותם אשר כופר בהם", וראה גם שם יח. "זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לר' שמעון לוקה חמש. ולילקי נמי משום זור לא יאכל כי קודש הם, הני מילי היכא דלכהנים חזי, הכא דלכהנים נמי לא חזי", ראה בהמשך ההלכה. (35) ראה למעלה הלכה ה. (36) שם יח. (37) ראה למעלה הלכה ד. (38) דברי רב גידל שם.

ט. זרי³⁹ שאכל פזית מחטאת העוף⁴⁰ - לוקה שתיים: אחת משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבלה. שכל מליקה נבלה היא, וכשהתרה - לפניהם התרה⁴¹, לא לזרים; והרי הן שני אסורין הפאין כאחד⁴², כמו שבארנו⁴³.

(39) יבמות לב: כר' חייא. (40) לאחר הזאה ומיצוי (ראה למעלה פ"ז הלכות יז), אבל לפני כן אינו לוקה על איסור זרות (ראה למעלה הלכה ח). (41) שם בגמרא. וראה למעלה פ"ז שם. (42) כלומר, מיד אחד הזאה ומיצוי, שאז פקע איסור מעילה (כי אין מעילה בדבר הנאכל) - חלים שני האיסורים הנ"ל, של זרות ונבלה כאחד (יבמות שם, ועיין שם ברש"י ותוספות). (43) בפ"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ח. וראה גם להלן פ"ד מהלכות שגגות הלכה א.

פרק שנים עשר

(1) יבאר בו המנחות הבאות עם הקרבן, והבאות בפני עצמן, וכמה הן.

א. המנחות הם מן הקרבנות². והמנחות הפאות בפני עצמן ואינן פאות משום נסכים - מהם מנחת צבור, ומהם מנחת יחיד³.

(2) שהרי נאמר בהן (ויקרא ו, ז) לשון הקרבה ('קרית ספר').

ויש לפרש עוד כי הם קרבנות עצמן ואינן טפילות לקרבן אחר כמו מנחת הנסכים הבאה עם הקרבנות, ראה למעלה פ"ב ה"א שנשרפת כולה, עיי"ש. וראה להלן בסמוך. (3) מבואר להלן ה"ג ד בדברי רבינו.

ב. וכל המנחות סלת⁴ חטין⁵; חוץ ממנחת סוטה⁶ ועמר התנופה⁷, שהם מן השעורים.

(4) סוטה טו, א. והוא קמח מנופה ונקי מפסולת. (5) משנה, שם יד, א: "כל המנחות באות מן החיטים, וזו (= מנחת סוטה) באה מן השעורים". (6) שבאה שעורים וקמח בלתי מנופה (משנה, שם). וראה פ"ג מהל' סוטה ה"ב. (7) הקרב ביום שני של פסח שהוא יום טז בניסן, והוא נזכר בספר ויקרא (ב, יד וכו', י. וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ג). והוא בא מן השעורים (משנה, שם), ואף על פ"כ הוא בא "גרש", כלומר, מנופה ונקי מכל פסולת (שם), וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין שם ה"ב.

ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה. והוא קרב למזבח⁸, כמו שיתבאר⁹. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת¹⁰. ואלו¹¹ נקראו מנחה¹², ואינן קרביין לגבי המזבח¹³, והן חמץ¹⁴. ויעליהם נאמר: קרבן ראשית תקריבו אתם לה', ואל המזבח לא יעלו¹⁵. והמנחה השלישית הוא לחם הפנים שעושין בכל שבת¹⁶. ואינו קרב לגבי המזבח¹⁷, אלא בלו נאכל לפניהם¹⁸, כמו שיתבאר¹⁹.

(8) כלומר, מקטירים ממנה את הקומץ, על המזבח, ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ב. (9) בהל' תמידין ומוספין, שם. (10) ראה ויקרא כג, טז. וראה בפ"ח מהל' תמידין ומוספין ה"א. (11) שתי הלחם. (12) מנחות מו, ב. שכן נאמר (שם, טז) "והקרבתם מנחה חדשה לה'", ועוד נאמר (במדבר כח, כו) "וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'". (13) כלומר, אין מהם לאישי המזבח ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדרבה פ"ג ה"ח). וראה להלן פ"ח מהל' תמידין ומוספין ה"א. (14) משנה, מנחות נב, ב: "כל המנחות באות מצה, חוץ מחמץ שבתורה ושתי הלחם, שהן באות חמץ", שכן נאמר (שם כג, יז) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סולת תהיינה חמץ תאפינה". (15) ואמרו במנחות נח, א - כי פסוק זה מדבר בשתי הלחם. (16) ויקרא כד, ה. וראה בפ"ה מהל' תמידין ומוספין והם נקראים מנחות, כמו שנראה במשנה מנחות נט, א וסא, א. ובגמרא שם נז, א. ראה להלן ה"ט. וראה עוד ברש"י על התורה (שם, ט) וב'תוספות יום טוב' מנחות פ"ה מ"ג. (17) כלומר, אינו טעון הגשה למזבח (מנחות סא. במשנה), ואין ממנו לאישי המזבח ('סיפרא' שם). (18) שנאמר (שם, ט) "והייתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש". (19) להלן בפ"ד מהל' תמידין ומוספין ה"ב, ובפ"ה שם ה"ה.

ד. ותשע מנחות היחיד, וכלן קרביין למזבח, ואלו²⁰ הן: מנחת חוטא. והיא המנחה שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא תגיע ידו²¹. מנחת סוטה. והיא

(20) שהרי נאמר בהן (ויקרא ו, ז) לשון הקרבה ('קרית ספר').

כל מנחה צריכה עשרון סולת ('קריט ספר'). וראה להלן. (36) משנה, מנחות כז, א: "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו", "שם היתה שום מנחה בפחות מעשרון היא פסולה" (פירוש המשנה, שם). ולמדו זאת (גמרא שם, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנבחה פ"ט ה"ח) ממה שנאמר (שם, ב) "מסלתה", שאם חיסר סלתה כל שהוא פסולה, וראה גם במנחות ט, ב. (37) כך נשמע מדברי המשנה שם פת, א. ומה שנאמר (במדבר כח, יג) "עשרון סולת מנחה" (ראה למעלה) אינו אלא שלא יפחות מן העשרון, אבל אם רוצה להביא יותר – יביא ('קריט ספר'). וראה להלן ה"ז שנותן לוג שמן לכל עשרון ועשרון. (38) במנחות עו, ב: "תנו רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשרון או שמיעט במדת עשרון פסולות". ופירושו ה'תוספות' שם ד"ה כל, כי המדובר במנחת נסכים, וגזירת הכתוב היא, שהרי נאמר בהם "שלשה עשרונים לפי ושני עשרונים לאיל", ואין לשנות. ולפי זה, הוא-הדין לכל המנחות שאינן באות בנדר ונדבה, שאין להוסיף על העשרון (ראה כסף-משנה ו'הר המוריה'). שהרי במנחת סוטה נאמר (ויקרא ה, יא) "עשירית האיפה", וכן נאמר (במדבר ה, טו) במנחת קנאות, וכן נאמר (ויקרא ו, יג-טו) במנחת חינוך ובמנחת חביתין, וכן למדו בעומר מה שנאמר (שמות טז, לו) "והעומר עשירית האיפה הוא" (עי' רש"י מנחות סג:). וראה ב'קריט ספר'.

- 17 ו. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות
- 18 הגשה³⁹ במערב⁴⁰ פנגד חדה של קרן דרומית
- 19 מערבית⁴¹, ואינן טעונות תנופה⁴²; חוץ ממנחת
- 20 סוטה⁴³ ועמר התנופה⁴⁴, ששניהן טעונות תנופה
- 21 והגשה⁴⁵.

(39) למזבח. ראה משנה, מנחות ס, א. ונלמד זאת בגמרא שם מן הפסוקים. (40) של המזבח, שם סא, א - במשנה: "והגשה במערב". (41) משנה זבחים סג, א: "ושלשה דברים היתה אותה קרן (= דרומית מערבית) משמשת וכו' חטאת העוף וההגשות וכו'", רוצה-לומר (הגשת) המנחה, לפי שנאמר בה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, ואין נכון להיות פני המזבח לפני ה' אלא בקרן מערבית דרומית" (פירוש המשנה, שם) וכן הוא בסוטה יד, ב: "לפני ה', יכול במערב? תלמוד-לומר אל פני המזבח. אי אל פני המזבח, יכול בדרום? תלמוד-לומר לפני ה', הא כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית, כנגד חודה של קרן, ודיו", וראה למעלה פ"ז ה"י, ופ"ט ה"ו. (42) מנחות ס, א - במשנה. (43) ראה למעלה פ"ט ה"טז. (44) ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ב. (45) שם סא, א - במשנה. תנופה מפורשת בשניהם בתורה, והגשה במנחת סוטה גם כן מפורשת בתורה (במדבר ה, כה) "והקריב אותה אל המזבח" וזו היא הגשה, ובמנחת העומר שלא נזכרה הגשה בתורה, למדוה (שם ס:): "במה הצד" ממנחת חוטא וממנחת סוטה.

- 22 ז. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות שמן
- 23 ולבונה⁴⁶. לג שמן לכל עשרון⁴⁷, וקמן לבונה לכל
- 24 מנחה, בין שהיתה עשרון אחד בין שהיתה ששים
- 25 עשרונים⁴⁸; שאין מביאין בכלי אחד יתר על ששים

- 1 מנחת הקנאות²², שפכר נתפרשו מעשיה²³. המנחה
- 2 שמקריב כל כהן תחלה כשיפנס לעבודה²⁴, שמקריב
- 3 אותה בידו, והיא הנקראת²⁵ מנחת חנוף. המנחה
- 4 שמקריב כהן גדול בכל יום²⁶, והיא הנקראת²⁷
- 5 חביתין²⁸. מנחת הסלת²⁹. והיא פאה בנדר ונדבה.
- 6 מנחת המנחת³⁰. והיא פאה בנדר ונדבה. מנחת
- 7 המרחשת³¹. והיא פאה בנדר ונדבה. מנחת מאפה
- 8 תנור³². והיא פאה בנדר ונדבה. מנחת רקיקין³³.
- 9 והיא פאה בנדר ונדבה.

(20) כלומר, טעונות הגשה והקטרת הקומץ, וראה להלן. (21) ויקרא ה, יא. וראה פ"י מהל' שגגות ה"ד. (22) המוזכרת במדבר (ה, טו) "כי מנחת קנאות הוא", וראה גם במנחות ב, א. ונט, א. (23) בפ"ג מהל' סוטה הי"ב-טו. וראה במדבר שם, טרכו. (24) ראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש הטז, וב'סיפרא' צו פ"ג ה"ג. (25) ראה להלן פ"ג ה"ד. (26) ראה להלן פ"ג ה"ב-ד. ופ"ג מהל' תמידין ומוספין הי"ח. (27) משנה, מנחות נ, ב. (28) "על שם מחבת קרו להו חביתין, דכתיב (ויקרא ו, יד) על מחבת בשמן תעשה" (רש"י מנחות, שם). וכל אלו ארבע המנחות אינן באות נדבה כ"אם חובה, אבל יתר חמשת המנחות, אינן באות חובה כ"אם בנדר ונדבה, ראה להלן. (29) ויקרא ב, א: "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ונקראת מנחת סולת משום שנקמץ כשהיא סולת ('רבינו גרשום') מנחות נט. וראה גם רש"י שם) וראה להלן פ"ג ה"ה "כיצד היתה נעשית". (30) ויקרא שם, ה: "ואם מנחה על המחבת קרבנך סולת כלולה בשמן מצה תהיה וגו'". וראה להלן פ"ג ה"ו כיצד היתה נעשית. (31) שם, ז: "ואם מנחת מרחשת קרבנך סולת בשמן תעשה וגו'". וראה להלן שם ה"ו כיצד היתה נעשית, ומה בין מחבת למרחשת. (32) שם, ד: "וכי תקריב מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות כלולות בשמן", וראה להלן שם ה"ח. (33) אף הוא מאפה תנור, אלא שהנדרב מנחת מאפה תנור, יכול להביא או חלות או רקיקין, כמו שנאמר (שם) "וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות כלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן", וראה להלן פ"ג שם.

- 10 ה. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח³⁴ - אין כל
- 11 אחת מהן פחותה מעשרון³⁵. ומעוטו מעכב את
- 12 בלו³⁶. וקמש מנחות הפאות בנדר ונדבה - לש לו
- 13 להתנדב ולנדר מהן כל מה שירצה, אפלו אלה
- 14 עשרון³⁷. אכל מנחת העמר ומנחת חוטא ומנחת
- 15 קנאות ומנחת חנוף והחביתין - כל אחת מהן עשרון
- 16 אחד, לא פחות ולא יתר³⁸.

(34) אבל המנחות שאינן קרבות לגבי המזבח, כגון שתי הלחם ולחם הפנים, יש להם שיעור אחר, וכמו שמבואר במקומם, בפ"ה ופ"ח מהל' תמידין ומוספין. (35) סולת, והוא עשירית האיפה. ויתכן כי למדו כן ממה שנאמר (במדבר כח, יג) "ועשרון עשרון סולת מנחה" להורות כי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושם לא שייך פסול (ראה למעלה). ועל-כרחו שהמכוון לפטרו גם מלאו, והוא-הדין בשמן (וראה ב'תוספות הגרע"א' שם). (60) כלומר, אף כי אין במנחות אלו יותר מעשרון אחד (ראה למעלה ה"ה), ולעשרון אחד אינו מביא אלא לוג אחד של שמן (למעלה ה"ז) - באלו שתי המנחות מוסיף עליהן אחר-כך עוד שמן, כמו שכתוב (ויקרא ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה מורבכת". (61) להלן פ"ג ה"ב, עיי"ש.

ט. פל המנחות⁶² הקרבות לגבי המזבח⁶³ נקמצות⁶⁴, ומקטירי הקמץ פלו על גבי המזבח⁶⁵, והשאר נאכל⁶⁶ לפניהם⁶⁶; חוץ ממנחת זכרי פניה⁶⁷, שאינה נקמצת, אלא מקטירין אותה פלה⁶⁸, שגאמר: וכל מנחת פהן וגומר⁶⁹. הא למדת, שמנחת חנוף והחבתין וכהן שהביא מנחת חוטא⁷⁰ או מנחת נדבה⁷¹ - פלן נשרפות על גבי המזבח, ואין נקמצות.

(62) משנה, מנחות עב, ב. (63) בא למעט שתי הלחם ולחם הפנים, ראה למעלה ה"ג. (64) שכן מפורש בתורה אצל המנחות הנ"ל, וראה להלן פ"ג ה"ג "כיצד קומצין". (65) גם זה מפורש בתורה בכל המנחות הנ"ל. (66) משנה, שם. ודבר זה מפורש בתורה אצל חמש מנחות, והמנחות אשר אצלם לא פורש זה בתורה, כגון מנחת חוטא וכו', נלמדו (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ו, יד) "וזאת תורת המנחה וכו', והרים ממנו בקומצו וכו' והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", שתורה אחת לכל המנחות (רש"י שם). (67) אבל מנחת נקבות מן הכהנים - נאכלת, ראה להלן ה"ג. (68) משנה, שם עד, ב. (69) "כליל תהיה לא תאכל". (70) כתנא-קמא במשנה שם עב, ב. ולא כרבי שמעון האומר כי מנחת חוטא של כהנים נקמצת. (71) שם עג, ב.

י. הפהנת⁷² - מנחתה נקמצת פמנחת ישראל⁷³, ושניה נאכלין⁷³.

(72) סוטה כג, א - במשנה. והיינו בת כהן בין פנויה ובין נשואה לישראל. אבל בת כהן נשואה לכהן או לבת ישראל הנשואה לכהן, אין שייך מנחותיהן נאכלים, ראה להלן ה"ב. (73) שם כג, ב. בגמרא למדו כן ממה שנאמר "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" - "כהן ולא כהנת".

יא. ולדות⁷⁴ שנתערבו והרי פל אחד מהן ספק - מנחתם נקמצת פמנחת ישראל, ואינה נאכלת פמנחת פהנים⁷⁵. כיצד עושים? הקמץ קרב פגני עצמו, והשקרים מתפזרין על בית הדשן⁷⁸.

(74) של כהן ושל ישראל. (75) ביבמות צט, ב - במשנה: "ונותרים עליו (= על זה שנתערב, והוא ספק כהן, ספק ישראל) חומרי כהנים וחומרי ישראלים". ובגמרא (שם ק.) "למאי הלכתא, אמר רב פפא למנחתם, נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים". (76) שם ק, א - וכרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון. (77) ואינם קרבים על גבי המזבח, שמא הוא ישראל, ואסור להקטירו

1 עשרון⁴⁹, כמו שיתבאר⁵⁰. חוץ ממנחת קנאות
2 ומנחת חוטא⁵¹, שגאמר⁵²: לא ישים עליה שמן ולא
3 יתן עליה לבונה.

(46) ראה משנה, מנחות נט, א. ושמן נאמר בכל המנחות (חוץ מסוטה וחוטא), ולבונה נאמרה רק במנחת הסולת, וממנה למדו (שם) לשאר המנחות, שטעונות לבונה. (47) משנה, מנחות פח, א. וכדברי תנא-קמא, ובברייתא (שם פט). נלמד זאת ממה שכתוב במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וכו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן", לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן), וראה למעלה פ"ב ה"ח. (48) כלומר, אף-על-פי שהשמן הוא לוג לכל עשרון, ואם הביא ששים עשרונים מביא ששים לוגין - בלבונה אין הדבר כן, אלא מביא קומץ אחד לכל כמות של סולת, בין לעשרון אחד ובין לששים עשרונים, ראה תוספתא מנחות פ"ז, ו'סיפרא' ויקרא (דיבורא דנדבה פ"ט ה"ג). (49) לפיכך אינו מביא קומץ אחד אלא לששים עשרון, אבל אילו היה אפשר להביא יותר מששים עשרון בכלי אחד, היה מביא קומץ אחד של לבונה גם ליותר מששים עשרון. (50) להלן פ"ז ה"ו. (51) שם נט, א - במשנה. (52) במנחת חוטא. (53) ובמנחת קנאות נאמר (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה".

4 ח. נתן⁵⁴ והקריב⁵⁵ - לוקה על השמן בפני עצמו
5 ועל הלבונה בפני עצמו⁵⁶. נתן⁵⁷ פלי שיש בו שמן
6 או לבונה⁵⁸ על גביה - אינו עובר, ולא פסל⁵⁹. מנחת
7 חנוף והחבתין - מוסיף לכל אחת מהן שמן⁶⁰, כמו
8 שיתבאר⁶¹.

(54) שמן ולבונה על מנחת קנאות או על מנחת חוטא. (55) דעת רבינו, כי אינו לוקה אלא על ההקרבה, אבל נתן ולא הקריב אינו לוקה. וכן הוא ב'ספר המצוות' לא-תעשה קד, לענין שמן במנחת סוטה. וראה שם עוד בלא-תעשה קב-קג, וקה. (56) משנה, מנחות נט, ב. וכתבו ה'תוספות' (שם ס. ד"ה יכול) בשם רבינו-תם כי אם נתן שמן במנחה, שנפסלה (משנה שם, ולהלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"י) - שוב אינו חייב על הלבונה שנתן עליה, שכן מצינו גם לענין מחמץ שהמחמץ מנחה פסולה אינו לוקה (להלן ה"ח). ועי' משנה-למלך. (57) משנה, שם. (58) בפירוש המשנה שם, הזכיר רבינו רק שמן (וכן ברש"י שם). (ונראה שפירשו כן מפני שבמשנה אמרו: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה", ואילו בלבונה לא שייך פסול (ראה בהל' פסולי המוקדשין, שם). אבל כאן שכתב גם "אינו עובר" הזכיר גם לבונה, וראה ב'תוספות הגרע"א' במשנה, שם). (59) שם במשנה: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה". רוצה-לומר, שיתן כלי שיש בו שמן (או לבונה) על הכלי שיש בו המנחה. וכתב רבנו בפירוש המשנה: "לא פסלה, ואין אנו אומרים כבר עבר על מה שאמר לא יתן עליה שמן, לפי שהכוונה לשם שלא בלול הסולת או הקמח בשמן". ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו "לא פסלה" - למד רבינו ש"אינו עובר" ממה שאמרו בגמרא שם ס, א: "עליה בגופה של מנחה הכתוב מדבר", והרי גם בלבונה כתוב "עליה",

הקומץ בכלי שרת ומקדשו בכלי שרת". ואין מקדישין אותו בכלי שעל גב קרקע, ראה מנחות ז, ב: "בעא רבא, קידוש קומץ מאי, ממנחה ילפינן לה או מדם ילפינן לה. הדר פשטה, מדם ילפינן לה", כלומר, מקבלת הדם, שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", ואמרין ב'תורת כהנים' ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ד ה"ד) זו קבלת הדם וכו' וקידוש קומץ נגד קבלת הדם (רש"י, שם). מה קבלת הדם בכלי על-ידי כהן ולא על גבי קרקע, אף קידוש הקומץ בכלי על-ידי כהן, ולא בכלי שעל גבי קרקע. (91) כרבי יוחנן, מנחות כו, ב. ורב יהודא מסביר שם טעמו של רבי יוחנן, שנאמר (בראשית יט, כח) "והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", ואין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו, ובקומץ גם כן נאמר "והקטיר", הילכך צריך קיטור. וראה ב'ירושלמי' יומא פ"ב ה"א, כי רובו של קומץ, היינו רובה של כל פרידה ופרידה.

- יד. פל המנחות⁹² הקרבנות לגבי המזבח - מצה⁹³.
וכן שירי המנחות שאוכלין הפהנים, אף על פי שהן מתירין לאכלן פל מאכל⁹⁴ ובדבש⁹⁵ - אין אוכלין אותן חמץ; שנאמר: לא תאפה חמץ חלקם - אפילו חלקם לא יחמיצו⁹⁶. ואם החמיץ שיריה - לוקה⁹⁷.
והחמץ אחר המחמץ⁹⁸ - חייב⁹⁹. ולוקין על פל עששה ועששה שפשה¹⁰⁰.

(92) מנחות נב, ב - במשנה. (93) כלומר, המנחות הקריבות על גבי המזבח, באות כולן מצה ולא חמץ, אבל המנחות שאינן קריבות על גבי המזבח, יש מהן הבאות מצה, כמו לחם הפנים (ראה להלן פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ו). ויש מהן הבאות חמץ, כמו שתי הלחם והחמץ שבתורה, ראה במשנה שם. (94) משנה, זבחים סג, א. וראה למעלה פ"ה ה"י. (95) סוטה יד, ב. ומנחות נח, א. ולא אסרה דבש אלא בהקטרה (ראה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א), אבל בשיירים הנאכלים לא אסרה תורה. והרי אמרה תורה (במדבר יח, ח) "לך נתת למשחה", והיינו לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים (סוטה טו). (96) מימרא של ריש לקיש, סוטה שם, ומנחות נה, א. ועוד. (97) מנחות שם, במשנה: "ואם החמיצו שיריה עובר בלא-תעשה, שנאמר (ויקרא ב, יא) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", ופסוק זה נאמר על הקומץ, ואמר ריש לקיש שם, כי על השיירים למדו ממה שנאמר (שם ו, י) "לא תאפה חמץ חלקם" - "אפילו חלקם לא תאפה חמץ". ונראה שם במשנה כי חייבים על כך מלקות, וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה קכד. (98) כגון אם לש האחד בחימוץ ובא אחר ואפאה. (99) מנחות נו, ב - ועוד. וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ג. וראה להלן ה"ח. (100) מנחות נה, א - במשנה, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ב ה"ג, ופ' צו פ"ג ה"א, וראה להלן ה"ט.

- טו. פיצד¹⁰¹? לשה חמץ¹⁰², או ערבה חמץ¹⁰³, או קטפה חמץ¹⁰⁴, או אפאה חמץ - לוקה. שנאמר: לא תעשה חמץ, ונאמר: לא תאפה חמץ - לחיב על פל מעששה יחידי שפשה¹⁰⁵. עשה חמץ מתחלה ועד סוף - לוקה על פל מעששה מהן¹⁰⁶.

על גבי המזבח, ש"כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו" (סוטה, שם). (78) לדעת רש"י (שם ד"ה ר' אלעזר ב"ר שמעון) בית הדשן הזה הוא למטה מקום שנותנין שם תרומת הדשן והנוצה, והיינו במזרחו של כבש (ראה למעלה פ"ו הכ"א, ולהלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין ה"ב). אבל לדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והשירים) בית הדשן הזה הוא מקום שריפת פסולי קדשי קדשים שבעזרה (ראה למעלה פ"ז ה"ג).

- יב. פל הנשואות לכהנים⁷⁹, בין פהנת בין ישראלית - אין שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעל⁸⁰ שאינו אוכל⁸¹, ואינה פלה לאשים⁸², מפני חלק האשה⁸³; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן⁸⁴. הקמיצה בכל מקום בעזרה⁸⁵. ואם קמץ בהיכל - פששה⁸⁶.

(79) משנה וברייתא, סוטה כג, א. (80) שהוא מקריבה משלו (רש"י שם). ומנחה כהן אינה נאכלת. (81) בכת"י אברבנאל, חסרות המלים "שאינו אוכל", וכן נראה ב'קריית ספר'. (82) למזבח. (83) שהרי לכפרתה היא באה, ואין מנחת זר (= לא כהן) ובת כהן קריבין כליל בלא קמיצה (רש"י, שם). (84) כרבנן הסבורים כרבי אלעזר ברבי שמעון (שם כג.). וראה למעלה ה"א מחלוקת רש"י ו'תוספות' בקביעת מקום בית דשן זה. (ראה ברש"י סוטה כ. שזוהי שריפה, וראה פ"ד מהל' הי"ד-טו). (85) ואינה טעונה צפון (משנה, זבחים סג). (86) מימרא של רבי אלעזר, בזבחים שם, ומנחות ח, א.

- יג. מקדישין מנחה בכלי⁸⁷ שעל גבי קרקע⁸⁸, וקומצין מפלי שעל גבי קרקע⁸⁹; ואין מקדישין הקמץ בכלי שעל גבי קרקע⁹⁰. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משניצת האור ברב הקמץ⁹¹.

(87) ראה להלן פ"ג ה"ב, כי מקדישין את המנחה בכלי שרת. ואף כי המנחה קדושה ועומדת, שהרי הקדישוה בפה - קדושת פה אינה אלא קדושת דמים, ואינה קדושת הגוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובלילה, ואם נטמאת - נפדית, קדשה בכלי - קידשה קדושת הגוף ונפסלת בטבול יום ובלילה ואין לה פדיון, ראה רש"י סוטה יד, ב. (88) כלומר, אפילו ע"ג קרקע, ואין צורך שהכלי יהיה בידו של כהן, ראה מנחות ז, ב: "אמר רבא, פשיטא לי וכו' מקדישין מנחה בכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסידור בויכין", "שמסדר הלחם שהוא שיריים, ובוזיכין שהן קומץ, על השולחן שעל גבי הקרקע, והיינו דומיא דמנחה כשמביאה מביתו דמעורבין יחד הקומץ והשיריים" (רש"י, שם). (89) שם ז, א. ז, ב: "בעו מיניה מרב ששת, מהו לקמץ בכלי שעל גבי קרקע וכו' אמר רבא, פשיטא לי קומץ מכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסילוק בויכין" (מעל השולחן שהיה על גבי קרקע, ובוזיכין מתירין את הלחם כקומץ שמתיר את המנחה, דקומץ מיקרי אזכרה, ובוזיכין נמי מיקרו אזכרה, דכתיב (ויקרא כד, ז) והיתה ללחם לאזכרה, דקומץ מתיר שיריים לאכול, דכתיב (שם ב, ג) והנותרת מן המנחה וכו' מאשי ה' - רש"י, שם). (90) ראה להלן פ"ג ה"ב, כי "נותן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ו' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שכתב ה'מגיד משנה' פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ה, לפי שהיא מצה עשירה ואינה לחם עוני. ודלא כהתוספתא בפסחים פ"ב שיוצאין במצה מתובלת.

יח. המְחַמֵּץ¹¹³ מְנַחֵה פְסוּלָה¹¹⁴ - פְּטוּר; שְׁנֵאמַר: 7
אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ - הַפְּשָׁרָה 8
לַהֶשֶׁם¹¹⁵, לֹא הַפְּסוּלָה¹¹⁶. חֶמֶץ הַפְּשָׁרָה פְּשָׁרָה 9
וְיֵצֵאת לַחֹיץ¹¹⁷, וְחֹזֵר וְחֶמֶץ אַחֵר שֶׁנִּפְסְלָה 10
בִּיצִיאָתָהּ - אֵינוֹ לֹקֵה¹¹⁸. חֶמֶץ הַפְּשָׁרָה בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ 11
- אֵינוֹ לֹקֵה; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ, וְכָבֵד קִרְבָּהּ זֶה 12
וְהִיא פְּשָׁרָה¹¹⁹. 13

(113) ברייתא, מנחות נו, א. (114) ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין, כל מיני פסולים במנחות. (115) הראויה להקרבה. (116) שאינה ראויה להקרבה. ואף-על-פי שגם מנחה חומצת פסולה, ובכל זאת חייב המחמץ אחר המחמץ (למעלה ה"ד) – גזירת הכתוב היא במחמץ (ראה למעלה ה"ו, ועי' רש"י מנחות שם ד"ה או דילמא). (117) לעזרה. (118) על החימוץ השני. במנחות שם: "בעי רב פפא, חימצה ויצאת וחזר וחימצה מהו, כיון דיצאת איפסלה לה ביוצא, וכי הדר מחמץ לה לא מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ. או דילמא כיון דחימצה, פסול יוצא לא מהני ביה, וכי הדר מחמץ לה, מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ, תיקו". ומספק אין מלקין אותו. (119) במנחות, שם: "בעי רב מרי, חימצה בראשו של מזבח מהו, אשר תקריבו אמר רחמנא והא אקריבה, או דילמא מתוסר הקטרה כמתוסר מעשה דמי, תיקו". ואף כאן פסק רבינו שאין מלקין אותו, מאחר שנשאר הדבר בספק (כסף-משנה).

יט. המְחַמֵּץ לֶחֶם הַפָּנִים - לֹקֵה¹²⁰; שְׁנֵאמַר: כָּל 14
הַמְּנַחֵה¹²¹. אֲבָל מִנְחַת נֶסֶכִּים - אֵין בָּהּ מִלְקוּת; 15
שְׁאֵם גְּבִלָה בָּמִים - הִרִי נִפְסְלָה קֹדֶם שֶׁתִּחַמֵּץ¹²², 16
וְאֵם גְּבִלָה בִּינֵין¹²³ שֶׁל נֶסֶכִּים - מִי פְרוּת הֵן וְאֵין 17
מְחַמֵּץ¹²⁴. 18

(120) כדעת רבי עקיבא, בברייתא מנחות נו, א. (121) ולחם הפנים בכלל מנחה, ראה למעלה ה"ג. והעיר ה'כסף משנה' כי בגמרא שם למד כן רבי עקיבא ממה שנאמר (שם, שם) "אשר תקריבו", עיי"ש בדבריו, וראה גם ב'הר המוריה' כאן. (122) שהרי מנחת נסכים אינה באה אלא שמן, ואם כן הרי הוא כמחמץ מנחה פסולה, שפטור (למעלה ה"ח). וכדעת רבי עקיבא שם, ולא כרבי יוסי הגלילי הסובר "מנחת נסכים שגבלה במים – כשירה". (123) בדפוס רומי וויניציאה: "בשמץ". וכן הביא 'מעשה רוקח'. ועי' בשאלות-ותשובות 'נודע ביהודה' מהדורא קמא, חלק א"ח סי' כב. (124) ראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ד.

כ. הַחֲטִים שֶׁל מְנַחֹת¹²⁵ אֵין לוֹתֵתִין אוֹתָן¹²⁶, שְׁמָא 19
יִחְמִצּוּ; שֶׁהִרִי בַחוּץ לוֹתֵתִין אוֹתָן, וְאֵין הַכֹּל זְרִיזִין 20
לְשִׁמְרָן¹²⁷. אֲבָל מִנְחַת הָעֶמֶר, הוֹאִיל וְהִיא שֶׁל צֶבֶר 21
- לוֹתֵתִין אוֹתָהּ; שֶׁהִרִי הַצֶּבֶר זְרִיזִין הֵן וּמְשַׁמְרִין 22
אוֹתָהּ¹²⁸. 23

(101) כלומר, על איזו עשייה ועשייה חייב. (102) שם במשנה: "וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה". (103) "עריכה הוא שעורכין אותה ועוסקין בו בידים" (רבינו, שם). (104) שם נה, ב - בברייתא. "וקיטוף הוא ציור החלות" (פירוש המשנה). ורש"י שם מפרש "שמחליק פניה במים", וראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ, שמדברי רבינו שם נראה כפירוש רש"י. (105) בברייתא שם: "לא תאפה חמץ וכו' לפי שנאמר לא תעשה חמץ, יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם, תלמוד-לומר לא תאפה, אפיה בכלל היתה, למה יצאת להקיש אליה, מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי (= מעשה חשוב בפני עצמו – רש"י), וחייבין עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה, וכל מעשה יחידי שבה, לאתויי קיטוף, שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה". (106) תוספתא מנחות פ"ד: "ואם החמץ את שיריה עובר משום ד' דברים, משום בל תלוש ובל תירק (תערך, כצ"ל – מנחת ביכורים) ובל תקטוף ובל תאפה וכו'". וראה ב'הר המוריה' כאן.

1 טז. הַנִּיחַ שְׁאוּר עַל גְּבִי הָעֶסָה וְהֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ 1
2 וְנִתְחַמְצָה מֵאֻלָּהּ - לֹקֵה¹⁰⁷; שֶׁהִנְחַת הַשְּׁאוּר הוּא 2
3 הַמַּעֲשֶׂה¹⁰⁸. 3

(107) מנחות נו, ב: "אמר רבי אמי, הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה חייב עליה וכו' כמעשה צלי של שבת", כלומר, הכא חייב בהנחה בעלמא, כי היכי דמחייב בשבת אם היה בו מעשה צלי גמור שהיפך בו (רש"י, שם). (108) כלומר, כדי לחמץ את העיסה אין צורך בשום דבר אחר אלא להניח עליו את השאור, אבל במניח בשר על גבי גחלים בשבת, אינו חייב משום מבשל בשבת, אלא אם היפך בו, שעל-ידי ההנחה בלבד, אינו מתבשל, ראה שם גמרא ורש"י.

4 יז. תֵּבֵל הַשִּׁירִים¹⁰⁹ בְּקֶצֶח¹¹⁰ אוּ בְשִׁמְשָׁמִין אוּ כָּל 4
5 מִינֵי תֵבֵלִין וְשִׁמְשָׁמִין - פְּשָׁרָה. מִצָּה¹¹¹ הִיא, אֲלֵא 5
6 שֶׁנִּקְרְאת מִצָּה מִתְבַּלְתָּ¹¹². 6

(109) מנחות כג, ב - בברייתא: "תיבלה בקצח או בשומשומין ובכל מיני תבלין כשרה, מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת", וכן בתוספתא (זבחים פ"י): "וכולן רשאין הכהנים וכו' ולתת לתוכן תבלי חולין וכו'". ומלשון הברייתא "תיבלה" (מלשון נקיבה) נראה לו לרבינו כי מדובר על המנחה. כלומר, השיריים ולא על הקומץ שאם מתבלו בתבלין הרי הוא יתר ופסול כמפורש במנחות ו, א - במשנה (ראה כסף-משנה). ואף-על-פי ששם מדובר בשעת הקמיצה – סובר רבינו שיתר פוסל גם אחר-כך). (110) "הוא כמין כמון, ודק ממנו, והוא שחור" (אבן עזרא, ישעיה כח, כה). (111) כן כתב רבינו פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ: "מותור ליתן התבלין והשומשומין והקצף וכיוצא בהן לתוך הבצק", כלומר, ואין כאן חשש של חימוץ. ודלא כהראב"ד שכתב כאן כי אין להתיר את התיבול אלא לאחר האפיה, אבל בעודה לישא אסור משום חימוץ, וראה גם בדבריו פ"ו מהל' חמץ ומצה, שם. (112) כן הוא בברייתא, שם. והכוונה שאין יוצאים במצה בכזית ראשון בליל ראשון של פסח (וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה תיבלה), כמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן טעונין שמן, כדאמרין בפרק שתי הלחם (מנחות צה:)
לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים, דתנור מקדש להו".

יום שני ז' ניסן ה'תשע"ז

פרק שלשה עשר

(1) מבאר בו מצות עשיית המנחות, וכיצד הן נעשות, ומעשה הקמיצה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת פֶּל מִנְחָה פְּמִצּוֹתָהּ הָאֻמּוּרָה
בְּתוֹרָהּ.²

(2) שנאמר (ויקרא ב, א-ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'
וגו' ואם מנחה על המחבת קרבנך וגו' ואם מנחת מרחשת",
ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה".

ב. וְכִיצַד עֲשִׂית חֲבִיתִי כֶּהֱן גָּדוֹל? מֵבִיא עֲשָׂרֹן
שֶׁלֶם³ וּמִקְדִּישׁוֹ⁴, וְחֻצְהָהּ בְּחִצֵּי עֲשָׂרֹן שְׁבִמְקֻדָּשׁ;
שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קֶרֶבֶה חֲצִיין - אֵינָה מִתְקַדֶּשֶׁת
לְחֻצְצִיין⁵. וּמֵבִיא עִמָּה עֲשֶׂה שְׁלֹשֶׁת לֶגִין שֶׁמֶן. שְׁנָאֻמֶּר:
בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה - לְהוֹסִיף לָהּ שֶׁמֶן פְּנִסְכִּי הַכֹּבֵשׁ.
וּבִלְל הַסֶּלֶת בְּשֶׁמֶן, וְחֻלְטָהּ⁶ בְּרוֹתְחִין, וְלֶשׁ מִכָּל
חֲצִי עֲשָׂרֹן שֶׁשׁ חֲלוֹת. וְנִמְצְאוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת⁸.

(3) של סולת. (4) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשורון
שבמקדש. (5) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר
מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשורון מביתו שחרית
ומקריב, חצי עשורון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר
(שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם
(=מעשורן שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה)
הוא מקריב, הא כיצד מביא עשורון שלם וחוצהו, ומקריב
מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". (6) "כשנותנין וכו'
הרותחים על הקמח קורין אותו חליטה". (7) "תעשה
מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירוש
המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא
הנ"ל: "והענין הזה הוא שיהא כל שמן שעושין עימה
רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט
נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד
בספרא שם. (8) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר
עשר, חוץ מלחם הפנים וחביתו כהן גדול שהם באות שתיים
עשרה". ובגמרא שם נלמדו חביתו כהן גדול בגזירה שווה
(חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו)
חק עולם לה" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי
ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שתיים עשרה חלות, שנאמר
(שם, ה) "ואפית אותה שתיים עשרה חלות", אף חביתו כהן
גדול שתיים עשרה חלות.

ג. וְאַחַת אַחַת הִיוּ נַעֲשׂוֹת. וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מְחַלֵּק
הַשְּׁלֹשָׁה לִגְיוֹן בְּרִבְעִיעִת שְׁבִמְקֻדָּשׁ, רִבְעִיעִת לְכָל
חֶלֶה, וְאוֹפֶה הַחֶלֶה מֵעַט וְאַחֵר כֶּהֱן קוֹלָה? אוֹתָהּ עַל
הַמִּחְבֶּת¹⁰ בְּשֶׂאֵר רִבְעִיעִת הַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה. וְאֵינָה מְבֻשְׁלָה
הַרְבֵּה¹¹, שְׁנָאֻמֶּר: תִּפְגִּי - בֵּין בָּשֵׁל וְנָא.

(9) מטגן בשמן. (10) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על

(125) דברי רבי זירא, אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל,
בפסחים לו, א. מ, א. 126) "לתיתה היא לשורן במים
מעט, ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן
נקייה" (רש"י, שם). (127) אבל הכהנים, שזריזין הן,
לותתין את המנחות, ראה תוספתא זכחים פ": "וכלן
רשאיין כהנים לשנות באכילתן מנחות ללותתן וכו'".
(128) שם בגמרא: "ומאי שנא ממנחת העומר, דתניא מנחת
העומר לותתין אותה וצוברין אותה, ציבור שאני". ומפרש
רש"י בלשון ראשון: "מנחת העומר קרבן ציבור הוא, וכל
עסקין שלה נעשין על-פי בית-דין וכו' ולתיתה הכל
בבית-דין ובזריזין הוא".

1 כא. כָּל הַמִּנְחוֹת הַנֶּאֱפוֹת נְלוּשׁוֹת בְּפוֹשְׁרִין¹²⁹,
2 וּמִשְׁמֶרֶן שְׁלֹא יִחְמִיצוּ; הוֹאִיל וְלִישְׁתָּן וְאַפִּיתָן
3 בְּפָנִים בְּעֶזְרָה¹³⁰, אֲנָשִׁי פָּנִים זְרִיזִין הֵן.

(129) משנה, מנחות נה, א. "וכך יפה לפת" (תפארת
ישראל, שם פ"ה מ"ב). (130) ראה להלן הכ"ג, ורוצה
לומר: אף כי הפושרין מחמיצין העיסה (ראה בהל' חמץ
ומצה שם ה"א), הוֹאִיל וְלִישְׁתָּן ואפייתן בפנים בעזרה,
אנשי פנים זריזין הן, ושומרים שלא יחמיץ.

4 כב. וּבִמְקוֹם שְׁבִמְשָׁלִין קִדְשֵׁי קִדָּשִׁים, שֶׁם אוֹפִין
5 אֶת הַמִּנְחוֹת; שְׁנָאֻמֶּר: זֶה הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שֶׁם
6 הַכֹּהֲנִים אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַחֻטָּאת, אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת
7 הַמִּנְחָה וְגוֹמֵר¹³¹.

(131) משנה וגמרא במנחות צו, א. וכפירוש ה'תוספות' שם
ד"ה שאלו, וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה' כאן.

8 כג. כָּל הַמִּנְחוֹת¹³² - טְחִינָתָן וְהִרְקָתָן בַּחוּץ,
9 וְלִישְׁתָּן וְעִרְכָתָן וְאַפִּיתָן בְּפָנִים¹³³. וְכָל מַעֲשֵׂיהֶן
10 בְּשָׂרִים בָּזָר, עַד שֶׁיָּבֹאוּ לְבֵית הַקִּמְצָה¹³⁴. וּמִחֲבֶת
11 וּמִרְחֻשֶׁת הִיוּ בְּעֶזְרָה, וּשְׁתֵּיהֶם מִכָּלִי הַשֶּׁרֶת
12 וּמִקְדָּשֵׁי¹³⁵. וְתִנּוּר שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מִתְּחַת הָיָה¹³⁶.

(132) בדפוס רומי וויניציאה ודפוס מג"ע (ב'מעשה וקח')
"כל המנחות", וכן הוא גם בכמה דפוסים חדשים. אבל
הנוסחא שלפנינו היא הנכונה, שהרי שתי הלחם ולחם
הפנים קרויים מנחה (למעלה ה"ג) ולישתן ועריכתן בחוץ
(פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ז, ופ"ח שם ה"ז), ואם-כן
אין כאן "כל המנחות" (כסף-משנה). (133) בעזרה,
תוספתא מנחות פ"א. והרקדה היא פועלת המניף בנפה (=)
העברת הקמח בנפה). (134) תוספתא שם. וכן הוא מנחות
ט, א. יח, ב. ופסחים לו, א. (135) "דכיון דבעינן אפיה
בפנים, אם-כן מחבת ומרחשת הנוכחים בתורה היו כלי
שרת, ומקדשים כדילפינן למעלה (פ"א מהל' כלי המקדש
ה"ט) דכלי שרת מקדשין ('קרי' ספר). וראה מנחות ג, א.
נא, א. וסג, א. (136) זכחים צה, ב: "תנור של מקדש,
מתכת היה". ושם צו, א - אמרו: "נעביד דחרס וכו' דכיון
דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושתן
בתנור, הוה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס לא עבדינן".
ופירש רש"י: "וקדושתן בתנור שאין נעשין בכלי שרת, לפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ז' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה וכוללה וכו'".
 (24) שם בברייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה וכוללה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונתה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (25) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה.

ו. מנחת המזבח והמרחשת כיצד? נותן השמן בכלי ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר וכולל הסלת. ואחר כך לשה בפושרין ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שפירשנו²⁶ ופוחת אותה פתים²⁸ ונותנה בכלי שרת²⁹, ויצק עליה שפא³⁰ השמן³¹, ונותן לבונתה³².

(26) משנה שם נה. "כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו". (27) אם מרחשת - מרחשת, ואם מחבת - מחבת. (28) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בברייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (29) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (30) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. "שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה". (31) משנה מנחות נט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) במנחת סולת, "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נותן הלבונה אחר יציקת השמן, כן במחבת ומרחשת.

ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת יש לה שפה³², והבצק שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו יוצא. ומחבת אין לה שפה, והבצק שאופין אותו בה קשה, כדי שלא יצא מפאן ומפאן.

(32) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות סג). "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך וניגר מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין".

ח. מנחת מאפה תנור כיצד? אם חלות היא³³ - בולל³⁴ הסלת בשמן, ולש בפושרין ואופה, ופוחת³⁵ ונותן בכלי שרת, ונותן עליה לבונתה. ואין בה יציקת שמן³⁶, שנאמר: חלות מצת בלולת בשמן³⁷. ואם ריקקין היא - לש את הסלת בפושרין³⁸ ומושח את הריקקין בשמן, שנאמר: וריקקין מצות משהים בשמן. ויראה לי, שאחר אפיה מושח אותם³⁹.

(33) שכן נאמר (שם, ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו'

מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. (11) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת".

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים¹ באמר¹², כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב. ולוקח החציים וכוכל כל אחד מהן לשנים ופוחת, עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים¹³. ומקריב החציון עם חצי קמץ לבונה בבקר¹⁴, והחצי הנשאר עם חצי קמץ לבונה - בערב. ואם הייתה מנחת חנוף¹⁵ - אינו חוצה, אלא מקריבה פלה פאחת עם קמץ לבונה¹⁶. ושתייהן פליל לאשים.

(12) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתי כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקללה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל" - שם כו, כו), לאו אורח ארעא". (13) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (14) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (15) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (16) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו): "מה אחרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה" (משנה למלך).

ה. מנחת הסלת כיצד היתה נעשית? מביא עשרון סלת¹⁷, או פמה עשרונות¹⁸, או כפי נדרו¹⁹, ושמן הראוי לה²⁰. ומודד בעשרון של מקדש²¹. ונותן שמן בכלי, ואחר כך נותן עליו את הסלת²², ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת וכולל הסלת בו²³, ואחר כך נותנה בכלי שרת וצק לתוכה שמן²⁴. ושמן שנתן תחלה עם השמן הפלול עם שמן שיצק - הפלל לג לעשרון. ונותן עליה לבונתה²⁵.

(17) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (18) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן. (19) כי "חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (20) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (21) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (22) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (=כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירוש המשנה שם) טעונות שלשה) מתנות שמן, יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (23) שם עה. בברייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם

הַרְקִיקִין - כְּשֶׁרָה⁵³; לֹא נִאֲמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶלָּא לְמַצְוָה, שֶׁכֶּף הִיא מִצְוָתָהּ.

(50) את הסולת עם השמן. (51) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (52) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (53) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר".

יב. סֵדֶר הַבָּאָת הַמִּנְחָה בְּיָצֵד? מֵבִיא אָדָם סֹלֶת
מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקִלְתוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ שֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁל
שָׁאֵר מִיְּנֵי מִתְכּוֹת, כָּלִי שֶׁהוּא רָאוּי לְכָלִי שְׁרֵת⁵⁴.
וְאִם הָיְתָה מִנְחַת הַסֹּלֶת⁵⁵ - נִוְתְּנָה לְכָלִי שְׁרֵת⁵⁶
וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שְׁרֵת⁵⁷. וְאִם הָיְתָה מִן הַמִּנְחוֹת
הַנֶּאֱפֹת - אוֹפָה אוֹתָהּ שֵׁם בְּמִקְדָּשׁ, וּפּוֹתֵת כְּמוֹ
שֶׁבֶאֱרָנוּ, וְנוֹתֵן הַפְּתִיתִין לְכָלִי שְׁרֵת. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ
שִׁמְנָה וּלְבֻנְתָּהּ וּמִזְלִיכָה אֶצֶל פֶּה⁵⁸. וְהַפֶּה מְזֻלָּיכָה
אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ⁵⁹ וּמִגִּישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מְעֵרְבִית כִּנְגֵד
חֻדָּה שֶׁל קֶרֶן וְדִיּוֹ. וּמְסַלֵּק אֶת כָּל לְבֻנְתָּהּ לְצֵד
אַחֲדֵה⁶⁰, וְקוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שִׁמְנָה; שְׁנֵאֲמַר:
מִסֻּלָּתָהּ וּמִשִּׁמְנָהּ. וְנוֹתֵן הַקֶּמֶץ לְכָלִי שְׁרֵת וּמִקְדָּשׁוֹ
בְּכָלִי שְׁרֵת⁶¹. וְקֶמֶץ שֶׁחֲלָקוֹ בִּשְׁנֵי כָּלִים - אֵינוֹ
קָדוֹשׁ⁶², וְחֻזְרֵה וּמִקְדָּשׁ⁶³. וּמִלֵּקֵט אֶת כָּל לְבֻנְתָּהּ
וְנוֹתְנָה עַל הַקֶּמֶץ שֶׁבְּכָלִי וּמַעֲלָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ
וּמוֹלִחָהּ⁶⁴. וְנוֹתְנָה עַל גְּבִי הָאֲשִׁים מִכָּלִי שְׁרֵת⁶⁵. וְאִם
מִנְחַת כְּהָנִים הִיא - אֵינוֹ קוֹמֵץ⁶⁶, אֶלָּא נִוְתֵן מִלָּה
עַל כֻּלָּהּ⁶⁷ וּמִשְׁלִיף הַכֹּל עַל גְּבִי הָאֲשִׁים.

(54) בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלתות של כסף ובקלתות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאו של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבד ואם עשאו של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין". (55) למעט מאפה תנור. (56) והיינו לאחר הבליילה, לפני היציקה. (57) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. (58) "דכתיב (ויקרא ב, ב) "והביאה אל בני אהרן וגו'". (59) דכתיב (שם, ח) והגישו אל המזבח". (60) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן קמץ ועלה בידו צורו או גגרו מלח או קורט לבונה פסול". (61) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". (62) במנחות ז: "איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". (63) כלומר, על ידי עירובן ונתינתן בכלי אחד (משנה למלך). [ואין זה דומה ל"נשפך הדם מצוואר הבהמה ואספור", שפסול - שכיוון

חלות מצות וגו' ורקיקי מצות וגו'". (34) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". ושם עה. "חלות בלילות ואין רקיקין בלילין, רקיקין משוחין ואין חלות משוחות". (35) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיחה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בבביתא שם "לרבות כל המנחות לפתיחה", אפילו מאפה תנור. (36) שנתמעטה מנחת מאפה מיציקת שמן. (37) לפיכך צריכה בלילה. (38) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (39) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה). חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיקין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחן אחר האפייה.

ט. וְכִיצַד מוֹשְׁחֵן? מֵבִיא לֵג שֶׁמֶן לְכָל עֶשְׂרוֹן
וּמוֹשְׁחֵן וְחֻזְרֵה וּמוֹשְׁחֵן עַד שֶׁיִּכְלָה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּלָּג.

י. כָּל אַרְבַּע מִנְחוֹת אֵלּוּ הָאֲפוּיוֹת⁴⁰, כְּשֶׁאֲפוּיִן אוֹתָן
- אוֹפִין כָּל עֶשְׂרוֹן עֶשֶׂר חֲלוֹת⁴¹. וְאִם רָבָה בְּחִלּוֹת
אוֹ חֶסֶר - כְּשֶׁרָה⁴². וְכִיצַד פּוֹתֵתִין אוֹתָן⁴³? כּוֹפֵל
הַחֲלָה לְשָׁנִים, וְהַשָּׁנִים לְאַרְבָּעָה, וּמִבְדִּיל⁴⁴. וְאִם
הָיְתָה הַמִּנְחָה שֶׁל זָכָרִי כְּהֵנָה⁴⁵ - אֵינוֹ מִבְדִּיל
וּפּוֹתֵת⁴⁶. וְכָלִין⁴⁷ פְּתִיתִין כְּזִיתִים⁴⁸. וְאִם הַגִּדְלִי
הַפְּתִיתִין אוֹ הַקֶּטִּין אוֹתָן - כְּשָׁרִים⁴⁹.

(40) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור רקיקין. אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (41) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תודה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר". (42) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (43) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיחה, שאין פתיחה אלא לפני קמיצה, וזו נקמצה בעודה סולת. (44) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (45) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולעניין מנחת חביתי כהן גדול. (46) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיתים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים כופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (47) אף אלו שפותתן ומבדיל. (48) משנה שם: "יכולין פותתן כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא פתות אותה פתים, ואמרו [בגמרא] אותה פתים ולא פיתיה פתיתין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיחה, רק לא יהו פחות מכזית". (49) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח): "מאי פתין מרובות, שריבה בפתייתן (=באופן שכל פתיחה ופתיחה פחותה משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שמייעט בפתייתן, באופן שכל פתיחה ופתיחה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)".

יא. לֹא כָּלִין⁵⁰, לֹא פְּתִיתִין⁵¹, לֹא הִגִּישׁ⁵², לֹא מִשַּׁח אֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ז' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"השמן מיעוטו מעכב את רובו". ובגמרא שם: "אמר קרא (שם ב, ב) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה".

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת מחמשה מיני מנחות הבאות בנדבה.

- א. מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים² וכל מין שירצה מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה³.
- ומתנדב או נודר מנחה ממנחת נסכים⁴ לבדה⁵ מאי זה מין משלשה מיני מנחות נסכים⁶, כמו שבארנו⁷.
- ומתנדב או נודר בין בפני עצמו⁸, או לבונה בפני עצמו⁹, או שמן בפני עצמו¹⁰, או עצים למערכה¹¹, מפני שהן פקדון¹², שנאמר: וילקחן העצים¹³.

(2) שנאמר (ויקרא א, בג) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' אם עולה קרבנו וגו'", והמדובר בקרבן נדבה (ספרא שם פרשה ב הלכה ד, ורש"י שם). (3) כגון מנחת הסולת, מנחת המחבת, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור, חלות ומנחת מאפה תנור ריקין, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (4) ראה למעלה פ"ב הלכה א, כי היין והסולת שמביאים עם הקרבן, הם הנקראים "נסכים", והסולת לבדה נקראת "מנחת נסכים". (5) כלומר, אפשר לנדר או לנדב מנחת נסכים אפילו בלי קרבן, וראה בזבחים פד. ומנחות קד: קו. דברי רבא. (6) נסכי כבש, נסכי איל ונסכי פר. (7) למעלה שם הלכה ד. (8) משנה מנחות קד: תוספתא מנחות פ"ב, וספרא ויקרא דבורא דנרבה פרשה ח הלכה ה. וראה בזבחים צא: כיצד היה מקריב את היין בפני עצמו, וראה גם להלן פט"ז הלכה יד, ופי"ז הי"ב. (9) מנחות קו: וספרא שם הלכה ד. וראה להלן פט"ז שם. (10) כרבי טרפון במשנה שם קד: ובספרא שם הלכה ז. ולא כרבי עקיבא, משום שסתם משנה (שם קז.) כר' טרפון: "הרי עלי שמן, לא יפחות מלוג. רבי אמר, שלשה לוגין". ומחלוקת ואחר-כך סתם, הלכה כסתם (כספ-משנה בשם ר"י קורקוס). ועוד, כי גם רבי הנ"ל סובר כמותו (כספ-משנה). וראה להלן פט"ז שם. (11) שם כ: קו: וספרא שם. וראה למעלה פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכות ט"ו, ובפ"ח שם הלכה ז. (12) מנחות וספרא שם. (13) במנחות שם, מובא הפסוק "והגורלות הפלנו על קרבן העצים" (נחמיה י, לה).

- ב. שנים¹⁴ מתנדבין או נודרין קרבן אחד עולה או שלמים, אפלו פרידה¹⁵ אחת של תורים או בני יונה מביאין אותה בשתפפות¹⁶. אבל המנחה אינה באה בשתפפות¹⁷. ודברים אלו הן דברי קבלה¹⁸.

(14) מנחות שם. (15) יחידה. (16) ראה למעלה פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (17) מנחות קד: וספרא שם פרק י הלכות ג' ו. שנאמר במנחה (שם ב, א) "סולת יהיה קרבנו", היחיד מביא מנחת נדבה, ואין השותפים מביאין מנחת נדבה. ולא הזכיר רבינו אם שנים מביאים יין או לבונה או עצים, ועיין ספרא שם הלכה ו, ובפירוש המיוחס לר"ש שם. (18) כלומר, הלכה למשה מסיני. אבל צריך עיון, כי הרי למדו כן מן הפסוק "קרבנו", ראה למעלה.

שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה ובוזה פחות משיעור הזאה, שגם כן חוזר ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול. (64) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (65) בגמרא (שם טו.) "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". (66) "חזן ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה". (67) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג ש"בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:)"

- יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? פדרן שקומץ כל האדם⁶⁸: פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ⁶⁹.
- קמץ בראשי אצבעותיו⁷⁰ או מן הצדידין⁷¹ - לא יקטיר, ואם הקטיר - הרצה⁷². ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול⁷³.

(68) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלוא קומצו, כדקמצי אינשי". (69) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו. ו"כך היא עבודת הקמיצה: קודם שיתחב אצבעותיו בקמח, כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכפופים לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". (70) "שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו". (71) "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון אחר: מן הצדידין מצידי הכלי שלא קמץ באמצע הכלי". (72) במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשאר כולן ב"תיקו". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר, ובדיעבד הורצה. (73) משנה במנחות ו. "הקומץ היתר והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו מבורץ", ומבורץ הוא גדוש. ולמדו כן ממה שנאמר "מלא קומצו" (ויקרא ב, כ) יכול מבורץ, תלמוד לומר (שם ו, ח) בקומצו, "שאין לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ".

- יד. אין קמץ פחות מפשגי זיתים. ומקצת הקמץ מעכב את פלו⁷⁴. והקמץ והלבונה מעכבין זה את זה. הסלת והשמן מעכבין זה את זה, ומקצת השמן מעכב את פלו⁷⁵. אין פחות מלג לעשרון, כמו שבארנו.

(74) משנה שם כז. "הקומץ מיעוטו מעכב את רובו", "שם חסר כל שהוא פסול" (רש"י) ובגמרא שם: "מאי טעמא, אמר קרא (שם ב, ב) מלא קומצו". (75) שם במשנה:

אלא "שור זה עלי", כוונתו במה שאמר "עלי", להתחייב להביא שור "זה", אבל לא להתחייב באחריות אם נאבד או מת. (29) מנחות קט. ואף שאמר "עלי" אינו חייב באחריות, כיון שפירש שכוונתו שלא יתחייב באחריותה.

ז. כָּכָר בְּאַרְנֶנּוּ³⁰, שֶׁהַעֲוֹשָׁה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהַקְרִיב בּוֹ קֶרֶבֶנּוֹת³¹ - אֵינוֹ כְּבִית עֲבוּדָה זָרָה. וְהָאוֹמֵר: הֲרִי עָלִי עוֹלָה³² שְׁאִקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשׁ³³, וְהַקְרִיבָה בְּבֵית זֶה - לֹא יֵצֵא³⁴. שְׁאִקְרִיבָנָה בְּבֵית זֶה³⁵, וְהַקְרִיבָה בְּמִקְדָּשׁ - יֵצֵא³⁶; וְאִם הַקְרִיבָה בְּאוֹתוֹ הַבֵּית - יֵצֵא. הֲרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּדְרָה עוֹלָה עַל מְנַת שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ³⁷. וְעֲנוּשׁ פֶּתַח עַל הַעֲלִיתָהּ בַּחוּץ³⁸. וְכֵן אִם אָמַר: הֲרִינִי נִזִּיר עַל מְנַת שְׁאֵגִלָּח בְּבֵית זֶה³⁹, אִם גִּלָּח שָׁם - יֵצֵא⁴⁰. הֲרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּדְרָה לְעַעֵר עֲצָמוֹ, וְהֲרִי עֲצֵר עֲצָמוֹ, וְאִינָה נִזִּירוֹת⁴¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כבר ביארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות בו".

לכאורה אפשר לומר שדעת הרמב"ם היא כדעת המרדכי, שמדבריו הוכיחו האחרונים שבנין בית-כנסת הוא בכלל "ועשו לי מקדש", וכלשונו במניין המצוות (מצוה כ') "ציוונו לבנות בית הבחירה לעבודה", שיכול להשתמע גם על עבודת התפילה, ואף שכתב בהלכות בית-הבחירה "כיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבנות", היינו שרק בית לקרבנות נאסר לבנות, אבל בית-כנסת לא.

אבל קשה לומר כן בדעת הרמב"ם, שהרי לא הזכיר כלל במצות-עשה כ' הנ"ל על דבר חיוב בניית בית-הכנסת. ולהעיר שיש שלמדו מצות בניית בית-כנסת מהפסוק בנביא "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו כו".

(על-פי "לקוטי שיחות" חל"א עמוד 127 הערה 46)

(30) למעלה פרק ט מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. (31) כגון מקדש בית חוניו, אשר באלכסנדריא של מצרים. (32) שם במשנה. (33) במשנה שם: "הרי עלי עולה, יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו, לא יצא". הרי שהמדובר באומר סתם "הרי עלי עולה", אע"פ שלא פירש שיקריבה במקדש. ודברי רבינו צריכים עיון (הר המוריה). (34) משנה שם. שהרי זה כמת או נגב, שאם אמר הרי עלי, חייב באחריותו. (35) כלומר, אמר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו. (36) שם במשנה כדברי תנא-קמא. ואף כי הקרבן הזה אינו נחשב לקרבן כלל, שהרי הוא שחטי חוץ - אינו חייב באחריותו. (37) ראה למעלה הלכה ו. והם דברי רב המנונא בגמרא שם. (38) כלומר, על שחוטי חוץ למקדש. והם דברי רב המנונא ור' יוחנן, וכן הוא בברייתא שם. (39) כלומר, ע"מ שאביא קרבנות התגלחת בבית זה. (40) שם במשנה. כלומר, אף כי קרבנות אלו אינם נחשבים כלל, אינו מחוייב להביא קרבנות תגלחת אחרות במקדש. וחייב כרת על העלאת בחוץ,

1 ג. הֵנִיחַ מִנְחָה לְשָׁנִי בְּנִי וְמַת¹⁹ - הֲרִי אֵלָיו מִבְּיָאֵין
2 אוֹתָהּ²⁰.

(19) כלומר, הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת. (20) מימרא של ר' יוחנן בזבחים ה: "הניח מנחה לשני בניו ומת, קריבה ואין בו שותפות". ומה שכתב רבינו בפ"א מהלכות תמורה הלכה ה "הניח בהמה לשני בניו ומת, הרי זו קרבה ואין ממירין בה, שהרי הם בה שותפין, והשותפין אין עושין תמורה", - הכוונה שהם שותפין במקצת, ואינם שותפים לגמרי, לפי שמתכפרים בה רק מקופיא (ראה שם ו.), ולענין הקרבה, קרבה משום דנפש מקרי (=נפש כי תקריב, ראה שם ה:) כיון שאינם שותפין לגמרי (לחם-משנה כאן).

3 ד. אִי זֶה הוּא נִדְרָה וְאִי זֶה הִיא נִדְבָה²¹? הָאוֹמֵר: הֲרִי
4 עָלִי עוֹלָה²², אוֹ הֲרִי עָלִי שְׁלָמִים, אוֹ הֲרִי עָלִי
5 מִנְחָה, אוֹ הֲרִי דְמִי בְּהֵמָה זו²³ עָלִי עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים
6 - זֶהוּ הַנִּדְרָה. אֲבָל הָאוֹמֵר: הֲרִי בְּהֵמָה זוֹ אוֹ דְמִי
7 בְּהֵמָה זוֹ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים, אוֹ הֲרִי הַעֲשָׂרוֹן הַזֶּה
8 מִנְחָה - הֲרִי זֶה נִדְבָה.

(21) ראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה ב. (22) קניין פרק א משנה א. וראה גם ראש השנה ו. מגילה ח. וחולין קלט. והיינו קבלת התחייבות להביא קרבן, ולא ייחד לכך בשעת ההתחייבות בהמה זו או אחרת. (23) ראה להלן הלכה ו.

9 ה. מַה בֵּין נִדְרִים לְנִדְבוֹת²⁴? שֶׁהַנִּדְרָה, אִם הִפְרִישׁ
10 קֶרֶבֶנּוֹ וְאָבְדָה²⁵ אוֹ נִגְבָּה - חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ²⁶ עַד
11 שִׁיקְרִיב כְּמִי שֶׁנִּדְרָה²⁷; וְהַמִּתְנַדֵּב וְאוֹמֵר "זו", אִם מַת
12 אוֹ נִגְבָּה - אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ.

(24) ראה גם בהלכות נדרים שם. (25) הוא-הדין אם מת, וכן הוא במקורות הנ"ל. וכן כתב רבינו להלן בדין הרי זו. (26) ראה קניין וראש השנה ומגילה וחולין שם. ורוצה לומר: חייב להביא אחר. (27) כלומר, עד שיקריבו על המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, חייב באחריות, שהרי אפילו אם הקריב, אלא שהקריב שלא לשמו (בכל הקרבנות חוץ מחטאת ופסח), כשר ולא עלה לבעלים, וצריך להביא אחר, כמפורש בזבחים ב. ולהלן פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א (משנה-למלך). וראה בספרי פ' ראה (לדברים יב, כו).

13 ו. הָאוֹמֵר: דְּמִי שוֹר זֶה עָלִי עוֹלָה וְדְמִי בֵּית זֶה עָלִי
14 קֶרֶבֶן, וְמַת הַשּׁוֹר וְנִפְלַח הַבֵּית - חֵיב לְשָׁלֵם²⁸. אָמַר:
15 הֲרִי עָלִי עוֹלָה עַל מְנַת שְׁלֹא אֶתְחַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ -
16 אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ²⁹.

(28) בערכין כ: במשנה: "שור זה עלי עולה, ובית זה עלי קרבן, מת השור ונפל הבית - חייב לשלם", ובגמרא שם, "אמר ר' חייא בר אבא, לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי. אבל אמר שור זה עולה, כיון דאמר זה ומת - אינו חייב באחריות, עלי להביאו קאמר". כלומר, אם אמר "דמי שור זה עלי", אנו אומרים כי הכוונה במה שאמר "עלי" לקבלת אחריות אם נאבד או מת, אבל אם לא אמר "דמי"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ז' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יא. האומר: ⁵¹ הרי עלי כנדרי רשעים ⁵² שמנדרהן
נזיר וקרנן ושבועה ⁵³ - חזק בכלל ⁵⁴. כנדרי פשרין
- לא נתחייב כלום ⁵⁵. הרי עלי כנדרות פשרין ⁵⁶ - הרי
זה נדר כנזיר וקרנן ⁵⁷. וכל כנזיר ⁵⁸ קרנן -
כקרנן ⁵⁹.

(51) נדרים ט. במשנה. (52) הנודרים בעת כעסם בניזיר ובקרנן ושבועה, ונקראו כך משום שכתוב (דברים כג, כג) "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא", ואמר שמואל (נדרים כב.) הנודר – אף-על-פי שמקיימו נקרא רשע. (53) כלומר, שהרשעים נודרים בניזיר וקרנן ושבועה. וכל זה הוא מדברי הנודר. (54) משנה שם: "כנדרי רשעים נדר בניזיר ובקרנן ובשבועה". (55) שם במשנה: "כנדרי כשרים לא אמר כלום", "שאינן הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס" (רבינו בפ"א מהלכות נדרים הלכה כב) "שהחסידיים אינם מחייבין עצמן בנדר, מפני שלא יכינו עצמם לעבירה, והוא מה שאמר הכתוב (שם, כב) לא תאחר לשלמו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (56) ראה למעלה הלכה ד, אי זהו נדר ואי זהו נדבה. (57) במשנה נדרים שם: "כנדרותם (של הכשרים) – נדר בניזיר ובקרנן". כלומר, כנדרת החסידים, "והחסידיים גם כן אינם מתנדיים בקרנן, ואפילו נדבה, מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר (שם) לא תאחר לשלמו, ואמנם היו מביאין הקרנן והוא חולין עד העזרה, ושם יתנדב בו כל מה שירצה" (פירוש המשנה שם). וכל זה בניזיר וקרנן, אבל לא בשבועה, כי אין החסידים נשבעין. וראה ברש"י ורא"ש ור"ן שם, ובפ"א מהלכות נדרים הלכה כה. (58) כלומר, שמות לואי לקרנן, כגון "קונם, קונח, קונז" (פ"א מהלכות נדרים הלכה טז). (59) ראה משנה בנדרים שם.

יב. אין הנזיר ולא המתנדב חזק עד שיהא פיו ולבו שוין ⁶⁰. פיצד? המתפנן לומר 'הרי עלי עולה' ואמר 'שלמים', או שנתפנן לומר 'הרי זו עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום. נתפנן לנדר בעולה ואמר 'קרנן', לנדר בחרם ⁶¹ ואמר 'הקדש' - דבריו קיימים ⁶²; שבעולה קרנן, והחרם הקדש. וכן כל פיוצא בזה. בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום - חזק. פיצד? גמר בלבו שזו עולה או שיהא עולה - הרי זה חזק להביא; שנתאמר: כל נדיב לב וביאה - בנדיבות לב יתחייב להביא ⁶³. וכן כל פיוצא בזה מנדרי קדשים ונדבות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום, חייב להביא בו".

כמו שהתורה מצוה גם על דברים שבלב: לייחדו, לאהבו, ליראה אותו וכו' כך קבעה שבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו של אדם.

כמבואר למעלה. (41) שם בגמרא. כלומר, לא התחייב בניזירות, אלא רק לצער עצמו. ואם כן, אינו חייב בקרבנות נזיר, והקרבנות שהביא – אינם קרבנות תגלחת, אלא התכוון לדורון בעלמא, שאמר: אם אפשר להביא בבית חוני, יטרח להביא, יותר מזה לא יטרח.

ח. חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא, ואינן באין בנדר ונדבה ⁴². האומר: הרי עלי חטאת או אשם, או שאמר: הרי זו חטאת או אשם - לא אמר כלום ⁴³. הרי מחייב חטאת או אשם ואמר: הרי זו לחטאתי או לאשמי, או הרי המעות האלו לחטאתי או לאשמי - דבריו קיימים ⁴⁴.

(42) משנה חולין מא: (וראה גם זבחים ב.) שהרי נאמר בהם (ויקרא ה, א – יז) "נפש כי תחטא". וראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה י. (43) תוספתא תמורה פ"ג: "הרי זו חטאת והרי זו אשם, אף-על-פי שחייב (= כלומר, עבר עבירה שחייב בה חטאת או אשם) לא אמר כלום". כיון שלא אמר מפורש "לחטאתי", "לאשמי". וראה בחולין שם. (44) שם בתוספתא: "הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמי, אם היה חייב דבריו קיימין, ואם לאו לא אמר כלום".

ט. האומר: קרנן מצרע זה או יולדת זו עלי, אם היה אותו מצרע או היולדת עניים - מביא הנזיר קרנן עניים ⁴⁵; ואם היו עשירים - מביא הנזיר קרנן עשיר, אף על פי שהנזיר עני ⁴⁶.

(45) משנה בערכין יז. וראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג, כי קרבנה של היולדת הוא: כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. והמצורע קרבנו שלשה: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. ואם אין ידו משגת, מביא קן: אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש לאשם. וכל זה אם הנזיר הוא עני, אבל אם הנזיר הוא עשיר, אף שהמצורע או היולדת עניים, מביא קרבן עשיר, ראה להלן בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה יא. (46) משנה שם, וכן הוא בהלכות מחוסרי כפרה שם.

י. האומר: חטאתו ועולתו ואשמו ושלמים של פלוני עלי ⁴⁷, אם רצה אותו פלוני - הרי זה מניחו להקריבן על ידו ומתפטר לו ⁴⁸. רצה בשעת הפרשה ולא רצה בשעת הקרבה, אלא חזר בו: בעולה ובשלמים - מקריבין ומתפטר לו בהן, אף על פי שאינו רוצה עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה ⁴⁹; אבל בחטאת ואשם לא נתפטר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף ⁵⁰.

(47) כלומר התחייב להביא עבור הפלוני, הקרבנות שהפלוני מחוייב בהם. (48) ערכין כא: (49) ערכין שם כדעת שמואל, שאינו צריך לדעתו, כיון שאינם באים על חטא (תוספות שם ד"ה מאי). (50) שהם באים על חטא וצריכין להתוודות, ולכן צריכים דעת גם בשעת כפרה (תוספות שם).

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ז' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תשמוּר זו מצות לא-תעשה, למה לי, מלא תאחר לשלמו נפקא. ועשית אזהרה לבית-דין שיעשון, למה לי, מיקריב אותו נפקא וכו'. חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב, הרי כי מ'ובאת שמה והבאתם שמה" למדו כל מה שלמדו ממוצא שפתין תשמוּר, הרי שגם בדק הבית ומתנות עניים בכלל עשה זו (מעשה רוקח). (70) כן הוא בראש השנה שם, ובתמורה יח. "אמר רבא, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה". (71) מדבריו כאן נראה, שכל שעברו עליו שלשה רגלים אפילו שלא כסדרן (פסח, שבועות וסוכות) – עובר בכל תאחר. וכן נראה מדבריו בספר המצוות לאוין קנה (כפי הנדפס בסה"מ לעם, וכן הוא בהוצאת הגר"ח הלל) שכתב "ובא בקבלה שאינו עובר על לא זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים" (אבל בספר המצוות בדפוסים ישנים: "עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן"). והוא כדעת תנא-קמא בראש השנה ד: ולא כד' שמעון שם שאינו מחייב בכל תאחר אלא-אם-כן היו שלשת הרגלים כסדרן וחג המצות תחילה, וכן כתב רבינו בפירושו המשנה בתחילת ראש השנה: "ור' שמעון אומר וחג המצות תחילה כדי שיהיו על הסדר, והוא ענין אמרו בכאן לרגלים, ואינה הלכה". (72) כן דעת הר"ן בנדרים ט: כי על הנדבה עובר בכל תאחר, אבל בפירוש המיוחס לרש"י שם כתב, כי בנדבה אינו עובר על כל תאחר. (73) בראש השנה ד. "תנו רבנן, חייבי הדמין והערכין והחרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בכל תאחר". ומפרש רש"י "והחרמין חרמי גבוה", אבל התוספות שם כתבו: החרמין, בין חרמי גבוה ובין חרמי כהנים. (74) ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא, יכול יהיה עובר עליו משום כל תאחר, ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. הא אין עובר עליו משום כל תאחר עד שיעברו עליו רגלי שנה כולה". (75) תוספתא מכות פ"ד: "המאחר במוקדשין וכו' עובר בלא-תעשה, אבל אינו לוקה את הארבעים לפי שאין בהן מעשה".

(60) תרומות פ"ג משנה ח. שנאמר (שם, כד) "מוצא שפתין תשמוּר", ונאמר (ויקרא ה, ד) "לבטא בשפתים", ונאמר (שמות לה, ה) "כל נדיב לבו" – הרי שצריך גם גמר בלב ומבטא בשפתים (ראה פסחים סג. ושבועות כו:). וכל זה אינו אלא כששפתיו מכחישות את לבו, אבל אם אין שפתיו מכחישות את לבו, כגון שלא הוציא בשפתיו כלום, אלא רק גמר בלבבו שזו עולה או שלמים – הרי הוא חייב להביא, ראה להלן בהמשך ההלכה. (61) לבדק הבית. ואף חרמי כהנים, כל זמן שהם ביד הבעלים, הם הקדש, כמו שאמרו בבכורות לב. וראה בתוספות ראש השנה ה: ד"ה ערכין (הר המוריה). (62) כן מפורש בתוספתא נדרים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 281 2) – אור-שמש במילואים. וראה שבועות שם, שגמר בלבבו שלא יאכל פת חטים והוציא מפיו פת סתם, אסור בפת חטים. שפת חטים, פת שמה (ראה בהלכות שבועות פ"ב הלכה יד), והוא-הדין כאן, כיון שאין שפתיו מכחישין את לבו (ראה הר המוריה ואור שמש כאן). (63) בשבועות שם: "אין לי אלא שהוציא בשפתיו. גמר בלבבו מנין, תלמוד-לומר (שמות לה, ה) כל נדיב לבו".

יג. אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן מערכין⁶⁴ ודמים⁶⁵ ומעשרות⁶⁶ ומתנות עניים⁶⁷, מצות עשה מן התורה שביא הכל ברגל שפגע בו תחילה⁶⁸. שנאמר: ובאת שמה והבאתם שמה וגומר⁶⁹. כלומר, בעת שתבוא לחג - תביא כל מה שאתה חייב בו, ותתן כל חוב שעליך לשם. הגיע הרגל ולא הביא - הרי זה בטל מצות עשה⁷⁰. עברו עליו שלשה רגלים⁷¹ ולא הביא קרבנותיו שנדר או התנדב⁷² או שלא נתן הערכים והתרמים⁷³ והדמים - הרי זה עבר בלא תעשה, שנאמר: לא תאחר לשלמו. אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה כלה⁷⁴. ואין לזקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה⁷⁵.

יד. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדאה על גב בהמה אחרת - אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו על האחרת שלשה רגלים⁷⁶. ואחד האיש ואחד האשה עובר בכל תאחר⁷⁷. אבל היורש אינו עובר בכל תאחר⁷⁸.

(76) בראש השנה ה: "תנו רבנן וכו' לא תאחר לשלמו, הוא ולא חילופיו וכו'. אמר רב ששת, לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והומם וחיללו על אחר ועבר עליו רגל אחד, סלקא-דעתך-אמינא הואיל ומכח קמא קאתי, כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן". וראה ירושלמי שם פ"א הלכה א. (77) שם ו: "בעי ר' זירא, אשה מה היא בכל תאחר, מי אמרינן הא לא מחייבא בראיה, או דילמא היא איתא בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. ומי אמר אביי הכי, והאמר אביי אשה בעלה משמחה, לדבריו דר' זירא קאמר", ולפי שפסק רבינו (פ"א

(64) שאמר ערכי עלי או ערך זה עלי או ערך פלוני עלי (ראה פ"א מהלכות ערכין הלכה ב). (65) שאמר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי, אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו וכו' (שם הלכה ט). (66) מעשר דגן ומעשר בהמה. (67) כגון לקט שכחה ופאה. אבל צדקה, ראה למעלה פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה א, שאם מצויין עניים, חייב ליתן להם מיד, ולא ימתין עד לרגל הראשון, ואם עבר הרי זה חייב בכל תאחר (הר המוריה). (68) דהיינו אחד משלושת הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. וראה בספר המצוות, עשה פג. (69) ראה ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "ובאת שמה והבאתם שמה. לקבעם חובה, שלא יהא אלא ברגל ראשון שקבע ושפגע בו וכו'". ובראש השנה ו. ת"ר מוצא שפתין (דברים כג, כד) זו מצות-עשה. תשמוּר, זו מצות לא-תעשה. ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשון. כאשר נדרת, זה נדר. לה' אלקיך, אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. נדבה, כמשמעו. אשר דברת, אלו קדשי בדק הבית. בפיו, זו צדקה. אמר מר: מוצא שפתין זו מצות-עשה, למה לי, מובאת שמה והבאתם שמה, נפקא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ז' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יז. כָּל חִיבֵי⁸⁵ עוֹלוֹת⁸⁶ וּשְׁלָמִים - מִמִּשְׁכְּנֵי אוֹתָם⁸⁷.
 אף על פי שְׁאִין מִתְפַּכֵּר לוֹ עַד שִׁירְצָה⁸⁸, שְׁנֹאמֵר
 'לְרַצְנוּ' - כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר רוּצָה אָנִי. אֲכַל
 חִיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת - אֵין מִמִּשְׁכְּנֵי אוֹתָן⁸⁹;
 הוֹאִיל וְהֵם מְעַכְבֵּי פִּפְרָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שְׁמָא
 יִפְשְׁעוּ וְיִשְׁהוּ קְרָבָנוּתֵיהֶן. חוּץ מִחֲטָאוֹת נְזִיר, הוֹאִיל
 וְאֵינָה מְעַכְבֵּת⁹⁰ מְלִשְׁתוֹת יַיִן - שְׁמָא יֵאָחֵר אוֹתָהּ,
 לְפִיכֶךָ מִמִּשְׁכְּנֵי אוֹתוֹ עֲלֶיהָ⁹¹.

(85) ערכין כא. במשנה. (86) נראה מזה, כי בכלל זה גם עולת מצורע. ואף-על-פי שאמרו שם "אמר רב פפא, פעמים וכו' חייבי עולות אין ממשכנין אותן וכו' בעולת מצורע, דתניא ר' ישמעאל וכו' אומר כשם שחטאתו ואשמו מעכבתו, כך עולתו מעכבתו", וכך כתב פירוש המשנה בערכין שם – הרי פסק רבינו להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"ה, שעולה אינה מעכבת (ועיין כסף-משנה והר המוריה). (87) משנה שם. וראה בפ"ג מהלכות ערכין הלכה יד "ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו, ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין, מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל". והואיל ואין בהן (בעולות ושלמים) כפרה, לפעמים מתעצלין בהן, ולפיכך ממשכנין אותן" (פירוש המשנה שם). (88) שם בערכין. (89) שם במשנה. (90) ראה להלן פ"ח הלכה ט. (91) שם בגמרא: "אמר רב פפא, פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן וכו' בחטאת נזיר, דכיון דאמר מר, אם גילח על אחד משלשתן יצא, ואם נזק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים, פשע בה ולא מייתי".

פרק חמשה עשר

(1) יבאר בו דין האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים, ודין חזרה בהקדש תוך כדי דיבור.

א. הָאוֹמֵר²: וְלִדָּה שָׁל זוֹ עוֹלָה וְהִיא שְׁלָמִים³ -
 דְּבָרֵי קִיָּמִים⁴. הִיא שְׁלָמִים וְלִדָּה עוֹלָה: אִם לָכֶּךָ
 נִחְפֹּן - דְּבָרֵי קִיָּמִים⁵; וְאִם אֲחֵר שְׁנֹאמֵר בְּלִבּוֹ⁶
 וְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו שִׁתְּהִיהָ שְׁלָמִים חֲזֹר בּוֹ וְאָמַר
 'וְלִדָּה עוֹלָה', אָף עַל פִּי שִׁחֲזַר בּוֹ בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבוּר
 - הֲרִי וְלִדָּה שְׁלָמִים; שְׁאִין חֲזָרָה בְּהִקְדָּשׁ וְאִפְלוּ
 בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבוּר⁷.

(2) משנה, תמורה כה, א. (3) כלומר, היתה לו בהמת חולין מעוברת, ואמר כי הוולד יהיה לעולה, והבהמה עצמה תהיה לשלמים. (4) כיון שמקודם הקדיש את הוולד, ואחר-כך הקדיש את האם, ראה להלן בסמוך. (5) כלומר, אם בשעה שאמר "היא שלמים", היתה כוונתו רק עליה, ואילו על הוולד היתה כוונתו לומר אחרי-כן שיהיה עולה – דבריו קיימים, הואיל ואין הפה יכול לדבר שני דברים כאחד, וכדברי רבי יוסי החולק על רבי מאיר במשנה, שם. (6) ראה למעלה פ"ד הי"ב, כי אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. (7) שם כה, ב - דברי רב פפא,

מהלכות חגיגה ה"א), כר' זירא שהנשים חייבות במצוה זו (= של שמחה), פסק כאן שגם באשה שייך הלאו של כל תאחר, כדברי הגמרא שם. (78) על נדרו של אביו, כיון שהוא (=היורש) לא נדר. וגם זה שם: "בעי ר' זירא, יורש מהו בכל תאחר. כי תדור נדר אמר רחמנא (דברים כג, כב) והא (=היורש) לא נדר, או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה (שם יב, ה"ו) והא מיחייב (=לבוא לרגל ולהביא אף של אביו). תא שמע, דתני ר' חייא, מעמך (=כי תדור נדר לה' אלוהיך לא תאחר לשלמו כי דרוש ידרשנו ה' אלקיך מעמך" שם כג, כב) פרט ליורש".

טו. כָּל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה רְגָלִים - לֹא
 נִפְסְלוּ, אֲלֹא מְקַרְבֵּן וּכְשָׁרִים⁷⁹. וְכָל יוֹם וְיוֹם אֲחֵר
 הַשְּׁלֹשָׁה רְגָלִים הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תֹאחֵר⁸⁰. וּבֵית דִּין
 מְצִוִּין לְעֲשׂוֹתוֹ מִיָּד⁸¹ עַד שִׁיקְרִיב קְרָבָנוּתֵי בְּרָגֶל
 שְׁפָגַע בּוֹ תִּחְלָה.

(79) ברייתא שם ו. "דתניא, בן עזאי אומר, אותו (= ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו" – ויקרא ז, יח) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (דברים כג, כב) לא תאחר לשלמו, שומע אני אף מאחר נדרו בכל ירצה, תלמוד-לומר אותו. אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה", וראה גם זבחים כט. ותמורה כא: (80) ראש השנה ו: "אמר רבא, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים, בכל יום ויום עובר בכל תאחר". (81) כלומר, בית-דין הוזהרו להכריח אותו שיביא ברגל הראשון, שכתב (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת". ואמרו בברייתא שם ו. "ועשית – זו אזהרה לב"ד שיעשו". וראה בתוספות שם ד"ה יקריב, "דחזינן שהוא מתעצל להביא ומוציא הוצאות חינם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות, ולהכי ממשכנין, ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין", ומסתבר שכופין אותו מיד שנדר (עוד לפני שעבר על העשה) שיקיים את המצוה בהגיע רגל הראשון, ראה כתובות פו. פו: כי במצות-עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, ומפרש רש"י: מכין אותו קודם שעבר על העשה, ויש בידו לקיים.

טז. אָף עַל פִּי שְׁנֹאמֵר 'לְרַצְנוּ'⁸², כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד
 שִׁיאֲמַר רוּצָה אָנִי⁸³. בֵּין שְׁנֵדָר וְלֹא הִפְרִישׁ בֵּין
 שִׁהִפְרִישׁ וְלֹא הִקְרִיב - כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיקְרִיב⁸⁴.

(82) "יקריב אותו לרצונו לפני ה'". (83) ראש השנה שם, יבמות קו. קדושין מט: ב"ב מח. ערכין כא. "יקריב אותו (שם), מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו, תלמוד-לומר (שם) לרצונו. הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וראה בפ"ב מהלכות גירושין הלכה כ. (84) ראש השנה שם: "ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשו". למה לי, מיקריב אותו נפקא, דתניא, יקריב אותו, מלמד שכופין אותו וכו', חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", כלומר, פסוק אחד בא לומר שכופין אותו אם נדר ועדיין לא הפריש, ופסוק אחד בא לומר כי כופין אותו אם כבר הפריש, ועדיין לא הקריב.

הקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, פשטה קדושה בכל העוף, וכן פירש 'הר המוריה' כאן.

- ג. האומר: בהמה זו חצייה עולה וחצייה שלמים - 8
קדשה, ואינה קרבה¹², אלא תרעה עד שיפול בה 9
מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה 10
שלמים¹³. היה מחיב חטאת ואמר: חצייה חטאת 11
וחצייה עולה או שלמים, או שאמר: חצייה עולה או 12
שלמים וחצייה חטאת - הרי היא תמות¹⁴, כמו 13
שיתבאר בחטאות המתות¹⁵. 14

(12) תמורה כו, א: "תניא אידך, אמר בהמה זו חצייה עולה וחצייה שלמים, קדשה ואינה קרבה", ומשום שמעורבים בה שתי קדושות. (13) שם בגמרא אמרו על הברייתא הנ"ל "מני, רבי יוסי היא", כלומר, רבי יוסי שאמר "אי לכך נחמין מתחילה, הואיל ואי אפשר להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין", ראה למעלה ה"א. (14) בתמורה, שם: "בהמה חצייה עולה וחצייה חטאת, כולה תקרב עולה דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, תמות. ושון באומר חצייה חטאת וחצייה עולה שתמות", ופירש רש"י "כיון שאינו מחויב חטאת - הילכך תמות". וב'תוספות' שם מקשים ממה שאמרו בנדרים ו, א - שמי שאינו מחויב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי - לא אמר כלום, עיי"ש מה שתירצו. ורבינו פוסק כרבי יוסי. ומפרש לזה כגון שהיה מחויב חטאת (כסף-משנה). ומה שאמר חצייה חטאת, הכוונה שאמר חצייה לחטאתי. ראה למעלה פ"ד ה"ח ('מרכבת המשנה'). (15) בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, והכוונה היא למה שאמר שם חטאת שנתכפרו בעליה תמות, וגם כאן כיון שהיא אינה קריבה וצריך להביא חטאת אחרת, תישאר היא כחטאת שנתכפרו בעליה (ראה 'מרכבת המשנה').

- ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהן חצייה שלו, 15
והזר ולקח חצייה האחר והקדישו - הרי זו קדשה 16
וקרבה¹⁶. אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה¹⁷ 17
בשהקדיש חצייה - אין הדחוי מעקר דחוייה¹⁸. ואף 18
על פי שהוא קדשת דמים¹⁹, הואיל והיא בעלי חיים 19
- אין בעלי חיים נדחים²⁰. והרי נראית פלה 20
להקריבה, לפיכך תקרב, ועושה תמורה²¹. 21

(16) ראה זבחים יב, א. ושם נסמן: "אמר רבי יוחנן, בהמה של שני שותפין, הקדיש חצייה וחזר ולקח חצייה והקדישה, קדושה ואינה קריבה (הואיל ובתחילת הקדשה לא נראה להקריב דחיייה היתה חולין, ודחוי מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרעה ולקחין בדמיה אחרת - רש"י) ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה". ואמרו שם בגמרא: "שמע-מינה תלת, שמע-מינה בעלי חיים נדחין, ושמע-מינה דחוי מעיקרא הוי דחוי, ושמע-מינה יש דחוי בדמים", אבל רבינו פוסק כרב החולק על רבי יוחנן, וסובר: "בעלי חיים אינם נדחים" (זבחים נט). וראה להלן. (17) אין כוונת רבינו להדגיש את "מתחילתה", שהרי אדרבא דיחוי זה, שהוא מעיקרו, יש אומרים כי אינו דיחוי, אלא בא להדגיש את עצם הדיחוי, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל

וכן הוא להלן פ"ב מהל' תמורה ה"ד. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בתמורה שם: "שהעיקר בידינו תוך כדי דיבור כדיבור דמי, זולתי במקדיש ומימר ומגדף ועובד עבודה-זרה ומקדש ומגרש, ואלו (הששה) (הארבעה) דברים הוציא אותן בגוף הגמרא (נדרים פז), אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה (תמורה כה:)" וראה בש"ך חו"מ סי' רנה ס"ק ה, שהקשה על דברי רבינו שבהקדש אין חזרה אפילו בתוך כדי דיבור, מגמרא מפורשת בבבא-קמא עג, ב. אבל ה'משנה למלך' יישב דברי רבינו, וכתב שסוגיות חלוקות בזה. וכתב ב'קריית ספר' שהחמירו בהקדש משום שיש בו חומרא אחרת, שהוא נתפס גם על ידי מחשבה (למעלה פ"ד ה"ב).

- ב. האומר: קדה של זו עולה או רגלה של זו עולה 1
- תמכר לחיבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותו 2
אבר⁸. והוא שיהיה זה המחייב עולה שקנה אותה 3
נדר עולה פדמים קצובים⁹. האומר: לבה או ראשה 4
של זו עולה, הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא 5
פלה עולה¹⁰. הקדיש אבר אחד מן העוף - הרי 6
זה ספק אם נתקדש פלו או לא נתקדש¹¹. 7

(8) שהוא של הקדש, ולפיכך דמיו הקדש. כרבי מאיר ורבי יהודה בברייתא בתמורה יא, ב - האומרים "יכול האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה, תלמוד-לומר (ויקרא כו, ט) "כל אשר יתן ממנו לה" יהיה קדוש" - ממנו לה' ולא כולו לה'. יכול תצא לחולין, תלמוד-לומר יהיה קדוש, הא כיצד: תמכר לצרכי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה". (9) והרי יש בעולה זו כפי הדמים שקצב, ויצא ידי חובתו. שם בגמרא: "אמר מר, תמכר לצרכי עולות, והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתא לכולה לדידיה (כן הוא ב'שיטה מקובצת', וברש"י בשם ל"א 'ירושלמי', ופירש רש"י: האי לוקח הא מייתי בהמה שאין כל הגוף שלו). אמר רבא, כגון דאמר בזווא מן הדא בהמה לעולה ('שיטה מקובצת' ורש"י שם, פירוש: שזה זוו מבהמה זו לעולה, והרי קנה בזו, הילכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה). וראה ב'כסף משנה'. (10) שם בגמרא: "אמר רבי, נראין דברי רבי יוסי לרבי יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו, שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל בדבר שהנשמה תלויה בו - מודי ליה". ושם נחלקו בזה: רב חסדא אמר, דבר שהוא עושה אותה טריפה. רבא אמר, דבר שהוא עושה אותה נבילה. ורב ששת אמר, בדבר שהיא מתה. ורבינו פסק כרב ששת, וראה ב'לחם משנה'. (11) שם: "בעי רבא, מעוף מהו, בהמה אמר רחמנא (בפסוק הנ"ל "כל אשר יתן ממנו לה", נאמר "ואם בהמה אשר יקריבו", והא לאו בהמה היא, או דילמא קרבן אמר רחמנא (שם בפסוק הנ"ל נאמר "אשר יקריבו ממנה קרבן לה"), והאי נמי קרבן, תיקר". וסובר רבינו, כי ביעא זו היא לדעת רבי יהודה (וראה ברש"י, שם). ולפי דעת ה'כסף משנה' כוונת רבינו במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, והספק הוא אם קדש כולו, כמו בבהמה, או לא. אבל ה'לחם משנה' (פ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"ד), כתב כי מדובר במקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, והספק הוא שמא אפילו אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ז' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר: הרי אלו לעולה²⁹ - ומכרו ויביא בדמיהן⁸ עולה³⁰.

(26) כגון טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן. (27) משנה, תמורה כז, ב. (28) נראה שפסקא זו שייכת להלן בסוף ההלכה, והכוונה לפ"ג שם ה"י שכתב שם: "המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וכו' למזבח הרי זה כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן, והרי הן חולין לכל דבר ומכרו ויביאו בדמיהן כל קרבן שירצה", והיינו באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה הגטת הראב"ד שם). (29) משנה, תמורה שם. (30) שם במשנה: "הרי אלו לעולה, ימכרו ויביאו בדמיהם עולה", ומפרש רש"י: "הרי אלו לעולה, משמע לדמי עולה, דאי אינהו גופיהו הוא בעי לאקדושי, הוה אמר הרי אלו עולה" (בלא למד).

ז. האומר: דמיי³¹ פרה³² זו לעולה³³ כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לשלמים, או שאמר: דמיה לשלמים כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לעולה - דבריו קיימים³⁴. ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום - מביא בהן כמו שצדק, ואם הקריבו לאחר שלשים יום - מביא כמו שצדק.

(31) ברייתא, נדרים כט, א. (32) שם כח, ב. כט, א. נחלקו רב פפא ועולא, במקדיש דבר לדמיו עד לזמן קבוע, אם קדושת דמים פקעה מעצמה בבוא הזמן הקבוע, או שצריכה פדיון. ופסק רבינו (פ"ד מהל' מעילה הי"א) כעולא, שפקעה מעצמה. ושם אמרו שבקדושת הגוף מודה גם עולא שצריכה פדיון, ולפיכך פירשו שם הברייתא שהאומר שור זה עולה כל שלשים יום, לאחר שלשים יום שלמים - דבריו קיימים, בהקדש דמים. ולכן כתב רבינו "דמיי". (33) ברייתא שם: "שור זה". ונראה שלפני רבינו היתה גירסא שם "פרה". וראה להלן. (34) והקדושה הראשונה נפקעת מעצמה, בין באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", ובין באומר "דמיה לשלמים וכו'". והנה, באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", לא חלה עליה קדושת הגוף של עולה (שהרי נקיבה אינה ראויה לעולה), אלא קדושת דמים, וקדושת דמים פקעה מעצמה (ראה למעלה), אבל באומר "דמיה לשלמים וכו'", שראויה היא לשלמים, אם כן חלה עליה קדושת הגוף (ראה למעלה ה"ה), והיאך היא נפקעת מעצמה? (ראה למעלה). וצריך לומר שכיון שלא הקדישה במפורש קדושת הגוף, אינה דומה קדושת הגוף הזאת לכל קדושת הגוף והיא נפקעת מעצמה, ראה ב'כסף משנה'.

ח. היתה לו בהמה מעברת³⁵ ואמר: אם תלד זכר - הרי הוא עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים, ילדה זכר - יקרב עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי שלמים³⁶. ילדה זכר ונקבה - הזכר יקרב עולה, והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים - אחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חלין³⁷. וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, והשניה תמכר לצרכי שלמים ודמיה חלין³⁸. ילדה טמטום

פנים, נראה מכאן דעת רבינו, שדיחוי מעיקרו הרי הוא דיחוי (שבדבר זה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), ואילו בפ"י מהל' שגגות הי"ג, כתב ש"דחוי מעיקרו אינו דחוי". ואולי סמך שם על מה שכתב כאן משום שהיא בעלי חיים, ואין בעלי חיים נידחים (ראה 'לחם משנה' כאן). אבל צריך עיון, שהרי בפ"ג מהל' שגגות ה"ח פסק רבינו, שאף בנראה ונחתה אין בעלי חיים נידחין. ולמה הוצרך לומר (שם פ"י) ש"דיחוי מעיקרו אינו דיחוי". (18) בנידון שלפנינו, שהיא בעלי חיים, כדלהלן. וראה למעלה. (19) גם כאן אין ההדגשה על "קדושת דמים", שהרי אדרבה יש אומרים שקדושת דמים אינה מודחה, אלא הכוונה, כמו שכתבנו למעלה, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו כי יש דיחוי בדמים (שגם בזה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), וכן פסק בפ"י מהל' שגגות, שם. (20) כרב, בזבחים נט, א. וראה למעלה. (21) בזבחים שם אמרו שאפילו לרבי יוחנן, שאמר "אינה קריבה" - עושה תמורה, ואם כן, כל-שכן לפי פסק רבינו שקריבה, שוודאי עושה תמורה.

ה. האומר: דמיי בהמה זו עולה, או הרי זו לעולה, אם היתה ראויה לקרב עולה²² - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה תקרב עולה²³; ואם אינה ראויה²⁴ - תמכר ויביא בדמיה עולה²⁵.

(22) כגון שהוא זכר ותמים. (23) כלומר, לא רק אם אמר הרי זו לעולה, נתקדשה קדושת הגוף, אלא אפילו אם אמר "דמי בהמה זו עולה", גם כן נתקדשה הגוף, ומקור הדברים הוא מן הסוגיא בתמורה יט, ב - שאמרו שם "איתמר, הקדיש זכר לדמיו, רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף, רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף, והדר ביה (= חזר בו) רבא לדרב כהנא, מדרב יהודה אמר רב (שאמר שם "מיגו דנחתא לה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף", אמר רבא, זאת אומרת: הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, ומפרש רש"י שהקדיש זכר לדמי עולה). וראה למעלה פ"ה מהל' ערכין וחרמין הי"ד. ובי'תוספות' ערכין כ, ב - ד"ה אמר, כתבו שמדובר כאן כשאמר "יקדש שור זה לדמיו", אבל אם אומר דמי בהמה זו לעולה - גוף השור חולין, ואין בו קדושה, אבל דעת רבינו אינה כן. (24) כגון שהוא בעל מום או שהיא נקבה. (25) ראה תמורה שם במשנה, "המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו' (וראה גם תמורה כז: כי המפריש נקבה לעולה, בעיין מומא). רבי שמעון אומר, תימכר שלא במום", ולא הזכיר רבינו כאן שתרעה עד שתסתאב (ראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ט), לפי ש"אינה ראויה" שכתב רבינו כולל גם אם היא בעלת מום (ראה למעלה). ועי' ב'כסף משנה'. וראה למעלה בפ"א מהל' איסורי מזבח ה"י, ש"המקדיש בעל מום למזבח וכו' הרי זו נתקדשה, ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן".

ו. אמר על בהמה טמאה וכיוצא בה מאסורי קרבן שאין קדשה חלה עליהן²⁶: הרי אלו עולה - לא אמר פלום²⁷, כמו שאבאנו בהלכות אסורי מזבח²⁸.

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) משנה במנחות קד: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שגדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א"ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן שנה. (8) שהוא בן שתיים. (9) הוא שעיר עזים, שהוא בן שנה. (10) שהוא בן שתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא.

ב. נדר עולה¹² מן הכבשים או מן האילים¹³ והביא פלגס¹⁴ - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא¹⁵. וכן הנדר עולה עוף¹⁶ מן התורים או מן בני היונה¹⁷ והביא תחלת הצהוב¹⁸ שפזה ושפזה¹⁹ - הרי זה ספק²⁰. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר²¹ - לא יצא.

(12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר ברייה הוי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרין איל וכבש מתנה (שספק הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה (כל הנסכים) נדבה, ותיקו". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. (16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. (17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו גדולים פסולים. (18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לעניין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לעניין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הצהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. (19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחזק מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמא הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי

1 ואנדרוגינוס - אינן קדשים והרי הן חליין³⁹, כמו
2 שפזא⁴⁰. והמקדיש עבר במעי בעלת מום וכיזא
3 פה⁴¹ - הרי זה קדוש⁴².

(35) משנה, תמורה כד, ב: "מבכרת שהיתה מעוברת, ואומר מה שבמעייה של זו אם זכר עולה, ילדה זכר יקרב עולה, ואם נקבה זכאי שלמים, ילדה נקבה תקרב שלמים". ובגמרא שם הקשו על "אם נקבה זכאי שלמים" - "נקבה, מי קא קדשה בבכורה", ותיצרו: "סיפא אתיא לבהמה דהקדש", "שאם חטאת היא ונתעברה, ורוצה להערים שלא ילך למיתה, שוולד חטאת למיתה אויל, ישנהו לקדושה אחרת, וקמשמע-לן וולדות קדשים בהווייתן (= בלידתן) הן קדושים ולא במעי אמר" (רש"י), ורבינו שפוסק (להלן פ"ד מהל' תמורה ה"ג), כי וולדות בהמת הקדש במעי אמר הם קדושים, ואם-כן אי-אפשר לפרש הסיפא "ואם נקבה זכאי שלמים" אלא בבהמת חולין. אבל הרישא "אם תלד זכר", אפשר לפרש גם במבכרת, שהרי הבכור אינו קדוש אלא ביציאת רובו. וראה בהל' תמורה שם ה"ב. ועי' ב'הר המוריה' כאן. (36) שם במשנה. (37) שם במשנה. ומפרש רש"י: על שניהם חלה קדושת עולה, דהא קאמר אם זכר יהא עולה, ומיהו לא נדר אלא אחד, הלכך יקריב האחד לנדרו, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חולין. (38) שם במשנה. (39) ראה שם במשנה: "ילדה טומטום ואנדרוגינוס, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין קדושה חלה עליהן". וראה בפירוש המשנה, שם: "ומה שאמר טומטום ואנדרוגינוס, על בהמת קדשים חוזרת המחלוקת, שרבן שמעון בן גמליאל אומר ולד קדשים משעה שיוולד תקדש, ולפיכך אם היה טומטום ואנדרוגינוס שאין ראוי להקריבה, אין קדושה חלה עליו. וחכמים אומרים, ולד קדשים בקדושתה דאמיה קאי, ולפיכך יהיה ולדה קדוש, ולענין זה הלכה כחכמים". וכל זה בבהמת הקדש, אבל בבהמת חולין שאין כאן קדושת אמר, אלא קדושת הפה, שאומר שיהיה העובר קדוש - אין קדושת פה חלה על טומטום ואנדרוגינוס ('הר המוריה', וראה לחם-משנה). (40) פ"ג מהל' איסורי מזבח ה". ומה שאומר שם רבינו "שימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה" (ראה לחם-משנה) אין זה באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד) אבל בנידון שלפנינו שפירש בהקדישו: זכר או נקבה, אין טומטום ואנדרוגינוס בכלל, ואפילו דמיהם הם חולין, ראה לחם-משנה. (41) מהדברים הפסולים למזבח. (42) כרבי יוחנן בתמורה יא, א. ולא כבר פדא.

יום שלישי ח' ניסן ה'תשע"ז

פרק שפשה עשר'

(1) דין הנדר ושינה ממה שגדר.

4 א. הנדר גדול והביא קטן - לא יצא²; קטן והביא
5 גדול - יצא³. כיצד? אמר 'הרי עלי עולה או
6 שלמים' פכש⁵ והביא איל⁶, או שגדר עגל⁷ והביא
7 שור⁸, גדי⁹ והביא שעיר¹⁰ - יצא¹¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יביא בדמיו שנים²⁸; וְאֶפְלוּ הַבֵּיא בְּדָמִיו אֵיל אֶחָד -
יֵצֵא²⁹. אָמַר: שְׁנֵי שְׁוֹרִים אֵלּוּ עוֹלָה, וְנֶפֶל בָּהֶם מוֹם -
אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיהֶם אֶחָד. אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנֶפֶל בּוֹ
מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיו כֶּבֶשׂ. וְכֵן אִם נָדַר כֶּבֶשׂ
וְנֶפֶס ל³⁰ - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיו אֵיל.

28 שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. 29 בגמרא שם: "איבעיא להו ממינא למינא מאי? (כגון שור שנסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואליבא דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדרה אינו חייב באחריות, - אין זה אלא אם נגבב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום - מוכרו ומביא בדמיו אחר. 30 שנפל בו מום.

ז. אָמַר: הָרִי עָלֵי עוֹלָה³¹, וְהִפְרִישׁ שׁוֹר וְנֶגֶב -
פּוֹטֵר עֲצָמוֹ בִּשְׁחָה³². אָמַר: שׁוֹר זֶה וְדָמִיו עָלֵי עוֹלָה
- הֶקְבַּע³³, וְאִם נֶפֶס ל³⁴ - לֹא יָבִיא בְּדָמִיו אֵלָּא
שׁוֹר³⁵.

31 שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר כשדרוך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה מביא כבש. 32 כלומר הנודר פוטר עצמו. 33 במנחות קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" - "אמר רב מנשה בר זבד אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע", וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". 34 נפל בו מום. 35 ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה.

ח. הָאוֹמֵר: אֶחָד מִכֶּבְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ וְאֶחָד מִשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ, וְהָיוּ לוֹ שְׁנַיִם - הַגְּדוֹל שֶׁבֵּהֶן הַקֹּדֶשׁ³⁶. הָיוּ שְׁלֹשָׁה - הַגְּדוֹל שֶׁבֵּהֶן הַקֹּדֶשׁ, וְחוֹשֵׁשִׁין לִבְיֻנוֹנִי³⁷. פִּיּוֹר יַעֲשֶׂה³⁸? יִמְתִּין לִבְיֻנוֹנִי עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם, וְתַחֲוֹל הַקֹּדֶשׁ עַל הַגְּדוֹל לְבָדוֹ³⁹. וְאִם אָמַר: שׁוֹר שֶׁבְּשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ - הַגְּדוֹל שֶׁבֵּהֶם הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין חוֹשֵׁשִׁין לִבְיֻנוֹנִי⁴⁰.

36 משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. 37 כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים - הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהן הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. 38 שם בגמרא: "היכי עבדי, אמר רבי חייא

חובתו בבני הינונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לכתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. 20 חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. 21 "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן".

ג. הַנּוֹדֵר סֶתֶם - מִבֵּיא מִן הַגְּדוֹלִים²² שֶׁבִּמִּין שְׁנָדָר. וְאִם אוֹתוֹ הַמָּקוֹם רִגְלִין לְקֹרוֹת בְּסֶתֶם לְאֶחָד מִן הַמִּינִין - מִבֵּיא פְּאֻנְשֵׁי הַמָּקוֹם. פִּיּוֹר? נָדַר עוֹלָה מִן הַבָּקָר - יָבִיא שׁוֹר. אָמַר: הָרִי עָלֵי עוֹלָה, אִם דֶּרֶךְ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְקֹרוֹת עוֹלָה סֶתֶם אֶפְלוּ לְעוֹלַת הָעוֹף - מִבֵּיא פְּרִידָה אַחַת תּוֹר אוּ בֶן יוֹנָה²³; וְאִם דֶּרֶךְ שְׂאִין קוֹרִין עוֹלָה סֶתֶם אֶלָּא לְעוֹלַת בָּקָר - יָבִיא שׁוֹר. וְכֵן כָּל פִּיּוֹעָא בָּהֶן²⁴.

22 "האומר אחד מכבשי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה - חוששין לבינוני]. 23 שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירוש המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנדר מן הבקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. 24 אם קוראים עולה רק לכבש - יביא כבש.

ד. מִי שְׁנָדָר שׁוֹר אוּ אֵיל אוּ כֶּבֶשׂ אוּ עֶגֶל וְכִיּוֹעָא בָּהֶם - לֹא יָבִיא כְּחוֹשׁ בְּיוֹתֵר שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמִּין, מִפְּנֵי שְׁדָמִיו מוֹעֲטִין²⁵; וְאִינוּ חֵיב לְהִבִּיא הִיפָּה הַשְּׂמִין בְּיוֹתֵר שְׂאִין שֶׁם לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ²⁶, אֶלָּא יָבִיא הַבְּיֻנוֹנִי. וְאִם הִבִּיא הַכְּחוֹשׁ - יֵצֵא יָדֵי נְדָרוֹ²⁷.

25 כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. 26 במשנה מנחות קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע". ומשמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שכל מין" 27 דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "ואורו נוכל ויש בעדרו זכר ונודר וזוהב משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה' הוא נקרא "נודר וזוהב" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש.

ה. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי שׁוֹר שְׁוֹה מְנָה - יָבִיא שׁוֹר שֶׁשְׁוֹה מְנָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם חוּץ מִנְּסָכָיו. הִבִּיא שְׁנַיִם בְּמְנָה - לֹא יֵצֵא.

ו. הָאוֹמֵר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנֶפֶל בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה,

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נִסְתַּפֵּק לוֹ בַּכֶּשֶׁשׁ - יָבִיא אֵיל וְרַחֵל. נִסְתַּפֵּק לוֹ
בַּעֲזִים - יָבִיא שְׂעִיר וְשְׂעִירָה. שְׂכַח בָּאֵי זֶה מִן קֶבֶעַ
נְדָרוֹ.⁵⁷ - מְבִיא פֶּר וּפְרָה, אֵיל וְרַחֵל, שְׂעִיר
וְשְׂעִירָה.⁵⁸ הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלִי עוֹלַת עוֹף - מְבִיא תוֹר
אוּ בֶן יוֹנָה. פִּרֵּשׁ וְשְׂכַח בָּאֵי זֶה מִן קֶבֶעַ נְדָרוֹ -
מְבִיא תוֹר וּבֶן יוֹנָה.

(51) שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. (52) כי השלמים
באים מזכרים ונקבות. (53) שאמר הרי עלי תודה או
שלמים, מזה או מזה. (54) במין הבקר. (55) אם זכר אם
נקבה. (56) במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואיני יודע מה
פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי,
שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - די בפר
ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר לנקבה או
להיפך - לא יצא. (57) אם מן הכבשים אם מן העזים אם
מן הבקר, וכמו כן שכח במי קבעו אם זכר אם נקבה.
(58) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין
ומין, זכר ונקבה.

יא. הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלִי לְמִזְבֵּחַ - יָבִיא קֶמֶץ לְבֹנָה;
שְׂאִין לֶחֶם דָּבָר שֶׁקָּרַב פָּלוֹ לְמִזְבֵּחַ כְּמוֹת שְׁהוּא אֶלָּא
לְבֹנָה.⁵⁹ פִּרֵּשׁ נְדָרוֹ וְשְׂכַח מֶה פִּרֵּשׁ - יָבִיא מִפָּל דָּבָר
שֶׁקָּרַב פָּלוֹ לְמִזְבֵּחַ. לְפִיכָּךְ מְבִיא עוֹלַת בְּהֵמָה,
וְעוֹלַת הָעוֹף, וּמִנְחַת נִסְכִּים.⁶⁰ וּלְבֹנָה, וַיֵּין בִּפְנֵי
עֲצֻמוֹ.⁶¹

(59) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל),
איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה
נוצה (שמשליכן לבית הדשן). והאיכא נסכים, לשיתין
אולי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה
כליל), כיוון דאיכא מנחת דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא
ליה". (60) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין
עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירש ואינו יודע מה
פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף
למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי
המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה
נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש
על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת
העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה
בכלל, שהרי עורה לכהנים. (61) כלומר, חוץ מן היין
שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה [ואף על
פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאישים, אלא לשיתין -
אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל
המפורש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה)].

יב. אָמַר: הֲרִי עָלִי בִּסְלַע לְמִזְבֵּחַ - יָבִיא כֶּבֶשׂ;⁶²
שְׂאִין לֶחֶם דָּבָר שֶׁקָּרַב בִּסְלַע לְמִזְבֵּחַ אֶלָּא כֶּבֶשׂ. פִּרֵּשׁ
וְשְׂכַח מֶה שִׁפְרָשׁ.⁶³ - יָבִיא בִּסְלַע מִפָּל דָּבָר וְדָבָר
שֶׁקָּרַב לְמִזְבֵּחַ.⁶⁴

(62) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: וכריתות שם: "ממאי,
מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים
(דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע".

בר רב ממתין לו עד שיקם ומחיל לה לקדושתיה בגדול".
(39) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר
כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול,
והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני
חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוח
לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי
הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש,
תורא בתוראי קאמר (=שור החשוב בששוורי קאמר)",
ודווקא אם אמר "שור בששוורי", אבל אמר "שור משוורי"
- חוששין לכולם.

ט. פִּרֵּשׁ אֶחָד מֵהֶן⁴¹ וְשְׂכַח, או שְׂאֵמֵר לוֹ אֶבִּי⁴²
אֶחָד מֵהֶן הִקְדַּשׁ⁴³ - הֲרִי זֶה מִקְדִּישׁ⁴⁴ גְּדוֹל שֶׁבִּהְיִיתִי⁴⁵
וְאִמַּר כֶּךָ יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן הַנּוֹדֵר עוֹלָה⁴⁶ מִן
הַבָּקָר וְקֶבֶעַ נְדָרוֹ וְשְׂכַח מֶה קֶבֶעַ, אִם שׁוֹר אִם עֶגֶל
- הֲרִי זֶה יָבִיא שׁוֹר⁴⁷. וְכֵן אִם קֶבֶעַ בַּכֶּשֶׁשׁ וְשְׂכַח
מֶה קֶבֶעַ - יָבִיא אֵיל. קֶבֶעַ בַּעֲזִים וְשְׂכַח - יָבִיא
שְׂעִיר. שְׂכַח בְּאֵיזָה מִן מִן הַבְּהֵמָה קֶבֶעַ עוֹלָתוֹ⁴⁸ -
יָבִיא שׁוֹר וְאֵיל וְשְׂעִיר⁴⁹. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ שְׂמָא קֶבֶעַ
עוֹלָתוֹ בַּעֲוֹף - יוֹסִיף תוֹר וּבֶן יוֹנָה.⁵⁰

(41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם,
והקדישו. (42) בשעת מיתתו. (43) כלומר, בירר אחד
משלושת השוורים והקדישו. (44) אין הכוונה שצריך
להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו
בתורת הקדש. (45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה
פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן
הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדיש, שכן נאמר
(דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה
שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום
"שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו
חייל ההקדש, אי אנדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי
הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא
חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי
גדול פירש" (רש"י שם). (46) שאינה אלא זכר ולא נקבה.
(47) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה
פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז:) אמרו: "הא מני
רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת
רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא -
אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (48) אם מן הבקר אם
מן הכבשים אם מן העזים. (49) שהם הגדולים שבכל מין
ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז:) אמרו: "מן הבהמה
ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי
וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של
רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא
הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה
בהשגת הראב"ד. (50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם
תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים
ובקר בבהמה.

י. נִדְר תוֹדָה⁵¹ או שְׁלָמִים⁵² וְקֶבֶעַ נְדָרוֹ⁵³ בַּבָּקָר⁵⁴
וְשְׂכַח בְּמִי קֶבֶעַ⁵⁵ - יָבִיא פֶּר וּפְרָה.⁵⁶ וְכֵן אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא מן החולין".

טז. אָמַר: הָרִי עָלִי תוֹדָה מִן הַחֲלִין וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֹׂר - לֹא יָבִיא לַחֲמָה אֲלָא מִן הַחֲלִין; שֶׁהֲרִי נִדְרָ בְּקֶרְפֶּן תוֹדָה, וְהַתּוֹדָה אֵינָה בָּאָה אֲלָא עִם הַלֶּחֶם⁷⁷ מִן הַחֲלִין.

(77) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין.

יז. פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלִי לְהִבִּיא תוֹדָה מִמַּעֲוֹת מַעֲשֹׂר שְׁנֵי וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבִּיא כְּמוֹ שֶׁנִּדְרָ⁷⁸. וְאִם הִבִּיא הַכֹּל מִן הַחֲלִין - יֵצֵא⁷⁹. וְכֵן אִם פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלִי תוֹדָה הִיא וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֹׂר - יָבִיא⁸⁰. וְלֹא יָבִיא לַחֲמָה מִחֲטֵי מַעֲשֹׂר שְׁנֵי, אֲלָא מִמַּעֲוֹת מַעֲשֹׂר שְׁנֵי, כְּמוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִיא מִמַּעֲוֹת מַעֲשֹׂר שְׁנֵי. וְאִם עַל פִּי שֶׁפֶּרֶשׁ שֶׁיָּבִיא לַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֹׂר - לֹא יָבִיא נִסְכָּה מִמַּעֲוֹת מַעֲשֹׂר שְׁנֵי; שְׂאִין הַנִּסְכִּים בָּאִין לַעֲוֹלָם אֲלָא מִן הַחֲלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קֶרְבָּנוֹ - עֵד שֶׁיְהִי מִשְׁלֹ וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶן צֵד לַגְּבוּהָ כָּלָל.

(78) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצוותו - לא נגרר הלחם אחר הזבח. (79) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמותר לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". (80) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח".

פֶּרֶק שֶׁבַעָה עֶשְׂרִי

(1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

א. הַנֹּדֵר מִנְחָה מֵאֲפֶה תִּנּוֹר² - לֹא יָבִיא מֵאֲפֶה בֶּפֶח³, וְלֹא מֵאֲפֶה רִעְפִּים⁴, וְלֹא מֵאֲפֶה יוֹרוֹת הָעֶרְבִיִּים⁵.

(2) משנה במנחות סג. וברייתא שם למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספרא פ' ויקרא דבורא דנדבה פרשה י הלכה ג. (3) כתנא קמא שם ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס

(63) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסויים ושכח. (64) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע".

יג. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי לְבוֹנָה - לֹא יִפְחַת מִקֶּמֶץ⁶⁵.
הָרִי עָלִי עֲצִים - לֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גִזְרִים, עֲבִין מִמְּחֻקוֹת⁶⁶ וְאֶרְפֶּן אִמָּה⁶⁷. הָרִי עָלִי עֵץ - מִבֵּיא גִזֵּר אֶחָד אֶרְפוֹ אִמָּה. וְאִם רָצָה לְהִבִּיא דְּמֵי הָעֲצִים - יָבִיא⁶⁸.

(65) "מנלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ". (66) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: "והגזרין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, כלומר, ישרה עם פי הכלי. (67) וכמו כן רחבן אמה. (68) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גזירי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בס עצים ומקריבין אותן לגבי המזבח".

יד. מִי שֶׁנִּדְרָ אוֹ הַתְּנַדֵּב שֶׁמֶץ⁶⁹ - בִּיצֵד עוֹשִׂין בּוֹ? קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ קוֹמֵץ וְנוֹתֵן עָלָיו מֶלַח⁷⁰ וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי הָאֵשִׁים, וְהִשְׁאֵר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים בְּשִׁירֵי מִנְחוֹת. וְכִיצֵד עוֹשִׂין בֵּינָן הַבָּא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ? נוֹתֵן עָלָיו מֶלַח⁷¹ וּמִנְסָכוֹ כָּלוּ עַל גְּבִי הַשִּׁיתִּין⁷² כָּכֹל הַנִּסְכִּים⁷³. וְהַלְבוֹנָה הַבָּאָה בִּפְנֵי עֲצָמָה⁷⁴ - נוֹתֵן עָלֶיהָ מֶלַח⁷⁵ וְכֹלָה לְאֵשִׁים.

(69) ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, שמן בפני עצמו. (70) כי "מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבן תקריב מלח". (71) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו טעון מלח (כסף משנה). [ואף על פי שכל עיקר דבר זה, שיין הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו על האש (מנחות כא), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו בא על גבי האש - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא) ובפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא בפני עצמו, לבוא על האש, אלא שאיסורו אחר גרם לו]. (72) ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסוק רישיה. (73) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. (74) כי מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. (75) כי "בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'".

טו. מִי שֶׁנִּדְרָ נִדְרָ - לֹא יָבִיאָנוּ מִמַּעֲוֹת מַעֲשֹׂר שְׁנֵי; שֶׁהֲרִי נִתְחַיֵּב בְּקֶרְפֶּן זֶה, וְכֹל הַמִּתְחַיֵּב בְּקֶרְפֶּן - לֹא יָבִיא קֶרְבָּנוֹ אֲלָא מִן הַחֲלִין⁷⁶.

(76) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלוךך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ח' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ד. אָמַר: הָרִי עָלֶי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבֵּא בְּשָׁנֵי פָלִים, וְהִבֵּא בְּכָלִי אֶחָד¹⁹, אָמְרוּ לוֹ: בְּשָׁנֵי פָלִים נִדְרָתְךָ, הַקָּרִיבָן בְּשָׁנֵי פָלִים - הָרִי אֵלּוּ פְּשָׁרִים; הַקָּרִיבָן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ פְּשָׁתֵי מִנְחֹת שְׁנֵתָעֲרְבוּ²⁰.

19) משנה שם. 20) שאם יכול לקמץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה – כשירות, ואם לאו – פסולות, ראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

ה. הָאֹמֵר: הָרִי עָלֶי מִנְחָה²¹ - יָבִיא אֶתֶּת מִחֲמֹשֶׁת מִיָּנֵי מִנְחֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה²². אָמַר: הָרִי עָלֶי מִנְחֹת²³ - יָבִיא שְׁנֵי (מִיָּנֵי)²⁴ מִנְחֹת מִחֲמֹשֶׁת. אָמַר: הָרִי עָלֶי מִן מִנְחֹת²⁵ - יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחֹת מִמִּין אֶחָד²⁶. הָרִי עָלֶי מִיָּנֵי מִנְחֹת - יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחֹת מְשֻׁנִּים מִיָּנֵים²⁷. וְכֵן אִם אָמַר: מִיָּנֵי מִנְחָה - יָבִיא שְׁנֵי מִיָּנֵים²⁸. קָבַע נֶדֶר וְנִדְרָו בְּמִין מִהֵן וְשִׁכְחוּ - מִבֵּיא חֲמִשָּׁתָן²⁹.

21) סתם ולא פירש איזו מנחה. 22) משנה שם קד: וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פ"ב הלכה ד פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. 23) בלשון רבים (משנה שם). 24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד. 25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. 26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פ"ב, וראה גם במשנה שם קד: 27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם בלשון רבים. 28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו, כיון דאמר "מיני", תרתי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות נמי מנחה מקריין, דכתיב (ויקרא ו, ז) וזאת תורת המנחה. או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חזא מנחה קאמר, ומאי מיני מנחה? הכי קאמר, ממניי מנחה חזא מנחה עליי". וכתב הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו, שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הנ"ל. 29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן".

ו. אֵין הִיחִיד³⁰ מִבֵּיא מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֲשָׂרוֹן³¹. וְאִם נֶדֶר יוֹתֵר מִשְׁשִׁים - מִבֵּיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשָּׁאֵר בְּכָלִי שְׁנֵים־עָשָׂר יְכוּלִין לְהַבְלִיל בְּאֶחָד אֶלֶּא שְׁשִׁים, אָבָל יוֹתֵר עַל שְׁשִׁים אֵין נִבְלָלִין³². אֶף עַל פִּי שְׁאֵין הַבְלִילָה מַעֲכָבֶת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ³³, אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ³⁴: כָּל הָרְאוּי לְבִילָה³⁵ - אֵין הַבִּילָה מַעֲכָבֶת בּוֹ, וְכָל שְׁאֵינוּ רְאוּי לְבִילָה³⁶ - הַבִּילָה מַעֲכָבֶת בּוֹ.

30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים

עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). 4) לאחר שהוסקו. 5) "גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה שם).

ב. הָאֹמֵר: הָרִי עָלֶי בְּמִחְבַּת, וְהִבֵּא בְּמִחְבַּת; בְּמִחְבַּת, וְהִבֵּא בְּמִחְבַּת - מִה שֶׁהִבֵּא הִבֵּא⁷, וְיָדִי חֹבֶתָ⁸ לֹא יֵצֵא⁹. וְאִם אָמַר: זֶה לְהִבֵּא בְּמִחְבַּת, וְהִבֵּאָה בְּמִחְבַּת; או בְּמִחְבַּת, וְהִבֵּאָה בְּמִחְבַּת - הָרִי זֶה פְּסוּלָה¹⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹¹. וְכֵן הָאֹמֵר: הָרִי עָלֶי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבֵּאֵן בְּכָלִי אֶחָד¹², וְהִבֵּאֵן בְּשָׁנֵי פָלִים; בְּשָׁנֵי פָלִים, וְהִבֵּאֵן בְּכָלִי אֶחָד - מִה שֶׁהִבֵּא הִבֵּא, וְיָדִי חֹבֶתָ לֹא יֵצֵא¹³. שְׁנֵתָעֲרְבוּ¹⁴.

6) מנחות קב: במשנה. ועיין עוד שם סג. 7) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת, או מנחת מרחשת, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. 8) כלומר, חובת נדרו. 9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא מרחשת, מרחשת והביא מחבת. 10) שם קב: במשנה. "דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר" (רש"י שם). 11) במנחות אחרות (ראה למעלה פ"ב שם) אם שינה מזו לזו. 12) ראה למעלה פ"ב הלכה ה, כי חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון. 13) שם במשנה. 14) שם קג. בגמרא.

ג. אָמַר: אֵלּוּ לְהִבֵּא בְּכָלִי אֶחָד¹⁵, וְהִבֵּא בְּשָׁנֵי פָלִים; או לְהִבֵּא בְּשָׁנֵי פָלִים, וְהִבֵּא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין. לֹא קָבַעַן בְּשַׁעַת הַנֶּדֶר, אֶלֶּא אָמַר: הָרִי עָלֶי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת, וּבְשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה קָבַעַן וְהִפְרִישָׁן בְּשָׁנֵי פָלִים, וְחִזְרָ וְהִבֵּאֵן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ פְּשָׁרִים; שְׁנֵתָעֲרְבוּ בְּשַׁעַת הַנֶּדֶר, וְלֹא בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה¹⁶. אָמַר: הָרִי עָלֶי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבֵּא בְּכָלִי אֶחָד, וְהִבֵּאֵן בְּשָׁנֵי פָלִים, אָמְרוּ לוֹ: בְּכָלִי אֶחָד נִדְרָתְךָ, הַקָּרִיבָם בְּשָׁנֵי פָלִים - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין¹⁷; הַקָּרִיבָם בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ פְּשָׁרִים¹⁸.

15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמץ מכל אחת ואחת בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד. 16) דברי אביי ור' יוחנן בגמרא שם. 17) שם במשנה. ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה – "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיין בשיטה-מקובצת שם). – אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה – פסול, והוא-הדין לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיין רש"י ו'תוספות יום טוב' שם). 18) שהרי חזר והקריב כמו שנדר, ומה ששינה בעת שהביא – אין זה כלום.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ח' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עשרון, ראה למעלה הלכה ז, שכן גם בכמה כלים נדר, וראה למעלה הלכות ב"ג שאם נדר בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד – לא יצא. (45) משנה שם, דברי רבי. ואין חכמים חולקים עליו (לחם משנה). (46) מחמשת מיני המנחות הבאות בנדר ונדרה. (47) שהם ביחד תשעה אלפים ומאה וחמשים.

ט. האומר⁴⁸: הרי עלי מנחת שעורים⁴⁹, או מנחת חצי עשרון⁵⁰, או מנחת פלא שמן ולבונה⁵² - הרי זה פטור; שלא התנדב דבר שפמזהו מקריבין⁵³. אמר: הרי עלי מנחה מן השעורים או מן העדשים⁵⁴, או מנחה פלא שמן ולבונה, או מנחה חצי עשרון⁵⁵ - שואלין אותו. אם אמר: לא נדרתי אלא על דעת שמתר להקריב פזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה לא הייתי נדרר - הרי זה פטור; ואם אמר: אלו הייתי ידע הייתי נדרר כדרך שמקריבין - הרי זה חייב להקריב כדרך שמקריבין.

(48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה פ"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חטים, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבנות לגבי המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשרון". (51) כן צריך להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון מתוקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן. (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג. "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה. חצי עשרון - יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה - יביא שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת (כן הוא ברש"י שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם אית דגרסי), לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תמא וכו'. ועל זה אמר זעירי: לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקריט-ספר). [וסובר רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת" (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל]. (54) הכסף-משנה העיר מדברי הגמרא מנחות שם, שמשמע כי בעדשים אין אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר כשהזכיר בנדרו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקריט-ספר להלן הלכה יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשרון, אבל לשליש ולרביע לא שמענו (הר המוריה).

ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה, וראה כסף-משנה). (31) משנה שם קג: (32) שם במשנה, וראה למעלה פ"ב הלכה ז. ודוקא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. (33) שם במשנה. אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשרון (למעלה פ"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות פ"ב משנה ד. (34) למעלה פ"ג הלכה יא. (35) שם יח: קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. (36) לבלילה, כגון ששים עשרונים שראויים להבלל בכלי אחד. (37) ששים ואחד עשרונים.

ז. אמר: הרי עלי מאה ועשרים ואחד עשרון - מביא מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכלי פלי, ומביא עשרון אחד בכלי השלישי³⁹. אמר: הרי עלי עשרון - יביא עשרון אחד; הרי עלי עשרונות - יביא שנים⁴¹. פרש נדרו ושכח פמה עשרון פרש - יביא ששים עשרון בכלי אחד⁴². שכח פמה עשרון פרש וביא זה מין קבעו - הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מתמשותף⁴³.

(38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשרון" - שייד להלכה הקודמת. (39) ואינם מחלקן לשלשה כלים שזה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים ואחד, ויצא לו לרבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו) "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פ"ב אמרו: "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים (=כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים), מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים בכלי אחד, ומאה בכלי אחר - יצא". (40) ראה למעלה הערה לו, כי מכאן מתחילה הלכה ז. (41) שם קד: במשנה: (42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה פט"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין מנחה של יחיד יתירה מששים עשרון (קריט ספר). (43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש מנחות של ששים ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קבע נדרו ושכח פמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר⁴⁴ - הרי זה מביא מאחד ועד ששים בששים כלים⁴⁵. פיצד? מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלישה עשרונים בשלישי, עד שיהיו עד ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באי זה מין קבע - מביא על סדר זה ששים כלים מכל מין⁴⁶. ונמצא מביא מכל מין אף ושמונה מאות ושלישים עשרון⁴⁷.

(44) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות פירש (שמביא ששים

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 י. נדר עשרון ומחצה⁵⁶, ואמר: אלו הייתי יודע⁵⁷
2 הייתי נודר כדרך המתנדבין - הרי זה מביא שנים⁵⁸.
3 אמר: הרי עלי קמח⁵⁹, או הרי עלי חצי עשרון, ולא
4 הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור כמי שלא נדר
5 מעולם⁶⁰. וכן האומר: הרי עלי תודה בלא לחם,
6 וזבח בלא נסכים - הרי זה פטור⁶¹. ואם אמר: אלו
7 הייתי יודע⁶² שאין מקריבין כף הייתי נודר כדרך
8 הנודרין - הרי זה חייב להקריב כדרך המקריבין.

(56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא
אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן),
או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא
עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו
והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף-
משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי
יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך, ולא יכול
לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך
להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי
יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקרית-ספר. (59) ראה
למעלה פ"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם
במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמח - יביא סולת
וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם, ובגמרא (שם קג):
"אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת
לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל
מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא:
"האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין
אותו ומביא תודה ולחמה וזבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא
מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי
יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע
שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו
כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני
זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה).

(69) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (70) "תמצא תמיד
איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכוי
לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

יד. נדר⁷¹ חמשה לגין⁷² - אומרים לו השלם ששה;
שהרי קבעו לקרבן⁷³. אבל אם נדר לג או שנים -
פטור; שהרי אין ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן⁷⁴.
ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שקמן⁷⁵; שאין
לך מנחה פחותה מעשרון⁷⁶, והיא צריכה לג אחד
שקמן⁷⁷.

(71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבד. אבל
לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב.
(73) כלומר, מכיון שהוא קבע אותן לקרבן, אינו יכול
להקריבן כי אם ביחד. ומכיון שאין בנסכים חמשת לוגין,
שאין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות
(ראה למעלה ה"ב), לכך אינם קריבים עד שישלים לששה
לוגין, שאז הם ראויין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא
להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים" (אם אמר הרי
עלי כך וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם
אלא הכל ביחד, דהווי קרבי בקרבן אחד, או אין קבע ויכול
להקריבם מה דחוי באפי נפשיה" - רש"י שם). היכי דמי,
כגון דאיתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משיך
ומקריב ארבעה מינייהו דחוי לאיל, ואידך הוי נדבה. ואי
אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קרבי, מאי וכו',
ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה).
וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי
שלשה ראויים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר
שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. (74) כך נשמע מדברי
הברייתא מנחות שם וקו. "האזרח (במדבר טו, יג), מלמד
שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה
להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות,
תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר
המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי

9 יא. האומר: הרי עלי לחמי תודה - יביא תודה
10 ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא
11 תודה, וסוף הקרבן הזכיר⁶³. אמר: הרי עלי לחם
12 לפטור תודתו של פלוני⁶⁴ - יביא לחם תודה עם
13 תודת חברו⁶⁵.

(63) דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי
עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע
ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה
ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט".
"כיון לנדרו תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כ"י). ויבי
אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י).
(64) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך
להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את
הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם.

14 יב. מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו⁶⁶. ואין
15 מתנדבין לג יין ולא שגי לגין, שאין בנסכים לא לג
16 ולא שנים. ואין מתנדבין חמשה⁶⁷, שאין חמשת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ח' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

16 **מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאַרְץ, שֶׁהוּא מְטַפֵּל בָּהֶם**
17 **עַד שֶׁיָּבִיאוּם לְבֵית הַבְּחִירָה.**

(2) ב'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יד): "כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, אין לי אלא עולות, שאר קרבנות מנין, תלמוד-לומר ושם תעשה (את) כל אשר אנכי מצוך". וראה ב'ספר המצוות' עשה פד, ולא-תעשה פט. ומה שלמדו (זבחים קו, קיב: וקיסט): ממה שנאמר (ויקרא יז, ה) "והביאום לה'", זו מצוות-עשה – המדובר בקרבנות שהקדישום בשעת היתר הבמות והקריבים בשעת איסור הבמות, כמו שמבואר שם קו, ב. ואילו באופן שהקדיש בשעת איסור הבמות נלמד מהפסוק "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך" ('הר המוריה'). (3) ממה שפירט כאן קרבנות בהמה, נראה שמנחות ועופות אינם בכלל זה (ראה כסף-משנה). ויתכן כי מקור דבר זה ממה שאמרו בתמורה יז, ב - שהפסוק הנ"ל "רק קדשיך", מדבר בתמורות, והרי אין תמורה במנחות ובעופות, כמפורש בפ"א מהל' תמורה ה"א ('הר המוריה'). אולם במצוות שהקדים רבינו להל' מעשה הקרבנות (אות כא) כתב "להביא קדשי חוצה-לארץ לבית הבחירה", הרי שכל הקדשים בכלל. וכן סתם ב"מנין המצוות על סדר ההלכות", אות פה, וב'ספר המצוות' עשה פה. (4) 'ספרי' שם (דברים יב, כו).

18 **ב. הַמְקָרִיב קֶרֶבֶן חוּץ לְעִזְרָה - בְּטֹל מִצֹּת עֲשֶׂה⁵,**
19 **וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: הַשֹּׁמֵר לֹף פֶּן תַּעֲלֶה**
20 **עַל־מִיָּד בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה⁶. וְאִם הִקְרִיב: בְּמִזֵּיד**
21 **- חַיִּב כֶּרֶת⁷, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ זֶבֶח וְאֵל**
22 **פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֹאוּ וְנִכְרַת מֵעַמִּי⁸; בְּשׁוּגָג**
23 **- מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה⁹.**

(5) של "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך", ראה בהלכה הקודמת. (6) 'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יג). וכן הוא בזבחים קו, א. שהרי "השומר פן ואל, אינו אלא לא-תעשה", ראה ב'ספר המצוות' (לא-תעשה פט), כתב רבינו: "האזהרה שהוזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר, חוץ לעזרה, וזה נקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה (שם) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולשון 'ספרי': אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין, תלמוד-לומר (שם) ושמע תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהו אלא בעשה, תלמוד-לומר (שם) שם תעלה עולותיך, עולה בכלל היתה, ולמה יצאת, להקיש אליה, מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה, הרי הוא בלא-תעשה". (7) ראה כריתות ב, א. ואם התרו בו – חייב מלקות, ראה להלן ה"ג. (8) צ"ל: "ואל פתח אהל מועד לא יביאו וגו' ונכרת וגו' מעמיו". (9) משנה, שם. וראה פ"א מהל' שגגות ה"ד, כי "חטאת קבועה היא הבאה מן הבמה בלבד, וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע וכו'".

24 **ג. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט קִדְשִׁים חוּץ לְעִזְרָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא**
25 **הָעֵלָם¹⁰: אִם הָיָה מִזֵּיד - חַיִּב כֶּרֶת¹¹, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר**

עלי מנחה חצי עשרון – מביא עשרון שלם, היינו משום שחצי עשרון קרב בחייתי כהן גדול, חצי בבוקר וחצי בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או שנים אינם ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן (קרי' ספר, וראה לחם-משנה ומשנה-למלך). (75) כן הוא במשנה מנחות קז. (הובאה להלן הט"ו) "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר חצי לוג – פטור, כמו ביין (הר המוריה). (76) ראה למעלה פ"ב הלכה ה. (77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופ"ג הלכה ה והלכה יד.

1 **טו. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלַי יֵין - לֹא יִפָּחַת מִשְׁלֹשָׁה**
2 **לִגְיֹנִי⁷⁸. הָרִי עָלַי שֶׁמֶן - לֹא יִפָּחַת מִלֵּג⁷⁹. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ**
3 **וְשָׁבַח פָּמָה לֵג נִדְר מִן חֵינִן אוֹ מִן הַשֶּׁמֶן - יָבִיא**
4 **אַרְבָּעִים וּמָאָה לֵג; שְׁאִין לֹף יוֹם שְׁמִקְרִיבִין בוֹ**
5 **הַצִּבּוֹר קֶרֶבֶנוֹת מִרְבוֹת יוֹתֵר מִיּוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל**
6 **חֲגִי⁸⁰ שֶׁחֵל לְהֵיּוֹת בְּשַׁבָּת⁸¹, וְהָיוּ הַנֶּסְכִּים בּוֹ מָאָה**
7 **וְאַרְבָּעִים לֵג שֶׁמֶן וּבְמֹתָם יֵין⁸², כְּמוֹ שֶׁיִּתְפָּאֵר**
8 **בְּהַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין⁸³.**

(78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. (79) כדברי תנא-קמא במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן במנחת נדבה. (80) של חג הסוכות. (81) שם במשנה: "פירשתי ואני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה", ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות) שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות עולות, וחטאת אחת, ראה להלן. (82) שהרי מקריבים בו שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר נותנים חצי ההין, היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה ד), הרי בסך-הכל שבעים ושלשה לוגים שמן, וכן יין. כמו כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית ההין, היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית ההין, היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים לוגים. עוד מקריבין שני כבשים תמידים, ביחד ששה לוגים. עוד מקריבים שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. (83) פרק י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר:

(1) יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני שחיטת חוץ.

9 **א. כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת פֶּלֶן, בֵּין קֶרְבָּנוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף בֵּין**
10 **קֶרְבָּנוֹת מִנְחוֹת, מִצֹּת עֲשֶׂה לְהִקְרִיבֵן בְּבֵית**
11 **הַבְּחִירָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי**
12 **מִצְוֶנָּה². וְכֵן מִצֹּת עֲשֶׂה לְהֵיּוֹת כָּל אֶדָם מְטַפֵּל**
13 **וּמִבִּיא קֶרְבָּנוֹת בְּהֵמָה³ שֶׁנֶּחֱטִיב לְהִקְרִיבֵן מִחוּצָה**
14 **לְאַרְץ לְבֵית הַבְּחִירָה. שֶׁנֶּאֱמַר: קִדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לֹף**
15 **וְנִדְרִיךָ תִּשָּׂא וְגוֹמֵר; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדָּה⁴, שְׁאִינוֹ**

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז וְגוֹמֵר, דָּם יִחְשֹׁב לְאִישׁ
- 2 הַהוּא דָם שֶׁפָּדָה וְנִכְרְתָה; וְאִם שָׁחַט בְּשׁוּגָג - מִבֵּיא
- 3 חֲטָאתָ קְבוּעָה¹².
- 4 ד. וְהִיכָן הַזֹּהֵר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ? ¹³ בְּהֶקְשׁ¹⁴.
- 5 נֶאֱמַר: שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ, וְנֶאֱמַר¹⁵: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָל
- 6 אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה; מֶה תַּעֲלֶה בַּחוּץ, שֶׁעֲנֹשׁ עָלֶיהָ,
- 7 הַזֹּהֵר עָלֶיהָ בַּפְּרוּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: הַשְּׁמֶר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה
- 8 עֲלֵתֶיךָ; אֲף עֲשֵׂיהָ, שֶׁבִּקְלָל הַשְּׁחִיטָה¹⁶, שֶׁעֲנֹשׁ עָלֶיהָ
- 9 בַּפְּרוּשׁ, הִרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ. שְׁלֹא עֲנֹשׁ הַכֹּתֹב
- 10 אֶלָּא אִם כֵּן הַזֹּהֵר¹⁷.
- 11 (13) שהרי אין עונשין אלא-אם-כן מזהירין. (14) סמיכות
- 12 שחיטה להעלאת. כרבי יונה בזבחים קו, א. וראה גם ב'ספר
- 13 המצוות' שם. (15) באותו פסוק. (16) כלומר, גם
- 14 השחיטה בכלל העשיה. (17) זבחים, שם.
- 11 ה. הַשׁוֹחֵט קֹדְשִׁים וְהַעֲלֵם בַּחוּץ - חֵיב שְׂתִים: אַחַת
- 12 עַל הַשְּׁחִיטָה וְאַחַת עַל הַעֲלִיָּה¹⁸. שָׁחַט בַּפְּנִים
- 13 וְהַעֲלָה בַּחוּץ - חֵיב עַל הַעֲלִיָּה¹⁹. וְכֵן אִם שָׁחַט
- 14 בַּחוּץ וְהַעֲלָה בַּפְּנִים - חֵיב עַל הַשְּׁחִיטָה²⁰.
- 15 (18) משנה, זבחים קו, א. כתנא-קמא. (19) שם במשנה
- 16 לדברי הכל. (20) ראה בהערה הקודמת.
- 15 ו. אֵינוּ חֵיב אֶלָּא עַל שְׁחִיטַת קֹדְשִׁים²¹ הֶרְאוּיָן
- 16 לְקָרֵב לִגְבֵי מִזְבֵּחַ; אֲבָל הַשׁוֹחֵט בַּחוּץ אֶחָד
- 17 מֵאַסְרוּרֵי מִזְבֵּחַ²² אוֹ מִחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת²³ - הִרִי זֶה
- 18 פְּטוּר²⁴. שֶׁנֶּאֱמַר: לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה'; וְכָל שְׂאֵינוּ
- 19 רְאוּי לְבֹא אֶל מִשְׁפַּח ה' - אֵין חֵיבִין עָלָיו²⁵.
- 20 (21) בחוץ. ודין העלאת בדבר שאינו ראוי למזבח, ראה להלן
- 21 ה"י, ופי"ט ה"ב. (22) כגון הרובע והנרבע והמוקצה
- 22 והנעבד והמחיר והאתנן והכלאים והטרפה ויוצא דופן (שם
- 23 קיב. במשנה). (23) שם קיא, ב. קיב, א. וראה להלן פ"ד
- 24 מהל' פסולי המוקדשין ה"א, מה הן החטאות המתות.
- 24 (24) [פטור, אבל אסור, ראה להלן הי"ג]. (25) משנה, שם
- 25 קיב, א.
- 20 ז. שָׁחַט בַּחוּץ מִחֲסֵר זִמָּן בַּגּוֹפֹ²⁶ אוֹ בַּפְּעֻלִים²⁷,
- 21 הוֹאִיל וְאֵינוּ רְאוּי עֲתָה לְבֹא בַּפְּנִים - פְּטוּר²⁸.
- 22 (26) ראה להלן ה"ח, איזהו מחוסר זמן בגופו. (27) כלומר,
- 23 מחוסר זמן בבעלים. וראה להלן ה"ט איזהו מחוסר זמן
- 24 בבעלים. (28) זבחים קיב, ב - וכתנא-קמא. וראה גם
- 25 ביומא סג, א.
- 22 ח. אֵי זֶהוּ מִחֲסֵר זִמָּן בַּגּוֹפֹ? בְּהִמָּה בְּתוֹךְ שִׁבְעַת
- 23 יָמֵי הַלֵּדָה²⁹; וְתוֹרִין שְׁלֹא הִגִּיעַ זִמְנָן³⁰; וְאוֹתוֹ וְאֵת

בְּנוֹ שֶׁנִּשְׁחַט אֶחָד מֵהֶם הַיּוֹם, שְׂאֵין הַשְּׁנִי רְאוּי עַד
לְמַחֲרָיו³¹.

(29) ראה למעלה פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ח, כי "מצות-
עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה, שנאמר
והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה,
וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן". ואינו חייב אלא מיום
השמיני והלאה, אבל בליל שמיני אינו חייב לפי שבילילה
זה דינו כמחוסר זמן (פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד).
(30) זבחים שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בהל' איסורי
מזבח שם ה"ב, כי זמנו של התורים הוא משזוהיבו.
וכל-שכן בני יונה לאחר זמנם, שפסולים (הל' איסורי מזבח,
שם), שוודאי פטור עליהם (משנה, שם - לדברי הכל).
(31) שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בפ"ב מהל' שחיטה,
ה"א-ב.

ט. וְאֵי זֶהוּ מִחֲסֵר זִמָּן בַּפְּעֻלִים? קָרְבָּן שֶׁעֲדִין לֹא
הִגִּיעַ זִמָּן בְּעָלָיו לְהִקְרִיבוֹ. בִּיצֵד? הַזֵּב וְהַזֵּבָה
וְהַיּוֹלֶדֶת שֶׁשָּׁחַטוּ חֲטָאתָם³² בַּחוּץ [בְּתוֹךְ] יָמֵי
סְפִירָה³⁴ - פְּטוּרִין. וְכֵן מִצְרַע שֶׁשָּׁחַט חֲטָאתוֹ
וְאֶשְׁמוֹ³⁵ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה³⁶ - פְּטוּר. שֶׁעֲדִין
לֹא נִרְאוּ בְּעָלֵי הַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ לְכַפְּרָה. אֲבָל אִם
שָׁחַטוּ עוֹלוֹתֵיהֶן בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה - חֵיבִין;
שֶׁהַעוֹלָה דוֹרוֹן הִיא³⁷, וְהַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם הִיא עֶקֶר
הַכַּפְּרָה. וְכֵן נִזִּיר שֶׁשָּׁחַט חֲטָאתוֹ³⁸ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי
נִזְיוֹתוֹ - פְּטוּר, הַקָּרִיב עוֹלָתוֹ אוֹ שְׁלָמָיו בַּחוּץ -
חֵיב³⁹; שֶׁהַחֲטָאת הִיא הַמַּעֲפָתָה⁴⁰, וְהִיא עֶקֶר
הַנִּזְיוֹתוֹ.

(32) משנה, שם. (33) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה
ה"ג, כי קרבנם של הזב והזבה והיולדת הוא עולה וחטאת.
(34) כלומר, בתוך ימי הספירה, כי הזב והזבה, ובתוך ימי
מלאת של היולדת, ראה שם ה"ד, כי הזב והזבה סופרים
שבעת ימי טהרה, וביום השמיני מקריבים קרבנותיהם, וראה
שם ה"ה כי היולדת מביאה קרבנה ביום ארבעים ואחד לזכר
וביום שמונים ואחד לנקבה. (35) ראה שם ה"ג, כי קרבנו
של המצורע הוא עולה ואשם וחטאת. (36) ראה שם ה"ד,
כי המצורע סופר שבעת ימי טהרה, ובשמיני מקריב
קרבנותיו. (37) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהן בחוץ,
חייבין", וכמו שכתב רבינו בפירוש המשנה (לפי נוסח א"י
שהביא ה'תוספות יום-טוב' שם, פי"ד מ"ג): "ואין ראויין
להקריבה עד שישלימו ימי הספירה, אבל העולה היא דורון,
אפילו הוקרבה בתוך ימי הספירה". וכן פירש רש"י שם.
(38) ראה למעלה פ"ח מהל' נזירות ה"א, כי הנזיר כשגומר
נזירותו מביא עולה וחטאת ושלמים. (39) שם במשנה:
"עולותיהן ושלמיהם בחוץ, חייבין", ובגמרא (שם קיד):
שאלו: "והני בני שלמים נניחו (כלומר, הלא זב וזבה
ויולדת ומצורע אינם מביאים שלמים), אמר רב ששת: תני
נזיר (כלומר, הדין הזה של שלמים הוא על נזיר, שאם
הקריב בתוך שבעת ימי התגלחת את השלמים חייב, ואילו
הקריב חטאת אינו חייב)". (40) אין הכוונה שמעכבתו
מלשתות יין, שהרי למעלה פי"ד הי"ז כתב שאין החטאת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ח' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

51) שאחד מהם – חטאת הנעשית בפנים ונשרף, והשני – המשתלח לעזאזל (להלן פ"א מהל' עבודת יום הכיפורים ה"א). 52) עליהם לאו דוקא, שהרי לא היה מתורה אלא על המשתלח, כמפורש בתורה (ויקרא טז, כא), וראה להלן פ"ד מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ב. 53) במשנה זכחים קיב, א: "וכן שער המשתלח שהקריב בחוץ פטור, שנאמר (שם יז, ד) ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כל שאין ראוי לבא אל פתח אוהל מועד אין חייבין עליו". ובגמרא שם קיג, ב - אמרו במסקנא: "אלא אמר רב מני, לא קשיא: כאן קודם וידוי, כאן לאחר וידוי", וסובר רבינו, שכוונת הגמרא היא כי המשנה לא פטרה אלא לאחר הוידוי, אבל לפני הוידוי – חייב, ועיי"ש ברש"י 'ותוספות' ('הר המוריה'). וראה בפירוש מסכת זבחים המיוחס לר"ח, שם.

יב. השוחט שְלָמִים בחוץ קָדַם שִׁפְתָּחוּ דְלָתוֹת הַהֵיכָל - פטור⁵⁴; שְהָרִי הֵן מִחֲסָרִים מַעֲשֶׂה וְאַחֵר כֵּךְ יִהְיֶה רְאוּיָן לִקְרֹב לִפְנֵי הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁵. וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בַּחוּץ, אֶפְלוּ בְשָׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בֵּין לְשִׁמּוֹ בֵּין שְׁלָא לְשִׁמּוֹ⁵⁶ - חֵיב⁵⁷; שֶׁהִפְסַח בְּשָׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שְלָמִים הוּא⁵⁸.

54) יומא סב, ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים וכו' ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל - פטור, מאי טעמא, מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי". 55) למעלה פ"ה ה"ה, כי "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שפתוח". ונחלקו בזה גדולי הראשונים: יש אומרים כי זה לא נאמר אלא בשלמים בלבד, אבל קדשים אחרים שנשחטו לפני שנפתחו דלתות ההיכל - כשרים (רש"י זבחים סא. ד"ה וחד). ויש אומרים כי שלמים לאו דוקא, והוא הדין לקדשים אחרים (ראה 'תוספות' שם ד"ה קודם). ובדעת רבינו אין הכרע. 56) מה שכתב "בין לשמו בין שלא לשמו" אינו אלא בשאר ימות השנה, אבל בזמנו, בערב הפסח אחר חצות, אינו חייב אם שחטו בחוץ, אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שחטו אלא שלא לשמו - פטור, שהרי אם שחטו אז בפנים שלא לשמו - נפסל (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"א, וראה למעלה ה"י כי "אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב, הואיל ושלם לשמו ראוי בפנים וכשר", משא"כ חטאת. ואם-כן הפסח, שאינו ראוי שלא לשמו בפנים, פטור בחוץ. וראה 'קריית ספר' כאן). ואם שחטו קודם חצות בחוץ, פטור, בין אם שחטו לשמו, ובין אם שחטו שלא לשמו, שהרי אז אינו ראוי כלל להקרב בפנים, כמו שכתב רבינו בפ"א חוץ קרבן פסח ה"ד, וראה 'מספ' משנה' כאן. 57) יומא סג, א. כרבין בשם רבי יוחנן. 58) ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ז.

יג. בְּהֵמַת חֲלִין שֶׁעֲבָרָה קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ⁵⁹ - אָסוּר לְשַׁחֲטָהּ⁶⁰ בַּחוּץ. וְאִם שִׁחַטָהּ - אֵינוֹ לוֹקָה⁶¹, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְבֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם⁶².

59) כלומר, הקדיש עובר של בהמת חולין - למזבח. 60) כלומר, את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. ואף-על-פי שאינו חייב מלקות, כדלהלן, סובר רבינו,

מעכבתו, אלא הכוונה שיעקר הכפרה היא בחטאת (לחם-משנה פ"ח מהל' נזירות ה"י).

1 י. אָשֶׁם תְּלוּי⁴¹ וְחֲטָאת הָעוֹף הִבָּאָה עַל הַסֶּפֶק⁴² 2 שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ⁴³ - פָּטוּר; שֶׁהָרִי לֹא נִקְבַּע הָאִסוּר⁴⁴. 3 אָשֶׁם מְצָרַע⁴⁵ שֶׁשִּׁחַטוּ בַּחוּץ⁴⁶ שְׁלָא לְשִׁמּוֹ⁴⁷ - 4 חֵיב⁴⁸, הוֹאִיל וְשְׁלָא לְשִׁמּוֹ רְאוּי בְּפָנִים וְכָשָׁר, כְּמוֹ 5 שִׁתְּפָאָר⁴⁹. וְכָל קָרְבָן שֶׁהוּא פָּטוּר עַל שִׁחִטָּתוֹ 6 בַּחוּץ - כֵּךְ הוּא פָּטוּר עַל הַעֲלָאתוֹ⁵⁰.

41) ראה להלן פ"ח מהל' שגגות ה"א-ב, כי אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל - הרי זה מביא אשם תלוי. 42) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ז, כי האשה שלא הוחזקה עוברת, והפילה ולא ידעה מה הפילה, הרי זו ספק יולדת, ומביאה חטאת העוף, מספק. 43) כדעת חכמים בברייתא כריתות יח, א. שהשוחט אשם תלוי בחוץ - פטור. 44) כלומר, כל הקרבן בא רק על ספק איסור - שמה חטא או לא, ולמד כן רבינו ממה שאמרו שם כי טעמו של רבי מאיר המחייב, משום דלא בעי קביעותא דאיסורא, ומתוך זה למד רבינו כי טעמם של חכמים הפוטרים הוא מפני שצריך קביעות האיסור, וכאן לא נקבע האיסור, וראה גם ברש"י שם. ואף כי רבינו סובר ש"מתוך שלבו נוקפו, הוא גומר ומקדיש" (ראה פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ט) - אין לו דין של "נקבע האיסור" מוודאי אלא מספק, שהרי אם נודע קודם שחיטה - אינו קרב, אלא רועה עד שיפול בו מום, ואם נודע לאחר שחיטה - הדם ישפך (הל' פסולי המוקדשין שם), ומהפסוק 'ואל פתח אוהל מועד לא הביאו', אנו למדין רק לדבר הראוי בוודאי להקריבה ('מרכבת המשנה'. וראה 'לחם משנה' 'ומעשה רוקח') וחטאת העוף הבאה על הספק נלמדה מדין אשם תלוי, שכשם שבאשם תלוי פטור, משום שלא נקבע האיסור, הוא הדין והוא הטעם לחטאת העוף הבאה על הספק (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). 45) זבחים קיד, א. 46) אפילו בתוך זמנו (זבחים, שם). וראה להלן. 47) כלומר, לשם עולה וכדומה. ודוקא אשם מצורע ולא חטאת מצורע, ראה להלן בסמוך. 48) ומה שאמרנו (למעלה ה"ט) כי השוחט אשם מצורע בחוץ בתוך ימי הספירה הוא פטור, אין זה אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שינה שמו - חייב אף בתוך ימי הספירה (זבחים, שם). 49) להלן בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א: "כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור, כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין". 50) שהרי שחיטה והעלאה הוקשו זה לזה, ראה למעלה ה"ד ('קריית ספר'). וראה להלן פ"ט הי"ב, שלענין שנים שעשו אינם שווים.

7 יא. שְׁנֵי שְׁעֵירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים⁵¹ שֶׁשִּׁחַטְטָם בַּחוּץ; 8 אִם עַד שְׁלָא הִתְנַדָּה עֲלֵיהֶם⁵² - חֵיב פָּרַת עַל 9 שְׁגִיחָהּ⁵³, הוֹאִיל וְרְאוּיָן לְבֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם לְדוּי; 10 וְאִם אַחֵר שֶׁהִתְנַדָּה - פָּטוּר עַל הַמְשַׁתְּלַח, שֶׁהָרִי 11 אֵינוֹ רְאוּי לְבֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם.

שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו" (כספ-משנה).
70 כל המוקף, אינו בדפוס רומי. וראה למעלה פ"ה ה"ד:
"אם שחטן בגגו של היכל פסולין, שאין הגגות ראיות
לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה". 71 זבחים שם,
כרבא. והטעם משום שנאמר בשוחט בחוץ (ויקרא שם)
ו"אל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואילו השוחט על גג
ההיכל, אם כי אין הזביחה ראויה שם, אין זה נקרא שוחט
בחוץ, שהרי הביאו אל פתח אהל מועד.

טז. שְׁנֵים עָשָׂר בְּסָפִין וְשָׁחַטוּ בַּחוּץ - פְּטוּרִין⁷²; 14
שְׁנָאִמְרָ: אֲשֶׁר יִשְׁחַט, אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט - אֶחָד וְלֹא 15
שְׁנֵים⁷³. וְאֶחָד שֶׁשָּׁחַט בַּחוּץ, אִף עַל פִּי שְׂלֹא נִתְּפֹן 16
לְשָׁחַט קֳדָשִׁים אֱלֹו לָהּ - הֲרִי זֶה חֵיב⁷⁴. שְׁנָאִמְרָ: 17
דָּם יִחַשְׁבֵּה⁷⁵ לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ; אִף עַל פִּי שְׂגָה 18
הָדָם בְּמַחְשְׁבֹתוֹ כְּדָם הַנִּשְׁפָּךְ⁷⁶, לֹא כְּקָרְבֵן - הֲרִי זֶה 19
חֵיב⁷⁷. 20

72 משנה, זבחים קח, א: "שנים שאחזו בסכין ושחטו -
פטורים". וכן הוא בקידושין מג, א. וב'סיפרא' פ' אחרי
(פ"ט ה"א). וראה להלן בפ"ט הי"ב ששנים שהעלו -
חייבים. 73 כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה (זבחים
פ"ג מ"ג). אולם בגמרא שם למדו כן ממה שנאמר "ההוא"
(= "ונכרת האיש ההוא" - ויקרא שם) אחד ולא שנים.
וב'סיפרא' שם למדו ממה שנאמר (שם, ד) "דם שפך" וראה
ב'כסף משנה' וב'תוספות יום טוב' שם. 74 שם במשנה:
"חומר בשחיטה, שהשוחט להדיוט (בחוץ) - חייב, והמעלה
להדיוט - פטור". וראה להלן פ"ט ה"א. 75 בזבחים
שם, אמרו - שלדעת חכמים, שדרשו המלים "איש איש"
בהעלאה (ראה להלן פ"ט הי"ב), דרשו כמו כן גם
בשחיטה לרבות שוחט להדיוט, ורק לדעת רבי יוסי שאינו
דורש "איש איש", לפי שסובר "דיברה תורה בלשון בני
אדם", הוצרכו ללמוד (שם קח: מ"ד) "איש איש" וגו'. אבל
ידוע כי מדרשו של רבינו להביא הדרשה הפשוטה ביותר
אף-על-פי שאינה לפי ההלכה (לחם-משנה). 76 בזבחים
שם, לא למדו כן אלא מתחילת הפסוק "דם יחשב לאיש"
- "אפילו השוחט לאיש", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה
שם. וראה ב'הר המוריה'. 77 זבחים ק"א, ב - כדברי
זעירי שם: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב" וראה
עוד שם פד, ב. ופה, א.

יז. הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ בְּלִילָה - חֵיב, הוֹאִיל וְהִשְׁחִיטָה 21
בְּלִילָה כְּשֶׁרָה בַּחוּץ⁷⁸. וְכֵן אִם הֶעֱלָה⁷⁹ בְּלִילָה מִזֶּה 22
שֶׁשָּׁחַט בַּחוּץ בְּלִילָה - חֵיב עַל הֶעֱלָה⁸⁰. אֲבָל אִם 23
שָׁחַט בְּפָנִים בְּלִילָה וְהֶעֱלָה בַּחוּץ - פְּטוּר⁸¹. לְפִי 24
שְׂלֹא הֶעֱלָה אֶלָּא דָּבָר פְּסוּל⁸²; שְׂאִין לֶךְ שְׁחִיטָה 25
כְּשֶׁרָה בְּלִילָה בְּמִקְדָּשׁ⁸³. וְכֵן אִם קָבַל⁸⁴ בְּכָלִי הַל 26
בְּפָנִים⁸⁵ וְזָרַק בַּחוּץ - פְּטוּר⁸⁶. 27

78 כלומר, שחיתת חולין כשרה בלילה "דבשחיתת חוץ
לא-שנא לילה מיום, דהא ראוי לבא אל פתח אוהל מועד
למחר" (רש"י, שם). 79 בחוץ. 80 כדברי זעירי הנ"ל:
"שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב", וברש"י שם:
"ובהעלאתו נמי חייב, דהא כתיב (שם יז, ח) ואלהים

שכל שאמרו בענין זה "פטור", היינו פטור אבל אסור, וראה
למעלה ה"ו. 61 אם התרו בו, ראה בפ"ט מהל' סנהדרין
ה"א אות יד"ח. 62 כלומר, כיון שעדיין לא נולדה, והרי
גם אם נולדה אינה ראויה לקרבן עד היום השמיני, ראה
למעלה ה"ח. ואם "שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו, הואיל
ואינו ראוי עתה לבוא לפני פטור" (למעלה ה"ז). ומקור
דברי רבינו בתמורה יב, א: "בעי מיניה אביי מרב יוסף, היא
חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ מהו, מי מיחייב עליה
משום שחוטי חוץ או לא, א"ל מי קרינא ביה (ויקרא יז, ח)
והביאום לה" (דלא מיחייב משום שחוטי חוץ אלא באותן
דראויין לקרבן, והאי עובר לא חזי השתא לקרבן - רש"י).

יד. גִּנֵּב וְהִקְדִּישׁ⁶³ וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט בַּחוּץ - חֵיב⁶⁴. 1
וּמֵאִמְתִּי הָעֵמִידוּהָ בְּרִשּׁוֹתוֹ כְּדִי לְחִיבּוֹ עָלֶיהָ כֶּרֶת? 2
מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁהּ⁶⁵. וְהוּא שֶׁשָּׁחַטָה אַחֵר יָאוּשׁ; 3
אֲבָל לִפְנֵי יָאוּשׁ - אֵינָה קְדוּשָׁה⁶⁶. 4

63 את הבהמה. 64 ברייתא גיטין נה, ב: "גנב והקדיש
ואחר-כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם
תשלומי ארבעה וחמשה. ותני עלה, בחוץ כי האי גוונא
(כלומר, אם גנב והקדיש ושחט בחוץ) - ענוש כרת".
65 כלומר, עצם העמדת הגניבה ברשותו של הגנב, הוא
משום לחייבו כרת על שחוטי חוץ, ואין הבדל לענין חיוב
כרת אם העמידו את הבהמה ברשותו משעת גניבה או
משעה שהקדישה, וכל ההבדל אינו אלא לענין גיזות וולדות
(ראה גיטין שם), וכוונת רבינו באמרו "ומאימתי העמידה
ברשותו", אינו לענין חיוב כרת, אלא לענין גיזות וולדות,
ומה שאמר "כדי לחייבו עליה כרת", אינה אלא נתינת טעם
למה הוצרכו חכמים להעמידה ברשותו (לחם-משנה).
66 ראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ז, כי "הגונב
או הגוזל והקריב - הקרבן פסול, והקב"ה שונאו, שנאמר
שונא גזל בעולה, ואין צורך לומר שאינו מתקבל, ואם
נתיאשו הבעלים, הקרבן כשר". ומדקדוק לשון רבינו
משמע, שאם שחט אחר היאוש, אף-על-פי שהקדיש לפני
היאוש - חייב ('הר המוריה', וראה ב'קריית ספר').

טו. הֵייתָ הַבְּהֵמָה כְּלָה בַּחוּץ וְצוּאָרָה בְּפָנִים וְשָׁחַט 5
- חֵיב⁶⁷; שְׁנָאִמְרָ: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֶז 6
בְּמַחְנֶה, אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מַחוּץ לְמַחְנֶה⁶⁸. אֶחָד 7
הַשּׁוֹחֵט בְּמִקְדָּשׁ וְצוּאָרָה בְּפָנִים וְשָׁחַט גּוֹף הַבְּהֵמָה 8
בַּחוּץ, אוֹ שְׂהִיָּה גּוֹפָה בְּפָנִים וְצוּאָרָה בַּחוּץ - חֵיב, 9
עַד שֶׁתִּהְיֶה הַבְּהֵמָה כְּלָה בְּמִקְדָּשׁ; שְׁנָאִמְרָ: וְאֵל 10
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֹאנוּ⁶⁹. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט בְּגִגּוֹ שֶׁל 11
הַיִּכָּל, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רָאוּי לְזִבְיָהָ כָּלִל⁷⁰ - הֲרִי 12
זֶה פְּטוּר⁷¹. 13

67 כרת או מלקות על שחוטי חוץ. 68 זבחים קז, ב.
69 צ"ל: "לא הביאו", והוא בויקרא שם, ד. "ומה שכתב
רבינו, אחד השוחט במקדש וצווארה בפנים וכו', שנאמר
ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, אינו נוח לי. דהא מהאי
קרא לא ילפינן (זבחים שם) אלא למעוטי גגו של היכל,
ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב: אבל השוחט בגגו של
היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל, הרי זה פטור,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ט' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום רביעי ט' ניסן ה'תשע"ז

פרק תשעה עשר

1) יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראוי לבוא בפנים.

א. אין המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח
שעשה בחוץ²; אבל אם העלה על הסלע או על
האבן - פטור. שאין קרין קרפן אלא על המזבח,
ואף על פי שהוא בחוץ, שנאמר: ויבן נח מזבח³.
ואינו חייב עד שיעלה לשם⁴; שנאמר: לעשות אתו
לה⁵ - עד שיתפנן לשם.

2) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף
עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". שם קח:
בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבן נח מזבח, אלמא
במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאת בלא מזבח", ומה
שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקח מנוח את גדי
העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה", הוראת שעה הייתה.
4) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה
למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון
להדיוט. 5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות
אותו לה". שם בגמרא.

ב. אינו חייב אלא על העלאת דבר הראוי לאשים
ולמזבח⁶, כגון העולה⁷; שנאמר: אשר יעלה עלה או
זבח - מה עולה שראוי לאשים, אף כל שראוי
לאשים הוא שתיבין על העלאתו בחוץ.

6) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי
לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח.
7) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח.

ג. מבוא אפרו: הזורק את הדם⁸, או המקטיר איברי
עולה⁹ או אמוזין¹⁰, או קמץ או לבונה¹¹ או קטרות¹²,
או מנחת פהנים¹³ או מנחת נסכים¹⁴, או המנסף
שלשה לגין יין¹⁵ או מים¹⁶ בחוץ - חייב¹⁷; שנאמר:
לא יביאנו לעשות אתו - כל המתקבל בפנים חייבין
עליו בחוץ.

8) משנה בזבחים קי. ובברייתא (שם קז): "מנלן, מדתניא
דמ ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל.
רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק".
9) שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר
קרבנות, שהם לאכילה. 10) בין של עולה ובין של שאר
הקרבנות. בברייתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או
זבח, אין לי אלא עולה, מניין לרבות אימורי אשם ואימורי
חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד
לומר זבח. מניין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת
כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלוש לגין יין ושלוש
לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא
לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". 11) שנקרבים על

תאמר". כלומר, התורה חייבה אף על העלאת כזו,
שהשחיטה היתה בלילה בחוץ, ראה שם בדף קז, א. וקיט,
ב. וראה בהשגת הראב"ד. 81) שם כדעת תנא קמא של
רבי שמעון לפי דברי זעירי, והיינו אפילו העלה ביום בחוץ.
ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם פד:) כי השוחט בהמה
בפנים בלילה והעלה בחוץ - חייב, הרי השיב לו רבי חייא
בר אבין, ונשאר כתיובתא (כסף-משנה). 82) שהרי אף
אם העלה בפנים תרד, ראה להלן פ"ג מהל' פסולי
המוקדשין ה"ו. 83) שנאמר (שם יט, ו) "ביום זבחכם"
(מגילה כ:), או משום שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את
בני ישראל" (למעלה פ"ד ה"א). 84) הדם. 85) ראה
למעלה פ"ה ה"א, כי כל הזבחים - קיבול דמן בכלי שרת.
86) זבחים קיא, ב: "רבא אמר, קיבלה בכלי חול, איכא
בינייהו. והכי קאמר: וכן המקבל בכלי חול בפנים והעלה
בחוץ - פטור, המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ - חייב.
רבי שמעון אומר, כל שחייבין עליו בחוץ, חייבין על כיוצא
בו בפנים והעלו בחוץ", ופסק רבינו כתנא קמא. ואף-על-פי
שלפי המסקנא שם פירשו דברי רבי שמעון במשנה שם,
במלק בחוץ והעלה בחוץ - כיון שזעירי (ראה למעלה)
ורבא פירשו כן בדברי תנא קמא, נראה שהם סוברים כן
להלכה (כסף-משנה).

יח. וכן המולק את העוף בחוץ - פטור⁸⁷. ואם
העלהו - פטור⁸⁸. מלק בפנים והעלה בחוץ - חייב
על העלאתו⁸⁹. שחט בפנים והעלהו בחוץ - פטור;
שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב⁹⁰. שחט
את העוף בחוץ והעלהו בחוץ - חייב שמים⁹¹;
שהשחיטה בחוץ כשרה, והרי היא כמליקה
בפנים⁹².

87) שם קיא, א - במשנה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא
יז, ג) "או אשר ישחט מחוץ למחנה", על השוחט הוא חייב
(בחוץ), ואינו חייב על המולק" (זבחים קז. לדעת רבי
עקיבא). 88) שם במשנה. ולפי דברי אבוא דשמואל בר
רב יצחק, נחלקו בזה תנא קמא ורבי שמעון, ופסק רבינו
כתנא קמא. שכיון שמליקה אינה אלא בעזרה, ובחוץ הרי
היא נבילה, הרי הוא כמעלה נבילה בחוץ - ופטור, ראה
רש"י שם. 89) שם במשנה, שהרי הוא כמו שחט בהמה
בפנים והעלה בחוץ, שחייב על ההעלאת. ראה למעלה ה"ה.
90) משום שנשחט ולא נמלק. ראה משנה, שם. "ואם
תאמר: הלא כל העולין בחוץ, נפסלין ביציאתן, וכל השוחט
בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו - התם רחמנא רבייה,
אבל לענין שאר פסולין, מתקבל בפנים בעינין" (רש"י, שם).
91) כתנא קמא במשנה, שם. 92) שנתרבה שחיטת העוף
בחוץ בגמ' שם קז, א - ממה שנאמר (שם יז, ג) "או אשר
ישחט" לרבות שחיטת העוף בחוץ, לפי רבי ישמעאל, ולפי
רבי עקיבא נתרבה ממה שנאמר (שם, ב) "דם יחשב".
והחייב על העלאתו, למדו (שם קט:): ממה שנאמר (שם, ח)
"ואליהם תאמר" לערב פרושיות, שכל שמוחבים על שחיטתו
בחוץ, חייב גם על העלאתו (רש"י שם).

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונאמר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ זֶבֶח - מִהַעֲלֹאָה
שֶׁהָיָא גָמֵר עֲבוּדָה, אֵף כָּל שֶׁהָיָא גָמֵר עֲבוּדָה חִיבִין
עָלָיו.

29 משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא
מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". 30 שכולל
הסולת בשמן. 31 "הוא הפותח לחם המנחות, כמו
שנאמר (שם) פתות אותה פתים". 32 "הוא נתון המלח
למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח".
33 "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה".
34 "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגישוה" 35 "הוא
המסדר את לחם הפנים על השולחן". 36 [אין הכוונה
להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות
היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה
להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר
עבודה, אלא הכנה להדלקה]. 37 צריך עיון למה לא מנה
הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק וכולל וכו'.

ז. פָּרָה אֲדָמָה שֶׁשָּׂרְפָה חוּץ מִמָּקוֹם שָׂרְפָתָהּ³⁸, וְכֵן
שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שֶׁהִקְרִיבוּ בַּחוּץ אַחֵר שֶׁהִתְנַדָּה עָלָיו
פֶּטוּר; שְׁנֵאמַר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ
כָּל שְׂאֵינֵי רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵין
חִיבִין עָלָיו. אָבָל קִדְשִׁים פְּסוּלִין שֶׁהֵיָה פְּסוּלִין
בְּקִדְשׁ, אִם הָעֹלָה מִהֵן בַּחוּץ - חִיב. בִּיצֵד? כִּגוֹן
הֵלֶן³⁹ וְהִיזְיָא⁴⁰ וְהִטְמָא⁴¹ וְשִׁנְיָא בְּמַחֲשַׁבְתָּ
הַעֲבוּדָה⁴², שֶׁכֵּלֶן נִשְׂרָפִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכֹת
פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, אִם עֶבֶר וְהָעֹלָה מִהֵם בַּחוּץ -
חִיב⁴³; שְׁנֵאמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה' - כָּל הַנֶּעֱשֶׂה לֵה'
חִיבִין עָלָיו, וְאֵלֹו נַעֲשׂוֹ לְשֵׁם⁴⁴.

38 משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטה
שם. 39 כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם,
או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי
המזבח. 40 שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. 41 שנטמא
הקרבן. 42 כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או
מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. 43 בברייתא שם:
"מנין לרבות פסולין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ
לזמנו וחוץ למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות,
כל המתקבל בפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ".
44 שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עָלָיו הַעֲלָאתוֹ בַּחוּץ, כִּיּוֹן שֶׁהָעֹלָה
מִמֶּנּוּ בְּזֵית בַּחוּץ - חִיב. כִּיּוֹן שֶׁהָעֹלָה בְּפָנִים תִּחְלָה
וְשִׂיר מִמֶּנּוּ בְּזֵית וְהָעֹלָה בַּחוּץ⁴⁵, כִּיּוֹן שֶׁהֵנִיחַ הַכֹּל
בְּפָנִים⁴⁶ וְלָקַח מִמֶּנּוּ בְּזֵית וְהָעֹלָה בַּחוּץ⁴⁷. אָבָל אִם
חָסַר אוֹתוֹ דָּבָר הִקְרִיב⁴⁸ כָּל שֶׁהָיָא⁴⁹ בְּפָנִים⁵⁰, וְהָעֹלָה
שֶׁאֲרִיתוֹ בַּחוּץ - פֶּטוּר.

45 במשנה שם קט: לדברי הכל. 46 ולא קרבו.
47 שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה
כתנא קמא. 48 אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר
הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי

גבי המזבח. 12 שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל
יום. 13 שקריבה כולה על גבי המזבח. 14 כי הסולת
לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת
כולה על גבי המזבח. 15 ודווקא שלושה לוגין יין או
שלושה לוגין מים ולא פחות. 16 כלומר, שלושה לוגין
מים. 17 במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה).
וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות
השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות
שם.

ד. אָבָל הַזֹּרֵק שְׂעִיר הָדָם בַּחוּץ, אָפָלוּ שְׂעִירֵי דָמִים
הַפְּנִימִים¹⁸ - פֶּטוּר; שְׁזִירִיקַת שְׂעִירֵי הָדָם שְׂעִירֵי מִצְוָה
הֵם וְאֵינֶן מִעֲפָכִין¹⁹. וְכֵן הַמִּנְסֵף יֵין אוֹ מִים פָּחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה לָגֵין בַּחוּץ - פֶּטוּר²⁰, בֵּין בְּחָג בֵּין בְּשָׂאֵר
יָמוֹת הַשָּׁנָה; הוֹאִיל וְחָסַר הַשְּׂעִיר²¹ הָרִי אֵינֶן רְאוּיִין
לְהִתְקַבֵּל בְּפָנִים. וְכֵן הַמַּעֲלָה מִבֶּשֶׂר חֲטָאֵת²², מִבֶּשֶׂר
אֶשֶׁם, מִבֶּשֶׂר שְׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל עַבְדּוֹ,
מִשְׂעִירֵי מִנְחוֹת, מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מִלֶּחֶם הַפָּנִים, בַּחוּץ
- פֶּטוּר; שֶׁכָּל אֵלֹו רְאוּיִין לְאֻכְלִיָּה, לֹא לְאִשִּׁים²³.

18 כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות,
שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושירי הדם
שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. 19 שלא כר'
נחמיה (שם קי): שאמר שיריים הפנימיים שהקריבם בחוץ,
חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא).
שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. 20 כן הוא
בברייתא (שם קט): "יכול המנסף פחות מג' לוגין יין ופחות
מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על
השלם חייב ואינו חייב על החסר". 21 שלושה לוגין יין
הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם
הוא שלושה לוגין. 22 כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה
נאכל לכהנים. 23 כלומר, אינם ראויים להעלאה על
המזבח.

ה. הַמַּעֲלָה אֶת הַבְּהֵמָה כֹּלָה בַּחוּץ - חִיב מִפְּנֵי
הָאִמּוּרִין. וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא הִפְרִישָׁן - אֵין בֶּשֶׂר
הַזֶּבֶחַ חוּצָן, וְכֹאֵלֹו הַקָּטִיר הָאִמּוּרִים בְּפָנֵי עֶצְמָן²⁴.
אָבָל הַמַּעֲלָה מִנְחָה שֶׁלֹא נִקְמְצָה - פֶּטוּר²⁵; שְׂאֵין
הַקֶּמֶץ בְּרוּר וּמִבְדִּיל²⁶. קִמְצָה וְחִזּוּר קִמְצָה לְתוֹכָהּ²⁷
וְהִקְרִיב כֹּלָה בַּחוּץ - חִיב²⁸.

24 בגמרא (שם קי): "אמאי, האיכא חציצה (בין
האימורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר
מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. 25 על העלאת חוץ.
26 אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברורים ומובדלים,
אף קודם ההפרשה. 27 ונתערב עם שאר הסולת.
28 ואין הקומץ בטל ברוב.

ו. הַיּוֹצֵק²⁹ וְהַבּוֹלֵל³⁰, וְהַפּוֹתֶת³¹ וְהַמּוֹלֵחַ³²,
וְהַמְנִיף³³ וְהַמְגִישָׁה³⁴, וְהַמְסִידֵר אֶת הַשְּׁלֶחָן³⁵ וְהַמְטִיב
אֶת הַנְּרוֹת³⁶, וְהַקּוֹמֵץ³⁷ וְהַמְקַבֵּל דָמִים בַּחוּץ -
פֶּטוּר; לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד מֵאֵלֹו אֵינוֹ גָמֵר עֲבוּדָה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. שְׁנֵים שֶׁשָׁחֲטוּ - פְּטוּרִים. שְׁנֵים שֶׁאֲחָזוּ בְּאֶבֶר
וְהֶעֱלוּהוּ בַּחוּץ - חֵיבִין; שְׁנֵאֶמְרָא: אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר
יַעֲלֶה עֲלָה - אֶפְלוּ אִישׁ וְאִישׁ שֶׁהֶעֱלוּ חֵיבִין.

יג. הַזֹּרֵק מִקֶּצֶת מִתְּנוֹת⁶³ בַּחוּץ - חֵיב. הַמְקַבֵּל דָּם
חֲטָאת⁶⁴ בְּכֹס אֶחָד, נִתֵּן מִמֶּנּוּ בַּחוּץ וְחֹזֵר וְנִתְּנָה⁶⁵
בְּפָנִים⁶⁶ - חֵיב עַל הַנָּתֵן בַּחוּץ, שֶׁהָרִי כָּלוּ רְאוּי
לְקָרֵב בְּפָנִים; וְאִם נִתֵּן מִמֶּנּוּ בְּפָנִים⁶⁷ וְחֹזֵר וְנִתֵּן
בַּחוּץ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁרִיבִים⁶⁸. אֲבָל אִם קָבַל
בְּשְׁנֵי כּוֹסוֹת, בֵּין שְׁנֵתָן שְׁנֵיהֶן בַּחוּץ⁶⁹, אוֹ אֶחָד
בַּחוּץ וְאֶחָד בְּפָנִים⁷⁰, אוֹ אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד
בַּחוּץ⁷¹ - הָרִי זֶה חֵיב.

(63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה ובחים לו: (64) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חייב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". (65) הוא הדין אם לא נתן אחר כך בפנים, ונקט "ונתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ". (66) על המזבח. (67) היינו, כל המתנות שבפנים. (68) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חייב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב.) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. (69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חייב שתיים. (70) שם במשנה: "חייב על החיצון והפנימי מכפר". (71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דיחוי.

יד. הַקֹּמֵץ וְהַלְבֹּנָה⁷² שֶׁל מִנְחָה שֶׁהִקְרִיב אֶחָד מֵהֶן
בַּחוּץ⁷³, אוֹ הִקְרִיב הָאֶחָד בְּפָנִים וְהַשְּׁנִי בַּחוּץ -
חֵיב⁷⁴. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים⁷⁵
שֶׁהִקְרִיב אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ⁷⁶, אוֹ אֶחָד בְּפָנִים וְהַשְּׁנִי
בַּחוּץ - חֵיב⁷⁷.

(72) שמעכבים זה את זה. (73) כתנא קמא (שם קי.) במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (74) שם במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון בפנים. (75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בוך, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטרו שני בזיכי לבונה על האש. (76) ואף כי שני הבזיכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה)

שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (49) כגון שנאבד או נשרף. (50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק.

ט. פִּיעֵד ? הַקֹּמֵץ⁵¹ אוֹ הַלְבֹּנָה⁵² וְהָאֲמוּרִין
וְהַעֲוִלָּה⁵³ וּמִנְחָה הַנְּשָׁרֶפֶת⁵⁴ וְהַנֶּסְכִּין⁵⁵ שֶׁחֲסָרוּ
מִקֶּצֶתָם בְּפָנִים וְהִקְרִיב שְׁאֲרֵיתָן בַּחוּץ - פְּטוּר;
שֶׁהָרִי נֶאֱמָר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשָּׁלֶם הוּא חֵיב,
וְאִינוּ חֵיב עַל הַחֲסָר. הוֹצִיאוּ שָׁלֶם וְחָסֵר בַּחוּץ
וְהֶעֱלָהוּ - הָרִי זֶה סָפֵק⁵⁶, לְפִיכֶן אֵינוּ לוֹקָה.

(51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (52) וכגון שהתנדב קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט אחד, שהיא פסולה. (53) דעת רבינו, כי מה שאמרו במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המזכרים במשנה הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב". (54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים. (55) היין והמים. (56) בגמרא שם קי. "איבעיא להו חיסרון דחוץ (הוציאו שלם וחסר בחוץ) שמיה חיסרון או לא שמיה חיסרון", ולא נפשטה.

י. הֶעֱלָה אֶבֶר שְׂאִין בּוֹ בְּזִית בְּשֹׁר וְהִנֵּה הַעֲצָם
מְשָׁלִימוֹ לְכִזִּית - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַפֵּר⁵⁷. הִנֵּה
מִלֶּח מְשָׁלִימוֹ לְכִזִּית - הָרִי זֶה סָפֵק, לְפִיכֶן אֵינוּ
לוֹקָה⁵⁸. וְעוֹלָה וְאֲמוּרִיָּה מְצֻטְרָפִין לְכִזִּית⁵⁹.

(57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן אמר חייב חיבורי עולין (=הקריבים על המזבח) כעולין וכו', ופסק כר' יוחנן. (58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקר". (59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כליל (רש"י שם).

יא. הֶעֱלָה וְחֹזֵר וְהֶעֱלָה - חֵיב עַל פֶּל אֶבֶר וְאֶבֶר⁶⁰.
זֶרֶק הָדָם וְהֶעֱלָה הָאִיבָרִים - חֵיב שְׁתֵּים⁶¹, שֶׁהָרִי
חָלַק הַפֶּתוּב בֵּין מַעֲלָה לַעֲוִשָּׁה; שֶׁהָרִי נֶאֱמָר: אֲשֶׁר
יַעֲלֶה עֲלָה, וְנֶאֱמָר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. הֶעֱלָה אֶבֶר חֲסֵר
- פְּטוּר⁶²; שְׁנֵאֶמְרָא: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשָּׁלֶם הוּא
חֵיב.

(60) במשנה שם קח. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה, חייב על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח:) כי לא נחלקו אלא באבר אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. (61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגיניהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". (62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח:) בחוץ חייב ומר סבר (ר"י פטור).

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(יב) להקריב עֹמֶר הַתְּנוּפֶה. (יג) מוֹסֵף עֲצֶרֶת. (יד) לְהֵבִיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקֶּרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת בְּגִלְל הַלֶּחֶם בַּיּוֹם עֲצֶרֶת. (טו) מוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. (טז) מוֹסֵף יוֹם צוֹם. (יז) מוֹסֵף הַחֹג. (יח) מוֹסֵף שְׁמִינִי עֲצֶרֶת. (יט) לִסְפֹּר כָּל אִישׁ וְאִישׁ שְׁבָעָה שְׁבוּעוֹת מִיּוֹם הַקֶּרֶבֶת הָעֹמֶר.

ובאור מִצְוֹת אֵלּוּ בַּפְּרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) תתבאר בו מצות הקרבת שני תמידים בכל יום, ואימתי זמן הקרבתם.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה² לְהִקְרִיב שְׁנֵי כִבָּשִׁים עֹלוֹת בְּכָל יוֹם³, וְהֵם הַנִּקְרָאִים תְּמִידִין, אֶחָד בַּבֹּקֶר⁴ וְאֶחָד בֵּין הָעֶרְבִים⁵; שְׁנֵי אֵלּוּ לַיּוֹם עֹלָה תְּמִיד וְגוֹמֵר⁶.

(2) יש אומרים שמברכין על מצוה זו (מעשה רוקח). וראה במשנה-למלך מעשה הקרבות פ"א הלכה א. (ועיין רש"י עירובין ג. ד"ה והרי מעשר). (3) ראה בספר המצוות, עשה לט. (4) ראה להלן הלכה ב, אימתי זמן שחיתתו. (5) ראה להלן הלכה ג, זמן שחיתתו. (6) "את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (שם, ד).

ב. וְאִימָתִי זְמַן שְׁחִטָתָן? שֶׁל בֹּקֶר שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַחֲמָה, מִשְׁיֵאֹר פָּנֵי כָּל מִזְרֵחַ⁷. וּפְעַם אַחַת דִּחְקָה הַשָּׁעָה אֶת הַצִּבּוֹר בְּכֵית שְׁנֵי⁸, וְהִקְרִיבוּ תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם.

(7) כמתיא בן שמואל (יומא כח. ותמיד ל). שאומר – "האיר פני כל המזרח עד שהוא חבברון, והוא אומר הן", כלומר, שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו, ולפיכך אומרים לו העומדים בקרקע העזרה, הגיע האור לפי ראות עיניך עד חבברון אמר להם הין, ואז שוחטין התמיד וכו' וכבר הקדמנו וכו' שהלכה כרבי מתיא בן שמואל" (פירוש המשנה בתמיד). אבל לפני כן השחיטה פסולה, שהרי אין שוחטין זבחים אלא ביים (ראה למעלה שם פ"ד ה"א ובמגילה כ:). ומשום "זריזין מקדימין למצוות" (ראה פסחים ד). – היו מקריבין אותו מיד עם הגיע הזמן הכשר. (8) ראה עדיות פ"ו משנה א "רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים, שממאנים את הקטנות וכו' ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות", וזה היה "בימי מלכות יון, שהיו משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני טליים. פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והיו מעלין להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלשכת הטלאים, על אותה שעה העיד ר' יודה בר בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות" (ירושלמי ברכות פ"ד הלכה א, ועיין בפירוש המשנה בעדיות שם).

ג. תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִשְׁיֵאֹרֵי הַצֶּל וְיִרְאָה לִפְלִי שְׁהֶאֱרִיף⁹, וְהוּא מִשֵּׁשׁ וּמִחֲצֵה¹⁰ וּמִעֲלָה, עַד סוֹף הַיּוֹם¹¹. וְלֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם אֶלָּא בְּשִׁמוֹנָה שָׁעוֹת וּמִחֲצֵה, וְקָרֵב בְּתִשְׁעֵי

ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (77) וגם ר' אליעזר מודה בזה.

טו. מִי שֶׁשָּׁחַט קִדְשִׁים בְּזִמְנָה הַזֶּה וְהַעֲלִם חוּץ לְעֶזְרָה⁷⁸ - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֹאוי לְקָרֵב בְּפָנִים; שֶׁהָרִי מִתֵּר לְהִקְרִיב אָף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית, מִפְּנֵי שֶׁקִּדְשָׁה רֹאשׁוֹנָה קִדְשָׁה לְשַׁעֲתָה וְקִדְשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא.

(78) כרבי יוחנן בובחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חייב - קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט. דיבור המתחיל עד) שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך.

טז. הַשּׁוֹחֲטִי קִדְשִׁי נִכְרִים⁷⁹ בַּחוּץ - חֵיב. וְכֵן הַמַּעֲלָה אוֹתָן בַּחוּץ⁸⁰. וְהַנִּקְרִים מִתֵּרִין לְהִקְרִיב עֹלוֹת לְשֵׁם בְּכָל מָקוֹם⁸¹. וְהוּא שֶׁיִּקְרִיבוּ בְּבִמָּה שֶׁיִּבְנוּ⁸². וְאִסּוּר לְסִיעוּץ⁸³ וְלַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּת⁸⁴, שֶׁהָרִי נֶאֱסָר עָלֵינוּ לְהִקְרִיב בַּחוּץ. וּמִתֵּר לְהוֹרֹת לָהֶם וּלְלַמֵּדֵם הֵיאָף לְקָרִיבו⁸⁵ לְשֵׁם הָאֵל בְּרוּךְ הוּא.

(79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. (80) חייב, שהרי הושוו העלאה ושחיטה. (81) ברייתא שם קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצווין על שחוטי חוץ ואין הגויים מצווין על שחוטי חוץ". (82) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העלאה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". (83) שם: "אמר רב יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". (84) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). (85) שם: "אמר רבה ולאורינהו שרי". סליקו להו הלכות מעשה הקרבות בסיעתא דשמיא

הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין

יש בְּכָלֶלן תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִקְרִיב שְׁנֵי כִבָּשִׁים בְּכָל יוֹם עֹלוֹת. (ב) לְהִדְלִיק אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל יוֹם. (ג) שֶׁלֹּא לְכַבּוֹתָהּ. (ד) לְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן בְּכָל יוֹם. (ה) לְהִקְטִיר קֶטֶר בְּכָל יוֹם. (ו) לְהִדְלִיק נֵרוֹת בְּכָל יוֹם. (ז) שֶׁיִּקְרִיב כֶּהֱן גָּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, וְהִיא הַנִּקְרָאָה חֲבֵתִין. (ח) לְהוֹסִיף שְׁנֵי כִבָּשִׁים עֹלוֹת בְּשַׁבָּת. (ט) לַעֲשׂוֹת לָהֶם הַפָּנִים. (י) מוֹסֵף רֹאשִׁי חֲדָשִׁים. (יא) מוֹסֵף הַפֶּסַח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ט' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מר (שם נט): עליה השלם כל הקרבנות כולם, מאחרין ליה תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה". (14) להלן לגבי "אחר תמיד של בין הערביים", כתב "ולא שוחטין". וכאן דקדק וכתב "שאסור להקריב", שלגבי "קודם תמיד של שחר" לא נאסרה שחיטה שאינה עבודה, אבל אחר תמיד של שחר – אסור גם לשחוט, לפי שלא יוכל לזרוק, ויבוא לידי פסול (משנה למלך). (15) שם נח: "תנו רבנן, מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד-לומר (ויקרא שם) וערך עליה (= על תמיד של שחר) העולה. מאי תלמודא, אמר רבא, העולה עולה ראשונה". ואין זה טעם למה שכתב כאן, שמאחרים אותו, אלא למה שכתב למעלה (הלכה ב) שמקדימים לשחטו משיאור פני כל המזרח (מעשה רוקח). (16) שם בפסחים: "ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערביים, תלמוד-לומר (שם) והקטיר עליה חלבי השלמים, עליה (= על תמיד של שחר) השלם כל הקרבנות כולן". (17) צ"ל "מערב פסח לבדו", וזה מוסב למה שאמר למעלה, שמאחרים את התמיד עד שמונה שעות ומחצה, ועל זה אמר שבערב פסח אינו כן, אלא מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחטו התמיד בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה). וראה בלחם-משנה ובצל"ח לפסחים נט).

- 7 ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין
- 8 הערבים¹⁸. וכן מקריבין פפורים¹⁹ מקריבין פפרתן
- 9 אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר²⁰,
- 10 כדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב.

(18) פסחים נח. במשנה. ובברייתא שם נח: נט. "תמיד קודם לפסח וכו', יאחר דבר שנאמר בו בערב ("תזבח את הפסח בערב", דברים טז, ו) ובין הערבים (שמות יב, ו), לדבר שלא נאמר בו ערב אלא בין הערבים (במדבר כח, ד) בלבד". (19) הוב, הזבח, היולדת והמצורע. שכל אחד מהן אעי"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים" (פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א). וכגון ששכחו ביום השמיני להביא קרבנם עד שהקריבו התמיד של בין הערביים. (20) כתנא-קמא בברייתא שם נט. כי רק ביום ארבעה עשר בניסן הותר למחוסר כפרה להקריב קרבנו לאחר הקרבת תמיד של בין הערביים, שמצות-עשה של קרבן פסח (שאי-אפשר להביאו אלא לאחר שיביא כפרתו) שיש בה כרת דוחה את העשה" של השלמה (=על-השלם, ראה למעלה הלכה ג) שאין בה כרת. אבל בשאר ימות השנה, שאין שם כרת, אינו מקריב לאחר תמיד של בין הערביים.

- 11 ה. ערבי פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד
- 12 נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה²¹, כדי
- 13 שיהיה להם פנאי לשחט פסחיהם²². ואם חל ערב
- 14 פסח להיות ערב שבת - היו שוחטין אותו בשש

- 1 ומחצה²³. ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר
- 2 תחילת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחידים או
- 3 של צבור²⁴. לפי שאסור להקריב²⁵ קרבן פלל קדם
- 4 תמיד של שחר²⁶, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של
- 5 בין הערבים²⁷; חוץ מקרבן פסח לבדו²⁸, שאי
- 6 אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה מאחרין אותו (את תמיד של בין הערביים) שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו, מפני קרבנות של יחידים או של ציבור".

והנה מאיחור זמן התמיד, ישנו לימוד הוראה עד כמה יש להתחשב במצבו של כל אחד ואחד מישראל ואפילו יחיד, שהרי בסיבת האיחור כתב הרמב"ם שהוא מפני הקרבנות של יחידים או של ציבור, והקדים יחידים לציבור, שכן רוב הקרבנות שבגללם נדחה התמיד הם של יחידים, כי לקרבנות הציבור יש זמנים קבועים, והגע בעצמן עד כמה גדלה מעלתו של כל יהודי יחיד, שבשבילו דוחים את קרבן התמיד של בין הערביים, שעניינו לכפר על כל העוונות שנעשו במהלך היום, ובו תלויה כפרת כלל בני ישראל, אעפ"כ כיון שאדם יחיד עלול לאחר בהבאת קרבנו במשך שעה אחת, דוחים את קרבן התמיד כל יום ויום במשך שעותיים כדי להבטיח שהיחיד לא יאחר להקריב את קרבנו.

ומה שאין זה שייך בקרבן פסח "חוץ מקרבן פסח לבדו", יש לבאר בפנימיות העניינים שהרי עניינו של הפסח הוא קפיצה ודילוג, היינו עבודת התשובה למעלה מסדר והדרגה, ומובן שבמצב כזה אין החשש "שנא יאחר" כי כללות עניין התשובה הוא ב"שעתא חדא וברגעא חדא".

(על-פי זין מלכות החדש, ספר עבודה ט"ו ז)

(9) שהרי לפני הצהרים, שהמש בצד מזרח, נוטה הצל למערב. ואילו אחר הצהרים, שהמש נוטה למערב, הצל נוטה למזרח. ובאמצע היום אין הצל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא הוא תחתיו של המיזל. ומשעה שהצל מתחיל להאריך, כלומר, שמתחיל לנטות לצד מזרח, ונראה לכל שהאריך אז הוא זמן שחיטת התמיד של בין הערביים. וכן הוא בפסחים נח. "אלא אמר רבא, מצוות דתמיד משינטו צללי ערב, אי טעמא דאמר קרא בין הערביים, מעידנא דמתחיל שמשא למערב וכו' מוקמינן ליה אדינא בשש ומחצה". וראה רש"י שם ד"ה אלא אמר רבא, וראה גם בפירוש המשנה לרבינו, פסחים שם. (10) ברכות כו: (11) בברכות שם: "ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב, שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב". (12) משנה בפסחים שם: "תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה". (13) שם בגמרא: "אמר רבא, מצוות דתמיד משינטו צללי ערב וכו' הילכך בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדבות, דרחמנא אמר (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים, ואמר

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהקריבו בשבת. (39) ראה שבת כד: קיד. ופסחים נט: (40) שבת קיד: כרבי עקיבא, ולא כרבי ישמעאל. והמדובר כשחל יום הכיפורים ביום א' בשבת, ובזמן שמקדשים על פי הראיה, כמפורש בפ"ח מהלכות עירובין הלכה י. (41) שם: "רבי עקיבא אומר, עולת שבת בשבתו, לימד על חלבי שבת שקרבים ביום טוב. יכול אף ביום הכיפורים, תלמוד-לומר בשבתו", ומפרש רש"י "וי"ו מיעוטא הוא, בשבתו ולא בשבת אחרת". (42) שבת כד: ופסחים נט: "אביי אמר, אמר קרא (שם) "עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול ביום טוב".

ח. ארבעה עשר⁴³ שחל להיות בשבת - מקטירין¹⁸ חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהם כחלבי שבת⁴⁴.

(43) בניסן. (44) פסחים נט: וכן כתב גם בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ח: "ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה וכו' כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת קרבין ביום טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול, אין מקטירין חלבי חול ביום טוב".

ט. אין פותחין⁴⁵ מששה טלאים⁴⁶ המבקרין⁴⁷ בלשפת הטלאים⁴⁸ שבמקדש. ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה בארבעה ימים⁴⁹. ואף על פי שהיו מבקרין אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קדם שחיטה לאור האבוקות⁵⁰. ומשקין אותו מים בכוס של זהב⁵¹, כדי שיהיה נוח להפשט⁵².

(45) משנה בערכין יג. (46) לצורך התמידים. (47) "ר"ל שבקרו אותן ופשפשו במומין להכין אותן לשחיטה" (רבינו בפירוש המשנה שם). (48) ארבע לשכות היו בבית המוקד, ואחת מהן לשכת הטלאים (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה י). (49) כי התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם השחיטה, שנאמר בתמיד (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במזערה", ונאמר בפסח (שמות יב, ו) "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש", מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה (ברייתא שם). וראה בפירוש המשנה שם שנראה מסוף דבריו כי צריך ארבעה ימים מלבד יום השחיטה (הר המוריה, ועיין לחם-משנה). (50) משנה בתמיד ל: (51) במשנה תמיד שם. "והיו משקין אותו בכוס של זהב, להראות עשירות ויכולת (כי) אין עניות במקום עשירות" (רבינו בפירוש המשנה שם). (52) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "לפי שזה ממחר להפשיטו כמו שנתבאר בביצה" (דף מ. במשנה: "משקין ושוחטין את הבייתות", ובגמרא שם "משום סירכא דמשכא", כלומר, שתהא נוחה להפשטה (רש"י שם). אבל בפירוש המשנה לביצה שם, כתב רבינו: "כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה. ואם יש שם סירכא חלושה, נשמטת ונכרתת". וראה בהר המוריה כאן).

י. כמעשה תמיד של שחר, כך מעשה תמיד של בין הערפים⁵³. והפל כמעשה העולה שבתבנו כמעשה

1 ומחצה²³, בתחלת זמנו²⁴, וקרב בשבע ומחצה, כדי
2 שיהיה להם רוח לצלות קדם שיכנס שבת²⁵.

(21) שם נח. במשנה. (22) שם בגמרא. (23) משנה שם. (24) ראה למעלה הלכה ג. (25) שם בגמרא: "חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת, מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה".

ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערפים, מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום²⁸. ומקטירין איברי עולות והאמורין²⁹ עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות³⁰. ואיברין ואמורין שלא נתאכלו³¹, בין מן התמיד בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר³²; שנאמר: כל הלילה עד הבקר.

(26) בדפוסים חדשים, מתחילה כאן הלכה ו, אבל בדפוס רומי אין כאן סימן הפסק. ונראה שהמלים "אע"פ שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים" שייכות להלכה ה. וזה פירושם: אע"פ שאין שוחטין וכו' בין הערביים, ואם כן אם מקדימים התמיד לשש ומחצה לא יוכלו לשחוט אחריו נדרים ונדרות (ראה למעלה הלכה ג) - לא התחשבו בזה, בכדי לתת שהות לצלות הפסח קודם השבת (הר המוריה, וראה להלן). (27) כאן מתחילה הלכה ו. וכן נכון. שהרי לפי הנוסחא שלנו יוצא שבהקטרה אין 'עשה' של השלמה, וזה לא יתכן, שהרי כל עיקר הפסוק אינו אלא בהקטרה, שנאמר "והקטיר עליה חלבי השלמים", וכן כתבו התוספות במנחות מט: . וראה בהר המוריה. (28) היינו לאחר שהקטירו התמיד, שאם לא כן, ישנה ה'עשה' של השלמה, ראה למעלה. (29) שמן הדין מעלין אותן כל הלילה, ראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (30) שם: "כדי להרחיק מן הפשיעה". (31) כלומר, לא נשרפו באש. (32) עיין יומא כ. כ: וכיון שכבר היו על המזבח מלפני חצות, לא גזרו עליהם חכמים אחר חצות.

ז. איברים של תמיד דוחין את הטמאה³³, ואין דוחין את השבת³⁴. אלא בערב שבת בלבד³⁵ מקטירין איברי תמיד של ערב שבת. שהתמיד - תחלתו דוחה שבת³⁶, וסופו אינו דוחה³⁷. חלבי שבת³⁸ קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי שבת³⁹, אבל אין קרבין בלילי יום הכפורים⁴⁰; שנאמר: עלת שבת בשבתו - ולא עולת שבת זו בשבת אחרת⁴¹, ולא עולת חל ביום טוב⁴².

(33) כרבא לדעת רב הונא (יומא מו.), שכיון שנעשה בטומאה, אף הקטרתו דוחה את הטומאה (שם מו:). (34) כלומר, איברי התמיד של ערב שבת אין מקריבין אותן בליל שבת, שכיון שתחילתו לא דחה את השבת, שהרי נעשה בערב שבת, גם הקטרתו אינה דוחה את השבת (יומא שם לדעת רבא). (35) כלומר, ולא בליל שבת. (36) כלומר, תמיד של שבת נשחט בשבת ונקרב בשבת. (37) כלומר, תמיד של ערב שבת שלא נקרב בערב שבת - אסור להקריבו בשבת. (38) החלבים של הקרבנות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים, הרי חובת היום אמור. הא מה אני מקיים שנים ליום, נגד היום. הא כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית (שבבוקר חמה זורחת ממזרח וכותלי המזרח מאפילים, לכך היה צריך להרחיק מן המזרח למערב) על טבעת שניה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה (שבערב חמה בצד מערב וכותלי מערב מאפילין, לכך צריך להרחיק מן המערב למזרח שיהיה נגד השמש).

- 9 יב. טעו או שגגו, אפילו הזידו, ולא הקריבו תמיד
- 10 של שחר - הקריבו תמיד של בין הערבים⁶³. במה
- 11 דברים אמורים? בשנתחג המזבח; אבל היה מזבח
- 12 חדש שעדיין לא קרב עליו כלום - לא הקריבו עליו
- 13 תחלה בין הערבים⁶⁴; שאין מחנכין מזבח העולה
- 14 אלא בתמיד של שחר⁶⁵.

63 מנחות מט. במשנה וכדעת תנא-קמא, ולא כר' שמעון האומר שאלו שהזידו אינם יכולים להקריב בערב. 64 מנחות נ. גם לדעת תנא-קמא של ר' שמעון, שאף הוא לא נחלק אלא בשנתחנך המזבח (שם). 65 משנה במנחות שם.

פרק שני

1 יכאר בו רבינו שמצות-עשה להיות אש יקודה תמיד על גבי המזבח, ומצות העלאת שני גזרי עצים עם תמיד של שחר.

- 15 א. מצות עשה להיות אש יקודה² על המזבח
- 16 תמיד³, שנאמר: אש תמיד תוקד על המזבח⁴. אף
- 17 על פי שהאש ירדה מן השמים⁵, מצוה להביא אש
- 18 מן ההדיוט⁶, שנאמר: ונתנו בני אהרן הפתנים⁷ אש
- 19 על המזבח.

2 יוקדת, בוערת. 3 ראה ב'ספר המצוות' עשה כט. 4 וזוהי מערכה שלישית שהיא לקיום האש, ראה להלן ה"ד. וכן הוא ב'ספר המצוות' שם. אולם ביומא מה, א - למדו מערכה של קיום האש ממה שנאמר (שם שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", וכן כתב רבינו להלן ה"ה (לחם-משנה). 5 שנאמר (שם ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים" (קרי' ספר'). 6 כלומר, אש שנבראה בעולם הזה, יומא כא, ב. ג, א. עירובין סג, ב. ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנרבה פ"ה ה"י. 7 צ"ל "הכהן".

- 20 ב. בבקר עורכין עצים⁸, ועורכין בראש המזבח
- 21 מערכה גדולה של אש⁹, שנאמר: ובער עליה הפהן
- 22 עצים בבקר בבקר¹⁰. וכן מצוה להעלות שני גזרים¹¹
- 23 של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה¹²,
- 24 שנאמר: ובער עליה הפהן עצים בבקר. וכן מוסיפין
- 25 שני גזרים עם תמיד של בין הערבים¹³, שנאמר:
- 26 וערכו עצים על האש; מפי השמועה למדו¹⁴,
- 27 שבתמיד של בין הערבים הכתוב מדבר¹⁵.

- 1 הקרפנות⁵⁴. ולא היו כופתין את הטלה⁵⁵, שלא יחקו
- 2 את המינין⁵⁶, אלא אוחזין ידיו ורגליו בידיהן⁵⁷. וכן
- 3 היתה עקידתו: ראשו לדרום⁵⁸ ופניו למערב⁵⁹.

53 כן פשוט בכמה מקומות (הר המוריה). שהרי נאמר (במדבר שם, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים - משמע ששניהם שווים (קרי' ספר). 54 בפ"ו. שהרי נאמר בה "עולת תמיד" (קרי' ספר). וכן מבואר בפ"ד דתמיד, ודלא כר' שמעון איש המצפה (יומא יד:), שהיה משנה בזריקת דם התמיד מבזריקת העולה (אור שמח). 55 משנה תמיד שם. 56 בגמרא תמיד לא: "רב הונא ורב חסדא: חד אמר משום בויזן קדשים, וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים" (כן הוא לפנינו, אבל רבינו גרס "בחוקי המינים", וכן הביא הכסף-משנה). 57 בגמ' שם "תנא, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם". וכתב המפרש שם (וכן הסמ"ג עשין קצב, וכו' ברבינו גרשום ובפי' הראב"ד) שלא כפתו אותו ארבע רגלים, אלא יד ורגל בלבד. אבל רבינו מפרש שלא היו כופתין אותו וכו' אבל היו אוחזין ידו ורגלו בלבד, והוא מה שאמרו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם (פירוש המשנה שם, וכן כוונתו כאן) וכן נראה מלשון המשנה (תמיד שם) "מי שזכו באברים אוחזים בו" (תוספות יום טוב' שם). 58 לדרום המזבח. תמיד שם במשנה. וכן הוא ביומא לו: במשנה. ואמרו בגמרא (שם לו:), כי לא העמידוהו כשזנבו למזרח וראשו למערב, שם ירביץ גללים לצד המזבח. 59 לפי שנאמר (ויקרא א, יא) ושחט אותו לפני ה' (המפרש בתמיד שם).

- 4 יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית
- 5 מערבית של בית המטבחים על טבעת שניה⁶⁰; ושל
- 6 בין הערבים - על קרן צפונית מזרחית ממנה על
- 7 טבעת שניה⁶¹, פדי שניה פנגד השמש⁶². דברי
- 8 קבלה הן, שיהיו נשחטין פנגד השמש.

60 תמיד פ"ד משנה א. וראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד, כי "בצד מקום השולחנות מקום הטבעות עשרים וארבע אמה, ושם שוחטין את הקדשים". ושחטוהו על הטבעת השניה ולא על הטבעת הראשונה, מפני שמעולם לא יצאה חמה בקרן צפונית מזרחית, ולא שקעה בקרן מערבית צפונית (עירובין נו). לפיכך, כשם שהחמה מופלגת קצת מהקרנות בזריחתה ובשקיעתה, כך מפליגין שחיטת התמיד מקרנות של צפון המזבח (רו"ה ביומא סב: וראה בתפארת ישראל לתמיד שם). 61 גם זה שם בתמיד, אבל בספרי פנחס (לבמדבר כ, ג), אמרו להיפך, כי תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מזרחית, ואילו תמיד של בין הערביים נשחט על קרן צפונית מערבית. 62 בגמ' תמיד לא: על דברי במשנה: "מנא הני מילי, אמר רב חסדא, דאמר קרא (במדבר שם) שנים ליום, כנגד היום (=נגד השמש, "כמו שנאמר ביחזקאל ל, יח, ובתחפנחס חשך היום" - רבינו בפיה"מ תמיד שם), תניא נמי הכי, שנים ליום כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר (במדבר שם ד) את הכבש אחד

קמח שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ט' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(8 כלומר, מסדרים עצים בראש המזבח בבוקר. אבל ביומא כז, ב – מפורש שסידור המערכה כשר בלילה, שהרי למדוהו (שם לג.) ממה שנאמר (ויקרא ו, ב) "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה" – "זו מערכה גדולה", וראה להלן בהלכה זו ובה"ה. (9 כלומר, מבערים העצים הנ"ל ועושים מערכה גדולה של אש, וזו היא מערכה ראשונה, ראה להלן ה"ד. (10 ביומא כו, ב – למדו מפסוק זה סידור שני גזרי עצים (וכדברי רבינו להלן בסמוך), ואילו מערכה גדולה למדו מהפסוק הנ"ל "היא העולה וגו'". (11 שתי בקיעות עצים, אמה אורכן ואמה רחבן, ועוביין כמחק גדיש של סאה (למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג), ועבודת יום היא (יומא כז,): שהרי למדוהו מהפסוק הנ"ל שנאמר בו "בבוקר" ('תוספות' שם ד"ה איכא). (12 להרבות האש (להלן פ"ו ה"א). וראה להלן פ"ד ה"ה, כי הכהן שהיה זוכה לתרום את המזבח הוא המסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי עצים. (13 יומא כו, ב. (14 שם, ו'סיפרא' ויקרא (דיבורא דנבזה פ"ה ה"א). (15 ביומא, שם: "תניא, רשב"י אומר: מנין לתמיד של בין הערביים שטעון שני גזרי עצים בשני כהנים, שנאמר (ויקרא שם) וערכו עצים. אם אינו ענין לתמיד של שחר, דכתיב (שם ו, ה) ובער עליה הכהן עצים בבוקר וערך עליה, תניהו ענין לתמיד של בין הערביים".

- 17 ו. המכבה אש המזבח - לוקה²⁶, שפאמר: לא תכבה²⁷. אפלו גחלת אחת²⁸, ואפלו הורידה מעל המזבח²⁹ וכבה - לוקה. אבל אש מחתה³⁰ ואש מנורה³¹ שהכנינה במזבח להדליק ממנה, אף על פי שפכה אותן בראש המזבח³² - פטור; שהרי נתקה למצוה אחרת, ואין אני קורא בהן אש המזבח.

(26 יומא מו, ב. וזבחים צא, ב. ו'סיפרא' צו פ"ב ה"ז. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת פא. (27 ב'סיפרא' שם נראה שהוא הפסוק "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה", וכן נראה ביומא, שם. אבל ב'ספר המצוות' שם הביא רבינו הפסוק השני "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". ועי' רש"י בזבחים שם. (28 כדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוא (יומא וזבחים, שם) "המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב". וכדברי התירוצ' השני בזבחים שם, שאפילו אם היו שם עוד גחלים, חייב הוא על כיבוי גחלת אחת. וכל זה אינו אלא לענין הלאו, אבל לענין העשה' להיות אש יוקדה על המזבח תמיד (למעלה ה"א) – לא עבר בכיבוי מקצת, אלא אם כיבה הכל (ראה 'אור שמח' כאן). (29 כדי לכבותה, ולא לעשות בה מצוה אחרת, ולכן היא נחשבת עוד לאש המזבח, אף לאחר שהורידה (ראה יומא, שם). (30 ראה למעלה ה"ד, כי היתה מערכה מיוחדת שממנה לוקחים אש במחתה לקטורת, וראה גם להלן פ"ג ה"ה, וכמו כן היתה מצות הרמת הדשן שחותה במחתה ומוריד לרצפה את הגחלים, ראה להלן ה"ב. (31 ראה להלן פ"ג ה"ג, שגר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דישונו אלא ממזבח החיצון. (32 כדעת רבא, וכהלשון השניה ביומא, שם.

- 23 ז. כשםסדר עצי מערכה גדולה³³ - מסדרה במזרח המזבח³⁴, ויהיה מראש שהתחיל לסדר מן המזרח³⁵. ורוח היה בין הגזרים³⁶. וראשי הגזרים הפנימיים היו נוגעין בדשן שפאמצע המזבח, והוא הנקרא תפוח³⁷.

(33 זה שתרם את המזבח, היה מסדר עצי מערכה גדולה, ראה להלן פ"ד ה"ה. (34 משנה, תמיד כט, א. ובגמרא שם ל, א – אמרו: "מאי טעמא (כלומר, למה סידר אותה במזרח, כן הוא לדעת רבינו, ודלא כהמפרש – לחם-משנה) רב הונא ורב חסדא: חד אמר, כדי שתהא הרוח (= הבאה משער מזרח) מנשבת בה. וחד אמר, כדי שיהיו מציתין את

- 1 ג. שני גזרים של בין הערבים מעלין אותן שני כהנים¹⁶, כל אחד ואחד פעץ יחידי בידו; שפאמר: וערכו - הרי כאן שנים. אבל של שחר - ככהן אחד¹⁷.

(16 שם. (17 שנאמר בו (שם) "ובער עליה הכהן", כלומר, כהן אחד (יומא, שם).

- 5 ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום¹⁸. ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. שניה - בצדה, קטנה, שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטרת בכל יום. שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיים מצות האש¹⁹, שפאמר: אש תמיד תוקד²⁰.

(18 כרבי יוסי, במשנה יומא מג, ב. וברייתא שם מה, א. וראה גם בפירוש המשנה, שם. (19 ראה למעלה ה"א, ולחם משנה' כאן. (20 כן הוא למעלה ה"א, וב'ספר המצוות' עשה כט. אבל ביומא מה, א – למד רבי יוסי מערכה שלישית לקיום האש, ממה שנאמר (שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", כמו שהביא רבינו להלן ה"ה (ראה לחם-משנה למעלה ה"א).

- 11 ה. מפי השמועה למדו²¹, שזה שפאמר: על מוקדה על המזבח - זו מערכה גדולה²², ואש המזבח תוקד בו - זו מערכה שניה של קטרת²³; והאש על המזבח תוקד בו - זו מערכה שלישית²⁴ של קיום האש. אבל איברים ופדרים שלא נתאכלו מבערב - נותנין אותן בצדי מערכה גדולה²⁵.

(21 יומא מה, א. (22 למעלה ה"ב, למד כן מהפסוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ט' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכו'". וכן הוא בזבחים נח, ב. ולפי שמבואר מדברי רבינו (למעלה פ"ה מהל' בית הבחירה הי"ג-טו) כי המזבח היה עשרים אמה בצד דרום, עשר אמות כנגד הפתח, ושתי אמות צפונית מן הפתח – צריך לומר, על כרחנו, כי אין צורך לעשות המערכה כנגד הפתח, ומה שאמרו בזבחים שם, אינו לדברי הכל (לחם-משנה), ומה שהוצרכו להרחיק ארבע אמות, היינו כמו שכתב המפרש, שם: אמה של יסוד ואמה של סובב, אמה של קרנות ואמה מקום להילוך הכהנים. וראה ב'תוספות יוס' טוב' תמיד פ"ב מ"ה. (41) שם במשנה. ורוצה לומר, שהיה נותן שם עצים במדה כזו, שכשישרפו ישראו שם חמש סאים גחלים, כדי שיוכל לחתות בהן בריוח. (42) שם במשנה. שכל דבר הניטל מבפנים ליתנו במזבח החיצון, אינו ניתן אלא באותה קרן שהיא סמוכה יותר לפנים, ושאינו לו קרן יותר סמוך ממנה (זבחים נח:).

ט. מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה
בכל מקום שירצה מן המזבח⁴³, ומצית בה את
האש. ולא יצית האש למטה⁴⁴ ויעלה אותה למזבח,
אלא במזבח עצמו מציתין; שנאמר: ואש המזבח
תוקד בו⁴⁵, מכאן להצתה שלא תהיה אלא בראשו
של מזבח.

(43) כן יש ללמוד ממה שלא מצינו בדברי חז"ל שום קביעות מקום לזה (הר המוריה'). (44) ביומא מה, ב - בברייתא: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון", הרי שלא דיברו על המערכה השלישית של קיום האש, אלא על מערכה שניה של קטורת, וראה להלן. ועי' ב'הר המוריה'. (45) כן הוא בפירוש רבינו חננאל' שם. וראה למעלה ה"ה כי פסוק זה נאמר על מערכה שניה של קטורת, וראה למעלה, וצריך עיון.

י. הרמת הדשן⁴⁶ מעל המזבח בכל יום⁴⁷ - מצות עשה⁴⁸, שנאמר: והרים את הדשן. והיא עבודה⁴⁹ מעבודות כהנה⁵⁰. ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן⁵¹ יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות; שנאמר: ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן⁵². אינו אומר 'אחרים' שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונים⁵³. לפי שאינו דרך ארץ⁵⁴ שימזג פוס לרבו בפגדים שפשל בהם קדרה לרבו.

(46) הסרת הדשן מעל גבי המזבח. וראה להלן הי"ב כיצד תורמין. (47) כן מפורש במשנה יומא כ, א. כי "בכל יום תורמין את המזבח". (48) ראה יומא שם, וכב, א. ותמיד כח, א. וכח, ב. ו'ספר המצוות' עשה ל. (49) יומא כג, ב: "בהרמה דברייהכל עבודה היא", אבל "הוצאת הדשן" לחוץ – אינה עבודה, ראה להלן ה"ט". (50) וצריכה כהונה (יומא ותמיד שם, ולמעלה פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ח). ובגדי כהונה שנאמר (שם) "ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד לבש על בשרו והרים את הדשן". וראה ביומא כג, ב -

האילתא" (היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטורת – רבינו בפירוש המשנה, שם). ואף כאן הכוונה שתהא הרוח מנשבת בה, אלא שלא דאגו להדלקתה המהירה של המערכה עצמה, אלא להדלקתה המהירה של מערכת הקטורת – (לחם-משנה). (35) שם במשנה: "וחזיתה מזרחתה". כלומר, נותנין על מערכת העצים אות (כמו "חזית" הנזכרת בתחילת מסכת בבא-בבא) לצד מזרח, שיוורה שמצד המזרח מתחילין לסדר מערכה (פירוש המשנה, שם). (36) כלומר, בין סדרי העצים של המערכה היו מניחים ריוח (המפרש, שם). שם במשנה: "וריוח היה בין הגזירים שהיו מציתין את האילתא משם". "שהיו מסדרין העצים בריבוע גזירה אחת למזרח ואחת למערב, וחוזרין ומניחין עליהן שני גזירין אחד לצפון ואחד לדרום, ועל ריבוע זה חוזרין ומסדרין ריבוע אחר, כנ"ל, ועוד כמה ריבועים ריבוע על גבי ריבוע והרוח נושבת בין ריבוע לריבוע" (תפארת ישראל' שם). (37) שם במשנה: "וראשי הגזירים הפנימיים היו נוגעין בתפוח". ומפרש רבינו, כי התפוח הוא מקום הדשן אשר באמצע המזבח שאליו גורפים הדשן מכל הצדדין (ראה להלן הי"ג ובפירוש המשנה, שם) וכן פירש רש"י בחולין צ, ב - ד"ה כשלש מאות כור, וכן נראה מדברי המפרש – תמיד, שם. ונקרא תפוח, שאחרי שמגרפין האפר לאמצע המזבח היו עושין מן הכל כמין כרי באמצע מקום המערכה בדמות תפוח (רבינו בפירוש המשנה, שם).

ח. ואחר שמסדר מערכה גדולה חוזר ובויר עצי
תאנה יפים³⁸ ומסדר מערכה שניה של קטרת³⁹
מבגדי קרן מערבית דרומית, משוכה מן הקרן כלפי
צפון ארבע אמות⁴⁰, ובה כמו חמש סאין גחלים⁴¹.
ובשבת עושין בה כמו שמונה סאין גחלים, מפני
שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של
לחם הפנים⁴².

(38) תמיד שם, וזבחים נח, א. וראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג. "ולפי שהיו צריכים עכשיו לגחלים ולישאם אל המזבח הפנימי ולהקטיר שם קטורת, היו בוררים יפים שיעשו גחלים טובים ולא אפר" (המפרש, בתמיד שם). (39) שממנה לוקחים אש במחתה, להקטיר קטורת (למעלה ה"ד). (40) בתמיד שם, במשנה: "לסדר (את) המערכה (ה)שניה לקטורת מכנגד מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות". וכתב המפרש, שם: "קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון ואין מן המזבח נגד הפתח אלא חמש אמות, שהרי ההיכל ממוצע ועומד באמצע העזרה ועשר אמות פתחו של היכל, יש מאותן עשר אמות חמש מן הדרום וחמש מן הצפון, הרי חמש אמות מן המזבח נגד חמש אמות צפונית פתחו של היכל, וארבע אמות שרוצה להרחיק מן הקרן (דרומית) מערבית ורוצה להמשיך אותו על קרן דרומית, לפי שבאותן ארבע אמות אי אתה יכול לסדר המערכה, לפי שהם אמה יסוד ואמה סובב ואמה קרנות ואמה הילוך רגלי כהנים וכו' ולימדיך שבאמה החמישית תסדר שגם אותה האמה היא עדיין נגד הפתח וכו' ואנן בעינן שיעשה המערכה נגד פתח ההיכל

10 וְעוֹלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּמִפְנֵה אֶת הַגְּחָלִים אֵילָף
11 וְאֵילָף⁶⁹, וְחֹתָה⁷⁰ מִן הַגְּחָלִים שֶׁנֶּתְאָפְלוּ בְּלֵב
12 הָאֵשׁ⁷¹, וַיִּירֹד לְמִטָּה לְאָרֶץ⁷². וְהוֹפֵף פָּנָיו לְצָפוֹן⁷³,
13 וּמֵהָלָף בָּאָרֶץ לְמִזְרַח הַכֶּבֶשׂ כָּמוֹ עֶשֶׂר אֲמוֹת כָּלְפִי
14 הַצָּפוֹן⁷⁴, וְצוּר אֶת הַגְּחָלִים שֶׁחָתָה עַל גְּבִי הָרֶצֶף
15 רְחוֹק מִן הַכֶּבֶשׂ⁷⁵ שֶׁלֶשָׁה טַפְחִים⁷⁶, בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָנִים
16 מִרְאֵת הָעוֹף⁷⁷ וְדִשּׁוֹן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה⁷⁸.
17 וְחָתָה זֶה שֶׁחָתָה בְּמִחְתָּה וּמִזְרִיד לְרֶצֶף אֶצֶל
18 הַמִּזְבֵּחַ הִיא הַמְּצָה שֶׁל כָּל יוֹם⁷⁹.

(59) כלומר, מי שזכה בפס (= בגורל) לתרום, ראה להלן פ"ד ה"ה. (60) כלומר, טובל לפני הפס, ראה משנה תמיד כז, א: "מי שהוא רוצה לתרום את המזבח, משכים וטובל עד שלא יבא הממונה וכו' בא הממונה וכו' אמר להן מי שטבל יבא ויפס, הפיסו מי שזכה זכה בו" (לחם-משנה ו'הר המוריה), וראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש ה"ד, כי אין אדם נכנס לעזרה לעבודה וכו' עד שהוא טובל. (ויתכן כי כשם שביום הכיפורים, כשמחליף בגדיו, טובל הוא לפני הלבשה, אע"פ שכבר טבל מקודם (יומא לא:), כמו כן בנידון שלפנינו כשפושט בגדי כהונה ולובש בגדים פחותים). (61) ראה להלן פ"ד ה"א, כי הכהנים המשתתפים בפס היו לובשים לפני הפס בגדי כהונה. (62) ראה למעלה ה"י. (63) כלומר, רוחץ ידיו ורגליו ממי הכיור, ראה משנה תמיד כח, ב: "קידש ידיו ורגליו מן הכיור". ובפירוש המשנה לרבינו שם, כתב: כי "דבר תורה הוא שאין קרבים למזבח ולא לשום דבר מן העבודות אלא לאחר קידוש ידיהם ורגלם, אמר רחמנא (שמות ל, יח) בבואם אל אהל מועד (= ועשת יקיר נחושת וכו') ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' וכו'"), וראה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. ושם הט"ז ביאר "כיצד מצות קידוש". וראה שם ה"י, כי מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת, הרי זה כשר. (64) "ראשי בית אב הזהירוהו כן" (תפארת ישראל תמיד, שם). (65) משנה, שם כח, א: "ואע"פ שהוא יודע בדבר צריך להזהירו שהוא היה הולך יחיד ושמו יסבך ויגע ומתוך שמהירין אותו הוא נזהר" (המפרש, שם). (66) שם במשנה (כח:): "נטל מחתת הכסף". (67) "מקצוע היא קרן זוית" (רבינו בפירוש המשנה, תמיד שם). (68) שם במשנה כח, א: "והרי המחתה נתונה במקצוע בין הכבש למזבח במערכו של כבש", "כלומר, באלכסון היא נתונה ממוצעת בין כבש למזבח בזוית הכבש אצל מקום שתכלה הכבש" (המפרש שם). (69) שם במשנה. (70) תוחב המחתה למחתת הגחלים, והיא מתמלאה מן הגחלים. (71) שם במשנה: "חותה את המאכלות הפנימיות", "הן הגחלים המאכלות היטב שבמזבח, שהרי הם באמצע האש" (רבינו בפירוש המשנה), והם בדרך, שכן נאמר (ויקרא ו, ג) "והרי את הדשן, אשר תאכל האש" (המפרש). (72) כשפניו לצד דרום העזרה ואחוריו לצד צפון, שהרי הכבש בדרומו של המזבח. (73) לצפון העזרה. (74) שם במשנה: "ירד הגיע

ולהלן בדברי רבינו. (51) (רבינו מפרש מה שאמרו בברייתא (יומא, שם) "ופשט ולבש וכו' אחרים פחותין מהן" – בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, שהרי לפי דברי תנא-קמא "הוצאת הדשן" אינה עבודה (וכן פסק רבינו להלן הט"ו), ואם כן אינה צריכה בגדי כהונה, וכאן הרי מפורש "ופשט ולבש", הקישה התורה בגדים שלובש לבגדים שפשט, ששניהם בגדי כהונה, אלא על-כרחינו שהפסוק מדבר בהרמת הדשן. ולא כרבי אלעזר (שם) שדרש "אחרים והוציא", אלא ופשט ולבש הוא סוף מהפסוק הקודם "והרים את הדשן וגו'", וראה להלן. אלא שיש לציין כי במעילה ט, א - בפלוגתא רב ורבי יוחנן מפורש שהוצאה צריכה בגדי כהונה. ודוחק לומר ששם מדובר אליבא דרבי אליעזר. ויתכן שלא אמרו כן אלא לרבי יוחנן, אבל לרב לא אמרו כן, ורבינו פסק כרב, ראה להלן בסוף הפרק). (52) (בפסוק מפורש "והוציא את הדשן", אבל כוונת רבינו ל"והרים את הדשן" שבפסוק הקודם, וכמו שכתבנו למעלה). (53) כתנא-קמא בברייתא שם. (54) ברייתא של רבי ישמעאל, יומא שם.

1 יא. אימתי⁵⁵ תורמין הדשן? בכל יום - משיעלה
2 צמוד השחר⁵⁶; וברגלים - מתחלת שליש אמצעי
3 של לילה⁵⁷; ובימים הפפורים - מחצות הלילה⁵⁸.

(55) יומא כ, א - במשנה. (56) במשנה, שם: "בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר, או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו". ובגמרא (שם כ:): "רב אמר, קרא גברא. רבי שילא אמר, קרא תרנגולא". ופסק רבינו כרב (שהרי לדברי רבי שילא הוא זמן מוקדם – 'מאירי' שם). (וכן נראה בזבחים כ.), שהוא אחר עלות השחר, שהרי אמרו שם: "קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש", וביארו שם, שאפילו לדעת רבי, שלינה פוסלת בקידוש ידיהם ורגליהם – אינו נפסל כאן, שמודה רבי שמקורות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה, והיינו מעלות השחר עד אחר הנץ החמה (פ"ה מהל' ביאת המקדש הט"ו) ואם היה זמן קידוש לפני עלות השחר – בוודאי פסלה לינה, שהרי עמוד השחר הוא שעושה לינה בכל מקום. ומה שאמרו (יומא כב.) שתרומת הדשן עבודה לילה היא – היינו שכשרה גם בלילה, אבל גם ביום כשרה, ועי' 'תוספות' יומא כז, ב - ד"ה איכא. וראה בהשלמת תוספות ר"י למסכת ברכות "סיני" כרך לו עמ' צב הערה 107, ולהלן פ"ד ה"א). (57) משנה, שם. וביארו בגמרא (שם כ:): משום שרבים המביאים קרבנות ברגל, לכן הקדימו ההרמה. (58) משנה, שם. וביארו בגמרא שם: משום "חולשא דכהן גדול", היינו שלא יצטרך להיות בהול ביום ולמהר עבודתו מבלי לנוח בין עבודה לעבודה.

4 יב. כיצד תורמין? מי שזכה לתרום⁵⁹ - טובל⁶⁰
5 ולובש⁶¹ בגדי הרמה⁶², ומקדש ידיו ורגליו⁶³.
6 ואומרים⁶⁴: הִזְהַר שְׁמָא תַּגַּע בְּכָלִי עַד שֶׁתִּקְדַּשׁ
7 יְדֶיךָ וּרְגְלֶיךָ⁶⁵. וְאַחֵר כֶּן לֹאֲכַת הַמִּחְתָּה, וְשֶׁל כֶּסֶף
8 הִיתָה⁶⁶. וְהִיא הִיתָה נְתוּנָה בְּמִקְצוּעַ⁶⁷, בֵּין כֶּבֶשׂ
9 לְמִזְבֵּחַ, בְּמַעְרְבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ⁶⁸. וְנוֹטֵל אֶת הַמִּחְתָּה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ט' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הכבש כנגד הסובב", וכן כתב כאן. אבל המפרש כתב: "סודרין בסובב או על גבי הכבש". וכן הוא ביומא מה, ב. וב'סיפרא' צו פ"ב ה"ד. וגם על הכבש אין נפסלין בלינה שהכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר. ולאחר שסידרו את המערכות יחזירו האברים אל המערכה הגדולה, אחר שהקריבו אברי תמיד של שחר (המפרש, שם) וראה למעלה ה"ה. (89) שם במשנה. (90) שם במשנה, וראה למעלה ה"ז. (91) בתמיד פ"ה מ"ה: "ופסכתו היתה כלי גדול מחזקת לתוך וכו' ושלושה דברים היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת, ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח" (ראה להלן פ"ג ה"ו). ועל הפסוק (שמות כז, ג) "סירותיו", תרגם אונקלוס: "פסכתותיה". "ולתן מדה מחזקת ט"ו סאה" (רבינו בפירוש המשנה, שם) וכל סאה היא ששה קבין (ראה פירוש המשנה לרבינו, שם) מנחות עו: (ו) ואם כן "לתן" הוא תשעים קבים, שהם חצי כור (ראה בפירוש הרא"ש ורע"ב שם). (92) וזה נקרא "דישון מזבח" (ראה פירוש המשנה, תמיד כח:). ואילו "הוצאת הדשן" הוא מה שמוציא מלמטה אל מחוץ לעיר (ראה להלן ה"ד). ודעת הראב"ד בהשגות (למעלה ה"ז) שהוצאת הדשן היא בכל יום ויום, אבל רש"י (חולין צ). ו'ה'תוספות' (יומא כז: ד"ה איכא דאמרי) והמפרש (תמיד פ"ב כח:). וכן בפירוש המיוחס להראב"ד שם, סוברים כי לא בכל יום היו מוציאים את הדשן מעל המזבח כ"א רק כשרבה הדשן על גבי התפוח. וכדעת רבינו, ראה משנה למלך כאן. (93) במועדים (פירוש המשנה, וראה להלן). (94) משנה, תמיד שם: "וברגלים לא היו מדשנין אותו, מפני שהוא נוי למזבח" = "כשיש עליו דשן הרבה כדאמרן בעלמא (פסחים סה:). שבח הוא לבני אהרן שמהלכין עד ארכובותיהם בדם, כך שבח כשיש עליו דשן הרבה ונראה שלא עומד המזבח בטל" (המפרש, שם). והראב"ד שם פירש שלא היו מורידים הדשן ברגלים אלא בידים, עם המגרפות.

לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר אמות", כלומר, לא היה מהלך בדרכו דרך מזרח ויוצא חוץ לעזרה, אלא הופך פניו לצפון העזרה, דהיינו דרום המזבח והולך במזרחו של כבש אצל הכבש בקרקע העזרה סמוך לכבש, והלך כעשר אמות מן הכבש ועדיין רחוק הוא מקום הדשן מן המזבח עשרים אמה, שהרי שלשים אמה היה הכבש תופס בקרקע העזרה, כמפורש למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג. ואע"פ שנאמר (ויקרא ו, ג) "אצל המזבח" – למדו כן, שצריך שיהא רחוק מן המזבח עשרים אמה, ממה שנאמר (שם א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן", וקים להו לרבנן שאין השלכה פחותה מעשרים אמה, הרי שמקום הדשן רחוק מן המזבח עשרים אמה (המפרש). (75) למזרח. (76) שם במשנה. (77) שם, וראה למעלה פ"ו מהל' מעשה הקרבנות הכ"א. (78) שם, וראה להלן פ"ג הי"ב. (79) ראה למעלה הי"י.

יג. אַחַר שִׁירָד זֶה שְׁתַּרְסָם⁸⁰ רָצִים⁸¹ אֲחִיו הַפְּהֻנִים⁸²
וּמִקִּדְשֵׁי יְדֵיהֶם וּרְגֵלֵיהֶם⁸³ בְּמַהֲרָה⁸⁴, וְנוֹטְלִין אֶת
הַמִּגְרָפוֹת⁸⁵ וְאֶת הַעֲנֻרוֹת⁸⁶ וְעוֹלִין לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ,
וְכָל אִיכָרֵי הָעוֹלוֹת וְאִמּוּרֵי הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁלֹּא נִתְּאֶפְלוּ
כָּל הַלַּיְלָה מִחֲזִירֵין אוֹתָם לְצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁸⁷. אִם אֵין
הַצִּדֵּי מִחֲזִירֵין - סוֹדְרִים אוֹתָם בְּכֶבֶשׂ כְּנָגֵד
הַסּוֹכֵב⁸⁸. וְאַחֵר כֶּף גּוֹרְפִין אֶת הַדֶּשֶׁן בְּמִגְרָפוֹת
מִכָּל צִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁸⁹, וְיַמְעִלִין אוֹתוֹ עֲרֻמָּה עַל גְּבֵי
הַתַּפּוּחִים⁹⁰. וְגוֹרְפִין אוֹתָהּ הָעֲרֻמָּה בְּפִסְכָּתָהּ, וְהוּא
כָּלִי גָדוֹל שֶׁמִּחֲזִיק לָתֶתָּהּ⁹¹, וּמּוֹרִידִין אוֹתוֹ לְמִטָּה⁹².
וּבְרָגְלִים⁹³ לֹא הָיוּ מּוֹרִידִין אוֹתוֹ, אֲלָא מִמִּיחִין
הָעֲרֻמָּה גְבוּהָהּ בְּאֻמְצַע הַמִּזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹי
לְמִזְבֵּחַ⁹⁴.

יד. כָּל מִי שִׁירָצָה מִן הַפְּהֻנִים⁹⁵ מִמֵּלֵא מִן הַדֶּשֶׁן
שֶׁהוֹרִידוֹ לְמִטָּה וּמוֹצִיא חוּץ לְעִיר לְשִׁפְף הַדֶּשֶׁן⁹⁶.
וְאֵין לְהוֹצִאת הַדֶּשֶׁן לְחוּץ פִּיטִים⁹⁷, אֲלָא כָּל הָרוֹצֶה.
וּמַעוֹלָם לֹא נִתְּעַצֵּל כִּהֵן מִלְּהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן⁹⁸.

(95) אפילו אלו שלא עמדו בפסים, ולא טבלו. כי מה שאין כהן נכנס לעזרה אלא אם כן טבל, אינו אלא אם נכנס לעבודה (ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ד), ואילו הוצאת הדשן מלמטה אל מחוץ לעיר אינה עבודה (ראה להלן ה"טו). (96) שכתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", והוא בית הדשן שמחוץ לירושלים ושרופין שם החטאות הנשרפות, שנאמר אצל פר כהן משיח (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן וכו' ישרף". (97) כלומר, אף כי מלאכה זו נעשתה על ידי כהן אחד, שהרי נאמר (שם ו, ד) "והוציא את הדשן" בלשון יחיד – לא היה על זה פיס, כיון שהוצאת הדשן אינה עבודה. ואם כי מעולם לא נתעצל כהן מלהוציא הדשן (ראה בסמוך) לא היו על זה קופצים רבים עד כדי סכנה (ראה יומא כב:). ומקור דין זה, ראה להלן בסמוך. ולמעלה הי"ג גבי דישון המזבח לא הוצרך רבינו להודיע

(80) משנה, שם כח, ב. (81) לכך רצים כדי שלא יהיה הרבה ליד הכיור, שהוא בין האולם ולמזבח, בלי קידוש ידים ורגלים, אף-על-פי שאין איסור בכך (ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"כ"א) – "תפארת ישראל". (82) הם אלה שעמדו אתו בפס, וטבלו לפני כן. ולא היה בזה פיס, כיון שאין עבודה זו מוגבלת רק לכהן אחד אלא לכמה כהנים, וראה ב'הר המוריה' להלן ה"ד. (83) שנאמר (שמות ל, כ) "בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו'" או בגשתם אל המזבח", ובמשנה שם אמרו, שקידשו ידיהם ורגליהם מן הכיור. ורבינו לא הזכיר "כיור", לפי שאם קידש מאחד מכלי השרת כשר, ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש הי"י. (84) ראה למעלה הערה פ. (85) "יעים להסיר את הדשן ולפנותו לתפוח" (המפרש, שם). (86) שפודין (רבינו בפירוש המשנה, שם) "להסיר את האברים" (המפרש, שם). (87) "כדי שלא יפסלו בלינה, שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד של שחרית, ואם לא שהיו סודרין על המזבח, היו נפסלין בלינה, אבל בראש המזבח אינם נפסלים בלינה" (המפרש, שם). (88) שם במשנה "אם אין צדדים מחזיקין, סודרים אותן בסובב על הכבש", וכתב רבינו בפירוש המשנה, כי "מה שאמר בסובב על הכבש, ענינו על

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכתנא קמא של ר' שמעון במנחות מט. במשנה. ודלא כר' שמעון (שם), שמקטיר בערב של הבוקר ושל בין הערביים. 6) אין הקטורת של הבוקר מעכבת את הקטורת של בין הערביים, ואף לר' שמעון (שם) שנאמר: "אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים" – אין זה אלא בתמיד שהוא עולה ומצויות עולות במקדש לכן גזרו חכמים שלא יקריבו, חששו שמא יפגעו ולא יקריבו עוד, אבל בקטורת שאינה מצוייה אלא פעמיים ביום ועוד שהיא מעשרת – לא חששו שמא יפגעו ולא יביאו קטורת. 7) ובגמרא שם (ג.) למדו זאת ממה שנאמר (שמות שם, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות קטירנה". ואף כי רבינו סובר להלן הלכה יב, כי הטבת הנרות היא הדלקתם, אין זה אלא בנר שכבה, אבל נר שלא דלק מעולם והדליקו אין זה נחשב הטבה, וכן נשמע בדברי רבינו שם, שהרי כתב: "ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם". וראה בלחם משנה שם.

ב. פמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה 13 דינרין. 8. חמשים פבקר וחמשים בין הערביים. 9. מזבח 14 שניעקר. 10. מקטירין הקטרת במקומה. 11. וקטרת 15 שפקעה. 12. מעל המזבח, אפלו קרטין שבה. 13. אין 16 מחזירין אותה. 14.

8) כי משקל כל הקטורת בכל שנה הוא שלוש מאות ושישים ושמונה מנה, ומקטיר ממנה בכל יום מנה, שהם שס"ה מנים כנגד ימות החמה, ונשארו שלושה מנים שהם מכניס כהן גדול מלוא חפניו ביום הכיפורים. 9) משנה יומא מג: "בכל יום מקריב פרס (=חצי מנה) בשחרית ופרס בין הערביים", משום שנאמר (שמות שם) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות קטירנה, ובהעלות וגו' בין הערביים קטירנה", אם כן חציו בבוקר וחציו בין הערביים. 10) שנהרס. 11) כלומר, במקום שהיה המזבח קיים, והם דברי רב גידל בזבחים נט. אף על פי שלענין דמים הכל מודים שצריך מזבח. 12) שקפצה בכח האש, מנחות כו: 13) שלמים וחשובים שבה" (רש"י במנחות שם). 14) למזבח. משום שנאמר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", ודרשו (מנחות שם, יומא מה: זבחים פג:) "עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת", שהיו על מזבח הזהב ופקעו ממנו.

ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום 15 פורשין כל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח. 16 לא יהיה שם אדם עד שיצא זה שהקטיר הקטרת. 17 וכן בשעה שיקנס בדם תשאות הנעשות בפנים 18 פורשים הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא. 19 שנאמר: וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש וגומר - בנין אב לכל כפרה שפקדש שלא 20 יהא שם אדם. 21

15) אבל בקטורת של יום הכיפורים שהיא לפני ולפנים, בקודש הקדשים, אמרו בברייתא שאין צריך לפרוש אלא מההיכל שהוא קרוב לקודש הקדשים, אבל מבין האולם ולמזבח אין צריך לפרוש (כסף משנה). 16) ולמדו זאת

כי לא היה שם פיס, מאחר שרבים מהכהנים היו עושים זאת, ראה למעלה שם, וב'הר המוריה' כאן. 98) משנה, תמיד כט, א. כלומר, אף כי אינה עבודה, ראה להלן. ומכאן שלא היה על זה פיס.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, 99. אין 1 בעלי מומין מוציין אותו. 100. וכשמוציין אותו 2 לחוץ לעיר - מניחין אותו במקום שאין הרוחות 3 מנשבות בו פחזקה. 101, ולא חזירים. 102. גורפים אותו. 4 ולא יפגרונו שם, שנאמר: וישמו - שיניחנו בנחת. 103. 5 ואסור להנות בו. 104.

99) ראה למעלה ה"ו. 100) יומא כג, ב. שלא כדברי רבי אליעזר, ראה למעלה שם. 101) למד כן ממה שנאמר להלן "ושמו, שלא יפור". 102) בדפוס רומי: "הזרמים", וכן הוא בפירוש המשנה בסוף מסכת תמיד: "ואמרו, וישמו - בנחת, וישמו – כולו, וישמו - שלא יתפור, רוצה לומר שלא יתן אותו בפני הרוח או בפני השטף" (וראה מה שכתב הגרי"ל הכהן מיימון זצ"ל במבוא לרמב"ם דפוס רומי, הוצאת מוסד הרב קוק עמ' 10-11). 103) כן הוא בפסחים כז, ב. אבל צריך עיון, שהרי פסוק זה נאמר בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, וכן הוא בפסחים שם, וכבר העיר על זה הראב"ד. 104) במעילה ט, א - נחלקו רב ורבי יוחנן, בענין נהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח, רב אמר אין מועלין בו, ורבי יוחנן אמר מועלין בו. וביארו שם בגמרא: לרב נעשה מצוותו, ולרבי יוחנן כיון שצריך בגדי כהונה בהוצאה – מועלין בו. ופסק רבינו כרב, שזהו נעשה מצוותו, ראה למעלה ה"י. ולפיכך כתב "ואסור ליהנות בו" ולא כתב שמועלים בו. וכן מדוקדקים דבריו בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"ג שכתב: "וכל הנשרפין כו' אפרם מותר, חוץ מדשן המזבח" – הרי שאין שם אלא איסור בלבד, ואילו בפ"ב מהל' מעילה לגבי תרומת הדשן, כתב (שם הלכה יג), "דשן המזבח החיצון בין קודם הרמת הדשן, בין אחר הרמה - מועלין בו".

יום חמישי י' ניסן ה'תשע"ז

פרק שלישי

1) בו יבאר רבינו מצות הקטרת הקטורת על מזבח הזהב, וכמה מקטירים ממנה.

א. מצות עשה² להקטיר הקטרת על מזבח הזהב³ 7 שבהיכל פעמים בכל יום: פבקר ובין הערבים, 8 שנאמר: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים. 4. לא 9 הקטירו פבקר - יקטירנו בין הערבים, 5. אפלו היו 10 מזידין. 6. ואין מחזקין מזבח הזהב אלא בקטרת של 12 בין הערבים. 7.

2) על הכהנים. 3) שנאמר (שמות ל, א-ג) "ועשית מזבח מקטיר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור וגו'". והוא המזבח הפנימי שבהיכל. 4) וגומר: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות קטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים קטירנה". 5) כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(31) כלומר, זה שזכה בתרומת הדשן. (32) של ארבעה קבין. (33) החיצון. (34) היינו שלושה קבים גחלים. (35) מעל המזבח. (36) מריקן. (37) מחתה של זהב בת שלושת קבין (יומא מג: במשנה). שתהא מלאה, שזהו כבוד של מעלה. ולא היה חותה בשל זהב שמא תתקלקל, והתורה חסה על ממונו של ישראל. ולא היה מריקה לתוך של זהב, בהיותו למעלה על גבי המזבח, לפי שהמחתה של זהב הייתה מלאה, וחששו שמא יתפזרו בדרתו בשיפוע הכבש. (38) משנה בתמיד שם: "נתפזר ממנו קב גחלים (ו)היה מכבדן לאמה". (39) כלומר, לאמת המים שבעזרה שלא ייכוו בהן הכהנים, שהולכין יחפין ואין כאן איסור כיבוי גחלת של המזבח - כיוון שניתקה למצוה אחרת. (40) שאסור לכבות. (41) והוא גדול שמחזיק לתן. (42) כן נראה מלשון המשנה "כקב", הרי שרק אם נתפזרו קב עדיין שם "מליאה" עליה, אבל ביתר מכן, אין זו מליאה.

ו. שלשה דברים היה הפסכתו משמש: כופין אותו על הגחלים ועל השרץ בשבת⁴³, ומורידין בו את הדשן מעל המזבח.

(43) השרץ שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם, כופין עליו הפסכתו, ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה, שיש שבות שאסורו גם במקדש, כמו שאמרו גבי לחם הפנים.

ז. ומקדים לפניהם זה שדשן המזבח הפנימי⁴⁴ ונוטל הטני שבו דשון המזבח⁴⁵ ומשתחוה ויוצא⁴⁶. וזה שבידו המחתה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי, ומרדדן⁴⁷ בשולי המחתה, ומשתחוה ויוצא⁴⁸. וזה שבידו הפך נוטל את הפך מתוך הפך⁴⁹ ונותנו⁵⁰ לאוהבו או לקרובו⁵¹. ורואה, אם נתפזר מן הקטרת מעט פך - אוהבו או קרובו נותן לו⁵² לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטרת שפכנו⁵³, ומשתחוה ויוצא⁵⁴.

(44) ראה שם פרק ו משנה א: "החלו עולים במעלות האולם, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימים לפניהם". ורבינו לא הזכיר כאן את זה שזכה בדישון המנורה, מפני שאינו מדבר כאן אלא בעבודה שעל מזבח הפנימי. (45) שם במשנה. כלומר, נכנס להיכל ונוטל את הטני שהשאר שם כשיצא לאחר שדישן את המזבח. (46) "כעבד שמשמש את רבו וגמר עבודתו ונוטל רשות ויוצא". (47) כלומר, מציע ופורש אותם על המזבח שלא יהיו משופעים כדי שלא יפול הקטורת אחר שיניחם. (48) כי עתה גמר עבודתו. (49) כי הבוך היה בתוך הכף. (50) לבוך. (51) "שבא לשם עימו לצורך כך". (52) כלומר, אוהבו וקרובו, נותן לו, למקטיר. (53) שם במשנה ג: "מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבוך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, נתפזר ממנו נותנו לו בחפניו". כלומר, אוהבו וקרובו נותן בחפניו של המקטיר את כל הקטורת, גם מה שנשאר בבוך וגם מה שנפזר לתוך הכף. (54) במשנה לא הזכיר כאן שמשתחוה ויוצא, אבל

ממה שנאמר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו" - "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, יכול אפילו בעזרה, תלמוד לומר באוהל מועד, אין לי אלא באוהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מנין, תלמוד לומר בקודש, אין לי אלא בשעת הקטרה, בשעת מתן דמים מנין, תלמוד לומר בבואו לכפר". (17) יומא שם: "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד לומר (ויקרא שם) עד צאתו". (18) בהיכל, והוא דם פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושיעיר עבודה זרה.

ד. כיצד סדר הקטרת הקטרת בכל יום? מי שזכה בדשון המזבח הפנימי נכנס¹⁹ בכלי קדש, וטני היה שמו²⁰, ושל זהב היה, ומחזיק קבים וחצי. מניח הטני בארץ לפניו, וחופן בידיו האפר והפחם שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני, ובאחרונה²¹ מכבד²² את השאר לתוכו²³, ומניחו²⁴ שם בהיכל ויוצא²⁵. ומי שזכה בקטרת נוטל קלי מלא קטרת גדוש. וכסוי היה לו²⁶, ובזף היה שמו²⁷. ונותן הפך בתוך קלי אחר, וכף היה שמו²⁸. ומכסה את הפך בכבד קטן²⁹, ואוחז הפך בידו, ונכנס עמו אחד במחתה של אש בידו³⁰.

(19) להיכל. (20) "לשון ושמת בטנא, דומה לסל ופיו רחב". (21) כלומר, אחרי שגמר כל החפינה, שאפשר שנשאר רק קצת שאינו ניתן לקבלו בחפניו. (22) כלומר, מטאטא אותם בדבר המיוחד לכך. (23) לתוך הטני. (24) לטני. (25) שם משנה ט: "נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא". ואחרי זריקת דם התמיד ודישון המנורה, היה מוציאו ומניחו אצל המזבח החיצון במקום הדשן. ועשו כן מפני הנס שהיה בזה, שדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה היו נבלעים במקומם, ובכדי שלא להטריח, כביכול כלפי מעלה, לעשות הנס פעמיים, כרכו את שניהם ביחד. (26) לאותו כלי. ומה ששינו שם בפרק ז משנה ב "והכף וכסויו", הכוונה למטוטלת. (27) של הכלי הנ"ל. (28) והוא דומה לתרוב גדול ומחזיק שלושה קבין, ומשל זהב היה. (29) במשנה שם: "וכסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלה", ופירש רבינו שם: "שהיו ממלאין הבוך קטורת, ומכסים במכסה, ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה". הרי ששני כיסויים היו: האחד, הכיסוי שהיה לו לבוך, והשני המטוטלת. (30) הוא זה שזכה בתרומת הדשן, שזכה גם בזה.

ה. וכיצד חותה? זה שזכה במחתה³¹ לוקח מחתה של פספס³² ועולה לראש המזבח³³, ומפנה את הגחלים אילף ואילף, ונוטל מן הגחלים³⁴ שנתאפלו במערכה שניה, ויורד³⁵ ומערין³⁶ לתוך מחתה של זהב³⁷. אם נתפזרו מן הגחלים פמו קב או פחות³⁸ - מכבדן לאמה³⁹. ובשבת⁴⁰ כופה עליהן הפסכתו⁴¹. ואם נתפזר יתר על קב - חוזר וחותה⁴².

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- י. דשון המנונה והטבת הנרות בבקר ובין הערבים⁹
- מצות עשה, שנאמר: יערך אתו אהרן ובניו¹⁰.
- והדלקת הנרות דוחה את השבת⁶² ואת השמא⁶³
- פקדונות שקבוע להן זמן, שנאמר: להעלת נר¹²
- תמיד.¹³

~ נקודות משיחות קודש ~

"דשון המנונה בבוקר ובין הערביים מצות עשה.... והדלקת הנרות היא הטבתן".

שיטת הרמב"ם שמצות הדלקת המנונה אינה רק בין הערביים אלא גם בבוקר, שנאמר "בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות". אמנם רוב הדעות (ורש"י בכללם) חולקות על כך, וסוברות שאת הנרות הדליקו רק בין הערביים. וי"ל בטעמם, כיון שתועלת האור היא בלילה, אבל ביום "שרגא בטירהא מאי אהני". אבל הרמב"ם סבר שכיון שצריך להיות "נר תמיד" הרי שצריך להדליקם כל המעתי-לעת. ולאידך יסברו החולקים עליו ש"כל לילה ולילה קרוי תמיד", כשם שקרבן התמיד קרוי כך על שם התמידיות היום-יומית בהקרבנו ולא שקרב בכל רגע ורגע.

ובפנימיות העניינים יש להוסיף, שבעבודה שבנפש האדם יש שני אופנים. האחד הוא "מערב עד בוקר", היינו שיש שינויים בין בוקר שהוא זמן של גילויים, וערב שהוא חושך והסתרה, שעבודתו היא בצורה ש"ברישא חשיכא והדר נהורא" שמאיר בנפשו אור ה' מעט מעט מתוך החושך". והשני הוא "נר תמיד" שהיא העבודה באופן תמידי ללא שינויים, שנמצא תמיד במצב של אור וגילוי להיותו דבוק במקורו בתמידיות, והכוונה היא שהיו שני העניינים, הן הגילוי של "נר תמיד" והן הגילוי של "מערב עד בוקר".

(על"פ י"ן מלכות' החדש, ספר עבודה סי' מב)

- 61) וגומר: "מערב עד בוקר לפני ה', חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל". (62) שמותר להדליק בשבת.
- 63) שמותר להדליקם גם בטומאה, וכגון שנטמאו הנרות או הכהנים.

- יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר? חצי לג שמן.¹⁴
- שנאמר: מערב עד בקר⁶⁴ - תן לו כמדה שיהיה¹⁵
- דולק מערב עד בקר. ואין מחנכין את המנונה אלא¹⁶
- בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים⁶⁵.¹⁷

64) ברייתא שם פט. "מערב עד בוקר, תן לה מידתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו' ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא (=מערב) ועד צפרא (=בוקר)", כלומר, אפילו בלילה ארוך כלילי טבת, שיערו חכמים, שאין צריך יותר מחצי לוג מערב עד בוקר. (65) ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, ז) "בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה", - ו"אי לאו דעבד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא?" הרי שחינוך המנונה - בין הערביים.

- יב. מהו דשון המנונה? כל נר שפכה - מסיר¹⁸

פשוט הוא, לפי שכל אדם אסור להיות שם בהיכל ובין אולם למזבח בשעה שמקטיר עד שיצא המקטיר, לכן כשגמר מעשהו השתחוה ויצא.

- ח. ואומרין לזה המקטיר⁵⁵: הזהר שלא תתחיל¹
- מלפניך, שלא תפונה⁵⁶. ומתחיל ומשליך הקטרת²
- על האש פנחת כמי שמקד סלת עד שתתנודד³
- על כל האש.⁴

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואומרין לזה המקטיר, הזהר שלא תתחיל מלפניך שלא תבוה".

כיון שהמקטיר עומד במזרחו של מזבח, מתחיל בפנים (במערב) וממשיך למזרח, שאם יתחיל במזרח וימשיך בפנים למערב, יכוה.

וצריך להבין, הזהירות היא בבחינת עצה טובה קמ"ל, המוכרחת מצד המציאות, ומה שייך זה לפסקי הדינים בעבודת הקטורת, ולאידך אם זהו עניין של הלכה צריכה זהירות זו להיות מוזכרת גם בעת הקרבת הקרבנות על גבי המזבח החיצון, ואעפ"כ לא מצינו הלכה שיאמרו לכהן המקריב "זההר... שלא תכווה".

ויש לומר שמכאן ראה שגם דבר המוכרח מצד זהירות כפשוטה, נעשה ענין של הלכה, וצריך להדגיש את ההלכה שבדבר, כיון שיש סברא שצריך להתחיל מלפניו (ממזרח) מצד "אין מעבירין על המצוות".

ועוד יש לומר שדווקא בעבודת הקטורת נדרשת זהירות מיוחדת, כיון ש"בעת שמקטירין הקטורת בהיכל בכל יום, פורשין כל העם מן ההיכל, ומבין לאולם ולמזבח לא יהיה שם אדם עד שיצא זה שהקטיר הקטורת, שנאמר וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש גוי". ומכיון שאין מי שיעמוד ליד הכהן המקטיר שיוכל לסייעו, יש צורך בזהירות יתירה מאשר בעבודתו של הכהן במזבח החיצון, כי שם נמצאים אחיו הכהנים ויוכלו לסייעו במקרה הצורך.

(על"פ י"ן מלכות' החדש, ספר עבודה סי' מא)

55) שלא הקטיר מעולם, לכך לפני שנכנס להקטיר למדוהו להיזהר. 56) כלומר, המקטיר עומד במזרחו של המזבח ומלמדים אותו להתחיל בפנים, במערב, ולהמשיך למזרח, שאם יתחיל לפניו במזרח, וימשיך בפנים למערב - ייכוה.

- ט. ואין המקטיר מקטיר עד שהממנה⁵⁷ אומר לו⁵
- הקטיר. ואם פה גדול הוא⁵⁸ - אומר לו הממנה:⁶
- איש פה גדול, הקטיר⁵⁹. ואחר שאומר ופרשו כל⁷
- העם⁶⁰, ויקטיר המקטיר וישתחוה ויצא.⁸

57) לדעת רש"י (יומא כח.) הוא הסגן, ולדעת התוספות מנחות ק. דיבור המתחיל אמר, הוא הממונה על הפייסות. 58) המקטיר. 59) משום דרך של כבוד. 60) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבחינת שלהבת העולה מאליה, כמו תלמיד אמיתי שקיבל שכלו של הרב באופן שיכול אח"כ ללמוד בעצמו. וכמו שהוא בקו של תורה, כך הוא בלימוד דרך בעבודת ה', שהשלימות היא שעובד את ה' בכח עצמו. וכן הוא בעניין גמ"ח, שבזה צריך להיות תלמידו של הקב"ה "מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום", "מה הוא גומל חסדים, אף אתה גומל חסדים", שגם בזה צריכה להיות "שלהבת עולה מאליה", ובנוסף יהיה בזה גם העניין ש"אדם רוצה בקב שלו כו".

(עלפי "זיו מלכות החדש, סי' מג)

בשבת כא. "תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום שנאמר (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר". (78) אבל שלא במנורה, כגון בשמחת בית השואבה מותר להדליק בפתילות של בלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם שיש בהם הרבה צמר, אף על פי שבשבת אסור להשתמש בפתילות של צמר. (79) פרט לאלה שאינן עולות אלא על ידי תיקון.

טז. לא יהיה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא 16
מטיב חמשה נרות ומפסיק, ועושים עבודה אחת, 17
ואחר כך נכנס ומטיב השנים, כדי להרגיש את כל 18
העזרה. 19

יז. כל גר שפכה - מדליקין אותו מגר אחר מהן, 20
כמו שבארנו. וכיצד סדר ההטבה? זה שזכה בדשון 21
המנורה נכנס⁸⁰ וכלי בידו. וכו' שמו, ושל זהב היה, 22
דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שפכו 23
ואת השמן הנשאר בגר, ומטיב חמשה נרות, ומניח 24
הפזו שם לפני המנורה על מעלה שניה משלש 25
מעלות שלפניה⁸¹, ויוצא. ואחר כך⁸² נכנס ומטיב 26
שני הנרות, ונוטל הכזו בידו ומשתחוה ויוצא. 27

(80) כי נכנס ביחד עם זה שזכה בדשון מזבח הפנימי, וכאן לא הזכיר אלא מה ששייך לעבודת המנורה. (81) כי "אבן הייתה לפני המנורה ובה שלוש מעלות (=דרגות) שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה". (82) אחר שנעשו העבודות, המפורטות להלן פרק ו הלכות ג-ד.

יח. חבתי פהן גדול⁸³ - מצות עשה להקריבן בכל 28
יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר⁸⁴ ומחצה בין 29
הערבים עם תמיד של בין הערבים⁸⁵. ולישתן 30
ואפיתן דוחין את השבת⁸⁶ ואת השמא⁸⁷, ככל 31
קרוב שקבוע לו זמן; ונאמר: תפיני - שתהא נאה 32
ולא תאפה מבשר⁸⁸. ועוד, אם תאפה מבשר - 33
תפסל בלינה⁸⁹; שתמרחשת מפלי הקדש היא, כמו 34
שבארנו. 35

1 הפתילה וכל השמן שפגרו⁶⁶ ומקנחו⁶⁷, ונותן בו
2 פתילה אחת ושמן אחר במדה, והוא חצי לג⁶⁸.
3 וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם
4 דשון המזבח הפנימי⁶⁹ והחיצון, ומדליק גר שפכה.
5 והדלקת הנרות היא הטבה. וגר שפגרו שלא פכה
6 - מתקנו⁷⁰.

(66) שכיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. (67) לנו. (68) שם בגמרא: "איבעיא ליה ר' זריקא, כשהוא נותן בה שמן כמדה ראשונה (דהיינו חצי לוג) או כמי שחסרה. אמר ר' ירמיה פשיטא דכמידה ראשונה, דאי כמה שחסרה מנא ידעינן מאי חסיר". (69) "שני בתי דשנן היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח, זה שבמזרחו של כבש, שם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה". (70) כלומר, "הטבה" היא הדלקת נר שכבה, או תיקון נר שלא ככה, אבל הדלקת נר שלא הודלק מעולם, אין זה נחשב להטבה, כי אם להדלקה.

7 יג. גר מערבי⁷¹ שפכה - אין מדליקין אותו אחר
8 דשון אלא ממזבח החיצון⁷²; אבל שאר הנרות, כל
9 גר שפכה מהן - מדליקו מגר חברו⁷³.

(71) הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה ברוחב הבית, בין הצפון ובין הדרום. ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה (תמיד פרק ג משנה ט) כי נר מערבי הוא הנר הראשון - לא כתב כן אלא לפי דעת משנה זו הסוכרת כמאן דאמר שהמנורה עמדה לאורך הבית בין המזרח והמערב, אבל לפי מה שפסק רבינו (שם הלכה יב) שעמדה בין הצפון והדרום - נר המערבי הוא האמצעי, וראה לחם משנה כאן. (72) ולמדו כן ביומא מה: ממה שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" "אש תמיד" שאמרת לך (הוא של מנורה, שנאמר בה (שמות כז, כ) "להעלות נר תמיד"), לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון" ומה שאמרו בתמיד פרק ג משנה ט "שמדליקין מן הדולקים" (ראה בראב"ד) אין המדובר שם בנר מערבי (לחם משנה). (73) ואינו יכול להדליקו בנר אחר משום בזיון.

10 יד. וכיצד מדליקו? מושף הפתילה עד שמדליקה 10
11 ומחזירה⁷⁴. לפי שהנרות קבועים במנורה, ואינו
12 יכול להדליק בגר אחר⁷⁵ משום בזיון⁷⁶.

(74) כי הפתילות היו ארוכות. (75) כלומר, להדליק נר מנר על ידי נר של חולין. (76) שמדליק נר של חולין מנר של מנורה.

13 טו. כל הפתילות⁷⁷ שאסור להדליק בהן בשבת -
14 אסור להדליק בהן במקדש במנורה⁷⁸; ונאמר:
15 להעלת נר תמיד - שתהא שלהבת עולה מאליה⁷⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שתהא שלהבת עולה מאליה".

ובפנימיות העניינים יש ללמוד הוראה, שלעולם אין לאדם להישאר במצב של תלמיד ומקבל, אלא צריך להיות

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסור לשרפן, שמכיוון שהפסול אינו בסולת עצמה, הרי אם ישרפן הוא מבזה קדשים, אבל אחר שעובר צורתם הרי נפסל גם הסולת עצמו ואין זה מבזה קדשים. וביארו בגמרא שם: שהמחצה הנשארת מן הכהן הראשון בוודאי טעונה עיבור צורה, שהרי מקודם הייתה ראוייה להקרבה, אלא אפילו המחצית הנשארת מהכהן השני שלכתחילה הופרשה לשריפה - גם היא צריכה עיבור צורה, שהרי לא היה ידוע בתחילה איזו מחצית תקרב ואיזו תישאר ותישרף. (100) היינו, בעזרה. (101) מביא הכהן הגדול עשרון שלם מביתו וחוצהו ומקריב מחצה, והמחצה השנייה וכמו כן המחצה שנטמאה יצאו לבית השריפה, אלא שזו השנייה תעובר צורתה. אבל זו שנטמאה, שפסולה בגופה, תישרף מיד.

כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מננו כהן אחר - מביאין היורשין עשרון שלם¹⁰² עבור פשרתו¹⁰³ ועושים אותו חבתין, ושלמה היתה קרבה¹⁰⁴. מת כהן גדול קדם שיקריבו בפקר ולא מננו כהן אחר - מקריבין אותו עשרון שלם בפקר ועשרון שלם בין הערפים¹⁰⁵. ואין פולין שמנה ולבנותה, אף על פי שנכפלה הסלת; אלא מפרישין להם שלשה לגי שמן וקמין לבונה, לג ומחצה שמן וחצי קמין לבונה - לעשרון של פקר, ולג ומחצה שמן וחצי קמין לבונה - לעשרון של בין הערפים.

(102) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, טו) "והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה". (103) כלומר, במקומו, מה שהוא היה צריך להביא, מביאים יורשיו תחתיו. (104) שם במשנה. ואמרו שם בבבלי "יכול יקריבנה חצאין תלמוד לומר (שם) "אותה", כולה ולא חצייה, דברי רבי יהודה". (105) וראה בתוספתא הטעם דשלמה הייתה קריבה בין בבוקר בין בערביים שנאמר (שם) "כליל תקטר".

פרק רביעי

(1) יבאר בו דיני הפייסות.

א. כל העבודות האלו שעושים בכל יום - בפייס²⁴ היו עושים אותן. וכיצד היו עושים? כל כהני בתי אבות²⁵ של יום נכנסין²⁶ ללשכת הגזית²⁷ אחר שיעלה עמוד השחר²⁸, ומלפנין הן בכגדי כהנה²⁹, והממנה שעל הפייסות עמה³⁰, והן עומדין בהקפה³¹, והממנה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה³², והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפייסין³³ כמו שיתבאר³⁴.

(2) הכהנים. (3) כלומר, קרבנות ציבור הקבועים בכל יום. אבל קרבנות יחיד, לא היה בהם פייס (רש"י ביומא כז: ד"ה אם רצה). וראה משנה למלך הלן הלכה ט, והר המוריה. (4) בגורל. ומקור הדבר ביומא כב. במשנה "בראשונה כל מי (= כל כהן) שרוצה לתרום את המזבח תורם, ובזמן שהן מרובין, רצין ועולין בכבש, כל הקודם את חבירו בארבע

(83) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום נקראת חביתין. (84) שנינו במשנה יומא לא: שמקריבים את איברי התמיד, ואחרי כן את החביתין, ואחרי כן את היין (של מנחת התמיד), "ואברים [קודמים] למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". הרי שהחביתין קרבים עם תמיד של שחר. (85) נלמד מחביתין של בוקר, שהם תמיד של שחר, שהוא הדין לחביתין של ערב, שהם עם תמיד של בין הערביים. (86) משנה צו. "ודוחות את השבת וכו' כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת וכו' ושאי אפשר לה לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת". (87) מנחות נ: "דברי ר' ישמעאל תנא תעשה ואפילו בשבת, תעשה ואפילו בטומאה" והיינו כשנטמאה כל הסולת, ואין סולת אחרת, או שנטמאו כל הכהנים, אבל אם נטמא רק הסולת של החביתים או נטמא רק הכהן הגדול, - מביאים עשרון אחר וממנין כהן אחר. (88) במנחות שם: מנא הני מילי, אמר רב הונא תופיני תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפה לה (=נפוחה ברוח - רש"י). (89) שם נא. "רבא אמר על מחבת (שם) מלמד שטעונה כלי, ואי אפי לה מאתמול איפסל ליה בלינה".

1 יט. טחינת סלתן והקדן - בחוץ⁹⁰, ואינן דוחין 2 את השבת⁹¹.

(90) לעזרה ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים העזרה. (91) משנה מנחות צו. "טחינתן והקדנתן אינו דוחה את השבת, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר וכו'".

3 כ. כהן⁹² שהקריב מחצה בשחרית, ומת או נטמא 4 או נולד לו מום, ומננו כהן אחר תחתיו - לא יביא 5 חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון; 6 אלא מביא⁹³ עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה⁹⁴ 7 ומחצה אבד⁹⁵.

(92) כהן גדול. (93) מביתו. (94) משום שנאמר (ויקרא ו, יג) "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב" ומהאזן היתירה של "ומחציתה, למדו ש"מחצה משלם הוא מביא ומקריב, הא כיצד? מביא עשרון שלם וחוצהו". וחזן מזה מביא עוד עשרון שלם לחינוכו. (95) "אבד" היינו שאינו ראוי לכלום, לא להקרבה ולא להשתמשות אחרת.

8 (כא). נמצאו שני חצאים קרביין⁹⁶, ושני חצאין 9 אובדיין⁹⁷. ואלו שני החצאין האובדים - מניחין 10 אותן⁹⁸ עד שתעבר צורתן⁹⁹, ויוצאין לבית 11 השריפה¹⁰⁰. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין 12 הערפים¹⁰¹. והיך שורפין אותן? בעזרה.

(96) מחצית של הכהן הקודם ומחצית של הכהן שבא אחריו. (97) המחצית הנשארת של הכהן הראשון והמחצית הנשארת של הכהן שבא במקומו. (98) מנחות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן מחצה ראשון ומחצה שני תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה". (99) כלומר, ניח אותן עד שיתקלקלו או עד שייפסלו בלינה, ואחר כך ישרפו, אבל בלי עיבור צורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(פירוש המשנה שם), הממונים להלביש את הכהנים (רא"ש שם). וראה שקלים פ"ה משנה א. (18) בתמיד שם: "מסרום בלבד". ולפי דברי רב ששת (יומא כה. ראה למעלה), שהיו מלוכשים בגדי קודש בעת הפייס, כוונת דברי המשנה שהפשיטום את בגדי הקודש שהיו לבושים בהם. (19) משום צניעות (רא"ש שם). (20) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. וכן הוא לפי פירושו של הרא"ש שכל עיקר השאירם במכנסים לאחר הפייס, אינו אלא שלא יעמדו ערומים. ואם כן, לאחר שלבשו בגדי חול, עליהם לפשוט את המכנסים הנ"ל. (21) בתמיד שם: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשיש הכלים". וראה למעלה פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכות ח"ט כי ששה ותשיש חלונות היו במקדש להניח בהן הבגדים, ולכל משמר היו ארבעה חלונות: למכנסים ולאבנטים למצנפת ולכותנות, ועל כל אחד היה כתוב שם המשמר ושם הבגד הנמצא שם.

7 ג. פיצד מפיסין? עומדין בהקף²², ומספיקין על
8 מנן - שמונים, מאה, או אלה, או כל מנן
9 שפיסמו עליו²³. והמנה אומר להם הצביעו²⁴, והן
10 מוציאים אצבעותיהן אחת או שתיים²⁵. ואם הוציא
11 שלש²⁶ - מנן לו שלש²⁷. ואין מוציאים גודל
12 במקדש, מפני הרמאים²⁸; שהגודל קצר ונזח
13 להוציא ולכפותו²⁹. והמוציא גודל - אין מנן
14 אותו³⁰. ומתחיל המנה למנות מן האיש הידוע
15 שהסיר מצנפתו תחלה³¹, ומונה על אצבעותיהן³²,
16 וחוזר חלילה, עד שישלם המנן שהספיקו עליו.
17 והאיש ששלם המנן אצל אצבעו הוא שפיסא פפיס
18 ראשון לעבודה.

(22) ברייתא יומא שם, ותוספתא יומא וסוכה שם, וראה למעלה הלכה א. (23) כן כתב רש"י ביומא כה. (24) משנה ביומא שם. "וזה אחר שיעמידם שורה, ויסכימו ביניהם ממי יתחיל המנן" (פירוש המשנה שם). (25) שם במשנה. ובגמרא (שם כג.) אמרו שבריא אינו מוציא אלא אחת וחולה מוציא שתיים, ורבינו לא חילק בזה, עיין לחם-משנה, וראה להלן. (26) ראה בברייתא שם "אין מוציאים לא שליש וכו' ואם הוציא שליש מנן לו", ומפרש רש"י שליש, אצבע שליש. אבל רבינו גורס "שלש", וכן הגירסא בכ"י מינכן וברבינו חננאל שם, ורוצה לומר שהוציא שלש אצבעות. (27) רבינו מפרש מה שאמרו שם בברייתא "ואם הוציא שלש מנן לו – גודל אין מנן לו" – היינו שהמוציא שלש מונים לו גם השלישי, ואילו המוציא גודל, אין מונים לו את הגודל. אבל דברי רבינו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו כי מה שאמרו בברייתא שאם הוציא שליש מנן, היינו מנן לו אחת. ואף לדברי הירושלמי (יומא פ"ב הלכה א, והובא בר"ח שם) "אחת מנן לו (אחת), שתיים מנן לו (שתיים), שלש אין מנן לו וכו' את היתירה", ואילו רבינו כותב שמנן לו שלש. וראה בהר המוריה כאן, שיש מגיהים בלשון רבינו "ב" במקום "ג". (אבל שיטת רבינו מתבארת בתשובתו (הוצאת פריימן סימן שמח, והוצאת בלוי סימן כקו) וזה-לשונו שם: "אחת מוציאים, שתיים אין מוציאים, ויחידים מוציאים שתיים, ואין

אמות זכה, ואם היו שניהם שוין, הממונה אמר להן והצביעו וכו' מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, ודחף אחד מהן את חברו, ונפל ונשברה רגלו, וכיון שראו בית-דין שבאין לידי סכנה, התקינו שלא יהיו תורמין את המזבח אלא בפייס". (5) ראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי "בימי שמואל חלקם (לכהנים) הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר". ו"כל ראש משמר מחלק משמרו לבתי אבות, עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת (= השבוע), והאחד ביום של אחריו" (שם הלכה יא). (6) אין כוונת רבינו לומר ששני בתי אבות יעבדו ביום אחד (כמפורש בתוספתא תענית פ"ב "כל משמר שיש בו ד' בתי אבות, כל אחד ואחד מקריב יום א'. ומשמר שיש בו ח' בתי אבות, ו' מקריבין ו' ימים, כל אחד יום אחד, ושנים מקריבין יום אחד"), שהרי למעלה בהלכות כלי המקדש שם כתב רבינו כי כל בית אב עובד יום אחד מימות השבת, והאחר ביום של אחריו, אלא הכוונה לכהני בתי אבות של כל יום ויום, אבל ביום אחד אין אלא בית אב אחד, ראה בהר המוריה. (7) יומא כה. בברייתא. וראה בתוספתא שם פ"א, ותוספתא סוכה פ"ד. וראה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (8) שהיתה בצפון העזרה. וחציה בקודש וחציה בחול, ובה היתה סנהדרי גדולה וישבת (פ"ה מהלכות בית הבחירה שם). ולא עשו את הפייס בעזרה עצמה, לפי שגנאי הוא לעמוד אפילו שעה קלה בעזרה בראש מגולה. ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. (9) שאז מתחיל זמנה של תרומת הדשן, שהפייס הראשון היה עליה (להלן הלכה ה). וראה למעלה פ"ב הלכה יא. (10) כרב ששת ביומא כד: ולא כרב נחמן, לפי שהלכה כרב ששת באיסורים לגבי רב נחמן (לחם-משנה). וטעמו של רב ששת, נאמר שם בגמרא "דאי אמרת בבגדי חול, אגב חביכותיה מיקרו ועבדי" (עבודה בבגדי חול, אותן שזכו לפייס – רש"י). וראה בפירוש המשנה לתמיד פ"ה משנה ג. (11) יומא כה. ותוספתא יומא וסוכה שם: "לשכת הגזית כמין בסילקי (=בית גבוה שעל עלייה – רש"י) גדולה היתה, פייס במזרח וזקן יושב במערבה, וכהנים מוקפין ועומדין כמין בכוליא (עגול – רש"י) והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן, ויודעין שממנו פייס מתחיל". ורבינו השמיט מה שאמרו "וזקן יושב במערבה", וראה בלחם-משנה. (12) בעיגול. (13) מיד, לפי שגנאי הוא בלא מצנפת, ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. וראה בפירוש המשנה לתמיד שם. (14) להלן הלכה ג.

1 ב. ויוציין לעבודה אנשים שעובדין בו¹⁵. וישאר
2 הפהנים¹⁶ מוסרין אותן לחזקין¹⁷, ומפשיטין אותן
3 את בגדי הקדש¹⁸, ולא היו מניחין עליהן אלא
4 המכנסים בלבד¹⁹, עד שלובשין בגדי חל, וחוזרין
5 ופושטין את המכנסים של קדש²⁰, ומחזירין
6 החזקנים את הפלים לחלונות²¹.

(15) כלומר, אלו הכהנים שזכו בפייס, יוצאין לעבוד עבודת הקודש בבגדי הקודש הלבושים בהם. (16) שלא זכו בפייס. (17) משנה בתמיד שם. והם השמשים של המקדש

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

למעלה פ"ב הלכה יב כיצד תורמין). וראה במשנה שם כב. (37) ברייתא שם כב. כז: כח. ומכיון שנאמר "מערכה" סתם, נראה שהכוונה לשתי המערכות: מערכה גדולה, ומערכה שניה של קטורת. וכן מפורש להלן פ"ו הלכה א. (38) דברי רבינו תמוהים, שהרי ביומא כה: כו. נחלקו רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב, ר' יהודה סובר כי לא היה פייס במחתה, אלא כהן שזכה בקטורת ואומר לזה שעמו, זכה עמי במחתה. ולר' אליעזר בן יעקב יש פייס במחתה, ורבינו שפוסק שמי שזוכה בתרומת הדשן – זכה במחתה, אין זה לא כמו ולא כמו (לחם-משנה). ויתכן כי מקורו של רבינו הוא בתמיד פ"ה משנה ה: "מי שזכה במחתה, נטל מחתת הכסף וכו'". ושם פ"ו משנה ב: "מי שזכה במחתה, צבר את הגחלים על גבי המזבח (=הפנימי)". וסובר רבינו, כי מי שזכה במחתה, היינו מי שזכה בתרומת הדשן, הוא נטל מחתת הכסף להכניס אש על המזבח הפנימי (הר המוריה). וראה למעלה פ"ג הלכה ה.

- 11 ו. הפיס השני זוכין בו שלשה עשר³⁹ על סדר
- 12 עמידתן⁴⁰. כיצד? הממנה אומר להם הצביעו,
- 13 ומונה פדרן שבארנו. וזה שניצא פנים ראשון הוא
- 14 שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו⁴¹ הוא
- 15 מקבל את דם התמיד והוא זורקו⁴². והשלישי
- 16 הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי⁴³, שהוא מזבח
- 17 הקטרת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה⁴⁴
- 18 ומיטיב את הנרות⁴⁵. והחמישי מעלה ראש התמיד
- 19 ורגלו⁴⁶ לכבש⁴⁷. והששי מעלה שתי הידים⁴⁸.
- 20 והשביעי מעלה הענק⁴⁹ והרגל⁵⁰. והשמיני מעלה
- 21 הקזה⁵¹ והגרה⁵². והתשיעי מעלה שתי הדפנות.
- 22 והעשירי מעלה הקרבים⁵³. והאחד עשר מעלה סלת
- 23 הנסכים⁵⁴. והשנים עשר מעלה החבתין⁵⁵. והשלשה
- 24 עשר מעלה הזין של נסכים⁵⁶.

(39) כהנים, משנה שם כה. וראה שם כו: שבחג זוכים בו ארבעה עשר, ובשבת חמשה עשר, ובשבת שבתוך החג – ששה עשר, וכן הוא בירושלמי יומא פ"ב הלכה ב, וראה בתוספתא שם פ"א. (40) שם כה: "דנתן ר' חייא, לא לכל עבודה ועבודה מפסין, אלא כהן שזכה בתמיד (= שחיטת התמיד), שנים עשר אחיו הכהנים נמשכים עמו". (41) [במנין הפייס מהלך לימינו, ראה למעלה הלכה ג, ובוודאי גם כאן הולך לימין]. (42) כן היא מסקנת הגמרא (יומא שם), והוכיחו זאת ממה ששנינן בתמיד פ"ד, משנה א' "שחט השוחט, וקיבל המקבל ובה לו לזרוק". (43) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה ד סדר הדישון. (44) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה יב מהו דישון המנורה. (45) כלומר, מדליק את הנרות, ראה למעלה שם. (46) הימנית. ראה למעלה פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא, ובתמיד לא: במשנה. (47) כבש המזבח. (48) יומא ותמיד שם, וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה יב. (49) לדעת רש"י (יומא שם), והראב"ד (תמיד לג.), והמפרש (שם וכן בדף לא.). וכן כתב הכסף-משנה שם הלכה ח. ולדעת הערוך (מובא בתוספות יום טוב'

מונין להם אלא אחת וכו' והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין, ואם הוציא שלש, מונין לו. גודל אין מונין לו, מאי מונין לו אחת אגודל (כן גירסת רבינו), רוצה לומר שמאמר הברייתא שהמוציא שתיים מונין לו אחת הוא, אם אחת מן השתיים, גודל". עד כאן לשון רבינו שם. היוצא מהדברים הנ"ל, כי גם בשתיים וגם בשלש מונין לו כולם, ומה שאמרו בברייתא ראשונה שאין מונין לו אלא אחת, אין זה אלא בגודל בלבד. ולפי זה מיושבים דברי רבינו כאן, אלא שעדיין לא מוכן למה השמיט רבינו ההבדל בין בריא שמצביע אחת, לחולה שמצביע שתיים, ראה בלחם-משנה. ועיין במבוא של הגר"ש ליברמן להלכות הירושלמי להרמב"ם עמ' יא הערה 84. (28) במשנה שם כב. "אין מוציאין אגודל במקדש", ובברייתא שם כג. הטעם מפני הרמאין. (29) כלומר, "נזה לפשטו ולקפצו, ושמא יפשוט אותו או יקפוצ אותו כשיקרב המנין לצאת כדי שיבא הפייס אצלו" (פירוש המשנה שם). אבל רש"י מפרש שם במשנה, את דברי הברייתא "מפני הרמאין", שיראה כאילו הוא שני בני אדם, כשיקרב המנין לכלות ויביט למי יכלה, יוציא זה העומד לפניו שתי אצבעות כדי שימנה בשני בני אדם, וימהר המנין לכלות בו, והממונה לא יבין לפי שהאדם יכול להרחיק אגודל מן האצבע הרבה, ונראין כאצבעות ב' בני אדם. ורש"י פ"י כן משום שהוא סובר שאם מוציא שתיים מונין לו אחת, אבל רבינו שסובר שאם הוציא שתיים מונין לו שתיים – הוכרח לפרש באופן אחר (הר המוריה). (30) כלומר, אין מונין את האגודל, אבל האצבע שהוציא אתו – מונין לו. [וגם זה מתאים למה שכתב בתשובה, הובא למעלה, שמה שאמרו בברייתא ראשונה, שאין מוציאין שתיים, ואם הוציא שתיים, אין מונין לו אלא אחת, היינו במוציא אגודל ואצבע, שאין מונין אלא אצבע, ולא גודל]. (31) ראה למעלה הלכה א. (32) בירושלמי (יומא פ"ב הלכה ב) אמרו שהוא מהלך לימינו של האיש הידוע, וראה להלן הלכה ו.

- 1 ד. ולמה מונה המנין שהסכימו עליו על האצבעות
- 2 שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן? לפי
- 3 שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר³³,
- 4 שנאמר: ויפקדם בטלאים.

(33) שם כב: "ונמנינהו לדידהו. מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב וכו' וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים".

- 5 ה. ארבעה פיסות היו מפסין בכל יום³⁴ בשחרית.
- 6 הפיס הראשון – מי תורם את המזבח³⁶. הפיסו וזכה
- 7 מי שזכה לתורם, והוא מסדר את המערכה, והוא
- 8 מעלה שני גזרי עצים³⁷ למזבח, והוא מכניס מחתה
- 9 מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח ההזב להקטיר
- 10 עליה קטרת³⁸.

(34) משנה שם כב. וראה שם כה. (35) אבל בתמיד של בין הערביים לא היו מפייסין, אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית, יזכה בה בין הערביים, ראה להלן הלכה ח. כלומר, מי מרים את הדשן מן המזבח (ראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מי מעלה אברים מן הכבש למזבח, וכן הוא בתמיד שם. (59) ולא כדעת רבי אליעזר בן יעקב, האומר (תמיד שם) "המעלה אברים לכבש הוא המעלה אותן למזבח". וראה יומא שם בגמרא. (60) כהן אחד הוא המעלה את כל האברים מן הכבש למזבח, ראה תוספות יומא שם ד"ה דתנן. (61) דברי ר' יוחנן ביומא שם. ואע"פ ששני גזרים של שחר היו בכהן אחד, ושל בין הערביים היו בשני כהנים (ראה למעלה פ"ב הלכה ג) - כבר כתב הריטב"א שמי שזכה בהם בבוקר, אומר בערב לחבירו זכה עמי בעץ שני (כסף-משנה). (62) של בין הערבים. בגמרא יומא שם. וראה גם בפירוש המשנה לתמיד סוף פ"ו. (63) זה פשוט, שכיון שלא שייך בזה "חדשים לקטורת באו והפיסו" וכולם שוים בזה - שוה קטורת לשאר דברים (הר המוריה).

ט. בשבת, ששני שם תמידין ומוספין⁶⁴ ושני ביוזכי לבונה⁶⁵ - פיצד הם עובדין? מפסיסין בשחר אנשי אותו בית אב⁶⁶ של משמר היצא⁶⁷, ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין⁶⁸. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף⁶⁹. והמשמר האחר שנקנס בשבת מפסיסין פיסות אחרות לתמיד של בין הערבים⁷⁰. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים⁷¹.

(64) שנאמר (במדבר כח, ט"ז) "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו. עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה". (65) ראה להלן פ"ה הלכה ב. (66) נראה מדברי רבינו, שגם בשבת היה בית אב, ואם כן המשמר נחלק לשבעה בתי אב, וכן פירש"י בתענית טו: . אבל במנחות קז: מבואר שהיו רק ששה בתי אב, ובשבת היו כל בתי אב שוין. וכן הוא בירושלמי שקלים פ"ו, הלכה ד. וכן כתב רש"י בפסחים נו. (חידושים ומקורים לבעל מנח"ח). וראה תוספתא תענית פ"ב, שהובאה למעלה ה"א. (67) ראה למעלה בפ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי המשמרות היו מתחלפות ביום השבת, וראה ביומא כו. כי בשבת היו מפייסין גם בשחרית וגם בערבית, כיון שהמשמרות מתחדשות, והיה פייס בבוקר, עבור אנשי בית האב מן המשמר היוצא. ובערבית, עבור אנשי בית האב מן המשמר הנכנס. (68) ברייתא בסוכה נו: "משמרה היוצאת, עושה תמיד של שחר ומוספין". (69) זה פשוט, שהרי לא מצאנו פייס בשבת אלא בתמיד של שחר ובתמיד של בין הערביים (כמבואר ביומא שם, ובירושלמי שם פ"ב ה"ב). אבל בקרבן מוסף לא מצאנו פייס, ועל-כרחינו שזה שזוכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר, זוכה בה גם בעבודת המוספין (הר המוריה). (70) לא כתב רבינו מי הקריב את שני הבזיכין, וראה להלן הלכה יא. (71) משנה בסוכה נו. וראה להלן הלכה יב כיצד חולקין.

י. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני ביוזכי לבונה על האש⁷². והלבונה טעונה מלח⁷³ כשאר הקרבנות⁷⁴.

(72) שנאמר (ויקרא כד, ז) והיתה ללחם לאזכרה, נאמר כאן

תמיד פ"ג משנה א) הוא העצה הנוכח בויקרא (ג, ט) "לעומת העצה", ולדעת הרא"ש (שם לא:) הוא סוף השדרה הסמוך לאליה. וראה רע"ב פ"ג שם. (50) רגל שמאלית, ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, ובתמיד ויומא שם. (51) כל הוראה את הקרקע למעלה עד הצואר (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י). (52) גרה הוא הצואר, ונקרא גרה כי הוא מעלה גרה בצואר (כסף-משנה פ"ו שם הלכה ח). (53) המעיים, וראה בהלכות מעשה קרבנות שם הלכה טו, ובתמיד ויומא שם. (54) "שלאחר הקטרת אברי התמיד, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת", ראה תמיד ויומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם, כמו שנאמר (במדבר כח, ה) "ועשירית האיפה סולת למנחה". (55) שכהן גדול מקריב: חצי עשרון בבוקר עם תמיד של שחר, וחצי עשרון בין הערביים עם תמיד של בין הערביים, ראה למעלה פ"ג הלכה יח, ופ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד. ופ"ו שם הלכה טז. וראה תמיד ויומא שם. (56) ראה תמיד ויומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם. שנאמר (שם, שם, ז) "ונסכו (=יין) רביעית ההין לכבש האחד, בקודש הסך נסך שחר לה".

ז. הפיס השלישי - אומר להן הממנה לכל אנשי בית אב של אותו היום: מי שלא הקטיר קטרת ממיו יבוא ויפייס⁵⁷. ויתקבצו אצל הממנה ויפייסו, ומי שייצא בפייס זה ראשון הוא שיוזכה להקטיר קטרת.

(57) ביומא כו. במשנה "הפייס השלישי, חדשים (= מי שלא הקטיר קטורת מימיו) לקטורת בואו והפיסו". וכן הוא בתמיד פ"ה משנה ב. ובגמרא יומא שם אמרו, למה הכריזו דוקא לאלו שלא הקטירו, משום שהיו הכהנים מתברכים בהקטרת הקטורת, והיו אומרים כל מי שמקטיר קטורת היה מתעשר וממונו מתרבה, למאמרו השם יתברך (דברים לג, י) ישימו קטורה באפך, וכתוב (שם, שם, יא) ברך ה' חילו וגו'. ולפיכך כל מי שהקטיר לא היו מניחין אותו להקטיר פעם שניה, שישאר זולתו מן הכהנים שלא יקטירו, ולא היו אוספים לפייס קטורת אלא למי שלא הקטיר קטורת מימיו (פירוש המשנה ביומא שם).

ח. הפייס הרביעי - מתקבצין כלן⁵⁸ ומפייסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח⁵⁹. הפייס וזכה מי שזכה⁶⁰. תמיד של בין הערבים אין מפייסין לו פייס אחר, אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית וזכה בין הערבים⁶¹; חוץ מן הקטרת⁶², שהן מפייסין לה פייס אחר בין הערבים, ויבוא כל מי שלא הקטיר קטרת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפייסו עליה. ואם קבר הקטירו כלן מימיהן - מפייסין להן כלן בשחרית⁶³ בפייס שלישי, וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

(58) כלומר, בניגוד לקטורת שהפיסו רק חדשים ולא ישנים, כאן הפייסו גם ישנים, שכבר העלו פעם האברים מן הכבש למזבח. וכן אמרו שם במשנה "והרביעי, חדשים עם ישנים,

ובגמרא שם: והיצאים חולקים בדרום, כדי שיראו שהן יוצאין. וברש"י (שם נו.) "כדי שיראו שהן יוצאין והולכין להן, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר". (81) פסח, או שבועות או סוכות. (82) שבת של חול המועד פסח או סוכות. (83) ולא רק אנשי המשמר של אותו שבוע, ראה משנה שם נה: וגמרא שם נו. וראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכות ד"ה. וכל זה אינו אלא באכילת לחם הפנים, אבל עבודת לחם הפנים היא על ידי המשמר הקבוע, ראה בהלכות כלי המקדש שם הלכה ו. (84) כן צריך להיות. ובדפוסים חדשים נשמטה מילה זו בטעות. (85) משנה וגמרא שם נו. (86) שם בגמרא, וראה להלן בסוף הלכה זו. (87) משנה וגמרא שם. (88) כלומר, משום כך תיקנו שיתחלקו בלחם הפנים, כדי שהכהנים יתאחרו וישארו לעבוד גם בשבת שאחרי החג, כדי שיהיו כהנים מצויים לעבודה, ואם אחד מאנשי המשמר הנכנס יתאחר ולא יופיע, ימלא את מקומו אחד מאלו שהתעכבו בגלל לחם הפנים. והנה בגמרא שם אמרו: "יום-טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין לאחריה – לפניה יום טוב אחרון, לאחריה יום טוב ראשון. מאי טעמא, כיון דהני מקדמי והני מאחרי, תיקון רבנן מילתא כי היכי דניכלו בהדי הדדי". וסבור רבינו, כי לא ענו כאן על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, אלא להיפך. ואם כן, בדין יום-טוב ראשון שלאחר השבת, אמרו: "הני מקדמי", ובדין יום-טוב אחרון שלפני השבת, אמרו "הני מאחרי", ואם כן זהו פירוש: "הני מקדמי" שהם מקדימים לבוא לפני היום-טוב, ולכן זיכו אותם בלחם הפנים בשבת שלפני החג. ו"הני מאחרי" היינו ביום-טוב אחרון שלפני השבת, הם מאחרי, כלומר בני המשמר הנכנס, ותיקנו שהמשמר היוצא יתאחר, כלומר יתעכב במקדש. ולכן זיכו אותו בלחם הפנים אף לאחר החג. ועיין ראב"ד.

יג. חל יום אחד להפסיק⁸⁹ בין השבת ובין יום טוב, כגון שהיה יום טוב הראשון של חג בשני, או יום טוב האחרון בחמישי, או יום של עצרת⁹⁰ שחל להיות בשני או בחמישי – משמר שזמנו קבוע⁹¹ באותה שבת נוטל עשר חלות, וזה הנכנס⁹² נוטל שתיים. שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם אלא יום אחד, שהוא ערב שבת או אחד בשבת, ומתעצלין ואין באין מהן אלא מעט⁹³.

(89) במשנה שם: "חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים, משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות, והמתעכב נוטל שתיים". וכתב רבינו בפירוש המשנה "הוא שהיה יום-טוב הראשון של חג יום שני או יום-טוב האחרון יום חמישי, וכשאייר כן (=יום-טוב האחרון ביום חמישי) לא ישאר למשמר השני הנכנס, אלא עבודת יום אחד בלבד, ויבוא החג וישתתפו כולם בעבודה. אם יחול יום-טוב הראשון יום שני או יכנס משמר שני שבת אם יחול יום-טוב האחרון יום חמישי, לפי שכל יום שבת הוא היום שמתחלפין המשמרות: תצא אחת ויתכנס השנית, ומחלקין לחם הפנים, וכשיזדמן לאחת המשמרות זה המשמר שלא ישאר לו לעבוד אלא יום אחד, יתעצל בדבר ויתעכב מלבוא, ותרגום

אזכרה, ונאמר אצל מנחה (שם ו, ח) אזכרה, מה אצל המנחה הקומץ מתיר את השיירים, אף לבונה מתרת את הלחם (ראה קרית ספר, למעלה פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הי"ד). וראה מנחות צט: במשנה: "הקטירו הבזיכים, והחלות מתחלקות לכהנים" (כסף-משנה). וכן מפורש בספרא (פ' אמור פרק יח הלכה ו) "והיתה ללחם, מלמד שהיתה מעכבת וכו' את הלחם". (73) במנחות כ. "מנין לרבות לבונה הבאה בפני עצמה ולבונה הבאה בבזיכין וכו' תלמוד-לומר (ויקרא ב, יג) על כל קרבנך תקריב מלח". וראה למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג, ובפס"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד. (74) ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה יא.

1 יא. ואחר קרבן המוספין מקטירין שני הבזיכין.⁷⁵
2 ושני כהנים מקריבין את שני הבזיכין.⁷⁶

(75) כאביי משמיה דגמרא, ואלביא דאבא שאול ש"מערכה גדולה קודמת למערכה שניה וכו' ומוספין לבזיכין וכו'" (יומא לג.) וכו' ישמעאל בפסחים נח. וראה להלן פ"ו הלכה יא, ש"מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין, קודם ניסוך היין של מוספין", ואם כן, הכהנים מן המשמר היוצא, שזכו בתמיד של שחר והמוספין, הם המקריבים את הבזיכין, עיין שם. (76) משנה יומא כו: ומשנה מנחות צט: וראה תוספתא מנחות פרק יא.

3 יב. כיצד חולקין לחם הפנים בכל שבתות השנה?
4 משמר הנכנס נוטל שש חלות, ומשמר היוצא נוטל
5 שש⁷⁷. הנכנסין חולקין ביניהם בצפון⁷⁸, שהרי הן
6 מוכנים לעבודה⁷⁹, והיוצאין חולקין בדרום⁸⁰. ובזמן
7 שהיה יום טוב של אחד משלוש רגלים⁸¹ בשבת,
8 וכן בשבת שבתוף החג⁸² – חולקין כל המשמרות
9 בשנה בלחם הפנים⁸³. וכן אם חל יום טוב הראשון
10 של חג באחד⁸⁴ בשבת – חולקין כל המשמרות
11 בשנה מערב יום טוב שהוא שבת⁸⁵ בלחם הפנים,
12 מפני שהקדימו לעבודה⁸⁶. וכן אם חל יום טוב
13 האחרון להיות בערב שבת – חולקין כל המשמרות
14 בשנה בלחם הפנים באותה שבת שהיא מוצאי
15 החג⁸⁷. ודבר זה תקנה, כדי שיתאחרו הפהגים
16 בשביל חלוקת לחם הפנים; ואם נתאחר אחד מפעלי
17 משמר ולא בא – ימצא אחר⁸⁸.

(77) משנה סוכה נו. כתנא-קמא ולא כר' יהודה. וראה להלן פ"ה הלכה ב, כי לחם הפנים היו שתיים עשרה חלות. ומשום ששתי המשמרות עובדים בשבת, זה תמיד של שחר וזה תמיד של בין הערביים, לכן חולקים ביניהם בלחם הפנים. (78) משנה בסוכה שם. (79) ומקום עבודתם הוא בצפון, שהרי שחיטת הקדשים היא בצפון, ראה למעלה פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג. וראה בגמרא שם נו: "הנכנסים חולקים בצפון, כדי שיראו שהן נכנסין". ובפירוש המשנה שם: "ומפני מה חולקים לחם הפנים הנכנסים בצפון העזרה, כדי שידעו כי העבודה בשבוע זה – שלהם, כי השחיטה היא בצפון". (80) שם במשנה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י' ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וגו' על השולחן הטהור לפני ד"ר. וראה בפ"א מהל' בית הבחירה ה"ז. (4) במקרא אין המלה "הכהן".

ב. ודבר ברור בתורה שהוא שתיים עשרה חלות, כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים, שש חלות בכל סדר, חלה על גבי חלה, ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זרב, כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. וסומך כל מערכה בשתי קשות. ונותנין בצד כל מערכה כלי שיש בו קמץ לבונה, שגאמר: ונתת על המערכת לבנה זפה. וכלי זה הוא הנקרא פון. נמצאו שני קמצי לבונה בשני הפזיקין. ושולים היו לפזיקין, כדי שייניחום על השלחן.

(5) שנאמר (ויקרא שם, ה) "ולקחת סולת ואפית אותה שתי עשרה חלות, שני עשרונים יהיה החלה האחת". (6) שכתוב (שם, שם, ו) "ושמת אותם שתי מערכות שש המערכת על השולחן וגו'". (7) ראה מנחות צז, א. (8) שנאמר (שמות כה, כט) "ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יוסך בהן, וזה טהור תעשה אותם", ואמרו במנחות שם, כי "מנקיותיו" הם הקנים, "אשר יוסך בהן" שמסככין את הלחם. וראה במשנה שם צז, א. כי עשרים ושמונה קנים היו, ארבעה עשר לסדר אחד, וארבעה עשר לסדר שני. ובגמרא שם צז, א – אמרו, כי ארבע חלות צריכות שלשה קנים, העליונה אינה צריכה אלא שנים, לפי שאין עליה משאוי, התחתונה אינה צריכה כל עיקר לפי שמונחת על טהרו של שולחן, וכן כתב רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ט. ובפירוש המשנה שם, כתב: "נותנין החלה אחת על השולחן וכו' ואח"כ יהיו עליו ג' קנים ועל הקנים חלה אחרת (י' שניה) ואח"כ ג' קנים ועליהן חלה שלישית, אח"כ ג' קנים ועליהן חלה רביעית, אח"כ ג' קנים וכו' ועליהן חלה חמישית, אח"כ ב' קנים וכו' ועל שני הקנים החלה הששית". (9) כלומר, לפיכך ציוותה התורה לעשות קנים חלולים, כדי שתהיה הרוח מנשבת ולא יתעפשו החלות (שם צז). ואף-על-פי שנעשה בו נס שהיה חם ביום סילוקו כביום סידורו (יומא כא:) – אין סומכין על הנס (מעשה רוקח). וראה ב'תוספות' מנחות צט, ב – ד"ה אחד. (10) יתדות זהב עומדות בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה (ראה רש"י שמות שם, ולפי "יש מוחמי ישראל" עיי"ש), שכתוב (שם) "ועשית קערותיו וכו' וקשותיו". ובגמ' שם צז, א – "קשותיו" אלו סניפים, וראה שם צז, א – במשנה "וארבעה סניפים של זהב היו שם מפוצלין מראשיהן שהיו סומכים בהם שנים לסדר זה ושנים לסדר זה", וראה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ג. (11) כלומר, בין שני הסדרים, וכדעת רבי מאיר במשנה שם, שהיו שני טפחים ריוח באמצע (ראה להלן ה"ט), ולא על גבי המערכה ממש, וכאבא שאול שם צז, א – במשנה, שאומר שמה שכתוב "ונתת על המערכת" הכוונה סמוך למערכת, כמו שנאמר (במדבר ב, כ) "ועליו מטה מנשנה", וכן דעת רבי, שם צז, א. (12) ראה שם צז, א – במשנה. וראה ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"ז: "רבי שמעון אומר, נאמר כאן (ויקרא כד, ז)

ויתמהמה (בראשית יט, טז) ויתעכב, לפיכך תיקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי ככרות בלבד, ע"ש. "נמצא לפירוש זה, כשחל יום-טוב ביום שני בשבת שקודם יום-טוב, משמר היוצא נוטל עשר והנכנס נוטל שתיים, וכשחל יום-טוב האחרון להיות בחמישי שאחר המועד, משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא נוטל שנים" (כסף-משנה). וראה ברש"י ובראב"ד שמפרשים המשנה באופן אחר. (90) להלן כתב רבינו "שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם, אלא יום אחד וכו'", וזה לא שייך בעצרת, שאינה אלא יום אחד בלבד – כיון שביום העצרת הם מתעצלים ואינם באים שם, מפני שיש אחרים, גם אחר-כך אינם באים בשביל יום אחד שנשאר, כשחל עצרת ביום חמישי, שכיון שלא באו לעצרת מתעצלים הם גם אחריה. וכמו כן כשחל עצרת בשני, מתעצלים הם ביום הראשון, מפני שאין להם אלא אותו היום לבד כי למחרת חל עצרת, ואף כי לאחר העצרת לא יתעצלו שנשאר ארבעה ימים לעבודה, מתעצלים הם ביום הראשון (לחם-משנה). (91) הוא המשמר שעבד לבדו בכל ימות השבוע. באופן שאם היה יום-טוב הראשון של חג בשני בשבת, וחולקים בשבת שלפני החג, המשמר היוצא הוא המשמר שזמנו קבוע שמקבל עשר חלות. והנכנס הוא שמקבל שתי חלות בלבד, ואם חל יום-טוב האחרון להיות בחמישי בשבת, המשמר הנכנס הוא המשמר הקבוע, המקבל עשר חלות, והמשמר היוצא הוא שמקבל שתי חלות בלבד. (92) היינו באופן שחל יום-טוב הראשון של חג להיות בשני בשבת. שהרי באופן שחל יום-טוב האחרון של חג להיות בחמישי בשבת – היוצא הוא המקבל רק שתי חלות בלבד (ראה למעלה). (93) ולפיכך אינם מקבלים אלא שתי חלות בלבד.

יד. פהן גדול לעולם נוטל מכל משמר חצי החלות שזכה בהן⁹⁴; שגאמר: והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו. ואין פהן גדול נוטל פריס⁹⁵, שאין זה כבוד⁹⁶.

(94) כדעת רבי, ביומא יז: והיינו שלש חלות מזה ושלש חלות מזה. ואף כי ביומא שם אמרו, שאינו נוטל אלא חמש – אין זה אלא לר' יהודה הסובר שמשמר היוצא נוטל חמש, ומשמר הנכנס – שבע. חמש כמשמר היוצא, ושתיים שכר הגפת דלתות, וכהן גדול אין לו מחצה אלא מעשר. אבל לדעת רבינו, הנכנס נוטל שש, והיוצא נוטל שש (ראה למעלה הלכה יב). (95) כלומר, חלה פרוסה (=חתוכה). (96) כאביי ביומא שם, ולא מצאנו שום חולק עליו בזה.

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות-עשה של סידור לחם הפנים על השולחן בכל שבת.

א. מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השלחן לפני ה' בהיכל³, שגאמר: ביום השבת ביום השבת יערכנו הפהן וגומר.

(2) ראה 'ספר המצוות' עשה כז. (3) שמות כה, ל: "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד". ובויקרא כד, ו "ושמת

קסב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) "דהכי שפיר מילתא, דאותן המסדרין העבודה יהיו בצפון, דקדושת צפון חמירא" (= דשחיתת קדשי קדשים בצפון) - רש"י במשנה שם, וראה למעלה פ"ד הי"ב. 31) "וסתמא כמאן דאמר שולחנות מזרח ומערב מונחין, ורוחבן צפון ודרום" (רש"י שם). וכן פסק רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה הי"ב. 32) את הלחם בשבת שעברה. 33) הלחם החדש. 34) כלומר, בעת ובעונה אחת, ועד שלא יגביהו המושכים מן השולחן אלו מיד מניחים אלו, שלא יסאר השולחן בלי לחם, אף לשעה קלה. 35) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא, ולא כדברי רבי יוסי.

ה. יצאו ונתנו את הלחם שהוציאו על שלחן זהב 17
אחר שהיה באולם³⁶, והקטירו הבזיקין, ואחר כך 18
מתלקין החלות³⁷. ואם חל יום הפפורים להיות 19
בשבת³⁸ - החלות מתחלקות לערב³⁹. 20

36) שם במשנה: "שני שולחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש ואחד של זהב, על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין, ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד". והביא רבינו כל זה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ט ("חידושים ומקוריים" מבעל 'מנחת חינוך'). ולא הביאו כאן, לפי שכאן מדובר במה שנעשה בשבת, ואילו הנחת הלחם על שולחן של שיש היה בערב שבת, כמפורש בתוספתא (מנחות פ"א עמ' 530 16). 37) שם במשנה: "הקטירו הבזיקים, והחלות מתחלקות לכהנים", וראה למעלה פ"ד ה"י, כי "אין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש". 38) שאי אפשר לאכלו ביום. 39) שם במשנה, ולערב דווקא ולא למחרת, שהרי הוא נפסל בלינה, ראה רש"י שם.

ו. כיצד מעשה לחם הפנים? מביא ארבע ופשרים 21
סאים⁴⁰ חטים⁴¹ הראויין למנחות⁴², ופסין אותם 22
ובועטין בהן⁴⁴ פשאר חטי מנחות⁴⁵, וטוחנין 23
אותן, ומנפין מהן פאחת עשרה נפה ארבעה 24
ועשרים עשרון סלת⁴⁶, ועושין מהם שתים עשרה 25
חלות⁴⁷ מצות⁴⁸. לא נפה אותם פאחת עשרה נפה, 26
או שלא הוציאו מעשרים וארבע סאים, הואיל 27
ונעשו סלת מכל מקום - פשרות⁴⁹; לא נאמרו 28
השעורין האלו אלא למצוה. 29

40) משנה במנחות עו, ב. ובגמרא שם, אמרו: "מאי טעמא, כיון דמחטיטם אתו ומישן אתו (= מתבואה ישנה), עשרון מובחר נפק מסאה" (וראה להלן פ"ח ה"ד), הרי ארבעה ועשרים עשרונים לשתים עשרה חלות, שכל אחת היא שני עשרונים, ראה למעלה ה"ב. 41) ואף כי נאמר (ויקרא כד, ה) "ולקחת סולת" - ניקחת גם חטים, ולמדו כן (מנחות עו:); ממה שנאמר "ולקחת", "ולקחת מכל-מקום". ואע"פ ששאר המנחות אינן באות אלא סולת - בלחם הפנים, שהוא בא מעשרים וארבעה עשרונות בכל שבוע, חסה התורה על ממנום של ישראל, והתירה לקנותו כשהוא חטים, שמחירו בזול יותר, ואילו קנו אותו סולת, היה

אזכרה (= "והיתה ללחם לאזכרה"), ונאמר להלן (צ"ל: למעלה) (שם ב, טז) אזכרה (= והקטיר הכהן את אזכרתה"), מה אזכרה להלן מלא הקומץ, אף כאן מלא הקומץ". 13) שם צו, א - במשנה. 14) 'סיפרא', שם. וראה גם בתוספתא מנחות פ"א. 15) כלומר, תחתית הבזיקין לא היו עגולים ככל בזיכי המקדש כ"אם היו שטוחים. ראה פסחים סד, א. 'סיפרא' שם ה"ו, ותוספתא שם. 16) ולא הניחם על גבי הלחם, משום שלא יבצעו את הלחם ('סיפרא' שם).

ג. שני הסדרים מעפבין זה את זה¹⁷, ושני הבזיקין 1
מעפבין זה את זה¹⁸, והסדרין והבזיקין מעפבין זה 2
את זה¹⁹. ואין מתחבין את השלחן אלא בלחם 3
הפנים בשבת²⁰. מיום השבת ליום השבת מוציאים 4
את הלחם שהוא שם על השלחן משבת שעברה 5
ומסדרין לחם אחר²¹. וזה שמוציאין הוא שחולקין 6
שתי המשמרות²², הנקנסת והיוצאת²³, עם כהן 7
גדול²⁴, ואוכלין אותו. 8

17) משנה, מנחות כז, א. כלומר אם לא עשו שני הסדרים, לא קיימו מצות לחם הפנים. 18) משנה, שם. 19) משנה, שם. וב'סיפרא' שם ה"ו, וכולם נלמדו בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כד, ט), "מאשי ה' חק עולם", וכל מקום שנאמר "חוקה" הוא לעיכוב. 20) משנה, שם מט, א. ותוספתא שם פ"ז, ו'ספרי' פנחס (במדבר כח, ח). והטעם שדווקא בשבת ולא בחול הוא משום שכתוב (ויקרא שם ח) "ביום השבת יערכנו". ויענין חינוך הרגל אומר שכל דבר שיקרב על המזבח החיצון בראשונה היא עולה של שחר, וכן הלחם שנותר על השולחן אינו אלא ביום השבת וכו' ולשון חינוך שם מושאל בדברים האלה לתחילת המעשים לפי שזה הכלי מרגילים אותו בעבודה דרך דומיא (= משל) לאדם בתחילה, שמלמדים אותו שום חכמה או שום מדה להרגיל עצמו בה עד שתהא קבועה בו" (פירוש המשנה). 21) כל זה מבואר במנחות צט, ב. ושבת קלג, ב. ותוספתא מנחות פ"א, ו'סיפרא' אמור, שם. וראה להלן ה"ד כיצד מסדרין את הלחם. 22) שם ושם. ובסוכה נו, א. ויומא יח, א. 23) ראה למעלה פ"ד ה"ט"ב. 24) ראה למעלה שם הי"ד.

ד. וכיצד מסדרין את הלחם²⁵ ארבעה כהנים 9
ונכנסים, שנים בידי שני סדרין²⁶ ושנים בידי שני 10
בזיקין²⁷. וארבעה מקדימין לפניהם²⁸, שנים לטל 11
שני סדרים ושנים לטל שני בזיקין שהיו שם על 12
השלחן²⁹. הנכנסין עומדין בצפון³⁰ ופניהם 13
לדרום³¹, והיוצאין עומדים בדרום ופניהם לצפון. 14
אלו מושבין³² ואלו מניחין³³, וטפחו של זה בתוף 15
טפחו של זה³⁴; שפאמר: לפני תמיד³⁵. 16

25) כל זה במשנה מנחות צט, ב. 26) שתי מערכות של לחם הפנים, שש לכל מערכת. 27) עם לבונה. 28) כלומר נוסף לארבעה הכהנים הנ"ל, מקדימים עוד ארבעה כהנים ונכנסים לפניהם. 29) משבת שעברה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תהא בלשון אותם, שמשמע שהיה נותן שתיים בשני דפוסין יחד בתנור" (רש"י שם).
ח. וְשִׁלְשָׁה דְּפוּסִין⁵⁵ שֶׁל זֶהב⁵⁶ הָיוּ לָהֶם: אֶחָד⁴ שְׁנוֹתָנִין בּוֹ הַחֹלָה וְהָיָא בָּצֵק; וְהַשְּׁנִי שְׂאוּפִין אוֹתָהּ⁵ בּוֹ⁵⁷; וְהַשְּׁלִישִׁי שְׁנוֹתָנִין אוֹתָהּ בּוֹ כְּשֶׁרוֹדָה אוֹתָהּ מִן הַתַּנּוּר, כְּדִי שְׁלֹא תִתְקַלֵּל⁵⁸.

(55) כלומר, שלש תבניות. ברייתא שם, ותוספתא פ"א שם, וסיפרא' שם ה"ב. (56) כך הוא בתורה (שמות כה, כט) שהקערות שהם הדפוסים היו של זהב, אבל רש"י בחומש (שם) כתב שהדפוסים שאופין אותו בהם היו של ברזל (הר המוריה). וראה 'מעשה רוקח' כאן. (57) "והוא גדול מעט מן הדפוס הראשון" (רבינו גרשום' שם), כלומר גבוה מן הראשון, ואילו בגדלו נשמע מדברי הגמרא כי הדפוס השני היה כראשון, שאם לא כן, מה מקשה "וליהדרה לדפוס קמא". (58) שם במשנה ובגמרא. ולפי שהיא דקה, אם לא היה נותנה בדפוס, היתה מתקלקלת (רבינו גרשום). ומכיון שלאחר האפיה היא מתנפחת ולא יכול להחזירה לדפוס הראשון - היה צורך בדפוס שלישי, שהוא גדול יותר מהדפוסים הקודמים (שם, בגמרא).

ט. כָּל חֹלָה מִהֶן מְרַבֶּעֶת⁵⁹, שְׁנָאֹמֶר: לָחֶם הַפָּנִים - שִׁיחֵיו לֹו פָּנִים רַבִּים⁶⁰. אֲרֹךְ כָּל חֹלָה מִהֶן עֲשָׂרָה טַפָּחִים, וְרַחֲבָה חֲמִשָּׁה טַפָּחִים⁶¹, וְרוֹמָה⁶² שֶׁבַע אֶצְבָּעוֹת⁶³. וְהַשְּׁלֹחַן אֲרָפוֹ שְׁנֵים עָשָׂר טַפָּח, וְרַחְבּוֹ שִׁשָּׁה טַפָּחִים⁶⁴. נֹתֵן אֲרֹךְ הַחֹלָה עַל רַחֲב הַשְּׁלֹחַן⁶⁵, נִמְצָאת הַחֹלָה יוֹצֵאת שְׁנֵי טַפָּחִים מִכָּאן וְשְׁנֵי טַפָּחִים מִכָּאן. וְכוּפֵל אֶת הַיּוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן, וְיִשְׁאָר בֵּין שְׁנֵי הַקְּצוֹת רֹוּחַ בְּאֶמְצָע⁶⁶. וְכֵן מְנִיחַ חֹלָה עַל גְּבִי חֹלָה⁶⁷, עַד שֶׁעוֹרָהּ שֵׁשׁ חִלּוֹת⁶⁸. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּצַד הַמְעֻרָכָה שְׁנֵי שֵׁשׁ חִלּוֹת.

(59) כלומר, לא עגולה. אבל לא היתה מרובעת ממש, שהרי ארכה עשרה טפחים ורחבה חמשה, ראה להלן (תוספות יום-טוב' מנחות פ"א מ"ד). ומקורו בברייתא שם צה, א: "כמין כוורת היה לה בתנור, ודומה כמין טבלא מרובעת". ומפשטות הלשון משמע שהיא מרובעת גם למטה. ולא כרבי יוחנן (שם צד): שאמר שהיתה כמין ספינה, שצרה למטה ורחבה למעלה, אלא כרבי חנינא (שם) שהיה קשיש מרבי יוחנן (כסף-משנה). (60) במשנה, שם צו, א: "לחם פנים, שיהא לו פנים". ובפירוש המשנה שם: "שיהיו לו פנים הרבה". (61) במשנה שם לדברי הכל, ולא נחלקו שם אלא במידת השולחן. (62) גבוהה. (63) כן פירש רבינו מה ששינוי שם במשנה ו'קרונותי שבע אצבעות', כלומר גבוהה שבע אצבעות (כסף-משנה). ורש"י שם פירש באופן אחר. והעיר הרש"ש שם ממה שאמרו בפסחים לו, א - שלחם הפנים היה עובי (=גובהו) טפה, וטפח אינו אלא ארבע אצבעות באגודל ושש אצבעות בזרת (מנחות מא:). ואפשר שהכוונה לטפח שחוק שהוא גדול מטפח עב. (ויחכן כי הסוגיא בפסחים היא לדעת בן זומא (מנחות, שם) שאמר "לחם פנים" - "שיהא לו פנים", וכוונתו לחלוק על מה שאמר תנא-קמא שגבהו שבע אצבעות, ועל זה אמר

ביוקר (גמרא, שם). (42) ראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ד. (43) "שיפה הוא גזור מן "ישופך ראש" (בראשית ג, טו), ועניינו שיכו החיטה בידיים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, מנחות עו:). (44) "בעיטה שדורסים אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם). (45) הטענות שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה (שם עו). במשנה. וראה למעלה הל' איסורי מזבח שם ה"ה). (46) כן הוא שם במשנה: לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין וכו' והיה מנופה ב"א נפה. כלומר מנפה את הקמח עד שתהיה סולת מוכחרת, וכל נפה נפה מאלו הנפות, היתה דקה יותר מחברתה, ראה בפירוש המשנה שם. (47) ראה למעלה ה"ב. (48) כמפורש במנחות נז, א - בדברי רבי עקיבא, שממה שאמרה התורה (ויקרא ב, יא) "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", למדו "אשר תקריבו, לרבות לחם הפנים לחימוץ", היינו שאסור להחמיצו. וראה למעלה פ"ב הי"ט. (49) כן כתב רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ו מ"ז. ומקור הדבר, שאפילו בפחות או יותר מעשרים וארבעה סאין - כשר, הוא בברייתא במנחות שם: "תנו רבנן, כל המנחות שריכה במדת עשרון או שמיצט במדת עשרון - פסולות, ריבה במדת סאין או שמיצט במדת סאין שלהן - כשרות". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ח. אבל הדין הזה שאם לא נפה אותם באחת-עשרה נפה - כשרים, לא מצאנו מקורו. ולהלן פ"ח ה"ה, גבי עומר ושתי הלחם, לא הביא זאת. ועי' בתוספות יום-טוב' שם.

ז. לִישְׁתָּן וְעִירִכְתָּן - בַּחוּץ⁵⁰, וְאַפִּיתָן - בְּפָנִים¹ בְּעִזָּרָה⁵¹, כְּשֶׁאֵר הַמִּנְחוֹת⁵². וְלִשְׁתִּין אוֹתָן אַחַת² אַחַת⁵³, וְאוֹפִין אוֹתָן שְׁתֵּים שְׁתֵּים⁵⁴.

(50) כלומר, חוץ לעזרה, מנחות צה, ב - במשנה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה, מנחות פ"א מ"ב). (51) משנה, מנחות שם. וכן הוא ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"י. וראה להלן פ"ח ה"ז. ו'הליבה שמחמתה מותר ללוש אותם חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא" (פירוש המשנה שם, וראה ב'מעשה רוקח'). ובקושיית הגמרא (מנחות שם), כיון שאפיייתם בעזרה, נתקדשו, וכיון שאפיייתם בערב שבת, למה אינם פסולים בלינה? תירץ ב'אור שמח' (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג) שאין כלי שרת מקדשין שלא בזמנם, כמפורש במנחות ק, א. וה'חתם סופר' ('או"ח סי' קכה) תירץ לפי דברי רבי (מנחות מח). ששחיתת הכבשים מקדשת את הלחם, וכל זמן שלא נשחטו אין כאן אלא קדושת דמים, שאינה נפסלת בלינה. (52) כלומר, אפיייתו בפנים כשאר המנחות, אבל לישתן ועירכתן אינן כשאר המנחות, שהרי שאר המנחות גם לישתן ועירכתן בפנים. ראה למעלה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"א-כג. וראה 'מעשה רוקח'. (53) משנה, מנחות צד, א. ובגמ' שם אמרו "מנא הני מילי: דתנו רבנן, שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה), מלמך שנילושת אחת אחת". (54) שם במשנה. ובגמרא שם אמרו "ומנין שאפיייתן שתיים שתיים, תלמוד-לומר (שם שם, ו) ושמת אותם". "שימה ראשונה שאתה עושה מהם, דהיינו בתנור,

אמאי לא דחי שבת, שכתב כי איסור זה הוא מחמת שנראה כבונה וסותר, וה'תוספות' שם ד"ה לא, כתבו שאינו אלא משום טלטול מוקצה, והוא מן השבועות שגזרו עליהם במקדש, עיי"ש. וב'סיפרא' (אמור פ"ח ה"ח) הסמיכו זאת לפסוק "יערכנו", ודרשו: יערכנו, אין עורך עמו קנים בשבת. וראה ב'תפארת ישראל' פ"א שם מ"ו אות מא, ובגלילין הרמב"ם להגאון רבי עקיבא איגר. 76) כן הוא במשנה, שם. והיינו בין שני הסדרים. ראה למעלה ה"ט וה"ב. וה'תוספות' שם צו, א - ד"ה לאורכו, כתבו כי לא על השולחן ממש היה מניחו אלא על הרצפה לאורך השולחן. וראה 'תוספות יום טוב' שם. 77) בגמ' שם צו, א - איתא "במוצאי שבת", ובתוספתא מנחות פ"א - איתא "אחר שבת", וצריך לומר שכן גם כוונת רבינו: אור ליום אחד בשבת (הר המוריה).

- יב. סדר⁷⁸ הלחם בשבת כמציאותו, ולא הניח עמו
בזיכין לבונה עד למחר⁷⁹, ולשבת הפאה הקטיר
הבזיכין⁸⁰ - נפסל הלחם⁸¹ ואינו קדוש⁸². וכן אם
סדר הלחם והבזיכין באחד בשבת⁸³ והקטיר
הבזיכין לאחר שבת הפאה - הלחם אינו קדוש
ונפסל. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת⁸⁴ - [לא]⁸⁵
נפסל הלחם⁸⁶.

78) משנה, מנחות ק, א - בבבא ראשונה. 79) כלומר, סידר רק את הלחם כמצוותו אבל לא סידר את הבזיכין כמצוותם בשבת (ראה למעלה ה"ד), אלא סידרם לאחר השבת. 80) והרי היו הבזיכין מונחים על השולחן פחות משבעה ימים. 81) לפי שלא קרב המתיר כמצוותו. וכאן לא מועיל להניח עד השבת בבאה, כיון שהלחם הונח כדי ושהה על השולחן כמצוותו (רש"י שם). 82) ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא, ראה שם במשנה. אבל ראה רש"י שם שמפרש כי הלחם הוא קדוש, ומה שאין חייבין עליהן משום פיגול (אם הקטירן על-מנת לאכול מן הלחם למחר) שלא קרב המתיר כמצוותו. ומה שלא חל נותר על הלחם, משום שהלחם אינו ראוי לאכילה. וכמו כן אינו חייב הטמא שאכלו, משום שרק הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה, ואילו לחם זה לא ניתר לטהורים. 83) נראה שכן גרס רבינו בבבא השניה, שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין (בשבת) (באחד בשבת) והקטיר את הבזיכין לאחר שבת - פסול" ('תוספות יום טוב' שם). ועי' בפירוש המשנה, שם. 84) כלומר בשבת שניה, שעכשיו עבר עליהם הזמן הצריך להם, דהיינו משבת לשבת (לחם-משנה). 85) כן הוא בספר ישן (כסף-משנה) ובכתב-יד קדמון ('מעשה רוקח'). 86) שהרי עבר עליהם הזמן הצריך להם, כנ"ל.

- יג. פיצד יעשה⁸⁷ בלחם ובזיכין שסדרן לאחר
השבת? ויניחם⁸⁸ שם על השלחן עד שיעבר עליהן
יום השבת והן מסדרין, ואחר כך יקטיר הבזיכין
לשבת הפאה אחר השבת שעברה עליהן והן
מסדרין. שאפילו נשאר הלחם עם הבזיכין על
השלחן כמה שבתות⁸⁹ - אין בכך כלום.

שיהיו לו פנים ואין פנים פחותים מטפח (סוכה ה:), ורבינו פסק כתנא-קמא. או אולי כוונת רבינו כאן לאחר האפיה, שאז היה גבהו שבע אצבעות, ובפסחים שם - היינו לפני האפיה. וראה ב'מעשה רוקח'. 64) כרבי מאיר במנחות צו, א. שמה שנאמר (שמות כה, חג) "ועשית שולחן עצי שטים, אמתיים ארכו ואמה רחבו", הוא באמה בת ששה טפחים ולא כרבי יהודה (שם) שאמר שהכוונה לאמה בת חמשה טפחים, והלכה כמותו משום שגם אבא שאול (שם) במשנה) סובר כן, ראה למעלה ה"ב (כסף-משנה). 65) שם במשנה. ומשום שאורך החלה כמעט כאורך השולחן, ורחבו כמעט כרוחב השולחן, ומכיון שהיו שתי מערכות לא היה אפשר להניחם כ"אם אורך החלה לרוחב השולחן ('קריית ספר' בשם הרב דודאן ז"ל). 66) כלומר, אחר שהוא כופל את הטפחים מכאן ומכאן, נשאר ריוח בין שני הכפלים (והוא כמין כ"ף כ). וראה במשנה, שם: "כופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן, וטפחיים ריוח באמצע", ופירושו רש"י ורבינו גרשום' כי היו טפחיים ריוח בין שני הסדרים, שהרי אורך השולחן שנים עשר טפחים, ורוחב החלה חמשה טפחים, ובשני הסדרים יחד היו עשרה טפחים, הרי שנשאר ריוח של שני טפחים בין שני הסדרים, אבל מדברי רבינו נראה שלא גרס 'וטפחיים ריוח באמצע' כ"אם "וריוח באמצע". והיינו ריוח שבין הכפלים. 67) ראה למעלה ה"ב. 68) ראה למעלה, שם.

- י. אין אפית לחם הפנים דוחה את השבת⁶⁹
ולא את יום טוב⁷⁰; אלא בערב שבת אופין
אותן, ועורכין אותן למחר⁷¹. ואם חלו שני
ימים טובים של ראש השנה להיות בהמיצוי
ובערב שבת⁷² - אופין אותן מיום רביעי⁷³.

69) משנה, שם צה, ב. 70) כלומר, אם חל יו"ט ביום ו', אין אופין אותן ביום-טוב אלא בערב יום-טוב (שם ק: במשנה), שאין אופין ומבשלים ביום-טוב אלא מה שאוכל באותו היום בלבד (פירוש המשנה, שם). 71) יש להשלים כאן: ואם חל יום טוב בערב שבת - אופין אותו בערב יום-טוב. וכן הוא במשנה, שם. 72) כגון שלא באו עדים ביום שלשים של אלול, שנוהגים באותו יום קודש ולמחר קודש (פ"ה מהל' קידוש החודש ה"ח). 73) שם במשנה.

- יא. לא סדור הקנים⁷⁴ ולא נטילתן דוחה את
השבת⁷⁵; אלא מערב שבת נכנס ושומטין ונותן
לארץ השלחן⁷⁶, ובאחד בשבת⁷⁷ נכנס ומכניס את
הקנים בין החלות.

74) ראה למעלה ה"ב, כי בין כל שתי חלות היו שלושה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. 75) משנה, שם צו, א. ואף-על-פי שהתורה אמרה לתת הקנים בין החלות - אינם דוחים את השבת, שכשם שאמר רבי עקיבא "כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת" - כמו כן מלאכה שאפשר בלעד, אינה דוחה ביניהם ולא יתעפשו החלות, ובשיעור הזמן הזה של יום השבת, אין חשש לכך (גמרא שם צו). וראה רש"י שם ד"ה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 שְׁנֵטְמָא אַחַד מִן הַבְּזִיכִין⁹⁸ - הַטְּמָא בְּטַמְאָתוֹ
16 הַטְּהוֹר בְּטַהֲרָתוֹ.

96 שם בגמרא: "אמר רבי אליעזר, לא פרקה ממש אלא כיון שהגיע זמנם לפרק אע"פ שלא פירקה, כמי שפירקה דמיא". 97 משנה, מנחות יד, ב - כחכמים ולא כרבי יהודה. 98 ברייתא שם טו, א. כחכמים ולא כרבי יהודה.

יום שישי י"א ניסן ה'תשע"ז

פרק ששי

1 יבאר בו סדר העבודות התמידיות בכל יום, ועל מה היו אומרים שירה.

17 א. סדר עבודות התמידות בכל יום כך הוא: סמוך
18 לעלות השחר² יבוא הממנה שעל הפנסות³ ויקיש
19 על העזרה⁴ ופותחין לו⁵. ומבלישין את קל העזרה⁶.
20 ומצמידין עושי חבתין⁷ לעשות החבתין. וכל
21 הפהנים ששם כבר טבלו קדם שיבוא הממנה ולבשו
22 בגדי כהנה, ויבואו ויעמדו בלשפת הגזית⁸ ויפסו
23 פים ראשון ושני⁹ ויזכה כל אחד בקלאכתו, כמו
24 שפארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן¹⁰ ותורם
25 על הסדר שאמרנו, ואחר כך מסדר מערכה
26 גדולה¹¹, ואחר כך מסדר מערכה שניה¹², ואחר כך
27 מעלה שני גזרי עצים ומניחין על מערכה גדולה
28 להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשפת הפלים¹³
29 ומוציאין כל כלי השרת הצריכין להן כל היום¹⁴.
30 ומשקין את התמיד מים¹⁵, וזה שזכה בשחיטתו
31 מושכו לבית המטבחים, והולכין אחריו הפהנים
32 שזכו להעלות האכירים¹⁶, ושוהין שם עד שפותחין
33 שערי ההיכל הגדול¹⁷, ובשעת פתיחת השער
34 שוחטין את התמיד¹⁸. ואחר כך נכנסין להיכל שני
35 כהנים¹⁹: האחד שזכה בדשון המזבח הפנימי,
36 והשני שזכה בדשון המזבח.

2 ראה משנה תמיד כו. "וכי באיזה שעה בא הממונה לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחוריו", ובפירוש המשנה שם: "וקריאת הגבר וכו' שהיה מכריז במקדש בעלות השחר ורצה לומר קרוב לעלות השחר". 3 למעלה בהלכות בית הבחירה שם כתב רבינו: "יבוא הממונה של מקדש". 4 שם במשנה "הממונה בא דופק עליהן", ובפירוש המשנה שם: "ולשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת, כמו קול דודי דופק" (שיר השירים ה, ב), וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם כי "היה דופק על הכהנים שבבית המוקד", וכן נשמע מדברי המשנה שם כח. "ומשום שחציו של בית המוקד היה בנוי בקדש, לכך קורא לו רבינו, עזרה". 5 שם במשנה. וראה שם כח. במשנה ולמעלה בהלכות בית הבחירה שם, כי אחרי שפתחו לו הכהנים את בית המוקד היה נוטל את המפתח ופתח את הפשפש (=השער הקטן) שהיה אצל השער הגדול שבין בית המוקד לעזרה ונכנס

87 כלומר, מה שכתבנו למעלה "שלא נפסל הלחם", אין זה דין של דיעבר בלבד, אלא גם לכתחילה עושה כן (לחם-משנה). 88 בבא שלישית במשנה שם, וכן נוסחת כמה מקורות (ראה שו"י נוסחאות שם) שלא גרסו שם "פסול". 89 במשנה שם: "מים רבים". אבל כן נראה בזבחים פז, א. כי אין לינה פוסלת בראשו של שולחן, כשם שלא פסלה בראשו של מזבח (לחם-משנה).

1 יד. סדר את הלחם ואת הבזיכין בשבת כמצותן,
2 והקטיר את הבזיכין לאחר השבת, בין לאחר שבת
3 זו בין לאחר שבת אחרת הבאה - נפסל הלחם. והרי
4 הוא כקדשים שנופסלו, שחביבין עליהן⁹⁰ משום פגול
5 ונותר וטמא, כמו שיתבאר⁹¹.

90 תוספתא מנחות סוף פ"א (תוספות יום-טוב). ואין לזה סתירה מן הבבא השניה במשנה שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת, והקטיר את הבזיכין לאחר שבת - פסול, ואין חייבין עליהן משום פגול ונותר וטמא", שהרי רבינו גרס שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין באחד בשבת", ראה למעלה ה"ב. ובעל 'חזון איש' כתב שצריך להגיה "שארין חייבין עליהן", שהרי "כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פגול או משום נותר או משום טמא עד שיקרבו מתיריו כהלכתן" (פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הט"ז). 91 בהל' פסולי המוקדשין, שם.

6 טו. נפרסה⁹² חלה אחת מן הלחם: אם עד שלא
7 הסיר הלחם מעל השולחן נפרסה - הלחם פסול⁹³,
8 ואינו מקטיר עליו את הבזיכין⁹⁴; ואם אחר שהסיר
9 הלחם נפרסה - הלחם פסול, ומקטיר עליו את
10 הבזיכין⁹⁵.

92 נחסרה. 93 ברייתא מנחות ח, א, ט, ב. ותוספתא שם פ"א. ולמדו זאת (שם יב): ממה שנאמר (ויקרא כד, ט) "קודש קדשים הוא", כלל את שתי-עשרה החלות בלשון יחיד "הוא", לומר לך שצריך שכולן תהינה שלימות. ואם לאו - פסולות. 94 דהויא לה כמנחה שחסרה קודם קמיצה, שנאמר בה (שם ב, ט) "מן המנחה", פרט לשחסרה קודם קמיצה (שם ט); ראה 'קריית ספר'. כאן. ואם כי במנחה שחסרה קודם קמיצה מביא מתוך ביתו וימלאנה (ראה להלן) פ"א מהל' פסולי המוקדשין הט"ז) - בלחם הפנים אינו יכול להביא מתוך ביתו, שהרי צריך שיהא הלחם על השולחן מהשבת שעברה, וראה ב'שיטת מקובצת' שם ח, א - אות א. 95 ברייתא ותוספתא שם. ומשום שזה דומה לשייריים של מנחה שחסרה בין קמיצה להקטרה, שמקטיר קומץ עליהם ושייריים אסורים באכילה (שם בגמרא, וראה 'קריית ספר' כאן). וראה בתוספתא שם, שאם הוקטרו הבזיכים ואחר-כך נפרס הלחם - הלחם כשר.

11 טז. הגיע זמן הלחם להסירו - הרי זה פמי
12 שהסירו⁹⁶, ואם נפרס הלחם - מקטיר הבזיכין ואף
13 על פי שלא פרק המערכה. נטמא אחד מן
14 הסדרין⁹⁷, בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה, או

קסו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"א ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרחו. ושל ראשי חדשים²⁴ נותנין על המזבח למעלה בין קרן לקרן במקום הלוח רגלי הפהנים²⁵, כדי לפרסמו שהוא ראש חדש²⁶. ומלחין שם את האיברים. וזרקין מלח על גבי הכבש, אפלו בשבת, כדי שלא יחליק ויפלו הפהנים שם²⁷. בעת הליכתן בעצים למערכה²⁸. ואף על פי שהמלח חוצץ בין רגליהם ובין הכבש, הואיל ואין ההולכה הזאת²⁹ עבודה – אינן חוששין.

(21 כלומר, מדליק. (22 שהרי גמרו עבודתם. (23 מאלו שזכו בפס. (24 כלומר מוספי ראשי חדשים. (25 שקלים שם: "של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלה", ובידול שם: "אזיהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הלוח רגלי הכהנים". (26 ירושלמי שקלים שם וכן בבלי סוכה נה. "אמר ר' יוחנן כדי לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו". ומפרש רש"י סוכה שם "לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו". (27 משנה עירובין קד. "בזקין מלח על גבי כבש (בשבת) בשביל שלא יחליקו". ומפרש רש"י: "מפוזרין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק". (28 כן הוא בגמרא שם כי דברי המשנה הנ"ל אינם אלא בעת הולכת עצים למערכה, שאין זו עבודה, אבל בשעת הולכת האברים, שהיא עבודה, המלח חוצץ בין רגלי הכהנים לכבש. (29 של העצים.

ד. ואחר שמעלין האיברים לכבש מתפנסין פלן ללשפת הגזית³⁰, והממנה אומר להם: פרכו פרכה אחת. והן פותחין וקורין אהבת עולם, ונעשרת הדברות³¹, ושמע, והיה אם שמוע³², ויאמר, ואמת ויציב³³, ורצה, ושם שלום³⁴. ובשבת³⁵ מוסיפין פרכה אחת, והיא שיאמרו אנשי משמר היצא לאנשי משמר הנכנס: מי ששקן את שמו בבית הזה ישפין ביניכם אהבה אחת שלום ורעות³⁶. ואחר כך מפיסין פיס שלישי³⁷ ורביעי³⁸, וזוכה בקטרת מי שזוכה, ונכנס ומקטיר. ואחר כך נכנס זה שזכה בדשון המנורה ומטיב שתי הנרות³⁹. ויצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה, ועומד על מעלות האולם הוא ואחיו הפהנים⁴⁰.

לשם. (6 בודקין את העזרה. ראה במשנה שם ובהלכות בית הבחירה שם, כי אחר הממונה היו נכנסים הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות, כת אחת הולכת למזרח וכת אחת הולכת למערב, והיו בודקים את כל העזרה עד שמגיעים למקום בית עושי חביתין, לראות אם ימצאו כלי המקדש במקומם, ושהיו שמורים יפה. (7 כלומר, חביתין כהן גדול, ראה פירוש המשנה שם. ואמרו (תמיד כח: כי עשייה זו אינה ההקטרה, שהרי היא הייתה אחר תמיד של שחר, אלא הכנת החמין לרבוכה ועל הכנה זו לא היה פייס. (8 וזה היה אחר שיעלה עמוד השחר, שאף על פי שהממונה היה בא קודם עלות השחר, עד שנכנסו כולם ובודקו ובאו ללשכת הגזית, כבר עלה השחר. (9 נראה מכאן כי הפיס הראשון והשני היו תכופים זה לזה, וזה תמורה שהרי במשנה (יומא כב.) ובגמרא שם כד: מבואר כי הייתה שהות והפסק בין כל פיס ופיס. (10 מעל המזבח החיצוני. (11 כי "מי שזכה לתרום הוא מסדר את המערכה והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת". (12 ויש אומרים כי היה מסדר גם מערכה שלישית לקיום האש. (13 לפי סדר המשנה היה כאן הפיס השני, אבל כבר כתבנו למעלה, בהלכה זו, כי לדעת רבינו היה הפיס השני מיד אחרי הפיס הראשון. ולשכת הכלים לא מבואר במשנה (וכמו כן בדברי רבינו בהלכות בית הבחירה) היכן מקומה, וכמו כן לא נזכרת במסכת מדות, וראה ירושלמי שקלים פרק ה הלכה ד כי שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאין ואחת לשכת הכלים, וראה פירוש הראב"ד תמיד שם שכתב וזה לשונו "ולא ידענו אי דווקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש או בעזרה וכדאמר בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי העזרה וכו'". (14 במשנה תמיד שם: "נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב", ורבינו בפירוש המשנה שם כתב: "מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצרכין לעבודת היום מן הכלים, ובגמרא חגיגה ירושלמי אמרו כנגד תשעים ושלשה אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי". (15 תמיד שם במשנה, כדי שיהא נוח להפשט. (16 שם במשנה. כדי שיאחזו את התמיד בשעת השחיטה שהרי "לא היו כופתין את הטלה אלא עוקרין אותו, מי שזכו באברים אוחזין בו". (17 כלומר השער הגדול של ההיכל. (18 תמיד שם במשנה: "לא היה השוחט עד ששומע שער הגדול שנפתח". (19 הם שפתחו את השער הגדול שבהיכל.

ב. והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד. ואחר כך זרק הדם²⁰ זה שקבלו.

(20 כחכמים הסוברים שבקטורת הוא מפסיק בין חמש נרות לשתי נרות, ולא כאבא שאול האומר (שם לג.) שבשחיטת התמיד ובזריקתו הוא מפסיק ביניהם.

ג. ואחר שזרקין את הדם מטיב²¹ זה שבהיכל חמש נרות, ויצאין שניהן מן ההיכל²². ואלו שבבית המטבחיים מפשיטין ומנתחין, וכל אחד ואחד²³ מעלה אבר שזכה בו לכבש. ונותנין האיברים מחצי כבש ולמטה במערבו. ושל מוספין

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וזוכה בקטורת מי שזוכה ונכנס ומקטיר ואח"כ נכנס זה שזכה בדישון המנורה ומטיב שתי הנרות".

וצריך להבין: מדבריו עולה שפסק כדעת חכמים שהקטורת קודמת להטבת שתי נרות, ולא כדעת אבא שאול משמיה דאבוי, שדם התמיד קודם להטבת שתי נרות, וא"כ מדוע בתפילת הבוקר נסדרה הברייתא דאבוי הוה מסדר סדר המערכה... אליבא דאבא שאול, הרי אין הלכה כמותו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"א ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

"ברכך ה'", לא הייתה בלשכת הגזית, אלא על מעלות האולם אחר גמר העבודה. (35) שאז מתחלפין המשמרות. (36) שם במשנה: "ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא", ובברכות יב. אמרו: "מאי ברכה אחת? אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלוש וריעות". (37) מי מקטיר הקטורת. (38) מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. (39) כרבנן (יומא יד): שמקטיר קטורת ואחר כך מטיב שתי נרות, ולא כאבא שאול (שם לג.) שהטבת שתי נרות קודמת לקטורת. (40) תמיד פרק ז משנה ב: "באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים".

- 1 ה. פְּשִׁיעֵי עֵין הָאוֹלָם וְלִמְזֻבָּחָהּ, נָטַל אֶחָד
- 2 הַמְּגִרָפָה וְזָרָקָה בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ, וְהָיָה לָהּ קוֹל
- 3 גְּדוּלָּה. וְשָׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת בָּהֶן: הַשְׁוֹמֵעַ
- 4 אֶת קוֹלָהּ הָיָה יוֹדֵעַ שְׁאֵחָיו הַכֹּהֲנִים נִכְנְסִין
- 5 לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְהוּא רִץ וְבָא. וְכֵן לְוֵי הַשְׁוֹמֵעַ אֶת
- 6 קוֹלָהּ הָיָה יוֹדֵעַ שְׁאֵחָיו הַלְוִיִּם נִכְנְסִין לְדָבָר בְּשִׁיר
- 7 וְהוּא רִץ וְבָא. וְרֹאשׁ הַמַּעֲמֵד, בְּשִׁירָה שׁוֹמֵעַ אֶת
- 8 קוֹלָהּ, הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמָאִים. עַל שְׁעַר
- 9 הַמִּזְבֵּחַ, מִפְּנֵי הַחֹשֶׁךְ, שֶׁיִּדְעוּ הַכֹּל שְׁעֲדִין לֹא
- 10 הֵבִיאוּ כְּפָרְתָן. וְאַחֲרָיו מַעֲלָה זֶה שְׂזָכָה בְּאִיכָרִים
- 11 אֶת הָאִיכָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ. וְאַחֲרָיו שְׁמַעְלִין אֶת
- 12 הָאִיכָרִים, מִתְחִילִין אֵלָיו שְׁעַל מַעֲלֹת הָאוֹלָם.
- 13 וּמִבְּרָכִין בְּרֶכֶת כֹּהֲנִים. בְּרָכָה אַחַת בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ,
- 14 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקְוֵה. וְאַחֲרָיו מַעֲלִין סֵלֶת
- 15 הַנִּסְכִּים. וְאַחֲרָיו הַסֵּלֶת מִקְטִיר הַחֲבִיתִין. וְאַחֲרָיו
- 16 הַחֲבִיתִין מַעֲלִין אֶת הַיֵּין לְנִסּוֹף. וּבִשְׁעַת הַנִּסּוֹף
- 17 אוֹמְרִין הַלְוִיִּם הַשִּׁיר, וּמִפְּנֵי הַמִּשְׁוֹרִין בְּמִינֵי נֶגוּן
- 18 שְׁבִימָה, וְתוֹקְעִין תְּשַׁע תְּקִיעוֹת עַל פְּרָקֵי הַשִּׁיר.

(41) זה היה בשעה שנכנסו להקטיר הקטורת, כמבואר בתמיד פרק ה משנה ו. ואם כן זה היה לפני שעמדו על מעלות האולם. באופן שדברים אלו לא נכתבו לפי הסדר (כסף משנה). (42) תמיד שם במשנה. וראה בתוספות יום טוב שם שכתב שהיו שלוש מגרפות, אחת שגורפים בה הדשן (שם פרק ב משנה א), השנייה שהיא כלי שיר (שם פרק ג משנה ח) ושלישית, מגרפה זו שמשמיעה קול בשעה שזורקין אותה. (43) ראה שם במשנה כי "אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגרפה. (44) ואין הכוונה שמיד השתחוה, אלא לאחר גמר עבודת התמיד. (45) שם. ואין הכוונה שהיו שרים מיד, אלא מכינים עצמם לשיר, שהרי השיר היה אחר גמר כל העבודות, בשעת ניסוך היין. (46) המצורעים שכבר טהרו מצרעתם, אלא שצריך עוד לזרוק עליהם דם האשם. (47) שער ניקנור. (48) פסחים פב. כדעת רבא. ורוצה לומר שלא יחשדו שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. אלא עומדים ומחכים להיכנס בשער זה ולקבל את ההזאות. (49) ביומא לג. אמרו שלדעת אבא שאול "הטבת שתי נרות קודם לקטורת וקטורת קודם לאברים". ולדעת רבנן (שם יד):

וכתב ה'בית יוסף' שאע"פ שהרמב"ם פסק כחכמים דפליגי אבא שאול... וכן נראה דעת הסמ"ג... מאחר שמצאו העולם שאביי סידר הסדר אליבא דאבא שאול, משמע דסבירא ל' דהכי הלכתא, ולכן לא רצו לשנות הסדר ההוא. וצריך להבין, הרי גם הרמב"ם והסמ"ג ידעו שאביי סידר הסדר אליבא דאבא שאול, ואעפ"כ פסקו כחכמים, ומה חידוש מצאו העולם שאביי סידר סדר המערכה כאבא שאול. ועוד קשה שבסדר העבודה דיוה"כ נסדר הסדר שלא כאבא שאול, שהרי אנו אומרים "לפנים יכנס להטיב חמש נרות ולהקטיר קטורת הבוקר ולהטיב את שתי הנרות.

והביאור בזה: שייכות הקטורת והדלקת הנרות היא שהקטורת פועל חיבור וקישור לקב"ה עוד יותר מקרבן (לשון קירוב), עד שנעשים מציאות אחת "בחד קטירא אתקטירנא". ומזה מובן שעיקר עניינו של המשכן – 'השראת השכינה' – נעשה על-ידי הקטורת. כמוכן אחד עשר סממני הקטורת מרמזים על "אחד עשר יום מחורב", למעלה מעשרת הדברות שניתנו בחורב – עצמותו ומהותו ית' שלמעלה מעשר ספירות, ודוגמתו בנשמה שהיא בחינת יחידה שבנפש.

הנרות הם נשמות ישראל "נר ה' נשמת אדם", שהטבתן והדלקתן היא על-ידי התורה והמצוות – "נר מצוה ותורה אור". ובנוסף לזה על-ידי הדלקת הנרות נמשך ומתגלה אור הקדושה גם בעולם.

זה שכתב ה'בית יוסף' "מצאו העולם" – עולם מלשון העלם – היינו שבזמן החושך וההעלם זמן הגלות, אין אפשרות שהעניין הנעלה של הקטורת יאיר בגילוי בנשמות ישראל, ולכן סידר אבא שאול הסדר באופן כזה שהקטרת הקטורת היא עבודה בפני עצמה ולא בתוך הנרות. אבל ביוה"כ שבו מאירה עצם נפשו של יהודי, מתגלה ומאיר גם עניין הקטורת בנשמות ישראל.

(על"פ יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' מה)

(30) משנה תמיד פרק ד (לא): "ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע", וברש"י שם: "והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעלה קרבנם לריח ניחוח". (31) שם במשנה. "ולפי שהם עיקר הדת וראשיתו". (32) שם במשנה. ואף על פי שלא הגיע זמן קריאת שמע (כמו שאמרו ביומא לז: הקורא שמע עם אנשי משמר לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין), מקדימים הכהנים, שהעבודה מוטלת עליהם, לקרותה קודם היום, שמא תימשך עליהן העבודה וימנעו לקרות. (33) כלומר פרשת הציצית. (34) שם במשנה: "ברכו את העם שלוש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם כי ברכת כהנים הכוונה לברכת "שים שלום", ולפי שכולן (=אמת ויציב, רצה ושים שלום) תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם, אבל ברכת כהנים הידועה והוא

קסח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלמה בשם רב"ד. נרוצה לומר: המנסך היה שוהה בניסוכו והיה מנסך לאט לאט ולא בבת אחת, מפני ש"אין אומרים שירה אלא על היין" (ברכות לה). היינו, "בעת ניסוך היין" (למעלה פרק ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב). ולפיכך דקדקו שהמניף יניף בעת פעולת הניסוך, בכדי שהשירה אף היא תתחיל בעת הניסוך ממש, ולא אחריו. (62) לסימן ללויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך. (63) ראה למעלה הלכה ה כי המשוררים מכים במיני ניגון, "אלא שהצלצל היה כלי זמר מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל". (64) לפי שאפשר ללוי שלא יראה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר, וגם אפשר שהיו בתוך הלשכות או בהר הבית, לא בעזרה (שאינם רואים בעת שמניף הסודרים), אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעו, ולפיכך תקעו כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים הואיל ועיקר התקנה הנפת הסודרים היא. (65) "פרקים היה להם בשיר שהיו מפסיקין שם, ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין" (הראב"ד). "ושלושה פרקים היה בשיר שהן מפסיקין, ועל כל פרק ופרק תקיעה, תרועה ותקיעה וכו' והיינו דתנן (סוכה ג:) אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, שלוש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו שלוש תקיעות, תקיעה ותרועה ותקיעה, על כל פרק" (הרא"ש שם).

ח. אין אומרים שירה אלא על עולות הצבור וזבחי שלמים האמורים בתורה; אבל עולות נדבה שפוקריבין ממותר תרומת הלשכה, אף על פי שהן של צבור - אין אומרים שירה עליהן. וכן נסכים בהאין בפני עצמן - אין אומרים עליהן שירה.

ט. השיר שהיו הלויים אומרים: ביום הראשון היו אומרים: לה' הארץ וגו' וכו'. בפני היו אומרים: גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו הר קדשו וגומר. בפלישי היו אומרים: אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפט. פריבועי היו אומרים: אל נקמות ה', אל נקמות הופיע. פחמישי היו אומרים: הרנינו לאלהים עוזנו, הריעו לאלהי יעקב. פששי היו אומרים: ה' מלך גאות לבש, לבש ה', עז התאזר וגומר. פשבת היו אומרים: מזמור שיר ליום השבת. פמוספי שבת אומרים שירת האזינו. וחולקין אותה לששה פראים, הי"ו ל"ה, פדרר שקוראין אותה ששה בבית הכנסת, ואומרים פרא בבל שבת. גמרו השירה בששה שבתות - חוזרין לראש. במנחה של שבת אומר אז ישיר משה וימי כמכה. וגומר. פמוספ של ראש השנה היו אומרים: הרנינו לאלהים עוזנו. ואם חל להיות פחמישי. אומר: הסירותי מסבל שכמו וגומר. פמנחה של ראש השנה היו אומרים: קול ה' יחיל מדבר וגומר.

קטורת קודמת להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לאברים. (50) מכאן מוכח שמה שכתב רבינו למעלה (בתחילת ההלכה) "כשיגיע בין האולם וכו', לא נכתב לפי הסדר, שאם זהו לפי הסדר, אם כן הרי כבר ירדו ממעלות האולם. (51) "אף על פי שהמשנה סתמה הסדר, למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמסכת יומא, שאלו העומדים על מעלות האולם לא היו נושאים את כפיהן עד שהעלה, מי שזכה באברים, את האברים מן הכבש למזבח שנאמר וירד מעשות וכו' וישא אהרן את ידיו וכו'". (52) בפרק י"ד מהלכות תפילה הלכה י. (53) ראה יומא שם "אבי מסדר וכו', ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". ומפרש רש"י: "למנחה, מנחת נסכו של תמיד, דכתיב (במדבר כח, ה) ועשירית האיפה סולת למנחה וכו'. לנסכין, לנסך יינו של תמיד".

ו. פשהיו נותנין היין למנסף, היו שני פהנים עומדין על שלחן החלבים ופשי חצוצרות בידן, והסגן עומד על קרן המזבח. והסודרים בידו, ותקעו והריעו ותקעו. ובאו ועמדו אצל זה המנחה על הצלצל, אחד מימין ואחד משמאל.

(54) תמיד פרק ז משנה ג. ונראה מסתימות לשונו של רבינו כי משנה זו היא בכל הכהנים, ולא דווקא בכהן גדול. וכן הוא בפירוש המשנה שם על דברי המשנה "בא לו להקיף את המזבח מהיכן מתחיל מקרן דרומית מזרחית", כי הוא בכל הכהנים, וכן דעתו גם למעלה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב. וראה להלן בסמוך. אבל הרא"ש שם כתב כי משנה זו היא דווקא בכהן גדול (וכן דעת רש"י בזבחים סד). משנה שם. "כבר נתבאר בששי משקלים (משנה ד. וראה למעלה פרק ב מהלכות בית הבחירה הלכה טו) שהיו במעברו של כבש שתי שולחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שולחן החלבים הנזכר כאן". (56) ראה פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה טז כי "ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה". וברור הדבר כי הסגן אינו מופיע אלא עם הכהן הגדול אבל אם כהן הדייט הוא המנסך - עומד כהן הדייט על הקרן ולא הסגן. וראה בפירוש הראב"ד (סוף מסכת תמיד) שגם דעתו כנ"ל, אלא שהסתפק אם כהן אחר מחזיק את הסודרים, או שהמנסך עצמו היה מניף ומנסך. (57) שהיא אמה על אמה. (58) "הם דגלים". (59) שם במשנה: "באו ועמדו אצל בן ארזא וכו' והקיש בן ארזא בצלצל". "הצלצל הן שתי קערות נחושת שמכין זה בזה" (ערוך). (60) כדי לתקוע.

ז. שהיה המנסף לנסף, מניף הסגן בסודרים, הקיש זה בצלצל, ותקעו אלו בחצוצרות, ודברו הלויים בשיר. הגיעו לפראק - תקעו, והשתחוו כל העם שבעזרה. על כל פראק תקיעה, ועל כל תקיעה השתחויה. וכל התקיעות שעל התמיד תשע, כמו שבארנו.

(61) כלומר "כל מה שהיה לו לנסך היה מניף" (מלאכת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים מְקַרְבִּין מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ אַחֵר
תְּמִיד שֶׁל שַׁחֲרִי. וְכִמְהָ הוּא מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ? פְּרִים
שְׁנִים וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת,¹⁰
וְשֹׁעִיר עִזִּים חֲטָאת.¹¹

(2) שנאמר (במדבר כח, יא) "ובראשי חדשים תקריבו וגו'".
(3) כי כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, ראה זכאים פט.
וכמו כן אין שום דבר קרב בין תמיד של שחר למוסף,
וכסדר המערכה של אביי (יומא לג.) "תמידין קודמין
למוספין". (4) שנאמר (שם) "פרים בני בקר שנים ואיל
אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים". (5) שנאמר (שם)
שם, (יד) "זאת עולת חורש בחדשו". (6) שנאמר (שם) שם,
(טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה", על עולת התמיד".

ב. מַעֲשֵׂה פֶל הָעוֹלוֹת אֶחָד הוּא כְּמַעֲשֵׂה הַתְּמִיד,¹²
וּמַעֲשֵׂה הַחֲטָאוֹת שֶׁל רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת -
כְּמַעֲשֵׂה הַחֲטָאת הַנֶּאֱכָלֶת שְׁבָאֲרָנוֹ.¹³

(7) שהרי אף הוא עולה, כמו שנאמר (שם שם, ג) "כבשים
בני שנה תמימים, שנים ליום עולה תמיד". וראה למעלה
פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות. (8) שכיון שהן חטאת -
דינן כסתם חטאת הנאכלת (קריית ספר). וראה בתוספתא
שבועות פ"א, שכל החטאות החיצונות נאכלות, וכל
הפנימיות נשרפות. ראה למעלה פ"ה ממעשה הקרבנות
הלכות ז"א. (9) למעלה שם פ"ז הלכה א, כיצד מעשה
החטאת הנאכלת.

ג. בַּפֶּסַח מְקַרְבִּין קֶרֶבֶן מוֹסֵף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם
הָרֹאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי,¹⁴ כְּמוֹסֵף רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים:¹⁵
פְּרִים שְׁנִים וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים, הַכֹּל
עוֹלוֹת,¹⁶ וְשֹׁעִיר חֲטָאת¹⁷ הַנֶּאֱכָלֶת.¹⁸ בְּיוֹם שְׁנִי שֶׁל
פֶּסַח, וְשֶׁהוּא יוֹם שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, מְקַרְבִּין יֶתֶר עַל
מוֹסֵף שֶׁל כָּל יוֹם כִּכָּשׁ לְעוֹלָה עִם עֹמֶר הַתְּנוּפָה.¹⁹
וְהָיָא מִנְחָה שֶׁל צֶבֶר, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ.²⁰

(10) כמו שנאמר (שם שם, יט"ד) "והקרבתם אשה עולה
וגו' כאלה תעשו ליום שבעת ימים". (11) ראה למעלה
ה"א. (12) שכן נאמר (שם) "והקרבתם אשה עולה לה",
פרים בני בקר שנים ואיל אחד, ושבעה כבשים בני שנה".
(13) שנאמר (שם שם, כב) "ושעיר חטאת אחד". (14) ראה
למעלה הלכה ב. (15) שנאמר (ויקרא כג, יא) "והניף את
העומר לפני ה' לרצונכם, ממחרת השבת יניפנו הכהן.
ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים בן שנתו
לעולה לה". וראה במנחות (סו: טז.) ממחרת השבת =
ממחרת יו"ט (ראשון של פסח). ו"עומר" הוא עשירית
האיפה, וכך היה שמה, כמו שנאמר (שמות טו, יח) "וימודו
בעומר" (רש"י ויקרא שם). (16) למעלה פ"ב ממעשה
הקרבנות הלכה ג.

ד. וּזְמַנּוֹ²¹ קְבוּעַ, וּלְפִיכָּךְ דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת
הַטְּמֵאָה.²²

(17) ממחרת השבת, ראה למעלה. (18) ראה בתוספתא
מנחות פ"א, כי כל המנחות שיש להן זמן קבוע מן התורה,

(66) וטעם לאמירת פרק זה ביום ראשון הוא משום שיום
ראשון הוא תחילת מעשה בראשית. ולשון הגמרא (ראש
השנה לא.) "על שם שקנה והקנה ושלטי בעולמו".
(67) "משום שביום שני נחלקו המים והיו השמים תחתיהם
אומר גדול ה'. ולשון הגמרא ראש-השנה שם "על שם
שחילק מעשיו ומלך עליהן". (68) משום שביום שלישי
נראתה הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין, אומר א' ניצב
בעדת א-ל (רבינו שם). ולשון הגמרא שם: "על שם שגילה
ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו". (69) משום שבו נבראו
השמש והירח, אומר א-ל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים
אחר עבודתם (רבינו שם). ולשון הגמרא שם "על שם שברא
חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן". (70) משום שבו
נבראו מיני בעלי חיים, ויש בזה פלאים מפני החילוק
שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי
חיים, אומר הרנינו לא' עוזינו, לפי שבשעה שרואים אותן
משבחים הבורא ומגדלים אותו, ולשון הגמרא שם "על שם
שברא עופות ודגים לשבח שמו". (71) משום שבו נשלמו
מעשי בראשית, ונברא האדם גם כן, שמבין גדולת הבורא
יתעלה, אומר ה' מלך גאות לבש. ולשון הגמרא שם "על
שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן". (72) "על שם ששבת".
(73) ה'אזינו, ז'כור ימות עולם, י'רכבהו על כמתי ארץ, ו'ירא
ה' וינאץ, ל'ו חכמו, כ'י אשא אל שמים (ראה בפרק י"ג
מהלכות תפילה הלכה ה). (74) שירת הים עד "מי
כמוכה". (75) שם, יא עד סוף כל השירה. (76) בגמרא
שם אמרו: אז ישיר, ומי כמוכה, ואז ישיר וישראל עלי באר
- במדבר כא, יז ונראה שרבינו לא גרס שם אלא "אז ישיר
משה ומי כמוכה". (77) שבו נאמר "תקעו בחורש שופר".
(78) שאומרים בו בשחרית תמיד הרנינו, כנ"ל.
(79) במוסף. (80) והטעם בזה כדי שלא לחזור ולכפול את
כל הפרק. (81) כדי להזכיר זכות קול שופר של מתן תורה
(רש"י).

י. רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחֵל לְהִיּוֹת בַּשֶּׁבֶת - שִׁירָה שֶׁל
רֹאשׁ חֹדֶשׁ דּוּחָה אֶת שִׁירָה שֶׁל שֶׁבֶת, כְּדִי לְפָרֶסֶם
שְׁהִיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

יא. בַּשֶּׁבֶת מְקַטְרִין אֶת שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה עִם
הַמוֹסֵפִין,⁸² קֶרֶם נֶסֶף חֵיין שֶׁל מוֹסֵפִין. וְכַסְדִּיר
שְׁעוֹשִׁין בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָא, כֶּף עוֹשִׁין בֵּין הָעֲרִפִּים;
חוּץ מִהֶרְמֵת הַדָּשָׁן מִמְּזֻבֵּחַ הַחִיצוֹן⁸³ וְסִדּוּר
הַמַּעֲרֻכוֹת וְהַפְּסוּחוֹת,⁸⁴ שְׁאִין עוֹשִׁין דְּבָרִים אֱלוֹ אֱלָא
בְּכָל יוֹם בַּשַּׁחֲרִי לְבֹד, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ.⁸⁵

(82) כלומר, אחר הקרבת המוספין. (83) שאינה אלא
בבוקר. אבל דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה היו גם
בערב. (84) פיס ראשון ושני ורביעי, אבל פיס שלישי של
קטורת - מפיסין גם בערב. (85) למעלה פרק ד שם לעניין
פייסות, ולמעלה פרק ב הלכה ב לעניין סידור מערכות.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) בו תבואר מצות-עשה של הקרבת מנחת העומר ביום שני
של פסח.

קע שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומגילה שם, שאמרו: "רשב"ל בעי, קצירת העומר מהו שתדחה את השבת ביום (=ביום טז). התיב רבי אבין, והא תנינן מצוותו לקצור בלילה. נקצר ביום, כשר ודוחה השבת, ולא קיבלה. אמר ר' אחא, חזר רשב"ל מן הדא, כיון שחשיכה אמר להן: בא השמש, אומר הין. בא השמש, אומר הין. מה אנן קיימין, אם ללילה כבר הוא אומר, אלא אם אינו ענין ללילה, תניהו ענין ליום", הרי מבואר מזה שאף הסובר קצירה ביום ט"ז כשרה, היא דוחה את השבת (ראה הר המוריה כאן, וחכם צבי סימן קסו, ושיירי קרבן בראש השנה שם).

דוחות את השבת ואת הטומאה. ובמנחות עב. למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, יד) "ואם תקריב מנחת ביכורים (=עומר) לה" - "תקריב ואפי' בשבת, תקריב ואפי' בטומאה". וראה שם עב: כי דברי המשנה (שם עא.) "ודוחה את השבת" הוא להקריבה, וכן הברייתא שם: "רבי אומר, וידבר משה את מועדי ה' (שם כג, מד), מה תלמוד-לומר, לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח, שנאמר בהן במועדו, במועדו ואפילו בשבת, במועדו ואפילו בטומאה וכו' עומר והקרב עמו וכו' ת"ל וידבר משה את מועדי ה', הכתוב קבע מועד לכולן וכו' עומר להקריבה וכו'".

ח. מִצְוַתוֹ לָבוֹא מִן הַקֶּמֶה²⁸. לֹא מִצְאוֹ²⁹ - יָבִיאוּ⁹ מִן הָעֹמֵרִים³⁰.

ה. אֵין מִבִּיאִין מִנְחָה זו אֶלָּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁹, שְׁנֵאמַר: וְהִבָּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן²⁰. מִצְוַתוֹ לָבוֹא מִן הַקֶּרֶב²¹. לֹא בָּא מִן הַקֶּרֶב - מִבִּיאִין אוֹתָהּ מִכָּל מְקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²².

(28) כלומר, שיקצור העומר מן התבואה המחוברת לקרקע. שם עא. במשנה "מצות העומר לבוא מן הקמה". וברש"י שם ד"ה מן הקמה, שתהא קצירה לשמה, כדכתיב (דברים טז, ט) "מהחל חרמש בקמה". (29) שכבר נקצרה כל התבואה. (30) כלומר מן התלוש, שם במשנה "לא מצא, יביא מן העמרים". ובגמרא (שם עב.) "תנו רבנן, ואם תקריב מנחת ביכורים (ויקרא ב, יד) מה תלמוד-לומר, לפי שמצות העומר לבוא מן הקמה, מנין שאם לא מצא מן הקמה - יביא מן העומרים, תלמוד-לומר תקריב".

(19) משנה במנחות פג: כלים פ"א משנה ו, ופרה פ"ב משנה א, ותוספתא שם פ"ט. וראה בירושלמי שביעית פ"א הלכות א"ב, ושקלים פ"ד הלכה א. (20) הכוונה לתחילת הפסוק: "כי תבואו אל הארץ", וכן מבואר בסמ"ג (לחם-משנה). וכן הוא בדברי רבינו בפירוש המשנה במנחות שם. (21) לירושלים. משנה במנחות סד: ובגמרא שם: "מאי עמא, אי בעית אימא משום כרמל (=שיחא רך ומלא, ואם יביאוהו מחוץ יתייבש ולא יהיה מלא - רש"י שם). ואי בעית אימא משום דאין מעבירין על המצוות". והטעם הזה האחרון הביא רבינו בפירוש המשנה שם. (22) שם במשנה: "לא ביכר (=לא בישל כל צרכו - רש"י) הקרוב לירושלים - מביאין אותו מכל מקום".

ט. מִצְוַתוֹ לָבוֹא מִן הַלֶּחַ³¹. לֹא מִצְאוֹ³² - יָבִיאוּ¹¹ מִן הַקֵּבֶשׁ³³.

ו. מִצְוַתוֹ לְהַקְצִיר בְּלֵילָה, בְּלֵיל שְׁשָׁה עָשָׂר²³, בֵּין בָּחַל בֵּין בְּשִׁשְׁתָּה²⁴.

(31) משנה במנחות שם: "מצוותו לבוא מן הלח", ופירש"י דכתיב (שם כג, יד) "כרמל - רך ומל". היינו שהקמה המחוברת תהיה לחה, ואף אם מביא מן העומרים, ישתדל שיהיו לחים, וכן הוא בתוספתא שם פ"י "מצות העומר להביא מן הקמה, אין לו - יביא מן העומרים, אין לו - יביא מן האצור ומן הקצור, אין לו - יביא מן הלח, אין לו וכו'", וראה בתפארת ישראל שם. (32) שם במשנה. ובברייתא שם עב. "ומנין שאם לא מצא מן הלח, יביא מן היבש, תלמוד-לומר (שם ב, יד) "ואם תקריב". (33) מנחות פה. פה: "אין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות", כלומר "מושפעות לצד דרום, שאז חמה זורחת בהן יותר" (תוספות שם פה. ד"ה מודרמות).

(23) משנה שם עא. "מצוותו לקצור בלילה". ואמרו בגמרא (שם סו.) "יכול יקצור ויספור ויביא ביום, תלמוד לומר (שם, טו) "שבע שבתות תמימות תהינה" וכו'. בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב": לפי שתחילת היום מתחילת לילו, ונאמר (דברים טז, ט) מהחל חרמש בקמה וכו', וזו ראייה שקצירת העומר בלילה" (ראה בפירוש המשנה מנחות סה.). (24) "כיון שזמנו קבוע" (קריט ספר). וראה למעלה הלכה ד, כן הוא במשנה שם: "ודוחה את השבת". ואף כי בגמרא (שם עב:) פירשו משנה זו בהקריבה, ולא בקצירה - פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ח, ומגילה פ"ב הלכה ז, המובאים להלן הלכה ז.

י. דִּרְכָן הָיָה לְהִבִּיא מִשְׁדּוֹת שְׁבַדְרוֹם³⁴. הָיָה נֶר חֲצִי הַשָּׁדָה וְזוֹרַע חֲצִיהָ בְּשָׁנָה זו³⁵, וּבְשָׁנָה אַחֲרַת נֶר חֲצִי הַשָּׁדָה שְׂזָרַע וְזוֹרַע הַחֲצִי שָׁנָר וּמִבִּיא מִמֶּנּוּ¹⁵.

ז. וְכָל הַלֵּילָה פֶּשֶׁר לְקַצֵּרֶת הָעֹמֶר²⁵. וְאִם קָצְרוּהוּ בַּיּוֹם²⁶ - כְּשֶׁר²⁷.

(34) חרש ולא זרע. (35) שם פה: שכשהקרקע נחרשת ונזרעת בכל שנה, אין בכוחה להוציא תבואה יפה, עיין רש"י שם. וראה למעלה פ"ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ד, ובלחם-משנה כאן.

(25) משנה במגילה כ: "כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו' זה הכלל דבר שמצוותו ביום כשר כל היום, דבר שמצוותו בלילה - כשר כל הלילה". (26) מערב יום-טוב או ביום-טוב (עיין תוספות מנחות עב. ד"ה אף). (27) כן הוא במשנה מנחות עא. "נקצר ביום כשר", ואף כי בגמרא (שם עב.) אמרו כי הסובר נקצר ביום כשר, אינו דוחה שבת (ראה לחם-משנה כאן) - פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה

יא. עֹמֶר זֶה מִן הַשְּׁעוּרִים הָיָה בָּא³⁶. וְדָבָר זֶה הֵלֵכָה מִמֶּשֶׁה רַבִּנּוּ³⁷. וְכִיצַד הָיָה נַעֲשֶׂה³⁸? מְעַרְב יוֹם טוֹב וּיּוֹצֵאִין שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּרִיכוֹת³⁹ בְּמַחֲבֵר לְקֶרְנֵעַ, כְּדִי שִׁיְהִי נּוֹחַ לְקַצֵּר. כָּל הָעֲצִירוֹת הַסְּמוּכוֹת לָשֵׁם מִתְּפַסְּסוֹת, כְּדִי שִׁיְהִי נֶקְצָר בְּעֶסֶק²⁰

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"א ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שרגילים להכניס בהן תבן ושבילים בשעה שקוצרים, ראה
 שבת קכו. (43) שם במשנה, כדי לפרסם הדבר מפני
 הבייתוסין, ראה להלן. (44) מוצאי יום-טוב. (45) היינו
 כל אחת משלושת הקוצרים, ואמר לבני העיירות שנתקבצו.
 (46) כלומר, כל אחד משלושת הקוצרים ואמר.
 (47) הצדוקים והבייתוסים. (48) ראה בפירוש המשנה
 לאבות פ"א משנה ב. (49) שם סה. במשנה "כל כך למה,
 מפני הבייתוסין (והרע"ב גרס: הצדוקים והבייתוסים) שהיו
 אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום-טוב (אלא במוצאי
 שבת, כדמפרש בגמרא – רש"י)". (50) שם סה: טו.
 (51) כלומר קבלה בידינו מהנביאים והסנהדרין איש מפי
 איש. (52) הוא יום הבאת העומר. (53) היינו ממחרת יום
 ראשון של פסח, שהוא טז בניסן. (54) הרי שהביאו את
 העומר למחרת הפסח שהוא יום טז. (55) הצדוקים
 והבייתוסים. אבל לפי מסורת שלנו, היה אז יו"ט א' של
 פסח ביום ראשון או ביום שני. כפי שתי הדעות שנחלקו
 באיזה יום מימי השבוע חל יום ז' אדר שמת בו משה, אם
 בשבת או בערב שבת. ראה תוספות מנחות ל. ד"ה מכאן,
 ורא"ש פ"י דפסחים סימן ג' (הר המוריה). (56) ראייה גם
 הביא גם הסמ"ג, ראה לחם-משנה כהן, והיא כתובה גם
 בפירוש הרלב"ג לספר יהושע שם. והר"ר אברהם בן עזרא
 (ויקרא שם) הביא ראייה זו בשם חכם אחד מרומי, והשיג
 עליו. וראה גם בפירוש הדר"ק (יהושע שם), ובהר המוריה
 כאן.

גְּדוֹלָה.⁴⁰ וְקוֹצְרִין שֶׁלֹּשׁ סְאִין⁴¹ שְׁעוֹרִין בְּשִׁלְשָׁה
אֲנָשִׁים, וּבְשִׁלְשׁ קָפוֹת⁴², וּבְשִׁלְשָׁה מַגְלוֹת⁴³. בֵּינָן
שִׁחְשָׁכָה⁴⁴, אוֹמֵר לָהֶם הַקּוֹצֵר⁴⁵ לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם:
בָּא הַשֹּׁמֵשׁ? אוֹמְרִין לוֹ⁴⁶: הֵן! בָּא הַשֹּׁמֵשׁ? אוֹמְרִין
לוֹ: הֵן! בָּא הַשֹּׁמֵשׁ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגֵּל זֶה?
אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגֵּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגֵּל זֶה?
אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה?
אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאֵם הִיא
שֶׁבֶת - אוֹמֵר לָהֶן: שֶׁבֶת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן!
שֶׁבֶת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שֶׁבֶת הַיּוֹם? אוֹמְרִין
לוֹ: הֵן! וְאַחֵר כֶּף אוֹמֵר לָהֶן: אֶקְצֹר? וְהֵן אוֹמְרִין
לוֹ: קֹצֵר! אֶקְצֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קֹצֵר! אֶקְצֹר?
וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קֹצֵר! שְׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דִּבְרֵי
וְדִבְרֵי. וְכָל כֶּף לָמָּה? מִפְּנֵי אֱלוֹ הַטּוֹעִים⁴⁷ שִׁיִּצְאוּ
מִכָּלל יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שְׁנִי⁴⁸. שֶׁהֵן אוֹמְרִין, שֶׁזֶה
שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'מִמַּחֲתֵּר הַשֶּׁבֶת' הוּא שֶׁבֶת
בְּרִאשִׁית⁴⁹; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹר⁵⁰ שְׁאִינָה שֶׁבֶת,
אֵלָּא יוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּ תַּמִּיד הַנְּבִיאִים וְהַסֵּנְהֶדְרִין⁵¹
בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁהֵיוּ מְנִיפִין אֶת הָעָמֹד בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר
בְּנִיָּסִן, בֵּין בַּחֹל בֵּין בְּשֶׁבֶת. וְהִרִי גֶאֱמַר בַּתּוֹרָה:
וְלָהֶם וְקָלִי וְכִרְמָל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה⁵²;
וְנֶאֱמַר: וְיֹאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמַּחֲתֵּר הַפֶּסַח⁵³ מִצּוֹת
וְקָלוֹ⁵⁴. וְאֵם תֹּאמַר, שֶׁאוֹתוֹ הַפֶּסַח בְּשֶׁבֶת אַרְעֵי,
כְּמוֹ שֶׁדָּמּוּ הַטָּפְשִׁים⁵⁵ - הֵיאָף תִּלָּה הַכְּתוּב הַתֵּר
אֲכִילָתָם לַחֲדָשׁ בַּדִּבְרֵי שְׁאִינּוּ הָעֶקֶר וְלֹא הַסֶּכֶה
אֵלָּא נִקְרָה נִקְרָה? אֵלָּא מֵאַחֵר שֶׁתִּלָּה הַדִּבְרֵי
בַּמַּחֲתֵּר הַפֶּסַח, הַדִּבְרֵי בְּרוּר שֶׁמַּחֲתֵּר הַפֶּסַח הֵיאָ
הָעֵלָה הַמַּחֲתֵּר אֶת הַחֲדָשׁ⁵⁶, וְאֵין מְשִׁיחִין עַל
אִי זֶה יוֹם הוּא מִימֵי הַשְּׁבוּעָה.

36) ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות ה"ב.
37) כלומר, הלכה למשה מסיני, ואינו מפורש בתורה.
ובמנחות סח: ופד. אמרו: "מהיכן באה מן השעורין, אתה
אומר מן השעורין או אינו אלא מן החיטין. רבי אליעזר
אומר, נאמר אביב במצרים, ונאמר אביב לדורות. מה אביב
האמור במצרים (שמות ט, לא), שעורין, אף אביב האמור
לדורות שעורין. ורבי עקיבא אומר, מצינו יחיד שמביא
חובתו מן החיטין וחובתו מן השעורין, וציבור שמביאין
חובתן מן החיטין, מביאין חובתן מן השעורים. ואם אתה
אומר (עומר) בא מן החיטין, לא מצינו ציבור שמביא חובתו
מן השעורים. ד"א, אם אתה אומר עומר בא מן החיטין, אין
שתי הלחם ביכורים". וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא
דנדבה פרשה יג, הלכות ד"ה. (38) משנה במנחות סה.
39) "כורכים וקושרים ראשי שבלים מלוא אגרוף" (רש"י
שם). (40) המולה גדולה לפרסם הדבר שבמוצאי יום־טוב
קוצרים אותו, להוציא מלבם של בייתוסין שאומרים כי
ממחרת שבת בראשית קוצרין, ראה להלן בדברי רבינו.
(41) כחכמים במשנה (שם סג:). (42) שלשה סלים

יב. קָצְרוּהוּ וַנִּתְּנָהוּ בַקָּפוֹת, וַהֲבִיאוּהוּ לַעֲזָרָה⁵⁷
וַחֲבֹטוּהוּ⁵⁸, וְזֹרִין וּבוֹרְרִין⁵⁹. וְלוֹקְחִין אֶת הַשְּׁעוּרִין
וּמַהֲבֵהֵבִין אוֹתוֹ בְּאוּרִין⁶⁰ בְּאִבּוֹבִים⁶¹ מִנֶּקֶב, כְּדֵי שִׁיהִיָּה
אֵשׁ שׁוֹלֵט בְּכָל⁶². שְׁנָאֲמַר: אָבִיב כְּלוּי בְּאֵשׁ גֵּרֵשׁ
בְּרָמֶל; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדֵר⁶³, שְׁאִינוּ מְדַבֵּר אֶלֶּא
בְּמִנְחַת הָעֹמֶר בְּלֶבֶד. וְאַחַר שְׁקוּלִין אוֹתוֹ שׁוֹטְחִין
אוֹתוֹ בְּעֲזָרָה וְהָרֹחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ⁶⁴. וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ
לְרִיחִים שֶׁל גְּרוֹסוֹת, וְטוֹחֲנִין⁶⁵ אֶת הַשֶּׁלֶשׁ סְאִין⁶⁶,
וּמוֹצִיאִין מִן הַכֹּל עֲשָׂרוֹן⁶⁷ שֶׁהוּא מְנַפֵּה בְּשִׁלֵּשׁ
עֲשָׂרָה נֶפֶח⁶⁸. וְהַשָּׂאֵר נִפְדָּה⁶⁹ וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְהַיֵּב
בַּחֲלָה⁷⁰ וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת⁷¹, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנָה⁷².
וְלוֹקְחִין זֶה הָעֲשָׂרוֹן שֶׁל סֵלֶת הַשְּׁעוּרִים⁷³, וּבוֹלְלִין
אוֹתוֹ בִּלְבָּג שְׁמֹן⁷⁴ בְּשִׁשָּׁה עֲשָׂר בַּיִסֹן⁷⁵, וְנוֹתְנִין עָלָיו
קֶמֶץ לִבְנֵה⁷⁶ בְּשָׂאֵר הַמִּנְחוֹת⁷⁷. וּמִנִּיפוֹ⁷⁸ בְּמִרְחָח⁷⁹,
מוֹלִיךְ וּמִבִּיא מַעֲלָה וּמֹרִיד⁸⁰, וּמַגִּישׁוֹ⁸¹ בְּגִיד חֲדָה
שֶׁל קָרֹן מַעֲרִבִית דְּרוֹמִית בְּשָׂאֵר הַמִּנְחוֹת⁸². וְקוֹמֵץ
וּמִקְטִיר⁸³, וְהַשָּׂאֵר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים⁸⁴ בְּשָׁרֵי כָּל
הַמִּנְחוֹת⁸⁵. וְאִמָּתִי קוֹמֵץ אוֹתוֹ? לְאַחַר שְׁמִקְרִיבִין
מוֹסֵף הַיּוֹם⁸⁶ וְכִבֵּשׁ הָעוֹלָה⁸⁷, קֹדֶם תְּמִיד שֶׁל בֵּין
הָעֶרְפִּים⁸⁸.

(57) משנה במנחות סו. משום שנאמר (ויקרא כג, י) "ויקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן", הרי שמשעת קצירה יביאוהו לעזרה (קרית ספר).

(58) כחכמים במשנה שם, ולא כר' מאיר הסובר כי היו

קעב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"א ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

במשנה. (81) ראה מנחות שם, ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (82) ראה בהלכות מעשה קרבנות שם. (83) שם סז: במשנה, משום שנאמר (שם ב, טז) "והקטיר הכהן את אזכרתה", ואזכרה זו קומץ. (84) שם במשנה. (85) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ט. (86) משום דתדיר קודם (כסף-משנה). (87) כאן מתחיל ענין חדש, ואין זה מוסב למה שלמעלה, שהרי "העומר קודם לכבש הבא עמו" (להלן פ"ט הלכה ט), באופן שהעומר אחר המוסף, והכבש אחרי העומר ולפני התמיד של בין הערבים. וראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (88) ראה למעלה פ"א הלכה ג, כי אין שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים, לפי שנאמר אצל תמיד של בין הערבים (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה חלבי השלמים, ודרשו חכמים: "עליה השלם כל הקרבנות כולם".

- 1 יג. אָסור לְקַצֵּר⁸⁹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁹⁰ מִן מַחֲמַשֶׁת מִיָּנִי
- 2 תְּבוּאָה⁹¹ קֹדֶם לְקַצִּירֵת הָעֹמֶר⁹², שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית
- 3 קִצְיָרְכֶם - שִׁיְהִיהָ תְּחִלָּה לְכָל הַנִּקְצָרִים⁹³. בְּמָה
- 4 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִצְרֵי שְׂרָאוֹי לְהֵבִיא מִמֶּנּוּ עֹמֶר;
- 5 אֲבָל בֵּית הַשְּׁלַחִין⁹⁴ שֶׁבַעֲמֻקִּים⁹⁵, הוֹאִיל וְאֵינוֹ רְאוּי
- 6 לְהֵבִיא מִמֶּנּוּ⁹⁶ - קוֹצְרִין אוֹתוֹ מִלְּפָנֵי הָעֹמֶר⁹⁷, אֲבָל
- 7 לֹא יִגְדֹשׁ⁹⁸.

(89) משנה במנחות ע. ובחלה פ"א משנה א. (90) אבל בחוץ לארץ מותר, לפי שאין מביאין משם (ראה למעלה הלכה ה). וראה להלן, כי גם בבית השלחין שבעמקים, מותר לקצור (הר המוריה). (91) שהם חטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (92) אף-על-פי שבענין אכילת חדש, כתב רבינו (פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב) שאסור עד שיקרב העומר – קצירה אינה אסורה אלא לפי קצירת העומר, וראה כסף-משנה ולחם-משנה ויתוספות יום טוב' בחלה שם. (93) סיפרא אמור פרשה י הלכה ג. (94) ארץ יבשה שצמאה למים, והתבואה גדלה בה בהשקאה. (95) כלומר, נוסף להיותה ארץ צמאה, היא גם בעמק, שהתבואה הגדלה בה אינה משובחת. (96) כלומר, לכתחלה אין מביאין ממנו, ראה מנחות פה. במשנה "אין מביאין וכו' ולא מבית השלחין – ואם הביא כשר". וראה גם למעלה פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. ואע"פ ששם שנינו "אין מביאין – מבית השלחין", ומשמע אף אלה שאינם בעמקים, ואילו כאן לא התיירו אלא בית השלחין שבעמקים – יתכן כי מן התורה מותר אפילו בבית השלחין שאינו בעמקים, מאחר שאין מביאין ממנו, אבל חכמים אסרו גם אם אינו בעמקים, ראה תוספות מנחות סח. ד"ה קוצרים. (97) משנה שם עא. "קוצרים בית השלחין שבעמקים". ובגמרא שם "תניא, ר' בנימין אומר, כתוב אחד אומר (ויקרא שם) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, וכתוב (שם) ראשית קצירכם אל הכהן. הא כיצד, ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר, ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר", וראה גם בסיפרא אמור פרשה י הלכה ג שהטעם שאין מביאים מבית השלחין שבעמקים הוא ממה שנאמר "קצירכם" – "קצירכם של כולכם", וראה קרית ספר כאן. (98) כלומר לא יעשה גדיש לצורך דישה (פירוש

מהבהבין אותם באש בעודם שבלים לפני החביטה. והסביר רבינו בפירוש המשנה שם "שלא יגישו אותן באש קודם שידוש אותן, לפי שהוא מתלחלח, ובשעת הדישה יתפרד ויפסד". (59) זה לא נזכר במשנה, אבל הרי אי-אפשר בלא זה, וראה רש"י שם סג: ד"ה ואל ירבה וכו' (הר המוריה). (60) כדי לקיים בו מצות קלי (ראה שם במשנה). (61) כלי מיוחד לקליה. כחכמים שם. וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא דנרבה פרשה יג, הלכה ו. (62) סיפרא שם וגמרא מנחות סו: (63) סיפרא שם הלכה ד. (64) שם במשנה. כדי שתתייבש הזיעה מהגרענין שהזיעו באכוב (תפארת ישראל שם). (65) שם במשנה. ופירש רש"י שם "של גרוסות, שלא היו טחונות דק אלא עבה, שכן דרך הסולת, ואין מוציאה אלא הקליפה בנפה מהגרענין בעצמן, שאם יטחנו יפה יעבור כל הקליפה בנפה עם הסולת, ועל שם כך נקראת גרש כרמל". ו"גרש לשון שבירה וטחינה – כמו ויגרס בחצץ (איכה ג, טז). וכן, גרסה נפשית" (תהלים קיט, יט – רש"י בויקרא ב, יד). (66) ראה למעלה הלכה יא. (67) שם במשנה: "והוציאו ממנו עשרון", וכן הוא במשנה שם עו: והיינו משום שנאמר (ויקרא כג, י) "והבאתם את עומר ראשית קצירכם", וראה רש"י שם כי הכוונה לעשירית האיפה, שכן היתה נקראת, כמו שנאמר (שמות טז, יח) "וימודו בעומר", וראה גם למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. ולפי שהעומר בא משעורים, לא יצא משלשה סאין אלא עשרון אחד בלבד. אבל משתי הלחם, שהן מחיטים, יצאו שני עשרונים משלושה סאין (גמרא שם עו:). (68) שם ושם במשנה. "ואילו הי"ג נפות, היתה כל אחת דקה מחבירתה על הסדר, ודע שאם לא הפליגו בניפוי או שלא הוציא משלושה סאין (אלא הוציא עשרון מב' סאים או מד' סאין) לא פסל, ואין כל אלו אלא למצוה" (רבינו בפי"מ שם עו:). (69) כלומר, מה שנשאר יותר על העשרון, נפדה ויוצא לחולין (שם סו. במשנה). (70) שם במשנה. לפי שחיוב חלה היינו לגלול דעיסה, וגלגול של זו ביד הדיוט הוא, לאחר שנפדה" (רש"י). (71) כחכמים (החולקים על ר"ע) שם במשנה, הסוברים שחיוב מעשר חל בשעת מירוח, ומירוח של זה היה ביד הקדש, ומירוח הקדש פוטר מן המעשרות. (72) בפ"ג מהלכות מעשר הלכה כה, ופ"ו מהלכות ביכורים הלכה ג. (73) ראה משנה סוטה יד. "מנחת העומר אף-על-פי שהיא באה מן השעורים, היא היתה באה גרש", ומפרש רש"י "בשעורין מוכחר שבו מנופה בשלוש עשרה נפה, כעין סולת חטים". (74) ראה משנה מנחות סז: משום שנאמר (ויקרא ב, טו) "ונתת עליה שמן", וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז, ופ"ב הלכה ח, לכל עשרון צריך לוג אחד. (75) כלומר ביום (פירוש המשנה שם). (76) ראה מנחות שם במשנה. משום שנאמר (שם) "ושמת עליה לבונה מנחה היא". (77) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות שם, כי כל המנחות טעונות קומץ לבונה. (78) ראה במשנה שם סז: וסא. משום שנאמר (שם כג, יא) "והניף את העומר לפני ה'", וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (79) שנאמר (שם) "לפני ה'" שהוא במזרח, ראה למעלה פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ולהלן פ"ח הלכה יא. (80) ראה למעלה פ"ט שם הלכה ז. וראה מנחות סא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"א ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פריכות¹¹³ כדרף הקוצרין, אלא ויחם צבתים¹¹⁴ צבתים¹¹⁵.

(112) כמבואר למעלה הלכה טו. (113) אלומות גדולות. (114) אגודות קטנות. שם עא. במשנה "לא יעשה אותן כריכות, אבל מניחן צבתים", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "וצבתים הן האגודות הקטנות, ומקבצין קצתם לקצתם ועושין מהן אלומות גדולות, והן נקראין כריכות". ולפי זה גם צבתים וגם כריכות היו קשורות, אבל דעת רש"י שם כי כריכות הם אלומות קשורות, וצבתים הם אלומות שאינן קשורות, ובגמרא שם עב. "מאי טעמא, דכמה דאפשר לא טרחין".

יז. פבר בארנו¹¹⁵, שאין מביאין מנחות ולא מנחת נסכים¹¹⁶ ולא פבורים¹¹⁷ מן החדש קדם הבאת העמר, ואם הביא - פסול. ולא יביא¹¹⁸ קדם להבאת שתי הלחם, ואם הביא - פסול¹¹⁹.

(115) למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ט. (116) [היינו הסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה מחמת חדש. אבל היין הרי אינו אסור]. (117) ביכורים לא נזכרו בהלכות איסורי מזבח שם. ויתכן כי כללם רבינו בכלל מנחות (מעשה רוקח שם). וביכורים היינו ביכורי דגן, שאסורים מחמת איסור חדש. ראה בגמרא שם וברש"י ובהגהות וחיידושי הרשב"ש. (118) כלומר, מן החדש. (119) ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה י. וכל הלכה זו היא במשנה מנחות סה: "אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא, ואם הביא כשר".

יח. וכל המקריב מנחה מן החדש תחלה - מברך¹²⁰ שיהינה¹²⁰.

(120) ברייתא במנחות עה: ובברכות לו: "היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, אומר ברוך שהחיינו וקיימנו", ומפרש רש"י מנחות שם "כגון שלא הקריב כהן זה עדיין מנחות מימיו, או שהקריב מנחה חדשה כגון מנחת העומר, אומר כהן שהחיינו".

יט. תבואה שזרעה אחר שקרב העמר וקצרה אחר שקרב העמר של שנה הבאה - הרי זו ספק¹²¹ אם מביאין ממנה מנחות לכתחלה טרם הבאת שתי הלחם, הואיל ותבואה זו עבר עליה הבאת שתי הלחם וקצירת העמר, או אין מביאין עד שביא שתי הלחם אחר הבאת העמר של שנה אחת.

(121) זוהי בעיא שלא נפשטה במנחות סח: .

כ. וכן¹²² תבואה¹²³ שהיתה בקרקע¹²⁴ וחנוט עליה או הגצו עליה של שנה הבאה שתי הלחם - הרי זה ספק, אם הנצת העלין או הנטותן כמו השרשה¹²⁵ והתרה להביא ממנה מנחות, או אינה חשובה השרשה. לפיכך לא יביא¹²⁶, ואם הביא - הרצה¹²⁷.

(122) בעיא של רמי בר חמא במנחות סט. ולא נפשטה,

המשנה שם). שדווקא קצירה התיירו שאם לא יקצרוה מיד אפשר שתיפסד. אבל להגדיש, שאין שום הפסד אם ימתין עד אחר הפסח – לא התיירו (ראה רע"ב ותפארת ישראל מנחות פ"י משנה ח).

יד. תבואה שהשרישה⁹⁹ קדם העמר¹⁰⁰ - העמר מתירה¹⁰¹; ואם לאו¹⁰² - אסור לקצרה כדרף שאסור לאכלה עד שיבוא העמר הבא¹⁰³.

(99) כלומר נזרעה וגם נשרשה. וראה בשו"ע יורה דעה סימן רצג סעיף ג ובמפרשים שם, כי זמן השרשה הוא ארבעה עשר יום. (100) היינו קודם הבאת העומר (רש"י בבבא מציעא נו: ותפארת ישראל במנחות פ"י משנה ז). ויש מפרשים קודם קצירת העומר (רע"ב שם. וראה בתוספות הגרע"א שם). ועיין במנחות ע: וראה להלן. (101) משנה שם ע. [היינו אם השרישה לפני קצירת העומר – מותרת אף בקצירה, ואם השרישה אחרי הקצירה ולפני ההבאה – מותרת רק באכילה. וראה להלן]. (102) שלא השרישו אלא לאחר העומר. (103) שם. משום שנאמר (שמות כג, טז) "אשר תזרע בשדה", משעה שנזרע ונשרש בשדה (שם עא. וראה ברע"ב ובקריית ספר) וראה באור-שמח שפירש דעת רבינו שהכל תלוי באיסור אכילה, ואם נשרשה לפני ההקרבא ואחר הקצירה – שמותרת באכילה – מותרת גם הקצירה, וראה למעלה.

טו. תבואה שלא הביאה שלישה¹⁰⁴ - מתר לקצר ממנה¹⁰⁵ להאכיל לבהמה¹⁰⁶. וקוצרין¹⁰⁷ מפני הנטיעות שלא יפסדו¹⁰⁸. וקוצרין לפנות מקום לבית האבל¹⁰⁹ או לבית המדרש¹¹⁰; שגאמר: קצירכם - ולא קציר מצוה¹¹¹.

(104) כלומר, שלא נגמר השליש האחרון לגמר בישולו (רבינו בפירוש המשנה שם, וראה בתפארת ישראל שם). (105) לפני העומר. (106) משנה שם עא. לפי דברי ר' יהודה. ומשום שכל לשחת (=לאכילת בהמה) לאו קציר הוא (רע"ב). (107) לפני העומר. (108) האילנות. משנה שם עא. "וקוצרין מפני הנטיעות", והוא שיכוון בשעת קצירה להתרחק מהאילנות כדי שלא יפסיק [יפסידו] (פירוש המשנה שם). והתיירו כן משום שתבואה זו אינה ראויה לעומר. ראה במשנה מנחות פה. שאין מביאין לא מבית השלחין ולא משדה אילן, וממקום שאי אתה מביא – אתה קוצר (ראה למעלה הלכה יג. ועיין ברש"י שם לפי פירוש אחד, שקוצר מפני הנטיעות שלא יהא איסור כלאים. ולדעת רבינו פ"א מהלכות כלאים הלכה ו שאין זה איסור, הוכרח לפרש פירוש אחר, כנ"ל). (109) שם במשנה. והיינו לעשות מקום פנוי לישב ברחבה לברך ברכת רחבה הנזכרת במסכת כתובות (ח:) אחינו המיוגעים וכו' (רש"י שם). (110) שם במשנה: "וקוצרין וכו' מפני ביטול בית המדרש", "לעשות להם מקום לישב התלמידים" (רש"י). (111) שם עב. בגמרא, ולכן התיירו לקצור לטובת בית האבל ובית המדרש, שהוא קציר מצוה.

9 טז. ואף על פי שמתר לקצר¹¹² - לא יעשה אותן

קעד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"א ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

7 היום מונין, לפיכך מונה פליגה מלייל ששה עשר
8 בניסן¹³³.

131) ראה בספר המצוות, עשה קסא. (132) מנחות סו.
ראש השנה ה. וחגיגה יז: "מצוה למימני יומא, ומצוה
למימני שבועי", וראה בספר המצוות שם שמבאר רבינו כי
אין שתי מצוות נפרדות (=מצוה אחת למנות ימים, ומצוה
אחרת למנות שבועות), אלא הן מצוה אחת, למנות הימים
עם השבועות. (133) שנאמר (ויקרא כג, טו) "תמימות
תהינה", וראה מנחות שם: "אימתי אתה מוצא שבע
שבתות תמימות, בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב". וכן
הוא בספרא אמור פרק יב הלכה ו, וראה במגילה כא.

9 כג. שכתב ולא מנה פליגה - מונה ביום¹³⁴. ואין
10 מונין אלא מעמד¹³⁵, ואם מנה מישב - יצא¹³⁶.

134) נראה שיש ללמוד מן המשנה במנחות עא. "מצוות
לקצור בלילה, ואם נקצר ביום כשר", ובגמרא שם סו.
אמרו: "איתקש ספירה לקצירה" (מעשה רוקח). וכן פסק
בה"ג, ראה תוספות שם סו. ד"ה זכר למקדש, וראה גם
תוספות מגילה כ: ד"ה כל הלילה, ושו"ע או"ח סימן תפט
סעיף ז, ובאור שמח כאן. (135) כתב הר"י בן גיאת שזה
קבלת מפי רבותינו, והסמיכוהו על מה שנאמר (דברים טז,
ט) "מהחל חרמש בקמה", אל תקרא "בקמה" אלא
"בקומה". ובזה פרשת תצוה כתב סוד הדבר, למה צריך
למנות מעומד (כסף-משנה). וראה ברא"ש פסחים פ"י סימן
מא, ובהגהות הגרי"ב שם. ומקור הדבר בספר לקח טוב שם.
(136) זה פשוט, שהרי כמה כרוכים כרכרו למצוא סמך
שצריך לכתחילה מעומד (הר המוריה).

11 כד. מצוה זו¹³⁷ על כל איש מישראל¹³⁸, ובכל מקום
12 ובכל זמן¹³⁹. ונשים ועבדים פטורין ממנה¹⁴⁰.

137) של ספירת העומר, בניגוד לספירת שמיטין ויובלות,
שאנה אלא על בית-דין, ראה בפ"י מהלכות שמיטה ויובל
הלכה א. (138) שנאמר (ויקרא כג, טו) "וספרתם לכם",
ואמרו בברייתא (שם סה:) "שתהא ספירה לכל אחד ואחד".
(139) ואף בזמן הזה היא מצוה מן התורה "שלא תלה
הספירה בהקרבת העומר" (קריית ספר). וכן נשמע שם סו.
שרק אמירו סובר שהיא זכר למקדש, אבל לשאר החכמים
נראה שהיא מדאורייתא (ראה כסף-משנה והר המוריה כאן).
(140) משום שהיא מצוה-עשה שהזמן גרמא, ונשים ועבדים
פטורים מכל מצוה-עשה שהזמן גרמא (וראה ב"ספר
המצוות לעם" שם, ובהערה קג).

13 כה. וצריך לברך בכל לילה¹⁴¹: ברוך אתה יי
14 אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על
15 ספירת העומר - קדם שסיפור. מנה ולא ברח - יצא,
16 ואינו חוזר ויברך¹⁴².

(141) "פשוט הוא שמברכין עליה, כדרך שמברכין על כל
המצוות" (כסף-משנה). (142) "פשוט הוא, שברכות אינן
מעכבות" (כסף-משנה).

ועלתה בתיקו. ורוצה לומר, כשם שנסתפקו בגמרא במה
שלמעלה הלכה יט, כמו כן נסתפקו במה שלפנינו.
(123) רש"י שם פירש שהמדובר בפירות האילן, ולענין
ביכורים. אבל רבינו מפרשה בחמשת מיני דגן, ולענין
מנחות, וראה להלן. (124) [כלומר, מונחת בקרקע בלי
השרשה, וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה,
ובכסף-משנה שם. והמדובר כשזרעה לפני העומר והשרישה
אז, שהעומר התירה, ושוב יצאה מן הארץ עם שרשיה
בשכבר נראו סימני חניטה או הנצה בעלים שלה, ראה
להלן. (125) [כלומר, אם נאמר שציאתה מן הקרקע,
כשהיא ממשיכה להיות חונטת או מניצה – ביטלה
ההשרשה, או מכיון שהיא ממשיכה לחנוט ולהניץ, הרי היא
כממשיכה גם להיות מושרשת. וראה להלן. (126) [לענין
איסור חדש במדינה, גם כן יש כאן ספק, שאם יציאתה
ביטלה השרשתה, בוודאי שהיא נאסרה, ואינה מותרת עד
שיבוא העומר הבא (וכן נראה בהלכות מאכלות אסורות
שם, שלא נסתפקו אלא בהביאה שליש לפני העומר, ועקרה
ושתלה מחדש לאחר העומר, אבל בהשרשה לבד לפני
העומר – נאסרה אם נעקרה אחר העומר ושתלה מחדש),
אלא שכיון שספק בדינו אם בטלה ההשרשה – מעמידים
אותה בחזקת היתר, שהרי היה עליה שם היתר עם הבאת
העומר, ואין אתה יכול לאסרה מספק (אבל צ"ע בהלכות
מאכלות אסורות שם). אבל לענין מנחות שלא היה עליה
עוד שם היתר, שהרי הספק נתעורר לפני הבאת שתי הלחם
– אין להתירה מספק. (127) [אף-על-פי שלענין מנחות
לא היה לה עוד היתר, ואם כן היה לנו לאסרה מספק לענין
זה, גם מטעם חדש שלפני העומר (ראה למעלה), ובכל זאת
הורצה בדיעבד, שכן פסק רבינו בכל הספקות בדיני
הקרבנות, ראה להלן פ"ח הלכה ג, ולמעלה פ"ד מהלכות
איסורי מובח הלכה יב, ופ"ו שם הלכה יג. וראה במרכבת
המשנה, באבן האזל, ובגן שאול להרב חנניה שאול
בלשונות הרמב"ם דפוס שאלונקי דף ט ע"ב, מה שהאריך
בוה].

1 כא. והקוצר קדם קצירת העמר¹²⁸ - אינו לוקה¹²⁹,
2 והקציר פשוט¹³⁰.

(128) ראה למעלה הלכה יג ש"אסור לקצור וכו' קודם
לקצירת העומר". (129) שאין בזה לאו מפורש, אלא לאו
הבא מכלל עשה בלבד: "ראשית קצירכם" (הר המוריה).
(130) לאכלו אחר שיקריב העומר. כן מוכח ממה שאמר ר"ש
בן לקיש (מנחות ה.) "מנחת העומר שקמצה שלא לשמה,
כשרה, ושריה אין נאכלין (משום איסור חדש. רש"י), עד
שתביא מנחת העומר אחרת, ותתירנה" – הרי שדבר הנקצר
לפני העומר – אינו אסור באכילה, שהרי נתברר שעומר זה
לא היה עומר, ואם כן הרי נקצר לפני קצירת העומר הכשר
(אור שמח).

3 כב. מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום
4 הבאת העמר¹³¹, שנאמר: וספרתם לכם מנחת
5 השבת שבע שבתות. ומצוה למנות הימים עם
6 השבועות¹³², שנאמר: תספור חמשים יום. ומתחלת

קצו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החיתים. (29) ראה למעלה פ"ה ה"ו. ובמשנה שם: "לחם הפנים, עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין". ובגמרא שם "מאי טעמא, כיון דמחטיין אתו, ומישן אתו, עשרון מובחר אתי מסאה". (30) ראה למעלה פ"ז ה"ב, ובמשנה וגמרא שם.

1 ה. וְכֵלֶן, אִם רִבָּה בְּמִדַּת הַסָּאִין שְׁבָאִין מִהֶן או
2 מִעֲטָס³¹ - כְּשֵׁר³².

(31) כלומר הוציא עשרון מיותר, או מפחות סאין. (32) ברייתא במנחות שם. וראה למעלה פ"ה ה"ו, ושם מזכיר רבינו גם אם מיעט בפנות.

3 ו. וְלֹקְחִין שְׁנֵי הַעֲשָׂרוֹנוֹת וְלִשְׁנֵי אוֹתָן אַחַת אַחַת³³,
4 וְאוֹפִין אוֹתָן אַחַת אַחַת.

(33) משנה, מנחות צד, א: "שתי הלחם נילושות אחת אחת ונאפות אחת אחת, לחם הפנים נילושות אחת אחת ונאפות שתיים שתיים". ובגמרא שם, מנא הני מילי, דתנו רבנן: שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה. לענין לחם הפנים) מלמד שנלושות אחת אחת, מנין שאף שתי הלחם כן, תלמוד-לומר יהיה, ומנין שאפיתן (של לחם הפנים) שתיים שתיים, תלמוד-לומר (שם שם, ו) "ושמת אותם", יכול אף שתי הלחם כן, תלמוד-לומר אותם (לחם הפנים ולא שתי הלחם, שאלו נילושות אחת אחת). וראה למעלה פ"ה ה"ז.

5 ז. וְלִישְׁתָּן וְעֵרִיכְתָּן - בַּחוּץ³⁴, וְאַפִּיתָן בְּפָנִים³⁵, כָּל
6 הַמִּנְחֹת³⁶.

(34) לעזרה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה לרבינו, מנחות צה:). (35) בעזרה. משנה, מנחות שם: "אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים, לישתן ועריכתן בחוץ ואפיתן בפנים". וראה ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"י, ולמעלה פ"ה ה"ז. ו'הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותן חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא" (רבינו בפירוש המשנה, שם). וראה למעלה פ"ה שם. (36) כלומר אפיתן בפנים ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן אינן כשאר המנחות, שהרי כל המנחות לישתן ועריכתן בפנים, ראה למעלה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"ג.

7 ח. וְאֵין עֲשִׂיתָן דוֹחָה יוֹם טוֹב³⁷, וְאֵין צָרִיךְ לֹמֵר
8 שֶׁבֶת³⁸, אֲלֵא אוֹפִין אוֹתָן מִעֲרֵב יוֹם טוֹב³⁹. שְׁנֹאמֵר:
9 הוּא לְבִדּוֹ יַעֲשֶׂה לָּכֶם; 'לָכֶם' - וְלֹא לְגִבּוֹהִי⁴⁰.

(37) משנה, מנחות ק, ב. (38) משנה שם, וצה, ב. (39) שם ק, ב. וראה למעלה פ"ה ה"י. (40) ראה פסחים מז, א.

10 ט. הִיָּה עֲרֵב יוֹם טוֹב שֶׁבֶת - אוֹפִין אוֹתָן מִעֲרֵב
11 שֶׁבֶת; וְנֹאכְלוֹת בְּשִׁלְשֵׁי לַאֲפִיתָן, שְׁהוּא יוֹם טוֹב⁴¹.
12 וְהִרִיב⁴² מִפְּרֵשׁ בִּתְוֹרָה שֶׁהֶם חֲמִיץ⁴³, וְכִיצַד עוֹשֶׂה?
13 מִבֵּיא שְׂאוֹר מִמָּקוֹם אַחֵר וְנִתְּנוּ לְתוֹךְ הַעֲשָׂרוֹן,
14 וּמִמָּלֵא הַעֲשָׂרוֹן סֵלֶת וּמִחֲמָצוֹ בָּאוֹתוֹ הַשְּׂאוֹר⁴⁴.

(41) מנחות, שם. (42) אין זה מוסב על מה שכתב לפני כן, אלא הוא דיבור בפני עצמו. (43) שנאמר (ויקרא כג, יז) "חמץ תאפינה", ובמנחות נב, ב - במשנה: "כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם, שהן באות חמץ". (44) כרבי יהודה במשנה שם, וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"ח.

15 י. וּמִרְבָּעוֹת הֵן⁴⁵. אֲרֵךְ כָּל חֲלָה שְׁבָעָה טְפָחִים,
16 וְרִבְבָּה אֲרָבַע טְפָחִים⁴⁶, וְגִבְיָהָ אֲרָבַע אֲצָבָעוֹת⁴⁷.

(45) ולא עגולות. ראה למעלה פ"ה ה"ט. ולפי זה, היה לחלה ששה טפחים (=פנים) מערב, מזרח, דרום, צפון, מעלה ומטה, ראה בפירוש המשנה שם. וכתב ה'כסף משנה' שאפשר שרבינו למד שתי הלחם מלחם הפנים. (46) שם במשנה. (47) שם במשנה "וקרנותיהם ד' אצבעות". ומפרש רבינו קרנותיהם, כלומר, גובהם ארבע אצבעות, ולא כפירוש רש"י, וראה למעלה שם וב'כסף משנה' שם.

17 יא. כִּיצַד הַנֶּפֶת הַלֶּחֶם עִם שְׁנֵי כִבְשֵׁי הַשְּׁלָמִים⁴⁸?
18 מִבֵּיא שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים וּמִנִּיפָם בְּעוֹדָן חַיִּים⁴⁹, שְׁנֹאמֵר:
19 וְהִנֵּף אֹתָם תְּנוּפָה⁵⁰. וְאִם הִנֵּף זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְזֶה
20 בְּפָנֵי עֲצָמוֹ⁵¹ - יֵצֵא⁵². וְאַחֵר כֶּף שׁוֹחֲטִין אוֹתָן
21 וּמִפְּשִׁיט⁵³, וְלֹקֵחַ חֲזָה וְשׁוֹק מִכָּל אֶחָד מִשְׁנִיָּהֶם⁵⁴
22 וּמִנִּיחָן⁵⁵ בְּצֵד שְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁵⁶, וּמִנִּיחָן⁵⁷ שְׁתֵּי יָדָיו
23 מִלְמַטָּן⁵⁸ וּמִנֵּף הַכָּל כָּאֶחָד בְּמִזְרָח⁵⁹ בְּמָקוֹם כָּל
24 הַתְּנוּפוֹת, מוֹלִיךְ וּמִבֵּיא מַעֲלָה וּמוֹרִיד⁶⁰. וְאִם הִנֵּף
25 אֶחָד אֶחָד - יֵצֵא⁶¹. וְאַחֵר כֶּף מִקְטִיר אֲמוּרֵי שְׁנֵי
26 הַכִּבְשִׁים⁶², וְשֹׂאֵר הַבָּשָׂר נֹאכָל לַפְּהִיָּם⁶³. וְכֵן שְׁתֵּי
27 הַחֲלוֹת⁶⁴ - נוֹטֵל כֶּהֱן גְּדוֹל אַחַת מֵהֶן⁶⁵, וְהַשְּׁנִיָּה
28 מִתְחַלֶּקֶת לְכָל הַמַּשְׁמֵרוֹת⁶⁶. וְשִׁתִּיהֶן נֹאכְלוֹת אוֹתוֹ
29 הַיּוֹם וְחֲצֵי הַלַּיְלָה, כִּבְשָׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים⁶⁷.

(48) שנאמר (ויקרא שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים". (49) ומניף שתי הלחם עמהם, כמפורש במשנה שם סא, א (לחם-משנה), וראה להלן. (50) מלמד שטעונין תנופה חיים. ראה מנחות שם במשנה "זבחי שלמי ציבור (= כבשי עצרת) טעונים תנופה חיים ושחוטין". (51) כלומר כל כבש וכבש בפני עצמו, וגם כל לחם ולחם בפני עצמו, וראה להלן. (52) בגמרא שם אמרו כן באשם ולוג שמן, שנאמר (שם יד, יב) "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף אותם תנופה לפני ה'", שהאשם ולוג השמן טעונים תנופה כאחד. ועל זה אמרו: "ומנין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו - יצא, תלמוד-לומר והקריב אותו לאשם והניף", "ונראה שיש ללמוד משם לשני כבשי עצרת" (כסף-משנה). ואף-על-פי שבכבשי עצרת נאמר בלשון רבים "והניף אותם" - "אותם" הנ"ל בא לדרשה אחרת (שם סב:): למעט זבחי שלמי יחיד, שאין טעונין תנופה חיים ('קריית ספר'). (53) את עורן, ראה למעלה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ח, ופ"ט ה"ד. (54) שם סב, א - וכחכמים. (55) זה מוסב גם על תנופה שלאחר שחיטה, וגם על תנופה שמחיים (לחם-משנה, וראה למעלה). (56) כדברי רבי, שם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה זורק דמן לשמה תחילה, אינו יכול אחר-כך לזרוק שלא לשמן את השנים הנשארין, שמכיון ששחט הראשונים לשמן, שוב לא ראויים האחרונים לשמן. ומכיון שאינם ראויים לשמן, אינם כשרים גם שלא לשמן, ומשום כך זורק תחילה שלא לשמה ואח"כ את הנשארים לשמה (שם בגמ').

יד. שְׁתֵּי הַחֲלוֹת מַעֲכָבוֹת זֹאת וְזֹאת, וְשְׁנֵי הַכֶּבֶשִׁים מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה.⁷⁷ מִתְּאַחֵד מְשַׁנֶּה אוֹ בֶּרֶךְ אוֹ נַעֲשֶׂה טְרֵפָה - יִקַּח זֶה וְזֶה לְשַׁנֵּי.⁷⁸ שְׁחַט אֶחָד לְשִׁמּוֹ.⁸⁰

יג. יִקַּח לוֹ זֶה.⁸¹

סב, א. ואף-על-פי ששם מדובר בתנופה מחיים, סובר רבינו כי הוא-הדין לתנופה שלאחר שחיטה (לחם-משנה). (57 הכהן. 58) ראה משנה, שם סא, א. 59) שם במשנה. וראה למעלה פ"ז ה"י, ופ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו. 60) ראה למעלה שם, ובהל' מעשה הקרבנות, שם. 61) "אפשר שהוא נלמד מאשם ולוג השמן כבסמוך" (כסף-משנה). וראה ב'קריית ספר' שכתב "ואם הניפן אחד אחד יצא, כדרכתיב שוק התרומה וחזה התנופה", כלומר, שהניף שוק עם חלה אחת בפני עצמו, וחזה עם חלה אחת בפני עצמו, אבל אם מניף חזה ושוק בפני עצמו, ושתי הלחם בפני עצמם, אפשר שלא יצא. וראה ב'הר המוריה'. 62) שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל-לא) "ידיו תביאנה את אשי ה', את החלב על החזה וגו' להניף אותו תנופה לפני ה', והקטיר הכהן את החלב המזבחה", הרי שמניף ואחר-כך מקטיר. וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"א. 63) ראה למעלה שם ה"ד. 64) מלשון זה נראה שגם החלות אינן מותרות לאכילה אלא לאחר הקטרת האימורין ('אור שמח'). 65) ראה למעלה פ"ד ה"ד, כי כהן גדול נוטל לעולם מכל משמר חצי החלות שזכה בהן. 66) סוכה נה, ב - במשנה. וראה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ד-ה. 67) תוספתא זבחים סוף פ"ו (הוצאת צוקרמנדל עמ' 589).

77) משנה, מנחות כז, א. שאם אין לו אלא אחת לא יביא, שנאמר בהם "סולת תהינה" (שם יז) וכל מקום שנאמר "הויה" - הוא לעיכובא (שם בגמרא). 78) משנה שם, ותוספתא שם תחילת פ"ה, ומשום שגם בהם נאמרה "הויה" (= "קודש יהיו" - שם, שם, שם, כ) ולעיכובא הוא (שם בגמרא). 79) תוספתא, שם. 80) כלומר, ואחר-כך מת השני, או ברח או נעשה טריפה (כסף-משנה). וראה להלן בהערה הסמוכה. 81) שם בתוספתא. אבל ראה ביאור שמח' כאן שמגיה כאן ובתוספתא "שחט אחד (שלא) לשמו יקח לו זוג (לשני), וכן הוא ביחסדי דוד' שם.

טו. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁸² מַעֲכָבִים אֶת הַכֶּבֶשִׁים⁸³, וְשְׁנֵי הַכֶּבֶשִׁים אֵינָן מַעֲכָבִים אֶת הַלֶּחֶם⁸⁴. וְאִם הוּנְפוּ עִם הַכֶּבֶשִׁים - מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה⁸⁵; וְאִם אֶבֶד הַלֶּחֶם - יֵאָבְדוּ הַכֶּבֶשִׁים, וְאִם אֶבְדוּ הַכֶּבֶשִׁים - יֵאָבֵד הַלֶּחֶם, וְיָבִיאוּ לֶחֶם אֲחֵר וּכְבִישִׁים אֲחֵרִים.

יב. שְׁחַט⁶⁸ שְׁנֵי כֶבֶשִׁים עַל אֶרְבַּע חֲלוֹת⁶⁹: אִם אָמַר יִקְדְּשׁוּ שְׁתֵּים מִתּוֹךְ אֶרְבַּע - מוֹשֵׁף שְׁתֵּים מֵהֶן וּמְנִיפֵן⁷⁰, וְהִשְׁאֵר⁷¹ פּוֹדִין אוֹתָן בְּפָנִים⁷² וְנֹאכְלִין בַּחוּץ בְּשֵׂאֵר הַחֲלִין; וְאִם לֹא הִתְנָה - לֹא קֹדֶשׁ הַלֶּחֶם⁷³.

82) מנחות מה, ב - כדברי רבי עקיבא, ולא כרבי שמעון בן ננס ולא כרבי שמעון, לפי שסוף הסוגיא כרבי עקיבא (כסף-משנה). 83) שאם לא היו לו שתי הלחם - לא יקריב גם את שני הכבשים. 84) משנה שם כרבי עקיבא והיינו שאף שלא היו שני כבשים, מביאין שתי הלחם (ראה פירוש המשנה, שם). ואמרו (שם בגמרא) שרבי עקיבא סובר, שמה שנאמר (שם) "קודש יהיו", הכוונה ללחם, ולא לכבשים, ולמד כן ב'גזירה שוה', ממה שנאמר (שם שם, יז) "סולת תהינה", כשם ש"הויה" זו בלחם, כמו כן "הויה" של "קודש יהיו" היא בלחם, ולא בכבשים, ולפיכך הלחם מעכב והכבשים אינם מעכבים, כנ"ל. 85) כלומר, אף הכבשים מעכבים הלחם. ואף כי בגמרא (שם מו.) "בעו במעברא תנופה עושה זיקה (= חיבור יחד), או אינו עושה זיקה", ונשאר הדבר בתיקו, והיה לו לרבינו לכתוב שהוא ספק (ראה השגת הראב"ד) - פוסק רבינו שתנופה עושה זיקה, שכן נשמע שם מו, ב - ממה שאמר אביו לרבא "מ"ש ב' כבשים דמעכבי לחם, ומאי שנא שבעה כבשים וכו' דלא מקדשי ולא מעכבי לחם. אמר ליה, הואיל והוזקקו זה לזה בתנופה", הרי שתנופה עושה זיקה (כסף-משנה).

68) מנחות מז, ב. 69) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, יז) "לחם תנופה שתיים". 70) כן אמרו (שם מח.) לדעת רבי יוחנן. 71) שתי החלות הנשארות. 72) מנחות שם, כרבי - ששחיטה מקדשת ללחם, ואמרו בגמ' שם כי לרבי צריך לפדותן בפנים, שאם יוציאן לחוץ לעזרה ושם יפדם, הרי זה נפסל ביוצא. ואין לחשוש שאם יפדם בפנים ויצאו לחולין הרי יהיו חולין בעזרה, משום שבשעה שהכניסם בפנים היו קודש, ומה שהם נהיים אח"כ חולין בעזרה, זה הוא ממילא, ואין לחשוש לכך. וראה לחם-משנה מה שמקשה על רבינו כמה וכמה קושיות. 73) דכתיב באיל נזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות". אלמא זביחת איל מקדשא לסל, ומיניה אמרינן לכבשי עצרת דזביחתן מקדש שתי הלחם, וכי היכי דבאיל נזיר כתיב על סל המצות שהוא ידוע וניכר, הכי נמי בשתי הלחם דעצרת בעינן מיהא שיתנה שתיים מתוך ארבע (ראה 'קריית ספר').

טז. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַבָּאוֹת בְּפָנֵי עֶצְמָן בְּלֹא כֶבֶשִׁים⁸⁶ - פִּיזֵד עוֹשִׂין בָּהֶן⁸⁷? יוֹנְפוּ וְתַעֲבֵר צוּרְתָן⁸⁸ וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁸⁹. גִּזְרָה שְׁמָא יִמָּצְאוּ כֶבֶשִׁים לְשִׁנָּה הַבָּאָה וְיָבִיאוּ לֶחֶם בְּלֹא כֶבֶשִׁים⁹⁰. הִפֵּר וְשְׁנֵי הָאֵלִים וְשִׁבְעַת הַכֶּבֶשִׁים⁹¹ וְהִשְׁעִיר⁹² הַבָּאִים בְּיוֹם

יג. שְׁחַט אֶרְבַּעַה כֶּבֶשִׁים⁷⁴ עַל שְׁתֵּי חֲלוֹת - מוֹשֵׁף שְׁנֵים מֵהֶם וְזוֹרֵק דָּמָן שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ⁷⁵, וּמְנִיף הַשְּׁנֵים הַנִּשְׁאָרִים⁷⁶ הַכֶּבֶשִׁים עִם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

74) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, כ) "על שני כבשים". 75) אף שלא נפסלו לא עולין לחובתן, וממילא השנים הנשארים הם לכבשי עצרת. מנחות מח, א. 76) אבל אם

קצת שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ב מ"ב, ודלא ככסף-משנה). (105) כלומר ששבעת הכבשים אינם מעכבים עצמן אין זה רק אם לא היו לו ד' כבשים אלא פחות, אבל היו לו שבעה כבשים ושחטם, ואחר-כך נאבדו, מעכבין הם עצמן. ראה שם מה, ב. מו, א: "אמר רבי יוחנן, הכל מודים שאם הוזקק זה לזה שמעכבין זה את זה, ואיזו זיקה שלהם שחיטה", ופירש רש"י: "שאינו הוזקק זה לזה שהיו ביחד ואח"כ אבד לחם או כבשים שמעכבין זה לזה, והנותר לפנינו, יצא לבית השריפה דנרחה באיבוד חבירו, ואיזו זיקה שלהן הקובעתן יחד, שחיטה, שאם היה לחם בשעת שחיטה ואחר-כך אבד או לחם או כבשים - אבד הכל". וראה השגת הראב"ד ו'כסף משנה' ו'הר המוריה' כאן.

כ. התמידין אינם מעכבין את המוספין, ולא המוספין מעכבין את התמידין¹⁰⁶; ולא המוספין מעכבין זה את זה¹⁰⁷, ולא מנזן העולות פלן מעכב. כיצד? הרי שלא מצאו אלא ששה כבשים - מקריבין ששה¹⁰⁸. אפילו לא מצאו אלא אחד - מקריבין אותו¹⁰⁹. בין בראשי חדשים בין בימי המועדות והשבתות¹¹⁰. ואינן חייבין להקריב השאר למחר או למועד אחר, אלא כל קרבן צבור שעבר זמנו - בטל קרבנו¹¹¹. לא מצאו אלא שני כבשים, אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר - הרי הדבר שקול; אם הקריבו למוסף היום - הקריבו, ואם רצו להניחם למחר לתמידין - יניחו¹¹².

(106) משנה, שם מט, א. ובגמרא שם פירשו לענין קדימה, כלומר: אם הקריב תמיד של בין הערביים קודם למוספין או המוספין קודם לתמיד של שחר, הקרבנות כשרים, שמה שאמרו תדיר ושאינו תדיר, שחר קודם, אין זה אלא לכתחילה, וכן מה שאמרו אין דבר נקרב קודם לתמיד של שחר או מאוחר לתמיד של בין הערביים, אין זה רק לכתחילה ולמצוה, אבל בדיעבד - הכל כשר. (107) שם במשנה. כלומר, דאפילו הקריב העולות שבמוסף קודם לחטאות שבמוסף - כשר, שאע"פ שחטאת קודמת לעולה (ראה להלן פ"ט ה"ו), זהו רק לכתחילה. או ביום שיש בו שני מיני מוספין, והקריב שאינו תדיר קודם - כשר בדיעבד, ראה להלן פ"ט ה"ד ('תפארת ישראל'). (108) שם מד, ב - במשנה אמרו שאין הפרים והכבשים והאילים מעכבים זה את זה, ובגמרא (שם מה). אמרו כי הפרים והכבשים והאילים שבבמדבר, אינם מעכבים את הפר והאילים, והכבשים שבויקרא, וכמו כן הפרים שבבמדבר אינם מעכבים את עצמן, וכמו כן שבעת הכבשים עצמן אינם מעכבים את עצמן, שנאמר (יחזקאל מו, ו) "וביום החרוש פר בן בקר תמימים וששת כבשים ואיל תמימים יהיו", "פר, מה תלמוד-לומר, לפני שנאמר בתורה (לענין ר"ח ולענין עצרת, במדבר כח, יא-כז) פרים, ומנין שאם לא מצא שנים מביא אחד, תלמוד-לומר פר, ששה כבשים מה תלמוד-לומר, לפי שכתב בתורה (שם) שבעה, ומנין שאם לא מצא שבעה, יביא ששה, תלמוד-לומר ששה". (109) שם: "ומנין שאם

1 זה⁹³ בגלל הלחם אינן מעכבין את הלחם, ולא הלחם מעכבין⁹⁴.

(86) ראה למעלה (הט"ו) כי שני הכבשים אינם מעכבים את הלחם. (87) ברייתא שם מו, ב. (88) "יפסלו בלינה" (רש"י). (89) ברייתא שם. (90) "ויאמרו: אשתקד לא אכלנו לחם בלא כבשים, עכשיו נמי ניכול. ואינהו לא ידעי, דאשתקד לא הוו כבשים, אינהו שריין נפשיהו, השתא דאיכא כבשים, כבשים הוא דשרו להו". דברי רבה ורבא שם. וחזר בה רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה שם, כי דינן של שתי הלחם שיאכלו אותם. (91) שהם עולות. (92) לחטאת. (93) ראה למעלה ה"א. (94) משנה, שם מה, ב.

3 יז. שני פרים של מוסף היום⁹⁵ ופר הבא בגלל הלחם⁹⁶ - אינן מעכבין זה את זה⁹⁷.

(95) המפורשים בחומש הפקודים (במדבר כח, כז): "והקרבתם עולה לריח ניחוח לה', פרים בני בקר שנים איל אחד, שבעה כבשים בני שנה". (96) המפורש בויקרא (כג, יח): "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה". ראה למעלה ה"א. (97) כלומר, לא שני הפרים של המוסף מעכבים את הפר של הלחם, ולא הפר של הלחם מעכב את שני הפרים של המוספין. ודבר זה הוא במשנה מנחות מד, ב: "הפרים והאילים והכבשים אינם מעכבים זה את זה", ואמרו שם בגמרא, כי אין הפרים של מוסף מעכבים את של שתי הלחם, ולא של שתי הלחם את של מוספין, וכמו כן המוספין בעצמן אין מעכבין זה את זה, וראה להלן ה"כ.

5 יח. איל של מוסף היום⁹⁸ ושני אילים הבאין בגלל הלחם⁹⁹ - אינן מעכבין זה את זה¹⁰¹.

(98) שבמדבר (שם). (99) שבויקרא (שם). ראה למעלה ה"א. (100) משנה, מנחות שם. (101) כלומר, לא האיל של המוסף מעכב את שני האילים של הלחם, ולא שני האילים של הלחם מעכבים את האיל של המוסף, אבל שני האילים של הלחם מעכבים זה את זה, שנאמר (ויקרא שם) "אילים שנים יהיו". ואמרו בגמרא (שם מה). "יהיו" לעיכובא הוא.

7 יט. שבעה כבשים של מוסף היום¹⁰² ושבעה כבשים הבאים בגלל הלחם¹⁰³ - אינן מעכבין זה את זה¹⁰⁴. ואם נשחטו פלן מעכבין זה את זה¹⁰⁵.

(102) שבבמדבר, שם. (103) שבויקרא, שם. ראה למעלה ה"א. (104) שם במשנה ובגמרא. וכמו כן שבעת הכבשים של המוספין אינם מעכבין את עצמן, ראה להלן ה"כ. אבל שבעת הכבשים של הלחם, יש אומרים שהם מעכבים זה את זה, כשם ששני האילים מעכבים זה את זה (ראה למעלה ה"ח), שמאותו הפסוק "יהיו", שלמדו לעיכובא על שני האילים, יש לתלמוד גם לשבעת הכבשים, שכן נאמר שם: "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים וגו' ופר בן בקר וגו' ואילים שנים, יהיו עולה וגו'" ('תוספות יום טוב' מנחות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חטאת וכו'. (10) כגון דם עולת תמיד, שהוא תדיר, ודם חטאת, שהוא מקודש.

ג. עבר או שחט וְשָׁחַט אֶת שְׁאִינוֹ תְּדִיר¹¹ או הפחות¹² בקדשה תחלה¹² - מקריבו, ואחר כך שוּחַט אֶת התדיר או אֶת המקדש¹³.

(11) לפני זה שהוא תדיר. (12) כלומר, לפני המקדש יותר. (13) שאם ימתין ולא יזרוק דמו, אלא ישחוט את התדיר או את המקדש וגם יזרוק דמו, יש חשש שמא יקרוש הדם בינתיים.

ד. ואם נשחטו שְׁגִיָּהּם פֶּאֶחַד¹⁴ - יהיה זה מְמַרֵס¹⁵ בָּדָם¹⁵ עד שִׁיזְרֹק דָם תְּדִיר או דָם הַמִּקְדָּשׁ¹⁶.

(14) לאו דווקא כאחד, אלא אפילו אם עבר ושחט התדיר או המקדש אחר ששחט שאינו תדיר ושאינו מקודש, לפני שזרק את הדם. (15) "פירוש ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש".

ה. דם החטאת קודם לדם העולה¹⁶, מפני שְׁדָם¹⁷ החטאת מכפר¹⁷. איברי עולה קודמין לאֲמוֹרֵי חטאת¹⁸, מפני שְׁהַעֲוָלָה כָּלָה לֹאֲשִׁים¹⁹. דם חטאת ואיברי עולה - אֵי זֶה שִׁירָצָה יִקְדִּים²⁰. וְכֵן דָם עולה ואֲמוֹרֵי חטאת²¹, או דם עולה וְדָם אֲשָׁם²² - אֵי זֶה שִׁירָצָה יִקְדִּים²².

~ נקודות משיחות קודש ~

"דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שדם החטאת מכפר". והנה כל זה הוא בקרבנות כל השנה, כי הטעם הוא כפי שכותב אדמוה"ז בעניינו של קרבן עולה שהוא לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש... שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך, ומוכן שלא שייך להקדים קרבן עולה לחטאת. אבל בקרבנות החג אינו כן, שהשעירים חטאת וקדמו לעולה, כי חג הסוכות בא מיד לאחר יו"כ שאז הוא שלימות המחילה והסליחה, ומטעם זה מתחילים מיד בקרבן עולה.

(על"פ י"ן מלכות' החדש, ספר עבודה סי' מח)

(16) אם שניהם שחוטין ועומדין לזרוק. ואפילו שחט קודם העולה, דם החטאת קודם לזריקה. (17) ואילו העולה אינה אלא דורון לה'. (18) כלומר אם נזרקו דם שניהם, זבחים פט. במשנה: כל המקודש מחברו קודם את חברו. דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה", כלומר, "מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול" (רש"י שם). (19) ואילו בחטאת רק האימורים נקטרים על המזבח והבשר נאכל ולפיכך יש בעולה צד ריבוי קדושה. ומצד כפרה אין החטאת קודמת, שהרי אין כפרה אלא בדם ולא בהקטרת אימורים. (20) שדם חטאת יש לו מעלה שמכפר, ואיברי עולה יש להם מעלה שהם כליל לאישים. (21) ששניהם אין בהם מעלה עצמית, אלא הם באים מכח

לא מצא ששה - יביא חמשה, חמשה - יביא ארבעה, ארבעה - יביא שלשה, שלשה - יביא שנים, שנים - ואפילו אחד, תלמוד-לומר (יחזקאל שם, ז) ולכבשים כאשר תשיג ידו". (110) ראה יחזקאל שם, שמדובר לענין ראש חודש, וגם לענין שבתות ומועדות. (111) תמורה יד, א. וברכות כו, א. וראה למעלה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ז. (112) מנחות מט, א. בעיית רבי חייא בר אבין מרב חסדא, אם תמידין קודמים שהרי הם תדיר, או דילמא מוספין קודמים שהרי הם מקודשין שהם ליום-טוב, ולא נפשטה הבעיא.

יום ש"ק י"ב ניסן ה'תשע"ז

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) בו ביאר רבינו הקרבנות שמקריבים באחד בתשרי, ואם חל בשבת מה דינו, ודין תדיר ושאינו תדיר, ודין תדיר ומקודש.

א. בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי² מִקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם³ פֶּר וְאֵיל וְשִׁבְעָה כֶּבֶשִׁים, הַכֹּל עוֹלוֹת⁴, וְשִׁעִיר חֲטָאֵת⁵ הַנִּזְאָלָת. וְזֶה מוֹסֵף הַיּוֹם יֵתֵר עַל מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַקָּרֵב כָּל רֹאשׁ חֹדֶשׁ⁶. לְפִיכָךְ, אִם חָל לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת - הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין: מוֹסֵף שַׁבָּת, וּמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמוֹסֵף הַיּוֹם⁶.

(2) שהוא ראש השנה. (3) ואף שלפעמים היו עושים גם במקדש שני ימים - לא היו מקריבין מוסף כי אם יום אחד. (4) שנאמר (במדבר, א"ב) "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". (5) שנאמר (שם שם, ה) "ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם. (6) שנאמר (שם שם, ו) "מלבד עולת החודש ומנחתה וגו'".

ב. וְכִיצַד סִדּוּר הַקְּרִבָּתָן? מוֹסֵף שַׁבָּת תַּחֲלָה, וְאַחֲרָיו מוֹסֵף הַחֹדֶשׁ, וְאַחֲרָיו מוֹסֵף יוֹם טוֹב⁷; שְׁכָל תְּדִיר מִחֲבֵרוֹ - קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ⁸. וְכֵן כָּל הַמִּקְדָּשׁ מִחֲבֵרוֹ - קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ⁹. הֲיָה לְפָנָיו תְּדִיר וּמִקְדָּשׁ¹⁰ - יִקְדִּים אֵיזָה מֵהֶם שִׁירָצָה¹¹.

(7) ראש-השנה. שם במשנה והיינו שלא יביאו לכהן מוספי ראש חודש לפני שהקריבו מוספי שבת, וכמו כן לא יביאו לכהן מוספי יום טוב לפני שהקריבו מוספי ראש חודש שאם הביאום תחילה, הרי במוספי יום טוב וראש חודש, ישנן גם חטאות ויצטרך להקריב חטאת של ראש חודש ויום טוב לפני העולות של שבת ושל ראש חודש, שהרי חטאות קודמות לעולות. (8) ולמדו כן ממה שנאמר "מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" לימא קרא "מלבד עולת הבקר" ולשתוק, ו"אשר לעולת התמיד" מיותר, ללמד על כל תדיר שהוא קודם. ושבת תדירה יותר מראש חודש, וראש חודש שולח מעלה, אלא הוא דין חדש, לענין שדם חטאת קודם לדם עולה ואברי עולה קודמים לאימורי

שעבר בשגגה על אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) - מביא פר לחטאת. (30) ראה להלן שם פרק י"ב הלכה א, כי אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, ושגגו העם בהוראתו ועשו העם אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה), מביאין כל השבטים ביחד שנים עשר פרים לחטאת, וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של ציבור. (31) דבר של ציבור, שהיא חטאת. (32) שהיא עולה. (33) כלומר ציבור ששגגו בעבודה זרה, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. (34) ראה בפרק א מהלכות שגגות הלכה ד, כי נשיא שחטא בשגגה באחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) מביא שעיר לחטאת. (35) ושעיר עבודה זרה הוא של ציבור. (36) ראה בהלכות שגגות שם כי הדיוט ששגג באחת מכל חייבי כריתות בין בעבודה זרה ובין בשאר מצוות - מביא שעיר עזים. וראה בהוריות שם "שעיר נשיא קודם לשעיר יחיד מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט". (37) כלומר, שניים ששגגו ואחד הביא שעירה ואחד הביא כבשה - הכבשה קודמת. ראה בהלכות שגגות שם כי אם שגג באחת מכל המצוות (חוץ מעבודה זרה) מביא כבשה או שעירה. (38) כלומר, ראוייה לבוא על כל חייבי הכריתות ששגגו, ובכללם גם על שגגת עבודה זרה, ראה הלכות שגגות שם כי על שגגת עבודה זרה מביא היחיד שעיר עזים. (39) אלא על שגגת שאר כל המצוות.

ח. אָפְלו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה⁴⁰.
 חטאת קודמת לאשם, מפני שדמה נתן על ארבע קרנות ועל הסוד⁴¹. וכל חטאות שבתורה קודמין לכל האשמות, חוץ מאשם מצרע⁴², מפני שהוא בא על ידי הכשר⁴³. האשם קודם לתודה ולאיל נזיר, מפני שהוא קדשי קדשים. תודה ואיל נזיר⁴⁴.
 קודמים לשלמים⁴⁵, מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם⁴⁶; והתודה קודמת לאיל נזיר, מפני שיש בה ארבעה מיני מנחה⁴⁷. שלמים קודמין לבכור, מפני שהן טעונין ממן שמים שהן פארבע, וטעונין סמיכה ותנופה ונסכים⁴⁸. הבכור קודם למעשר בהמה, מפני שקדשתו מרחם, ונאכל לפניהם בלבד⁴⁹. המעשר⁵⁰ קודם לעופות⁵¹, מפני שהוא זבח⁵², ויש בו קדשי קדשים - דמו ואמורי⁵³. והעופות קודמין למנחות, מפני שהן מיני דמים⁵⁴. הרי שהיו לפני חטאת העוף ומעשר - המעשר קודם, מפני שהוא זבח. היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה, הואיל ועולה קודמת למעשר⁵⁵ וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה - מקריב חטאת העוף תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך המעשר.

מעלה: דם העולה אינו מכפר אבל הוא בא מכה כליל, ואימורי חטאת אף הם אינם מכפרים ואינם כליל אלא הם באים מכה מכפר ואף זו בעיא שם ולא נפשטה. (22) גם זו בעיא שם שלא נפשטה, שמא דם עולה קודם, שבא מכה כליל, ולעומת זה דם אשם אינו בא מכה כליל וגם הכפרה שלו אינה ככפרת דם חטאת, שהרי אין דמו נזרק ארבע מתנות על ארבע קרנות כדם חטאת, או אולי דם האשם קודם, שסוף סוף יש בו כפרה יותר מברם עולה.

1 ו. חטאת קודמת לעולה²³, אפלו חטאת העוף
 2 קודמת לעולת בהמה; שנאמר: את אשר לחטאת
 3 ראשונה - בנין אב לכל חטאת שהיא קודמת
 4 לעולה²⁴ הבא עמה. וכן בשעת הפרשה - מפריש
 5 החטאת תחלה ואחר כך העולה²⁵.

(23) כלומר, שחיתת חטאת קודמת לשחיתת עולה. (24) שם צ. אמרו: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר שאין תלמוד לומר ללמד שתקרב ראשונה שהרי כבר נאמר (שם, שם, י) ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבהות עמהן בין חטאת העוף לעולת העוף בין חטאת בהמה לעולת בהמה ואפילו בין חטאת העוף לעולת בהמה". (25) שם פט. במשנה "חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה", "רוצה לומר כי בשעה שיפריש קרבנותיו אומר הרי זו חטאת ואחר כך אומר הרי זו עולה". וכן הוא בתוספתא שם פרק י "חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקדבה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולת וזה לחטאת, אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי".

ז. בקרבנות החג אינו בן, אלא קרבין על סדר הקטוב, שנאמר: כמשפטם²⁷. כיצד? בתחלה פרים, ואחריהם אילים, ואחריהם קבשים, ואחריהם שעירים, אף על פי שהשעירים חטאת וכל אלו שקדמו אותן עולות. וכן בשגגת צבור בעבודה זרה, שהן מביאין פר עולה ושעיר חטאת²⁸ - הפר קודם, שנאמר בו: כמשפט. ופר כהן משיח²⁹ קודם לפר העלם דבר של צבור³⁰. ופר העלם³¹ קודם לפר עבודה זרה³². ופר עבודה זרה קודם לשעיר שלח, אף על פי שהפר עולה והשעיר חטאת, שכן הוא סדר הקטוב בתורה. שעיר עבודה זרה³³ קודם לשעיר נשיא³⁴, שהנשיא יחיד³⁵. ושעיר נשיא קודם לשעיר יחיד³⁶. ושעיר יחיד קודמת לכבשה³⁷, אף על פי ששניהם חטאת; שהשעירה ראויה לבוא על הפריתות³⁸ שמביאין עליהם חטאת, והכבשה אינה באה על שגגת עבודה זרה³⁹.

(40) כלומר, לכבש (זכר) שלה. (41) כלומר, החטאת דמה ניתן על ארבע קרנות המזבח. ומפורש בה בתורה שהשירים נשפכים על יסוד המזבח ואילו האשם דמו ניתן שתי מתנות שהן ארבע, ולא נאמר בו מפורש ששיריו נשפכים ליסוד, אלא נלמד מדרשה. (42) כי קרבנות המצורע הם: שני

(26) חג הסוכות. (27) "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם". (28) שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת". (29) כי כהן המשיח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאל מביא שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישיית ההין. ואילו לכבש מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. (59) שהם העומר ושתי הלחם. (60) שהם הכבש הבא עם העומר והכבשים הבאים עם שתי הלחם.

- 9 י. מִנְחַת הָאִישׁ קֹדֶמֶת לְמִנְחַת הָאִשָּׁה.⁶¹ מִנְחַת חֲטִיִּים⁶² קֹדֶמֶת לְמִנְחַת שְׁעוּרִים.⁶³ מִנְחַת חוּטָא קֹדֶמֶת לְמִנְחַת נֶדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חוּטָא.⁶⁴ מִנְחַת נֶדְבָה וּמִנְחַת סוּטָה - אֵי זֶה שִׁירְצָה מִהֶם יִקְדִּים.⁶⁵

(61) וכגון שהקרבנות שווים, אבל אם קרבן האשה משובח יותר כגון שהאשה מביאה פר והאיש מביא איל - קרבן האשה קודם. (62) כגון מנחת חוטא, כי מנחת נדבה ומנחת סוטה, אי זו שירצה יקדים. (63) מנחת סוטה. מקור דבר זה בתוספתא שם, והטעם כזה משום שחטים ישנן בכל המנחות, ואילו שעורים אינן אלא בעומר ובמנחת סוטה. (64) שם צ. בעיניי שלא נפשטה, אם מנחת נדבה קודמת מפני שהיא טעונה שמן ולבונה, או שמנחת סוטה קודמת, שהיא באה לברר עוון. וראה למעלה הלכה ב"ה, ובפרק ח הלכה כ שדעת רבינו בבעיניי שלא נפשטה, כי איזה שירצה יקדים.

- 14 יא. מִנְחֹת קֹדֶמִין לֵינָן,⁶⁵ וְהֵינָן קֹדֶם לְשִׁמְיָן,⁶⁶ וְהִשְׁמֵן קֹדֶם לְלִבְנוֹנָה,⁶⁷ וְלִבְנוֹנָה קֹדֶם לְמִלְחָה,⁶⁸ וּמִלְחָה קֹדֶם לְעִצִּים.⁶⁹ אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁבָּאוּ בָּלֶן בְּאֶחָד; אֲכָל הֵבֵא רֹאשׁוֹן - קָרֵב רֹאשׁוֹן, וְהֵבֵא אַחֲרוֹן - קָרֵב אַחֲרוֹן.⁷⁰

(65) שהרי מתנדב אדם יין לחוד בפני עצמו. (66) אם התנדב שמן בפני עצמו. משום שיש מנסכו כולו על גבי השיתין, ואילו שמן פסק כשמואל דקומצו והשאר נאכל לכהנים. (67) שמתנדב אדם לבונה בפני עצמה. (68) היינו, התנדב מלח בפני עצמו שכשם שישן ושמן הבאים בחובה באים נדבה כמו כן מלח הבא בחובה בא נדבה. (69) משום שמלח נקרא קרבן בתורה (=על כל קרבן תקריב מלח, ויקרא ב, יג) ואילו עצים לא נקראו קרבן אלא בכתובים דנאמר (נחמיה י, לה) "על קרבן העצים". (70) ונראה שזה מוסב על כל מה שלמעלה, ובכלל זה גם מנחת האיש והאשה.

- 19 יב. כָּל הַקֹּדֶם בְּהַקְרִיבָה - קֹדֶם בְּאִכְלִיָּה.⁷¹
- 20 יג. הָיוּ לִפְנֵי שְׁלָמִים שֶׁל אֶמְשׁ⁷² וּשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם⁷³ - שֶׁל אֶמְשׁ קֹדֶם לְיָוֵם,⁷⁴ שֶׁהָיָה קָרֵב זִמְנָן.⁷⁵ שְׁלָמִים שֶׁל אֶמְשׁ וְחֻטָּאת אוֹ אֶשֶׁם שֶׁל יוֹם - חֻטָּאת וְאֶשֶׁם קֹדֶם לְיָוֵם, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קֹדֶם לְיָוֵם, כְּמֹה שֶׁבָּאָנוּ.
- 22 (72) כלומר, שנקרבו אתמול. (73) שנקרבו היום. (74) משנה שם, והיינו שקודמין לאכילה. (75) כלומר,

כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. (43) משנה בזבחים צ: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר", "ועניין להכשיר שהוא מתקן האדם ומשלים טהרתו והוא מה שנאמר ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך". (44) משנה שם פט. "אשם קודם לתודה ואילו נזיר מפני שהוא קדשי קדשים". כלומר האשם הוא קדשי קדשים, ואילו התודה ואילו נזיר, שניהם קדשים קלים. וקדשי קדשים עדיפים מקדשים קלים. (45) כי בשלמי יחיד ישנם שלושה מינים: האחד הוא הבא בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושלמי שמחה וזהו הנקרא שלמים. השני, שלמים הבאים עם לחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה. והשלישי, שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר. (46) כלומר, השלמים אינם באים עם לחם ונאכלין שני ימים ולילה אחד, ואילו התודה ואילו נזיר טעונין לחם, שיש בזה עדיפות על השלמים, וכמו כן הם נאכלין רק ליום ולילה, ויש גם בזה עדיפות כי הם דומים בכך לחטאת ואשם ושלמי צבור שהם קדשי קדשים ונאכלים ליום ולילה. (47) כלומר, ארבעה מיני חלות, עשר חמץ, ושלושים מצה והם: עשר מהם מאפה תנור, עשר ריקקים ועשר מורבכת, ואילו איל נזיר מביא רק שני מיני חלות, עשרה ריקקין משוחין בשמן ועשר חלות לותת הסולת שלהן בשמן. (48) וראה בפרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז שהבכור אינו טעון אלא שפיכה אחת כנגד היסוד, ושם פרק ג הלכה ו שאין בו סמיכה, ושם פרק ב הלכה ב שאינם טעונים נסכים אלא עולה ושלמים בלבד. (49) ואילו מעשר בהמה נאכל לבעלים ואין קדושתו מרחם. (50) מעשר בהמה. (51) ואף על פי שקרבן העוף הוא קדשי קדשים, שהרי הוא חטאת או עולה - מעשר הבהמה קודם מפני שהוא זבח. (52) כלומר שנזבח בסכין, ואילו עוף נמלק בצפורן, וזביחה בסכין חשובה יותר שהרי הוא נעשה בכל הקרבנות אף בקדשי קדשים, וזבחים חשובים מפני שמצוותם מרובה, שכל הקרבנות באין מהן (רש"י שם במשנה). (53) כלומר, יש במעשר שני דברים שהם קדשי קדשים: דמו ואימוריו. אבל חטאת העוף אין למזבח ממנה אלא דמה. (54) ומיני דמים כפרתן מרובה (רש"י שם) "דהיינו שבאין מכל הקרבנות, וגם כי בו נפש החי ודמיון יתר לנפש האדם". (55) שהעולה כולה לגבוה.

- 1 ט. הָיָה שֶׁהָיָה מִיָּנִי בְּהִמָּה הַרְבֵּה מִמֵּין קָרֵב אֶחָד⁵⁶
- 2 - בִּיצֵד הֵן קָרֵבִין? הַפָּרִים קֹדֶם לְאֵילִים, שֶׁכֵּן
- 3 תִּרְבּוּ בְּנִסְכֵּים.⁵⁷ וְאֵילִים קֹדֶם לְכִבְשִׁים, שֶׁכֵּן
- 4 תִּרְבּוּ בְּנִסְכֵּים.⁵⁸ וְכִבְשִׁים קֹדֶם לְשְׁעִירִים, שֶׁכֵּן
- 5 תִּרְבּוּ בְּאִמּוּרִים; שֶׁכֵּן לְאִמּוּרֵי כִבְשִׁים הָאֵלִיָּה,
- 6 וְאֵין בְּשְׁעִירִים אֵלִיָּה. הַעֲמֹר קֹדֶם לְכִבְשׁ הַבָּא עִמּוֹ,
- 7 וְשִׁמְיָ הַלָּחֶם קֹדֶם לְשְׁנֵי כִבְשִׁים. זֶה הַכֹּל: דָּבָר
- 8 הֵבֵא בְּגִל הַיּוֹם⁵⁹ קֹדֶם לְדָבָר הֵבֵא בְּגִל הַלָּחֶם.⁶⁰

(56) שהיו כולם עולות, או כולם חטאות וכו'. (57) שהרי לפר מביא שלושה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן וחצי ההין יין לנסך, ואילו לאל שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישיית ההין. (58) שהרי

קפב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ב ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

היום שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר
כבשים, כלן עולות¹³, ושעיר חטאת¹⁴ נאכלת¹⁵. וכן
כל יום מושבעת ימי החג מקריבין שני אילים
וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת¹⁶.

(13) שנאמר (במדבר כט, יב"ג) "ובחמשה עשר יום לחודש
השביעי מקרא קודש וגו' והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח
לה, פרים בני בקר שלשה עשר, אילים שנים, כבשים בני
שנה ארבעה עשר תמימים יהיו". (14) שנאמר (שם שם,
טז) "ושעיר עזים אחד חטאת". (15) ראה למעלה פ"ז
הלכה ב, ופ"ח הלכה א. (16) כמפורש בתורה (שם שם,
יד"ד).

ד. אבל הפרים פותחין אחד אחד בכל יום¹⁷: בשני
מקריבין שנים עשר, בשלישי אחד עשר, עד
שמיצא קרבן יום שביעי: פרים שבעה, אילים
שנים, כבשים ארבעה עשר, הכל עולות, ושעיר
חטאת.

(17) כמפורש בתורה שם.

ה. ביום שמיני עצרת מקריבין מוסף היום פר ואיל
ושבעה כבשים, כלן עולות¹⁸, ושעיר חטאת¹⁹. וזה
מוסף בפני עצמו²⁰.

(18) שנאמר (שם שם, לה"ו) "ביום השמיני עצרת תהיה
לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם עולה אשה ריח
ניחוח לה, פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה
תמימים". (19) שנאמר (שם שם, לח) "ושעיר חטאת
אחד". (20) ולא כהמשך מחג הסוכות. וכן אמרו (ראש
השנה ד: יומא ג. סוכה מז. מח. וחגיגה יז.) כי "שמיני
(=שמיני עצרת) רגל (=חג) בפני עצמו לענין "פז"ר
קש"ב", ואינו כחג הסוכות. והקו"ף של קש"ב, הוא קרבן,
כלומר אין קרבנותיו כשאר קרבנות החג.

ו. כל שבעת ימי החג מנסכין את המים²¹ על גבי
המזבח²². ודבר זה הלכה למשה מסיני²³. ועם נסוך
היין של תמיד של שחר²⁴ היה מנסף המים לבד²⁵.

(21) משנה סוכה מב: ולא כר' יהודה שאמר (שם מח:)
שמןסך גם בשמיני עצרת. (22) ראה משנה זבחים סג.
ותוספתא סוכה פ"ג. (23) כרבי יוחנן בסוכה לד. ועוד.
(24) כדברי ר' יוחנן ביומא כו: שאמר: "אין מנסכין מים
בחג אלא בתמיד של שחר". ובמשנה סוכה מח. מח: נראה
שהיה מנסך המים בשעה שהוא מנסך היין (לחם-משנה).
וכל זה אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד יצא אף אם לא
ניסך היין והמים כאחת, שהרי אם הקדים ניסוך המים
בלילה יצא (ראה להלן הלכה ז), ואילו ניסוך היין של
הקרבנות אינו אלא כיום, ראה למעלה פ"ד מהלכות מעשה
הקרבנות הלכה ה, ועיין מעשה רוקח. (25) כלומר לא
בספל אחד יין ומים, אלא בשני ספלים מיוחדים, אחד ליין
ואחד למים. וראה להלן הלכה ז.

ז. ואם עברה²⁶ המים לתוך היין או היין לתוך המים²³

זמנם של אמש באכילה, אינו אלא היום, ואילו של היום
נאכלין גם היום וגם בלילה שלאחריו וגם ביום המחרת.
ולכך של אמש קודמין. (76) ואינם נאכלים אלא לזכרי
כהונה, ולפנים מן הקלעים, ולפיכך הם עלולים יותר לבוא
לידי נותר אף על פי שהם נאכלים ליום ולילה, אבל שלמים
של אמש, אף על פי שזמנם מוגבל עד הלילה, אינם עלולים
לבוא לידי נותר, לפי שהם נאכלים בכל העיר ולכל אדם.

פרק עשירי

(1) יבאר בו הקרבנות שמקריבין ביום הכיפורים ובחג
הסוכות, ושכל ימי חג הסוכות מנסכים מים על גבי המזבח.

א. ביום הכיפורים מקריבין מוסף מוסף ראש
השנה²: פר ואיל³, ואיל זה נקרא איל העם⁴,
ושבעה כבשים, כלן עולות⁵, ושעיר חטאת⁶, והוא
נאכל לערב⁸.

(2) ראה למעלה פ"ט הלכה א. (3) שנאמר (במדבר כט,
זח) "ובעשור לחודש השביעי הזה וגו' והקרבתם עולה לה'
ריח ניחוח, פר בן בקר אחד איל אחד, כבשים בני שנה
שבעה תמימים". (4) שנאמר (ויקרא טז, ה) "ומאת עדת
בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה".
וכדעת רבי (יומא ע:) שאל הבא משל ציבור האמור
בפרשת אחרי-מות (ויקרא שם) הוא האיל האמור בחומש
הפקודים (במדבר שם), ולא כר' אלעזר בר' שמעון (שם)
הסובר ששני אילים הם. וכן כתב להלן בפ"א מהלכות
עבודת יום-הכיפורים הלכה א: "ואיל הבא משל ציבור
האמור בפרשת אחרי-מות, והוא האיל האמור בחומש
הפקודים בכל המוסף. והוא הנקרא איל העם". (5) במדבר
שם. (6) שנאמר (שם שם, יא) "שעיר עזים אחד חטאת"
והוא נעשה בחורף, ראה בהלכות עבודת יום-הכיפורים שם.
(7) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א, ובהלכות
עבודת יום-הכיפורים שם. (8) כלומר במוצאי יום-כיפור.
משנה במנחות צט: . וראה גם בהלכות עבודת יום-כ שם.

ב. ועוד מקריבין הצבור שעיר חטאת⁹, והוא
נשף¹⁰, שפן זוג¹¹ ושעיר המשתלח¹².

(9) נוסף לשעיר החטאת של מוסף, הנאכל, המוזכר למעלה
הלכה א. והוא מה שנאמר (ויקרא שם, ה"ט) "ומאת עדת
בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת וגו' ונתן על שני
השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל".
(10) שנאמר (שם שם, כז) "וזאת פר החטאת ואת שעיר
החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש", וראה
למעלה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז. ולהלן
הלכות עבודת יום-הכיפורים שם. (11) אין זה טעם למה
נשרף, אלא הוא מוסב על התחלת הדברים "ועוד מקריבין
שעיר חטאת", וכאילו היה כתוב: "ועוד מקריבין הציבור
שעיר חטאת, שכן זוגו שעיר המשתלח, והוא נשרף". וראה
בהלכות מעשה הקרבנות שם. (12) לעזאזל, כמו שנאמר
(שם שם, י) "והשעיר אשר עליו הגורל לעזאזל, יעמד
חי לפני ה' וגו' לשלח אותו לעזאזל המדברה".

ג. ביום הראשון של חג הסוכות מקריבין מוסף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בששון" (לכך תקעו והריעו כדי שתהיה שמחה).
 (35) כלומר, נושא הצלוחית עלה בכבש שהוא מדורמו של המזבח. (36) אף כי כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין, בניסוך המים (וכן בניסוך היין ועולת העוף) היה פונה לשמאל, כדי שיפגע מיד בקרן דרומית מערבית. שאם היה פונה לימין ומקיף את כל המזבח עד שיגיע לקרן דרומית מערבית, יש חשש שמא יתעשנו המים (ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא).
 (37) כתנא קמא שם במשנה, ולא כר' יהודה האומר כי הספלים היו של סיד. (38) שם במשנה. (39) שם במשנה. (40) שם במשנה: "ואחד מעובה ואחד דק", ואמרו בגמרא שם כי החוטם שהיה בספל של המים, היה דק יותר מאותו שהיה בספל היין, כי היין עב יותר מן המים (ראה גם בפירוש המשנה שם).

ח. זה שמנסף המים היו אומרים לו⁴¹: הגבה ידך⁴².
 שפעם אחת נסף אחד על רגליו, ורגמוהו כל העם
 באתרוגיהן⁴³. שאמרו צדוקי הוא, שהן אומרים אין
 מנסכין מים⁴⁴.

(41) משנה שם. (42) שכולם יראו איך שהוא מנסך המים לתוך הספל. (43) שהרי הניסוך היה בשחרית (ראה למעלה הלכה ו) בשעת נטילת האתרוג (תפארת ישראל).
 (44) שהצדוקים אינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וניסוך המים אינו מפורש בתורה אלא הלכה למשה מסיני הוא (ראה למעלה הלכה ו).

ט. כמעשהו בחל כף מעשהו בשבת⁴⁵. אלא שהיה
 ממלא מערב שבת⁴⁶ חבית של זהב, ואינה מפלי
 השרת⁴⁷, ומניחה בלשפה, ולמחר ממלא מנה⁴⁸.

(45) כל הלכה זו שם במשנה. (46) מן השילוח. (47) שאם ימלאו בחבית שהיא מכלי שרת, גזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאום, ואם כן קדשו ונפסלו בלינה (סוכה נ. דברי ר' ינאי).

י. אם נשפכה⁴⁸ או נתגלתה⁴⁹ - ממלא מן הפיור
 ומנסף.

(48) כלומר, נשפכו המים. (49) והיין והמים המגולים פסולים למזבח (משנה שם, ופ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה י), לפי שיש חשש שמא שתה מהם נחש והכניס בהם ארסו, ומכיון שאסורים בשתיה משום חשש סכנה - נפסלו גם למזבח, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבנה נא לפחתך הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות (שם בגמרא, וראה עוד בבבא בתרא צז:).

יא. בכל יום יום מימי החג היו אומרים שירה
 בפני עצמה על מוסף היום⁵⁰. פראשון מימי חלו
 של מועד היו אומרים: הבו לה' פני אלים⁵¹. בשני⁵²
 - ולרשע אומר אלהים וגומר⁵³. בשלישי - מי יקום
 לי עם מרעים⁵⁴. פרביעי - בינו בערים בעם וגומר⁵⁵.
 בחמישי - הסירותי מספל שקמו⁵⁶. בששי - ימוטו

1 ונסף שגיהם מפלי אחד - יצא²⁷. ואם הקדים נסוף
 2 המים לזבח, אפלו נסכן בלילה - יצא²⁸. ובקרן
 3 דרומית מערבית היה מנסף למעלה מחצי המזבח²⁹,
 4 והפל יורד לשיתין, כמו שבארנו³⁰. כיצד היו
 5 עושין? צלוחית של זהב מחזקת שלשה לגין היה
 6 ממלא אותה מן השילוח³². הגיעו לשער המים³³ -
 7 תקעו והריעו ותקעו³⁴. עלה לכבש³⁵ ופנה
 8 לשמאל³⁶ ונותן המים מן הצלוחית לתוך הספל
 9 שהיה שם³⁷. ושני ספלים של כסף היו שם, מערבי
 10 היה בו המים, ומזרחי היה בו היין של נסך³⁸. והיו
 11 מוקבין קמין שני חטמין דקין³⁹. ושל מים היה נקב
 12 שלו דק משל יין, כדי שיקלה המים עם היין
 13 באתרוגיהן⁴⁰.

(26) ערבב. (27) משנה בסוכה מח: "עירה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא". ומפרש רבינו שנתן מים לתוך היין או היין לתוך המים ונסכן מכלי אחד, ואף כי יין מזוג פסול (כמפורש בבבא בתרא צז: , עיין שם. אבל יש לציין כי רבינו לא הביא דבר זה בחיבורו), אינו פסול אלא רביעית ההין מזוג, דליכא רביעית יין שכתוב ונסכו יין רביעית, רביעית ההין אתה מנסך ולא את המזוג, אבל הכא דאיכא רביעית יין, יצא ידי ניסוך יין ומים (קריית ספר). אבל מלשנו של רש"י שם (ד"ה אתי לאשחוריי) נראה שמפרש שהחליף הספלים, כלומר המים שפך לתוך הספל הקבוע של היין, והיין שפך לספל הקבוע של המים, ולא שעירב היין והמים בכלי אחד, וראה ב'תוספות יום טוב' סוכה פ"ד משנה ט, והר המוריה כאן. (28) גמ' תענית ב: "מה ניסוך המים מאורתא", וראה רש"י שם שמביא "ויש ספרים דכתיב בהו, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה אפילו בלילה, דאע"פ מקריבין הקרבנות ביום, יכולין להביא המנחות והנסכים בלילה, ואף האי נמי ניסוך המים יכול לנסך בלילה", ומה שאמרו ביומא כו: אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר (ראה למעלה הלכה ו), היינו שאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר, אבל אם עשה כן בלילה - יצא ידי חובתו (תוס' שם ד"ה איבעיא). שדווקא נסכים הבאים עם הזבח, נתרבו ממה שנאמר ולנסכיהם ולשלמיכם, אבל נסכים הבאים בפני עצמן, שאינם מתקדשים בשחיטת הזבח - נקרבין בלילה (קריית ספר). וראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. (29) ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה קרבנות הלכה י, וראה במשנה זבחים סג. ובתמיד פ"ז משנה ג. (30) למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (31) משנה סוכה מח. (32) "מעין הוא סמוך לירושלים" (רש"י שם), שנאמר (ישעיה יב, ג) "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (גמרא שם מח: לפי פירוש התוספות ד"ה מנא הני מילי). (33) "אחד משערי העזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו (=דרכו) צלוחית של מים של ניסוך בחג" (רש"י שם). (34) הגמרא שם מח: אמרו "מנא הני מילי (שתוקעין ומריעין בשאיבת המים - רש"י שם, אבל התוספות שם מפרשים מנא"מ דבעי מי השילוח) אמר רב עינא, דאמר קרא (ישעיה שם) ושאבתם מים

קפד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 פל מוסדי ארץ וגומר⁵⁷. ואם חל שבת להיות באחד
2 מהן - ימוטו ידחה⁵⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בראשון היו אומרים הבו לה' בני אלים. בשני, ולרשע אמר אלקים כו".

ולכאורה הוא פלא גדול, ששירו של יום שני דחור מפותח בפסוק "ולרשע אמר אלקים כו", ובפרט שנמצאים כבר אחרי הכפרה והסליחה של יוה"כ, ומדוע לפתוח במילים אלו. ומצינו שרש"י מבאר "כל המזמור דברי כיבושין הן לנאספים לעזרה למצוות החג ושמחים שמחת החג, ומוכיחים מה לך לספר חוקי, כלומר, למה לך לבוא לבית זה אם אינך חוזר בתשובה". ועדיין אינו מובן מה לדברי כיבושין ביו"ט, ובפרט אחרי יוה"כ.

והביאור בזה: אף שלא מסתבר לומר שאפשר לדייק מלשון רש"י שכוונתו שאומרים כל המזמור ולא פותחים במילים "ולרשע אמר אלקים כו", כי אם-כן הגמרא עצמה היתה צריכה להזכיר זאת בפירוש, בכל אופן בהמשך הגמ' שם איתא שביום השני אומרים "ימוטו כל מוסדי ארץ", ורש"י מפרש שם "במזמור אלקים נצב בעדת אל, ואומרים כל המזמור". ועפ"ז יש לומר, שגם מה שאמר "כל המזמור" בנוגע ליום השני, כוונתו לאמירת כל המזמור.

(על-פי יין מלכות' החדש, ספר עבודה, ט' מט)

(50) ראה למעלה פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב, שהלויים היו אומרים שירה בשעת ניסוך היין על כל עולות הציבור הבאים חובה, וראה גם למעלה פ"ו מהלכות אלו הלכות ה"ז. (51) תהלים כט. מכאן עד סוף ההלכה היא ברייתא בסוכה נה. והיינו "כל המזמור על שם שהיום תחילת שמחת בית השואבה, דהיינו כבוד ועוז. ובאותו מזמור קול ה' על המים, על שם ניסוך המים" (רש"י שם). (52) של חול המועד. (53) תהלים נ. "כל המזמור דברי כבושין הן לנאספין לעזרה למצות החג ושמחים בשמחת החג, ומוכיחים מה לך לספר חוקי, כלומר למה לך לבוא לבית זה עם שאר עמי, אם אינך חוזר בתשובה וכו'" (רש"י שם). (54) תהלים צד. מהפסוק מי יקום, שהוא פסוק טז עד סוף הפרק. "מפני שפרשת מי יקום לי, מדברת על צרותן שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי, ואף-על-פי-כן אינם נמנעים מלשמח שמחת מלכם, ומתפללין מי יקום לנו להצילנו מן המרעים האלה, לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, אם אמרתי מטה רגלי וגו' שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו, כלומר, אף לפי צרותינו אין אנו נמנעים מלבוא להשתעשע בתנחומיך וכו' עד סוף המזמור" (רש"י שם). (55) תהלים צד, עד פסוק טז. וכרב ספרא (סוכה שם), ואף כי "בינו בוערים" הוא החלק הראשון של המזמור, ו"מי יקום לי עם מרעים" הוא החלק השני - מקדימים את החלק השני ומאחרים את החלק הראשון, "מפני שעכשיו זמן מתנות עניים שהוא זמן

יב. פָּבֵר בְּאַרְנֵי⁵⁹, שֶׁפֶל מִשְׁמֹרוֹת פְּהֵנָה עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה, וְכֵלָן עוֹבְדִין בְּשִׁוּה בְּרָגְלִים⁶⁰. וּבְחֵג הַסִּפּוֹת
הָיָה כָּל מִשְׁמֶר מְקָרִיב פֶּר אֶחָד אוֹ אֵיל אֶחָד אוֹ
שְׁעִיר הַחֲטָאֹת. אֲבָל הַכִּבְשִׁים - יֵשׁ מִשְׁמֶר שְׁמֹקְרִיב
מִהֵן שְׁנֵי כִבְשִׁים, וְיֵשׁ מִשְׁמֶר שְׁמֹקְרִיב כֶּבֶשׂ אֶחָד.
פֶּיֶד? ⁶¹ בַּיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֵג הָיָה שָׁם שְׁלֹשָׁה
עֲשָׂר פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִירִי⁶². כָּל מִשְׁמֶר מְקָרִיב
בְּהֶמָּה אֶחָת מֵהֶם. וְשְׂאֵרוֹ שָׁם אֲרָבָעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים
לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמֹרוֹת. שְׁשֶׁה מִשְׁמֹרוֹת מְקָרִיבִין שְׁנַיִם
שְׁנַיִם, וְשְׁנֵי מִשְׁמֹרוֹת מְקָרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשְׁנֵי הָיָה
שָׁם שְׁנַיִם עֲשָׂר פָּרִים⁶³ וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל
מִשְׁמֶר מְקָרִיב אֶחָד. וְשְׂאֵרוֹ שָׁם אֲרָבָעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים
לְתִשְׁעָה מִשְׁמֹרוֹת. חֲמִשָּׁה מְקָרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם,
וְאַרְבָּעָה מְקָרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשְׁלִישִׁי הָיָה שָׁם אֶחָד
עֲשָׂר פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר מְקָרִיב
אֶחָד. וְשְׂאֵרוֹ אֲרָבָעָה עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְעֶשְׂרֵה מִשְׁמֹרוֹת.
אֲרָבָעָה מְקָרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשְׁשֶׁה מְקָרִיבִין אֶחָד
אֶחָד. בְּרִבְעִי הָיָה שָׁם עֶשְׂרֵה פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים
וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר מְקָרִיב אֶחָד. וְשְׂאֵרוֹ שָׁם אֲרָבָעָה
עֲשָׂר כִּבְשִׁים לְאַחַד עֲשָׂר מִשְׁמֶר. שְׁלֹשָׁה מְקָרִיבִין
שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשִׁמּוֹנָה מְקָרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּחִמִּישִׁי
הָיָה שָׁם תִּשְׁעָה פָּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ב ניסן – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נסכים אלא עולות ושלמים בלבד (ראה מעה"ק שם ה"ב), ונוסף לזה מביא שני עשרונים על שני הכבשים של מוסף של שבת עשרון אחד לכל כבש, ועוד נוסף לזה שני עשרונים לשני כבשי התמידין, הרי ביחד ששים ואחד עשרונים, ראה משנה במנחות קג: ותוספתא שם פ"ב. (71) משנה ותוספתא שם. והטעם הוא משום שיותר מששים עשרון אינם נבללים בכלי אחד, ראה למעלה בפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. וראה עוד להלן שאפילו בפחות מששים ואחד אין לבלול כאן. (72) בכסף-משנה: אותם.

טו. ולעולם⁷³ אין מערבין⁷⁴ נסכים⁷⁵, אלא נספי⁷⁶ הפרים לבדם, ונספי האילים לבדם, ונספי כבשים לבדם⁷⁶, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד⁷⁷.

(73) כלומר, אפילו בפחות מששים ואחד עשרון. (74) משנה במנחות קג: וגמרא שם פט: (75) כולל היין והסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א). (76) אבל פרים ואילים ביחד – אסור לערב, אף-על-פי שבלילתם שוה, שהרי בפר הוא מביא שלשה עשרונים סולת על חצי ההין שמן, היינו ששה לוגין שמן, הרי שני לוגין שמן על עשרון סולת, וגם באילים כן, שהרי מביא עליהם שני עשרונים סולת על שלישית ההין שמן היינו ארבעה לוגין, הרי שני לוגין על עשרון – ולמדו כן ממה שנאמר בחלבים (ויקרא ג, יא) "והקטירו", שלא יערב חלבי של זה בזה (מנחות פט: וראה להלן הלכה טז). והוא-הדין לסולת ושמן של מנחה, שאף הם, הקומץ שלהם נקטר על גבי המזבח. וקל-וחומר שלא יערב נסכי כבשים בשל אילים או בשל פרים, שהרי אין בלילתם שוה, שהפרים והאילים נבללים שני לוגין שמן על כל עשרון סולת, ואילו כבשים בלילתם רכה יותר, עשרון סולת על שלשה לוגין שמן, והן בולעות זו מזו ונמצאת זו חסירה וזו יתירה (רש"י במנחות קג:). [ונראה מדברי רבינו, שנסכי פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים – אין איסור, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא במנחות (שם), וצריך לפרש שתכוונה רק לנסכי יין, שלא נאסרו בתערובת, מן התורה, שהרי אינם על האש, אלא על גבי שיתין (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ושם פט"ז הלכה יד), ורק חכמים אסרו תערובת יין שמא יבוא לערב סולת ושמן (מנחות פט:): לא גזרו אלא במין בשאינו מינו (פרים באילים וכו'), שהרי יש בשני מינים אופן שתערובת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון כבשים בפרים שבללם יחד (שם במשנה), ולפיכך גזרו גם בפרים ואילים, אבל במין אחד כגון פרים בפרים וכו' – לא גזרו, שלעולם אין בו פסול בדיעבד. וראה בט"ז ליוורה-דעה סימן צא ס"ק א, ומה שאמר אב"י (שם פט:): על מה ששנינו במשנה (שם פט). "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים" – "מערבין יינו אם נתערב סלתן ושמן", זה לא מוסב על פרים באילים, שבהם לא התירו אלא אם כבר נתערב, אבל כבשים בכבשים מותר לעולם, אפילו לפני שנתערבו, כנ"ל. וראה להלן הלכה יט. ועיין בהרמוריה[77]. ראה במשנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, יחיד בשל ציבור, של יום בשל אמש". וראה שם פט: בגמרא כי דין זה הוא לענין יין דוקא, ורק אם כבר נתערבו השמן והסולת

1 מקריב אחד. ונשארו שם ארבעה עשר כבשים לשנים
2 עשר משמר. שני משמרות מקריבין שנים שנים,
3 ועשרה מקריבין אחד אחד. בפשי היו שמונה פרים
4 ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד. ונשארו
5 שם ארבעה עשר כבשים לשלשה עשר משמר.
6 משמר אחד מהן מקריב שני כבשים, ושנים עשר
7 משמר מקריבין אחד אחד. בפשי היו שם שבעה
8 פרים ושני אילים ושעיר. וארבעה עשר כבשים
9 במנין המשמרות. נמצא כל משמר מקריב בהמה
10 אחת.

(59) למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג. (60) כלומר "כל שיבוא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד, עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו לך עד שגיע משמרך" (שם הלכה ד). (61) מכאן ועד סוף ההלכה היא משנה בסוכה נה: (62) ראה למעלה הלכה ג. (63) ראה למעלה הלכה ד, כי הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום.

11 יג. וכל מי שהיה מקריב פרי היום – לא היה מקריב
12 פרי למחר⁶⁴, אלא חוזרין לחילקה⁶⁵. בשמיני⁶⁶ חוזרין
13 לפיס בלן באחד פשאר הרגלים⁶⁷, כמו שבארנו⁶⁸.

(64) שם במשנה. "שאר המשמרות שהקריבו כבשים אתמול מניחים אותם" (רש"י שם). (65) כסדר סדרו המשמרות בדברי הימים (א, כד) יהויריב ראשון ואחריו ידעיה וגו', ונמצאו כל המשמרות שונות ומשלשות בהקרבת פרים, חוץ משני משמרות ששונות ואין משלשות (שם בגמרא). (66) בשמיני עצרת. שאין שם אלא פרי ואיל ושבעה כבשים ושעיר חטאת, ראה למעלה הלכה ה. (67) כלומר מפסין בן כל המשמרות, ולא רק בין שתי המשמרות שלא שלשו בתא, ראה שם במשנה "בשמיני חזרו לפיס כבדגלים", ופסק רבינו כרבי (שם) הסובר כי היו מפסין בין כל המשמרות, ולא כחכמים האומרים כי פרי הבא בשמיני מפסין בין שתי המשמרות שלא שלשו בפרי החג, ומשמר העולה בפיס הוא העושה הפר. וראה לחם-משנה טעם פסקו של רבינו. (68) למעלה התחלת הלכה יב, ופ"ד מהלכות כלי המקדש שם. כי כל המשמרות שוות ברגלים.

14 יד. ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת
15 היה שם מנחת נסכים⁶⁹ של מוספין ושל תמידין
16 ששים ואחד עשרון⁷⁰, ולא היו מערבין⁷¹ אותם⁷².

(69) היא הסולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, וראה להלן הלכות ט"ז. (70) שהרי שלשה עשר הפרים שמקריבים ביום הראשון (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בשלשים ותשע עשרונים סולת, שהרי לכל פרי היו שלשה עשרונים (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). ולשני האילים (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בארבעה עשרונים, שהרי לכל איל מביא שני עשרונים (מעה"ק שם). ולארבע עשרה הכבשים (ראה למעלה ה"ג) מביא ארבעה עשר עשרונים, עשרון לכל כבש וכבש (מעה"ק שם), הרי ביחד חמשים ושבעה עשרונים, ואילו על שעיר החטאת אינו מביא נסכים שהרי אין טעון

קפו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 אין מערבין יין נסכי כבשים ביין נסכי פרים
16 ואילים⁹³.

(88) כלומר, כשנתערב שמן וסולתן, או שהוקטרו בפני עצמן, ראה למעלה הלכה יח. (89) משנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, של יחיד ושל ציבור, של יום בשל אמש". וכמו שפירשה אביי (שם פט: הובאו דבריו למעלה). ומה שכתב של אמש בשל יום, כלומר אם לא הביא נסכים בקרבן של אמש והביאן היום (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב, כי מביא אדם קרבנו היום, ונסכיו לאחר עשרה ימים, ראה פירוש המשנה במנחות שם). (90) היינו כשנתערבו או הוקטרו, כנ"ל. (91) שבלילתן שוה. ובהם עצמם אין שום אופן שתערובת שמנם וסולתם תפסול אותם בדיעבד, אלא שגזרו בהם מחמת פרים וכבשים, שבהם יש אופן שתערובת שמן וסולת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון שנבללו ביחד (ראה למעלה הלכה יז). [ובמין אחד ממש, כגון פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים (וראה בסמוך), לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. ובפרים וכבשים שבהם עצמם יש פסול בדיעבד, לא התירו אפילו לאחר שנתערבו, ראה להלן]. (92) [דברים אלו סותרים כל מה שכתבנו למעלה (בסמוך ולמעלה הלכה טו), שבמין אחד ממש לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. אולם בדפוס יומי וויניציאה "מערב נסכי פרים ביין נסכי אילים, ביין נסכי כבשים". והכסף-משנה תיקן: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים". אבל יש לתקן באופן אחר: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (ואין צורך לומר יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים", היינו לפי שיין נסכי כבשים ביין נסכי כבשים, מותר אף בלא נתערבו, כנ"ל]. (93) שכיון שבוה יש אופן שפסול אפילו בדיעבד - גזרו יותר. וכן הוא בפירוש"י שם ד"ה מערבין וז"ל: "והא דקתני מציעתא דמתינתן אבל אין מערבין [נסכי כבשים בנסכי פרים], היינו אפילו [כן צריך להיות] נתערבו סלתן ושמן". נמצא ששלשה אופנים בענין זה: א' פרים בפרים וכבשים בכבשים, מותר לערב יין אף לפני שעירבו שמן וסולת. ב' פרים ואילים בכבשים, אפילו נתערבו שמן וסולת אסור לערב יין. ג' פרים באילים, אם נתערבו שמן וסולת מותר לערב יין, ואם לאו - אסור.

17 כ. ולעולם⁹⁴ אין מערבין היין לכתחלה, אלא אחר
18 שנתערבה הסלת או אחר שהקטירו, כמו שבארנו⁹⁵.

(94) היינו בפרים ואילים, כנ"ל. (95) למעלה הלכה יח, וראה בהר המוריה.

סליקו להו הלכות תמידין ומוספין בסיעפתא דשמיא

הלכות פסולי המקדשין

19 יש בכללן שמונה מצות. שתי מצות עשה, ושש
20 מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל
21 קדשים שנפסלו או שהוטל בהם מום. (ב) שלא
22 לאכל פגול. (ג) שלא יותיר קדשים לאחר זמנם. (ד)

(ראה להלן הלכה יח), אבל באופן אחר - אסור, ולא הבדילו בין יחיד לציבור.

1 טז. וכל החלבים של קרבנות, בין קרבנות צבור בין
2 קרבנות יחיד⁷⁸ - אין מערבין אותן זה בזה, אלא
3 מקטירין אמורי כל קרבן וקרבן בפני עצמו⁷⁹. ואם
4 נתערבו - מקטיר הכל כאחד⁸⁰.

(78) כן נראה במנחות שם, וראה למעלה הלכה טו. (79) ברייתא בפסחים סד: ובמנחות פט: ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יד הלכה י, שנאמר (ויקרא ג, יא) "הקטירו", שלא יערב חלביו של זה בזה. וראה גם להלן פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו. (80) כן מבואר במנחות שם, ממה שמתרץ ר' יוחנן "אם נתערבו קא אמר". הרי שאם נתערבו, מקטירים ביחד. ואף כי התירין הוה נדחה - לא מטעם זה נדחה אלא מטעם אחר, אבל הדין דין אמת (הר המוריה).

5 יז. מנחות של נסכים⁸¹ שנתערבו זו בזו אחר
6 שנבלל כל מין ומין בפני עצמו - פשרות⁸².

(81) היינו סולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (82) [מין במינו, היינו כבשים ופרים או כבשים ואילים, שהם שני מינים בבליה, שכבשים בלילתם רכה (=שלשה לוגים שמן על עשרון סולת. ראה למעלה הלכה טו), ואילו פרים ואילים בלילתם עבה (=שני לוגים על עשרון, ראה למעלה שם). אבל פרים ואילים הם מין אחד לענין זה, שהרי בלילתם שווה (ראה למעלה שם), ובהם אין צורך שבלילתם תהא לחוד, אלא אם נבללו ביחד - כשרות, וראה להלן. וכן הוא במשנה שם (פט:): "אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים, ואם בללם אלו בפני עצמן וכו' ונתערבו כשירים, אם עד שלא בלל פסול". וראה להלן].

7 יח. וכיון שנבללו⁸³ המנחות⁸⁴ ונתערב שמן וסולתן
8 - הרי זה מותר לערב יין שלהן לכתחלה⁸⁵. וכן אם
9 הקטיר מנחות של נסכים כל אחת ואחת בפני
10 עצמה⁸⁶ - הרי זה מותר לערב היין שלהן⁸⁷.

(83) כאבי במנחות שם, בפירוש המשנה שם. (84) היינו פרים באילים, ראה להלן הלכה יט. (85) אבל אם לא נתערבו שמן וסולתן של הפרים והאילים, אסור לערב היין לכתחילה (ראה להלן הלכה כ). (86) כלומר שלא נתערבו. (87) שם במנחות פט: "אמר אביי, הכי קאמר מערבין יינן אם נתערב סלתן ושמן. ויינן לכתחלה לא, והתניא במה דברים אמורים בסולת ושמן, אבל יין מערבין. אלא אמר אביי, הכי קאמר, היכא דהוקטר סלתן ושמן מערבין יין לכתחילה. היכא דלא הוקטר, אם נתערב סלתן ושמן מערבין נמי יינן, ואם לאו אין מערבין, דילמא אתי לאיערובי סולת ושמן לכתחילה".

11 יט. פשעמערבים היין של נסכים⁸⁸ - יש לו לערב יין
12 נסכים של אמש בשל יום, ושל יחיד בשל צבור⁸⁹.
13 ופשעמערב⁹⁰ - מערב יין נסכי פרים ביין נסכי
14 אילים⁹¹, יין נסכי כבשים⁹² ביין נסכי כבשים; אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קפו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המרחק שבין המזבח והכותל הצפוני נקרא צפון המזבח, ויוצא מזה שעד כותל המזרח נקרא צפון, ואפשר לשחוט שם קדשי קדשים. ראה 'תוספות' שם ד"ה ובטמאים. (אמנם גם לדעת רבינו יוצא שהשער נמצא במרחק שתי אמות מצפונה של מזבח, אבל בן אדם שידי ארוכות קצת - יכול להגיע).

פרק ראשון

(1) יבאר הפסולין לעבודה אם מותרין לשחוט קדשים לכתחילה, אם צריך כוונה בשחיטת קדשים, והשוחטם שלא במקומם.

א. פ'ל² הפסולין³ לעבודה⁴ מתרין לשחוט קדשים לכתחילה⁵, ואפלו קדשי קדשים⁶; חוץ מן הטמא, שאינו שוחט לכתחילה, ואף על פי שהוא חוץ לעזרה⁷ ופשת ידיו⁸ ושחט בעזרה, גזרה שמא יגע בכשר⁹.

(2) משנה, זבחים לא, ב. (3) כגון זר (שאינו מזרע אהרן הכהן), בעל מום, ערל טמא. בפ"ט מהל' ביאת מקדש הט"ו, מונה רבינו שמונה עשר פסולים לעבודה, ראה שם. (4) הקרבת קרבנות בבית המקדש. קרבנות בהמה, אבל עופות אינם נשחטים אלא נמלקים בצפון, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו" ומליקה טעונה כהן כשר (לקמן פ"ז ה"א). (5) במשנה, אמנם כתוב: "ששחטו", ומשמע שרק בדיעבד כשר, אבל לכתחילה לא ישחוט, אולם בגמרא (שם לב.) פירשו, שמשום טמאים, נקטה המשנה לשון דיעבד, שטמאים אסורים לשחוט לכתחילה שמא יגעו בבשר ויטמאוהו, וכן מסיים כאן רבינו. (6) הקרבנות המקודשים ביותר, והם: חטאות, אשמות, עולות, ושלמי ציבור, היינו שני כבשים שהקריבו בחג השבועות עם שתי הלחם. (7) שלש עזרות היו בבית המקדש: עזרת נשים, עזרת ישראל ועזרת כהנים, וסתם עזרה פירושה עזרת ישראל, שממנה ולצד מערב נקרא "מחנה שכינה", וכל הטמאים אסורים להכנס לה מן התורה. (8) לפני העזרה, מקום שחיטת קדשים, אמנם רבינו פסק בפ"ג מהל' ביאת המקדש הי"ח, שחכמים אסרו הכנסת חלק מגוף הטמא לעזרה (בלשון התלמוד: ביאה במקצת שמה ביאה), מדובר כאן כשעבר על איסור דרבנן והכניס ידו, אסור לו לשחוט אפילו אגב הוצאת היד. אגב, גם לפני שהכניס ידו לעזרה עבר על איסור דרבנן בכניסתו לעזרת נשים (ראה הל' ביאת מקדש פ"ג ה"ו). וכל זה נאמר באדם שנטמא בנגיעת שרץ וכדומה שאינו מטמא כלים אבל אם נטמא במת, הרי הוא מטמא את הסכין והיא מטמאה את הבשר ונפסל הקרבן אפילו בדיעבד (רש"י שם במשנה). (9) ויש לשאול: בשלמא בקדשים קלים (שלמים, תודה ודומיהם) שנשחטים בכל מקום בעזרה, אפשר לו לנגוע, כשהקרבן נשחט על יד השער ממש, אבל קדשי קדשים נשחטים בצפונה של המזבח (ויקרא א, יא: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה") והמזבח רחוק מכותל המזרח עשרים ושתים אמות, וכיצד יגע בבשר? לשחוט אפשר בסכין ארוכה, אבל נגיעה מטמאה רק בידו ממש. אולם לשית רבינו בפ"ה מהל' בית הבחירה הט"ו אין מקום לקושיה זו. רבינו כתב שם, שכל חלק העזרה הנמצא בחלק הצפוני של העזרה בשטח

ב. ואם עבר ושחט - הזבח פשר. וכן פר פ'הן גדול של יום הכפורים¹⁰, אף על פי שנאמר בו: ושחט אהרן¹¹, אם שחטו זר - פשר. אף פרה אדמה¹² ששחטה זר - פשרה. שאין לה שחיטה פסולה בזר¹³.

(10) יומא מב, א. מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו בדיני איסור והיתר, וגם רבי יוחנן שם (מג): דעתו כרב. (11) רבינו הסתמך על הכתוב למעלה: והקריב "אהרן" את פר החטאת אשר לו. (12) כשמואל ורבי יוחנן שם, נגד דעת רב. כלל בדיני - רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן. (13) ב'תורת כהנים' ויקרא פרשתא ד, שנינו: "יכול אף לשחיטה (צריך כהן כשר)? תלמוד לומר: ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם - מקבלה (קבלת הדם בכלי שרת) ואילך מצוות כהונה". כלומר, מפני שבשחיטה נאמר סתם "ושחט", ובהקריבה כתוב "בני אהרן", משמע ששחיטה כשרה גם בזר. וכל הפסולים האחרים, דינם כזר (מובא בגמרא שם לב.).

ג. השוחט את הקדשים ולא נתפזן לשחיטה, אלא קמתעסק¹⁴ - הרי אלו פסולין¹⁵, עד שיתפזן לשחיטה¹⁶.

(14) אינו מתכוון לזביחה אלא כעוסק במשהו אחר (שם מז.). (15) בעיה שנפתרה שם. ראה רש"י 'תוספות' שם.

ד. ולא ישחט שני ראשים¹⁶ כאחד בקדשים. ואם שחט - הרי אלו כשרים¹⁷.

(16) בסכין ארוכה. (17) משנה, חולין ל, ב: "השוחט שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה" כלומר, לכתחילה אסור. ושם כט, א - אמרו שמדובר בקדשים, כי בחולין מותר אפילו לכתחילה.

ה. אבל שנים שוחטין¹⁸ בהמה אחת בקדשים כחליין¹⁹.

(18) שנים או חזים בסכין אחת ושוחטים. ומותר אפילו לכתחילה (כחכמים שם ל.).

ו. הקטן אינו שוחט קדשים אף על פי שהגדול עומד על גביו¹⁹; שהקדשים צריכין מחשבה, וקטן אין לו מחשבה. אפלו היתה מחשבתו נפרדת מתוך מעשיו - אינה מחשבה להקל, אלא להמיר²⁰. כיצד? היתה עולה עומדת בדרום²¹, ומשכה הקטן והביאה לצפון ושחטה, שהרי ממעשיו נפר שמשבתו לשחיטת קדשים - הרי זו פסולה²².

קפת שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ב ניסן – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

המקומות בבית המקדש שמחוץ לחומותיה. (33) שם לב, ב: "ושחט את בן הבקר לפני ה'" (שם א, ה) ולא שוחט לפני ה'.

יב. הכניס ידו וקבל - קבלתו פסולה³⁴. אפלו הכניס ראשו ורבו³⁵, אפלו היה העובד פלו בפנים וציצתו³⁶ בחוץ - עבודתו פסולה; שנאמר: כבאכם³⁷ אל אהל מועד - עד שציבאו פלן.

(34) מהכתוב (דברים י, ח) "לעמוד לפני ה' לשרתו", למדנו שכל שירות צריכה להיות לפני ה', היינו בפנים העזרה, והמקבל צריך להיות במקום קבלת הדם כמו בקדשי קדשים (למעלה ה"ט). (35) שם בברייתא: "הכניס ראשו ורובו, כאילו לא נכנס". (36) שער ראשו, מלשון הנביא (יחזקאל ח, ג): ויקחני בציצת ראשי. (37) בגמרא שם מובא הפסוק: "בבואם אל אהל מועד" (שמות כח, מג). ולפלא שרבינו העדיף להביא את המקרא המאוחר.

יג. פרקסה הפהמה³⁸ ויצאת לחוץ³⁹ אחר קבלת דמה⁴⁰ - פשרה⁴¹; שאפלו יצאו האמורין והבשר קדם זריקה בקדשים קלים - הוצב פשר, פמו שיחבאר⁴².

(38) מדובר בקדשים קלים. (39) חוץ לחומת העזרה. (40) אבל יצאה כולה לפני קבלת הדם – נפסל דם הנפש ביוצא. וכן משמע מדבריו למעלה הי"א "פירכסה ויצאה לדרום וחזרה לצפון ואחר כך קיבל דמה בצפון – כשירה". ומשמע שאם יצאה לחוץ – פסולה, מפני שהשחיטה מקדשת את הבשר (והריטב"א (חולין ג) דעתו, שהסכין אע"פ שהיא כלי שרת, אינה מקדשת קידוש גמור כדי ליפסול ביוצא, מפני שהשחיטה אינה עבודה וכשירה בור, וקבלת הדם היא המקדשת, ולכן אפילו יצאה לחוץ לפני קבלה – כשירה). (41) מקטירים את האימורים והבשר נאכל. מדובר בחזרה לפני זריקה ולפיכך כשרה, כי הזריקה עושה את האימורים קדשי קדשים, ולפני כן הם קדשים קלים ואינם נפסלים ביוצא (מבי"ט ב'קריט ספר). וראה רש"י שם פט: ד"ה "הוא הדין", שכתב: שזריקה עושה אותן קדשי קדשים. (42) לקמן הל' ב"לג.

יד. היתה הפהמה פלה בפנים ורגליה בחוץ ושחטה - הוצב פסול⁴³; שנאמר: והביאום לה' - עד שתהיה פלה בפנים⁴⁴.

(43) שם כו, א. (דעת ה'תוספות' שם ד"ה חתך, שבדיעבד כשר, וכדבריהם יש להוכיח מלשוננו של שמואל שם, שבכל הדינים שבמכלול האיבעיות שם, אמר בפירוש "פסולה". מה שאין כן בדין זה הביא את הפסוק. וברשי' "עד שתהא כולה בפנים", ולא אמר פסולה. וצ"ע למה פסק רבינו פסולה). (44) שם. פסוק זה מדבר בקדשים קלים, שהרי הכתוב מסתיים: "וזבחו זבחי שלמים לה' אותם", ומובן, שקדשי קדשים לא כן-שכן.

טו. שחטה⁴⁵ והיא פלה בפנים, ואחר כך הוציאה רגלה לחוץ - חותך הבשר עד שהוא מגיע לעצם⁴⁶

(19) בחולין יב, ב - אמרו, ששחיטת קטן בחולין כשרה אם גדול עומד על גביו, משום ששחיטה אינה צריכה כוונה. ומשמע מזה, שבקדשים שצריכים כוונה בשחיטה, שחיטת קטן פסולה, אפילו כשגדול עומד על גביו. (20) שם במסקנה אמרו, שאפילו שמשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אין לקטן מחשבה מן התורה אלא מדרבנן, כלומר שחכמים החמירו בדבר, במקרה שעלידידה תצא חומרא ולא קולא, כגון אם הקטן ישחוט ויאמר שכוונתו לזרוק את הדם למחר – הוצב פסול מדרבנן, כמו גדול שאמר כך. (21) בדרומו של המזבח, ועולה נשחטת רק בצפון, לקמן ה"ז.

ז. קדשי קדשים ושחטו בדרום או שחטו בדרום - פסולין²².

(22) משנה, זבחים מז, א: "שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון". ובגמרא שם מז, א - דרשו מן המקרא שגם בדיעבד פסולים, אם לא נשחטו בצפון.

ח. היה עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט - שחיטתו פשרה²³.

(23) שם מז, ב - למדו דין זה מהכתוב: "ושחט אותו וגו' צפונה" (ויקרא א, יא) אותו בצפון ולא שוחט בצפון. ראה 'תוספות' שם ד"ה אותו.

ט. היה עומד בדרום והושיט ידו וקבל הדם בצפון - קבלתו פסולה²⁴.

(24) שם מז, א: "ולקח הכהן" – לו יקח, כלומר, גם את עצמו יקח לצפון.

י. הכניס ראשו ורבו לצפון - הרי הוא פסול²⁵.

(25) ברייתא, שם כו, א. רובו ככולו.

יא. שחטה בצפון²⁶ ופרקסה ויצאת לדרום²⁷, אפלו הוציאה לדרום - פשרה²⁸. פרקסה ויצאת לדרום וחזרה לצפון, ואחר כך קבל דמה בצפון - פשרה²⁹. וכן³⁰ קדשים קלים³¹ שהיו בפנים ועמד חוץ לעזרה³² והכניס ידו לפנים ושחט - שחיטתו פשרה³³.

(26) שם. (27) שם צב, ב. (28) מדובר כשיצאה לדרום אחר קבלת הדם, ומשמיענו, שהוצב לא נפסל ביוצא, כי פסול יוצא נאמר ביצא מחוץ לחומת העזרה בקדשי קדשים, או מחוץ לחומת ירושלים בקדשים קלים. (29) רבינו מפרש, שמה שאמרו שם כו, א: "וחזרה כשרה", הכוונה שאם קיבל את הדם אחרי שחזרה לצפון – כשירה אע"פ שבין שחיטה לקבלה היתה בדרום (כסף-משנה). ורש"י שם פירש אחרת. (30) כאן מתחילה הלכה יב. כן הוא בכ"מ, וכן נראה גם בדפוס רומי ר"מ. (31) תורה, שלמי יחיד, בכור מעשר בהמה ופסח. (32) מחוץ לעזרת ישראל (ראה למעלה אות ו), וקדשים קלים נשחטים בתוך העזרה בלבד, שנאמר בדין שלמים (ויקרא ג, ב) "ושחטו פתח אהל מועד", ורק עזרת ישראל היא פתח אהל מועד ולא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שְׁשַׁחַט מְעוּטָן בְּדָרוֹם וּגְמָרָן בְּצָפוֹן⁵⁴ - פְּסוּלִין; 13 שְׁשִׁישָׁה לַשְּׁחִיטָה מִתְחַלְתָּהּ וְעַד סוּף⁵⁵.

(53) בקדשים קלים. (54) בקדשי קדשים. (55) אע"פ שהבהמה אינה ניתרת אלא עם שחיטת רוב הסימנים, אין אנו אומרים שרק המעשה האחרון הוא השחיטה והרי הוא היה בהכשר, אלא כל השחיטה מתחילתה ועד סופה צריכה להיות כדונה (כרבי יוחנן כט:).

14 יט. נִתְּלָה וְקָבַל הָדָם⁵⁶ מִצְוָאָה בְּהֶמָּה הַמִּנְחָה 15 בַּקָּרָקַע - פְּסוּלִין⁵⁷; שְׁאֵין דֶּרֶךְ שִׁירוֹת בִּכְךָ.

(56) כשהוא באויר. (57) בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. מפני שקבלה היא שירות, ואין זו דרך שירות לפני ה'. ראה למעלה הערה נ.

16 כ. הִיָּה עוֹמֵד בְּעֶזְרָה וְתֵלָה הַמְזוּרָק⁵⁸ בִּידוֹ וְקָבַל הָדָם 17 בְּאֵוִיר⁵⁹, אוֹ שֶׁהִגְבִּיָּה בְּהֶמָּה וְקָבַל הָדָם בְּאֵוִיר - 18 בְּשֵׁר; שְׁאֵוִיר הַמָּקוֹם בְּמָקוֹם.

(58) אגן: ספל גדול. (59) הקבלה הרגילה היא שמניח המזרק על הקרקע סמוך לצואר הבהמה והדם מקלח לתוכו, ומשמיענו רבינו שאם קיבל באויר גס-כֵּן כשר, ואינו דומה לשחיטה בהלכה ט"ז, כי בקבלה לא אמרה תורה "על ירך" (זבחים כו:).

19 כא. נִתֵּן מְזוּרָק לְתוֹף מְזוּרָק וְקָבַל⁶⁰ - בְּשֵׁר; מִין 20 בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוּצָין⁶¹. הַנִּיחַ סִיב⁶² בְּתוֹף הַמְזוּרָק וְקָבַל 21 - בְּשֵׁר; מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיב חֲלוּל⁶³, וְהָרִי הָדָם יוֹרֵד לְתוֹף 22 הַמְזוּרָק, וְאֵין פָּאָן חֲצִיצָה. אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן בְּקִמְצָת 23 הַמִּנְחָה⁶⁴ וְקִמֵּץ מִתוֹף הַסִּיב - פְּסוּלָה⁶⁵.

(60) והמזרק החיצון חוצץ בין יד הכהן למזרק שהדם בו, ונמצא שאין קבלה ביד כהן. (61) בעיה של רמי בר יחזקאל, יומא נח, א. ושם לא נפתרה, אבל רבינו מסתמך על רבא (סוכה לא.) בלולב שהתיר לאוגדו בסיב של דקל מפני שמין במינו אינו חוצץ. כסף-משנה. (62) כעין חוט הגדל בדקל ומתפצל ונכרך סביב הדקל. (63) כלומר, שם נקבובי, יש בו הרבה חלולים דקים, ולפיכך הוא סופג. שם, בעיה שנפשטה. (64) סולת, ואינה נספגת. (65) שם, כ"ש אומרים'.

24 כב. קָבַלְתָּ הָדָם וְהוֹלָכְתָּ לְמִזְבֵּחַ וְזִירְתָּהּ, וְכֵן 25 הוֹלַכְתָּ אֵיבָרִים⁶⁶ לְכַבֵּשׁ⁶⁷ - כָּל אֶחָת מֵאֵלוֹ אֵינָה 26 בְּשִׁירָה אֲלָא בְּכֶהֱן הַבָּשָׂר לְעִבּוּדָה⁶⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ 27 בְּקִמְצָת הַמִּנְחָה⁶⁹ וּבְמִלְקֵת הָעוֹף.

(66) חלקי הקרבן שמקטירים אותם על המזבח. (67) קרש רחב שש עשרה אמות, ראשו אחד על הרצפה והשני מגיע לראש המזבח, והכהנים עולים בו לראש המזבח. (68) זבחים יד, ב. (69) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ב: "והכהן מוליכה".

28 כג. וְהוֹלַכְתָּ שְׁלָא בְּרִגְלָה⁷⁰ - אֵינָה הוֹלַכְתָּ⁷¹. לְפִיכָף, 29 כִּהֵן גְּדוּל⁷² שֶׁקָּבַל אֶת הָדָם וְעוֹמֵד בְּמָקוֹמוֹ וְזָרְקוֹ 30 לְמִזְבֵּחַ - נִפְסָל הַזֶּבֶחַ.

1 וְאַחֵר כֶּף מִקָּבַל הָדָם⁴⁷. וְאִם קָבַל וְאַחֵר כֶּף חֲתָה - 2 פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁמִּנּוּחִית⁴⁸ הַבָּשָׂר שֶׁבְּחוּץ. וּבְקִדְשִׁים 3 קָלִים אֵין צָרִיף לְחֲתוּף, אֲלָא מַחְזִיר רִגְלָה⁴⁹ לְפָנִים 4 וּמִקָּבַל; שֶׁבָּשָׂר קִדְשִׁים [קָלִים] שֶׁיֵּצֵא קֹדֶם זִרְיָקָה⁵⁰ 5 - בְּשֵׁר.

(45) שם כה, ב. כו, א. מימרא של רבי אלעזר לדעת אבימי. (46) ואינו חותך את העצם, שאם יחתוך תהיה בעלת מום בשעת קבלת הדם, ורבי זירא (שם) פוסל מום בין שחיטה לקבלה. (47) מה שיצא לחוץ נפסל ביוצא, ואם אינו מפריד לפני קבלה את הבשר שיצא, הרי מתערבת שמנוניתו בדם המתקבל בכלי שרת ופוסלת את כולו (ראה בהערה הבאה). (48) פירוש, הדם שיוצא מבשר האיברים אינו נקרא דם לענין זריקה על המזבח, ואין חייבים כרת על אכילתו (רבינו פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ד), ולפיכך אינו נפסל ביוצא כדם, וגם אין לפוסלו כבשר היוצא שהרי אינו בשר ודינו כמים (כסף-משנה). אבל שמנונית דינה כבשר, ונפסלה ביוצא ומתערבת בדם ונפסל כולו. גמרא ורש"י שם. (49) אע"פ שהכתוב "והביאום לה" נאמר בשחיטה בלבד (ראה הלכה יד) צריך להחזיר הרגלים לפני זריקה, ולא מפני פסול יוצא, שהרי קדשים קלים אינם נפסלים כשיוצא חוץ לעזרה, אלא מפני שזריקת הדם אינה מתירה באכילה אלא מה שהוא באותה שעה בפנים, כמו שכתב רבינו לקמן בהל"ב: "והזריקה מועלת ליוצא לשרפו, אבל לא לאכלו". (בכסף-משנה אמנם נדחק לפרש שהכוונה ליוצא חוץ לירושלים, אבל הר"י קורקוס, הובא בכסף-משנה לקמן פ"ט ה"ג מפרש דברי רבינו אפילו ביצא חוץ לעזרה. וראה הערותינו בהלכות לב ולג). (50) פירוש, אפילו קודם זריקה כשר, כרבי יוחנן שם פט, ב. ולאחר זריקה פשוט שכשר, שהרי נאכל בכל העיר. הראב"ד כותב כאן: "אפילו לאחר זריקה". נראה שהתכוון לומר אפילו אם נשאר בחוץ עד אחר זריקה כשר, וזה מתאים לשיתו בהשגותיו לקמן בהל"ב, ובזה מסולקת תמיהתו של בעל 'לחם משנה' עליו. אבל דעת רבינו אינה כן, אלא כמו שכתבנו.

6 טז. תֵּלָה הַבְּהֶמָּה וְשִׁחְטָהּ בְּאֵוִיר הָעֶזְרָה - פְּסוּלָה⁵¹; 7 שְׁנֵאמַר: עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ - עַד שֶׁיִּשְׁחָטוּ בְּאַרְץ.

(51) שם כו, א. דעת אבוח דשמואל ונימוקו. 8 יז. הִיָּתָה הַבְּהֶמָּה בְּאַרְץ וְנִתְּלָה וְשִׁחַט וְהוּא תִּלּוּי 9 בְּאֵוִיר⁵²: בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים - פְּסוּל, בְּקִדְשִׁים קָלִים - 10 בְּשֵׁר.

(52) טעות-סופר נפלה כאן, וה'כסף משנה' מגיה וגורס "באויר" - כשירה, תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה, בקדשי קדשים פסול (ראה הלכה הקודמת) בקדשים קלים כשר. והטעם, מפני ש"על ירך" כתוב בקדשי קדשים בלבד. ואין לפוסלו מפני שאין דרך שירות בכך, כמו נתלה וקיבל בהי"ט, משום ששחיטה אינה שירות, שהרי כשירה בור.

11 יח. שִׁחַט מְעוּט סִימָנִים בְּחוּץ וּגְמָרָן בְּפָנִים⁵³, או

קצ' שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמורים כשזרק כהלכתו, אבל אם זרק שלא כהלכתו הרי זה כאילו שפך מקצת הדם על הרצפה, ולפיכך גם הדם שנשאר במזרק כשר לזריקה (ראה לקמן פ"ד ה"ב בהערות, וראה כסף-משנה כאן. ומסתבר, שבפירושו השני התכוון לביאורו, שאם לא כן קשה ממה-נפשך: אם נשאר דם במזרק יכול כשר לזרקו, מפני שפסול אינו עושה שיריים, ואם לא נשאר - למה שלא כהלכתו כשר בלי זריקה). (84) מכיון שהולכה ברגל אינה הולכה (למעלה ה"ג) לא נפסל הקרבן ע"י הולכה זו. (85) שם טו, א. מחלוקת בני רבי חמא ורבי ינאי, ופסק לחומרא. (86) דעת רבא, שם. ואף-על-פי שכבר נתקיימה מצוות הולכה ע"י הכשר. והטעם, מאחר שהדם רחוק מן המזבח צריך להוליכו, והולכה שניה זו היא ג"כ עבודה וטעונה כהן כשר. (87) פירוש, ההולכה שנעשתה בפסול אי-אפשר לתקנה, ומה שמולך הכהן הכשר היא עבודה אחרת.

כח. קבל⁸⁸ הפסול, אם נשאר דם הנפש - חזר²⁰
הנשאר ומקבל ומוליך לזורק⁸⁹; שאין הפסולין²¹
לעבודה עושין הדם הנשאר שירים⁹⁰. חזין מן²²
הטמא⁹¹, הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הפא²³
בטמאה, כמו שבארנו - עושה שירים. כיצד? קבל²⁴
הטמא⁹², אף על פי שקבל אחריו הנשאר דם הנפש²⁵
וזרקו - נפסל הזבח; שזה שקבל הנשאר באחרונה²⁶
שירים הוא ואינו פלוס.²⁷

(88) פירוש קיבל וזרק, כי קבלה לבדה בכשר אינה עושה שיריים (כסף-משנה). (89) משנה, שם לב, א. (90) הדם שנשאר אחרי זריקה כשרה נקרא "שירי הדם" או סתם "שיריים" ואינו ראוי לזריקה, אבל זריקת פסול אינה זריקה כלל, ולהיפך הדם שנשאר ראוי לזריקה. (91) מעילה ה, א. (92) אבל פסולים אחרים אינם עושים שיריים אפילו בקיבלו וזרקו. ראה למעלה הערה פא.

כט. בהמה שחסר מאיבריה כל שהיא⁹³ אחר²⁸
שחיטה קדם קבלת הדם - נפסלה. אפלו צרם²⁹
באונה קדם קבלה - הרי זה לא קבל. שנאמר:³⁰
ולקח מדם הפר - שיהיה שלם פלו בשעת הקבלה.³¹
ואם קבל מן החסרה וזרק - הרי זה פסול.³²

(93) במקום שעושה את הבהמה בעלת מום (ראה הל' ביאת המקדש פ"ז פרטי דיני המומים). רבי זירא שם כה, ב. בכורות לט, ב.

ל. אבל אם חסרה אחר קבלה קדם זריקה, אפלו³³
אבד הנשאר קדם זריקת הדם או נשרף: אם נשתייר³⁴
פזית מן הנשאר או פזית מן האמורין - זורק את³⁵
הדם⁹⁴, ואם לאו - אינו זורק⁹⁵. ובעולה - אפלו³⁶
פחצי זית מן הנשאר וחצי זית מן האמורין, מפני³⁷
שפלה לאשים⁹⁶.³⁸

(94) "רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהם כזית בשר או כזית חלב - זורק את הדם", תוספתא פסחים פ"ו ה"ד, ותוספתא זבחים פ"ד ה"ל (לפי גירסת הגר"א).

(70) שלא זו ממקומו אלא שפך את הדם שבמזרק בכוח והגיע לקיר המזבח. (71) שם טו, א. (72) מילה זו מיותרת, ויש למחקה.

1 כד. קבל בימינו⁷³ ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו⁷⁴.
2 קבל בקלי חל - נפסל הזבח. קבל בקלי קדש ונתן⁷⁵
3 לקלי חל - יחזיר לקלי קדש⁷⁶.

(73) כדן, אבל אם קיבל בשמאלו נפסל הזבח ואין לו תקנה (משנה, שם). (74) משנה, שם לב, א. (75) שם.

4 כה. נשפך מן הפלי על הרצפה ואספו - פשר⁷⁶.
5 אבל אם נשפך מצואר הבהמה על הרצפה ואספו⁷⁷
6 ונתנו לקלי השות - נפסל הזבח⁷⁸.

(76) שם. מפני שנתקיימה כבר מצוות קבלה בכלי כהלכתה. (77) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם פירשו שדין זה נלמד מן הכתוב (ויקרא ד, ה) "ולקח... מדם הפר" דם מהפר יקבלנו, כלומר מעבירים את ה"מם" מהמילה מדם למילה הפר.

7 כו. נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא⁷⁹
8 אספו, וקבל מקצתו מצואר בהמה - הרי זה פשר⁷⁸;
9 ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש⁷⁹, לא דם⁸⁰
10 התמצית⁸⁰ ולא דם העור.

(78) ומה שאמרו שם: "צריך שיקבל כל דמו של פר", זה רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו לא קיבל כולו. רבינו הוציא דין זה מדיוק לשון המשנה: "נשפך הדם (מצואר הבהמה) על הרצפה ואספו פסול", משמע, שאם לא אספו אלא קיבל מה שנשאר מצואר הבהמה - כשר. (79) "דם היוצא בשעת שחיטה, כל זמן שיש בו אדממות" (לשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ג). (80) דם המתמצה מאיברים שונים (ברייתא, שם).

11 כז. קל הזבחים⁸¹ שקבל דמם⁸² אחד מן הפסולין⁸³
12 לעבודה, או שהוליך את הדם למזבח, או שזרקו⁸⁴
13 למזבח כהלכתו⁸⁵ - נפסל הזבח. קבל הנשאר ונתן⁸⁶
14 לפסול, ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו -
15 יחזיר לפשר⁸⁴. אבל דם שהוליכו הפסול לעבודה⁸⁷
16 והחזירו לפשר והוליכו⁸⁵, או שהוליכו הפהן תחלה⁸⁸
17 והחזירו ונתנו לפסול והוליכו⁸⁶, הואיל והוליכו⁸⁹
18 הפסול בין בתחלה בין בסוף - נפסל הזבח, שהרי⁹⁰
19 אי אפשר לתקן דבר זה⁸⁷.

(81) שם יד, ב. (82) ולא נשאר בבהמה דם הנפש שיכול כשר לקבלו. ראה הלכה כח. (83) ואפילו אם נשאר דם במזרק, אסור לזרקו על המזבח, מפני שאחרי זריקה כהלכתה נעשה שאר הדם שבמזרק שיריים, ואסור לזרקו שירי הדם על המזבח. ואע"פ שפסולים לעבודה אינם עושים שיריים (ראה לקמן הכ"ח), זה נאמר רק בדם שנשאר בצואר בהמה שלא נעשה בו מעשה וזריקה, אבל הדם שנשאר במזרק, שממנו זרק הפסול - נעשה שיריים (סברא זו כתבו ה'תוספות' שם צב. ד"ה ושיקבלו). במה דברים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ב ניסן – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהבאנו למעלה בהט"ו. אולם הכסף-משנה פירש אחרת. ראה שם).

- לג. וכן אמורי קדשים קלים שניצאו לפני זריקת דמים ונזרק הדם והם בחוץ - לא נפסלו¹⁰⁶ הזבח¹⁰⁷, ואם החזירין¹⁰⁸ - מקטירין אותן. ואף על פי שלא החזירין - חביבין עליהן משום פגול ונותר וטמא¹⁰⁹.

(106) יש שני סוגי יוצא: א. יוצא חוץ למחיצתו, היינו קדשי קדשים מחוץ לחומת העזרה, וקדשים קלים מחוץ לחומת ירושלים. וכל מה שיצא חוץ למחיצתו, בין אימורים ובין בשר, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים – נפסלו. ב. קדשים קלים שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקת הדם. כאן יש הבדל בין אימורים לבשר, כי האימורים הקרבים על המזבח קדושתם חמורה כקדשי קדשים, אבל קדושתם זו חלה עליהם רק אחרי זריקת הדם, המתירה אותם להקטרה על המזבח, אבל לפני זריקה קדושתם כקדושת הבשר (מבי"ט ב'קריית ספר' פ"א מהל' פסולי המוקדשין, וכן דעת רש"י זכאים פט. ד"ה הוא-הדין, שכתב "שזריקה עושה אותן קדשי קדשים") ולפיכך לא נפסלו ביוצא, אבל יש לדון אם הזריקה כשהאימורים בחוץ מועילה להתירם להקטרה ולהעלות עליהם קדושה חמורה. ושיטת רבינו בזה, אנו למדים משינוי לשונו בהלכה זו מלשונו בהלכה הקודמת ביצא בשר, שם כתב "הזבח כשר", משמע כשר לגמרי, וכאן כתב "לא נפסל הזבח", כלומר, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, אבל אין מקטירים את האיברים (ראה ראב"ד למעלה הט"ו סוף השגה א). אם לא תפרש כך, הרי אין כל הבדל בין דין בשר שיצא לדין אימורים, ולמה חילקם רבינו לשתי הלכות? ועוד, דין בשר נימק מפני "שסופו לצאת", והרי אימורים אין סופם לצאת, ולמה הזבח כשר? אחרי בירור זה נבין דברי רבינו בהלכה זו. (107) והבעלים יצאו ידי חובתם, אבל אסור להקטיר את האימורים ממה-נפשך: אם הועילה הזריקה לאימורים הנמצאים מחוץ לעזרה והכשירה אותם להקטרה, הרי חלה עליהם קדושה חמורה ונפסלו ביוצא ואסור להקטירם, ואם לא הועילה לקדשם, הרי לא הותרו להקטרה. (108) לפני זריקה ('אור שמח' ר'חזון איש' בהגהות שנשפחו ל"יד התורה' הוצאת "אל המקורות". וראה כסף-משנה כאן). (109) הדין הוא, שזריקת הדם קובעת איסורי פיגול ונותר וטמא. ומלמדנו רבינו כאן, שאע"פ שהאימורים היו בחוץ בשעת זריקה, נקבעו איסורים אלה, כרב פפא, זכאים צ, א - לדעת רבי עקיבא.

- לד. כל הזבחים של יחיד, בין שנטמא בשר והחלב קיים בין שנטמא חלב והבשר קיים - זורק את הדם¹¹⁰. נטמא שניהן - לא יזרק¹¹¹, ואם זרק - הרצה¹¹²; שחצין¹¹³ מרצה¹¹⁴ על הטמאה. וכן אמורין או איברי עולה שנטמאו והקטירין - הציץ מרצה, כמו שפארנו¹¹⁵. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב פלו - הרי זה זורק את הדם¹¹⁶.

(110) לכתחילה, כרבי יהושע פסחים עז, ב. (111) גמרא, שם. (112) שם. (113) ציץ הזהב שעל מצח הכהן הגדול.

ובבבלי זבחים נח, ב. ובכמה מקומות. ולמד זה מן הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", אם אין בשר (אין דם. 95) ואפילו אם נשאר חצי זית בשר וחצי זית חלב, וביחד יש כזית, כי אין כאן כזית לא לאכילת אדם ולא למזבח. (96) שעולה כולה כליל, ואם כן יש כזית שלם לאכילת מזבח (תוספתא שם, וגמרא פסחים עט. ובכמה מקומות).

1. לא. נשאר פחות מפיזית - לא יזרק⁹⁷, ואם זרק - לא הרצה⁹⁸. נפסל הבשר⁹⁹ קדם זריקה או שניצא חוץ לעזרה - לא יזרק הדם, ואם זרק - הרצה¹⁰⁰.

(97) ראה הלכה הקודמת. (98) כלומר, הקרבן לא עלה לרצון לפני ה' ופסול, בברייתא (פסחים לד:): "נפסל או שיצא... ומודה רבי יהושע שאם זרק הורצה". ובנשתייר פחות מכזית לא אמרו שרבי יהושע מודה, ומזה למד רבינו שכאן לא הורצה, וראה שם עז, א. (99) ברייתא הנזכרת. ומדובר, כשנפסל או יצא כל הבשר והאימורים, שהרי אם האימורים לא נפסלו זורק לכתחילה. ראה הלכה לד. והברייתא כתבה בשר, משום שמסתמכת על הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", ובעולה אין הבדל בין בשר ובין אימורים. ורבינו, אע"פ שהוא מתכוון לכל קדשי קדשים, נקט לשון הברייתא, כדרכו שלא לשנות מלשון הגמרא. (100) ברייתא המובאה בהערה צה. רבי יהושע סובר כרבי עקיבא תלמידו, שזריקה מועילה ליוצא להוציא מידי מעילה, והוא-הדין שמועילה להרצאה ('תוספות' שם לד: ד"ה שאם) וראה לקמן הל"ב, ולחם-משנה כאן.

4. לב. בשר קדשים קלים שניצא חוץ לעזרה קדם זריקת דמים, אף על פי שזנזק הדם והבשר בחוץ - הזבח פשוט¹⁰¹, מפני שסוף הבשר לצאת¹⁰². והזריקה מועלת¹⁰³ ליוצא לשפופו¹⁰⁴, אבל לא לאכלו¹⁰⁵.

(101) מקטירים את האימורים, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר. כרבי יוחנן, זכאים פט, ב. (102) חוץ לעזרה אחרי הזריקה, שהרי קדשים קלים נאכלים בכל ירושלים. ולפיכך לא נפסל אפילו אם נמצא בחוץ בשעת זריקת הדם. (103) תועלת מוגבלת. (104) פירוש, לענין דין שריפה, ששינוי (תוספתא פסחים פ"ו ה"ו) "זה הכלל: אירע פסול בגופו (בגוף הקרבן) ישרף מיד, בדם או בבעלים תעובר צורתו (פירוש, ילינו אותו כדי שיפסל בלינה) ויצא לבית השריפה". ומשמיענו רבינו שהזריקה הועילה שלא ישרף מיד כדין פסול בגופו אלא טעון עיבור צורה. והטעם, מפני שהבשר לא נפסל אלא שלא הותר באכילה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה טו ובהערה הבאה. וזהו דעת רבי עקיבא (מעילה ו: ז. כפי שנתפרשה שם ז: (ראה רש"י ורבינו גרשום' שם, ובסף-משנה כאן) ורבינו נקט לשון הגמרא. (105) בשר קדשים קלים אסור באכילה לפני זריקת הדם, והזריקה מתירתו, ובשר זה שלא היה בעזרה בשעת זריקה לא הותר. (פירושנו זה מסתמך על דעת הר"י קורקוס

5 שְׁנֵאֵמַר בְּדָם: עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ פְּמִים¹²⁰ - דָּם
6 שְׁנִשְׁפָּךְ פְּמִים הוּא הַנֶּחֱשָׁב פְּמִים וּמִקְבֵּל טָמְאָה;
7 אֲבָל דָּם קִדְּשִׁים, שְׂאִינוֹ נִשְׁפָּךְ פְּמִים, אֵינוֹ מִקְבֵּל
8 טָמְאָה.

119) משנה, עדיות פ"ח מ"ד: "העיד יוסי בן יועזר איש צרידה... ועל משקה בית מטבחיא דאינון דכן", פירוש שאינם מקבלים טומאה כלל. (120) בגמרא שם, למדו מכאן שדם קדשים אינו מכשיר את האוכלין לקבל טומאה (אוכלין אינם מקבלים טומאה אם לא נרטבו מעולם באחד משבעת המשקין). ורבינו סובר, שאם דם קדשים אינו מכשיר אוכלין מכל-שכן שאינו מקבל טומאה (ובהל' טומאת אוכלין פ"י ה"טז, כתב שדין זה הוא מפי הקבלה, ברור שהלימוד המוכבא כאן "אסמכתא בעלמא" היא לדעתו).

9 לז. וְדָם שֶׁשִּׁקְעָה עָלָיו חֲמָה וְלֹא נִזְרַק - נִפְסַל
10 הַזֶּבֶחַ, וְאֵם זָרָקוּ - לֹא הִרְצָה¹²¹.

(121) זבחים נו, א.

114) כתוב בתורה (שמות כח, לח) "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים", ודרשו חכמים שמרצה על טומאת הקדשים. 115) ה' ביאת המקדש פ"ד ה"ז. 116) שם עח, א. במסקנה לדעת רבי יהושע אמרו, שביחיד אסור לכתחילה ואם זרק הורצה, ובציבור – זורקים לכתחילה, ואע"פ שרבינו שם כתב שהציץ אינו מרצה על הדברים הנאכלים אלא על האימורים, זה בקרבנות יחיד, אבל בקרבנות ציבור – מרצה. וכן משמע מסיום ההלכה שם: אלא-אם-כן היתה הטומאה הדחוייה בציבור (לחם-משנה).

1 לזה. דָּם קִדְּשִׁים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְעֹזֶה - נִפְסַל¹¹⁷ הַזֶּבֶחַ,
2 וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר וְהִכְנִיסוּ וְזָרְקוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא
3 נִרְצָה¹¹⁸.

117) וצריך להביא קרבן אחר, ראה למעלה הלכה לג בהערות. 118) משנה, זבחים פב, ב: "שאינו (הציץ) מרצה על (הדם) היוצא".

4 לו. וְכָל דָּם הַקִּדְּשִׁים אֵינוֹ מִקְבֵּל טָמְאָה כָּלִל¹¹⁹.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ו'י"ב ניסן תשע"ז

יום ראשון ו' ניסן ה'תשע"ז

הלכות שכנים

פרק שנים עשר

1) נתבארו בו משפטי השותפין בשה אחד ואחד מהם בעל המצר שלה ובאו לחלוק בה, ונמשך לזה דין המוכר קרקעו לאחד ובעל המצר רוצה לקנותו שהוא קודם לכל אדם, ונתבארו בו מקצת מדיני דבר זה.

11 א. הָאֲחִין אוֹ הַשְּׁתֵּפִין שֶׁבָּאוּ לְחַלֵּק אֶת הַשָּׂדֶה וְלִטֹּל
12 פֶּל אֶחָד חֵלְקוֹ: אִם הִיתָה פְּלֵה שְׂדֵה, וְאֵין שָׁם מְקוֹם
13 טוֹב וּמְקוֹם רַע, אֲלֵא הַפֶּל אֶחָד - חוֹלְקִין לְפִי הַמִּדָּה
14 בְּלִבָּד. וְאִם אָמַר אֶחָד מֵהֶם: תִּנּוּ לִי חֵלְקִי מִצַּד זֶה,
15 בְּדִי שִׁיחָה סְמוּךְ לַשָּׂדֶה אַחֵר שְׂלִי, וְיִהְיֶה הַפֶּל שָׂדֶה
16 אַחַת - שׁוּמְעִין לוֹ², וְכּוֹפֶה אוֹתוֹ עַל זֶה; שֶׁעֲפֹכָה
17 בְּדִבְרֵי זֶה - מִדַּת סֹדֶם הִיא³. אֲבָל־אִם הָיָה חֵלֶק אֶחָד
18 מִמֶּנָּה טוֹב, אוֹ קְרוֹב לְנֹהַר יוֹתֵר, אוֹ קְרוֹב לְדֶרֶךְ⁴,
19 וְשָׂמוּ אוֹתָהּ הִיפָּה כְּנֶגֶד הָרַע⁵, וְאָמַר: תִּנּוּ לִי
20 בְּשׁוּמְאָ שְׂלִי מִצַּד זֶה - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ, אֲלֵא נוֹטֵל
21 בְּגוֹרֵל. אָמַר לָהֶם: תִּנּוּ לִי (בְּשׁוּמְאָ שְׂלִי מִצַּד זֶה)⁶
22 חֲצִי מִדָּתָה מִן הַצַּד הָרַע⁷ בְּלֹא שׁוּמְאָ, וְטֵל אֶתָּה מִן
23 הַצַּד הַטּוֹב, בְּדִי שִׁיחָה חֵלְקִי סְמוּךְ לַשָּׂדֶה שְׂלִי -
24 הוֹרוּ מִקְצַת הַגְּאוּגִים שֶׁשׁוּמְעִין לוֹ¹⁰, וְלִזְזָה דַּעֲתִי
25 נֹטָה, וְכֵן רְאִי לְדוֹן.

2) כיון ש"היתה כולה שוה, ואין שם מקום טוב ומקום רע אלא הכל אחד". וזהו מה שאמרו בבבא-בבא-בבא-בבא: "תתרי ארעתא אחד נגרא (=שתי שדות ליד נהר אחד, או ליד דרך אחת). אמר רב יוסף, כגון זה כופין על מדת סדום", שכיון ששתי השדות שוות אינם יכולים לעכב ולומר "מעלינן ליה עילויה (=מעלים אנו את מחירה, כי היא שוה אצלנו יותר) כי נכסי דבי בר מריון (שנכסיו היו משובחין, והיה מוכרם ביוקר)". וראה במגיד-משנה וכסף-משנה ולחם-משנה והגרא"א סימן קעד ס"ק ג. ובאור-שמה ציין גם למשנה במסכת דמאי פרק ו משנה ח, ובפיה"מ להרמב"ם שם. 3) שזה נהנה וזה לא חסר. 4) מקור הלכה זו הוא בדברי רב יוסף (שם): "ההוא דובן ארעא אמצרא דבי נשיה (=קנה שדה ליד השדות של בית חמיו), כי קא פלגו (=כשמת חמיהם ורצו לחלוק בנכסיו), אמר להו פליגו לי אמצראי (=חלקו לי ליד קרקעי). אמר רבה, כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, אמרי ליה אחי מעלינן ליה עילויה כנכסי דבי בר מריון". ועוד שם: "תרי ארעתא אתרי נגרי (=שתי שדות על שתי דרכים), אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, זימנין דהאי מדוויל והאי לא מדוויל (=לפעמים זו שותה מן הנהר, וזו לא שותה) והלכתא כרב יוסף" - הרי שכשיש יתרון לשדה אחת על השניה - אין שומעין לו. 5) זהו פירושו של רבינו למילה: "ניגרא", שהוזכרה בגמרא שם (לחם-משנה והגרא"א שם ס"ק ז). וראה להלן הלכה ג ובסמ"ע שם ס"ק ו. 6) כלומר: יפה במדה קטנה כנגד רעה במדה יותר גדולה. 7) כלומר: היפה הקטנה. 8) [כל המוקף בסוגריים אינו

קצב

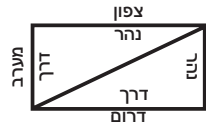
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכפירוש רב האי ברא"ש שם (פ"ט סימן כא.) (23) לדעת רב האי שם, מדובר כשהיו שלשה או ארבעה אחים או שותפים. וזהו החידוש כאן, שאם בא אחד מהם לסלק את הלווק, והלה טוען: שמא יקבל השותף הזה חלקו בצד אחר, ולא יהיה "בר מצרא" שלו - שאין זו טענה כלל, לפי שלכל שותף יש חלק בכל השטח, וכולם נחשבים בני מצרא (סמ"ע סימן קעד ס"ק ו). וראה בהערה הבאה. (24) ממה שכתב רבינו כאן: "חלקו" ולא הזכיר "קרקע", כמו להלן בהלכה ה, למד מהר"ק שבאחין ובשותפין נוהג דין זה אף במטלטלין (ועיין סף-פסמנה). [ולדעת מהר"ק זהו החידוש בשותפים, מה שאין בבר-מצרא אחד]. (25) מדין עשיית הישר והטוב, כבהלכה הבאה.

בכ"י תימן, וכן אינו במגיד-משנה ובהגהת מהר"י אבוהב. ונראה שנכפל בטעות מהשורה הקודמת, וראה בשו"ע חו"מ סימן קעד סעיף א. (9) היינו, שהוא מסכים לקבל את המחצית מן הרעה, בלי פיצוי של הכמות על חשבון האיכות, וראה להלן. (10) מקור דברים אלו בבבא-בתרא יג: "טול אתה שיעור, ואני פחות - שומעין לו (לחלק דבר שאין בו כדי חלוקה)". ואף לרשב"ג שאמר אין שומעין לו, אין זה אלא מפני שהשני טוען כנדרו: איני רוצה במתנה כי, שונא מתנות יחיה (ראה למעלה פ"א הלכה ה), אבל בנידון-דין אין זו מתנה, שהאשורן מעדיף את הזיבורית הסמוכה לשדה שלו (סמ"ע שם ס"ק ז, והגר"א ס"ק ח).

- ב. הַבְּכוֹרִי¹¹ שֶׁחֶלֶק נֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים שְׁלֹשָׁה
 בְּאֶחָד¹³. אֲבָל¹⁴ הַיָּבָם¹⁵ שֶׁחֶלֶק עִם אָחִיו בְּנִכְסֵי
 הָאָב¹⁶ - נֹטֵל חֶלֶק וְחֶלֶק אָחִיו בְּגִוּרָל; אִם עָלוּ
 בְּמָקוֹם אֶחָד - עָלוּ, וְאִם עָלוּ בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - עָלוּ¹⁷.
 (11) שם יב: מימרא של רב הונא ברבי יהושע. (12) החלק
 שנוטל כשאר אחיו וחלק הבכורה. (13) ששני החלקים
 נחשבים חלק אחד, ולמדו זאת (בבא-בבא קכד.) מן
 הפסוק (דברים כא, יז) "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת
 לו פי שנים" - הרי ששני החלקים הם כאחד. והמדובר
 כשאין החלקים שוים, שאם הם שוים - כבר השמיענו רבינו
 למעלה בהלכה ב, ששומעין לאחד שטוען: תנו לי חלקי
 בצד השדה שלי, ומה החידוש בבכור? (מגיד-משנה).
 (14) כרבא שם, שאמר שאע"פ שהיבם נקרא "בכור" בתורה,
 שנאמר (דברים כה, ו) "והיה הבכור" - אין חלוקתו כבכור.
 (15) אחד מן האחים, שייבם את אחת אחיו המת.
 (16) שייבם יורש את אחיו המת (פ"ג מהלכות נחלות הלכה
 ז.) (17) ואף כאן המדובר כשאין החלקים שווים, שאם הם
 שוים - בוודאי שומעים לו כניל" (מגיד-משנה).

(18) שם יג. ודלא כפירוש ר"ח ורש"י שם. (19) בגמרא
 שם: "חד גיסא נגרא, וחד גיסא נהרא". ומפרש רבינו
 "נגרא" - דרך. וראה למעלה
 הערה ד. (20) כציוור הזה:
 (21) כמו שכתב למעלה
 בהלכה א.

- ד. אָהד²² מן האחים או מן השתפים²³ שמבר חלקו²⁴
 לאחר - מסלקין²⁵ את הלוקח, ונותנין לו שאר
 האחים או שאר השתפים דמים שנתן והולך, כדי
 שלא יפסד זר ביניהן.

(22) בבא-מציעא קח. כרב נחמן ולא כרב יהודה בשם רב,

26) שם, כנהרדעי ולא כרב נחמן. (27) אפילו בעל-כרחו של המוכר (הגהת הרמ"א בסימן קעה סעיף ה). (28) יוצא מתוך הסוגיא בבא-מציעא קח. (29) כן נראה שם, שאמרו על בן המצר: "לתיקוני שדרתך ולא לעוונותי" - לשון הנאמר בשליח בכתובות זט: (מגיד-משנה להלן פ"ג הלכה ז). ברם אינו כשליח ממש (אור-שמח להלן פ"ג, עיין שם הלכה יא) וראה להלן הלכה יא. ובפרק יד הלכה ד והערה לא. (30) שכשם שאם הוא עצמו מוכר יש בו דין בן מצר, כן יש דין בן מצר בשלוחו שהוא כמותו, ומקור לזה ממה שאמרו בבבא-מציעא קח: שבמכירה למזונות האשה אין דין בר מצרא (ראה להלן הלכה ט), וסתם מכירה למזונות היא ע"י האלמנה שהיא כשלוחה (כתובות צז). - הרי שרק במזונות אין דין בר מצרא, אבל באופן אחר יש דין בר מצרא בשליח (הגר"א סימן קעה ס"ק יד). (31) שמכרו לאיזה צורך שהוא, ולא לצורך מזונות, ראה להלן הלכה ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרוב, או שמכר רע כדי לגאול יפה בדמיו" שאין בהם דין בר מצרא (להלן הלכה ט) לפי שאין לנו להפסיד המוכר מחמת הטוב והיושר ללוקח, כמו שכתב רש"י שם קח: ד"ה אין (רא"ש פ"ט דבבא-מציעא סימן כו, וסמ"ע שם ס"ק סג בשם ה'טור'). וראה בהגהות מיימוניות ובמגיד-משנה. ואמנם אם טען כן בן המצר לפני שמכר לאחר, יתכן ששומעין לו, וכן כתב הרמ"א סימן קעה סעיף לו לגבי "בעלים הראשונים". (49 שם. 50) שמן הראוי הוא שתשוב השדה לאשר קנהו מאתו, יותר משתבוא לאיש נכרי, ואפילו אם הוא בן המצר (מגיד-משנה). (51) בבא-מציעא שם. (52) שיכול הלוקח לטעון: הברחתי ארי מן המצר שלך, וחייב הנך להחזיק לי טובה בזה, כי מי יודע אם אתה היית מצליח לסלקו מן המצר שלך.

- ז. המוכר⁵³ לעובד פוכבים⁵⁴ - משמתי⁵⁵ אותו, עד שיקבל עליו כל אגס שיקבא מן העובד פוכבים, עד שיקנה העובד פוכבים עם בן המצר שלו בדיני ישראל בכל. ואם אגסו שלא בדין ישראל - משלם המוכר⁵⁶.

(53) שם. (54) שאין דין בר-מצרא אלא על הלוקח ולא על המוכר (גמרא ורש"י שם). (55) מטילים עליו שמתא. (56) כיון שקיבל עליו אחריות. אבל אם לא קיבל עליו אחריות - אינו חייב לשלם (מגיד-משנה), שהרי זה כמו גרמא בנוקין (הגר"א שם ס"ק צג).

- ח. השכירות - אין בה משום דין בן המצר⁵⁷.

(57) שלשה פירושים להלכה זו: א. שהמדובר בפעולת שכירות (במקום פעולת מכירה בדין בן המצר), כגון שהשכיר חצר לראובן, ושמועון בן המצר רוצה לסלק את השוכר והוא רוצה לשכרה (כסף-משנה בשם ה'טור'), שאין כאן דין בן המצר, משום שיכול המשכיר לומר לבן המצר: ראובן נאמן עלי שיפרע דמי השכירות, ואתה אינך נאמן עלי. ועוד שלפעמים יש לבן המצר בני בית מרובים (הגר"א סימן קעה ס"ק קמח). ב. שהמדובר בפעולת מכירה (כבכל דיני בן-המצר) אלא שבן-המצר אינו אלא שוכר הדר ליד החצר המכורה (כסף-משנה), שכיון שאין גוף החצר שלו אין לו דין בר-מצרא (הגר"א שם ס"ק קמט). וראה להלן הלכה יב והערה עד. ויש חולקים בזה וסוברים שדין השכירות כדין המקח (טור) שם בשם הרא"ש. ג. כשהקונה דר בשכירות בחצר ובן המצר רוצה לסלקו, ודבר זה נלמד ממה שכתוב בהלכה הבאה שהמשכן מקום ואח"כ מכרו לבעל המשכון, אע"פ שאין כאן אלא "מקום" ולא בית דירה, אין בו דין בר-מצרא, כיון שהמקום ממושכן אצלו - קליחאומר לשוכר שדר באותה חצר, שוודאי אין בו דין בר-מצרא (מגיד-משנה וכסף-משנה).

- ט. הממשכן⁵⁸ מקום⁵⁹, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו - אין בו משום דין בן המצר. וכן⁶⁰ המוכר מקום רחוק כדי לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל יפה בדמיו, או שמכר כדי לתן מנת המלה⁶¹, או שמכר לקבוצה⁶² או למזון האשה⁶³

ובראב"ד ומגיד-משנה. וגם דין זה, שבב"ד יש דין בר מצרא - נלמד מדין מזונות הנ"ל, שגם ב"ד מוכרים למזונות - הרי שבאופן אחר יש דין בר מצרא גם בבית-דין (הגר"א שם). (32) בבבא-מציעא שם אמרו: "שכן ותלמיד-חכם, תלמיד-חכם קודם. קרוב ות"ח, ת"ח קודם", וממה שאמרו "קודם - קודם", ולא אמרו "אין בו דינא דבר-מצרא", כמו שאמרו שם ביתר הדברים - נראה שכאן מדובר רק בדין קדימה, וכגון ששניהם אינם בני מצרא, אבל אם השכן או הקרוב בני מצרא - הם קודמים לתלמיד-חכם, שאף הוא צריך לקיים ועשית הישר והטוב. וראה ברי"ף, ברש"י וב'תוספות' שם. (33) אבל לא בר מצרא. (34) הוא העיקרון המוסרי של עשיית הישר והטוב, שנצטוונו לעשותו. ויש שלא נצטוונו עליה, והיא ההקדמה במכר שלא בדין בר מצרא, שאינה אלא מדת חסידות. ראה להלן פ"ד הלכה ה. (35) לשון הגמרא שם קח. בדברי נהרדעי. (36) שהחכמים הם שקבעו מה הם דרכי היושר, שהתורה מצווה עליהם, אך עצם העיקרון - יסודו בתורה גופא. (37) כלומר, שלמוכר לא איכפת למי הוא מוכר, ואין לו כל הפסד בדבר, ראה להלן. (38) שם קח: בסוף הסוגיא. (39) ובגמרא אמרו שמחלקים אותה ב"קרן זיל", היינו בארבעה אלכסוניות כזו: שיגיע לכל אחד מהמצרנים לצד המצר שלו. (40) היינו, לא לפי הרוחות, אחד לכל רוח, כדעת יש אומרים, אלא לפי המניין. שאם יש שנים ברוח אחד, וליתר הרוחות שלשה, אחד לכל רוח - מחלקים את השדה לחמשה חלקים. (41) שם. (42) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "הני ד' בני מצרני דקדים חד מיניהו וזבין, זביניה זביני" (מגיד-משנה). (43) שאז אין להם טענת בר מצרא, כמבואר להלן פ"ד הלכה ג. (44) שם בגמרא: "ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא". ולא כרש"י שפירש שהשותפות היא בקרקע, עיין שם.

- ו. המוכר⁴⁵ כל נכסיו⁴⁶ לאחד - אין בעל המצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא והאחרת⁴⁷ קנה פאחד⁴⁸. וכן⁴⁹ המוכר לפעלים הראשונים⁵⁰, או⁵¹ הלוקח⁵² מן העובד פוכבים - אין בו דין בן המצר.

(45) שם קח: (46) והם במקומות שונים. (47) [בכ"י תימן: "ואחרות". וראה בסמ"ע סימן קעה ס"ק סב, שפירש גם לפי נוסחתנו שהמדובר כשיש לו הרבה שדות, "והאחרת" ר"ל והאחרות, שאם אין לו אלא שתי שדות - יש כאן דין בר מצרא ששכח הדבר שכן המצר יקנה את שתיהן, ואין כאן שום הפסד למוכר, ראה להלן]. (48) ואילו בן המצר, אינו רוצה לקנות אלא אחת ויש הפסד למוכר (תרומת-הדשן סימן שלח, ולחם-משנה להלן פ"ג הלכה ח). ויש אומרים שאפילו אם רוצה בן המצר לקנות את כל הנכסים אינו מסלק את הלוקח "לפי שאינו מצוי שיקנה אדם כל נכסיו ביחד, לפיכך כשזודמן אחד שרוצה לקנותם, אין לו להודיע למצרן, שמא בתוך כך יחזור בו הלוקח, והרי זה דומה למוכר מקום רחוק כדי לגאול מקום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ו' ניסן – ספר קנין – הלכות שכנים קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הבאה - אין מוציאין מן הלוקח. (73) לכן המצר. (74) ולאריס אין דין בן המצר, אף שיש לו חלק ביכול. (75) ראה למעלה הלכה ח והערה נו, שהשוכר אין לו טענת בן המצר, כיון שאין לו בגוף השדה. והממשכן - גם הוא אין לו בגוף השדה, והרי הוא כשוכר שאין לו טענת בן המצר, כנ"ל.

יג. המוכר⁷⁶ ליתומים קטנים⁷⁷ - אין בו דין בעל המצר. הטוב והישר שעושים חסד עם אלו יתר מבעל המצר⁷⁸.

(76) שם. (77) דוקא יתומים קטנים. אבל יתומים גדולים, או קטנים ואינם יתומים - יש בהם דין בן המצר (מגיד-משנה). (78) שכל דינו, אף הוא, אינו אלא מטעם טוב ויושר (כנ"ל הלכה ה).

יד. וכן⁷⁹ המוכר לאשה⁸⁰ - אין בו דין בעל המצר, מפני שאין הרפה לטרח תמיד ולקנות. הואיל ולקחה, חסד הוא שמתעמד הקרקע בידה.

(79) שם. (80) שאינה אשת איש, שאם היא אשת איש, הרי היא שלוחה של בעלה (רי"ף). ויש אומרים שאף באשת איש הדין כן, אם ידעו שיש לה ממון, באופן שאין שום מקום לטענת ערמה, שהיא שליחת בעלה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

טו. מוכר⁸¹ לטמטום ואנדרוגינוס - בעל המצר יכול לסלקו, מפני שהן ספק אשה.

(81) יוצא, ממה שכתב רבינו למעלה הלכה יב, שבספק אין בעל המצר מוציא מידי הלוקח.

טז. היתה⁸² הקרקע של אחד מהן, והבגין או האילנות של אחד: אם יש לבעל הבגין או לבעל האילנות זכות⁸³ בקרקע - כל אחד מהן בן המצר⁸⁴ של חברו. לפיכך, אם מוכר אחד מהן חלקו - חברו מסלק הלוקח. אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבגין זכות בקרקע, אלא כל זמן שירצה אומר לו: עקר אילנך או הרס בגינך, ומכר בעל השדה - זכה הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבגין מסלק אותו; ואם מכר בעל הבגין או בעל האילן - הרי בעל הקרקע מסלק אותו.

(82) בבא-מציעא שם, לפי דעת הרי"ף. (83) כגון שקנה שלשה אילנות, שקנה קרקע עמה (פרק כד מהלכות מכירה הלכה א), או כגון שמכר את השדה ושייר לעצמו אילנות, שאפילו בשני אילנות השאיר קרקע לעצמו (שם הלכה ח), כמו שכתב הרי"ף שם. ויש אומרים, שאפילו אם אין לו לזה אלא זכות זמנית במקום זה, ובאותו זמן אינו יכול לומר לו עקור אילנך ובנינך - נחשב כבעל זכות בקרקע. וראה באר-הגולה סימן קעה אות ק, וסמ"ע שם ס"ק צד. (84) מהשו"ע סימן קעה סעיף נא, נראה שיש לו אף דין של שותף, שהוא יותר מוכר-מצרא, וראה סמ"ע שם ס"ק צג.

יז. היתה⁸⁵ מפסיק בינו ובין מצר של חברו ורכב⁸⁶

או הבנות⁶⁴ - אין באתר מאלו דין בן המצר, אלא זכה הלוקח.

(58) שם קח: (59) היינו, שטח קרקעי מסויים ולא בית. וראה למעלה הערה נו, ובהגהות מיימוניות אות י בשם ר"ת. (60) שם. (61) מס גולגולת. (62) שהבעל חייב בקבורת אשתו (פי"ב מהלכות אישות הלכה ב). (63) האלמנה. (64) שתנאי כתובה הוא - שבנות אשתו ממנו, נזיונות מנכסיו אחר מותו, עד שתתארסנה (הלכות אישות שם).

י. ולמה אין בהן דין בן המצר? שכל אלו טרודין⁶⁵ הן למכר, ומשום צרך גדול מוכרין, ואם תאמר יש בהן דין בן המצר - לא ימצאו לוקח, שהרי אומר: למה אטרח ואקח פדי שכיבא זה ויסלק אותי? ואין הבעלים יכולין להמתין עד שכיבא בעל המצר מעות וינקנה.

(65) בשדה קרוב ויפה, שמא ביתניים עד שיוודע למצרן, יקנה אחר אותה שדה, שהוא רוצה לקנות (שו"ע סימן קעה, סעיף מב). ובמנת המלך שמא "יכעוס שוטר המלך" (רש"י שם). במזונות, שמא ביתניים לא יהיה להן ממה להתפרנס, ובקבורה משום בזיון המת (רש"י שם). (66) באופנים שאין בהם דין בר-מצרא, כמבואר למעלה הלכה ט.

יא. הרי שטען הלוקח ואמר: מפני המס וכיוצא⁶⁶ מוכר לו המוכר, ובעל המצר אומר: שקר אתה טוען, לבטל זכותי - על בעל המצר להביא ראיה⁶⁷, ואחר כך יוציא מיד הלוקח; ואם לא הביא ראיה - ישבע הלוקח הסתם⁶⁸.

(67) שזכותו של בן המצר היא רק מדבריהם (מדרבנן), ולפיכך הוא נקרא "מוציא" ועליו להביא ראיה (מגיד-משנה). ומכאן שהלוקח אינו נחשב לשליח ממש (ראה למעלה הלכה ה), שאם כן היה בן המצר נחשב למוחזק (אור-שמוח). (68) כדין כל מוחזק הכופר בטענת המוציא, שנשבע שבועת כופר הכל, מדרבנן.

יב. אפלו⁶⁹ היה שם בדבר ספק⁷⁰ - אין הלוקח מסתלק אלא בראיה⁷¹ ברורה שהביא בעל המצר. לפיכך⁷², אם טען הלוקח ואמר⁷³: גזלן אתה לשדה זו, אריס⁷⁴ אתה לשדה זו, או שוכר או ממשכן⁷⁵ - צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל המצר, ושהקרקע זו בהזקתו. וכן כל פיוצא בזה.

(69) זה מסברת רבינו. (70) שאין הלוקח בא בטענת ודאי, אלא טוען מספק, שמא מכר לו המוכר משום מס וכיוצא בו (סמ"ע סימן קעה, ס"ק עט). (71) שהרי הוא המוחזק, ואין מוציאין ממנו מספק. והרי זה דומה לאומר לחבירו: מנה לי בידך, והלה אומר: איני יודע אם נתחייבתי לך - שפטור (בבא-קמא קיח. ורמב"ם פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח). (72) רוצה לומר, כיון שבספק אין מוציאין מידי הלוקח - הוא-הדין אם הוא טוען טענה רחוקה, כגון זו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביניהם - נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל מאתיים וזו" -
 כאן שנתפס בהערמה, אינו נאמן. ועוד ששם מדובר באופן
 שידוע שנתן מאתיים, אלא שהוא טוען שעשו קנוניא
 ביניהם (לחם משנה).
 ג. ה'ה' ¹³ כְּתוּב בַּשֹּׁטֶר מִתְּנָה: וְקִבַּלְתִּי עָלַי אֲחֵרִיּוֹת
 מִתְּנָה זֹה, שְׁאֵם תֵּצֵא מִיָּדוֹ אֶתֶּן לוֹ מֵאֲתִים - נוֹתֵן לוֹ
 בֶּן הַמָּצֵר מֵאֲתִים וְאַחֵר כֶּף מְסֻלָּקוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ
 שְׂוֵה אֵלָא מְנָה.¹⁴

(13) אף זה ברי"ף שם. (14) אף כאן לא נתפס בהערמה
 ולפיכך נאמן הוא על כך, כמו שכתב רבינו להלן פרק י"ד
 הלכה ד.

ד. הַחֲלִיף חָצֵר ¹⁵ בַּחֲצֵר - אֵין בָּהּ דִּין בַּעַל הַמָּצֵר.¹⁶
 הַחֲלִיף חָצֵר בְּבִהְמָה אוֹ בַּמְטַלְטֵלִין - רוֹאִין דְּמִי¹⁷
 אוֹתָהּ בְּבִהְמָה אוֹ דְּמִי אוֹתָם בַּמְטַלְטֵלִין, וְנוֹתֵן לוֹ
 בֶּן הַמָּצֵר וּמְסֻלָּקוֹ. וְאִינוֹ יוֹכֵל לֹמַר לוֹ: תֵּן לִי
 כֶּמָּה ¹⁸ שְׁלֶקְחָתִי בּוֹ, שְׂוֵה הָעֵרְמָה הִיא¹⁹, וְאִינָהּ
 מוֹעֵלֶת כָּלּוּם.²⁰

(15) מכאן שאף בבתיים יש דין בן מצר (מגיד משנה, וראה
 למעלה פרק י"ב הלכה יז). (16) שהמוכר יכול לטעון,
 שהוא מעוניין רק בחצירו של הלוקח שהיא טובה בעיניו
 ואינו רוצה כתמורה את החצר של בן המצר. (17) ואינו
 חייב להמציא לו בהמה או מטלטלין כיצא בהן. ועל אחת
 כמה שאינו יכול לטעון שרק בהמה זו או מטלטלין אלו
 טובים בעיניו, כמו שטוען כן בהחליף חצר בחצר (למעלה).
 וראה עוד להלן. (18) בכסף משנה להלן פרק י"ד הלכה
 א הביא "כמו" וכן הוא בשולחן ערוך שם סעיף כד. ופירש
 הסמ"ע שם סעיף קטן מא שדורש דווקא בהמה או
 מטלטלין, וכן הוא בכתב"ד תימן: "כמין". (19) בין
 המוכר והלוקח, שהרי כשיהיה לו דמי שוויה יוכל לקנות
 אחרים (סמ"ע שם), מה שאין כן בקרקע, שלפעמים צריך
 דווקא קרקע זו ולא אחרת.

ה. מְכָר ²⁰ לוֹ קֶרְקַע מְעֻט בְּאֻמָּצֵע שְׂדֵהוּ, וְאַחֵר כֶּף
 מְכָר לוֹ קֶרְקַע בְּצֵד אוֹתָהּ שְׂדֵה בְּאֻמָּצֵע²¹ - רוֹאִין:
 אִם אוֹתוֹ הַמְעֻט שְׂמֵכֵר לוֹ תִּחְלָה הִיא עֲדִית אוֹ
 זְבוּרִית²² לִגְבִּי זֹאת הַקֶּרְקַע שְׂמֵכֵר לוֹ בְּאַחֲרֹנָה -
 זָכָה הַלּוֹקֵחַ, וְאֵין בֶּן הַמָּצֵר יוֹכֵל לְסַלֵּקוֹ, שְׁהֵרִי הוּא
 עֲצָמוֹ בֶּן מָצֵר הוּא מְפִנִּי אוֹתוֹ מְעֻט שְׂקָנָה בְּאֻמָּצֵע;
 וְאִם ²³ אוֹתוֹ מְעֻט שְׂקָנָה בְּאֻמָּצֵע כְּמוֹ זֹאת שְׂמֵכֵר לוֹ
 בְּסוֹף מָצְדוֹ - הֵרִי זֶה מְעֵרִים²⁴, וְכֵן הַמָּצֵר מְסֻלָּק
 אוֹתוֹ מִן הַשְּׂדֵה שְׂקָנָה בְּסוֹף²⁵.

(20) ושדות המוכר מקיפות מכל צד, שעדיין אין מקום
 לטענת בן מצר. (21) ומעכשיו יש טענות מצד בני המצר.
 (22) היינו, שיש איזה שינוי שהוא, בין הקרקע שקנה ויתר
 השטח, לטוב או לרע, שאז אנו אומרים, שיש טעם מוסבר
 למה קנה הלוקח דווקא חתיכת קרקע זו, וזה בגלל השוני
 שבה, שרצוי לו מאיזה טעם שהוא, ואין אנו חושדים בו
 בהערמה לסלק את טענת בן המצר. (23) בגמרא שם.

1 דְּקָלִים אוֹ בְּנֵי גְבוּהָ⁸⁷ וְחִזָּק אוֹ גְּמָא⁸⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
 2 - רוֹאִין: אִם יוֹכֵל לְהַכְנִים אֶפְלוֹ תִּלְמָם⁸⁹ אַחֵר בְּתוֹךְ
 3 הַדָּבָר הַמְּפֻסֵּק, עַד שְׁוִיתָעֲרָבוּ שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת - הֵרִי זֶה
 4 בֶּן מָצֵר שָׁלוֹ, וּמְסֻלָּק הַלּוֹקֵחַ; וְאִם לֹא - אִינוֹ
 5 מְסֻלָּק הַלּוֹקֵחַ⁹⁰.

(85) בבא-מציעא שם. (86) הרבה דקלים יחד, סמוכים
 ורכובים זה על זה. (87) כפירוש אחר ברי"ף שם למילה
 התלמודית: "משוניתא". (88) מלשון הפסוק באיוב ח, יא:
 "היגאה גמא בלא בצח", והיינו קנה הגדל בביצה, מקום
 שאי-אפשר לזרוע, וראה סמ"ע סימן קעה ס"ק מו.
 (89) שורת המענה. (90) ואע"פ שבתיים מחולקים בכתלים,
 ובכל זאת יש בהם דין בן המצר (ראה להלן פי"ג הלכה ד)
 - בתיים דרכם לחברם בפתחים שבין אחד לשני (מגיד-משנה
 בשם רשב"א). ויש חולקים וסוברים שבבתיים באמת אין דין
 בר-מצרא מהטעם הנ"ל (שם בשם ר"ת).

יום שני ז' ניסן ה'תשע"ז

פרק שלשה עשר

(1) נתבארו בו מקצת מדיני בעל המצר במתנה ומכירה
 וחליפין, ולא נשלמו.

6 א. הַנוֹתֵן² מִתְּנָה - אֵין³ בָּהּ דִּין בֶּן הַמָּצֵר. הֵיכָה
 7 כְּתוּב בַּשֹּׁטֶר מִתְּנָה, שְׁאֲחֵרִיּוֹת⁵ מִתְּנָה זֹה עַל הַנוֹתֵן -
 8 יֵשׁ בָּהּ דִּין בֶּן הַמָּצֵר; הוֹאִיל⁶ וְיֵשׁ בָּהּ אֲחֵרִיּוֹת -
 9 מְכִירָה הִיא, וְלֹא קֶתֶב מִתְּנָה אֵלָא לְכַטֵּל זְכוֹת בֶּן
 10 הַמָּצֵר⁷. וְכִמָּה נוֹתֵן לוֹ? מֶה שְׁהִיא שְׁוֵה.

(2) בבא מציעא קח: (3) שאין המקבל יכול להשיג מתנה
 במקום אחר, ואין כאן משום עשיית הישר והטוב. ועוד
 שהמוכר אומר לו, לזה אני רוצה ליתן מתנה ולך אין אני
 רוצה, ועיין לחם משנה להלן פרק י"ד הלכה ד, וסמ"ע סימן
 קעה סעיף קטן קא. (4) שם, מימרא של אמימר.
 (5) במקרה ויחטפו את השדה ממקבל המתנה. (6) כן כתב
 הרי"ף שם. (7) כלומר, ויש כאן הערמה, כמו שכתב
 הרי"ף. (8) כמה צריך בן המצר לשלם ללוקח. ואף זה
 ברי"ף שם.

11 ב. אֲמַרִי הַלּוֹקֵחַ: בֶּן הוּא, וְהָעֵרְמָה עֲשִׂינוּ, וּמְכִירָה
 12 הִיא, בְּכֶף וְכֶף קִנְיִתִּיהָ - נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַּת חֲפִץ¹⁰
 13 וְנוֹטֵל, בְּדִין הַשְּׁלוּחִין¹¹. וְיִרְאֶה לִי, שְׁצָרִיךְ לְטַעַן
 14 דְּמִים שְׁוֵה רְאוּיָן אוֹ יִתֵּר מְעֻט; אֲבָל אִם אָמַר עַל
 15 שְׂוֵה מָאָה: בְּמֵאֲתִים קִנְיִתִּי - אִינוֹ נֶאֱמָן¹².

(9) המשך דברי הרי"ף שם. (10) באחיזת חפץ של קדושה,
 כגון תפילין או ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים (פרק
 א מהלכות טוען ונטען הלכה ב). (11) שנשבעים ונוטלים
 (פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה). ולוקח זה הרי
 הוא כאילו שלוחו של בן המצר (למעלה פרק י"ב הלכה
 ה). (12) חזקה אין אדם קונה שווה מנה במאתיים (מגיד
 משנה). ואף על פי שלהלן פרק י"ד הלכה ד כתב רבינו:
 "לקח שווה מנה במאתיים - טען בן המצר שעשו קנוניא

שהכוונה ליטול כאריס, לשליח שנוטע לטובת המשלח ואינו מתכוון כלל ליטול כדין אריס ועיין לחם משנה]. (35) שאז אומר לו: לתקן שלחתיך ולא לעוות. (36) לפני שבא בן המצר לסלקו. (37) שלפני שבאה תביעת בן המצר לסילוק הלוקח, הרי זה נחשב כלוקח ולא כשליח (מגיד-משנה ולחם-משנה), או מפני שהוא כשליח ולא שליח ממש, וראה אור שם. (38) אבל מה שהפסיד מנכים לו, שהוא כלוקח שקנה שדה לפירות עד זמן מסויים (למעלה פרק כ"ג מהלכות מכירה הלכה ו) שאוכל פירותיה, ואין לו רשות להרוס. ועיין לחם משנה וסמ"ע סימן קעה סעיף קטן ין.

ח. אחד שלקח שדה אחת משנים, ובא בעל המצר לסלקו ממחצית בלבד שלקח מן האחד - אינו יכול לסלקו³⁹; או מסלקו מכלה, או מניח פלה. אבל המוכר קרקע לשנים - יש לבעל המצר לסלק שניהם, או לסלק אחד ולהניח אחד⁴⁰.

(39) מאותו חצי בלבד. שכיוון שהחצי השני בידו, הרי הוא עצמו בן המצר. (40) שהרי מסלקים אותו כולו משדה זו, ואין לו שום טענת בן המצר.

ט. בן המצר שבא לסלק את הלוקח, וקדם שישלכו מבר לו⁴¹ את השדה שיש לו על המצר - אבד את זכותו⁴².

(41) היינו, ללוקח עצמו. אבל בכתב-יד תימן חסרה המלה "לו", וכן הוא בטור ושולחן-ערוך סימן קעה סעיף טו. ומבואר שם שהמדובר כשמכר לאחר. וראה להלן. (42) וגם זה האחר שקנה (ראה למעלה), אין לו זכות בן מצר (טור ושולחן-ערוך שם) לפי שהלוקח הראשון יכול לטעון, אף הוא, טענת בן-מצר כנגדו, שהרי כל זמן שלא סילקוהו, השדה בידו.

י. שליח שמכר⁴³ ויהי הוא בעל המצר - אינו מסלק את הלוקח; שהרי הוא מבר לו, ואין לה מחילה גדולה מזו⁴⁴.

(43) שבעל השדה עשהו שליח למכור שדהו. (44) כן נראה בגמרא בבא מציעא קח. "אתא אימליך ביה, אמר ליה איזיל אזבון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקני מיניה" וראה להלן פרק י"ד הלכה ב. ומשמע דווקא אם אמר לו בלבד אבל אם עשה גם מעשה - בוודאי מחל לו וכן אמרו בבבא בתרא ל: שדיבור עביד איניש דמיקרי ואמר, ולא מעשה. וראה עוד להלן פרק י"ד שם.

יא. בעל חוב של מוכר ששרף⁴⁵ השדה מיד בעל המצר - הרי בעל המצר חוזר וטורף מן הלוקח⁴⁶ ששלכו, והלוקח חוזר ונוטל מן המוכר.

(45) כדין בעל חוב שטורף מן הלוקחות. (46) שהרי הלוקח אינו שליח ממש, אלא כמו שלוחו (למעלה פרק י"ב הלכה ה ופרק י"ג הלכה ז), ואם כן הוא לוקח, ובן המצר נחשב

(24) שכיוון שכל השטח שווה, למה בחר הלוקח דווקא בזה שבאמצע, אלא אל כורחך שיש כאן כוונת הערמה. (25) אבל אינו יכול לסלקו מן הקרקע המעט שקנה בתחילה באמצע השדה (סמ"ע שם סעיף קטן מח).

ו. המוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח - אין בעל המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים²⁷, ויזכה הלוקח בקרקע, ולא תשארה בזה עליה עמו כלל²⁸, ואחר כך יסלק אותו.

(26) המפרשים לא ציינו כל מקור, והמגיד-משנה כותב, שזה נראה פשוט. (27) שכל זמן שלא נתקיימו התנאים, אין כאן מכירה כלל. (28) פירוש, שלא יישאר למוכר שום קשר בקרקע זו. ובכתב-יד תימן: "ולא תישאר בה עילה כלל", וכן הוא בשולחן-ערוך סימן קעה סעיף י. ובדפוס רומי: "ולא תישאר בה עילה כלל". וצריך להיות כנ"ל.

ז. הלוקח שבנה²⁹ והשביח או סתר והפסיד - בן המצר מסלקו, ונותן לו דמים הראויין³⁰ לו; ויהי הוא בכל מעשיו כמו השליח³¹. וכן אם לזה הלוקח קדם שישלכו אותו בן המצר³², וסלקו בן המצר - אין בעל חוב שלו טורף מיד בן המצר. והו העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד מצר חברו - הוא כמו שליח לחברו, ולתקן שלחו ולא לענות. לפיכך³³: אם השביח - נוטל הוצאתו³⁴, ואם הפסיד³⁵ וחסר והרס או אכל הפירות - מנכיח אותו מן הדמים. במה דברים אמורים שמחשבים לו הפירות? בשאכלן אחר שבא בן המצר והביא מעות לסלקו; אבל כל הפירות שאכל מקדם³⁶ - שלו הוא אוכל³⁷, ואין מחשבים אותו³⁸.

(29) ובן המצר מחה מייד, אחרת הרי זו מחילה ואיבד זכותו, ואינו יכול לסלקו עוד (כסף משנה בשם רבינו ירוחם. וכן הוא בשולחן-ערוך שם סעיף ל). (30) כמו שיבוא הפירוט בסוף ההלכה. (31) המקור לזה ממה שאמרו (בבא מציעא קח). גבי בן מצר: "לתיקוני שדרתיך וכו'", ביטוי הנאמר (כתובות צט:): לגבי שליח (מגיד משנה. וראה למעלה פרק י"ב הלכה ה). (32) כדין כל בעל חוב הטורף מן הלוקחות של הלווה - שכאן לא קנה בן המצר מאת הלוקח, אלא מאת המוכר, על ידי הלוקח, שהיה שלוחו. (33) זהו פירוש הדברים שהובאו בתחילת ההלכה. (34) [כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשותו שידו על התחתונה (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד) שאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח מתוך היציאה (מגיד-משנה שם, וכן נראה בבבא קמא קב.). אבל מכיוון שרבינו לא כתב שאם הייתה השדה עומדת לטע, נוטל כדין אריס, שהרי אף יורד שלא ברשות אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לטע אותה (רמב"ם שם) ונותנים לו כאריס (סמ"ע סימן שעה סעיף קטן א) - נראה שאפילו בשדה העומדת לטע ידו על התחתונה, מפני שאין לדמות יורד לתוך שדה חבירו,

יום שלישי ח' ניסן ה'תשע"ז

פרק ארבעה עשר

(1) נתבאר בו תשלום דיני בעל המצר וענייניו בשלימות, ונשלמו ההלכות.

- א. הרוצה² למכור שדהו, והביא בן המצר שלו וזה²¹
 שרוצה לקח ממנו לבית דין, ואמר לבן המצר: אם²²
 תרצה לקנות בכך וכך - עשה, ואם לאו - סלק את²³
 עצמך, והרי זה לוקח; הרי זה לא נשאר לו טענה,²⁴
 אלא או מביא מעות מיד²⁵ וקנה, או בטלה זכותו.
 אמר:²⁶ אטרח ואביא - אין שומעין לו.²⁷ אלא²⁸
 ואביא: אם הוא אמר שיש לו²⁹ - ממתינין לו עד
 שילך ויביא, ואם אינו אמר - אין שומעין לו,³⁰
 שאינו רוצה אלא להשקט. לפיכך אומרים לו: או³¹
 תוציא עתה זוזים, או בטלה זכותך. שאין³² קובעין
 זמן לבעל המצר. הוציא³³ בן המצר המעות, והוציא³⁴
 הלוקח מעות, אם היו של לוקח טובים³⁵ מזווי³⁶
 או ממנהרים לצאת יותר מזווי³⁷ - בטלה זכותו,
 ואין לו דין בן המצר. הנה³⁸ רוצה הלוקח לקנותה
 לבנות בה בתיים, ובן המצר רוצה לזרעה³⁹ - הלוקח
 זוכה, משום ישוב⁴⁰ הארץ⁴¹, ואין בה דין בן המצר.

(2) מקור הלכה זו בבבא מציעא קח: וראה להלן.
 (3) כלומר נותן מעות מיד מבלי כל טירחה ושהות, וראה
 להלן. (4) בבא מציעא שם. (5) שאין לו במזומן, והוא
 צריך לעשות מאמצים להשיג את הכסף הדרוש.
 (6) שעשיית הטוב והישר הזאת אינה צריכה לגרום למוכר
 שום אי-נעימות ושום הפסד. (7) שהכסף מוכן בביתו, ויש
 רק ללכת ולהביאו. (8) כלומר, אמדוהו שעשיר הוא ויש
 לו ממון בביתו ('דרישה' סימן קעה אות מא). (9) וזה
 כולל גם את המקרה המוכר בגמרא, שכן המצר המציא כסף
 צרור, שאין המוכר יכול לפתחם כי אם לאחר זמן, שהרי
 גם לזה דרוש זמן-מה, והכלל הוא שאין קובעין זמן
 (מגיד-משנה). (10) שם. (11) בעלי משקל יותר.
 (12) של בן המצר. ואף כי לזווי של בן המצר מעלה אחרת,
 שהם ממנהרים לצאת (רש"י שם, ד"ה זווי טבי). (13) של
 בן המצר. ואף כי זווי של בן המצר טובים יותר (רש"י
 שם). כללו של דבר: אין המוכר צריך להפסיד אף במשהו
 בגלל עשיית הטוב והישר. (14) שם, ולפי הגירסא
 והפירוש של רש"י, רי"ף ועוד ראשונים, שבתים עדיפים
 מזרעים. (15) ויתכן ש"לזרעה" דוקא, אבל "לנטעה",
 הנטיעה עדיפה מבתיים, מפני שהאילנות מושרשים בקרקע
 יותר מבתיים, משא"כ בזרעים ('טור' סימן קעה, ושו"ע שם
 סעיף כו). (16) שבתים קבועים ויציבים יותר מזרעים.
 (17) כל הארץ, ולא דוקא ארץ ישראל (ב"י סימן קעה,
 באר-הגולה שם אות צ, וסמ"ע שם ס"ק מג. וראה אור-שמח
 למעלה פ"ד הלכה ו').

- ב. פא¹⁸ לוקח ונמלה בבן המצר, ואמר לו: הרי³⁷
 פלוני בן המצר שלך רוצה למכור לי שדה זו, אלא³⁸

1 כלוקח מן הלוקח, והוא חוזר על הלוקח הראשון, במקרה
 2 של טריפה מצד בעל החוב. והמדובר, כשיש למוכר לשלם,
 3 אלא שלפי שבעל המצר אינו יכול לתבוע מהמוכר, שהרי
 יאמר לו: "לאו בעל דברים ידי את", - הוא תובע מהלוקח,
 שממנו לקח את השדה, והלוקח חוזר ותובע מהמוכר. שאם
 אין למוכר לשלם, אין סברא שהלוקח יפסיד, שהרי לא
 נהנה כלום אלא קיים המצוה של ועשית הישר ולמה
 יפסיד? (כסף משנה).

יב. כל בעל חוב⁴⁷ ששטרף בחובו⁴⁸ - יש לבעל המצר
 5 לסלקו. לא יהא פח השטרף גדול מפח הלוקח⁴⁹.
 6 ואם ירצה הנטרף⁵⁰ לתן הדמים שהיו עליו בחובו
 7 - תחזור לו שדהו⁵¹ לעולם⁵², כמו שיתבאר
 8 במקומו⁵³.

(47) של בעל השדה. (48) שיש לו על בעל השדה.
 (49) שכן המצר מסלקו, כמו כן מסלק הוא את בעל החוב.
 (50) בעל השדה, הלווה. (51) כלומר, בעל המצר מחזיר לו,
 כשם שהבעל-חוב היה צריך להחזיר, שלא יהא כוח
 בעל-המצר שבא מכוח הבעל-חוב, גדול מבעל חוב עצמו.
 (52) בהתאם לכלל הידוע: "שום לעולם חוזר" (בבא מציעא
 לה). (53) לקמן פרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה טז.
 ושם הלכה יז מבואר שאם הגבהו הלווה מדעתו אין השדה
 חוזרת. וראה בלחם משנה, ובסמ"ע סימן קעה סעיף קטן
 לג.

יג. קטן שהיה בן המצר, וראה בית דין שזכות הוא
 9 לו⁵⁴ - מסלקין לו את הלוקח⁵⁵, או יטל לו חלקו
 11 עם שאר בעלי המצר כמו שיראו.

(54) ובית דין מצווין לעשות לזכותו של הקטן (גיטין נב).
 (55) כדין שדה שיש לה בני מצר רבים וקדם אחד מהם
 וסילק את הלוקח, שזכה בה (למעלה פרק י"ב הלכה ה)
 ובית הדין מקדים ומסלק עבור הקטן.

יד. בעל שהיתה אשתו בן המצר - הרי זה מסלק¹²
 13 את הלוקח; שכל נכסי אשתו⁵⁶ בן-שותו⁵⁷, וכל זכות
 14 שתבוא לידה - זכות הוא לו⁵⁸. אפלו קנו מיד אשתו
 15 שמתלה בזכות זו ללוקח - אינו מועיל⁵⁹, אלא
 16 הבעל מסלקו. עמדה האשה מדיעתה וסלקה את
 17 הלוקח, וכן העבד שהיה נושא ונותן בנכסי אדוניו
 18 שסלק את הלוקח: אם רצה הבעל או האדון -
 19 מקיים על ידיה, ואם רצה - לא יקיים⁶⁰, ותחזור
 20 ללוקח ויחזיר הדמים.

(56) אפילו נכסי מלוג וכן הוא בחושן משפט סימן קעה
 סעיף יד. (57) שהבעל נחשב כלוקח בנכסי אשתו, כמבואר
 בכתובות צה:.. (58) אף על פי שבנכסי מלוג, אין לו אלא
 פירות. וראה למעלה פרק י"ב הלכה טז. (59) [שהיא אינה
 יכולה לוותר על זכותו בתור בן-מצר]. (60) כדין אשה
 שקנתה ועבד שקנה שאם רצה הבעל או העבד - מקיים,
 ואם לא רצה - מבטל (למעלה פרק ל מהלכות מכירה
 הלכות ב - ג).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ח' ניסן - ספר קנין - הלכות שכנים קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בנקיטת חפץ³⁴, ונטיל³⁵ מאתים וזו³⁶. ואם היה שם
עדים שנתן מאתים, וכן המצר טוען שאמנה היתה
בינו ובין המוכר, ואינו יודע³⁷ [בדואי] שלא לקח
ממנו אלא מאה - הרי זה נותן³⁸ דמים כמו שהעידו
העדים, ואחר כך מסלקו, ומשביעו הסת שלקח
במאתים ונפטר.

(28 בבא-מציעא קח. ולא מתנה ממש, שבמתנה אין
דין בן מצר, מפני שאומר לו: לו אני רוצה לתת מתנה, ולך
איני רוצה לתת. ראה למעלה פ"ג הלכה א והערה ב. וראה
לחם-משנה שהאריך. (30 שם, כנהדרעאי בשם רב נחמן,
וכמסקנת הגמרא. (31 שאין אונאה לקרקעות, אפילו מכר
שזה דינר באלף (פ"ג מהלכות מכירה הלכה ח). וראה
סמ"ע סימן קעה ס"ק יד. ואע"פ ששליח שטעה, חוזר אפילו
בכל שהוא, בין במטלטלין בין בקרקע (הלכות מכירה שם
הלכה ט) - כאן הרי לקח לעצמו ואינו שליח ממש (רא"ש
פ"ט דבבא-מציעא סימן כה, ו'דרישה' סימן קעה אות יד)
וראה למעלה פ"ב הלכה ז והערה כח. (32 הערמה.
ולאמיתו של דבר, לא נתן לו אלא מאה בלבד. (33 אף
אם טענתו אינה ודאית, יכול להשביעו כדין השליח
שמשיעם אותו על הספק (פ"ט מהלכות שלוחין ושותפין
הלכה ה, וראה ביאור הגר"א סימן קעה ס"ק כז).
(34 שעשוה כשבועת התורה. וראה פ"א מהלכות טוען
ונטען הלכה ב. (35 מפני שאינו טוען על גוף החפץ, היינו
השדה, אלא על התשלום, נקרא נוטל - ודינו כמלוה על
המשכון שנשבע בנקיטת חפץ, וראה בפ"ג מהל' מלוה
ולוה הל' ג. (36 וראה למעלה פ"ג הלכה ב והערה יא.
(37 ב'טור' ושו"ע סימן קעה סעיף ט, הגירסא: "והוא
יודע", וכן כתב המגיד-משנה שזו היא עיקר הנוסחא
(וטעות הדפוס יש בדבריו, וצ"ל "והרי הוא אומר אני
יודע"). אבל אם אינו יודע אין משיעין אותו, כדין שבועת
היסת שאין משיעין אלא על טענת ברי. ושבועת שליח אין
כאן, שאין משיעין השליח אלא אם טוען שנשאר בידו
כלום, אבל כאן שהעדים מעידים שנתן מאתים, ואין לו
טענה אלא שמה אמנה היתה, אין זו אלא שבועת היסת
רגילה ולא שבועת השומרים (הגר"א סימן קעה ס"ק כז).
(38 כלומר, לפני השבועה, כדין שבועת היסת. ואילו
בשבועת השליח, הוא נשבע ואח"כ נוטל (הגר"א שם).

ה. כל הרוצה³⁹ למכר קרקע, וכאז שנים, כל אחד
מהן אומר: אני אקח בךמים אלו, ואין אחד מהן
פעל המצר: אם היה האחד מיושבי העיר, והאחד
משכני השדה - שכן העיר קודם. שכן ותלמיד חכם
- תלמיד חכם קודם. קרוב ותלמיד חכם - תלמיד
חכם קודם. שכן וקרוב - השכן קודם⁴⁰, שגם זה
בכלל הטוב והישר הוא⁴¹. קודם⁴² אחד וקנה - זכה,
ואין חברו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין
אחד מהן פעל המצר. שלא צוה חכמים בדרך הזה
אלא דרך חסידות, ונפש טובה היא שעושה כך.

(39 בבא-מציעא קח: ולפי פירוש הרי"ף ורש"י. (40 בעיא

1 ואקח ממנו? ואמר לו: לך וקח! - לא בטל
2 זכותו¹⁹, ויש לסלק אותו אחר שיקנה, אלא אם כן
3 קנו מידו²⁰. במה דברים אמורים שצריך קנין?
4 כשחל לו קדם שיקנה; אבל²¹ אם מחל לו זכותו
5 אחר שלקח, כגון שבא בן המצר וסיע עמו²², או
6 שבר²³ ממנו, או שראה אותו בונה וסותר כל שהוא
7 ומשמש ולא מחה בו ולא ערער - הרי זה מחל²⁴,
8 ושוב אינו יכול לסלקו.

(18 בבא-מציעא קח. וכנהדרעאי, וכמו שנפסקה ההלכה
כמותם. (19 שכן המצר יכול לטעון שדבריו לא נאמרו
ברצינות (רש"י שם ד"ה נהדרעאי). (20 ואין זה קנין
דברים שאינו קנין (למעלה פ"ב הלכה י, ופ"ה מהלכות
מכירה הלכה יד), כי לבן המצר זכות מסוימת בשדה
חבירו, ועליה חל הקנין (סמ"ע, סימן קעה ס"ק נא, וראה
באר-הגולה שם אות ג). (21 זו סברת הגאונים (מגיד-
משנה) ובהתאם לשיטת רבינו (למעלה פ"א הלכה ד),
שבזכות לתשמישים שונים אין צורך לא בחזקת שלש שנים
ולא בטענה. (22 וכל-שכן אם אמר לו בפה מלא, שהוא
מוחל לו ומותר על זכות המצרנות, שוודאי אינו יכול עוד
לסלקו (ב"ב מא. הגר"א שם ס"ק עד). (23 בבבא-בבא
ל: אמרו שאם המערער קנה מהמחזיק, אין זו הוכחה לדברי
המחזיק, לפי שעשוי אדם לקנות דין ודברים שיש עליו,
אבל בשכירות לא שייך לומר כן (הגר"א שם ס"ק עה).
(24 שאין אדם רואה שבונים וסותרים בשדה שיש לו עליה
זכות בן-מצר לקנותה - ושותק, ראה בבא-בבא ס. (הגר"א
שם ס"ק עו). ומחילה אינה צריכה קנין, ראה 'תוספות'
סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין, וביאור הגר"א שם ס"ק עג.
ויש שכתבו שאם שהה בן המצר שיעור זמן כדי שילך ויביא
מעות ויתבענו בדין ולא תבעו - איבד זכותו (מגיד-משנה
בשם רב האי ורי"ף), אפילו לא ראהו בונה וסותר וכו'
(כסף-משנה). וכאן בדברי רבינו מדובר כשתבעו תוך הזמן
הנ"ל ואעפ"כ איבד את זכותו מכיון שסייע עמו או ראהו
בונה וסותר (כסף-משנה).

9 ג. היה²⁵ בן המצר במדינה אחרת או חולה או
10 קטן²⁶, ואחר זמן הבריא החולה והגדיל הקטן וקא
11 החולף - אינו יכול לסלקו. שאם אמה אומר בן -
12 אין אדם יכול למכר קרקעותו, שהרי הלוקח אומר:
13 לאחר כמה שנים תצא מדי²⁷. וקנה הורו הגאונים.

(25 הוראת הגאונים, כמו שמביא רבינו להלן.
(26 והמדובר כשביט-דין לא ראו זכות לקטן בקנייה זו, ראה
למעלה פ"ג הלכה יג (לחם-משנה). (27 ואין אומרים
"ועשית הישר והטוב" באופן זה.

14 ד. המוכר²⁸ שנה מאתים במנה: אם לכל העם
15 מוזיל ומוכר - נותן לו בן המצר מאה ומסלקו; ואם
16 אינו מוזיל לכל העם - נותן לו מאתים שהוא שנה,
17 שהמוכר נתן לזה מתנה²⁹. לקח³⁰ שנה מנה במאתים
18 - אינו יכול לסלקו עד שיתן המאתים³¹. טען בן
19 המצר, שעשו קנוניא³² ביניהם - נשבע³³ הלוקח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בין במטלטלין¹⁵ - חזר¹⁶; שְהַי הוּא אוֹמֵר: לְמַעַן
שְלִיחוֹתֵי שְדִרְתֵיךָ, וְלֹא לְעוֹת. וְלֹא אָמְרוּ, שֶהַהוֹנֵה
בְּמִטְלָטְלִין - שְתוּת, וְהַעֲבִידִים וְהַשְׁטָרוֹת וְהַקְרָקָעוֹת
- אֵין בָּהֶן הוֹנֵה, אֲלֹא בְמוֹכֵר שְלוֹ אוֹ קוֹנֵה לְעַצְמוֹ;
אֲבָל שְלִיחַ שִׁטְעָה בְכֻלָּם בְּכֻלָּם שְהוּא¹⁷ - חוֹזֵר¹⁸.

(10) במזיד. (11) כתובות צח: וראה להלן הלכה ד.
(12) בשוגג. (13) היינו, אפילו פחות משתות.
(14) כתובות צט: תשובת רב נחמן. (15) קידושין מב:
מימרא של רבא. (16) כלומר, המקח בטל. וכן אמרו
בכתובות ק. "והלכתא, שליח (שטעה) כאלמנה (ששמרה
בטל אם טעתה)", כמבואר שם צח. במשנה. אלא שדעת
רבינו בפ"ב מהלכות מכירה הלכה ד, שאף באופן שהמקח
בטל, אין המאנה יכול לחזור, אלא המתנה בלבד חוזר.
וזהו כוונת רבינו גם כאן. (17) אפילו בפחות משהו
פרוטה (יקר תפארת להרדב"י). (18) כתובות צט: וכן כתב
רבינו בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט.

ג. נתן¹⁹ מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו
שלא באחריות²⁰ - הרי זה עוות, והשליח לוקח אותה
לעצמו שלא באחריות כמו שעשה²¹, וחוזר ומוכרה
למשלח²² באחריות; הואיל וקנה אותה במעותיו²³,
והאחריות על השליח²⁴. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך²⁵,
אם התנה עליו שעשהו שליח בין למתן בין לעות,
אפילו מכר לו שוה מאה בדנר, או לקח שוה דינר
במאה - אינו יכול לחזור²⁶, וחיב המשלח לתן לו
כפי התנאי.

(19) בבא בתרא קסט: פסקו של רב נחמן. (20) שכתוב
מפורש בשטר: "שלא באחריות". שאילו כתוב סתם, וחסרה
המילה "באחריות", רואים את ההשמטה הזאת כטעות
הסופר, וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות מכירה הלכה ג
(כסף-משנה). (21) שהוא נשאר אותה בידו בצורה זו
שלקחה, ללא אחריות, וכנראה שכוונת רבינו בתוספת
מילים זו - לציין, שהשליח צריך להשאיר את המצב כמו
שהוא גרם לו במעשיו, להוציא מדעת רש"י (ד"ה זיל
זבניה), שהוא חייב עוד פעם לקנות מן המוכר ולכתוב על
שמו שטר חדש, וראה סמ"ע סימן קפב ס"ק י. ואין אנו
אומרים שהמקח בטל אחרי שהשליח טעה בשליחותו, כמו
שכתב רבינו למעלה הלכה ב - שלדעת רבינו יש הבדל בין
אם הודיע השליח שהוא שליח, שאז הפעולה בטלה אם לא
בוצעה כראוי, לבין אם לא הודיע השליח שהוא שליח, שאז
מעשה השליחות נשאר קיים, ורק השליח נושא באחריות
ההוצאה של השינוי, ראה להלן פרק ב הלכה ד והערה לט,
ובראב"ד וכסף-משנה כאן. (22) היינו, מרצונו של
המשלח, אבל אין להכריחו על כך (כסף-משנה בשם הר"ן),
וראה בסמוך. (23) של המשלח, שאם קנה השליח
במעותיו, ולא במעות המשלח - אינו צריך לתקן את
המעות ולחזור ולמכור למשלח, אלא קנה לעצמו (סמ"ע
סימן קפב, ס"ק יא. וראה למעלה פ"ז מהלכות מכירה,
הלכה י). (24) שזהו מדיני השליחות, שהוא נושא
בתוצאות כל עיוות שהוא עושה בשליחותו. (25) שבכל

שם שנפתרה, מן הפסוק (משלי כו, י) "טוב שכן קרוב מאח
רחוק". (41) ולפיכך הובאה הלכה זו בסוגיא זו של בן
המצר, אע"פ שאינם שוים, כדלהלן. (42) כדעת הר"ף,
יש חולקים על זה (הגהות מיימוניות).

סליקו להו הלכות שְבָנִים

יום רביעי ט' ניסן ה'תשע"ז

הִלְכוֹת שְלוּחִין וְשִׁתְפִין

עֲנִין אֵלּוּ הִלְכוֹת לִידַע דִּין שְלוּחוֹ שֶׁל אָדָם
וְשִׁתְפוֹ, וּמִשְׁפָּטֵיהֶן בְּמִקְחָן וּבְמִכְרָן, בְּהַפְסָדָן
וּשְׁכָרָן.

וּבְאֹר כָּל הַדִּינִין הָאֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רִאשׁוֹן

(1) ביאר בו רבינו דיני שליחות, ושליח ששינה או טעה מה
דינו.

1 א. האומר לשלוחו²¹: צא ומכר לי קרקע³ או
2 מטלטלין⁴, או⁵ קנה לי - הרי זה מוכר ולוקח
3 ועושה שליחותו, וכל מעשיו קמיין⁶. ואין העושה
4 שליח צריך קנין⁷ ולא עדים⁸, אלא באמירה בלבד
5 בינו לבין חברו. ואין צריכין עדים אלא לגלות
6 הדבר, אם כפר אחד מהם, כשאָר כָּל הַטְעָנוֹת⁹.

(2) ענין "שלוחו של אדם כמותו" - נידון בהרחבה בקידושין
מא. מא. ומג. ושם ציינו כל המקורות המקראיים לכך.
(3) כתובות צח. צט: וק. (4) שם צח: והיא ממסכת מעילה.
ואם כי המדובר בה הוא במתנה - מתנה הרי היא כמכר.
(5) שם צט. ממסכת מעילה. (6) ש"שלוחו של אדם כמותו"
(קידושין שם). כלומר, מעשי השליח נחשבים כמעשי
המשלח. אבל אין אנו אומרים שגופו נחשב כגוף המשלח,
ולפיכך, באופן שדרוש לנו גופו של המשלח, כגון בהנחת
תפילין, אין אנו אומרים שהנחת תפילין של השליח מועילה
למשלח, שאם כי על עצם הפעולה יש שליחות, והרי זה
כאילו הניח המשלח תפילין - אין זה נחשב כאילו הניח
תפילין על ידו של עצמו, אלא כאילו הניח על ידו של
השליח, ראה ביקצות החושן סימן קפב סעיף-קטן א.
(7) ראה דברי רבינו למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכות
יא-יב. ומקור הדברים בבבא-מציעא צח: במשנה: "אמר לו
השואל שלחה וכו'", הרי שבאמירה בלבד נעשה שליח
(הגר"א שם ס"ק ג). (8) כן אמרו בבבא-קמא קד. בענין
מינוי שליח: "היכי דמי, אי דלא עשאו בעדים, מנא
ידעינן". הרי שעל עצם קיום השליחות אין פקפוק, אלא
השאלה היא מהיכן אנו יודעים שמינוהו שליח (הגר"א שם
ס"ק ה). וכל זה בשליחות של ממון, אבל בשליחות לקבל
גט או קידושין, צריך עדים, ראה בפ"ג מהלכות אישות
הלכה טו. (9) בהתאם לכלל האמור בקידושין סח: "לא
נבראו עדים אלא לשקרנים" (=כנגד השקרנים).

7 ב. שליח שְעָבְרָ¹⁰ עַל דְּבָרֵי מְשֻׁלְחוֹ - לֹא עָשָׂה
8 בְלוֹם¹¹. וְכֵן אִם טָעָה¹² בְּכָל שְהוּא¹³, בֵּין בְּקָרְקָע¹⁴

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט' ניסן - ספר קנין - הלכות שלוחין ושותפין רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במדה⁵⁷ - כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של
שניהם⁵⁸, וחולק התוספת השליש עם בעל המעות.
ואם⁵⁹ היה הדבר שאין לו קצבה⁶⁰ - הכל⁶¹ לבעל
המעות.

(42) תוספתא בבא מציעא פרק ד בסוף, הובאה בירושלמי
שם פ"ה הלכה ג, וראה להלן פרק ז הלכה ו. (43) אבל
אינו חייב לשלם לו בעד הנזק, שהרי לא הזיקו בדיינים.
(44) בבא קמא קב: כברייתא השניה, וכרבי יהודה שאומר
שאינן השליח קונה בשינוי. (45) לפי רבי אליעזר שם,
מחלק רבי מאיר בין לאכילה ובין לסחורה, ויוצא שלרבי
יהודה לא קיים הבדל זה. (46) שכאן מקפיד המשלח, ויש
כאן שינוי בולט. (47) שהמשלח מעוניין רק להרוויח,
ואפשר היה לומר שלא איכפת לו אם השליח קנה חטים
שביקש או מין אחר. (48) [בכ"י תימן נוסף: "או שנתן לו
לקנות שעורים, והלך ולקח חטים", וכן בבביתא שם. וזה
מה שכתב רבינו "אם פחתו דמי זה שלקח" - כלומר, או
השעורים או החטים. ראה להלן פ"ב הלכה ב]. (49) נעשו
זולים יותר. ואם אירע אונס אחר שלא מחמת השינוי, פטור
השליח (ש"ך סימן קפ"ט ס"ק ט. ראה להלן פ"ה הלכה ב).
(50) שהוא צריך לשאת באחריות ההפסד, כדין שליח
ששינה, שאומר לו המשלח "לתקן שלחתיך ולא לעוות".
ראה למעלה הלכה ג. (51) לפי שאין השליח קונה בשינוי,
נכ"ל. ובגמרא שם אמרו שהם חולקים ברווח, - לפי ששם
מדובר, שנתן לו מעות למחצית שכר, ואילו רבינו מדבר
בשליח גרידא ולא בשותפות (הגהות מיימוניות אות ד).
ולפיכך הוא הזוכה, למרות השינוי של השליח, שהרי המקח
נקנה במעותיו, וראה למעלה הלכה ג. (52) כתובות צח:
וכרבי יוסי. (53) המחיר. (54) קבוע, כמות מסוימת
בסכום מסויים. (55) שנתנו לו מספר יותר גדול של דברים
מכפי שמגיע לו לפי המחיר הידוע והקבוע. (56) שהמקח
שוקל יותר מכפי שמגיע לפי התשלום. (57) שהחפץ נופס
מידה יותר גדולה מכפי שיצא לפי הסכום ששולם.
(58) לפי דעת רש"י (הביאו הכסף-משנה), היינו מפני שאין
אנו יודעים למי התכוון כאן המוכר לוותר, למשל או
לשליח, ולפיכך אנו מקיימים חלוקה. אבל מדברי רבינו
נראה שאפילו המתנה מכוננת מפורש לשליח, אנו מקיימים
חלוקה, מכיון שסוף-סוף הרווח בא על-ידי המעות של
המשלח (כסף-משנה, ועיין לחם-משנה). (59) כרבי יוסי
של הברייתא האחרת, ואולי בזה אף רבי יהודה מודה, וראה
'תוספות' שם ד"ה כאן שנה רבי. (60) אלא לפעמים
המחיר הוא גבוה יותר ולפעמים נמוך יותר. (61) שכאן
אין ויתור כלל מצד המוכר, אלא שהפעם מכר יותר בזול,
כפי ההזדמנות.

ו. מיה⁶² שהיה חייב להכריז ממונ⁶³, בין משום מלוה
בין משום פקדון או שכירות, ונתן המעות ביד
השליח ואמר לו: הולך ממון זה לבעל חובי - אין
השליח צריך להטפל לו ולתן לו בפני עדים. ואם
אמר לשליח: אל תפרע חוב זה אלא בעדים, ופרעו
שלא בעדים - חייב לשלם⁶⁴. וכן⁶⁵ אם היה החוב
בשטר, בין שאמר⁶⁶ לו: קח השטר ותן לו המעות,

דבר שבממון - תנאו קיים (כסף-משנה). (26) שהרי אין
אונאה לקרקעות, אפילו מכר שוה אלף בדינר או שוה דינר
באלף (פ"ג מהלכות מכירה, הלכה ח), ודין שליח שטעה
שחזר אפילו בכל-שהוא אין כאן, כיון שהתנה עמו בין
לתקן בין לעוות. וכל זה אינו אלא בשליח שטעה, אבל אם
שינה בשליחותו - בטלה השליחות (סמ"ע שם ס"ק ז. וכן
נראה מדברי הרדב"ז).

ד. האומר²⁷ לשלוחו: מכר לי משדה שלי בית
סאה²⁸, ומכר לו בית סאתים²⁹ - הרי זה מוסקה³⁰ על
דבריו³¹, וקנה הלוקח בית סאה בלבד³². אמר³³ לו:
מכר לי בית סאתים, ומכר לו בית סאה - הרי זה
מעביר על דבריו³⁴, ולא קנה הלוקח³⁵. אמר³⁶ לו:
מכר לי שדה לאדם אחד³⁷, והלך השליח ומכרה
לשנים³⁸ - ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו.
אמר³⁹ לו: מכר לי שדה, ולא פרש⁴⁰ - אפלו מכר
למאה, ממכרו ממכרו⁴¹.

(27) כתובות צח: וצט. (28) שאפשר לזרוע בו סאה או
סאתים. והוא שטח של חמשים על חמשים אמה (בבא-
בתרא כו:). (29) שטח של חמשים על מאה אמה (שם).
(30) אבל לא מעביר. (31) ואינו בכלל משנה מדבריו (שם)
צט. לפי הלשון השני. (32) אבל אינו קונה מה שהוסיף
השליח. (33) היא בעיא שם, לפי הלשון השני.
(34) שאע"פ שאפשר לו למכור עכשיו גם את היתר - אין
בעל הקרקע מרוצה להרבות במכירות ובשטרות, שזה
יערער את האמון בו, שיחשבו שהעני והוא מוכר כל נכסיו
(שם). ואע"פ שלא נפשטה הבעיא שם, פסק אותה רבינו
לקולא לגבי המוחזק, הוא המוכר, בעליה הראשונים של
הקרקע (כסף-משנה). (35) כן גם בכ"י תימן, וכך בספרים
מדוייקים (כסף-משנה). ובדפוס רומי: "וקנה הלוקח",
ונוסחא משובשת היא (כסף-משנה). (36) שם צט: כדבר
פשוט. (37) כן הוא לפי גירסת הר"ח והרי"ף, שהמשלח
אמר "לאחד", ולא פירש לאמר: "ולא לשנים". ולא
כגירסתנו שם שאמר מפורש: "לאחד ולא לשנים".
(38) אפילו שניהם בשטר אחד, כי המשלח אינו מעוניין
להתעסק בשנים. (39) שם. (40) שלא הזכיר אף את
המילה: "לאחד", וזה שוב בהתאם לגירסת הרי"ף והר"ח,
ודלא כגירסתנו. (41) ואע"פ שאין אדם רוצה שירבו עליו
שטרות (ראה למעלה) - אין זה אלא כשהשליח שינה
מדבריו, אבל כאן שאמר לו מכור לי שדה ולא פירש, הרי
גילה דעתו שלא איכפת לו אם ירבו עליו שטרות, וראה
בשו"ע סימן קפ"ב סעיף יא, וב'נתיבות המשפט' שם.

ה. הנותן⁴² מעות לשלוחו לקח בהם חטים או מין
ממיני סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא
תרעמת⁴³. נתן⁴⁴ לו מעות לקח בהן חטים, בין⁴⁵
לאכילה⁴⁶ בין לסחורה⁴⁷, והלך ולקח בהן
שעורים⁴⁸: אם פחתו⁴⁹ דמי זה שלקח - פחתו
לשליח⁵⁰, מפני שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן -
הוסיפו לבעל המעות⁵¹. הנה⁵² השער⁵³ קצוב⁵⁴
וידוע, והוסיפו לשליח במגנן⁵⁵ או במשקל⁵⁶ או

רב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט' ניסן - ספר קנין - הלכות שלוחין ושותפין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוח - אינו נאמן ביחס לדין ודברים שבין הלוח והמלוה, מפני שהלוח האמין לשליח, שהרי מסר לו ממונו, אבל המלוה לא האמין לו (רש"י שם). (71) לפטרם משבועת היסת. (72) כן בגמרא שם. (73) כלומר, אלמלא היו טוענים שהחזירו ללוח היו חייבים שבועת היסת, לפיכך מעדיפים הם לומר שהחזירו למלוה להפטר משבועת היסת (והם חשודים על גרימת הפסד ממון למלוה ולא על שבועת שקר, שהיא חמורה להם יותר - רש"י שם ד"ה והשתא דתקינו). ולפיכך חייבים בשבועת היסת גם בטענה זו. וגם לאחר השבועה אינם נאמנים, אף-על-פי שאז אינם נוגעים יותר - מפני שעדים הזקוקים לשבועה אין ממש בעדותם ('תוספות' שם ד"ה והשתא). (74) שאף כי הלוח טוען 'שמא' ואין משיביעין היסת על טענת 'שמא' - הרי המלוה או הנפקד טוענים 'ברי' שלא קיבלו (סמ"ע סימן קכא ס"ק כא). (75) ואין נשבעין היסת על טענת 'שמא' (להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ז). (76) [ראה למעלה בהוספה להערה טו]. (77) תקנת הגאונים היא (רדב"ז).

ח. ראובן⁷⁸ ששאל פתב⁷⁹ לשמעון ואמר לו⁸⁰: מנה שיש לי בידך, שלחתי לי ביד לוי⁸¹, אם רצה לשלחו⁸² - אינו חייב באחריותו, בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון⁸³. והוא שפיר⁸⁴ שהוא פתב ידו. ואם טען המלוה ואמר: לא פתבתי ולא שלחתי לך - ישבע⁸⁵ הלוח הפסד⁸⁶ שפתב ידו בא אליו ולפיכך שלח, ויפטר⁸⁷. וכזה הורו רבותי⁸⁸. אכל אם לא היה הפתב פתב ידו, או שאין הלוח יודע שהוא פתב ידו, או אפילו⁸⁹ היה פתבין בו סימנין ואותיות שפיניהן ביחוד⁹⁰, אם טען ראובן ואמר: לא שלחתי פתב, ואחרים רמו בו - שמעון חייב⁹¹ באחריותו, ומשלם לו ראובן⁹² אחר שיתקיים⁹³ על מי ששאל פתב זה מידעתו ולא יודעה⁹⁴. ויש מי שהורה, שישבע ראובן ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.

(78) רי"ף בבא-קמא פרק הגזול ע"פ. (79) שכתב וחתם, או אפילו כתב הסופר והוא חתם (ש"ך סימן קכא ס"ק יד). (80) כלומר: כך כתוב באותו כתב: "מנה שיש לי בידך וכו'". (81) ומכאן שדווקא אם סימן לו אדם מסויים, וכך היא הנוסחא ברי"ף שלפנינו, וכן הביא הכסף-משנה. (82) אבל אינו יכול להכריח את הלוח, וכך מפורש ברי"ף, וראה להלן פ"ג הלכה ה. (83) כן נראה ברי"ף, שכתב "אותו דבר שיש לי בידך" (בתרגום שלנו), משמע כל דבר בין מלוה ובין פקדון. (84) הלוח או הנפקד, שאם לא כן אינו יכול לטעון טענת ודאי שפרע לו, והרי זה כאומר איני יודע אם פרעתך, שחייב לשלם לו (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כסף-משנה). (85) היינו, שאין עדים שזה היה כתב ידו, שאילו יש עדים - אין מקום לשבועה. וראה להלן. (86) שהרי הוא כשילוי טוען: ברי שפרעתך. (87) והמדובר במלוה על-פה שיש לו מנין לטעון לו היו דברים מעולם (סמ"ע שם ס"ק י). (88) מלשון זו נראה שהלכה היא ואינה תלויה במנהג, כמו שכתב הרי"ף. [ואע"פ שבגמרא לא נזכר דין כתב אלא שלח שעשאו

1 בין שאמר לו: תן המעות וקח השטר, ונתן בלא
2 עדים ולא לקח השטר - חייב לשלם. שהרי לתמן
3 שלחו, ולא לענות.

(62) רי"ף ב'כתובות' פרק הכותב, וראה להלן. (63) שכן פעולה או שכן בהמה וכלים. (64) אם המקבל טוען שלא קיבל. והרי הוא כמזיק בידים, שהרי מסר ממון חבירו לאחר (אור-שמח). ויתכן כי חייב גם מדין שומר. (65) כתובות פה. מסקנה סופית של הגמרא על רקע עובדא אחת, וכהסתייגות מדברי רב אשי, שנאמרו בסמיכות לעובדא זו. (66) ומכאן, שאם לא הזכיר כלל את השטר, אינו חייב (הגהות מיימוניות וכסף-משנה).

ז. השולח⁶⁷ מעות שפדיו ביד שלוחו, ואמר לו: הולך ממון זה לפלוני שאני חייב לו, והלך ונתן שלא בעדים, השליח אומר: נתי, ובעל חוב או הפועל אומר: לא לקחתי, והרי⁶⁸ שלשתי עומדין - השליח נשבע הפסד⁶⁹ שנתן, ובעל חוב או הפועל נשבע⁷⁰ [שבועת התורה] שלא לקח, וישלם הלה לבעל חוב או לבעל הפקדון. ואפלו היו השלוחין שנים - אין עדותן מועילה⁷¹, מפני שהן נוגעין בעדותן, שהרי⁷² חבין⁷³ להשבע הפסד. במה דברים אמורים? בשהיה השליח מכחיש את בעל חוב⁷⁴ והרי שלשתי עומדין; אכל אם בא השליח ואמר: נתיי פמה שאמרתי לי - אינו יכול להשביעו הפסד שעשה שליחותו, שהרי אין שם טוען עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו⁷⁵. וכן אם מתו השלוחין או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב לתבע - הלוח אינו יכול להשביעו הפסד⁷⁶ שלא פרעו השליח, שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי שלקח. אלא מחירים⁷⁷ הלוח חרם סתם, ומשלם החוב ששליו. וכן כל פיוצא בזה.

(67) קידושין מג: מסקנת הגמרא סמוך למימרא של רבא בשם רב נחמן. (68) ותנאי זה של עמידת שלשתן הוא הכרחי, כמו שמתברר בהמשך. (69) כדין כופר הכל, שהרי הוא נשבע ונפטר. (70) מעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ, כדין "חנוני על פנקסו" (שבועות מה). שאם אמר לחנוני: תן סאתים חטים לפועלים ואני אחזיר לך, ואחר-כך טוען חנוני שנתן, והפועלים טוענים שלא קיבלו, שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ה), ואף כאן דין הפועל או הבעל-חוב כדין הפועלים ב"חנוני על פנקסו", שהרי הם נשבעים ונוטלין. ובנוסחאות מדויקות מפורש כאן: "נשבע שבועת התורה" (כסף-משנה). ברם ה'תוספות' המיוחסות לרי"ף הזקן והרי"ף הביאו בשם רבינו שאף הבעל-חוב והפועל נשבעים שבועת היסת. [וכן נראה קצת בכ"י תימן, ששם נשמטה שורה שלמה בטעות הדומות "נשבע היסת" - "נשבע היסת" - הרי שהיה כתוב כאן "היסת", וכן נראה מדברי רבינו להלן שכתב: "הלוח אינו יכול להשביעו היסת שלא פרעו השליח".] ואע"פ שנאמן השליח בשבועתו ביחס לדין ודברים שלו עם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר קנין - הלכות שלוחין ושותפין רג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום חמישי י' ניסן ה'תשע"ז

פרק שני

(1) נתבארו בו דין מי שאינו נעשה שליח, ודין סרסור שהוא כמו שליח, וכמו כן דיני שמירה שעל השליח.

- א. אין² העובד פוכבים נעשה שליח³ לדבר מן הדברים שבעולם⁴. וכן⁵ אין ישראל נעשה שליח לעובד פוכבים⁶ לדבר מן הדברים. שגאמר: פן תרימו גם⁸ אתם - מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית⁹. והוא הדין לכל התורה כלה¹⁰. ומה¹¹ משלוחכם¹² בן ברית, אף בכל התורה כלה המשלח בן ברית¹³.

(2) קידושין מא: ובבא מציעא עא: (3) היינו, שאין ערך חוקי לשליחות, ואין מעשי השליח מתייחסים למשלח. ומכיוון שלא כתב רבינו כאן שאינו נעשה שליח לישראל - נראה שאפילו לגוי אינו נעשה שליח, וראה במשנה למלך. (4) כלומר, הדברים שצריכים למעשה הבעלים או שלוחם. (5) בבא מציעא שם. (6) לפי שאין הגוי יכול למנותו שליח. (7) כן הוא בקידושין שם ובבבא מציעא שם. (8) שהמלה "גם" מרבה את השליח, ואחרי שלמדנו דין השליחות ממקום אחר, הרי שהיא באה לציין פרט חדש בשליחות, והוא, שאין שליח אלא בן ברית (סמ"ע סימן קפה סעיף קטן א). (9) מושג רחב יותר מ"בן ישראל", וכולל גם עבדים כנענים (ראה להלן הלכה ב), שאף על פי שאינם מחוייבים אלא בחלק מן המצוות, - נקראים הם בני ברית לפי שיש להם חלק בברית שבין נותן התורה ומקיימיה, ראה גיטין כג: ורש"י שם דיבור המתחיל אף שלוחכם בני ברית [וכן נראה בבבא קמא טו.]. ולענין שליח העבד בגירושין, עיין פרק ו מהלכות גירושין הלכה ו. (10) שהכל נלמד מתרומה. בניגוד לדברי רב אשי בבבא מציעא שם, שרק בתרומה אין שליחות לגוי. (11) אף זה שם. (12) היינו, ה"אתם" הנאמר בתרומה. (13) בניגוד לדברי רב אשי (בבא מציעא שם לפי לשון שני) שישראל נעשה שליח לגוי.

- ב. עושה אדם שליח איש או אשה¹⁴, ואפלו אשת איש¹⁵. ואפלו עבד¹⁶ ושפחה¹⁷, הואיל והן בני דעת וישנן במקצת מצות, נעשין שלוחין למשא ומתן¹⁸. אבל מי שאינן בני דעת, והן חרש שוטה וקטן - אינן נעשין שלוחין¹⁹, ולא עושין שליח²⁰. אחד הקטן ואחד הקטנה²¹. לפיכך²², השולח²³ בנו קטן²⁴ אצל החנוני²⁵, ומדד לו באסר שמן, ונתן לו את האסר²⁶, ואבד את השמן ואת האסר²⁷ - החנוני חייב לשלם²⁸; שלא שלחו אלא להודיעו²⁹, ולא היה לו לשלח אלא עם בן דעת. וכן כל פיוצא בזה. ואם פירש ואמר: שלח לי עם הקטן - הרי זה פטור³⁰.

(14) משנה בעירובין עט: שמזכה בעירוב על ידי בתו ואשתו, וזיכוי זה הוא מטעם שליחות, הרי שאשה נעשית

בעדים (בבא קמא קד. ולהלן פ"ג הלכה ה), סובר רבינו שכתב ידו אף-על-פי שאינו כשטר, שהרי הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, גובה מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים (בבא בתרא קעו, ופי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג) - הרי הוא על-כל-פנים בעדים]. (89) [בכ"י תימן: שאין הלוח יודע אם הוא כתב ידו או אינו, אפי' (= אפילו) היו כתובין בו וכו'. וכן נראה בכסף-משנה שהעתיק "אפילו היו כתובים", בהשמטת המילה "או" שלפניה. וכן הועתק בשו"ע חושן-משפט סימן קכב סעיף ד, ועיין משנה-למלך]. (90) כלומר: המלוה והלוה עשו להם סימני-היכר מיוחדים. (91) שהרי הוא כאומר איני יודע אם פרעתיך, אחרי שהוא אינו יודע אם זה היה כתב ידו (כסף-משנה). והיינו כשמואל שאמר (בבא קמא שם) "אין משלחין מעות בדיוקני, ואפילו עדים חתומים עליה". וכן פסק הר"ף (כסף-משנה). והיינו שהעידו העדים שווה חתימה שלו, אבל לא ראו שחתם. ולפיכך יש מקום לטענת המלוה, ואחרים זייפו דיוקני שלו. ולא הוצרך רבינו להזכיר שהיו עדים מכירים דיוקני שלו, מאחר שכתב "סימנים ואותיות שביניהם ביחוד", כלומר שניהם מכירים הדיוקני, ואעפ"כ יש לטעון שאחר זייפו (לחם-משנה). (92) כן בכ"י תימן. (93) יטיל חרס, תחליף לשבועת היסת. (94) כדי שיתאמץ לזכור, שמה שלח באמת והסית את דעתו מזה.

- ט. לוי שפא בשליחות ראובן⁹⁵ ולקח חמשים משמעון, וראובן ואמר: לא שלחתיו לקח אלא עשירים, ועשירים בלבד הביא - הרי ראובן נשבע⁹⁶ שלא שלחו להביא אלא עשירים, ועשירים בלבד הביא לו, בדין כל מודה מקצת⁹⁷, ולוי נשבע הסת⁹⁸, שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן, וישלם שמעון⁹⁹ מביתו¹⁰⁰, אם היה חייב לראובן. וכן כל פיוצא בזה.

(95) ללוות כסף משמעון (כסף-משנה). (96) בכ"י תימן נוסף: "שבועת התורה". והש"ך סימן קכא ס"ק סב, העיר: הלא אין נשבעין על טענת "שמה". וראה למעלה הלכה ז שטענת הוודאי של המלוה שלא קיבל חובו מהלוה על-ידי השליח, מועילה לחייב את השליח להשבע שבועת היסת, אע"פ שהלוה אינו יודע אם השליח עשה שליחותו או לא. (97) ומשלם עשירים לשמעון, כפי הודאתו. (98) שהרי שמעון הנתבע, טוען ברי שנתן. (99) כאן מתחיל ענין חדש. עד כאן היה מדובר בראובן לוח משמעון על-ידי השליח, ומכאן והלאה המדובר להיפך ששמעון לוח בראובן, וראובן קיבל חובו משמעון הלוח, ע"י השליח. וכן נראה ממה שכתב רבינו "אם היה חייב לראובן" (כסף-משנה) והיינו ששמעון טען ששילם לראובן חמשים על-ידי השליח, והשליח טוען כמותו. ואילו ראובן טוען שלא קיבל אלא עשירים, ותובע את השלושים הנשארים. (100) וכן כתב רבינו למעלה בהלכה ז, שהשליח נשבע שבועת היסת שנתן, והמלוה נשבע שלא לקח, וישלם הלוח חובו (כסף-משנה).

אם רצה לשלחו בידו - נפטר, ואינו חייב באחריותו.
 וכן³³ שנים שהתנו ביניהם, שפל מי שירצה לשלח
 לחברו משלח ביד מי שירצה המשלח - הרי זה
 משלח ביד מי שירצה לו שהוא ראוי³⁴ להוליך דבר
 זה. ואם נגנב או אבד בדרך, או שפך בו השליח
 - הרי המשלח פטור³⁵. שפל תנאי שבממון - קנים³⁶.

בבא מציעא צח: בסוף המשנה, שאם המשאיל אומר
 לשואל לשלח לו בחזרה את הפרה ששאל ממנו, ביד שלוחו
 או ביד בנו, פטור השואל מכל התחייבות, וראה בכסף
 משנה. (32) שם במשנה: "ביד בני או ביד שלוחי", ו"בני"
 היינו קטן, שאם לא כן היינו "שלוחי" (כסף משנה). וכתב
 הסמ"ע (סימן קפח סעיף קטן ט) שאפילו אם לא ידע
 המשלח שהוא קטן, ואחרי כן נתברר הדבר - פטור המשלח,
 וזהו החידוש שהשמיענו כאן רבינו, מה שלא שמענו
 בהלכה ב. (33) הרי"ף בבבא קמא פרק הגזול ע"צ (דפוס
 ווילנא לז עמוד ב.). (34) ואם שלח ביד מי שאינו ראוי,
 הרי זה כאילו אבדו בידיים (רדב"ז). וראה במשנה למלך
 להלן הלכה ז. (35) אם טוען זה שנשלח אליו, כי שליח
 זה אינו ראוי לשליחות זו ואם נגנב או נאבד או כפר
 השליח, המשלח ישלם - אין טענתו טענה ופטור המשלח.
 ובאופן זה פטור גם משבועה, כיוון שכך התנו אבל אם כפר
 בעצם התניית התנאי או שהכחישו באומר לו: לא שלחת
 לי על ידי שליח זה - חייב הוא להישבע שבועת היסט וכמו
 שכתב הראב"ד (רדב"ז). (36) בבא מציעא נא. כרבי
 יהודה.

ד. השליח³⁷ ששקנה או שפך, והודיע שהוא שליח
 בדבר זה לפלוני, אף על פי שמשך³⁸ או שהמשיך³⁹,
 ונמצא שפך על דעת המשלח - בטל המקח
 ומחזיר. ואם⁴⁰ לא הודיע שהוא שליח - נקנה
 המקח, ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו.

(37) ראה למעלה פרק א הלכות ב"ג. (38) כקונה.
 (39) שמכר, ונתן לקונה לעשות משיכה. (40) בבבא בתרא
 קסט: אמרו ששליח ששינה וקנה שלא באחריות אף על פי
 שעיוות - המקח קיים (ראה למעלה פרק א הלכה ג)
 ובכתובות ק. אמרו ששליח שטעה מקחו בטל (ולמעלה שם
 הלכה ב). ומתוך סתירה זו בא רבינו לירי חילוק זה: אם
 לא הודיע שהוא משלח - מקחו קיים. ואם הודיע - מקחו
 בטל (כסף משנה, וראה למעלה פרק א).

ה. ראובן⁴¹ שקנה שדה משמעון, ואמר לו: ללוי
 קניתי אותה⁴², וכתב שטר מכר בשם לוי, וחזר
 ראובן ואמר לשמעון: לעצמי קניתי, חזר וכתב
 שטר מכר בשמי - אין פופין את המוכר לקחת לו
 שטר אחר בשם ראובן⁴³. ואם התנה עמו בתחילה⁴⁴
 ואמר לו: לעצמי אקנה, וזה שאכתב שטר בשם
 לוי, כדי שלא ידעו בי שאני הוא הקונה - הרי זה
 כופהו לחזר ולכתב שטר אחר בשמו.

(41) בבא קמא קב: בבביתא ובגמרא שם קג. (42) וכוונתו

שליח (כסף משנה), וכן הוא בגיטין סב: שהאשה נעשית
 שליח לקבלת הגט, ובקידושין נב. אמרו שהאשה נעשית
 שליח לחברתה לקבל קידושה. (15) שאינה לגמרי
 ברשותה. עירובין שם במשנה שמזכה על ידי אשתו. וכן
 בגיטין כג: במשנה שבין הנשים המביאות גיטה - אף צרתה
 ובימתה. (16) עבד כנעני. כן מפורש בגיטין כג: ש"העבד
 מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו". (17) כנענית. כן
 מפורש בגיטין שם שהשפחה זוכה בשטר השחרור עבור
 העובר שלה. (18) זה מוסב על עבד ושפחה. שרק למשא
 ומתן נעשים שלוחים, אבל לגיטין וקידושין לא. לפי שאינם
 בתורת גיטין וקידושין (גיטין כג: ופרק ו מהלכות גירושין
 הלכה ו). (19) גיטין כג. במשנה, וההנמקה בגמרא שם.
 (20) גיטין סה. במשנה "שאיין קטן עושה שליח".
 (21) גיטין שם במשנה, בקטנה שאינה עושה שליח להבאת
 הגט, ועל זה בא הסיכום: "שאיין קטן עושה שליח". וכתב
 כן רבינו בכדי שלא לתת מקום לטעות, שקטנה שעדיפה
 מקטן, שהוא אין לו קניין חצר, והיא יש לה (פרק ד
 מהלכות זכייא ומתנה הלכה ט) - יש להם גם שליחות,
 ולפיכך השמיענו שאף הקטנה אינה בכלל שליחות
 (הרדב"ז). (22) כלומר, כשם שהדין הוא שאינו נעשה
 שליח אלא בר דעת - כמו כן היא דעת בני אדם, שאינם
 רוצים לעשות שליח אלא בר דעת. (23) בבא בתרא פז:
 במשנה, וכחכמים ולא כרבי יהודה. (24) תוספת פירוש
 של רבינו וכן כתב בפירוש המשניות שם. וכן הוא בסוף
 המשנה: "בזמן שהצלוחית ביד התינוק". (25) בחנווני
 הרגיל אצלו, הדברים אמורים, שכבר מסר לו שני איסרים
 קודם לכן ועכשיו לא מסר לבנו הקטן כלום (כפירוש אית
 דמפרשי שהביא הרשב"ם שם פח. דיבור המתחיל ורבי
 יהודה סבר). ובנוסחאות אחרות במשנה שם: "השולח את
 בנו אצל חנווני ופונדיון (שני איסרים) בידו", ועיין רשב"ם
 שם. (26) כלומר, החנווני נתן לו את האיסר העודף כן
 הפונדיון שקיבל מאביו. (27) לא הזכיר רבינו את
 הצלוחית לפי שכאן מדובר כשהחנווני נתן לו בצלוחיתו.
 ואם הביא הקטן צלוחית משלו ושברה - פטור החנווני,
 שהרי השולח איבדה מדעת במסרו לקטן. ואם לקחה
 החנווני ממנו והשתמש בה לצרכו, הרי זה שואל שלא
 מדעת ודינו כגזלן שחייב בהשבה, כן מפורש בגמרא שם.
 וכתבו רבינו בפרק ג מהלכות גזילה הלכה טו (רדב"ז).
 (28) עבור השמן ועבור האיסר (=העודף). כדעת החכמים
 במשנה שם ולא כרבי יהודה, שאמר שעל מנת כן שלחו.
 (29) שהוא זקוק לשמן, אבל לא התכוון לעשות את הקטן
 שליח. (30) כשם שאמרו בגמרא שם, שאם מסר השולח
 לקטן את הצלוחית פטור עליה החנווני אם שברה הקטן,
 מפני שהיא אבידה מדעת, - הוא הדין אם אמר לו שלח לי
 עם הקטן, שפטור (כסף משנה). ועוד שכל המחלוקת בין
 חכמים לרבי יהודה היא, אם התכוון לעשות את הקטן
 שליח או לא, ואם כן, כשאמר מפורש שעושה שליח -
 בוודאי פטור לכל הדעות. וראה תוספות בבא קמא קד.
 דיבור המתחיל רבה ולהלן הלכה ג.

1 ג. האומר⁴¹ לחברו: קנה שיש לי בדרך, בין מלוה
 2 בין פקדון, שלחהו לי ביד פלוני, אפלו היה קטן⁴²,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י' ניסן - ספר קנין - הלכות שלוחין ושותפין רה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו מאה, וזה מודה בחמישים. ויש שהטעמו "שכיוון שהזכיר לו, בשעה שמסר לו החפץ, סכום מעות - אינו תובע הבגר אלא המעות" (רדב"י). והראב"ד כתב: "אין כאן שבוטת התורה, לפי שראובן אינו תובע אלא בגדו, ואינו יודע שנמכר, אלא מפי שמעון, ואינו טוען לא במנה ולא בשום דבר מסויים אלא בגדו - הילכך יישבע הסרסור שבוטת היסט וייפטר". ובמשנה (שבועות מג.) מפורש כדברי רבינו, שהרי שם נאמר "המלווה על המשכון ואבד המשכון - סלע הלווייתני עליו ושתים היה שווה, והלה אומר לא כי אלא סלע הלווייתני עליו וחמישה דינרים היה שווה - חייב [שבועה]" וראה בנתיבות המשפט שם ובאבן האזל. (54) שאז נחשב כופר הכל על התביעה של יתר החמישים. והוא הדין אפילו אם לא נתן לו, אלא שאמר לו "הילך" (כסף משנה). וראה בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ג. (55) בהתאם לדברי רבינו למעלה בהלכה ד, שאם לא הודיע השליח ללוקח על שליחותו - המקח קיים, והשליח אחראי למשלח בעד הנוקים שגרו על ידי השינוי שלו. (56) ממשמעות הלשון נראה קצת, שאף השליח לא אמר כלום, אלא הלוקח מעצמו ידע של מי החפץ, דינו כאילו הודיעו השליח, ברם צריך שיידע שהחפץ הוא של אותו המשלח ולא די שיידע שהוא סרסור מבלי לדעת מי הוא משלחו, וראה בש"ך סימן קפה סעיף קטן ז. (57) כמו למעלה בהלכה ד. אלא שכאן מחדש רבינו, שאף שהשליח מכחיש שעבר על דברי המשלח, בטל המקח, והשליח אינו יכול לשמש כעד נגדו, מאחר שהוא מחוייב שבועה ועד הנשבע אינו ער, כמו שמביא רבינו למעלה פרק א הלכה ז. והראב"ד כתב שאין צריך להחזיר, כי יכול לטעון שהמוכר והסרסור עשו עליו קנוניא, ולדעת רבינו מסתלק חשש זה על ידי החרם שמטיל הלוקח, ועיין באר הגולה שם אות י. (58) ורק חרם, אבל להשביעו שבועת היסט אינו יכול, אחרי שהוא טוען שמא, ואין מטילים שבועת היסט אלא בטענת וודאי (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז). אך יש להבין מדוע אין מצרפים טענת הברי של השליח לטענת השמא של הלוקח, לחייב את המוכר בשבועה, כמו שמצרפים טענת הבעל-חוב לטענת שמא של המשלח למעלה פרק א הלכה ז. (59) כלומר: לא אמר לשליח למכור בחמישים, אלא כשזה מכר בחמישים ומסר את התמורה למשלח - נתרצה. (60) זה לשון החרם של הלוקח, שאם לא כן, היה צריך לומר "שקנה".

הייתה שלא ידעו שהוא הקונה, כדלהלן. (43) אלא צריך לבקש מלוי, שעל שמו נכתב השטר, שיכתוב לו שטר לראובן (שם קג). ולא יכול הקונה לטעון שהמוכר צריך היה מייד להעלות על דעתו שהקונה וודאי קנה לעצמו, כי מי זה יקנה שדה לאחרים. (44) בגמרא שם אמרו שאפילו אם לא התנה עם המוכר, אלא לעדים בפני המוכר: "עוד שטר אחד תכתוב לי על שדה זו" כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר ואינו יכול לטעון כי היה סבור שלוי יכתוב לו שטר זה, שהרי אמר לעדים בפניו. וצריך עיון למה השמיט זאת רבינו, ועיין כסף משנה, לחם משנה ומשנה למלך.

- 1 ו. הסרסור⁴⁵ - שליח⁴⁶ הוא, אלא שהוא נוטל שכר
- 2 שליחותו⁴⁷. לפיכך⁴⁸, אם שנה דעת הבעלים -
- 3 משלם מה שהפסיד. פיצד? ראובן שנתן חפץ
- 4 לשמעון הסרסור, ואמר לו: מכר לי זה, ואל תמכר
- 5 בפחות ממאה, והלך ומכרו בחמישים⁴⁹ - משלם⁵⁰
- 6 החמישים מביתו. מכר במקמים - הפל לראובן⁵¹.
- 7 וכן כל פיצא בזה. ראובן אומר: במקא אמרתי
- 8 לך⁵², והסרסור אומר: בחמישים אמרתי לי, וכן
- 9 בחמישים מכרתי - נשבע הסרסור שבועת התורה,
- 10 שהרי הודה במקצת⁵³. ואם כבר נתן לו החמישים⁵⁴
- 11 - נשבע שבועת הסת ששעשה שליחותו, וזוהי
- 12 הלוקח⁵⁵. ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן
- 13 הוא⁵⁶, וזה המוכר לו סרסור הוא - יחזיר החפץ
- 14 לבעלים⁵⁷, ויחזירם⁵⁸ על מי שנתן לו רשות למכר
- 15 בחמישים או שרצה⁵⁹ בחמישים ויחזיר בו אחר
- 16 שקנתי⁶⁰.

(45) דין זה נלמד ממה שאמרו בכתובות צח. במשנה: "אלמנה שהייתה כתובתה מאתיים ומכרה שווה מנה במאתיים, או שווה מאתיים במנה, נתקבלה כתובתה". כלומר: מכרה שווה מאתיים במנה היא הפסידה את עצמה והרי זה כאילו קיבלה מאתיים ואם מכרה שווה מנה במאתיים הכל לבעל המעות (ראה למעלה פרק א הלכה ה), כלומר, ליורשים והרי קיבלה מהם מאתיים. וגם סרסור שהוא שליח ומקבל שכר עבודתו, דומה הוא לאלמנה המוכרת שהיא כשליחם של היורשים (עיין כתובות ק). ושכרה אתה שגובה מהם כתובתה (כסף משנה). (46) ולא שותף, וראה סמ"ע שם סעיף קטן א. (47) ראה להלן הלכה ז. (48) כלומר, מכיוון שהוא שליח, חלים עליו כל דיני השליחות, ואילו היה דינו כשותף היה יכול לומר לו: לטובת העניין כיוונתי ומכרתי בזול ולא היה צריך לשלם לו ההפסד, וכן הוא הדין אם מכר ביוקר היה צריך לקבל חלקו בריווח (סמ"ע שם). (49) ולא הודיע ללוקח שהוא שליח, ואם כן המקח קיים. כמבואר למעלה הלכה ד. (50) כמו שכתב למעלה הלכה ד. (51) כמו שכתב למעלה פרק א הלכה ה, וראה שם ההבדל בין דבר שיש לו מחיר קבוע לבין דבר שאין לו מחיר קבוע. (52) ואינו מכחיש דברי הסרסור שאומר שמכר, אלא שטוען שמכרו במאה (כסף משנה וש"ך סימן קפה סעיף קטן ו). (53) שכיוון שמודה במכר כנ"ל - אין כאן אלא תביעה כספית, שמגיע

- 17 ז. כל סרסור שהודיע⁶¹ ללוקח שחפץ זה או קרקע
- 18 זה של ראובן, ואחר שקנה הלוקח אמר ראובן:
- 19 איני רוצה למכר בדימים אלו - מחזיר הלוקח;
- 20 שהרי לא פסק לו דימים ואמר לו: מכר לך בךך
- 21 וךך⁶². [פליג] סרסור⁶⁴ שאבד החפץ מידו⁶⁵ או נגנב
- 22 או נשבר⁶⁶ - חייב⁶⁷ לשלם, מפני שהוא נושא שקר.

(61) ודווקא שהודיע השליח בעת המכירה שהחפץ של פלוני המשלח, ולא מספיקה לעניין זה הידיעה שיש ללוקח (משנה למלך). (62) וכיוון שלא אמר לו כלום על המחיר, הרי זה כאילו אמר לו לחזור ולשאול על המחיר בעת המכר, והלוקח שיידע מזה, חייב היה להעלות על דעתו אפשרות

רו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר קנין - הלכות שלוחין ושותפין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכך - הרי זה נשבע שבועת השומריין⁷⁹ על טענתו,¹¹
 ויפטר. ואם היה האנס במקום שאפשר⁸⁰ להביא
 עליו עדים, או דבר שהוא גלוי⁸¹ וידוע, שהרי ימצא
 עדים - הרי זה צריך להביא ראיה על טענתו; ואם
 לא הביא עדים - אינו נאמן, ומשלם⁸². מעשה⁸³
 באחד שאמר לשלוחו: קנה לי⁸⁴ ארבע מאות גרבי
 יין ממועות שהיו לי בידו⁸⁵, וקנה לו, ונמצאו חמין
 - אמרו חכמים: מניין גדול כזה שהחמין, קול יש
 לו⁸⁶; הואיל ואפשר להביא ראיה - יביא ראיה שלא
 היה חמין חמין בשעה שלקח ויפטר, ואם לא יביא
 ראיה - ישלם⁸⁷. וכן כל פיוצא בזה מדברים
 שהראיה מצויה בהן. אבל דבר הנעלם, שאין ראיתו
 מצויה - ישבע עליו. וכן הדין בכל טענה שישטען
 השותף⁸⁸ וכיצא בו⁸⁹. וכן הדין בטענת השומריין:
 אם הראיה יכולה להיות - או יביא ראיה על טענתו
 או ישלם, כמו שיתבאר⁹⁰.

(78) ברייתא בבבא מציעא פג. בשם איסי בן יהודה, ושם
 פסק רבא כאסי, במעשה שהיה עם שליח שארעו אונס.
 (79) היינו, שכולל אף שבועות שלא שלח בהן יד ושלא פשע
 (סמ"ע סימן קפז סעיף קטן א). (80) ששכיחים שם עובדים
 ושבים. (81) כמו המעשה שהובא להלן. (82) כדעת
 הר"ח והרי"ף שם. (83) שם. (84) בכתב-יד תימן ובדפוס
 רומי: לו. וכן הוא בשולחן ערוך סימן קפז סעיף ב.
 (85) כתב כן מפני הבבא דלהלן: "אבל דבר הנעלם - יישבע
 עליו" ואם לא נתן בידו מעות אינו נשבע, שהרי כלל
 בדינו: "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין"
 (שבועות מד:). כלומר נשבעין לפטור ולא ליטול.
 (86) כלומר, שהדברים מקבלים פרסום, וידוע הדבר ברבים
 מתי ואיך ואצל מי קרה מאורע זה, של חימוץ יין בכמות
 גדולה כזאת. (87) שהמשלח יכול לטעון, שהשליח קנה
 יין חמוץ במחיר מוזל, אחרת הרי קל בידו להוכיח את
 ההיפך. (88) נראה להלן פרק ט הלכה א, שתקנת חכמים
 היא שמשביעין את השותף בטענת ספק. וסובר רבינו שבכל
 השבועות נוהג דין זה של איסי בן יהודה ואף בשבועה
 דרבנן. (89) [האריסין והאפוטרופין וכו'] להלן פרק ט
 הלכה א. אין הדברים מובנים, שהרי כל עיקר ההלכה של
 איסי בן יהודה נאמרה בשבועת השומרים ונלמדה מזה
 שאמרה תורה (שמות כב, ט'): "אין רואה שבועת ה' תהיה
 בין שניהם" - שאם יש רואה יביא רואה ויפטר (בבא
 מציעא שם). אבל בעל התיבוכ (סימן קפז) כתב שהחידוש
 הוא באופן שאין דין שבועה מן התורה, כגון, שמפקיד טוען
 ברי ויש לנפקד מיגו שאז אין נשבעין מדאורייתא.
 (90) פרק ג מהלכות שכירות הלכה א.

יום שישי י"א ניסן ה'תשע"ז

פרק שלישין

(1) כלל בו רבינו כל דיני הרשאה.

א. מי²⁷ שהיתה לו קרקע³ תחת יד אחר, או שהיו²⁷

זו. (63) בדפוס רומי: "וכן". ותיקן הכסף-משנה לפי
 ספרים מדויקים "כל", ובכתב-יד תימן: "וכל", וכן הוא
 במגדל עז. (64) בבא בתרא פז. במשנה, ולפי פירוש
 הריב"ם בתוספות שם דיבור המתחיל נשברה. (65) בעורר
 בידו קודם שמכר. וראה שולחן-ערוך, חושן משפט סימן
 קפה סעיף ז, וסמ"ע שם סעיף קטן יח. (66) על ידי אי
 זהירותו של הסרסור, שדינו כגניבה ואבידה (הגהות מיימוני
 אות ג בשם הריב"ם). ובשולחן ערוך שם נשמטו המלים
 "או נשבר". (67) כדין נושא שכר, שחייב בגניבה ואבידה.

ח. הלוקח⁶⁸ פלים מבית האמן⁶⁹ לשגרן לבית
 חמיו⁷⁰, ואמר לו: אם מקבלין אותן ממני - אני אתן
 לה את דמיהם, ואם לאו - אתן שכר מועט⁷¹,
 ונאנסו בהליכה - הרי זה חייב לשלם⁷²; ואם נאנסו
 בחזרה⁷³ - פטור⁷⁴. נטלן⁷⁵ על מנת למכרן לאחרים,
 ואמר לו: אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני
 - אתן לה דמים כך וכך, ואם לא ימכרו - אחזירם
 לה, ונאנסו, בין בהליכה בין בחזרה⁷⁶ - חייב
 לשלם⁷⁷.

(68) נדרים לא: ובבא מציעא פא. (69) בעל מלאכה.
 (70) כמתנה לארוסתו. (71) והיינו, תמורת ההנאה שהיה
 למשגר בהתפארות זו שגילה נכונות להעניק מתנות (בבא
 מציעא שם ורש"י שם דיבור המתחיל לפי טובת הנאה).
 (72) [בלוקח כלים מן האומן על מנת לבקרו (פרק ד מהלכות
 מכירה הלכה יד) הביא רבינו שאינו חייב אלא אם היו דמי
 הכלי קצובים והיה הכלי חביב על הלוקח (מקורו מהגמרא
 בנדרים לא: ובבא בתרא פח). לפי שהחייב הוא מטעם
 "לוקח", כמו שכתב רבינו שם: "מעת שהגביהו נעשה
 ברשותו" ואם לא נתקיימו התנאים הנ"ל - לא קנה. אבל
 בלוקח כלים לשגרן לבית חמיו לא נזכר בגמרא שאינו חייב
 אלא באופנים הנ"ל, לפי שחייבו אינו מטעם לוקח אלא
 מטעם סרסור, ומכיוון שהוא נהנה ומתפאר בכלי - דינו
 כשואל ולא רק כשומר שכר (ראה למעלה הלכה ז). ולפיכך
 העתיק רבינו הלכה זו כאן בדיני סרסור ולא בהלכות
 מכירה, ראה אבן האזל בהלכות מכירה שם. (73) אחרי
 שלא קבלו ממנו ודעתו להחזיר, הריהו כשואל אחרי ימי
 השאלה (פרק ג מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ב).
 (74) מאונסים. אבל עדיין דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה
 ואבידה, שהרי נהנה והתפאר בכלי זה בבית חמיו וזהו
 שכרו. וכן מפורש בברייתא שם, ושם: "בחזירה פטור מפני
 שהוא כנושא שכר" (כסף משנה והגהות מיימוני).
 (75) נדרים שם ובבא מציעא שם. (76) שאצלו גם החזרה
 היא כהליכה. שהרי אם יודמנו לו קונים בדרך - ימכור להם
 (גמרא שם). (77) [גם כאן לא נזכר בגמרא שצריך שיהיו
 דמיו קצובים ושיהא חביב על הלוקח, לפי שגם כאן אין
 חיובו מטעם לוקח, אלא מטעם סרסור ומכיוון שאין שכרו
 קצוב מהמשלח אלא מרוויח מהכלי עצמו כפי הנראה
 בעיניו - דינו כשואל, ואינו דומה לסרסור שלמעלה (הלכה
 וז) שמקבל שכר קצוב מהמשלח ואינו אלא שומר שכר
 בלבד].

ט. כל שליח⁷⁸ שטען שארעו אנס פלוני והפסיד כך¹⁰

ולא ביארם, נראה שגם בלי חשש אחר, רשאי הנפקד לסרב מלדון עם זה שאין לו הרשאה, בטענה, כי: הראשון נוח לי, והשני קשה ממנו. (15) "דון וזכה והוצא לעצמך" כנ"ל, ויש מקום לטעות כי הקנה לו בלב שלם, והרי הוא כשותף למחצה, כדעה אחת בגמרא (ב"ק ע.). (16) כמסקנת הגמרא שם: "והלכתא, שליח שווייה". (17) זוהי תוצאה מזה שאנו אומרים שהוא שליח ולא שותף. (18) שם, מדברי רב אשי.

ב. הקנה¹⁹ לזה שהרשה שליח או רביע²⁰ מה שיש לו ביד חברו - הרי זה עושה דין על הכל²¹; הואיל ודן על חלקו, והרי הוא בעל דינו בחלקו - דן על הכל.

(19) בבא-קמא שם, מימרא של אביי. (20) כן הוא בגמרא שם, וכתב הראב"ד "דוקא שליח או רביע, אבל אם אמר לו מאה דינרים ממה שיש לי ביד פלוני יהיו שלך, לא ידון אלא על המאה". (21) וכן הוא להלן הלכה ג, בשותף שיש לו הרשאה - שיכול לדון על הכל.

ג. אָחֵד מִן הָאֲחִין שֶׁלֹא חָלְקוּ אוֹ מִן הַשְּׁתֵּפִין שָׁבָא לְתַבְע - תובע על הכל; הואיל ויש לו חלק בזה הממון - אין צריך הרשאה מן השותף. ואין השותף האחר יכול לומר לשותפו שדן: אלו הייתי אני שם, הייתי תובע טענות אחרות ומחייב בעל דיני; שהרי אומר לו: למה לא פאת ליתבע גם אתה? לפיכך, אם היה²³ במדינה אחרת - יש לו לחזור על בעל הדין ולדון עמו, ולומר לו: אני אני מודה בכל מה ששען שתף שלי. לפיכך יש²⁴ לנתבע לעצב ולומר לזה: או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה; שהרי ממון שניכם בידי, ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיד או שתפך ויתבע גם הוא.

(22) בכתובות צד. "אמר רב הונא, הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד, ואזל חד מינייהו בהדיה לדינא, לא מצי אידך למימר ליה: את לאו בעל דברים ידידי את, אלא שליחותיה עבד". ולבסוף מסיק, שאין הדברים אמורים אלא כשהאח או השותף השני נמצא בעיר, אבל אם אינו בעיר יכול לטעון: אילו הייתי שם הייתי טוען טענות יותר טובות, ושלשה פירושים לדבר: רש"י והמאירי והרי"ד מפרשים שה"אידך" הזה הוא השותף השני, והוא בא לטעון לבעל דין שידון עמו שוב הפעם על חלק שלו. ועל זה אמרו שאם הוא בעיר, שהיה יכול לבוא, אינו יכול לטעון כן. ואם אינו בעיר, יכול לטעון כן. הר"ן מפרש שה"אידך" הזה הוא בעל הדין שטוען לשותף הזה שלפנינו, ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אין הבע"ד יכול לטעון לשותף שלפנינו לאו בעל דברים ידידי את, ואם השותף השני אינו בעיר, יכול הבע"ד לטעון כן. ורבינו והרא"ש (בכתובות פ"י סימן יב) מפרשים בצד אחד כרש"י שה"אידך" הזה הוא השותף השני, ובצד שני כהר"ן שהוא טוען לשותף הזה שלפנינו. ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אינו יכול לטעון לשותף שלפנינו:

1 לו מטלטלין⁴ פקדון⁵. ורצה לעשות שליח לדון עם זה ולהוציא⁷ הקרקע או הפקדון מתחת ידו - הרי זה פותב⁸ לו הרשאה⁹. וצריך לקנות מידו¹⁰ שהרשהו. ואומר¹¹ לו: דון וזכה והוצא לעצמך. וכיצא¹² בענינים אלו. ואם לא כתב לו¹³ - אינו יכול לדון עמו, מפני שהוא אומר לו: אין אתה בעל דיני¹⁴. ואף על פי שכתב לו¹⁵ - אינו אלא שליח¹⁶, וכל מה שזכה בו - הרי הוא של משלחו¹⁷. וכל ההוצאות¹⁸ שיוציא השליח על דין זה שהרשה - הרי המשלח חייב בהן; שפך פותבין בהרשאה: כל שתוציא בדין זה - עלי לשלמו.

(2) בבא-קמא ע. וקד: (3) ראה בשולחן-ערוך סימן כג סעיף א, שבקרקע יכול לכתוב הרשאה אפילו אם כפר בה השני, וכן נראה מדברי רבינו להלן הלכה ו, שכתב שבמטלטלין או במעות אינו יכול לכתוב הרשאה אם כפר בו - הרי שבקרקע אין הדין כן, עיי"ש ועיין עוד בסוף הלכה ז. [שכל טעמה של הלכה זו הוא משום שנראה כמשקר, ובקרקע אין זה נראה כשקר, לפי שהדבר ידוע ומפורסם שקרקע זו שלו, ועיין רדב"ז להלן הלכה ו]. אבל מעות אינו יכול להקנות אלא בקנין אגב' (להלן הלכה ז). (5) אם לא כפר בו הנפקד, ובכלל זה גזילה כשלא כפר בה הנגזל. וכלשון השני של נהרדעי (בבא-קמא שם), ולא בא למעט אלא מלוה, שאינו יכול להקנותה בשום פנים, כדלהלן הלכה ז (לחם-משנה ורדב"ז). (6) לנהל משא ומתן, כשיש לנתבע טענות מסוימות, אבל אינו כופר בעיקר הדבר, ראה למעלה בהערה הקודמת. וראה עוד להלן הלכה ה, שאף בגביית החוב צריך הרשאה. (7) דוקא להוציא מיד חבירו, אבל האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין, או קנה לי - אין צריך קנין - אלא באמירה בלבד (למעלה פרק א הלכה א, וראה בש"ך חו"מ סימן קכב ס"ק יב). (8) כן בגמרא (ב"ק שם): "לא כתבינן אורכתא (=הרשאה) אמטלטלי דכפריה - אבל לא כפריה - כתבינן". אבל נראה שהעיקר הוא הקנין (ראה להלן), ואילו הכתיבה אינה אלא לראיה, ובמקום שאין צורך בראיה, אין צורך בכתיבה, וכן נראה במעשה דרב פפא (ב"ק קד:) שם הוזכר הקנין ולא הוזכרה הכתיבה. (9) תרגום עברי של המלה הארמית: "אורכתא" שבגמרא שם. ופירושה בשתי הלשונות: שלטון, שהמשלח משליט את השליח על הפקדון ומקנהו לו. (10) בקנין סודר, ורק במעות צריך קנין אגב' (להלן הלכה ז). ומקור קנין זה במעשה דרב פפא (ב"ק שם), שהקנה לשליח את הממון בקנין גמור (ש"ך שם ס"ק יג). (11) היינו, בכתב ההרשאה. ראה להלן. (12) היינו, לשון שיש בה משום הקנאה גמורה. (13) כלומר, שלא כתב לו דון וזכה והוצא לעצמך (כסף-משנה). שם ע. מימרא שניה של נהרדעי. (14) ה'טורי' (חושן-משפט סימן קכב) כתב הטעם, "משום שיש לו לחוש שמא ביטל המשלח את השליחות או מת [המלוה], שאילו מת או ביטל השליחות קודם שיתן לשליח, נתן אחר"כ לשליח ונאבד - חייב באחריותו, אע"פ שלא ידע שמת המשלח או ביטל השליחות". ומכיון שרבינו העתיק דברי הגמרא כלשונם

ח שייעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"א ניסן - ספר קנין - הלכות שלוחין ושותפין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאו בעל דברים ידידי את. ואם לא היה בעיר, יכול לטעון כן. ובכסף-משנה הביא הר"ן את דברי רבינו, וצ"ע. ועיין לחם-משנה. (23) לדברי רש"י, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו, זה נלמד ממה שאמרו שהשותף השני (כשלא היה בעיר) יכול לטעון לשותף שלפנינו: לאו בעל דברים ידידי את, ואילו הייתי בעיר הייתי טוען טענות טובות יותר - שיכול לחזור לבעל-דין לדון עמו שוב הפעם, על חלקו. (24) לדברי הר"ן, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו זה נלמד ממה שאמרנו שהשותף השני יכול לחזור לבעל-דין לדון עמו שוב הפעם, ואם כן יכול הבע"ד לסרב לכתחילה לדון עם השותף הזה. והרא"ש (שם) חולק על הלכה זו, וכתב שאין הבע"ד יכול לעכב, דמה איכפת לו שידון עמו על הכל, שאם יזכה בדין נגדו יפטר עכ"פ מחלקו.

- 1 ד. הפעל²⁵ בנקסי אשאתו²⁶ - צריך הרשאה²⁷. ואם
- 2 יש פירות²⁸ בקרקע - מתוך שיש לדון²⁹ על הפירות,
- 3 שהרי הן שלו, דן על העקר, ואין צריך הרשאה
- 4 מאשאתו; שאם אין לו קרקע - אין לו פירות³⁰.

(25) גיטין מח: מימרא של אביי. (26) היינו נכסי מלוג, וראה שו"ע סימן קכב סעיף ת. (27) שקנין פירות, שיש לו לבעל, אינו כקנין הגוף (רש"י שם). (28) בגמרא שם אמרו: "ולא אמרינן אלא דלא נחית אפירי, אבל נחית אפירי מיגו דמשתעי דינא אפירי, משתעי דינא אגופא" ופירש רש"י, דלא נחית לפירא - שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל, אבל רבינו גרס: "ולא אמרן אלא דליכא פירא, אבל איכא פירא וכו'". וכן הביא המאירי, וכ"ה בכ"י מינכן שם (שם בהערות). "שכל שיש שם פירות, הואיל ויכול לדון על הפירות, שהם שלו לגמרי - דן על העיקר" (מאירי שם, בשם י"ש פוסקים). (29) לדעת המאירי הנ"ל, אע"פ שלמעשה אין לו דין ודברים על הפירות - כיון שיכול לדון עליהם, דן הוא על העיקר. (30) ולפיכך הוא עדיף משותף, שלמעלה בהלכה ג.

- 5 ה. מיו³¹ שהיה לו ביד חברו פקדון או מלוה, בין
- 6 במטלטלין בין מעות³², ועשה שליח בעדים³³
- 7 להביאן לו - הרשות ביד זה שהם אצלו: אם רצה
- 8 לתן - נפטר, ואינו חייב באחריותו, שהרי נתן
- 9 לשלוחו; ואם לא רצה לתן - אינו נותן, שאין זה
- 10 בעל דינו³⁴ עד שיבוא בהרשאה על הפקדון³⁵. וכל
- 11 הבא³⁶ בהרשאה - הרי הוא בכלל הנאמר בהן:
- 12 ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו³⁷.

(31) בבא-קמא קד. כרב חסדא ורב יוחנן ורבי אלעזר, ולא כרבה. וכן פסק הר"ף. (32) שרק לענין הרשאה, שהיא בקנין - יש הבדל בין פקדון של מטלטלין לבין פקדון של מעות (למעלה הלכה א, ולהלן הלכה ז). וכן בין פקדון לבין מלוה (שם ושם). אבל בשליחות לחוד - אין הבדל ביניהם. וראה הלן הערה לד. (33) המדובר כאן כשלא אמר המפקיד או המלוה לנפקד או ללוה ששלח לו חובו על-ידי שליח זה, ולפיכך צריך שיעשה השליח בעדים, שמכיון שהטריח להביא עדים - ודאי קיבל אחריות הכסף עליו משבא ליד שלוחו (גמרא בבא-קמא שם), אבל אם אמר

לנפקד או ללוה שלח לי על-ידי שליח זה - משבא ליד שליח זה, פטור הנפקד או הלוה מאחריות. ראה פ"ג מהלכות שאלה ופקדון הלכה א, ובלחם-משנה. (34) מקורו מהא דבבא-קמא ע. שאפילו אם כתב לו הרשאה - אם לא כתב לו "דון וזכה והוצא לעצמך" - יכול לומר לו: אין אתה בעל דיני. ראה למעלה הלכה א. (35) אבל על המלוה אינו יכול לכתוב הרשאה, כדלהלן הלכה ז (כסף-משנה). (36) שבועות לא. מימרא של רב. (37) [רש"י שם פירש: "שהוא מתעבר על ריב לא לו, ושמו הראשון נוח לו ונוח לפשרה, יותר מזה שאינו יכול לעשות פשרה בממון אחרים". ולפי"ז לעולם אסור. וכן נראה מדברי רבינו. אבל הראב"ד כתב: "דוקא כשהוא עם בעל דינו בעיר אחת - אבל אם היה בעל דינו בעיר אחרת, מציל ממון חבריו הוי". ונראה שלמד כן מתוך אותו הפסוק עצמו "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו" - דוקא בתוך עמיו, כלומר אם הוא באותה העיר].

- 1 ו. התובע³⁸ חברו בדין במטלטלין או במעות
- 2 שהפקיד אצלו, וכפר³⁹ בו - אינו יכול לכתב
- 3 הרשאה עליו, שנמצא זה פמשקר⁴⁰; שהוא אומר
- 4 לו: הרשיתיך לטל מה שיש לי ביד פלוני, וכבר
- 5 אמר פלוני שאין לו אצלו כלום. וכן מי שנתחייב
- 6 לו חברו שבועה - אינו יכול להרשות אחר עליו
- 7 להשביעו; שאין שם דבר שיקנה לו, ואין אדם
- 8 מרשה על תביעת דברים, שאין הדברים נקנין אלא
- 9 על תביעת הממון⁴¹.

(38) בבא-קמא ע. כלשון השני של נהרדעי. (39) היינו, לפני שכתב ההרשאה, אבל אם כפר אחרי ההרשאה, ראה לקמן הלכה יא. (40) כן הוא שם בגמרא, לפי הלשון השני. ולולא טעם זה, היה אפשר לכתוב הרשאה אף באופן שכפר בו. ואע"פ שאינו יכול להקדישו (פ"ו מהלכות ערכין הלכה כב) ואם כן אינו יכול להקנותו לאחרים - הרשאה אינה קנין גמור, ויש בה גם משום שליחות, ראה למעלה הערה טו, ונמוקי יוסף' לבבא-קמא שם (דפוס ווילנא דף כז ע"א). (41) ראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד.

- 22 ז. מי שהיה לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה
- 23 להרשות שליח להביאן - אין הקניין⁴² מידו מועיל
- 24 בזה, שאין המטבע נקנה בחליפין⁴³. אלא ביצד
- 25 עושה⁴⁴ נותן לו קרקע כל שהוא⁴⁵, ומקנה לו
- 26 המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו, והולך
- 27 ודן עמו ומוציאן. היתה לו מלוה ביד אחר - אינו
- 28 יכול לכתב הרשאה עליה⁴⁶, ואפלו היה החוב
- 29 בשטר; מפני שהמלוה להוצאה נתנה, ואין אדם
- 30 מקנה לחברו דבר שאינו בעולם. ואין לו דרך
- 31 שיקנה אדם חוב בזה אלא במעמד שלישה⁴⁷, והוא
- 32 דבר שאין לו טעם, כמו שפארנו⁴⁸, או בהקנת שטר
- 33 החוב עצמו בכתובה ומסירה⁴⁹, מפני שהוא מקנה
- 34 השעבוד בו. זהו הדין שיראה לי מן הגמרא. אבל
- 35 הגאונים תקנו שפותבין הרשאה אף על המלוה, כדי

הסתייגות מסויימת, אשר לתקנה הראשונה. (58) היינו, כששאין השטר תחת ידו, אחרת הרי אפשר להקנותו בכתיבה ויוםסירה, כמבאר למעלה. (59) והקרקע היא בעין, ואין זה נראה כל-כך כמשקר, ראה למעלה הערה ב. (60) מפני שזו נראה כמשקר, כנ"ל בהלכה ו.

20 ח. מִי⁶¹ שֶׁהִרְשָׁה לְאַחֵד, וְרָצָה לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחוֹת
21 וּלְהִרְשׁוֹת לְאַחֵר - הֵרִי זֶה מִבְּטָל⁶². וְאִין⁶³ לְמִרְשָׁה
22 לְכַתֵּב הִרְשָׁאָה לְאַחֵר; שְׁזָה⁶⁴ אוֹמֵר: אֵין רְצוֹנִי
23 שֶׁיִּהְיֶה פְקוּדוֹנִי בְּיַד אַחֵר⁶⁵. לְפִיכָד, אִם הִתְנָה עָלָיו
24 שֶׁיִּרְשָׁה הוּא לְאַחֵר, וְאַחֵר לְאַחֵר - הֵרִי הַשְּׁלִיחַ
25 כּוֹתֵב הִרְשָׁאָה לְשָׂנִי, וְשָׂנִי לְשָׁלִישִׁי, הַכֹּל לְפִי תַנּוּא.

(61) כן כתב הר"ף בבבא־קמא פרק מ'רובה'. (62) שאע"פ שהרשהו בקנין - יש בו משום שליחות, ראה למעלה הערה טו והערה לט, וש"ך סימן קכב ס"ק ט. (63) ר"ף, שם פרק ה'גזול עצי'. (64) המרשה. (65) בבא־מציעא לו.

ט. ⁶⁶הָבֵאָה שְׂמֹחַ לְזֶה הַנִּתְבַּע, או שְׂמֹחַ
⁶⁷או שְׂמֹחַ לוֹ עַל הַשְּׂבוּעָה, או שְׂעֻשָּׂה עִמּוֹ
⁶⁸פְּשָׁרָה - לֹא עֲשֵׂה כָלֹם; שְׁהִי אוֹמֵר לוֹ: לְתֵקֶן
שְׁלַחְתִּיד וְלֹא לַעֲוֹת⁶⁹. לְפִיכָף⁷⁰, אִם הִתְנָה עִמּוֹ: בֵּין
לְתֵקֶן בֵּין לַעֲוֹת, אִפְלוּ מִחַל לוֹ עַל הַכֹּל - הִרִי זֶה
מִחֹל.

66) כן כתבו הגאונים (כסף-משנה בשם 'נמוקי יוסף' בבא-קמא פרק 'מרובה'). 67) כגון שהרשה אותו לקחת חפץ ממנו והלך ומכרו לו (רדב"ז). 68) ראה למעלה הערה לו, בדברי רש"י שבעות לא. 69) שהרי יש בו משום פליחור, ראה למעלה הערה סא. ובכל שליש אברו (למעלה פ"א הלכה ו). 70) כמו למעלה פ"א הלכה ג.

32 י. ראובן⁷¹ שבא בהרשאה ותבע שמעון - אין
 33 שמעון יכול לדחות ולומר לו: שמא המושלם אותך
 34 הרשע אחר ובטל שליחותך? שהרי ראובן אומר
 35 לו: תן לי הפקדון שיש לי בידך, וזו הרשאתי תהי
 36 אצליך. ואם המפקיד הרשע אחר - הוא הפסיד על
 37 עצמו; ושמעון פטור, שהרי בהרשאתו נתן.

71) המפרשים לא ציינו כאן מקור, אבל דברים שבהגיון הם.

38 יא. ראוּבֵן⁷² שָׁבָא בְּהַרְשָׁאת שְׁמֵעוֹן וְתַבְעֵי לְוִי, וְאָמַר
39 לְוִי: לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם⁷³, אָבֵל יִשְׁבַּע שְׁמֵעוֹן
40 וְיִטְלֵל⁷⁴ - מוֹצִיאִין הֶמְמוֹן מִדֵּל לְוִי, וְיִהְיֶה מִנֵּחַ בְּבֵית
41 דִּין עַד שְׁבֹא שְׁמֵעוֹן⁷⁵ וְיִשְׁבַּע יִטְלֵל. וְכֵן כָּל
42 הַדְּבָרִים שְׁתוּלָה לְוִי בְּשִׁמְעוֹן - דִּדּוֹן רְאוּבֵן, וְיִהְיֶה
43 הֶמְמוֹן מִנֵּחַ בְּבֵית דִּין עַד שְׁבֹא שְׁמֵעוֹן וְיִשְׁאֵל.
44 וְיֵשׁ לְרְאוּבֵן לַהֲחָרִים⁷⁶ עַל מִי שְׁטוּעֵן טַעֲנַת שְׁקָר
45 כְּדֵי לַעֲכֹב הֶמְמוֹן וּלְאַחֲרוֹ. נִתְחַיֵּב לְוִי שְׁבוּעָה - אֵינוֹ
46 יָכוֹל לַעֲכֹב וְלֹאמַר לוֹ: אֵינִי נִשְׁבָּע עַד שְׁאֲחָרִים בְּכַנִּי
47 שְׁמֵעוֹן⁷⁷ עַל מִי שְׁטוּעֵן עָלֵי שְׁקָר; שְׂאִין זֶה הַחֶרֶם
48 אֵלֹא תִקְנֶה קֵלָה שֶׁתִּקְנֶה הַגְּאוּלָּנִים הָאֲחֵרִים, כְּדֵי

1 שְׁלֹא יִטַּל כָּל אֶחָד מִמּוֹן חֲבֵרוֹ וַיִּזְדָּךְ לוֹ לַמְדִּינָה
2 אַחֲרָתָּ. וְעוֹד תִּקְנֶנּוּ, שְׁאֵם הִרְשָׁהוּ לִטַּל מַעֲוֹת שְׂנִישׁ
3 לוֹ בְּיַד חֲבֵרָו⁵⁰ אוֹ לְתַבַּעַ מִמֶּנּוּ הַלְוָאָה, וְלֹא הִיְתָה
4 לְמִקְנָה קֶרֶעַ - מִקְנָהוּ אֲרַבַּע אַמּוֹת מִחִלְקוֹ שְׂבָאֲרִין
5 יִשְׂרָאֵל, וּמִקְנָה לוֹ הַמַּעֲוֹת עַל גִּבּוֹן⁵¹. וּדְבָרִים אֱלוֹ⁵²
6 דְּבָרִים קָלִים הֵן עַד מֵאֹד וְרַעוּעִים. שְׁזָה, מִי יֹאמַר⁵³
7 שְׂנִישׁ לוֹ חֵלֶק בְּאֲרִין יִשְׂרָאֵל?⁵⁴ וְאִפְלוּ הוּא רְאוּי,
8 אֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ⁵⁵. וְהַגְּאוּנִים עֲצָמָן שִׁתְּקֶנּוּ תִּקְנָה זֹו
9 אֲמָרוּ, שְׂאִין אוֹמְרִין: יִקַּב הַדִּין אֶת הָהָר, וְאִינָה
10 אֶלָּא בְּדִי לְאִים עַל הַנִּתְבָּע. אִם רָצָה לְדוֹן וּלְתַן
11 בְּהִרְשָׁאָה זֹו - נַפְטָר. וְלָמָּה יַפְטָר? שְׂאִין זֶה הַבָּא
12 בְּהִרְשָׁאָה זֹו הִרְעוּעָה פְּחוֹת מִשְׁלִיחַ שֶׁעָשָׂהוּ
13 בְּעִידִים⁵⁶. אֲבָל אִם לֹא יִרְצָה הַנִּתְבָּע לְדוֹן עִמּוֹ - אֵין
14 כּוֹפִין לְתַן לוֹ וְלֹא לְהַשְׁבֵּעַ עַד שְׂכִיבֹא בַּעַל דִּינוֹ.
15 וְכֵן⁵⁷ הוֹרִי, שְׁאֵם הִיְתָה לוֹ מְלֻהָ אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין
16 בְּשִׁטָּר בֵּין בְּעִדֵּי קִנְיָן, אֵף עַל פִּי שִׁכְפַּר בָּהּ בְּבִית
17 דִּין - כּוֹתֵבִין עָלָיו הִרְשָׁאָה⁵⁸, מִפְּגִי שֶׁהוּא כְּפִירַת
18 שֶׁעֲבֹוד קֶרֶעַ⁵⁹; אֲבָל אִם מְלֻהָ עַל פִּהּ הִיא שִׁכְפַּר
19 בָּהּ - לֹא תִקְנֶנּוּ שִׁכְתָּבוּ עָלֶיהָ הִרְשָׁאָה⁶⁰.

(42) כלומר, קנין סודר. (43) כן הוא בבבא-מציעא מ. בפקדון שכפר בו, שמן הדין אינו יכול להקנות לו, היו כותבים עליו הרשאה לולא הטעם של מחזי כשיקרא (למעלה הלכה ו), משום שהרשאה אינה קנין גמור ויש בה גם משום שליחות (ראה למעלה הערה לט), ואם-כן צריך עיון, למה לא מועיל קנין חליפין. (44) עובדא של רב פפא, שם. (45) שקרקע כל שהו, מספיק ל'קנין אגב' (פאה פ"ג מ"ו). (46) כן הוא בבבא-בבא-בבא קמח. שאין הבריא יכול להקנות הלוואה. ובמעשה של רב פפא (ב"מ שם) לא גרסו "דרב פפא הוה מסיק (=תובע הלוואה) תריסר אלפי דינרי", שאם כן מפורש שגם בהלוואה מועיל 'קנין אגב', אלא "דרב פפא הוה ליה תריסר אלפי דינרי", ובפקדון הדברים אמורים, וראה ב'תוספות' בבא-בבא-בבא עז: ד"ה רב פפא. ואף כאן צריך עיון, למה לא מועיל קנין בהלוואה לגבי הרשאה, כשם שמועיל בפקדון שכפר בו (ראה למעלה הערה מב). (47) בבא-בבא-בבא שם. (48) פ"ו מהלכות מכירה הלכה ח. (49) כמבואר למעלה בהלכות מכירה, שם הלכה יא. (50) כלומר: בפקדון. (51) וקנין סודר לא מועיל אף לפי דברי הגאונים, שהרי אין מטבע נקנה בחליפין (למעלה בהלכה זו, ועיין כסף-משנה). (52) זה מוסב רק על התקנה השנייה, ולא על התקנה הראשונה לכתוב הרשאה אף על המלוה (כסף-משנה, ועיין לחם-משנה). (53) כלומר: מי יאמר על זה. [ובפירוש התלמוד לרבינו במסכת גיטין (הובא בכפתור ופרח פ"ד) כתב: "ובאמת מי יאמר" - הרב ניסן זק"ש]. (54) שמא הוא מורע גרים, שאין להם חלק בא"י (כסף-משנה). (55) וכן דחו ה'תוספות' בבא-בבא-בבא מד: ד"ה דלא הוה, דברי האומרים כדעת הגאונים. ועיין הגהות מימוניות. (56) למעלה הלכה ה. (57) היינו, עוד פרט אחד בצירוף

רי שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"ב ניסן – ספר קנין – הלכות שלוחין ושותפין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פ"ג מהלכות מכירה הלכה א, ולהלן הערה י. (5) יש אומרים, שכיס אחד לאו דוקא, והוא-הדין אם כל אחד מגביה כיסו של השני (כסף-משנה). וראה בחושן-משפט שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק ד. (6) ומטלטלין אינם נקנים בשטר (בבא-קמא ט:). (7) בבא-מציעא מו. ולמעלה פ"ו מהלכות מכירה, הלכה א. (8) שם מד. במשנה, שמטלטלין נקנים בחליפין. וכ"ה בקידושין כח. במשנה. (9) אף שעדיין לא הביא, שחליפין קונים בכל מקום. (10) כלומר, כל אחד מהם קנה חלק חבירו לשותפות, ולא שהחליפו של זה בזה ושל זה בזה. (11) הכסף-משנה מקשה: מה קנייה יש בעירוב הפירות? ולפיכך פירש: "שעירבו פירותיהם והגביהם כל אחד מהם, דומיא דמעוה". אבל הסמ"ע סימן קע"ו ס"ק ח כתב, שהעירוב עצמו הוא קנין, שכל אדם רוצה שפירותיו יהיו נפרדים, ואם הסכים לערוב, זה נחשב לקנין. ולפיכך, במעות שאין אדם מקפיד על תערובת - אין התערובת קנין. ואמנם לא הזכיר רבינו למעלה בשותפות-מעות אלא הגבחה, ולא תערובת. ונראה שמקור דבר זה, שעירוב הוא קנין, הוא ממה שאמרו בביצה לח: במסקנת הגמרא שם, לדעת אב"י ורבא ורב אשי, שכשם שאיסור בטל ברוב היתר, כן בטל ממון בממון של אחר, ואם נתערב לו קב של חיטין בעשרה קבין של חבירו, בטל הקב הזה בחיטים של חבירו, אלא שצריך לשלם לו תמורת הקב הזה, הרי ביטול הוא קנין. ואין קנין זה ככל הקנינים, שעל-ידיהם קנה החפץ, וכתוצאה מזה נאסר החפץ על כל העולם בלאו של "ולא תגזול" (ויקרא יט, יג) - אלא כאן בביטול, הדבר נעשה בהיפך: על-ידי הביטול נתבטל איסור של "ולא תגזול", כשם שכל איסורי מאכלות בטלים ברוב, וממילא נעשה שלו וקנה. ומתוך זה יש ללמוד שגם בתערובת של עשרה קבים שלו בשל עשרה קבים של חבירו, כיון שכל אחד מהם אסור לו להוציא חיטים מחמת שמעורבות בהן חיטיו של חבירו, שכן בתערובת היתר ואיסור "חד בחד" (=אחד באחד), הכל אסור - כל אחד קונה חיטיו של חבירו, ונעשים שותפים. ובמעות שאין הקפדה על עצם המטבעות אלא על שווים ולא שייך בהם ביטול, אין התערובת קנין, וכמו שכתב הסמ"ע ה"ל. (12) שחצרם קונה להם, לכל אחד ואחד. ומה שאמרו (בבא-בבא פד:): שחצר השותפין אינו קונה, אינו אלא בחצר שיש לשניהם בו זכות להשתמש בו בכל אשר ירצה, כשמניח המקנה את החפץ בחצר להקנותו לחבירו - אין זו יציאה מרשותו, שכיון שהניח חפץ במקום זה, הוברר הדבר שהמקום הזה הוא שלו, ונמצא שהחפץ עודנו ברשותו, אבל בחצר ששכרוהו במיוחד להשתמש בו רק דברים המשותפים לשניהם, ואם כן כשהמקנה מניח החפץ בחצר הרי הוא מונח גם ברשותו של הקונה, ונמצא שהוצא החפץ מרשות היחיד שלו והניחו ברשות השייכת גם לקונה (נתיבות המשפט) סימן קעו, 'משפט האורים' ס"ק ב, ועיין אור-שמח).

1 שִׁכְנוּנוּ בְּעָלֵי דִינֵי טַעֲנוּתֵיהֶן, וְאֵין מַעֲבָדִין שְׂבוּעָתוֹ
2 שֶׁל זֶה מִפְּנֵי תַקְנָה זוּ הַקֵּלָה.⁷⁸

(72) אף כאן לא צויין המקור על-ידי המפרשים. (73) לאחר שנכתבה ההרשאה אמר כן, אבל בעת שנכתבה ההרשאה לא אמר כן, אחרת אין לכתוב הרשאה (למעלה הלכה ז). ועיין השגת הראב"ד וכסף-משנה. וכן נראה בשבועות לב: ועיין שם ב'תוספות' ד"ה היכא. (74) המדובר בשני אופנים: א' כשאין שטר ביד התובע. שדין הוא שהנתבע הכופר בכל נשבע שבועת היסט ופטור, אלא שיכול הוא להפך השבועה על התובע שישבע ויטול (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ו). ב' כשיש שטר ביד התובע, ואעפ"כ יכול הנתבע לומר לתובע: השבע לי שלא פרעתיך (פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ב), ועיין ש"ך סימן קכ"ט. (75) ויש אומרים, שקובעים זמן מסוים לבואו של זה, כי שמא המשלח רמאי ורוצה להתחמק משבועה (שו"ע שם סעיף ח, וסמ"ע שם ס"ק יג). (76) תקנת הגאונים היא, שכל מי שמטילים עליו שבועה, בין דאורייתא בין דרבנן, יש לו זכות להטיל חרם על המושבע (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יא). (77) ועד שיבוא - לא אשבע. (78) בניגוד למה שאמרנו למעלה, שיכול לעכב הממון וליתנם ביד הב"ד, אם אומר שישבע שמעון ויטול - ששם הוא דין הגמרא, ולא תקנה קלה של הגאונים.

יום ש"ק י"ב ניסן ה'תשע"ז

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני שותפות והיאך הם משתתפים, וכיצד הם חולקים.

3 א. כְּשִׁירְצוּ הַשְּׁתֵּפוּיִן לְהַשְׁתַּתֵּף - בְּמָה יִקְנֶה כָּל אֶחָד
4 מֵהֶן מִמּוֹצֵן² חֲבֵירוֹ לְהַשְׁתַּתֵּף בּוֹ?³ אִם בְּמַעוֹת
5 נִשְׁתַּתֵּפוּ - יָבִיא זֶה מַעוֹתָיו וְיָבִיא זֶה מַעוֹתָיו, וְיִטְּלוּ
6 אוֹתָן לְכִיס אֶחָד, וְיִגְבְּהוּ⁴ אֶת הַכִּיס שְׁנֵיהֶם⁵. אָבֵל
7 אִם כְּתָבוּ שֵׁטֶר⁶ וְהָעִידוּ עֲדִים, אָף עַל פִּי שִׁקְנוּ מִיָּד
8 שְׁנֵיהֶם שְׂכִיבֵא זֶה מֵאָה וְזֶה מֵאָה וְיִשְׁתַּתֵּפוּ בָּהֶן -
9 לֹא קֵנּוּ, וְעַדִּין לֹא נַעֲשׂוּ שְׁתֵּפוּיִן, שְׁאִין הַמִּטְבֵּעַ יִקְנֶה
10 בְּחֲלִיפִין⁷. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁתַּתֵּפוּ בְּשֵׁאֵר הַמִּטְלָטְלִין -
11 כִּיֹּן שִׁקְנוּ⁸ מִיָּדָם שְׂכִיבֵא⁹ זֶה חֲבִיתוֹ שֶׁל יוֹן וְזֶה כֶּדֶי
12 שֶׁל דָּבֶשׁ וְהָרִי נִשְׁתַּתֵּפוּ בָּהֶן¹⁰, נַעֲשׂוּ שְׁתֵּפוּיִן בָּהֶן.
13 וְכֵן אִם עָרְבוּ פְּרוֹתֵיהֶן¹¹, אוֹ שִׁשְׁכְּרוּ מְקוֹם בְּשִׁתְּפוֹת
14 וְהִנִּיחַ זֶה כֶּדֶי וְזֶה חֲבִיתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתֵּפוּ בָּהֶן - הָרִי אֱלוֹ
15 שְׁתֵּפוּיִן¹². כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: בְּכָל הַדְּרָכִים שֶׁקֻּנָּה
16 הַלּוּקָה, בְּאוֹתָן הַדְּרָכִים עֲצָמָן קוֹנִין הַשְּׁתֵּפוּיִן זֶה מֵזֶה
17 הַמְּמוֹן הַמִּטְלָטְלִי בִּינֵיהֶם לְהַשְׁתַּתֵּף בּוֹ.

(2) רכוש, כולל כסף ומטלטלין. (3) שאין השותפות נקנית בדירור גרידא (חושן-משפט סימן קעו סעיף א). וצריך לקנות גוף הממון, אבל עם עשה קנין שישתתפו - אין זה אלא כדברים בעלמא (למעלה פ"ה מהלכות מכירה, הלכה יד). (4) בבא-בבא פו. שכיס נקנה בהגבחה, וראה למעלה

18 ב. הָאֲמִנִּין שֶׁנִּשְׁתַּתֵּפוּ בְּאֲמָנוֹת, אָף עַל פִּי שִׁקְנוּ
19 מִיָּדָם - אֵינֵן שְׁתֵּפוּיִן. בִּיצֵד? שְׁנֵי חֲטִיִּם אוֹ שְׁנֵי
20 אוֹרֵגִים שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁפֶל שְׂיָקָה זֶה וְזֶה
21 בְּמִלְאָתָהּ יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן בְּשֻׁה - אֵין כָּאֵן שְׁתֵּפוֹת
22 כָּלָל; שְׁאִין אָדָם מִקְנֶה לְחֵבְרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ב ניסן - ספר קנין - הלכות שלוחין ושותפין ריא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר רב הונא השכר לאמצע. (23) והיינו כרב המנונא, אלא שרב המנונא הזכיר שור העומד לחרישה ושוב עמד לטביחה, ורבינו מוסיף שהדין כן אף אם מתחילה עמד לטביחה. (24) שם צג: במסקנת הגמרא. (25) שהוסיפו את ערך המטבע או החסירו אותו. (26) [כן מצאנו בגמרא (בבא-מציעא מו:)] "מטבע שפסלתו מדינה או פסלתו מלכות". (27) בהתאם לכלל הידוע, שכל תנאי בממון - קיים. (28) נקט רבינו דוגמא זו, להודיענו שאפילו התנו להוסיף לממעט ולמעט למרבה - תנאם קיים, שהכל הולך אחרי התנאי.

ד. השתפין²⁹ שהתנו ביניהם שיעמדו בשתפין זמן קצוב - כל אחד ואחד מהן מעבב על חברו, ואינו יכול לחלק עד שיגיע הזמן או עד שיכלה ממון השתפין, ואין אחד מהן יכול לטל חלקו מן הקרן³⁰ ולא בפשכר³¹ עד סוף הזמן. נשתתפו³² סתם, ולא קבעו להם זמן - הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחד מהן³³; וזה נוטל חלקו מן הסחורה, וזה נוטל חלקו. ואם לא היתה פאותה סחורה דין חלקה³⁴, או שהיתה בחלקתה הפסד³⁵ - הרי אלו מוכרין אותה³⁶ וחולקין את הדמים. היה³⁷ זמן ידוע למכירת אותה סחורה - יש לכל אחד מהן לעבב שלא יחלקו עד שתמכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה. ואין אחד נוטל מן הקרן ולא מן הרווח עד זמן החלקה, אלא אם התנו ביניהם. היה להם חוב אצל אחרים³⁸ - אינו יכול לומר לחברו: לא נחלק עד שנגבה כל חוב³⁹ שיש לנו; אלא חולקין⁴⁰, וקשיפרעו החובות⁴¹ - יטל כל אחד חלקו. היה עליהן חוב לאחר: אם אינן אחראין זה לזה⁴² - חולקין⁴³, ולקשיגיע זמן החוב לפרעו - יתן כל אחד חלקו; ואם הן אחראים⁴⁴ - כל אחד מהן מעבב לחלק עד שיגיע זמן השטר ויפרעו החוב. ולמה מעבב? שהרי חברו אומר לו: הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם כל השטר, נשא ונתן בדמים אלו עד שיגיע הזמן. אומר לו חברו: נחלק, וטל אתה דמים פנגד כל השטר, ונעשה מהן סחורה לעצמך, ותשלם כל השטר בזמנו - יש לו לעבב עדן ולומר לו: שמא נפסיד, והשנים יותר מרויחין מן האחד⁴⁵.

לעולם¹³. אבל אם היו לוקחין הפגדים במקמון עצמן¹⁴ ותופרין אותן ומוכרין, ולוקחין¹⁵ השתי והערב ממעותיהן¹⁶ ואורגים ומוכרין, ונשתתפו¹⁷ במקעות שלוקחין בו - הרי אלו שתפין, וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ובמשאן ובמתנן - הרי אלו לאמצע.

(13) למעלה פרק כב מהלכות מכירה, הלכה א. לפי שדעת רבינו שהשותפות חלה על הרווחים, והרי אינם בעולם, אבל הראב"ד סובר שמהותה של השותפות היא, שכל אחד מהם משעבד גופו לחבירו, למעשה ידי, וגופו הריהו בעולם [וראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד, ובהערה סב שם]. (14) פירוש: כן היה דרכן, אבל כאן לא עשו כן, ראה להלן 'פרישה' סימן קעו ס"ק ד. והמדובר בחייטים. (15) כלומר: או שלוקחין, וכן הוא בשולחן-ערוך שם סעיף ג. וכאן מדובר באורגים. (16) ראה למעלה הערה יג. (17) כלומר, שינו מהמנהג (שכל אחד לוקח בממון עצמו, כנ"ל) ונשתתפו במעות, לפני שקנו הבגדים והשתי והערב ('פרישה' שם). ומכיוון שהם מצויים בשוק, אינם בכלל דבר שלא בא לעולם אע"פ שעדיין לא קנו (סמ"ע שם, ס"ק יא).

ג. השתפין¹⁸ שהטילו לפיס זה מנה וזה מאתים וזה שלש מאות, ונתעסקו¹⁹ פלן במקמון, ופחתו או הותירו - השכר או הפחת ביניהם בשוה לפי מנינם²⁰, ולא לפי המעות. ואפלו²¹ לקחו שור לטביחה, שאילו טבחוהו היה נוטל כל אחד מבשרו כפי מעותיו²², אם מכרוהו חי ופחתו או הותירו - השכר או הפחת לאמצע²³. במה דברים אמורים? בשנשארו ונתנו במקעות שנשתתפו בהן; אבל²⁴ אם המעות קנין, ועדין לא הוציאו אותן, ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששנה²⁵ המלך או אנשי המדינה²⁶ - חולקין השכר או ההפסד לפי המעות. במה דברים אמורים? בסתם; אבל אם התנו²⁷ שישל בעל המאה²⁸ שלשה רבעים מן השכר, וישל בעל המאתים רביע, ואם נפחתו - לא יפחת זה שישל שלשה רביעי השכר אלא רביע ההפסד, ויפסיד זה שנוטל רביע השכר שלשה רבעים מן הפחת - הרי אלו חולקין כפי מה שהתנו, שכל תנאי שבממון - קיים.

(18) כתובות צג. צג: מימרא של שמואל. (19) דוקא נתעסקו, אבל אם לא נתעסקו והמעות קיימים, חולקים לפי המעות (להלן). (20) נראה שהטעם הוא שיתכן ומזלו של השותף גורם, בלי לשים לב לכמות הממון שהשקיע. (21) כפירוש של רב המנונא למימרת שמואל, ש"אפילו שור לחרישה עומד לטביחה - השכר לאמצע", שלזה נוטה הסוגיא, ושלפיכך הכריע הרי"ף כמותו. (22) לדעת הכסף-משנה אף אם עמד לכתחילה לחרישה, ואחר-כך טבחוהו - מחלקים חלק כחלק (ודלא כרש"י שפירש שפלוגתא רבה ורב המנונא היא כשעמד לחרישה ושוב טבחוהו. ואף בזה

(29) בבא-מציעא קה. מימרא של רבא, וכפי נוסחת הספרים שלפנינו: "הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי (=שנים שעשו עסק ביחד, כלומר נשתתפו) ורווח (=הרוויחו), ואמר ליה חד לחבריה, תא ליפלוג (=בוא ונחלק), אי אמר ליה אידיך נרווח טפי - דינא הוא דמעבב (= אם השני מתנגד וטוען שרוצה להרוויח יותר - דין הוא שמעבב החלוקה)". ומפרשה רבינו, בשנים שעשו שותפות וקבעו זמן מסויים, ועיין רש"י והרי"ף שם. ובנוסחאות אחרות שם: "הני בי תרי דקבילו עיסקא בהדי הדדי" (ראה ב'בעל המאור' שם). ולפי זה, המדובר כאן בשנים שקבלו עיסקא משלישי, ועיין

לטעון, כמו בסמוך, שהשנים טובים מן האחד, מכיון שאין שעבוד האחד על השני ואין קשר ביניהם, וראה סמ"ע שם ס"ק נד. (44) שאפשר לתבוע מכל אחד מהם את תשלום כל החוב. כגון שלוו בשטר אחד, שמן הסתם הם אחראים זה לזה, כיון שלא פירשו שאינם אחראים (הלכות מלוה ולוה שם, ועיין רדב"ז כאן). (45) בבא-מציעא שם בסיום המימרא של רבא (שתוכנה הובא בתחילת הלכה זו), שאם קבעו זמן, אין האחד יכול להכריח את השני להתחלק, ואף כאן הם משועבדים זה לזה עד זמן פרעון החוב.

- ה. הנותן⁴⁶ מעות לחברו לילף למדינה פלוגית¹
לסחורה⁴⁷, או לקנות לו פירות לסחורה⁴⁸, או לישב²
בו פחנות⁴⁹ - אינו יכול לחזור בו ולהחזיר הממון⁵⁰
מיד השתף, עד שילף למקום שהתנו ויחזור⁵¹, או
עד שיקנו⁵² אותן הפירות וימכר, או עד שישב⁵
פחנות⁵³. שזה פמי שקבע זמן הוא.⁶

(46) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ד. (47) כלומר, לקנות ולמכור שם סחורה. וראה סמ"ע שם ס"ק נו. (48) היינו, לקנות פירות ולהביא לכאן על-מנת למכרם. (49) כלומר, לשאת ולתת בכסף זה בחנות זו. (50) אבל המקבל יכול לחזור בו, שהרי הוא כפועל, ראה פ"ט מהלכות שכירות הלכה יד. (51) כלומר, לאחר שנשא ונתן שם. (52) בכ"י תימן: שיקנה. (53) כלומר, עד שישא ויתן בחנות. ואם יש שם דברים שיש זמן ידוע למכירתם - עד שיגיע הזמן (רדב"ז).

רש"י ו'תוספות' שם. (30) שזהו ביטול השותפות. (31) שם במסקנא, שכל שותף יכול לטעון, כי הוא רוצה להמשיך בשותפות בכל הכסף, הקרן והרווח יחד, עד הזמן הקצוב, בטענה כי מזלם של שנים עדיף יותר להביא ברכה. (32) כן נראה שם לא: מתוך פסק דינו של רבה בר רב הונא, על רקע העובדא של איסור רוב ספרא, ושם סט. מדברי רב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (33) וראה להלן פ"ה הלכה ט, כשחולק שלא לדעת חבירו. (34) ראה בפ"א מהלכות שכנים הלכה ד. (35) בבבא-מציעא ז: ח. שטלית מוזהבת שאינה בכדי חלוקה, ובהמה טמאה שאם יחלוקה תיפסד - מוכרים אותה ומתחלקים בדמיה. (36) המדובר כשאין כאן טענת "גוד או אגוד", כלומר: קנה או אקנה (ראה בהל' שכנים שם ה"ב), אבל אם טוען "גוד או אגוד" - אין מוכרים אותה לאחר (ש"ך סימן קעו, ס"ק כט). (37) גיטין לא: ברייתא של רבי יהודה, וכפי פירושו של רבא שם. וראה בר"ח ו'תוספות' שם ד"ה לשותפים. (38) קרי: חובות אצל אחרים. (39) כלומר, כל החובות. (40) כלומר, חולקים אף לפני שגבו כל החובות. וממשיך רבינו לפרש איך חולקין? - וכשפרעו החובות וכו'. (41) כלומר, לאחר פרעון כל חוב - חולקים, ומכאן שאין חולקים בשטרות, באופן שכל אחד יגבה חלקו - לפי שיכול לומר לו: כוחם של שנים, עדיף לגבות החוב (רדב"ז, ועיין ב"טור" סימן קעו בשם הרא"ש). (42) כגון שלוו שניהם סכום כסף באופן שעל כל אחד חלה חובת תשלום על מחצית הסכום בלבד. והמדובר כשפירשו בשטר שאינם אחראים זה לזה (ראה בפכ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ט, וברדב"ז וכסף-משנה כאן) ואינם ערבים זה לזה. (43) יכול אחד להכריח את השני לפרק את השותפות, והוא ישלם את חלק החיוב שהוא חייב בו. ואין השני יכול

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ו'י"ב ניסן תשע"ז

- המצוה הקמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר²⁰
קדשים קלים קדם זריקת דמים, והוא אָמרו: "לא-תוכל²¹
לאכל בשר־ך וגו' ונדבתיך" (דברים יב, יז), באלו אָמר:
לא תוכל לאכל נדבתיך. וְכָא בַּקְבֵּלָה (ספרי פרשת ראה
שם): לא בָּא הַפְּתוּב אֶלָּא לְאוֹכֵל תוֹדָה וּשְׁלָמִים לִפְנֵי
זריקת דמים שהוא עובר בלא-תעשה, וגם זה לוקה.²⁵
המצוה הס"ז — הצווי שנוצטוינו שיהא מעשה
המנחה באופן הנזכר בכל-סוג וסוג מִקֵּן, והוא אָמרו:
וּנְפֹשׁ כִּי-תִקְרִיב קֶרְבֶּן מִנְחָה לַיהוָה; וְאִם-מִנְחָה
עַל-הַמִּנְחָת קֶרְבֶּןךָ וגו'; וְאִם-מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת" (שם ב, א.
ה, ז). וְאָמַר לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה: "וְזֹאת תוֹרַת הַמִּנְחָה
וְגו' (ויקרא ו, ז). וְדִינֵי מִצְוָה זוֹ עַל חֻלְקֵה הַרְבִּים
מבארים במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת מנחות.
המצוה הק"ב — האזהרה שהזהרנו מלמן שֶׁמֶן וְזֵית
במנחת חוטא, והוא אָמרו וְתַעֲלֶה: "לא-יִשִּׁים עֲלֶיהָ
שֶׁמֶן" (שם ה, יא). וְכִי שְׁנוֹתָ עֲלֶיהָ שֶׁמֶן — לוקה.³⁵
המצוה הק"ג — האזהרה שהזהרנו מלהקריב מנחת

יום ראשון ו' ניסן ה'תשע"ז

מצות עשה סו.

מצות לא תעשה קמז. מצות עשה סז.

מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

- המצוה הס"ו — הצווי שנוצטוינו שיהא מעשה זבח
השלמים באופן הנזכר באָמרו: "וְאִם-זֶבֶח שְׁלָמִים קֶרְבֶּנִי
וְגו'" (ויקרא ג, א). וְאָמַר עוֹד לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה: "וְזֹאת
תוֹרַת זֶבֶח הַשְּׁלָמִים וְגו' אִם עַל-תוֹדָה יִקְרִיבוּ" (שם ז,
יא-יב). אַרְבַּעַת הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה — כְּלוֹמַר: מַעֲשֶׂה הַעוֹלָה
וְהַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם וְהַשְּׁלָמִים — הֵם כָּל-מַעֲשֵׂי הַקֶּרְבָּנוֹת,
לפי שכל-קֶרְבֶּן בְּהֵמָה שֶׁמִּקְרִיב הַיָּחִיד אוֹ הַצֹּבֵר אֵינוֹ
אֶלָּא אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַסּוּגִים הָאֵלֶּה, חוץ מן-הָאֵשֶׁם שֶׁהוּא
לְעוֹלָם קֶרְבֶּן יָחִיד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמָה פְּעָמִים. וּמִסְכַּת
זָבָחִים כּוֹלֵלֶת גַּם דִּינֵי אַרְבַּע מִצְוֹת אֵלּוּ וְהַנִּסְפָּח אֲלֵיהֶן מִן
הַדּוּמָה לָהֶן, דְּבָרִים שְׁחוּבָה לַעֲשׂוֹתָם (ועשייתן מעכבת),
וּדְבָרִים שְׁחִיבִים עֲלֵיהֶם (שאסור לעשותן), וּדְבָרִים שֶׁאִם
עָשָׂה פָּסַל (את הקרבן), וְהַנֶּעֱשָׂה כְּתָקָנוּ.¹⁹

לְהִבִּיא כָּל־קֶרֶבֶן הַמִּטָּל עֲלֶיךָ. וּלְשׁוֹן סִפְרִי (פרשת ראה): 41
 "וּבָאתָ שָׁמָּה, וְהִבַּאתָם שָׁמָּה — לָמָּה נֶאֱמַר? לְקַבֵּעַם 42
 חוֹבָה שְׂיָבִיאוּ בְּרֹגֶל הָרֹאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בּוֹ". וְשֵׁם נֶאֱמַר: 43
 "אֵינִי עוֹבֵר עָלֶיךָ מִשּׁוֹם 'כָּל תִּפְאָה' עַד שֶׁיַּעֲבִרוּ עָלָיו 44
 רֹגְלִי שֶׁנָּה כָּלָה", כְּלוּמָר: אִם עָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רֹגְלִים 45
 וְלֹא הִבִּיא, אִזֹּה עוֹבֵר עַל לֹא; אָבָל אִם עָבַר עָלָיו 46
 רֹגֶל אֶחָד — הִרִיזָה עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה בְּלִבְךָ. וּבִגְמָרָא רֹאשׁ 47
 הַשָּׁנָה (ו): אָמַר רַבָּא: כִּינֵן שֶׁעָבַר עָלָיו רֹגֶל אֶחָד עוֹבֵר 48
 בַּעֲשֵׂה. וְאָמְרוּ בְּתַלְמוּד (שם צ): "מֵאִי טַעְמִיהָ דְּרַבִּי 49
 מֵאִיר? (הַאֲמֹר: 'כִּינֵן שֶׁעָבַר עָלָיו רֹגֶל אֶחָד עוֹבֵר בִּלְבָד 50
 תֵּאָחֵר') דְּכִתִּיב: וּבָאתָ שָׁמָּה וְהִבַּאתָם שָׁמָּה (וּכְאִילוּ אָמַר 51
 הַכְּתוּב: — כִּי אֲתִית כְּשֶׁהֲנִיךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) אִתִּי (הַבֵּא 52
 הַקְּרִבּוֹת). וְרַבִּנּוּן אָמַר: לַעֲשֵׂה הוּא דֹּתָא, הִנֵּה נִתְבָּאֵר 53
 לָךְ, שֶׁנָּה שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִבַּאתָם שָׁמָּה" — מִצְוֹת עֲשֵׂה, 54
 וְהוּא: שְׂיָבִיא כָּל־הַחוּבוֹת לָהּ הַמִּטָּלוֹת עָלָיו. וְיֵצֵא יָדֵי 55
 חוֹבָתוֹ בְּכָל־רֹגֶל, בֵּין שֶׁאֵלָה הֵם מִמִּינֵי הַקְּרִבּוֹת וּבֵין 56
 שֶׁהֵם דָּמִים (הַאֲמֹר "דָּמֵי עָלָי") וְעֲרֻכִּים (הַאֲמֹר "עֲרֻכִּי עָלַי") 57
 וְחֲרָמִים (הַאֲמֹר עַל מִמּוֹן שְׁהוּא "חֲרָם") וְהַקְּדָּשׁוֹת וְלִקְט 58
 וְשִׁחָה וּפָאָה (אִם עָבַר וּלְקָחָם). וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיא לְצִאת 59
 יָדֵי הַחוּבוֹת הַלָּלוּ בְּרֹגֶל רֹאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר 60
 בִּגְמָרָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה. 61

הַמִּצְוָה הַקִּנָּה — הַאֲזַנְהָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאַחֵר אֶת־ 62
 הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת וּשְׁאֵר הַקְּרִבּוֹת שֶׁאֵינוּ חֲבִיבִים בָּהֶם, 63
 וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "כִּי־תִדְרֹךְ נִדְרֵי לָהּ" אֲלֵהֶיךָ לֹא תֵּאָחֵר 64
 לְשִׁלְמוֹ" (שם כג, כב), וְכֵן בְּקַבְלָהּ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ד): שֶׁאֵינִי 65
 עוֹבֵר עַל לֹא זֶה, עַד שֶׁיַּעֲבִרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רֹגְלִים. וְכִבֵּר 66
 נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּתַחֲלֵת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (שם). 67

יום שלישי ח' ניסן ה'תשע"ז

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

הַמִּצְוָה הַפ"ד — הוּא הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְהַקְרִיב כָּל־ 68
 הַקְּרִבּוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה בְּלִבְךָ, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "וְשֵׁם 69
 תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶנְךָ" (דברים יב, יד), וְכֹאֲשֶׁר רָצוּ 70
 לָקִים אֶת־הַאֲזַנְהָה עַל הַקְּרִיבָה בַּחוּץ שֶׁל אֵיזָה קֶרֶבֶן 71
 שִׁיְהִיָּה מִכָּל־הַקְּרִבּוֹת, הִבִּיאוּ רֹאשִׁיהָ מֵאֲמֹר: יִתְעַלָּה: "פֶּן־ 72
 תַּעֲלֶה עֲלֵיתֶיךָ בְּכָל־מְקוֹם" (שם יג). אָמְרוּ בְּסִפְרִי (פרשת 73
 ראה): "אֵין לִי אֵלָא עוֹלוֹת, שְׁאֵר קֳדָשִׁים מִנֵּין? תַּלְמוּד 74
 לוֹמַר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶנְךָ". וְעִדִּין אֵינִי 75
 אוֹמֵר: עוֹלָה בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, שְׁאֵר קֳדָשִׁים לֹא יִהְיוּ 76
 אֵלָא בַּעֲשֵׂה? תַּלְמוּד לוֹמַר: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה וְגו', כְּמוֹ 77
 שֶׁאָבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה פט) כֶּשֶׁנִּדְבַּר עַל הַלֹּא. וְעִנֵּן 78
 אֲמָרָם "עוֹלָה בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה" הוּא: שֶׁהַמִּקְרִיב עוֹלָה 79
 בַּחוּץ עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, עַל מִצְוֹת 80
 לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר "פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֹתֶיךָ"; וְעַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, 81

1 חוּטָא עִם לְבוֹנָה, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיךָ 2
 2 לְבוֹנָה" (שם); וְיִמִּי שְׁנֹתֶיךָ עָלֶיךָ לְבוֹנָה — לוֹקָה. וּלְשׁוֹן 3
 3 הַמִּשְׁנָה (מִנְחוֹת נט): "וְחִיב עַל הַשָּׂמֶן בְּפָנֶי עֲצָמוֹ וְעַל 4
 4 הַלְבוֹנָה בְּפָנֶי עֲצָמָה", לְפִי שֶׁהֵם שְׁנֵי לְאוּיִן בְּלִי סִפְקָ. 5
 5 וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמָר: מִנְחַת חוּטָא, בְּפָרֶק 6
 6 ה' מִמִּנְחוֹת (שם).

7 הַמִּצְוָה הַקל"ח — הַאֲזַנְהָה שֶׁהִזְהִירוּ (גם הַכֹּהֲנִים) 8
 8 מִלְּאָכֹל מִנְחַת כֹּהֵן (אִף שְׁאוּכִלִים הַכֹּהֲנִים שִׁירִי מִנְחַת 9
 9 יִשְׂרָאֵל), וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל 10
 10 תִּהְיֶה לֹא תֵּאָכֵל" (שם ו, טז). וְנִכְפַּל הַלֹּא בְּתַבְתִּי כֹהֵן 11
 11 גְּדוֹל שֶׁגַּם הִיא מִנְחָה, (וְנִקְרָאת כִּךְ לְפִי שְׁנַעֲשִׂית בְּמִחְבַּת). 12
 12 וְהַעוֹבֵר עַל זֶה — לוֹקָה. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת צו, שם): 13
 13 "כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵּאָכֵל" — כָּל שֶׁהוּא בְּ"כָלִיל תִּהְיֶה", 14
 14 לִמֵּן לֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

יום שני ז' ניסן ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח.

פג. מצות לא תעשה קנה.

15 הַמִּצְוָה הַקכ"ד — הַאֲזַנְהָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאַפּוֹת שְׂרָי 16
 16 מִנְחוֹת (הַנִּשְׁאָר לֵאחֲרֵי הַקְּמִיצָה) — חֲמֵץ, וְהוּא אָמַר: 17
 17 יִתְעַלָּה: "לֹא תִאָּפֶה חֲמֵץ חֲלָקָם נִתְתִּי אֶתָּה מֵאֲשִׁי" (ויקרא 18
 18 ו, י), כְּאִילוּ אָמַר שֶׁחֲלָקָם שֶׁהוּא שְׂרָי הַמִּנְחָה לֹא יִאָּפֶה 19
 19 חֲמֵץ. וְיִמִּי שֶׁאָפֶה אוֹתוֹ חֲמֵץ — חִיב מִלְּקוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאָּרָה 20
 20 הַמִּשְׁנָה (מִנְחוֹת פֶּרֶק ה' מִשְׁנָה ב), וְאָמַר: וְחִיבֵין עַל 21
 21 אֲפִיָּתָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ה' מִמִּנְחוֹת 22
 22 (נדה).

23 הַמִּצְוָה הַפ"ח — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִינּוּ הַכֹּהֲנִים לְאָכֹל שְׂרָי 24
 24 (הַקְּמִיצָה) מִנְחוֹת, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "וְהַנְּחִיטָה מִמֶּנָּה 25
 25 יֵאָכְלוּ אֲהֶרֶן וּבְנָיו מִצְוֹת תֵּאָכֵל" (שם ו, טז). וּלְשׁוֹן סִפְרָא 26
 26 (פרשת צו): "מִצְוֹת תֵּאָכֵל — מִצְוָה. כִּי־יֵצֵא בּוֹ: כְּמָה 27
 27 יָבוֹא עָלֶיךָ (דְּבָרִים כה, ה) — מִצְוָה", כְּלוּמָר: שֶׁאֲכִילַת 28
 28 שְׂרָי מִנְחוֹת הִיא כְּמוֹ בִּיאַת הַיָּבֵמָה שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה 29
 29 לֹא דְּבַר שֶׁל רִשּׁוֹת בְּלִבְךָ. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ 30
 30 בְּמִקְוָמָם בְּמִסְכַּת מִנְחוֹת (עב): וּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא שֶׁמִּצְוָה 31
 31 זוֹ מִיִּחְדָּת בְּזָכְרִים, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "כָּל־זָכָר בְּבָנֵי 32
 32 אֲהֶרֶן יֵאָכְלֶנָה" (ויקרא ו, יא).

33 הַמִּצְוָה הַפ"ג — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְצִאת יָדֵי כָּל־ 34
 34 הַקְּרִבּוֹת הַמִּשְׁלִים עָלֵינוּ בְּרֹגֶל הָרֹאשׁוֹן שֶׁיַּעֲבִיר עָלֵינוּ 35
 35 מִשְׁלֹשָׁה רֹגְלִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִחַלֵּף רֹגֶל מִשְׁלֹשָׁה רֹגְלִים, 36
 36 אֵלָא אִם־כֵּן כִּבֵּר הַקְרִיב כָּל־קֶרֶבֶן הַמִּטָּל עָלָיו. וְהוּא 37
 37 אָמַר: יִתְעַלָּה: "לִשְׁכְּנוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה וְהִבַּאתָם שָׁמָּה 38
 38 עֲלֵיתֶם" (דברים יב, הו). עִנֵּן צוּי זֶה הוּא, שֶׁהוּא 39
 39 אוֹמֵר: בְּזִמְנֵן שֶׁתְּבֹאֵא שָׁמָּה — וְהוּא בְּכָל־רֹגֶל מִשְׁלֹשָׁה 40
 40 רֹגְלִים (שִׁישׁ חוֹבַת רֵאִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ) — חִיב אֶתָּה

עשיה ענש וזההיר. יורו באמרם "שם תעלה וְשם תעשה" על אמרו ותעלה: "שם תעלה עלותיך" (שם, יד) — וזו היא ההקבצה, כלומר: ההקטרה על גבי האש; ואמר: "שם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם) — זה כולל ההקבצה והשחיטה, לפי שהוא גם צוה בשחיטה. ודע שהשוחט בחוץ בשוגג — חייב גם הוא חטאת קבועה. וממה-שאתה צריך לדעת, שהמקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה — חייב כרת. ובפרוש אמרו (שם קז): "המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר: חייב". וכן הלכה, מפני שהוא ראוי לקרב, לפי שהכלל הנכון אצלנו: מקריבין אף-על-פי שאין בית (מקדש). וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפסוק י"ג 58

יום רביעי ט' ניסן ה'תשע"ז

מצות לא תעשה פט.

מצות עשה לט. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

המצוה הפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר: חוץ לעזרה, וזה נקרא: "מעלה בחוץ", והוא אמרו ותעלה: "השמר לך פן-תעלה עלתיך בכל-מקום אשר תראה" (שם, יג). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר: וְשם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם, יד). וצדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה — תלמוד לומר: "וְשם תעלה עלתיך" (שם). עלה בכלל (של כל אשר .. מצוה) היתה, ולמה יצאת (ונכתבה שוב במפורש)? להקיש אליה: מה עולה שהיא מקריבת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה הרי הוא בלא-תעשה. ואני אבאר לך פסוק זה — אף-על-פי שהוא פשוט — כדי שיתבאר הענין. והוא: שהעולה נאמר עליה פסוק להזהיר על הקרבנות בחוץ, והוא אמרו ותעלה: "פן-תעלה עלתיך", וכן פסוק אחר לצוות להקריב את-העולה בפנים והוא אמרו ותעלה: "שם תעלה עלתיך" — וזו מצות עשה שתקריב העולה במקום אשר יבחר ה'. אבל שאר קדשים באו בעשה בלבד, שיתקרב בפנים, והוא אמרו: "וְשם תעשה כל אשר אנכי מצוה"; אלא שמה-שאמר: "שם תעשה" משמע שבחוץ לא-תעשה — וכלל הוא אצלנו: לא הבא מכלל עשה, עשה הוא. וזהו אמרם כאן (בספרי הנ"ל): "וְצדין אני אומר שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה", כלומר שיהא המקריב שאר קדשים בחוץ עובר על לאו הבא מכלל עשה בלבד — ולפיכך אמר "וְשם תעלה עלתיך" כדי שישגח ההקש ויהיו שאר קרבנות כעולה: בשם שמקריב עולה בחוץ בלא-תעשה, כך שאר

שנאמר: "וְשם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — וזה לא עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה, כלומר: שעבר על מה-שאמר לו "וְשם תעשה כל אשר אנכי מצוה" בלבד. ונתבאר שם (בספרי), שגם שאר קדשים הם בלא-תעשה נוסף על העשה. וכבר נתבאר בסוף מסכת זבחים (קט"ט), שכל-הקדשים שהקריבם בחוץ — הרי אלו בעשה ולא-תעשה וחייבים עליהם כרת. הנה נתבאר מכל מה-שאמרנו, שזה שנאמר "וְשם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — מצות עשה גמורה.

המצוה הפ"ה — הצווי שצטונו להביא כל מה-שנתחייבנו — חטאת ועולה ואשם ושלמים — לבית-הבחייה, אף-על-פי שהם בחוצה לארץ, כלומר: אף-על-פי שנתחייבנו בהם בחוצה לארץ, הרי נצטונו להביאם לבית הבחייה. וחובה להעלותם על אף רחוק הדרך (ואינו ראוי לפדותו), והוא אמרו ותעלה: "ויק קדשיך אשר-יהיו לך ויגדריך תשא ובאת אל-המקום" (שם, כו). ולשון ספרי (פרשת ראה): "ויק קדשיך" — אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ, "תשא ובאת" — מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחייה. ונתבאר שם, שזה אינו מדבר אלא בחטאת ואשם ועולה ושלמים שנתחייב האדם.

המצוה המשלימה תשעים — האזהרה שהזהרנו מלשחוט שום דבר מן-הקדשים בחוץ, וזה נקרא: "שוחט בחוץ", וכשמנו בריש ברות (פרק א משנה א) כל-מחייב כרת, מנו השוחט והמעלה — שנים. וזה שהשוחט בחוץ חייב כרת אף-על-פי שלא העלה (למזבח — הקריב), אלא משחט בלבד, הוא לשון התורה, והוא אמרו ותעלה: "אשר ישחט שור או-קשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' דם יחשב לאיש שהוא דם שפך ונקרת" (ויקרא יז, גד). והאזהרה שלו, כלומר: האזהרה על שחיטת קדשים בחוץ אינה בפרוש, אבל נלמדת בדין: "לא ענש הכתוב אלא-אם-כן הזהיר", כפי הכללים שקבענו בהקדמות שהקדמנו למצות אלו (כלל יד). וזה לשון גמרא זבחים (קל): השוחט והמעלה בחוץ — חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה. בשלמא 'העלאה' כתיב ענש וכתוב אזהרה; ענש — ואל-פתח אהל מועד לא יבאנו ונקרת" (שם); אזהרה — "השמר לך פן-תעלה עלתיך". (דברים יב, יג) וכך רבי אבין. ודאמר רבי אבין אמר רב לוי: כל-מקום שנאמר: "השמר", "פן" ו"אל" — אינו אלא מצות לא-תעשה; אלא שחיטה בשלמא ענש כתיב: "ואל-פתח אהל מועד לא הביאו ונקרת", אלא אזהרה מנא לן? ואחר מושא ומתן מרבה החלט הדבר בלשון זה, אמרו (נאמר בפסוק): "שם תעלה וְשם תעשה" — מקיש עליה לעשיה: מה עליה ענש וזההיר, אף

הקטרת בכל-יום פצמים על מזבח הזהב, והוא אמרו
 יתעלה: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר
 בהיטבו את-הנרות יקטירנה ובהעלת אהרן את-הנרות בין
 הערבים יקטירנה" (שמות ל, דח). וכבר נתבאר דיני
 קטרת זו ועשייתה ותאור ההקטרה בה בכל-יום בריש
 כרתות (ו). ובמקומות במסכת תמיד (פרק ג משנה ח ועוד).

המצוה הכ"ה — הצווי ששצטויי הכהנים להדליק
 הנרות (המנורה) תמיד לפני ה', והוא אמרו יתעלה:
 "באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על-העדת יערך אתו
 אהרן ובניו" (שם כו, כא) — וזהו מצות הטבת הנרות.
 וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו).
 ובפרק א' מיומא (יד) ובמקומות במסכת תמיד.

המצוה המשלימה ארבעים — הצווי ששצטויי
 שיקריב כהן גדול בכל-יום תמיד, מנחה בבקר ובין
 הערבים, והיא הנקראת גם: מנחת כהן משיח. והוא אמרו
 יתעלה: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה'" (ויקרא ו,
 ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו ומתי קרבה ואיך קרבה
 בפרק ו' (עד); ובפרק ט' (פז); ממנחות ובמקומות ביומא
 (לד). ותמיד.

המצוה המ"א — הצווי ששצטויי להקריב קרבן
 בכל-יום-שבת נוסף על תמיד של כל-יום — וזהו מוסף
 שבת. והוא אמרו יתעלה: "וביום השבת שני-כבשים"
 (במדבר כה, ט). וכבר נתבאר סדר הקרבתו בפרק ב'
 מיומא (כו) ובתמיד.

המצוה הכ"ז — הצווי ששצטויי לשים לחם הפנים
 (שתיים עשרה חלות "שש להם פנים") לפני ה' תמיד, והוא
 אמרו יתעלה: "ונתת על-השולחן לחם פנים לפני תמיד"
 (שמות כה, ל). וכבר ידעת לשון התורה בנתינת לחם חדש
 כל-שבת, ושיהא עמו לבונה, ושיאכלו הכהנים מה-
 שנעשה בשבת הקודמת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 בפרק י"א ממנחות (צד).

המצוה המ"ב — הצווי ששצטויי להקריב קרבן
 בכל-ראש-חדש נוסף על תמיד של כל-יום — וזהו
 מוסף ראש-חדש. והוא אמרו יתעלה: "ובראשי חדשיכם
 וגו'" (במדבר כה, יא).

יום שישי י"א ניסן ה'תשע"ז

מצות עשה מג. מד.

מה. מו. מז. מח. נ. נא.

המצוה המ"ג — הצווי ששצטויי להקריב קרבן
 נוסף על התמיד בכל-שבת ימי הפסח — וזהו מוסף

קרבנות בלא-תעשה. והעובר על לאו זה במזיד — ענוש
 כרת; ובשוגג — תיב חטאת קבועה. ולשון הכרת
 בפךשת אחרי מות אהר במעלה בחוץ: "אשר-יעלה עלה
 או-זבח ואל-פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו לה'
 ונכרת האיש ההוא מעמיו" (ויקרא יז, חט). ובספרא:
 "ונכרת מעמיו" — ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד
 לומר: "השמר לך פן-תעלה עלתיד". ולשון גמרא
 זכחים (קו): "העלאתה, כתיב ענש וכתוב אזהרה; ענש
 — כתיב: "ואל-פתח אהל מועד וגו' ונכרת"; אזהרה
 — דכתיב: "השמר לך פן-תעלה עלתיד". וכבר נתבאר
 דיני מצוה זו בפרק י"ג מזכחים (שם).

המצוה הל"ט — הצווי ששצטויי להקריב במקדש
 שני כבשים בכל-יום, ואלה נקראים "תמידין", והוא
 אמרו יתעלה: "שנים ליום עלה תמיד" (במדבר כה, ג).
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו וסדר הקרבתם ועשייתם
 בפרק ב' מיומא (כו) ובמסכת תמיד.

המצוה הכ"ט — הצווי ששצטויי להקריב אש על
 המזבח בכל-יום תמיד, והוא אמרו: "אש תמיד תוקד
 על-המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו) — וזה לא יתכן אלא
 במה שצוה להתמיד ולשים את-העצים בכל-בקר ובין
 הערבים, כמו שנתבאר בפרק ב' מיומא (כו) ובמסכת
 תמיד (פרק ב). ובפרוש אמרו (יומא כא): "אף-על-פי
 שהאש יורדת מן-השמים, מצוה להביא מן-ההדיוט".
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפפורים (שם כה).
 ובפרק ב' מתמיד, רצוני לומר מצות מערכות האש
 הנעשית בכל-יום במזבח.

המצוה הפ"א — האזהרה שהנהנו מלכבות אש
 המזבח, והוא אמרו יתעלה: "אש תמיד תוקד על-
 המזבח לא תכבה" (שם). ובספרא (פרשת צו): "לא תכבה
 — מלמד שכל-המכבה עובר בלא-תעשה"; וכל-העובר
 על לאו זה וכבה אפלו גחלת אחת מגחלי המזבח —
 לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י' מזכחים
 (צא).

המצוה המשלימה שלשים — הצווי ששצטויי
 הכהנים להסיר את-הדשן (האפר) בכל-יום מעל גבי
 המזבח וזהו שקוראים: "תרימת הדשן", והוא אמרו
 יתעלה: "ולבש הכהן מדי בד ומכנסי-בד וגו' והרים
 את-הדשן" (שם, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה
 מקומות במסכת תמיד (פרק א משנה ד) וכפורים (כ).

יום חמישי י' ניסן ה'תשע"ז

מצות עשה כח. כה. מ. מא.

כו. מב.

המצוה הכ"ח — הצווי ששצטויי הכהנים לתן את-

44 להקריב קרבן נוסף בימי חג הסוכות, והוא אמרו יתעלה: 44
45 "והקרבתם עלה אשה ריח ניחח לה" (שם, יג), וזהו 45
46 מוסף הקה.

47 **המצוה הנ"א** — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן 47
48 נוסף ביום השמיני של חג הסוכות, וזהו מוסף שמיני 48
49 עצרת. ומה שחייב אותנו למנות מוסף זה בפני עצמו, 49
50 נבדל מכל ימי סוכות, הוא שהכלל אצלנו: שמיני עצרת 50
51 רגל בפני עצמו. ובפרוש אמרו (סוכה מח), שהוא "רגל 51
52 בפני עצמו, קרבן (מוסף) בפני עצמו". הנה זו ראיה 52
53 שקרבנו חלוק. וזה פשוט בתכלית הפשטות.

יום שבת קודש י"ב ניסן ה'תשע"ז

מצות עשה קסא.

מצות לא תעשה קמ.

54 **המצוה הקס"א** — הצווי שנוצטוינו בספירת העמר, 54
55 והוא אמרו יתעלה: "וספרתם לכם ממחרת השבת" (ויקרא 55
56 כג, טו). דע, שכמו שחייב בית דין לספור שני יובל, שנה 56
57 שנה ושמיטה שמיטה, כמו שבארנו לעיל (מצות עשה קמ), 57
58 כך חייב כל אחד ואחד מאתנו לספור ימי העמר, יום יום 58
59 ושבוע שבוע, שהרי אמר: "תספרו חמשים יום" (שם, טז), 59
60 ואמר: "שבעה שבעת תספר-לך" (דברים טז, ט), כשם 60
61 שמנין השנים והשמיטים מצוה אחת, כמו שבארנו, כך 61
62 ספירת העמר מצוה אחת, וכך מנה אותה כל-מי שקדמני 62
63 — במצוה אחת, ונכון הוא מה שעשו בזה. ואל יטעף 63
64 אדם (ראש השנה ה, חגיגה יז: מנחות טו): "מצוה לממני 64
65 (למנות) יומי ומצוה לממני שבועי" עד שתחשוב שהן שתי 65
66 מצות — לפי שכל חלק וחלק מחלקי איזו מצוה שיש לה 66
67 חלקים, מצוה לעשות אותו החלק ממנה. אבל היו נעשות 67
68 שתי מצות אלו אמרו (חול' בגמרא): מנין הימים מצוה, 68
69 ומנין השבועות מצוה. וזה דבר שלא יצלם ממי שמדקדק 69
70 בדברים, שהרי אם תאמר: חובה לעשות כך וכך, אין לשון 70
71 זה מחייב שתהא אותה הפעלה מצוה בפני עצמה. וראיה 71
72 ברורה על זה (ששתי הספירות נכללים במצוה אחת), זה שאנו 72
73 מונים גם את השבועות כל-לילה באמרנו, שהם כך וכך 73
74 שבועות וכך וכך ימים, ואילו היו השבועות מצוה בפני 74
75 עצמה, לא היו מתקנים מנינם אלא בלילי השבועות בלבד, 75
76 ואז היו להן שתי ברכות: "אשר קדשנו במצותיו וצונו על 76
77 ספירת ימי העמר" ו"על ספירת שבועי העמר", ואין הדבר 77
78 כן, אלא המצוה היא ספירת העמר — ימי ושבועי, כמו 78
79 שצוה. ואין הנשים חייבות במצוה זו.

80 **המצוה המשלימה מאה וארבעים** — האזהרה 80
81 שהזהרנו מלאכול פסולי המקדשין שאסור לאכלם, והוא 81
82 שיהיה מום שעשינוהו בהם בכונה, כמו שנתבאר 82
83 במסכת בכורות (לה), או שנפסל אותו הקרבן אחר

1 חג המצות. והוא אמרו יתעלה: "שבעת ימים תקריבו 1
2 אשה לה" (ויקרא כג, לו).

3 **המצוה המ"ד** — היא מנחת העמר (שם מדה — וכך 3
4 היתה מדת מנחה זו), והיא המצוה שנוצטוינו להקריב 4
5 מנחת שעורים ביום ט"ז בניסן, ונקריב עמה כבש 5
6 בן-שנתו לעולה. והוא אמרו יתעלה: "והבאתם את-עמר 6
7 ראשית קצירכם אל-הכהן (שם, י). ומנחה זו היא 7
8 הנקראת: "מנחת בכורים", ועליה תרמו באמרו יתעלה: 8
9 "ואם תקריב מנחת בכורים לה' אבי קלוי באש גרש 9
10 ברמל" (שם ב, יד). ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "כל-אם 10
11 ואם שבתורה — רשות, חוץ משלשה שהן חובה, ואחד 11
12 מהם הוא: ואם תקריב מנחת בכורים". אמרו: "חובה. 12
13 אמה אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: 13
14 תקריב את מנחת בכורך — חובה ולא רשות". וכך 14
15 נתבאר דיני מצוה זו כלם בשלמות בפרק י' ממנחות.

16 **המצוה המ"ה** — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן 16
17 מוסף גם ביום חמשים מיום הקרבת העמר שהוא יום ט"ז 17
18 בניסן, וזהו מוסף עצרת (חג השבועות), והוא הנזכר בספר 18
19 "במדבר-סיני". והוא אמרו: "וביום הבכורים בהקריבכם 19
20 מנחה חדשה לה' וגו' והקרבתם עולה לריח ניחח" 20
21 (במדבר כח, כו-כז).

22 **המצוה המ"ו** — הצווי שנוצטוינו להביא שתי לחם 22
23 חמץ למקדש עם הקרבנות הכתובים שהם באים בגלל 23
24 הלחם ביום עצרת הקבוע (ביום החמישים לעומר), 24
25 ולהקריב הקרבנות כמו שפרש הכתוב בויקרא (כג, 25
26 יח-ט). ואוכלים הכהנים שתי הלחם אחר הנפתן עם 26
27 כבשי שלמים. והוא אמרו יתעלה: "ממזשבתכם תביאו 27
28 לחם תנופה שתיים שני עשרונים" (ויקרא כג, יז). וכך 28
29 נתבאר בפרק ד' ממנחות (מח): שקרבן זה הבא בגלל 29
30 הלחם חלוק ממוסף היום ושנה זולת (קרבן שונה מזה). 30
31 וכבר בארנו את-זה באור מספיק במסכת מנחות (פרק ד 31
32 משנה ב), וכל-דיני מצוה זו כבר נתבאר בפרק ד' ופרק 32
33 ה' ופרק ח' (ט) ופרק י"א ממנחות.

34 **המצוה המ"ז** — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן 34
35 נוסף (על התמידין ועל מוסף ר"ח —) ביום א' בתשרי, והוא 35
36 מוסף ראש השנה. והוא אמרו יתעלה: "ובחדש השביעי 36
37 באחד לחדש וגו' וציתתם עלה לריח ניחח לה" (במדבר 37
38 כט, א-ב).

39 **המצוה המ"ח** — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן 39
40 נוסף ביום העשירי בתשרי, והוא אמרו יתעלה: 40
41 "ובעשור לחדש השביעי וגו' והקרבתם עלה לה' ריח 41
42 ניחח" (שם, דח).

43 **המצוה המשלימה חמשים** — הצווי שנוצטוינו

- 1 שְׁחִיטָתוֹ בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכֵי הַפֶּסֶל הַמוֹנְעִים אֲכִילָתוֹ, וְהוּא
 2 שְׁנֵאָמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה" (שם יד, ג). וְלִשׁוֹן סִפְרִי
 3 (פֶּרֶשֶׁת רֹאה שָׁם): "לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה" בְּפִסּוּלִי
 4 הַמִּקְדָּשִׁין הַקָּתוּב מְדַבֵּר. וְשָׁם אָמְרוּ: "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 5 בֶּן-יַעֲקֹב אָמַר: מִיֵּן לַצֹּרֵם (חוֹתֵךְ) בְּאֶזֶן הַבְּכוֹר וְאָכַל
 6 מִמֶּנּוּ שְׁעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשָׂה? תִּלְמוּד לֹמַר: "לֹא תֹאכַל
 7 כָּל-תוֹעֵבָה"; וְכִי שְׁאָכַל לֹקֶה. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה
 8 זֶה בְּמִסְפָּקַת בְּכוֹרוֹת.

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

כבוד הווי"ח אי"א נו"נ בחור מעם ומורס מעם ודורש טוב לעמו
 בעל מדות תרומיות ענף עץ אבות מו"ה שניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

לקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי
 לחג כשר ושמח ולחירות אמיתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - מכל דבר המעכב עבודת ה'
 בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל
 היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בהוקרה ובכבוד ובברכת החג

מ. שניאורסאהן

ז"ע נתקבל מכו' ות"ח וכו'. אבל ביחד עם זה - תמהתי (תמהון - מהול בצער) על ה"רוח"
 שבו ושבעוד דיבוריו לאחרונה וכו',

שטעמו כנראה - שכיון שבעוד שבעות אחדים מסתיימת תקופת תפקיד כ' דעתה, הרי כבר
 עתה צ"ל ניכר זה וכו' -

ונוסף על שאין זה נכון וטוב, הרי לאחר בקשת סליחה רבה - כיון שודאי מטרנו שיהי' משאו
 ומתנו וכו' באמונה - ועפ"ז הרי כל יום ויום מלוא אחריות תפקידו עליו - כביום הראשון שלפני עשור
 השנים, וביחד עם זה - מלוא נתינת הכח למלאות התפקיד, וביחד עם זה - מלוא הזכות שבמילוי
 התפקיד.

ולכן אין כל מקום כלל למצב רוח כהנ"ל וכיו"ב. ויש להאריך כהנה וכהנה - אבל ודאי שאין
 כ' זקוק לכך כלל. וגם חוששני לסגנון "מגידי מוסר", ולכן אסתפק בסיום שלהם והעיקר - בסיום
 תקופת הגלות ב"ב:

ובא לציון גואל ונאמר אמן,

ויקויים היעוד: כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

ישעיה פרק מ טו-כג

טו הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו הן איים פדק יטול: טז ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולח: (פ) ז כל־הגוים פאין נגדו מאפס ותהו נחשבו־לו: יח ואלמי תדמיון אל ומה־דמות תערכו לו: יט הפסל נסד חרש וצנף בזהב ירקענו ורתקות פספ צורף: כ המסכן תרומה עץ לא־ירקב יבחר חרש חכם יבקש־לו להכין פסל לא ימוט: (ס) כא הלא תדעו הלא תשמעו הלא הגד מראש לכם הלא הבינתם מוסדות הארץ: כב הישב על־חוג הארץ וישביה פחגבים הנוטה כדק שמים וימתחם פאהל לשבת: כג הנותן רוזנים לאין שפטי ארץ פתהו עשה:

רש"י

לו מסכה: נסך חרש. חרש של ברזל נוסכו מברזל או מנחושת ואח"כ הצורף מרקעו בטיי זהב ומצפהו מלמעלה: ורתקות. שלשלאות: (כ) המסוכן תרומה. או אם בא לעשותו של עץ המלומד להבחין בין עץ המתקיים לשאר עצים שלא ירקב מהר יבחר. המסוכן המלומד כמו (במדבר כב) ההסכן הסכנתי. תרומה, הפרשה ברירת העצים: (כא) הלא תדעו. מוסדות הארץ מי יסדה ואותו היה לכם לעבוד: (כב) חוג. ל' מחוגה (לקמן מד) עוגל קומפ"ש בלע"ז: ויושביה. לפניו כחגבים: כדוק. כיריעה טייל"א בלע"ז:

(טו) הן גוים כמר מדלי. העכו"ם הממאנים להכיר את בוראם ואין חשובין לו להעמיד מהם לנביאים לגלות סודו: כמר מדלי. כטיפה מרה המטפטפת משולי הדלי ומשקע טנופת המים ורוקבין העץ, לימוניד"א בלע"ז: וכשחק מאזנים. שהנחושת מעלה עיפוש ומשתחק: כדק. אבק דק: יטול. כאבק הנישא ועולה על ידי רוח כדק אשר ינטל: (טז) אין די בער. על מזבחיו: וחיתו. של לבנון, אין די עולה, ד"א ולבנון אין די בער וגו' לכפר על עון האומות: (יז) כאין נגדו. כאין הם בעיניו ואין חשובין לפניו: (יט) נסך.

מצודת ציון

(טו) כמר מדלי. הכלי ששואבים בו מים נקרא דלי וכן ותבאנה ותדלנה (שמות ב) ור"ל שאיבה עם הדלי והטיפה הנופלת מאחורי הדלי היא מרה בעבור עפוש הדלי מאחוריו: וכשחק. מל' שחיקה וטחינה כמו ושחקת ממנה הדק (שם ל): כדק. כאבק דק: יטול. ישליך וכן ויטילו את הכלים (יחזקאל טז) ולבנון. שם יער בא"י: בער. מל' הבערה ומוקד: (יז) מאפס. דבר שאין בו ממש: ותוהו. ענין ריקנות: (יח) דמות. מל' דמיון: תערכו. מל' ערך ושווי: (יט) הפסל. כן נקרא הצורה הנעבדת: נסך. ענין התכה וכן אלהי מסכה (שמות לח): חרש. אומן: ירקענו. ענין שטיחה ורדוד כמו כסף מרוקע (ירמיה ט) ורתקות. שלשלאות כמו עשה הרתוק (יחזקאל ט): (כ) המסכן. העני והדל כמו טוב ילד מסכן (קהלת ד): תרומה. הפרשה: ימוט. מל' נטיה וקלקול: (כב) חוג הארץ. כן יקראו השמים והוא מושאל מעיגול הנעשה במחוגה שמעמידים אחד מרגלי המחוגה במקום אחד ובהשני מקיף מסביב ומקום מעמד הרגל נקרא נקודה האמצעית והסיבוב נקרא חוג וכן השמים מקיפים הארץ והם לה לחוג: כדוק. ענין קרום כמו או גבן או דק (ויקרא כא): וימתחם. ענין משיכה ופרישה ובדרז"ל המותח זמורה מאילן לאילן (כלאים פ"ח) ומענין זה אמתחת בנימין (בראשית מד) לפי שהוא נמתח בעת שממלאין אותו: (כג) רוזנים. שרים כמו ורוזנים נוסדו יחד (תהלים ב):

מצודת דוד

(טו) הן גוים. גבורת העכו"ם נחשב למולו כטיפה המרה הנוטף משולי הדלי שהוא דבר מועט מול מימי הדלי: וכשחק מאזנים נחשבו. בעיני המקום חשובים הם כאבק הנשחק מעפוש מאזני נחושת אשר יוצאים ממנה בנפיחה קלה: הן איים. איי הים ישליך כאבק דק וכאומר ואם כן הוא איך יעמדו למולו למחות בידו מלהוציא את ישראל מתוכם: (טז) ולבנון. לפי רוב גדלו אין די בעצי יער הלבנון להבעיר בהם האש על מזבחיו ואין די בחיות הלבנון להקריבם עולות לפניו: (יז) כאין. כלא דבר: נחשבו לו. למולו נחשבים כאילו המה מאפס ותוהו: (יח) ואל מי. אל מי מהדברים תדמו את המקום ומהו הדמיון אשר תשו לו וכפל הדבר במ"ש: (יט) הפסל. וכי תדמו לו את הפסל אשר האומן התיכו ממתכת והצורף ירדד עליו את הזהב ממעל והצורף יעשה בו שלשלאות כסף למושכו בהם כי ממקומו לא ימיש: (כ) המסכן. העני מלהפריש מכספו על הפסל כמו העשירים הנה יבחר מבין העצים עץ חזק אשר לא ירקב ויבקש לו חרש חכם להכין לו ממנו פסל חזק שלא ימוט ר"ל שלא יתפרדו חלקיו זה מזה וכאומר אם מהצורך לחזקו לבל יתפרדו חלקיו איך ידמה לעליון: (כא) הלא תדעו. משיקול הדעת תוכלו לדעת מי הוא אדון העולם: הלא תשמעו. מן המורה והמלמד אשר חקר מדעתו: הלא הוגד. מן הקבלה איש מפי איש המקובל אצלו מראש ר"ל מימים קדמונים: הלא הבינתם וכו'. הלא תוכלו להבין יסודות הארץ מה המה וכאומר הלא אין לה יסוד

כי השמים מקיף אותה מסביב ועל מה עומדת אם לא בגזירת המקום: (כב) היושב וכו'. הלא הוא יושב על השמים המסבבים את הארץ ויושבי הארץ המה בעיניו כחגבים ואחז במשל מדרך האדם היושב ממעל שכל מה שמתחת לו נדמה בעיניו לקטן: הנוטה. הלא הוא הנוטה את השמים כאדם הנוטה קרום כל שהוא: וימתחם. פרשם כאוהל להיות מוכן לשבת תחתיו: (כג) הנותן. הוא הנותן רוזנים להיות כאילו אינם: כתורה עשה. עושה אותם להיות כדבר תוהו:

איוב פרק כא י"ט

י שורו עבר ולא יגעל תפלט פרתו ולא תשכל: יא ישלחו כצאן עויליהם ילדיהם ירקדון: יב ישאו כתף וכנור וישמחו לקול עוגב: יג יבלו יכלו בטוב ימיהם וברגע שאול יחתו: יד ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיו לא חפצנו: טו מהשני פרגעבדנו ומהנועיל פי נפגעבו: טז הן לא בידם טובם עצת רשעים רחקה מני: יז כמה גררשעים ידעו ויבא עלימו אידם חבלים יחלק באפו: יח יהיו כתבן לפגירות וכמן גנבתו סופה: יט אלוה יצפן לבניו אונו ישלם אליו וידע:

רש"י

יחתו. כשמגיע יום מותו היה מת לפי שעה בנחת בלא יסורין: יחתו. ירדו ובתרגום נחיתו: (טו) ומה נועיל. מה הנאה יש לנו כי נפגע בו אין אנו צריכין לו אפי' לטיפת גשמים כי אד יעלה מן הארץ (בראשית ב): (טז) הן לא בידם טובם. בתמיה וכי אין כל טובם בידם: ועצת רשעים רחקה מני. איוב היה משבח בעצמו שראה אותם ולא נמנה עמהם: (יז) כמה נר רשעים ידעך. למעלה הוא חוזר למה רשעים יחיו כמה תאריך זמן זה וחזר ומקללם נר רשעים ידעך וגו': חבלים. גורל הראוי להם: (יט) אלוה יצפון לבניו אונו. בתמיה וכי מדה היא שכן זה הרשע כל ימיו ויהא בשלום וימות בשלום ואונו ורשעו יצפון הקב"ה לבניו ללקות להם: ישלם אליו וידע. שבח הוא להקב"ה שישלם לרשע עצמו גמולו ויבין שהרשע לעשות:

(י) שורו עבר. את הנקבה: ולא יגעיל. לא יורה בה זרע פסולת שיהא חוזר ונפלט מגופה בלא הריון, כל לשון הגעלה פליטה הוא וכן בלי' משנה מגעילין ברותחין וכן כי שם נגעל מגן גבורים (שמואל ב א) נפלט משיחתו והיה כאילו לא נמשח בשמן שהיו רגילין למשוח מגיני עור כדי שיהא חלק ומחליק את הרומח והחנית המכה בו והוא כמו שרים משחו מגן (ישע"ה כא): תפלט פרתו. בעת תלד את וולדה: ולא תשכל. בלא עת: (יא) ישלחו כצאן עויליהם וגו'. בעת לידתו היה הולך ומרקד מיד ואם פוגע במזיק נלחם בו והיתה אומרת לו אמו הבא לי מספריים ואחתוך שערך בהגדת בראשית, לך והדליק לי את הנר בראשית רבה: (יב) ישאו. היו נושאים קול בשיר בתוף וכנור, עוגב אינו אלא ל' שחוק על שם העגבות אשביימנ"ט בלע"ז, כ"ש: (יג) וברגע שאול

מצודת ציון

(י) יגעיל. ענין השלכה אל החוץ וברדז"ל געולי עכו"ם (נזיר לו): תפלט. גם הוא ענין הוצאה אל החוץ וברדז"ל פולטת ש"ז (שבת פו) ומעניינו אל יצא פליט מן העיר (מ"ב ט): תשכל. מי שבניו אבודים קרוי שכול כמו כאשר שכלתי שכלתי (בראשית מג): (יא) עויליהם. עולליהם והוא מל' עול ימים (ישעיה סח): ירקדון. יקפצון: (יב) עוגב. שם כלי זמר: (יג) יבלו. ענין זקנה כמו אחרי בלוותי (בראשית יח): יחתו. ירדו וכן שמה הנחת (יזאל ד): (טו) נפגע. נתפלל ונבקש כמו ואל תפגע בי (ירמיה ז): (יז) ידעך. ענין ניתור וקפיצה כמו דעכו כאש קוצים (תהלים קיח) ור"ל יוקפץ השלהבת וזה כבויה: אידם. ענין מקרה רע: חבלים. צירים ומכאובים כמו חבלי יולדה (הרשע יג): (יח) וכמן. היא פסולת התבואה: (יט) אונו. ענין הגזל שעשק בכח ואון:

מצודת דוד

(י) שורו עבר. מעבר את נקבתו כי ישליך זרעו בעומק רחמה ולא יפליט כלפי החוץ ופרתו תפלט העובר בזמנו ולא תשכל את הולד להפילו נפל: (יא) ישלחו. שולחים עולליהם לנפשם מבלי אומנים ומגדלים כצאן הזה שאין מי מגדלם ועוסק בתקונם: ירקדון. בקטנותם מצאו כח לרקד כדרך הנערים: (יב) ישאו. היו נושאים ומרימים קול זמר בתוף וכנור והיו שמחים כאשר ישמעו קול עוגב כדרך המתעדת ומתענג: (יג) יבלו. הזקיני ימיהם בטובה וכאשר בא עתם ירדו לקבר ברגע מבלי אריכת המכאוב: (יד) ויאמרו. האנשים ההם אמרו לאל סור עצמן ממנו ולא תצוה לנו מאומה ולא נחפוץ לדעת דרכיך: (טו) מה שדי. בזו את ה' ואמרו מה שדי כי נעבוד לו ומה תועלת יבוא לנו כאשר נתפלל אליו: (טז) הן וגו'. וכי באמת לא היה בידם כל טובם אשר שאלו עיניהם בתמיה: עצת. כאומר אל תחשבו שגם אני

אבחר דרכם כי לא כן הוא כי עצת הרשעים ההם רחקה ממני ולא אחפוץ בה: (יז) כמה. כאומר הנה ראיתי רשעים רבים יבלו בטוב ימיהם ואם ימצאו רשעים מדוכאים כמה הם במספר וכי רבים המה אשר ראונו שיהיה נר רשעים כבויה ר"ל שיבוטל עצתם והצלחתם וכמה הם אשר יבוא עליהם האיד הראוי להם ואשר יחלק להם המקום צירים ומכאובים בחרון אפו: (יח) יהיו כתבן. מוסב על כמה שאמר במקרא שלפניו לומר כמה הם אשר יהיו נדים כתבן לפני רוח ואשר יהיו כמין שרוח סופה גונבו ממקומו ומנידו אנה ואנה הלא מעטים המה אשר יקבלו הגמול' האלה ואמר זה להשיב על דברי צופר שאמר מהפלטת פורעניות הרשעים יוכר ההשגחה וישיב הוא לומר והלא מעטים המה אשר יקבלו מכאובות ורובם יבלו בטוב ימיהם: (יט) אלוה יצפון. ואם במה שאלוה מטמין לבניו גמול עון הגזל שאנס בכחו, הלא מהראוי היה שאליו בעצמו ישלם גמול הרעה וידע כי יש אלהים שופטים בארץ:

מסכת שבת פרק ארבעה עשר משנה א

ו צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו – חיב. נעלו שנים – פטורין. לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים – חיבין. ורבי שמעון פוטר.

ז יושב האחד על הפתח ולא מלאהו, יושב השני ומלאהו – השני חיב. יושב הראשון על הפתח ומלאהו, ובא השני ויושב בצדו, אף על פי שעמד הראשון והלך לו – הראשון חיב והשני פטור. הא למה זה דומה? לנעול את ביתו לשמרו, ונמצא צבי שמור בתוכו.

פרק ארבעה עשר

א שמונה שרצים האמורים בתורה, הצדן והחובל בהן – חיב. ושאר שקצים ורמשים, החובל בהן – פטור. הצדן לצרף – חיב; שלא לצרף – פטור. חיה ועוף שברשותו, הצדן – פטור, והחובל בהן – חיב.

פירוש ברטנורא

ו צבי שנכנס. מאליו לבית ונעל אחד בפניו, זו היא צידתו: נעלו שנים פטורים. דהו להו שנים שעשוהו: לא יכול אחד לנעול. וארחהו הוא לנעולו בשנים והרי לכל אחד מלאכה דבלאו איהו לא מתעבדה: ור"ש פוטר. ואין הלכה כר"ש: ז השני חיב. שהוא צד אותו: הא למה זה דומה. מאחר שנצור ע"י ראשון: לנעול את ביתו לשמרו. ולא לצור: ונמצא צבי. שהוא נצור כבר שמור בתוכו, כך זה אף על פי שעמד ראשון אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול. והשני פטור האמור במתניתין, פטור ומותר: י א שמונה. החולד והעכבר כו'. המנויין בפרישת ויהי ביום השמיני: הצדן חיב. שיש במינן נצור: והחובל בהן חיב. דיש להן עור והוא לה חבורה שאינה חוורת, וחייב משום מפרק שהיא תולדה דדש. א"נ כיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצור בו וחייב משום צובע: ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעים וחלונות ועקרבים, החובל בהם פטור, דאין להם עור: שלא לצרף פטור. דאין במינן נצור: חיה ועוף שברשותו, הצדן פטור. שהרי נצורים

משניות מבוארות – קהתי

הפתח, אף על פי שלאחר שנסתלק הראשון נשאר הצבי ניצור מחמת השני. או כגון שהיה הצבי קשור, ונעל את הבית, שאף על פי שניתר הצבי, אין אומרים לו שיפתח את ביתו כדי שיצא הצבי, כיון שבשעה שנעל בהיתר נעל; אף זה השני, כיון שבשעה שישב בהיתר יושב, אין מחייבין אותו להסתלק משם לאחר שנסתלק הראשון.

יוס שני

באור משנה א

משנה זו מוסיפה ללמד בענין צידה. כן באה היא ללמד בענין החובל בבעלי חיים בשבת.

שמונה שרצים האמורים בתורה – בפרשת שמיני (ויקרא יא, כט-ל), והם: החולד והעכבר והצב, והאנקה והכח והלטאה, והחומט והתנשמת, הצדן – בשבת, והחובל בהן – או החובל בהן בשבת, חיב – הצדן חיב, לפי שדרך בני אדם לצוד ממיני שרצים אלו בשביל צורותיהם; והחובל בהן חיב, שהואיל ויש להם עור, כשעושה להם חבורה עד שנצור הדם מתחת לעור, הרי נעקר הדם ממקומו, אלא שהעור מעכבו מלצאת, הלכך יש בזה משום נטילת נשמה שבאותו מקום, כי הדם הוא הנפש, והרי זו תולדת השחוט (רש"י; תוספות; הר"ן). ויש מבארים הטעם, שהואיל ונצבע העור מחמת הדם שנצור בו הרי זו תולדת הצובע (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שהואיל ונעקר הדם ממקומו חייב משום מפרק שהוא תולדת הדש (רמב"ם), ולטעם זה צריך שיצא דם כגורגרת (רמב"ם הל' שבת ז, ז). ושאר שקצים ורמשים – הואיל ואין להם עור, החובל בהן, פטור – שכל זמן שלא יצא מהם דם אין כאן חבלה. ברם, אם יצא מהם דם, אף בשאר שקצים ורמשים חייב משום נטילת נשמה (הר"ן; המאירי; גורא). ומדברי הרמב"ם (הל' שבת ח, ט) משמע שאפילו יצא מהם דם פטור (עיי' סם מגיד משנה). ולענין צידה: הצדן לצרף – הצד את השקצים והרמשים בשבת לשם צורך מסוים כגון לרפואה, חיב – משום צידה בשבת, שמוסרי צידה הם, שלא לצרף, פטור – שאין הדרך לצוד אותם (רש"י; ברטנורא). ויש חולקים על טעם זה, שאם כן אפילו צדן לצורך יש לפטור, אלא הטעם הוא, שמשנתה היא כרבי שמעון, שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, הילכך אפילו דרך בני אדם לצוד אותם, הואיל וצדן שלא לצורך, הריהו פטור (תוספות). יש מפרשים, שהוא הדין בשמונה שרצים שאין הצדן חיב אלא כשצדן לצורך, אלא שאותם שמונה שרצים אין דרכם להזיק, ולפיכך כל צידתם היא לצורך, אבל שאר שקצים ורמשים שדרכם

יוס ראשון

באור משנה ו

צבי שנכנס לבית – בשבת מאליו, ונעל אחד בפניו – את הבית, חיב – שבנעילת הבית צד את הצבי. נעלו שנים – בזמן שכל אחד לבדו יכול היה לנעול, פטורין – כמבואר בהוצאה מרשות לרשות (לעיל י, ה), שמלאכה שעשוהו שנים, שניהם פטורין, לפי שכל אחד עשה חצי מלאכה בלבד. לא יכול אחד לנעול – את הבית, ונעלו שנים – כגון שהדלת כבדה ורגילים לנעלה בשניים, חיבין – שניהם, שכל אחד עשה כאן מלאכה שלמה, שבלעדיו לא היה הצבי ניצור. ורבי שמעון פוטר – שדעת רבי שמעון כל מלאכה שעשוהו שנים, אף אם אחד אינו יכול לעשותה לבדה הרי הם פטורים (עיי' לעיל י, ה). ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה ז

יושב האחד על הפתח – אם לאחר שנכנס הצבי לבית, יושב האחד על הפתח, ולא מלאהו – ולא מלא בגופו את חלל הפתח, כדי שלא יוכל הצבי לצאת, ואחר כך יושב השני – על יד הראשון ומלאהו – ומלא את החלל הנשאר, השני חיב – שעל ידו ניצור הצבי. אבל הראשון פטור, שבזמן שישב לא עשה כלום. יושב הראשון על הפתח ומלאהו – ונמצא הצבי ניצור על ידו, ובא השני ויושב בצדו – על ידו; ויש מפרשים מבפנים (עיי' תפארת ישראל); אף על פי שעמד הראשון והלך לו – ונשאר השני במלוא חלל הפתח, הראשון חיב – שבישיבתו בתחילה ניצור הצבי, והשני פטור – שאף על פי שגורם שלא יוכל הצבי לברוח מכל מקום לא עשה את מלאכת הצידה, הא למה זה דומה? לנעול את ביתו לשמרו – מפני הגנבים, ונמצא צבי – שכבר ניצור מזמן, שמור בתוכו – ואף כאן מאחר שניצור הצבי על ידי הראשון, אין השני אלא כשומר על הצבי שכבר ניצור, ואף ככתחילה מותר לו לשני לשבת על הפתח כל השבת כדי לשמור על הצבי הניצור שלא יברח; וזה ששינוי במשנתנו "והשני פטור", היינו פטור ומותר. וכן ההלכה.

הר"ן מפרש את הפסיקה שבסוף משנתנו – "הא למה זה דומה לנעול את ביתו לשומרו" (כו') – כגון שיש צבי בתוך הבית והדלת מגופה, והוא שמור בכך, ובא זה ונעל עוד במנעול, אף על פי שמוסיף לו שמירה על שמירתו. מותר. ואין אנו אומרים, הרי זה כאילו צד אותו, שאלמלא נעל שמא היו הדלתות נפתחות והצבי היה נמלט. כך שני זה מותר לו לישב בצד הראשון, כיון שהראשון מלא את

ב אין עושיין הילמי בשבת, אבל עושה הוא את מי המלח, וטובל בהן פתו, ונותן לתוך התבשיל. אמר רבי יוסי: והלא הוא הילמי, בין מרפה ובין מעט? ואלו הן מי מלח המתירין: נותן שמן בתחלה לתוך הפנים או לתוך המלח.

ג אין אוכלין אזורבין בשבת, לפי שאינו מאכל בריאים, אבל אוכל הוא את יועור, ושותה אבובירועה. כל האוכלין אוכל אדם לרפואה, וכל המשקין שותה, חוץ ממי דקלים וכוס עקרים, מפני שהן לירוקה; אבל שותה הוא מי דקלים לצמא, וסך שמן עקרין שלא לרפואה.

פירוש ברטנורא

ועומדים הן: והחובל בהן חייב. ריש להן עור, ואין החובל חייב בכל הני דתנינן במתניתין אלא בצריך לדם, אבל אם לא חבל אלא להזיק, הא קי"ל כל המקלקלים פטורים:

ב אין עושיין הילמי. מי מלח מרובים שנותנים לתוך ירקות שכבושין אותן להתקיים: **אבל עושיין**. מי מלח מועטים כדי לטבל בהן פתו או לתוך התבשיל: **והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט**. כלומר אם המרובים אסורים אף המועטים אסורים, דיאמרו מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת, אלא אלו ואלו אסורים מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל הניתן בתוכו כדי שיתקיים: **ואלו הן המותרים**. נותן שמן בתוך המים בתחלה, קודם שיתן המלח, או נותן שמן בתחלה לתוך המלח, קודם שיתן את המים דהשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו. אבל לא יתן מים ומלח בתחלה ואחר כך את השמן, דמשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג **אזורב יין**. מין אזורב שגדל בין הקוצים וממית התולעים שבמעיים: **שאינו מאכל בריאים**. ומוכחא מלתא דלרפואה אבל ליה, ואסור לאוכלו בשבת גזירה שמא ישחוק סממנים, דהוי תולדה דטוחן: **אבל אוכל הוא את יועור**. דהרבה אוכלין אותו כשהן בריאים. ויעור, פול"ז בלע"ז והוא מכלה התולעים שבכבד: **אבוב רועה**. עץ שגדל יחדיו ואין לו ענפים, וקורין אותו בערבי ענא"ל רע", והוא טוב למי שניקע על ששתה מים מגולים: **כל האוכלים אוכל אדם לרפואה**. כל דבר שהוא אוכל וחבראים אוכלים אותו, יכול אדם לאוכלו בשבת אף ע"פ שהוא מתכוין לרפואה: **חוץ ממי דקלים**. הם שני אילנות זמזוני הדקלים שהיו בארץ ישראל וביניהם מעין מים, והשותה מהם כוס ראשון מרפה הובל שבמעיו, וכוס שני משלשל, וכוס שלישי מנקה את בני מעים עד

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ל ו ש י

באור משנה ג

משנתנו דנה בענייני רפואה האסורים בשבת. אמנם חולה שיש בו סכנה, ואפילו ספק סכנה, מותר לחלל עליו את השבת ולעשות לו את כל צרכיו (יומא ח, ו; רמב"ם ב, א-ג). אבל מי שיש לו מיחוש שאין בו סכנה, גזר בו חכמים שלא ישתמש בתרופות בשבת, מחשש שמא יביא לידי שחיקת סממנים, שהיא תולדת הטוחן, ברם בחולה שפנל למשכב, יש דעות, שאף על פי שאין בו סכנה, לא גזרו בו חכמים ומותר להשתמש בתרופות בשבת (ביית יוסף, ומב"י מגיד מנחה). משנתנו באה ללמד, שכל דבר המשמש מאכל או משקה לבריאים, מותר לבעל מיחוש לאכלו או לשותתו אף כשהוא מתכוון לרפואה, אבל דבר שאינו אלא לרפואה אסור לאכלו או לשותתו בשבת.

אין אוכלין אזורבין בשבת – אזורבין הוא מין אזורב המשמש תרופה להמית התולעים שבמעיים, ובאה המשנה ללמד, שאסור לאכלו בשבת, **לפי שאינו מאכל בריאים** – ומוכח הדבר שאוכלו לשם רפואה, וכבר בארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), שאסור להשתמש בתרופות בשבת לרפוי מיחוש שאין בו סכנה, גזירה שמא ישחוק סממנים. **אבל אוכל הוא את יועור** – מין צמח מאכל שהוא תרופה למחלת תולעים שבכבד; ומותר לאכלו בשבת, לפי שאף בריאים אוכלים אותו, **ושותה אבובירועה** – מין צמח ששורשים אותו במים, ואלו משמשים תרופה למי ששתה מים מגולים שהורעלו על ידי ארס של נחש (גמרא), ומותר לשותת משקה זה בשבת, לפי שגם בריאים רגילים לשותתו. זה הנל: **כל האוכלין** – כל המאכלים, שגם דרך הבריאים לאכלם, **אוכל אדם לרפואה** – מותר לאדם שיש לו מיחוש לאכלם בשבת, אף כשהוא מתכוון לרפואה, ו**כל המשקין** – שגם בריאים שותים אותם, **שותה** – אדם לרפואה, **חוץ ממי דקלים** – מים ממעיין ידוע בארץ ישראל שיצא מבין שני דקלים, ושתייתם היתה מביאה לידי שלשול וניקוי המעיים; ויש גורסים בירושלמי: חוץ ממי דקרים – מים הדוקרים את המרה, **וכוס עקרים** – משקה העשוי מעקרים (משרשים) של עשבים ובשמים, **מפני שהן לירוקה** – שמי הדקלים ומשקה העיקרים הם תרופה לחולי הירקון (צהבת), וגמרא מבואר, ש"כוס עיקרים" היה גורם לעקרות, ומכאן היה מפורסם בשם זה, כדי שבני אדם יזהירו מלשותתו, וישתדלו להשיג תרופה אחרת למחלתם (יתוספות יום טוב). **אבל שותה הוא מי דקלים לצמא** – מי שאינו חולה ב"ירוקה" מותר

להזיק פעמים אדם צדן שלא לצורך, והיינו כדי שלא יזיקו, ולפיכך נשנתה חלוקה זו בסיפא, בשאר שקצים ורמשים (הרי"ן). אבל הרמב"ם פוסק לשיטתו (הל' שבת י, כא): "אחד שמונה שרצים האמורין בתורה ואחר שאר שקצים ורמשים שיש למינן צידה, הצד אחד מכולן בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן, חייב, הואיל ונתכוון לצוד וצד, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה". **תהא נעוץ שפירשונה** – של ארס, **הצדן, פטור** – שאין הם מחוסרי צידה, שהרי ניצודים ועומדים הם, **והחובל בהן, חייב** – שיש להם עור. בברטנורא מבואר שאין החובל חייב בכל אלו שנישנו במשנתנו אלא כשהוא חובל על מנת להשתמש בדם, כגון לרפואה, אבל אם אינו חובל אלא כדי להזיק, הרי ההלכה היא שכל המקלקלים פטורים.

באור משנה ב

משנתנו דנה במלאכה הדומה ל"מעבד את העור".

אין עושיין הילמי בשבת – תערובת מרובה של מים ומלח בתוספת קצת שמן, כדי לכבוש בה ירקות; וטעם איסורה מפני שנראה כעושהו לעיבוד האוכלים ולתיקונם שיתקיימו יפה, ואף על פי שאין עיבוד באוכלים, מכל מקום אסור לעשות כן מדברי סופרים (המאירי). **אבל עושה הוא את מי המלח** – שנותן מעט מלח במים, כלומר שעושה הילמי מועט, **וטובל בהן פתו, ונותן לתוך התבשיל** – שכן מותר לחבל את מאכלי השבת בשעת אכילתם כדי לשפר את טעמם. **אמר רבי יוסי: והלא הוא הילמי, בין מרפה ובין מעט** – מהו ההבדל בין הילמי ומי מלח, והלא גם תערובת מועטת של מים ומלח הילמי הוא? ואם נתיר אותה, יאמרו הבריות: מלאכה מרובה אסורה, מלאכה מועטת מותרת! אלא בין מי מלח מרובים ובין מי מלח מועטים אסור לעשות, מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל, **ואלו הן מי מלח המתירין: נותן שמן בתחלה לתוך הפנים** – קודם שיתן בהם את המלח, או **לתוך המלח** – שנותן שמן בתחילה לתוך המלח קודם שיתן את המים, שהשמן מחליש את כוחו של המלח, ושוב אין זה דומה למעבד ומתקן את האוכל כדי שיתקיים. אבל לא יתן בתחילה מים ומלח ואחר כך את השמן, שעל ידי כך נעשים מי המלח עזים, ואין השמן מחליש כוחם, והרי זה נראה כמעבד ומתקן בהם את האוכלים כדי שיתקיימו. ואין הלכה כרבי יוסי.

ד החושש בשניו – לא יגמע בהן את החמץ; אבל מטביל הוא בדרבנן, ואם נתרפא – נתרפא. החושש במתניו – לא יסוד יין וחמץ; אבל סף הוא את השמן, ולא שמן ורר. בני מלכים סכין שמן ורר על מפותיהן, שכן דרבם לסוד בחל. רבי שמעון אומר: כל ישראל בני מלכים הם.

פרק חמישה עשר

א אלו קשרים שחיבין עליהן: קשר הגמלין וקשר הספנין. וכשם שהוא חיב על קשורן, כך הוא חיב על התרן. רבי מאיר אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו – אין חיבין עליו. ב יש לה קשרים שאין חיבין עליהן בקשר הגמלין ובקשר הספנין. קושרת אשה מפתח חלוקה, וחוטא סבכה, ושל פסיקיא, ורצועות מנעל וסנדל, וגזרות יין ושמן, וקדרה של בשר. רבי אלעזר בן יעקב אומר: קושרין

פירוש ברטנורא

שארם מוציאם צלולים כדרך שהכניסם: וכו'. של עיקרין. לוקחין שרף אילן שקורין לו בערבי זא"ג אלכסנדר"א, ועשב שקורין לו עשב"א אלסר"ר, פירוש עשב של שמחה, וברכום, וכותשין אותן ונותנין את עפרן ביין. והאשה זבה שתשתה מהן ג' כוסות תרפא: מפני שחן לירוקה. בעל חולי הנקרא ירוקן, אם ישתה מהן ירפא מחולי הירקון אבל ישאר עקר ולא יוליד, ולכן נקרא כוס עיקרין: לצמא. אם אינו חולה: **ד** לא יגמע את החומץ. ויפלוט, דמוכחא מלתא דלרפואה הוא. ואם נוגע ובלוע שפיר דמי: לא יסוד בהם יין וחומץ. ראין אדם סך מהן אלא לרפואה: אבל לא שמן ורר. לפי שדמיו יקרים ומוכחא מלתא דלרפואה קעבד: שכן דרבנן לפרך. בלא מכה: ר' שמעון אומר כו'. ואין הלכה כר"ש: **טו** א אלו קשרים. קשר הגמלים. שנוקבים לגמל בחוטמו ונותנין בו רצועה וקושרים אותה קשר עולם. וכמו כן נוקבים בראש הספינה נקב ונותנין בו חבל וקושרין אותו קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם. והו' דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקים במשכן; וקשר של קיימא ואינו מועשה אומן, או מועשה אומן ואינו של קיימא, פטור אבל אסור, ואינו חיב עד שהוא של קיימא ומעשה אומן. ושאינו של קיימא ולא מועשה אומן מותר לכתחלה: ובשם שחיב על קשורן כך חיב על חתירתו. שכן ציירי חלון היו נצרכין לפרקים לחתיר קשרי רשתות הקיימים כדי לקצרן או להרחיבן: שיכול לחתירו. דלא הדיקה: אין חיבין עליו. ואפילו עשאו לקיימא. ואין הלכה כר' מאיר:

ב יש לה קשרים שאין חיבים עליהם. חמאת כמו שחיבים על קשר גמלים וקשר של ספנים, אלא פטור אבל אסור ולא נזכרו קשרים הללו במשנה. ובגמרא מפרש כגון רצועה ארוכה שקושרים בטבעת שבוטחם הנאקה, וכמו כן חבל ארוך שקושרים בחבל העשוי כמין טבעת תהלין נקב שבאש הספינה,

משניות מבוארות – קהתי

אלו קשרים שחיבין עליהן – בשבת: קשר הגמלין – של מנהיגי הגמלים, שנוקבים הם את חוטמו של הגמל וקושרים בו רצועה כעין טבעת, והוא קשר חזק, וקיים שם לעולם; וקשר הספנין – שקושרים הם חבל בנקב שבראש הספינה ועושים גם כן קשר חזק הקיים לעולם. וכשם שהוא חיב על קשורן – בשבת, כך הוא חיב על התרן – אם הוא מתיר קשרים כאלו בשבת, שכן במלאכת המשכן היו צדי החלון צריכים לחתיר את קשרי הרשתות, כדי לקצרן או להרחיבן (גמרא: ורש"י). רבי מאיר אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו – אף על פי שהוא קשר של קיימא, שאינו עשוי להנתק לעולם, אלא שאינו מהודק ביותר ויכול אדם להתירו ביד אחת, אין חיבין עליו – בשבת. ואין הלכה כרבי מאיר.

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד על קשרים שפטורים עליהם אבל אסורים, וכן על קשרים המותרים לכתחילה.

יש לה קשרים שאין חיבין עליהן – בשבת, בקשר הגמלין ובקשר הספנין – ששינו במשנה הקודמת, אבל אסור לקשרם לכתחילה. ואין המשנה מביאה דוגמאות של קשרים כאלו, אלא הגמרא מפרשת, שהכוונה היא לקשרים שהם לזמן מסוים ולא לקיימם לעולם, כגון חבל ארוך שקושרים בטבעת שבחוטם הגמל כדי לקשרו לאבוס, או חבל שקושרים בחבל הספינה כדי לקשרה ליתדות התחובות בארץ וכיוצא בזה; ויש שהחבלים נשארים זמן מה קשורים כך, ולכן נחשבים הם כעין קשרים של קיימא, ואסור לכתחילה לקשרם בשבת. ואילו הקשרים שמותר לכתחילה לקשרם בשבת: קושרת אשה מפתח חלוקה – כשהיא לובשת את החלוקה, קושרת היא את שפת חלוקה שבימין בכתף שמאל, ושפת חלוקה שבשמאל בכתף ימין, ואף על פי שהיא יכולה לפשוט חלוקה בהתרת קשר אחד ולהניח את הקשר האחר זמן מרובה, מכל מקום אין חוששים לכך, ואין זה נקרא קשר של קיימא, הואיל והיא מתירה אותו כל יום; וחוטא סבכה – וכן קושרת אשה את חוטי הסבכה, היינו הרשת שעל שערותיה, ושל פסיקיא – חוטי התגורה, ורצועות מנעל וסנדל – בגמרא מובאים

לו לשתות בשבת מי דקלים לרוות צמאונן, וסף שמן עקרין – שמן שנתבשם בשרשי בשמים, מותר לאדם לסוך על בשרו בשבת, שלא לרפואה – אם אינו עושה את זה לשם רפואה.

באור משנה ד

החושש בשניו – המרגיש בשבת כאב בשניו, לא יגמע בהן את החמץ – לא ימלא פיו חומץ כדי לרפא את כאבו, שהכל מכירים שעושה זה לרפואה, אבל מטביל הוא בדרבנן – מטביל הוא את פתו בחומץ לאכלה כדרכו, ואם נתרפא, נתרפא – בגמרא אמרו, שאף לגמע חומץ אינו אסור אלא כשהוא פולטו, שניכר הדבר שלרפואה הוא מגמע, אבל המגמע ובלוע מותר. וכתבו הפוסקים, שהמדובר כאן במי שיש לו מיחוש בלבד, אבל מי שיש לו צער רב מחמת כאב השיניים וכל גופו נחלש מכך, מותר לעשות כל התרופות לרפוי הכאב (מ"ז על אורח חיים שכ"ח, לב). החושש במתניו – בשבת, לא יסוד יין וחמץ – שאין סכים אותם במתנים אלא לרפואה, אבל סף הוא את השמן – במתניו, שאף בריאים דרכם לסוך שמן על גופם, ולא שמן ורר – וכן אסור לסוך שמן ורר, לפי שדמיו יקרים, והכל מכירים שאינו סך אותו אלא לרפואה. בני מלכים סכין שמן ורר על מפותיהן – בשבת, שכן דרבם לסוד בחל – שמן ורר על גופם, אף כשאין להם מכה. רבי שמעון אומר: כל ישראל בני מלכים הם – ומה שמותר לבני מלכים מותר לכל ישראל. בגמרא אמרו, שבמקום ששמן ורר מצוי, ודרך בני אדם לסוך בו, מותר גם למי שחושש במתניו להשתמש בו, ומכאן פוסק הרמב"ם (בפירושו למשנתנו), שהלכה כרבי שמעון, אם הרבה בני אדם משתמשים בשמן זה (ותימה על הרב מברטנורא שכותב: "ואין הלכה כרבי שמעון"; עיין "תוספות יום טוב").

יום רביעי

באור משנה א

משנתנו והמשנה שלאחריה עוסקות במלאכות "הקושר" ו"המתיר" שנישנו בין אבות המלאכות (לעיל ד, ב). וכבר באנו שם, שאין הקושר או המתיר חיב אלא בקשר של קיימא. משנתנו באה להדגים אלו קשרים נקראים של קיימא.

לפני ההקמה בשביל שלא תצא. קושרין דלי בפסיקא, אבל לא בחבל; רבי יהודה מתיר. כלל אמר רבי יהודה: כל קשר שאינו של קימא, אין תיבין עליו.

ג מקפלין את הפלים אפלו ארבעה וחמשה פעמים, ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת, אבל לא משבת למוצאי שבת. רבי ישמעאל אומר: מקפלין את הפלים ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת, וחלבי שבת קרבין ביום הכפורים. רבי עקיבא אומר: לא של שבת קרבין ביום הכפורים, ולא של יום הכפורים קרבין בשבת.

פירוש ברטנורא

ופעמים מניח שם שבוע ושבעים ומתירה. וכן כל קשר שקושרים אותו לעמוד כך זמן ידוע, לא שיהיה קים לעולם אין חייבין עליו: קושרת אשה מפתח חלוק. כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין, דכיון דכל יומא שרי ליה לא דמי לקשר של קימא ומותר לכתחלה: כסבה. מנבעת שעל הראש עשויה כעין רשת: פסיקא. אוור רחב וחוטין תלוין בראשו לקושרו בהן: ונודות יין. של עור שכופפין פיהם וקושרין אותן. ואע"ג דאית לה תרתי איסור, ולא אמרין חד מניניהו בטולי במטל לה והוי קשר של קימא: וקדירה של בשר. פעמים שקושר בה בנר סביב לפיה. ואע"פ שיש לה דרין שיכולין להוציא המרק מהן בלא היתר הקשר אפ"ה לא הוי קשר: קושרין לפני בהמה. חבל ברוחב הפתח לנעול בפניה שלא תצא. וכן הלכה: קושרין דלי בפסיקא. על פי הבור שיהיה קשור ותלוי שם, דפסיקא לא מבטל ליה התם: אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קימא: רבי יהודה מתיר. לא התיר רבי יהודה אלא בחבל של גרדי שצריך לו למלאכתו ולא מבטל ליה התם, ורבנן סברי אי שרית ליה חבל של גרדי יקשור נמי בשאר חבלים דחבל בחבל מוחלף. והלכה כחכמים:

ג מקפלין את חבלים. בנגדים שפושטן מקפלין אפילו ארבעה וחמשה פעמים כדי לחזור וללבושם בו ביום, ולא שנו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא, שגריאם כמתקנין. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בנגדים חדשים שהם קשים ואינן ממוהרים לקמוט, אבל ישנים קפולין מתקנן טפי ומיחיו כמתקן, ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים, אבל צבעונים לא, שהצבעונים קפולין מתקנן ביותר. ובלבנים נמי לא אמרן אלא שאין לו בנגדים אחרים להחליף, אבל יש לו בנגדים אחרים להחליף לכבוד שבת אסור לקפל: מיום הכפורים לשבת. כשחל יוה"כ להיות בערב שבת, לפי ששבת חמור מיום כפור, ושל יוה"כ

משניות מבוארות – קהתי

כך לקיימא, הקשורו פטור אבל אסור. והוא הדין בקשר שהוא מעשה אומן אבל אינו של קיימא. – כל קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן, מותר לכתחילה לקשרו בשבת.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ג

כיון ששנינו במשנה הקודמת: "קושרת אשה מפתח חלוקה וחוט" סבכה ושל פסיקא", שהם מתיקני בגדי האדם, מובאת כאן גם משנה זו העוסקת בתיקוני בגדים.

מקפלין את הפלים – את הבגדים; כשפושט אדם את בגדיו בשבת, מותר לו לקפלם, כדי שלא יתקמטו, **אפלו ארבעה וחמשה פעמים** – כלומר שאם אינם מקופלים יפה, רשאי הוא לחזור ולקפלם כמה פעמים עד שיהיו מקופלים כרצונו (המאירי). במה דברים אמורים? בזמן שדעתו לחזור וללבוש את הבגדים בו ביום, באותה שבת, או שפושטם בליל שבת ודעתו לחזור וללבושם למחרתו בשבת, אבל אם דעתו ללבושם במוצאי שבת, אסור (כמבואר להלן). בגמרא אמרו, שאין קיפול הבגדים מותר אלא בארבעה תנאים כאחד: א. שאדם אחד יקפל את הבגדים ולא שיקפלו אותם בשניים, לפי שגריאם כמתקנים את הבגדים; ב. שהבגדים הם חדשים, שאין הקימוט מצוי בהם כל כך, מה שאין כן בבגדים ישנים שקיפולם נראה כתיקון גמור; ג. שהבגדים הם לבנים, אבל בגדים צבעונים אסור לקפלם, שקיפולם מתקנם ביותר; ד. כשאין לו בגדים אחרים להחליף, אבל אם יש לו בגדים אחרים להחליף לכבוד שבת, אסור לקפלם. **ומציעין את המטות** – פורשים סדינים על המטות ומסדרים אותן למשכב, **מלילי שבת לשבת** – כלומר לצורך השבת עצמה, **אבל לא משבת למוצאי שבת** – שאסור להכין משבת לחול. **רבי ישמעאל אומר: מקפלין את הפלים ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת** – אם חל יום הכיפורים להיות בערב שבת, מותר לקפל את הבגדים ולהציע את המטות ביום הכפורים לצורך השבת, לפי שיום הכיפורים קל משבת, **וחלבי שבת** – כלומר אברי קרבן התמיד של שבת בין הערביים, שנשארו עד הלילה, **קרבין ביום הכפורים** – בליל יום הכפורים שחל להיות במוצאי שבת; אבל חלבי יום הכפורים אינם קריבין בליל שבת שלאחר יום הכפורים, אם חל יום הכפורים להיות בערב שבת, ששבת חמורה מיום הכפורים, שכן שבת עונשה סקילה, ויום הכיפורים עונשו כרת, וכשם שאסור להקריב עולת חול בשבת,

חילוקי דינים לגבי רצועות מנעל וסנדל, שיש מהן שחייבין על קישורן ויש מהן שפטורים עליהן אבל אסור לקשרן, ויש שמוותר לכתחילה לקשרן; והרמב"ם מבאר, שהקשרים המותרים ברצועות מנעל וסנדל הם אלו שקושרים אותן על הרגל יום יום בשעה שנועלים אותן, שאלו וודאי אינם קשרים של קיימא (**יתוספות יום טוב**): **ונודות יין ישמן** – של עור, שכופפים את פיהם וקושרים אותם; ואף על פי שיש בהם שני קשרים, ואפשר להוציא את היין או את השמן בדוחק כשמתירים רק קשר אחד, מכל מקום שניהם אינם נחשבים קשרים של קיימא; **וקדירה של בשר** – שקושרים מטלית לפיה לשם שמירת חומה, ואף על פי שאפשר להוציא ממנה את המאכל מבלי להתיר את הקשר, מכל מקום אין זה קשר של קיימא. **רבי אליעזר בן יעקב אומר: קושרין לפני ההקמה** – בשבת חבל ברוחב הפתח של הרפת, **בשביל שלא תצא** – מהרפת, שאין עושים קשר של קיימא. וכן הלכה. **קושרין דלי בפסיקא** – מותר לקשור בשבת דלי שעל פי הבאר בחגורה, שהואיל ואין מניחים את החגורה שם אלא מתירים אותה לאחר השאיבה, אין זה קשר של קיימא, **אבל לא בחבל** – אבל בחבל אסור לקשור את הדלי בשבת, גזירה שמא יניחוהו קשור בדלי לעולם, ונמצא שהקשר הוא של קיימא. **רבי יהודה מתיר** – לקשור דלי אפילו בחבל. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחבל של גרדי (אורג), שצריך לו למלאכתו, ולא יניחנו בדלי לעולם, אלא שחכמים גוזרים בחבל גרדי משום חבל סתם שהקשר בו הוא של קיימא, ורבי יהודה אינו גוזר. **כלל אמר רבי יהודה: כל קשר שאינו של קיימא** – אלא קשר לשעה בלבד, **אין תיבין עליו** – כלומר שאפילו בחבל סתם אין חייבין עליו אלא אם כן עשו בו קשר של קיימא, ומטעם זה אינו גוזר בחבל של גרדי משום חבל סתם (ישנות אליהם).

שתי דיעות הן בענין חילוקי הדינים שבקשרים. לדעת רש"י: כל קשר שהוא של קיימא, היינו שאינו עשוי להינתק לעולם, אפילו הוא מעשה הדיוט, הקושרו בשבת, חייב חטאת. – כל קשר שאינו של קיימא אלא שנראה כקשר של קיימא, שאינו עשוי להינתק זמן רב, אסור לקשרו בשבת, אבל הקשורו פטור ("פטור אבל אסור"). – כל קשר שעשוי להתירו סמוך לקשירתו או בזמנו, מותר לכתחילה לקשרו. לדעת הר"ף: כל קשר שהוא של קיימא, שאינו עשוי להינתק לעולם, והוא מעשה אומן, כגון קשר הגמלים והספינים, הקשורו בשבת חייב. – כל קשר שהוא של קיימא, אבל אינו מעשה אומן אלא מעשה הדיוט, וכל אדם קושר

פ ר ק ש ש ה ע ש ר

א כָּל בְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ מִצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדִּלְקָה, בֵּין שְׁקוּרִין בְּהֵן וּבֵין שְׁאִין קוּרִין בְּהֵן. וְאֵף עַל פִּי שְׁתַּבּוּכִים בְּכָל לָשׁוֹן, טַעוּנִים גְּנִיזָה. וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוּרִין בְּהֵם? מִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. מִצִּילִין תִּיק הַסֶּפֶר עִם הַסֶּפֶר, וְתִיק הַתְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין, וְאֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּתוֹכָן מַעוֹת. וְלִהְיוֹן מִצִּילִין אוֹתָן? לְמַבּוֹי שְׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ. בֵּן בְּתִירָא אוֹמֵר: אֵף לְמִפְּלֵשׁ.

ב מִצִּילִין מִזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, הָרָאוי לְאֹדֶם לְאֹדֶם, הָרָאוי לְבַהֲמָה לְבַהֲמָה. בִּיצֵד? נִפְלָה דִּלְקָה בְּלִילִי שֶׁבֶת – מִצִּילִין מִזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת; בִּשְׁחָרִית – מִצִּילִין מִזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; בַּמָּנְחָה – מִזוֹן סְעוּדָה אַחַת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְעוֹלָם מִצִּילִין מִזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת.

פירוש ברטנורא

אֵין קְרִיבִין בִּשְׁבֶּת, דְּהוּ כְעוֹלָת חוֹל בִּשְׁבֶּת: רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר. שׁוּין הֵן וְאֵין קְרִיבִין שֶׁל אֶחָד מֵהֶן קָרַב בְּחִבּוּר. וְהִלְכָה כִּי עֲקִיבָא: **טז א** כָּל כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ. אֲפִילוּ נִבְיָאִים וּכְתוּבִים, מִצִּילִין אוֹתָן מִחֲצֵר שֶׁנִּפְלָה בּוֹ הַדִּלְקָה לְחֲצֵר אַחֶרֶת שֶׁבָּאוּתוֹ מִבּוֹ, אֵע״פ שֶׁלֹּא עֲרַב. וְהוּא שִׁיחֵי כְּתוּבִים בְּכַתָּב אֲשֶׁרֵּי וּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: בֵּין שְׁקוּרִין בְּהֵן. כֵּנוּ נִבְיָאִים שֶׁמִּפְּתוּרִין בְּהֵן בִּשְׁבֶּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת: בֵּין שְׁאִין קוּרִין בְּהֵן. כֵּנוּ כְּתוּבִים דְּאֵף יַחֲדִים אֵין קוּרִין בְּהֵן בִּשְׁבֶּת מִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ כִּדְלָקָן, שְׁהוּ דוֹרְשִׁים לַעֲם בִּשְׁבֶּת וּמוֹרִין לָהֶן הִלְכוֹת אִיסוּר וְדוּחֵי, לְפִי שֶׁכָּל יְמֵי הַחוּל הֵם עֲפוּקִים בְּמַלְאכְתָּן, וְאִסְרוּ לְקִרְוֹת כְּתוּבִים בִּשְׁבֶּת בִּשְׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ מִשּׁוּם דְּמַשְׁכִּי לֹא וְאִתּוֹ לֹא מִנְעוּי מִלְּשֻׁמוֹעַ הִרְשָׁה: וְאֵע״פ שֶׁכְּתוּבִים בְּכָל לָשׁוֹן. וְאִכָּא דְּלֹא נִתְּנוּ לְקִרְוֹת בְּהֵן וְאֵין מִצִּילִין אוֹתָן, אִפִּ״ה טַעוּנִים גְּנִיזָה וְאִסְרוּ לְהַנִּיחַ בְּמָקוֹם הַפָּקֵד: לְמַבּוֹי שְׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ. שֵׁשׁ לוֹ שְׁלֹשׁ מַחֲצוֹת וְלִחֵי אֶחָד בְּרוּחַ רְבִיעִית, וְזֶה מִבּוֹי שְׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ הָאִמּוֹר כָּאֵן. שְׁלֹשׁ מַחֲצוֹת בְּלֹא לִחֵי, וְזֶה מִבּוֹי מְפֹלֵשׁ. וְהִי מִפְּרֵשׁ לֵה בְּנִמְרָא. וְאֵין הִלְכָה כֵּן בְּתִירָא: **ב** מִצִּילִין מִזוֹן ג' סְעוּדוֹת. וְאֵף עַל גַּב דְּבַתִּירָא קָא מִרְחָ דְּהָא לֹא שָׂרוּ לִיה לֹאֲזוּלִי אֲלֵא לְחֲצֵר הַמַּעוּרֶבֶת בְּלִבָּר, אֲפִילוּ הִי לֹא שָׂרוּ לִיה לֹאֲזוּלִי מִפִּי, מִפְּנֵי שֶׁאִדֵּם בְּהוֹל עַל מִמּוֹנוֹ וְאִי שְׂרִית לִיה אִתִּי לְכַבּוּי: נִפְלָה דִּלְקָה בְּלִילִי שֶׁבֶת. קוֹדֵם אֲכִילָה: שְׁחָרִית. קוֹדֵם סְעוּדָה: ר' יוֹסִי אוֹמֵר לְעוֹלָם הוּא מִצִּילִין.

משניות מבוארות – קהתי

עִם הַתְּפִלִּין – וְכֵן מוֹתֵר לְהַצִּיל תִּיק הַתְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין שִׁבְתוֹכוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּתוֹכָן מַעוֹת – שִׁבְתוֹךְ הַתִּיקִים מוֹנַחוֹת מַעוֹת, מִכָּל מָקוֹם מוֹתֵר לְהַצִּיל כֹּל. וְלִהְיוֹן מִצִּילִין אוֹתָן – אֵת כָּל אֵלוֹ שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּמִשְׁנֵתָן, שֶׁמִּצִּילִים אוֹתָם מִפְּנֵי הַדִּלְקָה? לְמַבּוֹי שְׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ – בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, לְמַבּוֹי שֶׁהוּא סָגוּר מִשְׁלֵשׁ רוּחוֹתָיו, וּבְרוּחַ הַרְבִּיעִית הַפְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים קָבַע לִחֵי (קֶרֶשׁ דֵּק), שֶׁהוּאִיל הוּא רָאוי לְשִׁיתוּף, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ, מוֹתֵר לְהַצִּיל לְתוֹכוֹ. בֵּן בְּתִירָא אוֹמֵר: אֵף לְמִפְּלֵשׁ – אֵף לְמַבּוֹי מְפֹלֵשׁ, כְּלוֹמֵר שְׁאִין לוֹ לִחֵי בְּרוּחַ הַרְבִּיעִית, אֲלֵא פְתוּחַ הוּא לְגִמְרָא, מוֹתֵר לְהַצִּיל לְתוֹכוֹ, וְאֵין הִלְכָה כֵּן בְּתִירָא.

יוס ש י

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שמצילין כתבי הקודש מפני הדליקה שנפלה בשבת, מוסיפה משנתנו ללמד, שגם מזון מותר להציל, אבל רק כשיעור הדרוש לו לסעודות אותה שבת בלבד. ויש הבדל בין כתבי הקודש למזון, שבכתבי הקודש הקלו החכמים מפאת קדושתם, והתירו להציל אפילו לתוך חצר שאינה מעורבת או למבוי שלא נשתתפו בו, ואילו במזון לא התירו להציל אלא לחצר המעורבת, כמבואר להלן (משנה ג). וכבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שאסרו חכמים להציל מזון הרבה, שמא מתוך שאדם בהול על מזונו להצילו, ישכח ששבת הוא, ויבוא גם לכבות את הדליקה. ברם, לא גזרו חכמים אלא לגבי בית שהדליקה פרצה בו, אבל בתים אחרים הסמוכים לדליקה, שבעליהם מפחדים שמא תתפשט הדליקה ותגיע עליהם, מותר להם להציל כל מה שירצו לחצר המעורבת, שהרי אין שם חשש לכיבוי (תוספות, שבת קטו, א).

מִצִּילִין – מפני הדליקה שנפלה בשבת, מִזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת – כְּלוֹמֵר שְׁאִינוּ מוֹתֵר לְהַצִּיל אֲלֵא כִּי הִדְרֹשׁ לוֹ לִשְׁבֶּת זֶה בְּלִבָּר, שְׁהוּא לֹא יוֹתֵר מִמִּזוֹן שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת, שֶׁכֵּן חִיבִי אִדֵּם לֹאֲכוֹל בִּשְׁבֶּת שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת (נִמְרָא שֶׁבֶת קיז, ב), הָרָאוי לְאֹדֶם לְאֹדֶם – מִזוֹן הָרָאוי לְאֹדֶם, מִצִּילִים בְּשִׁבִּיל בְּנֵי אֶדֶם, הָרָאוי לְבַהֲמָה לְבַהֲמָה – אוֹכֵל הָרָאוי וְדוֹרֵשׁ לְבַהֲמָה לְאֲכִילָתָהּ בִּשְׁבֶּת, מִצִּילִים לְבַהֲמָה. בִּיצֵד – נוֹהֲגִים בַּהֲצֵלָת הַמִּזוֹן? נִפְלָה דִּלְקָה בְּלִילִי שֶׁבֶת – לִפְנֵי הַסְעוּדָה, מִצִּילִין מִזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת – כִּי הַחוּצָה לְכָל סְעוּדוֹת הַשֶּׁבֶת; בִּשְׁחָרִית – נִפְלָה דִּלְקָה בִּשְׁחָרִית, לִפְנֵי הַסְעוּדָה, מִצִּילִין מִזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת – בְּלִבָּר; בַּמָּנְחָה – נִפְלָה דִּלְקָה בִּשְׁבֶּת בִּשְׁעַת מִנְחָה, לִפְנֵי הַסְעוּדָה הַשְּׁלִישִׁית, אֵין מִצִּילִים אֲלֵא מִזוֹן סְעוּדָה אַחַת – בְּלִבָּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְעוֹלָם מִצִּילִין מִזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת

כך אסור להקריב עולת יום הכפורים בשבת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא שֶׁל שֶׁבֶת קְרִיבִין בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, וְלֹא שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים קְרִיבִין שֶׁבֶת – שְׁשֵׁנִים שׁוּיִם בְּקִדּוּשְׁתָּם לַעֲנִין זֶה, וְאֵין קְרִיבִין שֶׁל אֶחָד מֵהֶם קָרַב בְּחִבּוּר, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאֵין מְקַלְטִים אֶת הַבְּגָדִים וְאֵין מַצִּיעִים אֶת הַמִּטּוֹת מִזֶּה לָזֶה, שְׁצוּרִן הָרִישִׁת הוּא. וְהִלְכָה כִּרְבִי עֲקִיבָא.

לפי הלוח הקבוע שבזמננו אין יום הכיפורים חל לא בערב שבת ולא במוצאי שבת; אבל בזמן המשנה כשקידשו את החודש על פי ראיית הלבנה בחידושה, אפשר היה שיחול יום הכפורים להיות בערב שבת או במוצאי שבת (עיי' "תוספות יום טוב").

באור משנה א

פרק זה דן בדליקה שנפלה בשבת; ואמרו בגמרא (שבת קיז, ב), שאסרו חכמים להציל מפני הדליקה בשבת, גזירה שמא מתוך שאדם בהול על ממנו ישכח שהוא שבת ויבוא לכבות את הדליקה. ברם, יש דברים שחכמים התירו להציל, ובא פרקנו ללמד, מה וכיצד מותר להציל.

כָּל בְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ – תּוֹרָה, נִבְיָאִים וּכְתוּבִים, הַכְּתוּבִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מִצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדִּלְקָה – אִם פְּרָצָה בִּשְׁבֶּת דִּלְקָה בְּבֵית אוֹ בַּחֲצֵר, וְהוּי שֶׁם כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִאֲחָזֶה בָּהֶם הָאֵשׁ עֲדִין, מִצִּילִים אוֹתָם וּמוֹצִיאִים אוֹתָם מִן הַבֵּית אִם מִן הַחֲצֵר, בֵּין שְׁקוּרִין בְּהֵן – בֵּין כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ שְׁקוּרִים בָּהֶם בִּשְׁבֶּת בְּצִיבּוֹר, כֵּנוּן תּוֹרָה וְנִבְיָאִים, וּבֵין שְׁאִין קוּרִין בְּהֵן – כֵּנוּן כְּתוּבִים, שְׁאִין קוּרִים בָּהֶם בִּשְׁבֶּת, וְאֲפִילוּ יַחֲדִים, כְּמִבּוֹאֵר הַלֵּן. וְאֵף עַל פִּי שְׁתַּבּוּכִים בְּכָל לָשׁוֹן – וְלֹא בִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְלִדְעָת רַבִּין שִׁמְעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל (מְגִילָה א, ח), שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ, אִסּוּר לְקִרְוֹת בָּהֶם אֲפִילוּ בִּימֵי הַחוּל, וְכֵן אֵין מִצִּילִים אוֹתָם מִפְּנֵי הַדִּלְקָה, מִכָּל מָקוֹם טַעוּנִים גְּנִיזָה – וְאִסּוּר לְהַנִּיחַם בְּמָקוֹם הַפָּקֵד. וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוּרִין בְּהֵם – בְּכְתוּבִים בִּשְׁבֶּת? מִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ – שֶׁכֵּן בִּשְׁבֶּת הִיוּ הַחֲכָמִים דוֹרְשִׁים לַעֲם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וּמוֹרִים לָהֶם הִלְכוֹת בְּעֵינֵי אִיסוּר וְהִיתֵר וּמוֹכִיחִים לִבֵּית הַמִּדְרָשׁ שְׂבִידִים, וְאִילוּ הִיוּ מוֹתָרִים לְקִרְוֹת בִּשְׁבֶּת בְּכְתוּבִים, הִיוּ נִמְנָעִים מִלְּשֻׁמוֹעַ אֶת הִדְרָשָׁה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהִיוּ קוֹרְאִים בְּכְתוּבִים, הוּאִיל וְהֵם דְּבָרִים הַמוֹשְׁכִים אֶת הַלֵּב. הִילָכֵךְ אִסְרוּ חֲכָמִים לְקִרְוֹת אֶת הַכְּתוּבִים בִּשְׁבֶּת, שֶׁלֹּא יִבְטְלוּ אֶת הִדְרָשָׁה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְדוּקָא בְּזִמְנָה הִדְרָשָׁה, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּזִמְנָה הִדְרָשָׁה מוֹתֵר לְקִרְוֹת בָּהֶם (נִמְרָא). מִצִּילִין תִּיק הַסֶּפֶר עִם הַסֶּפֶר – כְּשֶׁמִּצִּילִים סֵפֶר תּוֹרָה מִפְּנֵי הַדִּלְקָה בִּשְׁבֶּת, מוֹתֵר לְהַצִּיל עִמּוֹ גַּם אֶת הַתִּיק שֶׁהוּא מוֹנֵחַ בּוֹ, וְתִיק הַתְּפִלִּין

ג מצילין סל מלא פפרות, ואף על פי שיש בו מאה סעודות, ועגול של דבלה, וחקית של יין. ואומר לאחרים: בואו והצילו לכם. ואם היו פקחין, עושין עמו חשבון אחר השבת. להיכן מצילין אותן? לחצר המערכת. בן בתירא אומר: אף לשאינה מערכת. ד ולשם מוציא כל פלי תשמישו, ולבוש כל מה שיכול ללבוש ועומף כל מה שיכול לעטוף. רבי יוסי אומר: שמונה עשר פלים. וחזון ולבוש ומוציא; ואומר לאחרים: בואו והצילו עמי.

פירוש ברטנורא

הואיל ויומא בר הכי הוא ובהתירא מרת. ואין הלכה כר"י:

ג מצילין סל מלא פפרות. הואיל ובבת אחת הוא מציל מה לי פורתא מה לי טובא: ועגול של דבילה. אע"פ שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: ואם היו פקחים. ויודעים שאם ישאלו שכן בפועלים לאו שכן שבת שקלי, כיון דמקרא לאו אדעתא דשכר פעולה באו, עושין עמו חשבון לאחר שבת. ובירא שמם עסקין, דאע"ג דמהפקרא קא זכי ומה שהציל דירה הוי מ"מ לא נחא ליה דליתנהו מאחרים דידע דעל כרחיה אפקיה, ובחנם נמי לא נחא ליה דלמרת, הילכך שקיל אנריה:

ד ולשם הוא מוציא. לתנא קמא לחצר המערכת, ולכן בתירא אפילו לחצר שאינה מערכת: כלי תשמישו. שצריכים לו לאותו היום לסעודה: ו"ח בלוי. שהוא הגיל ללבוש בחול בבת אחת ותו לא. ואילו הן, הסרבל העליון, ומלבוש שנמלאין אותו מוך וצמר גפן בין תפירה לתפירה שקורין בערבי מושי"א, וחגור רחב שחוגר ממעל למדיו, ובגד צר וקצר שקורין בלע"ז גונ"א, וחלוק שלובש על בשרו שקורין קמו"א, וחגור שחוגרים עליו, וכובע שבראשו, ומצנפת ושני מענלים שברגליו, ושני בתי שוקים, ושני בתי ידים שמלבישים אותם על הידים ומכסין בהן הורעות עד האצילים, ושני רדודים שמתנגב בהן, וטלית כגון שמכסה בו ראשו וכתפיו, וסודר שבצוארו ותליון שני ראשיו לפניו וקורין לו בערבי שי"ד: בואו והצילו עמי. שכשם שהוא מציל כך הם מצילים. אבל לעיל אמר בואו והצילו לכם, שפעמים שהוא מציל יותר ממה שהם יכולים להציל, כגון שהוא לא סעד והן סעדו, או איפא:

משניות מבוארות – קהתי

אלא מתכוון הוא שיעצלו בשבילו, עושים עמו חשבון... כמה שווה מה שנהנו ממנו ומשלמים לו (ר"ח אלבק, ועיני השלמות על פירוש למשנתנו).

שבת קודש

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד, שמלבד כתבי הקודש ומזון מצילים בשבת מפני הדליקה גם כלים וגם בגדים, כפי שיבאר.

וְלִשְׁמֵם – לחצר המערכת (לדעת תנא קמא), או (לדעת בן בתירא) אפילו לחצר שאינה מערכת, מוציא כל פלי תשמישו – הצריכים לו לאותה שבת, ולבוש כל מה שיכול ללבוש ועומף כל מה שיכול לעטוף – כלומר שמוציא בגדים דרך לבישתם, ומותר לו ללבוש כמה בגדים שיכול ללבוש ולעטוף כמה שיכול לעטוף. יש סוברים, שהואיל והוא מוציא את הבגדים דרך מלבוש, מותר לו להוציאם אף לחצר שאינה מערכת, ולדעתם זוהי פסיקה בפני עצמה, ואינה מוסבה על "ולשם מוציא". ויש סוברים, שאף במלבושים יש איסור הוצאה בכגון זה, ואינו מותר להציל אלא לחצר המערכת (עין תוספות רבי עקיבא איגור). רבי יוסי אומר: שמונה עשר פלים – רק שמונה עשר בגדים מותר לו ללבוש ולהוציא, שכן הוא מספר הבגדים שהיו רגילים ללבוש בחול, ומפורשים הם כבריתא בגמרא (שבת קכ, א). וחזון ולבוש ומוציא – יש מפרשים, שפסיקה זו היא לדברי הכל, שמוותר לו ללבוש ולהוציא ולפשוט ולחזור וללבוש ולהוציא ולפשוט, ואפילו כל היום כולו. ולמה לא התירו כן באוכלים ומשקים? לפי שזמון מוציא אדם בידיו, ואם יהא מותר לו להוציא ולחזור ולהוציא יש חשש שמתוך שהוא בהול על ממונו יבוא לכבות את הדליקה, אבל בבגדים הואיל ולא התירו להוציאם אלא דרך לבישה, ישים אל לבו ויזכור שאסור לכבות (הר"ן). ברם, לדעת הרמב"ם (על פי "כסף משנה" הל' שבת כג, כה), אין פסיקה זו אלא המשך דבריו של רבי יוסי, אבל לדעת תנא קמא, שהלכה כמותו, אינו יכול להציל אלא בגדים שהוא יכול ללבוש בלבד, ואינו פושט וחוזר ולבוש ומוציא, כשם שאינו יכול להציל אלא מזון של סעודות בלבד ואינו מציל וחוזר ומציל. ויש מפרשים, שפסיקה זו היא דווקא מדברי תנא קמא, אבל רבי יוסי סובר: שמונה עשר בגדים בלבד ואינו חוזר ומוציא (ישנות אליהו). ואומר לאחרים: בואו והצילו עמי – ואילו בהצלת מזון שנינו (במשנה הקודמת), שאומר לאחרים: בואו והצילו לכם, שכן במזון יש ואינם שווים עמו בהצלתו, כגון שאם הוא לפי הסעודה ואחרים אחרי הסעודה, נמצא הוא מציל יותר מהם, או

– הואיל וחייב אדם לאכול בשבת שלש סעודות, לפיכך מותר לעולם להציל בשיעור זה מפני הדליקה, בין בליל שבת בין בשחרית בין במנחה. ואין הלכה כרבי יוסי (עין רמב"ם הל' שבת כג, בא).

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאין מצילים בשבת מפני הדליקה אלא מזון סעודות השבת, באה משנתנו להשמיע, שיש ומצילים מזון הרבה, שכן מה ששנינו שמצילים שלש סעודות בלבד היינו במציל בכלים הרבה, שיש טורח לאספם, או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה ממנו וחוזר וממלאהו שנית, אבל המציל כלי אחד בהוצאה אחת, מותר להוציאו כשהוא מלא, אף אם הוא מכל סעודות הרבה. מצילין – מפני הדליקה בשבת, סל מלא פפרות – הואיל והוא מוציאו בבת אחת, ואף על פי שיש בו מאה סעודות – כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), ועגול של דבלה – תאנים מדובקות יחד בצורת עיגול, וחקית של יין – אף שיש בעיגול של דבילה ובחקית של יין יותר ממה שצריכים לשבת. ואומר בעל הבית לאחרים: בואו והצילו לכם – כלומר שהוא מפקיר להם את המזון שיעצלו, וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו, או כל מה שאפשר להציל בהוצאה אחת, ואפילו הרבה סעודות; והמציל זוכה בו משום הפקר. ויש סוברים, שלאחרים מותר להציל אפילו בכלים מרובים וכן לחזור ולהציל פעמים רבות, שהרי אינם בהולים וכן חשש שמא יכבו (מהרי"ם; עין "תפארת ישראל"). ואם היו פקחין – בגמרא מבואר, שמדובר כאן במצילים יראי שמים שאינם רוצים ליהנות מאחרים וכיון שיודעים הם שלא מרצונו הפקיר בעל הבית את מה שהם הצילו, הרי הם מחזירים לו את הכל, אבל אינם רוצים גם שטרחתם תהא בחינם; ובאה המשנה ללמדנו, שאם היו פקחים בהלכה, ויודעים שאין כאן איסור ליטול שכר טרחה, לפי שאין זה שכר שבת, כיון שלא על מנת כן באו מתחילה להציל, אלא שלוקחים שכרם משום שזכו בכל מתוך הפקר, ועכשיו הם מחזירים לו הכל, שיש עמו חשבון אחר השבת – ונטלים כשיעור שכר טרחתם. להיכן מצילין אותן? – את המאכלים והמשקאות? לחצר המערכת – שעשו בה עירוב, שכן במזון החמירו מבכתי הקודש, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנה הקודמת). בן בתירא אומר: אף לשאינה מערכת – מותר להציל מזון אף לחצר שלא עשו בה עירוב. והלכה כתנא קמא.

יש מבארים את הפסיקה "ואם היו פקחים" וכו' בדרך אחרת לגמרי, שאם המצילים היו פקחים ומבינים שאין הוא רוצה לתת להם את המזונות במתנה,

ה רבי שמעון בן גנא אומר: פורסין עור של גדי על גבי שדה תיבה ומגדל, שאחזו בהן את האור, מפני שהוא מחרף. ועושין מחצה בכל הפלים, בין מלאים בין ריקנים, בשביל שלא תעבר הדלקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרש חדשים מלאין מים, לפי שאין יכולין לקבל את האור, והן מתבקעין ומכבין את הדלקה.

פירוש ברטנורא

ה שידה. עשויה כמין ארון: תיבה. קמנה של שולחנים: ומגדל. ארמארא"ו בלע"ז, ובערכי מנשא"ר, ושלשתן של עץ: מפני שהוא מחרף. ואין האור נאחזת בו ומציל על כלי עץ שלא ישרף: בין מלאים. מים: שאין יכולין לקבל את האור. מפני שחדשים הם, וסבר ר"י גרם כבוי אסור אפילו במקום הפסד ממון. ואין הלכה כר"י:

משניות מבוארות – קהתי

להיפך, אבל בבגדים שווים האחרים עמו בהצלחם (הר"ן; ברטנורא). ויש מבארים הטעם, שהואיל ובמזון אינו יכול להציל יותר משלש סעודות, נמצא השאר הפקר, והרי האחרים כמצילים מזונו של ים (= קרקע הים) הם, הלכך הוא אומר להם: בואו והצילו לכם. אבל במלבושים שבידו של בעל הבית להציל בדרך לבישה ועטיפה כמה שהוא רוצה, והיינו לחזור פעם אחר פעם וללבוש ולהוציא ולפשוט, אין כאן הפקר, ולכן הוא אומר להם: בואו והצילו עמ'י, כלומר שיעזרו לו להציל בשבילו (תוספות רבי עקיבא אייגר).

באור משנה ה

משנה זו באה ללמד, כיצד מותר לאתר את הדליקה בשבת שלא תתפשט.

רבי שמעון בן גנא אומר: פורסין עור של גדי על גבי שדה תיבה ומגדל – מיני ארונות של עץ, שאחזו בהן את האור

– שהאש נאחזה בהן ועדיין לא נתלבתה, מפני שהוא מחרף – שזור הגדי אינו אלא מחרף מן האש ואינו נשרף, ומתוך כך הוא מגן על השדה התיבה והמגדל, שלא ישרפו; ועושין מחצה בכל הפלים, בין מלאים – מים. בין ריקנים – כלים ריקים, בשביל שלא תעבר הדלקה – שהדליקה לא תתפשט; ואף על פי שמחיצה זו תגרום לכיבוי האש, מותר לעשותה בשבת, שגרם כבוי מותר. רבי יוסי אוסר – לעשות מחיצה – בכלי חרש חדשים מלאין מים, לפי שאין יכולין לקבל את האור – שהואיל והם חדשים אינם עומדים בפני האש, והן מתבקעין ומכבין את הדלקה – וסובר רבי יוסי, שגרם כבוי אסור בדליקה אפילו במקום הפסד ממון. ואין הלכה כרבי יוסי. אלא "אפילו כלי חרש חדשים מלאים מים עושים מהם מחיצה, אף על פי שוודאי מתבקעין ומכבים, שגרם כיבוי מותר" (רמב"ם הל' שבת יב, ד).

נקודות משיחות קודש – מזמור קטז מתוך "תהילות מנחם"

ו – שומר פתאים הוי'

שמירה על בני רשעים

הפירוש בפסוק¹ "שומר פתאים הוי' – הלא אתה ה' שומר פתאים, עם שאין בהם דעת לשמור את עצמם".

ובגמרא² אמרו שחסידותו של רבי עקיבא שהי' "רגיל לזכות את ישראל"³, שדורש פסוק זה על בני רשעי ישראל, שיש שאמרו ש"אין באין לעולם הבא, שנאמר" כי הנה היום בא . . . אשר לא יעזוב להם שורש וענף . . . ורבי עקיבא אומר באים הם לעולם הבא, שנאמר שומר פתאים הוי', שכן קורין בכרכי הים⁵ לינוקא פתיא כו". היינו, שהפירוש ב"שומר פתאים הוי'" הוא, שהקב"ה שומר על בני הרשעים שיחזרו בתשובה ויהי' להם חלק לעוה"ב. וי"ל (ע"ד הרמז) שבזה רואים את גודל חסידותו של ר"ע, שהי' כדאי לו לנסוע ל"כרכי הים", כדי למצוא פירוש מתאים ל"פתאים", שהוא מלשון פתיא – ינוקא, ובכך לפסוק דין בתורה שגם עליהם הקב"ה שומר ו"יש להם חלק לעולם הבא"⁶.

(1) ראה מצוי"ד כאן.

(2) סנהדרין קי, ב.

(3) פרש"י בגמ' שם ד"ה שבק"י.

(4) מלאכי ג, יט.

(5) ראה ר"ה כו, א "כשהלכתי לכרכי הים", ובסנהדרין שם לא כתוב "כשהלכתי" (ולשלול המחלוקת), כי סמך על סוגיית הגמרא בר"ה.

(6) מלקו"ש חכ"ה ע"י 184 (משיחת ש"פ וישלח תשל"א).

ביאור עם "שפה ברורה – עזר והדר"

רש"י

לה' הארץ – כל המזמור. שקנה – שמים וארץ. והקנה – תבל ליושבי בה, כלומר: קונה כדי להקנות. ושלט בעולמו – יחידי, שלא נבראו המלאכים עד יום שני. שחילק מעשיו – הבדיל רקיע בין עליונים לתחתונים, ונתעלה וישב במרום, דוגמת שכונו בעירו והר קדשו. שגילה ארץ – מקום מצב עדתו, שנאמר (בראשית א) "ותראה היבשה" בשלישי נאמר. שברא חמה – ברביעי. שברא עופות ודגים לשבח לשמו – כשאדם רואה עופות משונים זה מזה נותן שבח למי שבראם. ליום שכולו שבת – שעתיד העולם להיות חרב, ואין אדם, וכל המלאכות שובתות – על אותו יום אומרים שיר של שבת.

דף כט ע"א: משנה אגב מה שהוזכר במשנה לעיל (כז): שקיום מצות שופר תלוי בכוונת ליבו של השומע, מביאה המשנה ענינים נוספים התלויים בכוונת הלב: נאמר בפסוק לגבי מלחמת עמלק (שמות יז יא) 'וְהָיָה בְּאֶשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכָאֲשֶׁר יִנָּח יָדוֹ וְגָבַר עַמְלֵק', תמזה המשנה, וְכִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה המורמות כלפי מעלה עושות - גורמות נצחון במלחמה, או מה שהיו ידיו מונחות למטה שוברות - גורמות הפסד במלחמה, אלא לומר לה, שכל זמן שהרים משה את ידיו היה ישראל מסתכלין כלפי מעלה בתפילה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, ולכן היו מתגברים, ואם לאו, היו נופלים. פיוצא פדכר אתה אומר, נאמר בפסוק אחרי שה' שילח בעם את הנחשים שהיו ממיתים בהם, שאמר ה' למשה (במדבר כא ח) 'עֲשֵׂה לָךְ שֵׁרָף וְשִׂים אוֹתוֹ עַל גֶּם וְהָיָה כָּל הַנִּשְׁוֹף וְרָאָה אוֹתוֹ וְחָי', וגם כאן יש להבין, וְכִי נָחַשׁ הַנְּחוּשֶׁת מִמִּית את מי שאינו רואהו, או שנחש הנחושת מחיה את מי שרואה אותו, אלא בזמן שישאל מסתכלין כלפי מעלה, ומתוך כך משעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו היו נימוקים - מתים מארס הנחשים.

*

דף לא ע"א: הגמרא מבארת מה היו הלויים שרים בכל יום בבית המקדש: תנאי, רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא, ביום ראשון מה היו אומרים, את הפרק 'לְדוֹד מְזֻמּוֹר לַה' הארץ ומלואה תבל וישיבי בה' (תהלים כד), על שם שביום הראשון של ששת ימי בראשית קנה - ברא ה' שמים וארץ, והקנה את 'תבל' ליושבי בה', שהם בני האדם, כלומר, ברא שמים וארץ כדי להקנותם לבני אדם, וביום ראשון היה ה' שליט יחיד בעולמו, שעדיין לא נבראו המלאכים עד יום שני. בשני, מה היו אומרים, את הפרק 'שִׁיר מְזֻמּוֹר לְבְנֵי קָרַח, גְּדוֹל ה' וּמַחֲלֵל מַאֲד' (שם מח), על שם שביום זה חילק ה' מעשיו - ברא את הרקיע המפריד בין המים העליונים לתחתונים, ובכך נתעלה וישב במרום ומלך עליהן, כדוגמת השראת השכינה בירושלים ובהר הבית המוזכרת במזמור זה. בשלישי היו אומרים את הפרק 'מְזֻמּוֹר לְאֶסְף אֱלֹהִים נָצַב בְּעֶדֶת אֱל' (שם פב), על שם שגילה ארץ בהקמתו - שבאותו יום נקוו המים למקום אחד ונראתה היבשה, והכין תבל לעדתו - וגילה בכך את היבשה שעליה תהיה עדתו, ופירוש המזמור הוא שה' ניצב ומכין את המקום שעליו יהיו 'עדת אל'. ברביעי היו אומרים את הפרק 'אֵל נִקְמָתָהּ' (שם דז), על שם שברא ביום זה חמה ולבנה, ועתיד ליפרע מעובדיהן. בחמישי היו אומרים את הפרק 'לְמִנְצֵחַ עַל הַגִּתִּית לְאֶסְף, הֲרִינֵנוּ לְאֱלֹהִים עֲזָנוּ' (שם פא), על שם שברא ביום זה עופות ודגים כדי לשבח לשמו, שמתוך שרואה האדם מינים רבים של עופות ודגים המשונים זה מזה, הוא נותן שבח למי שבראם, וזה שאמר 'הֲרִינֵנוּ לְאֱלֹהִים'. בששי היו אומרים את הפרק 'ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבָשׁ וגו' אף תפון תבל כל תמוט' (שם דז), על שם שגמר מלאכתו ביום זה, וזהו 'אף תכון תבל' שהכין וגמר את מלאכת העולם, ומלך עליהן, כאמור שם 'ה' מלך'. בשביעי היו אומרים את הפרק 'מְזֻמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת' (שם צב) על שם העתיד, ליום שכולו שבת, שעתיד העולם להחרב ולא יהיו בו בני אדם, כך שכל המלאכות ישתנו ממנו, ועל זמן זה אמרו 'שיר ליום השבת', לאותו זמן שיהיה מושבת ממלאכה. ממשכה הברייא: אמר רבי נחמיה, מה ראו חכמים - רבי עקיבא ורבי יהודה לחלק בין הפרקים הללו, שבכל ימי השבוע השירה מכוונת לאותו יום שבששת ימי בראשית, ואילו בשבת אומרים על שם העתיד. אלא הטעם של יום השבת אינו על שם העתיד, וכך היו אומרים, פראשון, שקנה והקנה ושלט בעולמו. בשני, שחילק מעשיו ומלך עליהם. בשלישי, שגילה ארץ בהקמתו והכין תבל לעדתו. ברביעי, שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן. בחמישי, שברא עופות ודגים לשבח לשמו. בששי, שגמר מלאכתו ומלך עליהם. ובשביעי אמרו 'מְזֻמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת' על שם ששבת ביום השביעי, לאחר ששת ימי בראשית.

אף שעלידי טעמת טעם דגן יודע הוא [=התינוק] לקרות אבא, וקריאתו אבא היא באופן שנמשך לאביו דווקא, ולא יפנה לאחר זולתו, מכל מקום הרי אינו מבין מהו אביו.

ממאמר שבת פרשת צו, ה'תשכ"ח

שבשדה אין להסתפק, שאותם וְדָא לֹא קִנִּי הִלּוּקָה, שכן פשוט
שלא התכוין למוכרם לו, אלא הספק בהא מה שְׁשִׁיר בְּאוֹתוֹ חָרוֹב
– כלומר, על חציו השני של אותו חרוב ששיר בו המוכר מחצה
לעצמו, האם אותו קִנִּי הִלּוּקָה, שכן המוכר גילה דעתו שמשיר
רק חצי חרוב פלוני, ולא את חציו השני, או דְּלָמָא – שמא אֶפְּלִי
את מה שְׁשִׁיר המוכר בדבריו בְּאוֹתוֹ חָרוֹב ולא אמר שאינו כולל
במכירה וכלומר, את חציו השני, נְמִי לֹא קִנִּי הִלּוּקָה, ואף על פי
ששיר לעצמו רק חצי חרוב, אין כוונתו שהחצי השני מכור. אֶפְּר
לִיָּה – השיב לו רב ששת, לֹא קִנִּי הִלּוּקָה גם את חצי החרוב שלא
שיר המוכר לעצמו.

מקשה הגמרא על רב ששת: אִיתִּיבִיה, שנינו בברייתא, אם אמר
המוכר 'שדי מכורה לך חצי מִחְצֵי חָרוֹב מורכב פְּלוֹנִי', או אמר 'חֹזֶן
מִחְצֵי סֶפֶן שקמה פְּלוֹנִי', את שְׁאָר חָרוֹבִין שבשדה לֹא קִנִּי הִלּוּקָה
וסברה הגמרא לפרש, מֵאֵי לֹא – האם אין כוונת הברייתא שרק
את שְׁאָר הַחָרוֹבִין הוא דִּלָּא קִנְהָה, אבל הָא מַה שְׁשִׁיר בְּאוֹתוֹ חָרוֹב
– את חצי החרוב ששיר בדבריו ולא אמר שאינו כולל במכירתו
קִנְהָה הִלּוּקָה, ונמצא מבואר בברייתא דלא כרב ששת. מתרצת
הגמרא: אֶפְּר לִיָּה רב ששת, לֹא – אין כוונת הברייתא שרק את
שאר החרובים לא קנה הלווק, אלא אֶפְּלִי את מה שְׁשִׁיר בדבריו
המוכר בְּאוֹתוֹ חָרוֹב ולא אמר שאינו כולל במכירתו, נְמִי לֹא קִנְהָה
הִלּוּקָה, ואין אומרים שכוונת המוכר היתה לשיר את חציו האחד
ולמכור את חציו השני.

מבאר רב ששת שאכן מסתבר כדבריו: תַּרְעָה שגם את חציו השני
לא קנה הלווק, דְּאִילּוּ – שהרי אילו אֶפְּר לִיָּה מוכר ללווק שְׁשִׁיר
מְכוּרָה לָךְ חֹזֶן מִחְצֵי שְׂדֵה פְּלוֹנִי, וכי נאמר שכיון שהזכיר שמשיר
לעצמו חצי שדה, רק תִּהְיֶה – אותו חצי שדה הוא דִּלָּא קִנְהָה
הִלּוּקָה, הָא אִידֶךְ – אבל את חצי השני קִנְהָה הִלּוּקָה, והלא אי
אפשר לומר כן, שהרי רק שדה אחת מכר לו, אֶלָּא פשוט באופן זה
שהלווק לֹא קִנִּי אף את חצי השני, ואם כן הִכָּא נְמִי כשאמר 'חֹזֶן
מחצי חרוב פלוני', לֹא קִנִּי הִלּוּקָה אף את חציו השני של אותו
חרוב.

אגב שהובא לעיל מחלוקת רב ודייני גולה, מביאה הגמרא נידון
אחר שתלדוהו במחלוקת דייני גולה עם דייני ארץ ישראל.
מסתפקת הגמרא: בְּעָא מִיָּנִיה רַב עֲמֶרֶם מִרְבִּי חֲסִידָא, הַמִּפְקִיד אֶצְלוֹ
חֲפִירָא מְעוֹת בְּשִׁטָּה, כתל לו הנפקד שטר שהפקיד אצלו
וחתמו עליו עדים, וכשבא המפקד לתובעם אֶפְּר לו הנפקד
הַחֲזָרְתִּים לָךְ, מהו, האם כאשר יש שטר ביד המפקד נאמן הנפקד
לומר שהחזיר את הפקדון. מבארת הגמרא את הספק: מִי אֶפְּרִינָן
שנאמן הוא לומר החזרתי, שהרי מִינֵי – מתוך דְּאִי עָנִי אֶפְּרִינָנו
– שאם היה רוצה היה יכול לפטור עצמו בכך שהיה טוען
שהפקדון אבד באונס, ודיה מְהִינָן בטענה זו ששבועה, שהרי אין
השטר שבדי המפקד סותר טענה זו, לְכֹן הִשְׁתָּא נְמִי – גם עכשיו
שטוען החזרתי את הפקדון, יש לו להיות מְהִינָן בטענתו, ואין
לחשוש שמא משקר הוא בטענת החזרתי, כיון שאם היה שקר
היה טוען שנאנס ואבד הפקדון והיה נפטר בכך, ככל שומר הטוען
נאנסו שהאמינה לו תורה בשבועה, ומה לו לשקר ולטוען החזרתי.
או דְּלָמָא – שמא אין הנפקד נאמן לומר החזרתי, משום דאֶפְּר לִיָּה
המפקד, אם כדברך שהחזרת את הפקדון, שְׁמִיךְ בְּיָדִי מֵאֵי בְּעִי –
מדוע נמצא שטר ההפקדה בידי, והרי דרך הנפקד לקחת את
השטר בשעה שמחזיר את הפקדון וכדי שלא יחזור ויתבענו, ואף
משום 'מיגו' אין להאמינו, שהרי זה כמיגו נגד עדים החתומים
בשטר שמכחישים אותו. אֶפְּר לִיָּה – השיב לו רב חסדא, מְהִינָן –
הרי אין נאמן, שהרי סברת, שאל אותו רב עמרם, עמרם
מדוע הוא נאמן בטענתו, וְלִיָּמָא לִיָּה – הרי יאמר לו המפקד, אם
אכן החזרת לי, שְׁמִיךְ בְּיָדִי מֵאֵי בְּעִי – מדוע השארת את שטר
ההפקדה בידי, והרי זה כמיגו כנגד עדים החתומים בשטר
שמעידים שלא נפרע. אֶפְּר לִיָּה רב חסדא, וְלִיָּמָמִי – לשיטתך
שאתה רוצה לומר שנחתמת טענת המפקד שהשטר שבידו מוכיח
שלא החזירו לו אין הנפקד נאמן לומר החזרתי, וְכִי אֶפְּר לִיָּה נָאֻסוּ

ואילו שמאל וקרנא שהיו דִּינֵי גֻלָּה אֶפְּר כלל אחר בזה, כָּל
שְׁתֵּי עוֹלָם בּוֹבְשׁוּ – כל אילן רך עד כדי שהעול המונח בצווארי
השוררים כופפו ואין האילן מעכב את השור מלחרוש כדרכו סביב
האילנות, אינו אילן חשוב, ולא תָּוִי שִׁיור – אינו בכלל מה ששיר
המוכר לעצמו כשאמר 'חֹזֶן מהאילנות', אלא הוא כלול במכירה.
וְכָל אֵילָן שְׁאֵין הָעוֹל בּוֹבְשׁוּ – כופפו, והוא מעכב את חרישת
השוררים, הרי זה אילן חשוב, וְתָוִי בכלל שִׁיור. מבארת הגמרא
את דברי רב ודייני גולה ושמאל וקרנא: וְלֹא פְּלִיגִי – לא נחלקן
אמוראים אלו מה כלול בשורו של המוכר, אלא הָא – דברי רב
נאמרו בְּדִיָּקָלִי – כשהיו בשדה רק עצי דקלים ואותם שיר לעצמו,
שבהם שייך שיעור זה של 'כל שעולים לו בחבל', כיון שאי אפשר
לעלות לדקלים גבוהים אלא בחבל, ואילו שיעור של 'כל שאין
העול כבשו' לא שייך בדקלים, כיון שגם דקל שהעול כופפו עדיין
חשוב הוא אם עולים לו בחבל. וְהָא – דברי דייני גולה אמרו
בְּאֶפְּלִי – כשהיו בשדה אילנות אחרים ואותם שיר לעצמו, שבהם
לא שייך שיעור זה של 'כל שעולים לו בחבל', שהרי עליהם עולים
על ידי הענפים היוצאים מצידי האילן ואין צורך להם חבל, אלא
שיעור חשיבותם הוא במה שאין העול כובשם.

הגמרא חוזרת לדון במה ששנינו בסוף השקמה וחרוב המורכב
אינם כלולים במכירת השדה. מסתפקת הגמרא: בְּעָא מִיָּנִיה רַב
אֶהָא בְּרִי חוּנָא מִרְבִּי שִׁשְׁתִּי, אם היו לו בשדה הרבה עצי חרוב
מורכבים וסרני שקמה, ואמר לקונה 'השדה מכורה לך חֹזֶן מִחְצֵי
המורכב פְּלוֹנִי', או 'חֹזֶן מִסֶּפֶן השקמה פְּלוֹנִי', מהו – מה דינם של
שאר החרובים והסרנים שבשדה. שהרי אמנם אם היה שותק, כל
החרובים והסרנים שבשדה לא היו כלולים במכירה ובמבואר
במשנתנו, אך באופן זה שאמר 'חֹזֶן מחרוב פלוני', שמא כוונתו
היתה למעט בשורו ולשיר רק את החרוב המסוים ולא את שאר
חרובים, ולכן רק את אִוְתוֹ חָרוֹב ששיר המוכר לעצמו הוא דִּלָּא
קִנִּי הִלּוּקָה, הָא את שְׁאָר חָרוֹבִים שלא שיר, קִנִּי. או דְּלָמָא – שמא
נאמר, שאף על פי שלא הוצרך לשיר לעצמו בפרשת את החרוב
והסדן, מכל מקום לא נתכוין לגרע כוחו במה שפירש שמשיר את
החרוב והסדן, ולכן את שְׁאָר חָרוֹבִין נְמִי לֹא קִנִּי. אֶפְּר לִיָּה – השיב
לו רב ששת, באופן זה לֹא קִנְהָה הִלּוּקָה לא את אותו חרוב ולא את
שאר חרובים המורכבים שבשדה.

מקשה הגמרא על רב ששת: אִיתִּיבִיה, שנינו בברייתא, אם אמר
המוכר 'שדי מכורה לך חצי מִחְצֵי המורכב פְּלוֹנִי', או 'חֹזֶן מִסֶּפֶן
השקמה פְּלוֹנִי', לֹא קִנְהָה. וסברה הגמרא לפרש, מֵאֵי לֹא – האם
אין כוונת הברייתא שרק את אִוְתוֹ חָרוֹב ששיר הוא דִּלָּא קִנְהָה, הָא
– אבל את שְׁאָר חָרוֹבִין שבשדה קִנְהָה, ואין סבר רב ששת שלא קנה
אף את שאר החרובין. מתרצת הגמרא: אֶפְּר לִיָּה רב ששת, לֹא –
אין כוונת הברייתא שרק את החרוב והסדן ששיר לא קנה הלווק,
אלא כוונתה שְׁאֶפְּלִי את שְׁאָר הַחָרוֹבִין שבשדה נְמִי לֹא קִנְהָה.
מבאר רב ששת שאכן מסתבר כדבריו: תַּרְעָה שגם את שאר חרובים
לא קנה, דְּאִילּוּ – שהרי אילו אֶפְּר לִיָּה מוכר ללווק שְׁשִׁיר מְכוּרָה לָךְ
חֹזֶן מִשְׂדֵּה פְּלוֹנִית הסמוכה לשדה זו, ויש לו למוכר עוד שדות
אחרים. וכי נאמר שכיון ששיר שדה אחת, רק את תִּהְיֶה – השדה
ששיר הוא דִּלָּא קִנְהָה, הָא אִתְּרִינָתָא – אבל את שאר שדותיו
האחרים קִנִּי הִלּוּקָה, והלא אי אפשר לומר כן שהרי רק שדה אחת
מכר לו. אֶלָּא פשוט באופן זה שהלווק לֹא קִנְהָה גם את שאר
השדות חֹזֶן מאותה שדה שמכר לו. ואם כן הִכָּא נְמִי – אף כאן
שאמר 'חֹזֶן מחרוב פלוני', אין לפרש ששיר רק את אותו חרוב,
אלא לֹא קִנְהָה הִלּוּקָה אף את שאר החרובים המורכבים שבשדה,
שהרי כל חרוב חשוב כשדה בפני עצמה, והוא לא מכר לו אלא
שדה אחת.

הגמרא מביאה שיש שאמרו שהסתפק רב אחא בר הונא ספק
אחר: וְאִיָּא דְּאֶפְּרִי, בְּעָא מִיָּנִיה רַב אֶהָא בְּרִי חוּנָא מִרְבִּי שִׁשְׁתִּי ספק
אחר, אם אמר המוכר 'שדי מכורה לך חֹזֶן מִחְצֵי חָרוֹב מורכב
פְּלוֹנִי', או אמר לו 'חֹזֶן מִחְצֵי סֶפֶן שקמה פְּלוֹנִי', מהו – מה דינם
באופן זה. מבארת הגמרא את הספק: לגבי דִּין שְׁאָר הַחָרוֹבִין

בבא בתרא. המוכר את הבית – פרק רביעי דף ע עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכט רש"י

דייני גילה – שמואל וקרא, בפרק קמא דסנהדרין (ז, ב). כל שהעול כובשו – חורשין
היו בבקר סביב האילנות, ואם העול כופה את האילן ועובר השור לדרכו, ואין האילן
מעבב השור – לא חשיבו. ומיהו, אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו – הווי שור,
כדאמר גבי דיקלי. הא בדיקלי – מילתיה דרב. הא באילני – שהעול כובשו. דשיעור
דעליית חבל לא שייך בהו, דבלא חבל עולין
בכל שאר אילנות על ידי ענפים המתפצלים
לכל צד. ושיעורא דכבישת עול נמי איכא
למימר דלא שייך בדיקלי, דאפילו היכא דכביש
ליה עול חשיב חזן אם עולין לו בחבל. חזן
מחויב – המוכר פלוני, חזן מסדן השקמה
פלוני, ודיוו בה הרבה חרובין וסדנא, מהו? דאם
הוה שתיק – לא היו מוכרין בכלל שדה, אבל
עבשיי ששייר אחד איכא למימר דשאר חרובין
מכר לו. או דלמא ששורי לא יגרע כחו, אלא
אפילו שאר חרובין נמי לא קני הלוקח. דבשביל
שיפח המוכר את כח שלו, שפירש בפירוש
"איני מוכר לך ההוא חרוב" אין לנו לגרע כחו
בשאר. אלא אי איכא מילתא לטפויי בהאי
"חזן", כגון דרך – מטפנין ליה. כדאמר
במתניתין: ומודי רבי עקיבא בזמן שאמר לו "חזן
מאלו" שאינו צריך ליקח לו דרך. והאי "חזן"
מחרוב פלוני? דקאמר – לשייר דרך להאי דקל
נתבוקן, ולא למעט השאר. ואפילו לרבנן נמי
איכא לממרו: לפיכך אמר "חזן מחרוב פלוני"
דבההוא חרוב היה חפץ יותר, ולא היה רוצה
שיתבענו ליקח לדין. ולחזרה אזיכין, לשופרא
דשטרא. אבל על שאר חרובין – לא חשש
לכתוב שופרא דשטרא, דמכל מקום בוטח הוא
במאי דקדימא בן שאר חרוב המוכר נמכר
בכלל שדה. כן נראה בעיני, ועיקר. (הג"ה. אמר
ליה לא קנה – לא הוא ולא זולתו. דכיון
שאפילו לא פירש ליה "חזן", כגון אלו אינן
נמכרין בכלל שדה – הכא נמי לא קנה, ולא
פירש הללו אלא להודיעו שכל אילן שבאותה
שדה הרי הן כמו אלו ולא נמכרו. עד כאן.) הכי
גרסינן: איתביה חזין מחרוב פלוני חזין מסדן
פלוני לא קנה – ולא גרסינן "אותו חרוב לא
קנה". דאם כן קשיא מעלייתא דאי. ולא מצי
לתרוצי לקמיה: שאר חרובין נמי לא קנה. לא

חזין מחרוב פלוני ותו לא קני – לא גרסינן "אותו חרוב". דהא מסיק דשאר חרובין נמי
לא קנה. ומיהו, לפי הספדים דגרסי ביה הכי "אלא דלמי הכא נמי לדמי" – גרסינן
ליה שפיר, ודמי חרוב לא קנה בקרקע. או דלמא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי –
אפילו למאן דאמר (כתובות ט, א) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, ומזהמן ליה לומר
דפרעו הוא, ולא אמר "אם כן שטרך בידי מאי
בעי" – הנה משום דיומנן אפשיטו דספרא וזיך
ליה. דעל הוה ליתן שטר כתיבת השטר,
ופעמיס כשאין ללוה נותן המלוה בשבילו. אבל
הכא – אין על הנפקד ליתן שטר. ועוד: דהתם
לוה מאמין למלוה להניח שטר בידו, משום
דכתיב ביה "תומת ישרים תנחם" כדאמרין
ב"המפקד" (בבא מציעא לה, א). אבל הנפקד
אינו מאמין את המפקד, ולעולם אינו מחזיר את
הפקדון עד שישחור לו השטר. ועוד: אין מדקדק
כל כך לזה אחר המלוה, לפי שעשה לו טובה.
ולייבא ליה שטרך בידי מאי בעי – לאו
משום דליחוי מינו במקום עדים קפריך. דאם כן
מאי משני? ולישעמך כי אמר ליה נאנסו מי מצי
אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי"? הא כי אמר
נאנסו לא מוכחא מילתא דלאו קושטא קאמר,
דאף על פי שהשטר בידו – יכול להיות שנאנסו.
אלא אמור רבנו יצחק: דסלקא דעתך דמקשה,
דהא דקאמר דנאמן – נאמן לגמרי קאמר,
אפילו בלא שבועה. ולכך היה סבור דבלאו מינו
דנאנסו מצי למימר "החזירתי לך", דאי על ידי
מינו דנאנסו – אמאי נאמן בלא שבועה? ולהכי
פריך: ולימא ליה "שטרך בידי מאי בעי" ומשני:
דמעטע מינו נאמן. ופריך: כי אמר נאנסו, לאו
שבועה בעי?

סוף

ליה: לא, אפילו מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה. תדע, דאילו אמר ליה: "שדי מכורה
לך חזן מחצי שדה פלוני" – ההוא הוא דלא קנה, הא איך קנה? אלא לא קני, הכא נמי לא
קני. בעא מיניה רב עמרם מרב הסדא: המפקד אצל חבריו בשטר, ואמר לו "החזרתים לך",
מהו? מי אמרינן: מינו דאי בעי אמר "נאנסו" מהימן – השתא נמי מהימן, או דלמא אמר
ליה "שטרך בידו מאי בעי"? אמר ליה: מהימן. – ולמא ליה "שטרך בידו מאי בעי" אמר
ליה: ולמעמיד, וכי אמר ליה "נאנסו", מי מצי אמר ליה "שטרך בידו מאי בעי"? אמר ליה:

סוף

שאר חרובין נמי לא קנה – דהאי דקתני "לא קנה" – אשאר חרובין קאי, וכל שכן האי דקאמשייר. ולא שמועינן אתא, דלא הפסיד שאר חרובין בשביל ההוא ששייר יחיד. תדע –
דלא קני. חזין משדה פלוני – הסמון לו חזן למיגר. הא אחריני קני – בתמיה, והלא שדה אחת מכר לו ולא השאר הכי גרסינן: אלא לא קני הכא נמי לא קני – כלומר, אלא
פשיטא אין דל קני הלוקח שאר שדות, דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל. ובשביל שאמר ששדותיו "חזן משדה פלוני" אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור,
דשדה אחת נתבוקן למכור ולא שתי שדות. הכא נמי, המוכר את השדה – לא מכר חרוב וסדן, דחשיבי שדה בפני עצמן, והלכך, בשביל ששייר אחת מהן בלא צורך – אין לנו לומר
שמכר השאר. ואית דגרס: אלא דלמי הכא נמי לדמי – כלומר, באותו שדה שמכר שייך לעצמו דמי ההוא שדה דקאמר "חזן משדה פלוני", דהא נמי הכי קאמר: שדה מכור לך
חזן מדמי חרוב פלוני. ויש עוד פירושים אחרים. ולא נהירא כלל גירסא זו, ופירשהו משובש היה בספרים ליתן טעם בדבר, כיון דלא קני אמאי קאמר "חזן משדה פלוני". ומיהו הטעם
כדפרישית, לשייר ליה דרך להוואו חרוב או להוואו שדה ששייר נתבוקן, ודאמרין נמי (בבא בתרא סג, ב) גבי "על מנת שחזיתא העליונה שלי" – ששייר מקום וזיין, ומיהו, היכא
דליכא לטפויי שום דבר – אין לנו לומר: כיון דליכא לטפויי, לגרועי נתבוקן. דדי לנו אם אינו מטפ ומורח בשויר, אלא שיפסיד? בתמיה. חזין מחצי סדן פלוני מהו – ולהאי לישנא
פשיטא ליה ד"חזן מסדן פלוני" לא קנה נמי שאר סדנין. שאר חרובין פשיטא הוא דלא קני – כדאמרן טעם לעיל: תדע דאי אמר ליה כו'. ומשני: לא מה ששייר באותו חרוב נמי
לא קנה – והא דקתני "שאר חרובין לא קנה" – דכל קורא שאר חרובין, אפילו חצי חרוב והשאר, הכי נמי גרסינן: אלא לא קני הכי נמי לא קני. בעא מיניה רב עמרם כו' – משום
דדייני גולה נקט ליה הכא. בשטר – שכתב כמה הפקד לו וחתמו בעדים, ואותו ליה האי שטרא דלא מצי טעין נפקד "לא היו דברים מעולם". ואמר לו – נפקד: היום ולמחר החזרתיו
לך. מהו? דהא קיימא לן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא מה, ב) דהמפקד את חבריו בעדים אין צריך לחזויר בעדים. אבל הכא, דאיכא שטר ביד המפקד – מי אמרינן דהכי נמי מודמין?
מינו דאי בעי אמר נאנסו הוה מודמין, ובשבעה כדלמך, וכדכתיב "שבועת ד' תהיה בין שניהם" (שמות כב) שהתורה האמינהו לנפקד – השתא נמי מודמין, ובשבעה כדלמך, ומה
לו לשקר, אי בעי הוה פטר נפשיה בטעת שק דנאנסו, ומשום דלא רצה לשקר ואמר החזרתיו – נאמן, או דלמא אמר ליה – מפקד: שטרך בידי מאי בעי? אי ליה לך להניח השטר
בידי אילו החזרת לך פקדוני, כדי שלא אחזור ואתבענו. ובמו "מה לי לשקר" במקום עדים דמי, ולא אמרינן מה לו לשקר. ולישעמך אילו אמר ליה נאנסו כו' – הלכך לא מצי למסלק
מפקד "שטרך בידי מאי בעי". ולמה לי לשקר? במקום עדים לא דמי, דהא עבדי איניש למידיחי ואמר "אבדתי את שטרי", ונפקד נמי לא הוה חישי לשטרא, משום דהוה מצי למיפטר
נפשיה בטעת אתו. אבל מלוה את חבריו בשטר – לא מצי טעין ליה "פרעתי", דאמר ליה איך "שטרך בידי מאי בעי"? וגבי ליה ליכא שום מינו, דאפילו טעין נאנסו צריך לשלם,
דמלוה להוציא ניתנה.

גם ביציאת מצרים היו נסים, אותות ומופתים, ועד לאופן דגאה גאה, מכל מקום לא היה אז עניין הראיה, ורק לעתיד לבוא יהיה אראנו נפלאות.

ממאמר שבת פרשת צו, ה'תשכ"ח

בבא בתרא. המוכר את הבית - פרק רביעי דף ע עמוד ב - מותוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

תוספות

סוף סוף כי אמר ליה נאנסו לאו שבועה בעי - תימה: למאי דמפרש רבינו חם ב"הגוול קמא? (בבא קמא ק, א) כשמתעבא דהטוען טענה נגב בפקדון, דלא מיחייב שבועת שומריין אלא היכא דאיכא הודאא במצעת. דהכי קאמר: לאו שבועה בעי? אין הכי נמי, דלא מיחייב שבועה דאורייתא ואין לומר: לאו שבועה בעי - שבועת היסט קאמר. דהכי

תיסק אדעתיה דרב עמרם דנאמן דקאמר רב חסדא ליפטר אפילו משבועת היסט? ועוד: דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה, ב) גבי רמי בר חמא ורבא: מכלל דתרייהו סברי המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים, בשטר - צריך להחזיר לו בשטר. וצריך לפרש: וצריך להחזיר לו בשטר - אם אין ורצה לישבע, אבל בשבועה - נאמן, כי היכי דלא תיקשך דרבא אדירבא. דרבא אמר לקמן מדיחמין לומר "החזירתי לך" במינן דנאנסו, דקאמר רבא: הלכתא דנשבע וגובה מחצה. ואי בשבועת היסט איידי - היכי קאמר: בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים, ומדיחמין לומר "החזירתי לך" בלא שבועה? והאן דלעולם בעי שבועת היסט ואומר רבינו חם: דהך שבועה דרבא מדרבנן, ותתקנה קודם שבועת היסט. כמו הודיא ד"הוכחה" (כתובות פו, ב) דהפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה, דקאמר התם דהודיא שבועה דרבנן. **מאי** דאמר נשבע וגובה כולו לית ליה דרב חסדא - ואם תאמר: אבחי, אמאי גובה כולו? דניטעון ליחמי נאנסו ויש לומר: דמלתא דלא שכח היא לא טענינן ליחמי, דנאנסו קלא אית ליה. ואף על גב דאבוהון הוין מוחימין לומר שגאנסו, מידו לא טענינן להו. והאן דאמר נשבע וגובה מחצה - סבר דלא מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי",

וטענינן להו "החזירתי לך" אף על גב דלא טענינן להו נאנסו, כיון דאבוהון היה מחימין בטענה זו מינו דאי בעי אמר נאנסו. ואין להקשות: לרבי אבא, דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם, אמאי פטרינן להו? הא מחויבין הן שבתה ואין יכולין לישבע ולגבי יורשין לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, כדדרשינן בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה, א): "שבועת ה' תהיה בין שניהם" - ולא בין יהודשין. ואם תאמר: לרב ושמואל דקאמר התם: אין אדם מוריש שבועה לבניו, פירושו: אין אדם מוריש ממון שיש בו שבועה לבניו, אמאי פטורין מלשלם? ויש לומר: דהא דאין אדם מוריש - היינו דאין נוקטין לא לשבועה ולא לפרעון, דבריהם הקונטרס התם, ואם באין לגבות בשטר - אין גובין. אבל אם מוחזקין הן ובאין לגבות ממון, כי הכא - אין מחזיקין ממון, ופטורין. וכן מוכח בהדיא בפרק "כל הנשבעין" (שם מה, ב) דמשני: הא מני בית שמאי היא. דאמרי: שטר העומד לגבות כגובי דמי, אלמא דבר הגובי אדם מוריש שבועה לבניו. **נשבע** וגובה מחצה - נראה דאינו נשבע על הכל, דלמא ישבע בחצו, כיון דאין משלמין לו אלא החצי הלכך ישבע שבועה "שיש לי בידם, ואין לי בידם פחות מחצי", דלא ליהוי מרע ליה לריבוייה. כי הדיא ד"שנים אחוזין בטליה" (בבא מציעא ה, ב).

דאם איתא דפרע מימר הוה אמר - דוקא הכא שיש שטר על בניו היה לו להודיעם דפרעו הוה. אבל מלוח על פה אמרינן דאין גובה מן יהודשין ואפילו הניח קרקעות, ואפילו מגדולים, אלא כשהודיה ומה, אי נמי דשמותיהו ומית בשמותא. דהתם לא אמרינן אם איתא דפרע מימר הוה אמר, דאין לו להודיע כל מה שלוח ופרע כל ימי חייו, אלא דוקא שיש שטר, כדפרשינן. **אמר** רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה - ומה שקשה דרבא אדירבא בשבועות, פירשתי לעיל. ורבינו יצחק בן מרדכי מפרש: דלא קשיא מיד, דהכי איתא התם: אמר ליה רבא: מאי מעלייתא, אם כן שבועת שומריין דחייב רחמנא היכי משכחת לה? מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם - יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בעדים. דאפקיד ליה בעדים נמי, מתוך שיכול לומר החזירתי לך יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בשטר. כיון דאפקיד ליה בשטר - איכא שבועה כנאנסו, דאין לומר מתוך שיכול לומר החזירתי לך והיה נאמן בלא שבועה, דהא המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים. ומן הדין אפילו בשבועה לא היה נאמן, אי לאו משום דמחימין במינן דנאנסו בשבועה. והשתא אין להקשות כלום משם.

האחק

סוף סוף פי אמר ליה "נאנסו" לאו שבועה בעי? - **הכא נמי, מאי נאמן?** **נאמן בשבועה. ליכא, בפלוגתא דהני תנאי, דתניא: שטר פיס היצא על היתומים - דיניי גולה אמרי: נשבע וגובה כולו, דיניי ארץ ישראל אמרי: נשבע וגובה מחצה. ודבולי עלמא אית להו דנהרדעי, דאמרי נהרדעי: האי עסיקא - פלגא מלוח ופלגא פקדון, מאי לאו בהא קא מיפלגי, דמר סבר: מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי", ומר סבר: לא? - אמרי: לא, דבולי עלמא אית להו דרב חסדא, והכא בהא קמיפלגי, דמר סבר: אם איתא דפרעיה מימר הוה אמר, ומר סבר: אימור מלאך המות הוא דאנסייה. שלח רב הונא בר אבין: המפקיד אצל חבירו בשטר, ואמר לו "החזירתי לך" - נאמן, ושטר פיס היצא על היתומים - נשבע וגובה כולו. - תרתי? - שאני, התם, דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר, רבא אמר, הלכתא: נשבע וגובה מחצה. אמר מר זוטרא: הלכתא פריני גולה. אמר ליה רבינא למר זוטרא, הא אמר רבא: נשבע וגובה מחצה - אמר ליה: אן דיניי גולה א"כא**

א"כא

לאו שבועה בעי - בתמיה. והשתא אמרת נאמן בלא שבועה? ועל ידי מינו לא מצית למיפטריה משבועה על ידי טענתו לקיימה בלא שבועה, כדכתיב "שבועת ה' תהיה בין שניהם", **ליכא בפלוגתא** - הא דרב חסדא. **שטר פיס היצא על היתומים** - ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שטר, וכתב לו שטר כמה הפקיד לו. ומת שמעון, והוציא ראובן אותו שטר על היתומים לתבוע מהם פקדונו. והיתומים טוענין: שמא אבינו החזירו לך. אי נמי טענת ברי טענה. ואילו היה מלוח בעלמא, שהלוח ראובן לשמעון ומת שמעון - כולי עלמא מודו דנשבע ראובן וגובה כל השטר מן היתומים. דלית לאבוהון שום טענה גבי מלוח, ולא מצי טעין נאנסו, אלא היה נשבע שלא התקבל מן הלוח מלוח ופלגא פקדון, כדן כל הלוח: אשתבע לי דלא פרעתך, כדאמרינן בשבועות (מא, א). וגבי יחמי ידיה דלא ידעי למיטען - טענינן להו, ונשבע וגובה חובו וכו'. אבל השתא דלא הוי כולו מלוח, אלא פלגא מלוח ופלגא פקדון, וכן שהיה טוענא מעות הנתונת למחצית שטר, כדמפרש ואולי - הוא דפליגי דיניי גולה, דהיינו שמואל וקרבא, ודייניי ארץ ישראל, דהיינו רבי אמי ורבי אסי, בפרק קמא דסנהדרין (ז, ב). נראה בעיני דהכי גריסין: דבולי עלמא אית להו דנהרדעי. וכן פירש רבינו חננאל. ולא גרס: סברה, דמסקנא נמי הכי סבירא ליה. **דאמרי נהרדעי** - בבבא מציעא, בפרק "המקביל": האי עסיקא דיהיב איניש לחביריה למחצית שטר - פלגא ליה מלוח להיתומים באחריות המקבל, דהיינו אותו חצי שנטל ממנו היתום, ופלגא הוי פקדון גביה, ואינו חייב באחריות דהך

פלגא דקשקיל ממנה מפקד רוחא. והתם מפרש טעמא: עובר רבנן מילתא דניחא ליה ללוח וניחא ליה למלוח, דאיכא קצת אחריות על זה וקצת על זה, ואם נגבא אז אבד הכל - אין האחד מפקיד הכל, אלא בין שניהן. והלכך, כיון דסתמא דמילתא כן הוא, דפלגא הוי מלוח גביה - צריך הנותן לקבל עליו תרי תילתי בהפסד, והאיל ושליל פלגא באגר, כי היכי דלא להוי רבית מאי דטרח מקבל בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוח שהלוחו. דמאי דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא - הוי שטר למקבל, בשביל טירחא דקטרת בפלגא פקדון. או פלגא יקבל הנותן בהפסד תילתא באגר, ומקבל טיול תרי תילתי. דהאי דקשקיל רוחא טפי מפלגא, וזה שטר טירחא, ואין כאן רבית. ודכין דאיכא שטר א"כ נשך" (בבא מציעא פח, ב). **מאי לאו** - בפלגא דפקדון קמפלגי, כדבר חסדא, דאמר לעיל: נאמן? דבפלגא דמלוח הכל מודין דנשבע וגובה אותו, דאפילו אי הוה אבוהון קיים לא מצי טעין "החזירתי", דאמר ליה "שטרך בידי מאי בעי", וטענת מינו ליכא, דאפילו אם נאנסו צריך להחזיר, דהא מלוח היא גביה. הלכך נשבע וגובה, כדן אלא ליפרע מנכסי יתומים, אלא בפלגא דהוי פקדון קמפלגי, וברב חסדא. דדייניי גולה דאמרי נשבע וגובה כולו - לא סבירא להו כרב חסדא דאמר נאמן, אלא אי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר "החזירתי לך", ואף על גב דאיכא מינו דטענת אונס, משום דאמר ליה אידיך "שטרך בידי מאי בעי". הלכך נשבע וגובה כולו מן היתומים, אפילו פלגא דפקדון, ודייניי ארץ ישראל סברי לה כרב חסדא, דאילו היה אבוהון קיים היה מצי למיטען "החזירתי לך", במינן דהוה מצי למימר נאנסו, ולא הוי אידיך מצי למימר "שטרך בידי מאי בעי". וטענינן נמי הכי בשביל יחמי. ומשתבעי יחמי שבועת יורשין, כדמפרש בשבועות: שבועה שלא פקדו אבא כו' כדמפרש התם. הלכך נשבע וגובה מחצה מלוח, אבל פלגא פקדון לית ליה. **הכי גריסין: לא דבולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא כו'** - דיניי גולה סברי בעלמא סבירא לן כרב חסדא. דנאמן לומר "החזירתי לך". אבל גבי יחמי ליכא למימר הכי, דכין דאיכא שטר א"כ נותן, ואידו לא קטעין "פרעתך" - אן לא טענינן ליחמי. דאם איתא דפרעיה - מימר הוה אמר בשעת צואת מיתה. והשתא דאיכא תרתי: שטר ביד הנותן, וגם לא צוה בשעת מיתה - הלכך נשבע וגובה כו'. **דאנסייה** - ולא הספיק לצוות. תרתי - בתמיה, דסתרן אהרדי. דכין דנאמן - אמאי נשבע וגובה כולו והא מצי אבוהון למיטען: החזירתי לך פלגא פקדון, ונמנען

בבא בתרא דף ע עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלא

לומר החזרתי כאשר השטר ביד המפקיד, ודייני ארץ ישראל
סוברים כמותו.
דוחה הגמרא: **אמר**, לא בזה נחלקו דייני גולה ודייני ארץ ישראל,
אלא **בפולי עלמא** – כל האמוראים **אית להו דרב חסדא** – סוברים
כרב חסדא שנאמן הנפקד לומר החזרתי מחמת 'מיגו' אף נגד
טענת 'שטרך בידי מאי בעי', **והכא ביהא קמיפלגי** – וגבי הנידון
אם גובה את הפקדון מהיתומים בדבר זה נחלקו, **דמר סבר** – דייני
גולה סברו שגובה מהם גם את הפקדון, והיתומים אינם יכולים
להיפטר בטענה שאביהם החזירו, משום **דאם איתא דפרעיה** – אם
אכן החזיר אביהם את הפקדון בחייו, **מימר הוה אמר** – היה אומר
להם בשעת מיתתו שהחזירו, וכיון שאביהם לא אמר כן בשעת
מיתתו, וגם השטר נמצא ביד התובע, אין אנו טוענים עבור
היתומים שאביהם החזירו. **ופר סבר** – דייני ארץ ישראל סברו,
שאין זה ראייה ממה שאביהם לא אמר כן בשעת מיתתו, משום
דאימור מלאך המות הוא דאנטיה – שמא מלאך המות הרגו
פתאום ולא הספיק לומר כן לבניו. ולכן טוענים עבור היתומים
שאביהם החזיר את הפקדון, ואין התובע יכול להוציא מהם אלא
את חלק המלוה.
הגמרא מביאה שני דינים שאמר רב הונא בר אבין שלכאורה
סותרים זה את זה, ומיישבת זאת על פי החילוק האמור: **שלח רב**
הונא בר אבין שני דינים, האחד, **המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר**
לי החזירתי לך, נאמן במיגו שהיה יכול להיפטר בטענת נאנסו, ואין
המפקיד יכול לטעון כנגדו 'שטרך בידי מאי בעי' וכשיטת רב
חסדא לעיל. והשני, **שטר כיס היוצא על היתומים שנתן לאביהם**
מעות ב'עיסקא' שחציה מלוה וחציה פקדון וכפי שנתבאר לעיל,
נשבע הנותן שלא החזיר לו אביהם את המעות וגובה פולו – את
כל המעות שנתן וכשיטת דייני גולה לעיל. מקשה הגמרא: תרתי
– שני דינים אלו סותרים זה את זה, שהרי כיון שהנפקד נאמן לומר
החזרתי את הפקדון, אף אנו נטעון כן ליתומים שאביהם החזיר את
מחצית המעות שהם פקדון, ומדוע גובה את כל השטר מן
היתומים. מתרצת הגמרא כמו שחילקו לעיל: **שאני הךם** – שונה
הדבר בבא לגבות את הפקדון מהיתומים, משום **דאם איתא**
דפרעיה – שאם אכן אביהם החזיר את הפקדון, **מימר הוה אמר** –
היה אביהם אומר להם בשעת מיתתו שכבר החזיר את הפקדון,
וכיון שאביהם לא אמר כן בשעת מיתתו, וגם השטר נמצא ביד
המפקיד, אין אנו טוענים עבור היתומים שאביהם החזירו.
הגמרא מפרשת כמי ההלכה בנידון שטר כיס היוצא על היתומים:
רבא אמר, **הלכתא** כדייני ארץ ישראל, שבשטר כיס היוצא על
היתומים **נשבע המפקיד וגובה מהם רק את המחצית** שהוא מלוה.
אמר מר זוטרא, **הלכתא כדייני גולה**, שהמפקיד נשבע ונוטל את כל
המעות. שואלת הגמרא: **אמר ליה רבינא** **למה זוטרא**, איך אתה
אומר שהלכה כדייני גולה שנשבע וגובה את כולו, **והא אמר רבא**
שההלכה היא שנשבע **וגובה מחצית**. משיבה הגמרא: **אמר ליה מר**
זוטרא, **אנן** – אנחנו, את דינים **דדייני גולה**

סוף סוף הרי גם **כי אמר ליה נאנסו לאו נשבעה בעי** – וכי לא היה
צריך להשבע על כך כדי להיפטר, שנאמר (שמות כב ז) 'שבעת תהיה
בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו', ואם כן אף כשטוען
החזרתי אין לו להיות נאמן מחמת המיגו בלא שישבע על כך,
ואילו מדברין שאמרת נאמן סתם, משמע שנאמן בלא שבועה.
אמר לו רב חסדא: אכן כשם שבטענת נאנסו נאמן רק בשבועה,
הכא נמי – כך גם בטוען החזרתי **מאי נאמן** – מה שאמרת, שנאמן,
כוונתי שנאמן **בשבועה**.
מבררת הגמרא האם דינו של רב חסדא מוסכם: **לימא בפלוגתא**
דהני תנאי – האם דינו של רב חסדא שהנפקד נאמן לומר החזרתי,
תלוי במחלוקת. **דתנאי**, שכן מצינו מחלוקת גבי **שטר כיס היוצא**
על היתומים – כלומר, בא אחד והוציא ליתומים שטר שכתוב בו
שהוא מסר לאביהם מעות כדי שיתעסק בהם ויתן לו חצי מן
הרווח שישתכרו המעות, ותובע אותם החזירו לו את המעות
שנתן לאביהם, והיתומים אינם יודעים אם אביהם החזיר המעות,
שמואל וקרנא שהיו דייני גולה **אמר**, **נשבע בעל השטר שלא**
החזיר לו אביהם את המעות וגובה מן היתומים פולו – את כל
המעות שנתן, ורב אמר ורב אסי שהיו דייני ארץ ישראל **אמר**,
נשבע בעל השטר שאביהם לא החזיר לו את המעות וגובה מן
היתומים רק מחצית – מחצית מן המעות שנתן. מבארת הגמרא את
מחלוקתם: **ורבולי עלמא** – בין דייני גולה ובין דייני ארץ ישראל
אית להו דנתרדעי – סוברים הם את דינים של חכמי נהרעדא,
דאמרי נתרדעי (ב"מ קד) **האי עיקרא** – המוסר מעות לחבירו כדי
שיתעסק ויריח בהם ויחלקו ביניהם הרווחים, תיקנו חכמים שהיה
המעות **פלגא מלוה** – מחציתם היא מלוה אצל מקבל המעות, והרי
הוא חייב באחירותם אף אם יאנסו, **ופלגא פקדון** – ומחציתם
פקדון ביד המקבל, ואינו חייב באחירות אונסים. ומשום כך, כולם
מודים שאת מחצית המעות שהם מלוה גובה הנותן מן היתומים
בשבועה, כיון שעל מעות הללו אם היה אביהם טוען החזרתם,
לא היה לו 'מיגו' שיכל לטעון נאנסו, שהרי גם אם היה טוען
'נאנסו' היה חייב באחירותם, ולכן אינו נאמן בטענת החזרתם,
שהרי יאמר לו התובע 'שטרך בידי מאי בעי', אבל לגבי המחצית
שהיא פקדון נחלקו, וסברה הגמרא לפרש, **מאי לאו ביהא קא**
מיפלגי – האם לא בדבר זה נחלקו דייני גולה ודייני ארץ ישראל,
דמר סבר – דייני גולה סוברים, שאביהם לא היה נאמן לטעון
החזרתי ולהיפטר, על אף שיש לו טענת 'מיגו' שהיה יכול לומר
נאנסו, משום **דכאי אמר ליה** – יכול הנותן לטעון כנגדו, אם אכן
החזרת לי את המעות **שטרך כדייני מאי בעי**, ולכן אף ליתומים אין
טוענים כן, ומשום כך גובה מהם הנותן גם את מחצית הפקדון. **ופר**
סבר – דייני ארץ ישראל סוברים, לא – אין הנותן יכול לטעון
לאביהם 'שטרך בידי מאי בעי', משום שהיה לאביהם מיגו שהיה
יכול לטעון נאנסו ולהיפטר, וכיון שהיה האב נאמן לומר החזרתי
את הפקדון, לכך אף אנו טוענים עבור היתומים שאביהם החזיר
את הפקדון, ואינו יכול לגבות מהם את מחצית הפקדון, ונמצא,
שדייני גולה חולקים על רב חסדא וסוברים שאינו נאמן במיגו

אגרות קודש

ב"ה ז' ניסן, תשכ"ב

ברוקלין.

הרה"ג הוו"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים וכו'

מו"ה ישראל שי'

שלום וברכה!

... למשי"כ ע"ד מכתב בקשר עם ספרו שעומד להו"ל - מאד רציתי לבוא עכ"פ בקצרה. ומחפש

הנני עכ"פ שעה קטנה פנוי. ורוב וכמה טרדות שבבוי. ואולי יעלה בידי לאחר חה"פ. וצ"ע אם כדאי
לחכות. ועל כתי"ר להחליט בזה. וכשם שמקבלים שכר כו'.

1 **אִישׁאָם מִתְּנִינָן לָהּ** – שנינו להיפך, שדייני גולה אמרו גובה מחצה
2 ודייני ארץ ישראל אמרו גובה כולו, ונמצא שאף אני סובר שגובה
3 מחצה.

משנה

4 משנתינו היא המשך למשנה הקודמת, והיא מונה דברים נוספים
5 שמוכר שדה אינו כולל אותם במכירתו: המוכר את השדה, אפילו
6 אם אמר 'היא וכל מה שבתוכה מוכרין', לא כלל במכירה זו לא
7 **אֶת הַבּוֹר** שבשדה המשמש להשקיינה, ולא **אֶת הַנֶּת** שבשדה,
8 שדורכים בה ענבים לעשות יין, ולא **אֶת הַשּׁוֹבֵךְ** שבשדה,
9 שמגדלים בו יונים, בין אם הם חֲרִיבִין, כלומר, אין מים בבור ולא
10 כמים סמוך לגת ולא יונים בשוכך, בין אם הם יְשׁוּבִין, כלומר, יש
11 מים בבור וענבים בגת ויונים בשוכך. משום שדברים אלו חשובים
12 בפני עצמם ואינם בכלל השדה.
13 מוסיפה המשנה: וכדי שיוכל המוכר לעבור בשדה לבורו ולגתו
14 צריך המוכר ליקח – לקנות לו דרך מן הקונה, דבר רבי עקיבא,
15 משום שסבר שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, ולא שיר לעצמו דרך
16 בשדה. וְהַכְּמִים אֹמְרִים, אינו צריך לקנות לו דרך, כיון שהמוכר
17 בעין רעה מוכר, ושיר דרך לעצמו. ומוזק רבי עקיבא לחכמים,
18 בְּמִן שֶׁאָמַר שמוכר לא את השדה חוץ מאלו הדברים והבור הגת
19 והשוכך, שְׁבֹאוֹפֵן זה המוכר אינו צריך ליקח לו דרך מן הקונה.
20 מפני שהוסיף אמירה זו שלא לצורך, שהרי אף בלא שיתנה כן אין
21 הבור והגת והשוכך כלולים במכירה, אלא בהכרח הוסיף ואמר
22 'חוץ מאלו' כדי לשיר לעצמו גם את הדרך. המשנה דנה באופן
23 הפוך: מִכֶּרֶן לֹא־חַר – אם מכר את הבור הגת או השוכך לאחר
24 ושיר את השדה לעצמו, רבי עקיבא אומר, הקונה אינו צריך ליקח
25 לו דרך מן המוכר, שהרי מכר לו אותם בעין יפה, וכלל את הדרך
26 עמו, וְהַכְּמִים אֹמְרִים, צריך ליקח לו דרך, שהמוכר בעין רעה
27 מוכר, ולא כלל את הדרך.
28 עד כאן נדנה המשנה והמשניות הקודמות בפרק זהו בענין מכירה,
29 ועתה מבארת המשנה מה כלול במתנה, חלוקת ירושה, זכייה
30 מהפקד, והקדש. מבארת המשנה: בְּמֶה דְּבָרִים אֲמֹרִים שהבור הגת
31 והשוכך אינם כלולים בהקנת השדה, רק בְּמֹכֶר, שאף אם מוכר
32 בעין יפה, מכל מקום אינו כולל במכירתו דברים אחרים שאינם
33 בכלל השדה. אֲבָל בְּנִתּוֹן שדה בְּתִתָּהּ, נותן את כולה, ואף הבור
34 והגת והשוכך בכלל נתינתו. משום שמתנה ניתנת בעין יפה יותר,
35 ואף דברים שאינם בכלל השדה וחשובים בפני עצמם, כוונתו
36 לכלול בנתינתו, אם הם קבועים בתוך השדה. וכן הַחֲזִין שְׁחֵלְקוּ
37 ירושת אביהם, זה נטל שדה אחת וזה נטל שדה אחרת, כאשר יָבוּ
38 בְּשָׂדֶה – כל אחד מהם בשדה שנפלה בחלקו, וְכוּ בְּבוֹלָה – זכו אף
39 בבור גת ובשוכך שבתוכה. שכיון שחלוקתם היא בכך שזה נוטל
40 שדה אחד ואחיו נוטל שדה אחרת כנגדו, מן הסתם מתכוונים הם
41 להסתלק זה מחלקו של זה, ואין דעתם לשיר לעצמם דברים
42 בשדה השניה. וכן הַחֲזִין בְּנִתּוֹן שְׁמֵת ואין לו יורשים לזכות
43 בהם מן ההפקד על ידי קנין חזקה. אם הַחֲזִין בְּשָׂדֶה הגר, הַחֲזִין
44 בְּבוֹלָה – זכה בכולה. וכן הַמְּקַדֵּשׁ אֶת הַשָּׂדֶה, הקדיש את כולה –
45 אף את הבור הגת והשוכך שבתוכה, שהמקדיש בעין יפה הוא
46 מקדיש כמו נותן מתנה. רבי שמעון אומר, הַמְּקַדֵּשׁ אֶת הַשָּׂדֶה, לא
47 הקדיש עמה אלא את הָהָרִיב הַמְּוִרֵב וְאֶת סְדֵן הַשְּׂקֵמָה, אך לא
48 כלל בהקדשו את הבור הגת והשוכך שבתוכה, משום שסבר
49 שמקדיש הרי הוא כמוכר, ואין כוונתו להקדיש דברים שלא פירש
50 בהקדשתו, חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה שיונקים הרבה מן
51 השדה.

גמרא

52 שואלת הגמרא: מַאי שְׁנָא דִּין מִכֶּר ששנינו בו שלא כלל במכירתו

53 את הדברים שאינם בכלל השדה, וְמַאי שְׁנָא דִּין מִתְּנָה ששנינו בו
54 שכלל בנתינתו את כל הדברים הקבועים בשדה, הלא אף שמתנה
55 נותנים בעין יפה יותר ממוכר, מכל מקום פעמים שאין כוונתו ליתן
56 אלא מה שמפרש בפיו ולא את שאר דברים, ומדוע שנינו שלעולם
57 נתן את הכל. משיבה הגמרא: פִּירֵשׁ יְהוּדָה בֶּן נְקִיסָא לְפָנֵי רַבִּי, זֶה
58 – נותן מתנה פִּירֵשׁ שנותן למקבל את הכל, ולכן קנה הכל, זֶה –
59 מוכר לא פִּירֵשׁ שמוכר הכל. מקשה הגמרא: הֲאִי זֶה פִּירֵשׁ זֶה לא
60 פִּירֵשׁ – וכי במשנתנו מדובר שבמתנה פירש שנותן הכל ובמכר
61 לא פירש, הלא זֶה לא פִּירֵשׁ זֶה לא פִּירֵשׁ הוא – משנתנו מדברת
62 בסתם מוכר וסתם נותן מתנה, ששניהם לא פירשו כלום. לכך
63 מיישבת הגמרא באופן אחר: אֲמַל החילוק בין מכר למתנה הוא, זֶה
64 – מתנה, כיון שרגילות ליתנה בעין יפה, אם ארע שאינו רוצה ליתן
65 את הכל הִיא לו לְפָרֵשׁ שמשייר לעצמו – בור גת ושוכך וכל
66 המנויים במשנה לעיל, וכיון שלא פירש כן הפסיד, וְאִילוּ זֶה –
67 מוכר, לא הִיא לו לְפָרֵשׁ שמשייר לעצמו, שהרי לא מכר אלא
68 מתוך הכרח שהיה צריך למעות, וידוע שאינו מוכר בעין יפה.
69 הגמרא מביאה מעשה שדינו נלמד מן החילוק שחילקה משנתנו
70 בין מכר למתנה: הָהוּא – מעשה באדם דָּאָמַר לְהוּ – שצויה קודם
71 מותו לעומדים לפניו, הָבו לִי לְפָלְגִיא – תנו לו לפלוגי, מבכסי
72 בִּיתָא דְּמִחוּק מֵאָה גוּלְפִי – בית שגודלו כשיעור שיוכל להחזיק
73 מאה חביות ועשר חביות אורך על עשר חביות רוחב, וכשביקשו
74 לעשות כדבריו אֲשַׁתְּחָ – נמצא בבכסיו בית דִּהּוּ מִחוּק בקרקע
75 כשיעור מֵאָה וְעֶשְׂרִין חביות. ולא היה לנותן בית אחר המחזיק
76 מאה חביות, ונשאלה השאלה, אם יש ליתן לפלוגי את הבית
77 הנמצא, ונחלקו האמוראים בנידון זה, אָמַר מִר זוטרא, המקבל לא
78 יטול בבית אלא חמשה חלקים (כשיעור מאה חביות) וחלק הששי
79 (כשיעור עשרים חביות) יפסיד, משום שרק מֵאָה אָמַר לִי – שיתנו
80 לו, אך מֵאָה וְעֶשְׂרִין לא אָמַר לִי. רב אשי אָמַר, יש ליתן למקבל
81 את כל הבית, ולמד זאת ממשנתנו, מִי לא תֵּנָּה – וכי לא שנינו,
82 בְּמֶה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּמֹכֶר, אֲבָל בְּנִתּוֹן מִתְּנָה נִתְּנָה אֶת כּוֹלָהּ
83 – יש לתלמוד מכאן, דְּמֵאֵן דִּיהִיב – מי שנותן מִתְּנָה, בְּעֵין יָפָה יְהִיב
84 – נותן, הִכָּא נָפִי – כך גם בעניינו, מֵאֵן דִּיהִיב – מי שנותן מִתְּנָה בְּעֵין
85 יָפָה יְהִיב, ובדאי כוונתו ליתן את כל הבית, ומה שאמר שמחזיק
86 מאה חביות, מפני שהיה סבור שאינו מחזיק יותר, ולא הזכיר את
87 גודל הבית כדי להגביל מתנתו, אלא לומר שנותן לו מתנה גדולה
88 וחשובה.
89 שנינו במשנתנו: הַמְּקַדֵּשׁ אֶת הַשָּׂדֶה הַקִּדִּישׁ וְכוּ' את כולה, רבי
90 שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב
91 המורכב ואת סדן השקמה. מביאה הגמרא את דינו של רב הונא
92 ומקשה עליו ממשנתנו: אָמַר רַב הוּנָא, אֵף עַל גַּב דְּאִמּוֹר רִגְנָן
93 במשנה (לקמן פא), הַקִּנְיָן שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה שָׁל חֲבִירוֹ, הֲרִי זֶה
94 לא קָנָה קָרְקַע שביניהם ושמוחוץ להם, ואף לא קנה הקרקע שתחת
95 האילנות לענין שיוכל ליטע אחרים במקומם אם ימותו, מכל מקום
96 באופן הפוך, אם מִכֶּר קָרְקַע לחבירו וְשִׁירִי בתוכה שְׁנֵי אֵילָנוֹת לְפָנָיו
97 – לעצמו, יֵשׁ לוֹ לְמוֹכֵר גַּם אֶת הַקָּרְקַע שתחתיהם, וכשימותו יוכל
98 ליטע אילנות אחרים במקומם, כיון שמכר את הקרקע בעין רעה
99 וכוונתו לשיר לעצמו עם האילנות את הקרקע שתחתיהם.
100 וסברה הגמרא בתחילה שרב הונא אמר את דינו אֲפִילוּ לְרַבִּי
101 עֲקִיבָא המובא במשנתנו ובמשנה לעיל (סד). דָּאָף עַל פִּי שֶׁאָמַר
102 רבי עקיבא מוכר בְּעֵין יָפָה מֹכֶר, הֲנִי מִילִי – דבריו אמורים דווקא
103 גַּבִּי מוכר בית ושיר לעצמו מִזֵּד וְזוֹהִי, שלדעת רבי עקיבא לא
104 שיר לעצמו קרקע סביב הבור, ולא דרך, משום דְּלֹא קָא מְבַחֲשִׁי
105 בְּאֶרְעָא – שאין הבור והדות מבחישים את קרקעו של הקונה, ולכן
106 לא חשש המוכר שיתבענו הקונה ולא הוצרך לשיר לעצמו את
107 אותה קרקע, אֲבָל המוכר שדה ושיר לעצמו אֵילָנוֹת, כיון דְּקָא
108 מְבַחֲשִׁי בְּאֶרְעָא – שהם מקלקלים את הקרקע, באופן זה המוכר
109 משייר לעצמו הקרקע שתחתיהם, שאפילו כשיזקינו אילנות אלו
110 יוכל ליטע אילנות אחרים במקומם.

בבא בתרא. המוכר את הבית – פרק רביעי דף עא עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלג רש"י

ונטען נמי ליחמי אפר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה — פלוג מלוה. אבל פלוג פקדון — לא גבי, דטענינן להו ליחמי: אביהם החזיר לך. ומשבעתן שבעת יורשין, ופטורין. ודך דאמרינן בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה, ב) אמר רמי בר חמא: כמה מעליא הא שמעתא. אמר ליה רבא: מאי מעלייתא כו', עד: מכלל דתרווייהו סבירא להו המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים.

בשטר מיהא צריך להחזיר לו בשטר — פירש רבינו גונאל: ואי נמי בעדים. והבא קפסיק רבא נשבע וגובה מחצה, דמשמע דאין צריך להחזיר לו בעדים, כרב חסדא איבא למימר, דהאי דקאמר התם: מכלל דתרווייהו סבירא להו — לא קאי אלא אהמפקיד את חבירו בעדים, אבל אהמפקיד בשטר — לא קאי. ואי נמי קאי — לאו דוקא. דהא מדרמי בר חמא דשני לרבא דאפקיד ליה בשטר, איבא למידק דסבירא ליה לרמי בר חמא הכי. אבל מודשתיק רבא איבא למידק. דהאי דרשיקו — משום דלפי סברת רמי בר חמא, דסבירא ליה דמפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים — ליכא לאקשויי תו. ומיהו, רבא אכתי בקושיא קאי, דלא מעליא הויא שמעתא כדפסיק הלכתא הכא: נשבע וגובה מחצה ואין צריך להחזיר לו בעדים. איפכא מתנינן — דיני גולה אמרי: נשבע וגובה מחצה, דהיינו נמי כרבא. **משנה** **א**תא הבור — שבשדה, אף על פי שאמר לו 'כל מה שבתוכה' מוכר לאחר — והשדה עיכב לעצמו. כמה דברים אמורים — כל הני לא מבר דמתניתין. כמובן — דאפילו למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר, הני מילי דמה שמפריש במכירתו מוכר הכל, ולא עיכב לעצמו כלום ממה שמכר לחבירו, כגון המוכר בית ושדה, שלא עיכב דרך לילך לבורו ולדותו ולגותו. אבל למכור יותר ממה שפירש — לגבי הכי לא הוי עין יפה למכור בכלל שדה דברים אחרים שאינו בכלל שדה. אבל גנותן מתנה גנותן את בולה — כל הני דאמרו לא מוכר, ואפילו הני דאין בכלל מה שבתוכה, כגון חרוב

המורכב וסדן השקמה, ובור וגת ושובך, וחי מוכח גבי הקדש, והוא הדין לכל הני. וטעמא. משום דנותן בעין יפה נותן יותר מדאי, ואפילו מאי דלא הוי בכלל שדה. הואיל וקבוע בתוך השדה. ומיהו, אם יש מעות בשדה, או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע, או כל דבר ששאר הוצרך לתנא דמתניתין להחזיר לוומר לא מוכר, משום דמילתא דפשיטא הוא דאין בכלל שדה בכלל — דהויא דאי לא קנה לא מקבל מתנה. וזה בבולה — אפילו בור וגת ושובך בשדה קנה. שכיון שזה נטל שדה אחת כנגדו — להסתלק לו משל זה נתכוונו. ומיהו, לדחות לו דרך לפגמינו על החיצון איבא למימר דאית ליה. כרב, כדפרישנא טעם לעיל (סא, א) דאמר ליה: אדור בשדה שלי כי היכי דדרו בה באתא, כדכתיב 'תחת אבותיך ידיו בניך'. החזיק בבולה — אפילו בחרוב וסדן, ואף על גב דחשיבנא ליה בגמרא כשתי שדות, וגבי שתי שדות ומצר אחי ביניהו והחזיק באחת מהן על מנת לקנות אותה ואת הבתירה, אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא נג, ב): אותה קנה הבתירה לא קנה — אפילו הכא קנה. דהני נמי דשתי שדות חשבינן לשדה ולחרוב המורכב, מיהו ליכא מצר ביניהן, דכשני שדות ואין מצר אחד ביניהן דמו. הקדש את בולן — דבעין יפה מקדיש כמו נותן. רבי שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש כלום — מכל אותן דברים שאמרתו גבי מוכר דלא מוכר. דהמקדיש דעתו כדעת מוכר, שלא הקדיש אלא מה שפירש. **אלא את חרוב המורכב ב'** — דאף על גב דגבי מכירת השדה אינן מוכריה, כבא מוקדשין. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא** **מאי שנת מוכר ומאי שנת מתנה** — נהי נמי דנותן בעין יפה נותן טפי ממוכר, אפילו הכי, זימנן שאינו נותן אלא מה שמפרש בפיו. אבל מיד שאינו בכלל — לא קדיה. כגון הני דתנן בה: לא מוכר. **זה פירש** — נותן פירש לו את הכל, והלכך קנה הכל. ולקמיה פריך עלה. ומתבאר: **האי ב'** והיי' **זה לא פירש** וזה **לא פירש** — דהמוכר והנותן סתמא קתני או היה לו **לפירש** — נותן מתנה, כיון דרגיל ליתן בעין יפה, אם איתא דהאי לאו בעין יפה יחייב — היה לו לפירש ולשייר בור וגת ושובך וכל הני דמתניתין, ומודלא שייר — הפסיד. אבל מוכר — וזוי אנסוהו, ולא מוכר אלא מה שפירש. ואפילו אם יש שרגיל למכור בעין יפה — מסתמא אין לומר כן, דיד לוקח על התחתונה, דלא היה לו לפירש. ורבינו חננאל פירש: הקונה היה לו לפירש. דכיון שנותן דמים אינו מתבטיש מן המוכר, ומודלא הוה למוכר לפירש לו הכל — הפסיד. אבל מקבל מתנה — ברשת יש לו מן הנותן, ואין לו לפירש ולשאול לו בור וגת ושובך. הלכך עליה דנותן רמיה לגלגלי, ואם לא פירש — קנה הכל. דמחזיק **מאה גולף** — בקרקע, ורוחב ואורך הבית יכולין לסדר מאה חביות, דהיינו עשר חביות אורך על עשר חביות רוחב. והוה מחזיק **מאה ועשרים** — ולא היה לו בית אחר של מאה. **מאה ועשרים לא אבר** ליה לו — ויטול בבית חמשה חלקים, וחלק ששי דהיינו עשרים חביות, ופסיד. **כעין יפה יחייב** — כל הבית כולה. והאי דקאמר מחזיק **מאה גולף** — סבור היה שלא היה מחזיק יותר, ולשם חשיבות אמר כן, דמתנה גדולה כזאת נותן לו. **דאמור רבנן** — במתניתין ד"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פא, א). שני **אילנות** — אבל שלשה חשיבי שדה אילן, וקנה קרקע ביניהן ורוצה ליהן ככלא אורח וסלו, ואם מותו יש לו קרקע. כדנתן לקמן ב"המוכר את הספינה". **היי' זה לא קנה קרקע** — בעין יפה נותן, ונגם אם מותו — אין לו קרקע לטעם אחרים במקומו, כדנתן לקמן באידך פירקין. ולא קנה אלא לפירותיו. כל זמן שיתקיים האילן, ואוליבא דרבנן אתיא, דאמרי בעין רעה מוכר, אבל אליבא דרבי עקיבא יש לו קרקע לטעם אחרים במקומו אם ימותו אלו. כדמוכח לקמן בשמעתין גבי מקדיש שלשה אילנות בזה אחר זה, דאמרינן דלא הקדיש קרקע, אמרינן: אי רבי עקיבא — הא מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן מקדיש. אלמא. במוכר שני אילנות לחבירו, דהיינו דומיא דשלשה אילנות בזה אחר זה — דקנה קרקע עם האילן, והיינו נמי אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב): מוכר אילנות ושייר קרקע לפניו — פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן. ואף על גב דסיפא דמריי בשלשה אילנות מוקמינן לקמן באידך פירקין אפילו כרבי עקיבא. מיהו רישא לאו רבי עקיבא היא. יש לו קרקע — אישע אחר במקומו, דבעין רעה מוכר לו הקרקע. ואפילו לרבי **עקיבא** — גמרא קאמר ליה, דאפילו לרבי עקיבא אמרה רב הונא. דאי לרבנן — פשיטא, כדפריך לקמן. **הני מילי** — גבי מוכר את הבית ושייר בור ודוח, דלית ליה שום היזק ללוקח, דהא לא מבחשי בארעא, והלכך לא חשש לשייר כלום מן הקרקע סביב הבור, ולא הדרך. אבל אילנות שמקלקלין את הקרקע — שייר מן הקרקע עם האילנות אף לחזור ולטעם במקומו אם יקינו אלו, משום

דלא לימא ליה לוקח: עקור אילנך כשימותו, ודיופטר מכאן.

האחין שחלקו זכו בשדה זכו בבולה — ואם תאמר: לרב דאמר לעיל (סא, א) יש לזון דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר, היכי אמר הכא זכו בבולה כמו גבי מתנה? ויש לומר: הכא לא משום עין יפה הוא, אלא משום דרוצין להסתלק זה מזה, ואין משיידין לכל אחד אלא הצריך לחלק, כגון דרך. **אמר** רב הונא אף על גב דאמור רבנן הקונה שני אילנות כר — ואם תאמר: לפירוש רבינו שמואל, דלרבי עקיבא דאמר בעין יפה מוכר, קנה אילן אחד יש לו קרקע, מאי קאמר רב הונא: אף על גב דאמרי רבנן הקונה שני אילנות אין לו קרקע כו', משמע דאי היה אמר דקנה קרקע — אז לא היה חידוש במשיידי שני אילנות, דיש לו קרקע. אם כן מאי קאמר: ואפילו לרבי עקיבא וכו', מה אפילו? הא לדידיה קנה אילן אחד יש לו קרקע ויש לומר דלרבי קאמר: דאף על גב דאמור רבנן דשני אילנות לא קנה קרקע ובשלשה קנה — משום דלא אויל קרקע בחר אילנות אלא כשיש שלשה ולא בשנים, ולא מטעם עין יפה, אפילו הכי, בשייר — אויל קרקע בחר שני. ודחשתא דאי אי לא טעמא דעין יפה, הוה אמנא דבשנים קנה קרקע — כל שכן בשייר שני אילנות לפניו דיש לו קרקע. **לימא**

מתנה? **פירש** יהודה בן נקוסא **לפני רבי:** **זה פירש** וזה **לא פירש**. **האי זה פירש** וזה **לא פירש**, **זה לא פירש** וזה **לא פירש** הוא **אלא**, **זה היה לו לפירש**, וזה **לא היה לו לפירש**. **ההוא דאמר** **לזה:** **הבו ליה לפלגיא** **ביחא דמחזיק** **מאה גולף**, **אשתכח דהוה מחזיק** **מאה ועשרין**. **אמר מר וזמרא:** **מאה אמר ליה**, **מאה ועשרין לא אמר ליה**. **רב אשי אמר**, **מי לא תנן:** **במה דברים אמורים** — **במוכר**, **אבל גנותן מתנה** — **נותן את בולו?** **אלימא** **מאן דיהיב מתנה** — **פעין יפה יהיב**, **הכא נמי מאן דיהיב מתנה** — **פעין יפה יהיב**. **"המקדיש את השדה** — **הקדיש"** וכו'. **אמר רב הונא**, **אף על גב דאמור רבנן:** **הקונה שני אילנות בתוך של חבירו** — **הרי זה לא קנה קרקע**, **מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו** — **יש לו קרקע**; **ואפילו לרבי עקיבא דאמר:** **מוכר פעין יפה מוכר**, **הני מילי גבי בור ודוח דלא קא מבחשי בארעא**, **אבל אילנות דקא מבחשי בארעא**, **אם**

משום דנותן בעין יפה נותן יותר מדאי, ואפילו מאי דלא הוי בכלל שדה. הואיל וקבוע בתוך השדה. ומיהו, אם יש מעות בשדה, או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע, או כל דבר ששאר הוצרך לתנא דמתניתין להחזיר לוומר לא מוכר, משום דמילתא דפשיטא הוא דאין בכלל שדה בכלל — דהויא דאי לא קנה לא מקבל מתנה. וזה בבולה — אפילו בור וגת ושובך בשדה קנה. שכיון שזה נטל שדה אחת כנגדו — להסתלק לו משל זה נתכוונו. ומיהו, לדחות לו דרך לפגמינו על החיצון איבא למימר דאית ליה. כרב, כדפרישנא טעם לעיל (סא, א) דאמר ליה: אדור בשדה שלי כי היכי דדרו בה באתא, כדכתיב 'תחת אבותיך ידיו בניך'. החזיק בבולה — אפילו בחרוב וסדן, ואף על גב דחשיבנא ליה בגמרא כשתי שדות, וגבי שתי שדות ומצר אחי ביניהו והחזיק באחת מהן על מנת לקנות אותה ואת הבתירה, אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא נג, ב): אותה קנה הבתירה לא קנה — אפילו הכא קנה. דהני נמי דשתי שדות חשבינן לשדה ולחרוב המורכב, מיהו ליכא מצר ביניהן, דכשני שדות ואין מצר אחד ביניהן דמו. הקדש את בולן — דבעין יפה מקדיש כמו נותן. רבי שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש כלום — מכל אותן דברים שאמרתו גבי מוכר דלא מוכר. דהמקדיש דעתו כדעת מוכר, שלא הקדיש אלא מה שפירש. **אלא את חרוב המורכב ב'** — דאף על גב דגבי מכירת השדה אינן מוכריה, כבא מוקדשין. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא** **מאי שנת מוכר ומאי שנת מתנה** — נהי נמי דנותן בעין יפה נותן טפי ממוכר, אפילו הכי, זימנן שאינו נותן אלא מה שמפרש בפיו. אבל מיד שאינו בכלל — לא קדיה. כגון הני דתנן בה: לא מוכר. **זה פירש** — נותן פירש לו את הכל, והלכך קנה הכל. ולקמיה פריך עלה. ומתבאר: **האי ב'** והיי' **זה לא פירש** וזה **לא פירש** — דהמוכר והנותן סתמא קתני או היה לו **לפירש** — נותן מתנה, כיון דרגיל ליתן בעין יפה, אם איתא דהאי לאו בעין יפה יחייב — היה לו לפירש ולשייר בור וגת ושובך וכל הני דמתניתין, ומודלא שייר — הפסיד. אבל מוכר — וזוי אנסוהו, ולא מוכר אלא מה שפירש. ואפילו אם יש שרגיל למכור בעין יפה — מסתמא אין לומר כן, דיד לוקח על התחתונה, דלא היה לו לפירש. ורבינו חננאל פירש: הקונה היה לו לפירש. דכיון שנותן דמים אינו מתבטיש מן המוכר, ומודלא הוה למוכר לפירש לו הכל — הפסיד. אבל מקבל מתנה — ברשת יש לו מן הנותן, ואין לו לפירש ולשאול לו בור וגת ושובך. הלכך עליה דנותן רמיה לגלגלי, ואם לא פירש — קנה הכל. דמחזיק **מאה גולף** — בקרקע, ורוחב ואורך הבית יכולין לסדר מאה חביות, דהיינו עשר חביות אורך על עשר חביות רוחב. והוה מחזיק **מאה ועשרים** — ולא היה לו בית אחר של מאה. **מאה ועשרים לא אבר** ליה לו — ויטול בבית חמשה חלקים, וחלק ששי דהיינו עשרים חביות, ופסיד. **כעין יפה יחייב** — כל הבית כולה. והאי דקאמר מחזיק **מאה גולף** — סבור היה שלא היה מחזיק יותר, ולשם חשיבות אמר כן, דמתנה גדולה כזאת נותן לו. **דאמור רבנן** — במתניתין ד"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פא, א). שני **אילנות** — אבל שלשה חשיבי שדה אילן, וקנה קרקע ביניהן ורוצה ליהן ככלא אורח וסלו, ואם מותו יש לו קרקע. כדנתן לקמן ב"המוכר את הספינה". **היי' זה לא קנה קרקע** — בעין יפה נותן, ונגם אם מותו — אין לו קרקע לטעם אחרים במקומו, כדנתן לקמן באידך פירקין. ולא קנה אלא לפירותיו. כל זמן שיתקיים האילן, ואוליבא דרבנן אתיא, דאמרי בעין רעה מוכר, אבל אליבא דרבי עקיבא יש לו קרקע לטעם אחרים במקומו אם ימותו אלו. כדמוכח לקמן בשמעתין גבי מקדיש שלשה אילנות בזה אחר זה, דאמרינן דלא הקדיש קרקע, אמרינן: אי רבי עקיבא — הא מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן מקדיש. אלמא. במוכר שני אילנות לחבירו, דהיינו דומיא דשלשה אילנות בזה אחר זה — דקנה קרקע עם האילן, והיינו נמי אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב): מוכר אילנות ושייר קרקע לפניו — פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן. ואף על גב דסיפא דמריי בשלשה אילנות מוקמינן לקמן באידך פירקין אפילו כרבי עקיבא. מיהו רישא לאו רבי עקיבא היא. יש לו קרקע — אישע אחר במקומו, דבעין רעה מוכר לו הקרקע. ואפילו לרבי **עקיבא** — גמרא קאמר ליה, דאפילו לרבי עקיבא אמרה רב הונא. דאי לרבנן — פשיטא, כדפריך לקמן. **הני מילי** — גבי מוכר את הבית ושייר בור ודוח, דלית ליה שום היזק ללוקח, דהא לא מבחשי בארעא, והלכך לא חשש לשייר כלום מן הקרקע סביב הבור, ולא הדרך. אבל אילנות שמקלקלין את הקרקע — שייר מן הקרקע עם האילנות אף לחזור ולטעם במקומו אם יקינו אלו, משום

בבא בתרא. המוכר את הבית - פרק רביעי דף עא עמוד ב - מותר מהדורות "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רש"י תוספות

לימא

ליה עקור אילנך שקול חיל - פירש הקונטרס: עקור אילנך לכשייבש. ותימה: דמה כח הוא זה? דמנא ליה שאינו רוצה לעולם להסתלק מן הקרקע? ואין הכי נמי, דמצא אמר ליה: עקור אילנך לכשייבש ועוד, מדמסיק בחר הכי: דאי נפלי הדר שתיל להו, משמע דעו השתא הא דקאמר יש לו קרקע - היינו לזרוע תחת האילן, ועל זה אינו מפרש שום טעם ועוד קשה: דהשתא משמע דשפי אית ליה בקרקע דמשייר לפניו שני אילנות ממאי דאית ליה דרך כשמשירי בור דודת לרבי עקיבא, ובדלוקה דהו אפכא, דקנה שנים - לא קנה קרקע, לפי מה דפרישית בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא לו, א), וקנה בור דודת - יש לו דרך לרבי עקיבא על כן נראה לרבינו יצחק לפרש: דאי לאו דלא שירי כלל קרקע, לימא ליה "עקור אילנך לאלתר", ולכן וקנה הוא לשירי הקרקע ליניקת האילן, ומינו דנתת לשיריא - משירי נמי קרקע לזרוע סביב האילן ולטעם אחר במקומו לכשייבש, כדמסיק, אבל גבי לוקח - לא שירי למימר הכי:

מגו דבין קרקע ליניקת האילן ובין נמי לזרוע סביב ולטעם אחר במקומו, שהמוכר, מה שהוא רוצה מוכר מזה שרצה משירי, אבל האילן אינו קונה מה שרצה, אלא מה שהמוכר רוצה למכור לו. ואם תאמר: דהשתא משמע דשפי משירי קרקע עם האילן ממה שמשייר דרך לבור דודת, ולעיל משמע דאי לאו דרב הונא הוה אמנא: מכר קרקע ושירי אילנות שנים - אין לו קרקע אפילו לרבנן, כדמסיק דאי נפלי הדר שתיל להו, ואמנאי הא לרבנן כשישירי בור דודת יש לו דרך, אם כן כל שכן שיש לו קרקע עם האילנות ששייר, כדפרישתי ויש לומר: דהני מילי מעיקרא, דלא ידענן טעמא דמינו דנתת לשיריא משירי טפי דרך לבור דודת, לפי שהוא צריך יותר דרך לבור דודת ממה שצריך לקרקע בשביל האילן, אבל השתא, דאשמועינן בר הונא טעמא מינו דנתת לשיריא - שירי טפי קרקע עם האילן מדמשייר דרך עם בור דודת, דהא דאי ביניקת האילן משירי טפי מדרך, לכולי עלמא, שאינו רוצה לקרוע לאלתר.

ואי סלקא דעתך שירי משירי בר - תימה דרבנן יצחק ולרבינו תם: דמכל מקום לאו מדנפשייהו ינקי, דלא שירי אלא חוצה לו כמלא אורח וסלו, כדאמרין בפרק "הפסחה" (בבא בתרא פב, א), והאילן יונק שש נשירה אמה ויש לומר: דלא מפליגי רבי שמעון ואמר אפילו חרוב ושקמה שענפיו יוצאים חוץ לשש עשרה אמה קאמר דהקדיש, ואמאי? דא לא ינק משרד הקדש, שקנה כל הקרקע שתחת ענפיו חוצה להן כמלא אורח וסלו. אי נמי, דמכר מוכר לאחרים לא קנה הלוקח אלא חוצה להן כמלא אורח וסלו. אבל הכא, כשמשירי לעצמו - משירי כל צורך יניקת האילן, **מדנפשייהו** קא ינקי - תימה: מאי קשיא ליה? נה דרבי מכר אמר דמשירי קרקע בחדי אילן, גבי הקדש לא משירי, דמקדיש טפי בעין יפה מקדיש ממוכר וכי האי גונא פריך לקנן לרבי שמעון, אליבא דמאן דאמר מקדיש אילן אחד לא הקדיש קרקע: אי אליבא דרבי עקיבא - האמר מוכר בעין יפה מוכר לענף דרך, כל שכן מקדיש, דמקדיש טפי בעין יפה הוא מקדיש להיות קרקע קדושה לגבי אילן, אף על גב דבמכר אין הקרקע מכורה עם האילן, דכן צריך לפרש, כדפרישית בחוקת הבתים" (בבא בתרא לו ב), והיה רבינו יצחק מותרין: דהבא לא בעי לשנוי הכי, משום דאית לן לדמויי הקדש או למכר או לנתנה, ואם כן לא הוה דמי לחד מיניה, דבמכר משירי בחדי אילן קרקע, ולנתנה נמי לא דמי, דבנתנה נתן את כולו, אבל לקנן פריך שפיר, דכיון דסבר רבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר - אם כן מקדיש בעין יפה מקדיש כמו בנתנה, דבנתנה נמי הוי דינא דכי יחייב שלשה אילנות בזה אחר זה - יחייב נמי קרקע, חוור בו רבינו יצחק, דאם כן מגופה דמיתוין תפשוט דרבי שמעון דלא כרבי עקיבא, דבנתנה לכולי עלמא נתן את כולו, ובקדש קאמר רבי שמעון דלא הקדיש את כולו, ובמסקנא נמי מפרש דרבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר. פירושו: די לכם את תעשו עין יפה דהקדש מעט יותר ממכר, והקדיש כל הקרקע, וכל תאמר דבוקדש בעין יפה כמו בנתנה, ואומר רבינו יצחק: לרבי שמעון,

דודאי דלא עביד בהקדש כחו בנתנה - אין נראה לגמרא שיהא בהקדש עין יפה טפי ממכר, אלא פורתא, דהיינו, לענף שאם הקדיש אילן הקדיש נמי קרקע, אף על גב דבמכר לא מכר קרקע עם האילן, אבל עין יפה כולי האי, שיהא קרקע של החרוב קדוש בחדי שדה - כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לרבי שמעון, והשתא, לפרשתי זה, משמע דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מוכר עם האילן, מדמינא כשמוכר שדה שיהא חזקתה לאילן הצריך לאילן המושיר מוכר עם השדה, ותימה: דמשמע דאי לאו מילתא דרב הונא הוה אמנא מוכר קרקע ושירי אילנות לפניו - אין לו קרקע, אלא מכר הקרקע הצריך לאילן בחדי שדה, אף על גב דכשמוכר אילן - לא מכר קרקע הצריכה לאילן ויש לומר: דהיינו משום דאי לאו דרב הונא, הוה סלקא דעתך דכשמוכר שדה ושירי אילן - מכר כל השדה, אף הצריך לאילן, ששם שדה על הקרקע יותר ממה ששם אילן על הקרקע הצריכה לו, אבל השתא דאשמועינן רב הונא דשם שדה לא מחזי ליה לאדוכוני בחדי שדה, משום דנתת לשיריא - סברא דאי למשדיה בחר אילן המשויר, לפי שהיא צריכה לאילן, מבתר שדה המשויר, ואם תאמר: אבתי, ודא במסקנא דשמעתין אמר: לדבריהם דרבנן קאמר, דאודוי לי מידת דלא ליהוי הקדש כמו מתנה, אלא לכל חיותר לא הקדיש אלא חרוב וסדן, ובחדי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממכר, ואף על גב דבמכר לא מכר חרוב ולא קרקע הצריך לו, כשהקדיש - הקדיש כל הקרקע, ולכן הקדיש גם החרוב, וכמו שאמר רבי שמעון לרבנן כן נאמר עתה אליבא דרבי שמעון, כל זמן שלא ידע בהרייתא דמיתוי מינה דלא הקדיש טפי ממכר ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דקאמר הכי רבי שמעון לרבנן במסקנא, מכל מקום נראה לגמרא דזקק לרבי שמעון לומר שישבור דכולי האי מקדיש בעין יפה טפי ממכר, רבינו יצחק,

רב הונא כרבנן פשיטא - תימה לרבינו שמעון כן אברהם: מנן פשיטא לו זה? על כרחך היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשייר בור דודת, וכל שכן כשמשירי

אם איתא דלא שירי, לימא ליה: "עקור אילנך שקול וייל". תנן, רבי שמעון אומר: המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב בסדן השקמה; ותני עלה, אמר רבי שמעון: מה פועם? הואיל ויוצקן משרדה הקדש; ואי סלקא דעתך שייירי שירי, כי קא ינקי - מנדפשיה קא ינקי - רבי שמעון דאמר פרבי עקיבא, ורב הונא דאמר פרבנן, פרבנן, פשיטא - נפקא מינה, דאי נפלי הדר שתיל להו, וכו'

המשירי אילנות לעצמו - אינו משירי קרקע, אלא בעין יפה מוכר ומקדיש לו הקרקע. ואי אמרת - דמאן דמוכר קרקע לאורח משירי אילנות לעצמו - משירי כמו כן קרקע יניקת האילנות, והוא הדין למקדיש אליבא דרבי שמעון, דהא כי חרדי גינהו - אם כן אמאי קדש חרוב וסדן משום שיוצקן משרד הקדש? הא כי ינקי - מדנפשייהו קא ינקי, ממה ששייר לעצמו, ולא מקרקע הקדש ומשני: **רבי שמעון דאמר ברבי עקיבא** - דמוכר בעין יפה מוכר הכל, ולא שירי מן הקרקע כלום, בין לצורך דרך בור דודת, שיעב, בין ליניקת האילנות ששייר לפניו, ומצי לוקח ממוכר ליה: היום ולמחר כשייבש האילן - עקור אילנך שקול חיל. והוא הדין להקדש, ומיהו, לגבי מוכר בכלל שדה דברים שאינן בכללו - לא שירי למימר עין יפה ועין רעה, דמה שלא פירש - לא מכר. והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל: ואפילו לרבי עקיבא כו. ורב הונא - דמשירי קרקע עם האילנות, דאמר כרבנן, בדעין רעה מוכר, ושירי לעצמו ממה שמכר את הצריך ליניקת אילנותיו, ודמיא דרך בור דודת ושירי עם הבור הדודת, ומיהו, במסקנא דשמעתא מיתוקמא דא דרב הונא אפילו לרבי עקיבא, דהכי נמי אמרין בחוקת הבתים" (בבא בתרא לו, א): פשיטא, מכר קרקע ושירי האילנות לפניו - יש לו קרקע, ואפילו לרבי עקיבא כו. והא דמשני גמרא: רבי שמעון דאמר ברבי עקיבא, ולא קמשני: רבי שמעון סבירא ליה המקדיש בעין יפה מקדיש טפי ממכר, דאילו מוכר ושירי אילנות לפניו כמו כן שירי קרקע לעצמו דבר הונא, אבל מקדיש בעין יפה הקדיש הכל ולא שירי אלא החרוב לבדו בלא קרקע, ליכא למימר הכי, דאם כן לאו למוכר מדמי ליה מכל וכל, ולא לנותן מתנה מדמי ליה מכל וכל, אלא קצת מדמי ליה למוכר - דלא הקדיש אלא דברים שבכלל שדה, ולנותן מתנה מדמי ליה - שלא שפירש כלום לעצמו במה שפירש חזקיהו, וכן הקדיש הקדיש ולא שפירש מקום יניקת חרוב, אלא סברא דהו, אלא או דלנתן מתנה מדמי ליה לגמרי, כרבנן דאמרי הקדיש את כולו, או למוכר מדמינא ליה מכל וכל, דכי הכי דמוכר שדה לא מכר בור ונת ושוכר - הוא הדין למקדיש, וכי יחייב דמוכר בעין יפה מוכר, כל מה שפירש במכירתו ולא שירי מן הקרקע כלום, אפילו ליניקת אילנותיו - הוא הדין למקדיש. וקמתמה: **כרבנן פשיטא** - כיון בדעין רעה מוכר, ועוד, דמצי לוקח למימר ליה: עקור אילנך, שקול חיל, משום דמכחשי בארעא קל וחומר הוא: לגבי בור דודת דלא מכחשי בארעא, ואפילו הכי אמרי רבנן דשייר דרך לעצמו לבדו ולדודת - כל שכן גבי אינן **נפקא מינה** - הא דרב הונא, דאיתא לאשמועינן אליבא דרבנן דשייר קרקע לעצמו, דאי נפלי - הדר שתיל להו. דאי לאו דרב הונא הוה אמנא: שירי אילנות לפניו - יש לו קרקע כו. מילי קיום האילנות

דאם איתא דלא שירי כו' - ואנן סהדי דלדעת כן עיכב את האילנות לעצמו - שיהיו כאן לעולם, אף לחזור ולטעם אחרים במקומן, כדרך שהיה לו כח זה באילנות הללו עד עכשיו. אבל לוקח אילנות - אין לומר לצורך כל הדמים לקחו ולטעם אחרים במקומן, דעביד איניש דובין ארעא ליומיה, ולפירות קנאו. לא הקדיש - מכל הנך דאמרן: לא מכר. **אלי חרוב המורכב כו' -** אבל שאר אילנות ממילא קדושים הם בכלל שדה, כמו שמכרין מסתמא בכלל שדה. **אמר רבי שמעון מה פועם -** הוה מוקדשין חרוב וסדן טפי מכל הנך דלעיל: דסבירא ליה מקדיש כמוכר, שלא הקדיש אלא דברים דשיכי לשהי טובא, דהו נמי מכוון לענף מוכר, והלכך חרוב המורכב אינו מוקדש בכלל שדה. **הואיל ויוצקן משרדה הקדש -** הוא הקדש את השדה בעין יפה אפילו מקום החרוב והסדן, וכשישירי לעצמו - לא שירי עמחן קרקע. נמצאו גדלים מוקדש הקדש, וגידולי הקדש הקדש גינהו, אלמא: המשירי אילנות לעצמו - אינו משירי קרקע, אלא בעין יפה מוכר ומקדיש לו הקרקע. ואי אמרת - דמאן דמוכר קרקע לאורח משירי אילנות לעצמו - משירי כמו כן קרקע יניקת האילנות, והוא הדין למקדיש אליבא דרבי שמעון, דהא כי חרדי גינהו - אם כן אמאי קדש חרוב וסדן משום שיוצקן משרד הקדש? הא כי ינקי - מדנפשייהו קא ינקי, ממה ששייר לעצמו, ולא מקרקע הקדש ומשני: **רבי שמעון דאמר ברבי עקיבא** - דמוכר בעין יפה מוכר הכל, ולא שירי מן הקרקע כלום, בין לצורך דרך בור דודת, שיעב, בין ליניקת האילנות ששייר לפניו, ומצי לוקח ממוכר ליה: היום ולמחר כשייבש האילן - עקור אילנך שקול חיל. והוא הדין להקדש, ומיהו, לגבי מוכר בכלל שדה דברים שאינן בכללו - לא שירי למימר עין יפה ועין רעה, דמה שלא פירש - לא מכר. והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל: ואפילו לרבי עקיבא כו. ורב הונא - דמשירי קרקע עם האילנות, דאמר כרבנן, בדעין רעה מוכר, ושירי לעצמו ממה שמכר את הצריך ליניקת אילנותיו, ודמיא דרך בור דודת ושירי עם הבור הדודת, ומיהו, במסקנא דשמעתא מיתוקמא דא דרב הונא אפילו לרבי עקיבא, דהכי נמי אמרין בחוקת הבתים" (בבא בתרא לו, א): פשיטא, מכר קרקע ושירי האילנות לפניו - יש לו קרקע, ואפילו לרבי עקיבא כו. והא דמשני גמרא: רבי שמעון דאמר ברבי עקיבא, ולא קמשני: רבי שמעון סבירא ליה המקדיש בעין יפה מקדיש טפי ממכר, דאילו מוכר ושירי אילנות לפניו כמו כן שירי קרקע לעצמו דבר הונא, אבל מקדיש בעין יפה הקדיש הכל ולא שירי אלא החרוב לבדו בלא קרקע, ליכא למימר הכי, דאם כן לאו למוכר מדמי ליה מכל וכל, ולא לנותן מתנה מדמי ליה מכל וכל, אלא קצת מדמי ליה למוכר - דלא הקדיש אלא דברים שבכלל שדה, ולנותן מתנה מדמי ליה - שלא שפירש כלום לעצמו במה שפירש חזקיהו, וכן הקדיש הקדיש ולא שפירש מקום יניקת חרוב, אלא סברא דהו, אלא או דלנתן מתנה מדמי ליה לגמרי, כרבנן דאמרי הקדיש את כולו, או למוכר מדמינא ליה מכל וכל, דכי הכי דמוכר שדה לא מכר בור ונת ושוכר - הוא הדין למקדיש, וכי יחייב דמוכר בעין יפה מוכר, כל מה שפירש במכירתו ולא שירי מן הקרקע כלום, אפילו ליניקת אילנותיו - הוא הדין למקדיש. וקמתמה: **כרבנן פשיטא** - כיון בדעין רעה מוכר, ועוד, דמצי לוקח למימר ליה: עקור אילנך, שקול חיל, משום דמכחשי בארעא קל וחומר הוא: לגבי בור דודת דלא מכחשי בארעא, ואפילו הכי אמרי רבנן דשייר דרך לעצמו לבדו ולדודת - כל שכן גבי אינן **נפקא מינה** - הא דרב הונא, דאיתא לאשמועינן אליבא דרבנן דשייר קרקע לעצמו, דאי נפלי - הדר שתיל להו. דאי לאו דרב הונא הוה אמנא: שירי אילנות לפניו - יש לו קרקע כו. מילי קיום האילנות

רב הונא כרבנן פשיטא - תימה לרבינו שמעון כן אברהם: מנן פשיטא לו זה? על כרחך היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשייר בור דודת, וכל שכן כשמשירי

בבא בתרא דף עא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רלה

מחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שפירשה בתחילה שרב
הוא אמר את דינו אף לדעת רבי עקיבא. מתרצת הגמרא: רבי
שמעון סבר שלא שייר לעצמו את קרקע יניקתם, משום דאמר
רבי עקיבא רבו, שמוכר בעין יפה ואינו משייר לעצמו כלום, ולכן
אף מקדיש ששייר אילנות אינו משייר לעצמו קרקע כלל, וזהו
שאמרו בברייתא שלרבי שמעון האילנות יונקים מקרקע הקדש,
ואילו רב הונא דאמר ששייר לעצמו אף את קרקע היניקה, סבר
כרבנן שהמוכר בעין רעה מוכר, ורק לשיטתם סבר רב הונא שהוא
משייר לעצמו את הקרקע הנצרכת ליניקת אילנותיו.
שואלת הגמרא: כיון שלא אמר רב הונא את דינו אלא כרבנן, אם
כן פשיטא, וכי יש צורך להשמיענו שלפי רבנן המשייר אילנות
שייר קרקע לעצמו, והלא אפילו דרך הנצרכת לבורו ולדותו שייר
לעצמו, וכל שכן קרקע הנצרכת ליניקת אילנותיו שיש בה טעם
נוסף לשייר, שהרי כשייבשו יוכל הלוקח לומר לו קח ולך. משיבה
הגמרא: אף שמצינו לדעת רבנן ששייר לעצמו דרך הנצרכת לו
לבור ודות, הוצרך רב הונא לומר שמשיר לעצמו את קרקע
האילנות, דנפקא מינה – יוצא מדבריו חידוש, דאי נפלי דרד שתייל
להו – שאף אם יפלו האילנות יוכל המוכר לחזור ולשתול אחרים
במקומם. ולולי דברי רב הונא היינו אומרים שאין המוכר משייר
לעצמו קרקע אלא כל ימי קיום האילנות, אבל כשהזקינו אין לו
קרקע.

שהרי אם איתא דלא שייר – אילו לא שייר קרקע לעצמו, לית
ליה – יאמר לו הקונה כשייבשו אילנותיו, עקור אילנך שקול וזיל –
קח את עציר היבשים ולך מכאן. וסברא ברורה היא שכל המוכר
באופן ששייר אילנות לעצמו, על דעת כן שייר שיוכל אף לחזור
ולטע אחרים במקומם, בדרך שהיה לו כח זה באילנות הללו עד
עבשיו.
מקשה הגמרא על רב הונא: תנן במשנתנו, רבי שמעון אומר,
המקדיש את השדה לא הקדיש עמה את הבור והגת שבתוכה, אלא
רק את חרוב המורכב וסדן השקמה – עץ חרוב ועץ שקמה זקנים
שבתוכה. ותני גלגל – ושנינו על כך בברייתא, אמר רבי שמעון, מה
פעם דין זה שחרוב ושקמה מוקדשים יותר משאר דברים שבשדה,
הואיל ועצים אלו יונקין משהה הקדש שהם נטועים בו, שהרי
המקדיש בעין יפה הוא מקדיש, וכוונתו להקדיש אף את הקרקע
שתחת החרוב והשקמה, ונמצא שמעתה הם גדלים מקרקע
הקדש, וגידולי הקדש דינם כהקדש. ואם כן קשה, אי סלקא דעתך
שיייר שייר – אם יעלה על דעתך לומר (ובר הונא), שמוכר
המשייר לעצמו אילנות שייר עמהם אף את הקרקע שיונקים
ממנה, נמצא שלפי רבי שמעון המדמה מקדיש למוכר, אף מקדיש
המשייר לעצמו אילנות שייר עמהם את קרקע יניקתם, אם כן יוצא
דבי קא ינקין מדינא שיה קא ינקין – שהחרוב ושקמה ששייר יונקים
מקרקע שלו ולא משל הקדש, ומדוע הם קדושים.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח ניסן, ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצרכי ציבור
בעל מרץ ורב פעלים, הרב שמחה הכהן שי' רחובות

שלום וברכה!

לקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני להביע בזה ברכתי
לכת"ר ולכל אשר לו, ברכת חג כשר ושמח ולחירות אמיטית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח -
מכל דבר המעכב עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב,

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל עניי האדם ובמשך כל
היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בכבוד ובברכת החג.

נ.ב. בעתו קבלתי מכתב כת"ר, ולאחרי זה שמועות טובות בטוב האמיתי, טוב לשמים וטוב
לבריות, מהצלחתו בעבודת הקודש בארץ הקדש עם עם קדוש, אנשי קהילתו ועדתו, להנחותם על מי
מנוחות תורתנו הקדושה, תורת אמת ותורת חיים, ומצותי עליהן נאמר וחי בהם. ומעמיד אני את
כת"ר על החזקה, כמאמר חכמינו ז"ל, "מי שיש לו מנה רוצה מאתים, מאתים רוצה ארבע מאות",
כלומר שההשיגים בעבר הגדילו המרץ והרצון והפעולות של כת"ר בהתאם ל[מ]אמר חכז"ל זה, וזכות
הרבים מסייעתו.

בודאי שלמותר להדגיש שקורת רוח מיוחדת גרמו לי הידיעות על דבר הסיוע והעזר וכו'
לפעולות אנשי חב"ד אשר ברחובות, ובודאי גם בזה ינהג כמאמר חכז"ל האמור.

לוקרע, וְכָל שָׁבִין מְקַדֵּשׁ בַּעֲיָן יִפָּה הוּא מְקַדֵּשׁ, וְנִמְצָא שְׁלֹדַעְתּוֹ
הַמְקַדֵּשׁ שְׁנֵי אֵילָנוֹת אוֹ שְׁלֹשָׁה בֹּזֵה אַחֵר זֶה הַקֹּדֶשׁ עִמָּהֶם אָף אֵת
מְקוֹם הָאֵילָנוֹת, וְלֹא הָיָה לוֹ לִפְדוֹת אֵת הָאֵילָנוֹת בְּשׁוּיִים אֲלָא אֵת
הַקֹּרֶקַע בִּלְבָד, וְהָאֵילָנוֹת יִהְיוּ פְדוּיִים אֲגַב הַקֹּרֶקַע, וְאִי בְרִייתָא זֹו
שְׁנוּיָה כְּדַעַת רַבִּינָן הַחֹלְקִים עַל רַבִּי עֲקִיבָא, גַּם זֶה לֹא יִתְכּוֹן, דְּהָא
אֲמַר רַבְנָן, שֶׁרַק מוֹכֵר הוּא דִּכְעֵין רָעָה מוֹכֵר, אֲבָל גַּבִּי מְקַדֵּשׁ
מוֹדִים רַבְנָן שֶׁכְּעֵין יִפָּה מְקַדֵּשׁ, וְנִמְצָא שֶׁאֵף לְשִׁטָּתָם הַקֹּרֶקַע
מוֹקְדֶשֶׁת גַּם כְּשֶׁהַקֹּדֶשׁ רַק שְׁנֵי אֵילָנוֹת, וְלֹא כִּפִּי הַמְּבֹאֵר
בְּבִרְיָתָא. אֲלֵא פְשִׁטָא שְׁבִרְיָתָא זֹו כְּדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה שְׁנוּיָה,
שֶׁהָיָה מִצִּינוֹ בְּמִשְׁנֵיתוֹ (לַעֲלֵי עֵא). שֶׁהָשִׁיחַ הַקֹּדֶשׁ לְמַכְרִיהָ לַעֲנִין
שְׁמוּכָר אוֹ מְקַדֵּשׁ אֵת הַשְּׁדָה לֹא כָּלל עִמָּה אֵת הַבּוֹר, וְכַאֲן בֹּא
לְהַשְׁמִיעֵנוּ יוֹתֵר, שֶׁהַמְקַדֵּשׁ שְׁנֵי אֵילָנוֹת לֹא הַקֹּדֶשׁ עִמָּהֶם קֹרֶקַע
כָּלל. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא לְבַרְרִי: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁנֵי בְרִייתָא זֹו, אֲלֵיכָא
דְּמֵאֵן – כְּדַעַת מִי מְרַבּוֹתִיו הוּא סוֹבֵר, אִי אֲלֵיכָא – כְּדַעַת דְּרַבִּי
עֲקִיבָא, לֹא יִתְכּוֹן, דְּהָא אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מוֹכֵר כְּעֵין יִפָּה מוֹכֵר וְכָל
שָׁבִין מְקַדֵּשׁ בַּעֲיָן יִפָּה הוּא מְקַדֵּשׁ, אֲלֵא פְשִׁטָא שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁנָה
בְּרִייתָא זֹו אֲלֵיכָא דְּרַבִּינָן – כְּדַעַת רַבְנָן הַסּוֹבְרִים שְׁמוּכָר בַּעֲיָן רַעָה,
וְאִמְנָם רַבְנָן עֲצֻמָּם סוֹבְרִים שְׁמַקְדִּישִׁים בַּעֲיָן יִפָּה, אֵךְ בַּעֲנִין זֶה חֶלֶק
וְכָא כְּפִר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כִּי חִבִּי דְּמוֹכֵר – כִּשְׁם שְׁמוּכָר כְּעֵין רָעָה
מוֹכֵר, כִּךְ מְקַדֵּשׁ נִמְיָ כְּעֵין רָעָה מְקַדֵּשׁ, וְיִשְׁטִיר אֲרַעָא, כְּלוּמֹר,
כֹּאשֶׁר הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵי אֵילָנוֹת שִׁיר לְעֻצְמוֹ אֵת כֹּל הַקֹּרֶקַע, וְאִפִּילוֹ
אֵת הַקֹּרֶקַע שֶׁתַּחְתִּיהֶם לֹא כָּלל בְּהַקְדָּשׁוֹ. וְנִמְצָא מוֹכַח מְבִרְיָתָא
זֹו שֶׁאֵין לְתַרְץ כִּפִּי שֶׁתִּירֶצָה הַגִּמְרָא לַעֲלֵי (עֵא) אֵת הַקּוּשִׁיא עַל רַב
הוֹנָא, שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁאִמְרָ שֶׁחֲרוּב וְשִׁקְמָה יוֹנְקִים מִקֹּרֶקַע הַקֹּדֶשׁ
סוֹבֵר כְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא שְׁמַקְדֵּשׁ בַּעֲיָן יִפָּה, שֶׁהָיָה בְּבִרְיָתָא זֹו
בְּהִכְרָח מוֹכַח שְׁכַדַּעַת רַבְנָן הוּא סוֹבֵר, וְחֻזְרָת הַקּוּשִׁיא עַל רַב
הוֹנָא לְמִקּוּמָהּ, אֵיךְ אִמְרָ רַב הוֹנָא שְׁמוּכָר הַמְּשִׁיר לְעֻצְמוֹ אֵילָנוֹת
מִשְׁיִיר עִמָּהֶם אֵף אֵת הַקֹּרֶקַע שִׁיּוֹנְקִים מִמֶּנָּה, הָרִי לִפִּי דְּבִרְיוֹ נִמְצָא
שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן הַמְּדַמָּה מְקַדֵּשׁ לְמוֹכֵר סוֹבֵר שֶׁאֵף מְקַדֵּשׁ הַמְּשִׁיר
לְעֻצְמוֹ אֵילָנוֹת מְשִׁיר עִמָּהֶם אֵת קֹרֶקַע יִנְיָקָתָם, וּמִדּוּעַ אִמְרָ רַבִּי
שְׁמַעוֹן שֶׁהַחֲרוּב וְהַשְּׁקָמָה שִׁשְׁיִיר יוֹנְקִים מִקֹּרֶקַע שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, הֲלֹא
מִשְׁלּוֹ הֵם יוֹנְקִים.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל תִּירוּץ זֶה שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן סֹבֵר כְּרַבִּי עֲקִיבָא; וְכִי
מִצִּית מוֹקְמָתָ לָהּ – וְכִי אִפְשָׁר לְהַעֲמִיד לְרַבִּי שְׁמַעוֹן כְּרַבִּי עֲקִיבָא,
וְלֹמַר שֶׁהוּא סוֹבֵר שֶׁהַמְקַדֵּשׁ בַּעֲיָן יִפָּה מְקַדֵּשׁ, וְהָאֵת הַגִּמְרָא
בְּבִרְיָתָא, הַקֹּדֶשׁ שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת הַנְּטוּעִים בְּאֹפֶן הָרָאוּ לִינְיָקָתָם,
וְהֵינּוּ שְׂרוּקִים הָאֵילָנוֹת זֶה מִזֶּה בְּשִׁיעוֹר מִמֶּנָּה עֲשָׂרָה לְבֵית סָאָה,
כְּלוּמֹר בְּאוֹתוֹ שִׁיעוֹר מִמַּחֲקָ שְׁנוּטֵעִים עֶשְׂרֵה אֵילָנוֹת בְּקֹרֶקַע
שְׁגוּדָה לְבֵית סָאָה (וְחִמְשִׁים אִמָּה עַל חִמְשִׁים אִמָּה), הָרִי שְׁלֹשָׁה
אֵילָנוֹת אֲלוֹ נְחֻשְׁבִּים לְשֹׁדֵה הָאֵילָן, וְלִכְךָ הַקֹּדֶשׁ עִמָּהֶם אֵת
הַקֹּרֶקַע הַנִּצְרָכָת לִינְיָקָתָם וְאֵת הָאֵילָנוֹת הַקֹּטְנִים שְׁבִינִיָּהֶם. לְפִיכָךְ
– כִּיֹּן שֶׁהַקֹּדֶשׁ עִמָּהֶם קֹרֶקַע, כְּשֶׁהוּא פוֹדֶה אוֹתָם מִן הַהַקְדָּשׁ, אִינוֹ
צָרִיךְ לִפְדוֹת אֵת הָאֵילָנוֹת בְּשׁוּיִים, אֲלֵא פוֹדֶה רַק אֵת הַקֹּרֶקַע, לִפִּי
הַשִּׁיעוֹר שְׁגוּרָה תוֹרָה (ויקרא כו טז) בֵּית זֶרַע חוֹמֶר שְׁעוּרִים – קֹרֶקַע
בְּגוּדֵל הָרָאוּ לִזְרֹוע בּוֹ כּוֹר שְׁעוּרִים כְּחִמְשִׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף, וְכַכֵּל
הַקֹּרֶקַע פְּדוּיִים גַּם הָאֵילָנוֹת הַנְּטוּעִים בָּהּ. אוֹלָם אִם הָיָה הָאֵילָנוֹת
נְטוּעִים צִפּוֹפִים, וְהַמִּרְחָק בִּינֵיהֶם פָּחוֹת מִבֵּית סָאָה, כְּלוּמֹר, נְטוּעִים
בְּאֹפֶן שֶׁשְׁעִירָה אֵילָנוֹת תּוֹפְסִים פָּחוֹת מִבֵּית סָאָה, אוֹ שֶׁהָיָה
מִרוּחָקִים יוֹתֵר עַל כֵּן, כְּלוּמֹר, נְטוּעִים בְּאֹפֶן שֶׁשְׁעִירָה אֵילָנוֹת
תּוֹפְסִים יוֹתֵר מִבֵּית סָאָה, אוֹ שֶׁהַקֹּדֶשׁ – אֵת שְׁלֹשָׁה הָאֵילָנוֹת
כְּזֶה אַחֵר זֶה, בְּאֹפְנִים אֲלוֹ אֵין זֶה הַקֹּדֶשׁ שְׁדָה הָאֵילָן, וְלִכְךָ הָרִי
זֶה לֹא הַקֹּדֶשׁ עִמָּהֶם לֹא הַקֹּרֶקַע וְלֹא אֵת הָאֵילָנוֹת הַקֹּטְנִים שְׁבִינִיָּהֶם.
לְפִיכָךְ – כִּיֹּן שֶׁהָאֵילָנוֹת הוֹקְדָּשׁוּ בְּלֹא קֹרֶקַע, כְּשֶׁהוּא פוֹדֶה מִן
הַהַקְדָּשׁ, פוֹדֶה אֵת הָאֵילָנוֹת כְּשִׁוּיוֹהֶן – בְּדַמִּי הָאֵילָנוֹת. מוֹסִיפָה
בְּבִרְיָתָא: וְלֹא עוֹד, כְּלוּמֹר, לֹא זֹו בִּלְבָד שֶׁאֵם הַקֹּדֶשׁ רַק שְׁלֹשָׁה
אֵילָנוֹת בֹּזֵה אַחֵר זֶה וְלֹא הַקֹּדֶשׁ אַחֵר כִּךְ אֵת הַקֹּרֶקַע, שְׁפּוּדָה אֵת
הָאֵילָנוֹת בְּשׁוּיִים, אֲלֵא אִפִּילוֹ בְּאֹפֶן שֶׁהַקֹּדֶשׁ אֵת הָאֵילָנוֹת בֹּזֵה
אַחֵר זֶה וְהָאֵת הַקֹּדֶשׁ אֵת הַקֹּרֶקַע שֶׁל יִנְיָקָתָם, גַּם בְּאֹפֶן זֶה לֹא דִי
לוֹ לִפְדוֹת אֵת הַקֹּרֶקַע, אֲלֵא כְּשֶׁהוּא פוֹדֶה אוֹתָם, פוֹדֶה אֵת הָאֵילָנוֹת
כְּשִׁוּיוֹהֶן, וְחֻזְרָה וְפוֹדֶה אֵת הַקֹּרֶקַע לִפִּי חֲשֹׁבֹן בֵּית זֶרַע חוֹמֶר שְׁעוּרִים
כְּחִמְשִׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף, וּמִבְּרִית הַגִּמְרָא: מִנֵּי – כְּדַעַת מִי שְׁנוּיָה
בְּרִייתָא זֹו, שְׁכַל שְׁלֹשָׁה הַקֹּדֶשׁ שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת בִּיחָד 'פּוֹדֵן בְּשׁוּיָהֶן',
וּמִשְׁמַע שֶׁאִפִּילוֹ מְקוֹם הָאֵילָנוֹת לֹא הַקֹּדֶשׁ עִמָּהֶם, אֲלֵא בַּעֲיָן רַעָה
הַקֹּדֶשׁ אֵילָנוֹת בְּלֹא קֹרֶקַע. אִי רַבִּי עֲקִיבָא, אֵין לֹמַר כֵּן, דְּהָא אֲמַר
רַבִּי עֲקִיבָא מוֹכֵר כְּעֵין יִפָּה מוֹכֵר, וְלִדְעוֹתוֹ הַקּוּשָׁה שְׁנֵי אֵילָנוֹת יֵשׁ

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה ניסן, ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"ג עוסק בצרכי ציבור

מוה"ר זאב שי הוברמן

שלום וברכה!

הנני לאשר בזה קבלת מכתבו מיום ז' בניסן ומגודל הטרדות ובפרט ימי חג המצות שהיו בינתיים נתעכב המענה ואת כת"ר הסליחה.

ומצו"ב העתק מכתבי ע"ש היו"ר שכתב לי במיוחד בענין זה.

ובודאי אם נצרך ביאור נוסף איך שהוא לא מתאים על פי שו"ע שאתערב במצב הנוכחי, יסביר להנ"ל גם בתור רב. ותודתי אמורה לו מראש.

בהזדמנות זו ארשה לי לצרף העתק מכתב כללי שתקוטי שימצא בו ענין ותועלת.

בכבוד ובברכה.

נ.ב. מטעמים לא רציתי להזכיר במכתבי הרשמי הנ"ל במה שדברנו אודות מחנה קיץ יומי בממדים הכי רחבים, אשר נוסף לעצם התועלת שבזה, הרי זה ג"כ הכנה טובה להוספה בכמות, ואולי גם באיכות, התלמידים לשנת הלימודים הבע"ל. וכמדובר אז בארוכה. והרי עתה הזמן לעסוק בזה, כיון שהענין דורש הכנה [מבעוד] מועד.

בבא בתרא. המוכר את הבית – פרק רביעי דף עב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רל"ז רש"י תוספות

האילות, אבל חקינו – אין לו קרקע, דומיא דבור דות, דאי נגיל בבור הדות ואי אפשר לתקנו – אין לו עוד דרך. ומעיקרא ממי היה ידעין דאתא רב הונא לשמועין דאי נפלי הדר שתיל להו. אבל גמרא לא היה מסיק אדעתיה שיש שום ידודו כדברי רב הונא אלא האי, ואפילו לרבי עקיבא בר. הלכך, כיון דליתא להאי אפילו הוה פריש פשיטא. ומי מצית

מוקבת ליה רבי שמעון ברבי עקיבא — ולממר
רבעי יפה מקדיש. שלשה אילנות — חשיבי שדה
האילן, הקדיש קרקע עמון כל הצריך לניצתם.
ובנטינו מירי, דאילו באילנות אוקים אמר
ב"ל איהו? דבית סאה ארץ שלושה. ומשק
עשה לבית סאה — והדינו מאתן תומצין לכל
חד, כדאמרן ב"ל איהו? (בבא בתרא כו, ב.)
ואף על גב דלגבי מוכר שלשה אילנות אמרין
שיעור לקמן (המבוכר את ספינתו' פז, ב),
הוא שנוטעין מארבעה ועד שש עשרה
התם בדעת מוכר תליא מילתא, וזהו דעתו
להקטן לו הצריך לו ללקיטת פירותיו, ביניהן
והוציא להן כמלא אורה וסל, כדאמרין התם.
אבל הכא — בניקה תליא מילתא. ואת האילנות
קטנים, כשניקו — וכבוהאו פודה — את חציר
לפדות האילנות בושריה, והרקע קע — חשבון
הכתוב בפרשה (ויקרא כז) 'ואם משדה אחוזתו
יקדשו איש לה' והיה ערכ' לפי זרעו זרע חומר
שעורים בתמישים שקל כסף. אבל הכל פודה
ביחד לו חשבון בית זרע חומר שעורים בתמישים
שקל כסף, הקדשו לבית בור סלע ופונתיון לשנה,
שזוהו חשבון חמשים שקל כסף לארבעים ותשע
שני יובל. אלא שיש פונתיון וזרע בשביל הברקע,
כדמפרש בעריכין, הדלעל על הוי א' אלא
שמונה פונתיון. פודה בית זרע ב' — דכתיב
קבר' 'ואם משדה אחוזתו' — וזרעו ב' — ואילנות בכלל

31 שדה, בדקנפא לעיל (סט, ב) מ'זיקס שדה נעפרין. פחות מיכן – חשיב יער, וסופו ליתלשע.
32 **או יורח מיכן** – אין הקרקע צריך לחץ, והי במקדש אילן אחד, שאינו מקדש קרקע. וכי
33 האי גזונא נמי תניא בבי מורכ שלשה אילנות בפרק "זמזומר את הספינה", הוה אחר זה –
34 לא היה דעתו להקדש קרקע. פשוט בשייחין – כדן כל הקדש. שלא נאמא חשבון במשם
35 שקל כסף אדל במקדש שדה אחת, הוה באלן כל באילן כל באינא. לא נאמא. **הי' נרבינן**;
36 **ולא עוד אלא אפילו הקדש את האילנות וחור והקדש את הקרקע ב'** – לא מביעניא
37 היבא דהקדש את האילנות בזה אחר זה ושוב לא הקדש את הקרקע, דרפון בשייחין.
38 אלא אפילו חור והקדש את הקרקע אחר הקדש האילנות בזה אחר זה, שאינו פורם
39 עם הקרקע, דהא מעיקרא דרשו לדמיין, וכשהקדש שוב את הקרקע צריך לפדות –
40 את הקרקע, סלע ותרפון לטעו, לבד פדיון האילנות השייחין, דשני הקדשות ק"ו זה –
41 והקדש דרמי זה לפי חשבון חמשים, ואין לנו להפסיד הקדש דמי האילנות, דאמירתו
42 לגובה במסירתו לחדוסי, ומשעה שהוקדשו ראיין לפדות בדמיון בלא קרקע. מני –
43 קר ברייתא, דקנתי: פרו בשייחין, ומשנעמ דאפילו מקום האילנות לא הקדש, אלא בעין
44 רעה הקדש אילנות בלא קרקע, היבא דלא הקדש שלשה ביחד. **אילימא רבי עקיבא**
45 **האיב בעין יפה מוכר** – וסבירא ליה דמכר שני אילנות שי עקבא דלוקח. דלית
46 למינתיין ד'זמזומר את הספינה' דלוקח שני אילנות בתוך של חבירו אין לו דקדש.
47 אלא רבנן דאי, בדפרשיית לעיל, וכל שכן לרבי עקיבא מקדש שני אילנות או שלשה
48 בזה אחר זה, דיטל לו מידא להקדש מקום האילנות, ויפדו אגב קרקע לפי חשבון בית דין
49 חמשים שערין. **ואי רבנן** – דפלגי דרבי עקיבא – האמריה מוכר בעין רעה
50 **זמזומר אכל מקדש ב'** – כדלתני סיפא: כמה דברים אמורים במכור כ"ו. **אלא פשיטא**
51 **רבי שמעון היא** – דשמעוני ליה במנתינאן דמשוין חור מוכר במקדש, ולא היה הקדש בזה

52 ודוד וגת ושובר בבלל שדה. ואשמועינן הכא דסבירא ליה גמי ויכול וכל הוי מקדיש ב
 53 שחר. מתלמיד רבי עקיבא היה, דבארמינן (יבמות ס"ב) עד כאן רבי עקיבא אצל
 54 **אלא פשיטא אליבא דרבנן דרבי עקיבא היא** — דהא "במה דברים אמורים במזכר
 55 במזכר, פליגי נמי במקדש, וקסבר רבי שמעון: דל גבוה ליה רבי עקיבא, דרבי הוריו
 56 רבי עקיבא. וחדין קושין מיתאית לרובות, דשמעינן ליה לרבי שמעון דקדיש את ה
 57 בעין יפה הקדיש — והוא חדין למזכר דשייר אילנות לפניו, וקשיא לרב הונא. ומיהו, ל
 58 אית ליה עין יפה. אן שט קשה הגמרא עתה להקשות לרב הונא. ומתוכחן שמעון קשיא
 59 עתה. ויתחדר קושא לרובותה. ולעילי ארעא" לא גרס. דמשמעו תלמודי הגמרא ו
 60 מדיש טרקע ושירי אילנות לפניו. ומעשה שמעון דלא שייר בדידימין מאמאר וואל וי

ומי מצית מוקמת לה לרבי שמעון כרבי עקיבא? והא
תניא: הקדיש שלשה אילנות מופט עשרה לבית
סאה - הרי הקדיש את הפרקע ואת האילנות
שביניהם, לפיכך כשהוא פודה - פודה בית וזרע חומר
שעורים בחמשים שקל כסף; פחות מכאן או יותר על
כן, או שהקדישין בזה אחר זה - הרי זה לא הקדיש
לא הפרקע ולא את האילנות שביניהם, לפיכך כשהוא
פודה - פודה את האילנות בשווייהן; ולא עוד, אלא
אפילו הקדיש את האילנות ותור והקדיש את הפרקע,
כשהוא פודה - פודה את האילנות בשווייהן, וחזור
ופודה בית וזרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף;
ומי? אי רבי עקיבא - הא אמר: מוכר בעין יפה מוכר,
וכל שכן מקדיש אי רבנן - הא אמר: מוכר הוא דבעין
רעה מוכר, אבל מקדיש בעין יפה מקדיש אלא
פשיטא רבי שמעון היא; ורבי שמעון אליבא דמאן?
אי אליבא דרבי עקיבא, הא אמר: מוכר בעין יפה
מוכר, וכל שכן מקדיש אלא פשיטא אליבא דרבנן,
וקא סבר רבי שמעון: כי חיכי דמוכר בעין רעה מוכר,
מקדיש נמי בעין רעה מקדיש, ומשייר ארעא;
ואלא

ותו מִיָּבִין – חֲשִׁיבֵי עַר, וסופו ליתלש.
אוֹלָן אֶחָד, שְׁאִינוּ מִקְדִּישׁ קִרְקֵעַ. וְכִי
הַמּוֹכֵר אֶת הַסִּפִּינָה? בּוֹה אַחֵר זֶה –
לֹא הִקְדֵּשׁ. שְׁלֹא נִאֲמַר חֲשׁבוֹן חֲמִשִּׁים
לֹא קִרְקֵעַ – לֹא נִאֲמַר. וְכִי נִיבִינִי;
קִרְקֵעַ אֵת הַקִּרְקֵעַ ב' – לֹא מֵיבִיעֵי
הַקְדֵּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר, וְדוּחַן בְּשׁוּיָהּ,
הָאֵילֹנוֹת בּוֹה אַחֵר זֶה. שְׁאִינוּ פֻּרְסָם
שֶׁ שׁוֹב אֶת הַקִּרְקֵעַ צִרְיָן לַפְּדוּת גֹּם
יָת בְּשׁוּיָהּ. דִּשְׁנִי הַקְדֵּשׁוֹת הֵן – זֶה
סִפִּיד הַקְדֵּשׁ יְמֵי הָאֵילֹנוֹת, דַּמִּיתוּת
לַפְּדוּת בְּדִמְיָהּ בְּלֹא קִרְקֵעַ. מִנִּי –
נִקּוּם הָאֵילֹנוֹת לַהַקְדֵּשׁ, אֵלֶּיךָ אֵל בָּעֵץ
שֶׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים לִפְנֵי אֵילִימָה וְכִי עֲקִיבָא
אֵילֹנוֹת יֵשׁ לוֹ קִרְקֵעַ לְלוֹקֶת. דְּלִית
אֵילֹנוֹת בְּחוּץ שֶׁל חֲבִירוֹ אִין לוֹ קִרְקֵעַ,
עֲקִיבָא מִקְדֵּשׁ שְׁנֵי אֵילֹנוֹת אוֹ שְׁלֹשָׁה
וַיִּפְדּוּ אֲנֵי קִרְקֵעַ לִפִּי חֲשׁבוֹן בְּתוֹר עֵרָה
יָבִיעַ אֵת הַקְדֵּשׁ. מוֹכֵר אֵלֶּיךָ אֵת
שְׁמֵי אֲמֹרִים בְּמוֹכֵר ב' אֵלֶּיךָ מִשְׁמֵי

יין מוכר במקדשו, שלא הקדיש בו
רא ליה נמי דמכל וכל הוי מקדיש בעין רעה, דהיבא דמקדיש אילן — לא
סב, ב' עד שבא רבי עקיבא אצל רבותיו שברדום ושנאה להם; רבי יהושע
והאי "במה דברים אמורים במזכר" כו' — רבנן דרבי שמעון קאמרי ליה.
גבור לרבי דרבי עקיבא, כדן חזין. **אף מקדיש נמי בעין רעה** מקדיש —
אמר ליה רבי שמעון דמקדיש את השדה הקדיש חרוב משום יניקת שדה
ות לפניו, וקשיא לרב הונא. ומיהו, דרבי שמעון נמי קשיא ידידיה אדרידי כה
רב הונא, ומתכוין להעמיד קשיא ראשונה שתי' ר' הונא ואמר: רבי ש
אלא גרס, דמשמע שמתכוין ההמאי להקשות דרבי שמעון אדרבי שמעון, ד
לא שייך כדדייקתין מדקאמר הואיל וניזקין כו', דאם כן, מאי האי דקאמר הו

1 וסִתְּרָא דְמִשְׁייר טַיִף קִרְקַע בְּהַדִּי אִילָן, מְדַמְשִׁיר
2 כַּפֵּא לְרַבִּי עֲקִיבָא, דִּישׁ לֹו דָרָךְ בִּשְׂקָהָ בּוֹר דְּחוּת.
3 צִוְּקוּ: מְדַשְׁטָא לִיהִ טַעַם דְּנִחּוּת לְשִׁיזוּרָא אִילְבָּא
4 אֵל דְּנִחּוּת לְשִׁיזוּרָא מְהַדִּי לְרַבְנָן קִרְקַע בְּהַדִּי
5 אִילָן, כִּמוּ דְּרַבִּי בְּהַדִּי בּוֹר. **וְאִתִּי** אֲהַלְטוּת
6 שְׂבִינִתִּי, כִּמוּ דְּנִחּוּת אִילְטוּת סָרְקָא. וּמִשּׁוּם אִתּוּן
7 אִילְטוּת לֹא חֲשִׁבְנָן לְהוּ רִצּוּפִין, דְּכִינן שֶׁאִין
8 טוּעִינָם פִּירוּת עֲמוּדִים לְעִיָקָ טַיִף מִן הַשָּׂא,ר
9 כִּדְמַרְמִין בִּדְמוּכֹר אֵת הַסִּפִּינָה: יְדִה אִרִּיס
10 בְּיָנִינָם מְהוּ כִּי, אֲמַר לִיהִ: קְנִי, עֲקִיבָא: דְּלֹא
11 חֲשִׁיבִּים הֵמָּה. **אֲלֵא** פִּשְׁטָא אִרְשִׁיבָא: דְּרַבְנָן
12 וְקִסְרִי בִּי הִזְבִּי: דְּמוּכֹר בִּי – אֲבַל כְּרִבִּי עֲקִיבָא
13 לֹא מְצִית לְאוּקְמוּהָ, דְּהָא דְּכִינן דְּנִחּוּת לְעִין יִפֵּה
14 בְּמוּכָר, אִיתִי לִן לְמִמַּר מְדַקְשִׁיז עֵצָא פִּתְּ טַיִף
15 מְקִדִּישׁ. אֲבַל הַשְׁתָּא דְּסִבְרָנָן, דְּלֹא נִחְתִּי כִּלְל
16 בְּמוּכָר לְעִין – פִּתְּ, אֲתִי שְׁפִיר, דְּלִית לִיהִ בְּהַקְדֵּשׁ
17 נִמְנִי עֵץ פִּתְּ.

מְדַמְּכֵר בְּעֵין רֵעָה מוֹכֵר מִקְדָּשׁוֹ מִמִּי בָעֵין
רֵעָה הוֹנֵא. דְּמִשְׁכָּל – פִּרְשֵׁי רַבִּי
שְׁמוּאֵל: דְּפִרְחָא לֵרֵב הוֹנֵא. וְהָבֵא אֲשֶׁם דְּרֵב שְׁמַעְתָּן סִכְר
כִּרְבָּן, וְאִפְּלוּ לֵב הוֹא מְשִׁיר קִרְקֵעַ כְּשִׁמְשִׁיר
חֲרֹב, דְּקִאֲמֵר דִּינֵק מְשֻׁדֵּה הִקְשֵׁי, וְהָא דְּקִאֲמֵר
“אֵלֵא קִשֵׁי”, פִּירֻשֵׁהּ – קִרְשֵׁי אֵלֵא דְּמִרְבִּי שְׁמַעְתָּן
לֵרֵב הוֹנֵא, תְּשִׁי לֵב דְּרֵבִי שְׁמַעְתָּן אֲרֵבִי שְׁמַעְתָּן
נִפְשֵׁה, וְהִכִּי מְבִי לְמַמְרֵן כִּרְבָּן, וְתִתְּהֵי דְּחֹתֵל
לְמִימֵר “לִישְׁעִימִךְ”. וְעוֹד: דְּמַעֲקִירָא פִּרְחָא: אִי
כִּרְבָּן – וְהִשְׁתָּא וְדִשְׁחִיר קִרְקֵעַ הַדִּי אִילֻנֹת
לִירוֹעַ. וְפִשְׁטָא לְדִרְבָּנָן מִי לֵב הוֹנֵא
קִרְקֵעַ, וְהָא רַבִּי שְׁמַעְתָּן כִּרְבָּן מְכִירָא לֵב הוֹנֵא

31 ל, אלא אורבה בא לקים דבין חראשנים, הא
32 אקאמו: ומי מצית מוקבת רבי שמעון רבי עקיבא:
33 כן פשיטא דמשיח ארעא. כדקאמר לעיל. ואם כן
34 אקאמו רבי שמעון דניק משה הקדש? אלא עמי
35 יר, אם כן אתי שפיר נמי חזקא: ודא קאמר:
36 דרב הונא אפילו רבי עקיבא, דלדידה גמא —
37 ללא קשיא, הכי פירוש: ואלא קשיא דרבי שמעון
38 כן אדרבי פירש: ולא פריך אלא לרב הונא. דאי
39 משמעון אקאמו שמעון. אלא משום דאמר רב הונא
40 דרבי שמעון אורביו שמעון, דדון דסבר רבי
41 קדש. אבל אי אמרת דאי נפלי לא דון שחול להו,
42 קום ניקי משה הקדש, דבין דאי נפלי חל הקדש
43 שו חרוב וסוך בחור, דהוינן דקאמר "ואלא
44 חל חר שחול להו", חרש קדש לזוכתה אמאי
45 דש: **ומשיח** ארעא — פירש רבני שמואל לרבי
46 דסבר דבעין רעה מקדיש, אי לאו מהאי דקתני:
47 ושמיח ארעא. ולמאי פרישית גמי "בזכות הבתים"
48 וקדש, מודלא קתני ברישא דפרודא וחורו ופרדי —
49 ואם שפשיטא לך דלרבנן דמשיח, לעיל אקאמו רבי
50 חזקא דרבי משיח

הכי
ש מקומו. ורבי שמעון אליבא דמאן — מרבותיה;
רבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון רבי נחמיה בר,
לרבי שמעון, כי הכי חפליגו רבנן ורבי עקיבא
למאן אל מצית לתרורי לעיל רבי שמעון אליבא
ש, ולא שריי ארעא לעצמנו לרורח ההורבא, אלא
דין לקמן, לדעיל אמר עין יפה גבי הקדש, והבא
ן חרבי עקיבא, ואנו העמודא דלית ליה הא דרבי
שמעונין ליה עין רעה והלכך משייר ארעא גבי
א קשיא בר? אלא לרב הונא מקשיא, כדפרישית.
והיו

הבי גרסינן: ואילו רבי יהודה רבי שמעון הקדוש ואחר כך מת אביו כשדה אחוזה דמיא — ולא גרסינן "היבא דמת אביו ואחר כך הקדישה לא צריך קרא", דשפיר צריך קרא לכך. אלא רבי יהודה רבי שמעון דידעי מסברא דהוא הדין הקדישה ואחר כך מת אביו — משום דאולי בטר פדיון. אלא ב"השולח" (גיטין מו, א) גרסינן ליה, והוספויס טעו וכתבו גם כן.

קרא אשכחו ודרשו — הבי נמי הוה מצי למודעי דבהא פליגי: רבי יהודה רבי שמעון סברי: קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ולא איצטרך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה, דהא לגמרי הוה שדה אחוזה, דהא בחיי האב לא היה לו כי אם פירות. ולא איצטרך קרא אלא להקדישה ואחר כך מת אביו, ולא משום דאולי בטר פדיון. ורבי מאיר סבר כקנין הגוף דמי, ואיצטרך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה, שלא ירש כלום, דמעיקרא נמי היתה שלו. והבי הוה בעי לאוקמי פלוגתא בסוף "השולח" (שם).

לדבריהם רדבנן — ולא מצי למימר דסברא דנפשיה קאמר, דהא לדידיה אפילו הקדיש אילו לא הקדיש קרקע, כדקתני ברייתא, כל שכן דלא הקדיש עם השדה קרקע הצריך לאלו, כדפרישית לעיל.

הדרן עלך המוכר את הבית

וְאֵלָא קָשָׁא: הוּאִיל וְיוֹנָקָן מִשְׁדֵּה הַקֹּדֶשׁ אֵלָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבְּנָן קָאָמַר לְהוֹ: לְדִידִי, כִּי הֵיכִי דְמוּכַר בְּעֵזֶן רַעָה מוֹכֵר, מִקְדִּישׁ נִמְי בְּעֵזֶן רַעָה מִקְדִּישׁ, וְשִׁינְרִי מִשְׁיִר. לְדִידִיכּוּ, אֹדְרוּ לִי מִיְהָא דְלֵא הַקֹּדֶשׁ אֵלָּא חָרוֹב הַמְּוַרְכָּב וְסָדֵן הַשְּׁקֵמָה. וְאִמְרִי לִיה רַבְּנָן: לֹא שָׁנָא. כִּמְאִי אוֹקִימַתָּא לָהּ? כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן; אִימָא סִיפָא: וְלֹא עוֹד, אֵלָּא אֲפִילוּ הַקֹּדֶשׁ אֵת הָאֵילָנוֹת וְחוֹר וְהַקֹּדֶשׁ אֵת הַפְּרָקָע, כִּשְׁהוּא פוֹדָה - פוֹדָה אֵת הָאֵילָנוֹת בְּשִׁוְיָהּ, וְחוֹר וְפוֹדָה בֵּית יוֹרֵעַ חוֹמֵר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשִׁים שְׁקָל כֶּסֶף; וְאִי רַבִּי שְׁמַעוֹן, לִיזִיל בְּתֵר פְּדִיּוֹן וְנִפְרָקוּ אֲנָב אֲרַעֲיָהּ, דְּהָא שְׁמַעֲיָן לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאִילוּ בְּתֵר פְּדִיּוֹן דְּתֵנְיָא: מַגֵּזִן לְלוֹקֶחַ שְׂדֵה מֵאֲבִיו וְהַקֹּדֶשׁ וְאַחַר כֵּךְ מֵת אֲבִיו, מַגֵּזִן שְׂתֵּהָא לְפָנָיו כִּשְׂדֵה אַחוּזָה? תְּלַמְדוּ לומר: "וְאִם אֵת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אַחוּזָה", שְׂדֵה שְׂאִין רְאִיָּה לְהֵיחָד שְׂדֵה אַחוּזָה, יֵצֶתָה זוֹ שְׂרָאִיָּה לְהֵיחָד שְׂדֵה אַחוּזָה, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אומר: מַגֵּזִן לְלוֹקֶחַ שְׂדֵה מֵאֲבִיו וְמֵת אֲבִיו וְאַחַר כֵּךְ הַקֹּדֶשׁ, מַגֵּזִן שְׂתֵּהָא לְפָנָיו כִּשְׂדֵה אַחוּזָה? תְּלַמְדוּ לומר: "וְאִם אֵת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אַחוּזָה", שְׂדֵה שְׂאִיָּה שְׂדֵה אַחוּזָה, יֵצֶתָה זוֹ שְׂהִיָּה שְׂדֵה אַחוּזָה; וְאִילוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הֵיכָא דְּמֵת אֲבִיו וְאַחַר כֵּךְ הַקֹּדֶשׁ לֹא צָרִיכִי קְרָא, כִּי אֲצִטְרִיךְ קְרָא - הֵיכָא דְּהַקֹּדֶשׁ וְאַחַר כֵּךְ מֵת אֲבִיו, מֵנָּא לָהּ? אִי מֵהָא קְרָא, אִימָא: לְכַדְרֵי מֵאִיר הוּא דְּאֵתָא אֵלָּא, לֹא מִשּׁוּם דְּאִילוּ בְּתֵר פְּדִיּוֹן? אֲמַר רַב נַחֲמָן בִּר זַחָק: לְעוֹלָם בְּעֵלְמָא רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא אִילוּ בְּתֵר פְּדִיּוֹן, וְהֵכָא קְרָא אֲשַׁכְחוּ וְדָרוּשׁ: אִם כֵּן, לְכַתּוּב קְרָא: "וְאִם אֵת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא אַחוּזָה", אִי נִמְי: "שְׂדֵה אַחוּזָה", מֵאִי "אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אַחוּזָה"? אֵת שְׂאִיָּה רְאִיָּה לְהֵיחָד שְׂדֵה אַחוּזָה, יֵצֶתָה זוֹ שְׂרָאִיָּה לְהֵיחָד שְׂדֵה אַחוּזָה. אֲמַר רַב הוֹנָא: חָרוֹב הַמְּוַרְכָּב וְסָדֵן הַשְּׁקֵמָה - תּוֹרֵת אֵילָן עָלָיו וְתּוֹרֵת קֶרֶקַע עָלָיו, תּוֹרֵת אֵילָן עָלָיו, דְּהֵיכָא דְּאֶקְדִּישׁ אוֹ יְבִין שְׁנֵי אֵילָנוֹת וְהָאִי - יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע; תּוֹרֵת קֶרֶקַע עָלָיו, דְּלֵא מוֹדֵבֵן אֲנָב אֲרַעָא. וְאִמַּר רַב הוֹנָא: עוֹמֵר שֵׁשׁ בּוֹ סֵאתִים - תּוֹרֵת עוֹמֵר עָלָיו וְתּוֹרֵת גְּדִישׁ עָלָיו; תּוֹרֵת עוֹמֵר עָלָיו, דְּשֵׁנִי עוֹמְרִים שְׁכָחָה, שְׁנִים וְהוּא - אֵינֶן שְׁכָחָה; תּוֹרֵת גְּדִישׁ עָלָיו, דְּתַנְּנָן: עוֹמֵר שֵׁשׁ בּוֹ סֵאתִים, שְׁכָחוּ - אֵין שְׁכָחָה. אֲמַר רַבָּה בִּר בִּר הִנֵּה אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ: חָרוֹב הַמְּוַרְכָּב וְסָדֵן הַשְּׁקֵמָה - בָּאֵנוּ לְמַחְלֻקַּת רַבִּי מִנְחֵם בִּר יוֹסִי וְרַבְּנָן. וְלִמָּא:

דאולינן בכל הקדשות בטר שעת פדיון כקנין כל דבר, שאין לוקחין את החפץ אלא לפי שווי בשעת מקח. שהיא שדה אחוזה — בשעת שהקדישה. דאילו לא מת אביו — היתה חזרת ביובל לאביו, כדכתיב "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו". ועתה כשמת אביו — הרי היא לו שדה אחוזה ויחזור לו ביובל. אבל הקדישה ואחר כך מת אביו — סבירא ליה לרבי מאיר דאינה כשדה אחוזה. לכדריב' מאיר הוא דאמא — דמרביי אחד אין לך לרבות אלא ההוא דדמי טפי לרביי. אלא [ואן] משום דאולי מסברא בשעת פדיון, ומפריש ליה לקרא לפי דעתו. קרא אשכחו — דמרבי ליה בהדיא. אבל בעלמא נידול גבי שעת הקדש לחומרא, ובין קדשו אילנות לדמיא — אין לנו להפסיד הקדש. אם כן — כדריב' מאיר, דלא ריבה הכותב בדין שדה אחוזה, אלא מת ואחר כך הקדיש. הבי גרסינן: לכתוב קרא אשר לא שדה אחוזה מאי משדה — דהכי משמע קרא: ואם את השדה מקנה שאינה מקנת שדה אחוזה. אבל אם היא שדה אחוזה מקנת. דהיינו הקדישה ואחר כך מת אביו, דכמעט קני היא בכלל שדה אחוזה בשעת הקדש. שהרי יכול להיות שדה אחוזה אם ימות קודם היובל. ולעולם בטר שעת הקדש אויל. יש לו קרקע — בדין הקנה שלשה אילנות בתוך של חבירו, דחשיביתו לא תגרע כחו. דלא מיוזבן אבא איעא — כדתנן במתניתין, ואם היו שני אילנות והאי חרוב — האילנות מכוּרין, והאי אינו מכוּר. ומשום רישא נקט סיפא. תורת עומר עליו — כשיש עמו שנים מצטרפין לשלשה עמרים, ולא הוה שכתה. שני עומרים שכתה שלשה אינן שכתה — בספרי מפיק ליה מהאי קרא "ושכתה עומר בשדה" (דברים כד) — ולא גדיש. וגם עומר שיש בו סאתים מפיק ליה התם מדרבנן "לקחתו" — למעטוי האי דאינו ניקח בפעם אחת יפה. תורת גדיש עליו — דאפילו כשהוא לבדו אינו שכתה, כדדרשינן בספרי: "עומר" — ולא הגדיש. חרוב המורכב וסדן השקמה — אם קודש בכלל שדה אם לא — באנו למחלוקת רבי מנחם ברבי יוסי ורבנן. דלרבנן קדשי, בדעין יפה מקדיש, כדתנן במתניתין. ורבי מנחם ברבי יוסי כרבי שמעון, בדעין רעה מקדיש. ואפילו חרוב שיונן מן השדה לא קדיש, בדעין רעה כל כך הקדיש את השדה, ובפרישית לעיל רבי שמעון לדבריהם ורבנן קאמר ליה כו. והבי הוה שמייע ליה ריש לקיש מרביתו, דרבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה כרבי שמעון.

ובימא

והיינו דקפרינן: ואלא קשיא הואיל ויונקן כו'. כמו וליטעמין, אדמקשינן לרב הונא — תקשי דרבי שמעון אדרבי שמעון, דהכא שמעינן ליה בעין רעה מקדיש, ולעיל קאמר הואיל ויונקן כו', דמשמע: הכל הקדיש בעין יפה ולא שיר קרקע לחרוב שלו הבי גרסינן: אלא רבי שמעון לדבריהם רדבנן כו' — ושניאן הוא דקא משני, דלא תקשי למאי דאמר רב הונא ואפילו לרבי עקיבא כו', ולא תקשי נמי דרבי שמעון אדרבי שמעון כו'. מקדיש נמי בעין רעה מקדיש — דאפילו במה שהקדיש משיר לעצמו, ובין דלא הקדיש חרוב ושקמה — לא הקדיש נמי קרקע הצריך לו. כמו גבי מוכר ושיר אילנות לפניו יש לו קרקע אפילו לרבי עקיבא, כמו שאמר רב הונא, וכל שכן לרבנן. אלא לדידכו — דאית לכו בעין יפה יותר מדאי גבי הקדש, אפילו להקדיש בור וגת שאינם בכלל שדה — די היה לכם אילו עשיתם מקדיש במוכר לרבי עקיבא, למימר ביה עין יפה לגבי מאי דמקדיש בהדיא, כגון המקדיש את השדה הקדיש כל הקרקע כולו בעין יפה, ולא שיר מן הקרקע כלום לצורך חרוב שלו — נמצא יונק מן הקדש, וקודש. אבל בור דודו ושוברו וכל הנך דאמרן לעיל דאינן בכלל שדה — לא ליקדשו, שהרי אין דעתו להקדיש יותר ממה שהוא מפרש ואמר ליה רבנן לא שנת — כלומר, לא חשו לדבריה. דהא קאמרי "הקדיש את כולך", דמדמו ליה לנותן מתנה שנותן ומקדיש בעין יפה כל מה שבשדה, הואיל ושירי בגיה דשרה פורתא. ומהשתא מיתוקמא מיליתא דרב הונא אפילו כרבי עקיבא, כדאמרן מעיקרא. לזיל בטר שעת פדיון — דהא עכשיו הכל קדוש, אילנות שדה קרקע, וחבל קרוי שדה. דהא שמעינן ליה כו' — וסברא בעלמא דהא. והכי משמע ליה קרא: "ואם משרה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכו", עכשיו, בשעת פדיון — "בית דר" חומר שעורים" וגו'. המקדיש — שדה מקנה פורדו בשווי, כדכתיב בהדיא בפרשה. אבל בשדה אחוזה קצב הכותב: ורע חומר שעורים בחשמיים שקל כסף. ואחר כך מת אביו — וכל שכן אם מת אביו תולה ואחר כך הקדישה, דבשעת הקדשה כבר היתה שדה אחוזה ממש. כשדה אחוזה — לפדותה בסעל ופנדיון לשנה. ואם את שדה פקנתו וגו' — וספיה דקרא: ונתן את הערברך. שדה שאינה ראויה — בשעת הקדש להיות שדה אחוזה הוים למלחה, דאין שלקחו מאתו. אי נמי, מאביו ולא מת קודם היובל. וקא סלקא דעתך השתא דקרא לא כמר דייק ולא כמר דייק, אלא לפי סברת דבריון מפרשים התפוס. דסבירא ליה לרבי שמעון דאולינן בכל הקדשות בטר שעת פדיון כקנין כל דבר, שהיא שדה אחוזה — בשעת שהקדישה. דאילו לא מת אביו — היתה חזרת ביובל לאביו, כדכתיב "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו". ועתה כשמת אביו — הרי היא לו שדה אחוזה ויחזור לו ביובל. אבל הקדישה ואחר כך מת אביו — סבירא ליה לרבי מאיר דאינה כשדה אחוזה. לכדריב' מאיר הוא דאמא — דמרביי אחד אין לך לרבות אלא ההוא דדמי טפי לרביי. אלא [ואן] משום דאולי מסברא בשעת פדיון, ומפריש ליה לקרא לפי דעתו. קרא אשכחו — דמרבי ליה בהדיא. אבל בעלמא נידול גבי שעת הקדש לחומרא, ובין קדשו אילנות לדמיא — אין לנו להפסיד הקדש. אם כן — כדריב' מאיר, דלא ריבה הכותב בדין שדה אחוזה, אלא מת ואחר כך הקדיש. הבי גרסינן: לכתוב קרא אשר לא שדה אחוזה מאי משדה — דהכי משמע קרא: ואם את השדה מקנה שאינה מקנת שדה אחוזה. אבל אם היא שדה אחוזה מקנת. דהיינו הקדישה ואחר כך מת אביו, דכמעט קני היא בכלל שדה אחוזה בשעת הקדש. שהרי יכול להיות שדה אחוזה אם ימות קודם היובל. ולעולם בטר שעת הקדש אויל. יש לו קרקע — בדין הקנה שלשה אילנות בתוך של חבירו, דחשיביתו לא תגרע כחו. דלא מיוזבן אבא איעא — כדתנן במתניתין, ואם היו שני אילנות והאי חרוב — האילנות מכוּרין, והאי אינו מכוּר. ומשום רישא נקט סיפא. תורת עומר עליו — כשיש עמו שנים מצטרפין לשלשה עמרים, ולא הוה שכתה. שני עומרים שכתה שלשה אינן שכתה — בספרי מפיק ליה מהאי קרא "ושכתה עומר בשדה" (דברים כד) — ולא גדיש. וגם עומר שיש בו סאתים מפיק ליה התם מדרבנן "לקחתו" — למעטוי האי דאינו ניקח בפעם אחת יפה. תורת גדיש עליו — דאפילו כשהוא לבדו אינו שכתה, כדדרשינן בספרי: "עומר" — ולא הגדיש. חרוב המורכב וסדן השקמה — אם קודש בכלל שדה אם לא — באנו למחלוקת רבי מנחם ברבי יוסי ורבנן. דלרבנן קדשי, בדעין יפה מקדיש, כדתנן במתניתין. ורבי מנחם ברבי יוסי כרבי שמעון, בדעין רעה מקדיש. ואפילו חרוב שיונן מן השדה לא קדיש, בדעין רעה כל כך הקדיש את השדה, ובפרישית לעיל רבי שמעון לדבריהם ורבנן קאמר ליה כו. והבי הוה שמייע ליה ריש לקיש מרביתו, דרבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה כרבי שמעון.

ובימא

בבא בתרא דף עב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שלישי) רלט

מקנתו אשר לא משדה אחותו יקדיש; ופסוק זה נדרש שרק שדה
מקנה שאין ראוייה בשעת הקדשה להיות אחר כך שדה אחוזה דינה
כשדה מקנה; יצא זה – שדה שקנה מאביו והקדישה ואחר כך מת
האב, שבשעה שהקדישה היתה ראוייה להיות אצלו בשעת פדיון
כשדה אחוזה מחמת הירושה; שהרי היא נפדית כשדה אחוזה,
דבר רבי יהודה דברי שמעון. רבי מאיר אומר, הפסוק לא בא ללמד
שם הקדישה קודם שמת אביו הרי היא כשדה אחוזה, אלא בא
ללמדנו מנין ללוקח שדה מאביו, ומת אביו, ואחר כך הקדיש אותה
הבן, מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה, תלמוד לומר 'ואם את שדה
מקנתו אשר לא משדה אחותו', ופסוק זה נדרש שרק שדה שאינה
שדה אחוזה בשעת הקדשה, הרי היא 'שדה מקנה'; יצא זה
שהקדישה אחר שמת אביו, שהיא היתה שדה אחוזה בשעת
הקדשה, שדינה כשדה אחוזה. מדייקת הגמרא: ואילו רבי יהודה
דברי שמעון חלקו על רבי מאיר וסברו דהיא דמת אביו ואחר כך
הקדישה הבן, לא צריכי קרא – פסוק ללמד שנחשבת כשדה
אחוזה, ולכן פירשו רבי אצמירי קרא – שהפסוק נצרך רק היום
ההוא הקדישה הבן ואחר כך מת אביו. מבררת הגמרא: מנא להו – מנין
להם שגם כאשר הקדישה הבן ואחר כך מת האב נחשבת כשדה
אחוזה, אי מהאי קרא – אם מאותו פסוק, הלא אימא לבדדי מאיר
הוא דאמא – שבא ללמד רק כרבי מאיר, שמת האב ואחר כך
הקדישה הרי היא כשדה אחוזה, ומנין להם לחדש יותר מזה. אמא
לא – האם אין טעמם משום שהבינו מסברא דאולי בתי פדיון –
שהולכים אחר שעת הפדיון, ולכן פירשו שהפסוק בא ללמדנו,
שאף אם הקדישה ואחר כך מת האב הרי זו שדה אחוזה, כיון
שבשעת הפדיון היתה ראויה להיות שדה אחוזה.
ומאחר ומבואר בברייתא זו שלדעת רבי שמעון יש ללכת אחר
שעת פדיון, יקשה, איך אפשר להעמיד את הברייתא לעיל
כדבריו, הרי שנינו בסופה שאם הקדיש את שלושת האילנות בזה
אחר זה וחזר והקדיש גם את הקרקע צריך לפדות את האילנות
בפני עצמם ואת הקרקע בפני עצמה, ולפי רבי שמעון שהולך אחר
שעת הפדיון היה די לפדותם כאחד, לפי שעתה בשעת הפדיון
קדושים הקרקע עם האילנות שבה כאחד, והכל נקרא 'שדה
אילן'.
דוחה הגמרא ומיישבת: אמר רב נחמן בר יצחק, לעולם בעלמא –
באמת בכל מקום דבי יהודה דברי שמעון לא אולי בתי פדיון – אינם
הולכים אחר שעת פדיון, והקא בנידון הברייתא, קרא אשכחו
ידרוש – מצאו משמעות בלשון בפסוק ודרשוהו, שהוקשה להם
אם בן דברי רבי מאיר, שרק בהקדישה אחר מות אביו דינה
כשדה אחוזה, לכתוב קרא 'ואם את שדה מקנתו אשר לא אחוזה',
אי נמי – או 'אשר לא שדה אחוזה', ודי בכך כדי ללמדנו שאם
בשעה שהקדישה היתה גם שדה אחוזה אין דינה כשדה מקנה,
אלא מאי – מזה שנאמר 'אשר לא משדה אחוזה', אלא לשון
'משדה' מתפרש 'מקצת שדה'; ובא הכתוב שרק את שאינה ראוייה
להיות כלל שדה אחוזה, היא נחשבת כשדה מקנה הנפדית בשווייה,
אך יצא זה שהקדישה ואחר כך מת אביו, שהיא היתה שדה
אחוזה בשעת פדיון, והרי היא נפדית כשדה אחוזה.
אגב ששנינו בברייתא לעיל (ע"ע) שמקדיש שלשה אילנות בבת
אחת, הקדיש עמהם את הקרקע הנצרכת לינייתם, מביאה
הגמרא מימרא של רב הונא השייכת לענין זה, ומוסיפה על כך
עוד מימרא בעין זה בענין אחר: שנינו לעיל (ד"ט), שהמוכר את
השדה לא מכר עמה את החרוב המורכב וסדן השקמה, מפני
שחשובים הם משאר אילנות ואינם בכלל השדה. אמר רב הונא,
חירוב המורכב וסדן השקמה, תורת ודין אילו עליו ותורת קרקע
עליו, תורת אילו עליו לענין דהייבא דאקדיש או יבין – באופן
שהקדיש או מכר שני אילנות רגילים והאי – ויחד עמהם הקדיש
או מכר חרוב או שקמה, יש לו לקונה גם את הקרקע הנצרכת
לינייתם, כדן הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו, שאף שהם
חשובים משאר אילנות, מכל מקום חשיבותם אינם מגרעת כוחם.

המשך בעמוד רמד

מוסיפה הגמרא להקשות סתירה בדברי רבי שמעון עצמם: ואמא
עד שאנו מקשים על התירוצו בדעת רב הונא, קשיא סתירה בדברי
רבי שמעון עצמו, שהרי בברייתא כאן שנשנית כדעת רבי שמעון
מבואר, שהמקדיש שני אילנות או שלשה בזה אחר זה, לא הקדיש
קרקע שתחתיהם, משום שבעין רעה מקדיש, ואילו בברייתא
לעיל (ע"ע) אמר רבי שמעון שאם שייר חרוב ושקמה לעצמו, הם
קדושים ואילו יונקין משדה הקדש, ומוכח מכך שלא שייר עמהם
קרקע יניקתם לעצמו, ומבואר שבעין יפה מקדיש.
מבארת הגמרא באופן אחר את דברי רבי שמעון לעיל (ע"ע),
ומתרצת בכך גם את הסתירה בדבריו וגם את הקושיא על רב
הונא. מתרצת הגמרא: אמא מה שאמר רבי שמעון בברייתא לעיל
שלא כלל בהקדשתו אלא את החרוב והשקמה משום שיונקים
מהקדש, אין כוונתו שכך היא שיטתו, אלא לבריהם דרבנן קאמר
להו – אמר זאת לרבנן שהולכים עליו שכן צריך להיות הדין לפי
שיטתם, וכך אמר להם, לדעת בי חייב – כמו דמוכר בעין
רעה מוכר, מקדיש נמי בעין רעה מקדיש, ואפילו במה שהקדיש
שיירי משירי לעצמו כל מה שנצרך לו, וכיון שלא הקדיש את
החרוב והשקמה שייר לעצמו גם כשדה שהקדיש את חלק הקרקע
הנצרך להם, אבל לדעתם – לדעתם שבעין יפה הוא מקדיש, אזו
לי מיהא – תודו לי מכל מקום דאין ענין יפה יותר ממוכר לדעת
רבי עקיבא, ולכן לא הקדיש עם השדה אמא את חרוב המורכב
וסדן השקמה, שהרי כיון שענין יפה אינו משייר את קרקע יניקתם,
ונמצא שהם יונקים משל הקדש ולכן כלל אותם, אבל אין ענין
יפה יותר מדאי לכלול בהקדשו אפילו בור גת ושובך שאינם בכלל
השדה, ומדוע אתם סוברים שכולל אף את הבור והגת בהקדשו.
ואמרי ליה רבנן, לא שניא – אין הבדל בין בור וגת לבין חרוב
ושקמה, מפני שלדעתם מקדיש ענין יפה כמו נותן מתנה, ודעתו
להקדיש כל מה שבשדה אף שאינו שייך לשדה אלא מעט. ונמצא
לפי תירוצו זה, שאפשר לחזור ולפרש את דברי רב הונא כפי
סברתה הגמרא בתחילה (לעיל ע"ע), שמה שאמר שהמוכר קרקע
ושייר שני אילנות לעצמו משייר עמהם את הקרקע שתחתיהם
דבריו נכונים אפילו לרבי עקיבא, שהרי רבי שמעון עצמו סובר
שמקדיש בעין רעה מקדיש ומשייר לעצמו קרקע, ואין החרוב
והשקמה יונקים משדה הקדש, ואין צורך להעמיד שרבי שמעון
אמר כרבי עקיבא.
הגמרא חוזרת להקשות על מה שפירשו שהברייתא לעיל (ע"ע) גבי
פדיון הקדש נשנית כדעת רבי שמעון. מקשה הגמרא: במאי
אוקמינא לה – היאך העמדת את הדין השנוי ברישא של ברייתא
זו, שהמקדיש שני אילנות או שלשה בזה אחר זה לא הקדיש
קרקע, דברי שמעון, הרי זה לא מתקיים עם הסיפא של אותה
ברייתא, שכן אמא סיפא, ולא עוד אלא אפילו הקדיש את שלושת
האילנות בזה אחר זה וחזר והקדיש את הקרקע, בשחזא פודה מן
ההקדש, פודה את האילנות בשווייה, וחזר ופודה את הקרקע לפי
חשבון בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, שכיון
שהאילנות והקרקע לא הוקדשו באותו זמן, הרי הם שני הקדשות
שנפדים כל אחד לעצמו. ומעתה קשה אי ברייתא זו כרבי שמעון
היא, מדוע זה נחשב כשני הקדשות, לילול בתי – נלך אחר שעת
פדיון, שבשעה זו קדושים הקרקע עם האילנות שבה, והכל נקרא
'שדה אילן', ויפדו – ויפדו האילנות אנא ארעיהו – אגב הקרקע
שלם, ולא יצטרך לפדותם בפני עצמם, דהא שמעינן ליה לרבי
שמעון דאילו בתי – שהולך אחר שעת פדיון, והיכן שמענו כן,
דתינא בברייתא, הדנה במקדיש באופן מסוים, אם הוא כהקדש
'שדה אחוזה' (ושדה שירש אותה) שפדים אותה לפי חשבון בית
זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, או כשדה מקנה' (ושדה
שקנה אותה) שנפדית בשווייה. מנין ללוקח שדה מאביו, והקדישה,
ואחר כך מת אביו, והבן ירש אותה, מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה,
שידינה להפדות לפי חשבון בית זרע חומר שעורים, ולא כשדה
מקנה שנפדית בשווייה, תלמוד לומר (ויקרא כב כ) 'ואם את שדה

1 שואלת הגמרא: מדוע ריש לקיש הביא שרבי מנחם ברבי יוסי
2 חולק, וליקא – הלא יש לו לומר, באנו למחלוקת רבי שמעון ורבנן,
3 ויתחדש מדבריו שרבי שמעון עצמו סובר שאף החרוב והשקמה
4 אינם בכלל ההקדש, ואילו את דבריו במשנה שהחרוב והשקמה
5 כלולים אמר לדעת רבנן. משיבה הגמרא: הוּא קא משמע לן – ריש
6 לקיש בא להשמיענו יותר, דאף רבי מנחם ברבי יוסי ברבי שמעון
7 סבירא ליה.

הדרן עלך המוכר את הבית

פרק חמישי – המוכר את הספינה

10 לאחר שביאר התנא בפרק הקודם דרכי מכירת קרקעות במה
11 נקנים ומה נכלל בכלל המכר, מוסיף התנא לבאר דרכי מכירת
12 מטלטלין ומה נכלל במכירתם.

משנה

13 המוכר לחבירו את הספינה ולא פירש אלו מכלי תשמישי הספינה
14 כלולים במכירה זו, מכר את התורן – מוט גבוה שפורסים עליו את
15 מפרשי הספינה, ואת הנס – מפרש הפורש על תורן הספינה כדי
16 להוליכה עם הרוח, ואת העיזין – ברזל כבד שמשליכים מהספינה
17 לקרקעית הים כדי להעמידה על מקומה, ואת כל המנהיגין אותה
18 – משוטי הספינה, שדברים אלו הם מעיקר תשמישי הספינה
19 ונכללים בה אפילו כשלא פירש בן בשעת המכירה. אבל לא מכר
20 בכלל הספינה לא את העיזים שיש לו לבעל הספינה ועשויים
21 להנהיגה ולשאר צרכיה, ולא את המרצופין – שקים גדולים
22 שמניחים בתוכם את הסחורה, ולא את המנהיגין – הפרקמטיא
23 שיש בתורן הספינה, לפי שאלו אינם מעיקר תשמישתה ואינם
24 נכללים בה. ברם זה לא נאמר אלא כשמכר סתם, ואולם בזמן
25 שאמר לו הוּא וְכָל מה שבתוכה הריני מוכר לך, הרי כולן מכוּרין.

גמרא

26 מבארת הגמרא: מהו תורן, איסקריא – מוט גבוה שקשורים בו את
27 מפרשי הספינה. וכן הוא אומר – מביאה הגמרא ראייה ש'תורן'
28 הוא המוט הגבוה שמעמידים בראש הספינה, שנאמר (יחזקאל כו ה)
29 'אִרְיוּ מִלְּכָנֻן לְקָחוּ לַעֲשׂוֹת תֵּרֶן עֲלֶיהָ', ותורן זה הדרך לעשותו מארו
30 או מאילן גבוה.
31 מבארת הגמרא: מהו נס, אדרא – יריעת בד שפורסים על תורן
32 הספינה כדי להוליכה ברוח. וכן הוא אומר, ש'נס' הוא מפרש
33 שפורסים על תורן הספינה, שנאמר (שם כו ה) 'שֵׁשׁ בְּרִקְמָה מִמְּצָרִים
34 הָיָה מִפְּרִשָּׁה לְהִיּוֹת לָךְ לָנֶס', ומפרש זה הדרך לעשותו מפשטים
35 וקנבוס שהם מיני בגד.

36 מבארת הגמרא: מהו עיזין, תני רבי תימא אלו עיזינין שלה – ברזלים
37 כבדים שקשורים בחבלים לספינה, ובשצירין להעמידה משליך
38 אותם לקרקע הים ומעכבים אותה שלא תזוז לכאן ולכאן. וכן הוא
39 אומר, ש'עיזין' הוא לשון עיכוב, שנאמר (רות א יא) 'הֲלֹחַן תִּשְׁבְּרֶנָּה
40 עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הַלֶּחָן תַּעֲנֶנָּה לְבָלִיל הַיּוֹת לְאִשׁ'.

41 מבארת הגמרא: מהו מנהיגין, אומר רבי אבא אלו המשוּמִין שלה –
42 מוטות עץ שהמלחים משתשים בהם את הספינה. ואף על פי שאינם
43 מחזירים לספינה כחורן ועוגן, עם זאת מאחר והם מעיקר
44 תשמישי הספינה נכללים במכירתה. וכן הוא אומר (יחזקאל כו ה)
45 'אֵלוֹנִים מִקֶּשֶׁן עֲשׂוּ מִשׁוּמִיָּהּ', הרי שמנה הנביא את המשושים בכלל
46 תשמישי הספינה. ואיבעית איתא מהקא, ויורדי מאניתייהם כל
47 תפשי משוּמִין' (שם כו טו).

48 הגמרא מביאה ברייתא שמפרשת דברים נוספים שהם בכלל
49 מכירת הספינה: תני רבנן, המוכר את הספינה בסתם, מכר את

50 האיסקריא – כבש שדרכו עולים לספינה ויורדים ממנה, ואת בור
51 הימים שבתוכה – מקום שהיו נותנים בו מים מתוקים לשתייה
52 ליושבי הספינה.

53 רבי נתן אומר, המוכר את הספינה מכר את המיצית – ספינה קטנה
54 הקשורה לספינה הגדולה שדרכה עולים ליבשה. סומכוס אומר,
55 המוכר את הספינה מכר את הדוניית – ספינה קטנה הקשורה
56 לספינה הגדולה והדייגים יורדים אליה כדי לצוד דגים. אמר רבא,
57 ביצית היינו דוניית – רבי נתן וסומכוס לאותה ספינה התכוונו ולא
58 פליגי, אלא שרבי נתן בכלל את הנה – בן בבל, ששם הימים והנהרות
59 נמוכים אצל שפתם ועל כן היו צריכים לספינה קטנה כדי לעלות
60 בה ליבשה מהספינה הגדולה, ולכך קארי לה לספינה זו 'ביצית',
61 כדאמר אינשי – כשם שנוהגים האנשים לקרוא לספינות כאלו
62 'ביציתא דמיאשן' – ספינות של נהר מישן' והוא נהר קטן שלא
63 היה יכולים לנוע בו אלא בספינות קטנות. ואילו סומכוס דבר (בן)
64 ארץ ישראל הוא, שהימים שבה עמוקים אצל שפתה והספינה
65 היתה מגיעה עד הגדה, לא היו צריכים לספינה קטנה כדי לעלות
66 ליבשה, והיו משתמשים בספינות אלו רק כדי לצוד בהם דגים,
67 ולכך הוי קארי לה 'דוניית', כדכתיב (עמוס ד ב) 'וְאֶחָרִיתֶיךָ בְּסִירוֹת
68 דוֹנָה' – סירות קטנות העשויות לצוד דגים.

69 רבה מביא מעשיות שונות מנפלאות הבורא כדי להודיע לכל
70 בראי עולם 'מה רבו מעשיך ה'!' ומהן כדי להודיע מתן שכרן של
71 צדיקים לעתיד לבא. אמר רבה, אשתעי לי נחתי וקא – סיפרו לי
72 יורדי הים, הוּא נָלָא דמטבע לספינה – אותו גל שרוצה להטביע את
73 הספינה, מיתחדי כי צוציתא דנירא חיוורתא ברישא – נצוצות של
74 אש לבנה נראים על ראשו של הגל, והוא מלאך החבלה המוביל.
75 ובכדי להינצל ממנו, מחיני ליה באלותא דחקיק עליה – מכים אותו
76 במקלות שחקוק עליהם 'אחיה אשר אחיה יה' ה' צבאות אמן אמן
77 סלה', וניח – ועל ידי כך נח מועפו.

78 אמר רבה, אשתעי לי נחתי וקא, בין נלא לנלא תלת מאה פרסי –
79 בין גל לחבירו שי מרחק של שלש מאות פרסאות, ויקא דנלא
80 תלת מאה פרסי – גובה כל גל הוא שלש מאות פרסאות. ויקא
81 דקא הוּא אוליין באורחא – פעם אחת הלכתי בדרך, ודליני נלא –
82 והשליך אותי הגל לגובה רב, עד דחיני כי מרבעתיא דבוקבא ויקא
83 – עד שראיתי את מקום משכנו של הכובכ הקטן ביותר, ותיא לי
84 כמכור ארבעין גרין בורא דתריקלא – והיה נראה לי שטוח, כשטח
85 מקום זריעת ארבעים כור של זרעי חורל, ויא דליני מסף הוּא
86 מקליני מהכליה – ואם היה משליך אותי לגובה רב יותר הייתי
87 נשרף מחמת ההבל היוצא מהכובכ.

88 ולפי שראה אחד הגלים שהגביה חבירו לגובה רב, היה סבור
89 שיצא חוץ לשפת הים ושטף את העולם, ורמי לה נלא קלא
90 להכרתה – הרים הגל את קולו ושאל את הגל האחר, תכירתי,
91 שבת מידי בעלמא דלא שטפתיה דניתי אנא ונאכדיה – האם
92 השארת מקום בעולם שלא שטפת אותו בכדי שאני אבוא
93 ואחריבו. אמר ליה פוק חו' גבורתא דמריך – צא וראה מה כחו של
94 בורא העולם, שהרי מלא חוטא חקא ולא עברי – שאינו נותן לי
95 לצאת ולהתפשט יותר ממקומי אפילו מלא חוט מן החול של שפת
96 הים. ומביאה הגמרא ראייה שאין לים רשות להתפשט על היבשה,
97 שנאמר (ירמיה ה כב) 'הֲאוֹתִי לֹא תִירָאוּ נָאם ה' אִם מִפְּנֵי לֹא תַחֲלוּ
98 אֲשֶׁר שִׁמְתִי חוֹל גְּבוּל לִים חָק עוֹלָם לֹא יַעֲבְרֶנָּה וגו' והמו גליו ולא
99 יעברנהו'.

100 אמר רבה, לדידי חוי לי – ראיתי את הורמן בר לילית (שם שדן) כי
101 קא רהיש אקופיא דשורא דמחזא – שרץ על שורות שיני החומה
102 העיר מחזא, ורהיש פרשא כי רביב חיותא מתתאיה – ותחת
103 החומה רץ פרש הרוכב על סוס, ולא יכיל ליה – לא יכל השד
104 להזיקו, ואף על פי שהשד רץ בכל כחו והתפרש לעומתו רץ לפי
105 תומו, הקדוש ברוך הוא שמר עליו שלא ינזק.

106 וקא דקא – פעם אחת, הוּא מסקנאן ליה תרתי בודנייתי – היו שתי
107 פרידות ועל כל אחת מהן היה מונח אוקף, וניימן – והיו הפרידות
108 עומדות

בבא בתרא. המוכר את הבית – פרק רביעי דף עג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמא רש"י

וליאט מחלוקת רבי שמעון ורבנן – והוה שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו. כדאמרן לעיל. דאי ממתניתין הוה אמינא דבחרבו ושקמה מודי להו. כדקתני בהדיא: אלא חרוב המוכר כו', שמעון דבחרבו וסדן מודי להו רבי שמעון לרבנן. הא קא משמע לן כו' – הא עדיפא לאשמועינן. דהחיא דרבי שמעון ממילא שמעינן ליה לדבריהם דרבנן קאמר להו. כדדייקנן מבריתא לעיל. הדרן עלך המוכר את הבית.

משנה המוכר את הספינה – סתם. תורן ונס ועונין – אבל המנהיגין – בגמרא מפרשי. עבדים – שיש לו לבעל הספינה להנהיגה ולשמור פרקמטיא שלו שבתוכה. מרצופין –

לחת בתוכן האנתיק, דהיינו פרקמטיא של ספינה. כדמפרש בגמרא. וכל הני נמי ליתגוהו בכלל הקדש, שאם הקדיש את הספינה – לא הקדיש את אלו, מולא קתני לה בפירקין דלעיל. והיינו טעם, דכל הני דחשיבנא בפירקין דלעיל – בית המרחץ בית הבד ועיר ושרה – כולוהו מקריקע ניהו, וכל הני דחשיב לא מכר בטלים קצת אנבן לגבי הקדש ומתנה וחלוקת אחין. אבל הני דהאי פירקא – מטלטלי ניהו, לא שנא מכר ולא שנא מתנה והקדש – כולן שוין בהנהו דלא מכר, שכשם שלא מכר כמו כן לא הקדיש ולא נתן. **גמרא** אסקריא = מש"ט. שפורשין עליו את החילון בראש הספינה. וכן הוא אומר **אורי מלבנון כו'** – ראיא לדבר דתורן דמתניתין היינו אסקריא. שהאסקריא מתאר או מאילן גבוה עושין אותה. **אדרא** – הוא החילון שפורסים על התורן להוליך את הספינה ברוח. ויליא בלעז. וכן הוא אומר – דהיינו אדרא. שעשו מפתשים וקבוס, מין בגד. עונינן = אנקיש של ברזל, ומשליכין במים להעמיד הספינה במקום אחד. וכן הוא אומר – דיעוין דמתניתין לשון עכוב הוא. כדכתיב "הלחן תענה", כמו תעשנה, תתעכבו מלהנשא לבעל. אלמא, עונין דמתניתין היינו עיון. משושות – שקורין ריימ"א. שמשוטטין בן את הספינה. וכן הוא אומר **אלונים מבשן עשו משושיך** – בספינה מיירי. ביחזקאל, וקחשיב תשמישי הספינה וכליה. ומדקחשיב המשוטות – שמע מינה דיער תשמישי הספינה הן. וגמרינן בכלל הספינה. והלכך אמרינן ד"כל המנהיגין דמתניתין אתא לרבייהו. כל תופשי משוט – אלמא, עיקר הספינה על ידי שתופסין משוטות. דסלקא דעתך אמינא חבלים המושכן הספינה ליהו עיקר מנהיגין, אבל משוטות לא מיודבני, קא משמע לן. **אפכלה** – כבש של הספינה שעליו בו, ולשון יון הוא. וכן פירש רבינו חננאל רב האי. **בור המים שבתוכה** –

ולקמא: מחלוקת רבי שמעון ורבנן – הא קא משמע לן, דרבי מנחם ברבי יוסי פרבי שמעון סבירא ליה.

הדרן עלך המוכר את הבית

המוכר את הספינה – מכר את התורן ואת הנס ואת העונין, ואת כל המנהיגין אותה. אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיק; ובזמן שאמר לו "היא וכל מה שבתוכה" – הרי פולן מכורין. גמרא תורן – אסקריא, וכן הוא אומר: **"אורי מלבנון לקחו לעשות תורן עליו"**. גם – **אדרא**, וכן הוא אומר: **"שש ברכמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס"**. עונין – תני רבי תינא: **אלו עונינן שלה, וכן הוא אומר: "הלחן תשברנה עד אשר יגדלו הלחן תענה לבלתי היות לאיש"**. מנהיגין – אמר רבי אבא: **אלו המשוטין שלה, וכן הוא אומר: "אלונים מבשן עשו משושיך"**. ואי בעית אימא, **מחכא: "וורדו מאנתיקה כל תפשי משוט"**. תנו רבנן: **המוכר את הספינה – מכר את האסקיפה ואת בור המים שבתוכה. רבי נתן אומר: המוכר את הספינה – מכר את הביצית. סוככוס אומר: המוכר את הספינה – מכר את הדוגית. אמר רבא: ביצית היינו דוגית, רבי נתן בכלאה הוה, קארי לה ביצית, כדאמרי אינשי: בוציאיתא דמיאשן, סוככוס, דבר ארץ ישראל, קארי לה דוגית, כדכתיב: "ואחריתכן בסירות דוגה".** אמר רבה, אשתעו לי נחיתין וימא: **האי גלא דמטבע לספינה, מיתחיו פי צוציאתא דנורא חיזורתא ברישא, ומחיונן ליה באלוותא דחקין עליה "איהא אשר אהיה יה ה' צבאות אמן אמן סלה"**, וניתי. אמר רבה, אשתעו לי נחיתין וימא: **בין גלא לגלא תלת מאה פרסי, ורומא דנלא תלת מאה פרסי. וימאן חדא הוה אזלינן באורחא, ודלינן גלא עד דחיונן פי מרבצתיה דכוכבא זוטא, והוויא לי במכור ארבעין גריין בורא דהרדלא, ואי דלינן טפי – הוה מקלינן מהבליה. ורמי לה גלא קלא לחברתה: חברתי, שבקת מידי בעלמא דלא שטפתיה, דניתי אנא וגאבדיה? אמר ליה: פוק חזי גבורתא דמירד, מלא חוטא חלא ולא עברי, שגאמר: "האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתו חול גבול לים חק עולם ולא יעברנהו".** אמר רבה: **לדידי חזי לי הורמין בר לילית, פי קא רהיט אקופיא דשורא דמחוזא, ורהיט פרשא פי רכיבי חיותא מתתאיה, ולא יביל ליה. ומנא חדא הוה מסתגאן ליה תרתין פודניתי וגימין**

אחר

נותנן בו מים המתוקין, לפי שמי הים מלוחין. ביצית דוגית – היינו ספינה קטנה שקשורין לספינה גדולה, וכשרוצין לעלות ליבשה נבנסין באותה קטנה מהגדולה, שהגדולה אינה יכולה להתקרב אל שפת הים מפני עומקה. קוקיט בלעז. ויש לזנוים בוצא. קרוב ללשון העברי. ביציתא דישן – מישן נזר קטן, ואין מהלכין בו אלא בספינות קטנות. ובמסכת שבת אמרינן בפירק "חזקור" (קא, א) **הני ביציתא דמישן כו'**. רבי נתן – מבבל עלה. דוגית – על שם שצדין בה דגים, דקלא היא על פני המים. ואחריתכן בסירות דוגה – בספינות קטנות כקדרות הקריות דוגה, וקלים על פני מים, ויוליכו אתכם מהרה בגלות. **אמר רבה אשתעו לי כו'** – כל הני עובדי דקא חשיב משום "מה רבו מעשיך ה'", ומזן להודיע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא, או לפשר מקראות האמורים בספר איוב המדברים בעופות גדולים ובהמות ודגים גדולים. שכל שיחת תלמידי חכמים צריכה תלמוד. דפטבט – שרוצה לטבוע. **אית ליה ברישא** – שהולך לפניה. **צוציאתא דנורא חיזרתא** – אש לבנה, ומלאך מוסיק הוא. **אלוותא** = מקלות, כמו: לא באלה ולא ברומה, במסכת שבת (סג, א). **אמן אמן סלה** – גרסינן. וניתי – מועפת. בין גלא לגלא תלתא מאה פרסי – ומשום דאמר בסמוך: ורמא ליה גלא קלא לחבריה, איצטריך לאשמועינן דמשל מאות פרסי שמעין קולות לחבריו. **דלינן גלא** – יותר משיעורו גבוה השליכנו למעלה, עד דלקיע. אי נמי, הבאל דרקיע נפיש עד מהלך קרוב לחמש מאות שנה שיש מן הרקיע עד לארץ. מרבצתיה = שכינו. **דוכוכא זוטא** – כוכב קטן שבתקנים. **בירא** – בית זרע ארבעים כור של חרדל, דנפיש משל שאר זרעים. מקלינן מהבליה – נשרפים מחום כוכב. ורמא ליה גלא – נתן קולו, כלומר צעק, כדוגמת "התחם אל תהום קרא". ושמא מלאכים הממונים עליהם הם. שבקת מידי בעלמא כו' – מפני שהגביה כל כך היה כבוד שיצא חוץ לשפת הים ושסף את העולם. ונחריב – מפני עין הדור. **אמר ליה** – גלא לחבריה. **פוק חזי גבורתא דמירד כו'** – כלומר אין לי רשות לצאת. **במלא חוטא חלא** – מלא רוחב חוט איני יכול לצאת מן החול. **שנאמר האותי ונ'** – גמרא קאמר ליה. הורמין – בגין גרסינן, כך שמעתי מאבא מרי. ואני שמעתי: "הורמין" בויין = ש, כדאמרינן בסנהדרין (לט, א) מפלגא דתתא דהורמין. **אקופי דשורא** – על שני החתמה. והאי עובדא. להודיע צדקותיו של הקדוש ברוך הוא, שמרחה על בריותיו ואינו נותן רשות לאלו לחזקן. וגם שלא לצאת בדרך יחיד. ורהיט פרשא – לפי תומו. ולא יביל ליה – שהיה השד רץ ביותר. ומיהו, הפרש לא היה מתכוין לכך. פריגין – שהיה אופק וסרגא נתנין על הפרדות.

אחר

על כל אחד ואחד מאתנו לעשות ככל התלוי בו, וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, ובפרט כשהדברים יוצאים מן הלב שהם נכנסים אל הלב, אף שלפעמים – הפעולה לאחר זמן.

ממכתב ז' ניסן, תשט"ו

רמב"ב בראשית. המוכר את הספינה – פרק חמישי דף עג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

הכי גרסין: לדידי חזי לי אורזילא בר ראמא דהוי כי דר תבור – פירוש: עופר של
ראם הבר. ומתרגמין "עופר האילים" – אורזילא דאילא. וכן בסוף זבחים (ק"ג).
(ב) דאמר התם: בשלמא לרבי יוחנן דאמר לא ירד מבל לארץ ישראל – היינו דקס רימא
התם, אלא לרש לקיש רימא הדיא קס? אמר רבי ינאי: גוראות הכניסו לתיבה. ופריך:
והאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי אורזילא
דבר ראמא דהוי כי דר תבור. ואי גרסין
"אורזילא דימא", היינו דג שבים – אם כן מאי
קשיא ליה? האמרין בפרק קמא דקדושין (יג, א):
לא גמרה על דגים שבים. רבינו תם ורבינו יצחק.
ואפ"ק כופתא – היינו רעי, כדאמר ב"חלק"
(סנהדרין עז, ב): אהמניה ואיתיב בטולא
דכופתא דחמריה. **ודמו** כמאן דמיבסמי –
כמאן משמע כמאן דאמר ב"חלק" (סנהדרין קי,
ב): מתי מדבר שן לחק לעולם הבא.
וגנו

ההיא אקרוקתא דהויה כי אקרא דהגרוניא; ואקרא דהגרוניא כמה הויה? שתין בתי; אתא
תנינא בלעה, אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק יתיב באילנא. תא חזי כמה נפיש חיליה
דאילנא. אמר רב פפא בר שמואל: אי לא הואי התם, לא הימני. ואמר רבה בר בר חנה:
זימנא חדא הוה קא אולין בספינתא, וחזין ההוא פורא דיתבא ליה אכלה טינא באוסייה,
ואדחיהו מיא ושדויהו לגורא. וחורב מיניה שתין מחזין, ואכול מיניה שתין מחזין, ומלחו
מיניה שתין מחזין, ומלאו מחד גלגלא דעיניה תלת מאה גרבי משחא. וכי הדרן לבתר
הריסר ירחי שתא, חזין דהוה קא מנסרי מנרמי מטללתא, ויתבי למכנינהו הנך מחזין.
ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אולין בספינתא, וחזין ההוא פורא דיתבא
ליה חלתא אנביה וקדח אנפא עיליה. סברין יבשתא היא, וסלקין ואפינן ובשלינן אנביה,
וכד חס גביה אחתפיד, ואי לא דהוה מקרבא ספינתא, הוה כבעין. ואמר רבה בר בר
חנה: זימנא חדא הוה אולין בספינתא, וסנאי ספינתא בין שיצא לשיצא דכנארא חלתא
יומי וחלתא ליליותא, איהו בוקיפא ואנן בשפולא. וכי תימא, לא מסנאי ספינתא טובא,
כי אתא רב דימי אמר: כמיהם קומקומא דמיא מסנאי שתין פרסי, ושאר פרישא גירא
וקדמה ליה. ואמר רב אשי: ההוא גילדנא דימא תואי, דאית ליה תרי שיצוי. ואמר רבה בר
בר חנה: זימנא חדא הוה אולין בספינתא, וחזין ההוא ציפרא דקאים עד קרצוליה כמיא
ורשיה פרקיע, ואמרין: ליבא מיא, ובעין לחות לאקורי נפשין, ונפק בת קלא ואמר לן:
לא תיחזוהו הבא, דנפלת ליה חציצא לבר נגרא הא שב שני ולא קא מטיא אארעא, ולא
משום דנפשי מיא אלא משום דרדפי מיא. אמר רב אשי: והוא זי שדי הוא, דכתיב:
"ויזי שדי עמדי". ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אולין במדברא, וחזין הנחו
אנזי דשמיט גדיהו משמניהו וקא נגדי נחלי דמשחא מתותיהו. אמינא להו: אית לן
בגדינו חלקא לעלמא דאתי? חדא דלי גדא, וחדא דלי אממא. כי אתאי לקמיה דרבי
אלעזר, אמר לי: עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין. (סימן): כעפרא דתכילתא מרקתיה
עקרבא לסלתיה) ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אולין במדברא, ואיתלוי
בהדן ההוא טייעא דהוה שקיל עפרא ומורח ליה ואמר: הא אורחא לדוכתא פלן, והא
אורחא לדוכתא פלן. אמרין ליה: כמה מרחקין ממיא? ואמר לן: הבו לי עפרא. ויתבין
ליה, ואמר לן: תמי פרסי. תנינן ויתבין ליה, אמר לן: דמרחקין תלתא פרסי, אפכית ליה,
ולא יכילית ליה. אמר לי: תא אחי לך מתי מדבר. אולי חזיתיהו ודמו כמאן דמיבסמי

אתרי גישרי דיונג – שם אותו הנחל. והיו תרוקן זה מזה, והיה מדלג
מפרדה זו לפרדה זו. תרתי כסא דחמרא – שניהם מלאים יין, והיה מוריק
תרוייהו ביחד זה בתוך זה בהדי דקמסוהו, ואינו נשפר אפילו טפה אחת. ואף
על פי שהיה אותו יום רוח סערה, שהיו עולין יורדי הים באניות עד לשמים
ויורדין עד לתומות מכת הרוח – ואף על
פי כן לא נפלה טפה לארץ. יעלו שמים וגו'
– פסוק הוא גבי יורדי הים בספר תהלים.
תני גרסין: שמעין בי מלכא וקמלוהו
– בי מלכא דשידי. שאין דרכו של שד
לדראות לבני אדם, ודרגוהו, מפני שהיה
מגלה סודם. ואית דאמר: בי מלכא – קיסר,
שהיה ירא שלא יטול המלוכות ממנו, שהיה
אותו שד מאדם הבא על השירה, והיה דר
בין האנשים. אורזילא בר יובא – ראם בן
יום אחד, דאווה היום נולד. כי הר תבור
– כן היה גדול. בי מרכתא דרשיה –
מקום נחת ראשו, כששובע על הקרקע.
רמא כופתא – השל רעי, וסבר דרעי
לירדנא לפי שעה, עד שמסתווה המים
מעט מעט. אקרוקתא = צפרדע. באקרא
דהגרוניא – גדול היה כאותו כרך. ואקרא
דהגרוניא כמה הוה שיתין בתי – הגמרא
קאמר ליה, אתא תנינא – רבה קאמר
ליה. פושקנצא = עורב נקבה. באילנא –
על ענף אחד, בדרך העופות. לא הימני
= לא האמנתי. כוורא = דג. אכלה טינא
– שרץ קטן. באוסייה – בנחיריו של
דג כנסו השרץ. ונראה לי דהיינו כלביות,
כדאמרין בעלמא (שבת עז, ב): שלשה
אימות הן: חלש על הגבור, אימת כלבית
על לוחית, ואחיהויה מיא – הירחותו המים
והשליכותו, בדרך ים שאינו סובל דבר מות.
חורב מיניה שתין מחזין – שהשליכו בו
ששים כרכים ושברן כולן, שהיה גדול כל
כן. ואכלו מיניה שיתין מחזין – בעודנו
לח. ומלחו מיניה שיתין מחזין – אחריהם,
שהיו רחוקים משם, ומלחו ממנו ושואוהו
למקומן. מחד תלת מאה גרבי, לשנה אחת
לקחו שמן תלת מאה גרבי. לשנה אחת
הוה מנסרי – לקנות מעצמות הדג אותן
מחזין שהפיל. חלתא אנביה – שהיה חול
נקבץ על גבו. וקדחו – עשבים על החול.
וכברין יבשתא – איי הים הוא. שיצא =
סנפיר. בין שיצא לשיצא – סנפירין בגב
הדג, אחת לצד הראש ואחת לצד הנוב.
איהו בוקיפא – שהיה הולך כנגד הרוח,
ואנן אולין בשפולא, כמו שהרוח חולק.
דמים של ים אינן טובעין, אלא על ידי רוח
הולכין בהן. כמיהם קומקומא דימא –
כשיעור שנחממים קומקומים של מים חמים.
ושדי פרישא גירא – כשהיה שום אדם יורה
בחק ובקשת על שפת הים לארץ, הוה חזין
שדי שיצא – אבל שאר דגים

דקדמה לה ספינתא לגירא. גילדנא – שם דג קטן הוא. כלומר, דג זה הוה מדגים קטנים שבים. תני שיצא – אבל שאר דגים
שבים אין להם אלא סנפיר אחת באמצע הגב. וחזין לחתוא ציפרא כו' – גרסין. אמרין ליבא מיא – היינו סבורין שאינן עמוקים, דואיל ולא קאי במיא אלא עד
קרצוליה חציצא – גרון או מעצר. לבר נגרא – חרש עצים. ולאו משום דרמיקי מיא – מהלך שבע שנים, לא הגיע החציצא לקרקע. אלא משום דרדפי מיא –
מתוך חריפות הנחל לא היה נצלל עדיין, ולא מחמת העומק בלבד. עמדי – ראשו מגיע לרקיע. דשמיט גרפיהו – נופלות נוצה שלחן מרוב שומן. דליא לי נגרא –
הגביהה לי הכנה, רמז: זה חלקך לעתיד לבא. ליתן עליהם את הדין – שבחטאותם מתעבכ משיח, ויש להם צער בעלי חיים לאותן אוזנים מחמת שומן. טייעא – סודר
ישמעאל. והפכין – האי עפרא בהאי עפרא, לנסותו אם היה בקי כל כך. אמר לי – ההוא טייעא: תא ואחוי לך. הכי גרסין: אולין חזיתיהו ודמו כמאן דמיבסמי
וגנו

יש לנו בפנימיות את הכוח שלא להתחשב במיצרים של העולם ולעמוד במסירות נפש על ענייני תורה ומצוות.

משיחת שבת פרשת צו ה'תשי"ד

בבא בתרא דף עג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רמג

אחרי ג'שירי דרונג – על שני גשרים שהיו על הנהר ששמו רוגג, וְשׁוֹאֵר מְהָא לְהָא וּמְהָא לְהָא – והיה שד זה קופץ מהפרדה שבגשר זה לפרדה שבגשר האחר, וְנָקִיט תְּרֵי מִנֵּי דְחִמְרָא בְּיָדֵיהּ – והחזיק בידו שתי כוסות של יין, וּמוֹדִיק מְהָא לְהָא וּמְהָא לְהָא – ובעת הקפיצה היה שופך את היין שבכוס, לכוס האחרת, וְלֹא נִפְסָא נִימוּפְתָא לְאַרְעָא – ולא נפלה לארץ אפילו טיפה אחת, וְזֹאת אף על פי שבאותו היום 'עָלּוּ שָׁמַיִם יָרְדוּ תְּהוֹמוֹת' (תהלים קכ) הָיָה – היתה רוח סערה עד שנוסעי הספינות היו עולים עד לב השמים ויורדים לתהומות מחמת הרוח, ועם זאת לא נשפך מהיין לארץ, עַד דְּשָׁמַעַי בִּי מְלִכּוּתָא וְנִפְלּוּהוּ – עד ששמעו זאת בבית המלך, והרגוהו.

אמר רב, לִידֵי חוּי לִי – ראיתי, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה אֱוִילִין בְּסִפִּינְתָא – ראם ביום לידתו, והיה גדול בעת לידתו עד דָּהָוָה כְּהַר תְּבוֹר – שהיה גדולו כהר תבור. וְהָר תְּבוֹר כְּמָה הָיוּ – ומזו גדולו של הר תבור, אַרְבַּע פָּרְסֵי – ארבעה פרסאות. וּמִשְׁמַכָּא דְצִנְאוּרִיָּה – ושיעור גדול צוארו של ראם זה, תִּלְתָּא פָּרְסֵי – שלשה פרסאות. וְכִי מְרַבְּעָתָא דְרִישִׁיָּה – ובשעה ששובע על הקרקע שיעור המקום שראשו מונח בו הוא פָּרְסָא וּפְלָגָא – פרסה ומחצה. וְרָמָא כּוּפָתָא – והטיל רעי, וְסָכַר לִיהּ לִידֵינָא – והיה בו כל כך, עד כדי שצער הדילוך מימי הירדן, עד שנסמסוהו המים.

וְאִמְרַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, לִידֵי חוּי לִי הָיָה אֶקְרוּקִיתָא וְצַפְרָדְעָא, הָיָה גוֹדֵלָא כִּי ו–ככר ששמו אֶקְרָא דְהִנְרוּנְיָא. וְאֶקְרָא דְהִנְרוּנְיָא כְּמָה הָיָה – מה היה גדולו של אותו מקום, שְׁתֵּינִי פְתִי – כשטח מקום של שישים בתים. אִתָּא תִנְיָנָא, כְּלָקָה – בא תנין ובלע לאותו צפרדע, ולאחריו אִתָּא פּוֹשְׁקִנְצָא – נקבת העורב, וְכִלְקָה לְתִנְיָנָא, וְסָלִיק יְתִיב מֵאֵילָנָא – ועלתה וישבה על ענף של עץ. תָּא חוּי כְּמָה נָפִישׁ חִילִיָּה דְאֵילָנָא – בא וראה כמה גדול כחו של אילן זה שהחזיק הענף שבו משא כה כבד. אִמְרַר רַב פָּפָא בַּר שְׁמוּאֵל, אִי לֹא הָיָה הָתָם לֹא הִמְנִי – אם לא שהייתי שם וראיתי כן, לא הייתי מאמין לכך.

וְאִמְרַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה קָא אֱוִילִין בְּסִפִּינְתָא – פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וְחִוּינָא הָיָה כּוּנְרָא דְתִתְבָּא לִיהּ אֶבְלָה מִינָא כְּאוֹסְתִיָּה – ראינו דג גדול שישב לו על נחיריו שרץ קטן, והמית את הדג. וְאִדְחִוָּהוּ מִיָּא וְשִׁירְיוֹהוּ לְנוּרָא – ומי הים שדרכם שאינם סובלים דבר מזה, דחו והשליכו את הדג לשפת הים, ובעת שנפל על היבשה, חָרִיב מִינָא – הרבו מחמת גדולו שְׁתֵּינִי מַחוּזֵי שישים כרכים. וְהָיָה בשרו רב כל כך עד דאֶבְלָה מִינָא שְׁתֵּינִי מַחוּזֵי – בעוד שהיה לו, אכלו מבשרו שישים כרכים. וְאִף הִרְחוּקִים כִּלְחוּ מִינָא – מלחו מבשרו ונשאוהו למקומם, ואכלו ממנו עוד שְׁתֵּינִי מַחוּזֵי. וְלֹאָא מַחַר גִּלְגָּלָא דְעִינִיָּה תִלֵּת מָאָה גַּרְבֵי מִשְׁתָּא – ומשומן הדג שבעין אחת, מילאו שלש מאות בביתו של שמן, וְכִי תִתְּרוּ לְבֵיתֵי תִרְסֵי רִבְעִי שְׁתָּא – ובשחורנו למקום זה לאחר שנים עשר חדשים, חִוּינָא ו–ראינו דָּהָוָה קָא מְנַפְרֵי מְנַפְרֵי מְטַלְלָתָא – שהיו מנסרים מעצמותיו ובנו מהם סככות לצל, וְיְתִיבֵי לְמַבְנִינָהוּ הִנֵּךְ מַחוּזֵי – וישבו לבנות מחדש את אותם שישים כרכים שנחרבו ממנו.

וְאִמְרַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה קָא אֱוִילִין בְּסִפִּינְתָא, וְחִוּינָא הָיָה כּוּנְרָא ו–(דג) דְּתִתְבָּא לִיהּ תִּלְתָּא אַנְפִּיָּה – שהיה חול נקבץ על גבו, וְקָדַח אֲנָמָא עֵלְיוֹהִי – והיו עשבים צומחים על גבו, עַד דְּסָכְרִין וְיִבְשָׁתָא הָיָה – שחשבו שמוקם יבשה הוא כאיים שבים, וְסָלִיקִין וְאִפִּין וְכִשְׁלִין אַנְפִּיָּה – ועלינו על גבו ואפינו ובישלנו, וְכַד חָם גִּבִּיָּה – כשהתחמם גבו מחמת האש, אִתְּהַפֵּיךְ – התהפך הדג, וְאִי לֹא דָּהָוָה מְקַרְבָּא סִפִּינְתָא הָוָה מְבַעֲרִין – ואילוֹלָא שהיתה ספינה קרובה, היינו טובעים ביים.

וְאִמְרַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה אֱוִילִין בְּסִפִּינְתָא, וְסָנְאִי סִפִּינְתָא בִּין שְׁנֵי לְשִׁינָא לְשִׁינָא דְכּוּנְרָא – והספינה שטה בין שני סנפירי הדג, ומרוב גדולו של הדג היה משך הדילוך זה תִּלְתָּא יוֹמֵי וְתִלְתָּא לֵילֵינָתָא – שלשה ימים ושלשה לילות. וְכַל זֹאת כְּשִׁאֲהוּ בְּקִיפָא כְּשִׁתּוּיָיִן,

– שהדג שט כנגד הדילוך הרוח, ואילו אֲנִי בְּשִׁפּוֹלָא – הספינה הלכה בכיוון מהירות הרוח. וְכִי תִימָא לֹא מִסְנִיָּא סִפִּינְתָא מִכּוּבָא – ואם תאמר שהספינה לא הילכה כראוי ועל כן התעכבה זמן רב, זה אינו, שהרי כִּי אִתָּא רַב דִּימֵי אִמְרַר, כְּמִיתָם קוֹמְקוּמָא דְמִיָּא מְסִנְאִי שְׁתֵּינִי פָּרְסֵי – כשיעור זמן שמחממים קומקום של מים, היתה הספינה שטה שישים פרסה. ועוד הוסיף רב דימי על מהירות הספינה, וְשִׁאֲרִי פָּרְשָׁא נִירָא וְקָדַמָּה לִיהּ – שכשהיה פרש יורה חץ בקשת על שפת הים, היתה הספינה מקדימה את החץ, הרי שעל אף מהירות הספינה היה משך הילוכה שלשה ימים מחמת גדולו של הדג. וְאִמְרַר רַב אֲשִׁי, הָהוּא גִילְדָנָא דִּימָא חֲוָא דְאִיתִי לִיהּ תְּרִי שְׁנִיָּי – דג זה שמו גילדנא, והוא מהדרים הקטנים שבים שיש להם שני סנפירים, מלפנים ומאחור, ברם שאר הדגים שבים שיש להם סנפיר אחד באמצע הגב, גדלים ממנו בהרבה.

וְאִמְרַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה וְיִמְנָא חָדָא הָוָה אֱוִילִין בְּסִפִּינְתָא, וְחִוּינָא הָיָה צִיפְרָא דְקָאִים עַד קַרְצוּלִית מְיָא – ראינו ציפור שעמדה בים ופני המים הגיעו עד הקרסול שלה, וְרִישִׁיָּה בְּרָקִיעַ – וראש הציפור הגיע עד לרקיע, וְאִמְרַרִין לִיכָא מִיָּא – אמרנו בליבנו שהמים אינם עמוקים שהרי לא הגיעו אלא עד הקרסול של אותו ציפור, וְכַעֲיִין לְחוֹת לְאֶקְרוּי נַפְשִׁין – ורצינו לרדת למים לקרר את עצמינו מחמת החום. וְנִפְקַח בַּת קָלָא וְאִמְרַר לֵן לֹא תִיחֲזִיתִי חָקָא – לא תרדו כאן למים, דְּהָא נִפְלִית לִיהּ חֲצִיצָא לְבַר נִירָא הָא שָׁב שָׁנִי וְלֹא קָא מְיָא אֲתִירָא – שהרי לפני שבע שנים נפל גרון של חיש עצים בתוך המים ועדיין לא הגיע הגרון לקרקעית הים. ברם מוסיפה הגמרא: וְלֹאָא מִשּׁוּם דְנִפְשִׁי מִיָּא – הסיבה שהגרון לא הגיע לקרקעית הים אינו משום שהמים מרובים ועמוקים מהלך שבע שנים, אֲלֵא מִשּׁוּם דְרַדְפֵי מִיָּא – שהמים מקלחין בכח וממהרים לרוץ, ולפיכך לא צלל הגרון לקרקעית הים. אִמְרַר רַב אֲשִׁי, הָהוּא – עוף זה, 'וְיוֹ שִׁדִּי' הוּא, דְּכִתְבִי (תהלים ג יא) 'יְדַעְתִּי כָל עוֹף הָרִים וְיוֹ שִׁדִּי עֲמִידִי'.

וְאִמְרַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה קָא אֱוִילִין בְּסִפִּינְתָא, וְחִוּינָא הָיָה אֱוִיוֵי דְשִׁמְשִׁי תִרְסֵי שְׁתָּא – ראינו אותם שנשרו נוצותיהם מחמת רוב השמן שבהם, וְקָא נִגְדִי נַחְלִי דְמִשְׁתָּא מְתוּתִיָּהוּ – ונמשכו תחתם נחלי שומן. אֲמִינָא לְהוּ, אִיתִי לֵן בְּנִיכִי כְלָקָא לְעֵלְמָא דְאִתִּי – האם יש לנו חלק בכם בעולם הבא. חָדָא דְלִי דְנִפָּא – אחד מהאווזים הגביה את כנפו, וְחָדָא דְלִי אֲמָא – והאחר הגביה את ירכו, ונשיגנו נתכוננו להראות חלקים שבהם המוכנים עבור התלמידים חבמים לעולם הבא. כִּי אִתָּאִי לְקִמְיָה דְרַבִּי אֶלְעָזָר אִמְרַר לִי, עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל הַחוּטָאִים לִיתֵן עֲלֵיהֶן אֶת תִּתִּין עַל כֵּךְ שבעוותיהם מעכבים את המשיה, וגורמים צער בעלי חיים לאותם אווזים מחמת שומנם.

(סימן כעשרת דתבילתא מרקתיה עקרבא לסלחיה)

וְאִמְרַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה קָא אֱוִילִין בְּסִפִּינְתָא, וְאִתְּלוּי בְּתֵין הָהוּא מִיָּעָא – התלווה לנו בדרכינו סוחר ישמעאלי, דְּהָנָה שְׁקִיל עֶפְרָא וּמוֹרָחָ לִיהּ – שהיה נוטל מעפר הארץ ומריחה, וְעַל פִּי הַרִיחַ הוּא אִמְרַר הָא אוֹרְחָא לְדוּכְתָא פִּלּוֹ וְהָא אוֹרְחָא לְדוּכְתָא פִּלּוֹ – דרך זו מוליכה למקום פלוני ודרך זו מוליכה למקום פלוני. אֲמִינָא לִיהּ כְּמָה מְרַחֲקִין מְיָא – שאלנו אותו כמה אנו רחוקים ממקור מים, וְאִמְרַר לֵן חָבֵי לִי עֶפְרָא – הביאו לי מעפר המקום ועל ידו אדע לומר. יְהִינּוּ לִיהּ ו–ונתנו לו, וְאִמְרַר לֵן הִמְנִי פָּרְסֵי – על פי הריח אנו מרוחקים מהמים מהלך שמונה פרסאות. תִּנְיָנִי וְיִתְבְּרִין לִיהּ – חורנו ונתנו לו שוב עפר ממקום אחר ושאלנוהו כמה אנו רחוקים ממקור מים, אִמְרַר לֵן דְּמְרַחֲקִין תִּלְתָּא פָּרְסֵי. ורצינו לבדוק האם הוא אכן בקי בדבר זה, וְאִפְסִית לִיהּ – הפכנו והחלפנו עפר זה בעפר זה וחורנו לשואלו מהו המרחק למים, וְלֹא יָכִילִית לִיהּ – ולא יכלנו להסעותו.

אִמְרַר לִי אֲרוּתוֹ סוּחַר יִשְׁמַעְאֵלִי, תָּא אֲחִיו לָךְ מִתִּי מְדַבֵּר – בא ואראה לך את מתי דור המדבר, אֲחִי חִוּינְהוּ – הלכנו למקום שבו הם שכבו, וראיתים, וְדִמּוּ כְּמָאן דְּמִיבְסָמִי – והיו פניהם צהובות כשותיין יין,

רמד בבא בתרא דף עד עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עזו והדר" (ליום חמישי)

47 קא מִשְׁכֵּי קוּמְרָא - וראיתי שני בקעים באדמה, ויצא מהם עשן
48 מחמת חום הגיהנם. שָׁקֵל נִבְכָּא דְעִמְרָא וְאִמְשִׁינָה בְּמִיָּא - לקח אותו
49 סוחר גזית צמר ושרה אותה במים, וְדַעֲצִינָהּ בְּרֹאשָׁה דְרֹמְקָא
50 וְעִיִּלְיָהּ חָתָם - ונעץ את הגיזה הרטובה בראש רומח והכניס את
51 זה באותם בקעים, וְכִי אִפִּיק הָוָה אִתְּרָךְ אֲחִירֹכִי - וכשהוציא את
52 הרומח היה הצמר חרוץ מרוב האש וחום הגיהנם, וזאת על אף
53 שהיתה הגיזה רטובה ושריה במים. הוסיף אותו סוחר וְאָמַר לִי,
54 אֲצִית מֵאֵי שְׁמַעְתָּ - הסכת ושמע את הקול שנשמע מאותו מקום,
55 וְשִׁמְעִית דְּהוּוּ אֲמִירָן - ושמעתי שהיו אומרים, מִשָּׁה וְתוֹרְתוֹ אֵמֶת
56 וְהָן -[ואנחנו] בְּדִאָן. אֲמַר לִי אוֹתוֹ סוֹחֵר, שִׁכְבֵּר נִיסָה וּבִדְק כְּמָה
57 פַּעֲמִים וְרָאָה שְׁכָל תַּלְתִּין יוֹמִי -[בכל ראש חודש] מְהֵרָה לְהוּ נִיהָנָם
58 לְהִכָּא בְּקִשְׁרָא בְּקִלְחָת - מחזיר אותם הגיהנם ומהפך אותם למקום
59 זה כדרך שמהפכים בשר בודד כדי שיתבשל מהר, וְאָמַרִי הָכִי -
60 דום אומרים כך, מִשָּׁה וְתוֹרְתוֹ אֵמֶת וְהָן בְּדִאָן.
61 עוד אָמַר לִי הַסוֹחֵר הִישְׁמַעְאֲלִי, תָּא אֲחִיו לָךְ הִיכָא דְנִשְׁכֵּי אֲרַעָא
62 וְרִיקְעָא אֲהֲרִי - בא והראה לך מקום גבוה, בו נושקים ומתחברים
63 הארץ עם הרקיע זה בזה. וכשהביא אותי למקום זה ראיתי שעשוי
64 כְּמִין חֲלוֹנוֹת חֲלוֹנוֹת, שְׁקֻלָּתָא לְסֻלְחָתָא - נטלתי את סל הלחם
65 שלי, וְאֶתְנַחֲתָא בְּכוֹתָא דְרִיקְעָא - והנחתי אותו בחלון הרקיע,
66 אֲדִמְצִילָנָא - עד שסיימתי להתפלל, בְּעִיְתִיהּ וְלֹא אֲשַׁכְחִיתָהּ -
67 חיפשתי את הסל ולא מצאתיו. אֲמִינָא לִי - אמרתי לאותו סוחר
68 ישמעאלי, אִיכָא נִבְכִי הָכָא - האם יש גבבים במקום זה והם לקחו
69 את הסל. אָמַר לִי, תָּא נִלְגָּא דְרִיקְעָא הוּא דְהִתְרַד - גלגל הרקיע
70 הוא שסובב בכל יום ויום, וחלון זה שהנחת בו את הסל במקום
71 אחר הוא, נָסֵר עַד לְמִתְרָה הָכָא וְנִמְשַׁכְתָּ לָהּ - תמתן עד מחר בעת
72 הזאת שיחזור הגלגל לכאן, ותמצא את הסל.
73 רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתַּעֵי - סיפר, וְיִמְנָא תָּא הָוָה קָא אֲוִלִּין בְּסִפְיָנָתָא -
74 פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וְהוּוֹן הָוָה בְּכוֹרָא דְאַפְּקִיָּה
75 לְרִישִׁי מִיָּמָא - וראיתי דג שהוציא ראשו מהמים, וְדִמְיִן עֲצִינָה
76 בְּתֵרִי סִיחֲרִי - וכל עין דמתה לירח מאיר, וְנִפְסִין מֵאֵי מִתְרִי זִימְתָּה
77 - וניתנו מים משני נחיריו, בְּתֵרִי מְכִיר דְכוֹרָא - כשני נהרות
78 שבסורא.
79 רַב סָפְרָא מִשְׁתַּעֵי - סיפר, וְיִמְנָא תָּא הָוָה קָא אֲוִלִּין בְּסִפְיָנָתָא -
80 פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וְהוּוֹן הָוָה בְּכוֹרָא דְאַפְּקִיָּה
81 לְרִישִׁי מִיָּמָא - וראיתי דג שהוציא ראשו מהמים, וְהוּוֹן לִי קֶרְנִי
82 הָיוּ לוֹ קֶרְנִים, וְחִקִּיק עֲלִיָּה - וחקוק עליהם, אֲנָא בְּרִיתָא קְלָה שְׁכִינָה
83 - אני מהדגים הקטנים שבים, וְהוּוֹינָא תַּלְתָּ מֵאָה פְּרָסִי - וגודלי
84 שלש מאות פרסאות, וְאֲוִלִּנָא לְפִשְׁקָא דְלִיָּוִתָא - ואני הולך לפיו של
85 ליוֹתָן לִמְאֻכְלוֹ שֶׁל יוֹם זֶה. אָמַר רַב אֲשִׁי, תְּהוּא עֵינָא דְיָמָא הוּא -
86 דג זה, הוא מִין עוֹ שֵׁשׁ בִּים, דְּבִחִישָׁא, וְאִית לָהּ קֶרְנִי - שהיא
87 חופרת בים בקרניה לבקש אחר מזונוֹתֶיהָ.
88 רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתַּעֵי - סיפר, וְיִמְנָא תָּא הָוָה קָא אֲוִלִּין בְּסִפְיָנָתָא -
89 פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וְהוּוֹן תְּהִיא קְרִמְלִיתָא - וראינו
90 שֵׁשׁ בָּמִים אֲרָגוֹ, דְּהוּוּ קָא מְקַבְּעִי בָּהּ - שהיו קבועים בו אֲבָנִים
91 טוֹבוֹת וּמְקַלְלוֹת. וְהִתְרִי לָהּ מִיָּי דְכוֹנִר דְּמְכִיר בְּרָשָׁא - וסובבֶהוּ
92 לארגו מיני דגים ששמן כרשא. נְחִית - ירד

1 וְיָנָה אֲפִרְקִיד - והיו שוכבים על גבם ופניהם כלפי מעלה. וְהוּוֹ
2 וְקִיפָא בְּרִפִּית דְּחַד מִיָּיָהּ - וברכיו של אחד מאותם מתי מדבר
3 היה זקוף כלפי מעלה. וְעִיִּל וְעִיִּל מִיָּיָהּ תוֹתִי בְּרִפִּית בִּי רִכִּיב נִמְלָא
4 וְקִיפָא רִימְחִיהּ וְלֹא נִנְעָה בִּיהּ - והיה אותו סוחר מהלך תחת ברכי
5 המת כשהוא רוכב על גמל ורומחו בידו, ועם זאת לא היה נוגע
6 בברכיו מחמת גובהו.
7 מוסיף רבה: סָפְרִי תָּא קְרָנָא דְתַלְתָּא דְחַד מִיָּיָהּ - תתכתי כנף
8 אחד מהתליתות של מתי המדבר כדי לעיין בה איך היתה עשויה
9 וכמה חוטים יש בה, וכשרציתי להמשיך בדרכי, לֹא הָוָה מְסַתְּגִי לִן
10 - הבהמה שרכבתי עליה מיאנה ללכת ולא זזה ממקומה. כשראה
11 זאת אותו סוחר ישמעאלי, אָמַר לִי, דְלִמָּא שְׁקֻלָּתָא מִיָּיָהּ -
12 שמא לקחת חפץ כלשהו מאותם מתיים ומנחתם כן הבהמה ממאנת
13 ללכת. אֲהֲרִי - תחזיר אותה ולאחר מכן הבהמה תלך
14 לדרכה. דְמִיָּיָהּ - כבלה בידיו, דְמִיָּיָהּ דְשָׁקֵל מִיָּיָהּ לֹא
15 מְסַתְּגִי לִי - שמי שלוקח מהם דבר לא יכול להמשיך בדרכו עד
16 שמחזירו. אֲוִלִי אֲהֲרִיתִיהּ, וְהִתְרִי מְסַתְּגִי לִן - החזרתי את הכנף
17 שלקחתי, ושוב יכלנו ללכת. בִּי אֲתָאִי לְקִמְחִיהּ דְרִיקְעָן - כשבאתי
18 לפני החכמים וסיפרתי להם מעשה זה, אָמְרוּ לִי, כָּל מִי שִׁשְׁמו
19 'אָמַר', חֲמָרָא - הרי הוא שוטה כחמור. וְכָל מִי שִׁהוּא 'כֶּר בֶּר הִנֵּה',
20 סִיכָמָא - שהרי לְמֵאִי הִלְכָתָא עֲבִירָתָהּ הָכִי - עבור איזה בירור
21 הלכה לקחת את הכנף, הֲלֹא לְמִידַע - בכדי לדעת אי הלכה בְּרִית
22 שְׁמָא שְׁנוֹתָן בִּכְנַף אַרְבַּעַת חוּטִים, אי הלכה בְּרִית הָלָל שְׁנוֹתָן בִּכְנַף
23 שלשה חוטים, ואם כך, לפני שהחזרת את הכנף למקומו אִיכָּנִי לָךְ
24 לְמִיָּיָהּ חוּטִין וְלְמִיָּיָהּ חוּלִיּוֹת - היה עליך למנות כמה חוטים וכמה
25 חוליות יש בו בכדי לדעת את ההלכה, ומדוע איפה החזרת את
26 הכנף ללא שבדקת.
27 עוד אָמַר לִי אותו סוחר ישמעאלי, תָּא אֲחִיו לָךְ - בא ואראה לך
28 את הַר סִינִי. אֲוִלִי - הלכתי יחד עמו להר סיני, וְהוּוֹן דְּהִתְרָא לִי
29 עֲקֻרָא וְקִיפָא בִּי חֲמָרִי תוֹרְתִי - וראיתי שיש סביב להר עקרבים
30 העומדים בחמורים לבגים. בְּתֵרִי קוֹל שְׁאוּמְרָתָא, אֲוִי לִי
31 שְׁנַשְׁבַּעְתִּי לְהַגְלוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּגְלוּת, וְעִבְדִּי שְׁנַשְׁבַּעְתִּי, מִי
32 מִפֶּר לִי. בִּי אֲתָאִי לְקִמְחִיהּ דְרִיקְעָן - כשבאתי לפני החכמים וסיפרתי
33 להם מעשה זה, אָמְרוּ לִי, כָּל מִי שִׁשְׁמו אָמַר, חֲמָרָא - הרי הוא
34 שוטה כחמור. כָּל מִי שִׁהוּא 'כֶּר בֶּר הִנֵּה', סִיכָמָא - שוטה. לפי
35 שִׁתָּה לָךְ לִוְמֵר מוֹפֵר לָךְ - היה לך להפר שבועה זו ובכך יוכלו בני
36 יִשְׂרָאֵל לְהִיגָל מֵהַגְלוּת. בַּר מוֹסִיפָה הַגְמָרָא אֶת טַעֲמָא שֶׁל רַבָּה
37 בַּר בַּר חֲנָה שֶׁלֹּא אָמַר 'מוֹפֵר לָךְ', וְהוּא כֶּכֶר, דְלִמָּא שְׁבִיעָתָא דְמִבּוֹל
38 הוּא - שמא מה ששמע 'אוי לי שנשבעת' אין הכוונה על שבועה
39 זו של הגלות, אלא על השבועה שנשבע הקדוש ברוך הוא שלא
40 יביא עוד את המבול על הארץ, ושבועה זו לא רצה רבה להפר
41 כדי שלא יחריב את העולם במבול. וְאִילוּ קִבְּלָן סוֹבְרִים אֵין -
42 אם הכוונה על שבועת המבול, 'אוי לי' לָמָּה, אלא על כרחך
43 כוונתו על שבועת הגלות, והצטער על כך משום שבכל צרתם לו
44 צר, ואם כן היה לו לרבה להפר את השבועה.
45 עוד אָמַר לִי הַסוֹחֵר הִישְׁמַעְאֲלִי, תָּא אֲחִיו לָךְ בְּלוּעִי דְקֶכֶר - בא
46 ואראה לך את המקום שנבלעו בו עדת קרח. תְּהִיא תְּרִי בְּיוֹעֵי וְהוּוֹ

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' ב

1 רבי שמעון אומר, המקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב
2 המורכב ואת סדן השקמה. וביארה הגמרא לעיל, שרבי שמעון
3 עצמו סובר שאף את החרוב והשקמה לא כלל בהקדשו,
4 ובמשנתנו לא אמר את דבריו אלא לשיטת רבנן. עתה מביאה
5 הגמרא מִמְרָא בְּנִידוֹן זֶה: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רִישׁ לְרִישׁ,
6 בְּנִידוֹן חֲרִיב הַמְּדֻרָבֵּב וְסָדֵן הַשְּׁקֻמָּה אִם כָּלל אוֹתָם בַּהֲקֹדֶשׁ הַשְּׁדֵה,
7 בְּאִנּוֹ לְמַחְלֻקָּתָא רַבִּי מִנְחֵם (כַּר) [כְּרִי] יוֹסִי וְרַבְּנָן, לפי רבנן קדושים
8 הם בכלל השדה, משום שבעין יפה מקדיש, כפי ששנינו במשנתנו
9 (לעיל שם), ורבי מנחם ברבי יוסי סובר שאינם קדושים, כפי שביארה
10 הגמרא לעיל בדעת רבי שמעון שבעין רעה כל כך הוא מקדיש,
11 שאפילו חרוב היונק הרבה מן השדה אינו קדוש.

1 ואילו תוֹרַת קֶרֶקֶע עָלָיו לַעֲנִין דְלֹא מִדְּבָן אֲנָב אֲרַעָא - שאינו נמכר
2 בכלל השדה מפני חשיבותו, כמו ששנינו לעיל (שם). וְעוֹד אָמַר רַב
3 הוּנָא כַּעֲן זֶה בַּעֲנִין אַחֵר, עוֹמֵר - אגודת שיבולים גדולה שֵׁשׁ בּו
4 שְׁעוֹר סִתְּתִים תְּבוּאָה, תוֹרַת עוֹמֵר עָלָיו וְתוֹרַת דְּרִישׁ עָלָיו, תוֹרַת
5 עוֹמֵר עָלָיו לַעֲנִין דְּשִׁנִּי עוֹמְרִים שִׁשְׁכָּח בְּשֶׁדֶה יֵשׁ לָהֶם דִּין שְׁכָּחָה,
6 שֶׁאִסּוּר לְשׁוֹב לְקַחְתָּם אֲלֵא מִנְחִים לַעֲנִיִּים, אֲךָ אִם שִׁכַּח שְׁנֵי
7 שְׁנֵי עוֹמְרִים רִגִּילִים וְהוּא - ואת העומר הגדול שיש בו סאתים
8 עמהם, אֵינָן שְׁכָּחָה, כִּדִּין הַשּׁוֹכֵחַ שְׁלֹשָׁה עוֹמְרִים רִגִּילִים, שֶׁאֵין
9 לָהֶם דִּין שִׁכְחָה. ואילו תוֹרַת דְּרִישׁ עָלָיו לַעֲנִין מַה דְּתָנִן (פאה פ"ו מ"ז),
10 עוֹמֵר שֵׁשׁ בּו סִתְּתִים, שְׁכָּחָה אֵין שְׁכָּחָה. הרי שדיונו לענין זה כגדיש,
11 שהוא עירמה של עמרִים, שאֵין בו דִּין שִׁכְחָה.
12 שנינו במשנתנו (לעיל ע"א), המקדיש את השדה הקדיש את כולה,

בבא בתרא. המוכר את הספינה – פרק חמישי דף עד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמזה

תוספות

וגו אפרקיד – שהיו שוכבין בפנים צהובות, כשהיו יין. אפרקיד – פניו למעלה, שפיניש בלעז. ועייל טייטא תותי בירכיה ב' – כלומר, ראיתי טייטא שהיה מהלך תחת ברכי הזמז, רוכב על הגמל ודומתו בידו, ולא היה נוגע בו בברכיה. וליכא לפרושי דגובה הברכים כשיעור שיכול טייטא ללכת תחת ברכי הזמז ודומתו בידו ולא היה נוגע בו. דאי

שיעורא קאמר, ולא ממש חזא מנשה – הכי חזא ליה למימרו: ועייל פרשא תותי בירכיה ב', אי נמי: ועייל גברא. שקלי קרנא – כנף השלית, להביאו לפני חכמים, ללמוד ממנו דין ציצית, אי כבית שמאי אי כבית הלל, כדלקמן. ולא חזא מסתגי לן – בהמות שהיונו רוכבין לא היו יכולין לילך. כל אבא חפרא – רבה בר בר חנה רבינו רבי אבא בר חנה, וכמו כן רבינא – כמו רב אבינא. חפרא – כלומר, שטח בחמור. סיכבא – שטח. כדאמרין ב"חלק" (סנהדרין ק. ב.) עבדקן סיכסן, למאי הלכתא – פסקת ליה – משום דבעית למיחוי אי הלכה בבית שמאי, דפליגי במסכת מנחות (מא. ב.) דתנו רבנן: כמה חושין הוא נוחין בית שמאי ואמריב: ארבעה, ובית הלל ואמריב: שלשה. וכמה תחא משולשל ב'. איבעי לך לטיטני חושין וחוליות – מקמי דתיהדרתיה ותתיי ותימא לן. חוליות – שלשה חושין גדיל קרי חוליא, במסכת מנחות. שנשבעתי – מן הגלות. כדכתיב קראי טובא בבבאיים. וחזא – רבה בר בר חנה, סבר: דלמא שבעתא דמבול, דכתיב "אשר נשבעתי מעבור מי נח" וגו' (ישעיהו נד) – אותה שבעה היה רוצה להפר, ויחריב את העולם במבול, ולפיכך לא רצה להפר. ורבנן – דקרו ליה סיכסא, אמרו: אם כן לא היה ליה למימר "אוי לי", אלא משום ד"ככל צרתם לו צר". ביוצי – בקעים, דכתיב "ותבקע הארץ אשר" וגו' (במדבר טז). קיורא – עשן. שקל נבבא דקמרא – לקח גיזת צמר ושרתא במים. איורך איחוריב – אחור גבבי, אף על פי שרויין במים. אציית – הסכת ושמע. שמעית דקאמרי – שהרי ירדו חיים שאולה. כל תלתין יומין – כל ראש חדש. בבשר בקלחת – שמהפכין אותו כדי שיתבשל. חיבא דנשיק אייעא וריקיעא – מקום גבוה היה שם שנשיקין יחד זה לזה. ולא היו סוף העולם, דהא מהלך חמש מאות שנים הוי, וארץ ישראל אמצעיתו של עולם היא כדכתיב (יחזקאל לח) יושבי על טבור הארץ, והיינו מקומה של רבה בר בר חנה. סילתא – סל סלם שלי. דהרי – חזר, כדאמרין בפסחים (צד, ב.) לגלג חזר ומזלות קבועים. אוסיי = נחיריו, לישנא אחרינא: מתרתי וימיה מיא, והיינו נמי נחירי. מברי דסורא – נחרות שבסורא. בריה קלה – במרוצת טקנים שבים. לפיפיה דלוייתן – שיאכלני היום. עייא דיבא – שכל מה שיש ביבשה יש בים, חוץ מן החולדה, שבחשית חולץין (קב, א.) דכתיבא – חופרת בים בקרינה לבקש אוצר מוזנותיה. קרמילתא = ארגו. דשמתי כרשא – כך שמו.

בר

וגו אפרקיד, והוה זקיפא ברפיה דחד מינייהו, ועל מיינא תותי ברפיה פי רכיב גמלא זקיפא רומחיה, ולא נגע ביה. פסקין חדא קרנא דתפלתא דחד מינייהו, ולא הוה מסתגי לן. אמר לי: דלמא שקלת מידי מינייהו? אהדרתיה, דגמירי דמאן דשקל מידי מינייהו לא מסתגי ליה. אזלי אהדרתיה, ותרר מסתגי לן. פי אתאי לקמיה דרבנן, אמרו לי: כל אבא – חמרא, וכל בר בר חנה – סיכבא למאי הלכתא עבדת הכי, למידע אי כבית שמאי אי כבית הלל? איבעי לך למימני חושין ולמימני חוליות. אמר לי: תא אחוי לך הר סיני. אזלי, חזאי דהדרא ליה עקרבא וקיימא פי חמרי חוורתני. שמעתי בת קול שאומרתי: אוי לי שנשבעתי, ועכשיו שנשבעתי מי מפר לוי? פי אתאי לקמיה דרבנן, אמרו לי: כל אבא – חמרא, כל בר בר חנה – סיכבא היה לך לומר: "מופר לך". והוא סבר: דלמא שבעתא דמבול הוא. – ורבנן? אם כן, "אוי לי" למה. אמר לי: תא אחוי לך בלועי דקרח. חזאי תרי ביוצי והווי קא מפקי קומרא, שקל נבבא דקמרא ואמשינה במיא דרעציתה בראשה דרומחא ועייליה התם, וכי אפיק הוה איחרד איחוריב. אמר לי: אציית מאי שמעת, ושמעית דהווי אמרין: משה ותורתו אמת והן בדאין. אמר לי: כל תלתין יומי מוהדר להו יניהם להכא כבשר בקלחת, ואמרי הכי: משה ותורתו אמת והן בדאין. אמר לי: תא אחוי לך חיבא דנשיק ארעא וריקיעא אהרדי. שקלתא לסילתאי אתנהתא בכוותא דריקיעא. אדמצינא בעיתיה ולא אשכחיתה. אמיןא ליה: איכא גנבי הכא? אמר לי: האי גלגלא דריקיעא הוה דהדר, נטר עד למחר הכא ומשכחת לה. רבי יוחנן משתעי: וימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינו ההוא פוורא דאפקיה לרישיה מומא, ודמיין עגיניה פתרי סיהרי, וגפין מיא מתרתי וימיה פתרי מכרי דסורא. רב ספרא משתעי: וימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינו ההוא פוורא דאפקיה לרישיה מומא, והוה ליה קרני וחקיק עליה: "אנא בריה קלה שבנים והוינא תלת מאה פרסי, ואזילנא לפומא דלוייתן". אמר רב אשי: תהוה עיזא דימא הוא, דבחישיא ואית לה קרני. רבי יוחנן משתעי: וימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינו תהוה קרטילתא דהווי קא מקבעי בה אבנים מואבות ומגוליות, והדרי לה מיני דכוורי דמקרי פרשא. נחית בר

היינו שמשמישין בו ציצית ומסלקים אותו מיד, להודיע שקיים מצות ציצית. לפי שהבגר חדש ולא הושם בו ציצית מעולם – צריך להחשיב בו, וכן נהוגים בארץ אשכנז, להחשיב ציצית בטטילת של מת שיחא ניכר שקיים מצות ציצית, ומיד מסידיין.

ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי – ותימנה: דאמאי אין הקדוש ברוך הוא מיפר בעצמו? דהא מסקנן במסכת חגיגה (י, א.) דנדרים יש להן הפרה, מדכתיב "אשר נשבעתי באפי, ודרשינן: באפי נשבעתי וחזוני. אלמא שהוא מיפר בעצמו ואודהאי קשה. דהיאך מיפר לעצמו? והאמרין בפרק "אלו נדרים" (נדרים פא, ב.) "אל יחל דבר" – מיכן להכנס שאין מיפר לעצמו. והא דאמר בפרק "ארבעה נדרים" (שם כג, א.) גבי ההוא קצרא דשרא לנפשיה – לא שרא לנפשיה ממש, אלא כלומר אשכח פיתחא לנפשיה, אבל רבנן שרו ליה. שמוגע

אפרקיד – מכאן אומר רבינו תם דאפרקיד פניו למעלה, ולא כמו שפירש רבינו חננאל בנדה (יד, א.) ובבבכות (יג, ב.) פניו למטה – דאם כן לא היה יכול טייטא לרכוב תותי ברכיה.

פסקין חדא קרנא דתכלתא – משמע הכא שיש ציצית למתים. ויש לדחות: שהיו נכנסין מחיים בקבר. כדאמר במדרש שכל ערב תשעה באב היו הולכין בשוק חיים לתוך קבריהם, והיה בת קול יוצאת ואומרת: הברלו החיים מן המתים. אבל יש להביא ראיה מפרק "התכלת" (מנחות מא, א.) דאמר שמואל: כלי קופסא חייבין בציצית. ומודה שמואל בוקן כשעשאן לכבדו. פירוש: לתכריכים. והדאי שעתא דאי רמינן להו. וכן יש במדרש: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית – לומר לך שדומתים חייבים בציצית. וקשה: דאמרין בפרק "מי שמתו" (ברכות יח, א.) רבי חיאי ורבי יונתן הוו קא שקלי ואזלי בבית הקברות, הוה שדיא תכלתיה דרבי יונתן אקברא. אמר ליה רבי חיאי: דלי כנפך, שלא יאמרו: למורד באין אצלנו, ועבשיו מחרפין אותו. ואי יש למתים ציצית – מאי "מחרפין אותו" דקאמר? ויש לומר: דאף על גב דיש לון ציצית – מכל מקום מחרפין אותו, שמאין עצמן שהן חייבים והמתים פטורים, כדאמר (שבת ל, א.) כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות. אבל קשה על הגמגוג שנהגים להסיר ציצית מטליתות של מתים. ואומר רבינו תם ששמע מוקני לטויר: לפי שציצית עדות הוא שקיים על התורה, דציצית עולה שש מאות ושמונה חושין וחמשה קשרים – הרי תרי, ועבשיו שאין חושבין כל כך – הרי הוא כאילו מעיד עדות שקר. והכי נמי דרשין במדרש: "ועשו להם ציצית לדורותם" – לדור תם. ואומר רבינו יצחק: דבימיהם היו כולן מקיימין מצות ציצית. לפי שהיו לכולן טליתות של ארבע כנפות. ולכן היו עושין להם אף ארבע כנפות, אבל עתה, שאין לכולן בחייהן – אין לעשות כמותן אפילו מי שהיה לו בחייו, שלא לבייש את מי שאין לו. וכענין זה מצינו בפרק בתרא גדרה (נא, א.) בראשונה היו מטבילין כלים על גבי נשים ידות מנות, והתחילו חיות מחבישות בר, ועוד, דאנו סומכין על מסכת שמחות (פרק יב) דאמרין: אבא שאלו בן בטנית צוה את בניה קברוהו תחת מרגלותיו של אבא, והטילו תכלת מאפילוני. פירוש: מטליתו. ויש לברוס: התירה, מדקאמר מאפילוני. ורבינו חיים כן צדק פירש: דאנן קיימא לן כרבי יוחנן, דאמר (נדה סא, ב.) מצות בטילות לעתיד לבא. והדאי דמנחות איידי אליבא דשמואל, דאמר אין בטילות, ולכן צריך שהיה לו ציצית, דעתידין צדיקים שיעמוד בלבושתיהם, ואם יסירו לו הציצית ממותו – נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית. והמודרש נמי אתי כשמואל. והדאי דלקמן: יצתה בת קול ואמרה דביתוהו דרבי תנינא בן דוסא עתידה למישיא בה תכלת לצדיקים לעתיד לבא – אתאי נמי כשמואל. ועוד אומר רבינו יצחק, דהכי פירוש: דהדאי שעתא דאי רמינן להו –

היינו שמשמישין בו ציצית ומסלקים אותו מיד, להודיע שקיים מצות ציצית. לפי שהבגר חדש ולא הושם בו ציצית מעולם – צריך להחשיב בו, וכן נהוגים בארץ אשכנז, להחשיב ציצית בטטילת של מת שיחא ניכר שקיים מצות ציצית, ומיד מסידיין.

ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי – ותימנה: דאמאי אין הקדוש ברוך הוא מיפר בעצמו? דהא מסקנן במסכת חגיגה (י, א.) דנדרים יש להן הפרה, מדכתיב "אשר נשבעתי באפי, ודרשינן: באפי נשבעתי וחזוני. אלמא שהוא מיפר בעצמו ואודהאי קשה. דהיאך מיפר לעצמו? והאמרין בפרק "אלו נדרים" (נדרים פא, ב.) "אל יחל דבר" – מיכן להכנס שאין מיפר לעצמו. והא דאמר בפרק "ארבעה נדרים" (שם כג, א.) גבי ההוא קצרא דשרא לנפשיה – לא שרא לנפשיה ממש, אלא כלומר אשכח פיתחא לנפשיה, אבל רבנן שרו ליה. שמוגע

שמונע לפי של ליתן – ואינו מתערב בכל אותן מים. כדמוכח בבראשית רבה, דקאמר: וכי מעשה נסים הוא? אמר רבי יוחנן: אל תתמה, הדין ירדנה דעבר בימי טבריא ולא מתערב.

ארבעה נהרות הן ירדן ירמון קירומיון ופינה – ואם תאמר: דתנן במסכת פרה (פרק

שמוני משנה י) דקירומיון ופינה

פסולין למי חטאת מפני שהן מי בצים, ומייתי

לה בפרק קמא דסנהדרין (ה, ב), ובין דקרי להו

מי בצים – משמע שאינן נובעין, והבא משמע

שנובעין, דקרי להו נהרות ויש לומר: נהרות

נובעין הן, ולפי שמי בצים מתערבין בהן –

פסולים למי חטאת, לפי שאינן רדופין, מחמת

שמתערבין באנגמם, ואין היותן חיות גמור.

ורבינו תם מפרש דפסולין משום דאין כאן מים

חיים אל כלי, דעבר וטיט מעורב בהן מחמת

שהן מי בצים, ומפסיקין בין מים לכלי.

פליגי

בר אמוראי לאתוהי, ורגש ובעי לשמטיה לאמטיה,

ושדא זיקא דחלא ונחת. נפק בת קלא אמר לן:

מאי אית לכו בהדי קרמליתא דדביתיהו דרבי חנינא

בן דוסא, דעתידיה דשריא תכלתא בה לצדיקו

לעלמא דאתי רב יהודה הינדוא משתעי: וימנא

חדא תוה אולינ בספינתא, וחינון ההוא אכן מוכא

דהוה הדיר לה תנינא, נחית בר אמוראי לאתוהי.

אתא תנינא קא בעי למבדל לה לספינתא, אתא

פישקנצא פסקיה לרישיה, אתהפיכו מיא והוו דמא,

אתא תנינא כחריה שקליה ותליה ליה וחייה. הדר אתא קא בעי בלעא לספינתא, הדר

אתא ציפרא פסקיה לרישיה, שקלוה ליהויה אכן מוכא שרייה לספינתא, הוה הני ציפרי

מליחי בהדן, אוהביניהו עלייהו, שקלוה ופרחו להו בהדה. תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר

ורבי יהושע שהיו באין בספינה, והיה רבי אליעזר ישן ורבי יהושע געור, נודעו רבי

יהושע ונגעו רבי אליעזר. אמר לו: מה זה יהושע, מפני מה נודעו? אמר לו: מאור

גדול ראיתי בים. אמר לו: שמה ענינו של ליתן ראית, דכתיב: "ענינו כעפעפי שחר".

אמר רב אשי, אמר לי הניא בר נתן: וימנא חדא הוה קא אולינ במדברא, והוא

אממא דבשרא בהדן, פתחנא ונקרינא ואנחנא אעשבי, אדמייתנין ציבי חלם אממא,

ומינון כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא, חיונהו להנהו גומרי דהוו קא מלחשי. כי

אתאי לקמיה דאממא, אמר לו: ההוא עישבא – סמתי הוה, הנהו גומרי דריתמא הוו.

"ויברא אלהים את התנינים הגדולים" – הכא תרגמו: אדוילי דימא. רבי יוחנן אמר: זה

ליתן נחש בריח וליתן נחש עקלתון, שנאמר: "ביום ההוא יפקד ה' בהרבו הקשה"

וגו'. (סימן: פל שעה ירדן) אמר רב יהודה אמר רב: פל מה שברא הקדוש ברוך

הוא בעולמו – זכר ונקבה בראם, אף ליתן נחש בריח וליתן נחש עקלתון – זכר

ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה – מחריבין פל העולם כולו, מה עשה הקדוש ברוך

הוא? סירס את הזכר, והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר: "והרג את

התנין אשר בים". ואף בהמות בהרי אלף – זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה –

מחריבין פל העולם כולו, מה עשה הקדוש ברוך הוא? סירס הזכר, וצינן הנקבה ושמרה

לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר: "הנה נא כחו במתניו" – זה זכר, "ואזנו בשרירי כטנו" – זו

נקבה. התם נמי ליסרסיה לזכר וליציננה לנקבה – דיגים פריצי. – ולעביד איפקא – איבעית

אימא: נקבה מליחא מעלי איבעית אימא, פון דכתיב: "ליתן זה יצרת לשחק בו", בהדי

נקבה לאו אורח ארעא. הכא נמי לימלחה לנקבה – פוורא מליחא מעלי, בשרא מליחא

לא מעלי. ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שביקש הקדוש ברוך הוא לבראות את

העולם, אמר לו לשר של ים: פתח פיד וכלע כל מימות שבעולם. אמר לפניו: רבונו

של עולם, די שאעמוד בשלי. מיד בעט בו והרגו, שנאמר: "כבחו רגע הים ובתבניתו

מחז רכב". אמר רבי יצחק, שמע מינה: שרו של ים רחב שמו, ואלמלא מים מכסין

אותו – אין פל ברה יכולה לעמוד בריחו, שנאמר: "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר

קדשי וגו' כמים לים מכסים", אל תקרי "לים מכסים", אלא: לשרה של ים מכסים.

ואמר רב יהודה אמר רב: ירדן יוצא ממערת פמיים. תניא נמי הכי: ירדן יוצא ממערת

פמיים, ומהלך בימה של סיכבי ובימה של טבריא, ומתגלגל ויורד לים הגדול, ומתגלגל ויורד

עד שמונע לפי של ליתן, שנאמר: "יבטח כי יגיה ירדן אל פיהו". מתקין לה רבא בר עופאי: האי בבהמות בהרי אלף פתיב אלא

אמר רבא בר עופאי: אימתי בהמות בהרי אלף בטוחות? בזמן שמונע ירדן בפיו של ליתן. (סימן: ימים גבריא רעב) כי אתא רב

דימו אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יבנה"? אלו שבועה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ

ישראל, ואלו הן שבועה ימים: ימה של טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיכבי, וים אספמאי,

וים הגדול, ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, וירמוק, וקירומיון, ופינה. כי אתא רב דימו אמר רבי יוחנן: עתיד גבריא לעשות

אין שמונע לפי של ליתן, שנאמר: "יבטח כי יגיה ירדן אל פיהו". מתקין לה רבא בר עופאי: האי בבהמות בהרי אלף פתיב אלא

אמר רבא בר עופאי: אימתי בהמות בהרי אלף בטוחות? בזמן שמונע ירדן בפיו של ליתן. (סימן: ימים גבריא רעב) כי אתא רב

דימו אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יבנה"? אלו שבועה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ

ישראל, ואלו הן שבועה ימים: ימה של טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיכבי, וים אספמאי,

וים הגדול, ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, וירמוק, וקירומיון, ופינה. כי אתא רב דימו אמר רבי יוחנן: עתיד גבריא לעשות

אין שמונע לפי של ליתן, שנאמר: "יבטח כי יגיה ירדן אל פיהו". מתקין לה רבא בר עופאי: האי בבהמות בהרי אלף פתיב אלא

אמר רבא בר עופאי: אימתי בהמות בהרי אלף בטוחות? בזמן שמונע ירדן בפיו של ליתן. (סימן: ימים גבריא רעב) כי אתא רב

דימו אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יבנה"? אלו שבועה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ

ישראל, ואלו הן שבועה ימים: ימה של טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיכבי, וים אספמאי,

וים הגדול, ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, וירמוק, וקירומיון, ופינה. כי אתא רב דימו אמר רבי יוחנן: עתיד גבריא לעשות

אין שמונע לפי של ליתן, שנאמר: "יבטח כי יגיה ירדן אל פיהו". מתקין לה רבא בר עופאי: האי בבהמות בהרי אלף פתיב אלא

אמר רבא בר עופאי: אימתי בהמות בהרי אלף בטוחות? בזמן שמונע ירדן בפיו של ליתן. (סימן: ימים גבריא רעב) כי אתא רב

דימו אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יבנה"? אלו שבועה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ

ישראל, ואלו הן שבועה ימים: ימה של טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיכבי, וים אספמאי,

וים הגדול, ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, וירמוק, וקירומיון, ופינה. כי אתא רב דימו אמר רבי יוחנן: עתיד גבריא לעשות

בר אמוראי – אדם שיועד לשוט במים. בעא לשפטיה לאמטיה – שביקש לחתוך יריכו.

רוק ליה חלא – חומץ, וברח מריחו. למשרא ביה – להצניע בו. וחיוני החיא אכן כבא

ליתן המים, והדרא ליה תנינא. הכי גרסינן: אלא הווא תנינא רגש וקבעי למבדל

לספינתא. אתא פושקנצא – עורב נקבה, וקטעיה לרישיה דתנינא. אתהפיכו מיא והוו

דמא מרוב דם, שהיה גדול הרבה. הדר בעי

לטבעיה לספינתא, אתא ההוא פושקנצא

וקטליה, ואויל בר אמוראי ושקליה להחיא אכן

טובה ותלינהו להנהו ציפרי, לנסות אם יחיו,

וחיו ופרחו לקן. בהדה – בהדיא החיא אכן.

נודעו – חדר חדרה. פתחנא ונקרינא – מינה

חלב וגיד הנשה. חלם – שנחברה יחד

במתחלה. סמתי – עשב שמחבר, כדאמרין

"בהמקבל" (כבא מציעא ק, ב) וביאלו טריפות

(חולין נג, א) דעבר ליה סמתי וחי. דריתמא

– רותם, שאין גחליו כבים מהרה. אדוילי דימא

– ראמים שבים. (ורבינו חננאל פירש ליתן).

נחש בריח – הוא ליתן זכר, וזקוף הוא בכריח.

עקלתון – ליתן נקבה, שמקף את כל העולם.

זכר ונקבה בראם – כדכתיב (שעזרז כז) נחש

בריה ונחש עקלתון. מחריבין את כל העולם –

שהיו ליתן ולדות הרבה גדלים, שמחריבין את

העולם. סירס את הזכר – שלא יזקק לשאר

דיגים. אי נמי, דלא ליהוי ליה צער תאות.

שנאמר ויתן את התנין – סיפא דהאי קרא

"ויפקד ה' בהרבו הקשה" (וגו') והוא, ומדלא

כתיב והיהו וכתוב "ויפקד" קדריש הכי. והבי

משמע ליה קרא: יפקדו ה' בהרבו הקשה על

ליתן נחש בריח לעתיד לבא. כאשר עשה אל

ליתן נחש עקלתון. שהרי דרג את התנין אשר

בים מששת ימי בראשית. בהמות בהרי אלף

– פסוק הוא בתהלים במזמור לאסף: כי לי

כל חיותו יער בהמות בהרי אלף – על שם

שורעה אלף הרים בכל יום. כחו בפתיון –

שלא תסיל זרע מימיו. ואזנו בשרירי כטנו –

שלא ילדה. ולעיל מניה כתיב באיוב: "הנה נא

בהמות אשר עשיתי עמך" וגו'. התם נמי –

גבי ליתן, לצננה לליתן נקבה, ואמאי הרגה

דיגים פריצי – ולא מהניא בהו צינן. הכי

גרסינן: ואי בעית אימא כיון דכתיב ליתן ה'

יצרת לשחק בו – ואמרין במסכת עבודה

זהה (ג, ב) שעה רביעית יושב ומשחק עם

ליתן. הכא נמי לימלחה לבחמה נקבה – ומה

בצע להחיותה ולצננה וכלע כל טימות –

כדי שתראה היבשה. די שבעלע מים שלי –

דלחבי כתיב "והים איננו מלא", שכולע אותם.

רגע הים – לשון שבירה. מפני ירחו – שהוא

מוסרת לפי שמת, ולכן היה מסירה. אל תקרי

ליים מכסים – שהרי הים עצמו מים הוא

אימתי בהמות בהרי אלף בטוחות – שלא

ימותו – כל שעה שיצח ירדן לפיו של ליתן,

דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן. כי הוא

– הקדוש ברוך הוא, על ימים יסדה לארץ

ישראל.

קנינא

בפני עצמם, ונחלקו להלן מה הם בריות אלו. **הָאָם** – בבבלי תרומות
 שהם אֲדוּלִי דִּימָא – ראמים שבים, שגדולים מאוד בגופם. ואילו
 רבי יוחנן אָמַר, זֶה לִוְיָתָן זכר הדומה לנחש שהוא זקוף כפרית,
 וְלִוְיָתָן נקבה הדומה לנחש עקלתון – שהוא מתעקל ומסובב את כל
 העולם, שמחמת אורכם מנאם הכתוב בפני עצמם. ומביא רבי
 יוחנן ראיא לדבריו, שְׁנַאמֶר (שעשה כזא) 'בְּיוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' בְּחֶרְבּוֹ
 הַקָּשָׁה וגו' על לִוְיָתָן נחש ברח ועל לִוְיָתָן נחש עקלתון והרג את
 התנין אֲשֶׁר בָּיָם.
 (סִימָן כָּל שְׁעָת יוֹדֵן).
 אָמַר רב יהודה אָמַר רב, כָּל מַה שְׁבָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּעוּלָמוֹ,
 זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאם, וְאֵל לִוְיָתָן נחש בְּרִית וְלִוְיָתָן נחש עקלתון וְזָכַר
 וְנִקְבָּה בְּרָאם, וְאֵל לִוְיָתָן נִזְקָן וְזֶה לִוְיָתָן פְּרִים וּרְבִים, הֵיוּ מְחֻרְבִּין
 כָּל הָעוֹלָם כּוּלָּו מחמת ריבוי ולדותיהם הגדולים. מַה עָשָׂה הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, סִירָם אֶת הַחֶרֶב שֶׁלָּא יוּכַל לְהוֹלִיד ולדות, וְהָרָג אֶת
 הַנִּקְבָּה וּמִלְחָח לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא. שְׁנַאמֶר (שעשה שם) 'בְּיוֹם הַהוּא
 יִפְקֹד ה' בְּחֶרְבּוֹ וגו' על לִוְיָתָן נחש ברח ועל לִוְיָתָן נחש עקלתון
 וְהָרָג אֶת הַתְּנִין אֲשֶׁר בָּיָם, וְהָנִיחַ שִׁנָּה הַכְּתוּב לְשׁוֹנוֹ, שְׁבַתְחִילָה
 כֹּתֵב 'פִּקְדוֹ' שהוא לשון עתיד, ולאחר מכן כֹּתֵב 'וְהָרָג'
 שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ לְשׁוֹן עֶבֶר, וְעַל כִּרְחֹק כּוֹנֵנָה הַכְּתוּב שִׁיפְקֹד ה' בְּחֶרְבּוֹ
 הַקָּשָׁה עַל לִוְיָתָן זָכַר לְעֵתִיד לְבָא, כֹּאשֶׁר עָשָׂה לַנִּקְבָּה הַלּוּיָתָן
 שֶׁהָרָג אוֹתָהּ לֵאחֲרֵי בְרִיאָתָהּ.
 וְאֵל 'בְּהֻמּוֹת בְּחֶרְבִּי אֶחָד' – הוּא שׁוֹר הֵבֶר שֶׁאֵין בָּאָרֶץ גְּדוֹל מִמֶּנּוּ,
 וְהוּא נִזְוֵן בְּכָל יוֹם בְּמַרְעָה שֶׁל אֶלֶף הָרִים, גַּם כֵּן זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאם,
 וְאֵל לִוְיָתָן נִזְקָן וְזֶה לִוְיָתָן פְּרִים וּרְבִים, הֵיוּ מְחֻרְבִּין כָּל הָעוֹלָם כּוּלָּו
 מחמת ריבוי ולדותיהם הגדולים. מַה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, סִירָם
 הַחֶרֶב שֶׁלָּא יוּכַל לְהוֹלִיד ולדות, וְאֵינִן הַנִּקְבָּה שֶׁלָּא תִּתְּאוּה לְזָכַר,
 וְשִׁמְרָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא. שְׁנַאמֶר עַל אוֹתָם בַּהֲמוֹת (איוב מ ט"ז)
 'בְּהֻמּוֹת אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמָּךְ וגו' הִנֵּה נָא כְּחֹ בְּסִתְנִי', זֶה זָכַר שֶׁלָּא
 הוֹרִיעַ מַעֲוֹלָם, וְאֵינִן בְּשִׁרְרֵי בָּסָנוּ, זֶה נִקְבָּה שֶׁלָּא יִלְדֶּה מַעֲוֹלָם,
 שֶׁשֵּׁנִיחַם עֲדִין כּוֹחַם שְׁמוֹר עֲמָהֶם. וְזֶה רִאִיָּה לְדַבְרֵי רַב יְהוּדָה
 שֶׁמִּיָּנִי בַּהֲמוֹת אֵלּוּ לֹא פָּרוּ וְרַבּוּ מַעֲוֹלָם.
 שׁוֹאֲלָת הַגִּמְרָא: הָתָם נִפְּי לִגְבֵי לִוְיָתָן לִסְרָסִיָּה לְזָכַר וְלִצְנִנְהָ
 לְנִקְבָּהּ, וּמִדּוּעַ הֵרָג הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת נִקְבָּת הַלּוּיָתָן. עֲוֹנָה
 הַגִּמְרָא: הָגִים שְׁבִים פִּרְיָ – פְּרוּצִים הֵם יוֹתֵר מִבְּהֻמּוֹת, וְלֹא יוֹעִיל
 צִינוּן בְּכַדִּי שֶׁלָּא יִפְרוּ וּרְבִים, וְעַל כֵּן הֵרָג אֶת נִקְבָּת הַלּוּיָתָן. מַה
 שֵּׁאֵין כֵּן בַּהֲמוֹת שֶׁלָּא פְּרוּצִים כֵּן, דִּי לֹחֵם בְּצִינוּן.
 חֲזוֹת הַגִּמְרָא וְשׁוֹאֲלָת עַל דַּבְרֵי רַב יְהוּדָה: וְלִצְנִיָּה אִיפְכָּא –
 שִׁיְהִירוֹג אֶת הַלּוּיָתָן זָכַר, וְאֵת הַנִּקְבָּה יִסְרֹס. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא:
 אִיפְכָּעִת אִיפְכָּא – אִם תִּרְצֶה תֹּאמַר, שֶׁהוּא מַחֲמַת שְׁנִקְבָּה מִלִּיחָא
 מְעִילָ – שֶׁבִּשְׂרָה טוֹב יוֹתֵר לְסַעֲוֹת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא כִּשְׁהוּא
 עוֹמֵד מִלּוּחַ זִמָּן רַב, לְעוֹמֵת בִּשְׂרָה הַזֹּכֵר. אִיפְכָּעִת אִיפְכָּא, בִּין
 שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁחֵק עַל הַלּוּיָתָן כְּדָתְרִים (תְּחִלָּה קֹדֶם כֹּחַ) 'לִוְיָתָן
 זֶה יִצְתָּה לְשִׁחָק בּוֹ', וְעַל כֵּן הֵרָג אֶת הַנִּקְבָּה וְחִזְקִיָּה אֶת הַזֹּכֵר, שֶׁהָרִי
 בְּחֶרֶב – עַם נִקְבָּה לֹא אוֹרֵחַ אִיפְכָּא – אֵין זֶה מִדְּרַךְ הָאָרֶץ לּוֹמֵר כֵּן.
 לֵאחֲרֵי שֶׁאִמְרָה הַגִּמְרָא שֶׁבִּשְׂרָה נִקְבָּה יוֹתֵר טוֹב כִּשְׁהוּא נִמְלָח
 עוֹמֵד זִמָּן רַב, שׁוֹאֲלָת הַגִּמְרָא: הָאָם נִפְּי לִמְלָחָה לְנִקְבָּה – גַּם כֵּאֵן
 יִהְיֶה אֶת הַנִּקְבָּה שֶׁל שׁוֹר הֵבֶר וְלִמְלָחָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא,
 וּמִדּוּעַ לֹא הִרְגָּה אֵלָּא רַק צִינוּנָה. עֲוֹנָה הַגִּמְרָא: כְּוִינָא מִלִּיחָא מְעִילָ
 – דִּגִּים שְׁבִים טוֹבִים יוֹתֵר כִּשְׁהֵם עוֹמְדִים מִלּוּחִים, בְּרַם בְּשִׂרָא
 מִלִּיחָא – בִּשְׂרָה בַּהֲמוֹת שְׁעוֹמֵד מִלּוּחַ זִמָּן רַב, לֹא מְעִילָ – אֵינוֹ טוֹב
 כֵּל כֵּךְ, וְעַל כֵּן חִזְקִיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַנִּקְבָּה וְצִינוּנָה.
 וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּתַחֲלִילָה הִיָּה כָּל הָעוֹלָם מִלֵּא מִים וְהָאָרֶץ
 הִיָּתָה שְׁקוּעָה בְּתוֹךְ הַמִּים, וּבְשַׁעֲרָה שְׁפִיכָשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְבְרִיאוֹת אֶת הָעוֹלָם וּלְגַלּוֹת אֶת הַיְּבֵשֶׁת, אָמַר לֹא לְשַׂר שֶׁל פָּתַח
 פִּיךְ וּבִלְעַ כָּל מִיּוֹת שְׁבָעוֹלָם וְעַל יְדֵי כֵךְ תִּרְאֶה הַיְּבֵשֶׁת. אָמַר שְׂרוּ
 שֶׁל יָם לְפָנֵינוּ – לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבִינוּ שֶׁל עוֹלָם, דִּי שְׁאִעְמוּ
 בְּשָׁלִי – מִקּוֹם הַחֲלָל שִׁישׁ לִי נִצְרָךְ עֲבוּר הַמִּים שְׁלִי לְהוֹחִיקֶם שֶׁלָּא
 יִפְרְצוּ מִגְּבוּלָם, וְהֵיָךְ אִקְבַּל מִים נּוֹסִפִּים. מִיָּה, בְּעָם בּוֹ הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא בִּשְׂרָה שֶׁל יָם וְהָרִי – הוֹצִיא אֶת רוּחַ חֲיִי וְצִמְצִם נִפְתּוּ

בְּרִי אֲמֹרָאֵי – אָדָם הַמְּלֻמָּד לְשׁוֹט בְּנִהּרוֹת לְאִתּוּיָה – כַּדִּי לְמַשׁוֹת
 אֶת הָאָרֶג מִהֶמֶם, וְיָנֵשׁ – זֶה הֵדָג, וְכַעֲ לְשִׁמְיָה לְאִתּוּיָה – וְרִצָּה
 לְחַתּוֹךְ אֶת יָרִיכוֹ שֶׁל הֵבֶר אֲמֹרָאֵי, וְשִׁירָא וְזָקָא דְחִלָּא וְנִחַת – זָרָק
 עֲלֵיו הֵבֶר אֲמֹרָאֵי נֹד שֶׁל חוֹמֶץ וּבִרְחַ הֵדָג מַחֲמַת רִיחוֹ, וְיִרַד שׁוֹב
 הֵבֶר אֲמֹרָאֵי לְמַשׁוֹת אֶת הָאָרֶג. וְאֵז נֶפֶק בֶּת קָלָא – יִצְאָה בֶּת קוֹל
 מִזְהָמִים וְאָמַר לָהּ מָאֵי אֵיִת לָכוּ בְּחֶרֶב קְרִיִּילִיָּה דְּבִיתָהּ דְּרַבִּי
 חֲנִינָא בְּן דִּיקָא – מַה לָּכֶם לִקְחַת אָרֶג זֶה הַמִּזְעוֹד לֹאשְׁתּוֹ שֶׁל רַבִּי
 חֲנִינָא בֶּן דִּיקָא, דְּעֵתִידָה דְּשִׁירָא תִּכְלָתָא בַּהּ לְצַדִּיקִי לְעִלְמָא דְּאִתִּי
 – שְׁהִיא עֵתִידָה לְהִנִּיחַ בְּתוֹךְ תִּיבָה זֹאת חוֹטֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁתַּעֲשֶׂה
 עֲבוּר צִיצִיּוֹת הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַבָּא.
 רַב יְהוּדָה הִיבְרִיא מִשְׁתַּעֲי – סִיפֵר, וְיִמָּנָה תְּרָא תוֹה אוֹלִיָּן בְּסִפְיָתָא
 – פַּעַם אַחַת הִיִּיתִי מִהֲלָךְ בְּסִפְיָתָא, וְחִוִּיָּן הָהוּא אֶבְן סָבָא – וְרִאִיתִי
 בְּמִים אֶבְן טוֹבָה, דְּהָוָה חֲרִיד לָהּ תִּנְיָנָא – שֶׁתִּנֵּן גְּדוֹל שֵׁט סְבִיבָה.
 נְחִית בְּרִי אֲמֹרָאֵי לְאִתּוּיָה – יִרַד אֹדֶם הַמְּלֻמָּד לְשׁוֹט בְּנִהּרוֹת כַּדִּי
 לְמַשׁוֹת מִהֶמֶם, אִתָּא תִּנְיָנָא – בֹּא הַתְּנִין, קָא פְּעִי לְמַבְלַע לָהּ
 לְסִפְיָתָא – וְרִצָּה לְבָלוּעַ אֶת הַסִּפְיָה שְׁדִּינּוּ בְּתוֹכָהּ. אִתָּא
 פְּשִׁינְקָא – בֹּאָה נִקְבַת הָעוֹרֵב, וּפְסִיקָה לְרִישָׁיָה – וּכְרַתָּה אֶת רִאשׁוֹ
 עַל הַתְּנִין, וּמַחֲמַת רֹב הָדָם שֶׁנִּשְׁפָּךְ מִמֶּנּוּ, אִתְּחַפִּיכוּ מָאֵי וְהָיוּ דְּקָא
 גִּנְפָךְ צִבְעַ הַמִּים וְנִדְּיָה דּוּמָה לְדָם. אִתָּא תִּנְיָנָא חֲבִירָה – בֹּא תִנֵּן
 אַחֲרֵי, שְׁקִלָּיָה – לִקַּח אֶת הָאֵבן הַטּוֹבָה הַזֶּה, וְתִלְיָה לִיָּה – תִּלָּה אוֹתָהּ
 עַל הַתְּנִין, וְתִיָּה – וְעַל יְדֵי כֵךְ חֹזֵר הַתְּנִין לְחִיוֹת. חֲרִיד אִתָּא קָא פְּעִי
 בְּלָעָא לְסִפְיָתָא – שֶׁבַּ הַתְּנִין וְרִצָּה לְבָלוּעַ אֶת הַסִּפְיָה שְׁדִּינּוּ בַּהּ,
 חֲרִיד אִתָּא פְּסִיקָה לְרִישָׁיָה – שׁוֹב בֹּאָה צִיפּוֹר וּכְרַתָּה אֶת
 רִאשׁוֹ. וּמֵאֲחֵר וְלֹא הִפְרִיעֵנוּ הַתְּנִין, שְׁקִלָּיָה לְהָוִיא אֶבְן סָבָא –
 מְשִׁינָא אֶת אוֹתָהּ אֶבְן מַמָּיִם, שְׁרִיָּתָא לְסִפְיָתָא – וְהַשְׁלַכְנוּ אוֹתָהּ
 לְסִפְיָתָהּ. הָוָה הִנֵּי צִיפְרִי מִלִּיחֵי בְּתָרָן – הִיָּה בְּרִשׁוֹתֵינוּ צִיפּוֹרִים
 מִתּוֹת שֶׁמִּלְחָנוּ אוֹתָם לֹאכִילָה, אוֹתְבִינְהוּ עֲלִיָּהוּ – וְהִנַּחְנוּ אֶת
 הָאֵבן עֲלֵיהֶם לְנִסּוֹת הָאֵם שִׁיּוּבוֹ לְחִיוֹת, וְאֵבן כֵּךְ הִיָּה שֶׁשְּׁבוּ
 הַצִּיפּוֹרִים לְחִיוֹת, וְשְׁקִלָּיָה וּפְרָחוּ לָהּ בְּתָרָה – לִקְחוּ אֶת הָאֵבן
 וּפְרָחוּ יִידֵה עֲמֶה.
 תְּנִי רִבְנָן, מַעֲשֶׂה בְּרִבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁהָיוּ בָּאֵין בְּסִפְיָתָהּ, וְתִיָּה
 רַבִּי אֲלִיעֶזֶר יָשָׁן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִעְוָר, נִזְרָעוּ – הִתִּירָא וְחָרַד רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ, וְנִנְעָר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְאָמַר לוֹ, מַה זֶה יְהוֹשֻׁעַ, מַפְנִי מַה נִּזְרָעוּתָ
 – מַפְנִי מַה חָרַדָּה זֶה. אָמַר לוֹ מֵאֲדָר גְּדוֹל רִאִיתִי בָּיָם, וְחוֹשְׁשֵׁנִי שְׁמָא
 הוּא גִל יָם הָבֹא הַלְּטִבֵּעַ אֶת הַסִּפְיָתָה. אָמַר לוֹ שְׁמָא עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן
 רָאִיתִי, כְּדָתְרִים עַל הַלּוּיָתָן (איוב מ א) 'עֵינָיו בְּעַפְעָפִי שָׁחַר' – שֶׁעֵינָיו
 זוֹרְחוֹת וּמֵאִירוֹת כְּבִקְעַת אוֹר הַשָּׁחַר, וְהוּא הָאֹר שֶׁרִאִיתִי וְאֵין בּוֹ
 מִשׁוֹם סִכְנָה.
 אָמַר רַב אֲשִׁי אָמַר לִי הוֹנָא בְּרִי נָתַן, וְיִמָּנָה תְּרָא תוֹה קָא אוֹלִיָּן
 בְּמִדְּרָא – פַּעַם אַחַת הִיָּינוּ מִהֲלָכִים בְּמִדְּבַר, וְהָוִיא אֲמָטָא בְּשִׁירָא
 בְּתָרָן – הִיָּה עֲמוּנֵי יָרֵךְ שֶׁל בִּשְׂרָה. פְּתִינָא וְנִקְרִינָא – פְּתַחְנוּ אֶת הַיָּרֵךְ
 לְנִקֵּר וְלִהְיוּצִיא אֶת הַחֲלָב וְגִיד הַנֶּשֶׁה שֶׁבוֹ, וְאִנְהָנָא אַעֲשִׂבִי – וְהִנַּחְנוּ
 אֶת הַבִּשְׂרָה עַל הָעֵשָׂבִים שְׁהָיוּ שֵׁם וְהִלְכְנוּ לִלְקֹט עֵצִים לְצִלְיָתוֹ.
 אִימְרִינִיָּתִין צִיבִי – עַד שֶׁהִבֵּאנוּ עֵצִים, הָלָם אֲמָטָא – הִתְחַבְּרוּ כָּל
 חֲלָקֵי הַיָּרֵךְ וְהָיוּ לֵאחָד כְּפִי שְׁהָיוּ לְפָנֵי הַנִּיקּוֹר, וְנִזְרָעוּ – וְרָצְלוּ אֶת
 הַיָּרֵךְ לְהַכְשִׁירוֹ לֹאכִילָה. בִּי חֲרָךְ לְבִתֵּר תְּרִיסֵר יְרִיחִי שְׁתָּא –
 כִּשְׁחֻזְרָנוּ מִקּוֹם זֶה לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים, חֲוִינָהוּ לְהָנִיחַ גּוֹמְרִי
 דְּהָיוּ קָא מְלָחִשִׁי – רֵאִינוּ שְׁאוֹתָם גַּחֲלִים שְׁצִלְנוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַיָּרֵךְ,
 עֲדִין לּוֹחֲשׁוֹת. בִּי אִתָּא לְקִמְיָה דְּאִמְרִי – כִּשְׁבַּאתִי לְפָנֵי אֲמִימֵר
 וְהִרְצִיתִי לְפָנָיו מַעֲשֶׂה זֶה. אָמַר לִי, הָהוּא עֲשִׂיבָא סְבִיתִיָּה תוֹה – עֲשֵׂב
 זֶה שֶׁהִנַּחְתָּם עֲלֵיו אֶת הַבִּשְׂרָה, מִן סָם הוּא שְׁשִׁמוֹ 'סְמַתִּיר' וְדִרְכוֹ
 לְחַבֵּר תִּיכּוֹת בִּשְׂרָה וְלַעֲשׂוֹתָם אַחֵר. וְתָנִי – גַּחֲלִים אֵלּוּ שֶׁלָּא כְּבוֹ
 וְלַחֲשׁוּ גַם לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים, גּוֹמְרִי דְּרִיחָאָה הָיוּ – גַּחֲלִים שֶׁל
 עֵץ רוֹתֵם הֵם, שְׁחֹמֶם רַב בִּיּוֹתֵר וְאֵינֶם מִמְּזוּרִים לִיכְבוֹת.
 נִאֲמַר בְּתוֹרָה בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם (בְּרִאשִׁית א כא),
 וְיִבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתִּנְיָנִים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַמְּקֻשֶּׁת
 אֲשֶׁר שָׂרְצָה הַמַּיִם, וְהָרִי 'הַתִּנְיָנִים' בְּכֻלָּם כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הֵם וּמִדּוּעַ
 פִּרְטֵם הַכְּתוּב בְּפָנֵי עֲצָמָם, וְעַל כִּרְחֹק שְׁכוֹנַת הַכְּתוּב לְבְרִיּוֹת
 גְּדוֹלוֹת מִיּוֹחֲרוֹת שְׁאִינֶם שֹׁאֲנִים כְּנֶפֶשׁ הַחַיָּה שִׁבִּים וְעַל כֵּן הַחֲזִירוּ

לֹא קָמִיעַ – מִן קָמִיעַ שְׁקוּשִׁים עַל הַצָּרָה לַשְּׁמִירָה וּלְסוּגוּלָה, 60
 שְׁנָאֵמֶר עַל הַלּוּתִין (איוב מ כט) 'תִּקְשְׁרֵנוּ לְעֵצוֹתֶיךָ' – וּמִשְׁמַעוֹתוֹ 61
 שִׁיקְשְׁרוּ לוֹ דָּבָר מוּעֵט כִּי שְׁנוֹתֶיךָ לְחִינוּקוֹת וּלְנֻעָרִים הוּאָה 62
 הַקָּמִיעַ. וְהַשָּׂאָר – הָעוֹר שֶׁנִּשְׁאָר, פּוֹרֵסוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל חוֹמֹת 63
 יְרוּשָׁלַם וְיוֹיָו מְבַחֵיק מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפּוֹ, וְאֵף שָׂאָר אֻמוֹת 64
 הָעוֹלָם יְהִיו נְהִיגִים מִמֶּנּוּ, שְׁנָאֵמֶר (ישעיה א ט) עַל יְרוּשָׁלַם לַעֲתִיד 65
 לְבוֹא 'וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאֹרֶץ וּמְלָכִים לְנֶגַהּ וְרָחֵף'; 66
 מִבִּיאָה הַגִּמְרָא מִימָרָא נֹסֶפֶת בְּעֵינֵי חוֹמֹת יְרוּשָׁלַם: נֹאמֶר בְּנִיבֵי 67
 עַל נַחֲמַת יְרוּשָׁלַם בִּימֹת הַמִּשְׁחָה (ישעיה נד יב) 'וְשִׁמְתִי בְּכַדְךָ 68
 שְׁמִשְׁתִּיךָ' – שְׁחֻמוֹת יְרוּשָׁלַם עֲתִידִים לְהִיבְנוֹת מֵאֲבָנֵי 'בְּכַדְךָ', 69
 וְנַחֲלֹק לְהֵלֵן אִיזָה מִן אֲבָנִים נִקְרָא בִּשְׁם זֶה. אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר 70
 נַחֲמָנִי, פְּלִיגִי תִּנְיָ מִלֵּאכִי בְּרִיקָא – בִּשְׁעָה שְׂבָא מִרְאָה הַנּוֹבָאָה 71
 הָיִידָא לְנִבְיָא, נַחֲלֹק הַמִּלְאכִים גְּבִירָאֵל וּמִיכָאֵל מֵאִיזָה מִן אֲבָנִים 72
 עֲתִידִין לְבְנוֹת אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם. וְאֲמַרִי לֵהּ, תִּנְיָ אֲמֹרָאִי 73
 בְּמִשְׁתַּבָּח – וְיֵשׁ הַסְבּוּרִים שֶׁהַמַּחֲלֻקֹת לְהֵלֵן הִיתָה בֵּין שְׁנֵי 74
 אֲמֹרָאִים הָדִירִים בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנַּחֲלֹק לֵאזִיזָה מִן אֲבָנִים כִּיּוֹן 75
 הַנְּבִיא בִּאֻמְרוֹ 'בְּכַדְךָ', וּפְאֵן אֵינֹן – מִי הֵם שְׁנֵי הָאֲמֹרָאִים, יְהוּדָה 76
 וְחוֹקֶנָה גְּנִי רַבִּי חִיָּא. הָד אֲמַר שְׁחֻמוֹת אֵלּוּ יִיבְנוּ מֵאֲבָנֵי 'שׁוּחָם', 77
 וְהָד אֲמַר שִׁיבְנוּ מֵאֲבָנֵי 'שְׁפָה'. אֲמַר לֵהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֵהּ 78
 קִיָּין רַבִּין – כְּדִבְרֵי זֶה, וְכִלְמוֹר שֶׁחֻמוֹת יִיבְנוּ גַם 79
 מִ'שׁוּחָם' וְגַם מִ'שְׁפָה'. 80
 עוֹד נֹאמֶר בַּפְסוֹק (שם) עַל חוֹמַת יְרוּשָׁלַם, 'וְשִׁיעֲרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֲקָדְךָ' – 81
 שְׁעָרֵי חוֹמַת הָעִיר יְהִיו מֵאֲבָנֵי אֲקִדָּה. מִבְּאֵרַת הַגִּמְרָא: מִהוּ 'אֲקִדָּךְ' 82
 שֶׁאִמֶּר הַכְּתוּב, כִּי הָא דְרִיתִי רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא דְרִישׁ – כִּי שִׁישׁ רַבִּי 83
 יוֹחָנָן וְדִרְשׁ, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִבְאִי בִּימֹת הַמִּשְׁחָה אֲבָנִים 84
 מִזִּכְרוֹת וּמִקְדָּלוֹת שְׁחָם שְׁלֹשִׁים אֻמוֹת עַל שְׁלֹשִׁים אֻמוֹת, וְחוֹקֶנָה בֶּהֱן 85
 פְּתִיחִים שְׂרוּחֲבָם עֶשְׂרֵה אֻמוֹת, עַל עֶשְׂרִים – וְגוֹבָה הַפֶּתַח עֶשְׂרִים 86
 אֻמוֹת, וּמִשְׁמַעֲדֵין לְאוֹתָם אֲבָנִים בְּשִׁיעֲרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם, וְהִינֵן 87
 'אֲקִדָּךְ' שֶׁאִמֶּר הַכְּתוּב שֶׁהוּא מַלְשׁוֹן 'קְדִידְחָה', וְהִינֵן שִׁיקְדָה 88
 וְחִיקוֹק בְּאוֹתָם אֲבָנִים יְקוּרוֹת, וְהֵם יִשְׁמְשׁוּ שְׁעָרִים לְעִיר. 89
 לְלֵלָה עֲלִיו – עַל רַבִּי יוֹחָנָן אוֹתוֹ תַּלְמִיד, הַשְׁתָּא כְּבִיעֲתָא דְצִיצֵאֵל לֹא 90
 מִשְׁבַּחֲתִין – הֵלֵא לֹא נִיתַן לְמִצּוֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת אֲפִילוּ בְּגוּלָה שֶׁל 91
 בִּיצַת עוֹף קֶטָן, כּוֹלֵי הָאֵי מִשְׁבַּחֲתִין – וְכִי נִיתַן לּוֹמֵר שְׁבִימוֹת הַמִּשְׁחָה 92
 יִמְצְאוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת כָּל כֹּךְ כְּשִׁיעוֹר זֶה שֶׁל שְׁלוֹשִׁים עַל שְׁלוֹשִׁים 93
 אֻמוֹת. לִימֵים – לֵאחֹר זְמַן, הַפְּלִיגָה סְפִינִתָּה שֶׁל אוֹתוֹ תַּלְמִיד בֵּינָם, 94
 וְהָאֵל – רֵאחֹה מִלֵּאכִי הַשְּׂרֵת דְרִיתִי בְּיָדִי – שְׁרִיבְסִי – וּמִנְסִירִים 95
 אֲבָנִים מִזִּכְרוֹת וּמִקְדָּלוֹת, שֶׁהֵם גְּדוֹלֵי זֶה שֶׁל שְׁלֹשִׁים עַל שְׁלֹשִׁים 96
 אֻמוֹת, וְחִיקוֹק בֶּהֱן פֶּתַח שֶׁל רוּחַב עֶשְׂרֵה אֻמוֹת בְּרוּם – [בְּגוֹבָה] עֶשְׂרִים 97
 אֻמוֹת. אֲמַר לֵהּ אוֹתוֹ תַּלְמִיד לְמַלְאכֵי הַשְּׂרֵת, הֵנִי לְמָאן – אֲבָנִים 98
 אֵלּוּ עֲבוּר מִי הֵם. אֲמַר לֵהּ מִלְאכֵי הַשְּׂרֵת, שְׁעִתִּיד 99
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִידִין לְאוֹתָם אֲבָנִים בִּימֹת הַמִּשְׁחָה בְּשִׁיעֲרֵי 100
 יְרוּשָׁלַם. וְכִשְׁמַעֲדָה זֹאת אוֹתוֹ תַּלְמִיד, הַשְׁתָּא כְּבִיעֲתָא דְרִיתִי וְיִוֹחָנָן וְאֲמַר 101
 לֵהּ, דְרוּשׁ רַבִּי, לֵךְ נָאָה לְדְרוּשׁ, בְּאֶשְׁרֵי אֲמַתָּה בֶּן רָאִימִי – דְרִשְׁהוּ זֶה 102
 שֶׁאִמֶּרְתָּ לִי נִכְוֹנָה הִיא, שְׂרָאִיִתִי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת כְּמִין אֵלּוּ. וְכִשְׁמַעֲדָה 103
 רַבִּי יוֹחָנָן שַׁעַד עֵתָה לֹא הָאֲמִין בְּכָךְ אוֹתוֹ תַּלְמִיד, אֲמַר לוֹ, דִּיקָא – 104
 אִדָּם רִיק שְׁכֻמוֹתָ, אֲלֵמָלָא (לֹא) – וְכִי אִם לֹא שְׂרָאִיִתִי בְּעֵינֶיךָ לֹא 105
 הָאֲמִנְתָּ, מְלַלְלִי עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים אֲתָה, נִתֵּן עֲנִיּוֹ בֹז וְמוֹת, עַד שֶׁנִּשְׁעָה 106
 מִי שֶׁל עֲצָמוֹת. 107
 נִמְצָא לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁשְׁעָרֵי חוֹמַת יְרוּשָׁלַם בִּימֹת הַמִּשְׁחָה יְהִיו 108
 בְּגוֹבָה עֶשְׂרִים אֻמוֹת. הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל כֹּךְ מִבְּרִייתָא: מִיִּתְיָבִי, 109
 נֹאמֶר בַּפְסוֹק (ויקרא כו יג) שֶׁאִם יַעֲשֶׂה בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת רִצּוֹנוֹ שֶׁל 110
 מִקּוֹם, אוֹיֵ אֲשֶׁר מִטַּט עֲלֵכֶם וְאוֹלֶךְ אֲתָכֶם קוֹמִימוֹת – בְּקוּמָה 111
 זְקוּפָה. נַחֲלֹק הַתְּנַאֲסִים מִהוּ שִׁיעוֹר גּוֹבָהה שֶׁל קוּמָה זֶה, רַבִּי מֵאִיר 112
 אֲמַר, מֵאִתִּים אֲמָה, שֶׁחֵן בְּשִׁיעוֹר שְׁתֵּי קוּמוֹת שֶׁל אִידֵי הָאֲרִיזִים – 113
 שְׁלִפִי שֶׁאִמֶּר הַכְּתוּב 'קוּמִימוֹת' בִּלְשׁוֹן רַבִּים, מִשְׁמַעוֹת שְׁתֵּי 114
 קוּמוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְאָנוּ שִׁיעוֹר קוּמוֹת שֶׁל אִידֵי הָרָאשׁוֹן לֵאחֹר 115
 הַחֲסָא שְׁהִיתָה מִזָּה אֲמָה (כְּמִבְּאֵר בְּחִיגָה יב), נִמְצָא שִׁיעוֹר 116
 'קוּמִימוֹת' שֶׁאִמֶּר הַכְּתוּב כֵּאֵן, מֵאִתִּים אֲמָה. רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק 117
 וְאֲמַר שִׁיעוֹר 'קוּמִימוֹת' שֶׁאִמֶּר הַכְּתוּב כֵּאֵן הוּא מֵאִה אֲמָה, וְהוּא 118

קִינִימָה – מִלְחָמָה) עִם הַלּוּתִין וּלְצוּדוֹ בְּקֶשֶׁת וְרוֹמַח כְּדִי לְהוֹרֹגוֹ, כִּי 1
 שְׁנָאֵמֶר בְּדִבְרֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב עַל גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַלּוּתִין 2
 (איוב כה) 'הִתְמַשְׁחֹף לְלוּתִין בְּחֶבֶק וּבְחֶבֶל תִּשְׁקָעֶנּוּ לִשְׁנֹן' – וְכִי יוֹכֵל 3
 אֶתָּה לְמַשׁוֹךְ אֶת הַלּוּתִין מִן הַמַּיִם בַּחֲבָה אוֹ בַּחֲבַל שֶׁתִּשְׁקִיעַ בֵּים 4
 כְּדִי לְצוּדוֹ, וּמִכָּלל זֶה מִשְׁמַעֲדָה שֶׁעַל אֵף שֶׁלֹא נִיתַן לְאִיּוֹב הַכֹּחַ 5
 לְנִצְחוֹ לְלוּתִין, מִכָּל מִקּוֹם לַעֲתִיד לְבוֹא יַעֲמוּד הַלּוּתִין בְּמִלְחָמָה 6
 וְיִנְצוֹת. בְּרַם מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: וְעַל אֵף גְּבוּרָתוֹ שֶׁל גְּבִירָאֵל, אֲלֵמָלָא 7
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵרוֹ, אֵין יוֹכֵל לוֹ לְנִצְחוֹ לְלוּתִין, שְׁנָאֵמֶר (שם מ 8
 ט) 'וְהָעוֹשׂ יִנְשׁ חֲרָב' – הַעוֹשָׂה אֶת הַלּוּתִין דְּהִינֵן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, 9
 הוּא בְּעֲצָמוֹ יִגִּישׁ אֵלָיו חֲרָב לְהַכּוֹתוֹ נֶפֶשׁ. 10
 כִּי אֲתָא רַב רַבִּי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשִׁיעָה שְׁלוּתִין רַעֲבָה, הוּא מוֹצִיא 11
 הַכֵּל מִפִּיו, וּמִרְתִּיבָה בְּחוֹם הַבֵּל זֶה כֵּל מִיּוֹמֹת שְׁכִימָצוּלָה – בְּמַעֲמָקִי 12
 הֵים. כִּי שְׁנָאֵמֶר עַל הַלּוּתִין (איוב מא כג) 'וְהִתִּיתִי בְּסִיר מִצּוּלָה' – 13
 שְׁבָחוּם הַיּוֹצֵא מִהַבֵּל פִּיו הוּא מִרְתִּיבֵי אֶת מַעֲמָקִי הֵים כְּסִיר הָעוֹמֵד 14
 אֲצֵל הָאֵשׁ שֶׁמַּעֲלָה רִתִּיחוֹת תְּכּוּפוֹת וְרִצּוּפוֹת. וּמוֹסִיף רַב רַבִּי, 15
 שֶׁמַּחֲמַת הַהַבֵּל וְחוֹמוֹת הָרֵב, יוֹצֵא מִמֶּנּוּ רִיחַ קֶשֶׁה וְחוֹק, וְאֲלֵמָלָא 16
 מִכְּנִים הַלּוּתִין אֶת רֵאשׁוֹ לִנְן עֲדָן שֶׁהוּא מֵלֵא בְּבִשְׁמִים וְרִיחַ טוֹב, אֵין 17
 כֵּל בְּרִיה יוֹכֵלָה לְעִמּוֹד בְּרִיחָה, שְׁנָאֵמֶר בַּחֲמִשָּׁךְ הַפְסוֹק עַל הַלּוּתִין 18
 'עִם יָשִׁים בְּפִתְרָקָה' – שֶׁעוֹשָׂה אֶת הֵים כְּמִרְקָחַת מִינֵי בִשְׁמִים 19
 הַמְּעוֹרְבִים יוֹד, וְזֹאת עַל יְדֵי שֶׁמַּכְנִים אֶת רֵאשׁוֹ בְּתֵהוּם מִתַּחַת לָן 20
 עֲדָן וְעוֹלָה הַהַבֵּל וּמִתְמוּג בְּרִיחוֹ הַטּוֹב שֶׁל הָגֵן עֲדָן, וְכִשְׁעָה שְׁנָאֵמֶר 21
 וְשׁוֹתָה מִמֵּימֵי הֵים, עוֹשָׂה תְּלָמִים תְּלָמִים בֵּים – נִרְאָה הֵים חֲפִירוֹת 22
 חֲפִירוֹת כְּתֹלֵם שֶׁל מַחֲרִישָׁה. שְׁנָאֵמֶר (שם מא כד) 'אֲחֲרָיו יֵאִיר נְתִיב' – 23
 וּפִירוּשׁוֹ, שְׁאֲחֲרִיו דְּהִינֵן לֵאחֹר שְׁשׁוֹתָה, נִרְאִים שְׁבִילֵי וְנִתְיָבִי 24
 הֵים. 25
 מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא בְּהַפְלָגַת רֹב שְׁתִּיתִי הַלּוּתִין: אֲמַר רַב אֲהָא בַר 26
 יַעֲקֹב, אֵין תְּהוּם חוּזֵר לְאִתְּגוֹ מִרּוֹב הַמַּיִם שֶׁחֲסָרוּ מִשְׁתִּיתִי הַלּוּתִין, 27
 עַד שֶׁכִּיעִים שְׁנָה, שְׁנָאֵמֶר (איוב מ ל) שֶׁלֹאחֹר שְׁתִּיתִי הַלּוּתִין 'וְהִשָּׁב 28
 תְּהוּם לְשִׁיבָה', וְאֵין 'שִׁיבָה' פְּחוּתָה מִשְׁכָּעִים שְׁנָה. 29
 אֲמַר רַבֵּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֲשׂוֹת סְעוּדָה 30
 לְצִדִּיקִים מְבַשְּׂרוֹ שֶׁל לּוּתִין, שְׁנָאֵמֶר עַל הַלּוּתִין (איוב מ ל) 'כִּיֹּר עֲלִיו 31
 חֲכָרִים', וְאֵין 'כִּרְה' בִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב אֵלֵא שְׁנָאֵמֶר עַל מֶלֶךְ 32
 יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּיקֵן וְחִכֵּן סְעוּדָה לְחֵיל אִרֵם (מלכים ב' ו כג), 'וְיִכְרָה לָהֶם 33
 בְּרַה גְּדוֹלָה וְיִאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ'. וְאֵין 'חֲכָרִים' בִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב אֵלֵא תַלְמִידִי 34
 חֲכָמִים, שְׁנָאֵמֶר (שיר השירים ח יג) 'וְהִישָׁבַת בְּנָגִים חֲכָרִים מְקִשְׁיִים 35
 לְקוֹלֶךְ הַשְּׁמִיעִנִי', וּמִשַּׁל הוּא תַלְמִידִי חֲכָמִים הַמְקִשְׁיִים זֶה לֹזֶה 36
 בְּהַלְכָה. וְנִמְצָא כּוֹנוֹת הַכְּתוּב עַל הַלּוּתִין, שִׁיעוֹשׁ מְבַשְּׂרוֹ סְעוּדָה 37
 לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, וְהַשָּׂאָר – בִּשְׂר הַלּוּתִין שֶׁנִּשְׂאָר לֵאחֹר סְעוּדָה זוֹ 38
 מְחַלְקִין אוֹתוֹ וְעוֹשִׂין בּוֹ סְחוּרָה בְּשׁוֹן יְרוּשָׁלַם, שְׁנָאֵמֶר (איוב מ ל) 39
 'הַעֲזוּהוּ בֵּין בְּנֵעֲנִים' – יַחֲלֹק אֶת בִּשְׂרוֹ בֵּין כְּנַעֲנִים, וְאֵין 'בְּנֵעֲנִים' 40
 אֵלֵא תַנְגִּירִים – סוֹחֲרִים, שְׁנָאֵמֶר (דְּהוּשֶׁ יב ח) 'בְּנֵעֲנָן בִּירוֹ מֵאִנִּי מִרְמָה 41
 לְעֶשֶׂק אֲהֵב'. וּמִבִּיאָה הַגִּמְרָא מִקּוֹר נֹסֶף שִׁסּוּחָר נִקְרָא 'כְּנַעֲנִי', וְאֵין 42
 בְּעִית אֲמָה מְהֵבָה, שֶׁנֹּאמֶר (ישעיה כג ח) 'מִי יַעַן זֹאת עַל צָר 43
 הַמַּעֲטִירָה אֲשֶׁר חֲתִירָה בְּשִׁירִים בְּנֵעֲנִיָה נִכְבְּדִי אֲרִין'. 44
 מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא שֶׁלֹא רַק בִּשְׂרוֹ שֶׁל הַלּוּתִין יִשְׁמַשׁ אֶת הַצִּדִּיקִים 45
 לַעֲתִיד לְבוֹא, אֲלֵא אֵף עוֹרוֹ יִשְׁמַשׁ לְשִׁמּוֹשׁ מִצְדָה: וְאֲמַר רַבֵּה אֲמַר 46
 רַבִּי יוֹחָנָן, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֲשׂוֹת סוּכָה לְצִדִּיקִים מְעוֹרֵי שֶׁל 47
 לּוּתִין, שְׁנָאֵמֶר עַל הַלּוּתִין (איוב מ לא) 'וְהִתְמַלֵּא בְּסוּפּוֹת עוֹרֹ וּבְצִלְצֵל 48
 דְּגִים רָאשׁוֹ', וּפְסוֹק זֶה נִדְרַשׁ עַל הָעֲתִיד לְבוֹא שִׁישְׁמַשׁ עוֹר הַלּוּתִין 49
 כְּמִין וְסִכָּה עַל הַצִּדִּיקִים, וּמִי שֶׁחָק, עוֹשִׂין לוֹ מַעוֹר זֶה סוּכָה 50
 הַמְסוּכֶכֶת עֲלִיו מִלְמַעֲלָה וּמֵאֲרַבַּע צַדִּידוֹ, כִּי שֶׁנֹּאמֶר 'וְהִתְמַלֵּא 51
 בְּסוּפּוֹת עוֹרֹ' וְסוּכָה' מִשְׁמַעוֹתָה שֶׁמְסוּכֶכֶת עֲלִיו מִכָּל צַדִּידוֹ. 52
 אוֹלֵם מִי שֶׁלֹא יָכָה לְדִרְגָּה זוֹ, עוֹשִׂין לוֹ צִלְצֵל – פּוֹרְסִים סִכָּךְ רַק 53
 מַעֲלִיו לֵלֵא מַחֲצוֹת סִבִּיב, שְׁנָאֵמֶר (שם) 'וּבְצִלְצֵל דְּגִים רָאשׁוֹ' 54
 שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָה סִכָּךְ לֵצֵל בְּלִבְדוֹ. וּמוֹסִיף רַבֵּה שֶׁחֵן בּוֹז נִשְׁתַּנוּ הַבְּרִיּוֹת 55
 זֶה מִזָּה, שֶׁמִּי שֶׁחָק עוֹשִׂין לוֹ צִלְצֵל, וְאֵילִי מִי שֶׁלֹא יָכָה, עוֹשִׂין לוֹ 56
 רַק עֲנָק – כְּמִין שְׂרִשְׁתָּה סִבִּיב צוּאֵרוֹ, שְׁנָאֵמֶר (משלי א ט) 'כִּי לּוּתִין חֵן 57
 הֵם לְרָאשֵׁי וְעֲנָקִים לְגִירִיתִיךָ'. בְּרַם גַּם לְדִרְגָּה זוֹ לֹא יוֹכֵחַ כָּל בְּרִיּוֹת 58
 הָעוֹלָם, וְרַק מִי שֶׁחָק עוֹשִׂין לוֹ עֲנָק, אֵךְ מִי שֶׁלֹא יָכָה גַם לְכַךְ, עוֹשִׂין 59

בבא בתרא. המוכר את הספינה – פרק חמישי דף עה עמוד א – מותר מהדרות "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמט רש"י

פליגי בה תרי מלאכי ברקיע – ואליהו אמר לון, כדאמר פרק "מי שהציאותה" (עירובין מג, א); לאו אליהו אמרניהו. **חד** אמר ישפה חד אמר שהם ואמר הקב"ה בדין וכדן – רבינו תם לא גרס לה. ואית דגרסי, ומפרישי דקאי אכתוב דלעיל: "דגני מרביכי בפון אבנך ויסתדיך בספירי". פירושו: בדין וכדן – היינו פור ספיר, ולעיל, היינו שמשותך. וכן מוכח בספיקתא, דמפרש: מאי כדכד? רבי אבא אמר: בדין וכדן. והתם לא איירי לא מלאכי ולא אמוראי, אלא דאי קאי אפך וספיר כדכתיב לעיל.

טפף

קניגיא – צידת חיות בקשת ורומח. כל מיני צידה קרוי כן, וכן בשחיטת חולין (ב, ס). וכי משה רבינו קניגא או בליסטר היה? התממשך בו' – וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם ליתוך מכלל דעתיה? ולקניגיא. העניש יגש חרבו – בבהמות כתיב, באיוב, הוא הדיו עם ליתוך. מפני ירוח – שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה יוצא ריח קשה. כמקתה – כבשמים, כמו "ורקח מרקחת" (שמות ל). מתוך שהכניס ראשו לן עין, תלמים תלמים – שנראים חפירות עמוקות בים כתלמים של מדינה. אחרי – כששתה, יאיר נתיב הים. אינו חוזר לאיתנו – מרוב המים שחסרו. מוכה – היינו מלמעלה גג, וארבע דפנות מארבע רוחות. צל – היינו סיכור בלא מדיניות. ותקשרנו – היינו דבר מועט, שקשורו תלות בצוארו כמין קמיע, שפשוטו – חומותיו. פליגי בה – כאבנים של חומות ירושלים, ממנה ידעו אלו אבנים שעתידים להיות. בדין וכדן – כדכד? זה וכדכד? זה. והינו כדכד – משום וישפה תבנה. ואף על פי שמקרא זה קדם לבני רבי חייא טובא, יש לומר שכך נתבאר ישעיה, שכדכד כל המפרשים עתידה להבנות. וחוקק עשר – של רוחב ברום עשרים. והינו אקדח לשון קודח, שחוקק בהם. ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת, כמו "קודחי אש" (ישעיהו ג). אקדח = קרבנותקלא בלעז, ובתורה יתנו: אבני גומרא. כביתא דרצוצילתא – כרית עוף קטן ששמו תאציל. קומפיות – שתי קומות, שני ממין דריש, כשתי קומות של אדם הראשון שניעטו עד מאה אמה. במסכת חגיגה (יב, א). התיכל – לא בית שני, שהיה רום מאה אמה. ואפי' קומתן צריך שיערים בגוהם. וקשיא לרבי יוחנן דאמר רום עשרים. לבוי דבי יוקא – לחלונות העשוין לאייר, והינו "שעריך" דקרא – חלונות החומה. עני יופס – אחד, "ערש" – שתיים, "רגוגה" – שלש, "אש" – ארבע, "להבה" – חמש, "כי על כל כבוד" – שש, "חופה" – שבע. ולי נראה: "כי על כל כבוד" אינו מן החשבון, אבל "וסוכה תהיה לצל יומם" דסמין ליה לסיפיה דחאי קרא הוה השביעי, והאי "על כל כבוד" – לכדמפרשיה בסמוך אהא. שעיני צרות – שלא להחנות מנכסיו. נבוח – חופות של קטן מחופותו של חבירו הגדול ממנו. שבאותו הדור – שראו משה ויהושע. אוי לה לאותה בושח – שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך. שהרי יהושע היה נביא מופת, ולא יכול להניע ולכבוש. כעין נן אלהים היית – בחידם מלך צור כתיב. וכי סבור אתה להיות כאדם הראשון שהיה בן עין, והיו לו כל החופות הללו אודם פטרה ונוי עד וזה הרי עשר. אבל "כל אבן יקרה" לא חשב, ודבריו ואוד כך מפרש: מאי כל אבן יקרה דאמרן – אדם פטרה ונוי. וזהב אמר רבי יוחנן ונרעו שבכולן זהב וכו' – וזהב אקרא קא מחדר לפרוש, גרע שבכולן זהב מכלל דחשובין יותר מדאי. כך נסתכלתי – כשבראתי עולם, שאתה עתיד למורד ולעשות עצמך אלוה, ובראתי באדם נקבים שמוציאין ריע, תוף חלול הוא ומנוקב. "ביום הבראך כוננו" – ביום שנתתי אל לבי שתהא נברא. בו ביום כוננו הנקבים באדם.

קניגיא עם ליתון, שגאמרי: "התמשך ליתון בהבחה ובחבל תשקיע לשנו", ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו, שגאמרי: "העניש יגש חרבו". כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: בשעה שליתון רעב – מוציא הבל מפיו ומרתית כל מימות שבמציולה, שגאמרי: "ורתית פסיר מציולה", ואלמלא מכנים ראשו לן עין – אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו, שגאמרי: "ים ישים כמורקחה"; וישעה שגאמרי – עושה תלמים תלמים בים, שגאמרי: "אחריו יאיר נתיב". אמר רב אחא בר יעקב: אין תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה, שגאמרי: "יחשב תהום לשיבה", ואין שיבה פחותה משבעים. אמר רבא אמר רבי יוחנן: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של ליתון, שגאמרי: "יכרו עליו חברים", ואין פרה אלא סעודה, שגאמרי: "ויכרה להם פרה גדולה ויאכלו וישתו", ואין חברים אלא תלמידי חכמים, שגאמרי: "היושבת פגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני", והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים, שגאמרי: "יחצוהו בין פגנים", ואין פגנים אלא תגרים, שגאמרי: "כנען ביד מאוני מרמה לעשק אהב". ואי בעית אימא, מהכא: "אשר סחריה שרים פנעניה נכבדי ארץ". ואמר רבא אמר רבי יוחנן: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סוכה לצדיקים מעורו של ליתון, שגאמרי: "התמלא בשפות עורו", וזה – עושין לו סוכה, לא וזה – עושין לו צלצל, שגאמרי: "ובצלצל דגים ראשו", וזה – עושין לו צלצל, לא וזה – עושין לו ענק, שגאמרי: "וענקים לגרנותיך", וזה – עושין לו ענק, לא וזה – עושין לו קמיע, שגאמרי: "ותקשרנו לגרנותיך", והשאר פורסו הקדוש ברוך הוא על חומות ירושלים ויוו מביח מסוף העולם ועד סופו, שגאמרי: "והלכו גוים לאורך ומלכים לגנה ורחד", "ושמתי פדכד שמשתיך" – אמר רבי שמואל בר נחמני: פליגי תרי מלאכי פרקיעא, גבריאלי ומיכאל; ואמרי לה: תרי אמונאי כמערבא, ומאן אינון? יהודה וחוזה בנן רבי חייא; חד אמר: שוהם, וחד אמר: ישפה. אמר להו הקדוש ברוך הוא: להו בדין וכדן. "ושעריך לאבני אקדח" – כי הא דתיב רבי יוחנן וקא דריש: עתיד הקדוש ברוך הוא להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים, וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים. ללג עליו אותו תלמיד: השתא כביעתא דציצילא לא משכחין, כולי האי משכחין? לימים הפליגה ספינתו בים, הוא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחקוק בהן עשר ברום עשרים, אמר להו: הגי למאן? אמרו להו: שעתידי הקדוש ברוך הוא להעמידן בשערי ירושלים. אתא לקמייה דרבי יוחנן, אמר ליה: דרוש, רבי, לך נאה לדרוש, כאשר אמרת בן ראיתי. אמר לו: ריקא אלמלא לא ראית לא האמת, מלגלג על דברי חכמים אתה נמן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. מיתבי: "ואולף אתכם קוממיות" – רבי מאיר אומר: מאתים אמה, כשתי קומות של אדם הראשון; רבי יהודה אומר: מאה אמה, כנגד היכל וכתליו, שגאמרי: "אשר בנינו כנמעים מגדלים בנעוריהם בגויתנו כוית מחסבות תבנית היכל" – כי קאמר רבי יוחנן – לבוי דבי יוקא. ואמר רבא אמר רבי יוחנן: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שגאמרי: "ויכרה ה' על כל מבוך הר ציון ועל מקראת עין יומם ועשן ונגה אש להבה לילה פי על כל כבוד חפה", מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו. עשן בחופה למח? אמר רבי חנינא: שכל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים פעולם היה, מתמלאות עיניו עשן לעולם הקא. ואש בחופה למח? אמר רבי חנינא: מלמד שכל אחד ואחד נכח מחופתו של חבירו, אוי לה לאותה בושח, אוי לה לאותה פלימה. פיצא כדבר אתה אומר: "ונתתה מהורד עליו" – ולא כל הורד, וקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושח, אוי לה לאותה פלימה. אמר רבי חמא בר חנינא: עשר חופות עשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בנן עין, שגאמרי: "בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה" וגו'. מר זוטרא אמר: אחת עשרה, שגאמרי:

"כל אבן יקרה". אמר רבי יוחנן: וגרע שבכולן זהב, דקא חשיב ליה לכסוף. מאי "מלאכת תפיד ונקביו בך"? אמר רב יהודה אמר רב, אמר לו הקדוש ברוך הוא להרום מלך צור: בך נסתפלת, ובראתי נקבים נקבים באדם. ואיפא דאמר, הכי קאמר: בך נסתפלת, וקבתי

טפף גינאות — פירוש: גינות שוות שבנויות בנין שוה, שאין תוספת ומגרעת בזה ובוה, כמו "הולך וטופף תלכבדו" (ישעיה ג), וכמו (יזמא מוז, א), מודה לא מחוקק ולא גדרושה שנקראת טופפה.

קפל מגדלין — קפל הן עמודין שוין למגדלין ובנין גבוה, כדאמר באגדת ויקרא: קפלאות של ברזל, מה עמודים קפלאות מלמעלה

ובסיסאות מלמטה וזן באמצע, כך פרשיות נדרשות לפניהם ולאחריהם.

אחזה בטלפה — פירש רבינו יצחק בן אשר: דמסירה בענין מיד ליד. ומייתי ראיא

מפרק קנא דבבא מציעא (ח, ב) דאמר: מאי לשון מסירה — כאדם שמוסר דבר לחבירו.

ואמר נמי לתם: מסירה מחבירו קנה, במציאה ובבבסי הגר לא קנה, דמאן מסר ליה למקני?

משמע דבענין מסירה מיד ליד. ואין נראה, דהא קניי הכא "אחזה בטלפה" — משמע דבעצמו

אחזה. ורבינו שמואל פירש נמי "אחזה בטלפה" במצות המוכר. ועוד, דאמר לקמן גבי מסירה:

כל היכא דאמר ליה "לך חוק וקני" כולי עלמא לא פליגי דקנה. ואי בענין מסירה מיד ליד — לא

הוה ליה למימר "לך חוק וקני", אלא "תא חוק וקני". והאי דאמר בבבא מציעא (שס) כאדם

המוסר דבר לחבירו — היינו שאומר לו "לך חוק וקני". והא דאמר: במציאה ובבסי הגר מאן מסר

ליה — היינו מי יאמר לו "לך חוק וקני", דליקני באחזה בעלמא.

אף על גב דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא — ואם תאמר: אמאי נקט "מלא קומתה", כיון

דסגי בעקירת שתי ידים ושתי רגליה: ויש לומר: דעקירת ידיה ורגליה קרי "מלא קומתה".

חסורי

דְּהָא תַּחְתִּיָּה תִּלְתָּא פְּרָסִי הוּיָא? אָמְר רַבֵּה, אָמְר לִי הֵהוּא סָבָא: לְדִידִי חוּי לִי יְרוּשָׁלַם

קְפִייתָא, וְתִלְתָּא פְּרָסִי הוּיָא. וְשָׂמָא תֹאמְר: יֵשׁ צַעַר לַעֲלֹתָ? תִּלְמוּד לֹמַר: "מִי אֵלֶּה פֶּעֶב

תְּעוּפִינָה וְכִזְזִים אֶל אֲרֻבְתֵּיהֶם". אָמְר רַב פֶּפֶא, שָׁמַע מִיָּה: הָאֵי עֵיבָא - תִּלְתָּא פְּרָסִי

מִדְּלִי. אָמְר רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפֶא: בִּקֵּשׁ תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָתֵת אֶת יְרוּשָׁלַם בְּמִדָּה, שְׁנֵאמְר:

"וְאָמְר אָנֶּה אֶתָּה הִלֵּךְ וַיֵּאמֶר אֵלֵי לְמַד אֶת יְרוּשָׁלַם לְרֹאוֹת בְּמָה רַחֲבָה וְכַמָּה אֲרֻבָּה".

אָמְרו מֵלָכִי הַשֶּׁרֶת לִפְנֵי תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הֲרִיבָה פְּרָסִים בְּרֹאֵת לְעוֹלָמְךָ

שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם - וְלֹא נָתַת מוֹדֵת אֲרִיבָן וּמוֹדֵת רַחֲבָן, יְרוּשָׁלַם שֶׁשְׂמִד בְּתוֹכָהּ, וּמִקְדָּשְׁךָ

בְּתוֹכָהּ, וְצִדִּיקִים בְּתוֹכָהּ - אֶתָּה נוֹתֵן בָּהּ מִדָּה? מִיָּד: "וַיֵּאמֶר אֵלֵי רִצֵּן דְּבַר אֵל הַנֶּעַר חֵלֹו

לְאִמֹר פְּרוּזֹת תִּשָּׁב יְרוּשָׁלַם מִרַב אָדָם וּבִהְמוֹה בְּתוֹכָהּ". אָמְר רִישׁ לִקְשִׁי: עֲתִיד תְּקַדֹּשׁ

בְּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַם אֶלֶף מִפָּה גִּינוּאוֹת, אֶלֶף קָפֶל מְגִדְלִים, אֶלֶף לִיצוּי בִּירוּנִיּוֹת,

אֶלֶף וְשֵׁנִי שִׁילָה טוֹטְפָּרְאוֹת, וְכֹל אַחַת וְאַחַת הוּיָא בְּצַפּוּרִי בְּשִׁלּוּוֹתָהּ. תִּנְיָא, אָמְר רַבִּי יוֹסִי:

אֲנִי רְאִיתִי צַפּוּרִי בְּשִׁלּוּוֹתָהּ, וְהוּו בָּהּ מֵאָה וְשְׁמוֹנִים אֶלֶף וְשָׁוִים שֶׁל מוֹכְרֵי צִיקִי קִדְרָה.

"וְהִצְלָעוֹת צָלַע אֶל צָלַע שְׁלוֹשׁ וְשָׁלִשִׁים פְּעֻמִּים" - מֵאִי "שְׁלוֹשׁ וְשָׁלִשִׁים פְּעֻמִּים"? אָמְר

רַבִּי לִוִּי, אָמְר רַב פִּפִּי מִשּׁוֹם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְסָּנִי: אִם שֶׁלֹּשׁ יְרוּשָׁלַם הֵן - כֹּל אַחַת וְאַחַת

יֵשׁ בָּהּ שְׁלִשִׁים מוֹדוּרִין לְמַעַלָּה, אִם שְׁלִשִׁים יְרוּשָׁלַם הֵן - כֹּל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ בָּהּ שְׁלִשָּׁה

מוֹדוּרִין לְמַעַלָּה. אִיתְמַר: סְפִינָה - רַב אָמְר: כִּיּוֹן שֶׁשְׂמִדָּךְ כֹּל שְׁהוּא - קִנְהָ, וְשְׁמוּאֵל אָמְר:

לֹא קִנְה עַד שֶׁיִּמְשׁוֹדֵךְ אֶת כּוֹלָהּ. לִימָא כְּתָנָא: כִּיצַד בְּמִסְדִּירָה? אַחְזָה בְּטַלְפָּה, בִּשְׁעָרָה,

בְּאוּפָה שְׁעָלִית, בְּשִׁלְיָה שְׁעָלִית, בְּפִרְמוּכָא שְׁבִפְתָּה, בּוּזֹג שְׁבִצְאוּרָה - קִנְיָה; כִּיצַד בְּמִשְׁכִּיכָה?

קוֹרָא לָהּ וְהוּא בָּאָה, אוֹ שֶׁבִּחְשָׁה בְּמַסָּל וְרָצָתָה לְפָנָיו, כִּיּוֹן שֶׁעֲקָרָה יָד וְרֵגֶל - קִנְיָה;

רַבִּי אַחִי, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי אַחָא אוֹמַר: עַד שֶׁתִּתְּלַךְ מֵלָא קוֹמְתָה; לִימָא, רַב דְּאָמְר כְּתָנָא קָמָא, וְשְׁמוּאֵל דְּאָמְר כְּרַבִּי אַחָא?

וּקְנִסְתִּי מִיָּתָהּ — דְּהִינּו "וּתְפִיךְ" — הִקְבֵּר שְׁהוּא חֲלוּל כְּמוֹ תוֹף. נִקְרָא עַל שְׂמוֹ — שִׁידָא

שִׁמָּה ה'. אֵל תִּקְרִי — ה' שְׁקוּה, אֵלָּה ה' שְׁקוּה. לּוֹמַר לַפְּנִיָּה — מֵלָכִים יֵאמְרוּ. שְׁמַע

מִיָּתָה — מִדְּקַמְדָּמִי עֵיבָא לְהַעֲלֹאת יְרוּשָׁלַם, דְּהוּי עֵיבָא תִּלְתָּא פְּרָסִי. מִדְּלִי — מֵאִרְעָא.

לְמוֹד אֶת יְרוּשָׁלַם — לְעַשְׂתָּהּ קִטְנָה. פְּרוּזֹת תִּשָּׁב יְרוּשָׁלַם — מִזַּה פְּרוּזֹת חֲלוּל אֵין לִחוֹן

שִׁיעוּר בְּבִנְיָן יִשְׁוֹבֵן, אֵלָּא כְּמֹה שְׁרוּצֵן בִּנְיָן — אֶף יְרוּשָׁלַם כֵּן. אָמְר רִישׁ לִקְשִׁי — יְרוּשָׁלַם

דְּהוּיָא תִּלְתָּא פְּרָסִי, עֲתִיד תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְהוֹסִיף בָּהּ מְגִדְלִים בִּאלֶף פְּעֻמִּים חֲשׁוֹבֵן קוֹפֶא

וּגִינוּאוֹת בִּאלֶף פְּעֻמִּים טַפֵּף. כֹּל הֵנִי גִימְטְרִיאוֹת קָן. וְהָאִי דְּהִירָרִיךְ בִּסְמִיכָן בִּי הָאִי גּוּנָא — דְּהִינּו

מִשּׁוֹם דְּלִשּׁוֹן הֶגְוֵן הוּא בְּעִירָם בִּלָּא חֲשׁוֹבֵן, וְיִסַּד חֲשׁוֹבֵן בְּתִיבָה הַמְתַּפְּעֵלָת, אֵלֶּף וְשֵׁנִי שִׁילָּה —

שְׁנִים וְאַלֶּף פְּעֻמִּים חֲשׁוֹבֵן בְּגִימְטְרִיא שִׁילָּה. לִיצוּ" — גִּימְטְרִיא הוּא. טוֹטְפָּרְאוֹת — קִטְנִים

מִבִּירוּנִיּוֹת. חֲבִי גִימְטְרִיא: מֵאָה שְׁמוֹנִים אֵלֶּף שְׁוִוִּים שֶׁל טוֹכְרִי צִיקִי קִדְרָה — מִן מֵאֵבֶל.

שְׁלֹשׁ וְשָׁלִשִׁים פְּעֻמִּים — פְּטִישָׁה דְּקָרָא מִיּוּרִי בְּתֵאִים. וְאַלֶּף יִתְרוֹא דְּכִתְבִּי "פְּעֻמִּים" קִדְרִישׁ,

דְּמִשְׁמַע: שְׁלֹשׁ יְרוּשָׁלַם, וּבְכֹל אַחַת שְׁלֹשִׁים פְּעֻמִּים וְזִלְמַעֲלָה מוֹ, אִי נִמְי "פְּעֻמִּים" —

אִשְׁלֵשׁ קָאִי, וְחֲבִי קָאֻמְר: שְׁלֹשׁ פְּעֻמִּים וְזִלְ עַל גְּבִי וְזִלְ שְׁלִשִׁים. אִם יְרוּשָׁלַם — דְּלַעוֹלָה חֲבָא

גְּדוּלָּה בְּאוּרֵךְ כְּשֶׁלֹּשׁ יְרוּשָׁלַם שְׁהִיתָה כְּבֵר. כֹּל אַחַת וְאַחַת יְהוּ בָּהּ — בְּכֹל בֵּית וּבֵית, שְׁלֹשִׁים

מִדְּרוֹת לְמַעַלָּה, וְזִלְ עַל גְּבִי וְזִלְ אִיתְמַר סְפִינָה — מֵאִימְתִּי תִּהְיֵא קִנְיָה לְלוֹקֵחַ שְׁלֹא וְיִכֹּל מוֹכֵר

לְחוֹרֵב בּוֹ, דְּהֵא בְּמִטְלֵלִין אֵין מַעוֹת קוֹנוֹת, אֵלָּא מְשִׁיכָה, אוֹ רְשׁוּתָהּ. כֹּל שְׁהוּא — טַפַּח אוֹ חֲצִי טַפַּח, עַד שֶׁיִּמְשׁוֹךְ אֶת כּוֹלָהּ — שִׁיבָא סוֹף

דְּסְפִינָה בְּמִקּוֹם שְׁהִיָּה רֹאשֶׁה עוֹמֵה, דְּהִינּו שְׁעָרָה כּוֹלָה חוּץ לְמִקּוֹמָה. כִּיצַד — בַּחֲמָה

גִּסָּה נְקִיטָה בְּמִסְדִּירָה. וְדִתָּן בְּפִרְקֵי רֵאשִׁין דְּקוֹדִישִׁין (בָּה, ב): בַּחֲמָה גִּסָּה נְקִיטָה בְּמִסְדִּירָה) וְהִדְקָה

בְּמִשְׁכִּיכָה, וְסוֹבָרָא בְּעֵלְמָא הוּא, דְּהֵא אוֹרוּחָה בְּחִבִּי וְהֵא אוֹרוּחָה בְּחִבִּי

בְּפִלְפִּלָּה — בְּרִגְלָהּ, בְּמִצּוֹת הַמוֹכֵר, וּבְשִׁילָּה — אִמְתַּחַת, וְקוֹשֵׁר לְבַחֲמָה, וְאֶף עַל פִּי הַחַיּוֹה

מִמְקוֹמָה — קִנְיָה. כִּיצַד — דִּקְדָּה נְקִיטָה בְּמִשְׁכִּיכָה. יָד וְרֵגֶל — דְּהִינּו מְשִׁיכָה כֹּל שְׁהוּא,

כִּרְבִּי מֵלָא קוֹמְתָה — דְּהִינּו עֲקִירָת אֲרִיבָע רִגְלִיָּה. בְּרוּכְתָּה קִיפָּא — חָף הַבְּהֵמָה לֹא וְזִחַ

מִמְקוֹמָה, שְׁהִיָּה נִשְׁעַן עַל אֲדִירֵךְ יָד וְרֵגֶל שְׁלֹא עֲקָרָה. נִרְה כּוֹלָה — גַּם רֹאשֶׁה הַשֵּׁנִי מִנְשַׁךְ

מִמְקוֹם שְׁהִיָּה שֶׁם. אִידֵךְ — יָד וְרֵגֶל נִמְי לְמִיעֵךְ קִימִי, וְכִמִּי שְׁהִיָּה עֲקִירָת דְּמִי. וְהִכָּא דְּעִקְרָה

אֲרִיבָעוֹת — דְּהִינּו עֲקִירָת כּוֹלָה חוּץ לְמִקּוֹמָה. אֲבֵל סְפִינָה, דְּכִי עֵקֶר לָהּ מִשְׁוֹל לֹא מִמִּילָא

— קִנְיָ, וְאִי לֹא — לֹא. לִימָא — רַב וְשְׁמוּאֵל בְּדִנְיָ תִּנְיָא דְּלִקְמָן. וְאוֹתִיוֹת — שֶׁטֶר חֲבִי, שְׁמוּכְרוֹ אוֹ

נוֹתָנו לְחַבְרִי כִּדִּי לְקוֹנוֹת אֶת הַשֶּׁטֶר וְאֶת הַחֲבִיב שְׁכַחוּ בּוֹ — קִנְיָ לִיָּה בְּמִשְׁכִּיכָה, כְּשִׁיבָא לִידָה,

שִׁימְסוֹר לֹא מוֹכֵר. וּבְשִׁטֵּר

רַבִּי אַחִי, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי אַחָא אוֹמַר: עַד שֶׁתִּתְּלַךְ מֵלָא קוֹמְתָה; לִימָא, רַב דְּאָמְר כְּתָנָא קָמָא, וְשְׁמוּאֵל דְּאָמְר כְּרַבִּי אַחָא?

— אָמְר לָךְ רַב: אָנָּה דְּאָמְרִי אֶפִּילוֹ לְרַבִּי אַחָא; עַד כָּאֵן לֹא קָאֻמְר רַבִּי אַחָא — אֵלָּא בְּכַעֲלִי חֲיִים, דְּאָף עַל גַּב דְּעִקְרָה יָד

וְרֵגֶל בְּרוּכְתָּה קִיפָּא, אֲבֵל סְפִינָה, כִּיּוֹן דִּנְדָּה בָּהּ פּוֹרְתָא נִרְה לָהּ כּוֹלָה. וְשְׁמוּאֵל אָמְר: אָנָּה דְּאָמְרִי אֶפִּילוֹ כְּתָנָא קָמָא; עַד

כָּאֵן לֹא קָאֻמְר תִּנְיָא קָמָא — אֵלָּא בְּכַעֲלִי חֲיִים, דִּכְיוֹן דְּמִיעֵקְרָא יָד וְרֵגֶל — אִידֵךְ לְמִיעֵקְר קִיפָּא, אֲבֵל סְפִינָה, אִי מִשִּׁיד לָהּ

כּוֹלָה — אֵין, אִי לֹא — לֹא. לִימָא כְּתָנָי תִּנְיָא; דְּתִנְיָא: סְפִינָה נְקִיטָה בְּמִשְׁכִּיכָה, רַבִּי נִתָּן אוֹמַר: סְפִינָה וְאוֹתִיוֹת נְקוֹנוֹת בְּמִשְׁכִּיכָה

וּבְשִׁטֵּר

וּמִקְדָּשָׁךְ בְּתוֹכָהּ וְצִדִּיקִים בְּתוֹכָהּ, אֵתָּה נֹתֵן בָּהּ מִדָּה. מִיָּד הַסִּכִּים
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַבְּרֵי הַמַּלְאכִים, וְעַל זֶה מְמַשְׁקֵי הַנְּבִיאִי 'וַיֹּאמֶר
אֱלֹהֵי רֹמֵן דְּבַר אֵל הַנֶּעֱזֵר חֲלוֹ לְאַמֵּר פְּרוּתָהּ תִּשְׁבּוּ יְרוּשָׁלַם מְרֵב אֲדָם
וּבְהִמָּה בְּתוֹכָהּ' – שֶׁנִּשְׁלַח הַמַּלְאָךְ לומר לזכריה שְׁהִידָה עֵדִין נַעַר,
שֶׁתִּהְיֶה יְרוּשָׁלַם כְּשֶׁאֵר עֵרִי הַפְּרוּתָה שֶׁהֵם לֹלֵא חוֹמָה, וְיֻכְּלוּ
לְהוֹסִיף עֲלֶיהָ וּלְהַרְחִיבָהּ כְּפִי הַצּוּרָר.
אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַם שֶׁהִידָה
אוֹרְכָה מִתְחִילָה שְׁלֹשָׁה פְּרָסוֹת, אֲלֶפֶס טַפָּסָה גִּינּוּאוֹת – גִּינּוֹת, אֶלֶף
פַּעֲמִים כִּמְנַיִן טַפָּסָה, אֲלֶפֶס קָפֶל מְגִדִּלִים – מְגִדִּלִים, אֶלֶף פַּעֲמִים
כִּמְנַיִן קָפֶל, אֲלֶפֶס לִיצוֹי בִּרְגִיזוֹת – אֶרְמוֹנוֹת גְּדוּלִים, אֶלֶף פַּעֲמִים
כִּמְנַיִן לִיצוֹי, אֲלֶפֶס וְשֵׁנִי שִׁילָה מוֹטְפָּרָאוֹת – אֶרְמוֹנוֹת קִטְנִים, אֶלֶף
וְשֵׁנִי פַּעֲמִים כִּמְנַיִן שִׁילָה, וְכָל אֶחָת וְאַחַת מֵאלוֹ הֵיוּא בְּצִפּוּרֵי
בְּשָׁלוֹנוֹתָהּ – תִּהְיֶה גְדוּלָּה כִּמוֹ צִפּוּרֵי בִּשְׁעַת שְׁלוֹנוֹתָהּ. וְהֵיוּא, אֲמַר
רַבִּי יוֹסֵף, אֲנִי רֹאֲיָתִי אֶת צִפּוּרֵי בְּשָׁלוֹנוֹתָהּ, וְהֵיוּ בָּהּ מֵאָה וְשָׁמוֹנִים
אֲלֶפֶס שְׁוֹנִים שֶׁל מוֹכְרֵי צִנְיָ קִרְיָה – שֶׁמְכְּרוּ בָּהֶם מִיָּן מֵאֻכַל הַקְּרוֹי
צִנְיָ קִדִּירָה.
וְהַגְמָרָה מִבִּיָּאָה פְּסוּק מִסְפֵּר יִחוּקָאֵל (מא 1) הַעוֹסֵק בְּתִיאור הַתֵּאִים
(חֲדָרִים) שֶׁהִיוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, וְדוֹרֶשֶׁת פְּסוּק זֶה אֵף עַל
שֶׁבַח יְרוּשָׁלַם שֶׁלְעִתִּיד לִבָּא: 'וְהַצִּלְעוֹת צִלְעֵי אֵל צִלְעֵי שְׁלֹשׁ וְשָׁלִשִׁים
פְּעָמִים' מִבְּרַת הַגְמָרָה, מֵאִי 'שְׁלֹשׁ וְשָׁלִשִׁים פְּעָמִים'. אֲמַר רַבִּי לֹוֹ,
אֲמַר רַב פְּסִי מִשּׁוֹם (1) – בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהֲשֵׁעַ דְּסָבְנִי, אִם שְׁלֹשָׁה יְרוּשָׁלַם
הֵן – אִם לְעִתִּיד לִבָּא יִהְיֶה גְדוּלָּה אוֹרְכָה שֶׁל יְרוּשָׁלַם שְׁלֹשָׁה
פַּעֲמִים מְגוּדֵלָה כִּיּוֹם, כָּל אֶחָת וְאַחַת יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים מִדּוֹרִין לְמַעְלָה
– הֵיוּ בָּהּ בְּנִינִים שֶׁכָּל אֶחָד בְּנֵי שְׁלֹשִׁים קוֹמוֹת. וְאִם שְׁלֹשִׁים
יְרוּשָׁלַם הֵן – וְאִם יִהְיֶה גְדוּלָּה שְׁלֹשִׁים פַּעֲמִים מְגוּדֵלָה כִּיּוֹם, כָּל
אֶחָת וְאַחַת יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה מִדּוֹרִין לְמַעְלָה – בְּכָל בֵּנִי יִהְיֶה שֶׁלֹּשׁ
קוֹמוֹת.
בְּמִשְׁתַּיִנוֹ הַתְּבֵאֵר דִּין הַמוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה, מִה מְכַר עֲמֹה. כַּעַת
דָּנָה הַגְמָרָה בְּאוֹפֵן מַעֲשֵׂה קִנְיָן הַמְּשִׁיכָה הַנֶּצֶר לִקְנִיַת הַסְּפִינָה:
אֵתָּה, סְפִינָה, מֵאִימָתִי תִּהְיֶה קְנוֹיָה לְלוֹקֵת. רַב אֲמַר, בִּין שְׁמִשְׁךָ
כָּל שֶׁהוּא דִּהְיִינוּ טַח אוֹ חֲצִי טַח. קִנְיָה. וְשָׁמוּאֵל אֲמַר, לֹא קִנְיָ עַד
שֶׁיִּשְׁמְשׁוּךָ אֶת בּוֹלָה, דִּהְיִינוּ, שֶׁבָּאָה סוּף הַסְּפִינָה לְמָקוֹם שֶׁעָמַד שֶׁם
רֹאשׁ הַסְּפִינָה מִתְחִילָה, שֶׁנַּעֲקָרָה כָּל הַסְּפִינָה מִמְּקוֹמָה.
הַגְמָרָה סְבוּרָה לְתֵלוֹת אֶת מַחְלוֹקֶתָם בְּמַחְלוֹקֶת תֵּנָאִים: לִיָּא
בְּתֵנָאִי – שְׁמָא נִאמֵר שֶׁמַּחְלוֹקֶת רַב וְשָׁמוּאֵל נִחְלָקוּ בָּהּ תֵּנָאִים,
שֶׁנִּינּוּ בְּבִרְיָאָה גְּבוּלָה מְשֻׁנָּה בְּקִידוּשִׁין (בבא 1) בְּהַמָּה גִּסָּה נִקְנִית
בְּמִסְרָה, וּבְהַמָּה דָּקָה בְּמִשְׁכִּיחָה. בִּיצֵד בְּהַמָּה גִּסָּה נִקְנִית בְּמִסְרָה.
מִבִּאֲרַת הַבְּרִייתָא, אֲחֻזָּה בְּמִלְּפָה – בִּרְגִלָּה, בְּשִׁעְרָה, בְּאוֹכָף – הַכֵּר
שְׁעָלֶיהָ לְמוֹשֵׁב הָאָדָם, בְּשִׁלְיָהּ שְׁעָלֶיהָ – בְּמִשְׁאוֹ הַקְּשׁוּר עַל גְּבַהּ
בְּאִמְתַּחוּת, בְּפִרְדִּיקָא – בְּרִסֵּן שְׁבָפִיָּה, בִּזּוּג – בְּפַעֲמֵן שְׁבָצִינָא, וְ
כִּיּוֹן שֶׁאֲחַז בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוֹ בְּמִצּוֹת הַמוֹכֵר, שֶׁאֵמַר לוֹ 'לֹךְ חֹזֵק
וְקִנְיָ, קִנְיָהָ.
מִבְּרַת הַבְּרִייתָא: בִּיצֵד בְּהַמָּה דָּקָה נִקְנִית בְּמִשְׁכִּיחָה. מִבִּאֲרַת
הַבְּרִייתָא, כְּגוֹן קוֹרָא לָהּ וְהִיא בָּאָה – שְׁקוּרָה הַקּוֹנֶה לְבַהֲמָה לְבוֹא
אֵלָיו, וְהִיא הוֹלֶכֶת מִמַּחְמַת כֵּן, אוֹ שֶׁהִכְיִישָׁה בְּקָפֶל וְרָצָתָה בְּהַמָּה
לְפָנָיו. וְכִּיּוֹן שֶׁעָקְרָה דִּד וְרָגְלָה, קִנְיָהָ, וְאֵף שֶׁלֹּא נַעֲקָרָה לִגְמִירָה
מִמְּקוֹמָה, שֶׁהָרִיד וְרָגַל הַשְּׁנִיּוֹת שֶׁשָּׂאָרוּ בְּמִקּוֹמָם עֵדִין. רַבִּי אֲחִי,
וְאֲמַר לָהּ רַבִּי אֲחָא אוֹפֵר, אֵין הַלּוֹקֵחַ קוֹנֶה אֶת הַבְּהֵמָה עַד שֶׁתִּתְּחַלֵּךְ
מֵלֵא קוֹפֶלֶתָהּ – עַד שֶׁתַּעֲקוֹר הַבְּהֵמָה אֶת שְׁתֵּי יְדֵיהָ וְרָגְלֶיהָ. מִסִּימַת
הַגְמָרָה וְשׁוֹאֵלָה, לִיָּא רַב דָּאֵמַר בְּתֵנָא קִנְיָ – לְכַאוּרָה דַּעַת רַב
בְּסִפִּינָה כְּדַעַת תֵּנָא קִנְיָ בְּבַהֲמָה, שֶׁלְעַת שְׁנִינָה דִּי בְּמִשְׁכִּיחָה כָּל
שְׁהִידָה. וְשָׁמוּאֵל דָּאֵמַר בְּרַבִּי אֲחָא שְׁצִירָךְ לְמִשּׁוֹךְ אֶת הַבְּהֵמָה מֵלֵא
קוֹמוֹתָה.
הַגְמָרָה דּוּחָה וּמִבִּאֲרַת שִׁישׁ לְחֶלֶק בֵּין סְפִינָה לְבַהֲמָה: אֲמַר לָהּ רַב, וְ
אֲנִי דָאֵמַר אֲפִילוּ לְרַבִּי אֲחָא – אֲפִשֵׁר לְהַעֲמִיד אֶת דְּבַרִּי אֵף כְּדַעַת
רַבִּי אֲחָא שְׁצִירָךְ מְשִׁיכָה מֵלֵא קוֹמוֹתָה בְּבַהֲמָה, שִׁישׁ לומר שְׁעִי
בָּאֵן לֹא קִנְיָ רַבִּי אֲחָא אֲלֵא בְּכַעֲלֵי חִיִּים, דָּאֵף עַל גַּב דְּעָקְרָה דִּי
וְרָגְלָה בְּרִיבָתָהּ קִנְיָ – כִּיּוֹן שֶׁעַל אֵף שֶׁעָקְרָה הַבְּהֵמָה דִּי וְרָגְלָה, מִכָּל
מָקוֹם גּוֹף הַבְּהֵמָה עֵדִין עוֹמֵד בְּמִקּוֹמוֹ וְנִשְׁעַן עַל הַדִּיד וְרָגְלָה

וְקִנְיָתִי מִיָּתָה עַל אֲדָם הָרִאשׁוֹן – שִׁתְּפִירִי הֵינּוּ קֶבֶר שֶׁחֲלוּל כִּמוֹ
תוֹף.
הַגְמָרָה חוֹזֶרֶת לְבֹאֵר אֶת הַפְּסוּק בִּישְׁעִיהוּ (ו' ה) שֶׁהוּבָא לְעִיל:
'וּבְרָא יְהוָה עַל כָּל מִכּוֹן הָרַ צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עֵנִן יוֹמָם' וכו'.
מִבְּרַת הַגְמָרָה, מֵאִי 'וְעַל מִקְרָאָהּ' אֲמַר רַבָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא
בִּירוּשָׁלַם שֶׁל עוֹלָם הָיָה יְרוּשָׁלַם שֶׁל עוֹלָם הָבָא בּוֹמֵן הַגְּאוּלָּה,
שִׁירוּשָׁלַם שֶׁל עוֹלָם הָיָה כָּל הַרְצָעָה לְעִלּוֹת עוֹלָה, מִה שֶׁאֵין כֵּן בְּשָׁל
עוֹלָם הָבָא, אֵין עוֹלָין אֲלֵא הַמְּוֹמָנִין לָהּ – אֵלֵא הַמְּוֹמָנִים אֵלִיהָ.
וְאֲמַר רַבָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲתִידִין צִדִּיקִים שֶׁנִּקְרָאוּ לְעִתִּיד לִבָּא עַל
שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא – שִׁהִידָה שְׁמֵם ה'. שְׁנָאֵמַר (ישעיה מג 1) 'בִּלְ
הַנֶּקֶרָה בְּשֵׁמִי וּלְכַבְּדִי בְּרָאֲתִי' צִרְתִּי אֵף עֲשִׂיתִי' – הַצִּדִּיקִים
שֶׁנִּבְרָאוּ לְכַבּוֹד הָאֵל יִתְבָּרֵךְ, יִקְרָאוּ לְעִתִּיד בְּשִׁמּוֹ.
(וְאֲמַר רַבִּי) שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה נִקְרָאוּ –
לְעִתִּיד לִהְיוֹתָר עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוֹ הֵן: צִדִּיקִים,
וְקִשִּׁיָּה, וְיִירוּשָׁלַם. צִדִּיקִים הֵא דָאֵמַר, מְשִׁיחַ דְּכִתְיָב (ירמיה כג 1) 'וְהָיָה
שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ ה' צִדְקָנוּ', הָרִי שִׁקְרָא לְעִתִּיד לִבָּא בְּשֵׁם ה'.
יְרוּשָׁלַם דְּכִתְיָב בְּעֵנִן חֲלוּקַת הָאֶרֶץ שֶׁאֵמַר ה' לִיחֻקָאֵל עַל הַיָּקָף
יְרוּשָׁלַם בְּאַרְבַּע רִחוּתֶיהָ (יחזקאל מז 12) 'סְבִיב שְׁמוֹנָה עָשָׂר אֲלֶפֶס
–] הַיָּקָף הַעִיר יִהְיֶה י"ח אֲלֶפֶס קִנְיָ וְשֵׁם הַעִיר כִּיּוֹם ה' שְׁמָהּ, וְדַרְשׁ
רַבִּי יוֹחָנָן אֵל תִּקְרֵי 'שְׁמָהּ', אֲלֵא 'שְׁמָהּ' – שֶׁתִּקְרָא בְּשִׁמּוֹ שֶׁל
הַשִּׁיטָה.
אֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, עֲתִידִין צִדִּיקִים שֶׁאֲמֹרִים לְפָנֶיהֶן – שִׁיאֲמָרוּ
הַמַּלְאכִים לְפָנֶיהֶם לְעִתִּיד לִבָּא קְדוּשָׁה, בְּדִרְגָּה שֶׁאֲמֹרִים הַמַּלְאכִים
לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁנָאֵמַר (ישעיה 41) 'וְהָיָה הַנֶּשְׂאָר בְּצִיּוֹן
וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשָׁה וְאֲמַר לוֹ' – שִׁיּוֹנוֹ הַצִּדִּיקִים שִׁישְׁאָרוּ
לְפָלִיטָה בִּירוּשָׁלַם בַּעַת הַגְּאוּלָּה, שִׁיאֲמָרוּ הַמַּלְאכִים לְפָנֶיהֶם
קְדוּשָׁה.
וְאֲמַר רַבָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנְבִּיֵא אֶת
יְרוּשָׁלַם שְׁלֹשׁ פְּרָסוֹת לְמַעְלָה. שְׁנָאֵמַר בְּתִיאור יְרוּשָׁלַם בַּעַת
הַגְּאוּלָּה (זכריה יד 1) 'יֹסֹב כָּל הָאֶרֶץ כְּעֶרְכָּה מִגִּבְעָה לְרִמּוֹן נֶגֶב
יְרוּשָׁלַם וְרִאשָׁתָּה וְשִׁנְיָתָה חֲתֻמָּה' – לְעִתִּיד לְבוֹא יִהְפֹּכֵה כָּל הַהָרִים
שֶׁסְבִיב יְרוּשָׁלַם לְמִשּׁוֹר כִּמוֹ עֲרֵבָה, כִּי שִׁירוּשָׁלַם תִּרְאֶה גְבוּהָה
וְרִמָּה עַל כּוֹלָם. וּמִדִּיק רַבִּי יוֹחָנָן מֵאִי 'חֲתֻמָּה' – מִה כּוֹנוֹת הַכְּתוּב
וְיִשְׁבָּה תַּחְתִּיהָ, לְמַדְנָה שֶׁתוֹסִיף יְרוּשָׁלַם וְתִרְמוֹם בְּתַחְתִּיָּה –
שְׁלֹשָׁה פְּרָסוֹת כְּשִׁיעוֹר אוֹרְכָה כִּיּוֹם. מִבְּרַת הַגְמָרָה, וְכִּמְאִי
דְּהָא חֲתֻמָּה תִּלְתָּה פְּרָסִי הֵיוּא – מִנֵּין לֵנו שֶׁאוֹרְכָה שֶׁל יְרוּשָׁלַם
כִּיּוֹם הֵינּוּ שְׁלֹשָׁה פְּרָסוֹת. אֲמַר רַבָּה, אֲמַר לִי הֵיוּא סָבָא, לִידִידִי הָיוּ
לִי יְרוּשָׁלַם קְמִייתָא, וְתִלְתָּה פְּרָסִי – אֲנִי רֹאֲיָתִי אֶת יְרוּשָׁלַם
בּוֹמֵן הוּזָה, וְשִׁיעוֹרָה שֶׁלֹּשׁ פְּרָסוֹת.
וְשָׁמָּה תִּאֲמַר יֵשׁ צִנְיָ לְעִלּוֹת לִירוּשָׁלַם מִחַמַּת גּוּבָהָה. תִּלְמוּד לומר
שֶׁלֹּא יִהְיֶה קוֹשִׁי בְּדַבָּר כָּלָל, שֶׁנִּאמַר עַל קִיבוּץ הַגְּלוּיּוֹת שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל (ישעיה ס 1) 'מִי אֲלֵא כְּעֵב תַּעֲוִיפֶנָּה וְכִיּוֹנִים אֵל אֶרְבַּתְהֶם' –
מִי הֵם אֵלֵּי הַעֲפִים מִדֶּרֶךְ כַּעֲנָן, וְכִיּוֹנִים מִמַּחְמֵרִים לְעוֹף לְשׁוֹבֵר
שֶׁלָּהֶם. הָרִי שֶׁהִעֲלִיָּה לִירוּשָׁלַם תִּהְיֶה לֹלֵא טִירָחָה.
אֲמַר רַב פְּסָא, שְׁמַע מִיָּתָה – מִתּוֹךְ שְׁדִימָה רַבִּי יוֹחָנָן אֶת הָעֲלִיָּה
לִירוּשָׁלַם לְעַנָּן, יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁהִיא עֵיבָא תִּלְתָּה פְּרָסִי מִדִּלְי –
שֶׁהֵעֲנִינָם גְּבוּהִים מִן הָאֶרֶץ שֶׁלֹּשׁ פְּרָסוֹת. שֶׁהָרִיד לְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן
עֲתִיד הַקְבִּיָּה לְהַגִּבִּיָּה אֶת יְרוּשָׁלַם בְּשֶׁלֹּשׁ פְּרָסוֹת, וְעַל זֶה נִאמַר
בְּפִסְטוֹק (שם 1) 'מִי אֵלֵא כַּעַת תַּעֲוִיפֶנָּה' שֶׁהוּשָׁרוּ יְרוּשָׁלַם וְהַעֲנָן,
הָרִי שֶׁהֵעֲנָן מוּגָבָה מֵעַל הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה פְּרָסוֹת.
הַגְמָרָה מִבִּאֲרַת אֶת נְבוֹזָת זְכַרְיָה, שֶׁהִתְנַבֵּא בְּעֵנִין יְרוּשָׁלַם (זכריה
ב 1) 'אֲמַר רַבִּי נִינְיָא בֶּר פְּסָא, מִתְחִילָה בְּקֶשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְתַת אֶת יְרוּשָׁלַם בְּמִדָּה גּוּבוּל, וְלַהֲשִׁאֲרָה קִטְנָה, שְׁנָאֵמַר (שם)
'וְאֲמַר אֲנִי אֲתָה הַלֵּךְ וְיֹאמַר אֵלֵי לְמַד אֶת יְרוּשָׁלַם לְרָאוֹת כְּפֶה
רִחְבָּה וְכִמְהָ אֶרְבָּה' – לְקַבּוֹעַ לָהּ אֶת מִדְתָּה שֶׁלֹּא תִתְרַחֵב יוֹתֵר
מִשְׁעוֹרָה זֶה. אֲמָרוּ מִלְּאכֵי הַשָּׁרָת לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל
עוֹלָם, תִּרְחַב רַבְרִים –] עֲרִיסוֹת בְּרָאָה בְּעוֹלָמָךְ שֶׁל אוֹמֹת הָעוֹלָם, וְלֹא
נִתְּתָה מִדַּת אֶרֶץ וּמִדַּת רִחְבָּן – לֹא הַגְּבִלָּת אוֹתָם בְּמִידָה וְחֵם
מִתְרַחֲבִים וְגִדְלִים לֹלֵא גְבוּל, וְאֵילוֹ יְרוּשָׁלַם, שְׁשִׁמְךָ בְּתוֹכָהּ

רנב בבא בתרא דף עז עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

33 שלדעת תנא קמא צריך שימשוך הספינה מלא קומתה, וכדעת
34 שמואל, ולדעת רבי נתן די במשיכה כל שזיחא, וכדעת רב.
35 הגמרא דוחה, ומבאר את שאין הכרח מדברי הברייתא לומר
36 שנחלקו רבי נתן ורבנן אף בספינה. דוחה הגמרא: לא – אין הכרח
37 לומר כן, אלא יש לומר דכולי עלמא – בין רבי נתן בין רבנן, אי
38 קרב אי בשמואל – סוברים או כדעת רב או כדעת שמואל,
39 בשיעור המשיכה הנצרכת לקנין, ובספינה כולי עלמא לא פליגי –
40 ואכן לא נחלקו כלל רבי נתן ורבנן באופן קנין הספינה, וכי פליגי,
41 באותיות – ולא נחלקו רבי נתן ורבנן אלא באופן קניית השטר חוב,
42 האם די במסירה או שצריך אף שטר. והכי קאמר ליה רבי נתן
43 לתנא קמא – וכך הוא ביאור דברי רבי נתן, שמשיב לתנא קמא,
44 בספינה, ודאי מודינא לך – באופן קניית הספינה אף דעתי כדעתך,
45 שדי במשיכה, אך באותיות, אי אפא שטר אין, אי לא, לא – בקנין
46 שטר חוב, לדעתי אין הוא קונה במסירה בלבד, אלא בצירוף
47 שכותב לו שטר עליו.
48 הגמרא מביאה שאף רבי וחכמים נחלקו באופן קניית השטר:
49 ובפלוגתא דהני תנאי – ובמחלוקתם של תנאים אלו המובאים
50 בברייתא להלן, נחלקו רבי נתן ורבנן, דתנאי בברייתא, אותיות
51 נקנות במסירה – על ידי מסירת המוכר ללוקח, דברי רבי. והכמים
52 אומרים, בין כתב שטר מכירה על השטר חוב ונתן לו את שטר
53 המכירה, ולא מסר המוכר ללוקח בידו את השטר חוב, בין מסר
54 ולא כתב, לא קנה הלוקח את השטר חוב, עד שיתבונן לו המוכר
55 שטר מכירה וימסרה לו, וימסור לו השטר חוב. הרי שחכמים
56 דרבי, היינו רבי נתן הסובר שצריך מסירה וכתובה, ותנא קמא
57 דרבי נתן, היינו רבי הסובר שדי במסירה.
58 תמחה הגמרא: קמא אוקימתא, דרבי – הרי העמדת את תנא קמא
59 דרבי נתן הסובר שאותיות נקנות במסירה בלבד, כרבי, והרי אם כן
60 קשה שספינה נמי תיגני במסירה – שאף את הספינה יוכל הקונה
61 לקנות על ידי מסירה, ומפני מה אמר תנא קמא 'ספינה במשיכה'
62 דווקא, דתנאי – ששנינו בברייתא, ספינה נקנית במשיכה – על ידי
63 שאחז הלוקח בחבל שהספינה קשורה בו במצות המוכר, בלא
64 להזיזה, דברי רבי. והכמים אומרים, לא קנה

1 ובשטר – הרי הם נקנים ללוקח בקנין משיכה ושטר, שכותב לו
2 המוכר שטר מכירה או מתנה על הספינה, וכן על השטר חוב
3 שנתן לו.
4 הגמרא מקדימה ומבררת את פשט דברי הברייתא. מקשה הגמרא:
5 אותיות, מאן דבר שפיהו – וכי מי הזכיר בדבריו את אופן קניית
6 השטר חוב, שבא רבי נתן לחלוק עליו בזה. כלומר, הרי מתוך
7 דברי רבי נתן שבא לחלוק על דעת תנא קמא באופן מעשה הקנין
8 הנצרך לקניית שטרות, משמע שאף בדברי תנא קמא נתבאר אופן
9 קניית השטר, והרי לא מצינו זאת בדבריו.
10 מתרצת הגמרא: תפנין מפייהו, והכי קתני – דברי ברייתא אלו
11 חסרים, וכך יש לשנות בה, ספינה נקנית במשיכה, ואותיות
12 במסירה דווקא, ששטר אינו נקנה במשיכה, אלא על ידי מסירת
13 המוכר ללוקח. רבי נתן אומר, ספינה ואותיות נקנות במשיכה
14 ובשטר, והיינו שלדעת תנא קמא די במשיכה בלבד לקניית ספינה,
15 ומסירה לשטר, ולדעת רבי נתן צריך משיכה ושטר על מנת
16 לקנותם.
17 הגמרא ממשיכה ומבררת את דברי הברייתא. שואלת הגמרא:
18 מפני מה סובר רבי נתן שצריך משיכה ושטר לקנין הספינה, וכי
19 שטר לספינה למה לי, מלפני הדין – מפני מה צריך שטר לקניית
20 ספינה, וכי במה שונה היא משאר המטלטלים שנקנים במשיכה
21 בלבד.
22 הגמרא מותקנת את דברי רבי נתן שבברייתא באופן אחר: אלא לאו
23 הכי קתני בברייתא, ספינה נקנית במשיכה, ואותיות במסירה. רבי
24 נתן אומר, ספינה במשיכה בלבד, כדן שאר מטלטלים, ואותיות
25 בשטר, כלומר לקניית אותיות אין די במסירה בלבד, אלא צריך
26 אף שטר עם המסירה.
27 הגמרא מסיימת לבאר את מחלוקת רבי נתן ורבנן, וסבורה לומר
28 שמחלוקתם היא במחלוקת רב ושמואל. מבררת הגמרא: מאחר
29 שנתבאר בדעת רבי נתן שספינה נקנית במשיכה, אם כן היינו תנא
30 קמא – הרי אף דעת תנא קמא כך היא, שספינה נקנית במשיכה,
31 ובמה נחלק על תנא קמא לגבי ספינה. אלא דרב ושמואל איבא
32 ביניהו – אלא ודאי יש לומר שנחלקו בנידון של רב ושמואל,

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"נ צנמ"ס חו"ב כ'

מו"הר מרדכי שי'

שלום וברכה!

... להערת כת"ר בהליקוט לפ' כי תשא דכיון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו לא עבר אהרן
איסור ע"ז בזהב העגל שלא קנאו - דאינו כי גם קודם שנעשה פסל ואפילו בתחלת העשי עובר על לא
תעשה לך פסל כמבואר ברמב"ם וכי' -

הנה מעשה העגל הרי הי' קודם לימוד התושבע"פ דעשה"ד לבניי, ונתחייבו רק בהמפורש
בעשה"ד (1 עשית 2) פסל. ואפילו את"ל שלמדו מקודם וקיימו ת' פרקי דע"ז דאברהם אבינו דאולוף
ליעקב (זח"ב רהע, סע"ב) - קיום חומרא זו מד"ע לא דחי פקו"נ דאהרן [לאחרי שראה הריגת חור
(הובא בפרש"י)].

משא"כ זה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וכמה מהשקו"ט שבהליקוט - ששברא הם
(ולהעיר מתוס' שבועות כב, סע"ב) צריך שיתאימו גם קודם לימוד התושבע"פ. ולכן באו בהליקוט.

המשך בעמוד רנה

בבא בתרא. המוכר את הספינה – פרק חמישי דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רננג

תוספות

ובשטר – אם כתב לו שטר מכירה על שטרות הללו, כדאמר לקמן: "קני לך הוא וכל שעבודיה", אבל במסירה בלא שטר – לא קני אלא לצור על פי צלוחיתו, וכלדקמן, ומשום הכי בעי שטר אחר עליה זה. ולקמיה פריך: שטר בספינה למה? מפני – דספינה, היינו שאחו בחבל שקשורה בו, ולא הוזה ממקומה. ואותיות במסירה – אבל

משיכה אינה אלא בדבר שגופו מנוון. דמיך משך ליה זכה ביה. והכי נמי לגבי לצור על פי צלוחיתו תיהני ליה משיכה כשאר מטלטלין. אבל כדי לגבות החוב – עריך שימסרנו מלוח ליד הלוקח. מפלגלי היא – ומכי משכה קנייה, כדון מטלטלין. אלא לאי הכי קתני – מילתיה דרבי נתן. ואותיות בשטר – כלומר, אף בשטר. ותרתייהו עדי, מסירה ושטר. כרבנן דאמרי לקמן לא קנה עד שיכתוב וימסור. דאי בשטר לחד קאמר דאותיות נקנות – אם כן רבי נתן דאמר כמאן? לא כרבי ולא כרבנן, ואם כן איכא שלש מחלוקות בדבר. ספינה במשיכה – למה ליה לרבי נתן למימר? היינו תנא קמא אלא לאו בדבר ושמואל קמפלג: דקאמר תנא קמא: ספינה נקנית במשיכה כולה, כשמואל. ואתא רבי נתן, ודחא תנא בתרא, לטפוי, דאפילו במשיכה כל שהוא נקנית, כרב. ואותיות – נקנות במסירה לחד קמפלג, ולא בספינה. מורינא לך – דרבנשיב כדקאמרת, לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה. ובפלוניא דהני תנאי – קמפלג רבי נתן ורבנן. דרבנן דהכא – רבי, ורבי נתן היינו רבנן דלקמן. רבי ורבי נתן סוף משנה, ותרביס דיו. וגם אמוראי אליביהו ניהו, כדן ברייתא סתם כרבי, ובאידך כרבי נתן. אותיות נקנות – לגבות הלוקח את החוב מן הלוח – במסירה ששטר לו המלוה את השטר. ולא מצי טעין לוח: לצור על פי צלוחיתו מסור לך. כתב – לו מוכר ללוקח שטר מכירה על שטר זה, ומסר לו אותו שטר מכירה. אבל לא מסר לו עדין שטר המלוה – לא קנה, עד שיכתוב וימסור. דמצי למימר ליה: ניר בעלמא זבני לך. ובשטר מכירה לחד לא קני, דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים. במאי אוקימתא – לתנא קמא דרבי נתן – כרבי.

ספינה נמי תיקני במסירה – ואמאי בעי משיכה?

עד

בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, א) דפריך גבי מלוגא דשטרות: והא לא משך הוא דמוכר בכל מקום מסירה באותיות. אף על גב דבעי דבעיין נקנית מסירה מיד, ואף על גב דבעלמא לא בעיין מיד ליד, כדפרישית לעיל – הבא בעינן טפי, כדון לקוח השעבוד שכתוב. אי נמי, לא בעינן מיד ליד, ומכל מקום נקט מסירה, משום דבעינן דעת אחרת מקנה אותן, כמו שטר במסירה. לאפוקי מפקדי שטרותיו, שאין מחזיקין מן קנה מה שכתוב בחתום, שאין דליכא דאמרי, שאין דעת אחרת מקנה אותן.

ספינה נקנית במסירה – בסמוך מוקי לה ברשות הרבים, ופירש רבינו שמואל: דמסירה קונה ברשות הרבים, משום דלא אפשר הותם במשיכה. אבל בסימטא דשיכא משיכה – לא קניא מסירה, שהווא קנין גרוע. וקשה לרבינו תם: וכי משיכה ומסירה מצות הן שאין לעשות אלא מן המוכר? ואומר רבינו יצחק: דאין זו קשיא, דכי האי גונא אמר לקמן דהגבהה החשובה יותר מבטלת שאר קנינים. עד הקשה: וכל פרכי דפריך לקמן (פז, א) למאן דאמר דהגבהה מבטלת שאר קנינים – הוה ליה למיפך נמי הבא. כיון דמשיכה מבטלת מסירה ואומר רבינו יצחק: דאין זו קשיא, דאטו בחודא מתחא מחתינתה? אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה – משיכה החשובה לא תיבטל מחמת הגבהה. ועוד מקשה רבינו תם: אי מסירה לא מהני בסימטא, כי פריך בפרק קמא דקדושין (כז, ב) לרב דאמר בהמה גסה נקנית במשיכה ממתינתין דהתם, דקתני: בהמה גסה במסירה – לישני דמתניתין איירי ברשות הרבים, ולא שייך משיכה, ורב איירי בסימטא ואומר רבינו יצחק: כיון דמשיכה חשובה טפי ממסירה, אם כן לרב דאמר נקנית במשיכה – הוי במשיכה דוקא, ולא במסירה, אפילו ברשות הרבים. דאי מהניא לרב מסירה ברשות הרבים – אם כן לישמענין מסירה ברשות הרבים, וכל שכן משיכה בסימטא. אלא ודאי למעוטי מסירה ברשות הרבים. והבא דקתני בביריתא: ספינה נקנה במשיכה, אף על גב דלא אתא למעוטי מסירה ברשות הרבים, איכא למימר דלחיי נקט משיכה – משום דבעי לאשמעינן דאפילו בסימטא דבעינן משיכה, אותיות נקנות במסירה. ושמענין מינה דמסירה דאותיות – לאו היינו אחיה בעלמא, דהא בסימטא לא מהניא מסירה, אלא עם המשיכה בעינן מסירה, כדפרישית לעיל. ורבינו תם פירש: דמסירה עדיפא ממשיכה, משום דמסירה מיד ליד, ובכפיה, וקניא ברשות הרבים וכל שכן בסימטא. ודאפילו משיכה קונה בסימטא, כדאמר אבי ורבה. ומתניתין דקדושין (שם) דקתני: בהמה גסה נקנית במסירה – היינו דוקא במסירה, אבל במשיכה לא קני אפילו בסימטא. והשתא פריך לרב שפיר. ומה שפירש דמסירה מיד ליד – אין נראה לרבינו יצחק, כדפרישית לעיל. והא דמצינן נמי בפז – לא ידע רבינו יצחק מנא ליה. ועוד קשה לרבינו יצחק: דלפירוש רבינו תם, מאי דחזקה לשנויי? כאן בסימטא כאן ברשות הרבים, ולדחוק ולומר דעד שימסרנה מרשות הרבים לסמטא? ולקמיהו לתרתייהו בסימטא, ובקפידא פליגי, כדמסיק לקמן ואומר רבינו שמשון כן באבדו: דלא קשה. כיון דמסירה חשובה, לכל מקום ששונה במסירה – הוי דוקא במסירה ולא במשיכה, הלכך לא אפשר לאוקומא לה אלא ברשות הרבים. ומיהו, הא דפריך: ספינה נמי תיקני במסירה – לא אתי שפיר, דמשמע נמי עם המשיכה, משמע דמשיכה עדיפא. דלפירוש רבינו תם הוה ליה למימר: הא לרבי ספינה איך נקנית אלא במסירה. וגם ממילתייהו דרבנן דאמרו: עד שימסרנה – משמע דוקא משיכה ולא מסירה. ומיהו יש לומר, דלמאי דמסיק כגון דאמר ליה "משוך וקני", וטעמא דרבנן משום קפידא – אתי שפיר דבעינן משיכה אף על גב דגרענא. ואין להקשות: דאי אפילו בגרענא הוי קפידא – אם כן אמאי מהני כשישכור מקומו? דשיכור מקום הוי ענין משיכה שמוכר לרשותו. ומעיקרא כי הוה סלקא דעתין דלא הוי טעמא משום קפידא – הוה סלקא דעתין דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא, וכי מוקי לה ברשות הרבים מקמי דאוקי טעמא משום קפידא – בעי למימר דטעמיהו משום דסביר דמסירה לא קני ברשות הרבים. אבל אין לומר דמעיקרא סלקא דעתין דפליגי דלרבי שייכא מסירה בספינה ולרבנן לא שייכא – דאם כן מאי קאמר? לימא אביי ורבה כרבי? כרבנן נמי מצו סביר, כיון דטעמא דרבנן משום דלא שייכא מסירה בספינה אלא ודאי פשיטא ליה דשייכא. ועוד קשה לפירוש רבינו תם: דמאי פריך בפרק קמא דקדושין (שם) לרב? והא אין במסירה דוקא ונתן? הא נמי במשיכה נתן בפרק קמא דבבא מציעא (ב, א, ו, ב). הוי שנים רובין על גבי בהמה, או שהיה אחד רובך ואחד מנוגד – ויחלוק, דכל אחד קני מחצתו. אלא דנקנה במשיכה ויש לומר: דהתם דמיייר במציאה קני במשיכה, דלא אפשר למיקני במסירה, דמאן מסר ליה?

במאי

חסורי

מחסרא כר ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן ואמר ספינה ואותיות נקטת במשיכה ובשטר – ואם תאמר: ואמאי מגיה במילתיה דתנא קמא ואותיות במסירה? לימא דלחיה דתנא קמא: ספינה ואותיות נקנות במשיכה, ולא פליגי, אלא שרבי נתן מצריך שטר עם המשיכה, ורבנן לא מצריכי ויש לומר: משום דאם כן ברייתא דקתני לקמן אותיות נקנות במסירה – תיחזי דלא כחד.

רבי

נתן ואמר ספינה במשיכה ואותיות במסירה ובשטר – לא בעי למימר: ואותיות במשיכה ושטר, דכיון דבעי לפלוגי בין ספינה לאותיות לרבי נתן, נחיא ליה טפי למיתני מסירה לאותיות, כי היכי דאתיא ברייתא דלקמן דאותיות במסירה לכלי עלמא, וכל שכן דאין דשמעתין צריך לפרש שטרא ששטרות, אותו דרך להגביה. דאי לאו הכי – היכי מקני במשיכה ובמסירה? הא אמר לקמן (פז, א): דברים שדרין להגביה – אין נקנין אלא בהגבהה. דרב ושמואל איכא ביניהו – דרבי נתן סבר לה כשמואל, דאמר: עד שימסר את כולה, דכי היכי דבעי קנין חשוב באותיות טפי מתנא קמא – דכי נמי בספינה. בין שכתב ולא מסר – איצטרך להאריך כל זה. דאי לא הוה תני אלא "עד שיכתוב וימסור" – הוה אמרינא: ודאי במסירה לחודה לא מהניא אלא אם כן יש כתיבה עמה, אבל בכתיבה לחודה סגי. אי כרבי ספינה נמי תיקני במסירה – לכאורה היה נראה להשוות מסירה דאותיות למסירה דספינה, וכן משמע מדקאמר "ספינה נמי תיקני במסירה" – ואומר רבינו יצחק: דאי אפשר לומר, כן, דלא מצינו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים, אבל שאר מטלטלי – לא מקניו במסירה. כדתנן בפרק קמא דקדושין (כו, א): כנשים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, משמע: אבל במסירה לא. אם כן, אפילו לקנות הקלף לצור על פי צלוחיתו – לא היה קונה במסירה, כל שכן לקנות גם השעבוד, דלא מהניא, ועוד, מדקאמר: עד שיכתוב וימסור – משמע דבעינן באותיות קנין חשוב טפי מבשאר דברים. ועוד, דקתני: ספינה במשיכה ואותיות במסירה, ומוקמינן לה בסימטא דלא קניא התם מסירה, ואם כן היכי קתני "נקנות במסירה"? על כן נראה לרבינו יצחק: דעם המסירה דאותיות עריך משיכה, וכן משמע במסירה – משמע נמי כמו אותיות. אף על גב דבעי משיכה – היינו משום דבעינן מסירה מיד ליד. ואף על גב דבעלמא לא בעינן מיד ליד, כדפרישית לעיל – הבא בעינן טפי, כדון לקוח השעבוד שכתוב. אי נמי, לא בעינן מיד ליד, ומכל מקום נקט מסירה, משום דבעינן דעת אחרת מקנה אותן, כמו שטר במסירה. לאפוקי מפקדי שטרותיו, שאין מחזיקין מן קנה מה שכתוב בחתום, שאין דליכא דאמרי, שאין דעת אחרת מקנה אותן.

ספינה נקנית במסירה – בסמוך מוקי לה ברשות הרבים, ופירש רבינו שמואל: דמסירה קונה ברשות הרבים, משום דלא אפשר הותם במשיכה. אבל בסימטא דשיכא משיכה – לא קניא מסירה, שהווא קנין גרוע. וקשה לרבינו תם: וכי משיכה ומסירה מצות הן שאין לעשות אלא מן המוכר? ואומר רבינו יצחק: דאין זו קשיא, דכי האי גונא אמר לקמן דהגבהה החשובה יותר מבטלת שאר קנינים. עד הקשה: וכל פרכי דפריך לקמן (פז, א) למאן דאמר דהגבהה מבטלת שאר קנינים – הוה ליה למיפך נמי הבא. כיון דמשיכה מבטלת מסירה ואומר רבינו יצחק: דאין זו קשיא, דאטו בחודא מתחא מחתינתה? אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה – משיכה החשובה לא תיבטל מחמת הגבהה. ועוד מקשה רבינו תם: אי מסירה לא מהני בסימטא, כי פריך בפרק קמא דקדושין (כז, ב) לרב דאמר בהמה גסה נקנית במשיכה ממתינתין דהתם, דקתני: בהמה גסה במסירה – לישני דמתניתין איירי ברשות הרבים, ולא שייך משיכה, ורב איירי בסימטא ואומר רבינו יצחק: כיון דמשיכה חשובה טפי ממסירה, אם כן לרב דאמר נקנית במשיכה – הוי במשיכה דוקא, ולא במסירה, אפילו ברשות הרבים. דאי מהניא לרב מסירה ברשות הרבים – אם כן לישמענין מסירה ברשות הרבים, וכל שכן משיכה בסימטא. אלא ודאי למעוטי מסירה ברשות הרבים. והבא דקתני בביריתא: ספינה נקנה במשיכה, אף על גב דלא אתא למעוטי מסירה ברשות הרבים, איכא למימר דלחיי נקט משיכה – משום דבעי לאשמעינן דאפילו בסימטא דבעינן משיכה, אותיות נקנות במסירה. ושמענין מינה דמסירה דאותיות – לאו היינו אחיה בעלמא, דהא בסימטא לא מהניא מסירה, אלא עם המשיכה בעינן מסירה, כדפרישית לעיל. ורבינו תם פירש: דמסירה עדיפא ממשיכה, משום דמסירה מיד ליד, ובכפיה, וקניא ברשות הרבים וכל שכן בסימטא. ודאפילו משיכה קונה בסימטא, כדאמר אבי ורבה. ומתניתין דקדושין (שם) דקתני: בהמה גסה נקנית במסירה – היינו דוקא במסירה, אבל במשיכה לא קני אפילו בסימטא. והשתא פריך לרב שפיר. ומה שפירש דמסירה מיד ליד – אין נראה לרבינו יצחק, כדפרישית לעיל. והא דמצינן נמי בפז – לא ידע רבינו יצחק מנא ליה. ועוד קשה לרבינו יצחק: דלפירוש רבינו תם, מאי דחזקה לשנויי? כאן בסימטא כאן ברשות הרבים, ולדחוק ולומר דעד שימסרנה מרשות הרבים לסמטא? ולקמיהו לתרתייהו בסימטא, ובקפידא פליגי, כדמסיק לקמן ואומר רבינו שמשון כן באבדו: דלא קשה. כיון דמסירה חשובה, לכל מקום ששונה במסירה – הוי דוקא במסירה ולא במשיכה, הלכך לא אפשר לאוקומא לה אלא ברשות הרבים. ומיהו, הא דפריך: ספינה נמי תיקני במסירה – לא אתי שפיר, דמשמע נמי עם המשיכה, משמע דמשיכה עדיפא. דלפירוש רבינו תם הוה ליה למימר: הא לרבי ספינה איך נקנית אלא במסירה. וגם ממילתייהו דרבנן דאמרו: עד שימסרנה – משמע דוקא משיכה ולא מסירה. ומיהו יש לומר, דלמאי דמסיק כגון דאמר ליה "משוך וקני", וטעמא דרבנן משום קפידא – אתי שפיר דבעינן משיכה אף על גב דגרענא. ואין להקשות: דאי אפילו בגרענא הוי קפידא – אם כן אמאי מהני כשישכור מקומו? דשיכור מקום הוי ענין משיכה שמוכר לרשותו. ומעיקרא כי הוה סלקא דעתין דלא הוי טעמא משום קפידא – הוה סלקא דעתין דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא, וכי מוקי לה ברשות הרבים מקמי דאוקי טעמא משום קפידא – בעי למימר דטעמיהו משום דסביר דמסירה לא קני ברשות הרבים. אבל אין לומר דמעיקרא סלקא דעתין דפליגי דלרבי שייכא מסירה בספינה ולרבנן לא שייכא – דאם כן מאי קאמר? לימא אביי ורבה כרבי? כרבנן נמי מצו סביר, כיון דטעמא דרבנן משום דלא שייכא מסירה בספינה אלא ודאי פשיטא ליה דשייכא. ועוד קשה לפירוש רבינו תם: דמאי פריך בפרק קמא דקדושין (שם) לרב? והא אין במסירה דוקא ונתן? הא נמי במשיכה נתן בפרק קמא דבבא מציעא (ב, א, ו, ב). הוי שנים רובין על גבי בהמה, או שהיה אחד רובך ואחד מנוגד – ויחלוק, דכל אחד קני מחצתו. אלא דנקנה במשיכה ויש לומר: דהתם דמיייר במציאה קני במשיכה, דלא אפשר למיקני במסירה, דמאן מסר ליה?

בבא בתרא. המוכר את הספינה – פרק חמישי דף עו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ)
תוספות
רש"י

במא'

כמא אוקימתא ברשות דרביס אימא סיפא — ואם תאמר: למשעו דאי מיירי בסימטא
 נחא, ונאמאי? כי דיעד מיילא דאבוי רבנא — תקשיל ליה! דהכי מנחא מסידי
 בסימטא פירוש רבנא ויחזק: פירי לומר: דאי מיירי בסימטא — נחא, דלפי רבי ורבנן
 אי מנחא מסידי בסימטא או לא, ואבוי רבא כרבנן, אבל אי מיירי ברשות דרביס —
 לא הוה לא כרבי ולא כרבנן, דאפילו רבי מודה
 1 ער שימשכנה או עד ער
 מושכינא קריא.

1 עד שִׁימְשִׁכְנָה או עד שִׁישְׁכּוּר אֶת מְקוֹמָהּ - לֹא
 2 קָשָׁי: כָּאן בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, כָּאן בְּסִימָא. - בְּמֵא
 3 אֲוִקִימָא לֵהָא בְּתִרְיִיתָא? בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים; אִימָא
 4 סִיפָא, וְחֻכְמִים אֲוִמְרִים: לֹא קָנָה עַד שִׁימְשִׁכְנָה;
 5 וְאִי בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, מִמָּאן אֲוִינִר? וְתוּ, מְשִׁיכָה
 6 בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים מִי קָנִיא? וְהָא אֲבִי וְרָבָא דְאֲמִיר
 7 תְּתִיבּוּ: מְסִירָה קוֹנָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים וְגַחְצִר
 8 שְׂאִינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם, מְשִׁיכָה קוֹנָה בְּסִימָא וְגַחְצִר
 9 שְׂהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהַגְבָּהָה קוֹנָה בְּכָל מְקוֹם -
 10 מֵא "עַד שִׁימְשִׁכְנָה" נִמְי דְאָמְר, וּמֵא "עַד
 11 שִׁישְׁכּוּר אֶת מְקוֹמָהּ" דְאָמְר - הֵכִי קָאמְר:
 12 עַד שִׁימְשִׁכְנָה מְרִשּׁוֹת הָרָבִים לְסִימָא, וְאִם
 13 רִשּׁוֹת בְּעָלִים הִיא - לֹא קָנָה עַד שִׁישְׁכּוּר אֶת
 14 מְקוֹמָהּ. לִמָּא, אֲבִי וְרָבָא דְאֲמִיר פְּרִי? אֲמַר רַב
 15 אִשִּׁי: אִי דְאָמַר לִיה "לָךְ חֻק וְקִנִּי" הֵכִי נִמְי. הֵכִא
 16 בְּמֵא עֲסָקִינָן - דְאָמַר לִיה "לָךְ מְשׁוּד וְקִנִּי", מִד
 17 כִּכְר: קַפְדִּיא, וְיִד כִּכְר: מִרְעָה מְקוֹם הוּא לוֹ. אֲמַר
 18 רַב פִּפְא: הֵא מֵאן דְּמוֹבִין לִיה שְׁמַרָא לְחִבְרִיה,
 19 צִרְדִּי לְמִיכְתַּב לִיה: "קִנִּי הוּא וְכָל שְׁעֻבְדָּא
 20 דְּבִיה". אֲמַר רַב אִשִּׁי: אֲמִירִיתָ לְשִׁמְעֵתָא קָמִיה
 21 דְּרַב פִּתְנָא, וְאֲמִירִית לִיה: מַעֲמָא דְכֻתַּב לִיה הֵכִי,
 22 הֵא לֹא פִתַּב לִיה הֵכִי - לֹא קִנִּי; וְכִי לְצוּר עַל
 23 פִּי צְלוּחִיתָ הוּא צִרְדִּי? אֲמַר לִי: אִין, לְצוּר וְלְצוּר.

אמר

עלמא, דלרבי נמי דארתיות נקוט במסירה צריך לומר לו "קני וכל שעבודא דאית ביה", ש להביא ראה שאן הלהה כרבי. דהנאי בפרק "האיש מקדש" (קדושין מז, ב); "התקדשי לי בשטר טוב", רבי מאיר אומר: מקדשת. וחכמים אומרים: אינה מקדשת. ומפרש דפליגי דברבי, דרבי מאיר אית ליה דארתיות נקוט במסירה, ורבנן לית להו דרבי. ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרבי, והבא דרבנן פפא קא מפיליג, דאמר רב פפא: האי מאן דובין מיד לחבריה צריך למכתב ליה כו'. ומדלא קאמר: דכולי עלמא אית להו דרבי — שמע מינה דאן הלהה כרבי: אבל אי לא אמר למיתליה אלא אליבא דחכמים דאמר עי על שיתבונן וינסור, אבל לרבי דאמר במסירה לחודא קני, כיון שמיקל בקנן קני נמי אף על גב דלא אמר ליה "קני קל וזה שבעבדיה" — אין איהו משם, לכל מצי למימר דכולי עלמא אית להו דרבי, דות ליה הוה מצי למימר דאפדפליג בדבר פפא. ומיהו, אבתי נראה לרבינו שמשון בן אברהם שיש לדקדק במקדמא בטר הכי: דכולי עלמא אית להו דרב פפא, והבא ברשומאל קא מפילג. ואי הלהה כרבי — וזה ליה למימר: דכולי עלמא לית להו דרב פפא, דכיון דרב פפא לא איירי אלא לרבנן ואין הלהה כמותן. אלא ודאי הלהה כרבנן דאן ארתיות נקוט במסירה. ומיהו גם הו נראה לרבינו שמשון בן אברהם לדחות, ואי הוה אמר דכולי עלמא אית להו, דרב פפא — הוה משמע דרבי רב פפא אינם אמת, ודברי רב פפא הן אמת אליבא דרבנן. **קנני** — איתו וכל שעבדיה, בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמז, ב) משמע דמכירת שטר לא הוי אלא מדרבנן. ומדרבנן הותם: אמר רבא אמר רב נחמן: מתנת שכיבית אינה אלא מדרבנן. ואמר רב נחמן דאיהו האומר רב נחמן: אף על גב דאמר שומאל המוכר שטר חור לביתו חור ומחלו, ואפילו יורש מחלו — מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאין יכול למחול. אי אמת בשלמא דאורייתא, היינו דאין יכול למחול. אלא אי אמרת דרבנן, אמאי אין יכול למחול? אלא, שוכר שטר, מדיכול למחול — הוי מדרבנן. והאי דאיתנן צריך "הזהיר" (בבא מציעא יז, ב) למעט שטרות מאתא — היינו שומא שטר לאחר ואשן מחזירי לבעליה ויכור

הכי

גו, (ב) למעט שטרות מאותנאה – דיינו שמצא שטר לאחר יאוש ומוכרו לבעלי ביוקר, או לוה וקנה בלא שטר, ונוהן לו דמים על מנת שיכתוב לו שטר. ואם תאמר: אמאי לא

בבא בתרא דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רנה

בְּעֵלִים הִיא – ואם עומדת הבהמה ברשות המוכר, לֹא קָנָה, עַד
שִׁישְׁבוֹר אֶת מְקוֹמָהּ, וְיָקְנָה בְּקִנְיָן חֹצֵר. ואם כן, שדעת רבי שאף במסירה
בלבד קנה את הספינה, מפני מה אומר תנא קמא דרבי נתן שצריך
למשוך הספינה.
הגמרא מחלקת שאף לדעת רבי אין מסירה מועילה בכל מקום.
מתרצת הגמרא: לֹא קָנִיא, שיש לחלק שְׂבָאן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, כָּאֵן
בְּסִימָטָא – דברי רבי אינם אמורים אלא בספינה העומדת
בשלולית מים שברשות הרבים, שכיון שאין שייך לקנות שם
במשיכה, שאין משיכה קונה אלא אם מושך לרשות המיוחדת לו,
משום כן הרי הוא קונה שם במסירה בלבד. ומה שאין כן בברייתא
לעיל (ע"א) שנחלק על רבי נתן, מדובר בספינה העומדת בסימטא,
דהיינו מבואות קטנים הפתוחים לרשות הרבים, ששם מועילה
משיכה, שכיון שמקום זה מיועד לכל אדם לשבת שם, ומאריך
גיסא אין הרבים מצויים שם אלא בשעה שיש דוחק ברשות
הרבים ונכנסים לשם, לכך נחשב מקום זה כברשות העומד שם
לקנות במשיכה לאותו מקום. ומאחר ויכולים לקנות שם במשיכה
אין דרך בני אדם להקנות שם במסירה בלבד, לכך אינו קונה שם
אלא אם כן משך.
שואלת הגמרא: כָּפִיא אוֹקִימָתָא לְהָא בְּתִרְיָתָא, בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים –
איך העמדת את הברייתא השניה, בשעומדת הספינה ברשות
הרבים, ומשום כן מסירה קונה לדעת רבי, אך אם כן אֵימָא סִיפָא,
ששנינו בסיפא של אותה ברייתא, וְהָקָמִים אוֹמְרִים לֹא קָנָה עַד
שִׁישְׁבוֹרָהּ, [וא] עַד שִׁישְׁבוֹר אֶת מְקוֹמָהּ]. מקשה הגמרא, וְאֵי בְּרִשּׁוֹת
הָרִבִּים, כָּפִיא אוֹנֵיר – ואם אכן עומדת הספינה ברשות הרבים, וכי
ישנם בעלים לרשות הרבים, שיוכל לשכור את מקום עמידת
הספינה מהם.
ממשיכה הגמרא ומקשה: וְתו – ועוד, מְשִׁיכָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים מִי
קָנִיא – איך אומרים חכמים שאינו קונה עד שימשוך, וכי ניתן
לקנות בקנין משיכה ברשות הרבים, וְהָא אֲבֵי וְרָבָא דְאֲמַרִי תְּרוּיָהּ
– אמרו שניהם, מְסִירָה קוֹנֶה רַק בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְכַחֲצֵר שְׂאִינָהּ שֶׁל
שְׁנֵיהֶם, כִּי ששם אינו יכול לקנות במשיכה, שכל מהות הקנין
היא בכך שמושך לרשותו, ולכך הדרך שם במסירה. מְשִׁיכָה קוֹנֶה
רַק בְּסִימָטָא וְכַחֲצֵר שְׂאִינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם, שכיון שהסימטא מיועדת
לעומדים שם, אם כן באותו זמן שעומדים שם המוכר והלוקח,
הרי זה נחשב כמו חצר של שניהם, ומועיל באופן זה המשיכה,
שנחשב כמושך לרשותו. וְהִנֵּבְהָה קוֹנֶה בְּכָל מְקוֹם, ואפילו ברשות
המוכר. על כל פנים נתבאר שאין משיכה מועילה ברשות הרבים,
ואם כן איך אומרים חכמים 'עד שימשכנה', אם אכן עומדת
הספינה ברשות הרבים.
הגמרא מבארת שאכן ניתן להעמיד את הברייתא ברשות הרבים,
ומיישבת את דברי חכמים. מתרצת הגמרא: כָּפִיא עַד שִׁישְׁבוֹרָהּ נִמְי
דְּקָאמֵר – כיון כוונת הברייתא באומרה 'עד שימשכנה', וְכָפִיא עַד
שִׁישְׁבוֹר אֶת מְקוֹמָהּ דְּקָאמֵר – וכן מה כוונת הברייתא באומרה 'עד
שישכור את מקומה', מבארת הגמרא, הִכִּי קָאמֵר, עַד שִׁישְׁבוֹרָהּ
מְרִשּׁוֹת הָרִבִּים לְסִימָטָא, ששם מועיל שפיר המשיכה, וְאֵם רִשּׁוֹת

הגמרא מבררת האם אכן נקטו אבוי ורבא כשיטת רבי להלכה,
שמסירה קונה. מקשה הגמרא: לֵימָא אֲבֵי וְרָבָא דְאֲמַרִי בְּרִבִּי –
לכאורה אבוי ורבא שאמרו מסירה קונה ברשות הרבים נקטו
להלכה כדברי רבי בברייתא, שהרי חכמים נחלקו, ולדעתם אינו
קונה עד שימשוך לסימטא או שישכור את מקום הספינה, והרי
כלל הוא שבכל מקום הלכה כחכמים.
מתרצת הגמרא: אֲמֵר רַב אֲשֵׁי, אֵי דְאֲמֵר לִיה לָךְ חֻזַּק וְקִנְיָ הִכִּי נִמְי
– אכן אם אמר לו המוכר ללוקח, לך אחוז בספינה וקנה אותה,
והלך הלוקח ואחז בה כצויו המוכר, ודאי קנה במסירה אף לפי
חכמים, וְהָכֵא כָּפִיא עֲקָרִינָן – ולא נחלקו רבי וחכמים בברייתא
אלא באופן דְאֲמֵר לִיה לָךְ מְשֻׁב וְקִנְיָ – שאמר המוכר ללוקח לך
ומשוך את הספינה, וקנה אותה, מִר כָּבֵר קָפִידָא – דעת חכמים
שאכן מקפיד המוכר שיקנה הלוקח דווקא במשיכה, כדי שכל זמן
שלא ימשכנה לרשותו יוכל המוכר לחזור בו. וְכִר כָּבֵר מְרָחָה
מְקוֹם הוּא לֹא – ודעת רבי שאין מקפיד המוכר שלא יקנה במסירה,
ולא נתכוון באמירתו 'לך משוך וקני' אלא לומר ללוקח שאם חפץ
הוא, הרי הוא יכול למשוך כבר הספינה לרשותו, כיון שכבר קנה
אותה במסירה.
בברייתות לעיל (ע"א) הובאה מחלוקת רבי ורבי נתן, האם המקנה
שטר חוב לחבירו צריך לכתוב לו שטר מכירה ובנוסף על הקנין
מסירה, כעת מביאה הגמרא את דעות האמוראים כמי שהלכה,
ולדעת הסובר שצריך שטר, מהו נוסח השטר: אֲמֵר רַב פְּסָא, הָאֵי
כָּפִיא דְמוֹנִין לִיה שְׂמָרָא לְחִבְרִיה – המוכר שטר חוב שיש לו על
פלוגי, לחבירו, צָרִיף לְמִיכְתָּב לִיה בשטר אחר, קִנְיָ הוּא, וְכָל
שְׂעֻבָּתָא דְבִיה – קנה את השטר עצמו וכן את החוב הכתוב בו,
משום שהלכה כרבי נתן שאינו קונה במסירה בלבד, וצריך לכתוב
בנוסף זה דווקא, שאם לא יכתוב כן בפירוש יזכה הלוקח בנייר
השטר בלבד ולא בגוף החוב.
אֲמֵר רַב אֲשֵׁי, אֲמִרְתָּה לְשִׁמְעָתָא קָמִיה דְרַב כְּהֵנָא – אמרתי שמועה
זו בפני רב כהנא, ונתווכחתי עמו האם אכן כך ההלכה, ולא כדעת
רבי הסובר שדי במסירת השטר עצמו, וְאֲמִרְתָּה לִיה – וכך טענתי
לפניו, מְעָמָא דְקָתַב לִיה הִכִּי, הָא לֹא קָתַב לִיה הִכִּי, לֹא קִנְיָ – דווקא
משום שכתב לו שטר אחר הרי הוא קונה את גוף החוב, מה שאין
כן בלא כתיבת השטר לא היה זוכה בגוף החוב, אלא בנייר בלבד,
וְכִי לְצוֹר עַל פִּי צְלוּחִיתוּ הוּא צָרִיף – והרי תמוה הוא, וכי צריך
הלוקח לנייר זה על מנת לצור את פי צלוחיתו, הרי ברור הוא
שכוונתו היתה לזכות בגוף החוב, ואם כן מפני מה לא יזכה בחוב
במסירה בלבד, וכדעת רבי. וְאֲמֵר לִי, אֵין, לְצוֹר וְלְצוֹר – והשיב לי
רב כהנא, אכן אם לא יכתוב לו המוכר שטר אחר, משמע שמקנה
לו הנייר בלבד לצור בו את פי צלוחיתו, ולא יזכה הלוקח אלא
בנייר, שהלכה כרבי נתן.

המשך מעמוד רנה

ע"ד הנ"ל מתורץ בפשטות קושיא הידועה בענינים דח"פ: איך מלו ישראל בלילה (שמו"ר

פ"ט, ט, ח) -

והוא דדין מילה ביום נתחדש לאחר מ"ת (תוד"ה מר יבמות עב, ב). ואפילו א"תל דג"ז קיימו

עד שלא ניתנה תורה - לא בטלו אכילת הפסח דנאסרה לערל, מפני חומרא זו.

מצוי"ב שקו"ט דהת' שי' בהליקוט בהנ"ל - שתקותי שיענין את כת"ר.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 **י"מ.** סומא⁸⁷ לא יברך על הנהר במוצאי שבת⁸⁷ שהרי אין מברכין על הנהר אפילו בשרואה אותו אלא
2 בשייכל להנות מאורו בלילה עד שיוכל להפיר בין מטבע למטבע אלא יבדיל בלא ברכת הנהר:

חלק ב סימן רחצ דין נר הבדלה טעף יט

ביאורי הלכה

ממ] סומא - אפילו אינו סומא לגמרי, אלא שאינו יכול להוציא את בני ביתו הקטנים⁸⁸.
נ] ברכת הנהר - וכן אין הסומא יכול להוציא אחרים

ציונים והוספות

86) או בין צפורן לבשר כדלעיל ס"ו.
87) אע"פ שבנר שבת - סומא מברכת משום שיש לה הנאה ממאורות, כדלעיל סי' רסג סי"ב.
88) כדלעיל סי' רצז ס"ז לעניין בשמים למי שאין לו חוש הריח, וכן יכול להוציא אחרים ידי חובת הבדלה (בקצות

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

- גם על מה שאכל כבר דכיון שנצטרפו המצות לחלה בכלי אחד שהרי נעשו כמצה אחת גדולה שיש בה שיעור חלה שמותר לאכול ממנה קודם הפרשת חלה.
- ויש חולקין על זה ואוסרין לאכול ממצות הללו קודם הפרשת חלה לפי שצריך לתרום מהן מן המוקף כיון שלא היו מחוברות זו בזו בעודן עיסה ואף שלאחר כן נצטרפו בכלי אחד אין צירוף זה מועיל לחברן שהיו נחשבים כמצה אחת ממש:
- יא** ולפי סברא זו אם שכח להפריש חלה ממצות הללו קודם יו"ט ונזכר ביו"ט ואי אפשר להפריש חלה ביו"ט כמו שיתבאר בסי' תק"ו לא די במה ששייר מצה אחת להפריש חלה ממנה לאחר יו"ט גם על מצות שאכל ביו"ט אלא צריך הוא לשייר מעט מכל מצה כדי לתרום מן המוקף או יעשה כמו שיתבאר בסי' תק"ו אבל לפי סברא הראשונה די ששייר מעט ממצה אחת אם כבר נצטרפו מצות הללו בכלי אחד קודם יו"ט.
- אבל אם נצטרפו ביו"ט אין צריך לשייר מהם כלום אלא יכול להפריש מהן חלה ביו"ט שלא אסור להפריש חלה ביו"ט אלא מעיסה שנילושה ונתחייבה בחלה מערב יום טוב שהיה אפשר לו להפרישה מבעוד יום אבל מצות הללו שהיו פטורות בערב יום טוב ונתחייבו ביו"ט ע"י צירוף כלי מותר להפריש מהן ביו"ט כדרך שמותר להפריש מעיסה שנילושה ביו"ט.
- ולענין פסק הלכה העיקר כסברא הראשונה ואף על פי כן טוב לחוש לכתחלה לסברא האחרונה לתרום ממצות הללו מן המוקף אף שהיו מצורפין כבר בכלי.
- ח ומכל מקום אם הוא בארץ ישראל צריך שיהיו כל המצות הללו מונחות לפניו סמוכות זו לזו בשעה שמפריש מאחת מהן על כולן שחלת ארץ ישראל אינה ניטלת אלא מן המוקף (פירוש מן הסמוך) כמו שנתבאר ביורה דעה סי' שכ"ג אבל אין צריך שיגעו זה בזה בשעת הפרשה אלא כיון שהן סמוכות ומקורבות זו לזו הרי זה מן המוקף:
- ט** אבל בחוצה לארץ אין צריך לתרום מן המוקף ולא עוד אלא שמותר לו לאכול כל המצות הללו קודם הפרשת חלה רק ששייר חתיכה מאחת מהן ויפריש חלה מחתיכה זו על כל המצות שאכל שהקילו חכמים בחלת חוצה לארץ להיות אוכל והולך ואח"כ מפריש כמו שנתבאר ביו"ד שם:
- י** במה דברים אמורים כשכל מצות הללו הן מעיסה אחת שכבר היו מוקפות ומחוברות זו לזו פעם אחת בעודם עיסה לכך הקילו בהן חכמים שאין צריך לחזור ולהקיפם בשעת הפרשת חלה אם היא חלת חוצה לארץ אבל מצות הבאות מב' עיסות שהיה בהן שיעור חלה בכל אחת בפני עצמה אם רוצה להפריש מצה אחת על כולן צריך שיהיו המצות של עיסה השנית מוקפות עם מצה זו בשעה שמפריש ממנה עליהן דכיון שלא היו מוקפות ומחוברות זו עם זו מעולם לא הקילו חכמים בהן להפריש מאחת על חברתה שלא מן המוקף אפילו בחוצה לארץ אבל כשמקיפן זו לזו די בכך ואין צריך לצרפם בכלי כיון שכבר נתחייבו בחלה בעודם עיסה.
- אבל מצות הבאות מעיסות שלא היה בהן שיעור חלה בכל אחת בפני עצמה ונתן המצות בתוך כלי אחד לצרפם לשיעור חלה אין צריך להפריש מהן בעודן מצטרפין בכלי אלא יכול לאכול מהן ואחר כך יפריש מחתיכת מצה אחת

מכל מצה ומצה בפני עצמה או ילוש עוד עיסה קטנה ויאפה
אותה ויצרפה בכלי אחד עם כל המצות הללו ועל ידי כן
נתחייבה בחלה אע"פ שאין בה כשיעור ויפריש ממנה על
המצות החייבות עדיין.

אבל קודם שיאפה אותה אין לצרף אותה עם המצות בכלי
אחד כדי להפריש ממנה עליהן שהרי הצירוף עושה אותן
כאילו הן דבר אחד וחתיכה אחת ממש וכיון שהיא עיסה
והן מצות אפיוות איך אפשר שיצטרפו ויהיו כחתיכה אחת
ממש.

אבל אם יש בעיסה זו שיעור חלה בפני עצמה בלא צירוף
כלי אין צריך לאפותה קודם הפרשת חלה ואין צריך לצרפה
בכלי עם המצות מעיקר הדין אלא יקיפם יחד ויפריש
מעיסה זו גם על המצות החייבות עדיין.

ואם הוא מכיר מצה אחת בטביעות עין ויודע בה שהיא
ממצות החייבות אין צריך לכל זה אלא מפריש ממצה זו
על כל שאר מצות החייבות אף שאינן מוקפות מעיקר הדין:

יך אף על פי שאסור לאדם ללוש עיסתו פחות מכשיעור
כדי לפוטרה מן החלה, מכל-מקום ביום טוב של פסח
התירו לעשות כן (עין בסוף סי' תנ"ו איך לנהוג בזה) שאם
ילוש כשיעור ויפריש ממנה חלה אין לחלה זו תקנה בזמן
הזה שאין מאכילין אותה לכהנים כמו שנתבאר ביורה דעה
סימן שכ"ב, וא"כ אסור לאפותה ביום טוב כיון שאין
באפייה זו צורך אוכל נפש ולשורפה ג"כ אינו יכול שאין
שורפין קדשים ביום טוב כמ"ש בסימן תק"ו ואם ניחנה
כך כשהיא עיסה עד מוצאי יום טוב ואז ישרפנה יש לחוש
שלא תחמיץ ויעבור עליה בבל יראה ובל ימצא ואף שנאמר
לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של גבוה,
מכל-מקום חלה זו אינה נקראת של גבוה אלא שלו הואיל
ויש לו בה צד היתר שאם יתחרט על מה שהפריש אותה
לחלה ישאל לחכם ויתיר לו ותחזור חלה זו להיות חולין
כמה שהיתה ויחזור ויפריש חלה אחרת:

יח ואם אירע שלש שיעור חלה לא יפריש חלה מן העיסה
אלא יאפה ממנה מצות ויפריש ממצה אחת על כולן.

ואם אינו רוצה לבצוע המצה אלא רוצה לאפות עוגה קטנה
להפריש אותה לחלה אחר אפייתה צריך הוא לזוהר קודם
אפייתה שלא יקרא לה שם חלה אלא יקראנה עוגה או מצה
(וגם לא יהיה בדעתו שתחול עליה קדושת חלה עד לאחר
אפייתה) שאם קודם אפייתה (היה בדעתו שזו היא חלה מן
העיסה, ואין צריך לומר אם) קרא לה שם חלה בפיו הרי
כבר נתקדשה לחלה שהרי כל קדושת תרומות ומעשרות הן
על ידי דבור (או אפילו על ידי מחשבה בלבד) ואם כן אסור
לו לאפותה ביום טוב אבל כל זמן שלא נתקדשה לחלה אף
על פי שיש בדעתו בשעת אפייה שיקרא לה שם חלה לאחר
אפייתה, מכל-מקום כיון שבשעת אפייתה אין בדעתו שיהא
עליה קדושת חלה ואם היה רוצה היה יכול להפריש מצה
אחרת לחלה ולאכול עוגה זו נמצא שיש לו בה צד היתר
אכילה בשעת אפייתה לפיכך התירו לו לאפותה ביום טוב
אף שאין כאן היתר גמור שהרי בשעת אפיית עוגה זו יודע

וטוב להחמיר שאף שמפריש מהן בעודן מצורפין בכלי יזהר
שיגעו זה בזה לפי שיש אומרים שאין נקרא מן המוקף אלא
כשנוגעין זה בזה ויש אומרים שאינו נקרא מן המוקף אלא
אם כן הם בתוך כלי אחד אע"פ שאינן נוגעין זה בזה וירא
שמים יוצא ידי שניהם:

יב ואין צריך לומר אם מצות הללו באות משתי עיסות
שהיה שיעור חלה בכל אחת בפני עצמה שהן צריכין
הקפה מעיקר הדין בשעה שמפריש מאחת על חברתה
שטוב להחמיר שיגעו זה בזה בשעת הפרשה.

ואפילו מצות הבאות מעיסה אחת שהיה בה שיעור חלה
שלדברי הכל אין צריך להפריש מהן מן המוקף בחוצה
לארץ אפילו לכתחלה שהרי אמרו חלת חוצה לארץ אוכל
והולך ואחר כך מפריש, אף-על-פי-כן מדת חסידות הוא
להחמיר להפריש מהן מן המוקף שיגעו זה בזה בתוך הכלי
בשעת הפרשה ולפיכך אין לאכול מהן קודם הפרשה שהרי
מה שיאכל לא יהיה מוקף עם מה שיפריש וכן נוהגין, עין
סימן ר"ס:

יג וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שעבר והפריש שלא מן
המוקף אפילו ב' עיסות שיש בכל אחת בפני עצמה
שיעור חלה ואינן סמוכות זו לזו אלא זו מונחת בבית זה
וזו מונחת בבית אחר והפריש חלה מאחת מהן והיה בדעתו
לפטור בחלה זו גם את השניה הרי זה פטורה ואין צריך
לחזור ולהפריש גם ממנה שלא הצריכו חכמים לתרום מן
המוקף אלא לכתחלה:

יד אבל ב' עיסות שאין בהן שיעור חלה בכל אחת בפני
עצמה ועבר והפריש מהן חלה בלא צירוף כלי אפילו
היו שתיהן סמוכות זו לזו ואפילו היו נוגעות זו בזו אם לא
היו נושכות זו בזו אינן מצטרפות ולפיכך אין חלה זו שוה
כלום כיון שהפרישה בשעה שהיו פטורות:

טו מי ששכח ולא הפריש חלה מעיסה של מצת מצוה
שהיה בה שיעור חלה בפני עצמה או על ידי צירוף
עם עיסה אחרת של מצת מצוה ונוצר לאחר שאפה ממנו ג'
מצות הצריכות לו לסדר ליל של פסח לא יפריש מאותן
מצות שצריכות להיות שלימות על הקערה דהיינו מצה
עליונה ותחתונה שהעליונה צריכה להיות שלימה לברך
עליה המוציא והתחתונה צריכה להיות שלימה לעשות
ממנה כריכות עם המרור כמו שיתבאר בסי' תע"ה אלא
יפריש מאותה מצה שאין צריכה להיות שלימה דהיינו מצה
האמצעית המזומנת לבצוע ממנה חתיכה לאפיקומן קודם
אמירת ההגדה:

טז מי שהיו לו עיסות הרבה שהיה בהן שיעור חלה בכל
אחת בפני עצמה והפריש חלה ממוקפת העיסות
וממקצתן לא הפריש ואפה כל העיסות ביחד ונתערבו מצות
החייבות עדיין בחלה עם מצות שנפטרו כבר בחיובן אינו
יכול להפריש ממצה אחת על כולן אפילו אם יכניס כולן
לתוך כלי אחד ויגעו זה בזה לפי שיש לחוש שמא מצה זו
שהוא מפריש ממנה היא ממצות שנפטרו מחיובן ואין
מפרישין מן הפטור על החיוב לפיכך צריך הוא להפריש

1 הוא שסופו שלא לאכול ממנה ביום טוב, אף-על-פי-כן
2 התירו לו חכמים כיון שאי אפשר בענין אחר שיהיה בו
3 היתר גמור.

4 (שאף שאפשר לו שלא להפריש עוגה שלימה לחלה אלא
5 יפריש חתיכה ממצה אחת ומה שישאר מאותה מצה יאכל
6 ביום טוב ונמצא שאפיית אותה המצה היה בה גם צורך
7 אוכל נפש ולא בשביל החלה בלבד, מכל-מקום גם אם
8 יעשה כן אין כאן היתר גמור אם היה אפשר בענין אחר
9 שהרי אמרו חכמים עיסה חציה של ישראל וחציה של נכרי
10 אסור לישראל לאפותה כולה ביום טוב אף שעושה ממנה
11 ככר אחד ואופאו בבת אחת ונמצא שיש באפייה זו גם צורך
12 אכילת ישראל אף על פי כן אסור חכמים הואיל שבאפיית
13 חציה של נכרי אין בה צורך לאכילת ישראל שהרי יכול
14 לחלק עם הנכרי קודם האפייה ולאפות חלקו בלבדו אף כאן
15 הואיל שבאפיית חתיכת החלה שבאותה מצה אין בה צורך
16 לאפיית השאר של אותה מצה שהרי אף אם היה מפרש
17 החלה מאותה מצה קודם אפייתה היתה אותה מצה נאפית
18 יפה כל כך כמו שנאפית עכשיו עם החלה לפיכך היה ראוי
19 לאסור לאפותה ביום טוב אלא שהתירו חכמים כיון שאי
20 אפשר בענין אחר).

21 ואם שכח או עבר והפריש חלה מעיסה זו וקרא לה שם
22 חלה לא יאפה חלה זו ולא ישרפנה אלא יטילנה למים
23 צוננים בשביל שלא תחמיץ שהצוננים מעכבים אותה שלא
24 תחמיץ ולמוצאי יום טוב ישרפנה וכשרואה שהמים
25 מתחממים קצת בעמדם בבית יזהר להחליפם במים אחרים
26 צוננים דהיינו שישאב מים הללו מן הכלי שהחלה מונחת
27 שם וישפוך לשם מים אחרים צוננים אבל לא יטלטל הכלי
28 שהחלה מונחת בו כדי לשפוך מים הללו מתוכה שכלי זה
29 נעשה בסיס לדבר האסור בטלטול דהיינו החלה שהיא
30 אסורה בטלטול לאחר שקרא לה שם כמו שיתבאר בסי'
31 תק"ו (עיי' שם כל פרטי דין זה) אבל לכתחלה לא יקרא
32 לה שם חלה בעודה עיסה ולהטילה למים צוננים גזירה
33 שמא לא יזהר יפה שיהיו המים צוננים:

34 **יט** וכל זה כשבעל הבית בעצמו קרא לה שם חלה (או
35 שאר כל אדם שיש לו רשות ממנו להפריש חלה
36 מעיסתו שהרי הוא כשלוחו ועל-דרך שנתבאר ביורה דעה
37 סי' שכ"ח) אבל אם אדם שאין לו רשות ממנו להפריש חלה
38 מעיסתו קרא לה שם חלה אינה חלה כלל ומותר לאפותה
39 ביו"ט:

40 **כ** וכל זה בחלת ארץ ישראל שאינה נאכלת לכהנים בזמן
41 הזה שכולנו טמאי מתים ונטמאת החלה ואסורה
42 להאכיל אפילו לכהן טהור ולפיכך אסור לאפותה ביום טוב
43 אבל חלת חוצה לארץ שאינה אסורה אלא על מי שטומאה
44 יוצאה עליו מגופו כגון זב או בעל קרי בין לאנסו בין
45 לרצונו אבל כהן טהור מזב ומקרי כגון כהן קטן פחות מבן
46 ט' שנים ויום אחד שאינו מטמא בקרי וגם מן הסתם לא
47 ראה זיבה כיון שהוא פחות מבן ט' (אבל אם ידוע שראה
48 זיבה אפילו הוא בן יום אחד טמא) וכן כהן גדול שראה

קרי אלא שטבל לקריו במ' סאה במים כשרים על-דרך
שנתבאר ביורה דעה סי' ר"א אע"פ שלא העריב שמשו
רשאי הוא לאכול חלת חוצה לארץ אע"פ שהוא טמא
מטומאת מת ושאר טומאות וגם החלה טמאה היא, אף-על-
פי-כן הקילו חכמים בחלת ח"ל שאינה אלא להיכר ולזכרון
שלא תשתכח תורת חלה כמו שנתבאר ביו"ד סימן שכ"ב
לפיכך אם קרא לה שם ביו"ט של פסח רשאי לאפותה אם
יש כהן קטן או גדול שטבל שיאכל ממנה ביו"ט.

וטוב לזהר שיאכל מיד אחר טבילתו ולא יטיל מים בין
טבילה לאכילה שמא יטיל מים חלוקים או עכורים שיש
בהן חשש קרי ויהא אסור לאכול חלה זו עד שיחזור
ויטבול. וכל כהן שהוא יותר מבן ט' שנים אע"פ שהוא
אומר שלא ראה קרי אין מאכילין לו החלה אלא אם כן טבל
דכיון שבן ט' ביאתו ביאה הרי הוא בחזקה שראה קרי:

כא ואם אין שם אלא כהן גדול שלא טבל לקריו יכול
לאפותה ע"י שיבטלנה ברוב קודם האפייה דכיון
שנתבטל ברוב מותרת אפילו לכהן טמא כמ"ש ביורה דעה
סי' שכ"ג (וכל זה כשכבר קרא לה שם חלה אבל לכתחלה
אין לקרות לה שם חלה בעודה עיסה אפילו יש שם כהן
טהור שכבר נהגו במדינות אלו שלא להאכיל חלה לכהן
מטעם שנתבאר ביורה דעה סי' שכ"ב ע"ש):

חלק ג סימן תנן דיני הנהגת חלה בעיטת מצה:

א נהגו כל ישראל שלא ללוש המצות של מצוה עד אחר
חצות היום בערב פסח שהוא זמן הקרבת הפסח שמצות
מצה הוקשה למצות הפסח שנאמר על מצות ומרורים
יאכלוהו ולפי שאין הכל בקיאים בחצות היום ממש לפיכך
נכון להמתין חצי שעה אחר חצות היום כי כן היו ממתינים
בשחיטת הפסח שלא לשחטו עד לאחר שש ומחצה:

ב וכל זה אינו אלא מנהג לכתחלה אבל מעיקר הדין
אפילו מצות מצוה שנאפו כמה חדשים לפני הפסח יכול
לצאת בהן ידי חובתו לכתחלה לפי שלא הוקשה מצת מצוה
למצות פסח אלא לזמן אכילתה בלבד שצריך לאכלה קודם
חצות הלילה כמו הפסח שאינו נאכל אלא עד חצות שנאמר
על מצות ומרורים יאכלוהו הוקשה אכילת מצה לאכילת
הפסח אבל לענין זמן עשייתו לא הוקשו כלל ויכול לאפותן
מתחלת השנה והוא שיאפה אותן לשם הפסח כמו שנתבאר
בסימן תנ"ג אבל אם לא אפאן לשם הפסח מן הסתם לא
נוהר יפה מחמץ בשעת עשייתו לפיכך הן אסורין לכל ימי
הפסח:

ג ובשעת הדחק מעמידין על עיקר הדין כגון אותן שאופין
מצות ושולחין למרחקים מותרין לאפות אפילו כמה
חדשים קודם הפסח וכן המפרשים מיבשה לים כמה חדשים
קודם הפסח אופין מצות קודם יציאתם מביתם אבל שלא
בשעת הדחק אין לשנות המנהג:

ד ואם חל ערב פסח בשבת נוהגין ללוש בערב שבת אחר
חצות היום ויש נוהגין ללוש במוצאי שבת דהיינו בליל
יום טוב ונותנין טעם למנהגם לפי שחביבה מצוה בשעתה
ואין ראוי לנהוג כן לפי שצריך למחר האכילה בליל פסח

בהלכות אלו ויבאו לשרוף החלה ביום טוב ולגרוד ולהדיח
הכלי ע"י ישראל (עיי' סימן תנ"ט) ואף בחול המועד ראוי
לנהוג שלא לאפות מצות אלא יאפה הכל קודם הפסח אם
אפשר לו מטעם שנתבאר בסימן תנ"ג:

חלק ג סימן תנח זמן וסדר לישת מצת המצוה:

מיד בכניסת הלילה כדי שלא ישנו התינוקות כמו שיתבאר
בסי' תע"ב ואם יתעסק בתחילת הלילה בלישת המצות
ואפייתן בודאי ישנו התינוקות ועוד שהאופה מצות ביום
טוב צריך להזהר בכמה הלכות הא"ך להפריש חלה מהן
(שנתבאר בסימן תנ"ז) והא"ך לנקות כלי הלישה מוחמץ
הנדבק בהן (שיתבאר בסימן תנ"ט) ואין הכל בקיאין

'תורה אור' פרשת צו – הפרשה החסידית

ואַכְלֶתֶם אָכּוּל

1 "וּאֲכַלְתֶּם אָכּוּל וְשָׂבוּעַ, וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֵיכֶם
2 אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא, וְלֹא יִבֹּשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם"
3 (בְּיוֹאֵל סִימָן ב', כו):

4 וּבִ"לְקוּט" שֵׁם: "וּבִשְׁהוּא מִבְּרַךְ אֶת הַצְּדִיקִים כּוֹפֵל
5 אֶת בְּרַבְתָּם: "וּאֲכַלְתֶּם כו', וְלֹא יִבֹּשׁוּ כו'".

6 הִנֵּה עֲנִין כּוֹנֵנֶה הָאֲכִילָה הוּא, כִּי יֵשׁ נִשְׁמוֹת וּמִלְאָכִים
7 בְּבַחֲנֵית הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת בִּי"ע – "וּלְכַבּוּדִי
8 בְּרֵאֲתִיו, יִצְרָתִיו כו'¹" (שַׁעֲרֵהוּ מַג, ז), וְיֵשׁ מִלְאָכִים דְּבִרְיָאָה,
9 וְיֵשׁ מִלְאָכִים דִּיצִירָה, וְיֵשׁ מִלְאָכִים דְּעִשְׂיָה.

10 וְהִנֵּה לְמַעַלָּה, הַמּוֹזֵן שֶׁל הַמִּלְאָכִים הוּא, מִה שֶׁנִּמְשָׁךְ
11 לְהֵן כַּח עוֹזוֹ רוּחָנִי לְהִיט מִשְׁיָגִים אֲלֵהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ,
12 וְלִהְיוֹת עוֹבְדִים אוֹתוֹ בְּכָל לֵבָם. וְכִמוֹ שֶׁתּוֹב בְּרִבּוֹת סוּף
13 פְּרָשָׁה מִשְׁפָּטִים (לב, ד), עַל פְּסוּק (שְׁמוֹת כג, כא) "כִּי שְׁמִי
14 בְּקִרְבּוֹ": "לִפִּי שְׁאִין מִלְאָכִי הִשְׁרַת נִיּוּנִין אֲלֵא מִזִּיו
15 שְׂכִינָה, שְׁנֵאֲמַר (נִחְמָה ט, ו): "וְאֵתָה מְחִיָּה אֶת כּוֹלָם"².

16 וּבַהֲשַׁתְּלִשְׁלוֹת הַמַּדְרָגוֹת עַל יְדֵי רִיבּוּי רִבּוּת
17 מִמוּצָעִים, שֶׁהֵם הַמִּלְאָכִים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת שְׁעוֹבֵר
18 הַשֹּׁפַע דֶּרֶךְ שֵׁם וּבִינְיָהם – וְנִקְרָאוּ "וּכָל קִרְבִּי" (תְּהִלִּים קג,
19 א) – שֶׁהֵם בַּחֲנִינֵי קִרְבִּיִּים, שֶׁדֶּרֶךְ בָּם עוֹבֵר הַשֹּׁפַע
20 וְהַמֶּאֱכָל – וְעַל יְדֵי זֶה נִתְהַוָּה מִזָּה מֵאֲכָל גִּשְׁמִי. וְכִמְאֲמַר
21 רַז"ל: "אֵין לָךְ עֶשֶׂב מִלְמָטָה שְׁאִין לוֹ מִזֶּל מִלְמַעְלָה
22 שֶׁמֶכָּה בּוֹ" – שֶׁהַמֶּזֶל הוּא כַּח רוּחָנִי, וְגִבּוּהָ מַעַל גִּבּוּהָ
23 שׁוֹמֵר וְגִבּוּדִים עֲלֵיהֶם" (קֹהֶלֶת ה, ז), עַד שֶׁמִּגִּיעַ בְּשֶׁרֶשׁ כָּל
24 הַשְּׂרָשִׁים – בְּמִלְאָכִים הָעֲלִיוֹנִים דְּבִרְיָאָה, שֶׁמִּקְבָּלִים כַּח
25 עוֹזוֹ מַדְבַּר ה' יִתְבָּרַךְ לְהִיט מִשְׁיָגִים בְּאֵלֵהוּת.

26 וַיִּמָּהֵם נִשְׁתַּלְשַׁל וְנִתְהַוָּה הַמֵּאֲכָל גִּשְׁמִי: שְׁמִבְחֵינֵת
27 "פְּנֵי שׁוֹר" (יְחֻקָּאֵל א, י) שְׁבִמְרַכְבָּהּ, שֶׁהֵם מִלְאָכִים
28 שְׁמִבְחֵינֵת גְּבוּרָה, נִמְשָׁךְ לְמָטָה נֶפֶשׁ הַבְּהֵמוֹת. וּמִבְחֵינֵת
29 "פְּנֵי נֶשֶׁר" (שֵׁם) נִמְשָׁכוּ הָעוֹפּוֹת כו', וּכְשֶׁמִּתְגַּלָּה לְמַעַלָּה
30 מִזֶּזֶן רוּחָנִי וְהַשֹּׁפַע לְמִלְאָכִים, אֲזִי בַּהֲשַׁתְּלִשְׁלוֹת
31 וִירִידוֹת הַמַּדְרָגוֹת מִתְגַּלָּה לְמָטָה גַם כֵּן בְּרַכַּת הַשִּׁנָּה
32 "וְכָל מִינֵי תְּבוּאָתָה"³.

33 וְהַמְכּוֹן בִּירִידָה זֶה הוּא, כְּשִׂיאָכֵל הָאָדָם שֶׁשָּׂרְשׁוֹ גַם
34 כֵּן מִשֵּׁם, שִׁישׁ נִשְׁמוֹת דְּבִרְיָאָה וְהֵם בְּבַחֲנֵת פְּנִימִיּוֹת
35 יוֹתֵר מִן הַמִּלְאָכִים, וּכְשִׂיאָכֵל אוֹתָם, הֵן מוֹסִיפִים בּוֹ כַּח
36 וְשִׁכָּל, לְהִיטָתָם מִבְּחֵינֵת "אֵלֶּה הַמִּלְכִּים [.]". לְפָנֵי מֶלֶךְ
37 מֶלֶךְ כו' (בְּרַשִׁית לו, לא), אֲלֵא שֶׁיִּרְדּוּ, וְעַל יְדֵי שִׂיאָכֵל
38 אוֹתָם הוּא מַעַלָּה אוֹתָם לְשֶׁרֶשׁ בְּבַחֲנֵת הַפְּנִימִיּוֹת,
39 שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת "פְּנֵי אָדָם [.]". לְאִרְבַּעַתָּן" (יְחֻקָּאֵל שֵׁם),
40 שֶׁלְכָךְ הָאָדָם דִּיִּקָּא יוֹכֵל לְהַעֲלוֹתָן, לְהִיטוֹת מִבְּחֵינֵת קוֹ
41 הָאֲמֻצָּעִי שֶׁ"מִּבְּרִיחַ מִן הַקֶּצֶה כו'⁴" (שְׁמוֹת כו, כח).

42 וְהִנֵּה כִּמוֹ שֶׁהַמִּלְאָכִים דְּעֵתָה נִחְשָׁבִים לְבַחֲנֵת
43 הַבְּהֵמוֹת לְגַבִּי הַנִּשְׁמוֹת, כִּי בְּשֶׁרֶשׁ שֶׁרָשָׁן הֵן מִבְּחֵינֵת
44 בְּהֵמוֹת וְחִיּוֹת שְׁבִמְרַכְבָּהּ, שֶׁהֵם בַּחֲנִינֵת מִקְבָּלִים מִן
45 הָאָדָם הָעֲלִיוֹן, כִּי אֲפִילוֹ הַנִּשְׁמוֹת דְּעֵתָה לְגַבִּי הַנִּשְׁמוֹת
46 שִׁתְּגַלּוּ לְעֵתִיד נִקְרָאִים גַם כֵּן בְּהֵמוֹת. בְּרֵאֲתָא בְּרַעֲיָא
47 מְהִימָנָא, שִׁישׁ נִשְׁמוֹת בַּחֲנִינֵת בְּהֵמוֹת כו'. עֵין שֵׁם⁵.

48 וּלְפִיכָךְ יִצְטָרְכוּ גַם הֵמָּה לְהַתְעַלּוֹת בְּאוֹתָן הַנִּשְׁמוֹת.
49 וְהִינֵנוּ עַל יְדֵי שִׁתְּגַשְׁמוֹ וְיִרְדּוּ בְּבַחֲנֵת מֵאֲכָלִים הַגִּשְׁמִיִּים
50 לְוִיתָן וְשׁוֹר הַבֶּרֶךְ, וְהַצְּדִיקִים יֵאָכְלוּ אוֹתָם, וְיַעֲלוּ
51 לְשֶׁרֶשׁ אֶת הַמֵּאֲכָלִים, כְּדוֹגְמַת שֶׁהַנִּשְׁמוֹת דְּעֵתָה
52 מַעֲלִים הַמֵּאֲכָלִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁשָּׂרֶשׁ מֵהַמִּלְאָכִים.

5. [עֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזָּה בְּדְבוּרֵי הַמִּתְחִיל "כֹּה תִכְרֹכֶנּוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

6. [וְעֵינֵן מַעֲנִין הַנִּשְׁמוֹת הַחֲדָשׁוֹת שִׁתְּגַלּוּ לְעֵתִיד: ב"סֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים" פֶּרֶק ז'. וְקִרְוֵב לְסוּפוֹ בְּדְבוּרֵי הַמִּתְחִיל "עֵינֵן נִשְׁמוֹת חֲדָשׁוֹת". וְכִי מִשְׁנַת חֲסִידִים" מִסְכַּת הַשִּׁגָּת הַנִּשְׁמוֹת. וְבִהַרמ"ז רִישׁ פְּרָשַׁת* תּוֹלְדוֹת, גְּבִי "וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרֵאשִׁיָּהם").

7. [וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מַעֲנֵן לְוִיתָן וְשׁוֹר הַבֶּרֶךְ, בְּדְבוּרֵי הַמִּתְחִיל "לְוִיתָן זֶה יִצְרֵת לְשִׁחַק בּוֹ", בְּפָרָשַׁת שְׁמִינִי].

1. [אֶף עֲשִׂיתִיו].

2. [וְעֵינֵן פִּירוּשׁ "וְאֵתָה מְחִיָּה" בְּזֵהר חֶלֶק ב', רִישׁ פְּרָשַׁת "וְאֵתָה תִצְוָה", דף קע"ט, עמוד ב'.

3. [וְעֵינֵן בְּזֵהר סוּף פְּרָשַׁת מִקֵּץ דָּף ר"ד, עמוד א', וְעמוד ב'. וְדף קצ"ד, עמוד א', בְּעֵנֵן "שְׁנֵי הַשִּׁבְע" (בְּרַשִׁית מא, לד) אוֹ הַהֶפֶךְ חֵס וְשִׁלּוּם. וּבְזֵהר פְּרָשַׁת אַחֲרֵי, דף ט עמוד ב', בְּעֵנֵן הַמְּסוֹר].

4. וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר, בְּדְבוּרֵי הַמִּתְחִיל "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עִר". וּבְדְבוּרֵי הַמִּתְחִיל "מִזְמוֹר שִׁיר חֲנוּכַּת הַבֵּינִת".

הוא המשכה והשפעה. והנה עתה כתיב (בראשית כו, כב):
 "הקל קול יעקב", מבחינת דבר נמשך ההשפעה בנוקבא.
 אבל הכלה אין לה בחינת קול, כי המלכות הוא רק
 בחינת מקבל. ולכך הוזכר אומר "הרי את מקודשת"
 והכלה שותקת, כי אין לה קול כ"י¹¹. אבל לעתיד,
 שתתעלה המלכות אחר כל הבידורים להיות "אשת חיל
 עטרת בעלה", ולהיות בבחינת אור-חוזר, כתר מלכות,
 ותהיה היא המשפיע, אז נאמר "קול כל"ה",

ולזאת "ולא יבשו עמי": כי עכשיו הוא כמו שכתוב
 במשנה סוף פרק ד' דפסחים: "והכלה הופכת פניה ואוכלת",
 על דרך מה דאיתא בירושלמי פרק קמא דערלה: "סימנא
 דאכיל מן חבריה - בהית (פירוש: מתבייש) מסתכלא
 ביה"¹². וכיון שעכשיו הכלה שהיא המלכות היא רק
 בחינת מקבל, לכן "הופכת פניה ואוכלת", וזהו ענין
 הבושה "בהית מסתכלא ביה". אבל לעתיד - "ולא
 יבשו עמי", כי אחר הבידור והעלייה תהיה היא "עטרת
 בעלה", ואז תהיה היא בבחינת משפיע, ואם כן ממילא
 "ולא יבשו כ"י". וזהו ענין כפל הברכה, שמלבד שיתעלו
 כל כ"י להיות "ואכלתם אכול" כ"י, עוד זאת גם כי
 "ולא יבשו", לפי שתהיה "אשת חיל עטרת בעלה"
 ובחינת משפיע.

ועיין בגמרא, פרק קמא דמועד קטן דף ט', עמוד ב'¹³: ברכך
 ברכתא כ"י¹⁴. ובמדרש רבה פרשת דברים דף רפ"א: א' אבל
 הנוכחים כ"י¹⁵. וזהו שאמרו ר"ל (בבא בתרא עה, ב): "עתידי
 צדיקים שיאמרו לפניו קדוש".

(16) והנה, ב"תנא דבי אליהו" שם איתא בענין "אשר עשה
 עמכם להפליא". מאי להפליא? בין מעשיהם של צדיקים
 למעשיהם של רשעים בגיהנם. נראה דפירוש "להפליא" - גם
 בן מלשון "לפלא נדר" בפרשת אמור כ"ב, כ"א - דפירש רש"י:
 "להפירש". וכן "כי יפליא לנדור נדר נזיר" (במדבר ו, ב).

ובגמרא סוף פרק ד' דעירובין דף פ"ב, עמוד א', בענין "לא
 ניתנה נזירות אלא להפלאה - שיהא נדרו מפורש כ"י". ועם

(וקרוב הדבר בודאי לומר, שרק ניצוץ והארה מהנשמות
 ירד ונתלבש בלוינתן ושור הבר הגשמיים, ועל ידי אכילת
 הניצוץ וההארה יתעלה גם כן השרש. דכהאי גוונא הוא
 בקרבנות, כמו שנתבאר במקום אחר - בדבור המתחיל "לבבתני",
 שכל המלאכים וחיות הקדש מתנשאים ומתעלים ומתורוממים
 על ידי הקרבן, עליות נפש הבהמה ששרשה לוקח מהם כ"י. עין
 שם).

והטעם הוא: כי עתה אין האור מתגלה, רק בבחינת
 'ממלא כל עלמין', ששרשו מקו וחוט שהוא אחרי
 צמצום אור האין-סוף, ומבחינה זו הם כל הנשמות
 דעתה, אבל לעתיד יהיה בחינת התגלות ה'סובב כל
 עלמין', שהוא בחינת העיגול שלפני הקו, ומבחינה זו
 הוא ענין הנשמות שיתגלו לעתיד, ואותן הנשמות הן
 גבוהות בערך הרבה כ"י.

וזהו "ואכלתם אכול" - פירוש: דבר שכבר נאכל
 תחורו ותאכלו אותו. דהיינו, הנשמות דעתה שכבר היו
 בבחינת אדם, יחורו ויאכלו אותו, להעלותו למעלה יותר.
 וזהו "והללתם" כ"י אשר עשה עמכם להפליא" (ויאל
 שם: כי לעתיד, אחר כל הבידורים והעליות - שיתעלו
 כל הדברים התחתונים על ידי הנשמות דעתה,
 והנשמות דעתה על ידי הנשמות שיתגלו לעתיד, אז
 יהיה "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד), בבחינת
 אור-חוזר ממטה למעלה - כתר-מלכות - שיהיה
 מלכות בבחינת כתר, "נעוץ סופן כ"י⁸, ויהיו כל
 ההשפעות על ידי בחינת מלכות. וכמו שכתוב (זכריה יד,
 ח): "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים", חצוים
 אל הים הקדמוני כ"י¹⁰.

ויהיה אז בבחינת פלא. וזהו "אשר עשה עמכם
 להפליא" היינו שסוף מעשה יהיה תחלה, בבחינת פלא,
 כתר-מלכות.

ובזה יובן מה שכתוב אחר כך (שם): "ולא יבשו עמי":
 כי הנה אנו אומרים "מהרה ישמע כ"י קול כל"ה: 'קול'

8. ובתחילתו

9. ונחירא בחינת מלכות (להלן פרשת שמיני דף יט, ב. ובכמה מקומות, על
 פי הוהר שלה. דף קע"א)

10. (ועין מה שנתבאר סוף דבור-המתחיל "קול דודי כ"י", בענין האבות
 והאמהות).

11. וכמו שנתבאר* מזה סוף דבור-המתחיל "והגש אליו יהודה", גבי
 "מהרה ישמע כ"י" עין שם.

12. וסיון שאובל משל חבדו - מתבייש להסתכל בו

13. ורבי שמעון בן חזקוני אפטר מניה דרב. אמר ליה (אברהם) ז"ל
 לגביה דילברך. אמר ליה יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש ולא
 תיבוש אחריני כדי שלא תתבייש, שלא תבא לידי כך פן תתבייש. אמת גבי

אברהם אמר ליה מאי אמר לך? אמר ליה: מילין בעלמא הוא דאמר
 לי. אמר ליה: ברכך ברכתא דברכו קודשא בריך הוא וישראל. ותנא
 ביה (ושנה בה "לא יבשו עמי לעולם", והיינו לא תבייש ולא תתבייש)
 דכתיב: "ואכלתם אכול ושבוע והללתם וגו' ולא יבשו עמי לעולם
 וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו' ולא יבשו עמי לעולם".

14. וכן הוא במדרש תנחומא סוף פרשת בראשית. ועיין בתנא דבי
 אליהו חלק א' פרק כ'.

15. ואין להם בושא לעולם. מנין. שכן כתיב (ויאל ב, כו): "וידעתם כי
 בקרב ישראל אני ואני ה' אלהיכם ואין עוד ולא יבשו עמי לעולם"

16. ועין מה שנתבאר עוד בדבור-המתחיל "ואשה כי תדור", בפירוש
 (בראשית ב, כח) "ולא יתבוששו".

שהוא אכילת כהנים – שכהנים אוכלים ובעלים
מתכפרים; ואחת אכילת מזבח.³²
והנה, אכילה זו הוא ענין בירור דשם מ"ה המבקר
ב"ו.³³
והנה אכילת* מזבח זהו ענין "ארי אוכל", "פני אריה
– דאכיל קרבניו"³⁴. אף הוא בחינות העולמות, "אשה
ריח נוח" (ויקרא א, ט) בבי"ע. אבל בחינת אדם דכליל
פולא, אינו אוכל אלא באכילת אדם התחתון – "אתם
קריים אדם", "נעשה אדם בצלמנו כו" (בראשית א, כו).
וזהו ענין שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.³⁵
נמצא, אהרן הוא המבקר והמעלה הניצוצים דשם
ב"ו. וכן בחינת "אריה דאכיל קרבניו", הוא המבקר כו,
כי נפש הבהמה נלקחה משמרי האופנים שלא הובררו*
ולכן בירור שלה הוא על ידי "פני אריה" שבמרכבה,
שהיא למעלה אפילו מבחינת האופנים עצמן כו.³⁶
והנה מבואר במקום אחר, ש"מה" שהוא בחינת מבקר,
בודאי שהוא עצמו כבר נתברר בתכלית. דהרי לא יכול
לברר ולהעלות וזלזלו אס הוא עצמו עדיין לא נתברר.³⁷
ובענין מה שכתוב בספרי סוף פרשה עקב: "סמוך לפלטין
שלך לא כבשת, ואתה הולך ומכבש חוץ לארץ?"
וכמו שנתבאר במקום אחר, דלכך אסור לאכול קודם
התפלה, לפי שהאכילה הוא ענין בירור הניצוצים
שבמאכל, ולהעלות המאכל, ולכן "פתח במזבח וסיים
בשולחן כו"³⁸, כמו שנתבאר במקום אחר, ואיך יעלה המאכל
והוא עצמו עדיין מקושר למטה?
כי אם על ידי התפלה – "שעת צלותא שעת קרבא",
והוא המשכת אלקות בנפש על ידי ח"ו ברכאן – "ברוך
אתה ה' כו", אז אחר כך דוקא יוכל לאכול ולהעלות
המאכל גם כן.³⁹
ואם כן, כיון דבחינת "פני אריה" – "אכיל קרבניו", על
כרחי צריך לומר שהוא עצמו כבר נתברר, ועל דרך זה
אהרן אוכל כל הקרבנות – שאכילתו גורם וממשיך
אכילת אדם העליון שעל הפסא, שלמעלה גם מבחינת
"פני אריה" שבמרכבה כו.⁴⁰

היות כי ענין 'מפורש' הוא לשון 'ביאור', אף הוא גם כן לשון
'פירוד והבדל', כמו 'בתוך צאנו נפרשות' (ביחזקאל ל"ד, י"ב).
וכונת ה'תנא דבי אליהו', היינו שעם היות שיהיה הגילוי
מבחינת פלא עליון דקמיה "בחשכה כאורה" (תהלים קלט, יב)
ו"אם צדקת מה תתן לו" (איוב לה, ז). "ורבו פשעיך כו" (איוב
לה, ו). עם כל זה יומשך משם גם כן להפריש בין מעשיהם של
צדיקים כו.
והוא על דרך מה שכתוב ברבות בראשית סוף פרשה ב':
"ויאמר אלקים יהי אור" (בראשית א, א) – אלו מעשיהן של
צדיקים אבל איני יודע באיזה מהן חפץ כו? כיון דכתיב
(בראשית א, ד): "וירא אלקים את האור כי טוב", הוי במעשיהן
של צדיקים הוא חפץ.
דלכאורה אין לזה פירוש – איך שייך לומר "אבל איני
יודע באיזה מהן חפץ" – מהו הספק? אלא הענין על דרך הנ"ל,
משום ד"קמיה כולא כלא חשיבי", ו"בחשכה כאורה"⁴¹.
אלא שאף על פי כן עצמם את עצמו כביכול להיות חפץ
במעשיהן של צדיקים דוקא. וזהו "אשר עשה עמכם להפליא".
והוא הפלא ופלא – להיות מפליא ומפריש כו.⁴²
וגם פירש ב"תנא דבי אליהו" שם: "ולא יבאשו כו" – "כדי
שהיא לכם שחר משלכם כו", דהיינו שלא יאכלו נהמא
דכסופא).
ב ומפל זה יובן גם כן המדרש רבה פרשת צו, פרשה ח',
על פסוק (ויקרא ו, יג) "זה קרבן אהרן כו ביום המשח אותו":
– זה שאמר הכתוב (שופטים ס"ט, י"ד, י"ז): "ויאמר
להם, מהאובל יצא מאכל כו" והיה שמשון תמיה בלבו:
ארי אוכל כל החיות – ועכשיו יצא ממנו מאכל?
כך אהרן אוכל כל הקרבנות – ועכשיו יצא ממנו
קרבן, ואיזהו – "זה קרבן אהרן כו"?
ולפי פשוטו אינו מובן כלל – מהו ענין התמיה?
אך הענין, כידוע מענין "ואם האכל יאכל" (ויקרא ז,
יח): "בשתי אכילות הכתוב מדבר – אחת אכילת אדם,

17. וענין מה שנתבאר מזה בדבורי המתחיל "ויאבק איש" ובדבור

17. וענין מה שנתבאר מזה בדבורי המתחיל "ויאבק איש" ובדבור
המתחיל "בשלח פרעה".

18. וענין מה שנתבאר מזה בדבורי המתחיל "כי עמך מקור חיים". ולקמן
סוף דבורי המתחיל "מצה זו כו".

19. וענין בזה בראשית, דף ר', עמוד ב' מענין זה.

20. (וענין מה שנתבאר בדבורי המתחיל "זאת חנוכת המזבח". וסוף
דבורי המתחיל "ואהיה אצלו אמון", גבי "תבל ארצו". ובדבורי המתחיל
"ואריה כקרבן יאכל תבן". וענין בזה פרשת צו, דף ל"ב, עמוד ב'. ודף
ל"ג, עמוד א').

21. וענין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "מי מנה עפר יעקב".
22. וקתיב (יחזקאל מא-כב): "המזבח עץ שלוש אמות גבה". וקתיב (שם):
"ויברר אצלו זה השלחן אשר לפני ה'" – פתח במזבח וסיים בשלחן?
כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראלי ועכשיו שלחן
של אדם מכפר עליו (ברכות נה, א).

23. ענין מענין זה בדבורי המתחיל "כה תברכו את בני ישראל". ובדבור
המתחיל "קדוש ישראל".

24. וענין מה שנתבאר על פסוק "בהעלותך את הנרות" בענין
אהרן אותיות נראה. וזהו כענין אריה אותיות ראיה, אלא

כי עם היותו בחינת אהרן, שהוא בחינת מ"ה, דהיינו
שקבר הוא מבורר בתכלית עד שראוי לברר ולהעלות
כל הקרבנות, עם כל זה יצא ממנו קרבן – שנעשה
בחינת מתברר.
והיינו "ביום המשח אותו", והיינו לפי שהמשכת
שמן משחת קדש" (שמות ל, כה) הוא ממקום גבוה מאד,
דהיינו שהוא מושח את ה'קדש', אשר 'קדש' הוא
חכמה דאצילות, ואם כן השמן הוא למעלה מהחכמה
דאצילות כו'.²⁶
ולכן כדי להיות נמשך גילוי זה מבחינה *ד"שמן
משחת קדש" בבחינת אהרן, הוצרך להביא קרבן –
שנעשה בבחינת מתברר, כי יש כמה מדרגות בבחינת
הביטול: כי הביטול הוא מבחינת חכמה – כ"ח"מ"ה, ויש
חכמה תתאה וחכמה עלאה כו', ועוד מדרגות אין קץ,
ואהרן * – א"ה"ר כו', ולגבי "שמן משחת קדש" שהוא
חכמה עלאה, ולמעלה מהחכמה נעשה בחינת מתברר,
עד שעל ידי זה נמשך בו מבחינת "שמן משחת קדש".
וזהו שכתוב "ביום המשח אותו": דלכאורה הוה ליה
למימר "מיום המשח אותו", מאחר שנאמר אחר כך
"מנחה תמיד" (ויקרא ו, יג) שמיום שנמשח מביא קרבן זה
בכל יום עד עולם – ואם כן מהו "ביום המשח"?
אלא דרוצה לומר, כדי שעל ידי זה יהיה גם בכל יום
יומם עד עולם גילוי בחינת ומדרגת "יום המשח אותו".
כי 'יום' הוא לשון הארה וגילוי, כמו שכתוב (בראשית א,
ה): "ויקרא אלקים לאור יום". וכנודע מענין "היום יום
אחד לעומר", "היום שני ימים כו'", כמו שנתבאר במקום אחר.
וזהו גם כן "חדש ימינו"²⁷ (איכה ה, כא) ועל דרך זה מבוואר
בזהר באדרא, קל"ד ב' שיש "ימי עולם" (ישעיהו סג, ט) וימי
קדם.²⁸ וזהו ענין "ביום המשח אותו".
ועל דרך זה נאמר גם כן בקרבנות הנשיאים בחנוכת
המזבח: "זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו", והלא
לא היה "ביום המשח אותו" רק קרבן נחשון, ואיך נאמר
על קרבנות של כל הנשיאים "ביום המשח"?
אלא לפי שבחינת ומדרגת הקרבן שהביאו בכבוד
קערות ומזרקי כסף כו', וקטרת כו', היה ממשיך גם בכל יום
שאחר כך מבחינת "ביום המשח אותו", כמו בקרבן נחשון
שהיה בפועל ממשיך "ביום המשח אותו", כך המשיכו גם כל
הנשיאים כל אחד ואחד ביומו מבחינת "יום המשח אותו".

ומכל זה מובן, איך בחינת אהרן הוא מרכבה
לבחינות עליונות מאד שקבר נתבררו בתכלית הברירה,
ולכן נאמר עליו (שמות טו, ז): "ונחנו מ"ה", שהוא גם כן
מבחינת מ"ה כמו משה, וכתוב (במדבר טו, יא): "ואהרן –
מה הוא", ואם כן, גדלה התמיהה איך עכשיו יצא ממנו
קרבן – דהיינו, שנעשה בחינת מתברר?
כי ענין הבאת הקרבן הוא הוראה שהמביא הקרבן
הוא צריך בירור והעלאה, ועל ידי הקרבן הוא מתברר
ומתעלה כו', ואם כן, אהרן שהוא אוכל כל הקרבנות,
והוא המעלה את בולם, איך יתכן שיהיה הוא עצמו
עדיין צריך בירור והעלאה? וזהו כוונת המדרש
דלכאורה הוא תמיה גדולה.
אלא שהענין הוא על דרך הנ"ל ד"ואכלתם אכול":
כי מה שעתה הוא בחינת נשמות גבוהות מאד, וכבר
נתקנו ונתבררו בתכלית עד שהם בחינת מקברים
ומעלים הניצוצות כו', עם כל זה לגבי הנשמות שיתגלו
לעתיד מבחינת 'סובב כל עלמין' נקראו בשם בהמות עד
שצריכין העלאה.
וזהו ממש ענין "מהאוכל יצא מאכל", שמה שהיה
בחינת אוכל ומברר ומתקן זולתו, עכשיו יצא ממנו
מאכל" שירדו בבחינת מאכלים הגשמיים דלוינתן ושור
הבר, והיינו שעל ידי זה יתעלו יותר כו'.
ועל דרך זה הוא ענין החידה דשמשון: כי הנה אמרו
רז"ל פרק קמא דסוטה דף י': "אמר רבי יוחנן, שמשון –
על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר (תהלים פד,
יב): 'כי שמש וגמן הויה אלקים'. אשר שם הויה הוא
בחינת שמש, שלמעלה מבחינת שם אלקים שהוא
בחינת מגן ונרתק להסתיר גילוי שם הויה, והמלאכים
דבי"ע מקבלים על ידי המגן והנרתק כו'.
ולכן הנה גם בחינת 'אריה דאביל קרבני', שהוא
בחינת אוכל ומעלה כו', יצא ממנו מאכל" לגבי שם
הויה שהוא בחינת שמש, כי תכלית תשוקת המלאכים
הוא "לאשתאבא בגופא דמלאכא". וכמו שנתבאר במקום
אחר על פסוק (שיר השירים ה, ב) "אני ישנה ולבי ער", שעל
זה נאמר (שיר השירים ה, א) "אבילתי יערי עם דבשי". וזהו
ענין "כי מגוית האריה רדה הדבש"²⁵ (שופטים יד, ט).
והנה, על דרך זה הוא ענין "זה קרבן אהרן כו' ביום
המשח אותו כו'":

שאהרן הוא בבחינה גבוה יותר כנ"ל.

ועוד נתבאר ענין אהרן שהוא בחינת א' ה"ר ד' – עיין מזה
על פסוק "נשא את ראש בני גרשון".

25. ועין מה שנתבאר *דבורי-המתחיל "הנה אנחנו מאלמים אלומים
כו".

26. ועין בזהר חלק ג', פרשת אמור, דף פ"ח, סוף עמוד ב'. וכמו
שנתבאר במקום אחר על פסוק "בהעלותך את הנרות". ועל פסוק
"זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו כו'". עין שם.

27. כמו שנתבאר סוף דבורי-המתחיל "כי ביום הזה יכפר" עין שם.

28. ואשר נלשבעת לאביתנו מימי קדם (מכא ה, כ).

10 "וְזֹאת תּוֹרַת הָאִשָּׁם כִּי" (ויקרא ו, א). רַק בְּקֶרֶב אֶהְרֶן כְּתִיב
11 "זֶה". וְהֵינּוּ, כִּי 'זֹאת' הִיא בְּחִינַת נִוְקָבָא, שֵׁם ב'יין
12 הַמִּתְבָּרָר. אָבֵל 'זֶה' הוּא בְּחִינַת דְּכָר, וְהוּא בְּחִינַת אֶהְרֶן
13 שֶׁשֶּׁרְשׁוֹ מִשֵּׁם מ'ה ב'י"ל.
14 וְעַם כָּל זֶה, כְּדִי לִהְיוֹת בְּחִינַת "בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אוֹתוֹ כִּי",
15 שֶׁהוּא הַמִּשְׁכָּה עֲלִיּוֹנָה מִמִּדְרָגָה מְאֹד נִעְלָה, וְלָכֵן עַם
16 הַיּוֹתוֹ בְּחִינַת 'זֶה' – "יֵצֵא מִמֶּנּוּ קֶרֶבֶן כִּי", וְהוּא בְּחִינַת
17 קֶרֶבֶן גְּבוּהָ יוֹתֵר כִּי³⁰:

1 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נֹאמַר גַּם בֵּן בְּקֶרֶב אֶהְרֶן: "מִנְחָה תָמִיד",
2 דְּהֵינּוּ "עַד עוֹלָם". וְאֵף עַל פִּי בֵּן הוּא בְּחִינַת "בְּיוֹם
3 הַמִּשְׁחָ אוֹתוֹ", שֶׁהוּא הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת "כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב"
4 הַיּוֹרֵד "עַל הָרָאשׁ כִּי"²⁹. וְלִהְיוֹת גִּילּוּי וְהַמִּשְׁכָּה זֶה,
5 נַעֲשֶׂה* בְּבְחִינַת מִתְבָּרָר לְגַבִּי הַמִּשְׁכַּת הַבֵּיטוּל דְּחֻכְמָה
6 עֵילָאָה מִמֶּשׁ, שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת אֶהְרֶן עֲצָמוֹ.
7 וְהוּא שְׁמִסִּים הַמִּדְרָשׁ "וְאֵיזָה? – זֶה קֶרֶבֶן אֶהְרֶן כִּי":
8 כִּי בְּקֶרֶבֶנּוֹ שְׁלֹפְנָיו וְלֹאֲחָרָיו כְּתִיב (ויקרא ו, ב): "זֹאת
9 תּוֹרַת הָעֵלָה כִּי", "וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה כִּי" (ויקרא ו, ז):

נִתֵּן לְהוֹרִיד אֶת כָּל הַדְּרוֹשִׁים בְּתוֹרַת־אֹר לְפָרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ הַחֲסִידִית
מִנְקָדִים, מִפְּסָקִים וְעַם פְּתִיחוֹת רָאשֵׁי הַתִּיבוֹת בְּפִתּוּכָת: docs.com/LikutayTorah

עֲקֹב, דָּף רע"א, סוּף עמוד ב', גָּבִי "וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר" כִּי. וְעֵין מַה
שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "קוֹל דּוּדֵי הֵנָּה זֶה בָּא מִדִּלְגָּ" כִּי.
וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁעִיחָה כה, ט): "וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הֵנָּה אֶלְקִינוּ זֶה כִּי זֶה
הֵנָּה כִּי". עֵין מַה שֶׁקָּטֵב עַל זֶה הַרמ"ז פְּרִשְׁת תּוֹלְדוֹת דָּף קל"ה. וְעֵין
בְּמִנְחָחוֹת דָּף נ"ג: "בָּא זֶה כִּי".

29. ו'כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרָאשׁ. יֵרֵד עַל הַזָּקֵן. וְזֶה אֶהְרֶן שֶׁיֵּרֵד עַל פִּי
מִדּוֹתָיו" (תְּהִלִּים קלג, ב)
30. (וְעֵין בְּזֵהר רִישׁ פְּרִשְׁת וַיֵּצֵא, דָּף קמ"ח, ב', עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים קלב,
ט) "וְחִסְדִּיךָ יִרְנָנִי". וּבְפָרֶשֶׁת צו, דָּף ל"א, א*.)
וְעֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר סוּף דְּבוֹר־הַמִּתְחִיל "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוּל". וּבְדְבוֹר
הַמִּתְחִיל "בְּחֻדְשׁ הַשְּׁלִישִׁי כִּי בְיוֹם הַזֶּה בָּאוּ כִי". וְעֵין בְּזֵהר חֶלֶק ג',

ב.

הוֹר כ"ק אַדְמו"ר מֵרַנָּא וּרְבִנָּא דוֹבְעֵר – אַדְמו"ר הָאֲמַצְעִי

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

21 בֵּין מַס"נ בַּכַּח לַמַּס"נ בַּפ"מ וְעֵינִן מַס"נ בַּכַּח יֵשׁ בּו
22 ג'כ ב' מִדְּרָגוֹת הָא' כֹּאשֶׁר יִתְפַּעַל בְּעוֹמֵק נְקוּדַת הַלֵּב
23 עַד שֶׁתְּכַלֶּה נַפְשׁוֹ מִמֶּשׁ כִּמוֹ כְּלַתָּה נַפְשִׁי כו' מִעוֹצֵם
24 תַּגְבוּרַת כַּח הַתַּעֲנוּג הָאֱלֹקִי שֶׁבִּנְפֶשׁ עַד כְּלוּתָהּ מִמֶּשׁ
25 (כַּמַּ"ש בַּס' אוֹה"ח בַּח' עֲרִיבוֹת מִתִּיקוֹ יִדִּירוֹ עַד כָּלֹ' נַפְשׁוֹ וְכו')
26 כֹּל זֶה הוּא רַק מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִי שֶׁתְּכַלֶּה
27 לְמִקּוֹר חוֹצְבָה כִּתְּחַלְלֹ' הֵנָּה בַּפְּנִי הָאֲבוּקָה וְכַ"ג וְאֵף
28 ע"פ שְׁבוּאָהֶבַת מִדְּבַר בַּמַּס"נ הַטְּבַעִי ג'כ כַּמַּ"ש אִפִּי
29 נוֹטֵל אֶת נַפְשָׁךְ הֵינּוּ רַק בַּכַּח דְּהֵינּוּ שֶׁבִּשְׁעָה זֶה
30 שֶׁהִנִּשְׁמָה הָאֱלֹקִי כְּלַתָּה בְּעוֹנָה הָאֱלֹקִי תִּתְפַּעַל גַּם
31 הִנֵּה"ט לְצֵאת מִנִּרְתָּק חוֹמֵר חֵי הַגּוֹף וְלִמְאֹס מִמֶּשׁ
32 בַּחֲיִיו כו' אֲבָל אֵין זֶה רַק בַּכַּח וְהַעֲלֵם וְלֹא בַּבַּחֲי'
33 פְּנִימִי וְתוֹךְ תּוֹכָה מִמֶּשׁ שִׁיּוּכֵל לִהְיוֹ שֹׂאֵם הִיא בְּאוֹתָהּ
34 רִגַע מִמֶּשׁ תּוֹבַעִים אוֹתָהּ לְהַמִּיר וְכַ"ג וְא"ל חֶרֶב
35 בְּצוּרָאוֹ מִיד אֲפֶשֶׁר הִיא מִסְתַּפֵּק וּמִתִּישֵׁב דְּבַר כִּי בֹא
36 לִידֵי מַעֲשֵׂה הַרִיגָה בַּפ"מ וְעֵדִיין לֹא עָשָׂה כ"כ הַהֲכַנָּה
37 בְּהַתְּפַעֲלוֹ' הִנֵּה"ט לִהְיוֹת מוֹסֵר גּוֹפּוֹ לְהַרִיגָה בַּפ"מ וְזֶהוּ
38 הַהֲפֵרֶשׁ בֵּין בַּכַּח לְבִפְעוּעַל כִּלְכֵּל כִּידוּעַ. אֲמַנָּם יוֹכֵל
39 לִהְיוֹת מִדְּרָגָה ב' בַּמַּס"נ בַּכַּח דְּהֵינּוּ שֶׁעָשָׂה חוּזֵק
40 וְעוֹמֵק הַהֲתַפְעֻלוֹת דְּנַה"ט לְצֵאת מִחוֹמֵר גּוֹפָה עַד

1 (לֹז) אַךְ עֵדִיין יֵשׁ לְהַבִּין בְּעִיקָר יִתְרוֹן מַעֲלַת הַדְּבִיקוֹת
2 דְּנַפ"א לְמַה גְּבוּהָ יוֹתֵר מִמַּס"נ דַּק"ש דְּבַכָּל
3 נַפְשָׁךְ אִפִּי נוֹטֵל אֶת נַפְשָׁךְ מִמֶּשׁ וְכ"ש בַּכָּל מֵאוֹדֶךְ
4 כו' וּמֵאַחֵר שֶׁהוּא מוֹסֵר לְכָל נַפְשׁוֹ מִמֶּשׁ בְּאֶחָד מֵהוּ
5 הַהֲפֵרֶשׁ בַּמַּס"נ לְחֶלֶק בֵּה בִּיתְרוֹן מַעֲלַת הַדְּבִיקוֹת
6 וְהַהֲתַכְלָלוֹת כו' וְכֵן בַּש"ע בְּבִיטוּל בַּמִּצִּיאוֹת אַחֵר
7 שֶׁנִּתְבַּטֵּל מִעֲצָמוֹ לְגַמְרֵי ה"ז כַּמַּס"נ בְּפּוּעַל שֶׁלֹּא יִתְכַּן
8 לְחֶלֶק בִּזְהָ חִילוּקֵי מִדְּרָגוֹת כו'. אֵךְ הִנֵּה הַעֲנִין הוּא
9 כִּידוּעַ שִׁישׁ ב' מִינֵי מַס"נ הָא' מַס"נ בַּכַּח וְלֹא בַּפּו"מ
10 וְהַב' מַס"נ בַּפ"מ כ' הַרוּגִי מְלוּכָה וְכַ"ג וְלִזְהָ הִיא
11 ר"ע מִצְטַעֵר מִתִּי יְבוֹא לִידֵי וְאִיקִימֶנּוּ. וּבִאֹרֹר הַדְּבָרִים
12 הִנֵּה לְכֹאֲרוֹהַ י"ל מ"ש ר"ע מִתִּי יְבוֹא לִידֵי כו' וְכִי הִיא
13 מִסּוּפֵק בְּנַפְשׁוֹ בְּעֵינֵן מַס"נ עַל קִדְה"ש דּוּדָאִי הִיא
14 בְּהַשְׁגָּתוֹ בְּאֶחָד בְּעוֹמֵק נַפְשׁוֹ וְכֹל לְבַבּוֹ בַּמַּס"נ בְּאֶחָדוֹ
15 פְּשׁוּט לְתַכְלִי הָאֲמַת בְּלִי שׁוּם טַעוֹת בְּעֲצָמוֹ וְאִיךְ הִיא
16 מִסּוּפֵק בִּזְהָ עַד שֶׁהִיא מִצְטַעֵר עַל זֶה וּמִצְפָּה לְבּוֹא
17 לְאִמִּיתִית הַדְּבַר ע"י הַקִּיּוֹם בַּפ"מ דּוּקָא וְכֹלָא קִיּוֹם
18 בַּפ"מ הַגֵּם שֶׁהִכִּין כָּל נַפְשׁוֹ בַּמַּס"נ בְּאֶמְרוֹ כִּלְכֵּל נַפְשָׁךְ
19 אִפִּי נוֹטֵל אֶת נַפְשָׁךְ לֹא הִיא מֵאֲמִין בְּעֲצָמוֹ עֵדִיין
20 שֶׁהוּא לְתַכְלִי הָאֲמַת כו' אֵךְ הַעֲנִין שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ גְּדוֹל

זהו חסרון העיקר במס"נ שבגוף וכמ"ש בזוהר בעשרה
הרוגי מלוכה דגופהון אתמסר כו' ובוזה דוקא עלו
לתכלית העילוי בנשמותיהם עד שאין כל בריה כו'
וכמ"ש בע"ח דמעלין מ"ן בשביל כנ"י עד משיח לפי
שמסירת הגוף יותר נעלה ממסה"נ ויש הפרש בין בכח
לבפועל בין בנפש בין בגוף כמו מס"נ בכח בק"ש
בבחי' כלתה נפשי כנ"ל ובין בפועל כמיתת נשיקה
דמשה ואהרן שכלתה נפשם בפ"מ בתשוקה נפלאה
באח"כ כו' ויש הפרש בין בכח לבפועל בגוף כנ"ל בב'
מדרגות שבכח שמשער בכח גם על גופו להריגה בפ"מ
עד שמוכן בגופו ממש כשנגמר דינו ויוצא להריגה
ומשליכים אותו ולא נשרף ונהרג כי מבטלין גזירתו
כנ"ל ובפועל כשנשרף ונהרג ממש שזהו עיקר מסירת
הגוף עם הנפש יחד שאז דוקא נתאמת גם מס"נ שמצד
עצמה גם בפועל ככליון הנשמה מצד התשוקה כו'
וראיה לדבר זה שהרי מעלת מס"נ על קדה"ש בפ"מ
שנק' קדוש הוא למעלה גם מעליות והתכללות דחנוך
ואליהו וכה"ג הגם שהמה גם בגופם עלו למעלה אבל
אין זה כליון הגוף רק הזדככותו בבחי' אין דאצי' אבל
ישנו במציאות כו' ויו"ד הרוגי מלוכה שמסרו גופם כח
המעלה מ"ן עד משיח והסתלקות דחנוך ואליהו הגם
שנעשה גופם כמלאך אלקי אין זה כח המעלה מ"ן כלל
כי מטבע רצונם עלו מצד הזדככות וביטול גופם (כמו
שאמר אליהו חי ה' אשר עמדתי לפניו דאשתהי בבטן
הנוק' יב"ח שנתקשר שם גם גופו באלקות בתכלית
בחי' הביטול כמ"ש במ"א והיפוכו הן הנפלים שלא
נקלטו ברחם הנוק' כו') ולזה היה ר"ע מצטער שימסור
גופו בפ"מ על קדה"ש שלא בהסכם הטבעית דוקא
כמו במסרקות של ברזל שהיה קשה לגופו בודאי
ביותר ועכ"ז היה מאריך באחד וקיבל היסורים באהבה
גדולה עד שיצאה נשמתו באחד עם גופו כא' דוקא
שזהו למעלה הרבה מבחי' מיתת נשיקה דמשה וד"ל:

שער התפילה. אחרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

שמוכן בנפשו ממש לבוא לידי הריגה בפ"מ על קידוש
השם כשיתבעוהו באות' רגע מ"מ אין זה רק בכח
עדיין שהרי עדיין אין תובעים אותו להריגה בפ"מ רק
שמשער בנפשו שאם היו תובעים אותו היו מוסר נפשו
וגופו בפ"מ וזהו שאמרו אפי' נוטל את נפשך שזהו
השיעור שמשער בעצמו עדיין בכח מה שיהיה בפועל
כשיטלו נפשו יהיה מוכן לזה וגם בזה עדיין היה ר"ע
מסופק בנפשו שגם שהכנה זו למס"נ בפ"מ אפשר
אמת היא לשעתה אבל בכוא הדבר בפועל גמור דהיינו
כאשר יתבעוהו וידונו למעשה אפשר היה בטל כח
ההכנה הזאת שבנפשו רק עיקר מס"נ שהיא לפועל
ממש אע"פ שאינו נמסר להריגה ולשריפה עדיין הוא
כמו חנניה מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר אלהנא
יכול לשזבנא כו' והן לא ידיע להוי לך מלכא כו' הרי
קבלו עליהם השריפה בפ"מ גם שלא יצילם ה' זהו
ההכנה בנפש שהיא אמיתית למס"נ שבפ"מ וה"ז ממש
כאלו מסרו נפשם בפ"מ באופן שאם היה בטל הגזירה
ולא היו משליכים אותו לכבשן האש קיימו בזאת
ההכנה המוחלטת מצות קידוש השם בפ"מ אחר שלא
היה חסר רק המעשה בפ"מ ומצידם לא היה שום
מניעה וכו' אך באמת גם זה עדיין לא נק' מס"נ בפ"מ
כמו כאשר כבר הוכנו גופם בפ"מ כמו בכפיתת
העבותים בידם ורגלם ונתניה ע"ג עצי המערכה
כעקידת יצחק זהו כמו מס"נ בפ"מ אע"פ שהחזירים
מיד קיימו מצות קידוש השם בהכנה בפ"מ שבגופם
וכעקידת יצחק שלא היה חסר רק המעשה ופרחה
נשמתו מאימת מות בפ"מ כו' אמנם ר"ע שהיה מצטער
ואמר מתי יבוא לידי ואקיימו רצונו היה לקיום בפ"מ
דוקא שהוא שריפת או הריגת גופו בפ"מ ולא ההכנה
בגופו לבד שזהו פשט אמרו ואקיימו ובהכנה בלי
הריגה בפ"מ שנשאר חי בגופו הרי לא נמסר גופו על
קה"ש בפ"מ עכ"פ ומה שחסר מעשה ההריגה בפ"מ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו

למעלה מג"ע, כי בג"ע כתי' ונהר יוצא מעדן להשקות
את הגן עדן הוא בחי' חכ' ונהר הוא בחי' בינה שהוא
בחי' גן עדן, וכידוע ביו"ד נברא עוה"ב שהוא ג"ע
שמשגיג' שם השגת אלקו', אבל הנה כתי' ויטע גן
בעדן מקדם שראשיתו ומקורו הוא מקדמונו ש"ע אבל

נמצא יש ג' מדרגות, נשמות בגופי' בעוה"ז אינן
משיגין רק השגת מציאו' ולא מהות הממלא
הגם שזה נק' ג"כ בחי' ראי', וכמו שאז מרום עיניכם
וראו מי ברא אלה שזהו בחי' ראי', אבל אעפ"כ אין
זה רק השגת המציאות ולא מהות, אבל בשרשם הם

הארה, ומחמת זה יהי' באפשר להיות הימים והמצות
לבושי' לנשמה בג"ע מחמת ששרשם למעלה הימנו
אדרבה בג"ע אינן משיגי' מהמשל רק הארה ועיקר
הגילוי יהי' לעתיד, וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט
בעוה"ז מכל חיי עוה"ב כי בשרשם הם למעלה מעוה"ב
שהוא ג"ע שהוא רק זיו והארה מבחי' סובב אבל ע"י
הלבושי' אפשר להשיג מהות האלקר', רק שבעוה"ז הוא
בהעלם בהימים ובתשובה ומע"ט ולע"ל יהי' בגילוי.

ויחזי יעקב

אין משיגי' זה בג"ע ג"כ שאין משיגי' בג"ע רק מהות
הזיו שבבחי' סובב אבל לא בחי' קדמונו ש"ע שהוא
גבוה למעלה הימנו אבל התורה נק' משל הקדמוני
שהיא משל לקדמונו ש"ע ממש שע"י יהי' משיגי'
קדמונו ש"ע ממש, רק זה הגילוי יהי' לע"ל ע"י התו"מ
שבעוה"ז יהי' משיגי' לע"ל מהות הסובב בעצמו
וכמ"ש ואמר ביום ההוא הנא אלקינו זה כאו"א מראה
באצבעו, ודווקא בעוה"ז אבל בג"ע אינן משיגי' רק

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

דכאשר אינו מאיר בגילוי המוחין ומדות כ"א דרך
מצות אנשים מלומדה כבהמה הרי זה נקרא עיבור
שהוא בשר האם.
אבל לידה הוא גילוי מוחין ומדות, כמ"ש סוף דבר
הכל נשמע את האלקים ירא כו' כי זה כל האדם,
דכללות כל האדם הוא שיהי' בבחי' זה שיאיר בו
בגילוי. ויובן דבר זה למעלה ג"כ דהנה אמרו אפילו
אתה מתמלא עליהם עברה כאשר עוברה יהיו כל
צרכיהם לפניך, ואתה הוא שם מ"ה שהוא כללות כל
התיקון, וכאשר מתעלם האור דשם מ"ה ואינו מאיר
כ"א החיצוניות שהוא נה"י שזהו"ע אתה מתמלא
עליהם עברה, אז מקבלים גם אוה"ע שפעם, ואדרבה
הם שולטים על נש"י, וע"י שמעוררים מ"ה שבנפש
ע"י מעוררים למעלה ג"כ גילוי שם מ"ה.

ויקרא משה גר' משכו וקחו

בס"ד, ש"ק פ' בא. תרל"ב.

ולכן אמרו עובר ירך אמו הוא, שבעיבור הוא שאינו
מאיר כ"א הנה"י הגם שיש בהעלם גם כח האב
שעיקר הולד מתהווה מטיפת הדכר מ"מ בימי עיבור
אינו נקרא עדיין ע"ש האב, וזהו ראשו מונח בין ברכיו
דהגם שיש לו ראש מוחין ומדות אבל אינו משמש
כלום. אך צ"ל הלא מצינו שנקרא ע"ש האב כמ"ש
למשפחותיהם לבית אבותם וכמ"ש אברהם הוליד את
יצחק. והענין ששניהם אמת כי בעודו במעי אמו הרי
הוא רק ירך אמו ואין נקרא ע"ש האב, אבל כשיוצא
מהעלם אל הגילוי אז שייך לקרוא ע"ש האב, דהרי
גם בתחלה הי' עיקר היצירה מטיפת הדכר אלא לפי
שנתעלם בבטן אמו ואינו מאיר הכחות שלו נק' ע"ש
האם, אבל אחר הלידה שיצא לאור העולם הרי יוצא
לגילוי כח האב לכן נק' ע"ש האב. וכן הוא ברוחניות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

והנה המדות נמשכים מן השכל אך יש גם כן שרש
המדות בלמעלה מהשכל, וזהו בחינת טורי חשובא (הרי
החושך) הנזכר בזהר¹⁰⁶ - 'הר' ענינו שורש של מידה,
ו'הרי החושך' הם השורש הנעלם של המידות כפי שהם
למעלה מהשכל, שעל זה נאמר¹⁰⁷ בעבר הנהר ישבו

עד עתה התבאר, כיצד יש שורש לשבטים במידות
דאצילות, אך עדיין אינו מובן מה הקשר לענין ה'עדות'
שהוא אור-אין-סוף שלמעלה מהאצילות. על זה מבאר
בשורות שלפנינו, כי שורש המידות דאצילות הוא
בכתר.

107. יהושע כד, ב.

106. ראה זוהר פינחס רמט, ב. לקוטי תורה דרושים לשמיני
עצרת פו, ד. ספר המאמרים תרל"ח ע' קצו. ובהנסמן שם.

- 1 אבותיכם כו' ענין הנהר הוא ספירת הבינה (כיון שהנהר
2 נמשך בהרחבה כמו הבינה, בשונה ממעיין הנובע טיפין
3 טיפין), ו"אבותיכם" היינו, המידות (אברהם - חסד,
4 יצחק - גבורה ויעקב - תפארת) שורשם "מעבר הנהר",
5 היינו, למעלה מהשכל וכמו שנתבאר במקום אחר.
6 וזהו לשון הפסוק: ששם עלו שבטים שיש שורש
7 לשבטים בבחינת הכתר שהיא "מעבר לנהר", והלשון
8 'עלו' שהוא ענין ישראל עלו במחשבה כו', כפי ששורש
9 כל נשמות ישראל - גם נשמות דבריא, יצירה ועשיה
10 - הוא ממחשבת הכתר דאצילות, כך השבטים שהם

שבת פרשת נצבים

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

- 1 כל אחד מישראל, בנקודת פנימיות לבבו, הוא ער, שלם, זך וטהור. והשימוש הוא רק
2 מבחוץ. תפלת דניאל בשם אד' - עולם העשיה, שע"י גילוי פנים העליונים וישועה
3 כללית, יתבטל השימוש הכללי והפרטי
- 4 וזהו בקשת דניאל "פקח עיניך וראה", בחינת עין ה',
5 עינא פקיקא דעתיקא קדישא, דבקשת דניאל
6 היא תפלת הגלות, דבקשה דגלות היא "והאר פניך
7 על מקדשך השמים, למען אדני", דבקשה היא בב'
8 פנים וכלא חד^כ. דהנה כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי
9 בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד
10 ואחד מישראל, שכלל אחד ואחד מישראל הנה
11 תוכיות נקדת פנימיות לכבו הוא מקדש לשבתו
12 יתברך. והנה מקום המקדש הנה גם עתה בזמן הגלות
13 והשמום הוא קדוש כמו שהיה בעת שהיה בית
14 המקדש קיים, וכדאימא במדרש רבה (שמות פרשה ב,
15 ב) "אמר רבי אהא, לעולם אין השכינה וזה מכתל
16 מערבי", וכל ענין השמום הוא דהבנינים שעל גבי
17 יסוד המקדש דכתל מערבי, אבל מקום הר הבית ויסוד
18 כתל המערבי בקדשתם כמאז פן עתה, וכשם שהוא
19 במקדש הכללי פן הוא גם במקדש הפרטי שכלל אחד
20 ואחד מישראל, דהיסוד הוא שלם וזך וטהור, וכמו
21 שכתוב "אני ישנה ולבי ער", ואימא במדרש רבה
22 "אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבונו
23 של עולם אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמילות
24 חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן",
- 25 דתוכיות נקדת פנימיות הלב בכל ישראל הוא ער, וכל
26 ענין השמום רחמנא-לצלן שישנו בישראל הוא רק
27 כדגמת הבנינים שמחוץ להיסוד במקום מקדש הכללי,
28 אבל היסוד דמקדש הפרטי שכלל אחד ואחד מישראל
29 הוא בקדשתו, ועל זה הוא בקשת דניאל איש הגלות
30 ותחנוני "והאר פניך על מקדשך השמים, למען
31 אדני", ומזכיר שם אדני דקא, דהנה שם אדני הוא
32 בעולם העשיה, וכידוע דהשם דעשיה הוא אל אדני,
33 ודניאל יש בו אותיות אדני בתוספת אות ל, ועל כן
34 היה ענין תפלתו ובקשתו בתחנונים ובהתעוררות
35 רחמים רבים מקור הרחמים והחסדים העליונים,
36 להיות גלוי אלקות למטה, שיגאלו ישראל מהגולה
37 ויבנה בית המקדש. וזהו "והאר פניך על מקדשך
38 השמים", דעל-ידי גלוי הארת פנים העליונים בגלוי
39 אור ושוצה כללית, הרי בדרך מאליו וממילא ידחה כל
40 הענין השמום, הן בהמקדש הכללי והן בהמקדש
41 הפרטי, והינו דמאחר שהיסודות במקדש הכללי
42 והפרטי קדושים וטהורים הם בקדשתם העצמי גם
43 עתה כמאז ומקדם, הנה כשיהיה גלוי הארת פנים
44 העליונים ויתגלה הפנימיות הנעלם, יתבטל כל ענין
45 השמום הכללי והפרטי.

שבת קודש פרשת משפטים, פרשת שקלים (תרצ"ד)

ספר השיחות - ה"ש"ת"ש"א בלה"ק

26 לא מיבעי' דבר שיש עליו חשש, הידור או הידור
27 דהידור - בודאי שלא צריכים לאכול אותו, אלא
28 אפילו מה שמותר לאכול על פי דין, הנה על פי
29 היושר של עבודה לא צריכים לאכול.
30 ישנה אימרה חסידית עתיקה: לא כל מה שמותר
31 - צריכים.
32 ג. הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק שמע ב"יחידות",
33 אלה שאינם עוסקים בעבודה מסודרה אין להם
34 הצלחה בעבודתם.
35 יש לנו בקבלה שתענית - בתנאי שבריאיים - היא
36 דבר המועיל בבירור ותיקון המדות ובגילוי המוחין,
37 אבל לא לאכול ולא להתפלל באריכות ההתבוננות
38 ולא לעסוק בלימוד - אין זה נקרא לצום, אלא לרזות.
39 לצום משמעו אכן לא לאכול אבל יחד עם כך ללמוד
40 ולהתפלל.
41 יש תענית לשעות. תענית מלשון עינוי. יש עינוי
42 של אכילה לשעה, יש עינוי של דיבור לשעה, יש
43 עינוי של ראייה לשעה, ובאותה שעה ללמוד, זה ענינה
44 של עבודה חסידית.
45 ביאור האימרה הוא: עבודה היא צבת. בגשמיות
46 ישנם שני סוגי צבתות: צבת למסמר וצבת לזהב
47 ואבנים טובות. כך גם בעבודה רוחנית. עיקר
48 העיקרים הוא שעל האדם לעשות עם עצמו מבלי
49 להטעות את עצמו, וכאשר אדם פועל עם עצמו מתוך
50 אמת, הוא פועל בעצמו פחות או יותר, אבל נפעל בו
51 משהו, צריכים רק לעשות ולפעול.

ש"פ בלק, בסעודת היוס

1 א. (אחד מהתלמידים הקשישים של ישיבת
2 תומכי תמימים היה מיסב ליד השולחן בעת הסעודה
3 ולאיוז סיבה לא אכל. והרגיש זאת כ"ק אדמו"ר
4 ואמר):
5 על פי תורה צריכים לאכול בשבת. בכללות הענין
6 איך על יהודי להתנהג על פי עבודה, ישנן באופן כללי
7 שתי דרכי עבודה.
8 מוסר מלמדת איך לא לאכול, ואילו חסידות
9 מלמדת מה לאכול ואיך לאכול. זו אחת מהמעלות
10 שפעלו דרכי החסידות לגבי מוסר.
11 מוסר שובר את הגוף, לא לאכול, לא לישון, ואילו
12 חסידות מלמדת מה צריכים לאכול ואיך צריכים
13 לאכול, לא לשבור את הגוף אלא לחנכו.
14 אצל חסידים היתה אימרה, שיש לכבד את הגוף
15 העצמי כמו גופו של הזולת.¹
16 ב. להגיע להשגת וידיעת החסידות יכולים רק על
17 ידי דרכי החסידות, וראשית דרכי החסידות היא
18 עבודה בסדר והדרגה. לא יכולים להיות בדרגה
19 עליונה יותר בעבודה לפני הדרגה הראשונה, בתחילה
20 צריכים להגיע למדרגת המוסר, לאחר מכן יכולים
21 להגיע לדרגה עליונה יותר.²
22 כפי שזה בכל דבר, כך גם בהנהגה של יראת
23 שמים ותיקון המדות, יש עדין יותר וגם יותר, חכם
24 יותר וטיפש יותר. כך גם בדרכי העבודה לא הכל
25 צריכים לאכול. ישנם דברים שאסור לאכול אותם,

(2) ראה "תורת החסידות" אות יב ואילך.

(1) ראה "היום יום" ע' כג.

אגרות קודש

ב"ה ד' י"ד שבט תרפ"ב

9 מביאתו צלחה, ואחכה מיום ליום להתבשר מהסתדרות
10 הישיבה 'תורת אמת' ופתיחתה להצלחה.
11 מורשא שלחו לי מכ"ע שבו הי' נדפס, אשר אנחנו
12 באים לאה"ק, ויראתי שלא יהי' זה לכסות עינים, ולענין
13 להשתמש בו להציונים או לשאר הרוחות רעות ר"ל
14 הרוצים לנשב בא"י, ישמרם הש"י. הודעתי במכתב גלוי -
15 ע"י ידידנו ראד"מ שי' הנמצא אתי פה - כי לא נכון הדבר,
16 ולדעתי סיבת הדבר הוא אשר בטח הוא מזה שנשלח
17 הרשיון עבור ידידנו הרז"ה שי' ומזה הסתבך מה
18 שהסתבך, וע"כ הודעתי כנ"ל ואשר נסע הרז"ה שי'
19 האוולין לנהל את הישיבה 'תורת אמת'. ובעצם ההנהגה,
20 הנני כותב לרז"ה שי' אשר בטח יקרא את האמור בו.

אג"ק מוהר"י צ כרך יד

כבוד ש"ב ידי"ע הרב הנכבד ומרומם
ווי"ח אי"א מוהרש"י ליב שי'

1 שלוי וברכה.
2 מכתב כב' הנשלח דרך ווארשא מכבר הגיעני רק
3 ימים אלו, ובזה הנני מסגיר מכתב תעודה, כתובה
4 וחתומה בדבר הנהגת הנחלאות, והנני מדגיש אשר אינה
5 הקדש, כ"א קנין פרטי לעשות בו ככל אשר יהי' ברצוני,
6 וגם שלחתי בזה תעודה כזו ממש ע"ש ידידנו הרש"ז שי'
7 האוולין, אשר באם שיודרש שיהי' הוא הבא"כ לא יהי'
8 מניעה בדבר. ובד"כ הנני מצטער מה שאין לי שום ידיעה

תרגום חפשי מאידיש ללא אחריות כלל וכלל

חלק בו

- 1 החסיד בשמעו מהבעל-שם-טוב שיש בו חטא של לימוד פשט לא נכון התעצב מאד, ואומר
- 2 לבעל-שם-טוב שאינו יודע באיזה מקום (= אמר פשט לא נכון בגמרא), והיה מבקש מאד מהרבי
- 3 - הבעל-שם-טוב - שיאמר לו היכן המקום, שהוא טעה בפשט, ושיאמר לו את הפשט הנכון.
- 4 הבעל-שם-טוב אמר לו את הגמרא עם פירוש רש"י והתוספות. כמו כן אמר לו את הקושיא
- 5 שאחיו (= ה"מתנגד") שאל אותו, וכן את המענה שהוא (= האח החסיד) ענה לאחיו, והראה
- 6 לו שהמענה אינו נכון, ואמר לו את המענה הנכון. והיות והסוגיא היתה מאד קשה, אמר לו (=
- 7 עניין זה) הבעל-שם-טוב כמה פעמים כדי שיזכור לימוד זה היטב.
- 8 כאשר נסע הבעל-שם-טוב, הרי הוא - זה ששמע את הסוגיא מהבעל-שם-טוב - למד שוב
- 9 את הסוגיא כמה פעמים ביתר הרחבה, הן את הקושיא שאחיו שאל אותו, הן את התירוץ שהוא
- 10 ענה לאחיו, ורק לאחר מכן חזר היטב את מה שהראה לו הבעל-שם-טוב (= בסוגיא זו).
- 11 לאחר שלמד והתעמק בסוגיא זו היטב, הלך הוא לאחיו, לחסיד ולמתנגד, ואמר להם, שהוא
- 12 עיין מחדש בסוגיא זו שאחיו (= המתנגד) שאל את הקושיא והוא ענה לו על זה תירוץ, ותירוצו
- 13 (= שהוא עצמו ענה אותו) אינו מוצא מאד חן בעיניו, יש לו עליו הרבה קושיות, אבל הוא יודע
- 14 ברוך-השם פשט טוב בסוגיא זו, ואשר אז אין כל קושיות. על כן הוא מציע לאחיו ללמוד שוב
- 15 את הסוגיא ואז הוא יאמר להם את הפשט הידוע לו.
- 16 הצעתו (= של האח החסיד ששמע את הסוגיא מהבעל-שם-טוב) מצאה מאד חן בעיני אחיו,
- 17 ובמשך כמה ימים למדו סוגיא זו ביסודיות. הם שוב למדו ביניהם את הקושיא שאז שאל האח
- 18 - המתנגד -. הם גם ליבנו את התירוץ שענה האח - החסיד -. ושני הדברים - הן הקושיא והן
- 19 התירוץ - מצאו מאד חן בעיניהם.
- 20 כאשר נודע לאח שאחיו סיימו ללמוד את הסוגיא. החל הוא להראות את עומקה של הקושיא
- 21 ששאל האח - המתנגד -, והראה עד כמה התירוץ שהוא ענה אינו נכון, את כל זה הסביר
- 22 בהרחבה, כך ששני האחים נהיו בהתפעלות גדולה.
- 23 הם - האחים - ידעו אמנם שאחיהם הוא למדן די טוב, ויכול לחדש חידושי תורה עמוקים,
- 24 אך כאלו סברות גאוניות עמוקות עם כזו בקיאות, לא שמעו זאת ממנו אף פעם.
- 25 כאשר האח - זה ששמע את הסוגיא מהבעל-שם-טוב - שאל אצל אחיו את הקושיות על
- 26 תירוצו והראה שתירוצו אינו תירוץ, ובמילא נשארה שאלתו הקודמת (= הראשונה) של האח לא
- 27 מתורצת ואפילו קשה יותר ממה שהאח עצמו שאל, והאח - זה ששמע מהבעל-שם-טוב את
- 28 התירוץ - לא הסכים בשום אופן לומר את התירוץ, בטענו שעל לימוד התורה צריכים עמל ויגיעה.
- 29 עברו כמה ימים, והאח המתנגד שהיו לו כמה חברים לומדים גדולים עם ראש של עליו
- 30 דיברו והתפלפלו ביניהם (= בסוגיא זו) אך לענות על קושיא זו לא יכלו, ואילו האח שאומר
- 31 שהוא כן יודע את התירוץ האמיתי על הקושיא אינו מוכן לומר את התירוץ.
- 32 האח - החסיד - שגם הוא לא ידע כל תירוץ על הקושיא, נהיה ברוגז על אחיו השני -
- 33 החסיד, שידע את התירוץ - וייסר אותו על זה שאין הוא אומר את התירוץ, בטענו שהנהגה זו

- 1 נוגדת לדרך ההתנהגות שהרבי - הבעל-שם-טוב - מדריך חסידים, והזכיר לאחיו את התורה
- 2 ששמעו מהרבי - הבעל-שם-טוב - על המשנה "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך".
- 3 האח הזה - ששמע את הסוגיא מהבעל-שם-טוב - סיפר לאח השני (= החסיד) את כל
- 4 השתלשלות העניינים, שכאשר הרבי - הבעל-שם-טוב - ביקר אצלם - לפני כמה שבועות - והוא
- 5 נכנס לבעל-שם-טוב לבקש דרך בעבודת הבורא, אמר לו הרבי (= הבעל-שם-טוב) שהוא "מגלה
- 6 פנים בתורה שלא כהלכה", וסיפר לאחיו בפרוטרוט את כל מה שהרבי אמר, עד לתירוץ, (=
- 7 אך) את התירוץ עצמו לא אמר.
- 8 כאשר שמע האח (= החסיד, שלא יודע את התירוץ) שאת הכל אמר הרבי (= הבעל שם
- 9 טוב), כעס מאד על האח (= ששמע את התירוץ מהבעל-שם-טוב), מדוע אין הוא מספר את כל
- 10 המעשה כפי שהיה, שכולם ידעו שזוהי תורתו של הרבי - הבעל-שם-טוב -.
- 11 האח (= ששמע את הסוגיא מהבעל-שם-טוב) ענה לאחיו (= החסיד שאינו יודע את התירוץ)
- 12 שקודם הוא רוצה שהאח - המתנגד - עם כל חבריו העילויים הידועים יתייגעו היטב, ואחרי שהם
- 13 יתייגעו היטב ולא ידעו כל תירוץ (= על השאלות של האח המתנגד), אז הוא יגיד להם את
- 14 התירוץ, וכאשר הם יבינו היטב את התירוץ, רק אז הוא יספר להם את כל השתלשלות העניינים,
- 15 ואז יבינו האח (= המתנגד) וחבריו מיהו הרבי - הבעל-שם-טוב - ומה הוא יכול לפעול.
- 16 כאשר שמע זאת האח (= החסיד, שאינו יודע את התירוץ) את דברי האח, (החסיד, ששמע
- 17 את התירוץ מהבעל-שם-טוב) הרי זה מצא מאד חן בעיניו ואמר לאחיו שהם היו צריכים לגשת
- 18 לדודם - אחי אביהם - המתגורר בשוב הנמצא במרחק כמה מייל מעירם, גאון גדול אשר לא
- 19 פסיק פומי' מגירסא ואשר הוא מתנגד גדול על הבעל-שם-טוב, ולשמוע מה הוא (= הדוד) יענה
- 20 על קושיא זו.
- 21 האח השני - שידע את התירוץ - לא רצה לשמוע בהתחלה מכך, כאשר הוא טוען שמאז
- 22 שהדוד פגע בכבוד הרבי - הבעל-שם-טוב - לא דרכה כף רגלו אצל הדוד, אך תיכף התיישב
- 23 בדעתו שאחיו אכן צודק.
- 24 האח - המתנגד - המשיך כל הזמן להתחנן לאחיו שירחם עליו ויגיד לו את התירוץ האמיתי
- 25 שהוא יודע בסוגיא.
- 26 על כך ענה לו האח - היודע את התירוץ - שהם יגשו לדוד המתגורר בשוב, לשאלו אולי
- 27 הוא (= הדוד) יודע תירוץ טוב על הקושיא.
- 28 הצעה זו מצאה מאד חן בעיני האח - המתנגד - והוא הודיע (= על כך) לחבריו. ולמחרת,
- 29 מוקדם בבוקר לאחר מניין הוותיקין יצאו החבר המתנגד וחבריו הלומדים הגדולים, לדוד
- 30 בשובו, ואילו שני האחים החסידים המשיכו עדיין להתפלל, כפי דרכם של תלמידי
- 31 הבעל-שם-טוב אשר מאריכים בתפילתם, הם מתפללים במתנות.
- 32 כאשר סיימו האחים (= החסידים) להתפלל, הלכו גם הם לדוד, וכאשר הגיעו האחים לשוב
- 33 לדוד היה זה כבר שעה לאחר חצות היום, שם הם פגשו את האח (= המתנגד) וחבריו מתפללים
- 34 עם הדוד, הדוד התחיל לענות משהו, כאשר תוך כדי כך הריהו מפליא את הסברות הטובות
- 35 שהוא ממציא בלימודו. ואשר התורה שהוא ממציא יש בה את עמקותו של הרמב"ם ואת
- 36 חריפותו של המהר"ם שי"ף, אך תיכף התחרט בעצמו מתירוץ זה שהתחיל לאמר, ובראותו את
- 37 שני אחייניו החסידים, החל דודם הזקן המתנגד האיום והנורא לקללם כאשר הוא ממשיך לאמר
- 38 להם אתם הרי ברוגז על כך שפגעתי בכבוד מורה דרככם (= הבעל-שם-טוב), ומדוע באתם?

- 1 אנחנו - עונים אחייניו החסידים - באנו לשמוע אולי יודע הדוד את הפשט על הקושיא
- 2 בסוגיא, וכדי ללמוד תורה אומרת הגמרא שרבי עקיבא ובן עזאי הלכו מי יודע לאן...
- 3 ללמוד תורה - אומר להם הדוד - יכולים אתם ללכת למורה דרככם (= הבעל-שם-טוב),
- 4 הוא יגיד לכם תירוץ על הקושיא החמורה שהוא - וכאן הוא מראה על האח המתנגד - שואל,
- 5 ופרץ בצחוק אדיר.
- 6 כאשר נראה שהדוד אינו יודע - אומרים האחיינים החסידים - נעשה אמנם כך...
- 7 כאן כבר החלו חבריו של האח (= המתנגד) לזעוק, היכן הוא כבוד התורה, גאון כזה שזה
- 8 לו כבר ארבעים שנה שיושב ולומד תורה בפרישות.
- 9 יש לכם טעות, אומר הדוד הזקן (= ומתפרץ לתוך דבריהם ומתקנעם), זה כבר יותר מארבעים
- 10 ושלש שנים ושבעה חדשים - (= והחברים ממשיכים לומר שהוא - הדוד -) נזהר באכילת ישן
- 11 (= ושוב מתקנע הדוד ואומר) ואני נזהר גם מאכילת קטניות, (= וממשיכים החברים לומר) כמו
- 12 כן עורך הדוד תיקון חצות וסיגופים (= ושוב מוסיף הדוד על דבריהם ואומר) וגלגול השלג (=
- 13 שאני עושה, ומסכמים החברים את דבריהם ואומרים) וכאן באים אתם (האחים החסידים) "רוקדי
- 14 הקדושה" - כך היו מכנים מתנגדי הבעל-שם-טוב הראשונים את תלמידי הבעל-שם-טוב -
- 15 ולועגים מגאון הדור (=הדוד הזקן) עבור דבר כזה מגיע "נידוי".
- 16 האחים - החסידים - לא ענו מאומה, והאח - זה ששמע את התירוץ מהבעל-שם-טוב -
- 17 החל לחזור ולומר את הקושיא כפי שהבעל-שם-טוב אמר לו, שהיתה באופן הרבה יותר עמוק
- 18 מאופן השאלה ששאל האח (= המתנגד).
- 19 כאשר שמע הדוד הזקן את אופן השאלה כפי שהאחיין - החסיד - אומרה, התפעל מאד
- 20 מכך והחל לכוון בכתפיו באמרו שזוהי באמת גאונות אדירה.
- 21 (= עכשיו) יש לשאלה זו טעם אחר לגמרי - ממשיך הדוד הזקן לומר - אתה - אומר הוא
- 22 לאחיין המתנגד - גם שאלת את השאלה בצורה גאונית, אשר אין עליה כל מענה, אבל כפי
- 23 שהוא (= אחיך החסיד) מציץ את אופן השאלה הרי זו גאונות אדירה.
- 24 אומר לכם - ילדים יקרים - (= ממשיך הדוד לומר) דוגמא לדבר, משל למה הדבר דומה,
- 25 ואז תבינו את כוונתי באופן יותר יסודי: כאשר לוקחים "קישקע" - והרי כל "קישקע" יש בה
- 26 מעט שומן - ומטגנים אותה כמו שהיא, הרי היא מאד טעימה. אבל כאשר לוקחים את אותה
- 27 "קישקע" וממלאים אותה בקמח, שומן, בצל ופלפל חריף, הרי אותה "קישקע" מקבלת טעם
- 28 אחר לגמרי, ה"קישקע" היא אמנם אותה "קישקע" אך טעמה שונה לגמרי, כך הוא בנמשל,
- 29 הקושיא היא אותה קושיא, אך (= אופן השאלה שהציע האח החסיד) יש לה טעם אחר לגמרי,
- 30 זוהי שאלה עם מלח ופלפל.

חלק בז

- 31
- 32 נו - אומר הדוד הזקן (= לאחיניו החסיד) אולי יש לך גם תירוץ על שאלה זו?
- 33 כן - עונה האחייך החסיד - יש לי תירוץ על הקושיא.
- 34 והיכן - שואל הדוד - נהיית כזה גאון גדול ובעל עמקות כזו? כפי שהנני זוכר אותך מלפני
- 35 חצי שנה, הרי גאונתך לא היתה מי יודע מה?

- 1 קודם תשמעו את התירוץ - אומר האחייך (= החסיד) - ולאחרי מכן אומר לכם מאיזה גאון
- 2 שמעתי זאת, והחל לומר את התירוץ.
- 3 זה כבר כמה שעות שהאח - החסיד - אומר את התירוץ, ועדיין זה רחוק מהמחצית שהוא
- 4 צריך עוד לומר, עד שאפילו הדוד הזקן בעל הגאונות העמוקה, חייב היה (= לבקש את האחייך
- 5 שאומר את התירוץ שיפסיק לכמה זמן על מנת) לתת לראשו לנוח, בכדי שיוכל לשמוע הלאה.
- 6 כמה שעות לאחר ההפסקה, כאשר סיים האח לומר את כל התירוץ, זאת אומרת, שהוא למד
- 7 את כל הסוגיא, היו כולם בהתפעלות כה גדולה, והדוד הזקן אמר שכזו גאונות הוא לא שמע
- 8 מעודו, ולגאון כזה הרי הוא - כפי שהוא זקן - היה הולך רגלי שלושה מייל.
- 9 זוהי אמירה סתמית - אומר האחייך החסיד (= לדוד) - וכאשר זה יגיע לביצוע מעשי ימצא
- 10 הדוד סברות למדניות גאוניות אשר יוכיחו שאמירה שנאמרה בזמן שנמצאים בהתפעלות אינה
- 11 אמירה רצינית (= ואשר אין צריכים לקיימה).
- 12 לא - אומר (= הדוד) הזקן - כאשר תאמר מי הוא אותו גאון, והיכן הוא נמצא, אלך אליו
- 13 ובודאי, כי הכל כדאי על מנת לשמוע כזו גאונות.
- 14 באופן מיוחד התלהב האח - המתנגד - עם חבריו, הם פשוט התחננו אצל זה שהסביר להם
- 15 את הסוגיא, כפי שמבקשים אצל אחד דבר הנוגע לחיים ממש, כי הם באמת רצו לדעת מי הוא
- 16 אותו גאון, כדי שיוכלו ללכת ללמוד אצלו.
- 17 כאשר ראה האח - זה שאמר את הסוגיא, שכולם מתכוונים ברצינות, הם רוצים לדעת באמת
- 18 מי הוא (= הגאון שהסביר כל-כך טוב את הסוגיא, הרי לאחר המתנה של זמן מועט אמר: הגאון
- 19 שאמר לי את התירוץ על הקושיא ואיך שצריכים ללמוד את הסוגיא - הוא מורה הדרך שלנו,
- 20 הרבי הבעל-שם-טוב, והחל לספר איך שהוא נכנס לרבי (= הבעל-שם-טוב) לקבל סדר בעבודת
- 21 הבורא, והרבי אמר מדוע הנך מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, התירוץ שענית לאחייך - אומר
- 22 לי הבעל-שם-טוב - אינו תירוץ, וכאן החל הבעל-שם-טוב - ממשיך לספר האח - לבאר לי איך
- 23 צריכים לשאול את השאלה, ואמר לי תירוץ עם אופן לימוד הסוגיא, כפי שאמרתי לכם.
- 24 כאשר שמעו הדוד הזקן, האח המתנגד וחבריו העילויים שאת הגאונות החריפה והאדירה
- 25 הזו אמר הבעל-שם-טוב, הם נשארו נדהמים ועומדים במקומם ללא לשון מרוב התפעלות
- 26 הגדולה שאפפה אותם.
- 27 אני - אומר הדוד הזקן - לא אשכב לישון, אמתין ל'תיקון חצות' ולאחר התפילה נוסע הנני
- 28 אליו (= אל הבעל-שם-טוב) לבקש מחילה כדין, עם קבלת נזיפה ולהיות תלמידו.
- 29 שני האחים החסידים - שמחו מאד, ואילו האח השלישי - המתנגד - הרי כמו מעשה שטן
- 30 התהפך, והחל לדבר יותר מאשר קודם, נגד הבעל-שם-טוב, עד שהדוד הזקן וחבריו כעסו עליו
- 31 מאד, אך מאומה לא הועיל.
- 32 ה(=דוד) זקן ציווה שיכינו ארוחה דשנה עבור האורחים ושוב חזרו ודיברו על הסוגיא,
- 33 והתפללו בה היטב, וכולם היו בשמחה.
- 34 האח - המתנגד - לא יכול היה למצוא לעצמו מקום, מאז שנודע לו שאת תורה זו אמר
- 35 הבעל-שם-טוב הריהו מדבר כל הזמן סרה נגד הבעל-שם-טוב, וכאשר הוא שמע שהדוד הזקן
- 36 החליט לנסוע אל הבעל-שם-טוב ולבקשו מחילה בקבלת נזיפה, וחבריו נוסעים גם הם אל
- 37 הבעל-שם-טוב, לא יכל יותר לשאת זאת ומבלי הבט שהיה זה תחילת הערב, הגם שהיה זה

- 1 בקיץ, אך בכל זאת הישוב (= שבו הוא היה כעת היכן שמתגורר הדוד) נמצא הרחק מהעיר (= שבה הוא האח המתנגד מתגורר) והלך לבדו חזרה לעיר.
- 2 הדוד הזקן והעילויים חבריו של האח (= המתנגד) הפכו להיות תלמידיו של הבעל-שם-טוב ואילו האח השלישי נשאר מתנגד, לא הועילו כל הדיבורים איתו, כאשר הוא היה שומע שמו של הבעל-שם-טוב היה נראה אדם הפוך לגמרי, וכאשר היה הבעל-שם-טוב בא לבקר בעיר היה (= האח המתנגד) מדבר כל הזמן כנגדו.
- 3 מאז שהדוד והחברים נהיו תלמידי וחסידיו הבעל-שם-טוב נהיה האח השלישי (= המתנגד) ברוגז עם אחיו, עם החברים, והדוד. הוא הלך להתפלל וללמוד בבית מדרש אחר. השנאה לאחיו גדלה עד כדי כך, הם - כל שלושת האחים - הרי התגוררו בחצר אחת ובבתים נפרדים - והוא (= האח המתנגד) גדר את חלק החצר שסביב ביתו, כדי שאפילו בחצר לא יפגוש את אחיו.
- 4 בימי הסליחות הגיע לפתע הבעל-שם-טוב ובעיירה רבתה השמחה וההמולה, היות ומאז שהדוד הזקן והעילויים נהיו תלמידי הבעל-שם-טוב, הרי כמעט כל תושבי העיר וכמה ישובים שהיו לא רחוק מישובו של הדוד הזקן, נהיו תלמידי הבעל-שם-טוב וחסידיו, הרי במילא בואו הפתאומי של הבעל-שם-טוב עשה רושם רב בעיר, ושלחו שלוחים להודיע ביישובים שהבעל-שם-טוב יתעכב כמה ימים (= בעיר).
- 5 האח השלישי (= המתנגד) שכב - לא עלינו - חולה, אבל תוך כד חליו תיכף כאשר שמע שהבעל-שם-טוב הגיע והעיירה שמחה, החל לדבר כהרגלו על הבעל-שם-טוב.
- 6 הבעל-שם-טוב אמר דברי תורה, ואחת מדברי התורה היתה על הפסוק "לא תשנא את אחיך בלבבך",
- 7 השונא יהודי אפילו רק בלבבו, הוא אינו עושה לו כל רעה מצד השנאה שיש בו ואפילו לא מדבר עליו סרה, אלא הוא רק שונאו בלבבו, הרי הוא עובר בלאו,
- 8 ומה היא העצה שיהודי לא יעבור על הלאו של "לא תשנא את אחיך בלבבך"?
- 9 הרי העצה לזה היא "הוכח תוכיח את עמיתך".
- 10 לך לאותו יהודי שאתה יודע שהוא שונאך, הרי לשנאה יש סיבה ומקור מדוע הוא שונאך, והסיבה לשנאה זו היא בודאי עניין של יראת שמים. מן הסתם ראה בך אותו יהודי (= השונא אותך) דרכים או הנהגות, אשר על-פי התורה - כך הוא חושב - אין צריכים לנהוג כך, אשר על כן העצה לזה "הוכח תוכיח את עמיתך" לך אתה אליו (= לאותו יהודי ששונאך) ותוכיח לו שדרכך והנהגתך הם כפי שצריכים להיות. "ולא תשא עליו חטא", זאת אומרת: ואם תשאל מדוע הנך מחוייב לעשות זאת, (= והמענה לזה הוא) שהנך מחוייב זאת בגלל מצוות אהבת ישראל, וזהו "ולא תשא עליו חטא" אהבת ישראל שבך צריכה לפעול עליך שאתה לא תניח לחברך שהוא ישא על עצמו חטא, אך על-ידי-זה שתוכיח לו שדרכך היא נכונה וטובה והנהגתך היא כפי שדורשת תורתנו הקדושה, אז תוריד ממנו את החטא של "לא תשנא את אחיך בלבבך" שהוא (= שונאך) לא יעבור על לאו.
- 11 אך, (= יכול להיות) שהנך יודע שאתה הוא הצודק, והשני ששונא אותך אינו צודק, ואתה עושה כעת מצווה כה גדולה של אהבת ישראל, בכדי להצילו מהחטא של "לא תשנא את אחיך", במילא יכול להיות שתתבטא בפין כנגדו חלילה במלים חריפות, על כך אומר רש"י "לא תשא עליו חטא - לא תלבין את פניו ברבים".

- 1 קודם שהיה הבעל-שם-טוב צריך להפרד, אומר הבעל-שם-טוב לשני האחים שהוא רוצה
- 2 לבקר את אחיהם ולראותו.
- 3 על כך עונים הם - שני האחים - לבעל-שם-טוב, שוודאי (= בזמנים רגילים) הרי אם היה
- 4 אחיהם רואה את הבעל-שם-טוב בביתו, היה מסתלק מביתו, אך היות ועכשיו הוא (= האח)
- 5 שוכב - לא עלינו - חולה, הרי הוא לא יוכל לברוח מביתו.
- 6 לקח עמו הבעל-שם-טוב את שני האחים ועוד כמה אנשים והלך לעשות ביקור חולים אצל
- 7 האח השלישי - המתנגד.
- 8 בהיכנסם לבית פגשו את בני הבית בוכים מרה, היות והחולה - רחמנא ליצלן - שכב כאשר
- 9 עיניו עצומות עם חום גבוה, כאשר הוא מניע בשפתיו כאחד שמדבר אך לא שומעים מה הוא
- 10 מדבר, ועשה תנועות פראיות כאחד הסובל - רחמנא ליצלן - ממחלה קשה.
- 11 כאשר נכנס הבעל-שם-טוב לחדר שבו שכב החולה, הגישו לו כסא, התיישב עליו (=
- 12 הבעל-שם-טוב) ליד החולה, והניח את יד ימינו על ראשו של החולה והחל ללמוד בניגון
- 13 שלומדים בו גמרא.
- 14 "איתמר מחט שנמצאת בריאה" - ברזל הנמצא בריאה, "ברזל" עם הכולל בגימטריא
- 15 "עמלק", ו"עמלק" בגימטריא "ספק", ו"ספק" בגימטריא "ר"מ", ו"ר"מ" הוא "מר", הרי כאשר
- 16 מוצאים ברזל בריאה, זאת אומרת "עמלק" המטיל ספק באמונת ה', בתורה הקדושה, כאשר
- 17 לומדים את התורה הקדושה רק כפשוטה, ואת ה"רמז, דרוש וסוד" התורה, אין רוצים לדעת,
- 18 ומתגאים בדיעה של פשטות התורה שזהו ה"ר"מ" של עמלק, הרי אז באמת נהיה מר,
- 19 והסיבה לזה היא: "מחט שנמצאת בריאה", ה"חטא" שנמצא ב"ריאה" - הבעל-שם-טוב
- 20 פירש את המלה "מחט" לשון "חטא", ואת המילה "ריאה" פירש כלשון "ריאה" - כאשר מביטים
- 21 בעין רעה על יהודי, כאשר יש קושיא על יהודי שהנהגתו אינה מוצאת חן, צריכים להוכיח אותו,
- 22 לא להביט עליו בעין רעה ח"ו ולרגוז עליו, ומחטא הראיה נהיה החסרון של "עמלק" המטיל
- 23 ספקות באמונת ד'.
- 24 (= וממשיך הבעל-שם-טוב את דברי הגמרא) "רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא מכשרי,
- 25 רבי שמעון בן לקיש ורבי מני בן פטיש ורבי שמעון בן אליקים טרפי" - ומבאר הבעל-שם-טוב,
- 26 שהשלושה שמכשירים הרי שרשם הוא מצד מדת החסד, והשלושה שמטריפים הרי שורש
- 27 נשמתם הוא מצד מדת הגבורה, ואמר (= הבעל-שם-טוב) שדבר זה - שרשי נשמתם מרומזים
- 28 בשמותם, לכן כל שמות השלושה שמכשירים ישנו בכל שם רמז על מדת החסד, בשם של ר'
- 29 יוחנן מופיעים האותיות י' חנן, ובשמו של ר' אלעזר מופיעים האותיות אל עזר, ובשם ר' חנינא
- 30 לשון חנינה ושלושת השמות הרומזים על... (= עד כאן).

אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כרך ג' עמודים קנרעט

שמועות וסיפורים חלק ג עמודים 186-1.

הוגהה על פי צילום כתב יד קודש. הסיום חסר

ב"ה, ג' אייר, ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצרכי ציבור

מר דב שי אטינגר

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי מכתבו ממוצש"ק מברכים אייר עם המצורף אליו, ות"ח על טרחתו לשלוח לי צילומים מהמכתבים מצפת שעד עתה לא נתקבלו במקורם. ובכל אופן במשך הימים הקרובים מסתם אמצא פנאי לעיין בתוכן מכתבים הנ"ל בשימת לב הדרושה, ובל"נ אודיע גם למר ההמשך בדבר.

לכתבו אודות התכנית השני' בנוגע לירושלים עיה"ק, אין הדבר פשוט כל כך, שהרי כמה עניני חב"ד ומוסדות חב"ד כבר קיימים בירושלים, ולכאורה דין קדימה לביסוס הקיים, כולל גם שיכון חב"ד אשר בירוש', מקודם להתחלת ענינים חדשים, ועוד ואולי זהו העיקר, ביסוס ביהכ"נ וביהמ"ד צמח צדק אשר בעיר העתיקה עם חצרה והשטח הסמוך לה, וככל הדרוש, אשר לצערי הרב לא רק חסר כל הדרוש, אלא שאפילו המינימום בזה גם כן לא נעשה עדיין. ובדאי ידוע למר השתלשלות הענינים ואין להכפיל בענינים המצערים, כנ"ל, צער עמוק.

לפלא שאין במכתבו כל זכרון לאוסף החומר וההו"ל שלו בקשר עם 200 שנות חב"ד באה"ק ת"ו. והרי כבר עבר חלק חשוב מהמועד של ששה חדשים שנדברנו אודותו. ובראותי עירנות מר לענין זה, אולי בהזדמנות הקרובה יודיעני ג"כ פרשת הענין.

בדאי אם תהיינה ידיעות נוספות בהמשך למה שכותב אודות פגישתו עם באי כוח משרד השיכון, יודיעני מבלי לחכות למכתבים מכאן, ות"ח מראש.

בכבוד ובברכה.

ב"ה, כ"ה ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב אודות מצבו הרוחני אשר לפעמים מתעורר ברוח טהרה ורוח יר"ש ולפעמים כו'.

הנה ילמוד בעיון המתאים והדרוש ספר התניא לרבנו הזקן פרק כ"ז-כ"ט והפרקים שלפניהם ושלאחריהם, ובכלל הרי ידוע פסק רז"ל בהנוגע לתורה וכן הוא בכלל בנוגע לעבודת השי"ת, לא יגעת ומצאת אל תאמין, יגעת ולא מצאת אל תאמין, אלא שבכל דור נזקקים לסייעתא דשמיא, הנה יאמר בכל יום אחר תפלת שחרית שיעור תהלים - כפי שנחלק התהלים לימי החודש, ובימות החול לפני התפילה יתן פרוטה או שתיים לצדקה ויזהר במקוה טהרה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, כ"ו ניסן, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מטי' וי"ד וכ"ג ניסן עם המוסגר בו. בטח קבל מכתבי מאז, ויתבונן במה שכתבתי שם אודות ההכרח הכי גדול לסדר שמנו פעולתו ועבודתו בסדר כדבעי.. וכמ"ש הלא אם קטן אתה בעיניך וגוי, ומספיק שיתבונן לשעה קלה על הלעטערהעד (גליון) שהדפיס וגם על המעטפות שהוא הב"כ בשביל מדינת.. של תנועת חב"ד - היינו מתחיל מרבנו הזקן בעל התניא, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, חתנו וב"א אדמו"ר הצמח צדק כו' וכו', שבאמת הרי גם מחשבה לרגע בענין זה מטלת אימה מגודל האחריות, אלא שזוהי תקותינו שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחו, ובמילא נותנים מראש הכחות למלאות תפקיד זה בשלימותו, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו ובבחירתו.

וכבר ידוע ג"כ המובא בשם כ"ק אדמו"ר נ"ע בתורת שלום י"ט כסלו, אז מען שטייט אין איין ענין און מען טראכט וועגען א אנדער ענין, לא טוב הוא זה מכל הצדדים, ולכן לא טובה בעיניי ההדגשה שבמכתביו ע"ד חדש אלול הבע"ל. ובפרט שהרי ישראל מאמינים בביאת משיח צדקנו שבכל יום ויום יבוא, וכשישאל אותו במה עסק בחודש ניסן, אייר וכו' הרי יענה לו, שלא הי' יכול להתעסק בדברי, משום שהי' טרוד בעסקו בההכנה לנסוע כו', ובמילא לא נהג באותם הענינים - כדבעי - שההשגחה פרטית העמידתו שמה.

מובן ופשוט שאין מדרך חב"ד וליובאוויטש הטפת מוסר, אלא שתקותי, שלמרות שכל השקו"ט והדבורים לע"ע, לדעתי, עדיין לא פעלו שינוי הסדרים, הנה סוכ"ס יתחילו לפעול ויתחיל השינוי בהנוגע לפועל. וא"כ הרי אין זה מוסר, אלא סיוע מתוך שמחה מאיש לרעהו, כדי שביחד יוכלו לקיים ציווי רז"ל, אן פועלי דיממא אן.

מובן מעצמו, שכל הנ"ל מכוון לא רק בהנוגע אליו, אלא גם לשאר אנ"ש ש... כו', והחילוק הוא שאותו הצליח השי"ת שגם פרנסתו הגשמית הוא דרך צינור עבודה הרוחנית נעימה, משא"כ שאר אנ"ש, הרי אחד צ"ל שמש, השני סקאטאבאייץ, השלישי סוחר בענינים גשמים ולפעמים גם בענינים חומרים כו' וכו'.

תקותי ששור[נ]תי אלה המעטות בכמות יספיקו להזזה בפועל ממש, ולא להבטחות גרידא, ולהתחיל בהנהגה זו תומ"י, ומובטחים אנו כולנו, וכאו"א מאתנו, מכ"ק מו"ח אדמו"ר שאם רק יעשו בזה יהי' בהצלחה, און פאר דערוואקסענע מענשן איז די צייט פון שפילען זיך פיל ווייניגער ווי פאר קליינע, כיון שמכירים הם בהזכות שניתן להם למלאות תפקיד מסויים...

בברכה לבשר טוב בכל הנ"ל.

ב"ה, ב' אייר, ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר מ. ברנשטיין מנהל מחוזי לשירותי הדואר ת"א והמרכז

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו, ואתו הסליחה על איחור המענה שלי לרגלי הטרדות המרובות וחג הפסח.

בנועם קראתי על דבר התענינותו האישית בהתפתחות כפר חב"ד, ועזרתו החשובה להתפתחות הדואר במקום. ובמיוחד נהניתי לראות מסגנון מכתבו שהתענינותו באה לא רק מצד חובתו הרשמית, אלא גם מתוך זיקה חיובית ואהדה לאנשי הכפר, השקפת עולמם ופעולותיהם, שזה מחזק תקותי שגם להבא יוסיף לתת נפשו בזה, ותבוא עליו ברכה.

בכבוד ובברכה.

פרשת צו

ו' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז' צוֹ אֶת־
 אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הוּא
 הָעֹלָה עַל מִזְבֵּחַ עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־
 הַבֶּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדֶּה בּוֹ: ו' וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן
 מִדּוֹ כֹּד וּמִכְנָסִי־כֹד וְלִבֶּשׁ עַל־בָּשָׂרוֹ וְהָרִים
 אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאִשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ וּשְׂמֹו אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (יב) וּפָשַׁט אֶת־
 בְּגָדָיו וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן
 אֶל־מַחוּץ לַמִּזְבֵּחַ אֶל־מָקוֹם טָהוֹר: ה' וְהָאִשׁ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדֶּה בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבֵעֵר עָלֶיהָ
 הַכֹּהֵן עֲצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעַד עֲלִיהָ הָעֹלָה
 וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלִבֵי הַשְּׁלָמִים: ו' אִשׁ תִּמְדֶּה
 תִּקְדֶּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס (יג) וְזֹאת
 תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקָּרִיב אֹתָהּ בְּנִי־אֶהֱרֹן לִפְנֵי
 יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ה' וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ
 מִסֵּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה וְאֵת כָּל־הַלֶּבֶתָּה אֲשֶׁר
 עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרָתָהּ
 לִיהוָה: ז' וְהַנֹּתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו
 מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד
 יֹאכְלוּהָ: ח' לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֲלָקִים נָתַתִּי אֹתָהּ
 מֵאִשִּׁי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הִוא בַּחֲטָאִת וּכְאֲשֶׁם:
 ט' כָּל־זֶכֶר בְּבִנֵי אֶהֱרֹן יֹאכְלֶנָה חֲקֵעוֹלָם
 לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשִּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִגַע בָּהֶם
 יִקְדָּשׁ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקור שיחות כרך כב ע' 2)

זאת תורת העולה (ו, ב)

והודיעה, שאף על פי שתרכב בית־המקדש ואין קרבן
 נוהג, אלוהי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה
 העולם עומד. . אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה
 ושונים בפרשת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם
 מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר "זאת תורת העולה"
 (תנחומא)

מספר בתורת החסידות, שמעלתה של הקרבת הקרבנות,
 היא לא בעבודה הרוחנית, אלא דווקא שהיא פעולה גשמית
 - שחישת בהמה גשמית ע"ג המזבח. שזה מבטא את

בחירתו של הקב"ה בישראל, לא מצד מעלותיהם הרוחניות
 של ישראל, אלא מפני רצונו החפשי של הקב"ה. לכן מעשה
 גשמי מביע את הקשר העמוק בין הקב"ה לישראל.

על־פי־זה נובל להבין מדוע המדרש אומר שאילולי
 התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה העולם עומד,
 פי כשאדם מבגר לומד את תורת הקרבנות, עקר הדגש הוא
 הלמוד והבנת הענין, שזה בעקר פעולה רוחנית. ואלו באשר
 גלד קורא בפרשת הקרבנות, הוא עדין אינו יודע ומבין כלל
 בענין, וכל פעלתו בקריאת פרשת הקרבנות היא רק פעולה
 גשמית.

שני י' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י' זֹה קֶרְבֶּן
 אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה
 אֹתוֹ עֲשִׂי־רַת הָאֹפֶה סֵלַת מִנְחָה תִּמְדֶּה
 מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב: י' עַל־מִנְחַת
 בִּשְׁמֹן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תְּפִינִי מִנְחַת
 פְּתִים תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: י' וְהַכֹּהֵן
 הַמִּשִּׁיחַ תַּחֲתֹו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חֲקֵעוֹלָם
 לַיהוָה כָּלִיל תִּקְטֹר: י' וְכָל־מִנְחַת פֶּתֶן כָּלִיל
 תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל: פ' י' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: י' דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת
 תֹּרַת הַחֲטָאִת בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה
 תִּשְׁחַט הַחֲטָאִת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא:
 י' הַכֹּהֵן הַמְחַטָּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָה בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ
 תֹּאכַל בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד: כ' כָּל אֲשֶׁר־יִגַע
 בַּבָּשָׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָה עַל־הַבֶּדֶר
 אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִּכְבֶּם בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ: כ' וְכָל־
 חֲרֵשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁלְכוּ יִשְׁבֵּר וְאִם־בַּכִּי נִחַשְׁתָּ
 בְּשִׁלָּה וּמִרְק וְשִׁטָּף בָּמִים: כ' כָּל־זֶכֶר בַּפְּהָנִים
 יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא: כ' וְכָל־חֲטָאִת
 אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לִכְפֹּר בַּקֹּדֶשׁ
 לֹא תֹאכַל בָּאִשׁ תִּשְׂרֹף: פ' ז' וְזֹאת תֹּרַת
 הָאֲשָׁם קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא: כ' בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
 יִשְׁחַטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת־הָאֲשָׁם וְאֶת־דָּמוֹ
 יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ג' וְאֵת כָּל־חֲלָבֹו יִקְרִיב
 מִמֶּנּוּ אֶת הָאֲלִיָּה וְאֶת־הַחֶלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת־

מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קִרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן
הַזֶּה קֹדֶם אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִי: ^ט וּבִשְׂרֹזֶבֶח
תּוֹדַת שְׁלָמָיו בַּיּוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא־יִנָּח מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר: ^ט וְאִם־נָדָר אָז נִדְּבָה זֶבֶח קָרְבָּנוֹ
בַּיּוֹם הַקָּרִיב אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר
מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל: ^י וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף: ^{יא} וְאִם הָאֵכָל יֵאָכֵל
מִבֶּשֶׂר־זֶבֶח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה
הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ פְּגוּל יְהִי וְהִנֵּפֶשׁ
הָאֵכָלֹת מִמֶּנּוּ עוֹנָה תִּשָּׂא: ^{יב} וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יִנָּע
בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרָף וְהַבֶּשֶׂר
כָּל־מָהוּר יֵאָכֵל בֶּשֶׂר: ^{יג} וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל
בֶּשֶׂר מִזֶּבֶח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וּמִמָּאֹתוֹ
עָלְיוֹ וּנְכֹרֶתָהּ הִנֵּפֶשׁ הֵוא מַעֲמִיָּה: ^{יד} וְנִפֶּשׁ
כִּי־תִנָּע בְּכָל־טָמֵא בְּטָמֵאת אָדָם אָז בְּבִהְמָה
טָמֵאָה אָז בְּכָל־שֹׁקֵץ טָמֵא וְאֵכָל מִבֶּשֶׂר־זֶבֶח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וּנְכֹרֶתָהּ הִנֵּפֶשׁ הֵוא
מַעֲמִיָּה: ^{טו} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{טז} דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעִז
לֹא תֹאכְלוּ: ^{יז} וְחֶלֶב בָּבֵלָה וְחֶלֶב מִרְפָּה יַעֲשֶׂה
לְכָל־מִלֻּאכָה וְאֵכָל לֹא תֹאכְלוּהוּ: ^{יח} כִּי כָל־אֵכָל
חֶלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אִשָּׁה
לַיהוָה וּנְכֹרֶתָהּ הִנֵּפֶשׁ הָאֵכָלֹת מַעֲמִיָּה: ^{יט} וְכָל־
דָּם לֹא תֹאכְלוּ כָּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם לַעֲוֹף
וּלְבִהְמָה: ^כ כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם
וּנְכֹרֶתָהּ הִנֵּפֶשׁ הֵוא מַעֲמִיָּה: ^{כא} וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כב} דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הַמִּקְרִיב אֶת־זֶבֶח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־
קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבֶח שְׁלָמָיו: ^{כג} יָדָיו תְּבִיאֶנָּה אֶת־
אִשִּׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה יָבִיאֵנּוּ אֶת־
הַחֹזֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ תִּנּוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
^{כד} וְהַקֹּטֵר הִפְתָּן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּזִּבְחָה וְהָיָה
הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: ^{כה} וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ

הַקֹּרֵב: ^ו וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת־הַחֹלֶב אֲשֶׁר
עָלִיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרֹת עַל־
הַכֹּבֵד עַל־הַפְּלִיֹת יִסִּירֶנָּה: ^ה וְהַקֹּטֵר אֹתָם
הִפְתָּן הַמִּזִּבְחָה אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם הוּא: ^ז כָּל־
זָכָר בְּבִהְיִים יֵאָכְלוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל קָדֹשׁ
קֳדָשִׁים הוּא: ^ח וּכְתֹמֵאת בָּאֲשֶׁם תּוֹרָה אֶחָת
לָהֶם הִפְתָּן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻּבוּ לוֹ יְהִי: ^ט וְהִפְתָּן
הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר
הַקָּרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יְהִי: ^י וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר
תֹּאפֹה בַּתָּנוּר וְכָל־נִעֲשֶׂה בַּמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבַּת
לַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה: ^{יא} וְכָל־מִנְחָה
בְּלוֹלָה־בְּשֶׁמֶן וְחֹרֶבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה
אִישׁ בָּאִחִיו: ^{יב}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך ע' 134)

וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן . . וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן
אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה אֶל מָקוֹם טָהוֹר (י, ג-ד)
שְׂרֵפֶת חֲלָקֵי הַקָּרְבָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ מִסְמֶלֶת אֶת זִכְכוּ שֶׁל
הָעוֹלָם הַבְּשָׁמִי, וְהַעֲלָאתוֹ לַקֹּדֶשׁ. בָּאֵפוֹן כָּל־לִי נִחְלָקִים הֵם
לְשָׁנִים: חֲלָקֵי הַקָּרְבָּן שֶׁנִּשְׂרָפִים כָּלִיל, הֵם מִסְמָלִים אֶת
הַחֲלָקִים הַנִּזְכָּרִים שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁנִּהְיָכִים לְהִיּוֹת חֶלֶק מִהַקֹּדֶשׁ,
כְּמוֹ תִּשְׁמִישֵׁי מִצְוָה. לְעֻמַּת זֹאת, הָאָפֶר שֶׁנִּשְׂאָר מִן הַקָּרְבָּן,
מִסְמָל אֶת הַחֶלֶק הַנִּסְמָל שֶׁבְּעוֹלָם, שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲלוֹת לַקֹּדֶשׁ,
וְדָם מִשְׁמֵשׁ אֶת הַיְּהוּדִי לְצָרִיכִים אֲחֵרִים.
גַּם הָאָפֶר עֲצָמוֹ נִחְלָק לְשָׁנִים, יֵשׁ אָפֶר שֶׁבּוֹ מְקִימִים אֶת
מִצְוֹת 'תְּרוּמַת הַדָּשָׁן', הָאָפֶר מְסַלֵּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, אֵף הוּא
נִשְׂאָר 'אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ' - קְרוֹב לַמִּזְבֵּחַ, אֵלּוֹ חֲלָקֵי הָעוֹלָם
שְׂאִינָם הוֹפְכִים לְהִיּוֹת חֶלֶק מִהַקֹּדֶשׁ, אֵף רֹאִים בָּהֶם שֶׁהֵם
מִשְׁמֵשִׁים לְעֻנֵּי קֹדֶשׁ. וְאֵלּוֹ יֵשׁ אָפֶר שֶׁבּוֹ מְקִימִים אֶת
מִצְוֹת 'הוֹצֵאת הַדָּשָׁן', אָפֶר זֶה מוֹצֵא אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה, עַל
פְּנֵי אֵינוֹ נִרְאֶה כָּלֵל שְׂמוּעִיל לְעֻנֵּי קֹדֶשׁ, אֵף גַּם בּוֹ
הַמִּטְרָה הַסּוּפִית הִיא לְהִבִּיא תוֹעֵלֶת לְעֻנֵּי קֹדֶשׁ.

שְׁלִישִׁי ^א וְזֹאת תּוֹרַת זֶבֶח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב
לַיהוָה: ^ב אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהַקָּרִיב א
עַל־זֶבֶח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן
וְרִיקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְבֶּכֶת
חֲלוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן: ^ג עַל־חֲלוֹת לֶחֶם חֲמֵץ
יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבֶח תּוֹדַת שְׁלָמָיו: ^ד וְהַקָּרִיב

בְּחֹשֶׁב הָאָפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: הַיֵּשֶׁם עָלָיו
 אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
 הַתָּמִים: הַיֵּשֶׁם אֶת־הַמְּצַנֶּפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיֵּשֶׁם
 עַל־הַמְּצַנֶּפֶת אֶל־מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב גֹּזֵר
 הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיִּקַּח
 מֹשֶׁה אֶת־שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמְּשָׁכָן
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: וַיֹּן מִמֶּנּוּ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פַּעֲמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנּוֹ לְקֹדֶשֶׁם:
 וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמְשַׁח
 אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ: וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֶהֱרֹן
 וַיִּלְבָּשֶׁם כְּתָנֹת וַיַּחְגֵּר אֹתָם אֲבֻנֹת וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם
 מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטרישחות כרך לו ע' 5)

והרים את הדשן . . . ושמנו אצל המזבח. ופשט את בגדיו
 ולבש בגדים אחרים והציא את הדשן אל מחוץ למחנה (ו).
 (גד)

בגדים שפשט בהן קדרה לרבו - אל ימוג בהן כוס לרבו,
 לבך "ולבש בגדים אחרים" - פחותין מהן (רש"י)
 אם הוצאת הדשן היא פעלה פחותה מתרומת הדשן, מדוע
 אותו בהן עושה את שתי הפעולות? לכאורה מתאים יותר
 שיעשו על ידי שני כהנים שונים? ויש לישב, וללמד מקד
 הוצאה בעבודת האדם: כאשר האדם הוא בבוטל גמור לבווא,
 וכל משרת פעלותיו היא למלא את רצון ה', אין הקדל אצלו
 אם הפעלה שעושה חשוכה או פחותה, באם צריך לעשות -
 הוא עושה. לכן יכול הבהן לעשות את שתי העבודות, למרות
 שאחת מהן פחותה במעלה, מפני שמצד נקודת מבטו של
 הבהן כלפי הקב"ה אין הקדל בין שתי הפעולות.

חמישי י' וַיִּגֹּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאת וַיִּסְמְךְ אֶהֱרֹן וּבָנָיו
 אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאת: וַיִּשְׁחֹט
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
 סָבִיב בְּאֶצְבָּעָיו וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם
 יִצַק אֶל־יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדְּשֻׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:
 וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת
 יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּלִית וְאֶת־חִלְבֵּהֶן
 וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־הַכֹּהֵן וְאֶת־עֹרֹ

תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיכֶם: הַמִּקְרִיב
 אֶת־הַדָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֹלֶב מִבְּנֵי אֶהֱרֹן לוֹ
 תִּהְיֶה שׂוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה: הַכֹּהֵן אֶת־חֹוה
 הַתְּנוּפָה וְאֶת | שׂוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיכֶם וְאֵתְּ אֹתָם לְאֶהֱרֹן
 הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 הַזֹּאת מִשְׁחַת אֶהֱרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה
 בְּיוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לִכְהֵן לַיהוָה: הַאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה לַתֵּת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: הַזֹּאת הַתּוֹרָה
 לַעֲלֹה לְמִנְחָה וּלְחֻטָּאת וּלְאִשָּׁם וּלְמִלּוּאִים
 וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים: הַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב
 אֶת־קֶרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטרישחות כרך לו ע' 1)

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים (ו, ד)
 אין זו חובה, אלא 'דרך ארץ' - שלא ילכלך בהוצאת
 הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד (רש"י)
 הקשה הרמב"ן: מנין לרש"י שאין זו חובה? ויש לישב
 בפשטות, אם היתה חובה להחליף את הבגדים, הנה צריך
 לצוות להקין סט נוסף של בגדים פחות חשובים מהבגדים
 הרגילים שישמשו להוצאת הדשן. ומזה שאין צווי מיוחד על
 כך - משמע שהחלפת הבגדים היא 'דרך ארץ' ולא חובה.

רביי ח' וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: נָקַח
 אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֶת הַבָּגָדִים וְאֶת
 שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת | פֶּר הַחֲטָאת וְאֶת שְׁנֵי
 הָאֵיִלִּים וְאֶת סֵל הַמִּצּוֹת: וְאֶת כָּל־הָעֵדָה
 הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקַּח הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: הַוַּיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־
 אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם: וַיִּתֵּן עָלָיו
 אֶת־הַכְּתָנֹת וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּאֲבֻנֹת וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ
 אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאָפֶד וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ

אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּיּה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת
וְאֶת־חִלְבֵּיהֶן וְאֵת שֹׁק הַיָּמִין: ^ט וּמִסַּל הַמִּצּוֹת
אֲשֶׁר ^י לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֵלֶת מִצֶּה אַחַת וְחֵלֶת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיֵּשֶׁם עַל־הַחֲלָבִים
וְעַל שֹׁק הַיָּמִין: ^{יא} וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֹהֶרֶן
וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיִּנָּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
^{יב} וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹר
הַמִּזְבֵּחַ עַל־הַעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לְרִיחַ נִיחֹחַ
אִשָּׁה הוּא לַיהוָה: ^{יג} וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת־הַחֵזֶה
וַיִּנִּיפָהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים
לְמִשֶּׁה הִיָּה לְמִנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

והרים ממנו בקמצו . . . והקטיר המזבח . . . והנותרת ממנה
יאכלו אהרן ובניו . . . לא תאפה חמץ חלקם (ו, ח"י)
לא תאפה חמץ חלקם - אף השירים אסורים בחמץ (רש"י)
קרוב המנחה, העשוי מקמח, רומז על צרכי האדם.
הקמץ המורם מן המנחה ומקטר על המזבח, רומז לזמן
המקדש לתורה ותפלה - שברוך כלל הנו מקצת היום. ואלו
שירי המנחה - המתרים באכילה - מורים לשאר הזמן שבו
עוסקים בעניני העולם הזה. כשם שהקרבנות הקמץ מקדשת
ומתירה את השירים, כך הזמן המקדש לתורה ותפלה במשך
היום, מתיר ומקדש את שאר היום שהעסוק בעניני העולם
הזה "חליו שגששו על טהרת הקדש". וכשם ששירי המנחה
אסורים בחמץ, כך גם קשה האדם עוסק בשאר היום בעניני
העולם הזה, עליו לעבוד מתוך ענוה והתבטלות לבוּרָא
העולם.

שביעי ^א וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם
אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזְזֵה אֶת־הָאֵלֶּיּוֹ וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־
בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֶת־אֹהֶרֶן
אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:
^ב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶרֶן וְאֶל־בָּנָיו בְּשָׁלוֹ אֶת־
הַבֶּשֶׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסַּל הַמִּלֵּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
לֵאמֹר אֹהֶרֶן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ: ^ג וְהַנּוֹתֵר בַּבֶּשֶׂר
וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: ^ד וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא

וְאֶת־בֶּשֶׂרוֹ וְאֶת־פָּרְשׁוֹ שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לְמִחְנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ה וַיִּקְרָב
אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^ו וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ז וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו
וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנִּתְחִים וְאֶת־
הַפָּדֶר: ^ח וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים רִחֵץ בַּמֵּיִם
וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הוּא
לְרִיחַ־נִיחֹחַ אִשָּׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א ע' 217)

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו, י)

תמיד - אפילו בשבת, תמיד - אפילו בטמאה (ירושלמי

יומא פ"ד ה"ו)

מבאר בתורת החסידות שהמזבח מרמז על לבו של
האדם. ו"אש תמיד" רומזת על התשוקה וההתלהבות לקב"ה
הבוערת תמיד בלבבו של כל אדם. מדברי ה"ירושלמי" נתן
ללמד הוראה בעבודת האדם: שבת - משמעותה התנתקות
מעניני העולם, והתחברות אף ורק לענינים רוחניים. במצב
כזה יכול לחשב האדם שאינו זקוק להטה והתשוקה שבלבו
להתקרב אל הקב"ה. אומרת התורה, "אש תמיד - אפילו
בשבת", גם כשהאדם נמצא בהתעלות רוחנית ומנתק מעניני
העולם, צריכה לבדו בו גם בחיצוניות והתלהבות ותשוקה.
טמאה - הוא המצב הגרוע ביותר, האדם נמצא ברחוק גמור
מן הקדושה. ואם כך עלול הוא לחשוב, שאבד את הקשר עם
הקדושה, ולכן אינו צריך להרגיש חמימות והתלהבות
בדברים שבקדושה. בא הפתוב ומלמדנו, "אש תמיד - אפילו
בטמאה", גם במצב גרוע ביותר, האדם צריך לעורר בעצמו
את "אש התמיד" והיא תרומם אותו ממצבו הירוד.

ששי ^א וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֵּאִים
וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
^ב וַיִּשְׁחָט ^י וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדָּמּוֹ וַיִּתֵּן עַל־תַּנּוּךְ
אֹזְנֵי־אֹהֶרֶן הַיָּמִינִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיָּמִינִית וְעַל־
בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיָּמִינִית: ^ג וַיִּקְרָב אֶת־בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן
מִשֶּׁה מִן־הַדָּם עַל־תַּנּוּךְ אֹזְנֵי הַיָּמִינִית וְעַל־בֶּהֱן
יָדָם הַיָּמִינִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיָּמִינִית וַיִּזְרַק
מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ד וַיִּקַּח

הוא הוֹדָאָה לה', הֵיוּ צָרִיכִים לְהִבִּיאַ קָרְבַּן תּוֹדָה כָּל יוֹם, שֶׁהָיָה הַקָּב"ה עוֹשֶׂה חֲסִדִּים בְּכָל רֹגַע וְרֹגַע עִם כָּל אָדָם. וְזֶה אֵינוֹ מִתְקַבֵּל עַל הַדַּעַת. לָכֵן רָשִׁי מְפָרֵשׁ שֶׁקָּרְבַּן תּוֹדָה מְבִיאִים עַל אֲרוּעַ חֲרִיג - גִּס. וְדוֹקָא ד' נָסִים אֵלוֹ, כִּי הַצּוּוִי לְהִבִּיאַ קָרְבַּן תּוֹדָה נֶאֱמָר לְדוֹר הַמִּדְבָּר, שֶׁם קָרוּ נָסִים גְּלוּיִים כָּל יוֹם - יְרִידַת הַמָּן, עֲנֵי הַכְּבוֹד, בָּאָר מְרִים וְכו', וְאֵם הַפְּנִיָּה בְּקָרְבַּן תּוֹדָה הִיא עַל גִּס סֶתֶם, הֵיוּ דוֹר הַמִּדְבָּר צָרִיכִים לְהִבִּיאַ קָרְבַּן כָּל יוֹם. לָכֵן רָשִׁי מְפָרֵשׁ דְּוָקָא ד' נָסִים הֵלְלוּ, שֶׁהֵיוּ בְּדוֹר הַמִּדְבָּר.

מפֹּטִיר ה. וּמִפְתָּחֹ אֱהֵל מוֹעֵד לֹא תִצָּאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יָמֵי מְלֹאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵכֶם: ה. בְּאֶשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ה. וּפְתַחֹ אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־כֵן צִוִּיתִי: ה. וַיַּעַשׂ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – תפארת לוי יצחק, ס' ויקרא ע' מ)

ויצא משמן המשחה על ראש אהרן וימשה אתו לקדשו (ח, יב)

גש להבין בפנימיות הענינים, מדיע משיחת אהרן נעשתה על־ידי משה, אף שפִּתְּחוּ שֶׁל מֹשֶׁה פְּחוּתָה בְּדִקְוָתָה מִפְּתִיחוּ שֶׁל אֶהֱרֹן. בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת מְבָאָר שֶׁמֹּשֶׁה וְאֶהֱרֹן הֵם כְּגֵד תּוֹרָה וְתַפְלָה. מֹשֶׁה כְּגֵד תּוֹרָה - 'זְכֹר תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי'. אֶהֱרֹן כְּגֵד תַּפְלָה - 'תְּפִלוֹת כְּגֵד קְרִבּוּת תְּקִנּוּם'. לָכֵן מְשִׁיחַת אֶהֱרֹן הָיְתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, הָיְתָה שֶׁכֵּל הַעֲנָנִים שֶׁפְּעוֹלָם שָׂרָשׁ מִן הַתּוֹרָה, לָכֵן גַּם הַתַּפְלָה (אֶהֱרֹן) צָרִיכָה לְבֹא עַל־יְדֵי תּוֹרָה (מֹשֶׁה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עִי־חִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֹשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגִדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בִּאֲמִצָּע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מְבֻחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

תִּצָּאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יָמֵי מְלֹאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵכֶם: ה. בְּאֶשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ה. וּפְתַחֹ אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־כֵן צִוִּיתִי: ה. וַיַּעַשׂ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן.

♦ ♦ ♦

חצי קריש

וַיִּתְּנָה לְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעִלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעְוָתָהּ וְיִמְלִיד מְלֻכּוּתָהּ, וְנִצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיכּוֹן וּבְיִמְיִכּוֹן וּבְחִיכּוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִלְמָא וּבְיִמְיִכּוֹן קְרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלִם לְעָלִם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְחַבְּרֵךְ: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלִם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְחַבְּרֵךְ, וְיִתְּנָהּ, וְיִתְּנָהּ, שְׁמֹה דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא. אֲמֵן לְעָלִא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעִלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

♦ ♦ ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקודות משיחות כרך יב ע' 20)

אם על תורה יקריבנו (י, יב)

אם על דבר הוֹדָאָה עַל גִּס שְׁנַעֲשֶׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהַלְבִּי מִדְּבָרִיּוֹת וְחִבּוּשֵׁי בֵּית הָאֲסוּרִים וְחֹלָה שְׁנַתְרַפָּא (רש"י) גִּשׁ לְהַקְשׁוֹת: מִנֵּן לְרִשִׁי שֶׁקָּרְבַּן תּוֹדָה הוּא עַל גִּס דְּוָקָא, וְלֹא תּוֹדָה לֵה' סֶתֶם? וְגַם אֵם הַפְּנִיָּה עַל גִּס, מַה הִכְרַח לומר שֶׁהֵם דְּוָקָא ד' נָסִים אֵלוֹ בְּלִבְדּוֹ? וְיִשׁ לומר: אֵלוֹ קָרְבַּן תּוֹדָה

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הִנָּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ושני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר). שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלוֹתֵיכֶם שְׁמַעוּ בּוֹלָם קִלְל סִפּוֹ הוֹסִיפוּ אוֹתָם עַל־זִבְחֵיכֶם עַל זִבְחֵי שְׁלֵמִיכֶם וְתִקְרְבוּ אוֹתָם וְאִכְלוּ הַבֶּשֶׂר שְׁתֵּרִי אִינִם לְרִצּוֹן לִפְנֵי וְלִפְנֵי תַפְסִירוֹ הַבֶּשֶׂר: כִּבְכִּי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וְזִבְחָה כִּי תַחֲלֹת תִּנָּאִי לֹא הָיְתָה אֵלָּא אִם שְׁמַעוּ תִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי כְגוֹלָה (שמות יט): כִּנְכִּי אִם־אֶת־הַדִּבָּר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי בְּעַצְמִי אֲשַׁפֵּעַ לָכֶם טוֹבָה בְּוֹלַת אֲמָצִי וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וְהָעֶקֶר וְהַבָּאָה הַקִּרְבָּנוֹת הֵיאָ אֶחָד

שי למורא

(כד) במעצות, בעצות שלמה, לא בעצתי, וכפי שממשיך "בשררות לכם הרע". בשרירות לכם, כפי שלכם רוצה. מלשון "אשורנו" (במדבר כד, ו). פרוש אחר, בתקף לכם, מלשון "שריר וקום". ובתרגום יונתן בן עוזיאל, בהרהור לכם. ויהיו לאחור, כלומר, בכל יום היו פותחים וחולקים בעבודת ה'. ולא לפנים, ולא היו מוסיפים וחולקים. (כה) יום השכם ושלח, מדי יום ביום השכם ושלח.

הפטרת פרשת צו ירמיה פרק ז

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלוֹתֵיכֶם סִפּוֹ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאִכְלוּ בֶשֶׂר: כִּבְכִּי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וְזִבְחָה: כִּנְכִּי אִם־אֶת־הַדִּבָּר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר

שְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֹתְכֶם לְמַעַן יִיטֵב לָכֶם: כִּד וְלֹא שְׁמַעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיִּלְכְּדוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשָׁרָרוֹת לָכֶם הָרַע וַיְהִיו לְאַחֹר וְלֹא לְפָנִים: כה לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדִּי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשֶּׁכֶם וְשָׁלַח: כו וְלֹא שְׁמַעוּ אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיִּקְשׁוּ אֶת־עֲרֹפָם הִרְעוּ מֵאֲבוֹתָם: כז וְדִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵלַי

מכל המצות שאין נחת בהם בולת שמוע בקול ה' והלכתם בכל־הדרך אשר אצוה אתכם לא יבוא לי תועלת מזה רק למען ייטב לכם: כד ולא שמועו ולא־הטו את־אזנם אף יצאי מצרים, וילכו במעצות בעצה שלכם בשררות לכם הרע מה שהטו והתאו והיו לאחור הלכו לאחור בכל יום היו פותחים וחולקים בעבודת ה' ולא לפנים: כה למן־היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה הטה פותחים וחולקים ואשלח אליכם את־כל־עבדי הנביאים יום השכם ושלח בכל יום אני משכים ומשלח: כו ולא שמועו אלי אנשי הדור הזה ועוד ולא הטו את־אזנם כי לא רצו כלל לכתוב דברי הנביאים ויקשו את־עֲרֹפָם וגם לא הסבו אותו לאחוריהם לדאות, ובה הרעו מאבותם: כז אמר ה' לרמיתו ודברת כאשר תדבר אליהם את־כָּל־הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה ידעתי אשר ולא ישמעו אליך ודברתי להם וקראתי ואם תקרא אליהם ידעתי ולא ישנכח

עטרת מרים

כי לא יענו לך: כח או ואמרת אליהם אין אלה מבני ישראל אשר שמעו דבר ה' בסיני, אלא זה הגוי אשר לוא שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר מעולם אברהם האמונה אמנת האל אברהם מלכם ונכרתה מפיהם ולא יזכרו בה: כב כה | אמר יהוה אל־יהלל חכם בחכמתו כי לא תועיל לו כיון שלא ידע את ה' ולא הלך בדרךיו ואל־יהלל הגבור בגבורתו שייכל להציל נפשו מן המות או מן השבי אל־יהלל עשיר בעשרו לפדות בו נפשו מן המות או מן השבי: כג כי אם־בזאת יתהלל המתהלל השכל כמה שהשכל יודע אותו כי אני יהוה ואין עוד ואני הוא העשה חסד לאהבי ולשומרי מצותי,

ועושה משפט להפרע מן הרשעים וצדקה בארץ לקבל את השבים כי־באלה חפצתי נאם־יהוה:

שי למורא

כח ונכרתה מפיהם, ונפסקה הנכרתה בפיהם.

וקראת אליהם ולא יענוכה: כח ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא שמעו בקול

יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אברהם האמונה ונכרתה מפיהם:

ט כב כה | אמר יהוה אל־יהלל חכם בחכמתו ואל־יהלל הגבור בגבורתו ואל־יהלל עשיר בעשרו: כג כי אם־בזאת יתהלל המתהלל השכל יודע אותו כי אני יהוה עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי־באלה חפצתי נאם־יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לפנינו, על פסאו לא יישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

זמן תחילת קידוש לבנה:
יום שני בערב, ז' ניסן

ד אן וערבה הערב ליהודה מנחת תשורת יהודה וירושלם בימי עולם הם ימי משה ובשנים קרמנויות הם ימי שלמה שקבל המקום קרבותיהם ברצון ויהיה אש מן השמים ואכלתם על המזבח: ה וקרבתני אליכם הדור שיתנה ביום שהוא אקרב למשפט לשלם גמול מעשה כל איש והייתי אני בעצמי אהיה עד ממהר באגלה לכל מה עשה במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי גזולי שכרשכיר אלמנה ויתום ומפני משפט הגר ולא יראוני אמר יהודה צבאות: ו כי אני יהודה לא שנית מעולם את דברי והבטחתי כל אכלה אתכם, לכן ואתם בני יעקב לא כליתם אינכם כלים מלפני: ו למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו אלי לשמור מצותי ואשובה אליכם לחיוב עמכם כמאן אמר יהודה צבאות והנה תעיו פניכם ואמרתם במה נשוב בעבור מה נשוב במה חטאנו: ח היקבע האם הגון שגשק אדם אלהים כי אתם קבעים גזלים אתי ואמרתם במה קבענוך ומשכים לו, הלא הוא המעשור והתרומה שאתם גזלים מן חברתם ומן הלויים: ט בעבור זה במארה חולי כחבואה ובמעשים אתם נארים מקוללים ואתי אתם קבעים הגוי כלו לא יחידים לבד: י לכן הביאו מעתה את כל המעשור אל ביתי האוצר בבית המקדש ויהי מרר מוזן בביתי לכהנים וללויים ובחגוני נא בחנו אותי בזאת המצוה אמר יהודה צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי ואשפוך לכם ברכה עד בלידי לגמול מצוה זאת: יא וגערתי לכם את ארבות השמים בשבילכם

"אין אומרים הפטרת "וערבה" רק כשחל ערב פסח בשבת קודש. אבל ביחידות אומרים ב' ההפטרות. וכן בשבת ראש חודש וכהאי גוונא.

רשימות היומן עמ' שצו, מב' ניסן תרצ"ז, פאריז:

הפטרת שבת הגדול לשמו"ת מלאכי פרק ג ד וערבה ליהודה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קרמנויות: ה וקרבתני אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכרשכיר אלמנה ויתום ומפייגר ולא יראוני אמר יהודה צבאות: ו כי אני יהודה לא שנית מעולם את דברי והבטחתי כל אכלה אתכם, לכן ואתם בני יעקב לא כליתם אינכם כלים מלפני: ו למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו אלי ואשובה אליכם לחיוב עמכם כמאן אמר יהודה צבאות והנה תעיו פניכם ואמרתם במה נשוב בעבור מה נשוב במה חטאנו: ח היקבע האם הגון שגשק אדם אלהים כי אתם קבעים גזלים אתי ואמרתם במה קבענוך ומשכים לו, הלא הוא המעשור והתרומה שאתם גזלים מן חברתם ומן הלויים: ט בעבור זה במארה חולי כחבואה ובמעשים אתם נארים מקוללים ואתי אתם קבעים הגוי כלו לא יחידים לבד: י לכן הביאו מעתה את כל המעשור אל ביתי האוצר בבית המקדש ויהי מרר מוזן בביתי לכהנים וללויים ובחגוני נא בחנו אותי בזאת המצוה אמר יהודה צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי ואשפוך לכם ברכה עד בלידי לגמול מצוה זאת: יא וגערתי לכם את ארבות השמים בשבילכם

ד) וקרבה לה', בזמן הנאלה, יערב לה' ויפול ברצון. מנחת יהודה וירושלם, המנחות והקרבנות שיקריבו בבית המקדש אשר בירושלם שביהודה. בימי עולם, הם ימי משה רבנו. ובשנים קרמנויות, השנים הקרובות של בית המקדש שבנה שלמה, שקבל חק"ח קרבותיהם ברצון ויהיה האש מן השמים ואכלה על המזבח. ה) וקרבתני אליכם, לדור שיתנה ביום שהוא. וכן תדורות שעברו כבר, אם לא קבלו דנים בעולם הזה, יקבלו בעולם הבא. והייתי עד ממהר, כלומר, לא יתמהמה המשפט עד שיקרו את העדים, כי אני בעצמי אהיה עד ממהר להגיד תדברים. ויפני גר, ממים משפט נהר לחיוב בזהב. ו כי אני ה' לא שנית, אף על פי שאני מאריך אפי, לא השתנתה דעתי מקראשונה לאהב את הרע ולשנא את הטוב. ואתם בני יעקב לא כליתם, אף על פי שהרשעים שבכם מתיים ברשעים ולא קבלו עונשם בחייהם, חרי לא כליתם מלפני ואוכל לגבות דיני מהנפשות בנייהם. ור"ל פרשו, אני ה' לא שנית, לא הפיתי אמה ושנית להבות בה. אבל אתם בני יעקב לא כליתם, כי אחר הפרענות העמוסות אתכם חרבו, וחצי כלים ואתם אינכם כלים. ו שובו אלי, לשמור מצותי. ואשובה אליכם, לחיוב עמכם כמאן. ואמרתם במה נשוב, והעיו פניכם לימר, בעבור מה נשוב, במה חטאנו. ח) היקבע אדם אלהים, האם הגון תדבר שגשק אדם את אלהים. כי אתם קבעים אותי, שהרי אתם עושקים אותי. ואמרתם במה קבענוך, ואם תאמרו במה עשקנו אותך. המעשור והתרומה, מה שאינכם נוהגים את המעשור ללויים ואת התרומה לכהנים, והו העשק שאתם עושקים אותי. ט) במארה אתם נארים, הלא בעבור זה אתם מקללים בקללה, כי אין הארץ נוחת

יכולה. ואותי אתם קבעים, ועם כל זה לא תחזו מוסר ואתם עושקים אותי. הגוי כלו, כל העם, כי אין אחד מכם שימנ המעשור והתרומה. י) הביאו את כל המעשור אל בית האוצר, מעתה הביאו את כל המעשור אל בית האוצר העשוי לקד בבית המקדש, כמו שכתוב "את מעשור המעשור לבית אלהינו אל הלשכות לבית האוצר..." (נחמיה יגט...). ויהי מרר בביתי, כרי שיתנה המזון מצוי לאנשי ביתי, הם הכהנים וללויים. ובחגוני נא בחנו אותי בזאת המצוה אמר יהודה צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים, ענין שבועה הוא, חרי תראו אם לא יתנה דבר זה שאפתח לכם את ארבות השמים. "ארבות", חלונות, כמו "וארבות השמים נפתחו" (בראשית יא). והריקתי לכם ברכה עד בלי די, ואשפוך לכם ברכה עד שלא יתנה

עטרת מרים

בְּאֶכָל בָּאֲרֶכָה הָאוֹכֵל אֶת הַתְּבוּאָה וְלֹא יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרֵי הָאֲדָמָה וְלֹא־תִשְׁכַּל לֹא תַחֲסִיר לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה מִפְּרִיהָ אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יֵב וְאֲשֵׁרוֹ וּשְׁבֹהוּ אֶתְכֶם כְּלִי־הַגּוֹיִם לִפִּי מְרִיבִית הַתְּחִלָּה כִּי־תִהְיוּ אִתָּם אֲרִיץ חָפִיץ אֲרִיץ שֹׁחֵץ ה' בָּהּ לִכְרֹךְ אוֹתָהּ וּלְהַשְׁגִּיחַ עָלֶיהָ אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יֵב חֲזָקוֹ קָשִׁים עָלַי דְּבָרֵיכֶם וְאַתֶּם מִתְחַזְּקִים בְּיָדֵיכֶם לִסְתּוֹר אֶת דְּבָרֵי אֲמַר יְהוָה וְאַמְרָתֶם מִה־נִּדְּבַרְנוּ עָלֶיךָ: יֵד אֲשִׁיב לָכֶם כִּי מִה שֶׁאַמְרָתֶם שְׂוֹא בַחֲסֵם עָלֵינוּ לַעֲבֹד אֱלֹהִים כִּי לֹא נִקְבַּל שָׂכָר וּמִה־כָּצֵעַ תוֹעֵלֶת בָּא לֵנוּ כִּי שִׁמְרָנוּ מִשְׁמֶרְתּוֹ וְכִי הִלְכְנוּ קִדְרָנִית שְׂחֹת וּבַחֲכֻנָּה מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת לְרִיץ וְנִעְנֵנוּ בַּעֲבוּדָתָנוּ וְאִין לֵנוּ שָׂכָר כִּל

מֵאוֹמֶה: מוֹ וְעוֹד הוֹאִיל וְעֵתָה רְאוּנוּ שְׂאִין תוֹעֵלֶת לִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת הַמִּקּוֹם, הַנָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשָׁרִים מִשְׁבָּחִים תְּהִיָּה שֶׁהֵם אֵינֶם נִעְנִים לַעֲבֹד אֶת ה', וְכָכָל זֹאת גִּם־נִבְנוּ עֲשֵׂי רִשְׁעָה וְנִמְלָטִים כִּבְנוֹ, וְלֹא תִפְסְדוּ מֵאוֹמֶה גִם בַּחֲסֵנוּ אֱלֹהִים לְדַעַת אִם יוֹכֵל לְהַעֲנִישׁ אוֹתָם וְהֵנָּה וְיִמְלָטוּ כִּי לֹא נַעֲשֶׂה לָהֶם מֵאוֹמֶה רַע: מוֹ אִין בְּשִׁשְׁמֵנוּ יִרְאֵי ה' דְּבָרֵי הַרְשָׁעִים הָהֵם הַמְעוֹדִים סִפְיוֹת וְתִלְוֹת נִדְּבָרוּ יִרְאֵי יְהוָה הַמִּשְׁבִּילִים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ נִשְׁאִים בָּהֶם עַד שִׁימְצִאוּ בְּשִׁלָּם כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, אֵל אֲמוּנָה וְאִין עוֹל וְנִקְשֵׁב יְהוָה וְיִשְׁמָעַ וְיִתֵּן לָהֶם שָׂכָר בְּהַ' וְיִכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרֹת לְפָנָיו לְהוֹיֵת זְכוֹרֹת לְפָנָיו לְרִאֵי יְהוָה הֵם הַצְדִּיקִים, וְלִחְשָׁבֵי שְׁמוֹ הֵם תַּכְמִּי לֵב יוֹדֵעַ מִדֵּי הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא: יוֹ וְהָיוּ אֲמִירָה שְׁמוֹרִים לִי אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה וְחִמְלָתִי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יִחְמַל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הַעֲבָד אֹתוֹ: יח וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם בֵּין צִדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָד: יט כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעַר פִּתְגוֹר וְהָיוּ כָל־יֹדִים וְכָל־עֹשֶׂה רִשְׁעָה קָשׁ וְלֹהֵט אִתָּם הַיּוֹם הַבֹּא אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יִעֲזֹב לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף: כ וְזִרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמִשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בִּכְנֻפֶיהָ וַיִּצְאָתָם וּפְשָׁתָם וְלֹהֵט וְלֹהֵט אִתָּם הַיּוֹם הַבֹּא אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר לֹא־יִעֲזֹב לֹא יִשְׁאֵר לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף וְכָרֹן מִה: כ אֶבֶל וְזִרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמִשׁ מִכּוֹת הַצִּדְקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁעִשׂוּ וּמִרְפָּא בִּכְנֻפֶיהָ שֶׁל הַשְׁמִשׁ הַפְּרוֹשִׁים עַל הָאֲרֶץ, וְהָיָה לָכֶם לְרִפּוּאָה וְתַעֲנוּג, וַיִּצְאָתָם כָּכָל מִקּוֹם שֶׁצִּיצוּ

שי למזמור

דִּי מִקּוֹם בְּנִגּוּת לְחֻזּוֹק אֶת הַכֹּל. פִּרְשׁ אַחֵר פִּרְשׁוֹ רו"ל, עַד שִׁיבִלִי שְׁפֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר דִּי. (יא) וְנִעְרַתִּי לָכֶם בְּאֶכָל, בַּעֲבוּרְכֶם אֲנִיעַר בָּאֲרֶכָה הָאוֹכֵל אֶת הַתְּבוּאָה, וְלֹא יִשְׁחַת וְגו'. וְלֹא תִשְׁכַּל לָכֶם הַגֶּפֶן, כְּלוּמָר, לֹא תַחֲסִיר אֶת פְּרִיהָ. (יב) וְאֲשֵׁרוֹ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם, כִּל הַגּוֹיִם וְאֲשֵׁרוֹ שְׂאֵנִי חָפִיץ בָּכֶם וּבְאֲרֻצְכֶם. כִּי תִהְיוּ אִתָּם אֲרִיץ חָפִיץ, שְׁתַּחֲוִי אִתָּם וְיֹשְׁבִים בְּאֲרִיץ חָפִיץ שֹׁחֵץ ה' לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתוֹ בָּהּ, וְתַעֲשׂוּ בָּהּ רְצוֹנִי. (יג) חֲזָקוֹ עָלִי דְּבָרֵיכֶם, כָּאִן שֶׁב תִּבְיֵא מִלְּאִכִּי לְחֻזְיוֹתָם עַל מַה שֶּׁהָיוּ אוֹמְרִים שְׂאִין דִּין וְאִין דִּין. וְאַמַּר, דְּבָרֵיכֶם הַזֵּה וְקָשִׁים עָלִי. שְׂוֹא עֲבָד אֱלֹהִים, עַל חֲסֵם נַעֲבְדֵנוּ, כִּי לֹא נִקְבַּל שָׂכָר קִדְרָנִית, בְּשִׁפָּל רֹחַ וּבַחֲכֻנָּה מִפְּנֵי ה'. (טו) וְעֵתָה אֲנַחְנוּ מֵאֲשָׁרִים זָדִים, הַנָּה עֲבָשׁוּ אֲנַחְנוּ מִשְׁבָּחִים אֶת הָאֱלֹהִים הַזֵּה שֶׁלֹּא חָשְׁנוּ עַל מִשְׁמֶרֶת הַתּוֹרָה. גִּם נִבְנוּ עוֹשֵׂי רִשְׁעָה, כְּלוּמָר, מִכּוֹת כְּפוּלָה הִתְהַלַּךְ לָהֶם, שֶׁהֵם קָמִים כִּבְנוֹ, וְגִם בַּחֲסֵנוּ אֱלֹהִים וְיִמְלָטוּ, בַּחֲסֵנוּ לְדַעַת אִם יוֹכֵל לְתַת עֵנֶשׁ עַל עוֹן, וְהֵנָּה נִמְלָטוּ מִן הַעֲנֵשׁ וְלֹא הִשְׁגִּיחַ. (טז) אִין נִדְּבָרוּ וְגו', אֲנִי מֵשִׁיב עַל דְּבָרֵיכֶם, שְׂאִין נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' שֶׁלֹּא לְהַדְבִּק בַּמַּעֲשִׂיִּים הַרְעִים. וְיִכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרֹת לְפָנָיו, אֶת־עַל־פִּי שְׂאִין

מִמֶּהרֶה לְהַשִּׁיב גְּמוּלָה, צִוִּיתִי לְכַתֵּב לָהֶם סֵפֶר זְכוֹרֹת, (יז) וְהָיוּ לִי דְּבָרֵיכֶם מִקְּמִים, לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה, לְיוֹם אֲשֶׁר אֲצַרְתִּי כְמוֹ אוֹצֵר וְהַתְּחִלִּי לְשַׁלֵּם בּוֹ גְּמוּלָה, וְחִמְלָתִי עֲלֵיהֶם וְגו'. וְלִחְשָׁבֵי שְׁמוֹ, הֵם תַּכְמִּי לֵב יוֹדֵעַ מִדֵּי הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא. (אבן עזרא).

עַל בְּנוֹ הַעֲבוֹד אֹתוֹ, עַל בְּנוֹ הַנּוֹקֵר בַּעֲבוּדָתוֹ. (יח) וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם וְגו', הַנָּה אִין תִּשְׁכּוּ וְתִרְאוּ הַתְּפִירָה בֵּין צִדִּיק לְרָשָׁע. (יט) הַיּוֹם בָּא, יוֹם הַמִּשְׁפָּט בָּא. שָׂרֵשׁ וְעֵנָף, כְּלוּמָר, בְּנִים וּבְנֵי בָנִים. (כ) שְׁמִשׁ צִדְקָה, כְּלוּמָר, הַצִּדְקָה שֶׁעֲשִׂיתֶם תֹּאִיר לָכֶם בְּשִׁמְשׁ. שְׁמִצּוֹת הַצִּדְקָה בַּעֲצָמָה תִּשְׁלַם לָכֶם גְּמוּלָה טוֹב. וּמִרְפָּא בִּכְנֻפֶיהָ, בְּנוֹרְחָתָהּ תִּתֵּן לָכֶם רְפוּאָה וְתַעֲנוּג. וַיִּצְאָתָם

עטרת מרים

והבואו ופִּשְׁתֶּם תתענגו במוט ותתרכבו בכשר ושוּפֹן פִּעֲנָלִי פִּעֲנָלִים המפממים במרבק בדיר שלהם: **כא ועסותם אתם המעכו ותכתשו את הרשעים כִּי־יהיו לאֲפֹר מוֹחַ תחת כפֹת רגְלֵיכֶם ותרכסו אותם ביום המִשְׁפָּט אֲשֶׁר־אֲנִי עוֹשֶׂה שופטם לְכִלְיוֹן אֲמֹר יְהוָה צְבָאוֹת: כב** הואיל ותקבלו גְּמוּל מוט, לכן בקל דור ודור זָכְרוּ תֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בַּחֲרֹב עַל־כִּלְי־יִשְׂרָאֵל כִּי בְשִׁמְרֵת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים תִּקְבְּלוּ גְּמוּלָה: היא הנבואה האחרונה שאֲתָרְיו לא יָבֹא עוֹד נָבִיא וְחוֹזֶה עַד עַתָּה: **כג** הִנֵּה בָּרוּכָה הַתּוֹרָה אֲנִכִּי שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הוּא

יום הַגְּמוּלָה: **כד** וְהָשִׁיב לְבִ־אֲבוֹת

לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב

בָּנִים עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִי־אֲבֹא

פְּתָאום וְהַפִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֶרֶם

וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹחַ מֵלֶאֱדָה חֲבֵרֶת

לְהָשִׁיבם בְּתִשְׁבּוּכָה וְלִהְיוֹת מוֹכֵנִים לִפְנֵי

ה' כִּבּוּאָה לְשִׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְהָיְתָה לִּי

הַמְּלוּכָה: **כג** הִנֵּה אֲנִכִּי שִׁלַּח

לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא

יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

שי למורא

וּפִשְׁתֶּם, בְּכָל אֲשֶׁר תִּצְאוּ וְתִבְאוּ

תִּפְרוּ וְתִרְבּוּ. "ופשטם", ענין רבוי, כמו

"ופשו פרשיו" (חברון א.ח. כ. פִּעֲנָלִי

מִרְבֵּק, פִּעֲנָלִים חֲנֻכָּסִים לְדִיר

לְפָמָם. כא) וְעִסְתֶּם רִשְׁעִים,

וְתִכְבְּשׁוּ אֶת הָרִשְׁעִים. "ועסותם", ענין

מְעוֹד וְכִבּוּשׁ, מִלְּשׁוֹן "מַעֲסִים רְמוּנִי"

(שיר השירים ב.ח). ביום אֲשֶׁר אֲנִי

עוֹשֶׂה, ביום המִשְׁפָּט שֶׁאֲנִי שׁוֹפֵטם.

(כב) זָכְרוּ תֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדִי,

זָכְרוּ וְשִׁמְרוּ לְקוֹמָה, כִּי הִיא תִּלְמָדְכֶם

דֶּרֶךְ יְרֵאת ה', וְכִבּוּאָה הַיּוֹם הַזֶּה הַנּוֹכַח

תִּמְלִטוּ. הִנֵּה אֲנִכִּי שִׁלַּח לָכֶם

אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא וְגו', בְּכֹחַ

פִּעֲנָלִי מִרְבֵּק: כא וְעִסְתֶּם רִשְׁעִים כִּי־יהיו

אֲפֹר תחת כפֹת רגְלֵיכֶם ביום אֲשֶׁר־אֲנִי

עוֹשֶׂה אֲמֹר יְהוָה צְבָאוֹת: כב זָכְרוּ תֹרַת מֹשֶׁה

עֲבָדִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בַּחֲרֹב עַל־כִּלְי־יִשְׂרָאֵל

חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים: כג הִנֵּה אֲנִכִּי שִׁלַּח לָכֶם אֶת

אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל

וְהַנּוֹרָא: כד וְהָשִׁיב לְבִ־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פְּנִי־אֲבֹא

וְהַפִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֶרֶם: כג הִנֵּה אֲנִכִּי שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי

בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

לְמִדָּר וְקוֹים הַתּוֹרָה, אֲשֶׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. כד) וְהָשִׁיב לְבִ־אֲבוֹת עַל בָּנִים, והוא יָשִׁיב אֶת לֵב הָאֲבוֹת לְהַקְדִּיחַ עַל יְדֵי בָנִים, שִׁיאֲמַר לְבָנִים דֶּרֶךְ אֲהֲבָה וְרִצּוֹן "לָכֵן וְדָכְרוּ אֶל אֲבוֹתֵיכֶם לֵאמֹר בְּדֶרֶךְ הַקֵּב"ח. וכן לֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם, שִׁיאֲמַר לְאֲבוֹת וכו'. ורז"ל דִּרְשׁוּהוּ, שֶׁאֲלֵהוּ יָבֹא לְשׁוֹם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. פֶּן אֲבֹא וְהַפִּיתִי אֶת הָאָרֶץ חֶרֶם, וְלָכֵן אֲשֶׁלַח אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה', שֶׁאֵם אֲבֹא ביום הַהוּא לְשִׁלֵּם גְּמוּלָה וְעַדְיוֹן לֹא שָׁבוּ, אֲבָה אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ בְּחֶרֶם וְאֲבָדוֹן, לָכֵן אֲשֶׁלַח אֶת אֱלֹהֵי קֹדֶם לָכֵן לְהָשִׁיב אוֹתָם אֵלֵי לְהִיּוֹת נְכוּנִים לְקַבֵּל גְּמוּלָה טוֹבָה.

כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ה וַיִּקְרַב אֲהֵרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחֵט אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לּוֹ: ו וַיִּקְרְבוּ בָנֵי אֲהֵרֹן אֶת־הַיָּדָם אֵלָיו וַיִּמָּבֵל אֲצַפְעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן עַל־קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַיָּדָם יָצַק אֶל־יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ו וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶאֱת וְאֶת־הַיִּתְרֵת מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחַטָּאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַ כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ישראל) י וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּזְבֵּחַ: ז וַיִּשְׁחֵט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמָּצְאוּ בָנֵי אֲהֵרֹן אֵלָיו אֶת־הַיָּדָם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ח וְאֶת־הָעֵלָה הַמִּצְיָאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכַּפְּרָעִים וַיִּקְטֹּר עַל־הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַ: י וַיִּקְרַב אֶת קֶרְפֵּן הָעֵם וַיִּסַּח אֶת־שְׁעֵיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּשְׁחָתוּהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ כָּרֹאשׁוֹן: יא וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש

ט וַיְהִי ביום השְׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאֲהֵרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ז וַיֹּאמֶר אֶל־אֲהֵרֹן כַּחֲלָדִי עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לַחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקֶּרֶב לִפְנֵי יְהוָה: ח וְאֶל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר־עִזִּים לַחַטָּאת וְעֵגֶל וְכִבְשִׁ בְּגִי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ט וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחֵ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם: י וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָל־הָעֵדָה וַיַּעֲמִדוּ לִפְנֵי יְהוָה: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וִירָא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: (לוי) יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֲהֵרֹן קֶרֶב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בַּעֲדֶךָ וְכַעֲד הָעֵם וַעֲשֵׂה אֶת־קֶרְפֵּן הָעֵם וְכַפֵּר בַּעֲדָם

לוח זמנים לשבת פרשת צו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	19:41	18:44	19:31	19:27	19:05	19:01	10:36	10:39	09:30	09:35	08:55	09:00	06:21	06:28
חיפה (ק)	19:42	18:37	19:32	19:27	19:08	19:04	10:34	10:38	09:29	09:33	08:53	08:58	06:19	06:27
ירושלים (ק)	19:40	18:28	19:30	19:26	19:08	19:04	10:34	10:37	09:28	09:33	08:53	08:58	06:19	06:26
תל אביב (ק)	19:42	18:45	19:32	19:28	19:05	19:01	10:36	10:39	09:30	09:34	08:55	09:00	06:21	06:28
אוסטריה, וינה (ק)	20:23	19:16	20:09	20:00	19:35	19:26	10:44	10:49	09:36	09:43	08:48	08:56	06:19	06:31
אוסטרליה, מלבורן (ח)	18:42	17:48	18:31	18:40	18:04	18:13	10:28	10:27	09:29	09:27	08:53	08:51	06:40	06:35
אוקראינה, אודסה (ק)	20:22	19:16	20:09	20:00	19:35	19:27	10:47	10:52	09:39	09:46	08:54	09:02	06:23	06:35
אוקראינה, דונייצק (ק)	19:57	18:50	19:43	19:34	19:09	19:00	10:18	10:24	09:10	09:17	08:23	08:31	05:53	06:05
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	20:09	19:01	19:55	19:46	19:21	19:12	10:29	10:35	09:21	09:28	08:33	08:41	06:04	06:16
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	20:39	19:29	20:25	20:14	19:49	19:39	10:54	10:59	09:45	09:53	08:55	09:04	06:27	06:40
אוקראינה, קייב (ק)	20:32	19:22	20:18	20:07	19:41	19:32	10:47	10:52	09:38	09:45	08:47	08:56	06:19	06:32
איטליה, מילאנו (ק)	20:46	19:43	20:33	20:25	20:03	19:55	11:14	11:19	10:06	10:12	09:22	09:29	06:51	07:02
אקוודור, קיטו (ח)	18:50	18:01	18:41	18:43	18:19	18:21	10:15	10:16	09:12	09:14	08:44	08:45	06:13	06:14
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	19:16	18:23	19:05	19:13	18:40	18:48	11:01	11:00	10:02	10:00	09:27	09:25	07:12	07:07
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	20:06	19:08	19:54	20:04	19:25	19:35	11:54	11:53	10:56	10:53	10:17	10:15	08:08	08:02
ארה"ב, בולטימור (ק)	20:18	19:18	20:07	20:00	19:37	19:32	10:59	11:03	09:52	09:58	09:13	09:19	06:40	06:49
ארה"ב, ברוקלין (ק)	20:10	19:09	19:58	19:51	19:28	19:22	10:48	10:52	09:41	09:46	09:01	09:07	06:28	06:37
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	20:10	19:10	19:58	19:52	19:29	19:22	10:48	10:53	09:41	09:47	09:01	09:07	06:28	06:38
ארה"ב, דטרויט (ק)	20:49	19:47	20:37	20:30	20:06	19:59	11:24	11:28	10:16	10:22	09:35	09:41	07:02	07:13
ארה"ב, האוסטון (ק)	20:21	19:27	20:10	20:07	19:45	19:42	11:16	11:20	10:11	10:15	09:37	09:41	07:02	07:09
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	19:56	18:59	19:45	19:41	19:18	19:14	10:46	10:50	09:40	09:45	09:04	09:09	06:30	06:38
ארה"ב, מיאמי (ק)	20:16	19:23	20:06	20:03	19:41	19:38	11:17	11:20	10:12	10:16	09:39	09:43	07:05	07:11
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	20:07	19:06	19:55	19:48	19:25	19:18	10:43	10:48	09:36	09:42	08:56	09:02	06:23	06:33
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	20:34	19:33	20:22	20:15	19:52	19:46	11:12	11:16	10:05	10:11	09:25	09:31	06:52	07:02
ארה"ב, שיקגו (ק)	20:07	19:05	19:55	19:48	19:24	19:17	10:42	10:47	09:35	09:41	08:54	09:00	06:21	06:31
בוליביה, לה-פס (ח)	19:01	18:11	18:52	18:56	18:29	18:33	10:36	10:37	09:35	09:35	09:05	09:06	06:40	06:39
בלגיה, אנטוורפן (ק)	21:19	20:07	21:04	20:53	20:27	20:17	11:30	11:36	10:21	10:29	09:30	09:39	07:02	07:16
בלגיה, בריסל (ק)	21:18	20:07	21:03	20:53	20:27	20:17	11:31	11:36	10:22	10:29	09:31	09:40	07:03	07:16
ברזיל, סאן פאולו (ח)	18:32	17:46	18:23	18:29	18:03	18:09	10:11	10:12	09:11	09:11	08:40	08:40	06:18	06:15
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	18:21	17:30	18:11	18:17	17:47	17:53	09:59	10:00	08:59	08:59	08:28	08:28	06:05	06:03
בריטניה, לונדון (ק)	20:38	19:31	20:23	20:12	19:47	19:37	10:48	10:54	09:39	09:47	08:48	08:57	06:20	06:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	20:52	19:40	20:36	20:25	19:57	19:46	10:56	11:02	09:46	09:54	08:51	09:01	06:25	06:40
גרמניה, ברלין (ק)	20:47	19:35	20:31	20:20	19:55	19:44	10:54	11:00	09:45	09:52	08:51	09:01	06:25	06:38
גרמניה, פרנקפורט (ק)	20:59	19:49	20:44	20:34	20:09	19:59	11:14	11:20	10:05	10:13	09:16	09:24	06:47	07:00
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	18:32	17:47	18:23	18:29	18:04	18:11	10:13	10:13	09:12	09:12	08:40	08:40	06:20	06:17
הודו, מומבאי (ח)	19:27	18:36	19:18	19:16	18:54	18:53	10:36	10:39	09:32	09:35	09:01	09:04	06:27	06:32
הודו, פונה (ח)	19:23	18:32	19:13	19:12	18:50	18:49	10:32	10:35	09:28	09:31	08:57	09:01	06:23	06:28
הונגריה, בודפשט (ק)	20:11	19:04	19:57	19:48	19:23	19:15	10:33	10:39	09:25	09:32	08:39	08:47	06:09	06:20
טורקיה, איסטנבול (ק)	20:15	19:14	20:03	19:56	19:33	19:26	10:52	10:57	09:45	09:51	09:05	09:11	06:32	06:42
יוון, אתונה (ק)	20:35	19:36	20:23	20:17	19:55	19:49	11:18	11:22	10:12	10:17	09:33	09:39	07:00	07:09
מולדובה, קישינב (ק)	20:31	19:24	20:17	20:08	19:44	19:35	10:55	11:00	09:47	09:53	09:01	09:08	06:30	06:42

לוח זמנים לשבת פרשת צו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:24	06:28	09:01	08:58	09:32	09:29	10:36	10:33	18:50	18:52	19:14	19:15	18:34	19:25
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:56	06:48	08:57	09:00	09:38	09:41	10:38	10:39	18:17	18:06	18:49	18:38	17:50	18:50
נפאל, קטמנדו (ח)	05:47	05:53	08:25	08:21	08:58	08:54	10:03	09:59	18:22	18:25	18:47	18:50	18:06	19:00
סינגפור, סינגפור (ח)	07:03	07:04	09:36	09:34	10:04	10:02	11:07	11:05	19:12	19:10	19:34	19:33	18:53	19:41
פולין, ורשא (ק)	05:54	06:08	08:31	08:22	09:22	09:14	10:29	10:24	19:12	19:22	19:49	20:00	19:03	20:15
פרו, לימה (ח)	06:13	06:13	08:41	08:40	09:10	09:09	10:12	10:11	18:10	18:07	18:33	18:30	17:49	18:38
צרפת, ליון (ק)	07:08	07:19	09:46	09:39	10:30	10:23	11:36	11:31	20:10	20:18	20:43	20:51	19:59	21:04
צרפת, פריז (ק)	07:14	07:26	09:51	09:43	10:38	10:31	11:45	11:40	20:25	20:34	20:57	21:07	20:14	21:21
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:52	05:55	08:27	08:24	08:55	08:53	09:58	09:56	18:05	18:04	18:27	18:26	17:46	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	06:46	06:57	09:25	09:18	10:07	10:01	11:13	11:09	19:48	19:56	20:17	20:24	19:36	20:37
קנדה, מונטריאול (ק)	06:21	06:32	09:00	08:52	09:43	09:37	10:49	10:45	19:25	19:33	19:56	20:04	19:14	20:17
קפריסין, לרנקה (ק)	06:23	06:31	09:02	08:57	09:38	09:33	10:43	10:39	19:08	19:12	19:35	19:40	18:53	19:51
רוסיה, ליובאווטש (ח)	06:11	06:26	08:46	08:35	09:41	09:33	10:49	10:43	19:35	19:47	20:15	20:27	19:27	20:44
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:42	05:58	08:17	08:06	09:14	09:05	10:22	10:15	19:13	19:25	19:50	20:03	19:05	20:20
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	05:46	05:58	08:25	08:17	09:10	09:03	10:16	10:11	18:52	19:00	19:25	19:34	18:41	19:48
שווייץ, ציריך (ק)	07:03	06:51	09:29	09:21	10:14	10:07	11:21	11:16	20:01	20:10	20:30	20:39	19:50	20:53
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:10	06:14	08:46	08:43	09:16	09:13	10:19	10:17	18:30	18:31	18:53	18:54	18:13	19:03

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

יש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התנועותיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרִיךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב וארב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00572
02/04/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

